D. N.

LEON. FVCHSII, MEDICI ILLVMINATI, SCHOLÆ TVBINGENSIS PROFESSORIS PVBLICI, NEC NON PRINCIPVM WIRTENbergensium Protophysici,

Operum Didacticorum Pars III. & IV.

CONTINENS CVM MEDELAM SINGVLORVM humani corporis partium a summo capite ad imos vsque pedes vitiorum, tum Paradoxorum medicinæ synopsin.

Ab Auctore ipso paulo ante mortem, resectis mendis & erroribus perniciosis, recognita, aucta & locupletata, luculentissimisque annotationibus illustrata,

CVM MEDICIS TVM PHARMACOPOEIS LONGE vtilissima, & summe necessaria,

Indice Rerum & Verborum satis locuplete donata.

PRODIT E COLLEGIO
Paltheniano, Quod est in nobili Francofurto.
M. DC. IV.

AD TYPOGRAPHOS.

Vum tanta hodie quorundam Typographorum sit improbitas & impudentia, vt nostris lucubrationibus haud secus quam inertes fuci mellificio insidientur, & easdem vix prælum egressas, magno me hercle eorum, qui has primum impresserũt, detrimento, denuo excudant, diutius mihi esse silendum non putaui, ne si horum temeritati & audaciæ me non opponerem, id sibi quasi suo quodã iure licere, & impune etiam deinceps quoties vellent, se vsurpare posse sibi omnino persuaderent. Mirari autem principio subit, cur legis naturæ, quæ præcipit, ne alteri faciamus, quæ fieri nobis nolimus, prorsus immemores, ita omnem humanum affectum exuerint, vt iis, a quibus nulla vnquam affecti sunt iniuria, nocere tamen ausint? Ita vero vt faciant stimulis auaritiæ agitantur, & nulla prorsus proximi ratione habita, eo feruntur, quo sordidi lucri cupiditas ipsos rapit. Detestandum profecto hominum genus, vt quos Christianæ caritatis, ac propriæ famæ & existimationis penitus oblitos, auri sacra fames, tanquam cathenis ligatos, quo velit ducat, atque vt suo cõmodo aliis incõmodent, impellat. Verum præter hoc, quod aliis hac ratione nocent, in eo etiam vehementer delinquunt, quod ea, quæ ab aliis primum eleganter, & accurata diligentia excusa sunt, peruersa sua & scelerata imitatione ita contaminant atque conspurcant, vt nulla sit pagina, quæ non multis erroribus redundet. Qua sane de caussa odio omnium digni sunt, quod non solum auctoribus librorum, sed & ipsis lectoribus plurimum obsint. Auctoribus quidem, quod eos alienis grauant erroribus: Lectoribus autem, quod illis scrupos iniiciant, vbi alias nullus futurus erat. Verum nec hac nocendi ratione contenti sunt, sed eo impudẽtiæ progrediuntur, vt ea quæ non sine consilio per auctores adiecta sunt, prorsus omittant. Quale certe flagitium nuper designauit Lugdunensis ille Typographus, qui omnes fere in medicina conscriptos libros, a nauis & sedulis Germaniæ Typographis, elegantissimo charactere, & ampla forma, multis impensis primum impressos, minutissimo, & vsui humano parum conuenienti forma, nec etiam integros, sed compluribus resectis, recudere ausus est. Siquidem præter epistolam nuncupatoriam, in qua omnem consilii mei rationem, quod in exarandis iis libris secutus sum, & quod cognoscere lectorem necesse est, accurate exposui, multa etiam alia prorsus omisit, præsertim vbi Monachos illos otiosos, ac probe saginatos patres, omni tamen doctrina & pietate destitutos me acerbius perstrinxisse, animaduertit. Metuit forte ne qui totas viduarũ ædes deglutire possunt, & ipsum deuorent. Sed quæ hæc est impudentia, lucri spe in alieno opere quæ placent addere, alia vero quæ displicẽt, metu periculi resecare? Imo boni viri officium erat, aut ea forma, qua ab auctore scriptum est, & primo publicatum, recudere, aut auaras manus ab eo prorsus abstinere. Quod si igitur lucrum, quod ex mutilo & misere decurtato opere sentit, gratum & suaue est, faciat vt periculum quoque, quod ex integri operis editione impẽdere sibi putat, nõ pertimescat. Proinde vt tandem Lugdunẽsis illius peruersam imitationem omnium e manibus excuterem, & illius subinde exempla monitos cæteros quoque Typographos ab eiusmodi imitationibus absterrerem, denuo excudendos meos in medicina conscriptos libros, correctos & auctos, maximaque accessione non solum compositionum, sed & aliarum rerum accessione locupletatos, atque ab omnibus erroribus repurgatos, cum aliis quamplurimis meis scriptis, fratribus Palthenii, tanquam legitimis horum impressoribus, tradere volui. Quod reliquum est, cæteros omnes Typographos rogo, moneo, & hortor, vt deinceps ea potius, quæ suæ fidei ab auctoribus librorum commissa sunt edere, quam mea ab aliis prius recte excusa, recudere velint, & ne deinceps hac peruersa ac fraudulenta imitatione, sui ordinis hominibus incommodare pergant. Quod ni fecerint, non est cur aliud exspectent, quam quod ipsos, tãquam falsarios & reipublicæ nocentissimas pestes sim traducturus, omnesque hortaturus, vt ab eorundem impressionibus, velut adulterinis, sibi caueant. Valete Typographi, & nostræ admonitioni patulas aures præbete, ne opus sit vt vestram impudentiam ac sordidam auaritiam toti orbi traducam.

ELENCHVS LIBRORVM SINGVLORVM TERTIÆ ET QVARTÆ PARTIS OPERVM LEONHARdi Fuchsii.

LEON-

A

LEONHARTI FVCHSII DE MEDENDIS SINGVLARVM HVMANI CORPORIS partium a summo capite ad imos vsq; pedes vitiis.

LIBER PRIMVS.

De Alopecia & Ophiasi. CAP. I.

Ἀλωπεκία Græcis capitis est vitium, *in quo areas deciduos capillos efficit.* Vel est *vitium, quo capillis fluentibus caput nudatur & glabrescit.* Sic vero a vulpe ap- Alopecia.
pellatum est, quod idipsum vulpibus crebro accidat. Quippe ἀλώπηξ
B Græcis *vulpem* significat. Latini peculiari ac propria destituti appella-
tione, communi cum Græcis *Alopeciam* vocant. Barbari nostræ ætatis
Medici, vt crebro alias faciunt, immutatione vnius literæ nomen de-
prauantes, *Alopeciam* nuncupant. Ὀφίασις autem Græcorum Medicis Ophiasis.
vitium existit, quod capitis partem læsam serpentis instar, quæ ὄφις Græcis dicitur, gla-
bram ac capillis nudam ostendit. Latini pariter atq; Græci *Ophiasin* nominant. Barbari
Medici Arabicam sectantes Medicinam, *Tyriam* appellāt. Tyrum enim illi omnem ser- Tyria.
pentem, potissimū *viperam*, vocant. Sunt tamen qui *Ophiasin* in capite perpetuo habere
dicant, & infantibus ad elephātiam dispositis solum accidere. Alopeciam vero barbam,
C reliquasq; corporis partes pilis a natura conuestitas non minus occupare, quam caput,
nec minus etiam alias ætates, quam infantiam infestare. Verum nos, perinde atq; alii o-
mnes, vitia in reliquis corporis extra caput partibus pilis vestitis accidentia, ad pilorum
defluuium referre voluimus. Ceterum vtrunq; vitii genus a vitiatis radicesque pilorum Caussæ.
erodentibus humoribus: aut ob alimenti, quod illos auget, penuriam: aut propter mea-
tuum amplitudinem prouenit. Quemadmodum enim nonnullæ stirpes humoris in-
opia & defectu desiccatæ corrumpuntur: aliquæ vero ob alieni naturæ ipsarum humo-
ris occursum: sic etiam capilli vel propter humorum ex quibus nutriri consueuerunt in-
opiam: aut propter eorundem prauitatem corrumpuntur. Et ob humorum quidem in-
opiam, caluities fit, quemadmodum sequenti mox capite latius dicemus: propter vero
D humorum prauitatem, alopecia & ophiasis. Nam, *vt Trallianus auctor est*, tum ex pituita
calefacta, ac in salsam qualitatem conuersa, tum ex flaua bile, & humore melancholico
nascuntur. Quapropter efficiens vitii caussa considerari & agnosci, atq; ita tandem cu-
ratio tentari debet. Porro quales sint vitiati humores, ex cutis capitis colore cognosces.
Nonnullis enim mutata albidior apparet, aliquibus pallidior, aut nigrior. Candida cu- Dignoscendorum vitiatorum humorum notæ.
tis, pituitosam: pallida flauave, biliosam humorum vitiositatem: nigra, melancholicam
significat. Ad vitiosi præterea humoris speciem certius dignoscendam, non leue adiu-
mentum præcedens victus ratio adfert: præsertim intelligenti quinam ciborum pituitę,
& quinam melancholiæ flauæq; bilis succum coaceruent. Quum autem vitium hoc ex Victus ratio.
prauis humoribus procreetur, vt victus ratio, quæ in eo obseruari debet, ex iis constet
E cibis ac potibus, qui bonos succos gignunt. Horum autem cognitio, ne hic præter ne-
cessitatem longiores simus, ex libris Galeni *de alimento. facul.* inscriptis, & libello *de cibis
boni & mali succi* petenda erit. Quod vero ad curandi rationem attinet, si adsit plethora:
quod cognoscitur ex cutis colore rubeo: sanguis educendus a vena cephalica primo
loco, postea tundere venam frontis oportet. Quod si id non liceat, sanguisugæ in occi- Curatio.
pitio, vel capitis circuitu, aut cucurbitulæ cum scarificatione eodem in loco admoue-
re commodissimum est. Sin vniuersum corpus vitiosis humoribus refertū fuerit, Græci
κακοχυμίαν nominant, totius corporis inprimis purgatio molienda erit, medicamento aut
pituitam ducente, aut flauam bilem, aut melancholicum succum exhibitio, coniectu-
ra humoris, vt paulo ante ostendimus, ex cutis colore facta: Si enim is candidior quam
F pro naturæ habitu sit, pituitosi humoris purgationem adhibebis: sin pallidior, flauæ bi-
lis: haud secus quam si nigrior conspicitur, quę melancholicum succum detrahent, of-
feres. Pituitosos autem humores, præsertim a capite, *Hiera ex colocynthide* purgare con-
sueuit, quæ describitur a Nicolao Myrepso *sect. 23. capite 13.* sub nomine Hieræ magnæ.
Hiera quoque amara, quę a Galeno *lib. 7. therap. metho. & lib. 2. de compo. medica. local. cap.
8.* describitur, mirifice confert: nigro scilicet interdum elleboro, *vt idem Galenus suadet,*

Catapotia ex colocynthide & aloe.

aut epithymo adiecto, vbi melancholicum humorem purgare volueris: interim etiam A
scammonia, si flaua bilis purganda erit. Si vero pituita, nihil adiiciendum erit. Quin-
etiam ex aloe catapotia commode sic laborantes purgare solent. Habent vero, *Galeno*
libro primo de compos. medica. local. cap. 2. auctore, pulpæ colocynthidos vnciam vnam. Aloes, scã-
monia, vtriusque vncias duas. Succi absinthij, vnciam vnam. Prædicta vero sigillatim contri-
ta, & permista, absinthii succo excipiuntur, inq; catapotia rediguntur. Ex drachma vna
conficiuntur catapotia vndecim, & vna vice omnia deuorantur. Ceterum, vt id obiter
dicamus, Hieræ picræ triplex vsus hodie exsistit. Sũt enim qui species vocatas eius Hie-
ræ in vino, aut iure gallinaceo, aut alio conuenienti liquore propinant. Atqui pauci ad-
modum sunt, amaritudinem immensam abhorrentes, qui has sumere possunt. Qua-
propter præstat easdem cum casia fistulari miscere, & adiecto saccharo boli forma assu- B
mere. Vltra drachmam vnam de speciebus illis vna vice non exhibetur. Alii sub specie
catapotiorũ, q̃ passim in officinis medicorũ prostant, exhibent. Antidoti forma liquidi
in clysteres adhibetur. Cauendũ vero vnice interea erit, ne multo cibo corpus onere-
tur, donec habitus corporis diligenter expurgatus fuerit, ne si alimenti copia illud ex-
pleatur, excrementa tantum communia egerantur, humor autem vitiosus attrahendus

Apophlegmatismi.

remaneat. Porro post totius corporis purgationem apophlegmatismis, *masticatoria* bar-
bari Medici appellant, pituitam a capite per os educere oportet. Conficiuntur autem
ex *sinapi, hyssopo, staphyde agria, pipere, origano, radice pyrethri, cubebis vulgo appellatis, asaro,*
& similibus, quemadmodum lib. 4. de compo. medica. cap. 27. ostendimus. Valet autem inter

Pastillus mansilis.

alia hoc potissimum, quod accipit: *Piperis longi, nucis moschatæ, singulorum drachmam vnã,* C
Semin. staphydis agriæ, pyrethri, vtriusque scrupulos duos. Sinapi, origani, vtriusque scrupulum.
vnũ. Trita excipiunt mastiche, aut melle, aut alba cera, vel vtrisq;, finguntq; pastilli lu-
pinorũ forma & quantitate mansiles: quorũ vnus ad horæ fere vnius medietatem com-
manducetur. Possunt etiam prædicta, postquam trita sunt, in linteum pannum tenuem
acratum reposita ac deligata commanducari, *vt loco paulo ante ostenso fusius monstrauimus.*
Quanquam hęc minus probanda sunt. Trahunt vero etiam pituitam diu in ore retenta

Gargarismata.

gargarismata confecta ex decocto fructuum dulcium, *vt ficuum, passularum, & aliarum*
herbarum calidarum, quales sunt hyssopus, stœchas, origanum, pulegium, & similes, in quarum
decocto mel rosatum dissoluitur, si medicamẽtum minus esse oporteat. Si vero fortius,
in fine decoquuntur *cubebæ, piper, pyrethrum. & id genus similia.* Adiiciuntur etiam com- D

Localia.

positiones, quæ pituitam trahunt, vt est *diaphœnicon*. His peractis, hoc est, toto prius cor-
pore, & etiam capite ipso vacuato, ad localia vocata medicamenta veniendum erit, qui-
bus attenuandi, attrahendi, discutiendique vires insunt. Oportet enim velut in aliis,
sic etiam in iis affectui siue morbo mederi, cuius symptoma est capillorum vitium. Si
igitur vitiatus humor circa vnum locum collectus fuerit, scopus medendi erit, vt is quã
celerrime vacuetur, priusquam ab ipso cutis in quendam malum habitum deducatur:
ita vt etiam quis vitiatum ipsius humorem vacuet, & boni sanguinis influxum præparet,
is etiam a malo in ipsa habitu prius confirmato corrumpatur. Vacuantia igitur esse lo-
calia illa medicamenta oportet, adeoque discutiendi vi prædita, citra tamen vehemẽ-
tem calefactionem. Quæ enim eiusmodi sunt, vel cutem exurent, vel cutem capitis ni- E
mium exsiccabunt, adeoq; humorem, vnde pili nutriuntur, absument. Nec est quod
moderate calidum sit medicamentum, id enim vacuare & discutere noxium in capite
humorem haud poterit. Tenuium quoque partium sit, vt in altum penetrare, & radi-
ces capillorum attingere possit. Quum enim cutis capitis crassa admodum sit & dura,
ideo nisi sit tenuium partium medicamentum, ad radices capillorum penetrare nequit.
Ad quam rem profecto plurimum conducit, si ante omnium medicamentorum vsum
capillos nouacula sustuleris, ac deinde laborantem cutem per linteolum neque asperũ,
neque nimis molle confricueris. Sunt tamen, qui variis in locis caput quoque pungen-
dum velint, postquam fuerit fricatum, & a punctura oleo calido dulci irrigandum, ne F
tam cito foramina illa coalescant, vel adipe anserino, vel porcino, vel vrsino, aut agnino
vngendum. Obseruandum quoque erit, quantum ruboris ex huiusmodi frictione cuti
accedat. Si enim per modicam frictionẽ statim hæc rubefiat, morbus sanatu facilis erit.
Sin vix post longam atq; multam frictionem rubescat, difficile tum vitium, tũ curationẽ
ipsam minime leuem ominabere. Vt autẽ in omnibus aliis medicamentis nõ solũ quod
cale-

A calefaciant operæpretium est cognoscere, sed & quo ordine & excessu id præstent: ita quoque in iis quæ alopeciis conferunt, quod altero calidius sit nosse oportet, ita enim expedite ex illis medicamenta compunes. Calidissimum igitur ex eis est *Euphorbium.* Eligendum vero quod mediocri sit ætate. Nam recens acrius est, vetus autem vires amisit. Eo autem minus calidum est thapsia, post hanc vero sinapi, & nasturtium. His succedunt *sulphur, nitri spuma, nitrum molle ustum, aphronitrumque candidum, leue ac laxum, quod nullam in se terream crassitiem habet.* Deinde vterque *elleborus, erucæ semen, oleumque laurinum.* Quinetiam *pix liquida, & murium stercus, anserinae adeps, sed magis vrsinus.* Item *amygdala amara tota usta, erinacei terrestris cutis acerrimo aceto subactum. Ricinum, ruta: cum, iuniperinum, & iis similia.* Alexander Trallianus *Asphodeli radicem, & abrotanum, fimum* B *caprarum, earumque vngues crematas, & ex aceto in leuorem detritas,* in Alopecia quæ non longo tempore durauit plurimum commendat. Herbam quoque *verbenacam* probe ex aceto tritam illitam, vbi partem prius intro bene infricueris, & linteolo absterseris. *Marrubium* viride tritum illine. *Parietaria* trita cum foliis, assidue locum perfricato. *Equinos dentes crematos,* ex aceto illine. *Murium insuper stercus* aceto læuigatum pilos cito producit. Præstat autem locum irritare, cui remedia imponentur raphani radicibus, & cepis transuersim incisis. Statim Alopeciæ vitio medetur *Erinacei terrestris cinis, pice liquida exceptus, illitusque.* Pari modo facit *ranarum cinis,* itidem pice exceptus & illitus. *Nuces auellanæ* integræ combustæ, & ex oleo leuigatæ illitæ plurimum conferunt. Atq; C hactenus simplicia recensuimus. Ex iis igitur tria remediorum genera parari debent, imbecilla, mediocria, & fortia. Imbecilla, vt recenti alopeciæ medeantur: idque in regionibus calidis, & corporibus mollioribus delicatisque. Mediocria, in mediocribus: & fortioribus in robustis, & vetusta alopecia. Hæc vero distinctio diligenter obseruanda est, vt duo qui passim committuntur errores vitentur, cutis scilicet exulceratio ab acribus medicamentis: & natiuæ partis humiditatis a siccioribus absumtio. Nunc composita commemorabimus, quorum hoc primum existit, quod accipit: *Seminis erucæ, nasturtii, nitri, singulorum drachmas vnam & dimidiam. Thuris in aceto acri & valido macerati, drach. vnam. Sulphuris viui, drachmam vnam & dimidiam. Adipis anserini, vrsini vtriusq; drach. vnam. Olei laurini, vnc. tres. Tritis terenati, & commistis omnibus formetur linimentum* D *hodie nominatum.* Alterum, paulo validius, quod habet *euforbii, thapsiæ radicis. vtriusque drach. vnam. Ellebori vtriusque singulorum drach. dimidiam. Seminum nasturtii & erucæ, amygdalarum amararum cum corticibus vstarum, singulorum scrup. vnum. Sinapi, scrup. dimidium. Oleorum nardini, laurini, vtriusque vnc. duas. Ceræ quod satis est.* Fingatur vnguentum, quo caput assidue inungatur. Sunt autem hęc & alia pręsidia iis similia in aere & luco aliquo calido adhibenda, & maxime, si fieri potest in loco insolato, auraque frigida destituto. Hyberno tempore in hypocausto, aut balneo medicamentis iis vti satius est. In validorum autem medicamentorum vsu vnice cauendum erit, ne cutis vltra quam conuenit, concalescat: id quod tum ex colore ipsius, tum digitorum tactu deprehendes. Color namque in ea rufus magis apparebit, digitorumque contactu ipsam satis esse calidam E cognosces. Horum itaq; animaduersionē habere oportet, periculum enim est iterum atque iterum reperito eorundem vsu, cutem exuri. Quare tum ad molliora minusque fortia trāseundum est, cuius generis sunt *abrotanum cum aceto leuigatum. Item stercus caprinum, caprarumque vngula cremata, si cum aceto illinantur. Rosmarinum insuper pluribus diebus cum aceto maceratum.* Ne igitur immedicabilem alopeciam inducamus, pręstat, vt sæpe locus inspiciatur laborans, vt cognoscamus, ne medicamentum, quod est admotum, debilius, vel acrius sit. Atq; hæc in præsentia nos commemorasse satis sit. Qui plura desiderat is Galenum adeat, & syluam illorum auxiliorum inueniet.

Medicamēta simplicia & parata sectitia. Cōposita. Linimentū. Vnguentū.

De defluuio capillorum. CAP. II.

F CApillorum defluuium penuriam substantiæ pilos generantis consequitur, *vt capite præcedenti dictum est.* Item, *vt Trallianus attestatur,* meatibus cutis densatis & rarefactis, & ex prauorum recrementorum purgatione idipsum interdum accidit. Densitas enim meatuum cutis efficit, quo minus materia, quę crassitiem magnam habet ad pilos peruenire, & ne capilli per cutem nimium adstrictam egredi queant. Raritas autem eorundem caussa est, quod pili firmiter hęrere non possint. Praua excrementa, radices Caussæ.

Signa. arrodunt, eósdemque excidere efficiunt. Notis nullis ad vitii huius agnitionem nullis A
Curatio. opus est, quod primo statim obtutu deprehendi ab omnibus possit. Curandi ratio eorum qui defluuio capillorum laborant, non eundem quem alopecia scopum habet. In alopecia enim vt vitiatus humor consumatur, primarius est scopus. In defluuio autem capillorum, vt capitis habitus roboretur, & boni succi præsentia procuretur, cutisq; ad densitatem ac raritatem moderatam reuocetur. His enim tribus efficitur, vt capiti boni succi copia adsit vnde capilli enasci possint, & mediocritas temperamenti cutis capitis conseruetur. Vt autem ordine & perspicue curandi ratio, pro caussarum diuersitate, a nobis tradatur, principio eius defluuii capillorum, quod a siccitate siue penuria substá-

Si a penuria substantiæ nutrientis capillos. tiæ pilos nutrientis accidit, curationem prosequemur. In eo quidem defluuio cibis humectantibus, & boni succi coctionique nihil aduersantibus, & ab omni salsugine & acrimonia alienis & qui prompte in corpus distribui possint, vtendum erit. Frequentius etiam æger lauari debet. Balneum autem esto temperatum, quod non valde calidum vel aerem vel solium habeat. Aqua igitur temperate calida pro balneo vtatur æger, caput multo hydrelæo, id est, *aqua & oleo*, vngat, non autem sapone, aut nitro caput abstergat. Ceterum medicamentis humectantibus aliquid mediocriter adstringens miscere B

Ladanum. oportet, quale est *Ladanum*, quod vtraque in se moderata complectitur, quę huic symptomati conueniunt, calorem videlicet mediocrem seu temperatum, & adstrictionem ei proportione respondentem. Substantia præterea tenui præditum est, atque concoquit. Quamobrem oleo mistum, quo illini possit, defluentis capilli symptoma sistit. At cuiuis constat ante medicamenti vsum, capitis frictionem præmittendam fore, & pilorum multitudinis præsectionem: aut si anni tempus permittit, etiam perfectam ablationem. Sic enim ob frictiones & illitus, robusta & calida cutis reddetur, & moderatam densitatem, eam scilicet quæ secundum naturam est, acquiret. Ceterum consueuit hoc vitium magna ex parte iis qui antea ægrotarunt, accidere: raro autem citra morbũ, ideoque magis salubrem & vires reficientem victus rationem requirit. Multique citra medicamentum perfecte sanati sunt, atq; id breui. Composuerunt tamen nihilominus Medici eius gratia medicamenta mediocrem cuti densitatem inducentia, ita tamen vt ne simul eam refrigerent: vehementer enim adstringentia, omnino etiam refrigerant, & affluxum nutrimenti repellunt, quo minus quam par est suppeditato, capilli defluũt. Huc itaq; medicamentorum ratio dirigenda, vt sanguinem qui affluit, non solum non prohibeant, sed etiam alliciant, sensim autem & leuiter contrahant, laxatamque & rarefactam cutem constringant. Tale autem, vt diximus, suapte natura est *Ladanum*, quod quia ceræ similem consistentiam obtinet, liquorem quendam desiderat conuenientem & largum, vt capiti illini possit. Præstat autem huiusmodi liquorem similem esse Ladano, hoc est, *ex contrariis facultatibus mixtum*, attractoria nimirum, & contrahente. Eius generis est *oleum lentiscinum*, suapte natura tale existens, quale est ipsum *ladanum*. Nullum itaque medicamentum, *Galeno etiam attestante*, in fluentibus capillis præstantius eo quod ex ladano & lentiscino mixtum constat. Manifestum autem cuiuis esse arbitror rarius crassius esse medicamentum admouendum: tonsos autem & præsectos capillos habentibus liquidius. Quod enim comam nutrire non conueniat, donec aliquis curetur, euidens esse omnibus puto. Quod si vero ex meatuum raritate, & propter humores, qui discutiuntur, & excrementa quæ ipsos nutriunt, extra cutem elabentia, capilli largius defluunt, non alienum erit tunc vti remediis quæ refrigerant, & adstringunt liberalius, similique victu, qui nihil acre in se contineat dilatandis aperiendisque meatibus efficax. *Lactuca igitur, Tralliano auctore, malua, oua, panis siligineus temperata, aut frigida aqua irrigatus, pepones, cucumeres, pisces dura carne præditi, iuilla caro non pinguis, & maxime bubula, pedes bubuli prædictis conueniunt.* Vino autem hi, & potissimum veteri abstineant. Balneum vero ingressi, aqua frigida caput perfundant, ac rursus in frigidæ solium descendentes, ex fluente canali aquam frigidam copiose capite recipiant, rosaceo ipsum, aut quod ex oliuis immaturis expressum, aut melino, aut myrteo perungant. Galenus quoque myrtinum in vicem lentiscini ladano in hoc casu permiscendum esse tradit. Est autem ladani dimidia pars, cum integra olei myrtini parte, commiscenda. Licebit etiam aliquando in ætate frigida, atque adeo temperamento capitis natura frigido, & hyberno tempore, calefactoriæ facultatis adhibere oleum, C D

Defluuii ex meatuum raritate curatio. E

Victus ratio. F

quale

A quale est *nardinum*. Laudanum autem in duplici vase liquefaciẽdum, & vbi liquefactum fuerit, cum nardino oleo permiscendum. Verbenaca quoque recta virens cum radicibus in omphacinum oleum coniicienda, atque vbi per plures dies insolaueris, oleum excolato, eoque singulis diebus vtere. Quod si virens defuerit, aridam vna cum radicibus contundito, & per angustissimum cribrum concernito, dein oleo commixto vt strigmenti crassitudinem accipiat, in vas æreum reponito, atque vbi computruerit, pro oleo similiter vtitor, nulli enim remedio cedit. Porro si ob meatuum densitatem pilorum generatio prohibeatur, tunc iis potius vti conuenit, quæ rarefacere possunt, & moderate calefacere. At quia rarefacientia materiam quidem euocant, non sinunt autem ipsam inhærere, & pilos nutrire ac generare, miscere iis conuenit tum quæ cutem roborare, B tum quæ densare sensim queant, vt mista in remedio facultas esse deprehendatur, nempe attractrix simul & altrix retentrixque: ex præsenti quidem caliditate attractoria: ex frigiditate vero retentrix. Multa igitur sunt medicamenta, quæ vires ex variis naturis conflatas habẽt, quædam attractoriam, vt thapsia, sinapi, euphorbium, cepa, & similia. Quædam adstringentem, vt oleum myrtinum, omphacinum, lentiscinum. Ex iis igitur simul mistis, prout affectus postulat, medicamenta componenda erunt. Laudantur inter alia, quæ sequuntur. *Laudani partes duas, adianti partem vnam vino myrtinoque oleo excipi, & vbi mellis consistentiam consecutum fuerit, caput ante balneum, & post illud inungito.* Aliud. *Laudani & absynthij partes aquales, baccas iuniperi decem linteolo illigato, & in* C *oleo ad dies quinque macerato, ex eoque caput illinito, & neque capilli defluent, neque furfures habebunt.* Est Archigenis remedium. *Nigella vsta, aquaque subacta & illita plurimum commendatur.* Huius namq; vsus ad eliciendos pilos, siue capiti, siue mento, inprimis autem si superciliis adhibeatur, mirifice confert.

Defluuii ex densitate meatuum curatio.

De tincturis capillorum. Cap. III.

ETsi veteres etiam Medici, Galenus potissimum, tincturæ capillorum parum æqui fuerunt, quod non tam ad ornatum honestum, quam ad malitiam hac plerique visi sint: tamen quum interdum regiæ ac principes honestæ mulieres vt maritis suis gratificentur illam a Medicis expetant, operæpretium me facturum confido, si paucula quæ- D dam eius generis, & paratu facilia subiiciam medicamenta. Primum autem ea, quæ capillos denigrant commemorabo. Denigrant itaque capillos, *corticis Salicis succus cum oleo affricatus.* Summe autem denigrat. Aliud *Gallarum, acaciæ, squama ferri, chalcanthi, aluminis æquales partes in vrina pueri Venerem non experti diem vnum macerato: deinde pilis detersis illinito, & caput linteo ad triduum ligato.* Aliud. *Vini nigri vetustissimi vncias tres in plumbeum vas coniicito: & scobis seu rasuræ plumbi vncias duas in eo dies quindecim macerari sinito: deinde oleum primi honoris superfunde, & subigens illinito.* Aliud. *Gallas coctas tritasq; capillis nocte ac die illinito. Mane autem surgens aqua frigida abluito.* Aliud. *Nucum viridum corticis, vncias tres. Radicis corticis, Ilicis vncias sex, alias tres. Vini nigri, sextarios tres. Decoquito ad tertias, exprimito, & quod reliquum est cum olei myrtini sextario vno subigito.* E *Vtitor quotidie.* Aliud *Retrimentum ferri, ac plumbum in aceto cocto ad tertias, ille ne citra oleum.* Aliud. *Radicem capparis tritam cum muliebri lacte ad tertias coquito, & ad noctem illinito. Flauos capillos reddunt quæ sequuntur. Lupinos crudos ex aqua illinito.* Aliud. *Lupinorum cortices, ac parum nitri in aqua ad quatriduum macerato, ac vtitor.* Aliud. *Myrrhæ partem vnam, salis floris tantundem, diligenter læuigato, & redigito ad strimenti crassitudinem: ac caput vbi extersseris medicamento illinito, sinitoque noctem & diem, & deinde abluito.* Aliud. *Lithargyri, drachmam vnam. Terræ creticæ, drachmas quatuor. Calcis viuæ, drachmam vnam. Aqua ad strigmentorum redigantur crassitudinem, & illinantur, opponanturque Betæ folii ad dies tres vel quatuor, deinde medicamento abluito.* Vt capilli nigri flauescant, recipe *vini fecem, in balnei sordes mittito, & in cerati spissitudinem redacta, vbi dormire voles illinito, & mane capil-* F *li flauescent.* Vt autem auri colorem referant. Accipe, *aluminis, drachmas sex. Sandarachæ drachmas totidem. Herbæ rubiæ, drachmas octo. Croci, drachmas duas. Lixiuij pileatorij sextarios quatuor. Lixiuium & rubiam contusam ad dimidias coquito, & liquorem exprimito, & eum hoc alumen, sandaracham, & crocum diluito, & in vas vitreum mittito. Vsus autem tempore præfrictis illinito. Vbi vero combiberint ex fænigræci, hordei, ac cumini decocto abluito, ita vt aqua tepida sufficienti sapone addito prius ablueris.* Aliud. *Saponem gallicum cum aqua singulis*

Quibus pili nigrescant.

Quibus capilli flauescant.

Quomodo capilli aurei fiant.

balneis affrices. Aliud valde præstans *Rhois rubri, vnciam vnam. Gallarum, drachmas duas.* A *Stercoris muris, drachmam vnam. Adianti, Manipulos duos. Absinthy, Manipulum vnum. Lupinorum decorticatorum, drachmas duas. Aquæ sextarios tres. Omnia in vas vitreum coniecta ad dies nouem macerari sinito per diem bis agitando. Vsu vero postulante, quod satis est excolato, & in hoc spongiam imbutam capillis affricato, & humectatos combibere sinito. Vbi vero re-*

Quomodo capilli albi fiant.

siccati fuerint, sapone in calida aqua dissoluto abluito. Vt capilli albi reddantur, *Verbasci albi florem comburito, & aceto maceratum subigito, eoque pilos abstergito.* Aliud *Verbasci seminis, aluminis rotundi, corticis raphani, singulorum vnciam vnam. Contundito, misceto que glutinis*

Medicamẽta pilos corrumpentia.

taurini drachmas quatuor, ac vtitor. Ceterum hic subiiciendum nobis erat caput de medicamentis pilos corrumpentibus. Verum quia eorundem nostra ætate vsus rarus admodum est, & Galenus *libro primo de compo. medicamentorum localium cap. 21.* copiosissime eadem descripsit, eorundemque triplicem differentiam enarrauit, ac quorum vsus periculosus, quorum vero minime diligentissime iudicauit, ideo lectorem ad illum ablegare maluimus. B

De porrigine. CAP. IV.

Porrigo. πιτυρίασις.

PORrigo vitium est, *in quo tenues ac furfuraceæ squamulæ ex capitis cute, nulla relicta exulceratione decidũt:* vnde etiã Græcis πιτυρίασις appellat, quasi *furfuratio siquidẽ* πίτυρον illis *furfur*

Caussa.

significat. Qui barbaram sectantur Medicinam *furfures* vocant. Nascitur hoc symptoma a vitiatis serosis humoribus, hoc est, vt *Trallianus interpretatur ex Galeno,* a prauo C

Notæ. Victus.

humore pituitæ salsæ, aut bilioso, & melancholico sanguine sursum in caput elato. Notæ ex iis, quæ in vitii descriptione diximus, manifestæ sunt. Victus ratio talis sit, quę nec crassos, nec vitiatos alios humores procreet. Sint itaque bonam aluum facientia, quibus vescuntur ægrotantes. Coctionis quoque inprimis cura habenda est. Deambulationes lenes plurimæ mane & vesperi optimæ sunt. Vinum prodest album & tenue. Ira, indignatio, mora in sole, & vehemens refrigeratio, omnia denique quæ caput implẽt

Curatio.

vitanda. Quod ad curandi rationem attinet, si vniuersum corpus vitiatis humoribus plenum fuerit, initio illi anteaquam capiti medicamenta adhibentur, medicamentis purgantibus, maxime pituitam ducentibus, vacuandum erit. Purgandi itaque ii, qui hoc vitio laborant, eodem quo in alopecia modo. Quod si vero nullum in vniuerso D corpore recrementum conspicitur, sola medicamenta discussoria & exrersoria capiti vitiatis humoribus referto adhibenda erunt, vt scilicet hos ipsos absumant. Sunt tamen, qui prædictis medicamentis quædam adstringentia admiscenda esse putant, vt per ea pars laborans roboretur, ne facile in seipsam influentes serosos ac vitiatos humores re-

Localia.

cipiat, sed resistat, eosque repellat. Abstergent autem a capite porriginem, amygdalæ amaræ decorticatæ, cum aqua aut aceto affrictæ: quumque exaruerint, capilli calida abluendi sunt. Aliud. *Maluam syluestrem, quam alio nomine Althaeam vocant, in aqua marina, donec decima pars relicta fuerit, coctam terito, & affricato.* Detergebitur etiam caput, si intro aspergatur, & fricetur *vel sale, vel lixiuio parato ex cineribus cum aliqua quantitate vel mellis, vel succi betæ, vel porri.* Aliud. *Nitri spumam, & atramentum sutorium, æquis parti-* E *bus cum vino ter aut quater in mense affricato.* Hoc adeo vehemens est, vt neque in posterum porrigo regeneretur. Aliud. *Cimoliæ & sulphuris viui, æquas partes contritas illine, tum lupinorum decocto, vel fabarum, vel lixiuio ex radicibus betæ & brassicæ parato, lauato.* Aliud *Lithargyri, olei rutacei, aceti partes æquas iungito. Radicis cucumeris syluestris decocto vtere.* Aliud. *Scillam assato, & vbi flaccescere cœperit succum exprimito, & oleo commixtum illine. Syluestrem staphida oleo eliquatam illinito.* Aliud. *Cimoliam aqua præmadefactam ad Betæ succum admisce, illine, & donec resiccetur sine, deinde ablue, & thus cum vino ac oleo tere ac illine: postridie vero staphidem syluestrem cum oleo illine.* Aliud. *Nitri, fæcis vini vsta, punicis, pari portione cum vino aut aqua calida affricato capiti.* Aliud. *Fabam vna cum cortice molito, & cum Betæ succo vtitor.* Aliud. *Cimoliæ, vnciam vnam. Nitri, radicis bryoniæ, corticis radicis cucumeris syluestris* F *sicci, farinæ fabarum, singulorum vnciam dimidiam. Farinæ hordeaceæ ac lupinorum, vtriusque drachmas tres. Singulis seorsim leuissime tritis, ac vnitis in balneo vtitor.* Ad humidiores autem porrigines muria, aut lupinorum decocto ad abluendum vtitor. Est enim hoc medicamentum experimentis & vsu comprobatum.

A *De phthiriasi.* CAP. V.

Φθειρίασις non est nisi pediculorum in capite, vel in toto corpore, potissimum in locis Φθειρίασις.
calidis, & humidis, vt sub alis, circa collum, & aliis eiusdem partibus frequentibus Pediculatio
pilis vestitis, aceruatim facta procreatio. Latinis *pediculatio*, & *morbus pedicularis* nomi- Caussa.
natur. Fit hoc vitium ex multis moderate calidis humoribus nec ad tantam calidita-
tem progressis, ad quantam acres serosi humores perueniunt, in profundo cutis colle-
ctis. Quapropter manifestum hinc fit, pediculationis affectum in profundo cutis fieri,
vbi etiam pediculos generari contingit, haud in superficie cutis, in qua porrigo consi-
stit. Notis ad eius vitii agnitionem nullis opus est, quod pediculi affatim in capite aliis- Notæ.
B que corporis partibus procreati, satis quale hoc sit vitium indicent. Ceterum quum in
profundo eius vitii & symptomatis caussa hæreat, vt iam commemoratum est, medica- Curatio.
menta quæ hanc sanent requirit desiccantia, & quæ meatus cutis relaxare, & ex alto
trahere ac vacuare possunt, magis vtique quam ea, quæ porrigini conueniunt, quo faci-
lius qui geniti sunt, simul cum materia eorum exeant, & medicamenta promtius in in-
ternam partem penetrent, qualia sunt quæ a nobis subiicientur. Ante tamen eorundem
vsum, medicamentum quod vitiatos corporis aut capitis humores vacuare possit pro-
pinandum esse, notius est, quam vt a nobis pluribus dici debeat. A purgatione autem Localia.
ad localia confestim veniendum erit, inter quæ pediculationi laborantibus id maxime
confert, quod *Staphidis syluestris habet vnciam vnam. Sandaracha, hoc est, vt hodie officina vo-*
C *cant, arsenici rubei, nitri vtriusque drachmas duas, cum aceto & oleo veteri capiti illinito.* Aliud.
Oxylapathi radicem cum oleo eodem modo illinito. Aliud. *Elleborum album, staphida syluestrem, &*
nitrum pari pondere, cum oleo in balneo vtitor. Aut cum aqua marina, aut meraca muria cum ace-
to perfundito. Quod si nuditas pilorum adsit, quod accidit vbi tanta pediculorum co-
pia in capite procreatur, vt laborantes caluescant, depastis nimirum a pediculis humo-
ribus vnde pili nascuntur, syluestrem staphidem cum oleo & aceto tritam imponito:
hacque se quod voluit semper esse assecutum Paulus scribit. Aut alumen tritum cum o-
leo illinito. Confert etiam *caput lauare lupinorum, aut tamaricis aut florum stœchadis, aristo-*
lochiæ rotundæ vel longæ radicis decocto, aut aqua tepida cum aceto. Aliud. *Hederæ succum mel-*
le mixtum illinito. Aut Perdicij, parietariam alio nomine vocant, succum dormituris illinire pro-
D *dest.* Aliud. *Ligustri florem cum vino tritum, capiti ac toti corpori affricato, vbi cubitum ire vo-*
luerit. Oleum quoque laurinum, aut raphaninum inunctum auxiliatur. Lupinorum insuper & bac-
carum lauri decoctum pediculationi medetur, si ijs caput detergeatur. Prodest etiam ipsis potus. Allij
drachm. duarum, cum Origani triti drachma vna ex aqua mulsa. Ad omnia vero genera pe-
diculorum occidenda nullum est præstantius remedium, quam argentum viuum in
quacunque parte fuerint. Quare eius vnguenti quod *lib. 2. de compo. medica. descripsimus*
numero 29. vsus optimus erit.

De achore & fauo. CAP. VI.

Ἄχωρ Græcis vitium est, *quod in capitis extima cute oboritur, nempe vlcusculum tenuibus*
admodum foraminibus perforans, per qua modice glutinosa erumpit ac fertur tenuis humidi- Achor.
E *tas.* Plinius *manans capitis vlcus* appellat. Nostræ ætatis Medici a tinearum in vestibus
similitudine, *tineam capitis* appellant. Siquidem vt hæ multo, eoque tenui morsu & e- Manãs capitis vlcus.
rosione vestes perforant: sic capitis cutem *vt dictum est*, achores. Simile autem huic Tinea capitis.
vitium est, quod Græcis κηρίον, Latinis vero *Fauus* dicitur, in eo a priore vitio differens,
quod maiora & ampliora foramina habeat, per quæ humor melli, quod in fauo est, si- κηρίον. Fauus.
milis erit. Generatio ipsis ex humore mixto est, qui partim tenuem saniem & mor- Caussa.
dacem, partim vero crassum succum in se habent. Tenuis itaque humor, vtpote mor-
dax, primum quidem cutim vellicat ipsamque ad scalpendum ægros cogit, progressu
vero temporis ad pruritum tum tumor augetur, tum foramina circa ipsum consistunt,
F vnde disrumpitur cutis, & vlcera prodeunt. Paulus Æginera vitium hoc *ex nitro-*
sa salsaque pituita nasci tradit. Alexander Trallianus *excremento interim biliofo, aut pi-*
tuitoso, interim etiam melancholico creari affirmat. Quod si igitur ea, quæ excernuntur Notæ.
& emanant, tenuia admodum consistentia fuerint, & colore subpallida, a biliosa sa-
nie procreari vitium indicio sunt. Sin tenuia non sint, sed crassa potius ac glutinosa, pi-
tuitosas superare sanies, & ab illis vitium nasci indicant. Quod si nihil horum fuerit,

loca vero, vnde humor manat, dura magis, cutisque superficiem eminentia & angustiora appareant, vt nihil, aut saltem exiguum ab eis effluat, melancholicum subesse, quo vitium hoc oritur excrementum putato. Præterea amarorem sentiunt, quibus causa est biliosa: salsam vero qualitatem, quibus pituitosa: acidam autem, quibus melancholica. Iam eandem ex tactu etiam internoscere poteris. Calidior enim tibi apparet, in quibus est biliosa sanies. Frigidior autem, in quibus pituitosa: minus vero frigidus, vbi melancholica fuerit. Victus ratio in hoc vitio ex cibis boni succi constare debet, quo recrementorum prouentus tollendus venit. Omnia quoque acria & salsa vitanda, perinde atque crassa & glutinosa. Curandi ratio in vtroque vitio a vacuatione auspicanda venit. Si enim corpus vniuersum humoribus abundauerit, adeoque plethoricum fuerit, sanguis initio mittendus erit. Sin caeochymum & vitiosis refertum humoribus fuerit, purgare id prius oportet, postea ad particularia medicamenta transeundum. Non enim solum corpus frequenter & fortiter, sed & caput purgandum per ea, quæ naribus induntur, & quæ per os pituitam extrahunt, vt in alopeciæ etiam curatione dictum est. Quod si exiguum est vitium, sola localia & particularia nominata remedia, citra totius corporis vacuationem suffecerint. Conueniunt autem ipsis propter crassitiem & lentorem humoris eos generantis, medicamenta quæ hunc incidunt, quæque facultatem discutiendi & reprimendi necessario habent. Incipientes tamen achores, vbi corpus vniuersum excrementis caruerit, cum adstringentibus reprimentibusque tantum curare licebit, vt sunt myrti baccæ, rubi folia illita, plantago, polygonum, salicis folia, & similia. Nec otiosum est, *quod diximus*, vbi corpus vniuersum excrementis caruerit. Hac namque ratione errori quorundam occurrere volui, qui in cacochymis corporibus, in vitii huius initio humorem vitiosum adhuc influentem repellendum esse censent, quod certe tutum nequaquam est. Siquidem periculum, ne humor prauus intus repulsus, parotidas, vel alios periculosiores tumores in alia parte excitet. His igitur quæ mixtas facultates habent, atque adeo affluentes humores reprimunt, eos vero, qui in laborante parte continentur, concoquunt & discutiunt, in morbi augmento potissimum vtendum erit. Acetum itaque, quod ex incidentium & attenuantium ordine existens, vltra hoc, quod discutit, præcipuum quiddam in se habet, quo reprimit, ac quod influit depellit, vtpote quod substantia sua modice calidum est, plurimum vero frigidum, & partium tenuium, *quemadmodum Galenus libro primo de simpl. medica. facul. capite decimonono & duabus mox sequentibus copiose admodum demonstrauit.* Sit autem acetum exquisite acre, in quo nulla penitus vini qualitas appareat. Hoc ipso quidem medicamenta metallica nominata, vt sunt *cadmia, lithargyrus, pompholyx & similia, alias aliud imbues atque dilues*, moderata vtique, in quibus incipit & adhuc exiguum est vitium: fortia vero in maioribus & diuturnioribus, fortissima autem in iam inueteratis, & iis quæ ægerrime curantur. Tollendi vero prius capilli sunt, antequam medicamenta localia adhibeantur, & a leuioribus semper incoandum, præsertim si dolor simul cum achoribus adsit. Supra caput autem non adstringentia frigida & humida, sed ea potius, quæ multum siccant, & humores vitiosos coaceruatos absumunt, densando corroborant. Derasis igitur capillis, caput bis terue, aut etiam sæpius die fouendum aqua calida, in qua *Myrthi baccæ sint decoctæ, vel rubus, vel bryonia, vel lenticula, vel amari lupini, vel asparagi radix.* Quum vero plus saniei emanat, salicis folia cum aqua recte illinuntur, vel lenticula cum melle. Vnguenta vero parabis *e lemnia terra, spodia, pompholyge, lithargyro, cadmia, adianto, & rasaceo.* Prodest quoque *fœnograeci decoctum affrictum. Malua item cum vino & farina subacta hordeacea. Melilotum denique cum farina fœnugraeci & vino impositum.* Quod si neque ex iis vitium quiescat, *medicamentum ex charta siccum aceto dilutum illinendum.* Est autem eius descriptio *li. 5. de compo. medica. general. cap. vltimo de aridis cicatricem inducentibus, apud Galenum.* Siccum autem dicitur, quia vlceribus inspergitur. Additur autem acetum, vt non solum siccandi, verum etiam repellendi facultatem obtineat. Galenus sola charta exusta, & aceto diluta locum laborantem illinens, eoque vno & item altero medicamento vsus, nonnullos perfecte sanitati restituit. Conuenit autem hoc medicamentum iis maxime, qui duræ sunt carnis: Ceterum sunt medicamenta viribus omnino robustissima, adeo vt etiam achoras ex crassis & lentis humoribus obortus, cōtumaciterque cuti infarctos vacuare queant, atq;

A atque id ita valide, vt etiam si scirrhosum quid habeant, idipsum vacuare valeant: licet ipsum cutis habitum in eiusmodi prauitatem ducant, vt id quod influit, corrumpant, licet benignum sit. Talia sunt *sal, vini fax vsta, sandaracha siue arsenicum rubeum, calx viua, fel calidorum & siccorum animantium, & id genus alia.* Prudenti igitur viro opus, & qui curandorum morborum substantiam, & ægri naturam probe norit. Hoc vero efficacissimum est, quod accipit, *auripigmenti rubei, calcis viua lota quinquies, ana vnciam vnam & dimidiam. Fuliginis furni, vnciam dimidiam. Vitrioli, aluminis, ana drachmas duas. Alij tenuissime triti tantundem. Tartari vocati, drachmas tres. Cum melle & aceto subigantur simulque misceantur, & ad formam linimenti reducantur.* Præterea qui medicamentorum facultates non tantum iuxta genus, sed & iuxta quantitatem cognoscat, quo singulis
B diebus quali præsidio opus sit, coniectet. In augenda namque aut imminuẽda medicamenti quod prioribus diebus admotum fuit facultate, quantum affectus ipse indicat, congrua curatio consistit. Porro quæ optime discutiunt sunt *lilij radix affricta, rosmarinum cum vino & aqua, & lupinorum amarorum, aut syluestris cucumeris radicis decoctum affrictum, ruta folia, farina fœnograeci cum nitro, thus ex aceto illitum, malicorium cum oleo laurino illitum.* Quæ hactenus ad Achoras dicta sunt, ea quoque fauo conueniunt, neque enim inter se, nisi ratione maioris & minoris differunt. Quod si vero quis plura iam commemoratis remediis scire cupit, is librum Galeni primum *de compo. medica. local.* adeat, & voti sui haud dubie compos erit. In summa, quæcunque ad alopeciam scripta sunt, ex adassatis & fortiter discutientibus vlcera capitis manantia sanare possunt. *Sulphur* per
C se, vel cum aliis appositum, in corporibus robustioribus efficacissimum est remedium. Tutior vero eius vsus est, si vel *bolo armena,* vel *calce* nouies aut decies lota, aut terra lemnia cum aceto permisceatur. Discutientia Fauientia.

De dolore capitis. CAP. VII.

VIx vlla pars corporis humani æque doloribus oportuna, vt caput est. huc enim facile aliquid ex infernis corporis partibus exhalat. Ipsa quoque pars, propriæ constitutionis atque temperamenti occasione inualida, non difficulter doloris caussas in se admittit, ac gignit. Doloris vero capitis Græcorum Medicis tres sunt differentiæ, tribus distinctis nominibus appellatæ, prima κεφαλαλγία, altera κεφαλαία, & tertia ἡμικρανία di- Doloris capitis tres differentiæ. κεφαλαλγία.
D citur. De quibus ordine disseremus, a κεφαλαλγίᾳ exorsi, quæ non est *nisi recens totius capitis laboriosus sensus, non curando an per se accidat, aut alterius affectus symptoma & comes sit.* Adiecta vero vox est recens, vt differat a cephalæa, quæ capitis est diuturnus, & difficulter solubilis, *Galeno libro tertio de labo. locis auctore,* dolor, vt *suo loco latius dicemus.* Quum vero additum est *totius capitis,* hemicrania excluditur. Diligẽter autem considerandum erit, nunquid intra caluariam affectus consistat, vel extra. Dignosces vero idipsum hoc modo, *Galeno loco iam citato teste,* si dolor ad oculorum fundamenta extendatur, intra caluariam affectus hærebit. Quippe ab ipso cerebro, & ab vtraque eius membrana, atque a vasis quæ in ipsis continentur, veluti germina quædam ad oculos deducuntur, vt prompte ea de caussa vsque ad ipsos dolor extendi queat. Sin eousque dolor non Nunquid intra caluariam vel extra caput infestetur. Caussæ.
E extendatur, extra caluariam affectus erit. Huius caussæ complures sunt. Nunc enim ex sola simplici intemperie citra humores accidit, iam vero ex horum qualitate. Interdum etiam ob plenitudinem humorum, quæ πλῆθος Græcis dicitur, quæ distentionem creat, contingit: præterea quum humores liquorum & vaporum transitus obstruxerunt. Adhæc fit, vbi ob imbecillitatem in quibusdam capitis partibus flatuolus spiritus innascitur. Interim quoque propter aliquam caussam externam, quam προκαταρκτικὴν, id est, *præincipientem,* Græci appellant, nempe ardore solis, frigore, ebrietate, & ictu capitis dolor procreatur. Alexander Trallianus has omnes caussas in duas contraxit, προκαταρκτικὴν nimirum & συνεκτικὴν, *externam & continentem.* Recte autem dolori
F capitis, vtpote qui perpetuo symptoma est, caussas continentes assignat, quod is affectibus, vnde oritur, ita connexus sit, vt illis præsentibus ipse etiam adsit, iisdem vero sublatis, ille vna tollatur. Quo autem pacto singulæ iam commemoratæ caussæ dignosci valeant, iam dicemus. Si ex simplici & nuda intemperie capitis dolor excitatur calida, vel frigida, dolor ipse vehementissimus est, propterea quod a maxime actiuis qualitatibus generentur. Verum si calida fuerit intemperies, prꝯter vehementissimũ dolorem, Signa intemperiei calidæ.

capitis etiam calor aderit, quem admota statim manu primoque attactu percipies ac A
deprehendes, ac oculorum rubor: frigidis praeterea aspergininibus siue perfusionibus ae-
Frigida. gri delectantur, exque illis maximum sentiunt adiumentum: praecessitque magna ex
parte caussa aliqua externa calefaciens. At si ex frigida intemperie dolor excitetur, cō-
trariis notis & signis dignoscitur. Nam licet vehementissimus quoque sit dolor, tamen
caput tactu calidum non sentitur, neque facies, neque oculi rubescunt, nec arida, &
collapsa apparet, sed contra plena & pallida: praecessitque externa quaedam refrigerans
Sicca. caussa, & frigidis laeduntur aegri, neque illis oblectantur. Sin ex siccitate ortus fuerit,
moderatus erit capitis dolor, propterea quod siccitatis vis in agendo tardior & imbe-
cillior sit: aridior quoque deprehendetur capitis cutis, & aliqua desiccans caussa prae-
cessit. A siccis quoq; praesidiis non modo non iuuatur aeger, sed noxam suscipiunt. Hu B
midam autem intemperiem, quod humiditatis actio sit debilissima, nec tanta vis, vt do-
lorem ex se excitare possit. Quare hanc per se nullus consequitur dolor, nisi calori, aut
frigori, aut humorum plenitudini, aut acrimoniae coniuncta fuerit. Quod si vero non
ex simplici seu nuda tātum intemperie capitis dolor excitetur, sed cū humoris affluxu,
itidem suas notas habebit, quas singulas suis indicabimus locis. Qui ob caussam quam-
piam externam proritantur capitis dolores, promte ex aegri, seu astantium relatione
Prognostica signa. percipi possunt. Ceterum quod attinet ad doloris capitis prognostica, non esse opus
arbitror vt ea ordine percenseamus, quod illa quiuis ex aphorismorum sectionib. Hip-
pocratis colligere possit. Quam quidem ob caussam neq; in reliquis morbis ea percen- C
sebimus. Quum vero hactenus generatim de dolore capitis a nobis dictum sit, reliquū
est, vt ordine de singulorum affectuum dolores capitis excitantium curationibus, initio
a calida intemperie sumpta, agamus.

De dolore capitis ex calida intemperie nato. CAP. VIII.

Caussae. Victus ratio. CApitis dolor ex calida intemperie nudae qualitatis genitus, fit *a solis ardore, flamma vicinitate, motu immodico, balneis, ira, furore, odoramentis, & alijs calidis affectibus.* Oēs qui hoc modo laborant, domum, in qua decumbunt, natura frigidam postulant, aut eam, quae nostra industria sic praeparata est ex floribus & germinibus frigida facultate praeditis per aream domus sparsis, & humi fusis, *rosis* videlicet, *violis*, *nymphea floribus, vitium capreolis, rubi ramis, & id genus alijs.* Refrigerabitur etiam, si humi aqua frigida D proiecta sit, & de vasis in vase transfundatur. Euitandus contra aer calidus, quique nullum perflatum recipit, calidisque vaporibus refertus est. Cibus sit exiguus & natura frigidus, qualis est *lactuca, portulaca, intybum. Panis ex aqua frigida lotus, ptisana succus. Carnes pullorum, gallinarum, ac pulli columbarum cum omphacio siue agresta vulgo dicta coctis, gallorum testes, & alae. Pisces petrosi, & teneris carnibus praediti. Malum punicum, vua passa, pyra, & mala quae apia dicuntur.* Abstinendum vero ab iis, quae proprietatem quandam habent capitis inducendi dolorem, vt sunt *palmulae, oliua nigra, & lactis esus.* Pro potu vero aqua omnino vtendum est, a vino vero abstinendum. Quod si vero ex eius potu ventriculus subuertatur, in ea parum cinamomi decoquatur, aut seminum coriandrorum prae- E paratorum: vel misceatur *cum aqua succus malorum punicorum acidorum, seu acidum serapium, vel oxysaccharum.* Quod si nec his bene habebit, & aquam bibere non possit, permittendus ei erit ex aquosis vinis aquosus potus, *Galeno etiam auctore.* Ceterum somni & quietis cura in primis habenda, quapropter si consueto etiam longiores sint non nocent. Contra vigiliae, praesertim immodicae, penitus vitandae. Alui excrementa, si natura non excernantur, lenibus clysteriis prolitanda sunt: ex eorum enim retentione capitis dolor vaporibus prauis sursum elatis, augetur. Pari ratione lotium nequaquam diu retinendum erit, sed ab eo confestim a somno se exonerare debet aeger. Exercitationes, frictiones, solem, balneaque fugiat. Animi perturbationes, iram potissimum, & furorem vitet. Proinde clamor, contentio, omnisque mentis percul- F
Curatio. sio fugienda erit, & in bona animi firmitate degendum. Porro dolorem capitis a nuda calida intemperie ortum curant, quaecunque citra vehementem adstringendi facultatem refrigerant, tenuiumque partium substantia praedita sunt. Adhibenda vero sunt repellentia in hoc capitis dolore & aliis liquida maxime, tum quia facilius ob tenuitatem penetrant, tum quod minus quam vnguenta, vel linimenta, vel emplastra

& ca-

A & cataplasmata, quæ tenacius adhærent, suo contactu caput calefaciunt. Igitur initio nihil præstantius, quam *oleo rosaceo probe apparato caput perfundere atque irrigare vel intingendo linteos rarosve pannos in hoc oleo vehementer agitatos apponere*. Et æstiuo quidem tempore frigido existente. Quod si illi parum aceti adiectum fuerit, longe maiorem, & penitius penetrandi, *Trallianoteste*, vim induet medicamentum. Locus autem perfusionis seu irrigationis, illitionisque est iuxta frontem, vbi pilosum caput esse desinit, vt hodie facere consueuere Medici. Occiput autem medicamentum hoc non tangat, quod refrigerantia citra molestiam, quod isthinc spinalis medulla initium sumat, ferre non possit. Inter omnes autem capitis partes, ea quæ in syncipite iuxta coronalem suturam exsistit, ob articulationis laxitatem, & ossium tenuitatem & raritatem, sunt Cui parti capitis medicamenta admouēda.
B enim inter suas squamas fistulosa & cauernosa, medicamentis imponendis maxime idonea, quod illic facile tum caliditas, tum frigiditas medicamentorum omnium, quæ adhibentur intro distribuatur. Quare siue refrigerare aliquando ex solis æstu, aliisque ex caussis calorem contractum: siue calefacere frigiditatem oporteat, aptissimus erit capitis iuxta synciput locus: Conferunt etiam *succi plantaginis, solani, foliorum vitis, foliorum salicis, vel summitatum rubi, vel pyræ syluestris, si cum aceto permisti apponantur*. In defectu autem succorum liquores stillatitii refrigerantes cum rosaceo mixti, vel oxyrhodino adhibendi sunt. Proximum a rosaceo chamæmelinum locum habet, in iis maxime corporibus, quæ vehementi refrigeratione non indigent, qualia sunt mulierum, eunuchorum, puerorum, & eorum, qui molli carne præditi sunt, albumque colorem
C obtinent. Si vero vehementi refrigeratione opus erit, *semperuiui, aut lactucæ, aut portulacæ, aut polygoni, aut vuæ acerbæ & imminutæ, aut capreolorum vitis, aut solani, aut seridis, aut psyllii succum* adiicere conuenit. Atque hic silentio transire non possum, quin Tralliani locum mirifice deprauatum emendem. Nam *libro primo capite decimo* inter alia sic Tralliani locus emendatus. scriptum legitur. *Quod si calor amplius superare videatur, etiam refrigerantium vim intendere conuenit, admiscendo semperuiui succum*, ἑρπύλλου, id est, *serpilli &c.* Nemo autem est facultatis stirpium adeo ignarus, vt non animaduertat, Serpyllum falso inter refrigerantia medicamenta recenseri, quum in calefaciendo tertium attingat ordinem. Quod igitur pro ἑρπύλλου sit legendum ψυλλίου, dictionum affinitas in primis hortatur. Idem etiam Galeni locus, qui est *in libro secundo de compositione medicamentorum localium capite tertio* & a
D Tralliano ad verbum transcriptus, clarissime euincit. Nam ibidem inter alia sic inquit: οὕτως ἐπιμβάλλειν αὐτῷ φύλλων ἀειζώου, ἢ ἀνδράχνης, ἢ θριδακίνης, ἢ ψυλλίου, ἢ πολυγόνου. Alexander vero Trallianus ita loco supra ostenso ait: τὴν τῶν ψυχόντων, ἢ δύναμιν ἐπιτείνειν σε χρὴ ἀειζώου προσπλέκων τὸν χυλὸν, ἢ ἑρπύλλου, ἢ ἀνδράχνης, ἢ θριδακίνης, ἢ πολυγόνου. Qui locus quum ad verbum a Galeno transcriptus sit, dubium non est, quin in eo falso ἑρπύλλου ab imperito rerum Medicarum librario pro ψυλλίου scriptum sit. Prædicta vero medicamenta, capiti admouenda, ad eum parari possunt modum. Accipe *olei rosacei, uncias duas. Liquoris stillatitii rosacei, vnciam vnā & dimidiam. Aceti optimi, semunciam.* Aut recipe *liquoris stillatitii semperuiui, lactucæ, solani, singulorum vncias duas. Liquoris stillatitii chamameli, vnciam vnam cum dimidia. Aceti, vnciam vnam. Immisceantur inter se singula, & fasciæ iis imbutæ & modefactæ fronti aut syncipiti*
E *imponatur*. Ceterum refrigerabis, æstiuo potissimum tempore, quæcunque adhibere voles medicamenta, aqua summe frigida illa mergens: aut si huius copia non detur, niuem aut glaciem vasculo circumponens, *quemadmodum Galenus libro 2. de simpl. medicament. facultat. capite septimo. Et libro octauo medendi methodi, & loco paulo ante citato.* Iam dicta igitur medicamenta etiamsi humorum aut vaporum copia ad caput impetum fecit, præclare auxiliantur. Licebit etiam aliis oleis refrigerandi vi præditis vti, quale est *violaceum, ex cucurbita, & nymphææ*, & cum illis alia quædam refrigerantia medicamenta permiscere, exque illis linimenta vel vnguenta componere ad hunc modum.
Accipe *lenti cremoris, mucilaginem (Medici hodie vocant) seminis cotoniorum, maluæ, psyllii, singulorum drachmas tres. Succi portulacæ, drachmā vnā & dimidiam. Succi solani, drachmā dimidiā.* Linimentū.
F *Olei rosacei, vnciam vnam. Commistis omnibus formetur linimentū.* Poteris etiam adiecta cera, & accessione aliorum medicamentorū fingere vnguentū in hunc modū. *Vnguenti populeon, drach. duas. Oleorū violacei, rosacei, vtriusq; drach. tres. Florū nymphææ aridorū, rosarū rubearum, vtrorumque scrupulum vnū. Ceræ quod satis est*, formetur vnguentum, quod fronti & Vnguentū.

Saccellus. temporibus illinatur. Sacelli item parari poterunt ex *rosis, violis, nymphea floribus, hordeo,* A *portulaca & plantaginis seminibus, ac lentibus.* Neq; alienum ab instituto erit si embrochis Embrocha. *e rosis, violis, floribus nymphea, folijs salicis, portulaca & hordeo compositis vtaris.* A stupefacientibus Stupefacientia. autem, vt pote quæ non citra offensam refrigerant, & ab iis, quæ cum eo, quod refrigerant, manifeste etiam adstringunt, abstinendum, nisi id ipsum necessitas exigat, & eis vti propter multas vigilias coacti fuerimus. Quare si quando necessitas postulet, parum quiddam ex eis refrigerantibus miscendum est. *Apapaueris* autem & *mandragora* succis abstinendum erit, quod non citra damnum refrigerent. *Solani* etiam succum aut neutiquam miscemus, aut prorsum exiguum, quod nos fecisse in linimento paulo ante adducto vident studiosi. Pari modo & *mali granati acidi, cotoneiq;,* & *mespili* succi, quod B nimium adstringant, cauendi erunt. Hactenus medicamenta, quæ inter initia vitii cōueniunt, commemorauimus. Quum igitur per ea perfecerimus, quod res postulat, hoc est, in fluxum sedauerimus, mox deinde mitigantia concoquentiaque ac discutientia Embrocha. medicamenta reprimentibus admiscere oportet. Quapropter tum eiusmodi embrocha vti licebit, quæ accipit *florum rosarum, violarum, vtrorumq; manipulum dimidium. Foliorum salicis, chamameli, meliloti, singulorum manipulum vnum. Seminum malua, fœnigraci, vtriusque drachmas duas. Hordei decorticati, unciam vnam.* Coquantur singula in aquæ fontanæ libris duabus, donec tertia eorundem pars absumatur, & capiti ex alto instilletur. Ægro etiam liquor stillatitius rosaceus cum permistione exigui aceti, naribus ad odorandum adhiberi potest. Proderit quoque, vt æger duabus vel tribus horis ante cibum C mane *Zulapium rosaceum,* aut *violaceum,* item *eorundem Conseruas,* & alia eius generis, quæ corpus refrigerare possunt adhibeat. Eadem curandi ratio etiam vsurpanda erit, vbi ab exercitiis, ira, & aliis calidis caussis ortus est dolor capitis.

De dolore capitis ex frigida intemperie procreato. CAP. IX.

Caussa. Dolor capitis ex frigida intemperie nudæ qualitatis natus, ab ambiente nos aere frigido, maxime vbi quis nudo & aperto capite, in eo diutius versetur, & ab improuida Notæ. aliarum rerum frigidarum admotione. Signa eorum, qui caput propter frigiditatem dolent, omnino contraria suntiis, qui ex calida intemperie laborant. Quippe tum in capite nullus sentitur calor, facies quoq; ipsorum nequaquam contracta, minimeque D arida, decolor tamen exsistit. Oculi denique non rubent, sed contra tumido pallore Victus ratio. deformantur. Frigidis nec gaudent, nec iuuantur. Qui sic dolent, aerem caueant frigidum, in calido autem morentur. Lactis, piscium, & aliorum omnium ciborum, qui refrigerare possunt, vsum deuitent. Ouis sorbilibus gallinarum, pullorum, perdicum, & phasianorum, aliarumque auicularum carnem. Pro potu dandum illis vinum tenuium partium, quod mediocriter extenuare, ac calefacere potest. Motu corporis vtantur, gestatione in equo, & deambulatione. Somnus iis confert moderatus, non tamen solito longior. Plus enim eis vigilandum, quam dormiendum erit. Balnea seu lauacra calida illis prosunt. Aluum perpetuo apertam habeant, vt singulis diebus excrementa corporis deiiciat. Tristitiam, graues cogitationes, aliasque eius generis animi perturbationes E Curatio. fugiant. Curare igitur generatim, qui ex frigida intemperie caput dolent calefacientibus oportet: verum pro intemperiei magnitudine remedium quoq; variādum erit. Natiuum quoq; cerebri temperamentum vnice considerandum venit, quod tale est, vt neq; vehementer calida, neq; etiam admodum frigida, ferer medicamenta. Rutaceum autem oleum, *vt auctor est lib. 2. de compo. medica. local. Galenus,* calidum syncipiti superfusum, perfecte hominem liberare potest. Licebit etiam vti, *Tralliano teste,* irino, aut nardino oleo, aut pro eis chamæmelino, & anethino. Sin vehementiore opus sit calefactione, frontem ipsorum & tempora medicamentis excipere & euphorbio compositis oleo iniectis illinire conuenit: aut aliquid olei e piperibus, aut oleum euphorbinum rutaceo permiscendum. Prędictis medicamentis natium & aurium meatus illinendi F sunt. Quidam etiam, *vt ibidem testatur Galenus,* pedum plantas, ac sedem ex eis il-Vnguentū. linunt. Proderit haud leuiter vnguentum hoc quod habet: *Oleorum irini & rutacei, vtrorumque vnciam dimidiam. Maiorana, piperis, betonica, singulorum scrupulum vnum. Florum stœchadis, drachmam dimidiam. Cera quod satis est.* Hoc vnguentum vehementius, aut minus, pro affectus diuersitate Medicus efficiet. Mitius quidē cum oleo chamæmelino, vehe-

A vehementius autem cum adiectione castorei, aut euphorbii. Licebit etiam parare sacculos, in eum modum paratos. *Foliorum hyssopi, serpylli, verbenacæ, maioranæ, singulorum manipulum dimidium. Florum rosmarini, betonicæ, vtrorumque pugillum vnum. Rutæ, pulegii, calaminthæ, singulorum drachmam vnam & dimidiam. Trita indantur insuanturve in sericum rubrum, formeturque sacculus, qui in modum pilei formetur, ac noctu & interdiu per aliquot septimanas capiti impositus gestetur, aut si molestum id ægro fuerit, ex linteo tenuissimo fiat, qui calefactus, acetoque prius irrigatus capiti admoueatur.* Haud inutil ter etiam adhibebuntur embrochæ ex floribus *chamæmeli, meliloti, fænigraci, maioranæ, origano, betonica, saluia, stichade, & similibus in aqua decoctis paratæ.* Ex illis quoque & similibus vaporem per nares ægri attrahere possunt, aut sequentibus orbiculis odoriferis, poma Sacculus.

B vulgus medicorum ambræ nominat, vti, quæ habent *Styracis siccioris, drachmas duas. Caryophyllorum, maceris, ligni aloes, singulorum drachmam dimidiam. Florum lauandulæ, drachmas duas. Galliæ moschatæ, drachmam vnam & dimidiam. Styracis liquidioris, ladani, vtriusque drachmam vnam. Moschi, ambaris, vtriusque grana tria aut quatuor.* Tritis & cribratis omnibus cum stillaticio maioranæ liquore, & cremore lento tragacanthæ quantum satis erit formentur orbiculi odorati. Lauri insuper folia tenera cum irino oleo trita, capiti illini possunt. Conueniunt etiam fomenta interim per spongias calida imbutas, & expressas, maxime si lauri folia tenera aquæ incocta fuerint. Orbiculi odorati.

De dolore capitis ex intemperie sicca, vel humida orto.

C CAP. X.

NEVTRA quidem intemperies per se sola, nisi ei coniungatur vel caliditas vel frigiditas, capitis dolorem excitare potest. Quod vtique, grauissimus auctor, Galenus *lib. 2. de sympto. caussis cap. 5.* confirmat, in eum scribens modum. *Porro vehementes,* inquit, *in tactu a naturali habitu transmutationes, ob violentum calidi frigidique occursum, atque ob eas res quæ contundere, secare, extendere, aut erodere possunt. Nam siccitas humiditasque, nisi calori frigorique coniungantur, occursu suo vim inferre non consueuere.* Hactenus Galenus. Ratio vero eius quod diximus hæc est. *Quum nulla res nisi eius occursus sit vehemens ac repentinus dolorem excitare possit, humiditas autem & siccitas nullam violentam aut molestam sensionem in corporibus sensu præditis efficere possint: imbecillior enim eorundem est,* Siccitas & humiditas per se dolorem haud inferunt.

D *alteratio, atque adeo sensim irreperis quod pati potius quam agere natæ sint, ideoque dolorem nullum capiti inferre possunt.* Atque hinc est quod nec Galenus, nec alii veteres Medici Græci vllam doloris e siccitate & humiditate orti mentionem faciant. Nos tamen hic earundem intemperierum meminimus, non certe quod per se excitare posse dolores capitis putemus: sed vt potius medicinæ initiati tum etiam vbi calori aut frigori iunctæ sunt humiditas & siccitas dolorem capitis excitantes, quibus hunc ipsum pellerent medicamentis non destituerentur. Ceterum dolorem a siccitate creat aer nos ambiens siccus, medicamenta exsiccantia, fames, exercitia immodica, coitus immoderatus, & animi perturbationes, tristitia potissimum & mœstícia. Ab humiditate autem dolor nascitur propter aerem ambientem humidum, Caussæ.

E medicamenta eiusdem naturæ, balnea, aquas calidas, & alias res supra modum humectantes. Deprehenditur siccitas, si pauca, aut nulla penitus e naribus excrementis, aut humida profluxerint: si præterea oculi concaui fuerint, multæque præcesserint vigiliæ. Contra humiditas aderit, vbi multus ex naribus mucus emanarit, si oculi tumidi fuerint, & ægri plurimum dormiant. Qui ob siccitatem dolent, ii in aere versentur humido, vescanturque cibis humectantibus & boni succi, vitellis ouorum, testibus gallorum, ac eorundem iusculis, phasianis, perdicibus, & aliis quæ plurimum nutrire, atque adeo humectare possunt. Vinum bibant tenue, aquosum tamen. Somno vtantur quoad fieri potest largiore. Fugiant motum corporis, ac quiete potius, otioque vtantur ægri. Coitus, fames, sitis, & omnia quæ exsiccare nata sunt, Signa. Victus.

F euitanda. Lauacra quæ humectare possunt, vt sunt dulcium aquarum calefactarum, *Galeno libro tertio de tuen. sani. cap. 3. teste,* si tepidiores fuerint, non parum commoditatis ægrotanti afferent. Lætentur denique ægri, & omnes alias animi perturbationes vitent. Sin propter humiditatem dolor accidat, contrariam victus rationem instituere oportet, exsiccantem scilicet, quæ cuiuis ex iis quæ iam dicta

Curatio.

ſunt, quod contrariorum eadem ſit doctrina, nota eſſe poteſt. Non eſt igitur vt de illa A priuatim agamus, ſed ſatis erit obiter dixiſſe, in dolore capitis a ſiccitate nato, adhibendum oleum violaceum, amygdalinum e dulcibus confectum amygdalis. Non ſolum autem iis ſynciput inungendum eſt, ſed & naribus etiam illinenda erunt. Iam vero dictis oleis rectiſſime commiſcentur pinguedines, ad hunc quidem,

Linimentū.

vel ſimilem modum. *Oleorum violacei, & amygdalini e dulcibus amygdalis expreſſi, vtriuſque drachmas tres. Pinguedinis vitulinæ, gallinæ, vtriuſque drachmas duas. Butyri recentis ſalis expertis, drachmam vnam & dimidiam.* Commiſtis omnibus fingatur linimentum. Proderit non parum embrochas *e violis, maluis, aliiſque herbis humectandi vi præditis confectas capiti adhibere.* In capitis autem dolore ab humiditate nato, contraria prorſus remedia admouenda erunt. Quæ etiam variabuntur prout vel calor, vel fri- B giditas coniuncta fuerit. Remediorum itaque copiam partim ea, quæ dicta ſunt, partim deinceps tradentur, ſuppeditabunt.

De dolore capitis ex plenitudine. CAP. XI.

HACTENVS de curandis doloribus capitis qui ex nuda qualitatum alteratione proueniunt, egimus: nune de eo, qui e plenitudine oritur diſſeremus. Plenitudinem autem vocamus in præſentia, id quod Græcis πλῆθος καὶ πληθώρα nominatur:

Plenitudo. Πληθώρα.

quæ fit, *Galen. lib. 2. De compo. medi. ſecundum locos, cap. 1. teſte,* quatuor humoribus proportione adauctis: aut ſolo ſanguine. Idem enim eſt, quum exquiſite ſincerus ſanguis in venis, *vt atteſtatur Galenus lib. De plenitudine*, nunquam reperiatur, quin ſem- C per aliquid bilis, vel pituitæ, aut ſeroſi humoris illi commixtum ſit. Hoc itaque aucto, reliquos quoque omnes humores increſcere, pro ſua quemque portione neceſſe eſt. Proinde nihil prohibet dolorem hunc capitis, de quo nunc nobis ſermo eſt, vocare ſanguine eum capitis dolorem. Proportione itaque, *quod Galenus loco iam citato ἀνάλογον & alibi ὁμοτίμως vocat*, humores quatuor in plethora

'Ανάλογον. 'Ομοτίμως.

ſeu plenitudine augentur, adeo vt ſanguis, quandoquidem copia ſua reliquos humores in venis vincat, ſemper in ea magnopere præcellat, *vt fuſius lib. 2. Inſtitu. noſtrarum ſect. 5. cap. 1. diximus.* Doloris capitis fit ab omnibus, quæ plenitudinem in

Cauſſæ.

corpore procreare poſſunt, vt ſunt cibi & potus boni ſucci vberius aſſumti: exercitiorum, balnei, ſudoris, & aliarum vacuationum naturalium & artificialium D neglectus. Facies & oculi rubent, venæ tenduntur, adeo vt non ſolum maiores, verum etiam minores, & quæ prius ſenſum effugiebant, & ob paruitatem latebant, nunc viſu comprehendantur. Pulſus magnus & vehemens redditur. Vrina ſubrufa & craſſa. Venæ temporum pulſant. Dolor ſubſequitur capitis grauatiuus. Vrina flaua & craſſa. Verſetur æger in aere frigido & ſicco. Quod ſi talis non ſit arte paretur, aere frigidiore per feneſtras immiſſo, & floribus violarum, roſarum, foliiſque ſalicis, & vitis per cubiculi aream ſparſis. Arceatur inde hominum turba, ne ſuo halitu, & tranſpiratu aerem calefaciant. Vitet carnes, oua ſorbilia, &

Notæ.

Victus ratio.

eiuſmodi quæ copioſe nutriunt. Vtatur ptiſana hordeacea. Oleribus frigidis, intybo ſatiui vtroque, endiuiam & ſcariolam hodie appellant, portulaca, lactuca, & E ſimilibus veſcatur. Fugiat vinum, bibat aquam in qua parum decoctum ſit cinnamomi, aut hordei. Quod ſi aut conſuetudo, aut virium imbecillitas aliter ſuadeat, aut morbi paruitas permittat, vinum quidem dandum, ſed tamen imbecillum, & aqua multum dilutum. Exercitetur mediocriter, fricetur, frequenti vtatur balneo, ita tamen, vt corpus prius vacuetur, ægerque minime febricitet. Somnus ſit mediocris. Gaudeat & lætetur, omniſque reliqua animi perturbatio abſit. Curandi ratio ſtatim a ſanguinis miſſione, niſi aliquid ſit, quæ hanc prohibeat, auſpicetur. Incidenda autem erit vena in cubito exterior, quam *humeralem* alio nomine, & hodie *cephalicam* vocant, aut media ſi alia non appareat, eius ſcilicet partis, in qua dolor potiſſimum viget. Siquidem hæc vena capiti continuata eſt, adeoque non F ſolum per eam a laborante particula in contrarium auellere, verum etiam vacuare licet. Id quod non ſolum Hippocrates, & poſt hunc Galenus, verum etiam Rhazes, non contemnendæ auctoritatis inter Arabes ſcriptor, *libro ſuo nono, quem Almanſori inſcripſit, capite 1.* docet. Et nos in *libr. 3. Difficilium quæſtionum*, hoc ipſum mani-

Intybum ſatiuum duplex.

Curatio. Venæ ſectio. Humeralis.

Rhazes.

A manifestissimis argumentis demonstrauimus. Quod si vero ætas, aut virtus imbe- Cucurbitæ.
cilla venæ secandæ consilium interturbarit, cucurbitæ affigendæ erunt, non qui-
dem capiti, sed partibus illi continuatis, & coniunctis, nempe ceruicis lateribus.
Id quod Galenus *lib 13. The.meth.cap.13.* confirmat, vbi sic scriptum reliquit: *Dum ad-
huc generantur mala, minime iis partibus quæ laborare incipiunt, sed quæ illis sunt conti-
nuatæ, cucurbita imponi debebit, auellendi in contrarium caussa.* In hunc vsum, & reuul-
sionis gratia, nexibus, ac frictionibus in partibus inferioribus vti expedit. Quod
si dolor iis perfectis intra diem quartum aut quintum non sedetur, appareatque
adhuc in oculis, fronte, & facie rubor, sanguis e naribus, setis porcinis immissis,
eliciatur. Vel aperiatur vena frontis, potissimum si dolor sit in posteriore capi-
B tis parte. His iam peractis, refrigerantia & adstringentia medicamenta capiti ad- Localia cō-
hibebuntur, *de quibus abunde supra, capite nimirum 8. dictum est*, vt nunc ea repetere primentia.
nihil attineat. Ceterum aluus quoque, vt in hoc vitio aperta sit in primis, Medi-
cus curabit, quapropter si sua sponte excrementa corporis non deiecerit, hoc vel
simili decocto subducatur, quod accipit: *Florum buglossi, (borraginem nominant)* Decoctum
rosarum, violarum, singulorum manipulum dimidium. Seminum quatuor frigidorum ma- purgans.
iorum decorticatorum, singul. drachmam vnam, Myxorum, sebesten appellant, pruno- Myxa.
rum damascenorum, singul. numero duodecim. Vuarum passarum, oxyphœnicōn (tamarindos Oxyphœni-
vocant) vtriusque vnciam vnam. Corticum myrobalanorum flauorum, citrinos hodie nomi- ca.
nant: cæruleorum, Indos appellant: cepulorum, chebulos vocant: empeliticorum, emplicos nun- Myrobalani.
C *cupant: belezicorum, bellericos appellant: singulorum drachmas tres. Glycyrrhizæ, vnciam vnam:*
Fumariæ, adianti (capillum Veneris nominant) vtriusque manipulum vnum: Tamaricis, ce- Adiantum.
terachii, vtriusque drachmas duas. Foliorum senæ, polypodii, vtriusque vnciam dimidiam. Hemionitis.
*Agarici optimi, drachmas tres. Zingiberis, drachmam dimidiam. Coquantur omnia in aqua fon-
tana sufficienti, donec dimidium absumatur: dein colentur, & manibus exprimantur. Ius subinde
decocti saccharo, quod satis est; dulce reddatur, ac cum albuminibus ouorum spurcitia omnis
euertatur, fiatque potio depurata, de qua æger appetente diluculo vncias quatuor bibat.* Quod
si res ipsa validius exigat medicamentum, tum præstiterit quatuor vnciis iuris no-
minati iam decocti addere, *rhabarbari scenitici seu meridionalis redacti in puluerem drach-
mam vnam & dimidiam. Spicæ, drachmam dimidiam. Aut in iisdem dissoluere Cassiæ fistularis,*
D *vnciam vnam & dimidiam, aut mellis aerii, quod alio nomine Mannam appellant, vnciam v-* Mel aeriū.
nam. Aut *antidoti diaphœnicon, drachmas tres.* In eundem vsum conducit exhibere *sera-* Discutientia.
pium violaceum, & oxysaccharum. Posthæc capiti adhibenda sunt remedia, primum,
quæ a capite repellendi & auertendi vim habent, vt est *oleum rosaceum, & alia quæ cap. 8.
sunt commemorata.* Deinde ea quæ morbi reliquias discutere valent: vt est *althea semen,
fœnumgræcum, chamæmeli & meliloti flores.* Olea præterea *chamæmelinum, anethinum, & iis
similia.* Licebit etiam oleis iam dictis incoquere *serpyllum, sampsucum seu maioranam*, & id
genus alia. Ex quibus deinceps Medicus pro arbitrio suo & ægroti irrigationes, lini-
menta, vnguenta, emplastraque componet, ad eum modum, qui in superioribus ca-
pitibus expositus est.

E

De dolore capitis e biliosis humoribus. Cap. XII.

HOc genus doloris capitis fit ab omnibus quæ corpus vniuersum, præcipue Caussæ.
caput, præter naturam calefaciunt & exsiccant, adeoque bilem flauam pro-
creant: qualia sunt, *Galeno libro 2. De tempe. cap. 8. teste*; solicitudo, ira, dolor, labor, ex-
ercitatio nimia, vigiliæ, abstinentia, & inedia. His accedit victus ratio ex biliosis ci-
bis, allio nimirum, porris, ac similibus constans. Notæ eorum qui sic dolent simi- Signa.
les sunt iis, quos ob calorem, solis potissimum æstum, dolor affligit: sed maior ipsis
morsus, ob eius acrimoniam accedit, & faciei pallor: Interim etiam oris amaritu-
do, siccitas oculorum, linguæ & narium adest. Præterea malum hoc ætati vigen-
ti, & temperaturis calidioribus, vitæque solicitæ, & iis, *quemadmodum paulo ante com-*
F *memorauimus*, qui flauam bilem coaceruant, accidere solet. Æger moretur, in Victus ratio.
aere natura frigido & humido, qui arte etiam, vt *supra cap. 7. ostensum est*, parari po-
test, si ædium pauimentum assidue humore frigido irroretur: aut flores ac germi-
na, quæ frigidæ humidæque facultatis sunt cubiculi, per aream vt sunt *rosæ, violæ,
vitium capreoli, & id genus similia, spargantur.* Vniuersa quidem victus ratio humidior

[A] fit. Cibis itaque vescatur humidis, & boni succi, lactuca, portulaca, oxalide, spana- chio & intybis, piscibus exiguis ac saxatilibus. Potus sit aqua, aut aqua in qua pa- rum cinnamomi decoctum sit. Vino autem in totum abstineat, bibat aquam, si mo- do eius vsum ferre possit. Sin minus, decocto cinnamomi vtatur. Quiete vtatur, & somno largiore. Balneum quoque huic temperatum, vnctionesque conferunt.

Curatio. Bilis quidē interdum vt vacuetur, commode coctionem exigit, nunquam autem vt crassitiem adipiscatur. Concoctio quid?

Lætetur, & omnes animi perturbationes declinet. Porro curandi ratio statim a bi- liosi humoris vacuatione auspicanda, quod scilicet is ipse tenuis & mobilis sit, at- que adeo euacuationi, perinde atque pituita, propter suam crassitiem, minime re- luctetur. Quod si vero humor ille aliquam corporis partem quietus obsederit, at- que adeo incandescat, eamque partem exurat, & calefacientia medicamenta (*qua- lia sunt omnia ea quæ purgant*) respuat, ante bilis purgationem exhibenda erunt, quæ [B] eius calorem ac feruorem restinguant, impetumque ipsius obtundant, adeoque il- lam concoquant, hoc est, alterent & euincent. Neque enim concoctio, de qua nunc nobis sermo, aliud est, quam humoris morbum efficientis a natura alteratio. Alte- rat vero, vbi caussis morbum efficientibus fortior est, easque suo robore permutat & euincit. Vt concocta non sint nisi ea, quæ a natura euicta atque debellata sunt. Ta- lia itaque medicamenta ante purgationem eousque diluculo ieiunis præbenda, do- nec in vrinis decens apparuerit concoctio. Nam hac ratione bilis cocta, & veluti sub- acta, ac edomita, naturæque obsequens reddita, absque molestia minorique nego- cio ad conuenientia loca euacuationis a purgante medicamento trahetur. Non est igitur vt inficias eamus, bilem quæ aliquam partem corporis quieta obsidet, exigere [C] concoctionem, vt educi e corpote queat: sed hoc potius constanter negamus huic opus esse, quod putauit Auicenna, & hunc hodie sequentes Medici fere omnes af- firmant, vt crassitiem adipiscatur. Sic de humorum concoctione 1. Aph. 22, loquitur Hippocrates, dum ait: *Concocta medicari, atque mouere non cruda, modo non turgeant: plu- rima vero non turgent.* Sic etiam Galenus, & post hunc Alexander Trallianus. *lib. 1. cap. 16.* vbi ex professo de dolore capitis e bili prognato agit. & Actuarius *in libro De comp. medica. cap. de flaua bile purganda*, de bilis concoctione loquuti sunt, *vt copiosius lib. 2. no- strarum Institutionum sectione quinta cap. 20. & in nostris in Hippocratis iam citatum aphorismum commentariis diximus.* Sed ad institutum nostrum reuertamur, ac medicamenta ali- quot quæ biliosos humores concoquere possunt, vt sunt *serapia violaceum, de intybo nym-* [D] *phea, oxysaccharo, & similia, enumeremus.* Tale est quod accipit: *Serapii violacei, vnciam v- nam, Serapii nymphea, vnciam dimidiam. Liquoris stillaticii intybi satiui vtriusque, rosarum, v- triusque vnciam vnam. Misceantur omnia, & appetente diluculo ab ægro ieiuno bibantur.* Vel *Se- rapii oxysachari. vnciam vnam. Serapii violacei, vnciam dimidiam. Liquoris stillaticii borraginis, cichorii, vtriusque vnciam vnam & dimidiam.* In hunc vsum exhiberi possunt Zulapia *ro- saceum, & violaceum, decocta e seminibus cucumerum, cucurbitæ, portulacæ, intyborum satiuorum, radicibus eorundem & cichorii, rosis, violis, nymphea, lactuca, prunis damascenis, ziziphis, mixis, & similibus.*

Purgatio.

Ceterum vacuatur biliosus humor iam concoctus per absynthii dilutum, vel aloen, vel hieram picram per se datam, aut cum modica scammonia, aut catapo- tiis quæ ex aloe constant. Neque ab instituto aberrabit, qui decoctum purgans, [E] quod superiore capite commemorauimus, bibendum præbebit, in eo drach. tres aut quatuor. Antidoti *e succo rosaceo, aut epsilio* dissoluens. Vel hoc medicamento vtatur, quod habet *florum borraginis, violarum, nymphea, singulorum pugillum vnum. Hordei de- corticati, drachmas tres. Decoquantur in aqua sufficienti, & colentur. In colatura dissoluantur Manna optima vncia dua, & Diacatholicon vnciam dimidiam, & fiat potio.*

Dilutum rhabarbari.

Proderit etiam exhibere rhabatbati dilutum, quod recipit: *Rhabarbari selecti, drachmas duas. Spicæ, scru- pulum vnum. Concidantur singula minutatim, & macerentur in stillaticii liquoris intybi satiui la- tioris, cassutha, buglossi, singul. vncia vna. Vini optimi semuncia horis duodecim, dein valide expri- mantur & colentur, adiectis antidoti e succo rosaceo, epsilio, singulis drachmam vnam & dimidiam.* Commistis omnibus fiat potio purgans, quæ circiter crepusculum sumatur horis sex [F] ante pastum. Vti quoque licebit *catapotiis aureis vocatis, alephanginis, e rhabarbaro, e hiera simplici, & similibus, quæ in libro nostro secūdo De vsitata componendorum medica. huius temporis ratione, ordine recensuimus.*

Bolus purgatorius.

In delicatis nō temere quis hoc vtetur bolo, qui accipit: *Diacry- dii, scrupulū dimidiū. Maceris, cinnamomi, mastichis singul. grana duo. Sacchari violacei, nymphea,*

vtriusq.

A *vtriusque quod satis est, fingatur bolus.* Vel eo vtere, qui habet *rhabarbari drachmam dimidiam. Diacatholicon, vnciam dimidiam. Antidoti e succo rosaceo, drachmas duas. Cum sacch, ro fingatur bolus.* Sumat illum mane hora quarta, prandeat decima. Horæ dimidio antequam prandeat vtatur hoc lotorio, quod accipit *iuris pulli gallinacei salis expertis, vnc. quatuor. Sacchari rubei, semunciam. Misceantur.* Non absurdum etiam erit clysteribus Clyster.
vti, in hunc vel similem modum paratis. *Maluæ, althea, intybi satiui vtriusque, violarum, foliorum Betæ, singul. Manipulum vnum. Hordei integri, vnciam vnam. Seminum quatuor communium frigidorum minorum, singul. drachmas tres. Coquantur omnia in aqua fontana ad tertias, & colo transfundantur. Dein accipe iuris decocti & colati, lib. vnam. Medullæ cassiæ fistularis, vnc. vnam. Hiera picra, vnciam dimidiam. Olei violacei, vncias tres. Mellis vio-*
B *lacei, vnciam vnam. Salis, drachmam vnam & dimidiam. Commixtis omnibus fiat clyster.* Licebit etiam exhibere pilulas de hiera simplici, & iis similes bilem ex capite deducentes. Post biliosi humoris vacuationem localia & ea adhibeantur medicamen- Localia.
ta, copia, quæ caput refrigerare ac roborare, ac etiam humectare possunt, *quorum multa cap. 8. huius libri commemorauimus.* Conuenit autem hoc maxime, quod recipit: *Oleorum violacei, nymphea, vtriusque vnciam vnam & dimidiam. Commistis illis frons illinatur, & tempora, mane & vesperi.* Quod si vigil supra modum æger fuerit, sinciput *oleo violarum, rosarum, nymphea, & papauerino* inungendum erit. Prædictis interdum parum opii verbi gratia *grana duo* adiiciendum erit, vt saltem hac ratione, si aliter non liceat, somnus conciliari queat. Mitius erit si addas lactis mulieris, *vnciam*
C *vnam.* Galenus in hunc vsum *trigoni pastillum*, qui a Paulo *lib. 7. cap. 12.* describitur, vt scilicet eo frons inungatur, commendat. Fiant frictiones brachiorum, & lotiones crurum. Si iam dictis medicamentis dolor non cedat, refrigerantibus medicamentis discutientia miscenda sunt. Tandem mediocriter discutientibus per se vtendum erit.

De dolore capitis e pituitosis humoribus. CAP. XIII.

GENERATVR ab omnibus, quæ pituitam in capite procreant, *aere frigido & humido, cibis iisdem qualitatibus præditis, piscibus, lacte, oleribus, fructibus, ocio, somno a satietate, & id genus aliis.* Dignoscitur capitis grauitate, faciesque si alba & humida fuerit. Causæ. Notæ.
Si denique æger somno facile tentatur, piger est, sensibus minime viget, & excre- Victus ratio.
D mentis caput redundat. Aer in quo æger versabitur, calidus & siccus sit natura: aut si haberi eiusmodi non possit, arte per luculentum ignem suffitus, & odoramenta nonnulla, nempe cinnamomum, thus, gariophyllos, lignum aloes, & similia paretur. Inedia huic affectui salubris est, & paucis alimentis vtendum erit. Carnibus vescatur magna ex parte assis, & odoramentorum accessione conditis. Inter oleta *saluia, hyssopus, satureia, thymus, petroselinum vulgare, serpyllum & maiorana confert.* Pro potu vtatur vino tenui. Panis sit fermentatus, salitus, bene coctus, sibi commistum anisum habens. Motu mediocri, & aliis *quæ cap. 9. commemorauimus.* Curandi ratio a Curatio.
pituitosi humoris extenuatione auspicabitur. Quapropter ea, quibus extenuan- Pituitæ extenuatio.
di & incidendi crassa & lenta vis inest exhibebuntur, præsidia: cuius farinæ sunt *mel*
E *rosaceum, oxymeli simplex, compositum, & scylliticum, serapium e stichade, liquores stillaticii hyssopi, betonicæ, maioranæ, saluiæ, & eiusmodi.* Paretur igitur medicamentum quod accipit: *Mellis rosacei, vnciam vnam. Oxymelitis simplicis, vnciam dimidiam. Liquoris styllaticii betonicæ, serpylli, maioranæ; singulorum vnciam vnam. Mistis omnibus fiat potus.* Vel id quod habet: *Oxymelitis scyllitici, vnciam vnam. Serapii e stichade, vnciam dimidiam, Liquoris stillaticii hyssopi, apii, maioranæ, singul. vnciam vnam.* Commisceantur, fiatque potio. Quod si serapiorum & stillaticiorum liquorum vsus displicuerit, licebit hoc vel simili decocto vti, quod accipit: *Radicum fœniculi, petroselini, apii, singu-* Decoctum pituitam extenuans.
lo. vnciam vnam: Radicum pæonia, drachmas tres. Seminum anisi, fœniculi, seselis, siler montanum officinæ vocant, singul. drachmas tres. Stichadis, origani, serpilli, maioranæ, calamin-
F *thæ, betonicæ, saluiæ; singul. manipulum dimidium. Cinnamomi selecti, maceris, vtriusque drachmam vnam & dimidiam.* Decoquantur tantisper in aqua iustæ quantitatis, dum medietas relinquatur. Ius decocti colo transfundatur, & saccharo suaue reddatur, atque deinde oui albuminibus depuretur, adiiciaturque *serapii ex hyssopo, oxymelitis simplicis, vtriusque vnc. tres.* Commixtis omnibus fiat potio. Porro extenua-

Purgatio. tis, & ad eductionem præparatis humoribus, ea quæ purgandi pituitam vim obtinent A
medicamenta propinanda veniunt. In quem vsum pilulas has deuorabit æger, quæ
Pilulæ. recipiunt: *Pilul. cochiarum, drachmam vnam & dimidiam. Pilularum e hiera composita, drachmam vnam. Pilul. alephanginarum, drach. dimidiam. Agarici in pastillorum formam redacti, scrup. duos. Myrobalanarum cepulorum, scrupulum vnum. Turbit optimi, scrupulum dimidium. Stichadis, zingiberis, vtriusque grana quinque. Mastiches, grana septem. Seminum paeonia, numero 3. Castorii, grana quatuor.* Cum stillaticio lauandulæ liquore fingantur catapotia pro singulis drachmis vndecim. Aurillas, quæ habent: *Pilularum azaiareth, drachmam vnam. Agarici in pastillos redacti, scrupulos duos. Cum serapio e stœchade formentur catapotia.* Competit vero hoc malo affectis non semel, sed bis aut ter purgare:
quod crassi & tenaces humores repentinæ ac subitæ purgationi non confestim ob- B
temperent ac cedant, pedetentim vero & identidem purgando extenuati ac præparati facilius purgatoriis medicamentis obediunt. Glandes etiam confici possunt, quæ habent *pulueris hiera simplicis, drachmam vnam. Agarici, drachmam vnam & dimidiam. Salis fossilis saxei, drachmam vnam.* Mellis quod satis est ad excipiendum, figu-
Clyster. rentur glandes. Conferunt etiam clysteres, non solum propter euacuationem excrementorum, quæ in intestinis continentur, verum etiam propter reuulsionem eorum quæ ad caput feruntur. In hunc igitur vsum decoctum paulo ante descriptum conducet, sicuti iuris accipiantur *vnciæ duodecim, & in iis dissoluantur benedictæ laxatiuæ, vncia dimidia. Antidoti indi maioris, drachmæ tres. Diaphenicon, drachmæ duæ.*
Mellis rosacei, vncia vna. Oleorum laurini, rutacei, vtrarumque vncia vna & dimidia. Salis C
Capitis expurgatio. *fossilis saxei, gemma officinæ nominant, drachma vna.* Misceantur singula, & fiat clyster.
Vacuato itaque vniuerso corpore, ea quæ caput expurgare possunt, adhibenda erunt medicamenta, qualia sunt *apophlegmatismi, quorum exempla e capite primo huius libri petes.* Purgatur etiam caput per succos *maioranæ, bliti, brassicæ, & similium, de quibus in lib. 2. de vsitata nostri temporis medica. componendorum ratione, cap. 25. diximus copiose.*
Gargarismi. Possunt & hoc nomine exhiberi gargarismi *e stillatitiis liquoribus hyssopi, betonicæ, origani, hiera picra, & oxymelite compositi.* vel in eum modum, qui accipit: *Hyssopi, maioranæ vtriusque manipulum vnum. Saluiæ serpylli, thymi, singulorum manipulum dimidium. Coquantur in aqua iusta quantitatis ad tertias.* Accipe *huius decocti libram vnam. Oxymelitis*
scyllitici, vncias tres. Misceantur & fiat gargarismus, quo vtatur æger mane ieiunus. D
Vel hunc, qui habet. *Radicis pyrethri, piperis longi, vtriusque drachmam vnam & dimidiam. Seminis staphydis agriæ, drachmam dimidiam. Maioranæ, pulegii, hyssopi, origani, betonicæ, singul. manipulum dimidium.* Decoquantur omnia in aqua iustæ quantitatis ad tertias, huius decocti colato addi c *mellis rosacei, vnciam vnam & dimidiam. Oxymelitis scyllitici,*
Sternutamenta. *vnciam dimidiam.* Commixtis vniuersis fiat gargarismus. Præterea sternutamentorum quoque hoc in vitio locus erit, quæ accipiunt: *Maioranæ drachmam vnam. Nigellæ, drachmam dimidiam. Caryophyllorum piperis albi, cubebarum, singul. scrupulum vnum. Nucis moschatæ, castorii, ellebori albi, singul. scrupulum dimidium.* Terantur singula, & in tenuissimum redigantur puluerem pro sternutationibus ciendis. Ditioribus ali-
Orbiculus odoratus. quid *moschi & ambaris, vtriusque nimirum grana duo commisceantur.* Naribus deni- E
Errhina. que odoramenta calida adhibere conuenit, aut orbiculum aliquem odoriferum arte paratum, qualis est quem capite nono commemorauimus. Errhina quoque (barbaris *nasalia* vocantur) indita naribus mirifice commodare ægrotantibus solent, quæ recipiunt: *Seminis staphydis agriæ, pyrethri, piperis candidi, singul. drachmam dimidiam. Nigellæ, maioranæ, vtriusque scrupulos duos. Ellebori albi, scrupulum dimidium. Tritis singulis cum resina terebinthina & modica cera fiant errhina pyramidis formam referentia.* A
capitis purgatione conueniunt *inunctiones, embrochæ, sacculi, & id genus alia medicamenta, supra cap. 9. producta,* quibus eius quod reliquum est a purgatione totius corporis discutiendi vis inest. Intra corpus adhibebuntur haud inutiliter *cubebæ saccharo obductæ,*
antidota ex ambare, moscho, aromatici rosacei, e cumino, dianthon, theriaca, antidotus mithri- F
datios, ex acaro, sacchara maioranæ, rosmarini, betonicæ cum serapio e stichade. Præ aliis au-
Morsuli. tem hæc potissimum antidotus conferet, quæ accipit: *Specierum antidoti e gemmis, dianthon, vtriusque scrupulum vnum. Cubebarum, maceris, vtriusq. drachmã dimidiam. Ligni aloes, garyophyllorum, seminis fœniculi, singul. scrupulũ dimidiũ. Cinnamomi selecti, scrupulos duos.*
Sticha-

A *Stichadis scrupulum dimidium. Sacchari candidissimi in stillaticio florum pæoniæ & lauandulæ
liquore liquefacti, vncias sex.* Fingantur orbiculi aut morsuli pro ægrotantis arbitrio. Nõ
ignoramus practicarum (*vt vocant*) scriptores nonnullos, iis quæ nunc commemora-
uimus subiicere. Caput *de Dolore capitis ex humoribus melancholicis nato*, præter tamen
decorum ac necessitatem: quum omnia quæ ab illis dicuntur, rectius ad Caput *de Me-
lancholia* transferenda veniant.

De dolore capitis e ventriculi vitio adeoque per consensum orto.

C A P. XIIII.

HActenus capitis primarios primogeniosve dolores vt curare oporteat, monstra-
uimus, nunc reliquum est, vt eorum qui per consensum accidunt, curationes tra- Caussæ.
B damus, initio sumto ab eo, qui a ventriculo male se habente excitatur. Is autem magna
ex parte accidit, *vbi exiguus ac tenuis quispiam in eo, & præsertim in ore eius, humor acris coa-
ceruatur, a quo vapores praui excitati sursum feruntur.* Cognoscitur mordaci dolore, quem Notæ.
qui ita dolent percipiunt : & nausea, quæ tum, ore potissimum ventriculi patiente,
infestare ægrotantem solet. Porro qui sic caput dolent, ii si diutius famem & inediam
ferunt magis offenduntur. Augetur enim ipsis propter inediam eiusmodi humoris
malitia, & prauitas. Curare eos, qui sic infestantur oportet, nihil remediorum capiti Curatio.
adhibentes, quum nullum peculiare ac propriũ caput sustineat vitium, sed ab humo-
rum in ventriculo prauos excitantium vapores ascensu molestetur. Noxios igitur vẽ-
triculi humores, quam celerrime vacuare oportet. Euacuantur autẽ, qui in ore illius
C continentur, facile his qui ad vomitũ procliues sunt, aquæ tepidæ potu. Qui vero æ-
gre vomunt, difficilius: adeo vt etiam nonnulli digitorum, aut pinnarum immissione
ad vomitum ventriculum irritantes, nihilo plus proficiant. Porro ad os ventriculi ob
naturalem suam leuitatem, flaua & pallida bilis promte effertur. Pituitosus autem, aut
acidus, aut salsus, in spacio & amplitudine magis toti⁹ ventriculi, quam in ore ipsi⁹ fir-
matur. Optimum autem fuerit, in fundo ventriculi ipsos contineri, facile enim, reli-
cto ventriculo, ad intestina delabuntur. Pessimus fit affectus, vbi vitiosi humores in
vẽtriculi tunicas sic immerguntur, vt vix elui possint. Si itaq; in tunicas ventriculi re-
ceptus fuerit humor, optimum remedium est hiera picra medicamentum. Hoc va-
cuato, cibis subinde boni succi & ventriculo commodis vtendum. Et cum ad prauo-
D rum humorum in ventriculo redundantiam, tum concocticis facultatis imbecilli-
tas, tum oris ventriculi infirmitas plurimum conferant, danda erit opera, vt conco-
ctrix facultas, itemq; os ventriculi per ea medicamenta quibus adstringendi ac robo-
randi facultas inest, firmetur. Quorum omnium copiam suppeditabit *lib. 3.* in quo ex
professo de ventriculi vitiis tractabimus. Prohibendi autem potissimum sunt vapores
ne a ventriculo ad caput & cerebrum efferantur, hoc vel simili medicamento, quod
accipit *Coriandri præparati, vnc. vnam. Anisi fœniculi, cinnamomi optimi, singulorũ drachm. at
quinq;. Maceris, drachmam vnam. Nucis moschatæ, drachmam dimidiam. Sacchari ad pondus o-
mnium fiat puluis, qui statim a pastu sumatur, puluereq; sumto potus diu differatur.* Capiti quoq;
statim a principio adstringentia adhibenda erunt, vt roborato capite minus vapores
E ac fumos sursum elatos recipiat atq; admittat.

De dolore capitis ex ebrietate. C A P. XV.

EBrietatem parit maxime *vinum natura calidum, vaporosum, merum, & largum, libera-
liusque ingestum.* Generant autem calida temperamento vina dolorem capitis, quia Caussæ.
vaporibus caput omnino replent, quandoque etiam humoribus temperatura calidis. Notæ.
Notis ad dignoscendum hoc vitium, nullis opus est, cum e sermonibus ægrotantis fa-
cile cognosci vitii caussa possit. Curandi ratio duabus potissimum rebus perficitur, ni- Curatio.
mirum Vacuatione, & Refrigeratione. Itaq; si vinum crudũ adhuc permanet, & in vẽ-
triculo fluctuat, *vt aqua tepida per se, vel pauco oleo admisto epoto vomat*, qui caput dolet
iubebis. Quod si etiam post concoctionem caput doleat, refrigerantibus, & vapores
F qui ex alto ad caput feruntur reprimentibus medicamentis vtendum est: quale *rosa-
ceũ* est per se, & cum *aceto, aut cum hedera & brassicæ succo.* Quin & ipsa *brassicæ folia in aqua
calida macerata, & capiti circumdata, illigataque*, naturaliter ebrietati resistunt. Eiusdem
etiam *decocta esus* in id efficax est. *Amaræ* etiam *amygdalæ* quinque aut septem ieiuno
oblatæ, ebrietatem arcere creduntur. Præsentem quoq; ebrietatẽ exstinguũt, *centau-*

vii minoris decoctum, Aetio auctore: cornu ceruinum, verbenacaeque rectae semen ex aqua potum. A

Victus ratio. Haben ia deinceps cura est somni & quietis: quod vbi factum fuerit, per totum diem ad vesperam in balneo dulcis aquae lauare: vbi laueris, cibis boni succi, non tamen calefacientibus nutrire oportet. Sunt autem huiusmodi, *ptisanae succus, sorbitio ex alica, panis ex aqua, oua sorbilia, & lentis iusculum, praesertim humidiore ventriculo praeditis.* Ex olenbus *lactuca* boni succi est, & refrigeratoria: *brassica* vapores desiccat. Ceterum poru omnino aquae vren dum est in iis, qui eius potu assueti sunt, aliasq; habent ventriculum aestuosum ac exustum. Verum quia nonnullorum ventriculus propter aquae potum subuertitur, vinum renue album, & modicum, praesertim si aquam bibere aeger nequeat, malum granarum ipsis concedendum est, aur solũ per se, aut cũ alica subacta, probe cocta, calida. *Vua* praeterea *passa*, & *pyra*, aliqua quidem cruda, aliqua vero B

Palmulae capitis dolorẽ inducunt. cocta, vt *malum cotoneum*, stomachum corroborant. A palmulis abstinere consilium est vt quae proprietatem quandam habent capitis dolorem inducendi. Ar si neq; post haec probe dormire possinr, ad balneum postridie quam citissime ducendi sunt, & aqua calida eis frequenrer in balneo superfundenda. Deinde vbi dormierint, aut omnino interposito rempore quieuerint, rursus ad balneũ deducendi sunt, dein veluti pridie nurriẽdi. Quod si mediocriter habeant, & aquam bibero nequeunt, permittẽdum est vt aquosum vinũ, vt dictum est, bibant. Cibi etiam, vbi mediocriter se habuerint, dentur *gallorum testiculi & alae. pisces saxatiles, & tenera carne praediti, columbarumque pulli.* Porro constat omnibus, satius esse & ipsos, & omnes, qui caput dolent, augescẽte

Generalia praecepta in victus ratione obseruanda. adhuc & vigente dolore, quiescere: remittente vero & declinanre, idoneis locis potissimum ante cibum, deambulare. Apta veto sunt iis, qui calefieri desiderant, calidiora: qui refrigerari, frigidiora. Et ante cibũ quidem plurib. deambulationib. vtendum, a C

Ambulatio. cibo autem paucis & lentis. Oportet vero neq; comedere multum, neq; statim deambulare, sed post duas aut tres, aut etiam plures horas. Quod si aliquando ex vaporib. & humorib. in caput sublatis reliquiae quaedam relinquãtur tenuib. meatib. impactae, & ob id etiam capitis dolor perseueret, a rosaceo quidem desistendũ est, vtendũ vero primum chamaemelino moderate calido, postea irino: maximopere n. huiusmodi affectus iuuant. In balneo autem caput aqua perfundatur, non solum, vt aliquid eorum, quae intra ipsum habentur, discutiarur: verum etiam somni conciliandi gratia. Quapropter secundum quoq;, aut terrium ad vesperam balneum apparandum est, D acceptis ab eo lactucis ex aceto. Die sequenti ea quae caput magis calefaciunt, applicabuntur, miscendo irino oleo, nunc nardinum, nunc costinum, nunc alia ei' generis olea & vnguenta. Hac igitur ratione capitis dolores ex vino curantur. Quanquam nõ ignoto Germanos nostros hanc curandi rationem prorsus contemnere, vt qui longe

Potatio repetita nocet. alio minusq; illis molesto remedio vtantur. Nam iuxta vulgares hos versiculos:

Si tibi serotina nocet potatio vini:
Hora matutina rebibas, & erit medicina.

Sed pulchre huius sui moris paulo post poenas dant, vbi ex hac curatione ac frequenti ebrietate in maximos incidunt morbos apoplexiam, paralysin, epilepsiam, destillationem capitis, & id genus alios, vnde Medici non parum lucri sentiunt. E

De capitis dolore ex ictu, vel casu. CAP. XVI.

Victus ratio. NAscitur saepe capitis dolor ex ictu aut casu, quod vbi accidit, curatio eius magno studio tractanda erit. Nã periculũ inducit, dũ humores copiosius ad ipsum caput confluunt. Quare dum a vino, & carnibus, omnibusque cibis plenioribus solidioribusve abstinere oportet, praesertim si aegrotantes febricitent. Potus sit aqua, cui aliquid cinnamomi sit incoctum. Ptisanae vero succus, lutea onorum, ius maluae elixae, lactucae, intuba, & cucurbirae iis sunr exhibendae. Praeterea quies, corporisq; tranquillitas conuenit. Abstinendum etiam a sole, balneo, clamore, distentione partium

Curatio. corporis, & a cibis acidis, acrib. & salsis. Quod si itaq; ictus, aut casus vulneris, vel contusionis caussa fuerit, scopi plures ernnt inuentionis remediotum. *Vnus* sane, qui propter vulnus exsistit, cuius caussa glutinantibus medicamentis, & phlegmonem arcentib. vti conuenit, postquã vlceris labia fibulis imposiris cõmissa fuerint. *Secundus*, qui ob contusionem: & tertius, qui dolorum caussa adhibetur: quos quandoq; in ipsis solis ictis particulis fieri constat, pleruunque veto etiam ad vicinas partes propter continui- F

tatem

A ratem substantiæ, extenduntur. Nam membrana, quæ caluariam ambit, & cutis, quæ
huic extrinsecus circumtenditur, vtraque propriam substantiam continuam habẽs,
per totum caput extensa est: & ob id sane sæpe caput ipsum dolere contingit, præser-
tim si ictus vsq; ad membranam os caluæ ambientem penetret: quem membrana cal-
uariam ambiente diuisa rasaq; curare oportet, ratione qua caro producitur. Quod si
per cõmunionem mẽbranæ caluariam ambientis, quá per suturas cum dura mẽbrana
habet, etiam intra caluariam ipsa inflammatio distribuatur, eiusmodi capitis dolor
periculo non vacat. Ceterum non raro accidit in casu ex alto, aliquam cerebri aut
membranarum eius particulam abrumpi: quod vbi contigerit, etiam amplius capitis
dolor inualescit, ipseq; totus affectus curatu difficilior, & periculum præsentius & ve-
B hementius est. Nam conuulsiones, *Tralliano teste*, magna ex parte, & delitia comi-
tantur, vt mortem ipsis maxime præcipitem inducant. Optimum igitur in iis, nisi æ-
tas prohibeat, & facultas vitalis imbecilla appareat, curationis initium a sanguinis
missione molii: ita nanque influxus reuelletur. Incidenda autem erit humeralis vena
quæ e directo loci patientis sita est: vel ea non apparente, medica. Quod si propter æ-
tatem aut virium imbecillitatem, aut etiam ambo simul, sanguinis detractionem tẽ-
tare prohibeamur, per clysterem aluum vacuabimus, tum vt huius excrementa va-
cuentur, tum vt humores qui ad patientes partes ferri consueuerunt reuellantur. Va-
cuatione igitur facta, & corpore toto recrementis libero, deinceps etiam parti labo-
ranti auxilia admouere oportet. Conuenit autem in primis congruis capitis irrigatio-
C nibus vti: ex lana nimirum oleo dulci imbuta, capiteq; ex ea omni parte contecto, ne
scilicet neruorum origo, cerebrum nimirum ipsum, refrigeretur. In quem vsum em-
brochæ etiam probantur. Inde autem remediis ad phlegmonem commodis vtemur.
Incipientibus nanq;, & adhuc nascentibus ipsis, rosaceum cum aceto: in vigore autẽ
consistentibus rosaceum per se adhibemus. Illis vero decrescentibus, medicamentis
laxantibus appellatis vtimur: quemadmodum in induratis phlegmonib. absinthium
ac pulegium rosaceo admiscemus. At nec circa initia indefinite acetũ rosaceũ permi-
scendum erit. Cutis enim capitis, aut quæ post eam est membranæ caluariam ambi-
entis phlegmone citra quidem vehementem dolorem oborta, per exigui plane aceti
ad rosaceum ꝑmistionem iuuari possunt. Læduntur autẽ vbi magna fuerit, doloremq;
D vehementẽ induxerit. Animaduertendũ autẽ, vbi crassæ cerebri mẽbranæ nudæ ro-
saceũ offertur, quẽadmodum in iis, quib. aliquid ex capitis osse exscinditur, accidit so-
lum ipsum modice tepidum adhibem⁹. Quum vero citra denudationẽ, ꝑ capitis iuxta
sinciput partem, sana & integra existente caluaria, rosaceum ad cerebri mẽbranam
peruenire velim⁹, acetum ei, vt eo perducat, miscemus. Cuius item rursus vehemens
virtus tum per viarum transitionem, tum per rosacei mixturam exsoluitur. Ceterum
si vigiliæ vrgeant, etiam *chamæmelino oleo*, & non *rosaceo* duntaxat, perfundere debem⁹,
plus aut minus ꝓ ratione phlegmonis, & ægri tẽperamento. Item *rosæ aridæ folia* macc-
rata prius passo, seu *vino dulci*, deinde cocta, atq; trita, & ita imposita, & sertula campa-
na similiter tractata, vel myrti folia tenera ex vino trita, cum myrrha, & pulegium ex
E vino tritum capiti plurimum ꝓsunt. Sin membrana cerebri fuerit vulnerata, egregie
ipsam conglutinat, Archigenis decreto, *Calaminthæ succus instillatus, & milii farina arida
inspersa*. Deinde *butyrum*, & *rosaceum* ac *adeps suillus salis expers, vetstus, mista inter se, & tepe-
facta infusa*. Porro in contusionibus citra desperationem ac fixuram circa caput factis,
eodem Archigene auctore, polenta imposita commoda est. Amplius vero & œsypum, at-
que ipsæ adeo lanæ sordib. sudoris succidæ eodem modo: magis autem proprie simi-
laginem ex aqua pro cataplasmate imponens, aut origanum cum polenta. In medio-
crib. autem capitis vulnerib. in quibus nuditas per se non adest, pilos rademus, fibulis-
que impositis constringemus, ac glutinantib. vtemur, de quibus *lib. 6.* vbi ex professo
de *curatione vlcerum* tractabimus, copiosius differemus.

De dolore capitis in febribus. CAP. VII.

F QVOD si febrientes capitis doloribus affliguntur, accurata perpensione conside-
randum erit, *num capitis dolores statim initio cum febribus inuadant, aut postea febribus
increscentibus oriantur*. Nam si non confestim cum febre dolor capitis irruat, sed interea
temporis, dum sc. febris ipsa prope iudicationẽ venit: tunc nulla penitus remedia quæ-

rantur, quod is vomitum, aut sanguinis e naribus profluuium decret, rium portendat, *quemadmodum copiose Hippocrates in libris Prognosticorum, & post eum Galenus libro 3. de Crisibus, & libro primo ad Glauconem, capite vltimo, tradunt.* Nam ea, quæ admouentur, præterquam quod nihil iuuant, etiam naturam impedunt. Si vero simul eum febribus inuadat, a vaporibus, aut humoribus ob febris magnitudinem fusis, ac velut efferuescentibus ad caput elatis, atque ob partis imbecillitatem, accidit. Quare si ab humorum copia oriatur dolor, & in principio eum febre irruit, vena secanda est post primam aut secundam remissionem, si nihil prohibeat, præsertim in corporibus boni habitus, multique sanguinis. In contrarium etiam trahendum, atque adeo reuellendum a capite erit acribus clysteribus, quorum exempla petes e capite *De apoplexia, & nexibus ligaturisve, & frictionibus in partibus inferioribus plurimis.* Cucurbitulæ etiam B occipitio aut ceruici affigendæ. Capiti vero admouendæ sunt irrigationes, quæ ab eo

Repellentia vim repellendi obtinent, ac deinde vacuantibus, postremo vero corroborantib. Repellunt autem *oleum rosaceum, & alia quæ supra capite octauo sunt connumerata.* Vtendum vero ipsis, in calidioribus habitudinibus ac hora æstiua frigidis, & cum modico aceto: in frigidioribus autem ac hyeme, tepidis. Si febris vehemens fuerit, vigiliæque crebræ ægrotantem infestauerint, e capitibus papauerum, sedo, & id genus aliis, quibus refrigerandi & somnum conciliandi vis inest, medicamentis paratis, vtendum erit. Trallianus *rosaceum per se capiti superfundendum esse, aut cum psyllio, aut hedera, aut semperuiuo.* Sciendum vero erit hoc etiam in loco apud Trallianum mendose legi, ἑρπύλλου C pro ψυλλίου, id est, *serpyllo* pro *psyllio*, simili quo supra errore. Præterea irrigationibus vten-

Embrocha. dum erit, qualis est quæ accipit: *Florum violarum, nymphea, rosarum, vtrorumque manipulũ vnum. Hordei decorticati, vnciam vnam. Capitum papaueris, vnciam dimidiam. Semperuiui maioris, manipulum dimidium. Coquantur omnia in aqua iustæ quantitatis ad tertias, & fiat embrocha.* Vbi cerebrum abunde refrigeratum fuerit, ea subinde adhibenda sunt, quæ caput calefacere denuo, atque adeo vacuare atque discutere reliquias humorum possunt. Quapropter *chamæmelino oleo, anethino, irinoque* vtendum, aut *decocto chamæmeli, althææ & similium.* Et si tenaces ac crassi fuerint humores, *serpyllum, aut pulegii comam, vel calaminthæ, vel menta, vel sisymbrii, in iis decoquere conuenit.* Postremum, caput per *rosaceũ oleum, & similia, nempe betonicam, chamæmelum, ac melilotum,* corroborandum ac firmandum erit. Porro non solum in iis qui ex febribus caput dolent, sed etiam in omnibus D

Dolorem capitis excitantia. aliis circa caput obortis vitiis cauere oportet hæc quæ sequuntur: *Viticis semen, absinthii succum, lactis potionem, eruum, myrrham, thus, hederæ corymbos, crocum, peucedanum, cyclaminum & styracem,* quod natura sua capitis dolorem ac grauitatem inducant.

De Cephalæa. CAP. XVIII.

κεφαλαία. Κεφαλαία, diuturnus & ægre cedens, ac contumax capitis dolor, Græcis dicitur, qui ob exiguas occasiones, maximas habet exacerbationes accessionesve, adeo vt neque strepitum ferat ægrotus, neq; vehementiorem vocem neq; lucis claritatem, neq; vini potionem, neque caput replentia odoramenta, neq; motum: sed in quiete & tenebris propter dolorum magnitudinem cupiat decumbere, vt cui videatur caput ve- E luti a malleo feriri. Nonnulli etiam tanquam contundantur, ant distendantur ea, quæ circa caput sunt, sentiunt: non paucis vero vsq; ad oculorum radices dolor ꝑgreditur. Ceterum hoc vitium sane nonnunquam continuos dolores habet, nonnunquam vero exacerbationes, & intermissiones, vel ordinatas, vel inordinatas. Iam quidam ex eis cerebri membranas dolitant, quidam vero membranam tantum caluariam ambientem. Fit a plenitudine, aut humorum vaporumve acrimonia intra vel extra cal-

Caussæ. uariam contentorum inflammatione, & capitis imbecillitate. Dolores itaq;, qui cum grauitate inuadunt, plenitudinem indicant: qui vero cum erosione infestant, aut hu-

Nota. morum biliosorum, aut vaporum acrimoniã: qui cum pulsu, phlegmonem: qui cum tensione, siquidem citra grauitatem & pulsum obueniant, spiritus crudi & flatulenti F copiam demonstrant: cum pulsu vero, membranosi corporis phlegmonem. At si cũ grauitate distentio fiat, copiam humorum intra membranas contentam. Ac dolores quidem in superficie hærentes, membranæ os caluæ ambientis malũ significant. Qui vero in alto ac profundo affligunt, cerebri membranarum. Quibus enim affectus in-

A tra caluariam est, iis ad oculorum radices dolores procedunt, eo quod oculorum tu-
nicæ a cerebri membranis habeant ortum. Quod si etiam putris humor calidior
euaserit, cum febre caput dolent: febricitant autem omnino, & qui ex phlegmone
dolent. Porro qualis in hoc vitio esse debeat victus ratio, facile ex superi r.bus. *De* Victus ratio.
capitis doloribus Capitib. colligi a quouis studioso potest. Consulto itaq; hanc, ne teme
re idem sæpe repetamus, præteriuimus. Curandi ratio, vbi humorum vaporumve
copiam caussam esse deprehēderis, siquidem ex totius corporis plenitudine genera- Curatio.
ta sit, ab vniuersi corporis vacuatione auspicanda erit. Vena itaque in hac corporis
plenitudine incidenda primum cubiti externa, vel hac non apparente media, eiusdē
quidem lateris, quam humeralem vocant: idque faciendum si vires patiantur, aut a-
B liud quippiam non obstet. Si vero velut imbecillum exsistens, caput ad se quæ seorsū
feruntur excipit, materiam in totum corpus reuellere oportet, atque ita mederi parti
afflictæ. Acrioribus itaque clysteribus, & extremarum partium ligaturis, & pluribus
infernarum partium frictionibus vti conuenit. Interdum si adhuc sanguis redundare
videatur, etiam e naribus, vena adaperta, quantum satis esse videbitur, vacuato. Mox
hiera, cuius vim excaueris intenderisque exhibenda est. Post totius vero corporis va-
cuationem, tuto ad ea quæ caput euacuant accedes, deinde ad ea quæ firmant, ac ro- Localia.
bur addunt. Caput vacuant *apophlegmatismi, & quæ naribus induntur medicamenta,*
Græci vocant, vt est succus cucumeris syluestris, elaterium appellant, cum lacte infusus, vel etiam
aridum elaterium inspiratum, succusque cyclamini, & porri, & alia quæ supra capit. 13. com-
C *memorauimus.* Repellit autem *oleum omphacinum, hoc est, ex immaturis oliuis expressum: &*
rosaceum per se, & eum aceto illitum: & quod ex capitibus papauerum, & teneris oleæ germini- Oleum omphacinum.
bus, & hederæ corymbis, ac mentha viridi apparatur, & quæ sunt similia, de quibus in præceden-
tibus capitibus abunde diximus. Ceterum adhibebis remedia tepida, vbi copia humo-
rum frigidior & crudior fuerit: frigida, vbi calidior & biliosior exstiterit. Post hæc,
quæ discutiunt medicamenta sunt admouenda, vt est *oleum chamæmelinum, anethinum,*
& iis similia supra a nobis commemorata. Siquidem crassior humorum copia fuerit, *ser-*
pyllum, aut pulegii comam, aut calaminthes, aut sisymbrii in oleo elixabis ac copiam vacuabis Hæc
autem ipsa etiam robur particulæ adiiciunt, quapropter eis ad perfectā vsque curatio-
nem vti oportet. Omnium vero maxime discutit, & strenue corroborat *verbenaca re-*
D *cta, præsertim viridis: imo & arida, cum radicibus & serpyllo pariter oleo incoctis.* Si verbe-
naca per se in oleo decocta caput perfuderis, omni capitis dolori diuturno ex frigore
oborto, aut ex crassis humoribus, medeberis. Maxime autem prosunt sub aquario va-
se nascentes aselli, si oleo inc quantur.

De Hemicrania. CAP. XIX.

HEmicrania vitium est dolo iticum in dimidia capitis parte, nunc dextra, nunc si- Hemicrania.
nistra ortum, quod sutura secundum longitudinem eius extensa distinguitur, sub
qua intra capitis ossa linea medium cerebrum diuidens protenditur. Hoc cunctis vt
plurimum per circuitus exacerbatur, ac quibusdam extra caluariam, quibusdam in
profundo capitis, nonnullis iuxta temporum musculos dolor vehemens sentitur. Caussa.
E Caussa doloris huius vaporum, aut humorum siue multorum, siue calidorum, siue fri-
gidorum, vel per venas, vel arterias, vel per vtrasq; influxu: interim quidem ipsis solis
partibus caluariæ internis, hoc est, *cerebro, & eius membranis, recrementa sua foras propellen-*
tibus: interim partibus corporis, quæ infra caput sunt, viciatos vapores aut humores sursum mitten-
tibus. Trallianus accidere hemicraniam scribit, postquam recrementum aliquod al-
teri capitis parti infixum fuerit, aut quum procreatum est, in spiritum soluator, irritet-
que loca singulis diebus, aut vno interposito, aut duobus, pro subiecta specie motus
sumens initium. Notæ quibus vapores aut humores copiosi calidi aut frigidi depre-
henduntur, e capitibus superioribus studiosis petendæ erunt. Porro quo in loco capi- Notæ.
tis vitium fuerit, ex iis quæ in capite. *De cephalæa* diximus, cognosces. Quibus hoc ad-
F iiciendum erit, quod si membrana caluam ambiens patitur, tum adeo vehementer
dolent, vt ne manuum quidem contactum facile ferant, adeo vt ne cuti quidē ipsa o-
mnino a vitio immunis sit: quēadmodum si in partib. quæ intra caluariā continentur
dolor sentiatur, itque ad radices vsque oculorum extendatur, liquido cōstabit partes
intra caluariam laborate, nec manuum contactu dolorem irritari. Victus rationem

Victus ratio. promte ex iis, quæ in præcedentibus capitibus commemorauimus, mediocriter etiam docti constituent. Præcipue tamen vitabunt ægrotantes, ea quæ vaporũ acrium copiam sursum ad caput mittere possunt, vt sunt *allia, cepe. sinapi, raphanus, & similia*, potissimum si a calidis ac biliosis humoribus ac vaporibus hemicrania nata sit. Neq; temere a nobis dictum est, si a bilosis humoribus ac vaporibus nata sit. Nam si a frigidis humoribus, potissimum in ventriculo contentis, hemicrania orta est, iam dicta, & alia calefacientia & extenuantia olera maxime prosunt. Cuius rei testis est Trallianus qui ita scribit. *Ex oleribus iis, qui hemicrania ex frigida* causa laborant, *scandix, gingidium aspargi palustres, beta cum sinapi, & cappares*. Allium vero diuturnos dolores frequenter discussit. Qui igitur hemicraniam curare aggreditur, is principio num sanguinis missione, aut corporis purgatione indigeat æger consideret. Si enim ob plenitudinem vitium ortum fuerit, humeralis vena (quam hodie *cephalicam* nominant) quæ e directo male affectæ particulæ est, incidenda erit. Sin propter vnius humoris redundantiam hemicrania inuaserit, per conuenientia quæque molestantem humorem vacuare possunt medicamenta is humor purgetur, *vt in superioribus monstratum est capitibus*. Vniuerso corpore vacuato, ad localia vocata præsidia veniendum, ac vel per propriæ manus digitos, vel linteum dimidia frontis pars, & ea præsertim, quæ circa tẽporum musculos est, fricando calefacienda, atq; id ante accessionis tempus faciendum. Post accessionem medicamentis a veteribus Medicis *Hemicranicis* appellatis, vtendum, quorum aliqua recenset Galenus *capite 3. libri. De compo. medica. localium*. Si calor multus in doloribus percipitur, iis quæ aliquid habent refrigeratorium: si ille non adest, iis quæ vehementer calefaciunt. Vtrisque autem aliquid corroborans, quod adstrictioria facultate præditum sit, misceatur. Optimum vero in frigido affectu remedium erit hoc vnguentum, quod accipit: *Oleorum anethini, irini. singulorum vnciam dimidiam. Piperis albi, serpylli, vtriusque scrupulum vnum & dimidium. Castorii, scrupulum vnum. Euphorbii scrupulum dimidium. Cera quod satis est fiat vnguentum quod dimidiæ frontis parti, & musculo temporis illinatur*. Mirifice etiam in hoc malo confert, illud tepidum in aurem infusum, quod recipit: *Olei dulcis, vnciam vnam. Euphorbii, scrupulum vnum*. His commixtis, gutta vna in aurem instilletur. Plus autem & minus euphorbii adiiciendum, prout corpus acri aut hebeti sensu præditum fuerit. Quadam etiam naturæ proprietate euphorbium aceto dilutum, ac latere dextro dolente sinistro applicatum: & contra sinistro dolente dextro illitum, hemicranicis maxime conferre, *Aetius prodidit*. Trallianus laudat tanquam generosum auxilium Euphorbii vnam partem, castorei tantundem, aqua excepta auri iuxta partẽ dolẽtem impositum, ita tamen vt statim in balneum eat, & lauet æger. Recenset etiam alia quædam, quæ apud eundem quisq; legere poterit. Idẽ etiam posse lumbricos terræ tritos, & cochlearum carnes lateri patienti illitas, tradit. Sunt qui persicorum nucleos tritos, ac illitos parti male affectæ mirifice conferre, memoriæ prodiderint. Quod si vero a calidis humorib. aut vaporib. dimidiæ partis dolor accidit, ea sane auxilia quæ supra in curatione doloris capitis ex calore & biliosis humoribus orti memorauimus, adhibebuntur. Conuenit autem in primis panis ex aqua tepida, *vt qua supra modum ipsis auxilietur*. Malua etiam, & lactuca comesta prodest. In vniuersum autem cibus sit humectans, & balnea temperata, postremo purgatio ex pura & scammonia.

Localia. Vnguentũ. (A) (B) (C) (D) (E)

De Vertigine. Cap. XX.

[illegible] Vertigo. QVOD vitium [illegible] Græcis, hoc Latinis *vertigo* tenebricosa dicitur. Alio nomine Græcis [illegible] *Galeno sectio. quarta aphoris. comm. 17. teste*, appellatur. Barbari hoc ipsum corrupta voce *scotomiam* vocant, tradunt. Est autem vertigo tenebricosa, *vbi obtenebrationes hebetudinesque oculis obuersantur, adeo vt de repente visus euanescat, & omnia circumagi & rotari videntur*. Hippocrates vero, *eodem Galeno sectio. tertia aph. com. 17. auctore* [illegible] nominatur. Differt autem iam dictum vitium ab eo, quod simpliciter [illegible] Græcis, & Latinis *vertigo* dicitur. Nam, *vt idem Galenus lib. 4. vict. acut. comment 27.* attestatur est, quando caput duntaxat circumagi videtur, *vt fusius lib. 3. Institutionum nostrarum sectione 1. capite 11. diximus*. (F)

Caussæ. Oritur hoc pathema interdum, cerebro primogenio vitio laborante: interdum etiam, quũ oris ventriculi consensu laborat. Cerebrũ vero patitur, vbi crass⁹ & lent⁹ humor ipsum occupat, a quo vaporosus spiritus ab imbecilli calore natiuus

A natiuus resolutus, in cerebri partibus inordinate mouetur, & tenebrarum offusiones adducit, & imaginatricis facultatis iudicium peruertit, vnde illa rerum obiectarum circulatio se obiicit, simulque se circumagi qui patiuntur, & concidere existimant. Ori autem ventriculi cõsentit, quando propter vitiosos humores in eo aceruatos, vaporosa exhalatio ad cerebrum fertur, spiritum animalem in illo rotans ac circumagens. Qui hoc vitio laborant, iis a quacunq; leui occasione prae oculis tenebrae apparent, adeo vt nonnunquam concidant aegrotantes, maxime vbi in circum rotentur. Nota.
Siquidem illis ab vna rotatione euenit id, quod aliis a pluribus accidere solet. Proinde hebescunt siue alium quempiam, siue rotam circumactam, aut id genus aliud quippiam, aut ipsos quoq; in aquis vortices circumagi viderint. Visibilis enim spiritus rotae
B agitatae, aliisq; iam dictis occurrens, eodem motu circumuehitur, atque ita turbulentus, inaequalis, inordinatusque humoris & spiritus motus redditur. Siquidem consentaneum est humorem & spiritum illum eodem modo impelli, quo res ipsa, quae cernitur. Humores enim & spiritus, quum ex fluentium & motorum genere, iis agitatis ac circumactis corpus vna commoueri, & ad eandem motionem ferri necesse est. Vbi ex primario cerebri vitio vertigo dependet, tum aurium sonitus, vehemens dolor capitis, grauitasque praecedunt: item *olfactus, atque alterius cuiusque sensus a capite prodeuntis oblaesio.* Patiuntur autem tum potissimum, quum sub sole aestuarint, vel aliam ob caussam calefacto capite humores dissoluti circumaguntur. Vbi vero ab ore ventriculi oritur, stomachi morsionem, *καρδιωγμὸν* Graeci nominant, & nau-
C seam praesentiunt, *vt plenius libro tertio de locis affectis, Galenus capite octauo docet.* Aeger, quod ad victus rationem attinet, commoretur in aere puro & lucido, deuitet autem crassum & nebulosum. Accessione tamen ingruente, praestat aegrum in aere obscuro & quieto versari, in quo spiritus & vapores mori, facilius ad quietem deducuntur. Victus ratio
Cibis vescatur boni succi, ac cõcoctu facilibus, flatuque omnino carentibus, carnibus nimirum perdicum, *caporum, phasianorum, gallinarum, vitulorumque:* piscibus denique saxatilibus, ouis sorbilibus, & eiusmodi, quae nullo negotio concoqui queant. Vitanda omnia, a quibus vapores sursum feruntur, *vt sunt odoramenta, allia, cepae, porri, sinapi, & iis similia.* A cibo ea exhibenda, quae vim habent adstrictoriam, & vapores sursum ad caput ferri prohibent, praesertim si vitio stomachi morbus ortus est. Bi-
D bendum vinum aquosum, album, tenuissimum, non admodum antiquum, aut hydromeli. Exercitium sit mediocre, in quo, quantum fieri potest, caput quiescat. Somnus diurnus vitetur. Nocturnus sit prolixior. Caueat sibi aeger ab animi perturbationibus. Ventris excrementa singulis diebus deiiciat. Nun intueatur res in gyrum actas & rotatas, aut celeriter motas, vt currentia flumina, neque in praecipitiis ambulet: haec enim singula vitium exacerbare valent. Porro, quod ad curandi rationem attinet, vertiginosos in accessione odoramentis, frictionibus, & id genus aliis excitare conuenit. Curatio.
Virium autem attestante robore, si nihil aliud obstiterit, vena humeralis secanda est, siue principium morbi fuerit, siue etiam processerit. In sanguinis vero missione obseruandum, ne confertim sanguis vacuetur, propterea quod a quacunque leui oc- Venae sectio
E casione aeger facile concidat. Pluribus itaque derractionibus per certa interualla vrentes, congruam mensuram explebimus. Quod si vero sanguinis missionem quidpiam prohibuerit, aluus subducatur, semper redundanti humori medicamentum adaptando, praecedente tamen eius concoctione ac praeparatione. Mirifice vero cõfert primũ per aerem vacuare clysterem, non solum propter eorum quae in intestinis continentur vacuationem, vt supra quoq; monuimus, verũ etiam ob reuulsionem eorum quae ad caput feruntur, cuius quidem exemplum in *capite de Apoplexia* proferemus. Praemissis itaq; vniuersi corporis vacuationib. capiti localia adhibebuntur praesidia; inter quae non postremum locum occupant cucurbitulae cum scarificatione occipitio admotae. Postea apophlegmatismis, gargarismis, & sternutamentis vtendum est. Localia
F In nares deinde anagallidis succus, aut radices betae, aut cyclamini infundendus. Nitrũ vero cũ nigella tritum, & oleo antiquo mixtum, per nares egregie purgat. Deinceps aeger ad balneũ ducend', praesertim naturale sulphureũ, ac caput embrocha ex medicamentis discutiendi facultate praeditis concinnata, irrigandum. Quod si vero caput in balneo supra modũ incaluerit, rosaceo & aceto saepe fouendum est, atq; re-

refrigerandum. Si igitur per hæc præsidia vitium cessauerit, subinde validioribus abstinendum: sin perstiterit, capitis arterias in temporibus circa aures incidere oportet, ventre tamen prius aut medicamento, aut clysteri purgato. Vt autem incidendæ sint arteriæ, *ex Paulo Æginetà disces*, qui idipsum perspicue *libro 6. capite 4.* tradit. Neque temere cauterium hoc occipiti post aures accommodabitur, quod accipit: *Cantharidum, abiectis capitibus, alis, & pedibus, drachmam vnam. Fermenti acris, drachmam dimidiam. Cum aceto & vino e sublimi ignis commercio destillato subigantur, & admoueantur.* Vertigo autem a ventriculi oris consensu, vomitu curari potest, qui hoc moueatur medicamento, quod accipit: *Anethi manipulum vnum. Seminum raphani & raporum, vtriusque drachmas duas. Radicis raphani, semunciam.* Ebulliant in aqua iustæ quantitatis, donec pars tertia absumatur. Ius decocti coletur, & addantur subinde *Oxymelitis scyllitici, sesquiunciа.* Commixtis omnibus fiat potus; qui a comestione statim tepidus exhibeatur. Proderit etiam deuorare *catapotia stomachica vocata, hiera picra, & similia.* Dentur frequenter a cibo, quæ os ventriculi constringunt, atque adeo ne vapores sursum ad caput ferantur, impediunt: vt sunt *diacotoneon sine speciebus, cotonea ipsa, pyra adstringentia, coriandrum præparatum, fœniculum sacchаro incrustatum, & anisum, pæoniæque semen, & eiusmodi, de quibus suo loco satis copiose dicemus.* Vtendum quoque a pastu cotoneorum carne. Capiti etiam applicanda, quæ vaporum ascensum inhibent, vt *oxyrhodinum & alia, de quibus supra dictum est.*

Cauterium.

Vertiginis a consensu ventriculi curatio.

Vomitus irritandus.

De phrenitide. CAP. XXI.

Φρενῖτις, Galeno *libro secundo de Sympto. caussis auctore*, est cerebri, aut eius membranarum phlegmone. Sic dicta, quod in ea mens, quam Græci φρένα vocant, lædatur. Ceterum, quæ ad phrenitidis definitionem attinent, *in annotationibus nostris in librum vndecimum Galeni de medendi ratione capit. 18.* copiose diximus. Sunt autem phrenitidis, *eodem Galeno libr. 4. de male affectis locis, capite 4. teste*, species seu differentiæ tres, prout sensus interiores, qui de illius sententia totidem sunt, nempe imaginatio, cogitatio, & memoria, læduntur. Quippe sunt phrenitici quidam, qui cogitatione manente illæsa, sensib. atque adeo imaginatione deprauata mouentur: veluti Theophilo Medico ægrotanti, cuius Galenus in *lib. de Sympt. diffe.* meminit, euenisse constat. *Is enim quum alioqui prudenter se gereret, & dissereret, atque eos qui tum præsentes erant, exacte nosceret, tibicines tamen quosdam arbitrabatur esse in angulo cubiculi, in quo decumbebat, easque tibia canere & pulsare, & se illos videre putabat, alios quidem stantes, alios autem illic sedentes, atque ita continenter canentes, vt neque noctu, neque interdiu quicquam remitterent. Proinde assidue clamans, iussit eos à cubiculo expelli. Hic vero vbi conualuit, quicquid singuli eorum qui ipsum visitabant, vel dixissent vel egissent, narrabat. Denique visorum quæ de cantoribus apparuerant, probe meminit.* Eiusmodi phrenitidis speciem in se ipso adolescentulo adhuc expertus est etiam Galenus, quod *lib. 4. De affectis locis, cap. 1.* commemorat. *Quum enim per æstatem ardente febre laboraret, & festucas atro colore ex cubili eminere, & floccos similiter in vestibus esse putabat, quos auferre tentans, nihilque sub digitis eductum inueniens, accuratius vehementiusque id efficere conatus est. Audiens itaque duos ex amicis qui tum aderant, dicentes: Videsne hunc iam & floccos euellere, & festucas colligere? statim intellexit idipsum quod dicebant se fecisse. Quum vero sibi animo constaret, vt rationalis in eo facultas non vacillaret, recte (inquit) dicitis: proinde ne phrenitis me arripiat, auxilio estote.* Ex quibus iam plenum fit, neque in Theophilo, neque in Galeno cogitationem, rationemve oblæsam fuisse, sed solam imaginationẽ. Alii rursus de iis, quæ oculis offeruntur recte, quantum ad sensitiuam notitiam imaginationemve pertinet, iudicant, cogitando vero ac ratiocinando a naturali iudicio aberrant. Hoc pacto afficiebatur phreneticus ille, cuius meminit Galenus locis iam citatis: *qui quum Romæ domi cum lanifici puero contineretur, surgens a cubili, obseratis intus ianuis, venit ad fenestram, per quam & ipse videri, & prætereuntes videre potuit. Itaque ex vitreis vasis singula ostendens interrogauit, iuberentne vt ea proiiceret, rogabant: tum ipse deinceps omnia arripiens eiecit, at illi magnis acclamationibus riserunt. Postea, iuberentne puerum quoque proiici, quum eos interrogasset, atque id illi iussissent, illico ipsum deiecit: quem ab alto cadentem videntes, suppresso statim risu, accurrerunt, & confractum iam puerum sustulerunt.* Hic sane singula vasa suis nomenclaturis probe nominauit: vnde intelligi potest, neque imaginationem circa illa fuisse læsam, neque nominũ memoriã deletã, sed solam

Phrenitis quid.

Phrenitidis species tres.

Prima.

Theophilus medicus.

Secunda.

A solam cogitationem a naturali iudicio deuiasse. Sunt præterea qui simul & sensus siue imaginationis & cogitationis vitio, quod memoriæ etiam sequitur abolitio, laborant. Tali delirii specie per pestilentiam cotrepti sunt illi, quos Thucydides *libr. 2. belli Peloponnesiaci* scribit omnium, quæ antea nouerunt oblitos fuisse, ita vt non solum suos familiares non agnoscerent, sed ne seipsos quidem. Quæ ideo prolixius a nobis commemorata sunt, vt hinc primum discerent huius nostræ artis studiosi, plures esse quam vnum interiores sensus. Neque enim alias imaginatione illæsa, amitteretur cogitatio: aut contra, integra cogitatione, imaginatio oblæderetur. Dein, vt scirēt principes facultates esse totius cerebri, adeoq; harum functiones nequaquam in diuersis cerebri partibus, vt *Aetius lib. 6. cap. 2. & post eum recentiores Medici fere omnes censent*, per- Tertia.

B fici, sed in toto potius cerebro, *quemadmodum fusius in Institut. nostris lib. 1. sect. 6. cap. 3. diximus.* Ceterum oritur phrenitis ex sanguine exuperante, vel bilioso humore, seu, vt *Trallianus* ait, a flaua bile, cerebrum, vel eius membranas occupante. Sciendum vero hoc loco erit, quum ex flaua bile auctores phrenitim procreari dicunt, non ita eorundem sermonem accipiendum esse, quasi ex sincera bile, & a sanguine secreta, eandem nasci censeant, sed quod ex bilioso sanguine, seu bile sanguini permista in cerebrum, aut eius membranas decumbente fiat, *vt plenius in nostris commentariis super 11. Galeni de meden. ratione librum cap. 18. docuimus.* Vtraque phrenitis exitialis est, sed mitior tamen quæ ex immodico sanguine fit: vehementior quæ ex bilioso gignitur sanguine. Prout vero maiorem ille aut minorem obtinet acrimoniam, eo malignior aut mitior fit Caussæ.

C phrenitis. Quod si vero bilis ipsa, ex qua vitium nascitur, petusta fuerit, grauissima ac ceteris omnibus perniciosior phrenitis accidit. Quos phrenitis inuadit, hos febris continua, quod materia quæ affluxit in loco angusto coarctata sit, eiusq; impediatur perspiratio putrescat, & amentia infestant, plurimaq; parte somnus difficilis, & vigiliæ continuæ comitantur. Interdum etiā somnius turbulentus accedit, vt exsurgāt ægri, exiliant, furibunde vociferent, verba sine ordine & sensu effundāt, interrogantibusq; nihil apposite, aut maiore cum tumultu, aut temeritate respondeant, præsertim vbi aliquis antea dum bene valebat fuerat mansuetus. Nonnunquā occiput dolor infestat. Oculos deniq; habent cruentos, vehementerq; squalidos: & sæpe eos perfricant, interim aridos, interim lachrymantes. Lingua eorum tactu est aspera, & ex narib. aliquā- Notæ.

D do sanguis destillat. Floccos præterea auellunt, & festucas ex stragulis ac vestibus carpunt. Pulsus ad hæc exiguos, languidos, & quadantenus duros & neruosiores obtinēt. Spirationem quoque (*vt in Prognosticis auctor est Hippocrates*) raram habent. Porro quibus sanguineus humor vitium procreauit, ii cum risu insaniunt. Quibus vero flaua bilis, illi ferociter & immaniter sæuiunt, ita vt coherceri nisi vinculis nequeant, omniumque quæ dicunt, faciuntque, obliuiscuntur: adeo vt laborātes aliqui, quum matellā petunt, meiere tamen negligunt: aut quum lotium emittunt, matellā ipsam tradere haudquaquam meminerunt. In victus ratione sic se gerat æger: Decumbat in loco tum aeris, tum luminis temperati, variisque picturis carente: in quem amici quidem gratissimi ingrediantur, qui tamen inopportune non interpellent, & non- 1. Præsa. 27. Victus ratio.

E nunquam blande & leniter alloquantur, nonnunquā acerbius increpent. Cibus primum esto ptisanæ cremor, aut alica hordei, aut panis medulla cum aqua mulsa, aut melle rosaceo addito citreorum, aut punicorum succo, aut simili, qui humores densare ac cogere possit, vt ægrius ad caput ferri valeat, sæpius lota. Oleribus vescatur intybo, lactuca, & malua elixis, eiusq; generis aliis, quæ refrigerare atq; humectare possunt. In morbi inclinatione pisces squamosi & saxatiles dari possunt. Mala quoq; punica, cerasaq;, si multus intus conficiat feruor, offerenda. Potus sit aqua in qua parum cinnamomi, aut hordei decoctum, cui admixtum sit serapium violaceum, rosaceū, aut nymphex, quod nenupharinum hodie barbara voce appellāt. Hæc autem non confertim, hoc est copiose & celeriter, ingurgitanda, sed parcius & per interualla exhibē- Cōfertim.

F da sunt: quum alias exiguo vtantur potu. Hinc est, quod eos rectissime Hippocrates *libr. 1. Prænotionum, & lib. 6. Epid. par. 2. aph. 6.* [illegible] nominet. Porro vbi concoctionis notæ in lotio apparuerint, & febris vehementia remiserit, atque vires non satis robustæ fuerint, vinum tenue & aqua dilutum, quod ὀλιγοφόρον Græci nuncupant, dandum. Quod tutius certe fit iis, qui sani hoc bibere cōsueuerunt, & ventriculū natura im- [illegible]. Vinum ὀλιγοφόρον.

becillum ac frigidum obtinent. Nam, *vt Trallianus testatur*, ferociam phreniticorum A
mutat, & ferinos motes ad hilatitatem transfert, somnumque conciliat. In quiete
denique ægri quoad eius fieri licet retineantur: si diuites fuerint, famulotum admini-
culo, sin pauperes, vinculis. Nam inordinata motio, vires conuellit. Balneum quoque
dulcis aquæ, temperatum modo corpus squalidum & aridum sit, confert: idque si te-
pidum tum adhibeatur. Neque enim vitii quantitas tantum, quantum ipsa nocet ari-
ditas, ac vigiliæ immodicæ. Quare cum balneum prædictum humectet & refrige-
ret, quod alibi abunde demonstrauimus: non solum siccitatem, verum etiam immo-
dicas vigilias, mentisque alienationem vna cum febre profligare potest. Non est
tamen, quod sæpe antea monuimus, nisi prius vacuato corpore, eo vtendum. Præ-
Curatio. tetea supra modum officiunt phreneticis animi peturbationes: proinde nihil quod B
mœstitiam inferat, aut bilem creet, iis permittendum est. Ceterum quod ad curandi
tationem attinet, si ægri vires non obstiterint, protinus, & nequaquam veluti quidam
docent postridie, sanguis mittendus erit: quod non sit aliud salubrius, neq; præsentius
Venæ sectio. auxilium. Secanda vero cubiti vena exteriot, quam humeralem vocant: aut si ea non
appareat, media, & quantum tulerint vires educendum. Non tamen vsque ad ani-
mi deliquium, vt nonnulli magno cum errore statuunt: præstat enim minus auferre
quam oportet, propter plurimam in illis factam ex vehementi motu resolutionem.
Prospiciendum quoque diligẽter, ne clam brachii vinculum æger soluat, aut adimat.
Postea rectam etiam in fronte venam incidere licebit. Fit autem id recte, si collum ar-
tificiose fascia lanea constringatur, vt vena attollatur. Ita nanque si factum fuerit, C
sanguis statim vena secta citra impedimentum erumpet. Quod si vero ætas venæ
sectioni obstiterit, tum cucurbitulæ cum scarificatione occipitio scapulis, & spinæ ad-
mouendæ erunt. Quæ hoc etiam nomine conducunt, quod humorum ad cere-
brum defluxum in contrarium auellunt atque vacuant. In hunc sane vsum confert
Clyster. maxime clysterum vsus, qui accipiunt: *Florum violarum, nymphea, singul. pugillum vnum.*
Foliorum malua, violarum, intybi satiui angusti folii, lactuca singul. Manipulum vnum. Hordei
Myxa. *decorticati, vnciam vnam. Myxorum (Sebesten vocant) numero vndecim. Seminum, cucur-*
bita, melonum cucumeris, singul drachmas tres. Prunorum, numero viginti. Coquantur in aqua
iusta quantitatis tantisper, donec tertia pars absumatur, & colo transfundantur. Dein accipi-
antur *iuris decocti, vncia duodecim. Medulla casia fistularis recens extracta, vncia vna & di-* D
midia. Mellis rosacei, vncia vna. Olei violacei, vncia tres. Salis, drachma vna & dimidia.
Commixtis omnibus, fiat clyster. Si volueris vt vehementius purget, adiiciendà erit *hiera*
picra, aut antidoti e succo rosaceo, vncia dimidia. Ridiculum vero est, quod nonnulli iam di-
ctorum calidorum antidotum prohibent, metuentes ne febrem augeant & agitent.
Quasi vero ex noxiorum humorum vacuatione & auersione, *Galeno 1. sect. apho. com. 24.*
teste, non maior sit vtilitas, quam id quod consequitur ex eis detrimentum. Ad hu-
morum a capite auersionem non parum conferunt vincula extremis corporis parti-
Localia. bus iniecta: item pedum frictiones cum sale & aceto, idque genus alia. Caput autem
rosaceo, vel oxyrhodino tepidioribus pannis lineis iis imbutis irrigare oportet. Inflammato e-
nim cerebro, vel membranis eius, frigiditas tuta non est, sicut neq; vehemens calidi- E
tas. Siquidem frigiditas meatus constringit, neq; sinit excrementa e capite discuti: at
ingens caliditas feruorem congeminat. Æstate itaq; rosaceum exquisite tepidũ ad-
hibendũ, cum pauco aceto: hyeme autem mediocriter calidum, vt humor a capite re-
pellatur, & ne immodice calefactũ, sed aliqua ex parte refrigeratũ ab oxyrhodino, hu-
mores ad se trahat, illisq; impleatur. In hunc vsum etiã admiscere illis licebit *succũ sola-*
ni plantaginis, aut illarũ & similium herbarum stillaticios liquores. Si malum ipsum vehemen-
tius fuerit, caput faciemque assidue oleo in quo capita papauerum decocta sunt, foue-
bis. Trallian⁹ quum morbus viget & vigilias, mentisq; alienationem inuehit, *oxyrhodi-*
no caput largius madefaciendũ esse monet, & decocto papaueris capitum. psyllium: etsi in eo men-
dose, vt alias sæpe, *serpyllum* scribatur: & *hederam* permiscendam docet. Odorata F
quoque naribus obiiciemus, *rosas, violas, nymphea flores, & eiusmodi.* Nares quoque
ipsas intus, aut frontem succis prædictorum medicamentorum illinemus. Nam so-
pite ac stupefacere principem facultatem oportet, cerebrum nimirum, quod supra
Somnifera. modum incaluit, refrigerando. Si vigiliæ quoque admodum vigent, quæ somnum

con-

A conciliare possunt, *vt est Diacodyon*, quod *Tralliano teste*, non solum vigiliis, sed etiam febri medetur, & caput tanquam ab igne adustum refrigerare potest: & alia multa quæ supra commemorauimus, non temere adhibebuntur. Inter alia vero hoc non parum conducet vnguentum, quod recipit: *Vnguenti populeon, drachmas duas. Olei violacei, drachmas tres. Seminis hyoscyami, corticis radicis mandragoræ, vtriusque scrupulum dimidium. Opii grana duo. Croci grana tria. Aceti parum, ceræ albæ quod satis est: fiat vnguentum, quod temporibus illinatur.* Sunt vero id genus medicamenta caute & cum iudicio adhibenda, quod cerebrum suapte natura frigidum sit, ac pars corporis princeps. Quapropter imbecillioribus nequaquam fortia & vehementia, sed minori pondere & quantitate adhibenda sunt. Embrocha etiam hæc tepida capiti admouenda, quæ Vnguentū. Embrocha.
B accipit: *Florum violarum siccarum, rosarum rubearum, nymphea singul. Manipulum vnum & dimidium. Hordei excorticati, vnciam vnam. Seminis papaueris albi, drachmas duas. Seminis lactucæ, drachmas tres. Decoquantur singula in aqua fontana iustæ quantitatis ad tertias, fiatque embrocha.* Possent etiam decoqui in eundem vsum *folia lactucæ, solani, psyllii, & capita papauerum.* Sub puluinari etiam *calices papaueris, aut poma mandragoræ supponenda.* Postremum vbi morbus iam nonnihil resedit, mitiorque factus est, id quod tertio die vt plurimum accidere solet, discutientia medicamenta, quæ morbi reliquias ad crassos vapores dissipare possunt, adhibenda. In quem vsum iam cōmemoratam embrochā admouere licebit, *adiectis tamen floribus chamæmeli, anethi, meliloti, althεæ, & similibus.* Sunt qui hoc tempore gallinas, aut catulos per medium fissos capiti non temere apponant, Discutiētia
C quū contra vulgus in morbi principio, ac summo incremento eos admoueant, phlegmonem & febrem hac ratione augens. Alii adhuc calidum arietis pulmonem, vel recens ex animante acceptum, vel aqua feruenti calefactum, vel pullum columbinū, admoueant. Porro si diuturnum iam vitium fuerit, in eo serpyllum, thymum, altheā, & spondylium decoquere conuenit. Galenus quoq; *libr. 11. & 13 Ther. method.* castoreo vtendum esse (phlegmone iam scilicet inclinante) docet: quod nimirum non continuo locis circa cerebrum, sed ossibus interuenientibus occurrat. Inest autem ei medicamento & partium tenuitas, quod ipsum iis (quorum per densa propugnacula transmitti vim oporret) est accommodum: vt his de caussis castoreum phreniticis etiam magno cum fructu adhiberi queat. Phrenitici vbi sese recolligent, ebrietatem, o-
D cium, ciborum corruptiones, & in primis solis æstum cauebunt.

De Lethargo. CAP. XXII.

Λήθαργος proprie dictus, de eo enim hic agitur, vitium est phrenitidi contrarium, nempe sopor præter naturam continuus, & inexpugnabilis pene dormiendi necessitas, atq; obliuio cum lenta febre. Aliqui latine *veternum* interpretantur. Hoc vitio correptis, omnium rerum obliuio accidit, vt verbis nulla suppeditetur materia: hinc etiam nomē nactum est. λήθη enim obliuio est, ἄγρα vero captura, vel ἀργὸς iners: vt λήθαργος non sit aliud, nisi iners obliuio, aut malam obliuionem inducens. Caussa eius est pituita atqui putrefacta, aut pituitosa plenitudo, quæ frigore nimio, ac humore cerebrum imbuit, & in somnum impellit. Lethargicos proprie dictos comitatur febris lenta, & Lethargus quid. Veternus. Caussa.
E nequaquam acuta; putrescit enim in hoc vitio pituitosus humor, *Galeno libr. 13. Thera. meth. teste*, cum profunda in somnum delatione. Pulsus iis magni rarique sunt, & vndosi. Spiratio ipsa nimis rara & imbecillis. Somnolenti præterea sunt perpetuo lethargici, desidiosi, & ignaui. Vix & tarde quocunq; modo impellentur, respondent. Oculos quandoq; ad vociferationem aperiunt, & denuo claudunt, ad soporemq; reuertuntur. Sentiunt enim lethargici, atqui ægri, ideoq; ægre excitari possunt. Obliuiosi, & dementes, perit enim in iis & memoria, & ratio. Oscitant crebro, & hiante ore aliquandiu persistunt, tanquā claudere id obliti. Sæpe ad meiendum vocati, porrectam matulam manu tenentes, meiere obliuiscuntur. Deiiciunt per aluum magna ex parte liquidiora. Nonnullis contra venter indurescit: Vrinam reddunt iumentis similem. Notę. Victus ratio.
F Quidam ex eis tremiscunt, & vndiq; sudant. Cubile, in quo decumbit æger, splendidum, lucidum, & tepidum sit, aerq; ad calidum & siccum parum declinet. Cibi sint attenuantes, incidentes, exsiccantes, qui condiantur *apio, aniso, cumino, pipere, cinnamomo, garyophyllis, & id genus aliis odoramentis.* Ex auibus æger vescatur *montanis auiculis, pullis gallinaceis domesticis, perdicibus, turdis, merulis, & similibus.* Oleribus vtatur

porro, asparagis, fœniculo, & eiusmodi. Cremore denique ptisanæ aut ptisana ipsa, inter- A
dum sola, *Tralliano teste*, interim cum oxymelite, aut in qua hyssopi coma, vel pulegii,
vel thymi fuerit decocta, præsertim si febris non fuerit valida. Potus sit hydrome-
li, aut vinum aquosum, tenue & album subadstringens. Nam ipsum cum tempestiuo
Curatio. cibo datum, non mediocriter adiuuat, *vt Celso visum est*. Ceterum si vires permiserint,
& nihil aliorum obstiterit, *Galeno libro 13. Therapeuticæ methodi suadente*, sanguinem sta-
tim initio mittere expedit. Sin minus, clysteribus acribus e *betonica, ruta, saluia maiora-
na, centaurio minore, semine fœniculi, agarico, & pulpa colocynthidis*, aluus eluenda, quo-
rum formulas in capite De apoplexia reperies. Dein oxyrhodinum capiti admo-
Localia. uendum: repellendus enim a capite humor est, quisquis is fuerit, *eodem Galeno teste*. In
quem vsum etiam frictiones cum *pyrethro, pipere, sale & aceto*, ligaturæque extremitatum B
conueniunt, maxime a cibo, ne videlicet vapor ad caput feratur. Odoramenta
Excitatoria quoque a somno excitatoria admouenda, vt est *castoreum, funiculus extinctæ lucernæ,
capillus hominis, pix humida, bitumen, chalbanum, sulphur sagapenum, cornu ceruinum abro-
tonum, peucedanum, & succus laserpitii.* Satureia quoque, *Plinio libr. 4. de re medica capite
19. auctore*, ex vino pota, aut cum aceto frequenter capiti infusa, lethargicos etiam
letaliter dormientes excitat. Extrema, cruraque pungere, nonnunquam pilos quoq;
in ipsis vehementius euellere oportet, quo excitentur. Licebit etiam in aceto *thymum
calamintham, pulegium, hyssopum, & origanum*, aliaque eius generis addito castorio in-
coquere, ac naribus ægri admouere: quo vapor ad cerebrum delatus, humorum cras-
situdinem dissecet. Ac frons illinenda est aut castorio, aut pilis humanis, *Tralliano au-* C
ctore, crematis læuigatisq; ex aceto, quod forsan etiam naturali quadam proprietate le-
thargo aduersentur. Palatum etiam valentibus & acribus medicamentis, verbi gratia,
sinapi cum melle, antidoto mithridatis, theriaca & puluere pyrethri, inungendum. Conarique
oportet, pituitam indidem affixam digitis eruere. Ab iis vero, etiam sternutamentis
ex castorio, & pipere, vtemur. Si admiserint, apophlegmatismorum etiam vsus erit.
Quod si iis vitium non discutitur, caput radendum, deinde fouendum est *sale, milio, &
similibus in sacculis adhibitis, aut serpyllo, hyssopo, & thymo cum pauco castorio, & aceto, ac oleo,
decocto: aut castorio cum modico aceto trito, additoque oleo irino caput irrigandum.* Ad hæc
sinapismo vti in capite prodest, ex caricis & sinapi ex aceto contritis (*vt in libro tertio
De comp. medic. monstrauimus*) confecto, vt a capite & ex alto ad circumferentiam tra- D
hat. Postea cucurbitulas occipiti affigere cum plurimo igne oportet, circa primam &
secundam ceruicis vertebras, partim leues, partim cum scarificatione, vt nō solum a
capite attrahant, verum etiam vacuent. Castorium quoq; capiti illinendum. Quinet-
iam idipsum, quod docet Alexander Trallianus *c. 20. libr. 1.* potui date cum oxymelite
expedit. Nam vno hoc medicamento nonnulli maceratione toto corpore impediti, sa-
nitati sunt restituti. Sit autem *castorii, drachma vna. Oxymelitis, vncia vna.* In hunc vsum
etiam theriaca exhiberi potest. Præterea ad excretiones frequenter solicitare naturā
oportebit, tum clysteribus, tum iis quæ vrinam mouent. Pubem oleo rutaceo, aut iri-
no, cui sit adiectum paululum castorii, aspergere conuenit. In potu etiam danda, quæ
crassitiem attenuare & incidere valent: vt est *apii fœniculi, adianti, & similium decoctum,* E
cum oxymelite simplici, vel scyllitico, & serapio byzantino. Nam vt deglutiantur eiusmodi potio-
nes crebrius admonendi sunt: ideoq; vt per bombylium ori saltem instillentur, cura-
bimus. In diuturnis lethargis, vbi vires suffecerint, danda *hiera* est *ex colocynthide, sternu-
tamentaque ex elleboro albo struthio, pipere, & castorio*, aliaq; (*quorum paulo supra facta est men-
tio*) medicamenta admouenda. Porro vbi morbus inclinare incœperit, gestatio statim
Historia. continua vtilis est, & balneum, quod supra modum conferre hoc tempore solet. Si-
quidem Alexander Trallianus refert, se cognouisse quendam, qui grauissimo lethar-
go laborauerit, adeo vt se leuari non sentiret. Is post septem morbi dies balneum
ingressus, tantum sensit auxilii, vt a somno statim expergisceretur, aliosque attente
intelligeret, & ipse verba expedite faceret, familiares omnes agnoscens. Quod si F
vero balnei æstum propter vires imbecillas ferre haud possit, saltem domi in solio a-
quæ calidæ lauandus erit. Cauendum tamen, ne aqua caput ægrotantis perfundatur.
Smegmate autem mordaciore in balneo detergendus, vt *vini fece vsta, sinapi, pyrethro,
pipere, lauri baccis, calce viua*, & similib. quibus duplum nitri addendum.

De

A

De caro. CAP. XXIII.

Κάρος proprie dictus, vitium est, quod sensuum, vniuersarumque motionum pri- Caros quid
uatio, spirandi tamen facultate manente illæsa, consequitur. Arabibus Rhazi præ- Subet.
sertim, *Subet* appellatur. Alio nomine perniciosus dicitur, *vt lib. 3. Institu. nostrarum sect.* Differentia cari a Le-
1. capit. 12. copiosius ostendimus. Differt a lethargo, *Aetio teste*, quia lethargici inter- thargo.
rogati respondent, neque omnino muti decumbunt. Caro autem laborantes somni
quidem profunditate occupantur: at si stimulantur, etsi sentiunt, nihil tamen dicunt
aut loquuntur, neque oculos aperiunt. Præterea, *vt Paulus annotauit*, febris earum
præcedit, eaque vehementior: lethargum subsequitur. Item carus aliis symptoma-
tis superuenit: sæpe enim febrium accessionibus, comitialibus, cerebri compressio-
B nibus, nunc quidem osse, hoc est caluaria, fracto & coarctato, nunc vero membra-
na anteriorem cerebri ventriculum custodiente, compressa. Letargus autem pro-
priam quandam consistentiam obtinet. Distat etiam ab apoplexia, quod in hac spi- Ab apoplexia.
ratio vehementer opprimatur, sic vt quispiam etiam magno conatu vix spirare pos-
sit. In caro autem spirandi facultas, *vt testatur Galenus lib. 4. De affectis locis, cap. 2.* haud-
quaquam lædatur. Fit caros proprie dictus, variis a caussis, nempe ab humore frigi- Caussæ.
do, crasso, ac omnino viscido cerebrum occupante. Item a frigiditate morbosa ca-
lorem innatum ad interiora reuocante, & cerebrum grauante atque opprimente
in pituosarum febrium accessionum initiis. A vehementi capitis ictu, contusione
musculorum temporalium: ossis perforatione, & ventriculi cerebri attritione. Signa Notæ.
C ex iis quæ paulo ante commemorata sunt, facile colligi possunt. Siquidem somni pro- Victus & ratio & cura-
funditate occupantur, oculique in hoc vitio perpetuo conniuent. Ceterum victus tio.
ratio & curatio eorum, qui caro laborant, cum lethargicorum plane conuenit, nisi
quod ad maiorem incisionem attenuationemque declinamus. His vero in primis
conferi edere nasturtium aut coctum in iusculis, aut crudum in acetariis. Nihil enim
est, quod cerebrum magis exsiccet, vimque & vigorem animi magis excitet, quam
nasturtium. Vnde prouerbio dicitur, in socordes, somnolentos, ignauos, hebetes,
stupidosque, *ede nasturtium.* Vt mirari subeat, aliquos inueniri, qui illud somnum
conciliare scribant. Stomacho etiam cataplasmata & alia medicamenta, quæ cale-
faciunt & corroborant, sunt adhibenda, quod is pituita, quæ illum refrigerat & hu-
D mectat, refertus sit. Quorum formulas describemus *libro tertio capit. 1. De ventriculi*
imbecillitate.

De catocha & catalepsi. CAP. XXIV.

Κατοχὴ ἢ κατάληψις Græcis, *occupatio, detentio, & deprehensio omnium nimirum sensuum,* Catocha & Catalepsis.
Latinis dici potest. Recentiores medicinæ scriptores *congelationem* nominant. Cōgelatio.
Est autem *subita detentio & occupatio, tum mentis, tum corporis sensu ac motu priuati, ægro*
in ea corporis figura permanente, in qua fuerit correptus, siue sederit, siue iacuerit, siue clausis,
siue apertis oculis perstiterit. Detentio autem in qua oculi aperti manent, *Catoche* pro-
prie nominatur. Ea vero, in qua oculi clausi sunt, improprie *catoche* vocatur,
vt libro tertio Institu. nostrarum sectione 1. capit. 12. fusius monstrauimus. Quapropter me-
dium quoddam inter phrenitidem & lethargum vitium est. Nam ratione frigidi-
tatis cum lethargo conuenit: siccitatis autem ergo, cum phrenitide. Hinc est, quod
hoc vitio affecti, neque plane phreniticis assimilentur, neque etiam lethargicis. Ac- Caussæ.
cidit hoc vitium nonnunquam ob sanguinis, melancholici scilicet, qui frigidus &
siccus exsistit, copiam, *vt auctor est Aetius*, in caput irrumpentem, ipsumque implen-
tem. Is enim commemorat, se olim hoc vitium conspexisse in adolescente, multo
sanguine, melancholico nimirum, referto, qui quum dies tres exegerat neque con-
niuens, neque ad obiectas minas oculis nutans, neque respondens: quarta autem in-
genti sanguinis, melancholici scilicet, e naribus eruptione facta, protinus omnes
turbulentias recessisse. Fit etiam frequenter, *eodem teste*, a melancholico, hoc
F est, frigido & sicco, humore, cerebri posteriora de Galeni *libro quarto de labo. locis cap. 3.*
sententia, potissimum molestante. Galenus *libro primo de sympt. caussis capite secundo*
per consensum cerebri cum ore ventriculi, vbi scilicet humor pituitosus, aut vapor
aut melancholicus sursum fertur. Ab vtroque namque catoche fit, proprie dicta, a
melancholico: improprie vocata, a pituitoso, *vt loco supra citato monstrauimus.* Inuadit Notæ.

Nota. hoc vitii hominem subito, qui voce sensuque priuatur, nihil audit, nihil respondet, A respiratio nulla fere apparet, sed quasi mortuus decumbit. Pulsus est exiguus, languidus, & vehementer densus. Aluus & vrina detinentur, aut certe parum redduntur: idque non siccitatis prorsus ratione, quod æger humido interdum plurimo abundet, sed propter sensuum stuporem siue insensibilitatem. Facies alias subrubescit, cum scilicet a sanguine melancholico vitium procreatur: alias vero liuet, quando nimirum a melancholico humore ortum fuerit. Porro oculi in hoc vitio immobiles plane manent, veluti congelati. Differt autem a caro, quia Galeno *lib. 4. De laboran. affectis locis, cap. 2.* teste, vt in hoc palpebræ perpetuo clauduntur, sic in catoche interdum, vbi scilicet a pituitoso nascitur humore, apertæ manent. Distat etiam a lethargo, etsi enim vtrunq; vitium fit a vehementi refrigeratione, tamen in lethargo, *vt testatur Galenus lib. 2. Aph. comment. 3.* refrigeratio immixta est humiditati, in catalepsi B vero siccitati. Victus ratio pro caussarum ratione variatur. Æger vero interim singulis diebus, interim vno interposito nutriri debet. Quare quum vitium hoc vehementer sit periculosum, si aut cibo aut potu erretur, operam dabit Medicus, vt se in victus ratione adhibenda prudenter gerat. Alimenta autem sint ptisanæ cremor, & huiusmodi. Aqua vero pota infestissima est. Flatum enim auget, fluctuationes cit, lienem attollit, neque sitim restinguit: potus autem sit mulsa, diutius cocta, & quæ multum bullierit: aut vino vtatur aquoso, albo, tenui, ac subadstringenti, & bene diluto, vt caput non percutiat. Quod ad rationem curandi spectat, si facies subrubescit, atque adeo æger sanguine melancholico abundare videtur, & vires validæ fuerint, C cubiti venam exteriorem, quam cephalicam vocant, secare ne differas. Postea si caput calidius appareat, ea quæ refrigerant adhibebis. In hunc vsum oxyrhodinum, vel papaueris calyculos in oleo decoquere oportet, ac eo subinde caput inungendum. In reliquis, quibus scilicet facies liuescit, adeoque ex melancholico humore cerebrum occupante vitium hoc accidit, primo clysteribus melancholicum succum trahentibus aluus abluenda est ex floribus *buglossi, capnô, thymo, epithymo, radice polypodii, folliculis sena, & iis similibus compositis*, quorum formulas *infra in cap. De melancholia* producemus, quod si aluus sic non obediat, ellebori nigri radicem tum quoque incoquere non alienum erit. Caput autem *oleo chamæmelino, in quo serpillum aut hyssopum, aut thymus, aut simile aliquod coctum fuerit, aut liliaceo aut anethino, aut simili* inungendum. Idque D tum potissimum faciendum, vbi caput frigidius esse appareat. Porro si in vrina crassities affuerit, dandum etiam *anethi, apii, calaminthæ, & aliorum quibus extenuandi facultas inest, decoctum.* Reliqua quæ ad curandi rationem necessaria sunt, partim ex capite *De phrenitide*, partim ex eo quod *De melancholia* inscribemus, partim etiam ex eo quod *De lethargo* est inscriptum, petenda erunt.

Discrimen inter catochem & carum, ac lethargum.

Victus ratio.

Curatio.

De comate. Cap. XXV.

Κῶμα. Sopor. Κῶμα *vt auctor est lib. 3. Epide. com. 1.* sextus septimi expositione Galenus est καταφορά, id est *delatio in somnum, quum ægri vigilare nequeunt, oculos minime apertos, sed conniuentes potius habentes: vel profundo, aut tenui leuique somno, vel etiam vigiliis detinentur.* Quocirca Hippocrati & aliis Græcis Comaduum est generum, vnum quidem ὑπνῶδες, id est, E *somniculosum*, vel βαρὺ, id est, *graue*: alterum vero ἄγρυπνον, hoc est, *vigilans*. Primum ita dictum est, quod ægri in eo profunde & diu dormiant, ita vt vix expergisci possint. Hoc vtique vitium Latinis *grauis & profundus somnus* dici potest. Significat enim coma *somniculosum*, siue *graue profundumve* non simpliciter *longum somnum* quod nonnulli putauerunt, sed Galeno *lib. 2. Aph. comment. & lib. 3. Epid. com. 3. auctore*, δυσδιέγερτον, hoc est, *eum a quo quis ægre & difficulter excitatur.* Quare κῶμα simpliciter, & sine alicuius adiectione, vel etiam cum adiectione illa ὑπνῶδες ἢ βαρὺ κῶμα, *est vitium, in quo ægri vigilare nequeunt, nec apertos habent oculos, sed conniuentes, alioque & vnde facile expergisci nequeunt somno detinentur.* Cum hac vero adiectione, ἄγρυπνον κῶμα, hoc est, *vigilans sopor, Galeno com. 3. iam citati libri tertii Epid. teste*, est vitium, in quo ægri apertis ocu- F lis vigilare non valent, sed conniuent spe somni conciliandi, & vigiles tamen manent. Quare vt coma soporiferum a comate vigilante discernamus, necessarium erit. Commune quidem est vtriusque non posse attollere oculos: statim enim grauantur, & dormire cupiunt, hincque adeo est, vt vtrumque comatis appellationem

Κῶμα simpliciter.

Κῶμα ἄγρυπνον.

forti-

A sortitum sit. Priuatim autem somniculosum id obtinet, vt in eo ægri dormiant. In vigilante autem ægri oculos quidem claudunt spe dormiendi, vigiles tamen permanent, vt hoc nomine facile discerni possint. De differentia vero generum soporis copiosius *lib. 3 sect 1. cap. 21. Institu. nostrarum diximus.* Coma soporiferum, vt *testis est Galenus comment. primo, libri 3. Epid.* fit interdum, vbi cerebrum immodice irrigatur, vt nonnullis vsuuenit ebriis, repleto in ipsa ebrietate capite, atque admodum humectato. In febribus etiam soli vapores calidi & humidi a partibus inferioribus sursum elati, cerebrum implentes & irrigantes, vitium hoc inducunt. Subinde etiam ob solum frigus, quod primum sensitiuum, hoc est cerebrum, occupat. Est cum ambobus iam dictis, hoc est frigiditati & humiditati, succedat somnus ille grauis & B profundus. Quo sane casu profundior & grauior somnus erit: velut tenuior, si a sola intemperie frigida vel humida ortum sit. Fit denique propter vitium imbecillitatem, adeo iam languentium, vt apertas palpebras seruare haud valeant. Quare pulsus in ipsis languidissimus, tardus, rarus, & paruus est, quo ab eo comate quod humiditas & frigiditas committit facile distinguitur. Vigilans autem coma a pituita cum bile commixta nascitur. Ægri in soporifero comate, *Aetio teste*, demissa inferiori mandibula obdormiunt, ac quoties excitantur, nouo repente somno capiuntur. In vigilante autem enormia loquuntur, totoque corpore incomposito iacent, & partim ea quæ in phrenitide, partim etiam ea, quæ in lethargo apparent, signa adsunt. Curandi ratio iuxta duplex coma variatur. In soporifero enim eadem quæ C in caro & lethargo adhibentur remedia; atque vt summatim dicam, post vniuersi corporis vacuationem, pro frigiditatis aut humiditatis ratione, calefactio vel siccitas intendenda est. Si enim ex humiditate tantum somniculosum coma originem ducit, iis quæ exsiccant capiti admotis curari debet, ex acerrimo videlicet aceto; cum rosis, & chamæmelo permisto, eo irrigato, ac eiusdem medicamenti euaporatione per nares suscepta. Sin ex frigiditate, anethinum oleum, vel chamæmelinum calefactum adhibendum: ac quantum intenta est frigiditas est, tantum etiam calefacienda augenda sunt, vt etiam pulegium & rutam aliquando in oleo coquere liceat. At si ex frigiditate, & humiditate iunctis excitetur, vt lethargus curatur. Si ex virium imbecillitate natum est, per ea quæ illas instaurare valent sanandum erit. In vigilante D partim phrenitidis, partim etiam lethargi remedia locum habebunt. Vtrum autem aliud superare debeat, ex humore exsuperante cognoscitur. Si enim pituita superauerit bilem, magis ad lethargi remedia declinandum erit. Sin contra bilis pituitam vicerit, magis ad phrenitidis præsidia nos conuertemus. Quare auxilia quæ ad vigilantis comatis curationem sunt necessaria, e capitibus de phrenitide & lethargo petenda erunt. Glandes autem potissimum in hoc vitii genere conferent sedi supposita, quod irritando efficaces admodum sint.

Caussæ. Primum sensitiuum. Notæ. Curatio.

De memoria abolita. CAP. XXVI.

MEMORIÆ abolitio partim per se, partim etiam cum quadam rationis noxa accidit, quemadmodum & rationis noxa per se prius incipit: deinde memo- E riæ insequitur. Contingit autem vtranque pati nonnunquam actionem. Abolentur ambæ in lethargis, ceterisque soporiferis morbis. Fit etiam, vt prædictis vitiis iam solutis, obliuio succedat. Quod vbi acciderit, tum frigida omnino intemperies in caussa erit, quod vel periit, vel grauiter læsa est memoria. Hæc nonnunquam humiditati, nonnunquam etiam siccitati iuncta est. Interdum autem vnaquæque prædictarum per se caussa vitii esse potest. Quapropter caussæ diligenter a Medico discernendæ sunt. Si itaque sola intemperies sicca cerebrum pertinaciter obsidens caussa vitii fuerit, vigiliæ frequentes infestabunt. Sin humida tantum, torpores, & in somnum propensiones, somnolque longos & graues efficiet. Si vero humiditati frigiditas etiam accesserit, caros & lethargos creabit. Eorum itaque, quorum F memoria periit, somnos obseruate oportet, vtrum scilicet vehementer an modice somnolenti sint, aut omnino non somnolenti. Sic enim vincentem inuenies intemperiem. Præterea considerandum est, vtrum excernant quippiam ex naribus, vel ab ore quod a capite defluat, *vt monet Galenus lib 3. De affectis locis, cap. 5.* an aridæ huiusmodi partes sint, quippe ex iis affectu ipsum coniectura consequi poterimus. Victus ratio pro

Caussæ. Notæ. Victus.

caussarum varietate mutatur, vt ex iis quæ paulo post dicemus, manifestum fiet. His A
Curatio. in eum modum definitis, facile curandi ratio præscribi potest. Nam si propter vehe-
mentes purgationes, ceterasque immoderatas inanitiones, aut syncopas, atque adeo
siccitatem memoriæ noxa superuenerit, nulla alia re addita, victu tantum reficien-
te succurrere oportet. Corroborato enim corpore, collectisque viribus, memo-
ria reparatur. Quæ autem ad eam victus rationem necessaria sunt, ex capite *De he-
ctica febre* petent studiosi. Si ob extremam senectam memoria pereat, frustra labo-
randum, admotis scilicet remediis, non est: sed tantum conueniente victus ratio-
ne contentos esse oportet. Verum si repente memoria defecerit, ceteris partibus
incolumibus, epilepsiam, aut neruorum resolutionem, aut apoplexiam vereri opor-
tet. Quare tum omni studio ac diligentia prouidendum erit, ne tale aliquod acci- B
dat, quod futurum suspicamur. Quibus enim præsidiis factum morbum repellimus,
iisdem futurum arcebimus. Quod si vero ex aliis morbis, vt lethargo & pestilen-
tia, memoria pereat, tum strenue remediis contra eundum. Pestilentiam autem se-
qui memoriæ abolitionem, supra *capite 20.* ex Thucydidis historia, *quam refert Gale-
nus in lib: De symptom. differentiis*, ostendimus. Summa vero curationis in calefacien-
do tum intrinsecus, tum extrinsecus consistit, si a frigida plane cerebri intemperie
nuda vitium ortum fuerit. Calefactoria itaque medicamenta tam extra, quam in-
tra, *vt dictum est*, corpus adhibenda. Extrinsecus autem inunctiones capiti ex oleo ca-
lido, idque æstate, adhibendæ. Hyeme vero irinum cum aceto acriori, interdum
serpyllo, calamento, & iis similibus in eo decoctis. Quidam etiam adiiciunt piper, C
& lauri baccas. Vtile & castorium, cum oleo occipiti illitum. Confert etiam hoc vn-
Vnguentū. guentum, quod accipit: *Olei a lateribus, de castorio, vtriusque vnciam dimidiam. Radicis aco-
ri, phu, vtriusque scrupulum vnum. Pyrethri, rutæ, vtriusque scrupulum dimidium.* Cum cæra
quod satis est, fiat vnguentum, quo rasum occipitium inungatur, & subinde saccu-
Sacculus. lus imponatur, qui accipit: *Florum rosmarini, melissophylli, lauandulæ, singul. manipulum di-
midium. Florum sambuci, manipulum vnum. Stichadis, drachmas tres. Nucis moschatæ, ligni
aloes, maceris, singulorum scrupulum vnum. Contusa in sericum dimittantur, formeturque sac-
culus.* Eius farinæ medicamenta complura e superioribus capitibus petenda erunt.
Intro in corpus autem *acorus conditus, saccharum florum betonicæ, maioranæ, rosmarini, la-
uandulæ, spica nardi, melissophylli, saluiæ, adiectis pipere, garyophyllis, cinnamomo, & id genus aliis
odoramentis sumantur.* Si vero a frigiditate & humiditate memoriæ abolitio fiat, non D
tantum ad calidum, verum etiam ad siccum vergat vniuersa victus declinabit. Hie-
ra picra exhibenda, quæ vacuando nihil vtile secum trahit, sed id tantum quod mo-
lestum est educit. Dein *apophlegmatismi, sternutamenta,* & reliqua, quæ caput per os &
nares purgant, admouenda. Sinapismus quoque capiti vtiliter applicatur. Quod ad
victus rationem attinet, alimenta sint, quæ calefaciendi exsiccandique vim obtineant.
Ab infrigidantibus omnibus abstinendum erit, & oleribus, & fructibus bellariis, ca-
seo, & lacte, aliisque quæ flatus gignere possunt, crassioris succi ac humectantibus ali-
mentis. Acriora vero ex interuallis alimenta afferenda, vt sunt *origanum, thymbra,
quam satureiam vocant, pulegium, & eiusmodi.* Cauere autem oportet in vniuersum cru- E
ditates, tanquam rationi ac menti infestissimas. Dandum ægrotantibus vinum te-
nue, album, & valde antiquum: sua enim moderata caliditate cum alia non pauca ef-
ficiat, animam etiam tranquillam, festiuamque reddit, consonos illi motus præben-
do. Plurima vero aquæ, multoque magis vini potio pessima est: vehementer enim
humectat caput, ac nihil æque obliuionem inducit, quam humiditas. Somnus sit tem-
peratus, citra satietatem. Veneris vsus rarissimus: neque enim totius corporis sanitati,
neque rationis actioni, si immoderata fuerit, confert. Balneo etiam, potissimum a si-
napismis, locus erit. Quod si ex pituitæ redundantia memoria amissa fuerit, eam prius
concoquere & præparare, dein medicamentis conuenientibus vacuare oportet, ad
eum modum, qui in præcedentibus capitibus expositus est. Sin ex frigida & sicca ce- F
rebri intemperie obliuio orta sit, aut ex melancholico humore, curationes e suis pe-
tendæ locis erunt. Hæc pro reparanda abolita memoria sufficiunt in
præsentia. Alia enim quæ requiri possunt, ex supe-
rioribus petenda erunt.

De capi.

A *De Apoplexia.* CAP. XXVII.

APOPLEXIA est, *vbi patiente communi neruorum principio, subito omnes corporis parti-* Apoplexia
culæ motum simul & sensum amiserunt. Vel *est priuatio sensus & motus in vniuerso corpore,* quid.
cum functionum a voluntatis imperio prodeuntium læsione subito superueniens. Si in altera dun-
taxat parte obstructio fuerit, [illegible] Græcis, *resolutio* Latinis dicitur, *vt ca-* [illegible]
pite sequenti clarius docebimus. Fit a pituoso, hoc est, frigido, crasso, lentoque humo- Caussa.
re, ventriculos cerebri principalissimos vna vice & cumulatim replente, quem ni-
miæ cruditates, crebræque potissimum ebrietates procreant. Contingit etiam ob
casum, aut ictus cerebrum concutientes, atque vt illuc humores confluant efficien-
tes. Aeris quoque admodum frigidi occursu, qui cerebri humiditates & excremen-
B ta coarctat, & constringit. Præcedit hoc vitium capitis *consertus & acutus dolor, & iu-* Notæ.
gularium venarum elatio, vertigo, oculorum splendores, & extremarum partium sine ratione
refrigeratio, totius corporis palpitatio, difficilis motus, & dentium inter dormiendum stridores:
vrinam emittunt æruginosam, nigram, paucam, & farinaceum sedimentum habentem. Qui au-
tem in hunc morbum acutissimum & extremum incidunt, sensu omnino carentes,
mortui viuunt. Quapropter clausis oculis instar dormientium decumbunt, atque
stertunt. Discernitur vero vitii magnitudo ex noxæ, quam spirationi infert, vehe- Apoplexiæ
mentia. Vbi enim hæc ipsa naturalem ordinem, plurimum egreditur, magnam: magnitu-
vbi autem paulum impedimenti est, paruam in cerebro noxam esse coniicere opor- do.
tet. Omnium vero pessima spiratio putanda est, quæ intermittitur, & magna cum
C violentia trahitur. Hoc vitio correpti, vt dormientes, oculis clausis decumbunt, &
nonnunquam stertunt. Spiratio in illis nonnunquam tam est exigua & debilis, vt
sensum effugiat, iacentque mortuis persimiles, ii præsertim qui corde sunt minus ca-
lido. Lana igitur carpta, aut accensa candela horum naribus, & ori admouenda e-
rit: aut poculum aqua plenum thoraci: quæ si moueantur, respirationis & vitæ sunt
indicia. Licet autem nullum vitæ indicium appareat, tamen ante tertium diem exa-
ctum non sunt sepeliendi, quod multi reuixisse visi sint. Id genus vitii senes maxi- Quos po-
me, qui temperatura sunt pituitosiores, & qui simili vsi sunt victus ratione, occu- tissimum
pat. At si in iuuentute atque æstiuo tempore aliquem inuaserit, vehementem ne- occupet.
cessitatem portendit. Vitium hoc nequaquam, aut raro curatur: neque enim teme-
D re ab Hippocrate est dictum: *Apoplexiam vehementem soluere impossibile, debilem vero* Curatio.
non facile. Mortem enim minatur celerem. Qui eius periculum effugerint, in diu- 2. Aph. 42.
turnum subinde malum incidere solent, aut quibusdam membris, aut vniuerso cor-
pore resoluto, sæpe etiam ratione violata. Qui igitur quoquo modo curationem re-
cipiunt, iis statim sanguis ex vtrisque humerariis modo plenitudo adsit, viriumque
robur, detrahendus est. Lata vero venæ sit incisio, vt sanguis crassus eo expeditius
promanet. Præterea aluus clysteribus acribus ducenda est, qualis est qui acci-
pit: *Saluiæ, origani, betonicæ, rutæ, stichadis, singulorum manipulum vnum. Calaminthæ,* Clyster a-
hyssopi, pulegii, singulorum Manipulum dimidium. Seminum fœniculi, seselis (siler monta- cris.
num nominant) ammi, singulorum drachmas tres. Centaurii minoris, manipulum vnum. Radi-
E *cis polypodii, drachmas sex. Agarici optimi, drachmas tres. Seminis cartami, drachmas duas &*
dimidiam. Medullæ colocynthidis, drachmas duas. Decoquantur in aqua iusta quantitatis, do-
nec dimidium eius absumatur. Dein recipiantur iuris decocti, vncia vna & dimidia. Hieræ pi-
cræ, benedictæ laxatiuæ, vtriusque vnciam dimidiam. Antidoti indi, drachmas tres. Diapheni-
con, drachmas duas. Mellis rosacei cole transfusi vnciam vnam & dimidiam. Oleorum laurini, ru-
tacei, de castoreo, singulorum vnciam vnam. Salis fossilis (gemmæ hodie vocant) drachmam vnam Sal gemmæ.
& dimidiam. Commixtis omnibus, fiat clyster. Commendatur etiam mirifice vsus Glandes.
glandium, quæ ex *colocynthide, agarico, ellebore nigro, sale gemma vocato, & similibus confi-*
ciuntur: vt sunt eiusmodi, quæ accipiunt: *Mellis cocti & concreti, vncias duas. Colocynthi-*
dis, agarici, ellebori singulorum scrupulos duos. Salis fossilis saxei, scrupulum vnum. Redactis iis o-
F *mnibus in puluerem, cum melle misceantur, & formentur glandes longitudine sex aut plurium*
etiam digitorum, filo appenso, vt pro arbitrio extrahi queant. Post hæc totum corpus po-
tissimum autem spinalis medullæ initium, oleo copioso calido, cui prius *serpyllum ca-*
laminthe, anethum, aut simile aliquod incoctum fuerit, inungendum. Extremis Percussio.
etiam corporis partibus ligaturæ, & frictiones vehementes & asperæ cum decocto

radicis iridis, adhibendæ. Cucurbitulæ quoque eum scarificatione occipitio & hu- A
meris affigendæ. Caput denique prius rasum irrigandum *oleo chamamelino, anethino,*
rutaceo, aut eo in quo prius illa, qua paulo ante commemorata sunt, decocta fuerint. Theriaca
quoque & mithridato dissolutis in stillaticio liliorum conuallii, vel lauandulæ li-
Odoramenta. quore vtendum. Naribus admouenda ea, quæ odore suo excitare ægrotantes solent,
Sternutamenta. vti est *opopanax, castorium, piper, sagapenum, galbanumque.* Sternutamentorum quoque
ratio habenda erit, quæ ex *pyrethro, elleboro albo, castorio, & aliis quæ in superioribus dicta*
Embrochę. *sunt, constant.* Embrocharum etiam vsus conuenit e *chamameli, meliloti, saluia, pulegii,*
Sinapismus. *maiorana, origani, calamintha, & satureia decocto paratarum.* Præstat tamen siceis vti medi-
Emplastrũ rubificans. camentis, euiusmodi sunt sinapismi, qui a nostris hodie *emplastra rubificantia* vocan-
tur: qualis est qui accipit: *Olei costini, vnc. vnam. Olei e castorio & euphorbio, vtriusque drach.* B
tres. Sinapis, drach. duas. Castorii, drachmam vnam. Sagapeni, drachmam vnam & dimidiam.
Euphorbii, scrupulum vnum. Aceti, drachmas duas. Cum cera quod satis est, ad emplastri con-
sistentiam coeant. Proderit etiam ante Sinapismi admotionem caput inungere oleis
laurino, rutaceo, de castorio, adiecta aqua vita vocata. Sartago præterea, *Raze auctore,* cale-
Vomitus. facienda, & capiti calida admouenda. Oportet etiam ori, vi aperto, digitum vel pen-
nam oleo irino madefactam inserere, vt ea quæ insunt, eiiciantur. Porro sedes quoque
Victus. iis medicamentis quæ flatus educunt, ruta, cumino, nitro, & melle illinenda. Vbi
vitium remiserit, cibus exiguus, leuis, mollis, distribui facilis, & succulentus, adie-
cto fere semper melle, assumendus, vt est *gallinarum, aut pullorum ius cui hyssopus, serpyl-*
lum, satureia, maiorana, aut saluia incocta sunt. Si vox nondum redit, & vires permittunt, C
cucurbitulæ occipiti cum scarificatione affigantur. Si fieri possit, etiam hypochon-
driis. Ægri postquam ab accessione liberati sunt, atque euaserunt, remediis ii quæ
mox *sequenti capite* dicemus vtendum erit, dein vehantur curru, aut lectica, aut pensi-
li lecto gestentur. Potus sit mulsa, siue oxymel. Caueant sibi a vini potione. Post 21.
diem, ægroti balneo aereo & sudatorio credantur. Verum de medicamentis, quæ ad
reliquam curandi rationem requirantur, *sequenti capite* copiose dicemus.

De resolutione alterius lateris. CAP. XXVIII.

Resolutio. Παράλυσις ἢ πάρεσις quæ Latinis *resolutio* dicitur, *Galeno lib. 3. De laborantibus locis, cap.*
10 auctore, est, *vbi alterum duntaxat latus aut dextrum aut sinistrum, sensum simul ac mo-*
tum amittit. Interdum etiam in vna aliqua tantum parte *(verbi gratia)* manu, crure, D
lingua, accidit. Animaduertendum autem hoc loco erit, quod resolutio ea, quæ se-
quitur apoplexiam, *vt testatur Galenus libr. 4. Vict. acut. comment. 23.* priuatim Græcis
Παραπληγία. παραπληγία nominatur. Proinde *paralysis* nomen generalius est, quam *paraplegia,* quod
hæc solam eam, *vt dictum est,* quæ ex apoplexia fit: illa vero omnem resolutionem ex
quacunque occasione ortam, significet. Ceterum quum per resolutionem interdum
sensus tantum, interdum motus, nonnunquam ambo pereant: *neruorum resolutio* po-
tissimum dicitur, vbi modus deperditus est. Cur autem nunc duntaxat sensus,
nunc motus tantum, iam vero vterque simul admittantur, Galenus *libr. 1. De sym-*
ptomatibus caussis, cap. 5. copiosissime explicat, vt non sit opus hæc a nobis denuo com-
memorari. Hoc autem in præsentia dixisse satis sit. Neruos ad cutem desinentes, E
quod cutis motu careat, sensum duntaxat afferre: eos vero qui musculis addicti sunt,
sensum motumque illis impartiri. Quapropter si cutis nerui sauciantur in vulnera-
tis, aut si eos noxia materia lacescit, atque occupat, tum sensus amittitur. Sin illi
nerui lædentur, qui in musculos inseruntur, illis qui ad cutem feruntur illæsis, amit-
tetur quidem motus, sed perstabit sensus: quod si vtrique noxa illata fuerit, & sen-
Caussæ. sus & motus peribunt. Generatur quidem a multis crassis & lentis humoribus ner-
uos aut neruorum principia obstruentibus, qui ne animalis facultas a principe par-
te ad membra delabatur, impediunt. Hac sane ratione refrigeratio ingens ex niue,
Notæ. compressioque neruosorum corporum, resolutionem efficere possunt. Ad eius vi-
tii dignotionem multis indiciis minime opus est: nemo enim non videt eam partem F
quæ motu destituta est, resolutione affectam esse. A qua vero caussa acciderit, partim
ex ægri relatione, partim etiam ex signis supra *de dolore capitis e pituitosis humoribus*
Victus. Aer. *orto commemoratis,* deprehendere licebit. Victus ratio in vniuersum attenuatoria &
siccans esse debet. Versetur itaq; æger in aere calido & sicco: qui si talis haberi nequit,
indu-

A industria Medici paretur, igne luculento, suffitibus ex caryophyllis, & aliis id genus. Primisque tribus diebus tenuissimo vtatur victu, hoc est, omnimodam sustineat inediam, aut solius melicrati vtatur, aut pauco ptisanæ succo contentus sit. Dein *cibi boni* succi, & concoctu faciles, assique exhibendi, montanarum præcipue auium, & perdicum carnes, oua sorbilia, amygdalæ & pineæ. *Panis* sit bene coctus, admisto aniso, aut melanthii semine. Inter olera vtatur æger *fœniculo petroselino, hyssopo, maiorana, saluia, & satureia*. Vitet pisces, fructus, & omnia frigida humidaque. Potus sit exiguus, sitimque quam potest maximam sustineat. Bibat mulsam, cui saluia, aut cinnamomum incoctum aut admixtum sit. Vel vtatur potu, qui hodie a barbaris Medicis Hippocras nominatur, qui accipit: *Cinnamomi selecti, vncias duas. Zingiberis, vnciam dimidiam. Piperis longi, granorum* Hippocras potus.
B *paradisi, acori, (quem hodie galangam maiorem appellant) sing. drachmam vnam. Cardamomi, drachmam vnam & dimidiam. Nucis moschatæ, garyophyllorum, maceris singulorum drachmam vnam. Decoquantur in aqua fontana libra sex, donec quarta pars, hoc est, libra vna & dimidia absumatur.* Ius decocti refrigeratum colo transfundatur, diligenter iis, quæ decocta fuerunt expressis, & cum sachari libra dimidia, huic dulcedo concilietur, fiatque potus. Vino abstinendum, donec vitium totum deficiat. Aut si difficulter propter consuetudinem tanto tempore a vini potione arceri potest æger, aut vitium imbecillitas vini vsum suadeat, detur quidem, at non nisi modicum, aquosumque, & in morbi inclinatione. Motus atque exercitium, si illis vti conceditur, summe conducunt. Somnum fugiat diurnum. Nocturnus vero sit mediocris. Gaudeat, & animi perturbationes fugiat. Curandi Acorus quid. Curatio.
C ratio, si permiserit ætas, habitus corporis, anni tempus, & similia, a sanguinis missione auspicanda, potissimum vbi plenitudinis indicia affuerint. Oportet tamen detractionem esse moderatam, ne corpus refrigeretur, sanguisque a lateribus incolumioribus auferendus. Dein aliquot diebus a sanguinis missione transactis, aluus clysteribus irritanda erit, quorum hæc formula, quæ accipit: *Maluæ, althææ, mercurialis, chamameli, saluiæ, betonicæ, singulorum Manipulum vnum. Stichadis, vnciam dimidiam. Rutæ, calaminthæ, vtriusque manipulum dimidium. Seminum fœniculi, ammeos, vtriusque drachmas duas. Decoquantur in aqua, quoad tertia pars absumatur. Dein accipiatur iuris decocti libra vna & dimidia. Benedictæ laxatiuæ, vncia dimidia. Antidoti indi, drachmæ tres. Mellis rosacei, vncia dimidia. Oleorum laurini, irini, rutacei, singulorum vn ia vna. Salis fossilis saxei, drachma* Clyster.
D *vna. Commistis omnibus fiat clyster.* Posthæc decocta & serapia pituitosos humores extenuantia, atque expulsioni idoneos reddentia exhibebis, quorum formulas supra capite decimotertio recensuimus. Quibus peractis, quæ humores molestantes euacuare possunt medicamenta, bibenda propinabimus. Sunt autem præter ea *quæ capite iam citato commemorauimus, pilulæ aziieret, de hiera composita, arabicæ, fœtidæ, quibus nunquam non agaricum admiscendum erit.* Neque semel tantum purgandi sunt ægri, sed sæpius, quatuor vel quinque semper interpositis diebus. Atque initio leuius, dein vero fortius medicamentum exhibendum. Quid multa? paulatim a leuioribus ad vehementiora progrediendum. Namque non semel tantum, sed sæpius purgandi sunt ægri, interpositis tamen semper diebus quibusdam. Sequenti a purgatione die, *theriaca, & Mithrida-* Purgantia medicamenta.
E *dati antidotus* magna cum vtilitate exhibentur. Purgato iam vniuerso corpore, sternutamentis, apophlegmatismis, gargarismis, odoramentis, & aliis, *quæ in capite 13. commemorauimus*, vtendum. Nam id genus medicamenta pituitam, quæ in cerebro reliqua est, educunt, & ne ad affectas partes defluat, prohibent. Capiti denique, vnde totius morbi radix exoritur, calida medicamenta illinenda, *castorium nimirum, peucedani radix, menta, bacca lauri, irino oleo, cui parum acceti adiectum sit, incocta.* Quare si aeris ambientis frigiditas haud impedierit, caput radendum, totumque ad frontem vsque inungendum. Proderit etiam purgationi subiicere conseruas *saluiæ, rosmarinæ, maioranæ, lauandulæ, ac spicæ, quæ stechadis sunt species, adiectis theriaca, confectione diamoschi, diambræ, & id genus aliis.* Præterea medicamenta etiam, quibus discutiendi inest facul- Capitis purgatio. Discutientia.
F tas, iis locis, vnde nerui, qui ad latus male affectum, sensum aut motum, aut vtrunque deterentes, oriuntur, admouenda erunt. Id quod Galenus *libro 3. de male affectis locis, cap. 10.* Pausaniæ Syri sophistæ exemplo luculenter ostendit. Verum a leuioribus semper auspicandum, nimirum *oleis chamamelino, anethino, e spica, liliacco, & irino*: quibus latus quoque resolutum fouebimus. Quod etiam hoc nomine, nempe vt calefiat, li-

teis, aut pelle vulpina, & similibus operiemus: aut decocto *saluia maiorana, chamapityos, calaminthe, hyssopi, lauandula, origoni, verbasculi,* quod herbam *paralysis* nominant, *chamameli, hyperici, stichadis, & rosmarina* fouebimus. Deinde ad valentiora progrediendum, oleum nimirum *costinum, vulpinum, rutaceum, laurinum e vermib. de castorio, e loteribus,* quod *Philosophorum* etiam hodie nominant, & *de euphorbio.* His adiiciuntur nonnunquam vnguenta *aregan, agrippa, martiati,* & alia medicamenta simplicia calefacientia, vt est *betonica, saluia, rosmarinus, radix acori veri, verbasculum odoratum (herbam paralysis hodie vacant) ruta, calamintha, pyrethrum, piper, castorium, & euphorbium,* atque in eum aut similem modum A

Vnguentum. paratur vnguentum, quod accipit: *Vnguentorum aregon, martiati, vtriusq. vnciam vnam vnguenti agrippa, vnciam dimidiam. Oleorum costini, vulpini, vtriusq. drachmas tres. Olei de vermibus, vnciam dimidiam. Olei e castorio, drachmam vnam & dimidiam. Pulueris betonica, piperis, saluia singul. scrupulum vnum. Castorei, euphorbii, vtriusq. scrupulum dimidium. Radicis acori, scrupulos duos. Cera quod satis est, fiat vnguentum.* B

Aliud. Vel tale, quod accipit: *Oleorũ costini, vncias duas. De piperibus vnciam vnam & dimidiam. Olei de euphorbio, drachmas duas. Vini (vt vocant) sublimati, aut aqua vita, vncias duas & dimidiam. Succorũ saluia, verbasculi odorati, vtriusq. vnciam vnam & dimidiam. Radicis acori, seu galanga macoris, drachmas tres. Stichadis, rosmarini, vtriusque drach. duas. Radicis pyrethri, piperis, vtriusq. drachmam vnam. Euphorbii, drachmam dimidiam. Tusa decoquantur, donec vinum & succi absumantur: dein exprimantur oleo, & adiecta cera quantum satis erit, fingatur vnguentum liquidum, & molle instar linimenti.*

Ceratum. Ad illorum exemplum componere licebit cerata, in hunc aut similem modum, quæ accipiunt: *Baccarum lauri, pyrethri, piperis, singul. drachmas duas. Radicis acori veri, (nam eum semper hoc nomine intelligimus, non autem vulgarem) drachmam vnam. Stichadis, betonica, sambuci, singul. drachmam vnam & dimidiam. Sinapi, nigella, vtriusq. drachmam vnam. Euphorbii, castorei, vtriusq. scrupulum vnum. Olei costini, vnciam vnam & dimidiam. Oleum de piperibus, vnciam vnam. Olei de euphorbia, drach. tres. Cum cera & resina terebinthino, quod satis est, fiat ceratum.* C

Cucurbitulæ. Porro membris patientibus cucurbitulæ sunt admouendæ leues, & citra scarificationem, vt ad ea sanguinem, atq; adeo calorẽ & spiritum trahant. Quod si imponendis cucurbitulis minus apta fuerint, vicinis saltem applicẽtur. Post cucurbitulas prædictis vnguentis & ceratis, ita tamen, vt prius laborantia membra fricentur, vtendum. Neq; parũ conducet ex prędictis maxime herbis paratum. Decocti namq; iure lapides igniti irrigantur. Laudatur autem in sudore præ aliis arctii, *Bardanam* vulgo vocant, radix. Laconicum, aut si haberi D

Balneum. possint balneæ per se natæ (*thermas* hodie vocant) sulphureæ, bituminosæ, nitrosæ, & salsuginosæ: quales sunt in Germania nostra *Badensæ, Ferinæ iuxta Mortianam syluam, & Cellenses, vt in nostris institutionibus lib. 2. sect. 5. cap. 28. copiose diximus.* In laconico autem, si vires ferre possunt, ęgrotus diu moretur, mane & vesperi. A laconico lecto decumbens ita se componat, vt mediocriter saltem sudet. Vbi sudauerit, sudorque abstersus fuerit, vngatur origo neruorum oleis, vnguentisque paulo ante dictis. Sunt qui non tantum laconicum ex herbis calefacientibus, & exsiccantibus, atq; attenuantibus, ac sudorem mouentibus, sed & bituminosum, vel sulphureum hoc modo parant. Accipiũt aquæ quantum ad innatationem sufficit, atq; ad libras aquæ centum, sulphuris aut bituminis libras sex adiiciunt. Verum ideo quod naturale est imbecillius, minusque efficax. Præstat tamen, vt gestationes in curru, vehiculo, aut lectica præcedant. Hæc pro curatione resolutionis alterius lateris sufficere arbitramur. E

De resolutione, quæ vnam aliquam tantum partem obsedit. Cap. XXIX.

Etsi quiuis peritus artis, facile ex iis, quæ diximus *superiori capite,* eam etiam resolutionem, quæ in vna aliqua duntaxat parte motu voluntario, vel sensu prædita accidit, curare queat: tamen ne imperitiores aliquid desiderent, breuiter etiam resolutionum quarundam partium curationes trademus, auspicati a spasmo cynico.

σπασμὸς κυνικός. Est autem *κυνικὸς σπασμὸς, musculorum mandibularium resolutio, in quaos & nares, atque omnino media faciei pars in obliquum declinant, & distorquentur.* Qui hodie factitant medicinam, hoc

Tortura oris. genus vitii *Torturam oris* vocant. F

Curatio. Huic quidem cum resolutione, quam præcedenti capite tractauimus, curatio communis est. Nam & sanguinis missio, si nihil impediat, & purgatio vehemens, & clysteres, linimenta & alia, quæ ibidem produximus medicamenta, conducunt. Quæ tamen peculiariter ad hanc pertinent, sunt sanguinis a venis sub lingua missio, cucurbitulæ primæ & secundæ vertebræ affixæ, errhina, & apo-

A & apophlegmatismi, quorum hæc sit formula, quæ accipit: *Seminis staphydis agriæ, masti-* Apophlegmatismus.
ches, radicis pyrethri, singulorum drachmam vnam. Hyssopi, organi, vtriusque drachmam vnam & dimidiam. Sinapi, drachmas duas. Trita excipiantur terebinthina resina, aut refecto melle, & cera adhibita fiant pastilli mansiles. Porro ligatura, quæ in oppositum, æqualiter veluti capistrum aliquod, partem resolutam trahit, admoueri debet. In hunc vsum etiam conducit crebro specula intueri, quo videntes faciei torturam ægri, eam corrigere summo annitantur studio. Parti autem laboranti, hoc est, neruis a tertio pari ortis, medicamenta, quæ in præcedenti capite sunt commemorata, imponenda erunt. Sciendum tamen hoc loco erit, non eam maxillam, quæ peruersa esse apparet, sed oppositam resolutione infestari. Nam semper pars vbi resoluta fuerit, in diuersum trahitur musculum. Sana
B namq; pars proprio musculorum munere fungens, oppositam sibi partem relaxatam ad se trahit. Vbi lingua fuerit resoluta, vniuerso corpore prius vacuato, venas sub ipsa existentes incidere oportet, & cucurbitulam mento admouere. Apophlegmatismis quoque, collutionibus, & gargarismis ex saluia, rosmarino, hyssopo, calamintha, stœchade, sinapi & similibus vtendum. Exercitia denique linguæ non negligenda, occipitique & ceruici vniuersæ acria vnguenta & linimenta illinenda. Cerata quoque & sinapismos ponere curet Medicus. Postremo admotis cantharidibus cum fermento aut axungia vesiculæ in ceruice excitentur. Rumpantur deinde, & brassicæ folia superponantur, atque tandem vacuata mox loqui incipient. Vesica resoluta, siue vrina detineatur, siue præter voluntatem excernatur. Imo ventri & interfœmineo medicamenta communia
C applicanda sunt. Iam dictis quoq; oleis ac medicamentis tota vesicæ regio ac penis inungantur. Sedi immittendum oleum rutaceum, nardinum, e spica: aut oleum in quo eryngii radix, ruta, aut cuminum, aut anethum, aut simile aliquid decoctum fuerit. Vtiliter etiam iis butyrum, castorium, galbanum, vel opopanacem admiscebis. Vesicę quoque hæc per colem transmissa valde profecerunt, vel sola etiam suffecerunt. In primis itaque qui nihil vrinæ reddunt, per vrinariam fistulam (quam *catheteram* vocant) vrina elicienda erit, dein medicamenta, quæ modo diximus, in vesicam per angustissimum rubulum paruo vtri insertum, vt catheteri aperte cohærere queat, infundenda. Dictu enim mirabile est, quanta ex huiusmodi iniectionibus post vrinæ excretionem sequatur vtilitas. Benefaciunt etiam medicamenta vrinam cientia potui data, consimiliter casto-
D rium. Præterea laxantibus insidebunt ægri, & cataplasmata inde conficiemus. Cole resoluto, feminis, non vrinæ, excretio, & concubitus impeditur. Oportet igitur iisdem præsidiis (*quæ in vesica resolutione commemorauimus*) vti. Priuatim autem lumbis & coxarum vertebris calefactoria adhibenda, & ea quæ virgam intendere valent, *de quibus suo dicemus loco*, vsurpanda medicamenta. Præter reliqua vero, *AEtio auctore*, ceruí pudendum fœmori tanquam cingulum illigatum, eiusdemque carnes comestæ, & ex auibus sturni, sic affectis plurimum conducunt. Castorium autem tum huic, tum aliis omnibus resolutionibus efficacissime accommodatur. Vitare autem præcipue oportet sic laborantes, cibos & potus refrigerantes. Harum partium exemplo facile reliquas etiam curabit peritus Medicus, modo caussas resolutionis diligenter cognoscat, & deinde
E curandi methodum obseruet.

Linguæ resolutæ curatio.

Vesicæ resolutæ curatio.

Colis resoluti curatio.

De Epilepsia. CAP. XXX.

Epilepsia nihil aliud est Græcis, *Galeno libro 3. De affectis locis cap. 5. teste*, quam *conuulsio vniuersarum corporis partium, non perpetua, sed quæ ex temporum accidit interuallis, cum mentis & sensuum oblæsione.* Sic autem dicta est, *Tralliano lib. 1. cap. 17. teste*, quod ægri rerum obliuiscantur, & sensus eorum detineantur, vel, quod sensum capitis, atque mentem pariter apprehendat. Latini, præsertim Celsus *libr. 3. cap. 3. morbum comitialem* nominauerunt quod ea laborantes, in comitiis manifestabantur, comitiaque quo die aliquis concidisset, interrumpebantur. Tres sunt eius vitii differentiæ: quas vbi commemorauimus, caussas simul explicabimus. Gignitur enim primum hoc vitium, vbi cerebrum primo-
F genia ratione laborat: id quod accidit, si crassus lentusque pituitæ, vel melancholicus humor spiritus meatum in cerebri ventriculis obstruxerit, neruorum principio se quatiente, quo id quod noxium est expellat & excutiat. Cerebrum enim partem ipsum nullam laxiorem ampliore mque ac capaciorem ad excipienda & excutienda excrementa hæc crassa & lenta, obstructionemque efficientia habet, quam ventricu-

Epilepsia.

Comitialis morbus.

Tres epilepsiæ differentiæ. Caussæ. 1.

II. los suos. *Secundo* fit propter consensum oris ventriculi male affecti, quum scilicet cerebrum ob acres humores in ventriculo contentos osque eius mordicantes & affligentes in consensum ducitur: vel propter vapores ab ore ventriculi sursum ad cerebrum elatos, quos illud tanquam noxios excutere nititur. Sic Galenus *libro 5. De affectis locis, capite 5.* Grammaticum quendam iuuenem fuisse tradit, qui quoties vel vehementius doceret, aut cogitaret, aut inediam sustineret, aut irasceretur, comitiali morbo corripiebatur: idque non alia ratione, quam quod os ventriculi, vtpote quod exquisito sensu præditum erat, primaria ratione pateretur, ac deinde per consensum ipsum quoque cerebrum, vt nihil mirum sit, quod totius corporis conuulsio postea consecuta sit. Scribit etiam idem eodem in loco quosdam ob vehementem cruditatem, qua os ventriculi affectum fuit: item alios quod meracioris vini plus bibissent epilepsiam incidisse. A B

III. *Tertio* accidit epilepsia, at raro admodum, cum a parte aliqua corporis veluti quædam frigida aura, ægro idipsum etiam sentiente, ad cerebrum vsq; ascendit. Hoc genus morbi comitialis, Galen. *lib. 3. de affectis locis cap. 9.* scribit, se vidisse in puero, qui decimumtertium ætatis annum agebat. Quum enim ipse adolescens etiamdum, cum optimis eius tempestatis Medicis côuenisset ad idoneam inueniendam curationem, audiuit tum narrante pueto, malum ipsum a crure initium capere, mox illinc recta ascendere per fœmur, & imminentes illi lumbos, ac per latera ad ceruicem, donec ad cerebrum perueniret, quod cum primum tangeret, ipsum haudquaquam sibi constare. Vnde perspicuum fit, epilepsiam primogeniam a crassis & lentis humoribus cerebri ventriculos obstruentibus perspicuo fieri. Siquidem propter iam dictos crassos humores spiritus meatus in cerebri ventriculis obstruentes, cerebrum seipsum quatit & contrahit, vt id quod noxium est excutiat. Neque enim facile illi ob crassitiem dilabuntur, vt igitur excutiantur necesse est. A crasso autem humore virium hoc fieri Galeno *lib. 3. de affectis locis cap. 7. teste*, argumento est, quod & subito fit, & soluitur confestim. Subitaria namque meatuum & ventriculorum cerebri obstructio, non nisi a crasso lentoque humore fieri potest. Siquidem siccitas sensim & paulatim multoque tempore efficit, vt cerebrum corii instar contrahatur. Tenuis autem humor laxiores cerebri meatus occupare & obstruere nequit, vt infra latius dicemus. Subito igitur tum facta epilepsia, natura cõfestim humores in cerebri ventriculis contentos, animales spiritus exire prohibentes, excutere aggreditur. Vt hinc omnib. veritatis amantibus manifestum fiat, epilepsiam quæ primogenia fit a tenui humore, vt multi nostræ ætatis Medici, etiam eruditione clari arbitrantur, fieri non posse. Neq; enim obstat quo minus in errore versentur, quod asserunt, citam solutionem, *materiæ paucitatem & tenuitatem indicare, quod crassa difficile moueantur.* Nam verum quidem facilius ac citius materiæ paucitatem esse fatemur solui, hincq; adeo fieri, q; in epilepsia humor crassus & lentus, quia paucus, in singulos accessionib. soluatur & excutiatur: in apoplexia vero quoniam multus, adeoq; vniuersos cerebri meatus prorsus, vel vt Gal. *lib. 3. de affect. locis c. 9.* ait, confertim implet ac obstruit, subito interficiat. Vt recte Galenus dixerit *lib. 3. de affe. locis cap. 8.* epilepsiam a pituita transire in apoplexiam: vbi scilicet materia multa fuerit, nec a cerebro excuti poterit. Falsum vero est, quod dicunt *citam solutionem, materiæ tenuitatem indicare.* Siquidem id perpetuo verum non est, sed interdum cita solutio materiæ etiam crassitudinem monstrat, vt in epilepsia, in qua crassus humor subitam, *vt paulo ante dictum est*, meatuum & ventriculorum cerebri obstructionẽ facit. Quum enim is ob crassitiem suam promte nõ dilabatur, sed cerebrum præter naturam contrahat, & hunc violenter ac confestim excutiat, necesse est. Sunt alii qui *crassum humorem cerebri ventriculos obstruere* negant, nec *tum spirituum transitum impediri* concedunt. *Nam si crassus & lentus humor*, inquiunt, *ventriculos cerebri obstrueret, vt illi putant, qui spiritum quo minus exire posset, impediret, cessaret motus, aut saltem minor fieret, vt in paralysi accidit. At tantum abest vt cesset, vt omnes partes præter voluntatem ad motum concitentur.* Hæc illi. Sed facile quæ ab iis obiiciuntur diluemus. Fatemur enim si in epilepsia crassi humoris tanta copia esset, vt cerebri meatus & ventriculos confertim & omnino obstrueret, motum omnem, quod vtique in apoplexia fit, cessare. Quum autem in epilepsia cerebri ventriculi a crassis ac lentis humoribus non omnino obstruantur, fit vt in ea motus omnis non cesset. Atque hinc aliqua epilepsiæ & apoplexiæ differentia apparet. Cessat quidem in epilepsia motus C D E F

Epilepsia primogenia a tenui humore fieri haud potest.

Aduersariorum argumenta improbantur.

Epilepsiæ & apoplexiæ differentia.

A tus membrorum voluntarius, is tamē qui præter voluntatē fit, mox consequitur. Quod vero Galenum aberrare ceoseot, ideo quod extra arterias spiritus aoimales io ventriculis cerebri contineri scribat, in eo ipsi initiam faciunt: & seanatomes parum esse peritos produnt. Siquidem ex dissectione constat, a plexu qui ab extimi fœtus iouolucri forma χοριοειδὴς appellatur in singulos cerebri ventriculos, dextrum & sinistrum, atteriæ ramos qui animalem ad eos spiritum deferunt, conscendere. Docet etiam idem fusius Galenus *lib. 7. de Hippo. & Plato. dogmatib. c. 6.* vt longiorem me esse non sit necesse. Quod vero deinceps dicunt, si epilepsia fit propter aliquam obstructiooem, ea erit in meatu illo qui a cerebro ad peluim siue infundibulum, χοάνην Græci vocant, peruenit, per quem pituita ad palati foramina descendit: atqui contra accidit in epilepsia, in qua per illam B viam expurgatur materia, quæ insultum excitat, & ea, quæ cum spuma ex ore eiicitur ab ægris. Quis vero anatomes tam imperitus est, vt nesciat meatum illum ex communi cauitate dextri ac sinistri ventriculorum, seu a tertio cerebri ventriculo recte decliuem versus peluim siue infundibulum, quod cerebri pituitam excipit ferri? Quod si igitur in epilepsia, veluti a nobis ostensum est, dexter & sinister cerebri ventriculi obstruuntur: tertius quoque obstruatur necesse est, vt mirum non sit per illam viam, tum nihil expurgari. Neque etiam mirandum est, si vt *Galenus libr. 9. de vsu par. cap. 1. scribit*, decliues ii meatus, tum per palatum in os, tum per corpus narium conspicuis & magnis orificiis pituitam & crassa cerebri excrementa expurgantes obstruantur, epilepsia sequatur. Risu vero dignum est, quod ex spuma, quæ in iis, qui epilepsia correpti sunt, ap- C paret, colligunt, hanc a teoui vel spumosa, & acri fieri materia. Quod enim in epilepsia spuma generatur, id nequaquam ob materiæ tenuitatem accidit, sed, *Galeno etiam sect. 2. aphor. com. 43. teste*, ob motuum in conuulsione vehementiam, & quod humor, qui epilepsiam excitat, tenacē consistentiam habet. Hincq; adeo fit, vt epilepticorū spuma, qualis etiam in currentibus equis circa os accumulatur, non facile dissolubilis, sed stab lis sit. Sed pergunt illi hoc modo Galeni sententiam impugnantes. *Non sequitur, aiunt epilepsia subito fit, ergo a crasso viscoso que humore generatur. Quod enim hæc repente fiat, id materiam potius tenuem esse, quam crassam indicat, vt cito solutio, materiæ paucitatem & tenuitatem. Crassa enim difficillime mouetur, tenuis vero facilime.* Hæc illi. Falsum vero est, *vt paulo supra diximus*, etiam solutionem perpetuo materiæ tenuitatem indicare. Nam contrarium in epile- D psia accidit, in qua perpetuo, *vt comprehensum est & paulo post latius dicetur*, obstructio ventriculorum cerebri est, quæ a tenui humore fieri nequit, vt qui laxiores ac ampliores occupare eius meatus atque obstruere non possit, quod Galenus *libr. 4. de caussis pulsuum cap. de pulsu Peripneunicorum* confirmat, vbi *tenuem & biliosum humorem fere defluere, & nequaquam visceri adhærescere & obstruere posse* scribit, quod pueris etiam notum est. Quod vero crassa materia, quæ difficilime dilabitur, & per se mouetur in epilepsia cito expellitur, caussa est, quod cerebrum in sese contractum quatiendo illum violenter excutiat. Quod quum antea nobis copiose dictum sit, non est, vt id ouoc pluribus doceam. Mirari vero subit, cur aduersarii cooulsiooem particularem a pituita, quæ perpetuo crassa est, ounquam vero tenuis, fieri fateantur, & epilepsiam, quæ noo est nisi vniuer- E salis conuulsio, quum tamen diuersitatis nulla sit ratio, ab eadem generari inficientur? Verum eos, qui nouas & a veritate abhorrentes opioiooes serere student, satan, errorum pater, ita excœcat, oculosque eorum dem præstringit, vt quid dicant aut faciant scire non possint. Ceterum progrediuntur aduersarii & epilepsiam primogeoiam fieri a teoui humore, eius quæ per consensum fit exemplo, docere conantur, vtpote quam semper a tenui substantia oriri dicunt. Vt igitur etiam primogenia ab eadem caussa fiat, necessario sequi dicunt. Pro sententiæ vero suæ confirmatione initio producunt exemplum Galeni *libr. 5. de affe. locis cap. 5.* de Grammatico quodam, qui quum vehementius doceret, aut cogitaret, aut maiorem inediam sustineret, aut irasceretur, epilepsia corripiebatur. Verum non vident eius rei nullam aliam caussam fuisse, quam quod prædicta F omnia plus bilis, *Galeno quoque libro 2. de temper. cap. 8. testante*, in ventriculo illius Grammatici generarint, quæ ventriculi os facili sensu præditum primo afflixit, & deinceps per consensum cerebrum, & vniuersum corpus conuulsorio motu cooncussum est. Non igitur epilepsia illa a vaporibus eleuatis a flaua bile, & porracea, vt illi somniant, facta est, sed ab acrimonia bilis in ventriculo contentæ, & os illius affligente, quod deinde per

Galenus ab iniuria assertus.

Epilepsia non fit a tenui humore.

Epilepsia non fit a flaua bile.

A consensum cerebri epilepsiam efficit. Atque hinc est, quod Galenus recte *libro 3. de affect. locis cap. 9.* ob acrem humorem non solum singultum, verum etiam conuulsionem non raro per vniuersum corpus euenire memoriæ prodiderit. Quod vero de vaporibus caput conscendentibus afferunt, vt fit in ventriculi cruditate, & vini meracioris potu, facile quoque diluitur. Nam vapores illi vel sunt crassi ac turbidi, vel admodum humectantes, a materia crassa, vel supra modum humida ad cerebrum delati. Hi igitur vna cum praua substantia materiaue conscendentes cerebrum implent, inque eius ventriculis obstructionem efficiunt, quam epilepsia consequitur. Quod confirmat Auicenna, qui *Fen. 1. Can. 3. tract. 5. cap. 8.* disertis verbis scribit, eos *qui puram qualitatem, citra scilicet materiam, epilepsiam facere* asserunt, falsum dicere. Accedit, quod Valesius, inter vocatos practicos, non infimæ sortis, *vapores iam dictos in* B *ventriculis cerebri creare obstructionem, quod non sint puri, sed sibi commistam substantiam, vnde eleuantur, habeant*, affirmet. Quare quum aduersarii dicunt, *materiam crassam in parte conclusam eleuari non posse, verum est, si tota materia intelligatur, siquidem ea non tota, sed tantum vapores ab ipsa elati, qua cum materia illa communicant, & secum aliquid de eius substantia ad cerebrum deferunt, ad cerebrum ascendunt, in eoque obstructionem efficientes, epilepsiam accersunt.* Atque hæc de prima epilepsiæ per consensum factæ caussa dixisse satis sit. De altera caussa iam dictæ epilepsiæ, idem aduersariis respondemus, nempe qualitatem illam a parte subiecta non puram ac solam conscendere cerebrum, sed cum frigida materia, vnde eleuatur, vel venenata. Licet igitur spiritualis aura hæc sit, tamen cum frigida substantia communicat, quæ elata cerebrum impletac obstruit. Porro ob C venenatam autem auram, aut veneni vim a parte primo laborante elatam, cerebrum expellere festinat, adeoque confestim sese contrahens & coarctans epilepsia accidit. In omni itaq; epilepsia, excepta ea, quæ ab acri & mordace humore in ventriculo contento fit, siue primogenia fuerit, siue a ventriculo, aut alia quauis corporis parte subiecta consentiente fiat, cerebri obstructio accidit. Nam crassos & lentos humores obstruere cerebrum, in confesso est. Vapores autem quum nequaquam puri, sed vna cum substantia frigida & crassa conscendant, obstructionem efficere posse, paulo ante abunde nobis monstratum est. Venenati vero vapores obstructionem efficiunt, quod propter contagem, quam subiectæ partes cerebri ventriculis impertiunt, contrahuntur & coarctantur, vt scilicet contagem illam a se depellant. Quid multis opus est ver- D bis? Ventriculi cerebri in omni epilepsia coarctantur & contrahuntur, vt quod noxium est a se expellant. Vt iam conspicuum sit omnibus, nullum epilepsiæ genus atenui fieri materia, nisi hæc vna vel acris, vel venenata fuerit. Primogeniam vero perpetuo crassa ac lenta accidere. Sed longius progressus ad institutum redeam. Præcedit hoc vitium, corporis animique inconstantia & status minime voluntarius, tristitia, eorum quæ perceperunt obliuio, turbulentæ somniorum imagines, capitis dolor, eiusque plenitudo continua, in iracundia potissimum, pallor faciei, & linguæ inordinatus motus. Nonnulli vero eam mordent. Quamprimum autem inuaserit vitium, ægri concidunt, conuelluntur que, stertunt, ac interdum vociferantur. Nonnulli tremunt, atque circumaguntur. Sed peculiaris admodum nota vitii est, oris spuma. Non desunt, quibus E etiam vrina & stercus præter voluntatem excernitur, nonnullis genitura. Quibus ab ore ventriculi vitium oritur, palpitatio ipsius præcedit, turbatio, & erosio: & ex inedia, aut cibo tardius sumpto affliguntur. Corripit hoc vitii genus maxime pueros, eosque adhuc infantes ac paruulos: quod scilicet humidiore cerebri temperamento præditi sint, qua de caussa *παιδίον*, hoc est, *infantile, seu puerile* nominatur. Deinde adolescentes, & ætate consistentes, minime vero senes & decrepitos. In quibus acutissimum est vitium, statim crebris accessionibus, & symptomatum vehementia iugulat. Plerisque diuturnum esse solet. Proinde si non pubertate, vel menstruorum initio, vel dum vterum ferunt, solutum fuerit, sæpe vsque ad mortis diem prorogatur, nisi congruam Medici curationem fuerit assecutum. Id quod Hippocrates etiam testatur, qui sic scriptum reli- F quit: *Quibuscunq; morbi comitiales fiunt ante pubertatem, mutationem accipiunt: quibuscunq; aut vigesimoquinto, commoriuntur.* Coarguit autem & indicat comitiali morbo laborantes ex bitumine, aut gagate lapide, aut cornu caprino suffitus: comestū item iecur hircinum, aut odor cocti iecinoris. Porro hoc vitio correptis victus ratio, quæ incidit & extenuat,

Nota.

Quos potissimum corripiat. Puerile malum.

5. Aph. 7.

Victus ratio.

A nuat vtilis est. Aeris itaque constitutio, in quo æger versatur, calida & sicca sit, potissimum si a pituitoso humore fuerit exeitatum vitium. Quæ si natura talis non fuerit, igne luculẽto, suffitibus cum caryophyllis, cortice citri, rosmarino, maiorana, saluia, serpyllo, stechade & similibus. Si vero ex melancholico succo vitiũ ortum fuerit, ad calidum inclinans aer deligetur. Fugere oportet carnes omnes, demtis auium mõtanarum: quæ tamen cum aliquo extenuãtium medicamentorum, hyssopo scilicet, maiorana, serpyllo, origano, & betonica, exhiberi debent. Item legumina, pisces, & vinum: præsertim antiquum, crassum, & copiosum. Potus autem sit mulsa, aut vinum aquosum, tenue, & dilutum. Capparis esus mirifice prodest. Aluum vt apertam habeãt ægri, vnice medico curandum erit. Exercitia ante cibum conferũt, & frictiones: sed capiti post omnes reliquas partes adhibitæ. In balneo mora diuturna obest. Deuitandus coitus liberalis, moderat' vero prodest, *iuxta id lib. 6. epid sect. 5. aph. 32.* Venus morbis, qui a pituita fiunt, cõfert. Somnus sit nocturnus, & mediocris, impense caueat diurnũ. Abstineat alliis, cepis, sinapi, & eiusmodi euaporantibus, præsertim in cœna, q̃ eiborum copia multos efferri humores contingat, & morbi comitialis accessionem moueri. Nam etsi vim incidendi habet, tamen fugienda sunt, q̃ caput nonnihil repleat. Porro apium etiã vitãdum esse, Trallianus scribit, ceu naturaliter Comitiales offendens. Potum etiam statim a balneo, vini potissimum meracioris, fugiat. Panis sit rectissime coctus, & bene fermentatus, eiq; coriandrum, *Tralliano attestante*, incoctum sit: ita enim comestus humorum vapores ad cerebrum ferri prohibet. Ceterum si infans hoc vitio laborauerit, non admodum medicamentorum præsidiis (*Paulo teste*) subuenire studebimus. Nam ætate ad calidiorem sicciorem que statum vergente, & victu moderatiore, sua sponte plerunque vitium finitur. Quod Hippocrates cõfirmat, inquiens: *Quicunque iuuenes morbo comitiali laborant, mutatione maxime ætatis, & temporum, & locorum, & victuum quoque liberantur.* Oportet autem solius infantium, & nutricum victus rationem habere. Quapropter nutrix boni succi cibis vtatur, si infans nondum ablactatus fuerit. Præterea ante cibũ exercitetur, coitum fugiat: a viri siquidem consuetudine lac tenuius fit, odoris gratiam in deterius mutat, & humidius efficitur, menstruaque elieiuntur. Quid multa? paulo ante præscripta victus ratione calida & sicca vtatur, vt lac scil. calidius, tenuiusq; efficiatur. Mediocriter tamen extenuantibus vtatur, ne ex illorum vsu, quæ nimium extenuant, vteri vasa aperiantur menses que promanent, & lac iminuatur. Præstat itaq; fœniculo, aniso, & aliis quæ lactis copiam faciunt viridib. magis, quã aridis vti, quæ magis acria sunt. Nam, *vt Trallianus testatur*, quum sicca magis sint acria, plus vteri vasa aperiũt, & nimis sanguinis mẽstruorum vacuationes ab ipsis incitantur, quo nihil est deterius. Dum enim sanguis expurgatione decrescit, lac etiam imminuitur. Vino quoq;, maxime forti, nutrix abstineat, vtaturq; hydromelite, vel cinamomi decocto. Quod si malo succo redũdat, purganda etiam erit. Capita autem infantium assidue oleo anethino, & irino, adiectis puluisculis, cyperi, iridis, adianti, maioranæ, & similium inungenda. Nunquam tamen aqua calida vel frigida lauanda sunt, multo minus tota immergenda, aut irriganda. Dato etiam ad lingendum mel despumatum. Commendatur etiam a multis hoc ecligma, quod accipit: *Sacchari cãdidissimi, vncias duas. Olei de amygdalis dulcibus, quod satis est, ad iustã ecligmatis inducendam consistentiam. Detur infanti lingẽdum.* Sunt qui admiscent viscũ quercinum, & vnicornu, neque sine magno pueri ægrotantis commodo. E collo etiam radix pæoniæ viridis suspendenda. Quantũ enim hæc ipsa ad sanandum hoc vitium conferat, ex historia Gal. quam narrat *lib. 6. de simpl. med. facul. cap. de pæonia*, satis liquet. Puer enim totis 8. mensibus a morbo comitiali, ex eo tempore, quo radicem gestabat, liber fuit: sed postea quam q̃ a collo suspensum erat, decidisset, protinus conuulsione denuo correptus est: rursus suspenso in locum illius alio, inculpate postea egit. Porro q̃ post annos pueriles in hoc vitium prolabuntur, eorum partes conuulsas ac distortas inungere, irrigare, & in rectum dirigere ac etiã deligare oportet. Deinde os aperiendũ, cuneusq; dentibus interponendus, ac penna oleo irino illita, pituitæ extrahendæ gratia, vomitus pꝛouocandus. Odoramentis etiam sensum excitare cõuenit, vt peucedano, ruta, bitumine, & silphii succo. Perseuerãte vero exacerbatione, glãs subiiciẽda erit, ex agarico, sale gemmæ vocato, hiera picra, & melle despumato confecta. Præterea Medicus audacter & violenter illorũ maxillas diducat, infundatq; in os castorium, aut laserpitii succũ cum

Margin notes: B; C; D; E; F; Curatio infantium.; 2. Aph. 45.; Ecligma; Curatio adultorum.

oxymelite. Clisterem etiam acrem, iam excitatis, iniicere oportet. Cuius quidē formu- A
la e superioribus perenda. Qui conualescunt, viribus antea recreatis, hiera Galeni, aut
alio conueniente medicamento, quorum formulas iam sæpe diximus, purgandi sunt.
Hæc quidem recentis & acuri morbi comitialis curatio est, quare deinceps quomodo

Curatio passionis comitialis inueteratæ.

inueterato sit succurrendum trademus. Oporter igitur laborantes diu aquam bibere,
arque initio curationis, nisi quid prohibeat, sanguinem ex vena poplitis mittere, quod
Gal. teste, in lib. de ratione curandi per sanguinis missionem, ex cruribus potius, qui comitiali

Preparatio.

morbo obnoxii sunt, euacuandi sint, quā ex gibbero. Interpositis dein 4. aut 5. diebus,
corpus reficere, ac medicamenta extenuantia propinare expedit, serapia nimirum ex
absinthio, de hyssopo, e stychade, oxymeli scilliticum, decoctum hyssopi, q Tralliano
auctore plurimum confert. Nam lenta & crassa recremēta attenuat & incidit, nec per- B
mitrit, vel in ventriculo, vel thorace recrementū in crassitiē coire ac spissari. aliud n. per

Purgatio.

vrinas, alium per aluum expellit. Radicis pæoniæ, & alia quæ supra *c. 13.* cōmemoraui-
mus. Postea purgantib. medicamentis vacuandi sunt, nempe pilulis cochiis fœtidis, de
sarcocolla, de agarico, & similib. loco iam citato nominatis: idq;, si pituitoso ex humo-
re vitium ortum fuerit, faciēdum. Sunt, qui in colocynthidem extracto semine ac me-
dulla tantum relicta, vinum dulce coniiciunt, totaq; nocte sinunt: dein mane excolant,
& tepefactum propinant. Si vero melancholico humore cœperit hoc vitium, ea, quæ
humorem hunc vacuare possunt, exhibenda, quorum formulas in capite *de melancholia*
reperies. Licebit tamen aridi ellebori nigri corticem terere & cribrare, ac ex mulsa cir-
citer drachmam vnam dare: aut cum melle cocto, adiecto modico pipere, in pilulas re- C
dactum assumere. Vbi satis purgatus est æger, ad balneum ducendus. *Tertio* die hypo-
chondriis & scapulis cucurbitæ cum scarificatione affigendæ sunt. *Deinde* complusculis
dieb. interpositis, corpus reficiendū est, & rursus hiera Galeni purgandū. Postea capiti
& occipitio cucurbitulæ admouendæ. Sequēti die panis in mulsa coctus, additis amyg-
dalis amaris, contritis, aut serpyllo, aut calaminrha, aut menta, aut ruta, cataplasmatis
instar capiti applicandus. Atq; hoc tribus diebus faciendū. Mox caput derasis capillis,
peucedani succo in aceto diluto, in quo sphondylium, serpyllū, aut iris incocta sit, per-
ungendum. Rursus interea corpore recrearo, purgandus erit æger tribus tantum hieræ
drachmis oblatis. Quibus peractis, sternutamenta, apophlegmarismos, & ea, quæ per
nares purgant medicamenta, exhibenda. Non negligenda etiam alia medicamēta ex D
siccantia & roborantia caput, vt est conserua rosmarini, e pæoniæ floribus, item confe-
ctiones diamoschi, diambræ, & similes. Tempore interposito, si necessarium esse vide-

Discutientia medicamenta.

bitur, clystere aluus eluenda erit. Tandem vnguēta, linimenta, & emplastra, quibus dis-
cutiendi vis inest applicanda, quorum in c. 28. mentionem fecimus. Sunt quædam me-

Medicamēta morbo comitiali naturę proprietate aduersantia.

dicamenta, quæ naturæ quadam proprietate, atq; adeo a tota essentia huic vitio aduer-
santur: vt est radix pæoniæ, viscus quercinus, cornu ceruinum, ossa humana combusta,
& alia multa: quæ lubens prætereo, q copiose a Tralliano *lib. 1. c. 15.* & a recentioribus o-
mnibus sint exposita. Trallianus loco iam ostenso, experimentum quoddā Rustici cu-
iusdam refert, nempe Rutam syluestrem contusam naribus inditam & admotam. Hāc

Curatio epilepsiæ ex ventriculi vitio.

non solum a morbo excitare, sed ipsum etiam curare tradit. Porro si ob primariam ven-
triculi rationem epilepsia accidat, vt æger probe concoquat, prouidēdum. Panis igitur E
diligēter elaboratus, ex vino antiquo, tenui & albo, mediocriter adstringēte, circa ho-
ram 3. aut 4. diei assumendus. Date aūt expedit singulis annis, maxime si ob biliosi hu-
moris inibi generationem vitium oriatur, bis terue hieram picrā, aut absynthii potum,
vt bilis quæ ventriculum grauat, caputq; tentat, vacuetur. Totum namq; ventriculum
purgat, viresq; eiusdem reparat. Qua quidem curationis ratione iuuenem quendam
Grāmaticum a prædicto vitio Gal. liberauit. Si aūt a pituitoso humore oriatur vitium,
agarico purgandus æger erit. Neque parum prodest seselis radix & semen, vel aristolo-

Si a particula quadam oritur vitiū.

chia rotunda trita, & ex aqua pota. Confert & mirum in modum assidua crurum scari-
ficatio. Ceterū vbi ex particula quadam vitiū hoc inuadere percipitur, siue ea manus, F
siue pes fuerit, fune fortiter excipi debet pars, quæ paululū loco, vnde affectus incipit,
superposita est, vt vapori illi via præcludatur. Cum remittit vitium, peracta totius cor-
poris inanitione, prius inunctionib. excalfacere corpus oportet. Deinde medicamen-
ta, quæ calefaciunt, rarefaciunt, & malam temperaturam partis, vnde vitium oritur, e-
mendant,

A mendant, & ea, quæ exurere & exulcerare partem possunt, apponenda, vt est lepidium, & similia. Succedente etiam tempore sinapismis locus itritandus. Cauteriis etiam pars exulceranda erit, cum cantharidum abiectis capitibus & aliis drachma vna & dimidia, admistis fermento & melle anacardino, vt scil. praua illa qualitas & materia huius vitii caussa vacuetur. Post omnia comemorata theriace, & naturalia balnea locũ obtinent. Per totum vitæ curriculum cauenda cruditas, & ante cõcoctionem alterius cibi assumtio, alimenta crassi succi, diutina cibi intermissio, commotio turbulenta, vinum largius potum a balneo, vt dictum est, odoramenta acria, & quæ caput replent. Fixis præterea & inconniuentibus oculis ex alto prospectus, diuturna in balneo mora, & capitis a sole vstio fugienda erit.

B

De conuulsione. Cap. XXXI.

Σπασμὸς Græce, *conuulsio* vero Latine, est vitium, *in quo nerui atq; musculi præter voluntatem ad principium contrahuntur & conuelluntur, in eumque affectum veniunt, quem etiam in motibus secundum arbitrium factis, tractis videlicet seu reuulsis ad propria capita musculis, assumserunt*. Vel aliter, *veluti definit Gal. lib. 2. de sympt. caussis, cap. 2.* Conuulsio est, *quæ neruos musculosque ad eundem cogit affectum, in quem ab animali facultate, quum naturalem habitum seruarent, ducebantur*. In hoc enim vitio musculi in eas trahuntur partes, a quibus nascuntur. Quippe attractio fieri nequit, nisi ad suam originem retrahatur musculus. Ceterum animaduertendum in conuulsione nõ perpetuo vnam & eandem partẽ laborare. Nam interdum cerebrum ipsum noxam sustinet: interim spinalis medullæ initium: nõnunquam neruus aliquis, aut musculus, qui particulari motioni deputatus est. Quod ita dignoscendum erit. Si simul cum vniuerso corpore faciei partes cõuelluntur, cerebrum ipsum laborat. Si vero totum corpus conuellitur, faciei partibus illæsis permanentibus, spinæ initium infestatur. Vbi autem pars vna duntaxat corporis conuellitur, neruus aut musculus eius motioni destinatus, perpetitur. Quod scire pręstat, vt laboranti parti medicus remedia adaptare queat. Eius autem tres sunt species, seu differentiæ. Prima Græcis τέτανος dicitur, *distentio* Latinis, Celso *rigor*. Est, quũ ceruix vna cum reliquo corpore recta atque immobilis manet, & in neutram partem inflectitur, sed iuxta in vtramque partem recta intenditur. Altera ἐμπροσθότονος Græcis nominatur, Latinis *tensio ad interiora*. Accidit enim, vt ea caput, ceruix, reliquumque corpus in pectus contrahatur. Tertia ὀπισθότονος Græcis, Latinis *tensio ad posteriora* appellatᶜ: in ea enim caput in dorsum ac scapulas conuellitur. Quod ad huius vitii caussas attinet, animaduertẽdum. Hippocratem duas duntaxat statuisse, πλήρωσιν καὶ κένωσιν, hoc est, *plenitudinem & inanitionem neruosorum corporum*. Sicut enim videmus lora & chordas extendi, vbi aut multa madent ac irrigatæ sunt humiditate, aut vehementius exsiccãtur? sic & in corporibus animantium neruosæ partes conuulsione corripiuntur, vel nimium humectatæ, atque adeo impletę, vel violentius exsiccatæ, *vt copiose Gal. lib. 3. de affectis locis, cap 5. & lib. 2. de sympt. caussis, cap. 2.* docet. Verum Hippocrates ipse de conuulsione, vt primogenio vitio loquitur. Præter hanc autem alia est, quæ per consensum partis alicuius accidit: & hæc fit, vbi aliquid a parte primo patiente ad cerebrum ipsum effertur, quod vt a se expellat, huiuscemodi motu concutitur. Iuniores medici barbaram sectantes medicinam, spasmum non proportionatum ad materiam vocant: quod scilicet neque ob materiam quæ implete possit neruosas partes, neque ob inanitionem siue defectum materiæ accidat: sed a qualitate quadam, alteratis per continuationẽ partibus: aut substantia, vel spirituali veluti aura vel fluida ad neruorum principium delata: sicut contingit iis, qui a scorpione, aut alia venenata fera icti sunt. Etsi vero hæc conuulsionis species quum a venenata materia fiat, ad plenitudinem referri potest: tamen quum materia hæc pauca sit, ac plerunque mordax, adeoque ex accidente desiccet, ideo Gal. *sect. 5. aphor. com. 1.* permittit, vt aliquis hanc per inanitionem factam esse dicat. Fit etiã conuulsio propter nerui aut tendinis partis cuiusdã puncturã. Quod si aliquem sanũ, *Gal. 2. aph. com. 26. teste*, repente & statim abinitio, vel nõ multo post morbi principia cõuulsio corripit, pręsertim si temulentus fuerit, ac in ocio degẽs homo repletione haud dubie originẽ ducit. Vbi vero post plurimos sudores, aut vomitũ, aut alui deiectiones, aut sanguinis eruptiones, aut vigilias, aut famẽ, aut motus tum multos, tum vehemẽtes subsequitᶜ, inanitio & siccitas in caussa est. Conuulsio per consensum facile ex relatione ægri, aut assidentium cognoscitur. Victus

Conuulsio.
τέτανος.
ἐμπροσθότονος.
ὀπισθότονος.
Caussa.
6. aph. 39.
Conuulsio per consensum.
Spasmus non proportionatus ad materiam.
Nota.
Victus.

C D E F

ratio in conuulsione, quæ fit a plenitudine, eadem est ei, quæ in capite *de resolutione* est A
perscripta, nempe calida & sicca. In ea vero, quę ab inanitione fit, humidā esse oportet.
Nutriendi igitur sunt ægri in cōuulsione ex inanitione sorbitionibus, & iuribus pingui-
bus, & carnibus concoctu facilibus & contusis, probeq; nutrientibus. Pro potu, vino v-
tantur tenui & aquoso, quod facile per omnes corporis partes distribuitur: nisi febris af-
fuerit, tunc enim ptisanæ cremor vtilis erit, aut pro vino danda aqua, in qua cinnamomi
aut glycyrrhizę parum sit decoctum. Somnus etiam accersendus erit. Vitāda exercitia,
& omnia, quæ corpus inanire possunt. Oleo dulci, aut amygdalino, aut hydrelęo calido
inungantur ægri. Lauacro etiam aquæ dulcis tepidiore vtendum. Quid multa? victus in

Curatio conuulsionis a plenitudine.

vniuersum talis sit, qualis est eorum, qui hectica laborant febre. Curatio conuulsionis,
quæ a plenitudine orta est, statim a sanguinis missione auspicanda, modo nihil sit, quod B
eandem fieri prohibeat. Liberaliter autem sanguinem auferre conuenit, ita tamen, vt
non confertim fiat, sed pluribus vicibus. Aliquid enim symptomati relinquēdum. Mit-
tendus vero sanguis ex gibberi vena media. Post sanguinis missionem, acri clysteri, si ita
ex re esse ægri visum fuerit, aluus eluenda. Partes autem, quæ conuelluntur, valenter
continendæ sunt, & inordinatis motibus omnino resistendum. Oleo quoque rutaceo,
aut irino, aut alio quodam ex hoc genere perfricādæ: aut lanis iam dictis oleis imbutis
contegendæ: aut vesica lata calido impleta oleo, costino scilicet, de piperibus, de ver-
mibus, e castorio, vel hyperici iis superimponenda. Quod si vero a pituitosis humorib.
conuulsio euenerit, tum ii primum omnium extenuandi & incidendi erunt, atq; vt ad
expulsionem idonei sint, præparandi, modo non sit admodum vehemens, ac dolorem C
ita magnum afferat, qui vires prosternere possit. Tum enim ad maius euitandum peri-
culum, potentioribus remediis vacuandum erit, sic tamen, vt illis extenuantia & inci-
dentia iungantur. Præparati subinde confestim medicamentis pituitam purgantibus,
quorum multa in capitibus *de epilepsia, & resolutione* commemorauimus, vacuandi. Suc-
currit ita laborantibus *centaurii minoris potus, aut Cardui benedicti appellati* ʒ j. *cū aqua mulsa
vnciis tribus. Aut myrrhæ, aut castorii* ʒ j. Castorium enim omnium securissimum, expedi-
tissimum, & maxime efficax est. Cucurbitulas etiā cum scarificatione admonere pro-
dest: leues enim lædunt. Si crura contrahuntur, coxis & postremæ vertebræ: si manus
conuelluntur, dorso & primæ ipsius vertebræ, tum ei, quæ humero superiacet. Caput D
præterea apophlegmatismis, gargarismis, & similibus medicamentis purgandum. Pro-
cedente tempore balneo vti confert. Singulis itaque diebus bis aut ter in aquas sulphu-
reas, vel aluminosas, vel salsas descendat: non tamen diu, ne vires deiiciant, iis immote-
tus. Vel si naturaliū nullus vsus esse potest, laconico vti licebit: aut aqua, cui incocta sint
*folia lauri, abrotanum, chamæpitys, stæchas, lauandula vocata herba, pulegium, absinthium, ruta,
saluia, hypericum, maiorana, & betonica.* Conuulsæ quoque partes pellibus, lupoum & vul-
pium vestiri debent. Inunctiones etiam, quæ in cap. *de resolutione* diximus, adhibendæ.

5. Aphor. 25.

Frigidæ superfusione, cuius Hipp. meminit, non temere vtatur Medicus, nisi singula,
quæ idem ille requirit, adesse cognouerit, ne pro remedio mortem adferat. Ceterum
calida medicamēta, qualia sunt *theriaca, antidotus mithridati, & eiusmodi, nempe diamoschi,*

Cochleare paruum.

dia galanga, sæpe sunt assumenda. Omnium tamē securissimū & optimum est *castorium* E
dilutum, ad cochlearis parui, hoc est, drach. vnius, mensuram datum. Verum idipsum non tan-

Conuulsionis ab inanitione curatio.

tum haustum, sed etiam extra illitum conducit. Porro conuulsio, quæ ex inanitione &
siccitate accidit, maximum sane malum, & propemodum insanabile. Victu vtantur
hoc modo laborantes humectante, veluti in hectica, cancrorum seu astacium fluuia-
lium carnibus, & aliis restaurantibus humiditatem cibis ac potibus. Pinearum quoque
comestio laudatur. Eos autem, qui sic conuelluntur, *oleo, vel hydreleo calido* fouere o-
portet. *Oleo* item *violaceo, amygdalarum dulcium, pinguedinibus gallinæ & porci, adiectis aliis,
quæ humectant: iisque spina tota inungenda.* Ad lauacrum etiam deducere conuenit, tem-
peratoque solio vti, frictioneque cum oleo lenissima. Confert autem si in balneo de-
coquantur aliquot capita veruecis, ac herbæ humectantes, qualis est *malua, viola, lactuca:* F

Curatio conuulsionis ab ictu feræ venenatæ.

item *semina lini & fænograci, quod mitigandi vi prædita sint.* Et in vniuersum fere, curandi
sunt vt hectici. Si ictu alicuius feræ venenatæ, atque adeo per consensum, conuulsio ac-
cidit, annitendum initio erit, vt venenum extrahatur: id quod efficies, si vulnus dilate-
tur, locusque totus in circuitu scarificetur, super impositis cucurbitulis. Vulnus etiam
latio-

A latioribus canteriis ignitis inurendum. Postea porri semina, cum sale trita, aut alia, aut cepas illinire oportet: & post crustæ casum vsque ad dies quadraginta, aut sexaginta vulnus a cicatrice arcebis. Ad quam si festinabit, rursus vitis aut ficulneo cinere vlcus aperies. Prodest enim vt vulnus diu apertum maneat, quo venenosa sanies extrahi, & emanare possit. Confert *& marrubii, & anagallidis folia illinire.* Locus etiam oxalidis radicis decocto fouendus est. Nam eam mirifice Aetius commendat. Conducit etiam theriaca cum rosaceo diluta, & vlceri apposita, eo quod venenum, aut eius qualitatem a profundo, attrahat atque vacuet. Hæc enim alexiteriorum *teste Galeno lib. 5. de simpl. med. facul. c. 17.* actio est. Priuatim vero ea actione esse præditam theriacam, idem Gal *in lib. de* Theriaca.
B *theriaca ad Pisonē* testatur, vbi sic scriptum reliquit: καὶ ὅλως ἡ θηριακὴ τι τελειότατον φάρμακον ἡ θηριακή, καὶ ἔξωθεν ἐπιτιθεμένη καὶ πινομένη τοῖς λυσσοδήκτοις ἀκεσίως βοηθεῖ. Quod est: *In summa, theriaca & extrinsecus imposita, & epota, rabiosorum morsibus præsentanei medicaminis cuiusdam instar exacte auxiliatur.* Vt hinc constet, toto cœlu errare Gentilem, & alios nonnullos, qui huius placita sectantur, eo quod theriacam extrinsecus admotam intro & in profundum pellere venenum asserunt, quum a tota substantia venenum ad se potius attrahat atq; vacuet, *vt dictum est.* Plura ad institutum nostrum facientia reperient studiosi in curatione ictus canis rabiosi. Si vero conuulsio fit neruo, vel tendine punctis, locus puncturæ dilatetur & aperiatur, vt sanies effluat, & ea quæ iam dicta sunt medicamenta calida ei imponantur. Quod si vero conuulsio hæc remediis nullis compesci potest, neruus, vel tendo a Chirurgo per transuersum, in parte altiori quam punctura, secetur. Præstat enim nerui, C vel tendinis actionem perire, quam hominem mori. Gentilis error.

De incubo. Cap. XXXII.

Ἐφιάλτης Græcis, Latinis vero *incubus & incubo*, est vitium, vbi aliquis noctu, quum somnium ingreditur, se grādi mole opprimi, inuadiq; ab alio credit. Neque n. Græcis alia de caussa ita est appellatum, quam ἀπὸ τοῦ ἐφάλλεσθαι. quod inuadere & opprimere significat. Nam qui ita laborant, se ab aliquo opprimi, quod simul vocem impediat, ac veluti suffocet, arbitrantur. A Themisone πνιγαλίων, nimirū a *suffocando*, nuncupatur: siquidem præfocari in ea ægrotantes videntur. Oritur id vitii ex crapula, & continua ventriculi cruditate, vnde vapores crassi & frigidi eleuati, cerebri ventriculos replent, prohibentes facultates cerebri per neruos diffundi. Comitatur eo detentos difficilis motus, torpidus in somno sensus, suffocationis imaginatio, & veluti ingruentis alicuius detentio. D Adhæc vox supprimitur, aut incerta indiscretaque editur. Quidam ita in ... nibus imaginibus afficiuntur, vt se opprimentes audire credant. Cum plurima tandem anxietate attenuato spiritu, & discusso, atque apertis meatibus, repente excitatur. Occurrendum huic malo per initia: nam perseuerans, & assidue inuadens, grauius aliquod malum, vt apoplexiam, morbum comitialem, aut maniam pronuntiat, ac inducit, crasso humore in ventriculis cerebri sensim collecto. Victus sit tenuis, & qui flatus minime generet. Parcissime cœnet, cibisque boni succi, & qui facile concoquuntur, alatur. Vino non vtatur, nisi aquoso. Somnum fugiat diurnum, nec statim a comestione cubitum eat: A pastu sumat æger adsti ingentia, pyra, aut cotonea mala, sacharo condita. Dormiat aūt E in latus, non supinus, & (vt summatim dicam) tota victus ratio talis sit, qualis est eorum, qui comitiali malo laborant. Curandi ratio, si plenitudo affuerit totius corporis, a sanguinis missione auspicanda. Gibberi autem vena exterior secanda est. Sin cacochymia aderit, purgationibus corpus vacuandum, catapotiis cocciis, de agarico, & similibus. Et si pituita redundauerit, humores extenuantibus medicamentis ad purgationem præparandi sunt. Vniuerso purgato corpore, localia admouere medicamēta oportet, apophlegmatismos videlicet, *errhina, embrochas*, quorum omnium formulas ex superioribus petent studiosi. Succurrit autem iis potissimum *paoniæ semen nigrum.* Danda vero sunt grana quindecim trita ex aqua. Caput quoque fouendum oleo anethino calido, & pileo tegendum, dum cubitum eunt. Intra corpus exhibenda, quæ caput corroborant, F *aromaticum rosatum vocatum, diamoschi dulcis antidotus, diamber, dianthon, plurisa cotico barbari nominant, & eiusmodi.* Incubus. πνιγαλίων. Caussa. Signa. Victus. Curatio.

De mania. Cap. XXXIII.

Mania vitium est, quod Latini *insaniam* vocant, & *furorem.* Hoc enim detenti ferarum instar redduntur effrenes, & furunt. Differt a phrenitide, q in ea sit febris, ma- Mania.

nia vero citra febrem accidit. A melancholia, quod sine metu & tristitia fiat, sed cum A
Caussa. audacia, aliisque paulo post dicendis symptomatis. Oritur, *Aetio autore*, plurimo sanguine incorrupto ad cerebrum fluente, interdum temperato & multitudine tantum lædente, vt in ebriis accidit, interdum bilioso. Galenus *lib. 2. De sympt. causis*, hanc a mordacibus & calidis humoribus, qualis est maxime flaua bilis, cerebrum cum suis membranis stimulans, vel a calidiori cerebri intemperatura nuda nasci tradit. Præcedit maniam capitis debilitas, aurium tinnitus, splendoresq; præ oculis obuersantur, ingentes
Notæ. vigiliæ, curæ sibi inuicem succedentes & extraneæ, grauedo vibratioq; capitis. Procedente tempore hæc omnia increbescunt, tabidioreiq; appetitus in illis excitantur, & in Venerem promptitudo. Præterea nocturnæ pollutiones iugiter fiunt, excauantur oculi, ac minime nutant. Cæterum a solo sanguine maniam ortam comitatur risus assiduus, B
ridiculis quibusdam visis ante oculos occursantibus. Vbi vero flaua bilis sanguini commiscetur, iracundiam reddens tanquam ab ipsa stimulato interius cerebro & membranis, iracundi, audacesq; euadunt. At si flaua bilis etiam superassetur, crassescatq;, cerebrum ac membranas stimulans & diuellens, ferinum furorem percipit. Atq; hinc est, quod hanc maniæ speciem *caninam* aliqui nominent. Ea enim correpti, assidue rixantur, multa loquuntur, corporiique inordinato motu vtuntur, aspectu toruo, & inuerecundo præditi sunt. Arabes *maniam lupinam* cognominant. Quia vero adstantes mordent, amicosque iniuria afficiunt, verberant, & vulnerant, ideo catenis vinciendi sunt, ne alicui noceant, aut sibi manus inferant, aut se præcipites dent, aut in flumina conii- C
6. Aph. 53. ciant. Hinc rectissime ab Hippocrate dictum est, *Desipientiæ, quæ cum risu fiunt, securiores.*
Victus ratio. Curatio. *Quæ vero cū studio, periculosiores.* Victus sit tenuis, cibus sorbilis, liquidus, citra satietatem, bonum aluum faciens, & qui nihil aut minimum sanguinis generet, vinumq; omnino prohibere oportet. Curatio a sanguinis missione, vbi a sanguine vitium accidit copioso, ordienda. Gibberi autem exteriorem venam incidere conuenit: aut si non apparuerit, mediam. In mulieribus mensium suppressione laborantibus, malleoli vena secanda: eo enim delapsu frequenter menstrua prouocantur. Tantum aūt sanguinis detrahēdum, quantum vires tolerare possunt. Sedato enim feruore, confestim recreantur, simulque reliquis præsidiis locus relinquitur. Verum quum nonnulli in prima quidem oblatione st tenue inanitionem ferant, in sequentibus aūt animo linqui consueuerint, expedit iis in prima statim oblatione detrahere quantum postulauerit: ita enim simul euacuatur D
plurimum flatuosi, vaporosiq; spiritus. In sanguinis itaq; effluxu assidue pulsus tangendus est: qui si conciderit confestim de repetitione cogitandum. Postridie autem, nimirum reparatis iam viribus, repetitio molienda. Porro post sanguinis detractionē caput
Localia. *rosacco & aceto fouendum, aut succo polygoni, aut melino oleo.* Dein succida lana oleo madefacta syncipiti applicetur, assidueque noua mutetur. Post inanitionem sanguinis, vespere somnus concilietur: euacuato enim sanguine, si vigiliæ successerint, ægri immaniores
Diacodion. euadunt. Quare medicamentum soporiferum, *Diacodion vocatum, cum succo ptisanæ, aut cum aqua audacter pondere vnius coch'caris exhibendum*: ita enim iucundus somnus allicietur. Et plurimi quidem ipsorum sumto soporifero, omnino resipiscunt. Quapropter vbi prima die post medicamētum satis dormierint, vna die interposita, rursus *diacodion* E
propinandum. Consueuit enim a sanguinis missione conuenienti victu adhibito, exactam curationem perficere. Obseruandū tamen, ne postea vlterius offeratur: nam sensus stupidos reddit. Vsum eius, aliorumque soporiferorum medicamentorum mon-
Embrocha. strauimus *lib. 1. de compos. med. cap. 4.* Probatur etiā *oleum violarum cum lacte fœmina.* Item *embrochæ e violis siccis, floribus nymphea, salicis, & rosarum folliis lactuca, semine papaueris, & eiusmodi parata, aliaque medicamenta, quæ c. 8. a nobis sunt commemorata.* Aluus præterea *cum idoneis alimentis, & cum clysteribus* mollienda est. His peractis, ex venis etiam e fronte, ab ea potissimum quæ media in fronte est, sanguinem, si res postulauerit, detrahemus. Vel hirudines capiti circulatim, syncipiti præcipue, admouebimus. In iis quibus biliosior sanguis fuerit, ex hiera picra, & aliis medicamentis bilem vacuantibus, purgatio prius F
molienda erit. Si vero delirantes purgantia medicamenta bibere renuant, interim vt facilius fallantur, *cibis, mollissimis nimirum ouis, buccellis, vel ficubus pinguibus, vel palmulis,*
Balneum. *interdum etiam potionibus admiscenda sunt.* Vnice autem ipsos iuuat *hippomarathri radix, semenque ex aqua post purgationem potum.* Declinante morbo æger ad balneum aquæ dulcis ducendus

A ducendus, ac reliquæ medicamentis discutientibus dissipandæ. Quod si a flaua bile as-
sata generatur, clysteres qui attrahunt & a capite reuellunt iniiciendi. Caput præterea
oxyrhodino perfundendum, aliisq; medicamentis frigidis & humidis fouendum. Vten-
dum etiam purgationibus, & medicamẽtis frigidis & humidis, feruoremq; bilis restin-
guentibus ac domantibus. In summa, iis, quæ nõ admodum calefaciunt, sed potius hu-
mectant, & adustos & assatos humores vacuant, qualia multa in sequenti capite de me-
lancholia dicemus. Plura igitur, si quispiã requiret, is ad caput sequẽs *de melancholia*, sese
conferat, atque ea, quæ ad institutum faciunt, inde excerpat.

De Melancholia. Cap. XXXIIII.

B MElancholia, *est mentis alienatio, seu desipientia sine febre, cum timore & mæstitia, ex melan-* Melancholia quid.
cholico maxime humore mentem occupante, ac temperaturam suam immutante, nata. Fit ve- Caussæ.
ro idipsum trifariam. Interdum enim vniuerso in venis corporis sanguine melancho- 1
lico effecto, ob commune vitium, cerebrum quoque ipsum læditur. Ab eo enim sangui-
ne spiritus vitales & animales inficiũtur & turbulenti fiunt. Quare mens læditur. Non- 2
nunquam vero reliqui corporis sanguis prorsus innocuus & syncerus est, solus autem is,
qui in cerebro continetur, alteratur atque melancholicus fit: idq; bifariam accidit. Aut
enim aliunde in cerebrũ deriuatur, aut in ipsomet melancholicus humor genitus est, cum
videlicet internus calor aut flauã bilem, aut crassum atrumque sanguinem superassauit.
Interdum etiam ob cruditatem ventriculi, quod hinc manifestum est, quod hoc vitio 3
C correpti, *Galen. libro 5. de affectis locis cap. 5. attestante*, post cruditatem melancholicis sym-
ptomatis magis molestantur. Quippe propter cruditatem ipsam primo lienis fit ob-
structio, postea vero prauus & melancholicus sanguis, vel, *ut Galenus ait*, vitiosa sanies,
ex hoc viscere in ventriculum confluit. Eo vero influente, mœstitia, metus, & id genus
melancholica symptomata, propter melancholicos vapores ad cerebrum elatos, exci-
tantur. Nonnunquam etiam ob contentum in ventriculi vasis sanguinem crassiorem
& melancholicum, qui propter phlegmonem, vel intemperiem vehementer calidam
inflamationemue illic exsistentem, & hunc adassantem generatus est. In iam dictis ve-
ro affectibus sinistrum hypochondrium flatibus impletur, & tenditur, grauitatisq; sen-
sum percipit. Vt hoc etiam nomine merito melancholia hypochondriaca nominetur.
D Igitur ob affecta, quæ circa ventriculũ sunt hypochondria, melancholia iam dicta pro-
uenit, quæ modo auram exhalationemue quandam maligniorem ac melancholicam,
modo substantiæ humoris partem ad cerebrum sursum trãsmittunt. Quemadmodum
enim nonnulli frequenter eleuata a ventriculo fuliginosa quadam aut fumosa exhala-
tione, aut omnino crasso vapore quippiam suffusioni simile præ oculis obiici sentiunt:
sic ascendente ad cerebrum melancholica exhalatione tanquam fuligine aut fumo,
melancholica symptomata circa mentem eueniunt. Quare tres sunt in vniuersum me- Tres melancholiæ species.
lancholiæ species, seu differentiæ. *Vna*, cum totum corpus melancholico sanguine re- 1
dundat. *Altera*, quando is sanguis ipsum duntaxat cerebrum occupat. *Tertia*, quando 2
hypochondria ipsa primum affecta, in consensum subinde cerebrum rapiunt. Hęc me- 3
E lancholiæ species Græcis φυσώδης καὶ ὑποχονδριακὴ, hoc est, *flatuosa & hypochondriaca*, Arabi- Notæ.
bus & horum sequacibus barbaris *Mirachia* nominatur. Cõmunia omnium signa sunt, 6. Aph. 23.
*metus, tristitia, odium & auersio hominum, iuxta hanc Hipp. sententiam: Si timor & mæstitia lon-
go tempore habentes perseuerent, ex eo melancholia significatur.* Metuunt enim & tristantur o-
mnes, odioque habent homines: nec si roges eos quamobrem mœreant, reddere caus-
sam possunt. Priuatim vero melancholicorum variæ & infinitæ fere sunt imaginatio- Varię melancholicorum imaginationes.
nes. Alii enim credunt se bruta esse animalia, & voces & gestus ipsorum imitantur. Sic
Gal. *lib. 3. de affectis locis c. 6.* narrat fuisse quendam, qui se gallum esse putauerit: ideoque
gallos cantare audiens, vt hi alarum, sic ille brachiorum plausu latera quatiẽs, gallorum
sonum imitatus est. Alii vasa fictilia, vt idem eodem in loco testatur, & testas se esse ar-
F bitrantur, atque idcirco obuiantibus, ne collidantur, cedunt. Præterea hi mortẽ expe-
tunt, atque adeo non raro sibi mortem consciscunt: illi eandem expauescũt. Talis fuit,
de quo Galenus scribit, qui timuit ne Athlas, qui mundum sustinere dicitur, grauatus
sub tanto onere, ipsum a se excuteret, atq; ipse cum illo collideretur, ac nos quoq; cum
ipso periremus. Nonnulli semper rident, Democritumque agunt: alii Heraclitũ, nun-

quam non lacrymantes, referunt. Quidam se numine afflatos esse existimant, & futu- A
ra vaticinantur, quos ἐνθεαστικοὺς priuatim Græci nominant. Sunt qui perdite amant, &
non nisi de amore loquũtur, quos Græci ἐρωτικοὺς nominant. Alii se reges, & imperatores
esse existimant. Alii se serpentes in ventre habere imaginãtur. Sunt ex iis qui noctu per
syluas, luporũ more, discurrunt, & hominibus insidiantur, vt merito Græcis λυκάνθρωποι,
& alii *Lupi* dicantur. Quo sane Plinius & alii respexeruut, dum homines in lupos com-
mutari scripserunt. Ex eorum quoque numero sunt, qui Græcis μισάνθρωποι, hoc est, *ho-
minum osores*, qualis fuit Timon apud Lucianũ. Sunt & aliæ infinitæ fere, vt dictũ est,
eorum imaginationes, quæ singulæ connumerari non possunt. Porro peculiares illo-
Signa peculiaria. rum hæ sunt notæ. *Qui ex totius corporis consensu melancholia laborant, iis corporis habitus est
gracilis, niger, hirsutus, & ex toto melancholicus, vel natura, vel acquisitus per sollicitudines quas-* B
*dam, aut vigilias, aut prauorum ciborũ esum, aut hæmorrhoidum, aut menstruorum suppressionem.
At qui ex hypochondriis vitium cõtraxerunt, eos sane præter metum & tristitiam cruditates, quas
plurimi flatus consequuntur, acidi ructus, æstus, & grauitas hypochondriorum, arguunt. Hypochon-
dria quoque sursum conuelluntur, & nonnunquam inflammatione conflictantur, idque potissimum
circa vitii exordium. Ventres etiam desiccantur, somnus exiguus fit, somnia turbulenta & enormia,
saltus diuersi in singulis corporis partibus, vertigines capitis, & in auribus flatuum sonitus. Deinde
vbi vitium accreuerit, atræ bilis comitantur symptomata, quæ vtique concoctione, vel excretione,*
Victus. *vel multis flatibus, vel vomitu, vel ructu leuantur.* Victus ratio eiusmodi sit, quæ melancho-
licum humorem minime possit procreare. Versandum itaque in aere calido & humi-
do. Cibis vtendum boni succi, *humidis & temperatis, pane in clibano cocto, ac probe confecto:* C
carnibus caporum, gallinarum, perdicum, phasianorum, piscibus saxatilibus, & eiusmodi. Contra
deuiret cibos omnes, qui melancholicum humorem generant, quos ordine & copiose
quidem Galenus *lib. 3. de affectis locis, cap. 6.* recenset. Elixis, non assis, nec frixis vtendum
cibis. Vinum æger bibat tenue, album, neque valde vetus adeoque debile. Forte enim
Balneum aquæ dulcis. caput tentat. Crassum vero & nigrum viret. Exercitium sit mediocre, equitatio aut
deambulatio per loca amœna & viridia, aut nauigatio. Æger etiam balneo aquæ dulcis
(quo se vno præsidio cum victu humido Gal. *lib. 3. de affect. locis, cap. 8.* vitiũ hoc, vbi non-
dum in longum esset protractum curasse scribit) frequenter vtatur. Somnus illi supra
modum confert: quapropter si sponte non obrepat, conciliandus remediis supra dictis,
veluti etiã coitus, at moderatus. Gaudeat & lætetur in hocque habeat, qui iucundis ser- D
Curatio. monibus, cantu, aut aliis musicis instrumentis hilaritatem excitent. Cæterum vbi v-
niuersum corpus sanguine melancholico abundauerit, medendi initium a sanguinis
missione auspicari expedit. Secanda vero (*Galeno loco iam sæpius citato auctore*) cubiti vena:
præcipue autem media, quæ scilicet communis est ei, quæ humeraria nominatur, & ei
quæ per axillam ad manum fertur, iecorariaque dicitur. Quod si fluens sanguis melan-
cholicus appareat, reliquum similem in vniuersi corporis venis esse spetes, audaciusq;
vacues. Si vero fluens sanguis talis esse non videatur, melancholicum humorem in to-
to corpore non rẽdundare iudicato, ac statim eum supprimito. Talis vero non est, vbi
flauus fuerit, tenuis, & rubicundus. Porro in sanguine crasso, vulnus satis amplum &
latum fiat, vt ille egredi possit. Vbi enim solum cerebrum sanguinem melancholi- E
cum continet, æger sanguinis detractione non indigebit, nisi forte multum sangui-
nis sit, ac præseruationis gratia venam incidamus. Quum itaque ex primaria cerebri
ratione melancholici efficiuntur, frequentibus balneis, victu boni succi & humido,
minimeque flatuoso, vna cum decenti animi delectatione, sine alio potentiori reme-
dio curandi sunt: humor enim qui molestat, ob temporis breuitatem vt excernatur,
nondum contumax esse potest. Malum autem si aliquandiu durauerit, valentiora ma-
gisque varia medicamenta requirit. Siue igitur ex totius corporis consortio, facta
prius, vt diximus, sanguinis detractione: siue solius cerebri primario affectu melan-
cholia orta fuerit, medicamenta quæ per inferna purgant exhibere oportet. Inter-
positis tamen aliquot a venæ sectione diebus, in aurora quotidie æger bibat hoc deco- F
Decoctum præparans. ctum, quod accipit: *Florum buglossi, echii, violarum, singulorum manipulum vnum. Vuarum
passarum detractis vinaceis, vnciam vnam. Aspleni siue ceterachii, manipulum vnum. Fuma-
riæ, manipulum dimidium. Corticum radicum capparum, tamaricis, vtriusque drachmas tres.
Radicum fœniculi, petroselini, glycyrrhizæ, singulorum drachmam vnam. Thymi, epithymi,*
vtriusque

A *vtriusque drachmam dimidiam. Decoquantur singula in tribus libris aqua, donec tertia pars absu-*
matur, deinde colo transfundantur, & facchoro adiecto ius decocti dulce reddatur, alboque oui puri-
ficetur, & addantur serapii e fumaria, de epithymo, vtriusque vnciæ duæ, & fiat potio. In eundem
vsum hodie propinant *serapium violaceum, e buglossa, e pomis, admixtis aquis stillaticiis fu-*
mariæ, lupi salictarii, intybi hortensis latifolii, endiuiam vocant, & buglossi. Verum cum stilla-
ticiarum aquarum vsus ventriculo non admodum conferre videatur, præstat prædi-
ctarum herbarum decoctis vti, commistis serapiis in hunc vel consimilem modum. Potio.
Serapii e buglosso, vnciam vnam. Serapii de epithymo, vnciam dimidiam. Decocti ceterochii, fuma-
riæ, & intybi hortensis latifolii, vncias tres. Commixtis omnibus fiat potio. Post hæc corpus pur-
getur antidoto hamech appellato, & diasenæ, catapotiis indis, e lapide armenio, quem
B Trallianus miris modis extollit, & similibus. Proderit autem huius etiam decocti Decoctum purgans melancholiã.
purgantis vsus, quod recipit: *Florum buglossi, violarum, rosarum, singulorum manipulum v-*
num. Vuarum passarum detractis vinaceis, oxyphœnicon, vtriusque vnciam vnã. Myrobalanorum Dilutum epithymi.
cæruleorum, luteorum, empeliticorum, beletzicorum, singul. vnciam dimidiam. Folliculorum senæ, Dilutum foliorũ senæ.
polypodii, vtriusque drachmas sex. Prunorum damascenorum numero decem. Coquantur in aqua Puluis purgatorius.
iustæ quantitatis ad tertias, dein in colo transfusis, adiecto prius saccharo, iuri decocti dulcedo ac sua-
uitas inducatur, de quo in aurora, vnciæ quatuor exhibeantur. In iis, si non satis purgent, lice-
bit dissoluere *antidoti diasenæ, drachmas duas.* Mirifice quoque conducit *dilutum epithy-*
mi, in eum paratum modum. Epithymi, vnc. dimidia. Maceretur horis viginti quatuor, in seri ca-
prini lactis vnciis quatuor, dein valide exprimantur, & colo transfundatur, atque in aurora, propi-
C *netur.* Valet etiam dilutum foliorum senæ, quod sic parari potest. *Foliorum senæ, vn-*
cias duas. Prunorum damascenorum numero duodecim, contusa macerentur in sero lactis ca-
prini horis viginti quatuor, deinde exprimantur, & colo transfundantur, atque in aurora, vt an-
tea est indicatum, bibantur. Licebit etiam hoc vti puluisculo, qui accipit: *Epithymi, vnciam*
dimidiam. Lapidis armenii, agarici, vtriusque drachmas duas. Scammoniæ præparatæ, drachmam
vnam. Garyophyllorum numero viginti. Redigantur omnia in pulucrem, & singulis septimanis
drachmam vnam, vel drachmam vnam & dimidiam pondere dentur, in seropio rosarum laxatiuo,
vel serapio de pomis. Vtile est etiam lactis sero ventrem subducere: veruntamen id non Serum lactis vt parãdum.
sit quod ex caseo fuerit expressum. Melius est enim id, quod per decoctionem, *Aetio*
teste, ex lacte separatur. In ollam enim nouam iniiciendum lac, & virgulto ficus mouen-
D dum: cumque ter quaterue deferbuerit, aceto mulso irroretur: dein excolatum, potui
exhibeatur, a principio quidem admixto melle: cum vero ventris subductio inceperit,
non misceatur mel. Neque temere quis a purgatione, interiectis quibusdam diebus,
clysteribus vtetur, vt qui a capite auertere admodum queant. Sunt autem eiusmodi, qui Clyster.
accipiunt: *Fumariæ, lupi solictarii, thymi, singul. manipulum vnum. Epithymi, manipulum di-*
midium. Senæ, polypodii, vtriusque drach. sex. Cartami, semunciam. Seminum anisi, fœniculi, am-
meos, cumini, singul. drach. duas. Coquantur vsque ad tertias. Dein accipe iuris decocti, lib. vnam.
Cassiæ fistularis recens extractæ, vnciam vnam. Antidoti diasenæ, semunciam. Oleorum violacei,
chamæmelini, vtriusque vnciam vnam & dimidiam. Salis vulgaris, drachmã vnam & dimidiam.
Misceantur singula, & fiat clyster. Præterea si hæmorrhoidibus aut mensibus suppressis vi-
E tium hoc fuerit concitatum, horum quoque purgationem moliemur. Id quod facere 6. Aph. 11.
nos monet etiam Hippocrates, inquiens: *Melancholia vexatis, hæmorrhoides superuenien-*
tes, bonum. Et rursum: *Insanientibus si varices, vel hæmorrhoides superuenerint, insaniæ solutio.* 6 Aph. 21.
Danda quoque sunt medicamenta, quæ animi tenebras abigere, atque adeo lætitiam
parere valent, viresque reficiunt, vt est *saccharum buglossi, intybi hortensis latifolii, viola-*
ceum, rosaceum, lætificans Galeni vocatum, dianthon & complura alia. Nulla denique ratione, Balnea.
quod antea etiam monuimus, balneorum aquæ dulcis vsus est negligendus. Embrochas Embrocha.
quoque caput humectare potentes adhibere oportet, qualis est quæ accipit: *Maluæ, al-*
theæ, violarum, boraginis, singul. manipulum vnum & dimidium. Chamæmeli, stichados, vtriusf-
que manipulum vnum. Florum nymphææ, manipulum dimidium. Seminis lactucæ, drachmam v-
F *nam. Seminis intybi hortensis angusti folii, drachmam vnam & dimidiam.* Bulliant in aqua
iustæ quantitatis, & iure decocti caput rasum irrigetur. In eundem vsum conuenit ad-
hibere inunctiones ex *oleo violaceo, chamæmelino, nymphææ, & similibus.* Studiose postre-
mum annitendum, vt imaginationes absurdæ, falsæque, & immensa mœstitia, qua-
cunque fieri potest ratione propulsentur. Huius rei memorandum exemplum exstat

apud Alexandrum Trallianum, qui *libr. 1. cap. 17.* mulieτem quandam hunc in mo- A
Hiſtoria. dum quendam ſanitati reſtituiſſe ſcribit. *Mulier* (inquit) *melancholia vitio correpta, inter*
dormiendum anguem ſe degluτiſſe putabat. Ciens itaque ei vomitum, anguem exſtinctum peluι, quæ
vomitionem excipiebat, clandeſtine inſerui: quem ſimulatque conſpexiſſet melancholica, euomuiſſe
rata, omnem falſam ſuſpicionem poſuit, & ſalua euaſit. Ita Philodotum Medicum quendam
qui ſibi caput amputatum eſſe, quod tyrannus factus fuiſſet, putabar, curaſſe idem tra-
dit, impoſito repente capiti ipſius plumbeo pileo, vt grauitatem ſentiens, caput ſe rece-
piſſe rurſus exiſtimaret, quo plurimum gauiſus, vana imaginatione liberatus eſt. Por-
Hypochōdriacæ melācholiæ curatio. ro ſi ob hypochondriorum offenſionem vitium conſtiterit, vtendum aſſidue potu de-
cocti pulegii, non ſolum ante medicamentorum purgantium exhibitionem, verum
etiam poſt. Similiter & centaurii decocto. Vnice autem in hoc vitio condunt deco- B
ctum hoc, quod accipit: *Florum boraginis, violarum, vtriuſque manipulum dimidium. Fu-*
mariæ, pulegii, abſynthii, centaurii minoris, aſari, chamædryos, ceterachii, lupi ſalictaris, ſingul. pu-
gillum vnum. Seminum aniſi, fœniculi, petroſelini, dauci carei, ſingulorum drach. vnam & dimi-
diam. Folliculorum ſenæ vnc. dimidiam. Radicum polypodii, drach. quinque. Corticum radicum cap-
parum, drach. tres & dimidiam. Ligni tamaricis, drach. tres. Corticum myrobalanorum indorum,
citrinorum, chebularum, ſingul. drach. quatuor & dimidiam. Thymi, epithymi, vtriuſq. drach.
duas & dimidiam. Decoquantur ſingula in tribus libris aqua fontana, donec tertia pars abſuma-
tur, poſtea decoctum colo transfundatur, alboque oui purificetur, & adiiciatur Serapis de fumaria,
de pomis, & de epithymo, ſingulorum vncia vna & dimidia. Deinde quoque abſynthii deco-
ctum iugiter exhibendum. Vtile enim eſt ſtomacho & ventriculo, plurimique flatus C
generationem in ventre impedit, neque extreme ventrem compeſcit: ſed vrinam mo-
uet, optimamque coctionem præparat: adeo vt hoc ſolo remedio plurimi ſanati ſint.
Exhibenda etiam ea ſunt, quæ vrinam mouent, vt *aniſum, daucus, aſarum, careum, hypo-*
marathri ſemen ac radix, & chamædrys. Horum enim quodlibet aqua decoctum ſumitur,
vel in puluerem redactum, potuique inſperſum. Vtile etiam fuerit, vt hypochondrio-
rum curam habeat Medicus. Fouebuntur itaque *rutæ, anethi, abſynthii, abroton, pulegii,*
agni ſeminis, baccarum lauri, ſerpylli, artemiſiæ, ſeminis nigellæ, carei, & ſimilium decocto. Hæc
enim dolores leniunt, flatuſque diſcutiunt, maxime vbi oleo incocta male affectæ par-
ti cataplaſmatis inſtar applicantur. In flatibus autem ſtomachi cum punctione, cumi-
num aceto decoquentes, & pulegium, ſtomachum fouebimus. Cataplaſmata autem D
habeant in oleo decoctum *aniſum, aut apium, aut cuminum, abſynthium, & iis ſimilia.* Cum
admoues, plurimo tempore tam vacuo adhuc ſtomacho, quam poſt cibum adhære-
re permittes. Cumque cataplaſma aufertur, contegenda hypochondria ſunt lana la-
Cucurbitularum appoſitio. tiori, vel læuiſſima ac pura pelle agni, locum prius oleo nardino illinentes. Vtendum et-
iam appoſitione cucurbitularum leuium, *hoc eſt,* citra ſcarificationem. Videbitur enim
tibi præſidium hoc, *Galeno libr. 12. Thera. meth. teſte,* in huiuſmodi vitio incantamenti cu-
iuſpiam ſimile quid efficere. Ilico enim admota cucurbita, qui ſpiritu flatuoſo crucian-
tur, tum a dolore liberi, tum omnino ſani redduntur. Ad phlegmonas autem & duriti-
es, cucurbitulis cum inciſione vtendum. Quibus vitium diu durauerit, præſentiſſimum
eſt remedium, ex longis interuallis, etiam a cibis per vomitum purgatio. Non tamen E
validis vomitoriis vtendum eſt: talia enim infeſta ſunt ſtomacho ac ventriculo anxieta-
Vomitus vt concitandus. tem afferunt. Concitetur igitur vomitus cum aqua tepida, cui oxymeli ſit admixtum.
Quod ſi tamen neque hoc modo poſſunt euomere ægri, digitos aut pennas in os de-
mittendo irritare oportet. Proderit autem iis vnice vomitus, qui per elleborum fit
album, in eum modum: *Accipe ellebori albi, drach. vnam. Concidatur in minutas particulas,*
& raphano ſatis magno infigatur. Tranſactis tribus diebus iterum eximatur, raphanuſq. deinde for-
titer exprimatur. Poſtea accipe ſucci de raphano expreſſi, drach. ſex. Aquæ calidæ, vnc. qua-
tuor. Oxymelitis, vnc. vnam, & commixtis ſingul. vniuerſum calidum ægro propinato. Vel
confice vomitorium in eum modum: *Accipe ellebori albi optimi, drach. tres. Et raphano*
prius perforato infige, ac ibi noctem vnam integram dimitte. Poſtridie vbi in raphanum vires F
ellebori migrauerint, amoto elleboro, raphanus in minutas partes diſſecetur, & in oxy-
melite propinetur, diligenter cauendo, ne quidpiam ellebori in raphano relinqua-
tur. A vomitu autem ſi cruditas adhuc durauerit, quæ ventriculum roborant, eun-
demque calefaciunt, exhibendæ erunt. Si vero melancholicus humor in ventriculo

vel

A vel hypochondriis fuerit, a quo melancholica exhalatio sursum ad cerebrum transmittitur, humor ille ad modum paulo ante dictum purgandus erit. Caput denique, ne vapores illos recipiat, roborandum.

De tremore. Cap. XXXV.

Vitium, quod Græcis *τρόμος*, Latinis vero *tremor* dicitur, ex duobus perficitur motibus: vno quidem, dum cogitur membrum ob morbum atq; grauitatem ad inferiora repere: altero, dum sursum a facultate fertur. Vitium hoc in vniuersum ob neruorum imbecillitatem accidit: quod ætas senilis palam testatur. Priuatim vero plures aliæ caussæ ipsum efficiunt: nempe frigidius naturæ temperamentum, frigidæ potio, præsertim
B in febribus intempestiue assumta. Frigidi præterea, crassi, & lenti humoris abundantia, vinique multi meracioris vsus, senectus, atque timor. Signa neq; ad vitii, neq; caussarum dignotionē vlla sunt necessaria, quod scilicet partim visu, partim etiam ex ægri sermonibus atque corporis constitutione deprehendi queant. Victus ratio sic constituatur, vt caussis plane sit contraria. Cibus vero facilimę distributionis offeratur: primum sorbilis, mox volatilium, & piscium molli carne præditorum. In crassorum lentorumque humorum redundantia, iis vti conuenit, quæ incidendi & extenuandi vim obtinent, *de quibus in præcedentibus sæpe dictum est.* Vitanda vero in vniuersum omnia, quæ neruos offendere possunt, vini maxime meracioris potio. Bibendum vero dilutum & aquosum, aut hydromeli. Quod ad rationem curandi attinet, qui ex erroribus cōmis-
C sis manifeste tremunt, a noxiis prorsus abstineant. Qui igitur ex vini potione tremunt, iis vinum circumcidendum est, quoad in totum morbo fuerint liberati. Bibant interea hydromeli, cum decocto saluiæ, aut betonicæ, vel lauandulæ. Si a frigidis & crassis humoribus tremor accidit, curandi ratio erit adhibenda eadem, quæ resolutioni & conuulsioni a plenitudine ortæ, sanguinis duntaxat missione excepta. Extremę autem corporis partes oleis calefacientibus præunctæ, lanis mollibus contegantur. Dein cucurbitulæ citra scarificationem a priori vertebra vsque ad spinam lumbosque affigantur, vt scilicet crassi & lenti humores vertebrarum foramina obstruentes, ad cutis extimam superficiem trahantur, atque adeo subinde facilius discutiantur. Proderit etiam, vt æger quotidie piperis grana quinque ex mulsi cyatho, hoc est, *vnc. vna & dimidia* bibat. Pro-
D derunt etiam medicamenta roborantia cerebrum, illudque calefacientia & exsiccantia, *conserua saluiæ, rosmarini, lauandulæ, confectiones diagalangæ, & diamoschi.* Sunt præterea quædam alia medicamenta simplicia, quæ præsumta tremeutes adiuuant: nempe castorium, altheæ radicis, & eupatorii decoctum, & ex animalibus desumtum leporis cerebrum. Quid multa? medicamentis, vnctionibus præsertim ad resolutionis curationem conscriptis, in huius generis vitio vtendum.

Tremor. — Caussa. — Nota. — Victus. — Curatio. — Cyathus. — Simplicia medicamēta trementibus conducentia.

De Ophthalmia, siue lippitudine, Cap. XXXVI.

Ὀφθαλμία Græcis, *lippitudo* Latinis, nihil aliud est, quam tunicæ vel membranæ adnatæ, quam barbaram sectantes medicinam, *Coniunctiuam* vocāt, phlegmone. Adnatam vero hanc dixerunt, propterea, quod aliis, quæ oculum ipsum constituunt, tunicis
E forinsecus adnata sit, ligamentum exsistens toti oculo ad circumiacētia ossa. Hinc est, quod ambientes oculorum partes, ad malas nonnunquam in vehementiori lippitudine simul attollantur. Fit hoc vitium vel ex plenitudine vniuersum corpus grauante, ob quam adnata etiam humoribus referta tenditur: vel ab influentium biliosorum humorum acrimonia vehementer erodente: vel propter crassorum humorū, aut flatulentorum spirituum intensionē. Dignoscitur, si adnata oculi, quæ natura candida est, ob sanguinis confluxum admodū dolet, ac rubra esse videtur, & ex oculis lacrymæ resudant, atque in maioribus oculi angulis sordes quædam & lacrymæ feruidæ aceruantur. Si vero a biliosis & acribus humoribus orta sit, lacrymæ fluentes acres, & rodentes erunt, vniuersumque corpus cacochymū esse apparet. Sin ex crassis humoribus facta est, gra-
F uitas magna caliditas, & rubido adnatæ exigua. Si ex flatulento spiritu accidit, adnatæ magna tensio erit, nullæque apparebunt lacrymæ. Locus in quo decumbit æger, obscurus & tenebrosus sit, splendorem enim sine molestia ferre haud possunt: & pro caussæ diuersitate aut frigidus, aut calidus. Si in propatulū egreditur æger, linteum atrum, aut cœruleum, aut viride oculis obducat: siquidem ii colores visum morbo affectum,

Lippitudo quid. — Adnata cur appellata. — Caussæ. — Nota.

aut fatigatum corrigunt ac recreant, *vt testatur Galenus libro primo de symptomatũ caussis*, v- A
Victus. bi ex professo de iis quæ oculos aut molestant, aut tristant, agit. Tenui autem prorsus vtendum victu, ac cibo parciore, ne immodice aucti humores ad oculos confluant. Deuitet carnes, lactisque vsum. Vino, præsertim inter initia abstineat, bibatque aquam in qua sit decoctũ parum cinnamomi, aut hordei, donec vigor prætereat. Quod si tamen crassiores humores tensionem procrearint, hydromeli, aut vinum tenue & aquosum bibere conuenit. Exercitari haud prodest, sed quiescere. Somno moderato vtantur ægri, & maxime nocturno. Perturbationes animi procul absint. In curandi ratione
Curatio. animaduertendum, num ex plenitudine fuerit contracta ophthalmia: id quod cognoscitur, vbi cum ingenti dolore oculos affligente plurima tensio, rubedo, renitentia, & calor affuerit, feruidarum que lacrymarum copia defluxerit: tum enim a missione sanguinis hæc ipsa auspicanda erit. Venam autem secare oportet gibberi exteriorẽ, quam B humeralem vocant, atque eam quæ e directo est labotantis oculi. Et vbi vehemens fuerit phlegmone, ad animi vsque deliquium auferre conueniet. Si vero a rodentibus aut crassis humoribus lippitudo orta fuerit, id quod lacrymæ tenues, salsæ, acres, calidæque aut contrariæ, *vt dictum est*, monstrabunt: atque adeo totum corpus cacochymũ fuerit, prauisque abundauerit humoribus, primũ, quæ acrimoniam biliosorum & mordicantium humorum mitigare & obtundere possunt, & deinde, quæ noxios illos humores vacuare & purgare possunt medicamenta propinanda: quæ certe pro redundantium ac infestantium humorum varietate immutanda veniũt. Corpore vacuato, humorum, qui ad oculos feruntur impetus deorsum, & ad alias corporis partes ignobiliores, infer- C
Astringentia & reprimentia. narum partium frictionibus, ligaturis artuum, & cucurbitulis collo & scapulis admotis reuellendus erit. Post hæc adhibenda sunt medicamenta repellentia, quæ non exasperant, hoc est, non vehementem sunt fortita adstrictionem: & quæ tum propria sua sub-
Liquores mitigantes. stantia sunt moderatiora, tum leniẽtis liquoris admixtione adhuc magis talia fiunt. Lenientes autem mitigantesue humores medicamenta sunt, *Gal. lib. 13. ter. med. cap. vltim. teste*, potissimum oui candidum, fœnogræci decoctum, & adhæc amplius ipsum lac. In quo sane prouidum esse medicum oportet, vt iuuenculæ simulque boni succi fœminæ existat, vberibus ipsius in cotem, in qua collyrium teritur expressis, quo calidum adhuc oculis infundatur. Hoc vero præcipue in iis qui vehementi dolore affliguntur, vel propter phlegmonis magnitudinem, vel ob influentium humorum acrimoniam, D faciendum. Fronti itaque illinendi succi rosarum, plãtaginis, solani, semperuiui, foliorum salicis, aut eorundem liquores stillaticii, cum oui albo & aceto. His admiscere cõ-
Emplastica & refrigerantia vehementer nõ temere adhibenda sunt. uenit *bolum armenium, thus, acatiam, santala rubea, balustia, & similia, ex quibus adiecto oleo rosaceo, & farina hordeacea, cataplasma aut emplastrum componatur.* Emplastica vero & anodyna, hoc est, dolores sedantia, vt est cærussa lota, amylum, & cicuta, non sunt temere adhibenda. Hæc enim etsi maxime reprimere quod influit, & simul sensum torpescere possunt, tamen (*vt testatur Gal. 6. Aph. comm. 31.*) vehementes fluxiones non reprimunt,
Stupefacientia non temere admouenda. sed potius excerni prohibent. Quare si humores confluentes acres fuerint, corneam erodi continget. Si vero multi, magis irritari, & vehementius extendi. Ex quibus profecto nisi medicamẽtum fuerit summopere stupefaciens dolores impatibiles excitan- E tur. Si vero tale fuerit, visoriam vim mirifice lædet. Quare vehementer stupefacientia, nisi maxima doloris necessitas vrgeat, non sunt admouenda: quod scil. facultatẽ visoriam offendant, adeo vt desinente phlegmone, vel obscure & debiliter, vel nihil omnino videantur. In principio itaq; medicamẽta quæ refrigerant, adstringũt & repellũt, admouenda. In incremẽto morbi, repeteñtib. nõnihil ex iis quæ discutiunt, admiscendum. At in vigore, mitigatoria applicanda. In inclinatione, ea quæ discutiendi tantum facultate pollent. Vbi igitur concocta iam phlegmone ipsa fuerit, & simul corpus vacuum, vt non amplius ex capite ad oculos fluxio metuenda sit, tum vtique lauationes iis in bal-
Balneum. neo temperato sunt aptissimæ. Nam, *vt Galenus loco paulo supra citato scribit*, & dolorem statim sedant, & fluxionem quæ ad oculos fertur sistunt, maxima quidem ex parte F
Fomentum discutiens. inter lauandum per totum corpus excreta, reliquo autem contemperato. Fomentum insuper omnino adhibendum est ipsis oculis per spongiam, si quidẽ mediocris sit dolor, semel aut bis in die. Si vero vehementior fuerit, præstat ter aut quater, & sæpius vti, in longis præsertim æstiuis diebus. Fiat vero fomẽtum per melilot, florum chamæmeli, &

A meli, & fœnugræci decoctum. Est enim hoc medicamentum maxime omnium, quæ oculis admouentur, sine offensa discutiens. Lauandum tamen prius curiose fœnugræcum, ne quid illi vel pulueris, vel sabuli adhærens clam lateat. Aloe etiam per se, vel succo, aut liquore stillaticio fœniculi & rosarum diluta, mirabiliter confert. Poteris itaque hoc vti collyrio, quod accipit: *Liquoris stillaticii rosarum fœniculi, & euphragiæ, singul. unc. vnam. Aloes, drachmam vnam. Pompholygis lotæ, drachmam dimidiam.* Commisceantur singula, fiatque collyrium liquidum. Si a biliosis fiat humoribus, dolor sedandus, & bilis purgantibus medicamentis vacuanda, eiusque feruor, ac fluor compescendus. Pari ratione faciendum erit, si a crassis humorib. lippitudo fiat, nempe concoquendi & alterandi erunt pituitosi humores, postea purgandi, tandem topica adhibenda. Sin ex flatulento
B spiritu oriatur, itidem humores pituitosi tum alterandi, tum purgandi sunt adhibitis reprimentibus, & postremo flatus discutientibus medicamentis.

Fœnugræcum.
Collyrium.

De Pterygio. CAP. XXXVII.

Πτερύγιον neruosa est adnatæ membranæ eminentia, seu membranula, quæ ab angulo maiori quidem oritur, sed vsq; ad coronam seu irim oculi progreditur. Quum vero augetur, pupillam etiam obtegit. Latini *vnguem* appellant, barbari *vngulam*. Oritur magna ex parte ob scabiem oculorum, siue scabram lippitudinem, aut continuum humorum crassorum & lentorum defluxum. Signis quibus vitium deprehenditur nullis, est opus, cum oculis ipsis sit manifestissimum. Victus ratio talis sit, quæ crassos & lentos humores extenuet: quæ qualis sit, ex superioribus facile cognoscitur. Ceterum quod ad
C curandi rationem attinet, animaduertendum, quod magna & diuturna pterygia sola chirurgia amoliuntur: quam copiose tradit Aetius *libr. 7. cap. 60. & Paulus lib. 6. cap. 18.* Recentiora, & magnitudine mediocria præsidiis dissipantur abstergentibus: sic tamen, vt vniuersum corpus primum a crassis & lentis purgetur humoribus. Initio itaque ea, quæ crassos & viscidos humores extenuant, & incidunt medicamenta: deinde vero quæ eosdem purgent & vacuent, sunt propinanda: quorum omnium materiam & formulas e præcedentibus petent studiosi. Neq; enim necessarium, neq; etiam decorum esse iudico, singula repetere. Corpore vniuerso purgato, pterygium primum ex aqua temperate calida, & cum decocto, *maluæ, althææ, chamæmeli, semine lini, fœnugræci*, & similium foueatur: deinde quæ extergunt repurgantue medicamenta admoueantur: qualia sunt
D inter simplicia thus in tenuissimum puluerem redactum, item sepiæ testa vsta. Vehementiora vero æs vstum, *chalcantum, seu atramentum sutorium, squama æris chalcitis, mysi, & fel porcinum.* Pumex præterea torrefactus & tenuissime tritus non inutiliter vino leuigatus illinitur. Fel quoq; caprinum cum succo artemisiæ, & melle mixtum inungendum. Est & hoc efficax medicamentum, quod accipit: *Atramenti sutorii, drachmas tres. Gummi, drachmam vnam & dimidiam. Leuigata vino illinantur.* Et hoc quod recipit: *Atramenti sutorii, gummi, salis ammoniaci singulorũ drach. duas.* Hæc trita in aceto, in collyria digerãtur, vt cum vsus expostulat, adhibeantur. Aliud laudatũ: *Chalcitidis vsta, donec in prunã cõuersa sit, semunciam. Croci, drachmã vnam.* Terito & exsiccato, & vtere, hoc nimirũ puluere vnguẽ affricans. Præstantissima enim sine liquore detrita, siue instar pulueris inspersa & affri-
E cta collyria. Mirifice etiam conducunt testæ sepiæ cum sale ammoniaco tritæ, & applicatæ. Hæc collyria commemorasse sufficiat, quod quisq; possit sibi tam e Græcis, quam Arabibus auctoribus complura eius generis medicamenta citra laborem comparare.

Pterygion quid.
Vnguis.
Vngula.
Caussæ.
Notæ.
Victus.
Curatio.
Collyria.

De Phlyctænis. CAP. XXXVIII.

Φλυκταίναι pustulæ sunt exiguæ, veluti quædam bullæ, supra corneam potissimum tunicam eminentes: quales iis potissimum accidunt, qui ex anthematis affli guntur. Sic dictæ ἀπὸ τοῦ φλύειν, hoc est, *ab ebullitione & feruore.* Barbari *vesicas* nominant, quod seroso humore plenæ sunt. Color phlyctænarum variatur, prout in superficie, aut profundo corneæ fiunt. Nam quum cornea tunica ex quatuor veluti membranulis tenuissimis constet, fit vt interdum sub prima phlyctæna oriatur membrana, vnde etiam co-
F lore nigrior apparet. Interdum sub secunda aut tertia, quæ & candidior spectantibus offertur, quoniam in profundo occultatur: natiuus enim phlyctænæ color niger est, cornea vero tunica veluti cornu pellucida est, & candicat. Quanto igitur phlyctæna profundior fuerit, tanto candidior apparebit, magisque dolorifica, & molesta. Oriuntur ob copiam sanguinis, aut ab acribus humoribus. Notis ad vitii co-

Phlyctænæ.
Vesicæ.
Color phlyctænarum quare varietur.
Caussæ.
Notæ.

detritum ac dissolutum immittendum erit. Oculus etiam oui albumine irrigandus, &
illinendus linimento, quod ex ouo simul cum vitello ac rosaceo, & vino tepefacto con-
ficitur, excipiturq; lana & applicatur. Subsequentib. diebus *fouebis rosarum aut meliloti de-
cocto instillabisq; lac mulieris cum ouo recens mulctum, vel tepefactum.* Linimentis præterea vte-
ris, quæ ad phlegmones & inflammationes descripta sunt, præsertim, quod ex *capitibus
papaueris, meliloto, croco, & pane* præparatur. Leuia tamen sint linimenta, & superior tan-
tum palpebra illis illinatur, vt commode aperiatur oculus ad defluendas lacrymas ex-
cernendas. At si vlcus sordidum fuerit, mulsa mediocriter aquosa, & fœnugræci deco-
cto vtemur per se, aut adiecto quopiam mellis. Fœnugræcum autem prius diligentissi- [Fœnugræci succus, quem barbari mucilaginem vocant, vt parandus.]
B me purgari oportet: deinde plurimum ablui: postea in aqua dulci purissima die ac nocte
madefactum in fictili exactæ decoqui, vitariq; in decoctione vas æneum. Postero die ef-
fusa priori aqua, & alia pura affusa, ad ignem splendidum fumo carentem decoquito. Id-
eo vero primam & secundam aquam abiicimus, vt omnis inde amaritudo eximatur.
Tertio igitur purissima aqua adiecta & exquisitissime operta, hanc ad liquidioris mellis
consistentiam decoquito: inde per linteum excolabis, fœnugræcum nequaquam ex-
primens, sed eo tantum succo contentus, qui sponte defluet, quem ad sordes depellen-
das seruabis. Seruari autem in alteram diem, vel quam longissime in tertiam potest: vl-
terius n. moratus acescit. Vbi vlcus satis purgatũ fuerit, a *succo fœnugræci* abstinebis, & ea
quæ glutinandi ac incarnandi vim obtinent admouebis. E quorum numero est hoc e [Collyriũ e thure.]
C thure collyrium, quod accipit: *Ammoniaci, sarcocollæ, vtriusq; drachmam dimidiam. Thuris, drach-
mas decem. Croci, drachmas duas. Omnia leuigata, ac fœnugræci succo excepta, in collyria digerantur.*
Vlceribus iam incarnatis, & ad planiciem (quoad fieri potest) redactis, collyria quæ ad [Collyriũ ad cicatricem ducens.]
cicatricem ducunt, admouenda erunt, quale est, quod accipit: *Pompholygos elotæ, drach-
mas tres. Plumbi vsti & loti, drachmas duas. Croci, drachmam vnam. Squamæ æris, drachmas duas.
Gummi vncias tres.* Omnia leuigata, & aqua pluuiali excepta, digerantur in collyria ad v-
sum. Sunt qui *aloen diligenter lotam, & corallia rubea* adiiciunt.

De cicatricibus & alburginibus oculorum. CAP. XL.

POst curationem vlcerum oculorum, dum continui eorum solutio restituitur, cica- [Cicatrices oculorum, siue albugines.]
trices illis innascuntur, quæ alio nomine *albugines* vocantur. Hæ autem duplices
D sunt, quædam enim in summa oculi superficie consistunt, & hæ quidem Græcis νεφέλαι ἢ
ἀχλαὶ, Latinis autem *nubeculæ, & cicatrices, & albugines tenues* dicuntur. Quæ vero radices al- [νεφέλαι ἢ ἀχλαί.]
tius agunt, has λευκώματα Græci, *albugines crassas* Latini vocant. Ceterum hæ oculi cicatri-
ces recte *albugines* dicuntur, omnes enim cicatrices in nigro oculi candidæ videntur: [λευκώματα.]
densata enim cornea tunica, subiectus ipsi cæruleus color non amplius transparet, emi- [Albugines vnde dictæ.]
nentes vero præcipue albescunt, planæ minus candicant, magis caui autem parti nigræ
oculorum quodammodo assimilantur. In exterendis autem cicatricibus vnice opus est [Victus.]
congrua victus ratione, vt contemperata materia, probusque succus per totum corpus
diffundi possit. Ab omnibus igitur acribus, salsis, & crassi succi cibis, ac vini copia absti-
nere oportet: maxime vero concoctioni studere, rebusque boni succi mediocriter ve-
E sci. Locus autem affectus siue laborans, illinendus est ante cibum, hesterna cœna ex-
actissime concocta, perceptaque capitis & vniuersi corporis leuitate, aluoque exonera-
ta. Neque statim inungendus est, qui modo a lecto surrexit, neque ante cœnam. In cu-
randi ratione, in primis sunt euitanda medicamenta acria, quæ cicatricem excoriant. [Curatio.]
Nam ex illorum acrimonia defluxus concitantur, & phlegmones, atq; interdum disso-
lutis cicatricibus profundantur vlcera. Eligenda igitur sunt medicamenta expurgantia
& extergentia, mixta cum iis, *Aetio teste*, quæ moderate adstringunt. Inter ea autem me-
dicamenta, quæ recentes cicatrices abstergũt, laudatur *equinum lac cũ modico melle assidue
illitum. Anagallidis item cæruleum florem ferentis succus, cum melle oculo instillatus. Mentæ etiam
succus mirum in modum confert. Minoris centaureæ succus cum melle. Item chelidonii succus ex mel-
F le. Vetustiores albugines æs solum, aqua tritum, modo collyrii, extenuat. Iisdem butyrum priuatim il-
litum extreme conducit. Rumicis quoque domestici, & plantaginis semen in fictili crematum, tri-
tumque exactissime. Item sepiæ testa combusta, & cum melle in pollinem redacta.* Valet & hoc ad [Collyriũ aridum.]
albugines exterendas, quod accipit: *Chelidonii sicci, & succi eiusdem exsiccati, vtriusq; drach-
mas tres. Seminis ameos, sachari vtriusque drachmas duas. Terantur omnia, fiatq; puluis subtilissi-
mus, oculisq; inspergatur.* Præstat tamen iis adiicere aliquid adstringentium, vt est *sarcocolla.*

aut thus. Cornu autem cerui & caprarum, combusta, sine omni erosione abstergunt. A

Aloe. Aloe vero mixtæ cuiusdam facultatis est, sicut & rosa: inest enim illis quædam amaritudo qua extergunt, inest & adstrictio, qua vnire possunt, & ad cicatricem perducere. Alind. Adiiciamus iam dictis collyrium adhuc vnum aridum, quod recipit: *Ossium sepiæ, sarcocollæ, aristolochia rotunda, myrrha, spuma, nitri, sachari, singulorum drachmas duas.* Tritis omnibus fiat puluis. Hæc commemorasse sufficiat, quia plura alia apud diuersos auctores conscripta reperiuntur.

De Sugillatis. CAP. XLI.

ὑπόσφαγμα καὶ ὑπώπιον. Sugillata. Macula oculi. Caussæ. Signa. Curatio.

Ὑπόσφαγμα καὶ ὑπώπιον Græcis dicitur, quando propter ictum aliquem fractis aut contusis vasis, intra tunicas oculorũ sanguis colligitur, & in extima parte veluti sanguinis puncta apparent. B Latini *sugillationem & sugillata* vocant. Recentioribus Medicis *macula oculi* appellatur. Caussæ ex iam præmissa descriptione satis patent. Signa etiam nulla requiruntur, quod vitium visui statim se manifestet. Porro cum sanguinis effusio e venis facta est, accidit, vt progressu temporis liuescat & denigretur, exiguis nimirum grumulis ex sanguine in multas oculi partes disperso, coactis. Quare merito ad eius curationem statim festinant Medici priusquam denigrescant, eo sane curationis consilium dirigentes, vt sanguinem dissipent: non ignari, quod sanguis qui in grumos coierit, ægerrime possit discuti. Quia vero tunica venularum, ex quibus sanguis exsilit, contunditur ac rumpitur, parum quid ex adstringentibus ad discutientia admiscetur. Si enim solam discussoriam facultatem haberet medicamentum in principio admotum, non solum quod effusum est discuteret, sed & per fissuras aliquid sanguinis, qui in contusis venis continetur, attraheret. C Postquam vero in naturalem statum redierint venulæ, Localia. citra adstrictionem ad discutientia medicamenta venire tempestiuum est. Quare venæ sectione, si opus fuerit, aut purgatione, si ita visum fuerit, præmissa, statim sanguis palumbi, vel columbæ ex teneris præcipue alis expressus, aut lac muliebre calidum, cui thuris vel croci paululum sit adiectum, instillandum. In eum quoque vsum albumen candidumue oui tepefactum oculo infundendum. Atque amplius lana munda exceptum, & superimpositum. Recte autem valet & luteum oui tosti, cum vino illitum: aut melilotum coctum ex vino, eodem modo impositum. Insuper *rosarum folia & flores seorsim, & cum vino trita, senniique polenta, aut brassica folia illita* prosunt. Caseus recens. Recens etiam caseus, & D qui salem nuper accepit, eo quod mixtam facultatem, emplasticam & obturantem per se, & discutientem & aliqualiter adstringentem ex sale habeat, initio illitus confert. Huius quoque generis sunt, *crocus, melilotum, & rosa.* Hæc autem antequam admoueantur, oculus *decocto meliloti & fœnugræci* fouendus erit. Conducit autem bis in die medicamentum applicare, ac simul prius decocto prædicto calido per spongiam mollem fouere. Vbi vero iam sine phlegmone oculus fuerit, & sugillata vetustatem contraxerint, ex solo *fœnugræci decocto* oculi fouendi erunt, & discussoria, citra ea quæ adstringendi facultatem obtinent medicamenta, sunt admouenda. In veteratis vero sugillatis, & quando nigrescunt, conuenit *raphanus* applicatus. Discutiens etiam medicamentum est *myrrha, hyssopum, fœnugræcum, chamæmelum, folia lilii, & alia, quæ in libro 1. de compos. medic. recensuimus.* E Ex iis studiosi parabunt medicamenta idonea, quorum etiam copiam apud Galenum *libro 5. de compos. medic. secundum locos inuenient.*

De pure sub cornea. CAP. XLII.

πύωσις. ὑπόπυον. Sanies intra corneam. Caussæ. Notæ. Curatio.

Πύωσις καὶ ὑπόπυον vitium Græcis fit, quando pus sub cornea nunc altius, nunc in summa superficie colligitur, humani vnguis specie. Hinc est, quod idem vitium Græcis etiam ὄνυξ nominetur. Aliqui interpretes *vngulam*, barbari *saniem intra corneam* vocant. Fit interdum ab vlcere, interdum etiam sine vlcere, si capitis dolor, aut lippitudo, seu phlegmone præcesserit: ob ingentem enim phlegmonem disruptis vasis sanguis effusus suppuratur. Signa partim nunc dicta sunt, quibus accedit *pulsatorius dolor*, ac circa vniuersum *oculum rubor*, & *temporum dolor*. Initio curationis, si phlegmone affuerit, aluus F clysteri abluatur, & inaniatur. Dein, vbi nihil obstiterit, sanguis a superiori gibberi vena, quam *humeralem* vocant, mittatur, & cucurbitulæ occipitio, aut sanguisugæ temporibus affigantur. Quibus peractis medicamentis ad phlegmonem idoneis, & antea commemoratis, vtendum. Phlegmone sopita, aut nulla penitus exsistente, locum spongiis, primo moderate, deinde adiectis quibusdam, *decocto nimirum fœnugræci & similium,*

A *milium*, paulatim progrediendo, magis ac magis fouebimus. Ad curationem autem hu-
ius vitii mediocriter discutientia medicamenta, vt est *aqua mulsa, fœnugraci succus, & hu-
iusmodi*, vtilia sunt. Quæ enim vehementius discutiunt, & exsiccant, statim quidem ea,
quæ tenuia sunt, vacuant: reliquum vero crassius redditum, cogunt atque exsiccant, vt
vix exstirpari queat. In summa, si vitium citra vlcerationem consistit, valent medica-
menta, quæ supra in *capite de pterygio dicta sunt*. Si vero cum vlceratione, tunc ea, quæ
mediocriter discutiunt, quorum multa in superioribus recensuimus, magis conue-
niunt.

De Suffusione. Cap. XLIII.

Ὑπόχυμα καὶ ὑπόχυσις Græcis, *suffusia* Latinis *cataracta* barbaris dicta est, *humoris lenti &* ὑπόχυσις. Suffusio.
B *glaciei modo concreti, inter corneam & crystallinum humorem effusio, quo visus eatenus saltem
impeditur, vt non possit discretas rerum species & colores oculis apprehendere.* Eius mali caussa Caussæ.
est, *vt ex iam dictis constat*, humor crassus iuxta pupillam inter corneam & crystalloiden
collectus. Fit etiam Paulo *libro 6. cap. 21. auctore*, ob frigiditatem & imbecillitatem spiri-
tus visorii: idcirco senibus, & iis, qui longis morbis laborarunt, magis euenit: ob violen-
tum denique vomitum, & ictum. Incoante vitio tanquam pusilli culices, vel alia lu- Notæ.
centia, caliginosaque corpuscula assidue præ oculis aduersari videntur. Quibusdam
veluti lanarum filamenta, & telæ aranearum, quibusdam circa lucernas circuli offerun-
tur. Aucto vitio, symptomata quoque augentur. Hæc autem nonnunquam propriæ nu-
xæ oculi, nonnunquam ventriculi malo feruntur accepta. Quare inter hæc duo discri-
C men habendum est. Si enim visa ob humorum in ventriculo contentorum vitium ob-
orta fuerint, vtriq; oculo similiter accidunt. Quæ vero per proprium vitium apparent,
neque incipiunt simul in vtroque, neq; similiter apparent. Deinde ex tempore quoque
ipso distinguuntur. Si enim tribus quatuorue, aut etiam pluribus mensibus suffusionis
symptomata apparuerint, contemplantique tibi pupillam, nihil tenebrosum videa-
tur, ab ore ventriculi malum procedere inuenies. Si vero non ita multum temporis in-
tercessit, quærendum est in primis, vtrum ex quo incepit malum singulis diebus per-
petuo huiusmodi apparitio perseuerauerit, nullo scilicet interueniente die, qui omni
querela caruerit, an diebus quibusdam laborans exacte videatur conualuisse. Nam assi-
du tas suffusionem portendit. Intermissio vero, quod vitium a ventriculo prodierit, su-
D spicionem excitat. Idque magis, si vbi quis perfecte concoquens, nullum sibi visum ap-
parere fatetur. Sed multo magis, si quum apparuerunt visa, mordicus in ore ventriculi
doluit: maxime vero, si post hæc vomendo, eiecta re mordente, mitigata fuerint sym-
ptomata. Vbi vero altera pupilla tenebrosior, aut turbidior, aut non exacte pura vide-
tur, suffusionis esse initium censendum est. Victus ratio in hoc vitio sit attenuatoria, & Victus.
exsiccatoria. *Hyssopo* igitur, *satureia, sampsuco, fœniculo, betonica, saluia & euphrasia in cibo v-
tendum.* A vino abstineat in tota medicatione æger, & pro eo aquam, in qua parum sit de-
coctum, cinnamomi, aut aquam mulsam bibat. Euitet omnia caput replentia. A balneis
sibi caueat, nisi vel lassitudinis, vel cruditatis caussa sint necessaria: atq; ne tum quidem
in aere balnei diutius immorari, neq; in solio persistere: sed sensim quidem ingredi, cõ-
E festim vero egredi oportet. Fugiat pisces, fructus, & quicquid corpus humectare potest.
Curandi ratio inter initia quum per consensum ventriculi accidit, nec affectus adhuc Curatio.
in oculo est, purgatione, quæ per hieram picram fit, & aliis quæ euaporationem a ven-
triculo ad caput prohibent, curatur, nisi quid obstet, a sanguinis missione incoanda.
Vena autem gibberi secanda exterior, seu humeralis. Acribus etiam clysteribus & pur-
gationibus, vtendum, quorum formulas e superioribus petent studiosi. Neq; negligen-
da sunt medicamenta extenuantia, tam simplicia, quam composita, quæ redundantes
humores præparant, vt ex simplicibus sunt paulo ante nominata. Ex compositis serapia Medicamentum
ex *hyssopo, calamintha, & stichade*, qualia multa recensuimus in superioribus capitibus. In- extenuans.
ter cetera vero hoc potissimum confert, quod accipit: *Oxymelitis scyllitici vncia vna. Mel-
F lis rosacei, vncia dimidia. Liquoris stillatitii fœniculi, betonicæ, maioranæ singul. vncia vna. Com-
mixtis omnibus fiat potio.* Potest parari decoctum e *fœniculo, euphrasia, verbena, ruta, cheli-
donia, & id genus aliis oculis destinatis herbis.* Inter ea quæ purgant, non postremum esse
hoc in vitio videtur illud, quod recipit: *Catapotiorum cochiorum, lucis sine quib. esse nolo, sing.* Catapotia.
scrupulũ vnum. Agarici in formam pastill. redacti, scru. dimidium. Cum stillatitio liquore fœniculi,

fiant pilulæ. Frequenter vero pilulis vtendum erit. Post vniuersi corporis purgationem A
cucurbitulæ cum scarificatione occipitio sunt affigendæ, vtendumque per interualla
Cauteriũ. apophlegmatismis, & iis, quæ per nares purgant, quorum formulas *in præcedentibus capitibus & in lib. 2. de compos. medic.* posuimus. Cauterium quoque, *quale est, quod cap. 20. descripsimus*, occipitio aut post aures apponendum erit. Oculis autem medicamenta, tum simplicia, tum composita, quibus discutiendi vis inest, adhibenda: vt est *mel fœniculi succus & liquor stillatitius, ruta, verbena, betonica, chelidonium anagallis, folia vitis, & caprifolium*
Collyriũ. *vocatum.* Inter composita vero hoc potissimum conducit, quod accipit: *Liquoris stillatitii fœniculi vncias duas. Liquoris stillaticii chelidonia maioris euphrasia, vtriusq. vnciam vnã & dimidiam. Sagapeni, drach. vnam. Pompholygos, drachmas duas. Misce, fiatque collyrium.* Vel illud, quod habet *liquorum stillaticiorum rosarum, fœniculi, euphrasia, chelidonii, florum lilii conuallii, singul. vnciam vnam. Vini optimi pellucidi, drachmas septem. Aloes optima thuris præparata, cinnamomi, polii, radicis Valeriana, testarum sepia singulorum subtilissime puluerisatorum scrupulum vnum. Sagapeni, scrupulum dimidium. Sachari candefacti, drachmas tres. Caphura scrup. dimidium. Misceatur, fiat collyrium.* Præterea omnia fellis genera per se, aut cum fœniculi succo illita prosunt. Myrrhæ quoque & piperis partes æquales cum melle. Atque ea, quæ nunc commemorauimus præsidia, suffusionem recentem, & quæ nondum radices egit, curare possunt. Vbi vero vetusta & perfecta fuerit, sola chirurgia sanabitur, quam Paulus loco antea citato abunde docet. B

De dilatatione & diminutione pupillæ. CAP. XLIV.

Μυδρίασις. MYdriasis Græcis, *dilatatio*, aut *effusio pupillæ* Latinis dicta, fit quando pupilla colore quidem nihil euariat, sed multo quam consueuit latior fit, vt interdum iridis circulo appropinquet: qua nonnunquam omnino visus impeditur, interdum permultum, vt videat quidem æger, sed obscure. Contrarium huic vitium, in quo pupilla angustior, obscurior, rugosiorq; fit, Græcis φθίσις, Latinis *tabes & diminutio pupillæ* vocatur. Recentiores *constructionem pupillæ* nominant. C

φθίσις. Caussæ. Dilatatio accidit ob humorem excrementitium, qui confertim vel sensim affluens vueam extendit. Diminutio vero propter densationem a siccitate ortam. Hinc est, quod magna ex parte periculosas imbecillitates ab inanitione factas, & vehementissimos capitis dolores comitetur.

Notæ. Signis ad vitii dignotionem nullis est opus, quod visui expositum sit. Præterea qui dilatatione pupillæ laborant, iis omnia quæ vident, propter visibilis spiritus dispersionẽ, minora apparent. Contra, qui diminutione eiusdem afficiuntur, iis propterea, quod cogatur ac densetur spiritus visilia veris maiora esse videntur. D

Victus. Victus ratio in dilatatione sit extenuatoria, aluoq; emolliendæ idonea. A vino vsq; ad exactam sanitatem, prorsus abstinendum. Deambulationes lenes ac longæ in obscuro loco factæ conducunt. Ad balneum crebro accedendum non est. Atq; vbi accesserit æger, capitis lotioni parcendum. In diminutione vtendum victus ratione humectante, nimirum *sorbitionibus boni succi, vinoq. flauo & odorato.* Cibum somnus mox sequatur. Balnea quoq; prosunt, & capitis cum calida aqua irrigatio.

Curatio dilatationis. Qui dilatatione pupillę infestantur, iis primum sanguis a vena gibberi exteriore mittendus, aut purgantia medicamenta propinanda. Quæ si fieri nequeunt, venas in angulis oculorum diuidere oportet: deinde cucurbitulam occipitio admouere. Omni præterea studio annitendum, vt materia ad inferiora trahatur. Clysterib. igitur vtẽdum, vt aluus humecta sit, & humores noxii ad inferna detrahantur. Marina quoq; aqua frontem & oculos perfundere cõuenit: hyeme quidẽ tepida, æstate autem frigida. Imo & facies tota in eadem aqua mergenda est, ibiq; apertis oculis aliquo tẽpore detinenda. Quod si desit marina, dulci aquæ quidpiam salis adiicito, aut poscam aquosam sumito. E

Localia. Ceterum medicamentis localib. vtendum sub adstringentib. sicut *rosa, croco, spica nardi, thuris cortice, pompholyge, acacia, & iis similibus.* Item medicamentis mediocriter discutientibus. Vehementiora enim & acriora, humorum copiam attrahunt, atq; adeo membranas distendunt, latioremq; pupillam efficiũt. Plurimum autem adstringentia, & nimium refrigerantia membranas indurant: emplastica vero easdẽ crassiores reddũt. Pupillam autem plus æquo cogere & coarctare omnino inutile est: nam ita tandem diminutionem incurreret. F

Collyriũ. Ex medicamentis itaq; moderate adstringentib. & exsiccantibus siue discutientibus collyria huic vitio idonea parabuntur. Tale autem est, quod recipit: *Croci, aloes, myrrhæ, singul. drach. duas. Pompholygis lota, licii, vtriusq. drach. vnam. Vini optimi, vncias duas.*

Mellis

A *Mellis vnc.tres.Crocus primum ex vino modico teritur,deinde aloe,myrrha,& alia.* Vbi crassitu-
dinem acceperint,mel additur. Vnita in vitreo vase reponuntur ad vsum.Diminutioni Curatio diminutionis.
contrariam adhibere oportet curationem, superiora membra exercēdo, humeros sci-
licet & brachia, cum spiritus detentione, caputq; & faciem diligenter fricando, extre-
misq; digitis oculos cōtrectando, ac calida tepidaue faciem fouendo: deinde caput vn-
guento aliquo eorum, quæ moderate calefaciant, verbi gratia irino, vngendo. Tum
palpebris paululum diductis illinendum erit oculo acre & rarefaciens medicamētum,
quod humores possit attrahere, quale hoc est, quod accipit: *Ammoniaci,drach. vnam. Li-* Collyriū.
cii,drach.tres.Croci,drach.duas.Æruginis,drach.dimidiam.Tritis in aqua,& subactis vtitor.

De visus obscuritate. Cap. XLV.

B ἀμαύρωσις. Obscuritas.

AMαύρωσις Græcis, *obscuritas visus* Latinis dicitur. Est autem *omnimoda, vel maxima ex*
parte videndi interceptio, sine manifesto pathemate vitioue circa oculum apparente: pura enim
vndiq; pupilla conspicitur. Hæc interdum paulatim irrepit, interdum etiam repente in- Caussæ.
gruit, vt perquam modicum, vel nihil omnino cernatur. Obscuritatis itaque sensim ir-
repentis caussæ plurimæ sunt, vel enim spiritus crassescit, vel tunicæ densantur: vel hu-
mores oculorum non crassescunt tantum, sed etiam lentiores fiunt, atq; adeo spiritus
visorios obscurant. Longus præterea ac diuturnus morbus, & ingens mœror, ob humo-
rum dissipationem, quam veluti oculi corrugatio sequitur, visus obscuritatem efficiunt.
Repentinæ vero, nerui visorii, propter crassos lentosque humores confertim in ipsum
C incidentes, obstructio, vel eiusdem resolutio caussa est. Præcedunt hoc vitium assiduæ
cruditates, vini meri potio, moraque sub sole, capitis calefactio aut refrigeratio, post ci-
bum continuæ lectiones, vel balnea, vomitus, concubitus importunus & immoderatus,
violenta spiritus detentio: quod tubicinis frequentissime accidit. Hæc itaque iis simi- ἀμβλυωπία.
lia si fuerint moderata ἀμβλυωπίαν, hoc est, hebetudinem efficiunt: immoderata vero ob-
scuritatem. *Porro* accidit nonnunquam obscuritas ob vehementem capitis percussio-
nem aut casum a sublimi loco, neruo visorio resoluto aut contuso: vel, quæ omnium be-
nignissima est, ob ingentem concussionem delapsa humorum multitudine, & neruum Signa.
visorium obstruente. Neruo resoluto, aut tarde, aut nihil mouetur oculus. Si vero pro-
pter violentum capitis ictum, vel casum a cerebri connexione abscindatur, primum
D quidem oculis redditur prominentior, postea etiam excauatur, & non alitur. At vbi
propter crassorum lentorumque humorum multitudinem, absque alia caussa nerui Curatio.
cauitas obstruatur, grauitas capitis, præcipue in radicibus oculorum consequitur. Si igi-
tur repente inuaserit aliquem visus obscuritas, & æger plenitudine laborauerit, gibberi
venam exteriorem, aut mediam secare oportet: tunc enim expeditissimum præsidium
sanguinis missio est. Aliquot deinde diebus interiectis, iubet Aetius, fasciam collo ne-
ctere ac constringere venas, iisdemque tumefactis iterum eam soluere, & idem tertio
repetere, vt per spiritus motum humores obturati agitentur, & violenter concurian-
tur. Postea a tumefactis angulorum naso adiacentium venis, vtrinque sanguinem co-
piose mittendum esse præcipit: aitque se quandoque tres cotylas ab iis ipsis venis edu-
E xisse. Quibus omnibus peractis, cucurbitulam cum scarificatione occipitio affigere o-
portet. Contingit enim plerunque, vt cucurbitula adhuc inhærente, homo repente re-
spiciat. Hirudines etiam in hunc vsum, admouere temporibus cōuenit. Neq; iam dictis
præsidiis tantum contenti erimus, sed totum corpus quoq;, si vires ferant, purgabimus
medicamentis, quæ crassos & lentos humores educere possunt, antea tamen præpara-
tos. Clysteris quoque attractorii & ab oculis reuellentis vsus laudatur. Postea apophle-
gmatismis, sternutamentis, & id genus aliis medicamentis caput expurgandum, qualia
multa supra, vbi de capitis egimus dolore, produximus. Sinapismi etiam vsus in capite
non erit alienus, & adurentia medicamenta, quæ καυστικὰ Græcis dicuntur, occipitio ad-
mota. Collyria denique e *succis vel stillatitiis liquoribus fœniculi, rutæ, chelidonii, melle, pipere*
F *longo, aloe, Pompholyge, myrrha, ammoniaco sale*, & similibus parata, conducunt. Si vero visus
obscuritas sensim accidit, itidem sanguinem ab angularibus venis mittemus. Et si æger
pauci fuerit sanguinis, id protinus ab initio facere oportet. Sin multi, ex humerali pri-
mum sanguis auferendus. Deinde cucurbitula cum scarificatione occipitio affigenda.
Purgare etiam corpus conuenit. Perseuerante quoque morbo, caput per errhina, & a-

lia paulo ante commemorata purgabimus. Illitio autem oculorum primo quidem in omni obscuritate quouis modo conflata, simplicioribus iam recensitis fiat, postea ad composita transeundum, quale est, quod accipit: *Liquoris stillaticii betonicæ, rutæ, verbenacæ, chelidonii, euphrasiæ, fœniculi & rosarum, singul. unciam vnam. Piperis longi, drach. vnam. Aloes, scrup. duos. Myrrhæ, scrup. vnum. Pompholygis, drach. dimidiam. Arida terantur minutissime, & formetur collyrium.* In victus ratione in vtroq; sane vitio concoctionis curam vnice habere oportet. Aer sit moderatus, siue parum ad siccum declinet. Somnus cōfert moderatus, & nocturnus. Enitendum etiam, vt alimentis præcipue aluum emolliamus. Exercitio inferiorum partium, vt humores deorsum trahantur, vtendum, pluribusque deambulationibus in obscuro loco. A vino abstinendum, & aquæ potio viriliter toleranda, aut mulsæ, aut aquæ ex cinnamomo decoctæ. Omne crassioris succi alimentum, assiduumque cōcubitum, & capitis insolationem, balneaq;, & meridianos somnos vitare cōuenit, neque a cibo nimis agitari, neq; legere, aut scribere. Animi perturbationes, ira, & curæ ingentes, tumores, & eiusmodi fugiendæ, præsertim a cibo. Vitandæ etiam assiduę vomitiones. Confert autem quotidie frigida, præsertim pluuiali, aqua faciem abluere.

(Margin: Collyriũ. — Victus. — A — B)

De Nyctalopis. Cap. XLVI.

Νυκτάλωπες Græcis, *nuscitiosi* Latinis, dicti sunt, *qui interdiu quidem vident, sole vero occidente obscurius, sed noctu omnino nihil.* Plinius & alii Latini vitium ipsum *nocturnam cæcitudinem* vocant. Accidit ob capitis imbecillitatem, præsertim propter visorii spiritus, reliquorumque humorum, ac tunicarum oculi crassitudinem. Vitium ex ægrotantis querimonia innotescit. Victus ratio in vniuersum sit extenuatoria, vitandaque omnia crassefacientia. Abstinendum a vino. Curatio, si æger boni habitus fuerit, a sanguinis missione auspicanda. Incidendæ vero in gibbero humeralis, & in angulis oculorum venæ. Si vitioso succo abundauerit, idoneo medicamento purgetur, sic tamen vt antea attenuantibus & incidentibus medicamentis humores crassi præparentur, aut per clysterem aluus inaniatur. Post totius corporis vacuationem, apophlegmatismos adhibebis, ac per nares materiam attrahes, sternutationesque concitabis. Præter autem alia medicamenta, quæ supra commemorauimus, vnice hoc confert, quod habet: *Piperis, staphydis agriæ, vtriusq; scrup. duos. Sinapi, scrupulos quatuor.* Terito & cribrato: deinde cum succo radicum betæ ad mellis liquidi consistentiam excipito. Hæc vbi simul subegeris, naribus admoueto, iubeq; vt per nares attrahantur: idq; diebus quinq; aut septem efficias. Insuper ante cibum *hyssopus, origanum, rutæue decocta* potui dentur. Si iis præsidiis morbus non propulsabitur, igitur purgationem moliemur. Commendat autem vnice Aetius hoc, quod habet: *Scammonii, drachmam dimidiam. Castorii, scrup. vnum. Salis, drach. dimidiam*, idq; in robustioribus. In imbecillioribus, hodie præsertim, vero *scammonia, scrup. vnus* sufficit. Hæc purgatio, vt idem testatur, sæpe repentinam sanitatem restituit, aut morbum magna ex parte leuauit. Post dies paucos iterum exhibendũ medicamentum, quod pituitam simul & bilem vacuet. Quale est, quod recipit *catapotiorum lucis maiorum, drach. vnam. Catapotiorum arabicarum, scrup. vnum. Agarici trochiscati, scrupulos duos.* Formentur pilulæ cum stillatitio liquore fœniculi. Oculis autem mel despumatum illinendum, & ad iniectum humorem retinendum, oculi claudendi. Alumen etiam cum melle tritum illines. Sint autem *aluminis scissi partes duæ, vt salis ammoniaci pars vna trita cum melle aut muliebri lacte. Vel cyclamini recentis, vel ceparum succum cum melle, aut lacte mulieris.* Fel quoq; hirci ex melle illitum paucis diebus vitium tollit, *vt inquit Alexander.* Actium tamen medicamentorum assiduus vsus remouendus est: sicut antiquissimum oleum nunquam omittendum. Traditur a multis conferre sic laborantibus iecur hircinum assum, & cum sale absq; oleo feruens comestum. Quidam & sanie seu aquoso humore a iecore illo dum torretur, effluente, illinendos oculos iubent. Alii idem iecur elixantes, apertis oculis vaporem hinc eleuatum excipiunt. Sunt qui illud cum felle assandum esse, vt validius fiat, putant. Alii inter assandum ei *folia fœniculi, vel rutæ, vel chelidonii* infigenda esse monent. Elaterium quoque e melle per interualla illitum prodest. Præterea fel perdicis, aut hirci inunctum iuuat.

(Margin: νυκτάλωπες. — Nuscitiosi. — Nocturna cæcitudo. — Caussa. — Signa. — Victus. — Curatio. — Errhinũ. — Purgatio. — C — D — E — F)

De expressione oculi. Cap. XLVII.

Ἐκπιεσμὸς, hoc est, *expressio oculi*, est vitium, *in quo sic exprimuntur oculi, vt exserti persistant.* Recentiores *exitum oculi* appellant. Est fere idem vitiũ, quod *procidentia oculi* nominatur,

(Margin: Ἐκπιεσμός.)

A tur, nam eandem propemodum curationem requirit. Accidit iis præsertim, qui in athleticis certaminibus suffocantur, aut qui aliam ob caussam strangulantur. Mulieribus etiam nimio pariendi dolore afflictis, & propter vehementem pariendi conatum. Ob plurimum etiam defluxum, confertim a capite irruentem. Vbi a strangulatu, aut doloribus partus euenit vitium, e sermonibus ægri cognoscitur. Si vero propter humorum copiam capitis aderit grauitas, & pupilla auctior erit. Porro si ob strangulatum oculus exprimatur, gibberi venam incidere oportet. Sin ob humores multos acciderit oculi expressio, purgante medicamento vtendum erit. Quod si ob pariendi laborem exprimi oculos contigerit, vteri purgationes superuenientes frequẽter vitium sanant: iis igitur opitulari conuenit. In viris autem, si post sanguinis missionem aut purgationem vi-B tium non remiserit, cucurbitulam occipitio defigere commodum est. Leuiter autem comprimendus est oculus, & comprimendo in suum locum reponendus. Oculo vero lana melle illita cum modico croci apponenda est, linteolumq; duplicatum supra suauiter illigandum. Confert iis *aqua marina frigida fronti superfusa.* Item *quæcunq; alia, quæ reprimere & contrahere possunt: vt est polygonon, bolus armenia, balaustium, rhu obsoniorum, sidia, galla, acacia, hypocisthis, lycium, folia floresq; rosarum, & iis similia, quæ in lib. 1. de compos. medic. c. 7. commemorauimus.* Hæc in aqua pluuiali, vel vino decoquuntur, & in eo decocto spongia imbuta laboranti parti imponitur. Item ex *polygoni, plantaginis & rubi foliis in aqua pluuiali aut vino adstringente decoctis, & acaciæ, scrupulis duobus. Croci, granis tribus. Licii, hypocisthidis, vtriusq; scrupulo dimidio cataplasma componi potest.* Nec minus collyrium, quod accipit: *Aloes* C *lotæ, thutiæ præparatæ, sarcocollæ nutritæ, singul. scrup. dimidium. Spicæ nardi, croci vtriusque grana quinque. Stibeos vsti & loti, scrup. vnum.* Cum tremore tragacanti fiat collyrium.

Exitus oculi. — Caussæ. — Signa. — Curatio. — Reprimẽtia.

De ægilope. CAP. XLVIII.

Αἰγίλωψ, Galeno *lib. 5. de compos. medic. localium teste,* est *exiguum quoddam abscessui simile tuberculum inter nasi os, & magnum oculi angulum ortum, quod ruptum si negligatur, in fistulam abit, vsq; ad os ipsum progredientem.* Fit a vitiosis humoribus, in eam corporis partẽ delatis. Vitium ex descriptione satis notum, ideoq; pluribus indiciis non eget. Vitium vero hoc propter corporum tenuitatem, & subiacentis ossis putredinem curatu difficile est. Non solum autem ob id ægre curabile est vitium, sed & propterea, quod quum multa liquida medicamenta in experimentum adsumi possint, ea tamen non tolerat pars ipsa: neces-D sario enim ex eis in oculum quid influit. Situs itaque ratione oculo etiam damnum infert. Neque vllo modo adhærere eiusmodi possunt: nisi deligatura totum oculum complectatur, quam impossibile est tot diebus aliquem perferre posse, quot ad vitii curationem requiruntur. Incoante itaq; phlegmone, si corpus plenum fuerit, & vires ferre poterint, venæ humeralis e directo partis affectæ sectione vtendum. Deinde repellere enitemur iis medicamentis, quæ ad hoc institutũ sunt idonea, quorũ multa in præcedentibus commemorauimus, nempe cucurbitulis, frictionibus partium infernarum, ac vinculis. Si vero phlegmone perseuerauerit, discutientibus medicamentis, minime tamen acribus & mordacibus, succurrendum erit. Ab acrioribus enim medicamentis oculus simul infestatur & afficitur, inque ipsa parte male habente phlegmone augescit.

E In hunc itaque vsum probe faciunt glaucium & crocus vna cum perdicii, parietariam hodie vocant, succo leuigata, & imposita. Crebro autem permutare hoc remedium oportet: etenim statim immutatum, vim suam amittit. Scribit Alexander Trallianus, *se huius medicamenti subsidio vsum adhuc incoante ægilope, & nondũ in suppurationem conuersa, non solum puris generationem impediuisse, sed integræ sanitati restituisse.* Quum vero tumor ille cito suppuret, danda opera erit vt celeriter aperiatur, ne humor vitiosus in eo retẽtus sinum creet, & os quoque lædat. Præterea alica in aceto cocta, & probe trita, non solum incipientes, sed etiam in pus mutatos, *eodem Tralliano teste*, persanat, rumpitq;, & ad os vsque penetrat & descendit. Ruta satiua vna cum lixiuio, quod primo distillauerit, contrita, coctaq;, & imposita, egregie huic vitio medetur. Mordax quidem inter initia, postea o-F cyssime mitescit, & ad os vsque permeat. Atq; illud mirandum, quod vel nullam plane, vel non turpem & indecorem, aut euidentem cicatricem post se relinquat. Porro cochleas cum testis suis tritas imponito: interdum aloe, vel myrrha admista, præsidium enim hoc antequam in pus vertatur, & postquam ruptus etiam fuerit, ægilopem desiccat. Curant quoq; ægilopem, si nõ in profundo os corruptum fuerit, chamæmeli folia

αἰγίλωψ. — Caussæ. — Notæ. — Curatio.

commansa imposita: aut maluæ folia itidem commansa, si cum sale imponantur, prius tamen quàm disrumpatur. Radix etiam lilii recens ad emplastri formam trita, *Aetio auctore*, & imposita, ægilopas curat. Rumpit enim & repurgat. Ceterùm postquam vitium hoc ruptum est, vehementer desiccantia prosunt, vt sunt quæ ex *alumine, plumbo, tutia vulgo vocata, flore eius, & antimonio dicto conficiuntur.* Hæc enim non solum exsiccando, verum etiam suo pondere comprimendo iuuant, ac tumorem subsidere faciunt. Hæc si non contulerint, ad manus opera confugiendum. Chirurgicam itaque curandi rationem ab Aetio & Paulo petes. Hoc in loco malorum, quæ in oculis accidunt, curationi finem imponemus: reliqua enim fere omnia eorundem vitia chirurgiam exigunt, quam attingere in iis de medendi ratione libris non est consilium. Eam itaque ab auctoribus iam citatis petent studiosi.

De aurium dolore. CAP. XLIX.

Caussa. AVrium dolor aliquis ex refrigeratione, in peregrinatione a ventis frigidis excitata, accidit. Aliqui etiam ex frigidis balneis, & ex medicatis aquis, in quibus nonnulli frequenter voluptatibus indulgentes lauant, oriuntur. Fit & auris dolor ex phlegmone, interim quidem solius circa meatum auditorium cutis, interim etiam in profundo, quando videlicet auditorius neruus ad phlegmonis affectum peruenerit. Qua autem ratione phlegmone particulas phlegmone obsessas distendens dolorem parit, eodem modo etiam flatulentus spiritus, aut humor crassus & lentus transitum non habens, dolorem efficit. Saniosi denique ac serosi humores in corpore aurium generati, consimiliter vt mordaces humores, qui ex itinere iis illabuntur, dolorem cōciliant. Aurium dolor qui frigiditati fertur acceptus, de ægri sermonibus facile cognoscitur: & inde, quod dolor alte, citra grauitatem, vel distentionem, vel ardorem, fixus sit. Qui ex calida intemperie ortus est, ex eo, quod in illo feruoris cuiusdam sine grauitate seu tensione sensus est, deprehenditur. Sin grauitas, distensio, simulq; calor & dolor pulsatilis, aut etiam febricula obotitur, phlegmone aurē laborare censeto. Sola citra grauitatem distensio spiritum flatulentum, cui exitus non patescit, indicat. Si vero capitis ipsiusque auditus grauitas affuerit, præcessitq; victus ratio similis, crassi glutinosiq; humores dolorem faciunt. Victus ratio iuxta caussæ diuersitatem, facile ex iis, quæ in superioribus dicta sunt, constitui potest. Quare nō est, cur hanc speciatim hoc in loco prosequamur. Ceterum curandi ratio pro caussarum varietate mutatur. Si enim dolor a sola refrigeratione oboritur, calefacientibus præsidiis quam celerrime curabitur: nempe *oleo rutaceo, laurino, nardino, cicino, anethino, liliaceo, de castorio, de euphorbio, & spicato.* Quod si rutam quoq; oleo communi incoquas, vel piper, vel castorium magnum adferes præsidium. Oleum etiam, in quo allium decoctum sit, vel cepa, instillatum mirifice confert. Sunt qui prægrandes cepas exsculpentes, deinde oleo replentes, & in feruente cinere moderate calefacientes, auribus infundant. Galenus *lib. 3. de compos. medic. localium*, euphorbii perquam exiguam portiunculam plurimo oleo veteri commixtam mirifice commendat, quod nimirum hoc medicamētum ex frigore contractos aurium dolores strenue adiuuet. Manifestum vero omnibus esse arbitramur, quod quicquid adhibetur, auribus mediocriter calidum esse oportet. Porro vbi aqua medicata circa auditoriū meatuum continetur, oleum quod sit tenuium partium assidue infundere oportet, quoipsum eluamus: deinde lana molli extergere, rursusque infundere. Mitigat ipsos admodum oui candidum: item lac muliebre. Plurimum etiam prodest *adeps anserinus, atq; item vulpinus.* Vetum ad aquam copiosam euocandam nihil pręstantius, quam oris exsuctio, quæ etiam per calamum canalemue exsugi & extrahi potest. Si quis etiam alteri pedi innixus eiusdem lateris cum aure male affecta, capite parumper decliui saliat, aquam facile excutiet. Quum a calida intemperie dolor obortus fuerit, rū cōtrariis medicamentis propulsandus erit. Mirifice itaq; confert *oleum rosaceum in aurem instillatum, vel acetum rosaceum, vel album oui, aut lac muliebre, aut solani succus*, aut tale, q; accipit: *Olei rosacei, vnciam vnam. Succi solani, drach. duas. Aceti rosacei, drach. vnā & dimidiam. Misce.* Si vero a crassis viscosisq; humorib. aut flatib. dolor excitatus fuerit, medicamētis q̄ obstructiones auferūt, & incidūt, vtendū: cuiusmodi sunt omnia amara, quæ sine erosione expurgant, exterguntq;. E quorū numero est *iris Illyrica, aristolochia omnis generis, amygdala amara, vitis albæ radix, centaurii minoris coma, poliū, & cinnamomū. Item oleū amygdalinū, & alia qua citra mol-*

Nota.

Victus.

Curatio.

Doloris frigidi.

Commune præceptum pro aurium curatione.

Ex aquis medicatis.

Calidi.

Ab humoribus crassis, & flatibus.

A *stiam meatus expurgant, abstergunt, & obturata disiiciunt, dissecantque.* Ex iis itaq; auricularia
medicamenta confici possunt, & vsu postulante instillari. Conducit etiam *euaporatio ex*
ruta, maiorana, castorio, & milio. Præter cetera vero, cremorem porri tepidum auribus ita
adflictis instillare conuenit. Vel ceparum succum, melli permixtum. Quod si a phle- A phlegmone.
gmone dolor concitatus fuerit, statim sanguis ex humerali vena eiusdem lateris mit-
tendus est, clysteribusq; defluxus humorum in contrarium auertendus, potissimum vbi
aluus sua sponte non deiecerit. Reuulsionibus quoque aliis, frictionibus, vinculis, ac cu-
curbitulis vtendum. Dein oxyrhodinum tepefactum instillandum, aut adeps anseri- Localia.
nus, aut gallinaceus cum rosaceo. Per se enim non influente etiamnum humore magis
conueniunt; idque duabus rationibus: quia doloris symptoma leniunt, mitigantue, &
B phlegmonis affectum curant. At si vehementior fuerit phlegmone, ad sedandos dolo-
res albumen oui cum lacte mulieris tepidum instillatur. Prodest etiam tum medica-
mentum, quod habet, *Succi, semperuiui, drachmas duas. Olei rosacei, vnciam dimidiam. Aceti,*
drachmam vnam & dimidiam. Commixtis omnibus, & agitatis, auri dolenti instillentur.
Extrinsecus vero ea, quæ dolorem leniunt, materiamq; impactam concoquunt, admo-
ueantur. Vrgente autem dolore, (*qui Hippocrate teste*) quum vehemens grauisque fuerit, 3. Prog. 19.
periculum minatur: nam & mentem turbat, & hominem rapit: necessarium est etiam
iis, quæ leuiter sensum stupefaciunt, vti. Neq; n. mediocre, vt diximus, periculum est, ne Stupefacientium
cerebrum neruo, per quem facultas audiendi distribuitur, vicinum per consensum af- vsus.
ficiatur. Miscetur autem tum paululum opium lacti muliebri, & oui candido, quæ &
C ipsa per se frequenter aurium phlegmonibus congruunt. Iam & castoreo opium tem-
peratur, oporterque hoc longe ante mixtum, vel æquali pondere, *Galeno auctore*, vel du-
plicato castoreo præparare: ad vehementissimos quidem dolores, æquali, ad minores,
duplicato. Liquor vero quo prædicta medicamenta, diligenter prius trita, & leuigata,
diluuntur, sapa esto: quippe hæc multo magis dolores lenit, quam vina dulcia. Est au- Sapa
tem sapa, mustum ad tertiam mensuræ partem decoctum. Sunt qui opio rosaceum & quid.
violaceum miscent oleũ, in hunc modum. *Opii scrupulum vnũ. Oleorũ rosacei & violacei, v-*
triusque drachmam vnam & dimidiam. Philonis quoque antidotum crebro sic laboranti-
bus profuit, dissolutum lacte muliebri, & instillatum. Extrinsecus vero aurem assidue
oleo communi, siue ex calido fomento oportet fouere, nempe spongia aqua calente
D imbuta, in qua chamæmeli flores, fœnumgræcum, vel lini semen fuerint decocta, la-
namq; hoc imbutam in aurem coniicere, sed ita vt partes phlegmone laborantes quam
fieri potest, minime attingantur. Quo autem pacto quis commodissime auribus vehe-
menter dolentibus medicamenta iniicere queat, tradit Galenus *lib. 3. De compos. medic. lo-*
calium. cap. 1. Et huic sane Galeni præcepto, ceu maximo in curatione autium, mentem
adhibeat Medicus. Porro vbi iam dolor inueterauerit, & in suppurationem conuerti
cœperit, medicamento ex lini seminis succo vtitor, quod vna cum rosaceo, aut chamæ-
melino solutum instillabis.

De sonitu aurium. Cap. L.

AVrium sonitus, quem Græci ἦχον καὶ συριγμὸν, recentiores vero *tinnitum seu sibilum* vo-
E cant, plerunque a flatuoso spiritu generatur. Nonnunquam etiam propter exquisi- Caussæ.
tam audiendi sensus acrimoniam. Generatur quoque vitium hoc ex partium imbecil-
litate, vbi scilicet ex morbis iam conualescentibus incidit, humore neruorum auris ab-
sumto. Nascitur etiam a caussis externis, frigore, æstu, ictuque capitis. Si a caussis exter- Signa.
nis accidit vitium, facile ab ægroti sermonibus dignoscitur. Iam quod sonitus paula-
tim, aut vna vice, aut confertim irruat, idipsum quoque ad inuentionem affectus con-
ducit. Si enim ex certis interuallis accedant, quieuerintque sonitus, euidentissimum ar-
gumentum est, quod flatulentus spiritus exitum non habens, interclusus est: qui prosili-
re magno nixu contendens edit sonitum, præsertim vbi cibi inflandi vim habentes præ-
cesserint, & cruditate laborauerint frequentius ægrotantes. Si vero huiusmodi aurium
F sonitus non repente, sed sensim ingruant, & grauedo quædam ponderis instar sentitur,
& victus ratio, quæ crudos humores procreat antecesserit, tum crassis ac lentis humori-
bus vitium acceptum referas. Sin suspicio alicui fuit ex spiritu flatulento qui transitum
non habent, aut crassis humoribus vitium prouenisse ac medicamentis, quæ incidunt,
extenuant, & discutiunt adhibitis, nihil profecit simulque apophlegmatismis vsus est,

& toto capiti prospexit: is magnam occasionem habebit referendi sonitum ad sensus A
audiendi acrimoniam, præsertim si æger acuti auditus fuerit. Eius etiam hoc certissi-
mum esse indicium putatur, si tempore famis & inediæ increuerit, crapulæ vero & re-
Curatio. Si a crassis humoribus.
pletionis remissior fuerit. Curandi ratio, pro caussarum diuersitate variatur. Si igitur a
crassis & viscidis humoribus aurium sonitus ortus fuerit, caput initio catapotiis cocciis,
aut arabicis cum agarico, aut id genus similibus purgetur: prius tamen iis exhibitis po-
tionibus & medicamentis, quæ incidendi & extenuandi vim obtinent. Dein apophle-
gmatismis, errhinisque vtendum. In aurem subinde instillandum, *oleum amararum, aut*
oleum in quo castoreum, cuminum, ruta, vel anethum fuerit tritum. Aurem quoque ad vaporem
aquæ, cui *stichas, absynthium, maiorana, mentastrum, hyssopus & origanum incocta sint*, opor-
tune inclinabis. Succus rutæ coctus in cortice mali granati, mirifice confert. Sacculi B
item ex *betonica, stichade, chamamelo, maiorana, & aliis paulo ante commemoratis, compositi, si*
calefacti auribus imponantur, conducunt. Conferunt etiam sternutamenta, quod flatus non
Si ab exquisita audiendi acrimonia.
minus per aures quam per nares discutiunt & expellunt. Si propter sensus auditus acri-
moniam sonitus aurium accidat, tum ea, quæ sensum stupefaciunt, sunt vsurpanda, vt
sunt *mandragora, aut papaueris succus: aut rosaceum cum pauco aceto, & paucissimo opio.* In iis ta-
men adhibendis prouidentia magna opus erit. Incipiendum itaque a leuioribus, & si
necesse fuerit, ad validiora progrediendum. Commendatur vnice *oleum rosaceum, adie-*
cto vno aut altero grano opii. Galenus *mandragora succum, & papaueris liquorem* hoc in loco
laudat. Ceterum si in febribus, aut harum indicationibus sonitus aurium euenerint,
nullum eis negotium facessere oportet: quippe statim magna ex parte finiuntur. Si au- C
tem post morbum, vel capitis dolorem perseuerauerint, absinthii decocto aures foueri
debent, acetum & rosaceum infundendum, aut raphani succus cum rosaceo, aut aloe
optima ex mulso soluta. Quod si hæc nihil contulerint, veratro nigro ex aceto contrito
Si ob imbecillitatem.
vtendum, auribusque instillandum. Si ob imbecillitatem accidat sonitus, vt in conua-
lescentibus accidit, temperatum aliquod oleum non minus calidum, aut frigidum, pro-
ut necessitas postulat, instillandum erit, nempe *chamamelinum, anethinum, vel rosaceum.*

De surditate, & graui auditu. Cap. LI.

QVum afflicta aure non solum grauius, sed omnino nihil quis audire cœperit, vitium
κώφωσις. Surditas.
κώφωσιν, Latini *surditatem* nominant. Grauem vero auditum βαρυηκοΐαν καὶ δυσηκοΐαν ap- D
pellant. Surditas interdum a primo statim ortu hominem comitatur, interdum etiam
Caussæ.
posteaquam nati sumus accidit. Quod quidem vel ob biliosum humorem sursum ver-
gentem contingit, vel propter crudos crassosque humores auditum obstruentes. Non-
Signa.
nunquam etiam obsordes, aurium meatus obturantes. Iudicia quibus caussæ & digno-
scuntur & discernuntur, facile ex iis, quæ nunc sæpius a nobis dicta sunt, sciri possunt. Si
enim a biliosis humoribus accidat grauitas auditus, post febres maxime recurrente bi-
le ad cerebrum, derepente infestare solet. Facies etiam natura, ætas, & totus habitus
corporis biliosam temperaturam præ se fert. Si a crassis humoribus oritur, grauitas ca-
Curatio.
pitis, & alia, quæ pituitosos humores ostendunt, adsunt. Quæ a generatione statim, aut
etiam postquam nati sumus, sed longissimæ & perfectæ surditates, consistunt, immedi- E
Si ob biliosum humorẽ.
cabiles exsistunt. Quæ vero non absolutæ quidem, sed diuturnæ tamen, & ipsæ curatio-
nem non recipiunt, aut certe difficilime curantur. Quæ ob biliosum humorem sursum
vergentem nascuntur, vacuationibus per medicamenta bilem ducentia ex facili ab-
olentur. Quidam etiam sua sponte vitio liberantur, bile inferius descendente. Quod
4. Aph. 28.
Hippocrates etiam iis verbis confirmat. *Quibus, inquiens, biliosa accidunt deiectiones, hæ*
superueniente surditate cessant: & quibus surditas fit, hæc superuenientibus biliosis deiectionibus
4. Aph. 60.
cessat. Et iterum: *Quibus in febribus aures subduruerunt, aluus turbata soluit morbum.* Si vero
Si ex crassis humoribus.
ex crudis crassisq; humoribus prognata fuerit surditas, vel grauis auditio, venæ sectione
aut omnino purgatione ex hiera cõposita, & catapotiis cochiis, *axiares* dictis, aliisq; si-
milibus curabitur. Antea tñ oxymeli, & alia quæ crassos & lentos humores incidere va- F
lent medicamenta propinanda. Corpore vniuerso purgato, pituita apophlegmatismis,
errhinis, & sternutamentis ex cap. eliciẽda. Prçterea caput siccandũ, & omnimodo cor-
roborandũ. Balneis itẽ sua sponte scaturientib. vel aqua marina vtendum. In ipsam vero
aurem iniiciendа medicamẽta, q̃ diuidũt, incidũtq; crassos & viscosos humores, qualia
multa

A multa ad sonitus, antea sunt tradita. Priuatim vero cõfert *rutæ succus cũ melle, aut castoriũ cũ* Fomenta.
oleo anethino. Fomentis quoque ex *origano, hyssopo, foliis lauri, & id genus aliis constructis v-*
tendum est, quæ per spongias fiunt, & iis quæ vapore per calamos perforatos ventriculo cibis non di-
stento accommodantur. Oporter autem alterum calami arundinisue extremum concaui-
tati auriculæ adaptari: alterum ollæ, quæ operculum perforatum habeat, & vndequaq;
obturata sit, incumbere. Sit autem in olla *absinthiũ, menthastrum, maiorana, origanum, sti-*
chas, aut simile aliquid aqua decoctum, vt vapor inde sublatus ad auditorium meatum perfe- Victus.
ratur. Aceti insuper vapor in hunc modum in autem acceptus, mirifice confert. Victus
autem ratio in vniuersum sit tenuis.

B *De Parotidibus.* Cap. LII.

Παρωτίδες sunt phlegmones, quæ in glandibus, quæ auribus adiacent, emergere so- παρωτίδες.
lent. Fit ex copioso calido sanguine, qui vel biliosus, vel pituitosus, vel melancholi- Caussæ.
cus exsistit. Oritur autem interdum ex capite, humoribus videlicet ei impactis: inter-
dum a reliquo corpore per morbos, febres maxime, impetu morbi per decretorium Signa.
illuc conuerso. Signis nullis ad vitii cognitionem opus est, oculorum enim indicio sub-
iacet. Parotides autem, quæ feruentis sanguinis plenitudini adscribuntur, dolores ve-
hementissimos pariunt. Quæ vero bilioso sanguini, erysipelata referre magis videntur,
nullaque grauitate locum male affectum excruciant. Quæ melancholico sanguini ac-
ceptæ referuntur, ne modice quidem rubent, neque vehementi dolore torquent, sed
C duriusculæ sunt. Quę ex pituitoso natæ sunt sanguine, fastigiatæ in tumorem exsistunt.
Victus ratio talis, qualis fere in aliis phlegmonibus constitui debet. Curatio a venæ se- Victus.
ctione, si ætas, aliaque permiserint, auspicanda erit. Incidenda vero vena humeralis e- Curatio.
iusdem lateris, modo vires ætasque permiserint, & corporis totius plenitudo fuerit,
propter rationes alibi dictas. Porro non vtimur in parotidibus, quemadmodum in re-
liquis phlegmonibus, inter initia reprimentibus, sed contra attrahentibus: & si nihil
notatu dignum effecerint, etiam cucurbitulas affigemus, aut fomenta assidua adhibe-
bimus. Nam humorem noxium ex profundo ad cutem euocare, naturæque opem fer-
re conamur. præsertim vbi in capite sit firmatum vitium, humoribus in eo pertinaciter
D hętentibus. Quinetiam quum citra capitis affectum in febribus acutis natura super-
uacuos humores deponit, ex vasis, in regionem, quæ intra cutem & corpora subie-
cta habetur, effundens, quando etiam glandulæ ex humoribus effusis opplentur, sa-
tius esse tunc quoque videtur naturæ opitulari, febribus per humorum decubitum,
seu ex loco in locum impetuosum illapsum medendi. Quum vero vehementi impe-
tu influxus irruit, nihil nos tentabimus, totum naturæ permittentes, iuxta hoc Hippo-
craticum: *Quæ indicantur & indicata sunt integre, neque mouere, neque nouare aliquid, siue me-* 5. Prog. 20.
dicamentis, siue aliter irritando, sed sinere. Hæc illæ. Si enim cucurbitulam, vel medica-
mentum aliquod humores ex alto ad cutem extrahens, admouerimus, vehemens do-
lor hominem apprehendet, vt hinc & vigiliæ suboriantur, febres intendantur, & vires
exsoluantur. Proinde tunc mitigare, non humorum impetum ac influxum promouere
E oportet, per cataplasmatum maxime lenientium vsum. Eligenda vero, quæ cum humi-
ditate moderatum calorem habeant, coloribus mitigandis sedandisue, atque influen-
tibus humoribus concoquendis & maturandis idoneum: veluti est quod ex *frumenta-*
cea, aut hordeacea, aut lini seminis farina cum mulsa, aut fænograci aut althea, aut chamæmeli deco-
cto paratur. vel hoc quod recipit *vitellos ouorum duos. Butyri recentis, vnciam vnam & dimi-*
diam. Olei communis in aqua calida loti, vncias duas. Lenti cremoris seminis lini, & fænograci, an.
vnc. vnã. Misceantur, & laboranti loto admoueantur. In eundẽ vsum, locum assidue butyro
illinemus, adiectis ouorum vitellis. Suillum quoque adipem cum butyro liquan-
tes, cera exigua addita, vt mollissimum ceratum fiat, applicabimus. Ceterum mitio-
res parotidas, in quibus neque humorum in particulas copia irruit tanta, vt vehemen-
F res dolores excitet, neque caliditas humori adest, facile curantur fomentis e muria,
& cataplasmatis, & medicamentis exquisitissime discutientibus, quale est, quod
dyachylon, hoc est, e succis vocatur. Neque enim ad suppurationem festinant, neque
dolorem inducunt validum: Si vero parotides discuti haud possunt, suppurãtibus me-
dicamentis vtendum est: nempe *farina syncerissima, cum caricarum decocto, & oleo.* Item,

FF 4

quod ex polline, id est, *farina syncerissima tritici & fermento constat medicamentum*, ad hunc quidem modum: *Recipe pollinis, uncias duas. Farinæ seminis lini, & fænugræci, an. unciam unam & dimidiam. Pinguedinis recentis porcinæ, uncias tres. Caricarum pinguium incisarum, unciam dimidiam. Misceantur cum decocto maluarum althea, & chamameli, fiatque cataplasma.* Vbi vero iam suppuratæ fuerint parotides, tunc vel cute ferro discissa pus excernetur, vlcerique, vt in eiusmodi omnibus moris est, medeatur, nempe extergentibus, & exsiccantibus, aut sane acri medicamento rumpetur abscessus, quale est quod ex allio constat, & similibus. Aut tentandum, vt ipsum per medicamenta, quæ attractoriam simul & extenuantem vim obtinent discutiamus, bis quotidie auferentes, fouentesque, donec aliquid remittant, laxenturque dolores, maiori parte puris discussa: tunc enim iam primum quidem semel soluere & fouere, deinde vero ne hoc quidem facere ex re est, sed ipsis medicamentis permittere oportet, vt si quid reliquũ in profundo hæreat, id ipsum discutiant. Quod si durities adsit, ea ipsa quoque emollienda est. Quare per hoc tempus medicamenta mixta facultate componẽtur, ita vt emollientia attractoriis ammisceantur, vt est *adeps vitulina, hircina, medulla cerui, bdellium, styrax, ammoniacum*, & id genus alia, quæ alibi commemorauimus. B

De Ozænis. Cap. LIII.

Ozænæ. Ὀζαίνας Græcis *vlcera narium sunt profunda & putrida, ac crustosa, ex quibus ingratus & fætidus exhalat odor.* Sic vero, a graueolentia & fœtore dictæ sunt. Ex acrium putridorumque humorum, qui ad nares commeant, illuuie generantur. Quod si acres tantum existant, vlcera curatu difficilia solent procreare, non tamen grauiter olentia. Indiciis ad vitii dignotionem non est opus, ex dolore enim, & ægri narratione, imo etiam visu, in naribus vlcera facile deprehenduntur. Ozænarum curatio in hoc potissimum consistit, vt principio caput exsiccetur, eique robur adiiciatur: quod nimirum constet, has ob malignorum humorum redundantiam, qui ex capite naribus influunt, prouenire. Roborandum vero atque exsiccandum totum caput erit, ne quicquam ex ipso supervacuum in nares, aut alias infernas partes influat. Quemadmodum igitur alias topicis ac localibus, nisi vniuersi corporis vacuatione præmissa, vti non licet: ita hic non nisi toto capite roborato, naribus admouenda remedia erunt. Robur autem capiti ad hunc modum adiiciendum est. Tondere primùm caput oportet, deinde confestim quæ adstringunt imponenda: qualia sunt, *oleum rosaceum, myrtinum, alumen, galla immatura, folia salicis, puluis corallorum santalorum rubeorum, mastichis, mannæ thuris, acetum, & iis similia.* Hæc capiti perpetuis nouem diebus imponenda, ac illinenda. Vbi itaque illis caput validum robustumque reddideris, naribus medendis accingere, eo consilium tuum dirigens, vt particulam affectam medicamentis mixta facultate præditis, repulsoria scilicet & discutiente, resicces. Repellunt igitur, austera nimirum & acerba, quæ communem adstringentibus appellationem sortiuntur. Discutiunt autem calida & sicca facultatibus. Ad ozænas igitur sanandas *calaminthæ succum* instillare oportet, aut ipsam aridam per fistulam insufflate. Vel mel in nares stillare, post aliquod spacium adhibito sternutamento crustas excutere, quæ tribus quatuorue diebus excidunt. Vbi vero exciderint, adipe anserino & butyro cum rosaceo curantur. Vlcera etiam in naribus mali punici succo in æreo vase, vsque ad dimidias cocto, perline. Aut *malum punicum* dulce integrum vino incoctum terito, & foris insecus imponito. Cõfert & hoc quod habet: *Aluminis scissi, drachmam vnam & dimidiam. Myrrhæ, drach. vnam. Malicorii, rhois, salis fossilis, croci, thuris, singulorum drachmam dimidiam. Trita insuffla.* Sunt qui ex iam dictis pastillos conficiunt, & iis ad suffitus narium vtuntur. Quod si hæc vlcera dolor comitatur, vtere vnguento, quod accipit: *Olei rosacei, myrtini, vtriusque vnciam vnam. Plumbi vsti, lithargiri, vtriusque scrupul. duos. Cerussæ, boli armeniæ, balaustiorũ, aloes, myrrhæ, vtriusque scrupulum dimidium.* Ceræ albæ quod satis est, fiat vnguentum.

Caussæ. Signa. Curatio. C D E Puluis. Vnguentũ.

De sanguinis ex naribus profluuio. Cap. LIV. F

Caussæ. PRofluuii sanguinis e naribus, haud decretorii, caussæ partim sunt Externæ, partim Internæ. Externæ sunt, casus ex alto, ictus, exercitium vehemens, & mora in sole. Internæ, copia sanguinis, vel eiusdem tenuitas. Ceterum omnes eius caussæ sub iis tribus complecti possunt. Siquidem sanguis profluit ex naribus aut reserato venarum vel arteriarum,

A teriarum, quæ in capite & naribus sunt, ore, aut tunica earundē rupta ac diuisa, aut sudoris instar transcolatus. Referatur autem venarum & arteriarum os, propter tum vasis imbecillitatem, tum sanguinis, qui ad os eatum impetu ruit, copiam: ad hæc acrem quampiam, quæ illi extrinsecus incidit, qualitatem. Diuiditur vero tum ex vulneratione, tum contusione, tum ruptione, tum erosione. Sudoris instar transmittitur, tunica quidem ipsa rarefacta, sanguine autem tenuato, *quemadmodum fusius lib. 5. med. method. cap. 2. Galenus docet.* Non autem temere a nobis dictum est decretorii, quod illud nulla prorsus iam dictorum caussa fiat, sed tantum propter facultatis robur noxia expellentis. Quare ipsum plerunque morbi præcesserunt. Indiciis multis ad vitii, eiusque Signa
B caussarum dignotionem nihil opus est. Externæ quidem caussæ de sermonibus ægri cognosci possunt. Copia sanguinis ex facie, oculisque quæ rubent, dolore capitis grauatiuo, & aliis, quæ dicta sunt *cap. 10. huius libri*, deprehenditur. Decretorium sanguinis ex naribus profluuium, quod curatione haud eget, e morborum, qui præcesserūt, constitutione agnoscitur. Ratio victus sit eiusmodi, qui infrigiditare & incrassare sanguinem, vias, per quas sanguis fertur, constringere valeat. Tenuem quoque esse oportet. Victus
Aer itaque sit frigidus, qui aut natura talis sit, vel arte pareturaceti & stillatieii rosarum liquoris irroratione, foliis quoque vitis, salicum, violarum per pauimentum stratis. Cibus boni succi, & concoctu facilis. Sanguine feruente, æger vescatur *lactucis, intybo satiuo, vtroque, pyris, malis cotoneis, pullis gallinaceis assis, aut cum omphacio elixis, aut in aqua chalybe-*
C *ta coctis.* Sumantur quoque cibi *ex omphacio, vino malorum punicorum & auranciorum*, vt sanguis crassior & ad fluxionem ineptior reddatur. Bibat vinum crassum & rubrum: Contra, album & tenue deuitet. Vel, vbi assueuit per bonam valetudinem, vtatur in potu aqua frigida, aut decocto cinnamomi. Per quod hoc loco, & passim in iis nostris, *de medendi ratione libris* intelligo aquam, in qua parum cinnamomi decoctum sit, ne scilicet sua frigiditate imbecillum plerumque ventriculum offendat. Parum loquatur, omnemque corporis motum, animi quoque perturbationes, iram potissimum fugiat, quod hæc omnia sanguinis profluuium concitent. Partes prætetea capiti subiectas, sublimes habere conuenit. Situs enim partis, ex qua sanguis profluit, in contrarium fluxionis tendere, & inclinari debet. Hac enim ratione, sanguis in contrariam Per cinnamomi decoctum quid intelligendum.
D sui motus partem impellitur. Sic Galenus *lib. 5. ther. meth.* omnem particulam, vnde sanguis manat, sursum spectare oportere tradit. Ita Hippocrates quoque *6. Epid. Par. 7. Aphoris. 3.* inter ea, quæ sanguinem promanantem sistunt, figuram alio tendentem recenset. Quare curandum vnice, vt caput in profluuio sanguinis narium deorsum spectet: id quod fiet, si partes illi subiectæ sint sublimiores. Curandi ratio ab iis, quæ sanguinem ad alias corporis partes auertunt præsidiis, exordienda. Primum igitur si corporis plenitudo adsit, & ætas permiserit, ægerque adhuc non sit resolutus, vena in gibbero secanda est, quæ profusioni sanguinis ex naribus e directo respondet. Sic enim vt faciamus, suadet Galenus, qui in lib. *de curandi ratione per sanguinis missionem* ita scriptum reliquit: *Porro reuulsionis caussa, si venam seces in directe quidem oppositis sanguinis eruptionibus, citissime conspicuam videbis vtilitatem. At si contra seces, nihil profuerit.* Hæc ille. Vbi paulu- Curatio.
E lum detraxeris, mox vnam horam intermittens, rursus detrahes, post iterum atque iterum pro laborantis viribus. Præterea infernatum partium, brachiorum videlicet, manuum, femorum, inguinum, ac pedum, potissimum per ea medicamenta quæ calefaciunt, frictio mirifice conducit. Vincula testibus maxime iniecta, etiam valentius iniecta, iis remediis quæ reuellunt adnumeranda sunt. Sanguinem denique e naribus erumpentem, retinent magnæ in hypochondriis defixæ cucurbitulæ. Infigendæ autem sunt, si ex dextra nare profluit sanguis, super iocinere: sin ex sinistra, super liene: si ab vtraque nare, super vtroque sunt imponendæ viscere. Scapulis etiam, cum scarificatione, applicandæ sunt. His sic peractis, medicamenta, quæ refrigerant & adstringunt, intra & extra corpus adhibenda. Extrinsecus quidem apponenda fronti & commissu- Frictio. Ligatura. Cucurbitæ. Topica.
F ræ coronali epithemata e *succo plantaginis, rosarum, lactucæ, oxalidis, pastoria pera, cauda equina, corrigiola siue sanguinaria foliorum vitis, polygoni, aut eorundem stillatitiis liquoribus parata.* Mirifice autem conducit linteolum in aceto madefactum frigido, iterum atque iterum fronti & cernici admotum. Fons etiam spongiis ex aqua frigida fouenda. Porro proderit hoc epithemate fronti & iocinori imposito vti, q. h abet: *Liquo-* Epithema.

Epithema.

rum stillaticiorum rosarum, solani, oxalidis, singul, vnc. tres. Specierum trasantalon, diarrhodon ab- A
batis singul. drachmam vnam. Boli armenia, eboris vsti, lapidis hamathitis, singul. drachmam di-
midiam. Commixtis omnibus, fiat epithema. Vel eiusmodi, quod habet *boli armenia, sanguinis*
draconis, terræ lemnia, an. vnciam vnam. Cum albo oui, & succo plantaginis fiat cataplasma. Na-
ribus præterea medicamenta sanguinem sistentia indenda: quale est, quod Galenus

Optimum medicamētum ad sistendum sanguinem.

libr. 5. ther. meth. inter omnia alia optimum esse tradit. Recipit autem *thuris, drach. duas.*
Aloes, drach. vnam. Redacta in puluerem cum oui candido subigantur, donec ad mel-
lis crassitudinem redeant: dehinc leporis mollissimo pilo excipiantur, & admoueantur
naribus. Licebit etiam *linamentum contortum, hoc medicamento imbutum, naribus indere.*
Menta quoque trita in nares coniecta, haud parum prodesse creditur. Pari modo *flos sa-* B
licis, lanugo bombacis, ac tela aranea. Item *spongia in acre ac feruens acetum demissa, profluentibus*
naribus extrinsecus imponenda, atque comprimenda specillo, donec impellatur. Quoties vero in
nares medicamentum immittitur aliquod, os liquore aliquo implendum est, vino ver-
bi gratia, aut aqua, ne medicamentum e naribus, in os promanet. Præstat autem spon-
giæ initium deligare filo per acum deducto, vt facile extrahi possit. Extrahito autem,
quum opus suum perfecisse existimaueris. Quod si inarescat spongia, intusque agglutī-
netur, auriculario clystere aquam frigidam immittito, ac infundendo humectato, at-
que ita extrahito. Item hoc quoque medicamētum non inter postrema habetur, quod

Paratu facilia medicamenta.

accipit: *Putaminis oui, drach. duas. Gallæ immatura, drach. vnam. Trita linamento tortili, aqua*
aut aceto madefacto excipito, & narium foraminibus indito. Item, *frontem & nasum gypso, albu-* C
mine oui irrigato integre, non parum confert. Aures quoque valide linteis & cera obturare, & in ore
aquam pluuialem frigidam continere. Succus etiam foliorum vrtica linamento exceptus & imposi-
tus, sanguinem ex naribus erumpentem reprimit. Idem quoque met ipsa folia illita possunt.
Cauda insuper *equinæ succus, aut ipsamet folia trita & applicata, quemadmodum etiam perapa-*
storia, in sistendo sanguine magnam obtinent efficaciam. Cochlearum denique caro cum aceto trita,
aut eadem cum suis domiciliis vsta tritaque fronti ac naribus ex aceto admota, aut in nares insuffla-

Optimum.

ta, non parum vtilitatis adferunt. Supra omnia confert *sanguis, qui ex ægroti naribus profluxit,*
si scilicet in vase figulino tostus, ac deinde tritus fuerit. De eo accipe, *drach. tres. Boli armenia gy-*
psi, vtriusque drach. vnam. Caphura, scrup. vnum. Cum oui candido, & exiguo aceto reducantur
ad mellis crassitudinem, & fronti imponantur, naribusque immittantur. Necessitate ipsa vrgente,
grana duo, aut tria opii adiicere licebit. Ab essentiæ totius proprietate *stercus asininum* exsic- D
catum, & in puluerem redactum, aut aceto dissolutum conducere, apud omnes in con-
fesso est. Idem etiam *fimus porcinus* potest. Intra corpus adhibenda ea, quæ infrigidant
& adstringunt medicamenta, vt sunt *serapia, rosaceum, myrtinum, nymphea, & e papauere:*
saccharum rosaceum, oxalydis, & nymphea: pastilli de lemnia terra, de succino, & id genus alia medi-
camenta. Iecori etiam admouendum, si ex dextra maxime nare sanguis promanat, hoc
emplastrum, quod accipit *vnguenti santalini, vnc. vnam & dimidiam. Oleorum rosacei, &*
myrtini, an. drach. duas. Lauentur hæc olea accurate in aqua frigida, dein parum aceti adiiciatur,
cum spica nardi, syrup. vno. Misceantur, & tepida iecori apponantur. Porro si quid interea san-
guinis in ventrem, aut alia corporis loca defluxit, ipsum si multus ac copiosus fuerit, per
medicamenta grumos dissoluentia, & educentia, vacuare oportet. In ventre enim E
& intestinis in grummos coactus sanguis, incensionem facit. Quæ autem sint eiusmodi
medicamenta, suo dicemus loco.

De destillatione, grauedine, & raucitate. Cap. LV.

Catharrus. Destillatio. Grauedo. κόρυζα. Raucitas. Caussæ.

Κατάῤῥοος καὶ κατάῤῥους Græcis, *destillatio* Latinis dicitur. Fit autem, *Gal. lib. 3. de sympt. caus-*
sis teste, vbi ad os & fauces humor delabitur. Grauedo vero, quæ Græcis κόρυζα vo-
catur, dum ad nares decumbit humor, accidit. Raucedo, quæ βράγχος Græcis appellat,
vbi ad asperam arteriam destillat humor, contingit. Quemadmodum fusius in *Institu-*
tionibus nostris docuimus. Defluxus humoris caussa est cerebrum, quod quidem a frigo-
re, ad frigidam intemperiem deducitur: quod iis potissimum accidit, qui aperto capite
sese statim ambienti frigido exponunt: ab æstu vero calefit & repletur. Frigiditas etiam F
humores quæ in cerebro sunt, cogens ac constringens, perinde atque manus spongiam
imbutam aqua, defluxum eorundem in partes subiectas conciliat. Quum etiam cere-
brum sæpe ob frigidam intemperiem nutrimentum, quod ad ipsum defertur, conco-
quere haud potest, ideoq; corruptum veluti excrementum in subiectas partes decidit.

Sic non

A Sic non raro calor ambiens, humores cerebri dissoluens, destillationem creat. Præterea
omnia, quæ vltra modum caput replere possunt, defluxum humorum in partes inferio-
res excitant. Sic vinũ vtiq; immoderatius ingestum, balnea calidiora, & largior perfusio
capitis ex aqua calida, maxime si alias calidius caput exsistit: & cibus sane, qui in ventri-
culo crudus perseuerat, neq; infra excernitur, item ea, quæ sursum euaporant, in caput
impetum facere consueuerunt. Externæ caussæ e sermonibus ægri cognoscuntur. Qui Signa.
ex calore defluxu humorum ex capite laborãt, iis caput incalescit, acris tenuisq; humor
destillat, tum per nares, tum per os. Facies deniq; rubescit, & nasus iis interim exulcera-
tur. Hos etiam magna ex parte febris comitatur. Qui contra ex frigore, iis caput vndiq;
& frons distenditur, meatusq; qui in ossibus sunt, quæ ethmoidea nominantur Anato-
B micis, clauduntur, ita vt ne vox deorsum per nares, vt Pauli verbis vtar, transmeare queę-
at. Pituita quoq; & crassus humor e narib. stillat. Fugiant aęrem impense calidum & fri- Victus.
gidum, præsertim a balneo: ventos austrinos, & aquilonios, laconicum, Venerem & o-
mnia quæ aut constringere, aut dissoluere humores in cerebro possunt. Vtantur cibis
concoctu facilibus & boni succi. Deuitent eos, qui vaporum copiam ad cerebrum trã-
mittunt, nempe cepas, allia, sinapi, raphanum, & odoramẽta supra modum calida. Cu-
randum vnice, vt aluus aperta sit, & singulis diebus aliquid deiiciat. Pręterea qui destil-
latione laborant, minus in cœna, quam prandio comedant. A cibo neç legendum, nec
scribendum. Potus sit aqua mulsa aut hordei, vel aqua in qua parum cinnamomi deco-
ctum sit. Fugiendus somnus lõgior, & diuturnus, & nocturnus supinus. Moderatus autem
C & noctu factus confert. Quod ad curandi rationem attinet, consultum est, caput, veluti Curatio.
mali fontem, sanare. Vbi itaq; calida intemperie caput vexatur, iis pugnandũ præsidiis,
q̃ dolori capitis e tali caussa contracto conueniunt. Præsentissimũ aũt remedium capitis
cum aqua copiosiore calida, moderate tamen irroratio & perfusio. Hæc enim genera-
tos in capite vapores calidos euocare & discutere valet. Oportet deniq; sic laborantes
balneis multis tepidis dulcium aquarum consolari, & temperamentũ omne in melius
mutare. Qui vero caput vehementer calidum & perustũ habent, atq; ob id assidue de-
stillationibus vexantur, iis melius est hora æstiua ex rosaceo vngi. Quod si frigida intẽ-
peries infestet caput, calefacientibus ac tenuibus oleis, irino scilic. rutaceo, & similibus
perungendum erit. Irinum autem nõ solum illinitur, sed etiam naribus instillatur. Alia
D præterea, nempe *chamamelinum & anethinum*, quæ supra *de capitis dolore ex frigore orto dicta
sunt*, adhibenda veniunt. Si autem calidus humor a capite destillauerit, simulq; febris Si calidus humor.
inuaserit, & totius corporis plenitudo fuerit, sanguis e vena exteriore gibberi, quam *hu-
meralem* vocant, mittendus erit. Sin sanguinis missione propter iustas caussas vti non li-
ceat, clysteri aluus eluenda, atq; a capite exsuperantes humores deorsum trahendi, aut
medicamentum bilem per inferna ducens propinandũ, vt sunt *catapotia aurea, alephangi-
na, azaaret, & similia*. Auertendi quoq; a capite sunt humores frictionib. extremitatum,
ligaturis, & cucurbitulis scapulis admotis. Intra corpus adhibeantur, quibus alterandi,
& feruorem atq; acrimoniam bilis exstinguẽdi facultas inest: veluti est *serapiũ violaceum,
nymphea, e papauere, diacodium, præsertim vbi iam æger cubitum iturus est*. Siquidem somnum
E suauem affert, & destillationem reprimit, item eorundem sachara. Embrochæ etiam &
odoramenta supra in capite *de dolore capitis* commemorata applicentur. Emplastrũ de-
nique e terra lemnia, aut bolo armenia & plantaginis succo paratum, raso capite impo-
natur. Si vero frigidus humor sit, qui a capite destillet, per ea, quæ pituitam purgãt, cor- Si frigidus humor.
pus vacuabis. In quem vsum multũ confert validi clysteris iniectio. Præstet tamen prius
exhibere medicamenta incidentia & pręparantia, *vt supra aliquoties dictum est*. Quo per-
acto, a capite auertere atq; retrahere humores oportet. Dein vbi humores cocti fuerint,
apophlegmatismis, gargarismis, & similib. medicamentis caput expurgandum. Sacculi pre- Sacculus.
terea capiti admouendi sunt, qui habent: *Florum chamameli, maiorana, meliloti, betonica,
stœchadis, foliorum lauri, pulegii, origani singul. manipulum dimidium. Cinnamomi, garyophyllo-
F rum, vtriusq; drach. vnam. Maceris drach. dimidiam. Nucis moschata, drach. vnam & dimidiam.
Gallia moschata, drach. vnam.* Terantur singula, & trita in sericum seu tenue linteum de-
mittantur, formeturque sacculus, qui suturæ coronali imponatur. Plurimum quoque Destillationem reprimentia.
conducit, caput oleis calidis, irino nimirum: anethino, & rutaceo perungere. De-
stillationem autem reprimunt omnia, quibus exsiccandi inest facultas potissimum

Destillationem reprimentia. vero nigella torrefacta. Et cuminum deustum linteolo inditum & illigatum, præsens A
auxilium adfert, si idipsum ægrotantes odorent. In eundem vsum suffimenta adhibere
Pastilli pro suffitu. conuenit, quale est quod accipit: *Thuris, mastichis, vtriusque drach. vnam. Ligni aloes, scrup.
vnum. Cinnamomi, garyophyllorum, vtriusque scrup. duos. Galliæ moschatæ, drach. vnam & dimidiam. Foliorum lauri, santalorum luteorum, & rubeorũ sing. drach. vnam. Moschi, ambar, vtriusque granum vnum.* Trita excipiantur stacte quod satis est, & informentur pastilli, quorum vnus prunis inferat. Aliud quod habet: *Saluiæ, maioranæ, rosmarini singul. drachmam
vnam. Maceris, garyophillorum, cinnamomi, singul scrupulos duos. Ligni aloes, scrupulum vnum.
Thuris, vnciam vnam & dimidiam.* Terantur omnia prius, & dein commisceantur, fiatque
puluis, qui, exigente vsu, carbonibus ignitis inspargatur. Grauedinis eadem quæ destillationis curatio. Post igitur tum totius corporis, tum capitis purgationem, cerebri re- B
siccationi studendum. Sunt vero qui laminam ferream donec plane candescat, igni
iniiciunt, ac ei postea acetum rosacei instillant atque affundunt, vaporemque inde e-
Raucitatis curatio. latum in nares recipiunt. Raucitas autẽ iisdem fere, quibus tussis, curatur medicamentis, de quibus infra dicemus.

De dentium dolore. Cap. LVI.

Caussæ. IS dolor, qui Græcis ὀδονταλγία dicitur, a calida vel frigida intemperie interdum excitatur. Nonnunquam etiam propter humorum ex capite in eorundem radices defluxum, qui sua illos acrimonia vel erodunt, aut consimile in eis malum sua concitant copia, quale est circa partes carnosas phlegmone. Dentium vero dolor, siue gingiuarum C
Signa. phlegmone, interim in propria ipsorum substantia, interim in neruo, qui illorum radici
insetitur, oritur. Si a nuda qualitatis intemperie dolor accidit, minime grauatiuus erit.
Calidaque intemperies ex totius corporis temperamẽto, quod itidem calidum est, item
facie subrufa, & præcedenti victus ratione calida deprehenditur. Frigida ex contrariis
indiciis cognoscitur. Si vero ab humore aliquo copioso influente dolor oriatur, non solum in dentibus grauatiuus sentitur dolor, verum etiam in reliquis partibus, quas pertransit. Calidus autem humor vehementiorem, frigidus vero remissiorem mitioremque
Victus ratio. que dolorem excitare solet. Victus ratio, quæ ne dolor accidat, munire potest, eiusmodi sit, vt nullo non tempore quæ supra modum calida aut frigida sint, deuitentur. Vnice autem cauendum, ne statim sese sequantur. Fugienda quoque acida, acerba, & viscosa D
omnia. Lactis etiam frequens vsus, dentibus mirifice obest. Studium & diligentia assidua sit in purificatione dentium, quæ vna sane res eos a corruptione omnium maxime
tutos reddit. Cibi quorum frequens vsus est, boni sint succi, & concoctu faciles. Dolo-
Curatio. Si a frigore. re vero infestante, pro caussæ diuersitate, alia atque alia victus ratio præscribatur. Curandi ratio, si nuda qualitatum intempetie dolor obortus sit, solis iis quæ alterare valent, præsidiis perficitur. Si igitur a frigore sit, proderit vino tepido colluere dentes. Extrinsecus autem maxillæ calefacientibus oleis chamæmelino, rutaceo, irino, & similibus inungantur. Pro oris quoque collutione in aceto decoquantur *origanũ, calamintha,*
Si a calore. *hyssopus, pulegium, dictamnus, satureia verbenaca recta radix, & similia.* Si autem a calore den-
tes dolere cœperint, in aceto decoquere oportet portulacã, parietariã, semperuiuum E
minus, & glycyrrhizam. Quod si intolerabilis exsistat caloris sensus, vtendum est semi-
Si ab humorum redundantia. Venæ sectio. nibus lactucæ, intybi hortensis, & papaueris, decoctis in aceto. Forinsecus oleis frigidis,
rosaceo, nymphææ, & id genus aliis partes dolenti denti vicinæ inungendæ. Porro, si
ob humorum redundantiam dolor excitatus fuerit, si ætas, anni tempus, aliaque permiserint, ac corporis plenitudo aderit, a sanguinis missione ordiri curationem oportet.
Incidere autem conuenit venam gibberi superiorem, quam humeralem vocãt, & quæ
e directo male affectum locum respicit. Quæ si non contingat, eam, quæ media exsistit.
Purgatio. Eo peracto, venas sub lingua secare oportet, aut scapulis cucurbitas affigere. Si vero vnus duntaxat humor vitiosus redundauerit, medicamento quod eum humorem purgare consueuit, vtendum erit. In eum etiã vsum clysteres mirifice conferent, quod non F
Reprimentia. solum aluum emollire, verum etiam humorum impetum ad inferiora auertere queant.
Corpore vniuerso exinanito, ea quæ reprimunt medicamẽta admouere licebit: vt sunt
succi plantaginis, rosarum, portulacæ, lactucæ, intybi hortensis vtriusque, aut prædictorum decoctum, aut stillatitii liquores, cum exiguo aceto. Vnice autem conducit dolentes den-

res acri

A tes acri aceto calido, cum immatura galla colluere. In eundem vsum *decocto solani, lactucæ foliorum salicis, radicis penthaphylli, gallarum, & halicacabi vtendum*. Extrinsecus partes dentibus dolentibus vicinæ *oleo rosaceo, nymphea*, inungendæ, & emplastrum ex hordeacea farina imponendũ. Principio vitii iam transacto, reprimentibus admiscenda erunt discutientia: vt est *fænograci, seminis lini, althea, hyssopi, & id genus aliorum decoctum*. Hoc tempore meliloti radix in vino, donec dimidiũ absumatur, elixa, ore ea parte, quæ dolet cõtenta, præcipue auxiliatur. Vtramq; enim facultatẽ, discutiendi nimirum & reprimẽdi, meliloti obtinet. Origanum præterea hoc tempore dolorem dentiũ lenit, & protinus tollit, si redactum in puluerem cum nitro gingiuis inspergatur. Ad stupefacientia, nisi summa vrgente necessitate, & nisi humorum defluxus calidus exstitat, perueniendum
B non est. Illis quoq; paulatim vtẽdum. In hunc vsum, *decoctum seminis, aut foliorum hyoscyami, cum aceto adhibere licebit*. Philonii quoq; drach. vna in aqua, aut vino diluta, non parum auxilii adferet. Ceterum si dolores a frigidorum humorum confluxu orti fuerint, calida magis medicamenta sunt adhibenda. Frigida enim humores crassos & frigidos cohibent, ac ne difflari queant impediunt, atque adeo dolorem vehementiorem reddunt. Quare tum hoc potissimum medicamento vtendum erit, quod habet: *Piperis, pyrethri, meliloti, singul. drach. vnam. Trita dentibus dolentibus aspergantur*. Porro inter ea quæ a totius essentiæ proprietate conducunt, egregie facere fertur ranæ in aqua & aceto probe elixæ ius, diutius ore retentum. Præclare etiam confert senecta serpentis, in vinu, aut aceto cocta. Eadem quoq; vsta & trita, cum oleo ad mellis crassitudinem redacta, den-
C tiq; imposita dolenti succurrit. Quod si vero prædicta nihil contulerint, dens aut ferro, aut medicamentis auferendus erit. Vt autem dentem citra dolorem auferre liceat, hoc medicamento vtendum. Pyrethrum acerrimo aceto in dies quadraginta conditum, deinde tritum in vsum adserua. Qui vbi postulauerit, reliquus dentes cera præmunitos custodito: ipsum vero qui dolet, circumcirca purgatum hoc medicamento integito, & post horæ interstitium digitis extrahito. Præclare facit *lappa herbæ radix ferventi cinere calefacta, & denti assidue apposita*: parua enim mora dentes tollit. Cucurbitæ syluestris deniq; radicem cauo impone, & dentẽ eruet. Vermes terrestres in testa exustos, in cineremq; redactos contere, & circumraso prius denti vbertim adsperge, & per diem & nocte excidet sua sponte. Hoc Aetius confidenter esse vtendum monet, quod veluti mysterium
D iam sæpe sit celebratum. Erucam e brassica natam frequentius ad ipsum dentem adhibe, cadetq; sua sponte. Hæc in præsentia vt paratu facilia commemorare volui. Plura alia habet Aetius *lib. 8. cap. 34*.

Difcutiẽtia.

Stupefacientia.

Quæ a tota essentia cõducunt.

Vt dens citra dolorẽ & absque ferro extrahatur.

De dentibus denigratis, liuentibusq; & mobilibus. CAP. LVII.

Liuent aliquando dentes ac nigrant per vniuersam eorum substantiam, non dissimile quiddam phlegmoni patientes, ob influxum vitiosorum humorum. Vt autem dentes sint mobiles, interdum ictus, aut casus in caussa est. Alias a redundanti humiditate, quæ neruos & ligamenta relaxat, dentes mobiles euadunt. Alias etiam ab erosione aut flacciditate gingiuarum, quibus dentes circundantur. Curatio a vitiosi humoris purga-
E tione auspicanda. Postea vero, si dentes liuore aut rubigine labutant, humores vitiosi, quia dentes confluxerunt, exsiccantibus sunt medicamentis dissipandi, vt est *lycium, thus, menta, galla, masticha, myrrha, nigella, & eiusmodi*. Inter multa vero alia hoc potissimum confert, quod habet: *Nigellæ, myrrhæ, thuris, singul. drachmam vnam. Mastiches, piperis albi, vtriusq; scrup. duos. Pistolochiæ, scupulum vnum. Aluminis scissi, drachmã vnam*. Trita redigantur in puluerem, quo dentes perfricentur: aut resina terebinthina excepta, dentibus circumlinantur. Humoribus vitiosis depastis, dentifriciis vtendum, quibus extergendi & exiccandi facultas inest, quale est quod accipit: *Nitri aluminis scissi, cornu ceruini vsti, singul. drach. vnam. Myrrhæ, scrup. vnum. Radicis iridis illyricæ, thuris, mentæ siccæ, singu-*
F *lorum drachmam vnam & dimidiam. Salis vulgaris tosti, pistolochiæ, vtriusque drachmam vnam. Pumicis, testarum sepiæ, vtriusque drachmam vnam & dimidiam. Piperis, pyrethri, pulegij sicci, singul. drach. dimidiam. Parietariæ, testarum ouorum tritarum*. Tusis & cribratis omnibus, fiat puluis, quo dentes quotidie fricentur. Ad mobiles vero dentes ea quæ adstringunt, & laxas gingiuas firmant, atque stabiliunt, admoueantur medicamenta. Prosunt itaq; collutiones oris ex decoctis rerum adstringentium, qualis est quæ habet: *Rosarum rubea-*

Caussæ.

Curatio. Dentium denigratorum. Puluis.

Dentifriciũ optimũ.

Dentium mobilium. Collutio oris.

rum, menta, plantaginis, singulorum manipulum dimidium. Corticum nucum cupressi, drachmam A
vnam. Seminis myrti, rhois, vtriusq; drach. dimidiam. Malicorij, gallarum, vtriusq; drach. duas.
Acaciæ, scrup. duos. Decoquantur singula in vino nigro adstringente, & cum eo crebro
Dentifriciū. os colluatur. Colluto ore, hoc dentifricio vti licebit, quod habet: *Gallarum, putaminum*
mali punici dulcis, vtriusque drach. vnam. Balaustiorum, rhois, myrrhæ, singulorum scrup. vnum,
Rosarum purpurearum, calyculorum glandium, sanguinis draconis, singul. drach. vnam. Thuris,
cornu cerui vsti, vtriusque drach. vnam & dimidiam. Radicis bistortæ, & pentaphylli, sing. scrup.
duos. Tritis & cribratis omnibus, fiat puluis, quo dentes perfricentur. Aut cum oxy-
melite scyllitico excipiantur, & vsu exigente illinantur.

De aphthis. CAP. LVIII. B

Aphthæ. Alcolæ. Caussę. QVæ in oris superficie fiunt vlcera, ac ignei caloris quiddam obtinent, Græcis ἄφθαι,
barbaris & recentioribus *alcolæ* nominantur. Sunt autem nunc subalbidę, nunc
subrubræ, alias crustæ modo nigrescunt, & hę omnium periculosissimæ exsistunt. Ori-
untur, vt plurimum, infantibus, puerisq; lactentibus, quum scilicet aut lac nutricis fue-
rit vitiosum, aut non probe ipsum infans concoxerit. Fiunt etiam aliquando in iis qui ad
perfectam ætatem perueniunt, tum propter vitiosorum humorum ad os defluxum, tū
Signa. propter acrimoniam eorum quæ comeduntur & bibuntur. Cognitio vniuersarum fa-
cilis est, vtpote quæ visui & tactui subiectę sint. Ad tactum quidem calidiores quam
conuenit partes fiunt, tumoresque excitantur. Visu vero ex colore cognoscuntur. Quę
enim rubicundiores sunt, sanguinei humoris dominium indicant: flauiores, bilis ama- C
Curatio infantium. ræ: albidiores, pituitæ: liuentes vero & nigræ factæ, bilis atræ. Quæ infantibus acci-
dunt, facile curantur per ea, quæ mediocriter adstringunt, vitioso tamen nutricis lacte
prius conuenientibus cibis ac potibus contemperato. Ea vero ipsis pueris in cibis po-
tissimum offerenda. Oportet igitur miscere cibis aliquid ex malis cotoneis, & aliis acer-
bis, pyrisque sorbis, & mespilis. Interdum etiam lactucæ quiddam & intybi hortensis,
ac portulacæ cibo admiscendum, phlegmone nimirum vlceribus accedente. Conue-
nit quoque lens cum aceto & aqua decocta, ac modico pane commanducata. Quod si
infans ipse cibum capere non possit, nutricem eius huiusmodi victu vti oportet, nec nō
ora infantium conuenientibus medicamentis illinire. Si enim subrufæ fuerint infan-
tium aphthæ, a principio cum iis quæ mediocriter adstringunt & refrigerant curantur. D
Quare iis collutiones oris ex succis rosarum purpurearum, plantaginis, solani, oxalydis,
aut eorundem liquoribus stillatitiis prosunt. Item ex decocto gallarum, balaustiorum,
santalorum, rhois obsoniorum, acaciæ, & similium, admixto succo medicato e *ribes, aut*
Adstringētia calida. *diamoron.* Si vero subflauæ fuerint, iisdem quidem vtendum, sed magis refrigeranti-
bus. Si subalbidæ adstringentibus & exsiccantibus cum quodam calore vtendum. Eius-
modi sunt *thus, myrrha, mastiche, nuces cupressi.* His etiā ea, quæ paulo ante sunt cōmemo-
Curatio ad ulcerum. rata, miscere licebit. Si liuentes & nigrescentes fuerint, iis quæ generosius discutiunt v-
tendum. In hoc casu confert *melilotum, chamamelum, anethum, fœnogræcum*, adiectis tamē
semper adstringentibus. In iis, qui iam perfectæ sunt ętatis, vnice corporis natura consi-
deranda venit, numne mollis sit & humida, an dura vel sicca. Siquidē duriorib. & robu-
stiorib. corporib. veluti sunt piscatorū, nautarū, venatorū, & agricolarū, validiora etiam E
remedia sunt adhibenda: imbecilliorib. autē & molliorib., vt sunt *eunuchorum, & mulier-*
Victus. *cularum*, mitiora. Quod itaq; ad victus rationem attinet, in hac ætate cōstituti, ab omni-
Curatio. bus q̄ salsa & acria sunt, quæq; vitiosos succos progenerare possunt, abstineant. Quod v.
ad curationem ipsam spectat, in plenitudine totius corporis, si nihil impediat, primum
vena humeralis, dein illæ q̄ sub lingua sunt, incidendæ. Si vero cacochymia corpus labo-
rauerit, humoris vitiosi & molestantis purgationem moliri oportet. Corporea redun-
dantibus humoribus vacuato, medicamēta quibus adstringēdi & reprimendi facultas
Moderata aphtharum remedia. inest, admouenda. Moderata vero ad aphthas remedia hęc sunt: *Omphacium in vino auste-*
ro aut mulso dissolutum. Rhus obsoniorum eodem modo. Rosarum flos, ipsaq; rosa sicca cum melle ro- F
Vehementiora. *saceo.* Vehementiora sunt, quæ paulo antea commemorauimus. Deinceps vero ea quæ
citra mordacitatem discutiunt, vt est *fœnogræcum, glycyrrhiza radix, melilotum, anisum, &*
Ad putrescētes aphthas. *alia quæ prius recensuimus.* Atqui si exulcerationes putrescere incipiant, præclare facit,
maxime in infantibus, ex decocto gallarum & melle illitio. Gallas igitur contusas aqua
deco-

A decoque, & cum decocto percolato parē menſurā mellis permiſcēs, rurſus decoque do-
nec ad mellis craſſioris ſpiſſitudinem redigatur: eoq; vt maximo remedio vtere, ita vt lo-
cis illitū ſatis diu digitis adfrices, aut tomento lanæ purpureæ digito circumuoluto par-
tibus vlceratione laborantibus apprimas. Egregie quoq; facit centaurii minoris exuſti
cinis illitus cum melle. Cupreſſi etiā pilulæ exuſtæ eodem modo. Cornu quoq; ceruinū
vſtum, tritum, & ad frictum mirabiliter cōducit. Ad aphthas vero quæ proſerpunt ſum-
me efficax eſt, fœniculi radix vſta per ſe, & cū melle illita. Itē amurca in æreo vaſe, do-
nec in mellis craſſitudinem cogatur decocta, & illita. Nec min⁹ cōfert gallarū, aluminis,
& balauſtiorum puluis, æquales ſingulorum partes aſſumēs per ſe, aut cum melle illitus.

De fœtore oris. CAP. LIX.

B GRauis moleſtuſque oris dolor magna ex parte propter putreſcentes gingiuas, aut Cauſſæ.
dentes, aut ciborum reliquias illic detentas accidere ſolet. Nonnunquam ob cutis
oris calidam intēperiem. Interdum etiam ob humorē corruptum, aut putrefactum, in
ore ventriculi hærentem. Contingit quoq; vt nonnunquam oris aut pulmonis exulce-
ratione, moleſtus ſit oris halitus. Si propter putreſcentes vel gingiuas, vel dentes, vel ci-
borum reliquias oris fœtor accidit, prompte quidem cognoſcitur aut viſu, aut de ægroti
ſermonibus. Quod ſi a calida oris intemperie naſcitur, tum calor in ore ſentitur, ac ſitis
infeſtat. Si vero propter os ventriculi, tunc ante cibi ſumtionem potiſſimum oris hali- Signa.
tus moleſtus & grauis eſſe ſolet. Oris exulcerationes viſui ſubiectæ ſunt. Pulmonis ſane,
totius corporis extenuatione ac tuſſi, quæ illius ſunt ſymptomata, facile dignoſcuntur.
C In victus ratione omnia quæ prompte in ore aut ventriculo corruptionē accipiunt, æger Victus.
euitet. Talia ſunt, *lac, piſces, fructus fere omnes, medullæ, pinguia, aqua praua, & ſimilia.* Cibi
igitur, quibus vtitur, ſint boni ſucci, & concoctu faciles. Aſſis tamen magis, quam elixis
vtendum. In fine prandii & cœnæ adſtringentibus pyris, cotoneis malis, & eiuſmodi
veſci licebit, iis potiſſimum, quibus ab ore ventriculi ingratus exhalat odor. Pro diuerſi-
tate cauſſarum potus nunc ſit vinum, nunc hordei, aut cinnamomi decoctum. Somnū a Curatio.
cibo ſtatim fugere oportet. Si ob gingiuarum, aut dētium corruptionem oris fœtor fiat,
corporiſq; adſit plenitudo, ex humerali vena primum ſanguis mittendus erit, & cucur-
bitulæ ſubinde ceruici ſunt affigendæ. Sin cacochymum fuerit corpus, idoneo medica-
mento redundans ac moleſtans humor vacuandus erit. Corpore autem vacuato, loca-
D libus vtendum, collutionibus præſertim, quæ hoc in loco mirifice conferre ſolent. In- Collutio oris.
ter multas autem hæc non parum conducit, quæ habet: *Roſarum purpurearum, plantaginis,
polygoni, ſingul. Manipulum vnum & dimidium. Gallarum, balauſtiarum, nucis cupreſſi, ſingul.
drachmas duas. Putaminum malorum granatorum, drach. vnam & dimidiam. Aluminis liqui-
di, vnciam vnam.* Decoquantur in aqua iuſtę quantitatis ad tertias: iuri decocti per colū
transfuſo admiſceatur *mellis roſacei colati, diacaryon, vtriuſque vncia dimidia. Diamoron, dra-
chmas duas.* Commixtis omnibus, fiat collutio, cum qua mane & veſperi dentes & gin-
giuæ colluantur. Proderit etiam frequens collutio ex aqua, cui acetum permixtum ſit,
mane & ſtatim a cibo. Quod ſi citra exulcerationem fuerit grauis ille oris odor, iridis rā-
dicem in vino veteri odorato maceratam, ad colluēdum aſſidue exhibere, atq; etiam in
E ore retinere conuenit. Myrrham quoq; in vino meraco dilutam, colluendam pręberé
oportet. Non parum etiam confert commanducatio *pyrethri, tamariſci, & rutæ.* Collutio Odorē bonum faciēs,
item *ex aceto ſcyllitico, aut decocto ſaluia, aut ſolo vino.* Decoctum quoq; menthę in aceto & & dētes dealbans.
aqua iuuat, ſi illo aſſidue os colluatur. Hoc ſane bonum facit odorem, & dentes dealbat.
Habet *ſalis candidi, pumicis, origani, ſingul. drach. duas. Radicis iridis, drach. vnam. Florum iunci* Si a calida intēperie.
odorati, drachmam dimidiam. Contritis omnibus iis & commixtis, dentes fricato. Si a ca-
lida intemperie fiat oris fœtor, contrariis curetur medicamentis. Sin ab humore in ore
ventriculi corrupto accidat, per ea q̄ humorem illum vacuare poſſunt, ſanetur. Cōmo-
diſſime autem ea, quę in ore ventriculi ſunt, per vomitum educuntur. Qua vero ratione
F vomitus ſit concitandus, diximus *cap. 34.* Poſt hæc medicamenta, quæ ſtomachum ro-
borare poſſunt, exhibenda: qualia ſunt *odoratum roſaceum, diambar, hydromalum, & eiuſ-
modi.* Medicamenta vero, quę in omni cauſſa competunt, ſunt *garyophylli, maſtiche: macer,* Remedia in ſingulis cauſis competentia.
lignum aloes, cinnamomum, roſæ, ſantali, nux moſchata, cubeba, & alia huius farinæ. Hæc ſuffi-
ciant, quotquot enim ſunt alia capitis vitia, quorum nominatim curationem huc in li-
bro non perſtriximus, facile ex iis, quę diximus, curare cuiuis licebit.

LEONHARTI FVCHSII DE MEDENDIS SINGVLARVM PARTIVM CORPOris humani a summo capite ad imos vsq; pedes malis, Liber II. A

De columellæ phlegmone. Cap. I.

Carnosa quædam particula in summa oris parte dependens apparet, si quis toto ore plurimum aperto linguã deprimat: q̃ quidem veterib. Græcis duobus appellata est nominibus, *γαργαρεὼν & κίων*, hoc est, *gurgulio & columna*: posteriorib. v. prope omnibus *κιονὶς*, i. *columella*, vocata est. Hæc sæpe admodũ in phlegmone infestatur, idq; ex influxu sanguinis, aliorumq; humorũ a capite descendentium accidit. Visui vitium subiectum est: acceditq; in deglutiẽdo difficul- B tas, *dolor, tumor, & rubedo columellæ, & febris*. Victus ratio talis fere, qualis in reliquis phlegmonibus, constituenda. Conuenit autem maxime quies, & taciturnas, inediaque. In cœna parum, aut nihil comedendum. Curandi ratio, si plenitudo corporis adsit, a venæ sectione ordienda erit. Incidenda v. initio vena in gibbero exterior, quam humeralem nominant, deinde ea quæ sub lingua est. Aluus prærerea clysteribus aut glãdibus subducenda, vt scilicet hac ratione non solum vacuentur, verum etiam a loco patiente cõfluentes humores deorsum trahantur. In hunc etiam vsum cucurbitulas scapulis affigere oportet. Neque sane prætereunda sunt præsidia, quæ fluxum humorum reprimere valent. Nam vt in aliis omnibus, in quibus ex influxu humorum morbus exsistit: ita & in hac parte prima auxilia fluxum reprimunt. Adstringentis itaque facultatis hæc esse o- C portet. Et si quidem moderatus sit humorum influxus, ea quæ moderate adstringunt, qualia sunt, quæ austera nuncupantur, adsumenda. Vbi autem vehementior fuerit, acerba etiam sunt adiungenda. Ambo siquidem adstringunt, sed imbecillius austera, vehementius acerba, *vt copiose libro 4. De simplicium medicamentorum facultatibus capite sexto & septimo monstrat Galenus*. Collutionibus igitur ex iis paratis vtendum, inter quas moderatæ sunt quæ ex palmulis decoctis, aliquando sola aqua, aliquando etiam adiecto modico melle fiunt. Similiter autem & ex rosis, pampinis vitis, pdosella, rubo, cypero, cytinis, siliquis, radice mori, malis austeris, aut acerbis, seminis plantaginis, & sorbis. His fortiores sunt quæ ex decocto myrti, & baccarum eius, item acerborum malorum cotoneorum, & surculis quercus, similiterque glandium eius, mespillorum, & corno- D rum parantur. Præclarissimæ vero conficiuntur ex gallis, rhu obsoniorum, acacia, & vtriusq; punici mali floribus, & earundem putaminibus. Mirum autem, quantum prædictorum mixturæ, simplicium & immixtorum vsum excedant. Inter composita vero medicamenta plurimum præsidii affert hoc, quod habet: *Liquorum stillatitiorum rosarũ, plantaginis, oxalidis, prunellæ, solani, singulorum unc. duas Diamoron, succi medicati eribes, unc. dimidiam. Succi medicati ex oxyacantha, drachmas duas & dimidiam. Aceti in quo rhus maceratus sit, unc. vnam. Succi malorum granatorum, unc. dimidiam. Misceantur singula, & cum iis os colluatur.* Aliud æque præstans, quod accipit: *Rosarum purpurearũ, rubi, vtriusq; manipulũ vnum. Balaustiorum, putaminis malorum punicorum, gallarum, glandium quercinarum, singul. drach. tres. Rhous, hypocisthidis, acaciæ, singul. drach. duas. Seminis oxalidis & cotoneorum, vtriusq; drach. vnam. Decoquantur in lib. 1. aquæ fontanæ, dum medietas relinquatur. Iuri per colum trans-* E *fuso adyciatur diamoron, vncia vna. Succi medicati e ribes, diacoryon, vtriusq; drach. dua & dimidia. Aceti optimi, drachma sex.* Commixtis omnibus, fiat gargarisma. His quidẽ medicamentis in principio morbi vtendum, & tunc potissimum, vbi affectus non habuerit maiorem caussam, nec ægri corpus multis refertũ fuerit humoribus, neq; pars affecta phlegmone natura imbecilla exstiterit. Sin contra euenerit, sæpe quidem initio, sæpe vero paulo post, hoc est, tertio die, quippiam ex discussoriis medicamentis commiscendum erit, vt est *lini semen, fœnograeci, & althææ, radix iridis, atque mel.* Quare Medicus perspecta caloris in ipsa phlegmone magnitudine, considerataq; influxus ad eã multitudine, atq; F amplius in toto corpore humorum copia perpensa, vel eorum quæ adstringunt, vel quę discutiũt augebit mixturã. Porro quotquot sunt eius generis medicamenta, hæc tepida adhibeantur: siquidem ea quæ phlegmone laborant, frigus non tolerant. Post vigorem discussoria medicamenta tuto adhibentur, nisi columella indurari cœperit, tunc enim emollientibus etiam vtendum erit medicamentis, *lini scilicet semine & fœnograeci, malua*

Margin notes: γαργαρεὼν. κίων. Columella. Caussa. Signa. Victus. — Curatio. Venæ sectio. Auersio. — Collutiones. — Composita medicamẽta. — Gargarisma. — Discussoria medicamẽta.

A *maluæ, althea, tragacantha, & similibus e quibus gargarismata parari possunt.* Posthæc discutientibus, vt est *hyssopi, origani, pulegij, eartearum, & radicis glycyrrhizæ decocto vti oportet.* Si vero ad suppurationem tendat, id quod ex eius colore deprehenditur, nec sua sponte a collutionibus mulsæ, & oxymelitis scyllitici pus erumpat, ferro aperienda erit. Post puris eruptionem extergentibus & repurgantibus medicamentis, verbi gratia aqua hordei cum melle rosaceo mista, aut aqua mulsa, ac subinde glutinantibus, potissimum autem eupatorii succo, vtendum.

De laxata columella. CAP. II.

NOn raro accidit, vt columella laxata, radici linguæ ac faucibus incumbens, propē-
B dat. Vitium hoc latini *laxatam columellam*, barbari *casum vuulæ* appellāt. Quapropter initio eandem curandi rationem quam eius phlegmone exigit. Corpus enim, & caput, principio vacuanda per medicamenta capite præcedenti dicta. Sunt qui piper nigrum, quod exsiccat vehementer, in tenuissimum puluerem tritum, vt columellā contingat, insufflent. Quibus peractis, collutiones & gargarismi ex iis quæ adstringunt & exsiccāt parentur in hunc modum: *Rosarum purpurearum, oxalydis, eupatorij, singulorum fasciculum manipularem vnum. Gallarum, drachmas duas. Aluminis, drachmam vnam. Myrrhæ, thuris, vtriusque drachmam dimidiam. Seminis lini, drachmam vnam & dimidiam.* Coquantur in aqua ad tertias, & iuri decocti per colum transfuso adiiciatur aceti optimi, vncia dimidia & fiat gargarisma. Prosunt etiam pulueres per calamum vel arundinem insufflari, qua- Gargarisma.
C lis est qui habet: *Rosarum rubearum siccarum, gallarum, aluminis scissi, singulorum drachmam vnam & dimidiam. Piperis, cinnamomi, zinziberis, vtriusque drachmam dimidiam. Myrrhæ drach. vnam. Contusa & cribrata per calamum insufflato. Nuces etiam accipe virides, & exsiccato & palmularum ossa vbi velis sufficienter exurito, & amborum æquales partes misceto, ac siccis trisis vtitor.* Item *gallæ immaturæ, salis ammoniaci, vtriusque drachmam vnam. Trita insufflato.* Cinis item hirundinum exustarum tenuissime contritus, cum melle permistus, vuæq; illitus prodest. Per ea itaq; quæ dicta sunt, in naturam suam reducere columellam oportet, omni conatu & molimine adhibito, neque festinandum ad eius excisionem. Quod Hippocrates quoque præcipit, qui sic scriptum reliquit: *Gurgulio sine periculo præcidi & scarificari quoad rubidus ac magnus fuerit haud potest, etenim phlegmone & sanguinis profusio eis accidit. Proinde oportet hunc aliis quibusdam medicamentis per id tempus extenuare eniti.* Hæc ille. Puluis. 3. Prog. 23.
D Quum autem per præsidia, quibus extenuandi inest facultas, nihil iuuantur, atque adeo suffocationis periculum imminet, ad eius excisionem veniendū erit: antea tamen aluo vacuata. Quod Hippocrates etiam loco prius citato diligenter monuit, dicens: *Vbi vero secretum fuerit omne id, quod vuam appellant, sitque pars gurgulionis extrema maior & rotunda, superior autem tenuior: per illud tempus manus moliri tutum est.* Sed præstat simul aluū subducere, antequam manus adhibeatur, si tempus ita permittat, ne æger strangulетur. Porro vt manum commodius adferas, æger in splendenti & claro loco collocetur, & tunc quidem os eius diducatur: mox vero immisso forcipis extremo, ipsa columella producta obtorqueatur. Obtorta enim velut stupida efficitur, & illaqueata curuatur citra magnam sanguinis eruptionem. Quapropter immorari oportet aliquandiu, ac Columellę.
E eam detinere quousque æger tolerare possit: tuncque auferre non supra forcipem incisione facta, sed ad eius fundum. Quum enim pelliculis referta sit ipsa columella, & ob laxitatem cedat, prolixa sane inspicientibus apparet. Vnde multi inexperti Medici, siue per errorem, siue per ignorantiam altius incidentes, eam funditus auferunt, maximique incommodi auctores ægro existunt. Columella præcisa, caput reclinetur, ne sanguis ad interiora repat: ac subinde os cum decocto rhois, acaciæ, gallarum, adiecto stillatitio rosarum liquore colluatur. Postea ea quæ cicatricem inducere possunt, adhibeantur.

F

De tonsillarum phlegmone. CAP. III.

TOnsillæ, quæ Græcis παρίσθμια vocantur, *Galeno lib. 3. Aph. Comment. 26. auctore*, sunt phlegmones eorum, quæ iuxta Isthmum sunt locorum. Hic vero per isthmum oportet intelligere partem illam, quæ os & gulam interiacet. Sic autem per metaphorā nominatur, ab iis, qui proprie dicuntur isthmi, qui angusti quidam terræ inter duo maria sitæ transitus existunt. Glandium vero, quæ in fine oris vtrinq; linguæ appositæ sunt, παρίσθμια Tonsillæ. Isthmus.

ἀντιάδες. e defluxu ex capite tumores & phlegmones, Græcis *ἀντιάδες, vt loco iam citato testatur Galenus*, appellantur. Verum ipsas etiam glãdulas Græci *παρίσθμια καὶ ἀντιάδας*, quod scilicet circa isthmum, & sibi ex opposito sitæ sint, nominant: quemadmodum Latini *tõsillas*. Barbaram sectantes Medicinam, *amygdalas* nuncupant. Hæ sane frequentissime phlegmonem incurrunt: calidi enim & humidi sunt earum loci. Hoc vitio magis corripiuntur hi, qui plurimo sanguine abundant, & pueri, atque infantes adhuc lactentes, ex lactis A

Caussæ. haustu. Accidit etiam plerunq; adultis a nimia meri potione, & a multa ac auidiore de-
Signa. uoratione ciborum, maxime acrium, & asperitatem inducentium. Sic affectis trãsglu-
Victus. tiendi accedit difficultas, & dolor, aliquando etiam febris. Incipiente itaque phlegmone, cibum subtrahere oportet, & aquæ potum, aut aquam, in qua parum cinnamomi sit decoctum, exbibere, præsertim febre simul irruente. In vniuersum vero victus ratio ta- B
lis sit, qualis in aliis phlegmonibus. Cibi autem sint exigui & sorbiles, quod alias deglu-
Curatio. tiri non possint. Quod ad curationem spectat, si leuis fuerit phlegmone, gargarismis adstringentibus & reprimentibus, quales in principio phlegmone laborantis columellæ assumuntur, vtendum. Cauendum tamen inter initia, ne mel gargarismis admisceatur: habet enim acrimoniam, & irritat. Verum si phlegmone vehemens fuerit, & periculum suffocationis imminet: vena gibberi exterior, quam humeralem vocant, eiusdem lateris incidenda est, repetita sanguinis detractione: maxime si iuuenis sit æger, & multo sanguine abundet. Quod si venter non probe egerat, iniiciendus est clyster. Infantium vero ventres glande immissa, & sedis illitionibus irritare oportet. Post va-
cuationem reprimentibus vtendum medicamentis, idque ad morbi vsque vigorem. C
Quapropter prisanæ succum, in quo vuæ passæ decoctæ sunt: aut sapam, vel decoctum glycyrrhizę, aut ficuum, aut hyssopi gargarisandum. Hæc vero omnia, *vt antea quoq; monuimus*, tepida sunt exbibenda. Extrinsecus autem leniter fouere conuenit spongiis impositis, aqua in qua flores chamæmeli, vel altheæ, decocti sunt. Cataplasmata quoque ex *farina hordei, semine lini, fœnogræci, & similibus* imponenda. Remittente autem & declinante phlegmone, mel in gargarismos admiscere conuenit: quod in principio, & in augmento minime faciendum, ne acrimonia, quam obtinet, fluxum concitet. Hoc etiam tempore calidiores gargarismi prosunt. Extrinsecus autem lana mollis, oleo imbuta, collo circumponenda. Quod si ex vsu acriorum collutionum aut gargarismorum
phlegmone exasperetur, & mordacitas inde accidat, lenioribus vtendum, qualis est *pti-* D
sana succus, lac etiam tepidum gargarisandum. Remittente vero phlegmone & dolore, prædicta oris remedia sunt illinenda, immisso digito medio: ita vt cum leni adhibita illitione partes tonsillarum, quę intumuerũt, comprimantur, quo contentam in se materiam excludant. Veruntamen non violenter comprimere oportet, quemadmodum quidam faciunt: qui auctores ob id fiunt, quo phlegmone amplius augeatur. Si tamen aliquem hac ratione lædi contigerit, contenti erimus exhibitione lenientium gargari-
Suppurationis notæ. smatum, nihil illinentes. Quod si a prædictorum remediorum admotione melius non habuerint ægri, suppurationem exspectare oportet, quam etiam ex phlegmonis augmento, & exacerbationibus ad vesperam fortioribus cum horrore, inæqualitate, & aliquando cum febre dignoscere licebit. Vbi autem suppurationem futuram speramus,
coadiuuare oportet, vt quam citissime fiat. Quare tunc exhibendi sunt gargarismi ca- E
lidiores, velut aqua multa calida, & decoctum caricarum, hyssopi, & seminis altheæ. Extrinsecus cataplasma ex hordeacea farina, & fœnogræco, cum *decocto caricarum, althea & melle*. Quum suppuratio perfecta fuerit, dolores minuuntur, & phlegmonis tumor mollior redditus, digito cedit: tunc sane acriores collutiones exhibendæ sunt, cuius generis sunt, *pulegium, hyssopum, thymum, calamintha, & thymbra in sapa, aut mulsa decocta, & gargarismata, vt scilicet abscessum rumpant*. In cibo accipienda frusta panis, aqua macerata, quã maxima, & reliqua similiter quæ eis pro cibo offeruntur aceruatim ingerant. Vehe-
mentiore enim ex iis circa tonsillas obuolutione facta, consimili modo tumores adfi- F
ciuntur, perinde ac si sectionem sustinerent. A ruptura caput ægri inclinetur, ad humoris commodiorem exclusionem, & aquam mulsam gargarisset per se, postea etiam admixto lenticulæ, & rosarum decocto. Atq; iis sane immoderandum est, donec penitus ad cicatricem perducatur.

De

A

De serpentibus & malignis tonsillarum vlceribus. Cap. IV.

MAligna tonsillarum vlcera interdum præcedente earundem fluxu incipiũt. Aliquando autem a consuetis fieri phlegmonibus, potissimum efferatis, perficiuntur. (Caussæ) Fiunt autem frequentissime pueris, atq; etiam ætate iam perfectis, maxime iis, qui vitiosis humoribus abundant. In pueris vero aphtha præcedente omnino perficiuntur. Colore similia sunt crustis, quæ ferro inuruntur. (Signa.) Accidit etiam ægris siccitas in trãsgluttiendo, & suffocatio coaceruatim incidit, maxime quum rubor subit mentum. Vbi humorum acrimonia præcesserit, nome quæ depascitur locos, excipit, succeditq; vna putrefactio. (Curatiõ.) Festinanter iis auxilium adferre oportet: & si sunt ætatis perfectæ, & nihil sit quod prohibeat, confidenter brachii venam exteriorem, aut si illa non appareat, mediã

B incidere conuenit. Si vero virgines fuerint, quas circa ætatis vigorem, dum mensiũ purgationem appetunt, hoc vitium crebro apprehendit, tunc eis malleoli venæ sunt incidendæ, vnica sanguinis detractione facta: non tamen vsque ad animi defectionem, ne subinde profluentibus mensibus virtus plane concidat. Deinde aluus clysteribus, glandulis, & sedis illitionibus mouenda: atque omnibus modis conandum erit, vt auersio ab affectis partibus fiat. In quem vsum cucurbitulæ iuxta lumbos affigendæ, ac ligaturis extremitatum vtendum. Postea gargarismis vti decet, *supra in capite De columellæ phlegmonibus, & sequenti dictis*. Post morbi principium diamoron colluendum exhibeatur, ex aqua calida, vel mulsæ permixtum. Tum etiam iridis decocto, & aliis loco iam citato commemoratis vti licebit. Conandum autem est in vniuersum, ne digitum quidem

C tonsillis vlceratis admoueamus, aut leni saltem tactu manum admoliamur. Etenim inscii, ad quos maxime in rebus dubiis homines errore quodam confugiunt, vehementius illinunt, simulque locum laborantem comprimunt, ac crustam detrahunt: quod minime facere conuenit, priusquam eleuatam & vix innitentem crustam cõspiciamus. Quod si enim adhærentem adhuc crustam auellere aggrediamur, vlcerationes magis in profundum procedunt, & phlegmones consequuntur, augenturque dolores, & in vlcera serpentia proficiunt. Itaque sicca quidem remedia insufflare conuenit: liquida vero cum pinnula illinire, ita vt quantum licuerit, quam penitissime pinnulam immittamus. Mirabiliter autem crustas aufert stercus caninum, cum melle illitum: quod tũ optimum erit, quum ossibus canes antea per biduum fuerint nutriti. (Stercus caninum.) Magnopere enim

D auxiliatur, neque odium sui inducit, neque insuauitatem repræsentat in cibo oblatum. Cinis item vstarum hirundinum, & centaurii minoris vsti cinis cum melle. Oportet autem post irritationes a medicamentis factas, lenire cum *glycyrrhizæ decocto*: & eo, qui ex *mastiche, myrrha, tragacantha, amylo, & croco constat, gargarismo*. Cohibito autem iam vlcere pascente, lac gargarissandum, lemnia terra permixtum. Quid multa? in repurgandis explanandisque vlceribus maxime sollicitum esse oportet. Infantes enim plurimi in vlcerum repurgatione conuulsionem passi sunt. Aliqui vero via transgluttiendi exsiccata, sunt strangulati. Forinsecus certe fomenta adhibere conuenit, & cataplasmata, cũ cautione, ne refrigeremus. Feliciter enim res procederet, si intrinsecus detentam materiã extra possent transferre. Contegantur itaque semper post cataplasmatum ablationem, partes circa mentum, circumpositione lanarum mollium in oleo nardino irrigatarum.

E Porro vbi crustæ solutæ fuerint, & vlcera ipsa purgata, hoc remedio vtendum erit, quod habet: *Florum rosarum purpurearum, drachmas tres. Croci, drachmam vnam & dimidiam. Balaustiorum, drachmam dimidiam. Myrrhæ, scrupulum vnum. Nucum pinearum r. purgatarum, drachmæ duæ. Amyli, drachmam vnam. Rhois culinarij, aluminis scissilis, vtriusq; drachmã vnam & dimidiam.* (Illitio.) Tritis & subactis melle, ad illitionem vtere.

De angina. Cap. V.

KΥνάγχη καὶ συνάγχη Græcis, *Angina* Latinis, ꝓprie phlegmone est, q̃ in gutture vel fau-

F cibus fit. (συνάγχη Angina.) Sic dicta quidẽ ἀπὸ τῦ κυνάγχειν ἢ ἄγχειν, hoc est, *a suffocando, quod exitiosum & acutissimũ sit vitiũ, quod strãgulatu præsentaneũ vitæ discrimen inferre solet.* Hippocrates tamen & alii veteres omnia vitia, quæ in locis iam dictis accidunt, & quas spirandi comitatur difficultas, *anginæ* nomine appellant. (Anginæ differentiæ quatuor.) Porro anginæ quatuor differẽtiæ existunt. Vna, quũ fauces phlegmone tentantur. (Fauces.) Per fauces autem, φάρυγγα Græci vocant, *locũ intra os, vbi tũ gula, tum aspera arteria extrema conueniunt*, intellige. Altera, *quum neq; fauces, neque reliquæ*

oris partes, neque etiam externarum partium vlla phlegmone afflicta videtur, æger tamen suffocationis periculum in gutture sentit. Tertia, *vbi gutturis partes tũ interna, tum externa iuxta phlegmone laborant.* Quarta, *vbi ad anteriorem regionem ceruicis vertebra luxantur, vnde cauus apparet locus, & dolorem quum extra attingitur, æger sentit.* Recentiores Medici, *vt Paulus Aegineta, & alij quidam,* inter cynanchen & synanchen, item paracynanchen & parasynanchen discrimen faciunt: atq; adeo συνάγχην vocant plegmonē, q̃ in interioribus faucium musculis orit̃. Quæ v. in exteriorib. eorundē fit musculis, παρασυνάγχην nominãt. Quod si interiores gutturis musculi phlegmone cõflictentur, κυνάγχη, si v. exteriores, παρακυνάγχη his ipsis appellatur. Galenus tamen *libro 4. De male affectis locis cap. 5. & 3. Prognost. Cõment. 20.* hoc discrimen manifeste reprehendit. Oritur angina a sanguine copioso ac calido,

Caussa.

Signa.

præter naturam ad loca nunc cõmemorata confluente. Dignoscitur iis indiciis: *Spiritus non nisi recta ceruice, aut difficulter trahitur. Trãsglutiendi quoq; difficultas adest, quibusdã etiam febris. Rubor faciei, & colli. Adhæc in nonnullis etiam tumor superuenit. Aeger aperto ore hiat, atq; aerem attrahit. Initio itaq; praeceps & compendiarium auxilium omnis angina requirit.* Quare protinus gibberi venam exteriorem, quam *cephalicam* vocant, eiusdẽ lateris incidere oportet, nisi quiddam maioris periculi impediat. Parce autẽ, & pluribus interpositis vicibus, non confertim, auferendus sanguis. Quippe cumulata confertimq; facta vacuatione, animo cito linquuntur, atq; adeo suffocationis periculum superuenit: & alias sane ex refrigerationibus & animi defectione perfacile materia a faucibus ad pulmonem defertur, & ineuitabile periculum infert. Curandum etiam, vt modica fiat venæ ductio. Nam tum in aliis, tum in magnis venæ ductionibus aceruatim animi defectus irruit. Neque tamen iusto angustiorem facere venæ incisionẽ conuenit, ne sanguis velut percoletur, & crassior eius pars intus remaneat, quæ caussa huius vitii exsistit. Vnus est autem eis repetita detractio sequenti die, nisi præpediat ægri timor, aut animi deliquium. Quod si ægrotans sit mulier, eique menses restricti fuerint, vena malleoli ex Tralliani decreto *lib. 4. cap. 9.* incidenda quoque est, moderateque sanguis educendus. Idem etiam tentãdum est in viris, si ipsos sanguinem per venã in ano exstãtes vacuare solitos didicerũt. Sed prçstat Tralliani verba referre, quod illis eius venæ sectionis vtilitas quoque exponatur. καὶ ἐπὶ, inquit γυναικὸς δὲ τὰς ὑπὸ τὸ ἀστράγαλον, γνοὺς αὐτὴν μὴ καθαιρομένην, καὶ μᾶλλον ἐκεῖθεν αὐτῇ συμβαίνειν τὴν ἀφορμὴν τῆς νόσου, καὶ συνέβη διττὴν παρακολουθῆσαι τὴν ὠφέλειαν τῇ ταχέως καμνούσῃ αὐτῇ, καὶ τῶν συνήθων κενώσεων τὴν ὑπόμνησιν, καὶ τοῦ πάθους ἀπαλλαγήν. τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ ἀνθρώπου δεῖ ποιεῖν, ἐὰν μάθῃς αὐτὸν δι' αἱμορροΐδων εἰωθότα αἷμα κενοῦν. Hoc est, *Et in muliere etiam venas sub talo secui, quum ipsam non purgari per menses cognoscerem, & illinc magis ei morbi occasionẽ euenire. Atq; duplex commodum ægrotãti mulieri ex eo subsequutũ est, nempe consuetarum vacuationũ admonitio, & a vitta liberatio. Idem quoq; in viro facere oportet, si didiceris ipsum solitum fuisse per hæmorrhoidas sanguinem vacuare.* Tralliani igitur sententia est, in muliere, cui menses, & viro cui hæmorrhoides suppressæ sunt, vbi prius exterior in gibbero vena secta est, etiam dein incidẽdam esse venam malleoli. Id quod ego quoque significare volens adieci, moderate sanguinem educendum esse. Si enim solius venæ malleoli sectio intelligeretur, nihil opus erat monere vt sanguis moderate educeretur. Quum enim hæc vena a laborante loco plurimũ distet, nihil si sola incidatur conferre potest, nisi copiose ex ea sanguis vacuetur. At forte pauci tantam etiam quæ sufficeret vacuationem ferre possent. Quare primum e proximis ob morbi magnitudinem & malitiam venis, deinde autem ad mouendos menses, aut hæmorrhoidum euocandũ sanguinem, e malleoli quoque vena sanguis educendus est. Hæc olim etiam mea fuit sententia, etsi sinistre a quibusdam sit accepta. Si per hæc quæ iam dicta sunt parum proficitur, eas quoque venas quæ sub lingua sunt, incidere conuenit, idque primo statim die, vel secundo. Quod si quid venæ sectionem fieri prohibeat, aluus acriore clystere, qualem in capite De apoplexia descripsimus, eluenda erit. Post vniuersales autem vacuationes, cucurbitas affigere oportet. Et si quidem tumor circa maxillas, aut sub mento persistat, ipsi quidem tumori, & cum scarificatione plurimum sanguinis extrahere, saleque respergere scissuras, & confricare conuenit. Quod si nullus extrinsecus appareat tumor, retro in collo iuxta primam vel secundam vertebram cucurbitula apponenda erit, & constanti attractione vtendum, frequentiusque cucurbita auellenda. Vias enim dilatabit, sicque minore molestia cibum & medicamenta sumet. Auertendi quoque humores, ne ad dolentem atque phlegmone affectum locum confluant. In quem

Curatio.

Venæ sectio.

Clyster.

Auersio.

A quem sane v sum pedes aqua calida foueri debent, & externæ partes valide deligari ac- Gargari-
fricari. Collum etiam lanis succidis, aut oleo calido imbutis contegendum. Gargari- smi.
smatis quoque statim per initia vtendum, quæ neque vehementer repellunt, neq; so-
lum discutiant. Quæ enim admodum repellunt, ea humores ad pulmonem trudendo,
suffocationis periculum afferunt. Quæ vero tantum discutiunt, plus ratione sui caloris,
quam par sit, attrahunt. Extrinsecus autem in nullius anginæ specie extrinsecus repri-
mentia adhibenda sunt, vt quæ humorum defluxum ad interiora propellant, & suffo-
cationis periculum afferant. Quapropter vbi initium fuerit cum multa phlegmone, ea
quæ leniter adstringunt offerre oportet: velut est *rosarum, lentium, & palmularum deco-
ctum*: aut certe adstringentibus gargarismis, supra capite *De columella phlegmone* dictis, a-
B liquid medicamentorum discutientium commiscendum. Eius quidem generis est *flos
rosarum, aut rhus cum aqua mulsa decoctus, & myxarum decoctum.* Quum morbus viget con-
sistitve, iis quibus discutiendi tantum facultas inest, vtendum præpropere præsidiis: vt
est *decoctum fœnograeci, ficuum, vuarum passarum, glycyrrhizæ, vel valentiorum, iridis nimirum
radicis, hyssopi, nigellæ, abrotoni, cum oxymelite.* Licebit itaque hoc tempore vti tali garga-
rismo, qui habet: *Glycyrrhizæ decorticatæ, vnciam vnam. Vuarum passarum, vnciam dimidiam.* Gargari-
Caricarum numero sex. Fœnograeci, drachmas duas. Hyssopi, abrotoni, vtriusque manipulum di- smus.
midium. Coquantur in libra vna fontana aqua, donec medietas absumatur. Iuri decocti colo
transfuso adiiciatur *mellis rosacei colati, vncia vna & dimidia. Oxymelitis simplicis, vncia vna.*
Commixtis omnibus, fingatur gargarismus. Item *stercus caninum, quale prædiximus ca-* Stercus ca-
C *pite quarto aridum contusumque, & cribratum cum melle, quam penitissime illitum, vt transglu-* ninum.
tire possint, præstantissimum, Galeno etiam auctore remedium exsistit. Est autem eiusmodi,
quod colore candidum est. *Hirundinum similiter vstarum cinis mire efficax esse solet.* Hinc
est quod Cornelius Celsus scriptum reliquerit. *Si quis pullum hirundinis comederit, angina
toto anno non periclitabitur.* Foris denique ceruici, quæ concoquere & discutere possunt
adhibeantur cataplasmata, quale est quod accipit: *Farinæ seminis lini, fœnograeci, hordea-* Catapla-
ceæ, singul. vnciam vnam. Seminis altheæ, drachmas tres. Maluæ, florum chamæmeli, meliloti, sin- sma.
*gul. manipulum vnum. Caricarum contusarum, vnciam dimidiam. Nidi hirundinis, aut cineris
hirundinis vsti, drachmas duas.* Coquantur in aqua donec mollescant: dein in mortario
contundantur, & informetur cataplasma. Vel adiectis *oleorũ chamæmelini, liliacei, vtriusq;
vnc. vnam & dimidiam & iterum ebullitis, fingatur emplastrum.* Neque inutile erit, si collũ
D oleis *chamæmelino, anethino, liliaceo inungatur: aut decocto fœnograeci, meliloti, chamæmelique fo-* Emplastrũ.
ueatur. Qui angina infestantur, triduo aqua mulsa pro cibo vtantur: inde ptisanæ cremo- Victus.
re per se, aut cum suaui quadã potione. Præditus enim est is succus facultate extenuãdi,
discutiendi, alendi, & refrigerandi. Vbi phlegmone remiserit nonnihil, & æger iam me-
lius deglutire cœperit, ouorum lutea perliquida, ac sorbitio ex alica præbẽda. Item *pti-
sana cum iusculo pulli gallinacei confecta.* Pullorum quoq; gallinaceorum contusorum sorbi-
tione. Quid multa? cibi ægrotantis viribus respondeant: ideoq; immodica alimenta
vitanda. Somnus quoq; vt in aliis omnibus phlegmonibus, sic in angina omnium maxi-
me fugiendus. Nam in somno, *vt Hippocrates dixit*, sanguis intro repit, atq; adeo humo- Epid. 6. par. 5. Aph. 29.
rum ad locum patientem defluxum auget.
E

De tussi. Cap. VI.

TVssis, quæ non est *nisi expultricis facultatis instrumentorum respirationi seruientium motus,
adeoq; symptoma*: variæ sunt caussæ. Nam intemperies frigida instrumentorum re- Caussæ.
spirationi seruientium *Galeno lib. 2. De sympt. caussis teste*, tussim efficit. Humor item a ca-
pite ad asperam arteriam destillans, & sola asperitas membranæ asperam arteriam in-
trinsecus ambientis, tussim irritant. Qui prætetlabũtur etiam potus & cibi, tussim mo-
uent. Limbrici quoque stomachum infestantes, tussiculas paruas excitant. Aeris deni-
que humor stomachum perturbans, ac irritãtem aliquam qualitatem ad fauces demit-
F tens, tussim facit. Insuper humor in pulmone & thorace detẽtus, in pulmonis phlegmo-
ne, morbo laterali, & tabe, maxime tussis caussa exsistit. Inter ea q̃ extrinsecus adueniũt,
atque tussim mouere possunt, sunt fumus, puluis, & quicquid est eorum quæ asperam
arteriam exasperant. Signum autem propter solam frigidam respirationis instrumen- Signa.
torum intemperiem tussientium est, quod sic affecti nihil inter tussiendum exspuunti

neque violenta tussis, neq; coacta, sed adeo exigua est, vt non solum per spiritus deten- A
tionem supprimi, & ne eueniat prohiberi: verum etiam, nisi magna admodum fuerit,
sanari possit eo quod per spiritus inhibitionem frigefactæ particulæ calefiant. Præter-
ea qui hac tussi laborant, per crebras inspirationes magis irritantur, frigiditate videli-
cet exinde intensiore facta & aucta. Quare si hi leniter inspirant, ac aerem attrahunt,
& in calida domo versantur, parum aut omnino nihil tussiunt. Facie denique sunt pal-
lida, siti nulla premuntur: calidis optime, frigidis male afficiuntur. Quæ singula, vt a-
lia omnia, Hippocrates *libro sexto Epid. 2. Aphor. 12.* breuiter admodum iis complexus
est verbis, inquiens: *Tusses siccæ, leuiter irritantes, non admodum siticulosæ, non a maligno, sed
vento potius accidunt. Id vero hinc manifestum fit, quando loquuntur, aut os aperiunt, tunc tussiũt:* B
quum vero non, minime. Hæc ille. Quæ vero cum titillatione partium ab vtraque parte
palati contingunt tusses, palam ostendunt defluxum a capite ad asperam arteriam de-
ferri, itemque ad pulmonem: id quod ex difficili quæ comitatur spiratione, facile de-
prehenditur. Quod si sic affecti nihil exspuant, tenuem esse defluxum indicat, qui ex-
pulsione spiritus diffectus, præ tenuitate sua non vltra fertur, sed rursus fluxum reflectit.
Victus. Ratio victus pro caussarum diuersitate variabitur. Si enim ex frigida intemperie instru-
mentorum respirationi seruientium orta fuerit tussis, aer & ventus qui inspirantur, cibi
etiam & potus frigidi vitandi erunt. Sin ob humorem a capite destillantem excitabitur
tussis, talis sit victus, qualem supra in capite De destillatione descripsimus. In vniuersum
autem salsa, acria, & quæcunque arteriam exasperare valent, fugienda. Porro tussis ex C
Curatio tussis ab intemperie frigida. frigiditate instrumentorum respirationis orta, per præsidia quæ eadẽ excalfacere pos-
sunt curabitur. Ceruix itaq; lanis calidis vestiatur, raro inspiretur: quod spiritus cõpres-
sio, vt paulo ante dictum est, non solum tussim impediat, imo etiã sępissime sanet. Qua-
re multum conducit vt ęgrotãtes in calida domo versentur, & leniter admodum inspi-
rent. Thorax etiam calidis vnguentis, quale est irinum, liliaceum, chamæmelinum, a-
Tussis a tenuibus & acribus humoribus curatio. nethinum, & eiusmodi foueatur. Si vero humor tenuis & acris ex capite in asperam ar-
teriam & thoracem destillans tussim excitauerit, tum per boni succi cibos potissimum,
& per medicamenta quę refrigerant, spissant, leniunt, acrimoniamq; ac mordacitatem
temperant & obtundunt, sanabitur. In quem vsum conuenit exhibere serapium viola- D
ceum, nympheæ, de papauere, antidota diatragacanthę, diapenidion sine speciebus,
pilulas bechicas, & id genus alia. Item ea etiam medicamenta, quæ a veteribus dolorẽ
leuantia & arteriaca nominata sunt: de quibus copiosissime scribit Galenus *libro septimo
De compos. medic. localium.* Inter alia vero hoc potissimum confert ecligma, quod habet:
Ecligma. *Sacchari violacei & nymphea vtriusq; vnc. dimidiam. Diatragacantha, diapenidion sine speciebus
vtriusque drach. sex. Succi glycyrrhiza, drach. duas. Pistularum bechicarum, drach. vnam. Styracis
calamitidis, drach, vnam & dimidiam, Myrrha, rosarum siccarum, vtriusque drach. vnã. Traga-
cantha, nucum pinearum, vtriusque drach. dimidiam. Serapij violacei quantum ad excipiendum
satis est, fiat ecligma.* In eum locum referenda venient & ea medicamenta, q̃ supra in capi-
Tussis a crassis & viscidis humoribus curatio. te *De destillatione* dicta sunt. Ceterũ si crassus & viscidus humor tussis caussa fuerit, per ea
q̃ incidunt & extenuant, illi medebimur. Quare tum exhibenda ægrotantibus *serapia de* E
glycyrrhiza, de hyssopo, de marrubio, e calamintha, oxymeli, & similia. Aut decoctum hoc, quod
Decoctum. accipit: *Radicum iridis, petroselini, glycyrrhiza, singul. vnc. vnam. Radicis helenij, vnc. dimidiã.
Caricarum numero septem. Vuarum passarum mundatarum, vnc. vna. Seminum vrtica, anisi, fæ-
niculi, sing. drach. duas. Hyssopi, adianti, scabiosa, marrubij singul. manipul. vnum & dimidium,
Agarici optimi, drach. tres. Coquantur in aqua fontana iusta quantitatis, donec tertia pars absu-
matur: dein e colo transfundantur, & iuri decocti adijciantur serapij de hyssopo, e marrubio, vtrius-*
Purgatio. *que vncias duas & dimidiam, fiatque potio.* Postea, si ita e re ægrotantis esse videbit, corpus
per ea medicamenta quæ crassos & lentos humores purgant, euacuandum. Inter alia
vero complura, quæ in superiore libro a nobis dicta sunt, vnice confert agarici dilutum
Agarici dilutum. quod in eum paratur modum: *Accipe agarici electi, drach. duas. Zingiberis, scrup. vnum. Sa-* F
*lis fossilis, grana tria. Trita macerentur per noctem in vini albi odoriferi, vnc. duabus. Liquorisque
stillatitij absinthij, & fœniculi, vtriusque vnciam vnam. Mane colentur & exprimantur, atque
adijciantur antidoti Indi. maioris, drachma dua & dimidia. Oxymelitis scyllitici, vnc. dimidiam,
& formetur potio.* Vacuato tandem corpore, ecligmata, quæ officinis hodie Arabica voce
loch appellantur, deuoranda erunt, commixtis interdum aliis antidotis, in hunc vel con-
simile

A Accipe *ecligmatis e pino sani & experti, e scylla, singul. drach. tres. Diaireos solomonis, unc. unam.* Ecligma.
Pastillorum thoraci adaptorum, drach. unam & dimidiā. Pulueris diapenidion cum speciebus, drach.
unam. Pulueris radicis helenij, iridis, utriusque drach. duas & dimidiam. Succi glycyrrhizæ, drach.
unam & dimidiam. Serapij de marrubio, quantum ad excipiendum sufficit. Thorax præterea
extrinsecus inungatur oleis calidis, *liliaceo, irino, amygdal. dulcium, adiectis pinguedinibus, &*
aliis hoc quidem modo: Accipe *oleorū liliacei, amygd. dulciū, utriusq. drach. tres. Pinguedinis* Vnguentū.
gallinæ, drach. unam & dimid. Butyri recētis, drach. duas. Succi fœnograeci, radicis althea, utriusq.
drach. unam. Styracis, drach. dimidiā. Pulueris radicis helenij, iridis, utriusq. drach. unam. Croci,
scrup. dimi. Cum cera quod satis est, fiat unguentum. Reliqua quæ ad tussis curationem
B necessaria sunt, ex cap. *De destillatione petenda erunt.*

De asthmate. Cap. VII.

QVi citra febrē crebro respirant, ut solent, qui citatiore cursu fatigati sunt, a sympto-
mate, quod superuenit, Medicis Græcis ἀσθματικοί, Latinis *anhelosi & suspiriosi* appel- ἀσθματικοί. Suspiriosi.
lantur, iidem ab alio symptomate, quod scilicet perpetuo uniuersum supra thoracem
corpus penitus rectum habere coguntur, metuentes ne suffocentur, ὀρθοπνοϊκοί, quasi di- ὀρθοπνοϊκοί
cas, *non nisi recta ceruice spirantes*, nominantur. Inspiratio enim minor ipsis contingit, quā
respirationis frequentia expostulat, quamuis thorax plurimum ipsis diducatur. Ex quo
manifestum fit, coarctationem locorum præter naturam intrinsecus adesse, cuius et-
C iam manifeste ægri sensum percipiunt. Fit itaque asthma, quum aut crassorum & tena- Caussæ.
cium humorum copia pulmonis bronchiis cartilaginibusue fuerit infarcta: aut tumor
quispiam abscessui similis in ipso constiterit. Similiter vero difficulter spirant, qui aspe-
ram arteriam a multa destillatione repletam habent. Facile autem inuicem hæc mala Signa.
distinguuntur. Nam destillatio etiam sanis ex manifesta caussa confestim accidit, in
totum fere citra febrem, concomitantibus etiam propriis destillationis indiciis. Si ve-
ro tumor abscessui similis in pulmone fiat, necessario febris consequitur: neque ita diu
post, phlegmone suppurata, pus cum tussi reiicitur. Si autem nonnullis crudum tuber-
culum gignatur, ii neque grauitatem magnam sentiunt, neque difficultate spirandi ad-
modum infestantur. Qui vero proprie *asthmatici* & *arthopnoici* appellantur, in totum
D febrem non habent, grauitatis autem sensus eis contingit, neque quippiam purulen-
tum per sputum reiectant. Porro victus ratio in uniuersum calida & sicca sit. Quapro- Victus.
pter vitandus aer frigidus & humidus. Carnibus utendum perdicum, auicularum mon-
tanarum, gallinarum, & pullorum gallinaceorum, caponum, phasianorum, & eiusmo-
di. Fugiendi pisces, fructus, legumina, & item omnia alia quæ crassos & lentos humo-
res procreare possunt. Vsus frequens sit hyssopi, oreoselini, & fœniculi. Vini quidem
potio ambobus conuenit vitiis, saltem tenuis substantiæ. Potus vero in uniuersum sit
exiguus, iis quibus abscessus oboritur: multus autem, quibus bronchia, & cartilagines
tenacibus & crassis humoribus sunt obstructa. Nam potus multus eos largiter humectat
adeoque ut humores facilius efferantur tussiendo efficiunt. Siquidem eos humores re-
purgantia & abstergentia medicamenta, necessario tusses commonent. Verum non
E facile per sputum reiicitur ob crassitudinem, id quod repurgatum & abstersum est: hu-
mectatione igitur multa, quo facilius efferatur, indiget. Alias potus multus spirandi
difficultatem auget, ventriculo multo potu distento & septum transuersum premente.
Tutius igitur in pastu parce bibere, a pastu vero aliquantisper a potu prorsus abstinere,
& interea os & guttur aliquo liquore conueniente colluere. Exercitio ante cibum v-
tendum, at nequaquam subito, quod complures hac ratione exstincti sint. Frictiones
thoracis prosunt. Somnus sit moderatus, & nocturnus. Animi perturbationes, ira
potissimum & mœror, fugiendæ. Ceterum curatio prædictorum vitiorum quiddam Curatio.
F commune obtinet, quiddam etiam proprium. Commune quidem utrisque, ut re-
dundantia humoris hæc vitia procreantis absumatur & aboleatur. Proprium vero, ut
si a crassis ac tenacibus humoribus oriatur vitium, per extenuantia & extergentia me-
dicamenta sanetur. Si vero a tumoribus abscessui similibus vitium fiat, per extenuan-
tia & exsiccantia. Quæ quidem curandi ratio uniuersis in profundo corporis laten-
tibus phlegmonibus communis est. In crassis itaque & tenacibus humoribus conue-
niunt ea quæ citra vehementem calefactionem extenuant & abstergunt medicamenta.

Siquidem ab immodico calore, veluti etiam frigore, crassi & tenaces humores magis A craſſeſcunt, coguntur, contrahunturq; ita vt ſubinde difficulter abſtergi & auelli poſſint. Quare ex eis maxime prodeſt *oxymeli ſcylliticum, ipſaq; ſcylla aſſa, cum melle trita & delincta. Serapia item ex glycyrrhiza, e marrubio, & hyſſopo, atq; decoctum quod paulo ante in capite De tuſſi commemorauimus.* Quod ad euacuationem ſpectat, ſi neceſſitas vrgeat, vena in gibbero media, aut interna præ omnibus iis incidenda, & tantum ſanguinis, quantum vires patiuntur, detrahendum. Sin corpus plethoricum haud fuerit, præmiſſa humorũ ad vacuationem præparatione, medicamenta fortiora, quæ craſſos & tenaces humores vacuant, frequenter propinanda. Quare in hunc vſum conueniunt catapotia *de agarico, & cochia vocata, item diaturpetũ cum rhabarbaro ſcenitico, antidotum Indi,* & diaphenicon. B Dandum etiam *agarici dilutum, quod præcedenti capite deſcripſimus.* Aluus præterea clyſteribus validioribus eluenda. Vomendum etiam per interualla ex ſumpto raphano, & aliis quæ vomitum citant, de quibus *cap. 34. libri primi* diximus. Interea tamen dum frequentior fit purgatio, exhibenda erunt medicamenta quæ ſenſim & paulatim humores in thorace extenuare ac diſcutere poſſunt. Proinde *ariſtolochiæ rotundæ, helenij & iridis radices, vrticæ ſemen & ſphodyli, hyſſopus, nigella, marrubium, calamintha,* & id genus alia medicamenta, e quibus decocta, vel ecligmata conſtruere licebit, aſſumenda. In quem vſum etiam ea ecligmata quę ſupra in capite De tuſſi recenſuimus, competent. Vnice v. ſtudendum, vt hæc medicamenta quæ exſpuitionem craſſorum humorum e thorace iuuant, cũ humectantibus, tũ ſorbitionibus & potionibus exhibeantur, *vt li. 5. ſimpl. c. 13. Galenus docet.* Extrinſecus thoraci cataplaſmata e ficubus, & hordeacea farina, magis vero ex loliacea habente reſinam, mel, & ceram commixta, imponenda. Thoraci etiam C olea & vnguenta calefacientia, irinum, anethinum, rutaceum, & eiuſmodi admouenda. Tale eſt, quod habet: *Oleorum anethini, rutacei, vtriuſque vnc. dimidiam. Olei irini, drach. tres. Adipis gallinæ, anatis, vtriuſque drachmas duas. Radicum iridis. heleny, dracontij maioris, ſingul. drach. vnam. Seminis lini, ſcrup. duos. Styracis, drach. tres. Ceræ quod ſatis eſt, fiat vnguentum.* Thorax tamen nunquam non antea fricandus linteo aſpero, quo reſeratis ac diductis meatibus, vis medicamentorum ad profunda promptius penetrare valeat. Ceterũ iis etiam medicamentis vtendum, quæ exulcerare cutem, & ſaniem ſetoſoſque humores extrahere poſſunt: qualia ſunt quę rubefacientia nominantur. In hunc vſum thorax D & pectus eum vrticis confricari & cædi poteſt. Loci autem rubefacti cum lauacro ac oleo calido curandi. Porro in vitio inueterato, & vbi omnis medicina fruſtra adhibita fuerit, ad vſtionem confugiendum erit. Quæ qualis eſſe debeat, docet Aetius *li. 8. ca. 57.* Quod ad abſceſſus attinet, qui attenuantibus & reſiccantibus indigent medicamentis, vt dictum eſt, ſciendum eos aromatum maxime facultatibus gaudere, quod ſcilicet hęc omnia ſint tenuium partium, & exſiccatoria, nec non calefacientia. Quare tũ antidota ex iis compoſita, vt eſt theriaca, mithridatium, antidotum e moſcho dulce, diambar, odoratum roſaceum, & id genus alia, maxime danda ſunt aſthmaticis.

[Margin: Præparatio humorum. — Purgatio. — Vnguentũ. — Abſceſſus curatio.]

De pleuritide. Cap. VIII.

Πλευρῖτις, exquiſite & proprie loquendo, *phlegmone eſt membranæ intrinſecus coſtas & latera ſuccingentis.* Latinis, *lateralis dolor* appellatur. Quum vero dicitur phlegmonem E eſſe membranæ coſtas ſuccingentis pleuritim, non intelligendum eſt ſolius membranæ. Nam vna etiam circumpoſitæ eius partes phlegmone laborant, muſculi nimirum intercoſtales. Nec temere adiectum eſt, exquiſite & proprie loquendo: ſiquidem ex cruditatibus plurimis, cibiſque craſſis ac pituitoſis, crudi lentique & craſſi humores in corpore generantur, qui nonnunquam repente ſe in vacuum thoracis locum, *Aetio lib. 8. cap. 68. teſte,* ingerunt, aut in ipſum etiam pulmonem, atque ſua multitudine ſuccingentem latera intrinſecus membranam diſtendentes, inferunt dolores, vt imaginatio facta phlegmonis imperitis exhibeatur. De ea itaque hic nihil agetur, quod curatio eius ab aſthmatis curatione parum, aut nihil abſit. Pleuritis, *quæ ſuccingentis intrinſecus latera membrana eſt phlegmone,* fit ex ſanguine copioſo calido, ad iam dictam mem- F branam præter naturam confluente, nonnunquam bilioſo, aut pituitoſo, aut melancholico, id quod ſputum indicat, vt paulo poſt latius dicemus. Hanc conſequitur ſpirandi difficultas, tuſſis, febris continua, dolor vehementer pungens, pulſus durus, & ſerræ modo aſper. Quod ſi ſputum rubrum & cruentum fuerit, ſanguinem ſuperare ſigni-

[Margin: Pleuritis. Dolor lateralis. — Cauſſa. — Signa.]

A significat. Sin flauum & subpallidum, flauam bilem. Quemadmodum si album fuerit, & leuiter spumosum, pituitam: nigrius vero, melancholiam in sanguine praeualere monstrabit. Succo ptisanae primis duobus saltem diebus contentus in cibo aeger Victus. sit. Deinde cum ptisana amygdalae mundatae & tritae decoquantur, idque matutino potissimum tempore. Vesperi sumat lac amygdalarum, aut panis puri micas cum iure gallorum, maxime vbi aegri vires imbecillae fuerint. Pisces etiam saxatiles, in declinatione potissimum morbi, dare conuenit. Acerba & adstringentia in vniuersum omnia vitanda. Potus sit aqua, in qua decoctum sit cinnamomum. Frigidam aquam, quod sputum incrudescere faciat, tanquam summe exitiosam vitet aeger. Vino quoque omnino arceatur. Decumbat in latus affectum, quod is decubitus sit indolen-

B tior. Iram & moerorem, aliasque animi perturbationes molestas fugiat. In curandi ratione principio diligenter a Medico erit considerandum, num corpus aegri plenitudine laboret, nec ne: vt nimirum intelligat, quando calorificis medicamentis inter Curatio. initia dolor mitigari ac dissolui possit, & quando minus. Si enim corpus plethoricum non sit, tum incipiente phlegmone, calefacientibus medicamentis & fomentis dolor mitigari & discuti debet. Nempe, *Galeno lib 2. Victus acut. comment. 1. teste*, Fomenta calida. fomenta calida cutem ipsam ad perspirationes rariorem efficere; phlegmonisque sanguinem tum tenuare, tum per halitum digerere consueuerunt. Quae si facta fuerint, non solum aliquid sanguinis euacuabitur, verum etiam partes affectae, quae minus distenduntur, mitius subinde dolebunt: At si vel plethoricum corpus fuerit, vel

C malo succo redundet, *vt lib. 13. Ther. meth. testatur Galenus*, curatio per ea quae sic calent, non incoanda: fluxionem enim ad partem affectam citant. Siquidem pars cui calorifica haec admouentur, plus trahit quam euaporet. Quapropter tum fomentorum calidorum, vtpote quae dolorem soluere non possunt, nullus esse vsus debet, sed totum corpus venae sectione praeuacuandum erit. Huc sane respexit Hippocrates, qui *lib. 2. Vict. acut.* ab initio statim sic scriptum reliquit: *Lateris dolorem siue is per exordia fuerit, siue postea obortus sit, tentare calidis fomentis dissoluere, non abs re exsistit. Tentare*, inquit, *non abs re exsistit*, quasi dicat: *Quum fomenta calida dolorem non soluerint, iis diutius vtendum non erit, quod scilicet sanguinis in phlegmone copiam dissoluere haud possint: sed confestim ad totius corporis, per sanguinis missionem, veniendum vacuationem*. Quanquam, vt dicam

D quod sentio, iudico Hippo. *lib. 2 de victu acuto morborum aphor. 2. & sequentibus*: de omni dolore lateris, tam eo qui citra, quam eo qui cum phlegmone consistit, locutum esse. Quare quae de calidis fomentis scribit, ei dolori lateris competunt, qui citra phlegmonem consistit. Siquidem periculo vix vacat, si etiam in corpore quod plenitudine non laborat, vsum talium attentemus: Praestat igitur tum quoque venam initio tundere, *vt alibi fusius docuimus*. Secanda igitur vena gibberi interna, quam *iecorariam & lienarem* vocant, quae *κατ' ἴξιν* id est, *e directo loci male affecti posita est*. Nam (vt Galenus *in libro De curandi ratione per sanguinis missionem* ait.) *Sanguinis missio quae e directo laborantis lateris adhibita pleuriticis fuit, clarissimam saepe vtilitatem affert: quae vero ex brachio opposito, aut omnino nullam, aut obscuram, aut certe post temporis interuallum*. Siquidem Venae sectio.

E haec vnica non solum a parte affecta retrahit reuellitve, verum etiam celeriter, quod in pleuritide, aliisque phlegmonibus internis maxime requiritur, vacuat: quemadmodum in nostra aduersus Brachelium apologia copiose, multisque argumentis demonstrauimus. Quae autem vena in pleuritide e directo laborantis loci sita sit, *capit. 16. Galeni de curandi ratione per sanguinis missionem in nostris commentariis* exposuimus. Eam hodie etiam Medicis aperiendam esse censeo, quod illa anatomes, & dissectionis rationi respondeat, atque rerum successu approbata sit. Eousque autem, *Hippoc. loco paulo ante citato teste*, sanguis auferendus, donec vel multo rubicundior, vel pro puro rubidoque liuidus fluxerit. Non tamen omni ex parte hanc, *Galeno cap. 14. libri de curandi ratione per sanguinis missionem monitore*, expectare oportet. Accidit enim interdum vt an-

F tequam haec fiat cessandum sit, duabus de caussis, quod videlicet imbecilla sit virtus, aut phlegmone maligna. Haec enim nihil comedit, quod vehementer impactus sit sanguis. Plura ea de re in nostris super hunc Galeni locum com. diximus. A venae incisione clyster leuis aluo, si modo sponte sua, vt conuenit, non deiiciat excrementa, infundatur, qualis est qui habet: *Maluae foliorum violarum purpurearum, mercurialis spinachiae*, Clyster.

A *intybi hortensis vtriusq. , sing. manipul. vnum. Hordei integri, vnc. vnam. Coquantur singula in aqua iustæ quantitatis, quoad tertia pars absumatur. Dein accipiatur iuris decocti lib. vna. Medullæ casiæ fistularis recens extractæ, vncia vna & dimidia. Butyri recentis salis expertis, vncia dimidia. Salis vulgaris, drachma vna. Commixtis omnibus, fiat clyster.* A corporis vacuatione calorifica & dolorem leuantia fomenta extrinsecus adhibeantur: vt sunt sacculi, qui a posterioribus Græcis πύριαι vocantur, e floribus *chamameli, anethi, meliloti, verbasci, seminibus lini, fœnograci, milio & furfure compositi.* Aqua etiam calida, aut iam dictorum medicamentorum decoctum, aut olea in vtre, vesica, vel alia vasculo adhibenda. Quinetiam vtiliter admouetur spongia magna, mollisque prædictis rebus irrigata, & subinde expressa, ac calida imposita. Vestienda vero fomenta sunt, ne scilicet vis eorum celeriter euanescat.

Fomenta.

Emplastrũ.

B In hunc etiam vsum conuenit hoc emplastrum, quod accipit: *Florum chamameli, verbasci, anethi, singul. manipul. dimidium. Seminis lini, fœnograci, vtriusque drach. tres. Seminis anisi, drach. vnam. Farinæ hordei, manipul. dimidium.* Contusa ebulliant in aqua, dum in melis crassitudinem coeant: postea adiectis *oleorum anethini & chamamelini, vtriusque vnc. vnam & dimidiam, ebulliant iterum, & addantur duo vitelli ouorum, croci, scrup. vnum, & fingatur emplastrum.* Post septimum vero diem, si eodem modo persistat dolor, cucurbita lateri affigenda est, & cutis scarificanda. Manifestissima enim in pleuriticis vtilitas ex cucurbitæ appositione apparet. Vulnuscula vero scarificati loci sale conspergenda, si modo sustinere ægri queant. In aliis autem, linteolum oleo madefactum ac sale conspersum imponatur. Sequenti deinde a scarificatione die, optimum est, rursus cucurbitam affigere, quo sanguis saniosus ex impactis vulnusculis extrahatur. C Hæc enim detractio priore commodior exsistit: non enim sanguis, sed sanies in secunda detractione aufertur. Non negligat etiam Medicus exhibere ægrotanti ea medicamenta, quæ ad sputi facilem excreationem conducunt: vt est *diapenidion, diatragacanthes, saccharum violaceum, pastilli pectorales, adiectis aliis ecligmatis capite De tussi commemoratis.* Extrinsecus adhibenda medicamenta, quibus discutiendi inest facultas, vt est *fœnogræcum anethum, melilotum, hyssopus, & similia nunc sæpius commemorata.* Item *vnguentum dialthea nominatum.* Quod si tamen permutationis in pus signa appareant, coadiuuare permutationem oportet, hoc aut simili vnguento, quod habet: *Oleorum chamamelini, amygdalarum dulcium, liliacei, singul. drach. tres. Butyri salis expertis pinguedinis gallinæ, vtriusq. drachmas duas. Succi fœnograci, seminis lini, althea, vtriusq. drach. vnam. Ceræ quod satis est fiat vnguentum.* D Rupta tandem phlegmone, ea quæ extergunt, atque a pure ac sanie purificant, exhibeantur: vt est *aqua mellis, aut decoctum hordei, aut sacchari rubei.* Facta puris & saniei abstersione, glutinantia adhibeantur medicamenta. De quibus omnibus copiose *in capite De phtisi* dicemus.

Sputi eductionem facilem efficientia.

Vnguentũ.

De peripneumonia. CAP. IX.

Peripneumonia. Caussa. Signa.

PERIPNEVMONIA phlegmone est *pulmonis, cum febre acuta.* Hæc magna ex parte a validioribus in pulmonem destillationibus, aut angina, aut asthmate, aut pleuritide, aliisve morbis fit. Aliquando etiam ipsa phlegmone mali origo est. Hoc quidem correptos consequitur difficultas spiritus: pulmo enim cordi incumbens, suffocationem infert: febris acuta & ardens, grauitas distensioque thoracis citra dolorem. E Pulmo enim non sentit. Quod si membranæ ipsius, quæ cum thorace secundum longitudinem eius sunt connexæ, fuerint phlegmone affectæ, etiam dolorem percipiunt. Malæ iis rubent, & tota facies, nasus in summo fit simus, venæ temporum eleuantur, oculi intumescunt, linguæ adest siccitas, deiectio appetitus, exspiratio calida, aquæ frigidæ, magis vero aeris frigidi concupiscentia, tussis sicca. Si autem quid efferatur, spumosum est ac biliosum, ampliusq. cruentũ, & floridum vehemẽter: quod etiam pessimæ significationis exsistit. Et si mortale vitium ipsum fuerit, vigiliæ amplius aderũt, aut somni breues comatodes, extremitates frigidæ, vngues liuidi incuruãtur, quarta, aut summum septima die hi moriuntur. Verũ si ad salutem permutetur morbus sanguinis eruptio abundanter interdum sequitur, aut crebrius, Galeno *libro 3. de iudiciis capite 3. teste,* F alui perturbatio, multis exeuntibus biliosis & spumosis humoribus. Aliquando autem phlegmone in pus commutata, per ventrem aut vrinam pus excernitur, statimque ab omni molestia liberantur. Quod si in pulmonem irruperit aceruatim, aut suffocat, aut eum grauibus symptomatis in tabem permutatur. Quod ad ci-

Victus.

A ad cibum spectat, danda est peripneumonicis primis diebus sorbitio ex ptisanæ cre-
more cum melle, origano, aut hyssopo: magis enim quam in pleuritide, extenuatoriis
cibis opus est, potissimum vbi ex pituitoso sanguine vitium ortum est. Chondrus
quoque seu alica ex aqua mulsa iis non parum conuenit. Potus sit exiguus: siquidem
humiditas pulmoni nocet. Possunt roboris tuendi gratia, potissimum vbi suffocatio
vrget, vti mulsa per se, & cum nucleis pineis: aut mulsa in qua decoctum sit hyssopum,
aut iris sicca aquæ mulsæ inspergenda. In vniuersum autem victus ratio eorum qui pe-
ripneumonia laborant, præcipue vero qui a peripneumonia conualescunt, eadem
fere sit quæ pleuriticorum. In curandi ratione sanguinis detractio vitanda est in iis, Curatio.
qui ex aliis morbis in hoc vitium incidunt, maxime si diu in hoc statu fuerint, vel si
B per initia sanguinem miserint. Aluus clysteribus ducenda, si ægre deiicitur: aut cucur-
bitulæ, vbi nihil obstat, thoraci & lateribus admouendæ sunt, eæque prægrandes &
multæ, cute incisa & scarificata. Sin peripneumonia statim ab initio inuaserit, sangui-
nem mittere, si vires & alia permiserint, oportet. Incidenda vero vena in gibbero in-
terna: & vbi vires sustinuerint, ex vtroque brachio sanguis detrahendus: primum
quidem modice, & minime vsque ad animi defectionem, vt videlicet aliquid asserue-
tur ad repetendam extractionem. Si vero quid sanguinis missionem prohibuerit, cu-
curbitulas certe vniuerso thoraci lateribusque affigere oportet: iisque tantum sangui-
nis eliciendum, quantum vires patiuntur. Aut acri clystere aluum eluere conuenit, ex
decocto nimirum *hyssopi, iridis, rutæ, adiecta colocynthidis medulla, sale fossili, & aliis quæ ad*
C *eiusmodi clysteres sunt necessaria, quæ facile studiosi ex libris nostris De compositione medicamento-
rum inscriptis cognoscent.* Post hæc curandum, vt per crebram spuitionem & exscreatio-
nem, quæ certe sit celerrima & facillima, thorax atque pulmo expurgetur. In quem sa-
ne vsum ea quæ *superiori capite De pleuritide* ac tussi a nobis commemorata sunt ecligma-
ta, vnguenta, & emplastra vsurpanda erunt. Quæ in eo tantum diuersa a prioribus
sint, quod quæ nunc sunt adhibenda, omnia valentiora esse, maiorique extenuandi
facultate prædita conueniat. Dandum igitur ecligma *e scylla, e pulmone vulpis, radicis iri-
dis ac elenii, adianti decoctum.* Ceratum autem conficiendum ex *oleo rutaceo, nardinoque, adie-
ctis medulla ceruina, iride, hyssopo, marrubio, tenuissime tritis, & terebinthina resina exceptis, totique
thoraci & lateribus imponendum.*

D

De sanguinis reiectatione. CAP. X.

A[illegible], vel certe rectius αἱμόπτυσις, ἢ αἵματος πτύσις, nihil aliud Latinis significat, nisi *san- αἱμόπτυσις
guinis reiectationem, aut cruentam spuitionem.* Hæc nonnunquam accidit a caussa ex- Caussa.
terna & manifesta, nempe de lapsu ex alto, plaga extrinsecus illata, percussione ve-
hementi, saltu, aut si grauius aliquod corpus thoraci inciderit, clamore denique magno,
aut frigore immodico. Nam frigus venas rumpere, Hippocrates etiam testatur. Calor 6.Epid.
quoque sanguinis reiectionem efficere potest, iuxta id Hippocratis dictum: *Calidum* Par.3.
vbi quis sæpius vtatur, profluuia sanguinis affert. Nonnunquam ex caussa interna & occulta, Aph.10.
veluti plenitudine, sanguine vitioso & venas erodente, atque oris venarum apertione.
Venarum autem ora aperiuntur propter vasis imbecillitatem, sanguinisque qui ad os e.Aph.16.
E eius impetu ruit copiam: ad hæc acrem quampiam, quæ illi extrinsecus incidat, qua-
litatem. Ipsa vero vasorum erosio ex acribus contingit humoribus, siue a capite
in pulmonem delabentibus, siue in ipso pulmone generatis. Porro sanguis qui reii-
citur, modo ex thorace ac pulmone, aut aspera arteria venit, modo ex aliis locis oris,
aut gingiuarum, aut faucium, aut columellæ, aut ventriculo, ad quem ex venis & par-
tibus adiacentibus, iecori nimirum & liene, sanguis delabitur. Caussæ externæ
sermonibus ægri aut assidentium cognoscuntur. Internæ vero per indicia eiusmo- Nota.
di. Si enim ob plenitudinem sanguinis reiectatio accidat, tum confertim sanguis
reiicitur, & post vacuationem melius leuiusque agunt. At si propter oris venarum
apertionem, tum calidi affectus præcesserunt: veluti si calidis balneis plurimis vsus
F sit æger, habitaueritque in calida regione, consimili exsistente maxime anni tem-
pore, cibis quoque & potionibus calidis vsus sit. Etenim multitudo sanguinis cali-
da exsistens, venarum pulmoni incumbentium ora aperit & dilatat, atque hoc mo-
do coaceruata effusio contingit. Si vero ex venarum erosione cruentum editur spu-
tum, non confestim, sed paulatim sanguis cum tussi exspuitur, & semper peius habent.

Possibile est etiam propter erosionem vehementem, confertam sanguinis eductionem cum tussi fieri. Quod sic deprehendes: si enim præcedenti tempore per modica A interualla sigillatim, & cum tussi exspuerit quis sanguinem, & sequentibus diebus neque casus, neque alia externa violenta caussa acciderit, & tamen copiosa sanguinis eruptio prodierit, magnam erosionem factam esse euidentissimum est. Porro si sanguis qui educitur spumosus sit & subalbidus, atque ex interuallo prodierit cum tussi, absque tamen dolore, firmissimum signum eductionis ex pulmone est. Si vero pituitosa cum leuiore tussi aut excreatione reiiciantur, ex aspera arteria prodiisse scito. Si ater sanguis, & in grumum concretus cum tussi etiam & dolore partis laborantis reiicitur, ex thorace eductum esse monstrat, per pulmonem aut asperam arteriam facta trãslatione. Si vero ex locis qui circa fauces sunt per palatum sanguis feratur, cum excreatione excernitur. Sin ex aliquo locis oris aut gingiuarum, simpliciter exspuitur. B Accidit autem nonnunquam per palatum sanguinem educi, propter hirudinem deuoratam, & alicui indidem particulæ adhærescentem: id quod localis dolor qui concomitatur laborantem particulam, & sanguis ipse qui tenuis est & serosus, ostendent. Porro si a capite sanguis defertur, titillatio palati aderit, & frequens excreatio, ac tussis nonnunquam, sanguine nimirum ad guttur delapso, iterumque sursum elato. Ad tussim itaque irritantur, & tamen non valde tussiunt. Habet & suam figuram sanguis a capite delapsus. Est enim non adeo paucus, colore niget, leuis, cum pure aut pituita mixtus, & cum excreatione statim se in linguam infert rotundus, facileque per sputum reiicitur. Præterea magna ex parte capitis dolor, aut grauitas præcedit. C Si ex stomacho eductio fiet, non magna sanguinis eruptio continget: graciles enim stomachi venæ existunt. Si vero ex iecore ac liene sanguis in ventriculum deferatur, & ex eo demum vomitione eiiciatur, aderit in dextro aut sinistro latere tumor. Quod ad victus rationem attinet, vtendum cibis qui moderatam quandam obturandi vim, & leuem adstrictionem obtineant: vt sunt oryza, ptisana, alica, aliique similes frumentacei cibi, quibus succus mali cotonei, aut granati, aut pyrorum adiectus sit. Ex herbis oxalis, portulaca, lactuca, & spanachia. Ex carnibus conueniunt columbæ syluestres, turdi, perdices, gallinarum, phasianorum, turdorum, si cum omphacio seu succo vuæ acerbæ, & rhoe obsoniorum coquantur. Vtendum quoque cotoneis, pyris, pomis adstringentibus, moris rubi, & aliis supra in capite *De sanguinis narium profluuio* memoraris. Bibendum vinum crassum, rubeum, aut si febris adsit, pro ca D aqua, in qua chalybs ignitus exstinctus est. Aer ad frigidum & siccum declinet. Somnus sit mediocris, caputque cubantis sublime sit, potissimum ex spirandi instrumentis sanguis profluat. Aluus sit aperta, & quotidie æger alui excrementa deiiciat. Cauendum a clamore, frequenti locutione, omni corporis motu, & iracundia. Curandi ratio pro caussarum diuersitate variatur. Si enim a capite fertur sanguis, isque exiguus, simplicior & exigua sufficit curatio. Adstringentia enim per collutiones palato adhibita frigida, curationem perficient. Hæc autem ex capite *De columella phlegmone* petenda erunt. A calidis autem & tarefacientibus collutionibus abstinendum, quod ab iis plus sanguinis erumpat. Quod si multum a capite defluxerit, euacuatione opus erit. E Quare citius per nares, aut per venæ alicuius incisionem vacuare oportet, ne per negligentiam consuetudo fiat sanguini in hos locos delabendi. Qui ob destillationem sanguinem exspuunt, iis protinus in principio venam humeralem, aut mediam, incidere oportet, nisi vehementer acris humor destillauerit, ac pro virium modo sanguinem detrahere. Dein acri simul clystere adhibito, & vacuata alno, ac frictis quam plurimum manibus, brachiisque & cruribus per medicamentum calefactorium ac extenuatorium, extremæ eorum partes deligentur. Postea si vitium diutius durauerit, raso capiti medicamentum, cui exsiccandi & discutiendi facultas insit, quale est quod ex fimo syluestrium columbarum constat, imponendum: & post trium horarum interuallum in balneum deducito, sic vt caput nulla pinguedine inungatur. F Postea vero mediocriter contectos, sorbitionibus austeris, alito, deinde dormituris theriaces antidotum exhibeto. Sequenti die omnibus corporis partibus, capite tantum excepto, perfrictis, inquiete aduersato, rursusq; ad vesperã theriacen exhibeto. Quod si ex iis destillatio non sistatur, tertia die mane mel parum coctum præ-

Victus ratio.

Curatio. Sanguisa capite destillantis.

Curatio eorum qui ob destillationem sanguinem exspuunt.

A præbeto, quieſcereque ſinito, ac totum corpus defricato. Quarto die poſt acceptam theriacen, rurſus plurimum mellis præbeto, capitique medicamentum ex fimo columbino imponito. Quod ſi vitium diutius durauerit, cucurbitula occipitio affigenda eſt. Poſtremum ea, quæ humores, qui in pulmonem defluxerunt, expurgare valent, propinato. At ſi acris admodum fuerit humor, qui deſtillat ex capite, ſanguinis detractio caueri debet, ac purgatione potius vtendum, alimentiſque & præſidiis quæ infra dicemus, & ſupra vbi *De deſtillatione* egimus, comprehenſa ſunt, vtendum. Qui ex pulmone ſanguinem reiiciunt, ruptis ſcilicet in eo venis aut earundem patefactis oris, iis præcipiendum in primis, ne reſpirent valde, ſonumque edant: & vt paucum loquantur, & fere in totum ſileant. Decumbant in locis aeri expoſitis, lectoque Curatio eorum qui ex pulmone ſanguinem reiiciunt.

B immobili ac figura ſublimi. His etiam ſtatim venam incidere oportet in gibbero internam, ac ſanguinis detractionem bis aut ter reiterare paulatim reuellendi gratia. Non enim euacuatione copioſa indigent tales, nimirum a vitioſo ipſo vacuati. In hunc vſum, hoc eſt, vt ad contrarium auerſio fiat, frictionibus extremitatum, & earundem cum latis linteolis conſtrictione, & ligatione vtendum. His ſic peractis, primum quidem poſcam dilutam & tepidam bibendam exhibere conuenit, vt ſi quis ſanguinis grumus in viſcere hæreat, inde diſſolutus eiiciatur: neque quicquam obſtat bis & ter in tribus horis hanc potionem iterare. Poſthæc medicamenta adſtringentia, & meatus obſtruendi vim habentia, emplaſtica vocant, intra & extra corpus adhibenda. Per os quidem adſumta proficiunt portulaca comeſta, quanquam ſuc-

C cus eius bibitus efficacior ſit: ſuccus *polygoni, vuæ acerbæ, decoctum rhois, galla, caliculorum glandium, radicis rubi, balauſtiorum ſeminis oxylapathi, radicis equiſeti, & aliorum quæ in capite De ſanguinis ex naribus profluuio comprehenſa ſunt.* Præſtantiora prædictis ſunt terra lemnia, & lapis hæmatitis in tenuiſſimum pollinem detritus, & cum ſucco *mali punici*, vel *polygoni* ſumtus. Pondus autem lapidis hæmatitis erit *ſcrupulus vnus*. Item *paſtilli de terra lemnia, de ſuccino triti & cum plantaginis decocto exhibiti*. Inter compoſita vſus eſſe poterit huius eclegmatos, quod habet: *Sacchari roſacei veteris, ſucci medicati e ribes, vtriuſque vnc. vnam, Diatragacanthes, diacotoneon ſimplicis, vtriuſque vnciam dimidiam. Pulueris coralliorum, lapidis hæmatitis, terræ lemniæ ſingulorum ſcrupulos duos. Boli armenii, drach. vnam. Sanguinis draconis, drachmam dimidiam. Balauſtiorum, drachmam vnam. Thuris, radicis ſym-* Eclegma.

D *phyti maioris, vtriuſque drachmam vnam & dimidiam. Serapii myrtini quantum ad excipiendum ſatis erit, fiat eclegma.* Extrinſecus thorax ex vino adſtringente, oleiſque roſaceo, cotoneorum, aut myrtino irrigandus. Si vero multa ſanguinis eruptio fiat, potiſſimum æſtate, ac citra tuſſim eius reiectiones contingant, neque æger debilis ſit, ſed robuſtus ac carnoſus, acetum pro vino admouendum eſt, ſpongiis exceptum. Proderit iam dictis oleis adiicere *bolum armenium, terram lemniam, corallia, & ſimilia*, atque cum cera componere vnguentum, quale infra *libro 3. capite De appetitu canino* deſcribemus: Cataplaſma quoque ex *palmulis, acacia, ſymphyti radice, cortice mali granati, & lentium farina paratum*, admouendum. Nec minus confert quod ex *carnibus malorum punicorum, thure, coralleis rubeis balauſtiis, bolo armenio, terra lemnia & eiuſmodi* componitur ceratum.

E Maximum enim hoc eſt, & cui animum diligenter attendere oportet, vt mox facta vaſorum ruptura, & dum adhuc cruentum eſt vulnus conceſcat, priuſquam ſcilicet phlegmone apprehendat. Nam ſi phlegmone præuenerit, parum ſpei eſt ad huiuſmodi vulneris conglutinationem, quippe quæ ſe in multos dies extendit. Eluere enim oportet tum pus, tum ſeorſum ſanguinem ipſius vlceris, poſteaquam phlegmone fuerit ſoluta. Reliquam autem curationem, quemadmodum in tabidis, fieri oportet. Hic tamen monendus mihi lector erit, ne extrinſecus profluenti particulæ admoueantur tum adſtringentia, tũ citra adſtrictionem frigida, niſi poſtquam in alia prius auerſio facta fuerit, alias enim ſanguinem intro compellunt, & venas quæ in alto ſunt implent. Quare prius ſemper ad contraria reuellendum, ac ſubinde adſtringentia ex- Præceptum diligenter obſeruandum.

F trinſecus imponenda. Qui ab eroſione ſanguinem exſpuunt, iis primum quæ acres humores in pulmonem deſtillantes purgare poſſunt medicamenta, propinanda, veluti antea quoque, & in capite *De deſtillatione* dictum eſt. Deinceps ea, quæ alterare & incraſſare acres tenueſque humores, atque adeo ſiſtere deſtillationem valent: vt eſt *ſerapium violaceum, roſaceum, myrtinum, hydromelon, minam cotoneorum vocant, & his ſimilia.* Curatio eorum qui ab eroſione ſanguinem exſpuunt.

Curatio eorum qui vomunt sanguinem.

In eum vsum interdum serapium e *papauere*, & alia somnifera, & stuporem quasi in- A
ducentia adhibentur. Destillatione desinente, erosæ partes cibis boni succi, & medi-
camentis carnem generantibus reficiantur. Porro qui vomunt sanguinem, ea victus
& curandi ratione quæ antea commemorata est vtantur. Hoc est, vena in gibbero su-
perior, quam *humeralem* vocant, illis statim incidenda est, si ex iecore: sin ex liene in
ventriculum feratur sanguis, ea ex Aetio *Archigene teste*, quæ inter paruum & annula-
rem digitum in sinistra manu est. Ceterum & cibos & potus adstringentes sumere o-
portet, eos qui per ventriculum sanguinem reiiciunt, non tamen vehementer & actu
frigidos. Porro ne id silentio transeam, præstat perpetuo lienarem venam, si incidi
& inueniri potest, aperire, quam eam quæ est in summa manu, ob caussam a Galeno
capite 14. libri de curandi ratione per sanguinis missionem expositam. Quippe facile curan- B
tur, si auxilia quæ bibuntur, particulis ipsis sanguinem fundentibus plane applicentur.
Atqui sanguine in ventriculo instar grumi concreto, coagulum potandum est, maxi-
me leporinum, vel thymbra, seu satureia cum aceto, vel ex aloe sic affecti vacuari de-
bent. Qui per palatum sanguinem excreant, gargarizabunt ex adstringentibus: fron-
tique & capiti admouebuntur ea, quæ sanguinem ex naribus fundentibus accommo-
dantur. Porro postquam omnia, vt postulat ratio, peracta fuerint, & sanguinis fluor
substiterit, vires ipsis reficiendæ sunt, roburque adbibendum. In primis vero cauen-
dus frequens vsus balnei, vini porio, ira, & Venus.

Curatio eorum qui per palatum sanguinem excreant.

De empyemate. Cap. XI.

Empyema. Suppuratio. Empyici. Purulenti. Caussæ.

EMπύημα Græcis *purulentam excreationem* & *purulentiam* significat. Latini *suppurationem* C
vocant. Hinc ἐμπυϊκοὶ ϗ ἐμπύοι, hoc est *suppurati* & *purulenti*, qui hoc vitio laborant, &
quibus in thorace vel inter thoracem & pulmonem pus continetur, appellatur. Fit,
quando abscessus in membrana intrinsecus succingente costas, aut aliqua alia thora-
cis membrana factus, aceruatim rumpitur, & in vacuum thoracis locum, qui est inter
pulmonem & succingentem costas membranam effunditur. Accidit interdum pro-
pter sanguinis eruptionem, vlcere ad cicatricem non perducto. Interim etiam pro-
pter confluxum ex capite, & aliis superioribus partibus in thoracem manãtem. Quod
5. Aph. 101. in angina sæpe contingere solet, iuxta hoc Hippocraticum: *Quicunque ab angina libe-
rantur, iis ad pulmonem vertitur, & in septem diebus pereunt: si vero has effugerint, suppurantur.*

Signa.

Suppuratos autem hoc pacto cognosces. Grauitas in profundo thoracis adest, tussis D
valida siccaque cum dolore, aliquando etiam cum humiditate, ob quã reuelari quo-
que videntur. Febres per initia ipsis accidunt languidæ, inordinatæ, & ad iudican-
dum difficiles. Postquam autem ruptura abscessus iam appetit, vehementius cum
quodã horrore febricitant, & in sermone conturbantur, offensi inspiratione. Rupto
abscessu aliquid in profundo thorace transfluere apparet, iuxta multiplices reclina-
tionis permutationes & maxime quum ab vno latere in alterum decumbunt, tum sa-
ne multitudo puris manifestatur, & fluctuationes cuiusdã sonitus sæpe sensibiliter in
reclinationibus ipsorum auditur. Pus etiam educitur nunc purum, nunc fæculentum.
Erumpunt autem suppurationes aliquæ quidem sursum versus in vacuum videlicet
thoracis locum: & hæ periculosiores exsistunt. Nisi enim quam citissime pus per spu- E
tum reiiciatur, tabidi fiunt, pulmone hinc exulcerationem contrahente. Aliquæ ve-
ro deorsum in aluum, & intestina, ac vesicam transfunduntur, per vasa quædã trans-
missione ad eas partes facta. Quæ qualia sunt, Gal. *lib. 6. De laborantibus locis, cap. 4.* osten-
dit. Semper autem hectica febri laborant, quoad sursum omnia fuerint educta. Qui
suppuratione laborant aerem inhabitent siccum. Cibis vtantur boni succi, & conco-
ctu facillimis: *ptisana cremore iure gallorum, carnibus gallina, pullorum gallinaceorum, perdi-
cum, phasianorum, auium montanarum, turdorum scilicet. Iure quoque cicerum cum herbis, hyssopo,
& petroselino.* Iura enim vlcera magis detergent, ventremque lubricum reddunt. Po-
tus sit *aqua mulsa, ac vinum album & tenue.* Porro nisi in iis qui suppuratione laborant
summa diligentia adhibeatur, protinus puris collectio tabem accersit, pulmone, vlce- F
rationem contrahente. Primum itaq; suppurationis concoctio adiuuãda fomentis a-
quæ temperate calidæ per spongias, cataplasmatis & emplastris, præsertim tardantib*
suppurationibus, ex *hordei, fenograci, & seminis lini farinis, caricis, columbarum fimo,
camameli floribus, malua, althea, & resina modica paratis.* Cerata etiam ex *butyro, iride, baccis
lauri*

Victus.

Curatio.

A *lauri & ruta composita* , *& alia qua collectionem maturare & discutere possunt* , *qualia multa*
in capite De asthmate dicta sunt, imponenda. Quod si vitium non discutitur, quæ ab-
scessum rumpunt admouenda. Rupruram autem abscessus, promouet in latus sa- Rumpentia abscessum
num decubitus, salsorum esus, & catapotia illa dormituro data, quæ habent : *Pulueris* Catapotia.
hiera picra Galeni, *vnciam vnam. Pulpa colocynthidis* , *scrup. vnum. Cum succo absinthii quod*
satis est ad excipiendum: formentur pilula , quarum vna aut altera teneatur in ore. Hac
enim ratione accidit, vt æger crebro exspuere conetur, atq; adeo nimium exspuen-
do abscessus rumpitur. Non est tamen quod catapotia illa deuorent, & in ventricu-
lum assumant. Ruptione facta, diligenter erit animaduertendum, quo pus prore-
pat, adiuuare enim eius excretionem oportet. Si enim ad alnum proreptet, magis e-
B mollientia sint quæ offeruntur : si vero ad vesicam serpat, ea quæ vrinam cient magis
adhibenda. Si vero per tussim puris expurgatio fiat, nihil conuenientius aut familiari⁹
exhiberi potest, quam ptisana optimo melle permixta. Proderunt etiam abstergẽtia,
quæ partim *in capite De pleuritide* dicta sunt, partim etiam statim *in capite De tabe* dicen-
tur. Ceterum quæ vrinas cient, cibis commode admiscentur, vndecunq; tandem pu-
ris excretio contingat. Ad puris vero expurgationem mirifice vtilis est *aqua mulsa cũ* Pus expurgantia.
iride, & plurima glycyrrhiza decocta. Radicis enim dulcis succus commanducatus ꝓdest.
Conuenit deniq; decoctum *hyssopi, iridis, marrubii & similium, qua ex capite De asthmate*
petenda veniunt. Ceterum quum ruptio vix periculo careat, ne scilic. æger a copia puris
suffocetur, aut copiosum in thorace contentum tabem accersat, optimum erit, *iuxta*
C *Hippocratis consilium 7. aph. 45.* vt suppurati in latere secentur, vel vrantur, vt eo aperto v-
niuersum pus effluere possit. Quare si vniuersum pus expurgari non posse metus est,
vel sectio, vel vstio tentanda erit. Reliqua quæ ad curationem suppurationis necessa-
ria esse videntur, in sequenti capite commemorabimus.

De tabe. Cap. XII.

Φθίσις Græce, *tabes* autem latine, proprie est *exulceratio pulmonis ad sanguinis sputa conse-* φθίσις. Tabes.
quens, quam Athenienses priuatim, vt sectio. 7. apho. comment. 16. testis est Galenus, φθόην no-
minant. Fit magna ex parte, ob acris & erodentis humoris ex capite in pulmonem de- Caussa.
fluxum. Interdum etiam, quum sanguinis aut puris eruptio in suppuratis, pleuriticis,
& peripneumonicis cohibetur. Qui hoc vitio laborant, agnoscuntur toti⁹ corporis & Signa.
D carniũ extenuatione. Nares etiã iis acutæ, collapsa tẽpora, oculi cõcaui, scapulæq; in-
star alarũ auium ꝓminent: hinc Hippocrati aliisq; Græcis πτερυγώδεις appellantur. Præter- πτερυγώδεις.
ea tussiunt, ac febre hectica febriunt, difficulter spirant, genæ liuescunt, vngues cur-
uantur, pallidiq; apparent. Vitio vincente venter turbatur, sitis ipsos magis cõficit, ca-
pilli defluunt: & id quod ꝑ sputum reiicitur, vehementer fœdi odoris est. Quæ singu-
la Hippocrates quoq; iis verbis innuere voluit: *A tabe*, inquiens, *correpto profluuiũ alui su-* 5. Aph. 14.
peruenĩes letale. Et iterũ: *Quibuscunq; tabe laborantib. capilli a cap. defluunt, iis alui profluuio su-*
perueniẽte, moriũtur. Et rursus: *Qui tabe molestãtur, si sputũ quod extussiunt carbo. iniectũ graue o-* 5. Aph. 11.
let, & capilli a capite defluunt, letale. Porro vlcera pulmonis difficillime curantur, ꝓpterea
quod citra tussim non repurgantur. Tussientib. autẽ vlc⁹ dirumpitur ac laceratur, atq;
E malum quasi quodam circuitu reuertitur. Pulmo etiam inter viscera ꝓpter respiratio- 5. Aph. 11.
nem in ꝑpetuo est motu, & tussiendo quoq; lancinatur. Vlcera vero quæ sananda sunt Curatio difficilis quare.
quietẽ vtiq; requirunt. Medicamentorum p̃terea vires ad vlc⁹, prinsquam in vẽtricu-
lo & iecinore ꝑmutentur, ꝑuenire nõ possunt. Vtcunq; autẽ ꝓpter caussas nunc cõme-
moratas difficilis sit curatio, tamen nihilomin⁹ conandum, vt vlceratio illa curetur. I-
nitio itaq; tabidis conueniens victus ratio præscribenda, in eum sane modum. Aerem Victus.
siccum, in calore vero & frigore temperatum, inhabitẽt. Cibus eorum sit ptisana hor-
dei, lac amygdalarum, oua sorbilia, carnes auium mõtanarum, ꝑdicum, phasianorum,
merulatum, turdorum, gallinarum, caporum, vitulorum, hœdiq; lactantis. Pisces de-
niq; squamati, saxatiles, potissimũ vero caneri fluuiatiles cum lacte potati, aut cocti in
F cibo sumti. Ceterum lac inter omnia cibaria tabidis optimum, serosa n. sua substantia
vlcera repurgat, caseosa glutinat, primum quidem humanum, deiu asininum & capri-
num: quod ex mammis, si fieri potest, sugatur: aut statim mulctum dum adhuc calet
bibatur, *quemadmodum copiose libro 5. Ther. meth. Galenus docet*. Cauendum tamen vniee,
ne statim a lactis vsu altum cibum (potissimum autem vinum) sumant: quod alias in

ventriculo prorsus corrumpatur. Quod si vero impense admodum febricitant, putrida maxime febre, lactis vsus haud conducet. Inter fructus prosunt vuæ passæ, amygdala dulcia, nuces pineæ, ficus, palmulæ & pistacia. Exercitia & motus vehementes deuitent. Suauiter autem ante cibū deambulare, haud incommodabit, præsertim vbi febris remiserit. A cibo penitus quiescant. Somno vtantur nocturno, & mediocri. Fugiant itē, tristiciam, vigilias immodicas, famem, sitim, coitum, laconitū, & quicquid corpus exinanire potest. Pot⁹ sit vinum aquosum & tenue: aut si vehemēs est febris, aqua A

Hippocras. in parum cinnamomi est decoctum, aut bibat potionem quæ a barbaris medicis *Hippocras* nominatur. Cuius quidē compositionem *in libr. 1. cap. De resolutione*, monstrauimus.

Curatio. Quod si vitium a defluxu humoris acris ex capite oriatur, curandi ratio a destillationis amolitione inchoanda erit, quam quidem supra peculiari capite docuimus. In præsentia igitur quomodo pulmonis exulceratio curanda sit, monstrabimus. In eius itaq; curatione in primis quæ abstergendi facultate prædita sunt, & quæ vt facile pus sursum feratur, efficiunt, exhibenda erunt. In quem vsum potissimum *hydromeli* conuenit, & *decoctum hordei cum sacharo & melle*. Itē *hyssopi, iridis, caricarum, adianti, & similiū*. *Serapium de hyssopo, marrubio, & glycyrrhiza*. Si accesserit febris, prædictis *semina quatuor frigida* cōmiscenda erunt. Extrinsecus vero admouenda emplastra & cataplasmata *ex semine lini, fænograco, & aliis in c. De empyemate commemoratis*. Ex capite quoq; *De asthmate* multa remedia ad præsentem vsum conducentia, petenda erunt. B

Saccharum rosaceum. Absterso & a pure purgato pulmone, ea quæ vlcus glutinare possunt, medicamenta sunt exhibenda. In hunc vsum ab omnib. fere medicis cōmendatur *saccharum rosaceum*: hoc n. non solum glutinandi, verum etiam abstergendi facultatem obtinet. Abstergit autē mag s quod recens est, glutinat vero quod antiquius. Mirifice etiam confert *bolus armenius, sanguis draconis, succinum, corallia, semen portulacæ, & similia, quibus abstergendi & glutinandi facultas inest*. Laudatur vnice *symphyti maioris radix saccharo condita. Item cum carnibus cocta*. Côducunt quoq; ecligmata de *pulmone vulpis, e pino saccharum symphyti maioris, & adianti*. Ex iis igitur tale parabitur medicamentum, quod habet: *Sacchari symphyti maioris & adianti, vtriusq; vnciam dimidiam. Sacchari rosacei, vnc. vnā. Ecligmatis e pulmone vulpis, drach. vnā & dimidiam. Ecligmatis e pino, drach. duas. Specierū diatragacanthes, drach. 3. Boli armenii, drach. vnam & dimidiam. Terræ lemniæ, radicis symphyti maioris, ana. scrup. duos. Serapii de papauere, quantum ad ea excipienda satis est: formetur ecligma*. C

Puluis. Plurimum quoq; adiumenta afferet is puluis quotidie exhibitus, qui accipit: *Seminis papaueris albi, drach. dimidiam. Gūmi arabici vocati, amyli, tragacanthæ sing. drach. 1. & dimid. Seminum cucumeris, citrulli, cucurbitæ, melonū, cotoneorum singulorum drach. tres & dimidiam. Eboris vsti succi glycyrrhizæ, vtriusq; drach. vnam & dimidiam. Penidiorum æquali omnium pondere: fingatur puluis*, de quo mane dentur quotidie, drach. duæ, *cum serapio de papauere, aut rosaceo*. Sunt qui adiiciunt *cinerum cancrorum fluuialium, & coralli albi vsti. sing. drach. vnam & dimidiam*. Eo præterea tempore quo cicatrix obducitur, extrinsecus thoraci *oleum myrtinum*, aut *rosaceū* inungendum, adiectis interdum *rhoe obsoniorū, sumachiū officinæ vocant, hypocisthide, malicorio, acacia, galla, & similibus*. Postremum corpus extenuatum iusta & conuenienti victus ratione reficiendum omnibus iis cibis, qui boni succi sunt, ac facile concoquuntur, & plurimum alunt. D

Morsuli refectorii. Quo tempore hoc quoq; medicamentum exhibendum erit, q; habet: *Pulpæ capi, vnc. 1. Testiculorū galli, nucum pinearū, pistaciorū, amygdalarum dulciū singul. vnc. dimidia. Specierum antidoti de gemmis drach. dimidiā. Specierum diarrhodon abbatis dianthon, odor ati rosacei singul. scrupul. vnū. Santalorū alborū, cinnamomi selecti, vtriusque drach. dimid. Maceris, scrupul. vnū. Sacchari candidissimi, libr. vnā. diluti in liquoris stillaticiis buglossi & rosarū: fingantur morsuli*. De quibus quotidie vnus sumatur. Thorax etiam illinatur butyro, & oleo amygdalarum dulcium. E

De cordis palpitatione. CAP. XIII.

Cordis palpitatio. καρδιακοί. Παλμὸς καρδίας Græcis *cordis palpitatio & tremor* dicitur, *motus est cordis deprauatus, nimirum quum præter naturam dilatatur, aut constringitur*. Recentiores medici perperam *cardiacam* nominant. καρδιακοὶ enim ad stomachum, quem veteres olim καρδίαν, *vt multis in locis significauit Galen.* vocarunt, pertinet, eiusque plane erosio seu morsus exsistit, vt alib quoq; copiosius monstrauimus. F

Caussæ. Fit ab omni eo quod præter naturam cor affic ere potest, vt est quęuis intēperies, aut humoris vel flat⁹ multitudo in ambiente cor mēbran:

con

A contenta, cor ne attollatur impediente, aut tumor præter naturam, & aliâ quæ a Galeno *libro 5. De affectis locis, capite 1.* recenſentur. Vt valde ineptiant, qui cordis palpitationem a calida intemperie naſci non poſſe putant, quum tamen, *Galeno etiam ſect. 4. apho. comment. 65. auctore*, ab immenſo incendio hæc ipſa fieri poſſit. Et Paulus *lib. 3. c. 34.* a ſanguinis feruore hanc procreari docet. In ſumma quicquid cordis facultatem deiicit, hoc palpitationem eiuſdem efficit. Deiicit autem eam omnis intemperies, igitur etiam calida. Nec obſtat, quod Galenus *in libello de palp. & de ſympt. cauſſis 2.* hanc a frig. da tantum cauſſa fieri ſcribat. Nam in illis locis de palpitatione, quæ in externis partib. & muſculis, nõ in corde, excitatur, loqui illum conſtat. Dignoſcitur facile de ſermonib. ægri, palpitationẽ hanc euidenter ſentientis, & ex pulſu. In calida intemperie febris, &

Signa.

B pulſus velox atq; magnus exſiſtit. In frigida contra. Si humoris copia in pericardio cõtent a palpitationem accerſerit, pulſus eſt mollis & languidus. Si a flatibus fit, leuiſſima corporis motione excitatur. Victus ratio ꝓ cauſſarum vitium efficientium diuerſitate varie inſtituitur. Siquidem in calida intemperie aer eſſe debet mediocriter frigidus: in frigida vero, modice calidus. Quare ex capitib. quæ præmiſimus, hæc ipſa facile cõſtitui a quouis leuiter admodum perito poteſt. In vniuerſum autẽ vitãdum quicquid ſpiritum vitalẽ reſoluit ac cõturbat: vt eſt *nimius æſtus, ira, fames, vigilia, coitus, frigus immodicum cibi mali ſucci.* Si multitudo humoris in ambiente cor membrana cõtenta palpitationẽ ꝓcreauerit, tota diæta ſit extenuatoria. Potus in calida intemperie ſit vinum

Victus.

C aquoſum & tenue, aut zulapium violaceum, vel roſaccũ, aut bugloſſi decoctũ. In frigida vinum meraci⁹ bibatur. Qui ob calidam intẽperiẽ cordi palpitatione corripiuntur iis ꝓ frigida medicamenta, quæ intemperiem calidam corrigere, & robur cordi adiicere poſſunt, ſuccurrẽdũ. Talia vero ex ſimplicib. ſunt *roſæ, violæ flores nymphea, ſantali, corallia, & iis ſimilia, de quib. in libris noſtris De comp. med. etiam diximus.* E compoſitis eſt *diamargari, diarrhodon abbatis. ſaccharũ roſaceum, violaceum, bugloſſaceum, & earundem ſtirpium ſucci & ſerapia.* Ex iam dictis itaq; potiones, antidota, & moſiuli ꝓ cuiuſq; arbitrio componi poſſunt. Extrinſecus admouenda vnguenta, emplaſtra, maxime vero epithemata vocata, ſacculi, & alia quęcunq; calidam cordis intemperiem alterare valent. In primis autem inter vnguenta hoc conuenit, q; habet: *Oleorũ roſacei, violacei, nymphea, ſing. drach. 2. Coralliorũ rubeorũ, ſantalorũ purpureorum, roſarum purpurearũ ſing. ſcr. 1. Ceræ albæ quod*

Curatio calidæ cordis intẽperiei.

Vnguẽtum.

D *ſatis eſt fiat vnguẽtum*, quo cordis regio, & ſpina dorſi inungatur. Inter epithemata hoc potiſſimum cordi imponatur, quod accipit: *Liquoris ſtillaticii roſarum, oxalidis, & bugloſſi ſing. vnc. tres. Liquoris ſtillaticii meliſſophylli, vnc. vnam. Specierum antidoti cordialis vocati, drach. vnam. Santalorum purpureorum, coralliorum rubeorum, vtriuſque drach. dimidiam. Succi ſemperuiui, ſcrup. vnum. Croci grana quatuor.* Commixtis omnib. fiat epithema. In genere ſacculorum is potiſſimum cõpetet, qui habet: *Florum bugloſſi, violarũ, roſarum purpurearũ, ſing. manipulum dimidium. Santalorum omniũ ſing. drach. vnam. Coralliorum rubeorum & alborum ſingul. drach. vnam & dimidiam. Vnionum, ſcrupul. vnum. Contuſa in ſericum demittantur, formeturque ſacculus.* Ceterum qui frigida cordis intemperie laborant, iis inter ſimplicia medicamenta proſunt: *ambar, moſchus, crocus, lignum aloes, ſtyrax, garyophilli, macer, zedoaria, meliſſophyllum, & eiuſmodi.* In genere compoſitorum, *antidotus diambar, di-*

Epithema.

Sacculus.

Curatio frigidæ cordis intemperiei.

E *anthon, aromatici roſacei, pleresarchoticum, & ſimiles.* Ex quibus ſane varia remediorum genera parari poſſunt, haud ſecus quam in calida cordis fecimus intemperie. Siquidem vnguenta in eum componentur modum: *Oleorum liliacei, e ſpica, & de croco. ſing. drachmas duas & dimidiam. Galliæ moſchatæ garyophyllorum, vtriuſque ſcrupulum vnum. Ligni aloes, ſcrupul. dimidium. Maceris, ſcrup. vnum. Croci, grana tria. Ceræ quod ſatis eſt, fiat vnguentum.* Epithematum hæc forma erit: *Liquorum ſtillaticiorum meliſſophylli, maioranæ, bugloſſi, ſingul. vnc. quatuor. Specierum antidoti diambar, diamoſchi, vtriuſque drachmam dimidiam. Maceris, ligni aloes, vtriuſque ſcrup. vnum. Ambar granum vnum. Vini optimi, vnc. vnam. Commixtis ſingulis, formetur epithema.* Sacculorum hæc eſto forma: *Florum meliſſophylli, bugloſſi, vtriuſq; manipulum vnũ & dimidiũ. Cinnamomi ſelecti garyophyllorũ, maceris, ſing. drach.*

Vnguẽtum.

Epithema.

Sacculus.

F *vnam. Ligni aloes ſcrup. vnum. Corticum mali citrii, drach. vnam & dimidiam. Croci, ſcr. vnum. Ambar granum vnum. Contuſis omnibus fiat e ſerico ſacculus cordi imponendus.* Quod ſi ab humore aliquo in pericardio contento palpitatio fiat, extenuanti victus ratione, & venæ ſectione quæ in gibbero fit, *Galeno li. 5. De laborant. loc. c. 1. teſte*, curatur. Siquidem is

Curatio palpitationis cordis ab humore.

ibidem sic scriptum reliquit: *Palpitatio cordis pluribus integra valetudine degentibus, tum a-* A
dolescentibus, tum adultis, subito sine alio manifesto symptomate euenire visa est, atque omnes
eos sanguinis detractio iuuit. Hoc enim pacto plerique perfecte ab hoc symptomate liberati
sunt: præsertim qui vtebantur & victu, & medicamentis, quibus esset extenuandi facultas. Hæc
ille. Secanda vero est vena in gibbero interior, aut media: atque deinde vnguen-
ta, epithemata, & sacculi, eiusque generis alia medicamenta, quibus extenuandi &
corroborandi cordis inest facultas, extrinsecus & intra corpus adhibenda. Si vitium
a flatibus fit, exhibenda erunt ea crebro quæ pituitam purgant. Item ea, quæ flatus
discutiunt, qualia sunt, quæ infra *in capite de ventriculi inflatione* recensentur. Quo-
rum omnium priuatim exempla proferre superuacaneum putamus, quum facile ad-
modum sit cuiuis ex iam dictis, & alibi commemoratis, componere omnis generis ad B
institutum suum facientia medicamenta.

De syncope. Cap. XIIII.

Syncope. SYNCOPE, Galeno *libro 12. Ther. meth. capite 5. auctore*, nihil aliud est *nisi præceps virium*
lapsus. Omnes igitur in syncope vires subito labuntur. Differt itaque a Lipothy-
mia, quæ syncope mitior est, *vt alibi fusius ostendimus.* Accidit quemadmodum etiam
Caussæ. lipothymia, ob plurimam sanguinis excretionem, immodicam ventris inanitionem
motum vehementem, dolorem ingentem, vigilias multas, sudores copiosos, omnes-
que alias immoderatas vacuationes, timorem, terrorem, & alias huius generis animi
perturbationes. Ob crudorũ deniq; humorũ in ore ventriculi redundantiã, phlegmo-
nis magnitudinẽ, & vitiosos tenues acresq; in ore ventriculi mordicationes & excitã- C
tes humores, auræq; fœtidę inspirationem. Cognoscitur syncope iis indiciis. Pulsus est
Notæ. ratus & obscurus, extremarũ partiũ frigiditas, sudor circa faciem, nitoris cutis quæ in
ea exsistit ablatio, & totius corporis quasi resolutio. Adhæc accedunt desperatio, ani-
Syncope cordis. mi angor, & corporis iactatio. Porro euenit interdum syncope cordis vitio, vbi sc. ipsũ
vehementer intemperatũ est: interdũ etiã stomachi, siue oris ventriculi, in eo nimirũ
redundantib. & congestis aut crudis, aut acrib. & erodentib. humoribus, *vt dictum est*
Syncope stomachica. Eius generis syncope, stomachica nominatur. Qui propter humorum crudorũ in ore
ventriculi copiã syncopen incidunt, his hypochondria inflata sunt, & totum corpus
ampliore mole, quã pro naturæ modo cernitur, tum eiusdem color iis ad albidius, quã
pro naturali habitu fit, est mutatus: & in summa, corpus aqua inter cutẽ laborantibus D
simile. Nonnullis etiam ad nig ius, aut liuidius, quos quidem plumbei palloris appel-
lamus, accedit. Pulsus tamen arteriæ omnibus minores sunt, præterea obscuri & inæ-
quales. Qui vero propter acrium humorum redundantiam syncope corripiuntur, ii
assiduas in ore ventriculi vellicationes ac mordicationes sentiunt. Qui ob tenues suc-
cos, ocyssime exhalantes syncope corripiuntur, in iis mortifera illa species in facie ce-
leriter apparet, nasus acutus, oculi caui, & alia quæ deinceps per Hippocratẽ sunt ad-
scripta. Reliquæ syncopes caussæ ex adstantiũ sermonib. nullo negocio cognoscentur.
1. Prog. 10. Curatio. Eius quæ propter immodicã inanitionem accidit. Curandi rationẽ pro caussarum diuersitate variari, nemo est qui nesciat. Si n. propter
saguinis excretionẽ, aut aliã immodicã & repentinam euacuationem syncope inua-
dit, frigida faciem aspergere oportet, aut liquore rosarum stillaticio, qui in hoc casu E
mirificã quandam vim obtinet, moschato, se haberi potest: sin minus solus stillaticius
rosarũ liquor, aut cum aceto pmistus. In vtriusq; defectu, a frigida. Ab alto autẽ demit-
tatur in faciẽ, vt sopiti spirit⁹ excitetur: & si qui adhuc in partib. externis remanserunt,
resolui prohibeantur. Atq; hæc potissimum facienda sit ab æstu, aut febris incendio,
aut alia caussa calida syncope fiat, nõ autem a frigore. Extremæ corporis partes, vt cru-
ra & man⁹, vinculis vehementer sunt cõstringendæ, ac linteis modice asperis perfri-
candæ. Crura quidẽ, si supra eruptio fiat: manus vero, si infra. Cucurbitulæ quoq; leues
p partiũ, e quib. vacuatio pcedit, aut sanguis erumpit, diuersitate affigẽdæ. Os deniq;
diducendum, cunei aut digitorum, aut alterius rei immissione: auditorius vero meat⁹
& nares cõprimendæ, vt inspiratus aer interiora petens, spiritum reficere, ac excitare F
queat. Confestim etiã variis odoramentis animum reuocare cõuenit. Nihil n. est (*Hip-*
pocrate in libello De aliment. teste) q. vires odore citius reuocet. Prodest itaq; pullos galli-
naceos assos, ac per medium scissos atq; discerptos, naribus ægrotantium admouere.
Itẽ rosas, violas, mala cotonea, citria, & eiusmodi. Postea iusculis, & aliis sorbitionibus
conco-

A concoctu facillimis, alendus æger. Vinũ huic ꝓpinãndum tenue & dilutum. Aer cubiculi sit frigidus, cubiculum vero ipsum nõ valde lucidum. Stragula eis incũbẽtiat olfatu: opertmenta vero, quib. c. conteguntur, mollia sint. Pauimentum irroretur, ac foliis consternatur myrthi, vitis, quercus, rubi, atq; ipsis etiam rosis. In immodico sudore exsudantib. partib. oleum myrtynum, rosaceum, & cotoneorum illinendum: in primis vero collum, thorax, loca sub alis, & inguina. In hunc vsum etiam conducit amylũ & thuris pollinẽ candido oui excepta, aliaq; adstringentia medicamenta illinere. Odoramenta quoque tum varia offerenda, nimirum rosæ, santala, coton ea poma, flores nymphea, & eiusmodi. Extremas vero corporis partes tum non oportet vincire. Si ꝓpter dolorem syncope fit, diligenter se caussa inquirere oportet. Si enim extrinseca Sudores immodicꝰ coercentia. Curatio syncopes a dolore.

B fuerit, facile eius amotione dolor se dabitur, atq; syncope curabitur. Si vero a nulla extrinseca occasione dolor concitatus fuerit, internam aliquam esse caussam, quæ dolorẽ efficit, existimare oportet. Si n. plenitudo distendens, dolorem excitauerit, protinꝰ si vires patiantur, sanguis mittendus est e vena, quæ parti dolenti vicina fuerit. Sin vires imbecilliæ sint, tum reuellendum duntaxat, aut sursum aut deorsum deriuandum, aut vtrinq; aut frictionib. vtendum. Vbi vero a vitiosis humorib. dolor oritur, purgare magis oportet. Si vtraq; coeant, ambab. vtendum vacuationib. sanguine prius misso. Dein si noxius humor in parte fixus & impactus est, curationẽ ꝑ discutientia medicamenta moliri oportet. Reliquorum dolorum curationes ex ꝓpriis capitib. præsertim *ex cap. De doloribꝰ.* petendæ. Qui ob mœrorem, tumorem & alias animi perturbationes

C syncope corripiuntur, ii plane suorum contrariorum admonitione curandi sunt. Nec in mœrentib. prætereunda sunt odorifera, & alia quæ intra corpus sumta spiritus recreare possunt. Qui propter crudorum humorum copiam syncope laborant, ii neq; sanguinis missionem, neq; purgationem sustinent, vtpote quos etiam sine iis syncope subito adoriatur. Curare itaque hos per frictionem oportet. Initio itaque vitii statim a frictione incipiendum: ac crura quidem primum a superiore parte deorsum, linteis non admodum mollibus, sed modice asperis perfricanda: dein etiam tota manus ab humeris pariter ad infimas partes. Vbi vero iam artus omnes abunde incaluerint, & metus fuerit, ne quis ex nimia frictione lassitudinis sensus superueniat, oleo relaxante vtendum, quale est anethinum & chamæmelinũ. Cauendum autem quam maxime ab Curatio syncope ob animi affectus. Curatio syncopes ex redundantia crudorum humorum.

D adstringente. Quum iã artꝰ plurimum ꝑfricueris, postea oleum detergẽdum, inde ad spinam dorsi transeundum, hæcq; tota ꝑfricanda similiter, linteo sc. primum, mox oleo. Ab hac rursus ad crura, & subinde ad manus, tum rursus ad spinã remeandum, & ita toto die faciendum: idq; in splendido quodã minimeq; humente cubiculo, cuius aer tẽperatus sit. Præterea mulsa in qua hyssopum coctũ fuit, iis est aptissima: cauendũque ne vel cibum, vel sorbitionẽ, vel aquã exhibeas, vel omnino liberaliter bibere sinas, nisi mulsam trib. primis dieb. duntaxat, alternatim fricando, vt solum illud tempꝰ intersit q̃ somno datur, qui certe mediocris sit. Quod si pulsus iis paruus admodũ infirmusq; sit, aut etiam supra hæc vehementer inæqualis, scire licet extremum periculum esse, facienda tamen nobis quæ retulimꝰ, nec aliud quicquã moliendum. Sin pul-

E sus robore mediocri sit ac magnitudine, præterea minime intercisus & cõpressus, cõsideranda quæ ad aluum spectant: ac si sua sponte commode nõ deiiciat, audacter ꝑ inferius aliquid infundes. Accidit nanq; post aquã mulsam, vt quæ in primis venis, quæ scil. circa iecur & mesenterium sunt, colligi superuacua solent, hac commode deiiciantur. Quod si maior iusto recrementorum impetus ad aluum citetur, principio quidem percoquere mulsam amplius oportebit: ita n. minus aluumꝰ subducet, & magis nutriet. Posthæc si superuacua largius descẽdant, ne sic quidem sistenda aluus, sed exhibendus ꝓ aqua mulsa ptisanæ cremor est. Si vero fluere pergant, aliæq; sorbitione nutries, pulsuum interim ratione obseruata. Aliquando n. subito ad imbecillitatem, vel inæqualitatem, vel paruitatem mutantur. Quo sane tempore, panem ex vino diluto Primæ venæ

F exhibere cõueniet: idq; si nec ventriculus, nec iecur phlegmone laboret. Hac enim si infestentur, iam corpore crudis succis referto, plane desperata salus ægro est. Ergo in eiusmodi ægri casu, teipsum a culpa immunem præstabis, si moriturum prædixeris, ac nullo generosiore medicamento vsus fueris. Atqui si quandoq; crassi abunde humores deprehendantur, oxymeli ꝓ mulsa confestim exhibẽdum, Ergo si æstas sit, & æger

frigidæ potioni assuet⁹, frigidum huic oxymeli dabis. Sin hyems sit, omnib. calidum, A
tum iis qui calidæ, tum iis qui frigidæ insueuerunt, offeres: æq; vt si immodic⁹ æstatis tẽpore æstus sit, etiam qui calidæ assueti sunt, frigidum: vtiq; si nullum sit iis viscus ad iniuriã opportunum. Sane iis aduersissima sunt tum balneum, tum aer ambiens, quoties vel nimium calid⁹ est, vel frigid⁹. Itaq; vt lauandi ii nõ sunt, sic & reclinandi in domo sunt: æstate quidẽ quæ frigeat, hyeme quæ caleat. Læduntur nanq; nõ parum ab vtroq; excessu: videl. in balneo æstate, & omni caloris incrẽmento crudis humorib. liquatis, ac p omnes corporis partes fluentib. ita vt metuendum sit, ne ad pulmones & cor ferantur: aliquando etiã, ne cerebrum subeant: quum lõge præstet, vt circa iecur & primas venas subsistant. In domo autẽ immodice frigida, & hyeme, & denique ambiẽte frigido, succi qui crudi sunt, & inepti ad concoquendum manent, & iocinoris obstru- B
ctiones, si leues sunt, augent: si nullæ sunt, eas crassitudine sua hærentes impactiq; creant. Si vero ad eos, quos syncope iam premit, sis accit⁹, vbi ventriculus & iecur phlegmone vacent, panem exhibebis exiguum, huncq; ex vino aliquo, quod celerẽ in corpus distributionem adiuuet: statimq; ad frictiones venies, quas etiam ꝑ tradito iam modo administrabis. Ac si quidem ætas sit, aut regio naturaliter calens & æstuans, aut stat⁹ cœli vehementer calidus, aqua frigida vinum dilues: si nihil eiusmodi sit, cum calida. Quæ tamen secundo & tertio dabitur potio, omnino calidã exhibendã curabis. Quippe ad vniuersam eam curationem, cui⁹ gratia frictiones adhibemus, calor præstat: vtpote crudorum humorum concoctionem adiuuans. At quib. ex flaua bile, quę os ventriculi infestet, syncope incidit, iis frigida exhibenda potio est. Vinum tamen C
quod & calidum natura sit, colore fuluum, substantiaq; tenue, ætate vetus, & quod distributionem in corpus ꝑmoueat, omnib. quos syncope male habet, offerre conuenit: distribui nanq; p corpus nutrimentum quod sumtum est, non in ventriculo manere volumus. Qui tenuium humorum vitium syncope premuntur, eos paulatim & assidue vacuare oportet, ꝓpterea quod multã simul vacuationem ferre nõ queant. Hos etiã paulatim & assidue nutriemus. Summa cutis densanda, & aer cubiculi frigidus & adstringens comparandus, quemadmodum copiose Galenus *lib. 9. Ther. meth. c. 14. docet.* Vnguendi præterea sunt adstrictoriis vnguentis: tum cibi iis dandi, qui non admodum ꝓmte diffluant, non aqua mulsa, non ptisanæ cremor, sed panis, & sorbitio ex alica, & fructus austeri, qui non facile corrumpantur, tum ipsi p se, tum vero & cum pane D
etiam alica quæ in aqua sit cocta. Dabis vero aliquando iis & oua, præcipueq; eorum vitellos. Album n. eorum ægre concoquitur. Præterea gallinaceorum, qui lacte sint altiti, testiculos. Itemque suillum cerebrum, sed vel diligenter assum, vel in aqua, adiectis porro & anetho, legitime elixum. Deniq; omni ratione agendum, vt & succorum materiam crassiorem reddas, & cutim denses, & exhalationem inhibeas. Vinum vero iis aquosum necessarium inter initia est, sumtum post cibum. Quod si ex sententia nobis omnia responderint, etiam carnei iis aliquid nutrimenti post alia dabimus: potissimũ post quartum diem, succis iam ad concoctionem venientib. Si ob phlegmonis magnitudinem syncope accidat, artus fricandi & fouendi, manusq; ac pedes vinciẽdi, vigiliæ imperandæ, quia sanguis in somno *(vt inquit Hippocrates)* ad interiora repit. A cibo & E
potu penitus arcendi. Quicunq; ꝓpter vitiosos humores os ventriculi erodentes syncopen incidunt, ii curandi sunt vomitus irritati: ne aut si id nõ successerit, aluus mouendus, aliaq; facienda, quæ infr. *in cap. De dolore stomachi* exponemus. Qui in balneo animo linqui incipiunt, eos celeriter educere oportet, neq; multa aquæ infusione humectare. Qui autem iam inciderunt syncopen, celerrime exportandi sunt, & reliquũ quidem corpus leui quopiam velamina cooperiendum. Facies vero spongia frigida imbuta madefiat, aut frigida, aut stillaticio rosarum liquore aspergatur. Fricanda etiã facies, ventriculus, & pedes. Os quoq; aperiendum, pennarum aut digitorum immissione: omniq; modo conandum, quo humor ipsius syncopes auctor euomatur, aqua tepida ori instillata. Qui perfectiori sunt ætate, iis capilli euellendi sunt. Et vociferatio F
quidẽ vnius vtilis est multorum autem & simul edita, nocet. Vbi conualuerint, fugere oportet tum in calidam, tum in frigidam aquam demissiones. Aut n. laxatis corporib. calore discusso & resoluto pereunt, aut a frigiditate adstringẽte exstinguuntur. Reliqua quæ hic desiderantur, facile quiuis ex aliis locis huius methodi petere poterit, & ex quinto Ætii libro.

Syncopes iam premẽtis curatio.

Syncopes ex tenuibus humoribus curatio.

Syncopes ab inflammatione curatio.

De

A *De lactis defectu.* CAP. XV.

LACTIS defectus accidit propter siccam mammillarum, aut toti⁹ corporis intem- Caussæ.
periem: item ob boni sanguinis paucitatem, & quia infans imbecillis nõ probe ex
mammis sugit. Quando n. pl⁹ sugendo ex illis adimit, tanto etiam plus attrahitur. No- Signa.
tæ quib. caussarum diuersitas deprehenditur, notiores fere sunt ex iis quæ antea dicta
sunt, quam vt nunc repeti debeant. Ne tamen parum periti aliquid desiderare queant
eas denuo narrare nõ grauabimur. Sicca intemperies ex totius corporis, aut mamma-
rum macilento & arido habitu, & aliis supra cõmemoratis, dignoscitur. Sanguinis ꝓ-
bi paucitas, e malo corporis habitu, eiusdemq; vitioso colore, & ex corporis quæ præ-
cesserunt vacuationib. immodicis, mensium nimirum, alui, exercitiis validiorib. ine-
B dia, mœrore, sollicitudine, & id genus aliis. Quod ad curandi rationem attinet, de la-
ctis defectu qui e sicca intẽperie nascitur, hoc in loco nihil dicemus, q; facile ex iis quę Curatio sic cæ intemperiei.
antea dicta sunt *in aliis capitib. & postea in capite De hectica commemorabuntur*, curari possit.
De eius itaq; qui fit ex sanguinis boni paucitate curatione, hic tantum agemus. In hoc
igitur primum sanguis est contẽplandus: sic monente Galeno *li. 5. de Simp. med. fac. c. 20.*
Aut n. minor est quam conuenit, aut deterior: Itaq; qui modicus est, vniuersam victus Sanguinis paucioris.
rationẽ exposcit humectantem, & calefacientẽ mediocriter. Quæcunq; n. plus quam
expediat calefaciunt, quæq; desiccant aut refrigerant, partim qualitatẽ ipsius sangui-
nis vitiantia, partim ipsum modicum reddentia, lac prouenire prohibent. Dare igitur
conuenit *panem purũ, lac, carnem vitulinam, pullos gallinaceos, perdices, hædos, oua sorbilia pi-*
C *sces saxatiles & squamatos, vuas passas, amygdalas dulces, lactucam, buglossum, melyssophyllum,*
cucurbitas, & eiusmodi. Bibendum *vinum tenue & aquosum.* Fugiendum *immodicum*
exercitium, ira, mæror, & omnia quæ sanguinem pauciorem efficere possunt. Si vero deterior
fuerit sanguis, si quidem bilosus sit, primum purgationem desiderat biliosi humoris, Sanguinis deterioris.
per leuia quidem medicamenta, quæ non admodum exsiccent: mox victum quem
modo diximus. Sin pituitosus, medicamenta requirit excalfacientia aut primo aut
secundo ordine: non tamen desiccantia. Hæc enim pituitosos humores excalfaci-
entes in sanguinem vertunt. Verum inter ea potiora sunt, quæ non tantum sunt me-
dicamenta, sed etiam nutrimenta: velut eruca, fœniculum, anethum, apium, sium, po-
lium, eaq; virentia priusquam siccentur. Nam sicca plus quam oportet & excalfaciũt
D & desiccant. Quæ vero desiccant, humorem sanguinis depascentia, crassiorem simul-
que pauciorem efficiunt. Et si natura quoq; fuerint calida, iusto etiã calidiorẽ: sin fri-
gida, frigidiorem. Debet n. esse modice calidus, ac neutiquam crassus, vt ex eo lac ge-
neretur. Proinde quæ mediocriter excalfaciunt, nullamq; insignem adiunctã obtinẽt
siccitatem, lactis ꝓcreatricem facultatem habent. Inter quæ sane, præter ea quæ pau-
lo ante dicta sunt, est *sesamum in vino decoctum.* Item *butyrum recens pondere vnius unciæ*
cum vino potum. Præterea *amygdalæ dulces, pistacia, nuclei pinearum triti, & cum butyro comesti:*
Laudatur etiam ferculum hoc in primis, quod accipit: *Orizam decies ablutam, exsiccatam* Ferculum.
subinde, & in puluerem redactam, coctamque in lacte optimo iuxta ignitos carbones. Inter co-
quendum autem sacchari candidissimi quod satis est adiicitur, formaturque pulmen-
E tum. Fit præstantius, vbi adduntur *amygdalæ dulces, pistacia, nuces pineæ, farina hordei,*
cicer, & eiusmodi. Annitendum tamen erit, vt etiam cum leni thoracis frictione, a-
liisque medicamentis calidis & tractoria facultate præditis, ad mammas lac alli-
ciatur.

De lactis redundantia. CAP. XVI.

CONTINGIT interdum, vt ob lactis redundantiam mammillæ tumefactæ reple- [illegible]
antur, atq; eousq; extendantur, vt copiam eius vix ferre queant. Quod sane vitiũ Caussa.
Græci [illegible] vocant. Fit a caussa plane cõtraria, nimirũ boni sanguinis copia. Visu & Signa.
tactu deprehenditur vitium. Huic quidẽ statim succurendum, quod alias metuendũ Curatio.
sit, ne mammæ phlegmone corripiantur. Inter initia itaq; vena secanda poplitis, po-
F tissimum si menses detineantur, aut media quæ in gibbero est. Vbi sc. in toto corpore
sanguis abundat. Deinde vtendũ iis, quæ leuiter reprimunt, ne sc. ad pulmonẽ impetu
quodam trudatur sanguis. In hunc quidem vsum proderit, spongiam mollem posca
tepida imbutam, madefactamq; & expressam imponere, & mammis fasciis circum-
ligare. Vel palmulæ cum pane & posca tritæ adhibendæ. Vel ouum totum cũ rosaceo

imponendum. Conuenit etiam apponere emplastrum ex *oleo rosaceo, santalis, coriandro, psyllio, portulaca, farina fabacea, lentium, plantaginis succo & aceto in hunc modum compositum.* A

Emplastrũ. *Farina fabarum, lentium, utriusque unciam unam. Seminis portulaca, drachmam unam. Seminum lini & althea, utriusque drach. duas & dimidiam. Plantaginis, manipul. unum. Seminis coriandri, drach. duas. Bulliant omnia in aqua, donec ad mellis crassitudinem redeant postea adiectis olei rosacei, unciam unam & dimidiam, Succi plantaginis, unciam unam, Aceti, unc. dimidiam. Denuo ebulliant, & additis duobus oui vitellis fiat emplastrum.* Aut fingatur ceratum quod partim adstringit, partim discurit, hoc quidem modo: *Accipe oleorum rosacei & myrtini, utriusque unc. unam & dimidiam. Farina fabacea, lentium, utriusque drach. unam & dimidiam. Menta, ruta, utriusque drach. un. Plantaginis, drach. unam & dimid. Seminis coriandri, dra. dim.* Cum cera & resina laricea quod satis est, formetur ceratum, mammis adhibendum. B

Ceratum.

Erysimon etiam, quod *verbenam* falso hodie vulgus herbariorum vocat, mirifice prodest, cum aqua & melle illitum. *Ricini* insuper *folia trita*, & *apium virens* illitum, non exiguam commoditatem ostendunt. Pyrites deniq; la[?]is tritus cum rosaceo & aceto impositus, mirificam vim in lactis reduntantia declarat. Porro vniuersa victus ratio talis

Victus. sit, vt ex ea paucus procreetur sanguis. Quare inedia huic vitio præ ceteris mirifice confert. Exiguus quoq; potus tribuendus, aqua videl. & nequaquam vinum. Frictiones, vincula, & infernarum partium exercitia præcipienda sunt.

De lacte in grumos conuerso. Cap. XVII.

θρόμβωσις. GRVMESCIT lac, & in casei formã transit nõnunquam, & hoc vitiũ Græci θρόμβωσιν, quasi dicas latine *grumescentiam*, nominant. Diserte autem dixi in casei formam C transit, & non casei modo coagulatur. Siquidem coagulatio fit, vbi tenue tantum a

Caussæ. crasso separatur, id quod calore valido fieri solet. Nam lac in mammillis in casei formã transit, & grumescit, sed nõ coagulatur. Tenue n. tũ a calido discutitur, & remanet crassum. Fit ob lactis abundantiã, quũ nimirum diutius in mãmis coaceruatum detinetur, nec exsugitur. Ab intemperie etiã calida, dum sc. a nimio calore, id quod in lacte tenuium erat partium, digeritur ac discutitur, quod vero reliquum est concrescit, & in grumos abit. Irẽ etiam a frigiditate accidere solet, quæ vt alia liquida contrahere, ita quoq; lac ipsum vt concrescat, efficere potest. Interdum etiã lac ipsum suapte natura satis crassum & lentum est, ob id facile in grumos vertitur ac concrescit. Noris

Signa. Victus. nullis ad virium dignoscendum opus est. Ex tactu nanq;, atq; adeo ægri sermonibus & D relatione, statim agnoscitur. Victus ratio in hoc vitio ꝓ caussarum diuersitate variatur. In calida n. intemperie mammarum, ad frigidum: in frigida contra, ad calidum declinet. Si propter crassitiem lactis euenerit vitium hoc, extenuanti omnino victus ratione vtendum erit. Quod ad curationem ipsam spectat, si lactis fuerit redundantia, nec

Curatio. adhuc in mammis grumescat, ab adultis, in hocq; peritis mulierib. sensim leuiterq; exsugendum erit. Mammæ autem extrinsecus *apii virentis, menta, & fœnograci succo illinantur, aliaq; quæ supra in cap. De redundantia lactis dicta sunt,* admoueantur. Item *furfures in aceto cocti, cum ruta decocto, mammis imponendi. Folia quoque solani cum brassica foliis, si contundantur, pauca myrrha adiecta, & croco, cum exiguo aceto. Leporis vero coagulum ex aqua tritum si illinatur, ad omnes mammarum tumores, & præsertim e vitiosa earundem lactis copia euenientes, conducit. Lentes insuper in muria elixata mirifice conferunt, si decocto quidem mammæ colluantur, lentes vero contusa illinantur. Althea denique & fœnograci decoctum, non parum commoditatis adfert.* Si quidem nimia mammarum caliditas vt lac grumescat in caussa fuerit, tunc *portulaca succus, & solani hortensis, illinendus erit. Item rosaceum cum aceto adhibendum. Alsine quoque, quam vulgus herbariorum morsum gallina appellat, illita miram efficaciam ostendit. Benefacit etiam cimolia terra ex aceto, aut aqua & oleo rosaceo illita. Praterea lentes in aceto elixata, & (vt paulo ante dictum est) adhibita.* In frigida intemperie mammarum, decocto *chamameli, fœniculi, anethi, seminis lini & fœnograci vtendum, eoque fouenda mamma. Oleis quoque chamamelino, anethino, liliaceo, & similibus inungenda.* Cauendum tamen, ne papillam contingant. *Fel bubulum illitum* con- F

Emplastrũ. fert. *Medulla panis cum aceto illita prodest.* Sed licebit adiicere *mentam, aut apium*, & fit medicamentum validius. Præter cetera vero hoc potissimum valet: quod habet: *Mellis, unc. dimid. Styracis calamitis, drach. tres. Fellis bubuli, drachmas duas. Olei chamamelini, unc. unam. Myrrha, thuris, utriusque unc. duas & dimidiam.* Misceantur singula, & redigantur

in

A in formam emplastri, quod mammis imponatur. At vbi lac iam in grumos cõuersum fuerit, victus ratione extenuante vtendum erit, & ad calidum inclinante, nisi a calore discutiente hoc vitium creatum sit. Extrinsecus *lentes in muria decoctæ, adiecto modico cumino, & croco apponendæ*. Item *parietaria herba viridis contusa* confert. *Decoctum fœnograeci, althea, apii, & betæ folia. Farina deniq; fabarum, & id genus aliorum.* Lactis in grumos cõuersi curatio.

De phlegmone mammarum. C A P. XVIII.

ACCIDIT interim, instar aliarum phlegmonum, ꝑpter sanguinis copiosi & calidi ad mammas defluxum. Interim etiam ob lac casei modo concretum & coactum, ac subinde ad suppurationem tendens. Facile iam dictæ caussæ discernuntur, quod sc. prior phlegmone iis quæ neq; grauidæ, neq; puerperæ sunt, accidat: altera vero, iã cõ- Caussæ. Signa. Curatio.

B memoratis duntaxat. In curandi ratione quæ negligenter administranda minime est: quum n. laxa, & adenosa glandulosave mammarum substantia sit, facileq; fluctionib. pateat, & frigidior natura, in scirrosum affectum, & demũ in cancrum promte venit: obseruandum erit, vt in prima phlegmone cõfestim sanguis mittatur ex interna gibberi vena, vel media eiusdẽ lateris, nisi mensium subesset retentio: tunc n. consultius est, poplitis aut malleoli venam incidere. Post hæc ad reprimentia veniendum medicamenta, quæ non oporteet esse valida, ne ad interiores corporis partes nobiles humorum impetus trudatur: aut aliqua quæ discutere possunt, iis miscenda. Quare ad eum maxime vsum conuenit rosaceũ cum succo aut stillaticio liquore solan., aceto, & decocto chamæmeli, vt sc. in iis lintei madefacti & intincti, mammis imponantur. Valet Adstringentia.

C etiam emplastrũ ex farina hordeacea, seminelini, santalis, bolo armenio, adipe porcino, & rosaceo cõpositum. Quod si medicus nõ admodum conferre medicamenta reprimentia animaduerterit, ad ea quæ discutiunt statim illi est progrediendum. Quapropter hoc emplastrum est adhibendum, quod accipit: *Farinæ fabaceæ fœnograeci seminis lini, singul. vnc. dimidiam. Florum meliloti, & chamæmeli, vtriusque drach. duas & dimidiam. Medullæ panis triticei, vnc. dimidiam. Myrrhæ.* Ebulliant in aqua iustæ quantitatis, dum in mellis crassitudinem coeant, postea adiectis oleorum *chamæmelini, & anethini, vtriusque vnc. vnam & dimidiam.* Bulliant iterum, & addantur *vitelli ouorum tres numero, croci drach. I. fingaturque emplastrum.* In hunc vsum lini semen, vel fœnograecum in oxymelite decoctum illini potest, & alia eiusmodi quibus discutiendi facultas inest, de quibus antea Discutientia Emplastrũ.

D sæpedictum est. Quod si vero discutiendi spes omnis sublata fuerit, maturatione & suppuratione auxiliabimur, quæ perficitur hoc cataplasmate, quod ac cipit: *Maluæ, altheæ, foliorum violæ nigræ, chamæmeli sing. manip. vnum & dimidium. Radicis altheæ drach. vnã. Bulliant in aqua donec mollescant dein contundantur & informetur cataplasma.* Aut fingatur emplastrum ex *semine lini & fœnograeci caricis, radice altheæ, & liliorum candidorum*, adiectis *oleis chamæmelino & liliacco, adipibus porcina, gallinacea, & similibus.* Suppuratione facta, ad ruptionem sectionemve mammæ veniendum. Hæc autem ferro, aut medicamentis perficitur. Medicamenta vero, quæ suppuratos in mammis humores emanare faciunt, sunt, fimus columbinus, fermentum cum puluere cantharidum, calx viua cum fimo anserino. Si ferro vti magis placuerit, locus prope papillam lunari sectio- Cataplasma Emplastrũ.

E ne accuratissime incidendus erit, vt incisione abscessus quidem profunditas denudetur, sed papilla conseruetur. Curatio reliqua talis sit, qualis aliorum vlcerum. Porro si propter lac coactum phlegmone accidit, tunc per initia vtendum est spongia molli tepida posca imbuta, & expressa loco illigata. Item palmulæ cum pane ac posca tritæ imponendæ. Medulla quoq; panis, additis myrrha, croco, menta, & aliis quæ *in cap. De redundantia lactis* commemorata sunt, imponenda. His peractis, si phlegmone perseuerauerit, ad alia remedia, quæ paulo supra commemorauimus progrediendum.

LEONHARTI FVCHSII DE MEDENDIS SINGVLARVM PARTIVM CORPORIS HVMANI A SVMMO CAPITE ad imos vsq; pedes malis, LIB. III.

F

De imbecillitate ventriculi. C A P. I.

VENTRICVLI imbecillitas interdum ex intemperie qualitatum effectricium citra humoris confluxum oboritur. Nam (*vt testatur Galenus libro tertio De sympt. caussis, c. 1.*) Omnis vehemens intemperies vires deiicit. Fit etiã ex Caussæ.

humore in ipso sinu & amplo ventriculi spacio contento, qui aut calefaciendi, aut re- A
frigerandi, aut humectandi, aut siccandi, aut etiam horum aliqua p coniugationẽ effi-
ciendi naturam obtinet: interim vero & in ipsas ventriculi tunicas immerso & infar-
Signa. co, *vt copiosius li. 7. Th. meth. c. 11. Galen. monstrat.* Nudam qualitatem calidam testantur, si-
tis vehemens, cibi fastidium, nidorosiq; ructus. Frigidam contraria indicant, modica
nimirum sitis, immodica appetentia, acidiq; ructus. Quid multa? si calida vel frigida
intemperie ventriculus afficitur, assumtos cibos ad intẽperiei naturam pmutat, vt ap-
pareant cibi citra alicuius humoris complexum in nidorem aut acorem permutatio-
nem accep sse. Præterea frigidis medicamentis, cibisq; & potibus statim adiutum ho-
minem videbis, si calida intemperies exstiterit. Si vero frigida, calidis cibis & medica-
mentis iuuabitur, a frigidis vero lædetur. In humida nulla, vel exigua saltem sitis ægrũ B
affligit, saliuæ copia adest, & cibis gaudet humidiorib. In sicca, linguæ siccitas, corpo-
ris extenuatio, saliuæ paucitas, sitisq; vehementissima. Porro copiam humorum vitio-
sorum nausea, vomitus, grauitas ventriculi, & ructus potissimum a cibo ostendunt.
Quod si flaua bilis redundat, oris amaritudo, bilis vomitus, sitis, ructus nidorosi, & vẽ-
triculi morsus aderunt. Sin pituita, nulla prorsus ventriculi erosio excitabitur, nisi sal-
sa fuerit: acidi ructus, nulla sitis, tensioq; ventriculi adsunt. Si vero atra bilis abundet,
tristitia metusq;, ructus & excreationes fœtidæ, piscesq; olentes, somnus cum accessio-
Curatio. ne imaginationum alienarum, contractioq; & dolor poplitum & surarum. Intemperi-
es omnis per contraria corrigitur atq; emendatur. Calidam itaq; refrigerare oportet,
frigidam vero calefacere: siccam humectare, humidã siccare. Similiter vero etiam cõ- C
positas intemperaturas aut calefacere & siccare, aut humectare & calefacere, aut re-
Calida intemperiei curatio. frigerare & humectare, aut siccare & refrigerare oporter. Calida igitur intemperie af-
fecti, refrigerante victu curantur, præcipue vero si ex aceto frigida assumantur. Panis
itaq; posca sit imbutus. In carnium genere pullis gallinaceis, perdicib. vitulinis carni-
bus, cum aceto aut omphacio decoctis, vtendum. Inter olera lactuca & portulaca ma-
xime conducunt. Poma item, & pyra acida. Bibenda aqua frigida, si assueuit æger: sin
minus, decoctum cinnamomi, aut vinum tenue & aquosum propinandum. Extrinse-
cus ea quæ mediocriter adstringunt & refrigerant medicamenta, imponenda. Frigi-
Frigidę intemperiei. da intemperie ventriculi laborantes, contrariis medicari oportet, anisi, rutæ, petrose- D
liniq; decocto. Cibi quibus vtuntur, odoramentis, nempe cinnamomo, calamo odo-
rato, garyophillis, pipere, & similib. condiantur. Danda quoq; antidotus *diatrion pipe-*
Humidę. *on* nominata, *diacalaminthes, & theriaca*: forinsecus ea, quæ calefacere possunt vnguenta
inungenda. In potu vsus sit vini veteris, & subadstringentis. Humidæ intemperiei au-
xiliantur cibi, qui citra valentem calefactionem refrigerationemve siccant. Insuper
consuetæ potionis parcitas. Vtendum igitur victu tenuiore & resiccante: Vino mera-
Siccæ. ciori, exercitiis, & cibi quoad fieri potest, abstinentia. Sicca, instar hecticæ, *de qua in li. 4.*
dicemus, curabitur. Copiosissime vero Galenus eius, vt etiã reliquarum intẽperantiarũ
ventriculi, curationem prosequitur, *li. 7. Ther. meth.* vnde ea, quæ hic desiderantur pe-
Curatio imbecillitatis ventriculi ab humore Biliofo. tenda erunt. Ceterum si humor aliquis calefaciendi vel refrigerandi vim obtinens,
ventriculi imbecillitatem effecerit, diligenter considerandum erit, an is humor in si- E
nu seu amplitudine ventriculi innatet, an eiusdem tunicis impactus sit. Si in sinu con-
tinetur, ac biliosus fuerit, per vomitum statim expurgãdus erit. Facilem vero vomitũ
reddit aqua calida, vel mulsa dilutissima bibita. Satius erit, vt ante hæc humectantia
exhibeas: veluti est ptisanæ cremor, aut oui lutea. Sin in ventriculi tunicas est rece-
Hiera picra. ptus humor biliosus, hiera picra aluus purgabitur, qua quidem (*Galeno loco antea cita-*
to teste) nullum aliud medicamentum ad vitiosos humores qui in ventriculi tunicis
detinentur, præstantius inueniri potest. Humore vacuato, victu vtantur eodem,
quo eos qui calida eiusdem intemperie correpti sunt vti debere, paulo ante diximus.
Intra corpus assumenda sacchara, quib. refrigerandi & humectandi inest facultas, i-
tem antidota iisdem viribus prædita. Extrinsecus ventriculo adhibeantur refrigeran- F
tia, & mediocriter adstringentia, vt est *oleum rosaceum, cotoneorum, adiectis santalis, balau-*
stiis, coralliis, & rosis. Infrigidantium tamen mediocris semper sit vsus, pro intempe-
riei contrarietate. Nam immodicus horum vsus, non modo non iuuat, sed etiam sæ-
pe insanabilem morbum efficit: quod scilicet ad concoctionem calore summe opus
sit,

A fit. Si vero pituitosi, atque adeo crassi & lenti humores amplitudini ventriculi innatent, oxymelite vtendum est: in quo ex medicamentis, quibus incidendi & extenuandi facultas quædam inest, sint decocta (verbi gratia) *hyssopus, iridis radix, origanum, satureia, & marrubium.* Sin tunicis ventriculi immersi fuerint, tum primum exhibenda quæ lentam & crassam pituitam dissecent, postea vero purgandum. Qualia autem medicamenta sint quæ iam dictam pituitam purgent, capite decimotertio primi libri diximus. Est vero & ipsa hiera picra ad crassorum humorum purgationem non inutilis. Victus quoque ratione extenuante tum vtendum erit. Antidotis item calefacientibus *diatrion pipereon diagalanges diacinnamomu, diambar, zingibere condito, diacori, & similibus.* Extrinsecus ventriculo adhibenda sunt olea calefacientia, quale est *nar-*
Pituitoso.
Victus.

B *dinum, e menta, absinthite, masitchinum, & alia consimili facultate prædita.* In hunc vsum etiam commendantur cerata, quæ vulgus medicorum hodie icuta stomachalia nominat, quale est hoc quod accipit: *Cinnamomi selecti, garyophillorum piperis longi, singul. drach. vnam. Galliæ moschatæ maceris, vtriusque drach. dimid. Calami odorati, thuris, vtriusque drach. I. & dimidiam. Ligni aloes, scrup. vnum. Mentæ satiuæ, drach. duas. Masitches, ladani vtriusque dra. duas & dimidiam. Oleorum mastichini & nardini, vtriusque vnciam dimidiam.* Cum cera & resina terebinthina, quod satis est, informetur ceratum, ventriculo imponendum & obducatur serico purpureo. Aut vtendum hoc medicamento, quod habet: *Mastiches in puluerem redactæ vnc. I. & dimid.* Quæ subinde spargitur in corio sicuti formam obtinente, & affunditur ei oleum nardinum. Postea igni quoad liquescat singula, adhibe-
Scutum stomachi.

C tur, & inspergitur iis *cinnamomi selecti, nucis moschatæ garyophyllorum in puluerem redactorũ, singul. drachma vna,* & ventriculo admouentur. Quid multa? Hæc & alia ventriculum roborantia & calefacientia sunt adhibenda: verbi gratia, *menta, absinthium, thus, mastiche, cinnamomum, acorus verus aut pro eo quam (galangam maiorem hodie vocant) zingiber, macer, lignum aloes, calamus odoratus, & id genus alia libro primo, quem De compositione medicamentorum scripsimus, commemorata.* E quibus omnibus varia remediorum genera, pro cuiusque arbitrio componi possunt.
Corroborãtia & calefacientia ventriculum.

De nausea & vomitu. CAP. II.

NAVSEA, quæ facultatis expultricis ventriculi deprauatus motus est, quo ventriculus ipse ea, quæ eius corpus contristant, quam citissime per gulam vacuare appetit.
Caussæ.

D Ex vitioso humore, tum calido, tum frigido, in ventriculo contento gignitur: qui aut in concauitate ipsius innatat, aut in tunicis eius infarctus, instar visci, adhæret, atque ægre auelli potest: aut serosior exsistens, in ipsis ventriculi tunicis, velut aqua in spongia, immergitur. Atque eiusmodi humores ex ventriculi intẽperie tum calida, tũ frigida nonnunquam nascuntur. Nonnunquam autem ex toto corpore, aut aliis partibus prius male affectis in ipsum ventriculum, veluti illarum excremẽta, confluunt: vtpote ex iocinere, aut liene, aut capite, aut ex vniuerso corpore se expurgante. Si ex intemperie nascuntur, facile id ipsum ex notis *capite præcedenti* cõmemoratis, deprehendes. Vtrum vero is humor in cauitate ventriculi innatet, aut tunicis eius infartus sit, ita cognosces. Humorẽ vitiosum innatantẽ in ventriculo, ac nauseã excitantem, magna
Signa.

E ex parte vomitio sequitur, atque is ipse cibos corrumpens manifeste eiusmodi humore imbuit, & in suam naturam permutat. Si vero ventriculi tunicis humor tenax immersus sit, nauseam quidem efficit, sed tamen talẽ, quam inanes vomendi irritationes comitẽtur, quæ lancinant tantum, & nullum humorem educunt. Sin serosus fuerit, nõ solum ante cibum, sed & post sumptum cibum vomitum inducit, idque si in vẽtriculi amplitudine innatet. Qui n. superficiei ventriculi infarti adhærent, ante cibum magis inanes vomitiones mouent. Quando vero aliæ partes, e quibus in ventriculum excrementa defluunt, prius male afficiuntur, ipse æger primum laborantis partis læsionem sentit, aut enim caloris sensus iuxta laborantem partem ipsi accidit, aut frigoris, aut grauitatis, aut etiam tactui nostro dura succumbit. Si vero vniuersum corpus

F vitiosis humorib. plenum fuerit, id ipsum ex colore, & pustularum eruptionibus circa cutem cognoscitur, atque ex ipsa adeo vrina. In curandi ratione diligenter considerandum erit, num ventriculi tantum pathus sit, aut totius corporis, aut alicuius alterius partis. Si quidem ex alia quadam parte, aut ex vniuerso corpore humores in ventriculum cõfluant, priorem curã totius corporis, aut partis prius male affectæ habere opor-
Curatio.

tertia tamen vt neque ventriculum ipsum negligamus. Nisi enim vniuersum corpus humoribus vitiosis prius probe expurgetur, nihil egerit quisquis humorē qui se in locum aliquem receperit, expugnare conabitur. Sic quoque is qui primum laborantem particulam curat, velut fontem omnium in ventriculum influxionum excindit. Qua vero ratione partes quæ excrementa ventriculo demittunt, sint curandæ, ex propriis de iis capitibus perdiscendum erit. Ceterum si in ventriculo nati fuerint humores, concitantes nauseam, considerandum num tenues, biliosi & serosi sint, & in ventriculi sinu contineantur: tum enim tenuissimus ptisanæ succus dandus, aut aqua tepida, & ad vomitum cogendus æger digitis, aut pennis in os immissis. Si autem intrinsecus circa superficiem ventriculi infarti fuerint, *drachma vna aloes* in aqua diluta potui exhibenda. Siquidem calidorum, qui in ventriculo sunt humorum aloe optimum est medicamentum, ita vt sæpenumero ventriculo male habentes vna die sanauerit. Vtile quoque est, si mulsa in qua absinthium incoctum sit, bibatur. Post humores vacuatos, aliaq; medicamenta bilis acrimoniam obtundentia seu temperantia adhibita, quæ præcedenti capite sunt cōmemorata, calida ventriculi intēperies (*vt eodem in loco docuimus*) curanda erit. Si autem pituitosi, aut viscosi, & crassi humores sint, qui amplitudini ventriculi innatent, curandi sunt, ad eum modum, qui in præcedenti capite est a nobis expositus. Deinde frigida ventriculi amouenda intēperies. Quod ad vomitum quidem attinet, initio sciendum eum non esse reprimendum, a quo æger melius sese habet, iuxta hoc Hippocratis dictū *In vomitibus spontaneis, si talia purgentur, qualia purgari oportet, confert, & leuiter ferunt: Sin minus, contra.* Non erit itaq; reprimendus qui decretorius fuerit, aut vbi ex vniuerso corpore in ventriculum confluunt humores, aut vbi in ipso ventriculo ꝓpter intemperies nascuntur. Quare tunc potius is expultricis facultatis motus adiuuandus erit, in calido quidem pathemate aqua calida cum oleo violaceo pota: in frigida vero, oxymelite ꝓpinato, & aliis quæ antea sunt a nobis cōmemorata. Quod si vero immodicus fuerit vomitus, atq; ægri plane vires iam deficere cœperit, tum suppressioni eius studendum erit. Quare principio decubitus sursum vergens adornetur, in conuenienti & vitio contraria domo: quæ frigida quidem sit, vitio existente calido: contra vero calida, vbi frigidum vitium exsistat. Extremæ corporis partes fricentur, manibusq; calfactis palpentur, quin & violentius vinculis stringātur. Deinde pedes & manus in aquā solito calidiorē demittantur. Odoramēta vero naribus admoueantur olfacienda, boni odoris: velut *rosa, mala cotonea, pulegium, menta, fœniculum, spicanardi.* Ventriculus extrinsecus oleis absinthite & rosaceo illinatur. Cataplasmata e *palmulis, malis cotoneis absinthio, item cerata ex iis & similibus, nempe mēta, lolii farina, mastiche, thure parata, & ventriculo imposita prosunt.* Palmulas autem in vino veteri macerata optime conterere oportet, deinde mastichen & thus vnumquodq; per se optime tritum adiicere, & rursus simul terere. In hunc locum etiā reuocanda remedia, quæ partim in capite *De cholera*, partim etiā *De dysenteria* dicemus. Porro malo diutius permanente, & cibis non retentis, cucurbita ad os ventriculi cum plurima flāma affigenda, donec locus rubefiat, atq; ipsa adhuc affixa cibus præbeatur. Ceterum de vomitu sanguinis hic peculiariter nihil dicemus, quod ex curatione sputi sanguinis & dignotione caussarum ex aliis capitibus facile curare poterit.

Aloe.

De vomitu. 1. Aph. 2.

Immodici vomitus curatio.

De siti immensa. Cap. III.

Sitis, *Galeno lib. 1. De simpl. med. facul. cap. 30. teste*, duplici ratione prouenire solet: partim humoris inopia, partim caloris copia. Calescit autem ventriculus multis & variis modis, propter scilicet calidam intemperiem nudæ qualitatis, simplicem vel compositam: aut calidos & biliosos humores in eo natos, aut ad eum confluentes. Item ob vini veteris & copiosi potum. Exsiccatur vero propter siccā quæ in eo est intemperiem, aut humores salsos, aut salsæ aquæ potum: item nonnunquam ob consensum totius corporis, vt in ardentibus & hecticis febribus accidere solet. Caussarum diuersitas facile ex ægri sermonibus, & iis notis quas in duobus capitibus præcedentibus narrauimus, cognoscitur. Porro caussa cognita, vnicuique peculiaris curandi ratio est adhibenda. Quare siti ex calore prouenienti, refrigerantibus est subueniendum. Conuenit itaque ium frigidi aeris attractio, & aquæ, aut vini aquosi, potio. Item cucumeris semen cōmanducatū. Decorticatum vero & tritū, ex aqua potatū, siti ex calore vētriculi orto valde

Caussa.

Signa.

Curatio. E calore prouenientis.

A valde auxiliatur. Eodem modo prodest *lactucæ semen manducatum & potum:* item *semen portulacæ*. Optimum ad sitim tollendum est hoc, quod habet: *Cucumeris satiui seminis decorticati, unc. unam. Tragacanthæ, unc. dimidiam.* Tragacantham contundito & cribrato, semen vero contetito, eisque ouorum crudorum recentium candida adiicito, & simul omnibus contritis catapotia informato, ac in vmbra exsiccato. Ex his deinde vnum detinendum præbero, vt paulatim dissolutum deglutiatur. Quibus autem longo iam tempore ventriculus æstuat, eis succurrit radicis dulcis succus potus, atque ipsa etiam radix ex *aqua, & portulacæ succus*. Ceterum qui siti premuntur ex calore & siccitate, vt accidit in ardentibus febribus, & peraridis omnibus, & in iis qui æstate, ac in graui æstu laborant, iis optime medetur, Galeno loco iam ostenso, oxycratum, vt B quod ex aceto & aqua compositum sit. Acetum autem strenue refrigerat, & quouis expedite permeat: aqua vero, supra quam quod refrigerat, omnium quoque est vel humidissima. Nihil enim (*vt loco antea citato testatur Galenus*) aqua est humidius. Sitim etiam, quæ in febribus oboritur, lenire solet capitis irrigatio ex frigidissimo oleo, aut rosaceo, ex alto in mirum syncipite irrorato. Siccitatis quoque optimum remedium est somnus. Quare recte ab Hippocrate *Aph. 27.* dictum est: *Qui noctu bibere appetunt, his admodum sitientibus si superdormierint, bonum.* Proderit etiam in ore retinere *cerasa sicca in aqua frigida macerata.* Radix item glycirrhizæ recens e terra eculsa & commanducata sitim sedat. Vbi autem caliditas & humiditas coeant, vt accidit in ea aquæ intercutem specie, in qua in ventre salsi humoris copia congeritur, aut in iis quibus C salsa pituita ventriculus refertus est, tum acerum optimum est remedium. Conducit etiam iis absorbere malorum cotoneorum cremorem, aut pyrorum, aut omphacii succum cum aqua. Si autem biliosi aut salsi humores in ventriculo innatantes, aut eidem immersi & infracti sitim excitauerint, tum exhibenda erunt medicamenta, quæ eosdem vacuare possunt humores. Deinde vero adstringentibus & roborantibus ventriculum vtendum est: quorum omnium exempla e superioribus petenda. His qui ob multi vini veteris potum sitiunt, frigida aqua potata succurrit, & alia quæ *lib. 1. cap. 14.* sunt commemorata.

Catapotia sub lingua detinenda.

Ex calore & siccitate.

Oxycratū.

Sitis a febribus.

Si a salsis vel biliosis humoribus.

De dolore stomachi. Cap. IIII.

DOLOREM stomachi Græci καρδιαλγίαν & καρδιωγμὸν nominant. Siquidem prisci os D ventriculi, *vt testatur Galenus 4. Aph. comment. 17 & lib. 5. De affectis locis, cap. 5. & multis aliis in locis,* καρδίαν, hoc est *cor* nominarunt. Hinc est quod hoc vitium Hippocrati etiam καρδιωγμὸς, id est, *cordis morsus* dicatur. Fit hoc vitium, vbi in stomacho praui, biliosi, & morsu vellicantes humores detinentur. Vnde accidit, vt propter intolerabilem mordacitatem syncopen inferant, quam stomachicam appellamus. Malum ex assidua in ore ventriculi punctura & vellicatione statim innotescit. In hoc vitio cibi refrigerantes, & qui robur stomacho afferre possunt, offerendi sunt. In quo censu habentur lactucæ, & portulacæ cum aceto acceptæ: item mala punica, & citrea vocata, pyra, vuæ acerbæ, & eiusmodi. Panis etiam, aqua egelida maceratus, conuenit. Reliqui quoque cibi tales sint, vt facile concoquantur, & tamen corruptio- E ni non sint obnoxii. Eius quidem generis sunt pulli gallinacei, perdices, aues montanæ, & similia cum omphacio cocta. Item pisces saxatiles cum aceto, limonibus, & acido citrii mali succo cocti. Bibant ægri aquam in qua parum cinnamomi sit decoctum, aut vinum aquosum tenue. Quantum ad curandi rationem attinet, initio vomitus est per remedia, quæ antea dicta sunt, eliciendus. Dein quoque per inferna purgare oportet, hiera picra assumpta. Quod si vero syncopen accersat, eo modo quo in capite de syncope diximus æger curandus erit. Quibus peractis, remediis ventriculum roborantibus vtendum, tam extra quam intra corpus. De quibus non est necesse sermonem prolongare, quod de eis supra *capite huius libri secundo, & aliis locis satis copiose dictum sit.* Quare ad alia ventriculi vitia progrediamur, atque quo pacto F ea sint curanda, ostendamus.

Καρδιαλγ. Καρδιωγμ.

Καρδία.

Καρδιωγμός.

Caussæ.

Syncope stomachica.

Signa.

Victus.

Curatio.

De phlegmone ventriculi. Cap. V.

PHLEGMONE ventriculi haud secus atque aliarum partium corporis fit a confluxu sanguinis copiosi & calidi. Hanc autem testantur dolor immensus, assiduus, & qui

Caussæ.

Indicia.

Victus. nullis medicamentis admotis mitigari potest. Præterea tumor, æstus qui tactu diiudicari queat, febris, grauitas & nausea. Victum perinde atque in aliis phlegmonibus, tenuem & exquisitum esse conuenit. Quod etiam monet Galen. *lib. 13. Ther. methodi capite eiusdem numeri*, quod scilicet eius munus toti animali commune sit. Vtendum itaque ptisanæ cremore: abstinendum vero a carnibus, vino, & aliis cibis calidis. Bibat æger aquam in qua decoctum sit parum cinnamomi, aut succum malorum granatorum acidorum, aut aliorum fructuum frigidorum & adstringentium. Parum dormiat, siquidem in somno sanguis intro tepit, adeoque phlegmone augetur: & non multum admodum loquatur. Fugiat quoad fieri potest tristitiam, versetur que in aere mediocriter frigido. A

Curatio. Curandi ratio a sanguinis missione auspicanda, modo corporis vniuersi plenitudo, ac virium robur adsint. Incidenda vero gibberi vena interna, & pro virium robore sanguis detrahendus. Vtendum quoque frictionibus extremarum partium, ligaturis, & aliis sanguinis accursum ad ventriculum auertentibus. B

Reprimentia & adstringentia. Post hæc quæ reprimunt & adstringunt, foris vbi dolor & tumor maxime apparent, sunt imponenda. Ventriculus enim, potissimum vero os eius, eorum quæ adstringunt complexu semper quidem indiget, multo maxime vero vbi fuerit phlegmone correptus. Quare qui solis relaxantibus præsidiis, citra eorum, qui corroborant admixtionem, curationem tentant, periculum vitæ inferunt. Oportet itaque siue oleum sit, quo phlegmone laborantes partes foueantur, siue cataplasma ipsis imponatur, semper aliquid ex adstringentibus admiscere. Quapropter in hunc vsum maxime conuenit oleum in quo absynthium, aut malum cotoneum decoctum sit, admixta simul mastiche, adhibere. Item succum cotoneorum, aut pyrorum, adiectis rosis purpureis, hordei farina, santalis, bolo armenia, & similibus. Licebit etiam vti hoc cerato, quod habet: *farinæ hordei, vnc. dimidiam. Santalorum alborum & purpureorum, rosarum purpurearum sing. drach. duas. Boli armenii, drachmam vnam & dimidiam. Aloes, mastiches, vtriusque drachmam vnam. Absinthii, nucis moschatæ, balaustiorum, sing. drachmam dimidiam. Oleorum mastichini, rosacei, vtrorumque vnc. vnam & dimidiam.* Cum cera & resina terebinthina quod satis est, informetur ceratum ventriculo imponendum. Quod si maiori adstrictione opus erit, id quod tum fit, quando tanta fuerit stomachi imbecillitas, vt ne cibum quidem retinere possit, recte prædictis miscetur *omphacium*, aut *absinthii succus, aut hypocisthis, & rhu obsoniorum.* Hæc autem omnia, si vehemens sit phlegmone, actu frigida sunt admouenda. Quod si aluus nihil deiiciat, clysteribus leuibus irritanda erit. Neque terr ete facit, qui æstus vehementia paululum remissa, *cassia fistularis, vnc. dimidiam, Intibi satiui stillaticio liquore dilutam exhibet.* Hoc etiam tempore adstringentibus medicamentis, quæ extrinsecus imponuntur, nonnulla quibus discutiendi facultas inest, permiscenda erunt: vt est *farina fœnograci, flores chamameli, althea, & lini semina.* Nunquam autem, *vt antea quoque monuimus*, etiam ne tunc quidem quum nihil amplius affluit, & repelli quod in laborante particula continetur, non potest, solis relaxantibus & discutientibus vtendum: sed semper adstringentia quæ tobur ventriculi conseruare valent, admiscenda, *vt diligenter etiam Galenus lib. 13. Ther. meth. cap. 10 monuit.* C D

Emplastrũ. Quare hoc tempore illius emplastri vsus conueniens erit, quod accipit: *Farinæ seminis lini, fœnograci, vtriusque vnc. dimidiam. Seminis anethi, drach. duas. Florum chamameli, meliloti, vtriusque vnc. dimidiam. Absinthii, balaustiorum, rosarum purpurearum, vtriusque drachmas duas. Hypocistidis, scrupul. duos. Oleorum chamamelini, liliacei, rosacei, mastichini singul. vnc. dimidiam. Axungiæ gallinæ, anserinæ, vtriusque drach. duas. Commixtis omnibus, reducantur in formam emplastri.* Antequam tamen apponatur, non ab re erit, si hoc E

Vnguentũ. vnguento ventriculus inungatur, quod habet: *Oleorum chamamelini, anethini cotoneorum singul. drach. tres. Pulueris radicis althea, absinthii, seminis lini, singul. scrupulum vnum.* Ceræ quod satis est, fiat vnguentum.

De cibi fastidio. Cap. VI.

Ἀνορεξία. Appetentiæ amissio. Cibi fastidium diximus vitium, quod Græci ἀνορεξίαν, Latini vero *inappetentiam*, aut rectius *appetentiæ amissionem* vocant. Idem autē vitium *sect. 4 aph. 17.* ἀσιτία, & ἀποσιτία nuncupatur. Accidit autē ob sensus exsuctionis venatum, qui sane naturalis fames *Galen. lib. 1. de Sympt. causis cap. 7. teste*, ex sistit, amissionem: aut quod exsuctio nō fiat, aut quod corpus non nutriatur. Contingit etiam sæpe propter aliquam calidam, potissimum F

ventri-

A ventriculi intemperiem, quæ solida corpora laxando dissoluit, atque ad attractionis functionem reddit imbecilliora: humida vero fundendo ac liquando supra modum extendit. Oritur interdum ob vitiosorum in ventriculo redundantiam, & ob immoderatam ventris & intestinorum fluxionem, item sanguinis immodicam missionem. Respuunt quoque cibum ægri in continuis & vehementibus febribus, ventriculi, iecinoris, vuluæque phlegmonibus, aliisque multis de caussis, quas omnes nō opus est nunc recensere. Indicia quæ calidam testantur intemperiem, supra commemorauimus, nempe capite primo. Quæ biliosorum humorum vitio cibum aueisantur, ventriculi morsu torquentur, nauseaque & siti magis conficiuntur. Quibus autem humores computruerint ii etiam interdum febricitant. At quibus crassi lentique humores fastidium pariunt, ii nec rosionem ventriculi, nec sitim experiuntur. Communiter autem omnibus superuenit nausea. Si iuxta principium morborum accesserit fastidium, aut iuxta eorundem vigorem, quum vires adhuc sustinere possunt, nihil molestiarum infert: modico enim alimento ægri indigent. Si vero in declinatione totius morbi appetentiæ perditio accedat, aut in diuturna imbecillitate, aut viribus debilitatis, aut ex immodica inanitione, periculo non vacat. Augetur vitium hoc & ab ætate: Incommode enim eo pueri afficiuntur, vtpote qui natura voraces sunt, & assiduo fomite indigent. Quare magnus præter naturam excessus significatur, si pueri appetitus perditione fuerint affecti. Quod ad curandi rationem attinet, si ex virium ventriculi imbecillitate appetentiæ amissio fiat, considerandum qualis intemperies vires exoluit: & per contraria ea ipsa corrigenda, veluti suo diximus loco. Si vero vitiatorum humorum præsentia fastidium excitarit, & tenues atque mordaces fuerint, antequam aliam curam adhibeamus, contentos in ventriculo humores vomitu aqua tepida copiose exhibita; vacuabimus. Quod si ægre vomit laborans, sorbitiones vt ptisanæ cremorem, & alia quæ humectare possunt alimenta exhibebimus, quæ eiusmodi humores ad aluum eiicere, atque inferne expellere consueuerunt. Aut plane hiera picra aluus purganda. Deinde per ea quæ ad hanc rem idonea sunt, corpora ad bonum perducemus temperamentum. Quibus crassi lentique humores fastidii auctores fuerint, iis medeberis extenuando ipsos, incidendoque tum oxymelite, tum iis quæ ex hoc & ex muria componuntur, vt cappari, oliuis, sinapi, & similibus, quæ capite primo exposuimus. Si vero propter phlegmonem, aut obturationem alicuius alterius partis cibi fastidium accidat, tum illius curationem adhibere conuenit. Conandum vero vnice, vt per odoramenta appetentiam reuocemus, aut vino odoro diluto, aut malorum cotoneorum decocto, aut pytorum. Inunctione item leni idem conabimur per olea, rosaceū, mastichinum, & similia, ac moderata corporis frictione. Insessus etiam lumbos & pubem amplectentes, adhibendi sunt. Cibi apparentur etiam plures & varii, ac optimo apparatu, & vltra dulcedinem quoque illicientes, & appetitum irritantes: frumentacei in primis generis, ac multi alimenti, velut alica ex decocto palmularum, ac prunorum damascenorum lota: oua sorbilia, & ex volucribus non graueolentes, & macræ, & montanæ: pedes suilli in decoctione plurimum eliquati. Eiusmodi enim cibos si gustauerint tantum, sufficiens alimentum deinde corpori afferent. Omnia vero quæ exhibentur eiusmodi esse conuenit, vt facile deuorari possint. Quæ enim multa commanducatione indigent, iniucunditatem quandam afferunt, & appetitum euertunt. Nec negligendum, quin præter vnguenta extrinsecus etiam imponantur ventriculo cataplasmata ex palmulis, malis cotoneis, absinthio, & similibus, item cerata ex eadem materia apparata, quorum etiam exempla e superioribus petenda erunt.

Signa.

Quando fastidium periculo vacet, nec ne.

Curatio.

De appetentia canina. CAP. VII.

CANINA appetentia, quæ Græcis κυνώδης ὄρεξις dicitur, contrarium est amissioni appetitus vitium. Qui enim sic laborant, ii plures appetunt cibos: & eum appetitum cohibere nequeant, in ingerendis cibis modum excedunt: deinde multitudine eorum grauati, & assumtos cibos citra noxam ferre haud potentes, ad vomitum diuertunt. Postea rursus cibo se explentes, denuo ad vomitum reuertuntur, quemadmodū canes: vnde etiam vitium hoc appellationem accepit. Fit propter frigidiorem ventriculi temperaturam, aut propter viciatos & acidos humores, qui os vētriculi mordent

Canina appetentia.

Caussæ.

& irritant. Quippe frigidi humores vitiati, eo quod cogendo & constringendo os A
ventriculi vacuant, tusionem quæ suctioni proportione respondeat, inducunt, ciborumque appetentiam haud aliter quam naturale pathema excitant. Accidit etiam nonnunquam propter totius corporis immodicam dissipationem, quæ aut caloris
Signa. vim, aut retentricis facultatis imbecillitatem sequitur, *vt copiose lib. 1. de Sympt. caussis cap. 8. Gal. monstrat.* Frigida ventriculi intemperies ex depravata concoctione, inflatione, murmure, ac egestionibus multis dignoscitur, aliisque indiciis suo loco commemorans. Acidi humores e ructu acido, multaque egestione & liquida admodum deprehenduntur. Immodica dissipatio si in caussa fuerit, atque ob caloris qui instar ignis cibos consumit, & cutem rarefacit, vim acciderit: tunc pauciores ventris egestiones
procedunt, quam pro eorum quæ ingeruntur modo ac proportione, & quæ egerun- B
tur sicciora sunt. Sin ob retentricis facultatis quæ cibis dominari non potest, imbe-
Curatio. cillitatem prouenerit, tum eorum quæ fuerunt ingesta, multa fit deiectio. Quod ad curandi rationem spectat, frigida intemperies ad eum quem suo loco diximus mo-
Si ex acidis humoribus. dum curatur. Si vero ab acidis humoribus ori ventriculi impactis, ac veluti aqua in spongiam immersis, canina, atque adeo immodica appetentia, fiat, initio hiera picra Galeni exhibenda erit. Hæc enim non tantum calefacere, verum etiam dissecare, ac repurgare, extrahereque ex profundo ori ventriculi infractos humores, & per aluum inferne euacuare potest. Quin & robur ventriculo addit, vt subinde non facile nocuũ humorem suscipiat. Quare ea ad vitiosos humores ventriculo impactos, vt supra et-
iam *cap. 1.* præsentis libri a nobis commemoratum est, educendos, præstantissima est. C
Exhibeatur autem pondere drachmarum quatuor, ex vino cum aqua calida diluto. Si vero puer hoc vitio laboret, qui ob amaritudinem bibere nequeat, in catapocia vnam vel duas drachmas huius medicamenti digeremus, & forinsecus melle cocto oblinentes deuoranda exhibebimus. Quum vero magna ex parte a pituita acida vitium hoc accidat, iis vtendum cibis & medicamentis quæ hanc incidere, dissecare, repurgare, & calefacere possunt: veluti sunt allia, porrum, thymus, satureia, origanum,
Victus. pulegium, & quæ illis similia exsistunt. Quapropter vacuatis initio vitiosis humoribus, hac tandem victus ratione vtantur. Panis non sit recens, neque bene fermentatus, cui etiam quæ vrinam mouent admisceantur: velut est anisum, careum, cumi-
num, petroselinum, & quæ eius generis exsistunt. Cibi sint pingues, & oleosi. Sorbi- D
tiones itaque conuenient appetitum destruentes, veluti sunt pultes ex melle multo, & oleo plurimo, aut adipe anserino, gallinaceo, aut suillo. Ex oleribus autem malua. Cerebella item & pinguiores voluctium partes, piscium que eodem modo, & omnino quæ appetitum auertunt, & satietatem inducunt, & quæ magno cumulo accepta, modice alunt. Vinum autem ipsis recte datur copiosum, quantum videlicet bibere possunt, ex eorum numero quæ impense calefaciunt: cuiusmodi sunt colore fulua, substantia tenuia, odora, adstrictionisque expertia. Hoc enim ventriculum excalfacit, & humorem destruit acorem, vt sæpe solum suffecerit cum pinguibus & oleosis cibis ad perfectam curationem: ita vt rectissime ab Hippocrate dictum sit, Famem vini
2. Aph. 21. potio soluit. Exhibendum vero tam ieiunis, quam iis qui cibum sumserunt, etiamsi E
nondum sitierint. Ieiunis tamen calidum aut certe tepidum. Abstinere autem oportet ab omnibus acidis & adstringentibus cibis ac potibus, maxime vero a fructibus. Bellaria eorum sint, pistacia, amygdalæ, nuces pineæ, & oliuæ ex melle. Lac etiam ipsis exhibendum tum per se, tum cum passo aut melle: ita tamen vt obseruemus ac vitemus in eis, quibus in ventriculo acescere consueuit. In iis enim maius nocumentum, quam vtilitas consequetur. Probe vero concoctum non solum appetitum obtundit, sed & aluum obturatam emollit, fluxionesque eius sistit. Apparandæ etiam ex ipso lacte potiones & placentæ: vt sunt dulciaria, & oryza, cum lacte decocta exhibenda. Lauare quoq; per interualla oportet, cuticulamque ipsorum large pinguefa-
cere. Isto quidem curationis modo tantisper vtendum a malo penitus liberetur æger. F
Si ex immodica dissipatione. Si vero ex immodica dissipatione, ac transpiratione canina appetentia oritur, tunc eorum qui hoc modo patiuntur cutem densare, ac spissiorem reddere conuenit, cum oleo ex immaturis oliuis expresso, aut rosaceo, aut myrtino, aut alio in quo quippiam adstringens ad lentum ignem decoctum sit, interim eis admisto alumine scisso in ace-

to prius

A to prius acerrimo trito. Qui etiam optima ratione æger in aere frigido ac perspirabili versabitur. Fugiat vero aerem calidum, & balnea consimili qualitate prædita, vini potum, & omnia quæ tum extrinsecus, tum intrinsecus calefacere possunt. Potus autem sit aqua frigida, aut cinnamomi decoctum. Ducatur æger ad lauacrum frigidum, si quidem nihil id fieri prohibeat: vtpote corporis gracilitas, aut pars aliqua corporis refrigerata, thorax (*verbi gratia*) aut alia quæpiam. Cibi eis exhibendi sunt stabiles, & ægre corruptibiles: vt sunt cochleæ, & totum genus testaceorum, si ex duarum aquatum reiterata decoctione apparentur: carnes item suillæ in vigore existentes, maxime vero ventres. Bubulæ quoque pinguiores, & omnia simpliciter pinguia, & quæ ventriculo innatant, tardeque concoquuntur ac distribuuntur. Sunt enim qui B sic afficiuntur, quandoquidem ipsis calor acris ac mordax, & vt quispiam dixerit, febriculosus inest, ex eorum numero, qui minori negotio bubulas carnes, aliaque concoctu difficilia, quam saxatiles pisces, similiaque concoctu facilia conficiunt, *vt fusius in præfatione libri primi De alimentorum facultatibus Galenus docet.* Ex ouis, ea quæ coquendo sunt indurata, aut sartagine frixa conueniunt. Similago absque melle ex pinguibus iusculis apparata, similiter oryza cum butyro decocta, & panes nō fermētati. Iuxta proportionem autem quantum vitium imminuitur, rantum ex crassi humoris cibis est detrahendum, & ex adstringentibus forinsecus admotis imminuendum. Aliquando enim sedata vehementius appetentiæ accessione, quum corpus crudis & crassis humoribus repletur, in aliud grauius malum transitio fit. Inter adstringentia vero, præ- C ter ea, quæ supra dicta sunt, illius vnguenti vsus esse poterit, quod habet: *Oleorum myrtini & cotoneorum, vtrorumque vnciam dimidiam. Olei rosacei, vnciam vnam. Succi plantaginis, drach. duas. Santalorum purpureorum, mastiches, bistortæ, rosarum purpurearum, sing. drach. vnam. Boli armenii, scrupulos duos. Hypocistidis, acaciæ, sanguinis draconis, singulorum scrupulum vnum.* Ceræ quod satis est, formetur vnguentum.

Qui bubulas carnes minores negotio concoquunt.

Vnguentū adstringēs.

De Bulimo. Cap. VIII.

Βούλιμος Græcis nihil aliud est, *quam ingens vehemensque fames*, βοῦ etiam particula aliis vocibus adiecta, significationem eorum auget. Fit ex ventriculi frigiditate, indigentiaque, & virium imbecillitate, & fere in totum ab externo frigore initium capit. Siquidem peregrinationes multæ, & longa itinera, maxime per niuem facta, vitium D hoc inducunt. Dignoscitur hac ratione: fames initio multa adest, quæ tamen non vsquequaque perdurat. Nam postea repente animo linquuntur ægri, cum extremarum partium refrigeratione, & spiritus defectione. Hinc est, quod a canina appetentia differat, quæ sibi famem perpetuo adiunctam habet. Porro huic vitio statim adhibenda curatio erit, quod sint qui in locis desertis, aut in balneo eo correpti, auxilii facultate destituti, confestim perierint. Quare eos qui in itinere, aut alias fame magna citra febrem infestantur, refouebimus aceto, aut pulegio; ad odorandum exhibito, aut terra quæcunque tandem contigerit aceto conspersa, aut malis, aut pyris, aut similibus aliis fructibus, qui ad manum fuerint. Auxiliatur & panis recens naribus admotus, & caseus boni odoris, caro suilla assata aut cocta, & in vniuersum E omne quod multum alit, & ventriculum calefacit: maxime vero quod nidorosum ac probe conditum, sufficientemque odorem haber. Per huiusmodi enim odores, tales vt plurimum refocillantur: quum nihil sit, *vt diximus libro 2. cap. De syncope*, quod odore citius vires reficere possit. Ceterum extremæ etiam eorum partes fasciis constringendæ sunt, manuumque ac pedum summitates calidæ aquæ feruentiori imponendæ, ipsique tum maxillarum punctura; tum capillorum, & aurium velli catione excitandi. Reuocatis vero iam ab exsolutione; panem ex vino diluto, aut aliud quippiam eorum quæ aceruatim vires reparare possunt, offeremus: velut sunt oua sorbilia, alica cum vino. Compendiosissimum enim auxilium, *inquit Aetius*, ex cibo sperare possunt: quem etiam si oblatum assumere non possunt, ori indere oport F tet violenter, cogereque vt ipsum deglutiant. Euestigio enim & a fame, & ab animi deliquio liberantur, & celeriter excitantur. In hunc quoque vsum conueniunt antidota ex odoramentorum varietate composita, vt est *odoratum rosaceum, diambar, diacanthon, diamoschi, alipta moschata, & id genus alia.* Quod si in febribus (quod tamen raro accidit) bulimos inuaserit, atque circa exacerbationem febrilium declinationem

Bulimos. Caussæ.

Signa.

Curatio.

eius accessio irruerit, intrepide cibi, quos diximus, sunt offerendi. Si vero in principio A
accessionis, aut in vigore acciderit, per odoramenta prædicta reuocandi sunt ægri,
maxime per ea quæ sunt frumentacei generis: velut est polenta aqua madefacta, aut
panis calidus nidorem adhuc emittens, frictio quoque extremarum partium adhibenda, & cataplasmata ex palmulis, aut malis cotoneis in vino diluto decoctis. Atque
hæc vsque ad remissionem facere oportet, vt opportune cibum offerre liceat. Quod
si ex iis nihilo melius habeant ægri, audendum est per ciborum ingestionem auxilium adferre. Cremorem itaque prisanæ, aut buccellas vnam & item alteram vino albo
& tenui madefactas exhibebimus. His enim refocillati, ac ex improuiso respicientes,
deinceps vsque ad remissionem peruenient. Vitabimus autem omnino in iis qui
hoc vitio sunt apprehensi, longiorem cibi dilationem ac inediam. Verum solerti ratiocinatione facta, singulis horis simplicissimum modicumque cibum dabimus. Assiduus enim bulimos & exoluit, & animi deliquia, vt dictum est, affert, quibus ægre auxilium reperitur. Quod autem in ipsa etiam accessione liceat ægrotantes nutrire &
cibare, pereleganti historia Galenus *lib. 10. Ther. meth. cap. 3. ostendit*, vbi multa quoque ad
institutum facientia offendent studiosi.

De cruditate. CAP. IX.

Ἀπεψία. Cruditas.

CRVDITAS, quam Græci Ἀπεψίαν vocant, vbi cibi in totum non permutantur.
Caussæ eius intemperies ventriculi, phlegmones, scirrhi, abscessus, & quæcunque eius generis exsistunt. Aliquando autem ventriculo nequaquam male affecto cibi crudi permanent: aut propter immoderatam ciborum ac potum ingestionem, aut C
ob vitiosam ipsorum ciborum qualitatem, aut ex intempestiua, aut etiam inordinata
sumtione, aut ob recrementum vitiosum, aut somnum breuem, *quemadmodum Galenus lib. 3. De symptomatis caussis capite 1. copiose docet.* Caussarum diuersitas partim ex ægri

Signa.

& assidentium sermonibus, partim etiam ex indiciis certis deprehenditur. Ex sermonibus ægrorum & assidentium cognoscantur immodica ciborum & potionum,
itemque intempestiua & inordinata ingestio, somnique breuitas. Vitiosæ autem
ciborum qualitates, e nidoribus & ructibus. Corruptiones enim nidorosæ in calidioribus & biliosioribus, acidæ vero in frigidioribus natura, & magis pituitosis fiunt.
Eodem modo & de excrementis, quæ in ventriculo præexsistunt, iudicandum erit:
quæcunque enim ex eis pituitosa & frigida sunt, acidas corruptiones efficiunt: quæ D
vero calida & amara bile mixta, nidorosas. Ipse quoque ventriculus aliquo modo
male affectus, si quidem frigidus morbus exsistat, acidas permutationes facit, calidus vero nidorosas. Quum vero citra corruptionem perfecta cruditas oboritur, vt
quales assumti sunt cibi, tales permaneant iuxta omnem suam qualitatem: ex hoc
cognoscere datur victum esse ventriculum, aut ab immoderata ciborum quantita-

Victus.

te, aut per vehementem insiti caloris refrigerationem. Vt ne quis igitur in cruditatem incidat, cautione in omnibus prædictis est vtendum, vt neque in multitudine,
neque in qualitate eorum quæ in cibo accipiuntur, neque in acceptionis opportunitate,
neque in ordine delinquat: & vt quæcunque concoquere valeat, ea tantum ingerat,
& non quæ appetitus expostulat. Mensuræ itaque maxime omnium diligentem curam habere oportet, appetentiamque refrenare, & neque plus quam vires tollerant, E
assumere. Ordinem etiam præposterum cauere oportet, ne scilicet mala cotonea,
aut punica, aut aliquid aliud tale in primis ingerat: deinde vero olera assumant ex
oleo & garo, aut etiam alia quæ aluum emolliunt. Intempestiuam quoque assumtionem euitare conuenit, ne scilicet antequam vel ipse modice fuerit exercitatus, vel
hesternus cibus probe descenderit, prandeat, aut etiam præter consuetam horam.
Fugienda etiam omnia quæ natura difficulter concoquuntur, veluti sunt carnes natura duræ, bubulæ nimirum, & ceruinæ: aut ætate, vt sunt omnia seniora. Cauendum
etiam a pinguibus, salsisque condimento seruatis, ac vetustis. Ex oleribus quæ calidioris sunt naturæ, valdeque frigida: item quæ flatus pariunt, incommoda exsistunt. Ex F
piscibus qui duras carnes habent, & repositione arefacti. Abstineant quoque a cibis
corruptis, & fœtidis ac graue olentibus. Vitent fructus dulces, aut flatus generantes, &
immaturos. Bellaria item quæ difficulter concoquuntur. Non minus autem vitandi
cibi peregrini & inconsueti, ac medicamentariam vim habentes, quales frequenter
placen-

A placentis ac panibus immiscentur. Iuxta tempus vero accipiendi cibi neque impetuose, neque aceruatim, neque solidis partibus, aut absque commanducatione eos ingerere oportet. Neque etiam potus cibum interpellet: id enim vnitionem ciborum impedit, singulosque innatare facit. Post assumtum cibum, motus inæquales ac conturbantes vitandi, item æstus & refrigeratio: hæc enim concoctioni ciborum resistut. Adiuuant autem eandem, calefactio hypochondriorum, & frictio pedum. Quod si grauitas adsit circa ventriculum, & ex ea molestia quædam in vniuersum corpus diffundatur, ex passa manu os ventriculi apprehendendum est, vt puerulus carnosus admouendus. Confert siquidem amplius Galeno *lib. 5. De simpl. med. facul. cap. 5. auctore*, magisque multo familiaris est eo calore, qui a fomentis paratur. Eiusdem vtilitatis B gratia, quidam paruos catellos per quietem ventri imponunt, copiam coquentis cibos caliditatis adaugentes. Somnus etiam nocte imperturbatus & æqualis procurandus. Adhæc erectior decubitus apparetur, & ea quæ capiti subiiciuntur sublimius insternantur, & reclinatio ipsa in sinistrum latus fiat: atque si quis vigiliis infestetur, citra corporis vexationem commotione nemve permaneat, eandemque decubitus formam obseruet: frequentes enim agitationes cibos perturbant, intestinaque inflata reddunt. Curandi ratio pro caussarum diuersitate variatur. Alíam enim intemperies ventriculi calida, aliam frigida requirit. Aliam item phlegmone, aliam scyrrhus & abscessus, quas omnes e propriis capitibus petent studiosi. In præsentiarum hæc dixisse satis sit: quum iniucundus ructus proueniens manifeste ciborum corruptionem C esse factam indicat, citra cunctationem, modo suapte natura æger facile vomere possit, ad vomitum veniendum erit, atque aqua copiosa tepida pauco scrapio acido permixto, ingesta, omnia corrupta ad excretionem cogenda. Si enim in ventre permanserint, & torsionum, & grauitatis capitis caussa existunt. Aliquando autem bilis superne ac inferne effusionem aut profluuium ventris, aut etiam febres inducunt. Quare eos qui difficili concoctione apprehendi solent, longo ante tempore adsuefaciemus vt facile vomant. commodissimus enim in plurimis periculis existit. Quod si quis natura difficulter vomat, & ob nullam caussam male dispositus sit, frigidæ potum, non inconueniens erit cyathum vnum aquæ frigidæ puræ absorbere. Corroboratus enim ventriculus celerrime quæ in ipso hærent extrudit, & ad subiectas partes de- D mittit. Sequenti deinde die in quiete æger asseruetur, frictionibusq; pedum vtatur, & hypochondriorum concalefactione, donec murmura & flatus circa intestinum rectum eruperint, eructationesq; cum qualitate mansuetiori recurrerint. Et tunc sane exsurgere conuenit, vt primum aluus ea quæ corrupta sunt egerat: deinde ad deambulationem moderatam æger procedat, atque ocium agat, propter commotos vapores ex corruptione in caput delatos. Post hæc autem ad quotidianas actiones mens applicanda est, citra perturbationem ac indignationem. Deinde rursus venter cogendus est ad eorum quæ relicta sunt excretionem. Postea quiescere iubebimus, atque aqua calidiore pedes perfundere ac fouere: frigida vero pura, facie proluta, in lecto quiescere, omnibus conatibus somnum illiciendo. Post quem modica deam- E bulatio, deinde balneum suscipiatur. A balneo cibum capere conuenit moderatum, & cui concoquendo corpus sufficit. Non prætereunda tamen sunt medicamenta, quæ concoctionem iuuare possunt: veluti est piper, maxime longum, quod vnice concoctionem adiuuat. Si tamen id ipsum non adsit, albo vtendum erit: quod si neque hoc adsit, nigro. In eundem vsum antidotus diacotoneon conuenit, & diospoliticum Galeno & aliis veteribus dictum. Sunt etiam alia tum simplicia tum composita ventriculum roborantia intra & extra corpus exhibenda, quæ in superioribus capitibus recensuimus. Debent autem omnia hæc medicamenta, potissimum quæ oxypora, hoc est, cito penetrantia, accipiunt, vt sunt *careum, fœniculum, apium, ligusticum, petroselinum, ammi, piper, zingiber, & similia, duabus ante cibum horis dari.* A cibo vero nunquam F assumenda: distribuitur enim simul cum ipsis aliquid crudorum ciborum, & obstructionem operatur. Quare vsus illorum maxime sit post matutinam frictionem, & duabus ante exercitium horis.

Curatio.

Vomitus.

Piper longum concoctionem iuuat.

Oxypora quando danda.

KK

De inflatione ventriculi. CAP. X.

A

Caussæ. VENTRICVLVS ex flatibus in eo generatis inflatur, vocaturque vitium hoc Græcis πνευμάτωσις γαςρὸς, & ἐμφύσημα. Generantur autem ex humoribus in ipso pituitosis, aut ex cibis in vapores per deficientem & imbecillum calorem resolutis. Etenim absoluta frigiditas nullum omnino flatum efficit: propterea quod neque extenuare, neque conficere, neque dissoluere eibum possit. Vehemens autem calor, magna ex parte vincens ea quæ comprehendit, plus quam pro vaporis generatione eibum extenuat, nisi is suapte natura facile in flatū transeat, verum flatus ita genitus & turbidus erit, & nebulosus: quinetiam paucus, & parum duraturus, vt ad vnum aut alterum ructum statim euanescat. Calor vero in cibos agens, si parum validus fuerit, vt eos quodammodo dissoluit, ita non omnino conficit: vnde sane flatuum generationem fieri B

Signa. necesse est, *vt copiose lib 3, De symptom. caussis cap. 7. Galenus docet.* Accedit ita laborantibus ventriculi grauitas & distentio: aliquando etiam tumor & eminentia quædam iuxta os ventriculi, & ipsum adeo ventriculum efficitur, ructusque inanes fiunt modice alleuantes, inhibitioque flatuum qui per aluum exeeunt consueuerunt. Malum etiam ipsum aliquando quidem iuxta totum thoracem, aliquando vero retro iuxta spinam ac dorsum ipsasque vertebras irruit: sæpe autem & vtrinq; occupatos tenet. Vltra hæc vehemens difficultas spiritus ob septi transuersi compressionem adest, vt aliqui non dissimile quiddam suffocationi se perpeti æstiment. Leuantur autem cibo inferne

Curatio. subeunte, & flatibus siue per ructus, siue per aluum exclusis. Murmura deniq; intus audiuntur, Si itaque ex cibis pituitosis sit ventriculi inflatio, victus sane ratione extenuante vtendum erit, & medicamentis iis quæ pituitam dissecant & vacuant, de quibus cap. primo huius libri diximus. Sin ex deficiente & imbecillo calore orta fuerit inflatio, cibis certe vtendum erit concoctu facilibus, & boni succi. Parum etiam commedendum: siquidem inedia huic vitio summe confert. Post omnem cibum, vinum meracius exhibendum. Multum tamen potum, tanquam infestissimum hostem deuitent. Fructuum quoque atque olerum humidorum, dulciumque omnium esum, C

Solia calida. semper suspectum habeant. Soliis etiam calidioribus vtantur: hæc enim *Paulo lib. 1. cap. 51. teste,* mitigant, emolliunt, flatus vbicunque fuerint, dissoluunt, somnumque conciliant. Vbi vero somnus accesserit, non parum leuat ægrotantes, quod scilicet concoctionem mirifice iuuet. Ceterum quod ad medicamenta ipsa attinet, bibant hoc de- D

Decoctum. coctum, quod habet: *Calaminthæ, menta stri, chamameli, origani, menthæ, pulegii, singul. manipulum vnum. Absinthii, manipulum dimidium. Seminum anisi, apii, cumini, dauci, petroselini, fœniculi, sing. drach. tres. Seminis vrticæ, carei, vtriusq; drach. duas. Radicis helenii, vnc. duas.* Decoquantur in aqua iustæ quantitatis, donec tertia pars absumatur: dein transfundantur, adiectoq; sacharo sufficienti ius decoctidulce reddatur, addanturq; setapii de *calamintha vnc. tres, & fiat potio,* de qua æger in aurora singulis diebus sumat vnc. quatuor.

Tritura. Vel vtendū medicamento hoc q; accipit: *Specierum dianisi, diacumini diacalaminthes, sing. scrup. duos. Seminum anisi carei dauci, fœniculi, singul. scrup. vnum. Cubebarum, garyophyllorum, vtriusq; scrup. duos. Zingiberis, scrupulum vnum. Piperis, drach. vnā. Sacchari, lib. dimidiam.* Mi-

Glandes. sceantur singula & fiat tritura, vel vt barbari loquuntur, drangea. Eos qui nō ita diu ante cibum sumpserunt, primum vomere oportet. Glandes quoque confidenter & citra dilationem supponendæ sunt, ex rebus flatus prolectantibus, in hunc vel similem modum formatæ: *Mellis cocti, vncias duas. Seminum rutæ, cumini, fœniculi, singulorum scrupulum vnum. Seminis carei & anisi, vtriusque drachmam dimidiam. Salis scrupulos duos. Misceantur singula, & fingantur glandes.* Aluo autem vehemēter adstrictā, clyster infundendus, qui accipit *decocti paulo ante descripti libram vnam. Benedictæ laxatiuæ, drachmas septem. Oleorum absinthitis, rutacei, anethini, singulorum vnciam vnam. Pinguedinis anseris & gallinæ, salis expertium, vtriusque drachmam vnam & dimidiam. Salis vulgaris, drachmam vnam. Commixtis omnib. fiat clyster.* Extrinsecus vētriculus in hoc vitio cū oleis iam dictis inungendus ent: aut lana in fasciculum conuoluta, oleis prædictis leuiter calidis madefacta, E

Clyster. imponenda. Lanæ vero sic conuolutæ, cuminum tritum, *aut apii semen, aut anethi inspergendum.* Perseuerante autem diutius malo, cataplasmata ex *semine lini, hordeaceaque & loliacea farina, cumino, anethi semine, aut apii, aut fœniculi tritis, centaurii coma, & id genus* F

Ceratum. *aliis parata, imponenda.* Aut hoc ceratum, quod habet: *Oleorum rutacei, anethini, nardini, laurini,*

A *laurini singulorum vnciam vnam. Farina seminis lini, fœnograeci, vtriusque drachmam vnam & dimidiam. Seminis apii, carei, melanthii, singulorum drachmam vnam. Baccarum lauri, centaurii minoris, vtriusqee drachmam vnam & dimidiam. Gummi ammoniaci, opopanacis, vtriusque drachmas duas.* Ceræ & resinę quod satis est, fiat ceratum. Porro cucurbita bonæ magnitudinis vmbilicum vndique comprehendens, cum flamma copiosa admota, præsidium in hoc vitio est quod incantamenti cuiuspiam simile, *Galeno etiam lib. 12. The. metho. id ipsum testante*, efficit. Castoreum quoq; ex posca potum, tum extrinsecus cum oleo anethino appositum, prodest. — Cucurbita.

De singultu. Cap. XI.

Λυγμὸς Græce, *singultus* Latine, est *motus ventriculi violentus, qui est veluti eius conuulsio,* — Singultus quid
B *ab expultrice facultate noxia volentis extrudere excitatus.* Neque temere adiectum est, *veluti eius conuulsio*: Neque enim absoluta conuulsio est, hæc enim solis musculis inesse solet. Atqui neque ventriculus ipse, neque ipsius ostiolum musculus est, *vt copiosius Galenus libro 3. De sympt. caussis cap. 2. ostendit.* Accidit magna ex parte, vel ex plenitudine, vel inanitione, *Hippocrate etiam teste*, qui sic scriptum reliquit: *Conuulsio fit vel ex plenitudine, vel inanitione: ita vero & singultus.* Interdum etiam fit ob acrium humorum, & medicata qualitate præditorum, mordacitatem. Cibus quoque in mordacem qualitatem mutatus, atque adeo corruptus, aliquos singultire facit. Frigiditas etiam oris ventriculi. & alimenti corruptio singultum inducunt: quo sane nomine pueris omnium maxime frequentes singultus eueniunt. Fit denique in febribus singultus, stomacho — Singultus non conuulsio ventriculi. — Caussæ. — 6. Aph. 39.
C præsertim, aut aliquo alio viscere phlegmone obsesso. Caussæ externæ facile de sermonibus ægri & assidentium cognoscuntur. Plenitudo ex grauitate, inanitio autem ex iis quæ præcesserunt. Cibus corruptus e nidore eius: acria vero ex vellicatione atque erosione. Singultus itaque vbi a frigiditate ortus fuerit, oleum in quo ruta, cuminum & absinthium decocta sint, lana exceptum, ventriculo imponendum. Oleum etiam mastichinum, & e castoreo inunctum prodest. Pueros calefactorum linteorum admenirio non raro iuuat. Adultioribus & integræ ætatis in potu vinum, aut apium in aqua mulsa decoctum, aut cuminum tritum, aut asarum, aut pulegium, aut dictamnus, aut nardus celtica, quodlibet eorum per se, aut simul mixta in aqua mulsa decocta exhibeantur. Vtile & acetum scylliticum, sorbendo acceptum. Castoreum etiam — Signa. — Curatio singultus ex frigiditate.
D iis, tum ob frigiditatem singultientibus, tum ob humorum multitudinem similiter affectis, drach. pondere ex posca dandum. Quin & ventriculo extrinsecus impositum, vtrisque commodum exsistit cum oleo antiquo. Præterea qui ob frigiditatem singultiunt, iis spiritus retensio, quæ calorem auget, *quemadmodum copiose lib. 2. De sympt. caussis cap. 6. Galenus docet*, præsens est remedium. Quando vero ex plenitudine oboritur singultus, vomitus optimum remedium fuerit. Crassis autem humoribus exsistentibus, cum oxymelite scyllitico, & calaminthes marrubii, ac similium iam sæpius commemoratorum decocto extenuandi & incidendi erunt. Deinceps ea, quæ in contrarium humorum copiam trahunt & auertunt, sunt adhibenda. In quem vsum conueniunt ea quæ per inferna purgant: potissimum vero clysteres, extremarum partium frictio — Singultus ex plenitudine curatio. — Auersio.
E & constrictio, cucurbitulæ cum plurima flamma thoraci, ventriculo, & dorso affixæ. Conuenit etiam iis deambulatio longa & concitata, gestatio, atque adhuc magis equitatio. Præterea sternutatio etiam conuenienter eis concitatur. Nam *Hippocrate teste*, a singultu comprehensum sternutatio superueniens liberat. Quando enim a plenitudine fit singultus, violento opus est motu, vt veluti concussæ ipsum efficientes humiditates, diffl[illegible]ntur atque vacuentur. Sic quoque vociferatio concinna cum plurimo clamore, & detentio spiritus illis conferunt. Ventriculus denique per medicamenta quæ intrinsecus & extrinsecus adhibentur, roborandus erit. Intrinsecus per antidota corroborantia, de quibus *lib. 2. De comp. med. cap. 5.* abunde diximus. Extrinsecus vero vnguentis, emplastris & ceratis antea productis. Porro singultus ex vacua- — 6. Aph. 13. — Singultus ex vacuatione curatio.
F tione sanatur per alimenti conuenientis assumtione, & per ea quæ defectum explent: quæ partim sunt supra dicta, & copiose infra in curatione hecticæ febris dicentur. Non medioctiter autem in hoc genere singultus conducit, vertebras ceruicis & dorsi humectante oleo, nempe violaceo & amygdalarum dulcium perungere. Ceterum mordacibus rebus singultum excitantibus, primum sufficiens remedium vomitum. — Singultus ex mordacitate curatio.

Pilularum de cynoglossa vsus. ipsum reperiemus: deinde sensus etiam stupefactionem, & morsum inferentium alterationem. Stupefiunt autem sensus per refrigerantia: in quem vsum *Philonium* exhiberi potest, aut pilulæ de cynoglossa, quæ in hoc vitio mirifice conferre solent. Earum vero is vsus erit. Debent ex vna drachma confici sex catapotia, quorum vnum antequam cubitum eat æger, sumat. Alteratur autem mordacitas & discutitur per obtundentia, attenuantia & exsiccantia medicamenta. A

Obtundentia mordacitatem. Obtundit autem mordacitatem *intybi satiui succus potatus, cucumeris semen decorticatum, tritumque bibitum. Lactuca semen eodem modo sumtum.* Item *portulacæ succus potatus, ipsaque portulaca in cibo sumta. Myxarum etiam decoctum in potu acceptum.* Maxime tamen omnium præstat *lac asininum*: aut si hoc non adsit, *bubulum, recens mulctum*, potatum. In eundem vsum exhibendum *saccharum rosaceum, aut violaceum, aut nymphea, antidotus diarrhodon, diatrionsantalon, zulapium violaceum, nymphea, & eiusmodi.* B

Pastillus. Obtundit vero, attenuat, & exsiccat is pastillus, qui accipit: *Costi, croci, spicænardi, rosarum viridium, mastiches sing. vnc. dimidiam. Asari, aloes vtriusque drachmas duas. Opii, drachmam vnam.* Cum succo psyllii fiant pastilli, de quibus detur drach. dimidia aut drach. vna. Porro *opium*, & *rosæ & psyllii succus* ex refrigerantium genere exsistunt, ideoque acrimoniam obtundunt. *Nardi* autem *spica* ex discutientium & corroborantium. *Asarum* vero, per vrinas vitiosos deducit humores. *Aloe* vitiatos humores expurgat, & inferne per ventrem propellit. *Crocus* concoquit, & particulas corroborat: per temperamentum quidem caliditatis concoctionem efficiens: per adstringendi vero vim, quæ ipsi adest, robur addens. *Costus* autem sufficienter calefacit, moderate vero adstringit, quod & ex gustu eius percipitur. Commendat hoc medicamentum pluribus verbis Galenus *libro 8. De compos. medic. secundum locos, cap.* 3. estq; ordine decimum tertium. C

De cholera. Cap. XII.

Cholera. Cholerici. Χολέρα Græcis, *cholera* Latinis etiam appellatur, est *ventriculi immodica perturbatio, infra & supra per vomitum facta.* Barbaram sectantes medicinam, cholericam & cholericam passionem nominant. Qui hoc malo afficiuntur, Græcis χολερικοὶ, & Latinis

Caussæ. *cholerici* vocantur. Accidit ob multam cruditatem, quæ nonnunquam e magna alimentorum, peponum nimirum, pinguium, dulciumque prauitate & corruptione, interim etiam ex vitiosorum humorum copia oritur.

Signa. Signa quibus vitium deprehenditur, manifesta admodum sunt: nam infra supraque excernunt. Sitis etiam sequitur, & sudor, & pulsus concisus, musculorumque manuum ac pedum, maxime vero surarum D

Curatio. contractio & tensio. Quapropter cum hoc vitium acutissimum sit, & grauissimam syncopam, si paulo diutius duret, inducat, accurata opera danda erit, quo confestim & sine mora huic succurratur. Nemo autem Medicorum, vbi copia vitiosorum humorum vitium hoc conciliauerit, mox initio, aut confertim ea, quæ efferuntur cohibere aggrediatur: inutilia enim cum sint, vacuatione indigent. Quare si nauseabundus est æger, & turbatur, cibis etiam num crudis in ventriculo manentibus, aqua tepida propinari debet: deinde vomere, modo ad vomendum non sit difficilis, oportet, digito vel pinna ori indita. Neque tamen cum aqua mulsa, neque aqua cum oleo mixta vomitus ciendus: quod hæc fluxiones augeat, illa vero mordacitatem operetur, & torsiones augeat. Adiuuare etiam oportet per inferna excretionem: E alienum enim velut venenum insidens, & ventriculum ac intestina rodit, & humores ex vniuerso corpore attrahit. Propinanda vero sunt leuissima medicamenta purgantia, vt est *aloe, casia fistularis, myrobalanorum decoctum, & similia.* Postquam autem superuacua educta fuerint, tum quiescere oportet, atque hypochondria oleo mastichino, vel nardino, vel absinthite fouere conuenit, somnumque accersere. Prædictis oleis admiscenda interdum alia quæ ventrem roborare possunt, de quibus supra dictum est, & ex iis conficienda vnguenta. Vbi iam exacta apparuerit concoctio, balneo aquæ dulcis, & cibis boni succi vtendum est. In quorum numero est *iusculum pulli gallinacei cum omphacio. Carnes auicularum montanarum, perdicum, turdorum, & similium, oua sorbilia, & eiusmodi.* In potu vtendum succo malorum granatorum, aut serapio rosaceo, aut aqua in qua chalybs ignitus ter aut quater exstinctus sit. Ceterum cum malum perseuerauerit, & gracilitas per ambitum corporis fiat, & maxime si venter considat, pulsus minor densiorque euadat, tunc sane plus adstringentia, veluti F

mespi-

A mespila, sorba, cytonia, & cornã dure, & extremas corporis partes vinculis adstringere, ac oleo multo impinguare oportet. Cataplasmata etiam & emplastra ex adstringentibus & roborantibus composita ventriculo imponenda. Sunt autem eius fariuæ quæ ex *palmulis, hypocisthide, acacia; rhoe obsoniorum, bolo armenio, thure, balaustiis, rosis, ac myrti fructibus componuntur*. Efficax quoque remedium est, si linteum in sicco malorum siluestrium madefactum ventriculo imponatur, aut hoc ceratum, quod habet: *Oleorum rosacei, myrtini, cotoneorum, singulorum vnciam vnam. Mastiches, thuris, acacia, singulorum drachmas duas. Hypocisthidis, drachmam vnam & dimidiam. Santalorum albo- rum & purpureorum, drachmam vnam. Balaustiorum, sanguinis draconis, vtriusque drachmam dimidiam. Boli armenii, drachmam vnam.* Ceræ & resinæ quod satis est, informe- Scutum quod vocant stomachi.

B tur ceratum, quod ventriculo adhibeatur serico obductum. In potu vero frigida aqua cyathi mensura, hoc est, vncia vna & dimidia, absorbenda præbeatur. Cauendum tamen ne nimium frigida sit. Hæc enim aceruatim exhibita reuomitur, & aliquando innatum calorem suo stupore extreme offendit, aut phlegmonem stomachi, aut viscetis alicuius efficit. Instilletur vero huic interdum mali punici acidi succus exiguus, aut rosarum, aut pampini vitis decoctum. Quod si acriora sint ea, quæ excernuntur, vexetque sitis & ardor, cucumeris semen cum aquæ cyathis tribus præbeatur. Datur quoque vtiliter cum amylo. Tum etiam intybi & lactucæ in posca coctæ exhibeantur. Post vero somnus procurandus & quies omni modo. Verum si fluxio sisti nequeat, & pulsus intercidatur; apprehendatque frigiditas & sudor, ali- Cyathus quid.

C quando etiam singultus, ad vinum transeundum est mediocriter adstringens, neque viribus validum, dulce tamen, non autem odorum. Interaut autem in ipsum calidum, si fieri potest, si vero non, frigidum, micas panis: aut alicam iniiciant, atque ita paulatim & per interualla absorbeant. Vini tamen multitudo vitanda est, ac omni arte conandum vt ipsos sopiamus, e rosis; pampinis, rubo; & similibus antea sæpe dictis, domus pauimento constrato. Odoramenta quoque naribus admoueantur, rosæ, mala cotonea, & eiusmodi. Illitiones etiam soporiferæ, circa frontem adhibeantur, Aluo autem adhuc egerente, amylum cum decocto capitum papaueris per clysterem infundatur: simul enim & exhibet & refrigerat, & somnum inducit. Ad vomitiones vero coercendas succum mespilorum, malorum cotoneorum, punicorum, pyrorum Vomitus constrictio

D commanducare & deuorare conuenit. Si ne his quidem auxiliis, & aliis quæ supra *cap. 2.* huius libri exposita sunt, cibum retinent ægrotantes: extrinsecus ventriculo cucurbita leuis quam maxima admoueatur. Ad contractiones autem in musculis factas, linimenta oleo calido imbuta musculis circumponere oportet, & cerata humida seu vnguenta, quibus adiectum sit aliquid castorei, & oleii irini, quorum copiam cap. *De resolutione & conuulsione* offendes. Vbi malum inclinauerit, cibis reficiendi sunt ægri, *pullis gallinaceis, columbis, gallinis, perdicibus, palumbis, turdis, & consimilibus.* Ad contractiones in musculis.

De diarrhœa. CAP. XIII.

Δ*ιάῤῥοια* Græcis, Latinis vero *diarrhœa*, copiosum est sine exulceratione & phlegmone alui profluuium. Accidit propter imbecillitatem instrumentorum concoctioni seruientium, alimenta item copiosa humidiora & viscosiora, eorundemque corruptelam, mordicationem denique in ventre contentorum, & defluxum quorundam e supernis ad ventris spacia, imbecillitatemque retentricis facultatis. Notæ quibus discernuntur caussæ, manifestæ admodum sunt. Si enim propter imbecillitatem diarrhœa fit instrumentorum quæ concoctioni seruiunt, ventriculi *(verbi gratia)* intestinorum, iecinoris & lienis; ex propriis de iis capitibus petenda signa erunt. Sin ob alimentorum prauorum multam ingestionem accidat, partim de ægri sermonibus, partim etiam ex iis quæ excernuntur, cognosci potest. Si enim biliosa fuerint, flauo colore infecta erũt, neq; citra mordicationem & caloris sensum eiicientur. Aderit etiã oris amaritudo, sitis, tenuis corporis habitudo, & alia quæ biliosam constitutionẽ Diarrhœa. Caussæ. Signa.

F ostendunt. Si autem pituitosa fuerint, contraria iam dictis prorsus erunt ea quæ per aluum excernuntur. Quod si a capite in ventrem confluxerint humores, egestiones spumosæ apparebunt, cerebrique temperies humida admodum erit. Si a plenitudine totius corporis oriatur aut iudicatorius sit alui fluor, signis quæ in aliis locis a nobis commemorata sunt, & a Galeno *in lib. De plenitudine, & crisibus* deprehenduntur. Ce- Curatio.

terum si ab imbecillitate instrumentorum alui profluuium excitabitur, intemperies A
quæ hanc ipsam parit, suo contrario, quemadmodum *cap.x.* huius libri monstrauimus,
corrigenda erit. Si autem propter alias caussas fluere aluus laborauerit, & natura per
hunc quæ noxia & superuacua sunt in corpore expellere tentauerit, & ii qui eo cor-
repti sunt facile tolerauerint: tum vsque quo natura omnem suam curam impende-
rit expectare, aut ipsius etiam motus adiuuare conuenit. Etenim obluctari & excre-
tionis cohibitionem moliri, maiorem morbum facit. Siquidem quæ cohibentur, sur-
sum perlata dolores capitis, aut phrenitim, aut lethargum, aut parotidas, periculo
haud vacantes, inferunt. Quare initio ea quæ in corporis commoditatem vtiliter ex-
cernuntur, minime inhibere oportet. Postquam vero iam diutius perseuerauerit
fluor, non solum superuacua expellens, verum etiam habitum corporis veluti col- B
liquans, viresque consumens, tunc sane ei resistendum erit, tum per ea quæ per os
sumuntur, tum iis quæ per anum infunduntur, atque etiam iis quæ extrinsecus ventri
imponuntur. Si itaque pure biliosa excrementa prodierint, in magis salubria permu-
tare ipsa oportet, non tamen per cohibitionem statim eos curare. Biliosum enim ex-
crementum tum in ventriculo, tum in ieiuno intestino aggregatum, atque post coa-
ceruationem retentum, maximopere lædet. Nam & ventriculum subuertit, & visce-
ribus inflammationes infert, & sitim accendit, & febres instaurat, omniaque prædicta
in capite vitia, efficit, atque in totum grauius malum reddit. Quod si itaque humores
biliosi in corpore copiosi fuerint, natura per medicamenta purgantia leuia, vt est ca-
sia fistularis, cortices myrobalanorum luteorum, aut mel aerium, quod recentiores C
Græci *mannam* vocant, item rhabarbarum vstum, iuuãda venit. Lac deinde bubulum
aut caprinum tepidum, recens mulctum, exhibendum, aut sane ad ignem decoctum,
assidueque agitatum, donec ad tertias sit reductum: quod ipsum & per fluuiales
silices, ferrique aut chalybis laminas igni candefactas, & in lacte exstinctas fieri po-
test. In decoquendo vero superstantem concretionem siue spumam auferre opor-
tet. Hoc sane nullum compendiosius remedium ad fluxiones biliosas reperire po-
teris. Quandoquidem autem febricitantibus lac ipsum in nidorem aut etiam aco-
rem conuerti, maiusque nocumentum quam commodum inferre consueuit, præstat
tunc sane, si simul febricitent, ipsum non exhibere. Aquæ vero quarta parte ad lac
ipsum affusa, decoctionem faciemus, donec dimidium eius consumatur, atq; hoc mo- D
do exhibebimus. Si autem in intestinis coaceruata bilis fuerit, clysteres ex *hordeo de-
cocto, saccharo rubeo vocato, oleo rosaceo, ouorum luteis, & similibus* paratos inii cere opor-
tet. Biliosis tandem vacuatis humoribus, intrinsecus ea quæ adstringunt & robo-
rant, exhibenda: vt sunt *saccharum rosaceum, diacotoneon citra species, diatrionsantalon, pastilli
espodii, hydromalon, & similia.* Qualia vero esse debeant ea quæ extrinsecus impo-
nuntur medicamenta, paulo post dicemus. Sedes etiam ipsa ex decocto quopiam
adstringentium foueatur. Ceterum in diarrhœa ex humoribus crassis, pituitosis &
lentis nata, ac eorundem corruptione facta, haud secus quam in priore, a purgatio-
ne auspicanda curatio erit. Exhibendum itaq; tunc agarici dilutum, non obstante
quod quidam Medici illud in diarrhœa vitandum esse censent; cũ myrobalanis em- E
peliticis, aut simile aliquid, quod prædictos humores educere possit. Conueniunt et-
iam clysteres, potissimum vbi in intestinis viscidorum humorum copia coaceruata
fuerit, e *centaurii minoris decocto, oleo rutaceo, & similibus.* Intra corpus exhibenda *diacoto-
neon cum speciebus, zingiber coctum nominatum, & alia quæ calefacere & exsiccare valent medi-
camenta.* Extrinsecus etiam quæ robur addunt, admouere oportet. Quod si ob reten-
tricis facultatis imbecillitatem orta fuerit diarrhœa, ea sunt sane adhibenda medica-
menta, quæ ad alias immodicas alui fluxiones admouentur. Irrigationes itaq; ex *oleo
omphacino, aut rosaceo, aut melino, cum vino aliquo austero adhibeantur.* Efficacius autem myr-
tinum est, si vehementiori indiget adstrictione, tertia aut quarta vini parte ei admix-
ta. Quod si robustiora sint corpora, *gallas, malicorum, & balaustium in ipsa irrigatione* F
incoquere licebit. Perseuerante autem adhuc fluxione, cataplasmata, emplastra, & ce-
rata ex adstringentibus & exsiccantibus composita, quorum mentionem in capite
sequenti faciemus, imponenda erunt. Parabile vero & efficax hoc est, quod habet:
Mora præ immaturitate adhuc acerbiora & albicantia septem: quibus vbi probe contusa fuerint,
addun-

Alui profluuium nõ temere sistendum.

Biliosæ diarrhœæ curatio.

Lac cum silicibus decoctum.

Diarrhœæ ex pituitosis humoribus curatio.

Diarrhœæ ex imbecillitate retentricis facultatis curatio.

Ceratum.

adduntur olei rosacei, unciæ duæ. Ceræ, unc. una. & fingatur ceratum. In potu vero accepta,
A post inutilium euacuationem, ventris fluxiones sanant *cuminum, adianti decoctum spinæ albæ radix, apij similiter semen drachma pondere datum.* Vrinam enim irritat, fluxionemque ad intestina factas eo diuertit. Mora quoque immatura, & adhuc acerba, ad solem pluribus diebus exsiccata, deinde reposita, usque expetete trita & bibita, mirifice aluum restringunt. Contunduntur etiam & obsoniis admiscentur, quemadmodum rbus consueu t, qui interdum unciæ unius pondere eum pullo gallinaceo decoquitur. Magis tamen aluum cohibent rubi mora immatura & acerba, eodem modo exsiccata, & in potu exhibita. In numero compositorum medicamentorum mirifice conferunt pastilli e *spodio, e lemnio sigillo, diacotoncon, diatrionsantalon, theriaca*, & hæc compositio, quæ accipit: *Specierum diatrionsantalon, diarrhodon abbatis, utriusque scrupulos duos.*
B *Co-ralliorum rubeorum, thuris selecti, rosarum purpurearum, singul. drach. dimidiã. Spodij, drach. unã. Seminum oxalidis, rhois obsoniorum, utriusque scrupul. unum. Balaustiorum, acaciæ, utriusque drach. dimidiam. Masliches, scrupul. dimidiũ. Boli armenii, drach. unam. Sacchari candidissimi, unc. octo, dissoluti in stillatitiis liquoribus plantaginis & rosarum, fingantur morsuli.* Item hoc ecligma, quod habet: *Sacchari rosacei veteris, diacotoncon sine speciebus succi medicati e ribes, de oxyacantha, sing. unc. dimidiam. Hydromali, drach. tres. Diamoron, drach. dimidiã. Specierum diatrionsantalon, scrupul. duos. Coralliorum rubeorum, scrupul. unum. Spodij, balaustiorum, utriusque drach. dimidiã. Boli armenij, drach. unam. Serapij myrtini quantũ ad excipiendum sufficit, fiat ecligma.* Porro hanc aquam nunquam non paratam habebis, quæ habet: *Rhois obsoniorũ quartam unam, aquæ pluuialis libr. tres, in quibus die ac nocte sumach maceretur, deinde bulliat,*
C *& rhubene ac valide exprimatur.* In ea siquidem aqua oryza, milium, & alii cibi coquantur, aut saltem aliqua eius portio iis affundatur. Si propter defluxum ab aliis corporis partibus diarrhœa accidit, curatio ex propriis capitibus petenda erit: verbi gratia, si ex capite in ventriculum defluxio fiat, ad ea quæ in cap. *De curatione destillationis* dicta sunt, recurrendum erit. Et sic in ceteris etiam corporis partib. faciendum.

Cōpositio in morbalis

Ecligma

Aqua mirè utilis

De lienteria. Cap. XIIII.

Λειεντερία Græcis, quemadmodum ipsum nomen indicat, *leuor quispiam intestinorum est, qualis etiam extrinsecus in corporis cuticula ex cicatrice contingere solet.* In hoc siquidem vitio intestina cibos non retinent, sed antequam permutationem & perfectam concoctionem admittant, dilabuntur idque ea qua fuerunt assumta forma. Cuius rei
D testis est Galenus, qui *libro 6. Aph. com. 1.* sic definit lienteriam: *Leuitas intestinorum, in qua celer exitus eorum quæ comeduntur & bibuntur, qua talia deiciuntur, qualia fuere deuorata.* Neque enim tantisper retinentur, donec concoquantur. Quare Latinis recte *leuitas*, seu *leuor intestinorum* dici potest. Oritur autem frequenter graui præcedente dysenteria atque adeo ex profunda intestinorum exulceratione, cicatricib. densis & leuibus succedent b. quæ deinde propter densitatem quidem suam ciborum per corpus distributionem fieri non permittunt, quod venarum quæ alimenta ex intestinis ad se auellũt, ora sint veluti obdurata. Ob læuorem autem, *ut dictũ est*, cibum antequam perfecte cōcoquatur, dilabi sinunt. Fit etiam nonnunquã lienteria ex imbecillitate & languore
E facultatis cibos in ventriculo retinentis. Hac n. infirma & imbecilla, nec concoquuntur nec distribuuntur alimenta: sed cruda, humentia, nihilque immutata excernuntur, aluo continenter fluida. Interdũ quoque post longum ventris profluuium oboritur. Aliquando etiam aqua intercutẽ per ventrem vacuata, lienteria cōsequitur. Ex qua cunque itaque caussa lienteria orta sit, ægri cibum non sentiunt, & malum corporis habitum acquirunt. Succedit itaque ægris assidua excretio cruda, colore subalbida, inæqualis, & aquosissima, citra sanguinis ac bilis cōplexum. Adest autẽ simul & ardor per tota hypochondria se dilatans quã cibi concomitatur fastidium. Est autẽ bonum & amicum signum in iis, qui lienteria longa laborant, si eis acidus ructus accidat, iuxta id Hippocratis dictum: *In longis leuitatibus intestinorum si acidus ructus fiat, qui prius non erat signum*
F *bonum.* Significat enim, cibum in ventriculo aliquandiu contineri, donec principium mutationis accipiat. Ceterum quum eiusmodi vitium sit, facile est intelligere, quod facultatem retentricem & cōcoctricem tum ventriculi tum intestinorum omni modo refocillare oportet. Id quod in primis per ciborum cōuenientium exhibitionẽ, & victus rationem restituendis & refocillandis viribus aptam, fieri potest. Conueniunt

Lienteria

Leuitas seu læuor intestinorum

Caussæ

Signa

6. Aph. 5.

Victus

A itaq; carnes auiculatum montanarum, pulli gallinacei assi, in quorum ventre thus, aut mastiche etiam imponi debet, & alia quæ *capite sequenti* commemorabuntur. Cibus qui exhibetur quantitate paucus sit, & concoctu facilis. Et si acris & biliosa sit deiectio, ex *oryza, alica, & similibus*: quibus cum adstringens aliquod decoquetur. *pyrum, malum cotoneum, mespilum*, & id genus alia, parabitur. Item *lac calidum & recens mulctum*, postea vero ad medietatem, aut etiam tertias decoctum eis proderit. Sin autē pituitosiora excernunt, contrarius ipsis cibus adhibetur. Nonnulla quoq; ventriculo grata, anisum (verbi gratia) *cuminum, vel dauci semen* admiscentur. Potus erit vinum aquosum & renue in priore, in altero vetustius & calidius. In vniuersum vero potus sit exiguus, multus enim non solum lienteriæ, verum etiam omnibus reliquis ventris fluxionibus infestissimus exsistit. Somnus potissimum nocturnus, solito longior præcipiatur. Quod ad curandi rationem attinet, si ex imbecillitate facultatum ventriculi creatur lienteria, ad caput *De imbecillitate ventriculi* recurrēdum, atq; illinc curandi ratio petenda. Summatim vero exhibenda intra & extra corpus quæ adstringunt, & tam ventriculum, quam intestina roborare possunt. Exhibendum igitur serapium *de absinthio, de menta*, aliaque antidota, quæ ventriculo robur adiicere possunt. Extrinsecus vero ea sunt admouenda medicamenta, quæ *in capite De diarrhœa* sunt commemorata, & sequenti dicentur capite. Sed in primis hoc medicamentum conueniet, quod accipit: *Oleorum mastichini de absinthio, de menta, myrtini, sing. unc. dimidiā. Pulueris cinnamomi selecti, garyophyllorum galanga, sing scrup. duos. Balaustiorum, rosarum purpurearum, vtriusque scrup. vnum. Cera quod satis est, fingatur vnguentum.* Vel hoc ceratum, quod habet: *Oleorum mastichini, de absinthio, cotoneorum, sing. vnciam vnam. Olei de menta, vnciam dimidiam. Calami odorati, garyophillorum, thuris sing. drachmam vnam. Ligni aloes, scrupul. dimidium. Rosarum purpurearum santalorum alborum & purpureorum, singul. drachmam dimidiam. Mastiches, cumini, vtriusque drachmam vnam. Hypocisthidis, acacia, rhois, sing. drachmam vnam & dimidiam. Gallia moschata, scrup. vnum.* Cum cera & resina terebinthina, quod satis est, informetur ceratum. Porro quib. cicatricem, quod leuis & lubrica sit, factam esse coniicimus, iis acriū rerum, *sinapi*, videl. *cepæ*, & id genus aliorum, comestio, velut refricationem quandā cicatricum operatur, atq; adeo vtilis est. Quin & insitum calorem reuiuificat, & concoquendi facultatem quodammodo refocillat. Nec obstat, quod Rondeletius hanc curandi rationem impbat, quod putet, acria, vbi humiditatib. corporis permiscētur, acrimoniam suam amittere, nec asperitatem inducere. Nam fieri nequit, vt acria iam dicta comesta, quum statim ingerantur, atq; sine fere omni mora in ventriculum perueniant, tantillo tempore acrimoniam suam omnem amittant. Etsi vero prinsquam ad intestina perueniant acrimoniam aliquo modo amittunt, tamen si paulo maiori copia ingeruntur, tantum acrimoniæ obtinebunt, quantum ad inducendam asperitatem satis erit. Conuenient itaq; in hoc casu, *Galeno c.95. Artis medica auctore*, quæ sufficienter abstergunt, & parum adstringunt. Quapropter admiscenda semper adstringentib. medicamentis abstergentia. In reliquis caussis lienteriæ omnib. eodem curationis modo vtendum est, quo in diarrhœa & dysenteria affectis vtimur.

Curatio lienteriæ ex imbecillitate facultatū ventriculi. — B

Vnguentum

Ceratum. — C

Si a cicatrice inducta lienteria oriatur.

D

E

De dysenteria. CAP. XV.

Δυσεντερία Græcis, proprie nihil aliud est, quam *exulceratio intestinorum*. Latinis placuit hoc vitium appellare *tormina*, eo quod in eo intestina dolore admodum torqueātur. Neque temere in dysenteriæ descriptione adiectum est *proprie*: sunt n. Græcis quatuor cruentæ dysenteriæ species, *quemadmodum testatur Galenus libr. 4. De sympt. caussis*: quarum prima est, *in qua sanguis propter aliquam partem corporis præcisam, aut prioris vitæ exercitationem intermissam, per circuitus excernitur*. Altera, *in qua sanguis aquosus, hoc est aquæ, in qua carnes cruentæ & recens mactatæ sunt ablutæ similis, deiicitur: id quod ob iecinoris imbecillitatem accidere solet*. Tertia, *in qua & nigrior & splendidior eo qui naturalis est excernitur, ex sanguine & atrabile commixtus*. De iis certe nobis in præsentia non est sermo. De quarta vero, *in qua paulatim & breuibus interuallis nonnunquam sanguis syncerus, nonnunquā etiam grumosus cum pure, vel ramentis intestinorum, sæpenumero etiam densum stercus cruentis guttis respersum deiicitur, nunc agimus*. Hæc quidem, vt dictum est, ob intestinorum exulcerationem fit, quæ interdum a caussis externis, frigiditate scil. æstu, & humiditate accidit. Item perniciosorum medicamentorum potu, *scammonia scilicet, & similium*.

Dysenteria. Tormina.

Cruentæ dysenteriæ quatuor species.

F

Caussæ.

Afru-

A A fructuum comestione, & cruditatibus. Interdum a caussis internis, nempe acrium ciborum acceptione, ab humoribus mordacibus & acribus siue bilis siue ex vniuerso corpore ad ventrem confluentib. aut in ipso natis. Hæc quidem nunc a tenesmo, nunc p le incipit. Excernuntur primum biliosa, varia, subpinguia: pingui nimirum, quod intrinsecus intestinis adhæret, paulatim circumliquefacto. Quum vero superficies intestinorum perfecte fuerit denudata, exulceratioq; superne cōsistit, feculenta & cruenta deiiciuntur. Vbi autem altius penetrauerit exulceratio, etiam sordes mēbranulas admixtas habentes expelluntur. Quod si non cohibeatur, breui vicinos locos depascitur: saniosa vero quædam excernuntur, qualia a mortuorum cadauerib. defluere consueuerunt. Vbi igitur tenuia intestina exulcerantur, dolores circa vmbilicum cō- Signa. Notæ exulcerationis tenuium intestinorum.

B sistunt, biliosaq; & porri colorem habentia, atq; omnino variegata stercori plurimum commixta excernuntur, cum labore & torminib. mordacitateq; ac exolutione, vt nō procul ab animi deliquio ægri absint: a sitique infestantur, & febricitant, stercus quoque crudius prodit. Exulceratur autem, verum raro admodum, & ieiunum intestinū, quod si contingat, egestiones crudiores apparent; sanguinem nigriorem vehementer implicatum habentes, bilemq; abunde flauam. Sitis multa, itemq; nauseæ affligunt. Vomunt etiam aliquando, & cibos auersantur: dolor quoq; vehemens supra vmbilicū considet, quandoq; & febres malignæ oboriuntur. Atq; ita affecti decolores fiunt, & ad animi deliquium vsq; exsudant. Vires ipsorum cito deficiunt, neq; procul ab interitu absunt. Sin crassa intestina exulceratione laborant, tum stercora quæ egeruntur

C syncera & multa sunt, & coaceruata, & cum flatib. prodeunt, aliquando etiā spumosa. Pinguia quoq; iis commixta sunt, & cruor supernatat, veluti latius *libr. 6. De laborantib. locis* Galenus ostendit. Id ipsum autem nosse, non mediocriter ad curationē conducit. Nam si in superiorib. intestinis vlcus est, ab epotis medicamentis præsidium petendū est: si vero in crassis & humiliorib. clysterem iniicere magis conuenit. Principium curationis dysenteria laborantium a quiete & modico cibo, propter ventriculi & intestinorum imbecillitatem, fiat, vndecunque tandem fluor procedat. Permittente itaq; febre, lacte recens mulcto adhuc calido vtendum est: aut pro eo lac coctum, quod in capite *De diarrhœa* descripsimus, exhibendum. Hoc enim primum depurgat, atq; simul ea quæ sunt in corpore cōtemperat, ac postremum aluum sistit. Oportet vero in- Notæ exulcerationis crassorū intestinorum. Victus.

D super & panem madefactum, a lactis acceptione offerre. Pultes etiam ex lacte apparatæ, tum medicamenti rationem habent, tum nutrimentum optimum præbent: velut est *oryza cum lacte amylum, & oua lacti admixta*. Sorbitiones quoque aut pultes *ex alica, milioq; adiecto rhoe*, conueniunt. Apparanda itē *puls ex siccis panib. affusa posca, aut palmularum, aut malorum cotoneorum, aut pyrorum, aut rhois succo*. Lenticula quoq; probe assata cū *plantagine aut malis cotoneis contusis decocta exhibenda*. Olerum vsus non est necessarius, attamen degustandas exhibebis *serin, seu intybum satiuam & syluestrem coctas, plantaginem, brassicamque bis coctam*. Damus & ouorum assatorum lutea, Carnes dysenteria correptis, quod alimenti valentioris sint, & concoctioni renitantur, non valde commodæ exsistunt, dandæ tamen eis, qui diuturno malo vexantur. Ex iis autem præ ceteris vo-

E lucrium eligendæ, *perdicis nimirum, palumbium, merularum, & montanarum auicularum*. Ex pedestribus *carnes capreæ & leporis conueniunt*. Iumentorum, & omnium aliorū quadrupedum carnibus interdicere oportet. Pro potu a principio quidē aqua pluuia, quæ non sit ex ædibus plumbo tectis delapsa, vtendum est, Talis enim aqua sanis etiam potata dysenteriam conciliat. Quod si pluuia optima non adsit, fontana, in qua chalybs ignitus exstinctus sit, aut in qua oxalidis, plantaginisq; folia decocta sint, vtemur. Lac propinandum, præsertim si per febrem licuerit, quod Galen. *lib. 10. de simpl. med. fac. & li. 3. de alimen. fac.* dysenteriæ optimum remedium sit, & omnium ventris acrium fluxionum, præsertim vbi aliam quampiam desiccantem facultatem habuerit adiunctam a lapidib. ipsi præcocto iniectis. Si vero laborauerit ventriculus, aut vbi vires fuerint de- Potus.

F iectæ, etiā vinū præbendum. Sit autem adstringens, & non valde vetustū, & aqua chalybata dilutum. Somnus sane optimum dysenteria laborantib. præsidium. In curandi ratione medicamentis purgantib. vtpote quæ mordacium humorum confluxū augēt & intestina exulcerata infestant, haud vtendum erit. Priusquam tamen dysenteria & intestinorum exulceratio fiat, proderit vti *myrobalanis flauis*, *oxyphenico*, & aliis qui- Curatio.

bus adstringendi facultas coniuncta est. In dysenteria igitur magis vti oportet reme- A
diis adstringentibus, obtundentibus, resiccantibus, & vrinam mouentibus, atque ad-
Adstringẽtia eo fluxionem alio transferentibus. Quæ adstringunt, hæc quidem sunt, *lapathi semen,*
rhus, galla, malicorium aridum, rubi radix, ladanum, acacia, hypocisthis, balaustium, folia salicis,
symphyti radix, folia & semen: rheum ponticum, si haberi potest, althea radix, equisetum, coral-
lium, mastiche, coagulum leporis, sanguis draconis, cortex thuris, lemnia terra, verbasci radix,
plantaginis semen, bellis minor, althea, oxys, sanicula, ophrys, ophioglossum polygonum bursa
pastoria, solidago sarracenica vocata, pes leonis, numularia, solidago media, bistorta seu ser-
pentaria mas, geranium sextum, herba diui Iacobi hodie nominata, siue verbena recta, mora
acerba, acini vuæ, maceris cortex, & alia eius generis. Obtundunt autem & contempe-
Obtundentia & contẽperantia. rant humorum morsum & acrimoniam, *amylum, tragacantha, gummi, adeps capri-* B
nus, hircinus, suillus, anserinus, & galliuaceus. Resiccat *coagulum leporis, cornu ceruinum*
Resiccantia *vstum, teste cancrorum fluuialium, & saluia.* Vrinam mouentia suo loco inuenies. Qua-
Curatio crassiorum intestinorũ te si crassiora intestina exulceratione laborant, clysteres adhibeantur, primum qui-
dem ii quibus abstergendi vis inest, qualis est qui habet: *Decocti hordei integri, lib. vnam.*
Clyster abstergens. *Mellis rosacei colati, vnciam vnam. Sacchari rubei vocati, vnciam dimidiam. Vitellos oui nume-*
Cõglutinãs *ro duos. Olei rosacei, vnciam dimidiam. Commixtis omnibus fiat clyster.* Facta primum abster-
sione, ea quæ glutinare possunt infundantur: quale est quod accipit: *Rosarum purpu-*
rearum, plantaginis, foliorum symphyti, polygoni, verbasci sing. manipul. vnum. Gallarum, rhois ob-
soniorum, vtriusque drach. duas. Bursa pastoria, manipul. dimidium. Balaustiorum, drach. vnam.
Oryzæ tostæ, vnciam vnam. Radicis symphyti, vnciam dimidiam. Decoquantur singula in C
aqua chalybeata, donec tertia pars absumatur. Dein colo transfundantur, accipiant-
que iuris decocti, *vnc. duodecim. Succi plantaginis, vnc. duas. Acaciæ, hypocisthidis, vtriusq. scr.*
duos. Boli armeni sanguinis draconis, vtriusque scrup. vnum. Seui caprini, vnciam vnam. Oleo-
rum rosacei, myrtini, cotoneorum, singulorum drachmã vnam. Commixtis omnibus fiat ene-
ma. Interdum vehementia doloris non tantum obtundentia, verum etiam stupe-
facientia medicamenta requirit. Quare tum conuenit hoc vti clystere, quod habet:
Dolorem leniens infusum. *Lactis caprini aut vaccini, libr. vnam. Butyri salis experti, vnc. vnam. Adipis caprini, vnc. vnam &*
dimidiam. Tragacanthæ gummi, vtriusque drach. vnã. Vitellos ouorũ numero tres. Catapotiorũ de
cynoglossa, drach. vnam. Olei rosacei, vncias tres. Commixtis omnibus formetur infusum. Si vehe-
mentiore stupefactione opus fuerit, pondus pilularum, de cynoglosso augendum: aut D
priori portioni aliquot opii grana, tria nimirum, aut quatuor, vel minus aut plus, pro
vehementia doloris, & corporis constitutione, adiicienda. Ceterum si in tenui-
bus intestinis exulceratio consistit, tum remedia quæ superne & per os assumuntur,
Curatio exulcerationis tenuium intestinorum. magis desiderat. Conuenit itaque decoctum ex adstringentibus supra commemo-
ratis, admixtis serapiis *rosaceo & myrtino*, cum aliis quæ in capite *De diarrhœa* dicta sunt
medicamentis, exhibere. Neque temere quis hoc propinabit medicamentum, quod
habet *decocti radicis symphyti, aut alterius ex adstringentium numero, vnc. tres. Serapii rosacei,*
vnciam vnam. Serapii myrtini, vnciã dimidiã. Pulueris pastillorum e spodio, seminis plantaginis,
boli armenii, singul. scrupul. duos. Misceantur omnia, & fiat potio. Extrinsecus præter ea
Extrinsecus quæ adhibenda. quæ commemorata sunt in capitibus *De diarrhœa & lienteria*, imponendum ventri E
Ceratum optimum. hoc ceratum, quod accipit: *Oleorum mastichini, rosacei, myrtini, cotoneorum, singul. vnciam*
vnam. Farinæ hordei, fœnograeci, vtriusque drachmam vnam & dimidiã. Rosarũ purpurearũ plan-
taginis, vtriusque drach. vnã. Balaustiorũ, sanguinis draconis, vtriusque drach. dimidiã. Boli arme-
nii, drach. vnã. Hypocisthidis, acaciæ, mastiches, singulorum drach. duas. Cum cera & resina quod
satis est, informetur ceratum. Possunt & alia multa ad exemplum iam dictorum præsidio-
rum componi, quæ singula commemorare & superuacaneum, & inutile esse iudica-
mus. Veteres quidem in deplorata dysenteria *arsenicum sandaracham, calcem viuam, &*
alia crustam inducentia iniiciebant. Quia vero hæc curandi ratio periculo non caret, &
immensos excitat cruciatus, temere vsurpanda non erit.

De tenesmo. CAP. XVI. F

Tenesmus. T*εινεσμὸς* est *assidua, & qua differri ac euitari non potest, desidendi seu egerendi cupiditas: qua*
tamen nihil, præter modica cruenta vel mucosa, egeritur. Latinis *tenesmus* appellatur. Pli-
nio vero & nostri temporis medicis *tenasmus*. Nomen vero sumsit ab ipso symptoma-
te,

A mate, *Galeno lib. 2. de medendi ratione auctore*, quod in eo tensio quædam circa intestinum
rectum fiat. Fit nonnunquam propter frigiditatem extrinsecus occurrentem, ac par- Caussæ.
tem iam dictam immodice constringentem, item humores acres & biliosos, expultri-
cem partis facultatem stimulantes, pituitam salsam, vlcus phlegmonemq; in recto in-
testino obortam. Nonnunquam etiam stercoris in intestino recto vbi colo alligatur
coacti obstructio, tenesmum efficere potest. Caussam externam frigidam facile de Signa.
sermonib. ægri cognoscer Medicus, quia nimirum podice res frigidas verbi gratia la-
pidem frigidum, attigit, aut hyberno tempore frigus nimium pertulit, aut in aqua fri-
gida diutius cõmoratus est. Humores ex iis quæ excernuntur dignoscere licebit, quæ
vel biliosa, vel pituitosa erunt. In vlcere purulenta ac saniosa excernuntur, & in ano
B pungentis sensus inest. Phlegmone tumorem recti intestini, & dolorem grauatiuum
vna cũ febre efficit. Stercoris multitudinẽ, grauis distensionis sensus circa imũ ventrẽ
sequitur. Curandi ratio, ꝓ caussarum diuersitate variatur. Quapropter si tenesmũ fri- Curatio.
gus præcesserit, vinum meracum calidum ꝓpinandum erit: ac pectinem, inguina, in- Tenesmi
tersœmineumq;, Græci [illegible] vocant, oleis ac fomentis calidis irrigare & fouere o- a frigore.
portebit, cuiusmodi sunt *rutaceum & liliaceum*. Furfures autem in vino decocti, & sac- [illegible]
culo excepti, cõmode sedi adhibentur. Clysteres quoq; e *decocto mentastri, origani, ca-
laminthæ, chamæmelo, abrotono, semine anisi, fœniculi, & similibus paratos, adiectis oleis anethino,
chamæmelino, liliaceoque*, minime conuenit. Porro mirifice confert, si statim ab excretio-
ne admoueatur later perquam vetustus, & a fumo denigratus, vna cum paleis in eo
C complexis tusus, dein aceto feruenti subactus, linteoloq; illigatus sedi subditus. Cete-
rum si a biliosis humorib. in ano & intestino detentis fiat tenesmus, clysteres quib. ab-
stergendi & abluendi inest facultas, iniiciendi sunt, qualis est qui accipit: *Iuris decocti
hordei, lib. 1. Sacchari rubei nominati, vnc. vna & dimidia. Mellis rosacei, vnc. vna. Lutea ouorum
duorum, olei rosacei, vnc. dimid. Commixtis omnib. fiat enema*. Aut ex *caprillo lacte, saccharo ru-
beo, & oleo rosaceo*. Vitanda omnia acria, & vtendum mediocriter frigidis & humidis, &
omnibus his quæ bilis acrimoniam contemperare possunt. Si a pituitosis humoribus A pituito-
procreetur, curabitur instar illius qui a frigore factus est, adiectis tantum ac commi- sis humo-
xtis ipsis clysterib. quibus vacuandi pituitam facultas inest medicamentis, *antidoto ni-* ribus.
mirum Indi, aut diaphenicon, aut benedicta laxatiua vocata. Quod si a phlegmone tenesmus
D oriatur, ptisanæ succus, paucis rosis purpureis simul cum eo decoctis infundatur. Aut A phlegmo-
vehementiori phlegmone infestante, hoc vtendum infuso, quod habet: *Iuris decocti* ne.
*plantaginis, vnc. dimidiam. Olei rosacei, vnc. duas. Oui vnius candidum. Commisceantur singula, &
fiat clyster*. Extrinsecus intersœmineum, seu perinæon, hoc est locus inter penem aut Clyster.
anum, oleis rosaceo & myrtino irrigandus. Vel adhibeatur tale fomentum, quod ac- Intersœmi-
cipit: *Rosarum purpurearum, plantaginis, vtriusque manipul. vnum. Balaustiorum, drach. tres. Si-* neum.
diorum, vnciam vnam. Baccarum myrti, drach. duas. Foliorum rubi, vnciam vnam. Decoquan- Fomentum
tur singula in aqua sufficienti, donec tertia pars absumatur. In huius decocti iure im-
buta spongia sedi admoueatur. Porro vbi opus est suppuratione aut discussione, fo-
menta ex *decocto radicis altheæ, fœnogræci, chamæmeli, meliloti, & furfurum composita adhibe-* Discutiẽtia
E *buntur*. Si ab vlcere fiat tenesmus, primum abstergendi facultate præditis infusis, dein
vero glutinantibus, haud secus quam in dysenteria, vtendum. Vnguentum præterea Curatio te-
hoc sedi inditum confert, quod habet: *Olei rosacei, vnc. vnam & dimidiam. Lenti cremoris* nesmi ab
tragacanthæ, gummi, vtriusque drachmas tres. Cerusæ plumbi vsti, vtriusque drachmam dimidi- vlcere.
am. Aloes, thuris, vtriusque scrupulum vnum. Ceræ quod satis est, fingatur vnguentum, Vnguẽtum
quod linamenta imbuta sedi indantur. Si dolor immensus admodum fuerit, prædi-
ctis opii scrupulus vnus adiici potest. Si a stercoris multitudine oriatur tenesmus, tum A stercoris
initio clysteribus mitioribus ac lenientibus paulatim stercora educi debẽt, cuiusmo- copia.
di est hoc quod accipit: *Maluæ, altheæ, mercurialis, betæ foliorum violæ nigræ singul. manipu-* Clyster.
lum vnum. Seminis fœnogræci, lini, vtriusque, vnciam dimidiam. Ebulliant omnia in aqua
F sufficienti ad tertias. Dein accipe *iuris decocti, libr. vnam. Medullæ cassiæ fistularis, vnciam v-
nam & dimidiam. Olei vulgaris, vnciam dimidiam. Salis triti, drach. vnam*, fiat clyster. Insuper
hoc vnice cauendum erit, ne purgantia medicamenta deuoranda exhibeantur, quod
inde summum ægrotanti exitium immineat, attractis nimirum aliũde & ex vniuerso
corpore ad priorem stercorum copiam excrementis, *vt fusius alibi docuimus*.

De coli doloribus. Cap. XVII. A

Caussæ. DOLOR qui in laxiore intestino, quod *colon* græce vocatur, accidit, multas, quatnor vero præcipuas, caussas obtinet. Interdum n. propter crassos ac pituitosos
1. humores intra coli membranulas subsidentes oritur. Interdū etiam ob crassos flatulē-
2. tos spiritus, in colo retentos, quib. non est exitus. Fit quoq; pp̄ter phlegmonem, inte-
3. stinum crassum distendentē, ac molestantem. Solet etiam accidere ob acres & erodē-
4. tes humores, qui intestinum prædictum, cui illi immersæ sunt, vehementius affligunt.

Signa. Crassi humoris. Quibus crassus & pituitosus humor dolorē excitat, hi per totum abdomen in alto excruciantur, præsertim vbi coli situs est, ibi enim quasi tundi & perforari intestinum sentiunt. Tormina quoq; hos affligunt, ruct⁹, nausea, vomitio varia, potissimum pituitæ. Aluus grauiter impedita nihil reddit, ac ne spiritum quidem transmittit. Stercus B autem quandoq; excretum, bouino simile videtur, leue, & flatus plenum. Præcedit hos quam maxime frigidorum & crassi succi ciborum assiduus vsus, satietas, cruditas, ocium, & iis finitima. Qui autem ex flatulento spiritu dolent, tensionem magis experi-
2. 3. untur, atq; rugitum sentiunt. Qui autem propter phlegmonem, iis interni feruoris sensus accidit, & febris non ignaua: vrinæ denique, simul & stercoris retentio, pulsus quoq; iuxta ventrem molestat, sitis, æstus, nausea, & vomitiones bilis potissimum, quę nihil leuant malum, vrgent. Hæcq; simpliciter inter colicas affectiones grauissima est, quæ in ileum transitionem minatur. Quibus acres rodentesq; humores dolorem mo-
Acris & erodentis. 4. uent, sicut etiam qui phlegmonem expetiuntur, hos ardor, sitis & vigilia torquent, imo febriculæ, sed minus quam illos. Vrina redditur acris, & biliosa deijciuntur. Sæpi⁹ C autem alui deiectio maiorem excitat cruciatum, grauiusq; irritant calidiores cibi potusque assumti. Quo vero pacto coli & renum dolores discernendi sint, docet copiose Gal. *lib 6. De affectis locis c. 2.* Ad eum itaq; locum lectorem ablegamus. Victus accu-
Victus coli ci dolorisa crassis & pituitosis humoribus. randi ratio pro caussarum diuersitate variatur. Quum itaq; crassi ac lenti humores doloris caussa existunt, victus vniuersa ratio extenuans sit. Panis igitur, quo vescitur æger, recens, ac in clibano aut furno probe coctus sit. Carnes conueniunt in primis volucrium, *gallinæ* nimirum, *perdicum phasianorū. palumborum, turturū, turdorum, & columbarum.* Fugienda omnia volucrium genera, quæ in aquis degunt, tanquam ea quæ superfluitatibus multis abundent. Ex quadrupedum animantium genere conueniunt *carnes vitulinæ*, & *hædinæ*. Leguminа omnia vitanda, quod huic malo mirifice incommo- D dent. In olerum genere vtendum *fæniculo, apio asparago pulegio, origano serpyllo, & simillib. Alia* quoque *cruda*, & *cepas* assumere haud nocebit, maxime iis qui talibus non offenduntur. Ideoq; hoc Galenus *theriacam rusticorum* appellat. Quid multa? alimenta sint concoctu facilia, & boni succi, atq; satietas & cruditas vitetur. Bibendum vinum subadstringens, *album, tenue, pellucidum, mediocri ætate, temperatura dilutiore, bibaturq; modice.*

Curatio eiusdem. Quod vero ad curandi rationem attinet, medendum sic, vt non vehementer calefaciamus: quippe ab huiusmodi præsidiis diffunduntur & in flatus vertuntur omnes frigidi & crassi humores, qui intestina distendendo, dolores vehementiores efficiunt. Conuenit itaq; eos dissecare & concoquere citra vehementem calorem, & per vsum eorum, quæ minime inflant. In acerbationibus igitur irrigationes fiant ex *oleo rutaceo*, E *chamæmelino, & anethino.* Fomenta item, & sacculi e florib. *chamæmeli, anethi, meliloti, seminibus lini fænograci, altheæ, milio, & furfuribus.* Mirifice quoq; conducunt clysteres ex *oleis iam commemoratis, & prædictarum herbarum decocto, aut radicis cucumeris syluestris, adiectis cumino, vel ruta, cum adipe anserino vel gallinaceo*, in eum quidem modum parati. *Maluæ,*
Clyster. *altheæ, chamæmeli, mercurialis anethi. sing manip. vnū. Origani, chalaminthæ, pulegii, sing. mani. dimid. Seminum lini, fænograci cumini smyrnii. sin. drach. tres.* Decoquantur singula in aqua fontana iustæ quantitatis ad tertias. Dein accipe iutis *decocti per colum transfusi, lib. vnam. Hieræ picræ, vnc. dimid. Benedictæ laxatiuæ, vnc. dimid. Antidoti indi drach. vnam & dimid. Mellis rosacei colati, vnc. dimid. Oleorum chamæmelini, anethini rutacei. vtriusq; vnc. vnam. Luteα oui duo numero, salis communis dr. vnā commixtis omnib. fiat enema.* Glandium enim ad- F monitiones, illitionesque sedis e *succo cyclamini cum melle & nitro, vel sale fossili siue gemmæ, vel centaurio minore cum melle ac nitro* prosunt. Exemplum glandium est hoc: *Accipe mellis*
Glans. *cocti, vnc. vnam cum dimidia. Specierum hieræ picræ, drach. vnam. Colocynthidos, scrupul. vnum.*
Vomitus. *Salis fossilis, scrupulum dimidium commisceantur & finganturglandes oblongæ.* Vomitus etiam

A iam ante cœnam, si quis facile vomat, præ omnibus auxiliatur. Porro vbi dolores, fa- Vomitus.
cta iam vacuatione, ad plures dies producuntur, in solium olei calidi: aut si hoc habe-
ri haud queat, in hydrelæum descendere alienum non est. Insessus quoq; vtilis ex *de-* Insessus.
cocto althea, pulegii, foliorum lauri, fænograci chamameli, arthemisiæ, anethi & similium. In bal-
nei tamen vsu id vnice cauendum erit, ne temere iis, qui ad resolutionem, aut atrhi-
tidem procliues sunt, admoueatur. Quippe balnei vsu & calore humores liquescunt,
atq; funduntur, & in partes imbecillas decumbunt. Conuenientissimum vero ad co- Vinũ absinthites.
licos medicamentum, *vinum absinthites* exsistit, si prælibatione a balneo seu exercitio
indigent. Estq; etiam non sitientibus valde cõmodum. Decoctum quoq; herbæ ipsius
vbi semel tantum ebullierit, pari modo ad vinum, quod alias pro cõsuetudine bibunt,
B admixtum, vtiliter a balneo præbetur. *Castoreum* deniq; assidue potatum, vitium prot- Castoreum
sus demolitur, omnibusq; medicamentis præstat. Datur ægrotantibus *drachma vna*
in tribus aquæ mulsæ cyathis. Quod si dolor non conquieuerit, propinandum erit me-
dicamentum *diatrion pipereon, vel theriaca*. Si vero dolor est vehemens, mediocriter le-
nientibus ac mitigantibus vti conuenit medicamentis inferne inditis, aut potis. Nam Stupefaciẽtia vitanda.
quæ valenter stupefaciunt vitare oportet, quod paulisper quidem leniant, sed diutur-
niorem affectum faciant, dum humores crassiores reddunt, meatusque intestini con-
densant. Anodynis itaque proprie vocatis medicamentis, quorum aliqua initio
huius capitis dicta sunt, iterum vtendum. Porro si flatulentus spiritus doloris caussa Curatio doloris colici a flatulentis spiritibus.
fuerit, clysteres qui flatus discutere possunt iniiciendi, qualis est qui accipit: *Abroto-*
C *ni, origani pulegii, calaminthæ, chamæmeli sing. manipul. vnum. Rutæ, menthæ, mentastri, singul.*
manipulum dimidium. Seminum anisi, fæniculi, carei, cumini, anethi, smyrnii, dauci. singul. drach. Clyster.
duas. Coquantur omnia ad tertias, dein accipiant *iuris decocti colati, libr. vnã. Hieræ pi-*
cræ, benedictæ laxatiuæ, vtriusque vnciam dimidiam. Castorei, drach. vnam. Specierum diacumini,
drachmas duas. Oleorum rutacei, anethini, vtriusque vnciam vnam & dimidiam. Salis communis,
drach. vnam & dimidiam. Commixtis omnibus fiat clyster. Potest etiam prædictis addi com-
positio de *baccis lauri* appellata, qua ad discutiendos flatuosos spiritus nihil est efficaci- Cõpositio de baccis lauri.
us. Proderit quoq; eius cõpositionis quantitatem nucis auellanæ in decocto aliquo in-
cidentiũ & extenuantiũ medicamentorum indies propinare. Extrinsecus autem ab-
domen iis, quæ flatus dissipant fouendum & irrigandum erit, cuiusmodi sunt, præter Flatos discutientia.
D ea, quæ paulo ante diximus, *nigella, ammi, petroselinum, amygdalæ amaræ, piper nigrum, men-*
tastrum, baccæ lauri, absinthium, semen vrticæ, acorus, maiorana, cinnamomum, & alia quæ libro
primo De compositione medicamentorum commemorauimus. Ex iis itaq; catapla'mata, fomen- Cucurbitæ appositio.
ta, aut sacculos parabis. Quod vero omnia reliqua vincit, & incantamenti cuiusdã si-
mile quid efficit, Galeno *libro duodecimo Ther. meth. cap. vlt. teste*, est cucurbita maxima
leuis cum copiosa flamma toti abdomini affixa. Æger etiam a diluti vini, & frigidæ a- Victus.
quæ potu, lactis & aliorum refrigerantium, ac flatuosos spiritus gignentium alimento-
rum vsu, sibi caueat. At vini potius meracioris potu, victusq; ratione reliqua calefaciẽ-
te ac incidente vtatur. Præterea phlegmone intestinum exercente, vena in cubito a-
periẽda est. Si vero vrinæ difficultas superet ac dominetur, ex malleolo sanguis detra- Colici doloris ab phlegmone curatio.
E hendus erit. Prædictis etiam vtendum remediis, exceptis acribus, & vehementer
purgantibus. Clysteribus vero potius lenientibus, item cataplasmatis, & irrigationi-
bus, & in oleum descensu vtendum. Cucurbitulas etiam iis affigimus. Victus autem
ratio tenuis sit, & fere febricitantium, donec phlegmone soluatur. Atqui si propter Victus.
acres rodentesque humores dolitant ægri, per sedem infundere conuenit ea, quæ hu-
mores eluere, atque eorum mordacitatem purgare possunt: cuiusmodi est ptisanæ suc- Colici doloris ab acrib. & rodentibus humoribus curatio.
cus, aut decoctum *fænograci, seminis lini, maluæ, hordei, chamæmeli & altheæ, cũ adipe recenti*
anseris vel gallinæ, & rosaceo oleo. Conuenit autem hoc potissimum enema, quod ha-
bet: *Foliorum violæ, intybi domestici vtriusque foliorũ altheæ chamæmeli singul. manipulũ vnum* Clyster.
& dimidiũ. Seminũ fænograci, lini, vtriusque vnciã dimidiã. Bulliant in aqua iustæ quantitatis,
F *donec tertia pars absumta fuerit. Dein accipe iuris decocti colo transfusi, vncias tredecim. Ca-*
siæ fistularis, vnciã vnã. Hieræ picræ, drach. tres. Olei rosacei, vncias duas. Olei anethini, vnciam
vnam. Pinguedinis anseris, gallinæ, vtriusque drach. tres. Vitellos oui numero duos. Commixtis
omnibus fiat clyster. Porro non solum vacuare, verum etiam temperare infestantem hu-
morem oportet. Quapropter balneis ex dulci aqua vtendum: ea enim mitigare, & so-

mnum conciliare possunt. In quem etiam vsum exhibenda serapia *violaceum & rosaceum*, aliaque eiusmodi, quæ contemperare, ac vim mordacium humorum obtundere valent. Vtendum etiam cibo sorbili, prisana nimirum, ac piscibus saxatilibus. Abstinendum acribus omnibus & calidis tum cibis, tum medicamentis, fomentis, irrigationibus, cataplasmatis calentibus, neenon vini potione, potissimum veteris. Et vt rem omnem paucis perstringam, tota victus ratio humidior & frigidior fit. Quum autem dolor nihil remiserit, sed vehementius subinde sæuierit, ad stupefacientium vsum confugere oportet. In hoc enim vitio, non solum, quod sensum stupefaciunt, sed & quia humores tenues crassiores reddunt, caloremq; immodicum exstinguunt, ea opitulantur. In horum vero genere *Philonium* potissimum conuenit, de quo integrã magna ex parte drachmam exhibere licebit. Carapotia quoq; de *cynoglosso* inscripta, mirifice conducunt, si *vt antea etiam monstratum est*, ex vna drachma sex conficiuntur pilulæ, vnaq; ante cubitum deuoratur. Ceterum multa admodum sunt, quæ a tota essentia colicis auxiliantur cruciatibus. Inter quæ non postremum locum obtinet *lupi stercus album, ex aqua, aut vino albo tenui sumtum.* Melius autem stercus censetur, quod in terram non delabitur, sed in fruticem aut herbã excernitur. Ea enim est luporum natura, quæ canum, vt suspenso altero posteriorum crurum & meiant & cacent, in eminẽti quopiam ex terra. Itaq; in spinis sæpe æstate stercus lupinum reperitur, & fruticibus, vepribus, herbisque procerioribus. Amuleti etiam instar colicos dolores iuuat idem *stercus lupi, iliis vinculo e lana ouina confecto alligatum.* Quod Galenus etiam verum esse experientia cognouit. Menta viridis, *Aetio li. 9 c. 31 auctore*, aliquandiu decocta, & ad tres dies pota, dolorem prorsus e medio tollit. Plura alia eodem in loco reperies.

Stupefacientia. Philonium. Catapotia de cynoglosso. Quæ a tota substantia conferunt colicis doloribus. Stercus lupi. Menta viridis.

A B C

De Ileo. Cap. XVIII.

Ileos. Volnulus. Iliaca. Caussæ.

Εἰλεὸς vitium est tenuium intestinorum, grauissimos & letales dolores inferens. Sic dictum a doloris circumactione. εἰλεῖν enim Græcis est *circumuolui, & circumagi.* Quare recte Latinis *voluulus* & *conuolulus* appellatur. Barbaram sectantes medicinam, *Iliacam passionem* & *Miserere mei* nominant. Contrahitur id vitii cõtinua ciborum corruptione ac cruditate, maxime vero ex pinguibus carnibus, quæ subinde corruptionem expertæ & retentæ, obstructionem in tenui intestino creant. Oboritur etiã ex plagis & ictibus quibusdam iis locis, in quibus tenue est situm intestinum, factis. Item ex frigore vehementi constringente, ac excrementa retinente. Exaceruata præterea frigidæ potione, maxime si a sudantibus plurimum accipiatur. Contingit & iis, quibus intestinum in scrotum vna cum stercore delapsum est, indeque violenter retrusum, ex eoque inflãmatum exsistit. Fit quoq; ob letalium medicamentorũ potum, & propter induratũ stercus, circa tenue intestinum impactũ. Magna vero ex parte vel a phlegmone, vel obstructione aridi stercoris, vitium hoc oritur. Familiare quidem est hoc malũ pueris, euadunt tamen naturalis humiditatis beneficio. Senib. non admodũ accidere solet: si tamen eo tententur, fere nunquã conualescunt. Accedit sane huic vitio correptus dolor vehementissimus, & tumor aliquis in tenuis intestini parte eminet, vt videatur id ipsum ad chordæ similitudinem conuolutum: vnde etiam *Chordapson* nõnulli id genus mali appellauerunt. Adest etiam stomachi nimia humectatio, exolutio, ructus inanes, & nihil alleuantes, murmura intestinorum, cohibitio perfecta stercoris & flatuum. Si vitium intendatur, omnia sursum feruntur: ob idque & vomitus pituitæ ac bilis accedit, frigiditas totius corporis, doloris, plurimis etiam spirandi difficultas. Morituris autem amplius sudor frigidus, vrinæ difficultas, podex ita adstrictus, vt neque specilli extremum suscipere possit. Aliquando & stercus vomitu reiicitur. Quod ad curandi rationem attinet, pueros quidem irrigationibus, cataplasmatis, clysteribus, glandibus, & fomentis *sicut in capite De coli doloribus est comprehensum*, curare oportet. Adultis vero pro caussarum diuersitate medendũ. Si igitur cruditatibus, ac multis variisque cibis ingestis, qui ventriculo adhuc insident, vitium acciderit, vomitus cum iis, quæ supra dicta sunt, concitandus erit. Si vero nihil crudorum ciborum in vẽtriculo contineatur, omni conatu enitendum, quo tum flatus, tum stercora infra trahantur: idq; per clysteres, glandes, & illitiones, magna in singulis adhibita diligentia, efficiendum. Quare poterit inici clyster eiusmodi, qui accipit: *Mercurialis, rutæ, foliorũ altheæ centaurii minoris, singul. manipulum vnum. Hyssopi, calaminthæ, absinthii singulorum manipul. vnam cum dimidio. Radicis altheæ, vnc. vnam. Radicis cucumeris syluestris, drachmam*

Quibus malũ hoc famil iare fit. Signa. Chordapsõ. Curatio. Si a cruditatib. accidat. Clyster.

D E F

A *vnam & dimidiam. Seminum lini, fœnograeci, vtriusque drach. tres. Seminis cumini, drach. duas.*
Ebullianti is aqua iustæ quantitatis, donec tertia eius pars absumta fuerit. De hac ac-
cipe *iuris decocti colati, vncias quatuordecim. Benedictæ laxatiuæ, vt vocant, vnciam vnam.*
Butyri recentis, mellis rosacei colo transfusi, vtriusque vnciam dimidiam. Oleorum rutacei, ane-
thini, vtriusque vnciam vnam & dimidiam. Salis vulgaris, drachmam vnam. Con mixtis o-
mnibus fiat clyster, qui ante cibum infundatur, malo autem vrgente a cibo etiã. Præ-
cipiendumq;, vt quandiu quidem queant, hunc ægrotantes retineant. Prodest vero v-
nice vt principio iniiciantur clysteres emollientes, leuiter detergentes, atq; excremẽ-
ta inferiorum intestinorum vacuantes, atque ne illa ad locum affectum trahantur, im-
pedientes. Postea paulo vehementiores iniiciuntur, lenientibus tamen ac dolorem
B mitigantibus adiectis, qualis est cuius iam compositionem præmisimus. Glandes, Glandes.
quemadmodum in coli doloribus parandæ, adiectis *semine ruta, cumino, & brassica cau-*
libus. Longiusculas quoque facere oportet, vt profundius penetrare possint. Præ- Illitiones.
terea *cyclamini succo, aut melle cum nitro podex illinendus.* Cataplasmata & fomenta, qui-
bus hoc vitium curatur, fere sunt talia, qualia in capite. *De coli doloribus dicta sunt.* Con- Fomenta.
ueniunt autem maxime fomenta ex *lanis, oleo, in quo cuminum, anethum, ruta & nastur-*
tium decocta sint, madefactis. Cataplasmata vero ex *semine lini, fœnograeco, farina hordea-* Cataplasmata.
cea, loliacea, ruta, cumino, anethi semine & apii. In solium quoque aqua & oleo refertum de-
scendere conuenit: in aqua vero althea, ruta, & anethum decoquantur. Post hæc Cucurbitulæ.
cucurbitulæ affigantur, primum quidem ad remotos locos, leues: deinde ad ipsos et-
C iam dolore affectos, scarificationesque profundiores fiant. Purgationes etiam assu-
mere conuenit, potissimum si prius per ea quæ dicta sunt, stercora ad inferiora tracta Purgatio.
fuerint. Mirifice ipsis conducit, si vomuerint, *anethum coctum potumque.* A potu ve-
ro panem in aquam feruentem coniice, eiusque frusta calida confestim edenda præ- Si ex venenato medicamento.
be. Qui ex venenato medicamento in ileon inciderunt, iis aqua tepida multa biben
da detur, vomereque cogendi. Deinde oleum calidum in potu dandum, aut pinguia
iura, vt rursum vomant. Postea diebus aliquot interpositis, theriace, cum vino disso- Si ab inflãmatione.
luta, detur. Cibis vescantur boni succi. Quod si obstructio perseuerauerit, aluus *lacte*
scisso cum modico scammoniæ, vel aloes, vel alio quodam purgante medicamento inanienda erit.
Si ab phlegmone ileos orta fuerit, a venæ sectione auspicandum erit: deinde cucurbi-
D ta phlegmone affectis partibus per ambitum scarificatis affigenda. Clysteres etiam ex
decocto maluæ, fœnograeci seminis lini, cum oleo & butyro iniiciendi. Extrinsecus quoque ea Si ex delapsu intestini in scrotum.
quæ phlegmonibus conducunt, & dolorem leniunt, apponenda. His et ã tenuissima
victus ratio præscribenda. Si ex intestini in scrotum delapsu ileos accidat, cõfestim tẽ-
tandum est, vt decubitu sursum versus vergente adornato, delapsum intestinum ad
inguinum partes retrudatur, atque leniter citra violentiã ac compressionem, ligatura
fasciave adhibita contineatur.

De lumbricis. CAP. XIX.

LVMBRICORVM, quos Græci ἕλμινθας vocant, tres sunt in vniuersum differen-
tiæ. Prima *teretum* seu *rotundorum*, altera *latorum*, tertia eorum quos *ascaridas* no- Tres lumbricorum differentię.
E minant. *Teretes lumbrici*, speciem habent omnibus perspicuam: secundum enim
crassitudinem rotundi sunt, longitudine vero palmares, & aliquando longiores, aliis- Teretes.
que sunt frequentiores. Græcis ἕλμινθες στρογγύλαι nominantur. In gracilibus plerunque in-
testinis consistunt, & ventriculum subeunt, ideoq; crebro per os reiiciuntur: quibusdã
etiam e narib. redduntur. Atq; hoc genus infantib. & pueris, atq; iis, qui ad pubertatẽ
accedunt, peculiare est. *Lati*, qui a Græcis κειρίαι & ταινίαι, quod scil. instar institarũ & fa-
sciarum sint lati & longi, appellantur. Incredibilis vero longitudinis sunt, *vt Plin. li. 11. c.* Lati.
33. teste, tricenum aliquando pedum visæ sint, aliquando etiam plurium. Nihil autẽ est
latus lumbricus, *Paulo & Aetio auctoribus*, nisi permutatio intrinsecus tenuia ambientis
intestina membranæ, in corpus quoddã viuum, & animalis modo mobile. *Ἀσκαρίδες tenu-* Ascarides.
F *es ac breues*, vermibusq; similes lumbrici sunt. In recto intestino, & in extremo ani ma-
gna ex parte reperiuntur. Omnium generũ origo est ex cruda, crassa, pituitosaq; ma- Caussæ.
teria, & putredini accõmoda, qualis in pueris maxime, & aliis voracib. colligitur. Eos,
qui rotundos lumbricos habent, sequitur incredibilis intestinorũ & vẽtriculi morsus, Signa rotũdorum.
tussiculæ tenues & exiguæ, ac frequẽter irritãtes, & siccæ. Nõnullos comitatur singul-

LL 2

tus, & somnus cũ palpitatione, ii etiam præter rationem exsurgunt. Nonnulli & cum A
clamore expergefiunt & prosiliunt, & iterum sopiuntur. Quidam vero & linguã exe-
runt, oculosq; claudunt, ac taciturni sunt, excitantibusq; indignantur, quod sc. ob im-
becillitatem vigilare nequeant. Quidam autem oculos sanguine suffusos habent &
pulsum inæqualem, obscurum, deficientem & recurrentem. Nonnullis quoq; appe-
tentiæ amissio accedit. Pueris dum dormiunt manducatio linguæ cui accedit cõfor-
matio oris in modum lactentium, aut accipientium cibum: aliquibus etiam dentium
stridor accidit. Verum hæc paulatim, & ex interuallis fiunt. Quibusdam ad stomachũ
procurrunt, nausearumque & erosionum caussæ fiunt, & laborantes cibum respuunt.
Compulsi enim ad cibum nauseabundi, vix quod assumitur degluriunt, vel etiam re-
uomunt. Plerisque vero aluus cibos corruptos deiicit, & tympani modo inflatur: re- B
liquum vero corpus sine ratione contabescit, neque inedia præcedente, neq; immo-
dica euacuatione facta. Contingit etiam aliquando faciem fieri rubicundã maxime
circa malas: verum color hic rursus in liuorem transit. Alii instar delirantium absurda
in somnis loquuntur. Alii decubitum transmutant, & ex loco ad locum sese vicissim
proiiciunt. Febres in eis sine ordine augescunt, cum vehementi extremarum partiũ
refrigeratione, tertiam, interim quartã, die vel nocte sine ratione accessionem habẽ-
tes. Ceterum non in omnibus omnia quæ nunc commemorauimus signa sunt singu-
latim inquitenda, sed quæ reliquis præpollent, ac principatum tenent: aliquando et-
Signa latorum. iam plurima. *Lati* lumbrici continuos stomachi morsus inferunt, & ad cibos impoten-
tem & incorrigibilem appetentiam, Nam quod animal euasit in intestinis obiectum C
rapit alimentum, vt alio statim opus sit: & nisi assumserint, intestina rodantur. Eos
qui sic patiuntur, consequitur corporis gracilitas & imbecillitas cum inæqualitate.
Infallibile autem ac certissimum iudicium, si cum recrementis quædam semini cu-
Signa ascaridum. curbitæ similia excernantur. *Ascarides* vehementem in ano pruritum excitant, assidu-
eque ad egerendum irritant. Et qui hoc vitio afficiuntur, vt plurimum ab excretione
Victus ratio. melius habẽt. Victus ratio calida & sicca sit, potissimum si febre ægrotãtes vacauerint
cibisque vtantur probi succi, & qui facile in totum corpus distribuantur, nec lumbri-
corum effectricem caussam adaugeant. Quare omnia quæ pituitosos humores pro-
creare possunt alimenta fugienda. Præterea qui lumbricorum vitio affliguntur, libe-
ralius sunt nutriendi, famemq; minime ferant: quod lumbrici, nisi cibum habeãt quẽ D
absumant, statim subinde solida corpora arrodant. Dabitur vero tum præcipue cib⁹,
quum non prorsus inaniti fuerint. Vinum bibant aquosum. Porro curandi ratio non
differentia, & interdum simul febris, si adest, & lumbricorũ habere curam: interdum
Curatio. autem parum de febre sollicitos esse oportet, ac studiose lumbricos de corpore exi-
mere. Quare cum multi hoc ipsum non animaduerterint, factum est vt nulla lumbri-
corum ratione habita, corrosi ab iisdem sint, & conuulsi interierint. Curatio vero tã
rotundorum quam latorum in hoc consistit, vt hos prius occisos, expellamus. Occi-
duntur autem amaris maxime medicamentis, inter quæ vbi febris abest, simpliciora
Simplicia medicamẽta lũbricos necantia. hæc sunt: *absinthium, seriphium, abrotonum calamintha, marrubium, dictamnus, hyssopus, ru-
ta, folia persicæ, coriandri semen, cornu ceruinum, lupini, menta, pulegium, origanum, centarium* E
minus filix gentiana, aristolochia rotunda, allia, brassicæ semen, & helenii radix. His si fe-
bris adest, iungenda sunt *intybi vtriusque semina, itemque earundem herbarum succi, myxa-
riaque.* Inter omnia autem laudatissimum est remedium *aloe.* Quia vero infantes
Aloe. aloen grauiter propter suam amaritudinem admittunt, supinis fasciola ipsis detẽn-
tis, ore adaperto ac diducto, per fistulam quandam valido munitam canali, inuitis il-
lam iniiciemus. Ex nunc autem comprehensis simplicibus medicamentis, varia
Composita composita effici possunt, nimirum *decocta, pulueres, cataplasmata, emplastra & vnguenta.*
Inter reliqua vero is puluis vnice confert, qui habet: *Seminis santonici, quod lumbricorum
vocant, drach. duas. Centaurii minoris absinthii, cornu ceruini vsti. sing. drach. vnã. Calaminthæ,
pulegii, origani, singul. drach. dimidiam. Abrotani, mentæ, lupinorum, foliorum aristolochiæ ro-* F
Puluis. *tundæ singul. scrupulum vnum. Aloes, scrupulos duos*, commixtis omnibus fingatur puluis,
de quo detur pondus drachmæ vnius, aut semis, pro ætatis & habitus corporis ratione
in lacte, aut melle, aut serapio e dulci radice. Nã debent ea quæ lũbricos enecant, cum
dulcibus liquorib. propinari, quo citius medicamenta dulcedine illa allecti lumbrici
ample-

A amplectantur. Extrinsecus etiam vmbilicus *felle taurino*, aut hoc vnguento illinendus, Vnguētum
quod accipit: *Olei amygdalarum amararum & absinthitis, vtriusque vnciam vnam. Fellis tau-
rini, vnciam dimidiam, Centaurii minoris, absinthii lupinorum, singul. scrupulos duos. Foliorum
persicæ, cornu ceruini vsti, aloes, abrotoni singul. scrupulum vnum. Ceræ quod satis est, fiat vn-
guentum.* Aut imponatur regioni totius ventriculi hoc ceratum, quod habet: *Alo-* Ceratum.
*es, absinthii, farinæ lupinorum, singul. drachmas duas. Nigellæ, menta, origani, pulegii, marrubii,
singul. drachmam vnam. Centaurii minoris, calaminthæ, vtriusque drachmam dimidiam. Olei
absinthitis, & amygdalarum amararum, vtriusque vnc. duas. Olei costini, vnciam vnā. Felis tau-
rini, vnciam dimidiam. Cum cera & resina quantum sufficit, fiat ceratum.* Ad eorundem ex-
empla facile quispiam emplastra & cataplasmata componet, ita vt necessarium non
B sit singulorum formulas adscribere. Porro ab inferioribus etiam partibus mulsam in-
iicere copiosiorem expedit, quo lumbrici mellis dulcedine illecti, deorsum repant.
Enecatos vero lumbricos per prædicta medicamenta, citra dilationem expellere o-
portet. Vitiosa n. ex ipsis exhalatio procedit, quæ & appetitum deiicit, concoctionēq; Enecati lū-
lædit: sursum etiam delata vertigines, aliaq; mala creat. Expelluntur autem, magna ex brici vt ex-
parte, per glandes & per purgantia medicamenta, potissimum vero per hieram picrā, pellendi.
& catapotia *pestilentialia*, aut *Rufi* vocata, quæ sane miram & in enecandis & educendis Catapotia.
lumbricis efficaciam obtinent. Ceterum qui cum lumbricis alui etiam profluuio in- Rufi.
testantur, eos fluorem inspissando, & concoctionem tum per cibos, tum per catapla- Si alui pro-
smata in melius permutando, curare oportet. Quantum enim profluuium inualescit, fluuiū lum-
C tantum etiam lumbricorum generatio augetur: vicissimque fluxu cessante, lumbrici bricis iun-
interquiescunt. Quapropter summa diligentia annitendum, vt aluus adstringatur, gatur.
firmitasq; ei adiiciatur. Propinandus itaq; plantaginis succus, vel ipsa etiam arida plā-
rago assumenda: ex æquo enim vtriq;, & fluori & lumbricis, efficax est. Cataplasmata
quoq;, cerata & vnguenta ex *cruda hordeacea farina, malicorio, hypocisthide, & similibus ad-
stringentib.* componenda, adiectis tamen iis, quæ ad lumbricos inter mendos idonea,
sunt. Conferunt autem adstringentia medicamenta extrinsecus admota hoc etiam Adstringen
nomine, quod ventriculum ex amarorum medicamentorum frequenti vsu læsum, i- tium com-
terum corroborent. Licebit etiam in hoc casu vermes terrenos exiccatos, & in pulue- moditas.
rem redactos, cum *hydromelite* exhibere. Ascarides in infantib. educendi sunt cum glā-
D dibus *ex melle & sale* paratis. In prouectioribus, aut clysteribus ex *acri muria, aut decocto* Ascaridum
absinthii, centaurii minoris, calaminthæ, lupinorum, pulegii, & aliorum supra commemoratorum, curatio.
adiectis oleis, paratis. Post clysteres rectum intestinum simplicibus quidem *acacia, hypo-
cisthide, rhois succo, aut alio adstringente* sublinendum est. Coacta enim ab adstringentibus
caro corroboratur, habilitatemque ad animalculorum generationem amittit, at-
que ascarides ipsos excludit. Hoc vero quod sequitur, & pueris, & qui prouectæ
sunt ætatis conducit, efficacissimumque exsistit. Carnem veterem salitam, pingue-
dine derasa, sublongam & rotundam formabimus, atque ita adaptatam podici intru-
demus, ligamentoque adhibito, quam diu sustinere possint, inditam sinemus, deinde
soluemus, simulque ascarides illi adhærentes educemus. Post hæc, quæ prædicta sunt,
E infundemus, atq; illinemus.

De hæmorrhoidibus. CAP. XX.

Αἱμοῤῥοΐδες Græcis venarum in sede sunt explicationes, dilationesq;, a crebro sangui- Hemor-
nis defluxu sic appellatæ. Harum quidem aliæ sunt cæcæ, quæ sc. intumescunt, & thoides.
nihil aut parum admodum sanguinis excernunt. Aliæ apertæ, quæ nimirum certis Cæcæ.
quibusdam temporibus panduntur, & sanguinem emittunt. Fiunt autē hæmorrhoi- Apertæ.
des, ꝓpter copiam sanguinis fœculenti & melancholici, quem iecur ad ipsas reponit. Caussæ.
Signa ꝑ quæ vitium deprehenditur, nō admodum requiruntur. Oculis n. conspiciun- Signa.
tur cæcæ, & dolorem vehementem, potissimum in excernendo stercore, excitant.
Apertæ vero sanguinem fundunt, ideoq; latere ægrotantes haud possunt. Quum ita- Curatio cæ
F que cæcæ apparuerint hæmorrhoides, & magnos in ano cruciatus excitauerint, cor- carum.
pusq; plethoricum fuerit, vena poplitis aut malleoli incidenda erit. Aluus etiā affatim
mollienda, ne arida stercora dum excernuntur, dolorem pariant. Apponenda quoq;
vbi vehemens dolor fuerit, quæ illum mitigare possunt. E quorum numero est *mica pa-
nis in lacte macerata, & cum oui vitello decocta, ac instar emplastri admota.* Prodest etiam solū

ex *decocto maluæ, foliis violæ purpureæ, meliloti, fœnigræci, chamæmeli, altheæ foliis, lini semine* A
verbasci floribus, & similibus apparatum. Quod si quis eo uti non poterit, lanæ aut spongiæ in decocto iam dicto irrigatæ & madefactæ, dolenti loco adhibeantur. Quod si

Hæmorrhoides aperientia. prædicta nihil contulerint, sanguinem ab iis elicere oportet. Quapropter *cyclamini succum, aut cepæ, aut fel bubulum lana illitum intra anum imponere oportet.* Idem etiam potest *centaurii minoris succus, stercus columbinum, staphys agria, folium ficus, si cum eo fricentur, & medulla colocynthidis in oleo amygdalarum amararum macerata.* Inter reliqua vero alia multa hoc emplastrum unice confert, quod habet: *Stercoris columbini unciam dimidiam. Seminis staphydis agriæ, lupinorum, utriusque drachmam unam & dimidiam. Amygdalarum amararum, drachmam unam. Medullæ colocynthidis, drachmam dimidiam. Succi cyclamini, cepæ, utriusque unciam unam.* Commisceantur singula, & ad formam emplastri B redigantur, adiecto, si opus fuerit, *oleo amygdalarum amararum.* Glandes etiam oblon-

Glandes. gæ ex *radice cyclamini paratæ* in anum *indi* possunt. Hirudines quoque in harundine inclusæ, ita ut caput duntaxat exerant, hæmorrhoidibus, ut aperiantur, imponi solent. Has si deinceps amouere haud poteris, e nare illarũ capiti inspersa, decidere sua sponte facies. In mollibus & delicatis panno aspero podex confricari poterit. Ceterũ si aper-

Apertarum fluentiúq; curatio. tæ fuerint, & sanguinẽ modice per certa interualla fuderint, minime supprimendæ sunt: quod huiuscemodi sanguinis eruptio homines hoc vitio detentos a multis aliis morbis tutos reddat. Id quod in primis testatur Hippocrates, qui in Epidemiis ita scri-

6 Epid. par.3. aph. 19. ptum reliquit: *Habentes hæmorrhoidas neque laterum dolore, neq; pulmonis phlegmone, neque depascenti vlcere, neq; furunculis, neque terminthis, pariter neque lepra, neque vitiliginibus corripiuntur.* Hæc ille. Quod si vero immodice ac iusto longius sanguinem fundant, sic C quod ægri hoc vitio contabescant, ac illorum robur deiciatur, supprimendæ confestim: quod alias periculum sit, ne aqua inter cutem, iocinore propter immodicam

Victus. vacuationem refrigerato, sequatur. Cibis itaq; qui supra modum inaniuntur, vtãtur pauci sanguinis, efficacib. & minime recrementiciis, quiq; siccant, & adstringunt: cu-

Curatio. iusmodi est alica & oryza. Ex oleribus *intybum, cichorium, portulaca, & similia. Cibis rhus obsoniorum, aut succus immaturarum vuarum admisceatur.* Si vires plurimum prosternantur, e carnibus expresso succo, cui cotoneorum succus permixtus sit, alendus æger erit. Vina bibenda adstringentia. Ceterum quod ad curandi rationem spectat, si plenitudo corporis affuerit, venæ interioris in gibbero dextræ manus sectio proderit. Sin D minus, auersioni per cucurbitulas hypochondriis & iocinori affixas studendum. In quem vsum manib. & brachiis etiã vincula iniicere, & frictiones asperas adhibere cõuenit. Præterea intra corpus assumenda erunt ea quæ adstringunt, vt est *serapium rosaceum myrtinum, cotoneorumq;, corallia rubea, bolus armenius, pastilli de succino, e spodio, de terra lemnia, & alia quæ in capite De cruento sputo sunt commemorata.* Extrinsecus etiam ea apponenda, quæ sanguinem promanantem sistere possunt. E quorum numero, *Aetio etiam ipso libro 14 capite 5. auctore,* aloe existit, cum posca imposita. Idem quoque potest *squama ferri,* aut *plumbum vstum.* Vnice autem confert medicamentum, quod describitur a Ga-

Medicamẽtũ Galeni. leno *libro 5. Ther. method.* & accipit: *Thuris partem vnam, aloes partis vnius semissim.* Hæc cũ oui candido donec ad mellis crassitudinem redeant subiguntur, & mollissimo leporis pilo excepta vasis sanguinem effundentibus imponuntur, fascia ex tenui linteo forinsecus alligata. Proderunt quoque *vnguentum, balnea, insessiones, fomenta, & alia huius generis ex medicamentis adstringendi viribus* prædictis *composita*: quorum sane multa supra *in cap. De diarrhœa, lienteria, dysenteria & tenesmo diximus.* Quod si sacculorũ vsus erit, præstat eos in vino rubeo & adstringente, priusquam admoueãtur, bullire, aut saltem irrigare.

Sacculi. Reliquæ medicamentorum formulæ ex capitib. nunc citatis petantur. Quod si vero dolor vna cum caliditate vehemens accesserit, *oleo rosaceo, violaceo, chamæmelino,* vtendũ erit, in quib. interdum cogimur opium dissoluere, & vna cum mucagine fœnogræci, & pauco croco adhibere.

De procidentia ani. Cap. XXI. F

Accidit interdũ, vt propter resolutionem, aut imbecillitatem musculorum latorum, & tenuium sedem sursum reuellentium, anus procidat. Quare cum a prædi-

Caussæ. ctis nunc musculis an⁹ retrahi ac sursum euelli nõ queat, fit vt manib. aut medicamẽtis opem ferentibus egeat. Fit autem resolutio eorum musculorum post diutinam in a-

qua

A qua frigida natationem. Fit etiam malum hoc propter præcedentem dysenteriam, & tenesmum, in quo ob nimiam contentionem in reddendis excrementis anus procidit. Curatio. Quum vero prociderit anus, diligenter considerandum erit, num a phlegmone liber sit, nec ne. si enim nulla phlegmone occupetur, statim manibus sensim impulsus in pristinum locum protrudi ac reponi debet. Ne autem intrusus ac intus cum suum repositus iterum excidat, adstringentia extrinsecus medicamenta apponenda sunt. Primum itaque oleo rosaceo calente circumlinendus, aut vino adstringente detergendus anus, ac subinde in suum locum repositus deligandus erit. Idque statim simulatque æger excreuit faciendum, ne quum ipsum ad egerendum iterum necessitas vrget, denuo procidat. Linimentum autem ex *acacia & hypocisthide cum vino adhi-* B *bendum*. Incoquenda quoque in aqua donec rubescat, *galla, balaustium, glandium calyces, malicorium bellis minor, rhu obsoniorum, cortices cotoneorum, & similia*, ac deinde ex eiusmodi decocto insessus & ablutiones parentur. Postquam vero vino aut decocto adstringente sedes abluta fuerit, tum arida admouere ac inspergere medicamenta licebit. In quem vsum *bolus armenius, thus, sanguis draconis, galla, acacia, myrrha, hypocisthis; cornu ceruinum, & eius generis adstringentia medicamenta, de quibus iam sæpe dictum est*, adhiberi possunt. Quod si vero propter phlegmonem anus in tumorem elatus impelli & reponi nequeat, vbi plenitudo fuerit, vena primum secanda erit, vomitusque ciendus. Sed etiam apponenda quæ adstringunt & reprimunt, sed statim inter initia. Si vero nulla adsit plenitudo, æger insessione vtatur ex decocto *chamameli, malua, althea, seminis li-* C *ni, fœnograeci, & similibus concinnata*. Aut in aquam calidam conscendat, & illic ad tempus immoretur. Spongiam quoque aut lanam in decocto prædicto madefactam admouere licebit. Anus denique oleis chamæmelino & anethino, quousque reponi possit, illinendus. Promptè autem cum illis insit digerendi vis, tumorem auferunt, atque adeo vt reponi nulla difficultate possint, efficiunt. Postquam vero iam reconditus est, tunc supra commemoratis medicamentis adstringentibus, ne scilicet iterum procidat, vtendum erit. Quod si autem manus propter musculorum prædictorum resolutionem procidat, postquam ille in pristinum locum repositus fuerit, remedia quæ resolutioni debentur, sacco & coccygi ossibus adhibendo erunt.

De rimis ani. CAP. XXII.

D RIMÆ sedis, quas Græci ῥαγάδας vocant, sunt *scissuræ, quæ in musculo anum claudente, σφιγκτῆρα nominant, aut in circulo, & extrema ani corona fiunt, similes iis quæ in labiis, ob Boreæ flatum asperiorem, accidunt*. ῥαγάδες. σφιγκτήρ. Caussæ. Euenire solent propter acrium humorum defluxum, aut phlegmonem, aut condylomatum extensionem. Condylomata. Sunt autem condylomata, rugæ seu eminentiæ quædam in ano, reduplicatis eius corpusculis, præter naturam insurgentes. Signa. Malum ipsum oculis obuium est, ideoque notis non indiget quæ in eius nos cognitionem ducant. Curatio. Quod quidem ad curandi rationem attinet, si rhagades ab acribus humorib. oriuntur, tum ii omnium primũ purgandi ac contemperandi erunt. Si vero propter condylomata acciderint, itidem purgãtibus medicamentis inter initia vtendum erit. Aluus etiam toto curationis tempore cibis humectantibus & pinguibus E mollienda, ne aridum stercus conglutinationem remoretur. Huius autem generis sunt *malua, spinachia, lac amygdalarum dulcium, oua sorbilia, iuscula pinguia, & id genus alia*. Ceterum rimis ipsis hoc adhibendum vnguentum, quod habet: *Oleorum rosacei, myrtini, vtriusque vnc. vnam. Thuris, mastiches, lithargyri, sanguinis draconis, sing. scrup. vnum. Aloes, plumbi vsti, cerussæ, balaustiorum, boli armenii sing. scrup. dimidium. Ceræ albæ, quod satis est, fiat vnguentum*. Vnguentũ. Aut tale quod accipit: *Olei rosacei, vnc. vnam & dimidiam. Gallæ, myrrhæ, terræ lemniæ sing. scrup. vnum. Radicis symphyti maioris, aluminis scissilis, plumbi vsti sing. scrup. dimidium. Oui assati vitellum, ceræ quod satis est formetur vnguentum*. Aliud. Iam commemoratis vnguentis ter die rimas circumungere oportet, lotas prius *decocto rosarum, gallarum & similiorum*. Quod si locum male affectum ardor & phlegmone affligat, *vnguento candido,* F *caphurato* hodie vocato, illinendus erit.

De imbecillitate iecinoris. CAP. XXIII.

IMBECILLITAS iocinoris a nuda intemperie ipsa producitur calida, frigida, humida, vel sicca. Caussæ. Calida intemperies tũ eos, qui prius adsunt, humores, tũ hos etiam, qui per venas mesenterii ad ipsum iecur feruntur, adassat, & veluti combutit. Frigida

vero intemperies pituitosum & crudum humorem, qui iam in iecore continetur, A
crassum & lentum ægreque mobilem reddit: eum vero, qui ad ipsum defertur, *semicoctum* relinquit. Ceterum sicca intemperies sicciores & densiores humores facit. Humida autem tenuiores, & magis aquosos.

Hepatici qui. Qui itaque facultates & vires iocinoris habent imbecillas, & nullo alio vitio iecoris laborant, ii *hepatici* vocantur, *vt testatur Gal. lib. 5. De affectis locis, cap. 7.*

Signa, calidæ. Calida autem intemperie iecur occupante, colliquationes fiunt, primum quidem humorum, deinde carnis etiam ipsius iocinoris, & bilis fœtens & crassa per ventrem euacuatur, abundeque colorata, febris ingens vrget, cibi fastidium, & vomitus biliosus. Linguam scabrem habent, corpus siccum, & gracilius. Sitis denique infestat, vrina est rufa, pulsus celer.

Frigidæ. Vbi vero frigida intemperies affuerit, neque assiduæ excretiones, neque multæ fiunt: quippe vitium diutius prolongatur, & certis diebus venter maiori copia profluet: sed quæ egeruntur, minus fœtida sunt iis quæ per calorem sunt colliquata: neque colorē etiam, neque consistentiam, sed speciem præ se ferunt sanguinis putrefacti, & in grumos coacti. Et si quis diligenter consideret, neque sanguis niger est, neque grumus, sed veluti limus & fex quædam sanguinis crassi, proxime ad atram bilem accedens. Quinetiam plures & varii excrementorum colores frigidam intemperiem monstrant. In ea quoque febris languida apparet, facies non concidit, maiorque ciborum appetentia adest. B

Siccæ. Harum intemperierum quæcunque fuerit, si illi accedat siccitas, excrementa adhuc sicciora & pauciora erunt, ægrique magis sitient.

Humidæ. Sin humiditas, liquidiora & copiosiora, sitisque minus infestabit.

Curatio. In curandi ratione is præcipuus scopus erit, vt intemperiem per cōtraria emendemus. C Calidam itaque intemperiem refrigerare oportet, frigidam vero calefacere, similiterque humidam resiccare, & siccam humectare. Ceterum in curatione hoc etiam vnice considerandum erit, vt omnibus iecorariis, tum iis quæ per os sumuntur, tum iis quæ extrinsecus imponuntur, aliquid ex adstringentibus admisceatur, quo firmitas & robur visceris conseruetur, *vt fusius docet libro 13. The. metho. Gal.*

Calidæ intemperiei. In calida igitur intemperie, quod ad victus rationem attinet, vtendum erit ptisanæ cremore, & aliis cibis mediocriter refrigerantibus, *lactucis, intybis, cichorio, sonchis, & pane ex aqua. Pullis item gallinarum, perdicibus, auibus montanis, carnibus vitulinis cum omphacio, aut limonibus vocatis, elixis.* E fructibus ægri vescantur *passulis, limonibus, & amygdalis dulcibus.* Vinum omnino circumcidendum, nisi aliam ob caussam, nempe ventriculi imbecillitatem, hoc requirant: tum enim tenue & aquosum exhibendum. D Bibant pro vino succum malorum punicorum, & serapium acidum simplex appellatum, oxosaccharumque cum decocto hordei, aut intybi domestici. Arcendi etiam sunt ab omni cibo & potu melle condito, & admodum calido, & incidendi vi prædito. Quod ad curationem spectat, per os sumendum *saccharum rosaceum, diarrhodon abbatis, diatrionsantalon, & id genus alia antidota.*

Orbiculi. Proderit etiam hoc, quod habet: *Specierum diarrhodon abbatis, diatrionsantalon, vtriusque drachmam vnam & dimidiam. Seminum intybi satiui vtriusque, rosarum purpurearum, singulorum scrupulos duos. Vuarum passarum, vnciam vnam. Santalorum alborum, cassuthæ, floris iunci odorati, singulorum scrupulum vnum. Sacchari, vncias sex. Diluti in liquoribus stillaticiis cassuthæ, & intybi satiui latifolii,* fingantur orbiculi. E Quin & Philonis antidotus semel tantum exhibita, omnem aliquando calidam iecoris intemperiem mirabiliter sanauit. Extrinsecus adhibenda fomenta ex *rosaceo, chamæmelino, cotoneorumque oleis parata.* Aut absinthium, aut palmulæ prædictis oleis incoquantur, & in iis deinde lana vel spongia madefacta, illi loco vbi iecur est situm imponatur.

Vnguentū. Poterit etiam eius vnguenti esse vsus, quod accipit: *Oleorum rosacei, cotoneorum, nymphea, sing. vnciam vnam. Santalorum alborum, & rubeorum, rosarum purpurearum. singul scrupulum vnum. Ramentorum eboris, scrupulum vnum & dimidium. Seminis intybi satiui, vtriusque scrupulum vnum. Aceti, drachmam vnam & dimidiam. Caphuræ, grana duo. Ceræ quod satis est, fiat vnguentum.*

Epithema. Epithemata etiam in hoc affectu non parum conducere solent, quæ in hunc vel similem confici possunt modum. F Accipe *stillaticii liquoris intybi satiui latifolii, lactucæ, oxalidis, rosarum, nymphea. sing. vncias tres. Succi semperuiui, vnc. vnam & dimidiam. Aceti, vnc. vnam. Rosarum purpurearum, santalorum rubeorum, ramentorum eboris sing drach. vnam. Specierum diarrhodon abbatis, diatrionsantalon, vtriusque drach. vnam & dimidiam. Caphuræ, scrup. dimidium.* Commixtis omnibus

A omnibus fiat epithema. Adhibenda vero sunt epithemata æstate quidem actu frigida, hyeme vero tepida. Vbi vero frigida in iocinore fuerit intemperies, calefacientibus & robur ac firmitatem addentibus medicamentis vtendum est. In victus ratione, cibis concoctu facilibus & calefacientibus. Ex oleribus sane *satureia, hyssopo, fœniculo, petroselino, abrotono, saluia, & similibus*. Cibi quoque aromatis sunt condiendi, *cinnamomi* scilicet, *garyophyllis, pipere, & id genus aliis*. Vinum bibendum tenue, fuluum, & odoriferum, fugiendus piscium esus, fructuum frigidorum, ocium, & in summa quicquid refrigerare potest. Intra corpus sumendum hoc decoctum, quod habet: *Radicum apii, fœniculi, petroselini, singulorum vnciam vnam. Eupatorii, hyssopi, menta, absinthii, cichorii, cassuthæ, origani, calaminthæ, asari, sing. manipulum vnum. Seminum anisi, fœniculi,* Frigidæ intemperiei curatio. Decoctum.

B *dauci, cumini, carei, singul. drach. duas. Iunci odorati, drach. vnam & dimidiam. Masliches, drach. vnam. Florum chamameli, rosarum purpurearum, vtriusque manipulum vnum. Cinnamomi selecti, drach. vnam & dimidiam. Coquantur omnia in lib. vna & dimidia vini, & lib. vna aqua fontana ad tertias, deinde colo transfundantur, adiectis serapii de eupatorio, vnc. tres. Et serapii de absinthio, vnc. vnam.* Et commixtis omnibus fiat potio, de qua mane in aurora, & a prandio iam confecta concoctione, vnc. tres & dimidia sumantur. In eundem vsum exhibenda veniunt antidota calefacientia, nempe *diacinnamomi, dianisi, saccharum saluiæ, acorum conditum, radices pimpinellæ sacchard obducta, & alia eiusmodi.* Extrinsecus illinenda olea calida, vt est *nardinum, chamamelinum, absinthite, & similia.* Vnice vero confert vsus eius vnguenti quod accipit: *Oleorum absinthitis, nardini, vtriusque vnc. vnam &* Vnguentũ.

C *dimidiam. Succi eupatorii drach. duas. Cinnamomi, garyophyllorum, ligni aloes, sing. scrup. duos. Spicæ iunci odorati masliches, vtriusque scrupulum vnum. Ceræ quod satis est, formetur vnguentum.* Poterit etiam adhiberi hoc ceratum, quod habet: *Farinæ fœnogræci, lupinorum, vtriusque drachmas duas. Radicis iridis, asari, vtriusque drach. vnam. Eupatorii, absinthii, meliloti, iunci odorati, singul. drachmam dimidiam. Galliæ moschatæ, scrupulum vnum. Seminum anisi, fœniculi, vtriusq. scrupulum dimidium. Masliches scrupulos duos. Myrrhæ, thuris, vtriusq. scrupulum vnum. Oleorum mastichini, nardini, rosacei, anethini, singulorum vnc. vnam. Ceræ & resinæ quod satis est,* informetur ceratum iocinori imponendum. Epithematis quoque illius vsus minime aspernendus erit, quod accipit: *Seminum anisi, fœniculi, ammeos, sing. drach. vnam & dimidiam. Cinnamomi garyophyllorum, iunci odorati, singul. drach. vnam. Decoquantur in lib.* Ceratum. Epithema.

D *vna & dimidia tantisper dum medietas relinquatur, deinde colentur, & turi per colum transfuso admisceantur liquorum stillaticiorum absinthii & eupatorii, vtriusque vnc. duæ. Specierum diacinnamomi, diagalanges, vtriusque drach. vna. Cassuthæ scrup. duo. Aceti, drach. tres. Commixtis omnibus fiat epithema.* In humida vero iocinoris intemperie victus ratione desiccante vtendum, carnibus nimirum volucrium assis, vino tenui: iis quæ sudorem mouent, laconico, & baloeis etiam sua sponte prouenientibus. Parum in vniuersum bibendum ac comedendum, pisces omnis generis, & fructus quibus humectandi vis inest vitandi. Intra corpus sumendum serapium de absinthio, antidotus dialachæ & diaeurcumæ. Extrinsecus autem quæ exsiccant citra insignem calorem adhibenda, *de quibus omnibus dicemus copiosius infra in capite De anasarca.* Sicca iecoris intemperies haud Humidæ intemperiei curatio. Siccæ intemperiei.

E secus atque aliæ per contraria curanda erit. Quare vt rem paucis perstringamus, victus ratio conuenit humectans, ptisana ius carnium, lac amygdalarum dulcium, & balnea aquarum dulcium, & alia quæ humectare possunt, de quibus suo loco fusius dicemus. Hoc tamen, *quod antea quoque monuimus*, minime interim negligendum erit, vt humectantibus semper admisceantur, quæ visceri robur addere possunt. Ceterum interea, quæ a proprietate totius substantiæ componere videntur, optimum est lupinum iecur, si diligenter exsiccatum & tritum drachmæ vnius pondere cum vino dulci aqua diluto præbeatur. Hoc enim multiplici experimento cognitum, omnibus iecoris intemperiebus commodum exsistit: vtpote, quod diximus proprietate totius substantiæ hanc efficaciam habens, non calefaciendo aut refrigerando. Lupinum iecur.

F *De obstructione iocinoris.* Cap. XXIV.

IOCINORIS obstructio fit *a flatibus vaporosis ac crassis, concoctuque difficilibus, in eius visceris venis, qua structura sua parua ac veluti capillares sunt, conclusis.* Interdum vero *a crassis & viscosis humoribus, in finibus venarũ ex sima iocinoris parte enatarum, per quas ex ventriculo, & intestinis alimentũ ad iecur distribuitur.* Porro si vaporosi & crassi flatus multitudo coacer- Caussæ. Notæ.

uatur, quæ exitum liberum non habet, atque adeo obstructionem parit, non grauitatis solum iuxta dextrum hypochondrium, sed & distensionis sensus oboritur. Obstructionem vero a crassis viscidisque humoribus, consequitur grauitatis cum dolore sensus, aliquando quidem obtusæ, aliquando etiam vehementis: & quandoque quidem absque febre, quandoque cum febre. Crassa enim, viscosa, & multa, omnino reliquis plus obstruunt, & maxime quando ægri a cibo vehementiori motu vtuntur. Si vero acria sint, & multa quæ in cibo sumuntur, dolor ex obstructione vehementior fit: quum obturata corpora simul & tensionem perferant, simulque pungantur. Cibi his qui sic laborant, dandi sunt calidiores, & qui tollendi obstructiones facultatem habent. Cuiusmodi est *porrum vel cepe ex oxymelite, asparagus, fœniculum, petroselinum, cappares, & alia olera & obsonia cocta, aut cum condimento aliquo calefaciente obstructionesque auferente sumta.* Vitanda sunt omnia crassioris succi alimenta, balnea item, & exercitia a cibo. Vino in potu vtendum tenui, ac veteri. Præter victus rationem attenuantium quoque & obstructiones tollentium medicamentorum quam celerrimus requiritur vsus. Siquidem obstructio inueterata non tantum in iecinore, sed & in omni corporis parte putrefactionem operatur, febremque accendit. Præclare autem & citra omnem molestiam ab obstructione leuant inter simplicia medicamenta, *lupi iecur, fumaria, eupatorium, chamæmelum, radix acori & dracunculi, asarum, anisum apium, absinthium, casia, iris, glycyrrhiza, rha ponticum, lupini, cappares, ammi, cassuta, petroselinum, pistacia, amygdalæ amaræ, spica nardi, stœchas, gentiana, plantaginis radix, semen, & folia sicca: anagallidis fœminæ succus, ecthorium, halicacabum, intyba vtraque, asparagus, & ruscus.* Ex quibus subinde varia medicamenta composita concinnari possunt, potissimum autem decocta, admixtis *oxymelite simplici, scyllitico, serapio acido composito, de absinthio, hyssopo, calamintha, marrubio, & id genus aliis.* Ad eundem vsum licebit exhibere pastillos de *eupatorio, de absinthio, rhabarbaro seu scenitico, & iis similes.* Conferunt quoque antidota *dialacha, diacurcuma, dianisi, & huius generis alia quadam.* Inter cetera autem medicamenta simplicia supra commemorata ad auferendas obstructiones vnice conducunt pistacia. Quapropter non solum vtile, verum etiam iucundum erit, si pistacia decem aut duodecim per noctem in vino Aruisio, quod hodie deprauata voce *Malmasinum* vocant, macerata, in aurora perfectis iam coctionibus sumantur. Extrinsecus quoque admouenda epithemata, vnguenta, emplastra, & cerata, quæ in *capite superiore De frigidæ intemperiei iecinoris curatione* dicta sunt. Atque nunc quidem commemorata medicamenta sufficient, si vitium nondum inueteratum fuerit. Nam vbi in vetustatem abierit venæ etiam sectio, & purgatio, si nihil aliud prohibeat, adhibenda erunt. Purgationem autem perficient catapotia de rhabarbaro, de agarico, aut alia antidota quæ crassos & lentos humores per aluum purgare possunt. Purgandum autem per aluum tum maxime, quando caua iecinoris laborant. Per vrinam autem trahere oportet, vbi gibba eiusdem male habuerint, quod Gal. *libr. 2. ad Glauconem cap. 3.* monet, multisque aliis locis. Vacuato corpore per venæ sectionem & purgantia medicamenta, ea subinde, quæ supra comprehensa sunt medicamenta, propinabuntur. Hoc potissimum antidotum, quod habet: *Radicis iridis & chamæpityos, seminum anisi, apii, sing. drach. duas. Asari, drachmas duas & dimidiam. Cinnamomi, zingiberis, carei, chamæmeli, sing. drachmam vnam. Stœchadis, gentianæ, marrubii, singul. drachmas duas. Cum oxymelite scyllitico quod satis est fiat antidotum liquidum.* Hoc sane mirifice obstructiones, non tam eas quæ in cauo, quam quæ in gibbo iocinoris hærent *(per vrinas enim vehementer expurgare solet)* penitus tollit.

Victus. | Curatio. Simplicia iocinoris obstructionem tollentia. | Pistacia. | Vinum Aruisium. | Purgatio. | Antidotum liquidum.

A B C D E

De phlegmone iocinoris. Cap. XXV.

IN iocinore, perinde atque in aliis visceribus, & ob easdem caussas, fit phlegmone. Phlegmone vero laborante iocinore, omnibus quidem ex æquo in dextro hypochondrio dolor & grauitas est, supra ad iugulum vsque, infra vero ad spurias costas perueniens. Tumor quoque dextri hypochondrii consequitur, præsertim si gibbosa pars sit phlegmone affecta. Febris accedit acuta, quæ plerunque ad vesperam & noctem exacerbatur, tussis exigua & sicca, sitis inexhausta, cibi vehemens fastidium, difficultas spiritus. Linguæ color in primis quidem ruber, deinde vero niger apparet. Vomitus tum synceræ bilis, tum eius, quæ ouorum vitellis assimilatur, post autem & etu-

Caussæ. | Notæ. | F

A & æruginosæ. Aluus adstringitur. Color etiã corporis mutatur in arquati morbi speciem, singultus quoque consequitur. Accessionis autem tempore quidam delirio apprehenduntur, & acrem vrinam excernunt. Porro quæ in simis iecinoris partibus eueniunt phlegmones, fastidium, nauseam, vomitum biliosum, sitim ingẽtem magis inducunt. Quæ vero in gibbis partibus oriuntur, maiori quam priores inter spirandum dolore laborantem excruciant, magisque tussim excitant, atque dolorem vsque ad dextræ partis iugulum, adeo vt detrahi videatur, extendunt, *vt copiose Galen. lib. 6. De affectis locis, cap. 5. docet.* Accidit autem interdum, vt musculi iecinori incumbẽtes phlegmone infestentur, quare nonnulli decepti, iecinoris eam esse phlegmonem suspicantur. Necessarium itaque inter se has ipsas distinguere. Iecinore enim phlegmone obsesso, tumor secundum lineamenta rotundus, figura, videlicet iecinoris, succumbit, quique ad corporis decubitum simul conformatur. Maior enim apparet corpore ad sinistrum latus reclinato, minor autem rursus ad dextrum deuoluto, nimirum iecinore sub spurias costas cedente, neque visui, neque tactui similiter succumbente. Amplius autem in iecinoris phlegmone incumbens cuticula, naturali modo habere conspicitur. Musculis autem phlegmone obsessis, cutis circumtenditur, vt si quis digitis apprehensum attrahere velit, ea minime sequatur. Tumor præterea iuxta situm musculorum iecinori incumbentium oblongus apparet, & visui & tactui manifestus. Ceterum vbi iecur iam phlegmonem contrahere cœpit, confestim sanguinis detractionem, si ætas & virtus permiserint, experiri oportet. Ergo *Galeno lib. 13. Ther. meth. capite 9. auctore,* pariter tum reuellendus, tum vacuandus qui ad iecur fluit, sanguis erit, interna in dextro gibbero secta vena: propterea quod & e directo sit, & ampla via cum vena quæ caua dicitur, societatem habeat. Hac non comparente, media secanda est, quod si nec ea se ostenderit, reliqua quæ superior ac tertia est, ac humeralis dicitur, incidenda. Copiosus autem, & quantum satis est, si vires ferre queant, educendus: Si vero non, per vires partiendus. Missione sanguinis facta, post exiguum interuallum simplici ac leui clysteri aluus eluenda: præsertim vbi sponte non egerat, qualis est is; qui ex *malua, althea, violæ foliis, & chamameli, & oleo violaceo* conficitur. Sequenti a venæ sectione die cucurbitæ cum scarificatione affigendæ rursumque post vnam diem apponendæ: non pauci enim a secunda earum adhibitione opem senserunt magis,

D quam a priore. Fomentis quoque vtendum ex *lanis oleo imbutis, cataplasmatis, ceratis, & epithematis.* In quibus omnibus admouendis vnice hoc obseruandum erit, vt cæteris medicamentis emollientibus & discutientibus, semper adstringentia commisceantur. Fomentum itaque fiat ex *oleo cotoneorum, aut mastichino, aut rosaceo, aut myrtino, adiecto vino odorifero.* Vel admoueatur spongia in *decocto absinthii, meliloti, rosarum purpurearum, chamameli, anethi, plantaginis, intybi satiui, & id genus aliorum.* Cataplasmata vero, & emplastra e *seminibus lini & fænograci, farina hordeacea, malis cotoneis, meliloti flore, absinthio, & similibus in hunc vel similem modum sunt paranda.* Emplastrum quod habet: *Farinæ hordeaceæ, vnc. dimidiam. Carnis cotoneorum contusæ, drach. tres. Absinthii, florum meliloti, iunci odorati, singul. drachmas duas. Seminis lini, drachmam vnam. Oleorum rosacei, cotoneorum, chamamelini, absinthitis, singulorum vnciam dimidiam. Aceti, vnciam vnam. Commixtis omnibus fiat emplastrum.* Ceratum quod accipit: *Carnis palmularũ, drachmas tres. Myrrhæ in vino veteri adstringente maceratæ, styracis, mastiches, singulorum drachmas duas. Florum meliloti, absinthii, chamameli, singulorum drachmam vnam & dimidiam. Croci, drachmam dimidiam. Oleorum cotoneorum, mastichini, rosacei, singulorum vnciam vnam.* Cum cera & resina quod satis est, fingatur ceratum iecinori imponendum. In eundem vsum epithemata quoque ex decocto *rosarum, plantaginis, absinthii, chamameli, aut earundem liquoribus stillaticiis componi possunt.* In quibus sane omnibus construendis vnice studendum, vt adstringentia vbi vehemens adhuc est phlegmone relaxantibus & emollientibus præualeant, contra vero vbi caloris vehementia remissior fuerit,

F emollientia adstringentibus. Cauendum præterea, ne prædicta actu frigida admoueantur, sed prius modice calefacta. Porro in iecinoris phlegmone, vbi magni & vehementes circumstant dolores, etiam medicamenta dolorem leuantia in potu sunt exhibenda: ita tamen, vt assiduus eorum vsus deuitetur. Simplicibus autem potionibus frequentius vtendum. Senecionis itaq; decoctum, tãquam maxime com-

Marginal notes: Simarum partium iecinoris inflammationis signa. — Gibbarum. — Musculorũ abdominis. — Curatio. — Venæ sectio. — Clyster. — Fomenta. — Cataplasmata. — Emplastrũ. — Ceratum. — Epithemata. — Nihil actu frigidum iecore inflammatione laborante adhibendum.

modum, aut succus glycyrrhizæ cum aqua calida exhibendus. His non minus confert *intyborum succus, adiecto modico melle.* Adhoc enim, quod refrigerat, ac sitnitatem visceri addit, etiam ora venarum iecoris expurgat. Ceterum aluus etiam irritanda est vrticæ vel mercurialis coctæ esu. In declinatione etiam morbi, aluus per clysteres inaniri postulat. In quem vsum polipodium & epithymum ex mulsa portigunrur: idque potissimum, si in cauo visceris fuerit phlegmone. Caua enim iocinoris, *vt antea quoque dictum est*, per aluum: gibba vero, per vrinas expurganda sunt. Porro in iocinoris phlegmone exquisitissimo victu, *Gal. lib. 13. The. meth teste*, opus est. Poscit autem iecur ipsum cibos potissimum, qui obstructa recludere possunt. Eiusmodi vero omnes sunt tenui consistentia, & quæ citra rosionem detergunt, qualis est *ptisana, mulsa, & similes.* Alimentum igitur optimum est sic laborantibus *cremor ptisanæ*, vt qui vim habet detergendi, & obstructiones tollendi, in quo apium decoctum sit. Ius etiam *pulli gallinacei*, in quo petroselinum decoctum sit, dari potest. Bibenda vero *mulsa*, aut *hordei decoctum*, vel *intyborum satiuorum*. Quod si phlegmone principium permutationis ad suppurationem iam obtinet, tum omnia prædicta augebuntur, *dolores* nimirum, *febres delirium, anxietas, cibique fastidium*. Adiuuare permutationem ac puris eruptionem oportet, vt scilicet quam celerrime puris generatio fiat, ne maiora inde corpora corrumpantur, idque per vsum cataplasmatis, quod acci. it: *Radicis althea, vnciam vnam & dimidiam. Seminis fœnograci, lini vtriusque drachmas duas. Foliorum althea, maluæ, vtriusque manipulos duos. Caricarum numero sex. Ebulliant in aqua donec mollescant, deinde contundantur, & fingatur cataplasma.* Neque temere fecerit, qui emplastrum quod puris permutationem iuuare potest adhibuerit, quale est, quod habet, *Farina hordeacea, & fœnograci, vtriusque drachmas tres. Radicis althea, vnciam dimidiam. Radicis liliorum alborum, drachmam vnam & dimidiam. Seminis lini, drach. vnam Florum chamameli, meliloti, vtriusq. manipulum dimidium.* Bulliant omnia in aqua, donec ad crassitudinem iustam coeant. deinde admisceantur *olei chamamelini, vnc. vna. Olei liliacei, vnc. vna & dimidia. Bulliant denuo, & formetur emplastrum.* Ex iam dictis etiam fingi potest ceratum, adiectis nimirum butyro, ladano, resina, & cera. Quum autem perfecta iam suppuratio fuerit, dolores remittent, omnesque accessiones mitiores apparebunt, iuxta hoc Hippocraticum: *Dum pus conficitur, dolores ac febres accidunt magis, quam iam confecto.* Rupturæ autem tempore dolor rursum magis augescet: quare etiam tunc rupturam adiuuare oportet, per *stercoris caprini & columbini, seminis vrtica, sinapi aliorumque ad superficiem attrahentium vsum: & per potiones calorificas, vt est polii, fumaria, radicis chamadryos, & similium decoctum.* Facta ruptione, *aqua mellis, aut ciceris decoctum, aliaque quibus abstergendi facultas inest, quæ infra in capite De renum exulceratione commemorabimus*, propinanda. Et si puris transmissio per venas fit, vrinam mouentia admiscenda sunt: qualia sunt *sium, asarum, casia, & cinnamomum*. Sin per aluum, ea quæ leniter subducunt, *serum nimirum caprinum, oxyphœnica, & fistularis casia* exhibenda. Licebit etiam tum clysteribus e decocto hordei confectis vti. Peracta abstersione, quæ glutinare possunt medicamenta propinanda erunt.

Victus. | Si phlegmone ad suppurationem tendat. | Cataplasma. | Emplastrũ. | 2. Aph 47. | Ruptura.

Margin letters: A, B, C, D

De intemperie lienis. CAP. XXVI. E

QVEMADMODVM reliquæ corporis partes octo intemperierum generibus affliguntur, ita etiam lien. Atqui frequentissime frigidam & humidam sustinet intemperiem. Singularum vero caussas non attinet hic referre. Eædem enim sunt quæ aliarum partium corporis. Petendæ itaque sunt ex capitibus *1. 2. & 3. libri Galeni de morborum caussis.* Iudicium autem certum & compendiosum intemperiei lienis, ea quæ eduntur & bibuntur exhibent, quæque forinsecus cuticulæ iuxta sinistrum hypochondrium admouentur. Si enim frigida intemperies lienem molestauerit, omnis cibus & potus qui efficaciter refrigerat, facile & manifeste ipsum lædet. Omnia quoque frigida extrinsecus adhibita offendunt, atque adeo frigidam eiusdem arguunt intemperiem. Eam vero ipsam, contra omnia calida iuuant. Quod si calida fuerit lienis intemperies, a nullis quæ in cibo aut potu exhibentur, aut etiam extrinsecus admouentur frigidis male afficitur. Quod si caliditas augescat, non solum nihil tumori apponitur, sed & contractionem amplius sustinet, præsertim si febris adsit. Ceterum & cibi & potus calefacientes, & quæ extrinsecus calorem corpori addunt, cali-

Caussæ. | Signa intemperiei nudæ qualitatis lienis. | Frigidæ. | Calidæ.

Margin letter: F

A calidas etiam intemperies augent & exacerbant. Solatio autem eis sunt omnia refrigerantia. Similiter etiã siccæ intemperiei in lieni notas colligere oportet, maxime quum pro magnitudine propriæ naturæ non eminet. Ea item quæ extrinsecus corpori adueniunt, atque intra ipsum deuorantur, si exsiccandi facultate prædita sunt, lienem exsiccant. Porro vbi humida intemperie lien laborauerit, atq; ea amplius inualuerit, tantum eius incrementum efficit, vt etiam ventriculum & iecur pertingat. Species quoq; doloris vna cum prædictis signis, infestantem intemperiem demoustrabit. In calida enim & frigida intemperie minus dolent, aut nihil omnino, neque quicquam etiam in humida: minimum vero in sicca. Ex prædictis etiam coniecturam facere licet compositarum in liene intemperierũ. Fere enim in totum vbi calida intemperies fuerit intensa, sicca eam consequitur, & ad frigidam inueteratam, humida concomitatur. Quandoquidem vero & humores in lienem confluentes tumores producunt, eorum quoque diligentem considerationem habere oportet. Biliofo enim fluore exsistente, vniuersum corpus calidius apparebit, etiamsi non adest febris: oculique & vrinæ per bilem coloratæ erunt. Siccitatem semper accusabit æger, & de siti conqueretur, ac bili os infestante. Cibum fastidit, & vigiliis infestatur, frigidamq; desiderat, vna cum hoc quod linguam subflauam obtinet. Exacerbationes tertianæ fient, suntque ipsi ægri moribus iracundi, & qui præcipitantet excandescunt. Si vero atræ bilis sit fluor, eius color tum in lingua, tum in reliquo toto corpore apparebit: & appetentia aderit ciborum non naturalis, mœstique ac subtristes ægri sunt, reliquaque atræ bilis indicia eis adsunt. Exacerbationes vero quatto quoque die affligent. Vbi vero pituitosus humor in lienem defertur, consimilis pituitæ aderit color, ægrique minime sitient, & cibum appetent, nisi salsa fuerit pituita: tunc enim cibum fastidiunt ægri, potusque magis sunt appetentes & sitibundi. Quin & diebus singulis exacerbationes ingruent. Vrinæ quoque candidæ sunt, ipsique ægri moribus pigri & segnes. Quidam vero ex eis qui frigidam affectionem habent, magnum & durum lienem acquirunt. Quod si sanguineus exsistat in lienem confluens humor, possibile est ipsum colorem tum iuxta linguam, tum circa cutem permutari. Quod autem ad appetentiam ciborum & fastidium attinet, medio quodammodo habent ægri, reliquisque magis languent, quanquam non parem visceris tumorem habent. Venæ vero vniuersi corporis sanguine plenæ apparent, & vrinæ subflauę. Hæc indicia prolixius ex Aetio commemorauimus, quod nimirum communia, & omnibus fere reliquarum partium intemperiebus cum affluxu humorũ adaptari queant. In vniuersum quidem lienis intemperies nudæ qualitatis, fere citra tumorẽ fiunt. Eas autem tum per cibos & potus, tum per simplicissima medicamenta, ac fomẽtorum irrigationes, olea & vnguenta, & id genus alia, quæ intemperiei contraria sunt, corrigere oportet. Calidam itaque intemperiem lienis curabis, perinde atque iocinoris, per cibos nimirum ac potus refrigerantes, inunctiones ex rosaceo & melino, atque alia quæ cap. 23. huius libri comprehensa sunt. Frigidam similiter, vt iocinoris, per eaq̃ moderate calefacere possunt emendabis. In humida lienis intemperie, præter ea quæ cap. paulo ante citato commemorata sunt, proderit *quinquefolij radix, & plantago sicca, spuma & flos salis, ammoniacum, succus salicis, & similia*, si ex iis, affuso sufficienti aceto, vnguentum aut ceratum conficiatur, qualia paulo post describemus. Conuenientissimæ etiam huic sunt frictiones, quæ discutiendi facultatem obtinent. Siccam lienis intemperiem balneum dulcium & calidarum aquarum curat: item inunctio ex oleo dulci. Cibi citra refrigerationem humectantes, velut est ptisanæ succus. Porro si lien intemperie eum fluore substantiæ afficitur, tunc vbi sanguinea fuerit, ex vena cubiti interna sinistri brachii, lienarem vocant, sanguis mittendus erit. Aut si ea inueniri haud potest, ex ea quæ inter annularem & auricularẽ appellatos digitos sita est. Deinde intrinsecus & extrinsecus adhibenda, quæ lieni robur adiicere possunt medicamenta: vt sunt *cortex radicis capparis, scolopendrium, siue ceterachum vocatum, hamionitis, adiantum, iru, calamintha, & his similia, quæ iecoris quoque robur & firmitatem conseruare valent.* De quibus *in sequentibus capitibus fusius dicemus.* Si reliqui humores ad lienem confluxerint, primum redundans humor purganti medicamento vacuandus erit: dein reliquo tempore quæ intemperiem relictam corrigere, & lienem etiam corroborare possunt admouenda.

[Margin notes: Siccæ. — Humidæ. — Notæ intemperiei cum fluore substantiæ biliosæ. — Atræ bilis. — Pituitosæ. — Sanguineæ. — Curatio intemperiei lienis nudæ qualitatis. — Calidæ. — Frigidæ. — Humidæ. — Siccæ. — Curatio intemperiei cum fluore substantiæ.]

[Section letters in margin: B (at "sa, sicca eam consequitur"), C (at "acerbationes vero quatto"), D (at "subflauę"), E (at "spuma & flos salis"), F (at "tex radicis capparis").]

De lienis phlegmone. Cap. XXVII. A

Caussa. Lien, ut reliqua viscera, phlegmone corripitur, quoties sanguis crassior, & calidus præter naturam ad eum confluit. Cognoscitur gravitate, & tumore sinistri hypochondrii, qui ad tactum non cedit: dolore, & distentione loci, febre, & fervore. Irruentis vero humoris copia, ex magnitudine & velocitate generationis ipsius phlegmonis deprehenditur. Victus ratio eorum qui phlegmone lienis laborant, simplex sit, atque ea quæ facile concoquuntur in cibo exhibeantur: velut est ptisanæ succus, panis madefactus, & alia, quæ supra in aliorum viscerum phlegmonibus sæpe a nobis dicta sunt. Quod si phlegmone diutius duret, avicularum etiam carnes eis concedendæ, & pisces saxosis aquis degentes. Potus ægri sit cinnamomi decoctum, aut vinum tenue aquosum. Curatio ipsa a venæ lienaris, aut eius quæ inter minorem & annularem digitum est, incisione auspicetur, modo nihil sit quod eam fieri vetet. Venter per clysterem assidue eluatur, potissimum si venæ secandæ medela relinquatur. Deinde imponantur lieni medicamenta adstringentia, quæ id quod influit reprimere, & lienis firmitatem conservare possunt. Neque tamen sola adstringentia sunt adhibenda, sed illis admisceantur quæ citra evidentem calorem extenuant, incidunt, & relaxant: ne scilicet crassus in eo succus obturatus vehementius incrassescat, quemadmodum Galenus *lib. 13. The. method.* diligenter ac erudite monuit. Quapropter si moderata fuerit phlegmone, vinum vetus ac austerum tenuiumque partium oleo dulci permixtum, & lana succida exceptum imponemus. Si vero maior sit caliditas, *rosaceum sit oleum, aut melinum, & chamaemelinum cum aceto.* Miscebis autem illa inter se hunc ad modum. *Olei rosacei, cotoneorum, sing. unc. duas. Olei chamaemelini, unc. unam. Aceti optimi, unc. dimidiam.* Commisceantur omnia pro fomento, ac irrigatione. Quod si iam dicta olea non adsint, folia rubi, aut malacotonea in oleo decoquantur, & quædam etiam tenuium partium addantur, ut est *absinthium & pulegium.* Cavendum etiam, ne aliquid actu frigidum lieni imponamus, sed quicquid est eorum medicamentorum quæ extrinsecus admoventur, tepido calore præditum sit. Post fomenta & irrigationes ad cataplasmata transeundum: in quorum compositionem *hordeacea & loliacea farina, cum caricis, lini semine, oleo in quo absinthium ac pulegium sint decocta,* assumantur. Ceterum cavendum, ne post irrigationes & cataplasmata locus denudetur: sed ubi hæc fuerint oblata, mox cerata aut emplastra eiusmodi, qualia in capite *De iecoris phlegmone* descripsimus, imponenda. Siquidem similia genere medicamenta ambo viscera postulant: tanto autem valentiora lienis sint, quanto crassiore utitur alimento. Quare ex capite *De iecinoris vitiis*, medicamentorum formulas huic loco convenientes, petes: hoc tantum observato, ut iis semper acetum, & quippiã quod lieni gratum sit, eiusq; robur peculiariter tueri possit, admisceas. Quod si in suppurationem ipsa lienis phlegmone tendat, quod tamen raro contingit, adiuvare eam oportet, ne plura corpora putrefiant, per cataplasmata, quæ pus producunt, de quibus in iecinoris phlegmone diximus.

Victus. B

Curatio. Venę sectio Clyster.

Quę impo nēda lieni. C

Fomenta.

Nihil actu frigidum lieni imponendum.

Lienis medicamenta valentiora sint. D

De lienis scirrho. Cap. XXVIII.

Caussa. Phlegmone lienis minus recte curata, lien tumorem durum, quem Græci σκίῤῥον vocant, contrahit. Cuius mali caussa est humor quidã, qui veluti limus est, & lieni pertinacius adhæret. Est vero, quando citra phlegmonem oboritur durities, puta in tumore nimio. Tactu facile vitium, ex quacunque fuerit occasione, deprehenditur. Victus ratio debet esse extenuans, quare in cibo sumenda ea, quæ concoctu facilia sint, & succum bonum ac tenuem generent. Fugienda omnia, quæ duræ carnis sunt, & crassos generant succos, quæque concoctioni renituntur. Bibendum vinum substantia tenue, colore fulvum, ætate non admodum vetus, omnique adstrictione vacans. Plurimum etiam fiduciæ in exercitationibus ponendum, quibus ante cibum uti convenit, corpore superuacuis non abundante. Manifestum autem est, quod vociferationes quoque opportunę & in tempore factę, in hoc malo summe opitulentur. Quod ad medicamentorum rationem attinet, certe valentioribus admodum, non solum extrinsecus, verum etiam intrinsecus utendum erit. Intra corpus itaque validissimæ potiones, nam eas sine molestia tolerant, exhibendæ. Equarum numero primas sibi partes vendicant *cortices radicum capparis, ceterachum sive asplenos, hemionitis, tamaricis radix & germina, in aceto*

E

Signa. Victus.

F

Curatio.

Medicamẽta.

vel

A *vel oxymelite cocta. Item centaurij minoris succus epotus, & lupinorum amarorum decoctum, cum ruta & pipere assumptum. Anagallidis fœmina scrupulus cum posca, aut oxymelite potus, mirifice confert. Conuenientissimum etiam lieni indurato remedium exsistit ferrum aqua, aut vino, aut posca sæpius subinde exstinctum.* Ea ipsa enim aqua, aut vinum, aut posca in principio exhibita, iucunda & vtilissima exsistit, & per plures ex ordine dies datur. Itaque febrientibus aquam, aut poscam præbeto: eis vero qui teneram carnem habent, ac febre carent, vinum. Sit autem ferrum quod in ipsis exstinguitur, *stomoma*. Est autem ferrum stomoma, quod in vsum aliquem formatum est, hoc est instrumenti alicuius formam redactum, ac chalybe roboratum: a verbo στομόω, quod *roboro*, ac quasi os *& aciem gladij firmo*, significat. Ipsius quoque stomomatis ferri squama, agrestioribus hominibus vtiliter exhibetur.

Ferrum in aqua exstinctum.

Stomoma ferrum. στομόω.

B Præclare enim hæc lienem liquefacit, vt quæ consumendi facultatem habeat. Tamen ne inde ventriculus male afficiatur, aliquid ei ammiscere conuenit roborantium medicamentorum: vt est *scolopendrium, absinthij coma, casia, anisum, serpillum montanum, aut id genus alia.* Extrinsecus fomentum hoc admoueatur, quod habet: *Centaurij minoris, asplenii, ceterachum vocant, hemionitidis, rutæ, singulorum manipulum vnum. Radicis corticis capparis, vnc. vnam.* Decoquantur omnia in aceto, & simulatque cocta fuerint, spongia in decocto irrigata lieni calida imponatur. Præterea mirum effectum ostendit hoc etiam vnguentum, quod habet: *Oleorum e capparibus, liliacei, irini, singulorum vnc. vnam. Medullæ ossium cruris bubulini, drach. duas. Lentis cremoris radicis altheæ, fœnograci, seminis lini, singulorum drach. vnam. Pinguedinis taxi, gallinaceæ, anserinæ, singulorum drach. duas. Corticum*

Fomentum.

Vnguentum.

C *radicis capparis, tamaricis, costi, centaurij minoris, singulorum drach. vnam. Ammoniaci, bdellij, galbani, singulo. drach. dimidiam. Gummi prius in aceto dissolutis, cum cera quod satis est, formetur vnguentum.* Plurimum quoque conferre solent emplastra & cerata, ad eum compositamodum: *Accipe oleorum liliacei, irini, de capparibus, singulorum vnc. vnam. Farinæ hordeaceæ, fœnograci, seminis lini, singul. drach. vnam. Corticum radicum capparis, hamionitidis, vtriusque drach. vnam & dimidiam. Radicis altheæ, drach. vnam. Bdellij, ammoniaci, galbani, singulorum drach. vnam & dimidiam. Opopanacis, myrrhæ, thuris, vtriusque drach. dimidiam. Cum resina terebinthina & cera quod satis est, informetur ceratum.* Porro oportet medicum diligenter ad affectum respicere, & pro eius ratione tum addere, tum adimere ea quæ aut emolliunt, aut attenuant, & discutiunt, aut quæ robur addunt. Prosunt denique non pa-

D rum cucurbitulæ cum scarificatione affixæ.

De lienis obstructione. Cap. XXIX.

Accidit interdum, vt non solum propter attractricis quæ est in liene facultatis imbecillitatem, verum etiam meatus, per quem atræ bilis feculentus humor ex iecinore in lienem deriuatur, obstructionem, impurus ac vitiosus sanguis deinde in vniuersum distribuatur corpus. Quod si contigerit, tunc color corporis vitiatus ad nigredinem vergit: nonnunquam etiam immedicabilia vlcera hoc modo affecti obtinent. Caussæ ex iis quæ in cap. *De iecinoris obstructione* diximus, facile sciri possunt. Malum vero cognoscitur ex grauitate quæ est circa sinistrum hypochondrium, vitiato præterea totius

Caussæ. Signa.

E corporis, præsertim vero faciei, colore: spiritus difficultate, turbulentis somniis, & aliis quæ ex iis quæ supra dicta sunt, sua sponte innotescunt. Curatur is affectus, victus ratione extenuatoria, & medicamentis obstructionem tollentibus, quorum magnam copiam studiosi *in capite De iecoris obstructione* inuenient. Vtraque enim viscera similibus genere medicamentis indigent. Lien tamen tanto fortioribus eget, quanto crassiore vtitur alimento. Quapropter quatenus ad humorum crassiorum vt vacuationi promptius obediant præparationem attinet, iisdem certe medicamentis opus erit: hoc duntaxat obseruato, vt hic sint omnia validiora, & sibi commixta habeant quæ robur visceri addere possunt. Præparati humores dein vacuandi sunt per ea medicamenta, quæ crassos

Curatio.

Præparatio humorum.

F & feculentos humores purgant, quorum iam crebro facta est mentio. Posthæc & intrinsecus & extrinsecus ea sunt admouenda medicamenta, quæ cap. *præcedente, & cap. De iecoris obstructione* comprehensa sunt. Quapropter hæc loca abunde satis medicamentorum nobis suppeditabunt.

De ictero. Cap. XXX.

Icterus. Caussæ. IKτερ☉ nihil aliud est Græcis, nisi *bilis, modo flaua, modo atra, per vniuersum corpus effusio.* A
Celsus *auriginem* appellat hoc vitium, alii *arquatum*, & *regium*. Harum vero appella-
1. tionum omnium caussas diximus *libro Instit. tertio sect. 1. cap. 30.* Fit interdum iocinore
2. nihil patiente bilis effusio ad cutem, in iudicationibus morborum. Nonnunquam vbi
citra febrem sanguis ab extranea aliqua occasione corrumpitur, ac biliosus efficitur,
sicut a venenatarum bestiarum morsibus contingere consueuit. Ita quidam quum mor-
3. sus a vipera esset, vniuersum corpus porraceo colore maculatum habuit. Quinetiam
fieri potest, vt propter phlegmonem, aut naturalis intemperiei iocinoris permutatio-
nem, eiusmodi humorum corruptio accidat, vt aliquando herbis pallore albicantibus
4 totum corpus manifeste assimiletur, aliquando etiam plumbi colorem induat. Quem-
5 admodum etiam eiusmodi colores nigriores fiunt, si ob lienem male affectum accidat. B
Fit etiam nonnunquam propter imbecillitatem vesicæ bilis susceptricis, quæ bilio-
sum humorem, veluti consuenit, in sese ex iocinore non attrahit, atque adeo impurum
sanguinem relinquit. Flaua igitur bilis, vbi non omnino, vel non rite segregatur, & ex-
6. purgatur, per totum corpus cum sanguine diffusa, huius vitii caussa est. Aliquando et-
iam propter obstructionem & debilitatem vasorum, quorum ora ex ipsa ad iecur den-
7. uantur, humorem biliosum non attrahit. Nonnunquam etiam propter meatus, qui ad
Signa. intestina vadit, obstructionem. Ceterum vt icteri caussas probe discernamus, excre-
mentorum figura & color necessario consideranda erunt, quum in aliquibus multum
colorata per flauam bilem appareant, perinde atque in aliis etiam vrina. In quibus igi-
tur ratione iudicationis bonæ in febribus biliosus humor ad cutem prorumpit, iis & ex- C
crementa & vrinæ naturali modo se habere videbuntur. Si autem cum febri & biliosis
deiectionibus inuadat, & in dextro hypochondrio grauitas adsit, feruens iecoris
phlegmone significatur, cuius vi sanguis in bilem mutatus, per vniuersum corpus de-
fertur. Sin feruor citra grauitatem in ipso substet, ex sola calida iecoris intemperie vi-
tium oritur. Quibus vero citra febrem vna cum grauitatis alicuius sensu circa dextrum
hypochondrium alba excrementa deiiciuntur, in iis vesicæ bilis susceptricis meatuum
obstructionem esse factam putandum est. Si vero citra grauitatem talia deiiciantur, vi-
res horum esse infirmas existimandum est: vel attractricis, quæ humorem biliosum
Icterus ater. ex iocinore elicit: aut expultricis, quæ ad intestina eundem propellit. Statim etiam iis
vrinæ biliosissimæ affatim excernuntur. Porro quibus atræ bilis humor vna cum san- D
guine ad cutem delatus est, hi omnino grauius patiuntur. Consequitur enim ipsos tri-
stitia præter rationem, & mordacitas eorum quæ circa ventrem sunt, difficultasque
spirandi, & cibos auersantur, & nigras vrinas excernunt. Stercora vero chalcanthi co-
lorem referunt, & aluus iis magis resiccatur. Ceterum eos, qui ex flaua bile icterum
contrahunt, nulla mordacitas eorum, quæ circa ventrem sunt, consequitur: neque etiã
tantopere auersantur cibos. Stercora candida egeruntur, vrinæ autem crocei coloris,
turbatæ tamen permanent. Communiter tamen omnibus icteris pigrities ad motum
accidit, & ad dulces cibos animum habent alienatum. Pruritus etiam vniuersi corporis
comitatur. Candida oculorum, & partes faciei temporibus propinquæ, itemque malæ
pallorem ostendunt. Venæ etiam sub lingua repletæ reperiuntur, & abundãtem humo-
Curatio icteri iudicationis ratione accidentis. rem significant. Ictero itaque ratione bonæ iudicationis, febribus perfecte solutis cor- E
repti, facillime curantur, si lauacris aquarum dulcium vtantur, ac olei discussorii per-
frictione, ac omnibus, quæ cutem rarefaciunt, qualia sunt oleum chamæmelinum, a-
nethinum, irinum, aut similia. Rosmarinus etiam herba oleo incocta, plurimum dis-
cutit. Victus ratio vniuersa in iis vt sit humida, & humorum crassitiem moderate ex-
Ex morsu virulẽtorũ. tenuans, oportet. Qui ex virulentorum animalium morsib., & letbalis veneni potione,
Ob intemperiem & phlegmonẽ iocinoris. ictero corripiuntur, curandi fere sunt alexipharmacis, sicut ii, qui a rabido cane morsi
sunt, de quibus suo loco abunde satis diximus. His qui ob calidam iocinoris intemperiẽ,
Ab obstructione. aut phlegmonem eiusdem arquati fiunt, curationem, quæ supra *De iecoris phlegmone* di- F
cta est, adhibere oportet. Quapropter quæ illic commemorauimus, huc transferenda
erũnt. At si propter obstructionem vesicæ fellis susceptricis fiat icterus, tunc duo ma-
xima remedia principatum obtinent, venæ sectio, & purgatio. In quibus igitur mul-
titudo sanguinis vna cum bile in vniuerso corpore abundat, & quos circa iecur aut
lienem grauitas aut distentio infestat, nihil venæ sectione vtilius fieri potest, modo
non

A non sit quod hanc fieri impediat. Secanda vero vena est in dextro gibbero, interna, idque iecore male habente: liene autem laborante, in sinistro, sanguisque particulatim & per vices detrahendus, ne per coaceruatam vacuationem vires ægri prosternantur. Quod si venæ sectione excludimur, commodissime clyster adhibet. Cõmode autem & a venæ sectione clyster inijcitur, vtpote qui propter stercorum vacuationem spirandi facilitatem efficit, intestinaque irritando, ac mordendo humores ad cutis superficiem delatos, ad ipsa retrahit ac reuellit. Sit vero ad eum compositus modum. Accipe *intybi vtriusq., marrubij, eupatorij, adianti, origani, absinthij, singulorum manipulum vnum. Seminum anisi, fœniculi, petroselini, asparagi, singul. drach. duas & dimidiam. Radicum glycyrrhizæ, apij, fœniculi, singulorum unc. unam. Bulliant in aqua sufficienti ad tertias, & colo transfundantur, accipiantur que huius decocti, vnciæ tredecim. Casiæ fistularis, unc. vna. Hierapicra, unc. dimidia. Antidoti de succo rosarum, drach. duæ. Oleorum anethini, irini, vtriusque unc. vna & dimidia. Salis drach. unc. Commistis omnibus fiat clyster.* Verum purgationes huic vitio magis propriæ & familiares sunt, sic tamen vt eduliis & potionibus itemque medicamentis humores prius attenuentur. Cibis igitur vtendum *concoctu facilibus & extenuantibus, volucribus montanis, piscibus saxatilibus, oleribusque vrinam cientibus, præsertim intybis, asparago, smyrnio, fœniculo, & similibus.* Carnes ferinæ mansuetis magis sunt aptæ, potissimum caprearum. Pro intinctu seu embammate valet acetum, in quo aristolochia macerata sit. A fructibus abstinendum. Bellaria tamen sint amygdalæ, sed modice sumantur, & cicer modice torrefactum. Eius etiam decoctum assidue potatum, non parum confert. Vinum conuenit album & tenue, non valde vetustum. Quod ad medicamenta ipsa attinet, sumenda ea quæ in *capite De obstructione iocinoris, & libro primo capite duodecimo* dicta sunt. Præ aliis autem maxime confert *apij, petroselini, adianti, calaminthæ, verbenacæ rectæ, rubiæ radicis, aristolochiæ, serpylli, hypericique decoctum.* Extenuatis & præparatis tandem humoribus, medicamentum quod flauam bilem purgat exhibendum. Sunt autem ictero laborantibus purgationes dandæ fortiores: ob ventriculi enim siccitatem imbecilliores, minusque efficaces in ipsis cognoscuntur. Quæ vero præ aliis conferunt, est dilutum rhabarbari *lib. 1. cap. 12.* descriptum, ac hierapicra, antidotus de succo rosaceo, de psilio, & diaphœnicon. Quod si primo medicamento purgante nihil proficias, rursus ad ea quibus tollendi obstructiones facultas inest reuertendum, & post triduum rursus violentius purgandum. Si liene laborante vitium oriatur, ad caput *De melancholia, & lienis obstructione* recurrendum. Purgatione facta per aluum, deinceps ea quæ viscera expurgant exhibenda sunt medicamenta. In quem vsum vnice confert radix cyclamini trita & pota. Hæc enim non solum viscera repurgat, verum etiam ad bilem in vniuersa cute excludendam per sudorem aptissima est. Quare post eius potionem, sudorum exclusionem, per velamenta ac concalefactionem in lecto iuuare oportet. Dantur autem ex ea *drachmæ duæ, aut tres, ex aqua mulsa.* Præclare quoque facit *corticus raphani succus, vino meraco dulci permixtus, aut vino mulso, sic vt succi vnciæ duæ. Vini, unc. vna contemperentur.* Vermes etiam terreni exsiccati ex vino mulso per triduum dati, icterum per lotium eiicient. Datur item valde commode *cichorii & intybi succus*, febrientibus quidem per se, febre carentibus cum vino. Cassuthę quoq; succus mirifice prodest. Commodissimum etiam est *chamæmelum*, quę & *leucanthemus* appellatur, itemq; *buphthalmum*. Ceterum medicamenta quæ in potu accipiuntur omnia, si fieri potest in balneo exhibeantur, vbi nimirum ægri in calidum solium in quo decoctæ sint herbæ *chamæmelum, fœniculum, petroselinum vulgare siue apium*, & id genus aliæ conscenderint. Plurimũ quoq; victus rationi virium refocillatrici hoc tempore intentum esse oportet, per quam facultas excretrix reparetur, etsi qua pars læsa sit corroboretur, atque præsens coloris corruptio repurgetur. Quapropter conueniunt exercitia, gestationes, inunctiones ac exsudationes. In hunc vsum *pyriateria, seu vaporatoria sicca* conferunt, in quibus oleum in quo serpyllum aut rosmarinus herba decocta sit, corpori illinendum. Quod si vero quippiã ex ictero circa faciem & oculos relinquitur, vtrinque autem apparent puræ, aluusque consueto more egerit, narium infusis vtendum. In quem vsum cyclamini succus, item nigella cum aceto, anagallidis & betæ radicis succus infunditur. Acetum etiam acerrimum naribus attrahat æger in solio desidens, contineatque pressis naribus paulisper, & mirifice vacuabitur.

Marginal notes: Venę sectio. — Clyster. — Victus. — Purgatio. — Quę viscera expurgent. — Succus corticis raphani. — Solium calidum. — Vitiatus color faciei & oculorum emouẽdus.

Marginal letters: B, C, D, E, F

De malo corporis habitu. Cap. XXXI.

A

καχεξία. Caussæ. Κ Αχεξία Græcis nihil aliud est, *nisi malus corporis habitus.* Eiusmodi vero est, qui in aquositatem diffunditur, & in quo vniuersa corporis miscella laxior fit ac mollescit. Hoc malum vt plurimum ex longo morbo congregatur: iam vero & ex viscere quopiam in scirrhum indurato consequitur, potissimum iecore & liene. Neque raro in dysenteria diuturna, & affectionibus cœliacis contingit, ob consuetam item aliquam cohibitam

Signa. excretionem. Corpus ipsum totum cum virore albicans redditur, ac inualidum, ita vt crura inter eundem vacillent. & in principio quidem concoctiones impediuntur, manente etiam dum appetitu: postea vero & fastidium accedit, & respiratio ipsis fit rara ac debilis, quæ motibus & actionibus condensatur. Aluus etiam inæqualia recrementa excernit. Capiuntur hoc malo maxime senes, & pueri, qui facile pereunt propter vitalis facultatis imbecillitatem, & quod ob cutis raritatem succi in eis prompte transpirent. B At vero qui in vigore sunt, raro incidunt, & facile se inde extricant. Vitium hoc si diu-

Victus ratio. tius durat, in aquam inter cutem transit, ideoque eius curatio non erit differenda. Victus in vniuersum sit tenuis, & siccus. Cibi itaque eorum sint simplices, & qui facile cō-

Curatio. coqui possint, ac optimum procreare sanguinem. Vitent bellaria omnia, item nidorosa, humores crassos & viscosos generantia, & quæ difficulter concoquuntur. Vinum conuenit eis album, tenue, odorum. Quod vero ad curationem attinet, si quidem ex consuetæ excretionis cohibitione vitium accidat, irritare ac prouocare eam ipsam excretionem oportet. Quapropter sanguinis detractione, si nihil sit quod eam impediat, quæ paulatim & partitis vicibus fit, ad tertium vsque aut quartum diem vtendum, in iis C qui ob hæmorrhoidum, aut mensium retentionem vitium inciderunt. In iis autem qui copia vitiosorum humorum laborant, sanguinis missio noxia est, quare conuenienti potius aliquo medicamento purgante ex *Hiera*, *Rhabarbaro*, *velagarico* vacuandi sunt. Corpore vacuato, aquarum sponte natarum vsus sit, maxime aluminosarum & nitrosarum, mox sulphurearum. Hæ namque aquæ robori & viribus reparandis conducunt. Varie quoque exercitentur deambulationibus, gestationihus, vociferationibus, frictionibus, per linteola, & alia moderata exercitia. Deinde inunctione ex oleo absinthii maxime vtantur, cui quædam quæ humores reficcant, vt sunt nitrum & sales, sint infarta. Ad lassitudinis autem curationem, balneum per interualla quædam adhibeatur. Mirifice quoque ipsos iuuat absinthii potio, & adhibiri dropaces. Quod si iecur D male afficiatur, aut aliquod aliud ex visceribus, mederi his ipsis per remedia ad singula ipsorum supra præscripta conuenit. Iecori autem in primis succurrendum erit, ipsumque roborare oportet, quum sanguinis generandi sit organum. Si malum in hydropem deciderit, aquæ inter cutem curationi subiicietur, quemadmodum exponemus.

De aqua inter cutem. Cap. XXXII.

Aquæ inter cutē species ἀσκίτης. H Ydropis, seu aquæ inter cutem tres sunt species: vna enim Græcis ἀσκίτης, alia τυμπανίτης, & tertia ἀνασάρκα, ὑποσάρκα, σαρκίτης, & λευκοφλεγματία dicitur. Ascites fit, *quum inter membranam peritonaeum appellatam, & intestina, plurimus aquosus humor coaceruatur.* Sic autem Græcis dicta est, quod ἀσκῷ, hoc est *vtri modo membrana ipsa repleta esse aqua videa-* E

τυμπανίτης. *tur.* Tympanites accidit, vbi flatus ac spiritus superuacuus plurimus in prædictis ventris

ἀνασάρκα. locis colligitur. *Anasarca* contingit, quando per vniuersam corporis molem humor disseminatur, vt instar spongiarum aut papyri vniuersa caro per humida & madefacta

Caussæ. prorsus appareat. Fit hydrops ob insignem iecoris frigiditatem, aut propter alias partes impense refrigeratas, quæ iecur in eundem deducere affectum possunt. Coafficitur vero iecur lieni refrigerato, ventriculoque & intestinis, maxime iis quæ sunt iuxta intestinum ieiunum, pulmoni denique & renibus, ac septo transuerso. Contingit etiam ex immodica hæmorrhoidum vacuatione, aut e fluxu muliebri, aut ob menstruorum retentionem, aut propter alium tumorem quendam magnum vteri affectum. In iis enim omnibus nullum præter naturam tumorem iecur habet, & tamen aqua inter cutem corpus F corripitur, ex sola refrigeratione iecore in principio affecto, post vero aliquando & durum fit. Quod palam in illis videre est, qui ex intempestiua frigidæ aquæ potione iecur aceruatim refrigeratum obtinent, vt statim hydrops consequatur, priusquam ipsum in scirrhosum tumorem eleuetur. Multi autem & a podagra, & coxēdicum dolore vexati,

aquam

A aquam inter cutem inciderunt. Frequentissime autem eos qui cibum non sentiunt, & malo corporis habitu præditi sunt, itemque ictero infestatos, hydrops consequitur. Cœliacam item affectionem, & dysenteriam. Communiter omnis hydrops spirandi difficultatem, & tumorem, & grauitatem, & vitiatum colorem inducit, ex virore nimirum albicantibus ægris. Fastidiunt etiam cibum, potum autem largiorem appetūt, maxime qui ex ascite laborant. Etenim humor qui in locis prædictis detinetur, salsus est, & putrefactus: quare febris etiam sequi vt plurimum solet. Aqua inter cutem minus fœminæ, quam viri tentantur. Pueri vero magna ex parte hydrope anasarca corripiuntur. Inter vero supra commemoratas, tres species, tympanites omnino periculosior, B minus ea ascites, anasarca. Victus autem omnium hydropicorum communis est, vt cibus sit concoctu facilis, & sufficienter coactus, atque aridus. Exsolutus enim & humidus, aptus est vt in aquositatem commutetur. Panis itaque optimus clibanites, qui salē, ammi, fœniculum, anisum, aut cuminum habeat admixtum. Debet is etiam probe fermentatus esse, sic enim minus adstringit, aut obstruit. Ex auibus conueniunt sicciores, velut *phasiani, perdices, turtures, turdi, merulæ, & similes.* Ex terrestribus, *capreæ, lepus.* E mansuetis & cicuribus, *pulli gallinacei assi, extrema suum partes.* Ex aquatiicis, *cancri fluuiales.* Oua etiam assata prosunt. Olerum rarus sit vsus. Quæ vero eis exhibentur, acriora sint, & extenuandi calefaciendique vi prædita: velut est *apium, petroselinum, daucus, eruca, pulegium, brassica, allia cocta, cepæ, porri capitati.* A leguminibus vero abstinendū C in totum. Pro liquamine vtantur aceto cum pipere, cinnamomo, & similibus. Sales sint ex *fœniculo, hyssopo, rosmarino, apioque compositi.* In potu tantum præbendum, quantū ad frangendam aliquo modo sitim sufficit: supra modum enim incommodat hydropicis plurimus potus. Bibendum autem vinum tenue, & quod vrinam ciet. Dulcia vero vina, & mulsum, vitanda. Acetum vero mirifice illorum sitim restinguit. Porro maximam quoque ciborum partem in cœna accipiant. Plurimos fructus, & secundas mensas vitent. Concedendæ tamen *nuces, amygdalæ, mala punica, palmulæ, vuæ passæ, pyra cocta, & caricæ.* Omnia tamen sumant moderate, nec quotidie. Lectus non valde mollis sit, prætertim eorum qui anasarca laborant. Substernantur autem herbæ reficcantes, velut D est *pulegium, calaminthe, origanum, & similia.* Mirum est enim, quantum huiusmodi reficcent per somnum: vt constet, iam quosdam frumenti aceruis obuolutos & absconditos, a somno surrexisse firmos. Exercitationes etiam, si æstas & dies serenus fuerit, in sole fiant, capite tamen velato. Sin frigus sit, in domibus per subiectum ignem concalefactis, aut iuxta ignem. Expedit vero in primis equitatio, & huc atque illuc in sella circumferri. Ceterum pedibus si per vires laborantis fieri potest, deambulare multum, & quandoque currere, quam gestari, satius est. Obuoluendi etiam ægri in pellibus sole vstis, aut in arenam calidam defodiendi. Post exercitia, sudores per lintea asperiora extergantur. Optime quoque conducit, si quotidie ter quaterve frictione vtantur. Hæc enim meatus conuenientes aperit, humores quoque desiccat, extenuat, atque digerit. Valde itaque celeriter & sudores elicit plurimos, & carnem cogit. Perfricādi vero sunt E manibus aridis, aut ex sale in aqua aut oleo calefaciente trito. Posthæc cum aqua aluminosa, aut sulphurea, aut salsa lauandi. Nonnullis enim qui anasarca correpti fuerunt, & huiusmodi balneis assueuerunt, ea ipsa ad deterendum morbum, rum ad habitum valentiorem reddendum suffecerunt. Atque hactenus victus rationem speciebus aquæ inter cutem communem commemorasse satis sit. Quantum vero ad curandi rationem attinet, omnium hydropicorum commune remedium statim initio est, humoris redundantis vacuatio. Hæc vero nunc per venæ sectionem, nunc per purgantia, & per ea quæ vrinam mouent medicamenta perficitur. Quæ autem speciatim huic vel alteri cōuenit speciei, in sequentibus docebimus capitibus, in quibus particulatim singularum curationes prosequemur.

Signa. | Victus ratio cōmunis. | Panis. | Sales. | Potus. | Exercitatio. | Curatio cōmunis.

F

De anasarca. Cap. XXXIII.

IN anasarca quidem totius corporis moles, & vniuersa caro, *vt dictum est*, instar spongiæ madida & laxa apparet, atque adeo totum corpus intumescit, ac mortuo simile euadit. In ea curandi ratioa sanguinis detractione auspicanda, vbi scilicet mali origo ex suppressis hæmorrhoidib. aut mēsibus existit, aut ab alia plethorica caussa inceperit,

Signa. | Curatio. | Venæ sectio.

& virtus atq; ætas permiſerint. Eius rei teſtis eſt *lib. 4. victus acuto. commen. 104.* Galenus, A
vbi ſic ſcriptum reliquit: *Sola anaſarca interdum ſanguinis detractione indiget, quum ſcilicet ex retentione hæmorrhoidum, vel muliebrium, vel ex quapiam, quæ ita ſit plethorica cauſſa, inceperit.* Idem etiam Paulus, qui ad verbum ſua ex Galeno tranſcripſit, *libro tertio cap. 48. tradit.* Quod commemorandum nobis eſſe duximus, ne quis nos in omni anaſarca ſanguinẽ mittendum eſſe præcipere putet. Eleganti autem ſimilitudine, Galenus loco iam citato vtitur, dicens: *Propter plenitudinem prope accedente calore natiuo ad exſtinctionem, ei vt igni contingit.* Vt enim appoſitis lignis tum humidis, tum multis prope exſtinguitur, niſi quis multitudinem ſuſtulerit: ſic & in frigidiore ob copiam ſanguine vbi calor natiuus fere extinguitur, ſanguinis miſſio præſentiſſimum remedium eſt. Hac namque ratione B
plenitudo quæ infeſtat exhauritur, & languentis natura exonerata alacrior fit, & mali cauſſa minuitur, ac deinde minore negotio redit ſanitas. Licet enim ex ſanguine frigidiore naſcatur, & frigiditatis ratione illa non indigeat, tamen quoniam copiæ detractio naturam leuat, vt hæc minorem illum affectum facile ſuperet rationi conſentaneum eſt.

Purgatio.

Prauis humoribus per ſanguinis miſſionem detractis ac vacuatis, ad purgantium medicaminum præſidia veniendum. Quod ſi tamen extenuatione ac humorum ad expulſionem præparatione opus ſit, decocta & alia quæ ſupra in capitibus *De iecoris tum imbecillitate tum obſtructione dicta ſunt*, exhibeantur. In quem ſane vſum etiam ſerapia ex abſinthio, intybo ſatiuo latifolio, eupatorio, e calamintha, hyſſopo, & hyzantino propinanda.

Purgantia ſimplicia.

Purgantia vero medicamenta ſimplicia ſint, rhabarbarum & C
agaricum. Compoſita autem, catapotia *de rhabarbaro, de hiera ſimplici, de agarico, & ſimilia.* Initio etiam hiera picra conueniet, quod hæc ipſa obſtructiones auferat, ac viſceribus robur addat. Cauendum igitur vnice erit, ne validiora, quæque nullum robur iecori adiiciunt, medicamenta purgantia exhibeantur. Quin infeſtans humor ſenſim & paulatim per leuiora medicamenta educendus. Semel enim & confertim vacuantes, mirifice vires deiicimus, iecurque refrigeramus. Singulis igitur ſeptimanis aluus ſubducenda, ſemperque a mitioribus ad valentiora ſenſim tranſeundum.

Radix ſambuci.

Conuenit itaque antidota diaphœnicon, & indi in hac hydropis ſpecie. Præclare etiam purgat, radix ſambuci in vino decocta. Prodeſt itidem & ebuli radix: eadem namque D
vtrarumque vis eſt.

Robur addẽtia iecori, & vrinam mouentia.

Porro reliquo curationis tempore, quo purgantibus medicamentis abſtinet, exhibenda quæ iecori robur addunt: quorum multa ſupra vbi qua ratione eiuſdem tum imbecillitas, tum obſtructio curanda eſſent docuimus, dicta ſunt: & quæ vrinam mouere poſſunt. In quem vſum non abſurde antidotus *diarrhodon abbatis, aromaticum roſaceum, dialacha, diacurcuma, paſtilli de eupatorio, rhabarbaro, abſinthio, theriaca, & ſimilia exhibebuntur.*

Tritum.

Ceterum vnice proderit hoc medicamentum, quod habet: *Specierum diacurcuma, dialacha, vtrarumque ſcrupulum vnum. Specierum diatrionſantalon, diarrhodon abbatis, vtrarumque drachmam dimidiam. Specierum aromatici roſacei, ſcrupulum vnum. Rhabarbari ſelecti, drachmam dimidiam, Seminum intybi ſatiui latioris, melonum, fœniculi, ſingulorum ſcrupulos duos. Abſinthij, chamæmeli, caſſutha, ſingulorum ſcrupulum vnum. Nucis moſchatæ, iunci odorati, ſpica nardi, ſingulorum ſcrupulum dimidium. Sacchari candidiſſi-* E
mi, vnciam vnam. Miſceantur ſingula, fiatque tritura.

Alia.

Mirifice quoque confert hoc, quod accipit: *Seminum carei, fœniculi, aniſi, ſingulorum ſcrupulos duos. Seminum cumini, & hyperici, vtriuſque ſcrupulum vnum. Seminum ammeos, petroſelini, dauci, ſmyrnij, ſingulorum drachmam dimidiam. Radicum iridis & aſari, vtriuſque drachmam vnam. Abſinthij, ſcrupulum vnum. Glycyrrhizæ, drachmam vnam. Sacchari æquale omnibus pondus. Commixtis ſingulis formetur tritura.* Et ſane danda opera, vt in anaſarca magis ſint ſicca, quam humida medicamenta, propter totius videlicet corporis habitum aquoſiorem.

Extrinſecus quæ admouenda medicamẽta.

Cataplaſma.

Porro extrinſecus plane adhibenda ſunt ea medicamenta, quæ humores deſiccare poſſunt, vt ſunt cataplaſmata, emplaſtra & vnguenta, aliaque quibus deſiccandi facultas ineſt. Conuenit ita cataplaſma ex *hordeacea farina, fabaceaque, fœnograco, radice ebuli, baccis lauri, abſinthio,* F
& origano in vino decoctis confectum, & toti ventris capacitati impoſitum. Item *ſtercus bubulum conuenienter reſiccatum, non inepte cum poſca, aut oxymelite imponitur, infarcta ac ſuperinfuſa ſulphuris quarta parte.* Caſeus quoque recens multum coaguli habens, optime ad omnes tumentes partes impoſitus facit. Denique ſtercoris columbini & caprini, buphthalmi, & chamæmeli æquales partes tuſæ, in acerrimo aceto & melle coctæ adhibeantur.

Empla-

A Emplastris insuper vtendum ex *fermento, caricis, nitro, iride, meliloto, saluia, pulegio, cardamomo, sulphure viuo, baccis lauri, staphyde agria, sale ammoniaco, mastiche, thure, abrotano, aristolochia rotunda, fimo columbino, cum oxymelite compositis.* Verum cerata pinguia & resinosa, vtpote quæ inflent, & tumores, eo quod difflationem impediunt, distendant, vnice vitanda sunt. Debent tamen crura, manus, aliæque corporis partes in tumorem sublatæ in sole, aut iuxta ignem, hoc medicamento crebro inungi, quod habet: *Vnguenti Agrippæ, vnc. vnam. Axungia suillæ, vnciam vnam & dimidiam. Farinarum seminis lini, fœnograci, fabarum, hordeaceæ, sing. drachmas duas. Seminum althea, nigellæ, dauci, sing. drach. vnam & dimidiam. Sulphuris viui, drachmas tres. Boli armeni, drachmas duas. Radicis iridis,* Vnguentū.
B *drachmas duas & dimidiam. Aluminis scissi, nitri, vtriusque drachmam vnam & dimidiam. Euphorbij, drach. vnam. Oleorum irini, liliorum alborum, chamæmelini, sing. vnciam vnam & dimidiam.* Cum cera quod satis est, fingatur vnguentum, quo liquefacto ad prunas, creberrime partes tumidæ illinantur. Quæ ad victus rationem attinent, ea ex præcedenti capite sunt petenda.

De ascite. CAP. XXXIV.

IN ascite venter totumque abdomen intumescit, eoque concusso talis auditur sonus, qualem vter aqua non omnino plenus reddere solet. Reliquæ vero partes corporis, superiores præcipue, minime inflantur. Victus ratio in hac aquæ inter cutem specie sit ex montanis auiculis, & aliis concoctu facilibus, & bonum procreantibus succum, *vt dictum est supra capite trigesimosecundo.* Curandi ratio a purgantium medicamentorum vsu auspicabitur. Sint autem talia, qualia capite præcedente commemorauimus. Reliqua vero omnia superat brassica marina, quam *Soldanam & Soldanellam* hodie vocant, in potu assumta. Hæc enim in educenda hydropicorum aqua mirificum ostendit effectum: ita vt non pauci solius eius vsu sanitati sint restituti. Dantur ex ea drachmę duæ, plus aut minus, pro corporis diuersitate, in vino, aut lactis sero. Conferunt etiam plurimum catapotia de *sagapeno, & drachma dua aut tres succi radicis iridis, adiecta sacchari vncia vna.* Clysteres etiā adhibendi acres, nisi venter sua sponte humescat: tunc enim exsiccare ipsum magis conuenit. Inter alios autem is potissimum commendatur, qui habet: *Florum daphnoidis, drach. duas. Radicis polypodij, agarici, vtriusque drach. vnam & dimidiam. Cassuthæ,* Signa. Victus. C Curatio. Brassica marina. Soldanella.
D *drach. tres. Decoquantur in vino aut aqua, donec tertia pars absumatur.* Dein accipe *iuris decocti colati, lib. vnam. Benedictæ laxatiuæ vocatæ, vnciam dimidiam. Antidoti Indi, drach. duas & dimidiam. Mellis rosacei, vnciam vnam. Olei rutacei, chamæmelini, irini, sing. vnc. vnam. Salis fossilis, drach. vnam & dimidiam. Commisceantur omnia, & fiat clyster.* In eundem vsum *colocynthis, cartamus, baccæ lauri, semen anisi, ammi & carei, ruta, radix cucumeris syluestris, alijs quibusdam adiectis, si videbitur, decoqui possunt.* Post prædicta auxilia, ventri vniuerso aliquod ex præscriptis cataplasmatis, & emplastris imponatur. Adhibeantur etiam inunctiones, vrinam, & sudores mouentia auxilia, atq; exercitia, de quibus ante copiose diximus. Ceterum ventris punctio, & aquæ in ventre retentæ emissio, qua nonnulli vtuntur, cōfert, si fiat priusquam iecoris sanguinē efficiēs facultas penitus emortua fuerit. Iecoris enim
E munere pereunte, aqua quoties emissa fuerit, denuo generatur. Clyster. Punctio ventris.

De tympanite. CAP. XXXV.

IN hoc vitio venter inflatur, distenditurque, & concussus tympani sonitum edit: reliquæ vero corporis partes emaciantur. Victus rationem prioribus speciebus similem requirit, in ea tamen præcipue vitanda sunt omnia flatuosa. Exercitia etiam multa, & sitis ingens ægrotantibusstrenue succurrūt, auxilianturque. Curationis initium a purgantibus medicamentis, quorum copiam in superioribus inuenient studiosi, esto. Ceterum non temere etiam clysteres, quibus flatus discutiendi facultas inest, infun-
F duntur, qualis est qui accipit: *Radicum apij, fœniculi, vtriusque vnc. vnam. Seminum anisi, fœniculi, dauci, smyrnij, petroselini, cumini, sing. drach. duas. Carei, drach. tres. Rutæ, asari, foliorum ebuli, meliloti, sing. manipul. vnum. Bulliant in aqua ad tertias, dein accipiantur iuris decocti colo transfusi, vnc. duodecim. Hiera picra, benedictæ laxatiuæ, vtriusque vnc. dimidia. Antidoti de baccis lauri, drach. tres. Oleorum rutacei & anethini, vtriusque vnc. vnam & dimidiam. Salis, drach. vnam & dimidiam. Commisceantur, fiatq; clyster.* Danda quoq; sic affectis sunt q̄ vrinā mouent, atque iis quæ flatus discutiunt tam intrinsecus q̄ extrinsecus vtendū, quorum Signa. Victus. Curatio. Clyster.

Sacculi. copiam in capite De coli doloribus studiosi reperient. Venter certe quotidie *panico, milio, sale, surfuribus, folijs rutæ, seminibus apij, fœniculi, anisi, cumini, chamæmeli floribus, cinere calido, sacculis insutis*, fouendus. Potest & hoc imponi ceratum, quod habet: *Florum chamæmeli, meliloti, sing. drach. vnam & dimidiam. Mentastri, saturciæ, asari, sing. scrup. vnum. Seminum anisi, fœniculi, rutæ, cumini, dauci, sing. drach. vnam. Cardamomi, scrup. dimidium. Myrrhæ, castorij, vtriusque scrup. vnum. Olei rutacei, vnc. tres. Olei anethini, vnc. vnam & dimidiam. Resinæ & ceræ quod satis est, fiat ceratum.* A

Ceratum.

Cucurbitulæ. Cucurbitulæ præterea leues, cum multa flamma, crebro toti ventri infixæ mirifice conducunt. Venter denique aspero linteo tantisper dum rubor excitetur, perfricandus. Intrinsecus vtendum antidotis *dianisi, diacumini, & e lauri baccis: vel ista quæ habet, Spec[illegible]m dianisi, diacumini, vtriusque scrup. vnum. Specierum antidoti de baccis lauri, drach. vnam. Specierum diagalangæ, drach. dimidiam. Seminũ anisi, carei, dauci, fœniculi, sing. scrup. dimidium. Foliorum rutæ, seminum apij, smyrnij, sing. scrup. vnum. Sacchari, vnc. sex. Dissolutis in stillatitijs liquoribus fœniculi & apij, formentur morsuli.* Reliqua remedia ex capite *De coli doloribus* petenda. B

Morsuli.

De renibus cruentam vrinam excernentibus. Cap. XXXVI.

Caussæ. Renum nonnunquam vitium accidit, in quo tenue sanguinis serum mingitur. Fit vero propter renum imbecillitatem, vrinam subinde secernere nequeuntium. Aut propter dilatationem & amplitudinem osculorum, ex vena caua vrinam ad renes excolantium. Quum enim ampliores ac patentiores meatus fuerint, quiddam etiam ex sanguine venæ, emittũt, aliaq; itidem crassa. Sæpe etiam renes iuxta circuitus quosdam sanguinem excernunt, simili modo vt ex hæmorrhoidibus fieri consueuit. Quidã denique sanguinem ex renibus excernũt, propter venæ rupturam in renibus factam: veluti contingit iis qui graue onus leuarũt, aut valde saltarunt, aut ex alto ceciderunt, aut aliud quippiã tale violentum pertulerunt. Aliquando autem & ob acres e supernis defluentes humores erosio venarum euenire solet. C

Signa. Porro si malum propter renum imbecillitatem accidat, sanguis qui excernitur, serosus admodum est. Sin propter osculorum amplitudinem, tum nihil dolent. Si certis circuitibus excretio sanguinis fiat, tum vel plenitudo totius corporis, aut consuetorum exercitiorum neglectus, aut membri cuiusdã resectio præcessit. Quod si ob venæ rupturam eueniat, tũc sanguis copiosissime excernitur. Sin ab erosione, tunc sensim & paulatim excernitur, dolorque renes excruciat. D

Curatio vrinæ cruentæ ab imbecillitate renũ, aut vasorũ eius amplitudine. Curabis itaque eam cruentæ vrinæ excretionẽ, quæ propter renum debilitatem, aut amplitudinem osculorum vrinas ad renes excolantium accidit, quiete, cibis adstringentibus, potione vini nigri, & aliis quæ in capite *De cruento sputo* sunt comprehẽsa. Ab iis vero potissimum quæ vrinam cient, & a coitu omnino abstinendum. In potu autem præter ea quæ capite iam citato dicta sunt, exhibendum *symphyti maioris radicis* decoctum, *& tragacantha in vino nigro macerata*. Sistit etiam sanguinis ex renibus eruptiones *cornu ceruini drachma vna ex vino. Foliis item salicis trita cum vino, lysimachiæ succus, lapidis hæmatitis drachma vna, radicis spinæ albæ, & polygoni decoctum. Bolus denique armenius, drachmæ pondere sumptus. Serapium rosaceum, myrtinum, pastillo de succino, de terra lemnia, & de spodio nominati.* E *Ouillum præterea lac vnice commendatur, si ieiuno unciæ quatuor, quibus drachma vna boli armenij commixta sit, propinetur.*

Localia. Extrinsecus autem renibus & lumbis imponantur ea quæ ad sanguinis per sputum reiectiones, & in capite *De dysenteria*, aliisque sanguinis eruptionibus descripta sunt, & quæcunque vna cum eo quod adstringunt & siccant, robur etiam addere possunt: qualia sunt *rubi folia, & quercus, glandes, myrti baccæ, malicorium, balaustia, & similia.* Posthæc habitus corporis cibis boni succi, lacte, & auicularum carnibus, suillis quoque, at macris, reficiendus est, vt vniuersum corpus ad pristinas vires reducatur, & renes corroborati proprium munus obeant, & serosum humorem a sanguine secernant atque excolent.

Curatio vrinæ cruentæ per circuitũ euenientis, aut propter venę rupturam, aut erosionem. Ceterum si renes secundum circuitum sanguinem excernunt, aut propter venæ rupturam, aut erosionem acrium e supernis defluentium humorum, tunc statim vena quæ in cubito est eiusdem lateris secanda erit. F His quidem qui per circuitus sanguinem excernunt, paulo ante circuitum, reliquis vero statim a principio. Sanguinis tamen detractionem partiri melius erit, vt paulatim eius reuulsio & auersio fiat. Loci autem circa renes spongiis posca imbutis cooperiantur, aut lanis succidis cum rosaceo & aceto. Post hæc vnguenta, emplastra, & cerata locis paulo ante

citatis

A citatis descripta, imponantur. Commode quoque cucurbita adhibetur, præsertim si suspicio sit phlegmonem adesse in iis, qui ob venæ rupturam sanguinē mingunt. Conueniunt etiam potiones supra in capite *De sputo cruento* commemoratæ. Æger interea etiam a salsis, & acribus omnibus arcendus. Vbi vero iam sanguinis excretio cessauerit, victus ratione vtendum est, vnde non multus sanguis gignatur, maxime in iis qui per circuitum excreuerunt. Supernæ quoque corporis partes assidue exercendæ. Inus vero qui ob venam ruptam sanguinem mingunt, si exulceratio in locis relinquatur, ipsam post sanguinis suppressionem curabimus per ea quæ in capite *De renum exulceratione* dicentur.

B

De renum phlegmone. Cap. XXXVII.

Renes plurimis de caussis phlegmone corripiuntur. Nam vt humores corrupti, & plagæ, & attritiones, & medicamentorum potiones phlegmonem eorūdem procreant: præsertim autem equitationes assiduæ & vehementes. Accedit ægris dolor pulsatilis retro iuxta primam dorsi vertebram, paululum supra spurias costas. Dolor vero sursum vsque ad iecur distendit, præsertim dextro rene male affecto. Deorsum vero vsque ad vesicam & pudendum, lumbosque & coxendices, pectinem item & femora. Consequitur etiam stupor propinqui cruris, & neque recta erigi possunt, neq; pedibus ingredi. Et siue sternutatio, siue aliqua alia concussio irruat, vehementi dolore lancinantur. Frigent eorum extrema, & magis suræ ac pedes. Adest vrinæ emittendæ difficultas, minguntque assidue ac laboriose: initio quidem tenuia & aquosa, in quibus nihil subsidet: phlegmone vero in peius proficiente, rubicundiora: deinde etiam crassa & mucosa, adsuntq; febres vehemētes. Quod si amplius phlegmone augescat, hæc omnia fiunt vehementiora. His accedit nausea, & stomachi morsus, vomitusq; bilis. Quidam vero ipsorum vsque ad animi deliquium anguntur, & exsudant. Sistitur ipsis venter adeo vt inflentur, & assidue ructus emittant. Sequitur fastidium vehemens, & quibusdam continuæ fiunt exacerbationes, quibusdam vero per interualla. In vniuersum autem ventris egestio, & vrinę multæ excretio dolores ipsos præcedunt. Ægrum in lecto mollissimo decumbere oportet: ac primo die a cibo abstinere, non tamen in multos dies inediam extendere. Vrinæ enim putriores & acriores per inediam redditæ, vehementissimos morsus infligunt. Itaque in principio sorbitionibus tenuibus morsus lenientibus nutrire oportet, vt est ptisanæ succus, aut hordei alica. Malua etiam inter olera summe confert. Potus sit aqua, in qua parum cinamomi vulgaris decoctum sit. Quid multa? victus ratio sit tenuis, & talis qualis in aliis phlegmonibus. Quod ad curandi rationē attinet, initio statim detrahēdus sanguis est. Secāda v. erit vena, *Galeno in lib. De ratione curandi per sanguinis missionem teste*, quæ in poplite est, aut certe quæ iuxta malleolos, idque in crure e directo renis laborantis. Interdum etiam, eodem auctore, misso ex cubito sanguini auscultant, vbi videlicet recens fuerit phlegmone, & reuulsione magis opus erit, copiaque sanguinis affuerit. A venæ sectione ad localia vocata progrediendum medicamenta, cataplasmata videlicet, fomenta, linimenta, emplastra, & similia quæ mediocrem refrigerandi & leniendi vim obtinent, *ex oleis rosaceo, vitellis ouorum, cotoneorum, chamæmelino, farinis hordeacea, fabacea, fœnograeci, lini semine, & similibus, quæ in capitibus De iecoris & lienis phlegmone dicta sunt, parata.* Quod si per ea quæ extrinsecus admouentur, dolor non leuabitur, cucurbita lumbis ac iliis est adhibenda, & fissuris impactis plurimus sanguis est extrahendus. Deinde spongia tum fotu vtendum, & aliis quæ dolorem leuare possunt. Cauendum autem vnice, ne hoc tempore ea quæ vrinam mouent medicamenta bibenda dentur, Galeno etiam nostro monitore, qui *libro decimotertio Ther. meth.* ne id ipsum fiat, studiose & diligenter prohibet: oblædunt enim vehementer, mordaces humores phlegmone obsessis partibus inducendo. Cauendum quoque a purgantibus medicamentis erit initio phlegmonis. Clysteribus tamen mollibus, potissimum si venter nihil deiecerit, ex *maluæ & mercurialis decocto, aut seminis lini, & fœnograeci, aut succo ptisanæ confectis, adiecto oleo violaceo, aut chamamelino, vtendum.* Verum cauendum, ne magna copia infundatur, quod alias intestina, repleta & distenta renes comprimāt. Ceterū vbi perfecte iam sedata ac cōcocta fuerit phlegmone, id quod cognoscit omnimoda doloris remissione, tunc etiā per vrinam

Margin notes: Caussæ (line 1 of chapter); Signa (line 3); C (beside "cultas"); Victus (beside "Ægrum in lecto"); D (beside "mentissimos"); Curatio (beside "Quod ad curandi"); Localia (beside "A venæ sectione"); E (beside "stra, & similia"); F (beside "inducendo").

prouocantia purgandum erit. A concoctis enim phlegmonibus vrinæ prodeunt multæ A & crassæ, ac in iis quod subsidet bonum est, atque adeo morbum prorsus iudicat. Quæ autem sint medicamenta vrinam mouentia, diximus *libro secundo De compos. medic. cap. 7.* Potissimum vero inter olera conferunt fœniculum, apium, & pastinacæ probe percoctæ. Quod si vero per prædicta medicamenta malum non propellitur, & neque dolor, neq; febris, neq; grauitas horum vsu conquieuerint, vrinæque difficultas ac frequés stillicidium ægrum molestauerit, pus hac in parte colligi indicium est. Tunc itaque quam celerrime suppurationem ac puris eruptionem adiuuare oportet. Qua in re spongiæ aqua & oleo assidue imbutæ proderunt, fotus gratia admotę. Eundem etiam vsum cataplasmata præbent, quæ ex farina hordeacea, furfuribus, ficubus pinguibus, althea, & B similibus supra *in capite De iecoris phlegmone dictis*, constant. In solium quoque ex emollientibus herbis, malua, althea, chamæmelo, lini semine, fœnograeco, paratum, descendere summe confert. Quod si vero perfecta iam suppuratione (id quod cognoscitur, si febres & dolo es minores fuerint, grauitatis autem sensus circa renem laborantem remanserint) ruptura moretur, in potu exhibenda quæ vrinam ducunt, vt est fœniculi, pulegii, origani, & similium decoctum. Hæc enim rumpunt interdum suppurationem, & pus per vrinam expurgant. Quod si autem vsus illorum nihil contulerit, acribus clysteribus aluus subluenda erit, veluti *cucumeris syluestris radicis decocto & dilute vel alliorum, vel raphani.* Macerare autem hęc in muria oportet, parumque olei admiscere, quo infusa lubrica reddantur. Hęc sane per clysterem infundenda, iubendique C ægri vt plurimo tempore apud se detineant. Consueuerunt enim sæpe ipsam suppurationem rumpere, vna cum hoc quod ventrem emolliunt. Remorantem quoq; rupturam iuuat cuminum cum passo, ruta cum vino mulso. Porro ruptura facta, caruncule paruę, oblongæ cum vrina excernuntur. Et si maligna fuerint vlcera, humores fœtidi, liuidi & mucosi: si vero benigna, pus ipsum album, ęquale, leue, & absq; odore graui, ac paucum excernitur. Post puris eruptionem lac cum melle prębendum, & alia quę in capite *De renum vlceribus* commemorabuntur.

Suppuratio renum nota.

Signa perfectæ suppurationis.

Rupturæ factæ indicia.

De calculo renum. Cap. XXXVIII.

Renum calculis profectæ ætatis homines frequentius, quam pueri apprehenduntur. D Caussæ autem generationis horum calculorum sunt assiduæ cruditates, vnde humoris crassi & terrei multitudo coaceruatur, & ardor igneave circa renes caliditas, quæ humores adassans, eos cogit, & in lapidem indurat, ad modum toforum qui in aquis reperiuntur, quæ in æreis, præsertim balneorum, vasis coquuntur. Consistunt autem lapides in renibus iuxta ventriculos ipsorum, aut parui, aut maiores: & aliquando quidem pauciores, aliquando autem plures, & magnitudine, & forma, & colore, & asperitate inter se differentes. Nigri enim, & subalbidi & pallidi reperiuntur. Accedit ægris grauis in renibus dolor, aculeique infixi sensum prębens, tumore tamen nusquam foris apparente. Spina ægre flecti potest. Crus quod e directo est renis laborantis ob nerui a vertebris lumborum orti compressionem stupet, adest fastidium & vomitus. E Vrina circa obturationis principium propter obstructionem pauca, & aquosa mingitur. Postea vero perfecta earum suppressio contingit, aluusque nihil excernit, verum promptitudines multas ad egerendum facit. Excernitur autem aliquãdo sanguis, propter violentiam calculorum, præsertim asperiorum. Vrinam etiam arenosam subsidentiam habet, potissimum vbi lapis ex renibus fuerit emotus. Quas singulas fere notas Hippocrates *libro sexto Epid. par. 1. aph. 5.* iis complexus est verbis: *Interim dolor grauis, quando cibo replentur, inuadit, pituitamque vomunt. Quum vero dolores intentiores fuerint, æruginosa: atque tum leuiores quidem fiunt. Dolore autem leuantur, quando cibo vacui fuerint. Arena rufa subsident, cruentaque mingunt. Stupor cruris, quod e directo est.* Hæc ille. Porro leues & rotundi facile excernuntur: non item, qui alia quacunque forma præditi sunt: ma- F xime tamen oblongi & asperi difficulter excernuntur. Ceterum quum lapis in renibus obturatus vehementissimos dolores intulerit, ne scilicet sanguinis multitudo in tensione & dolore in laborantem particulam procumbat, in corpore plenitudine affecto & robusto, confestim poplitis vena, *iuxta Hippocratis loco iam citato consilium*, incidenda erit, eius nimirum cruris quod stupet, & e directo renis laborantis est. Qui vero

Caussæ.

Lapidum differentiæ.

Signa.

Curatio.

caco-

A cacochymia vitiosoue humore ægri laborant, iis purgatio redundantis succi conuenit. Neque sane hæc omittenda est, nisi aliud quidpiam id fieri prohibeat. Id quod etiam Hippocrates iubet, dum iuuenes elleboro purgandos esse docet. Quod si vero sectionem venæ, aut purgationem adhibere minime licebit, aluum per clysteris infusionem eluere oportet. Quod tum maxime faciendum erit, vbi multa in intestinis excrementorum copia fuerit. Cauendum tamen vnice erit, ne sint validiores, atq; adeo ne aliunde humorum copiam ad intestina trahãt, ne meatus vrinarii angantur & comprimantur: sed sint tales, quæ duntaxat excrementa in intestinis detenta vacuare possint, vt est is qui habet: *Maluæ, althea, mercurialis, trichomanis, parietaria, singulorum manipulum vnum.* — *Venæ sectio. Purgatio. Clyster.*

B *Sisymbrii cardamines, manipulũ vnum & dimidium, Seminum petroselini, apii, fœniculi, lini, singul. drachmas tres. Radicis acori, vnciam vnam & dimidiam. Furfuris, vnciam vnam.* Ebulliant in aqua iustæ quantitatis ad tertias, & subinde colo transfundantur, accipiantur que *iuris decocti, vncias vndecim. Casiæ fistularis, vnciam vnam. Hiera picra, vnciam dimidiam. Mellis rosacei colati, vnciam vnam & dimidiam. Oleorum anethini, rutacei, chamæmelini, singulorum vnciam vnam. Salis, drachmas duas. Commixtis omnibus fiat clyster.* Nulla tamẽ ratione committendum, vt clysteribus, aliis fere omnibus remediis neglectis, vt plerique medicorum hodie faciunt, assidue vtamur, sed bis aut ter: sic tamen, ne vltra consuetum tempus retineantur. Retenti enim diutius quam par est, compressionem atque angustiam renum, ac vrinariorum meatuũ efficiunt, *vt copiosius lib. 2. Paradoxorum. cap. 55. diximus.* — *Clysteribus crebriorib⁹ non vtendum.*

C Porro excrementis alui expurgatis, quæ laxare meatus possunt medicamẽta, adhibenda erunt. In quem sane vsum hoc vnguento renum & lumborum regio inungenda erit, quod accipit: *Oleorum anethini, amygdalarum dulcium, vtriusque drachmas duas. Olei chamæmelini, drachmã vnam & dimidiam. Adipis gallinacei, anserini. vtriusque drach. duas. Butyri salis expertis, drachmam vnam. Ceræ quod satis, fiat vnguentum molle.* Insessionibus quoque vtendum ex decocto *calaminthes, origani, sisymbrii cardamines, brassica, foliorum althea, malua, & similium.* Aut æger in solium tepidum aquæ dulcis frequenter demittendus. Fomenta item ex *furfuribus cum foliis althea decoctis loco dolenti admota mirifice conferunt.* Cataplasmata quoque ex *farina tritici, seminibus lini & fœnograci, lupinorum, peucedani radice quam minutissime trita, & chamæmelo parata.* Bonum est, & panem passo decoctum circa lumbos ac ventrem imponere. — *Laxantia meatus. Vnguentũ. Insessiones. Cataplasmata.*

D Neque temere quidem fecerit, qui cataplasmata & alia paulo ante commemorata vesicæ & pectini adhibuerit. Oportet vero coaceruatim alia super alia cataplasmata adferre, priusquam scilicet primum frigescat. Siquidem frigus contrahit & constringit, atque adeo in renibus & vrinariis meatibus lapidem retinet, eiusque exitum impedit. Quod si non lubet totidem cataplasmatis vti, calefactorio alio extra contegere oportet, ne refrigerentur: id quod commode fieri potest per sacellos, aut alia vaporatoria quæ cataplasmati imponantur. Hæc interdum, idque non raro, ad lapidis per vrinam eiectionem sufficere solent. Quod si vero malum non abegerint, ea etiam, quæ vrinam cient, bibenda dabis. Vrinam autem multam hæc quæ sequuntur ducunt: *acorum hypericum, petroselinum, oreoselinum, lithospermum, ammi, dauci semen, & fœniculi, asarum, radix bryonia, & rubia tinctorum, cortex radicis capparis, asparagus, & iis similia.* — *Vrinã ducentia.*

E His autem admisceantur ea, quæ deducũt ad renes: vt sunt *radix peucedani, bryonia, apium, & radicula. Item quæ calculos in renibus confringunt, & atterunt: sium scilicet, adiansum, bdellium, agni seu viticis semen, rusci radix, saxifraga, betonica, damasonii radix, ciceris insculum, radix cyperi, lithospermum, tecolithos (lapidem iudaicum officinæ vocant) xanthium, althea semen, & radix, pruni gummi, vermes terreni cocti & ex marinis spongiis lapilli.* Horum singula partim decocta, partim tenuissime trita præbeto bibenda. Ceterum ea quæ vrinam cient, ac lapidem frangunt, tunc exhibere conuenit, quum vehementes dolores remittunt: id quod accidit, lapide iam transmoto, & e sede sua agitato. Quod si tamen obfirmati ac vehementer impacti sint in renibus lapides, plurimus potus vitandus, itemque ea quæ vrinam ducunt. — *Deducentia ad renes. Quando vrinam ciẽtia & lapidẽ frangentia adhibenda.*

F Nam cum secum excrementorum non contemnendam copiam ad renes deducant, fit vt meatus vrinarios obstruant, & calculorum e renibus transitum impediant. Fomentis autem & cataplasmatis, insessionibusque renes & meatus vrinarii, vt dictum est, relaxandi. Venter quoque per infusa leuia vacuandus, ne vrinarii meatus comprimantur. Post hæc vero doloribus aliquantulum lenitis, cucurbitæ etiam vtiliter ipsis adhibentur, & præsertim pressius affixæ, phlegmone videlicet id non im-

pediente. Adeo enim coaceruatim ttansmouent sæpe cucurbitæ ipsos lapides, vt re- A
pente dolores supprimant, lapide nimirum in vesicæ amplitudinem transuecto. Qua-
propter in principio superne a tene cucurbitæ sunt affigendæ, & ad inguina attrahen-
Lapis si circa collum vesicę detētus fuerit. dæ oblique secundum meatuum vrinariorum situm. Porro delati ex renibus in vesicam
lapides, & præ magnitudine circa collum vesicæ detenti, sæpe in extremum periculum
ægrum deducunt, tum propter dolorum acumen, tum quod vrinam excernere non
permittunt. Decubitus igitur fotmam in talibus moliri oportet, ita vt supini collocen-
tut, & longe altiores coxarum vertebras habeant. Deinde multiformiter eos commo-
uere, quo omnibus machinationibus adhibitis lapidem ex ipso vesicæ meatu excidete
faciamus: post vero ægros iubere, vt alacriter vrinam eiiciant, & ea eiecta sinere. At ve- B
ro vbi lapis non fuerit eiectus, rursus mouere, atque hoc ipsum sæpe repetere. Quod si
hac ratione nihil profecerimus, catheter instrumentum proliciendæ vrinæ aptum im-
mittendum, eoque lapis a collo vesicæ propellendus, & vrina educenda. Post vero per
portiones lapidem in amplitudine vesicæ existentem confringere per medicamenta
conuenientia annitemur. Si vero ex vesica quidem accidat calculus, iuxta medium au-
tem meatum ipsius pudendi offirmetut, & vulnerando exulcerationis periculum in-
ducat, aqua calida paulatim ab alto pudendorum partibus, donec rubore suffundantur,
instillanda: aut pudendum in oleum calidum quod relaxandi vim obtinet, demitten-
dum. Decoctum etiam quoddam ex iis quæ vrinam ducunt, plurimum exhibendum
est, iubendusque æger, vt multam vrinam congteget, eamque postea excernat, ac dili- C
gentius expellat. Ita enim detractus lapis celeriter excidere consueuit. Quum vero ne-
que hoc modo eum extrahere licebit, secandum erit pudendum, vulnusculo superne
iuxta glandis magnitudinem incusso. Inferne enim secare non expedit, quādoquidem
fere sempet in fistulam proficit, ac postea per ipsam fissuram vrina excetnitur. Lapide
tandem amoto præseruare hominem, ne rursus renes lapide infestentur, oportet. Ma-
Præseruatio a lapide. ximi autem ad lapidis generationem præcauendū momenti est cibus boni succi, con-
coctu facilis, & moderatus. Quare cauere sibi ab omnibus cibis duræ substantiæ conue-
nit, & quæ ægre manducatione arteruntur. Exercitia etiam mediocria sint, rarusque o-
mnis generis leguminum frumentaceorumq; vsus: casei maxime lactis, & quæ ex ipso
præparantur obsoniorum: vini denique nigri, copiæ carnium, & omnium summatim
crassi succi, nimisque calidorum & acrium. Eos autem quos calculus afflixit, admonere D
oportet, vt a cœna sæpius vomant, & absinthium assidue bibant: & certis temporibus, si
quidem sanguis abundare videatur, venam secēt: aut si vitiosi humores coaceruentur,
conuenienti ipsorū temperamento purgatorio medicamento vtantut. Oportet etiam
ipsam aquam per omnem victum esse purissimam & percolatam. Vinum item tenue,
album, neque valde vetus: hoc enim vrinæ ciendę idoneum. Vrinam quoque cientibus
tum cibis tum medicamētis vtendū. Quare indies pastinacam admodum percoctam,
fœniculum, sium, pulegium, & similia edere oportet. Intet medicamenta vero is puluis
Puluis ad calculosos renes. multæ est efficaciæ, qui habet *Radicum fœniculi, asparagi, œnanthes, singulorum drach. vnam.*
Radicis rubia tinctorum, scrup. vnū. Radicis aristolochia rotunda vocata, althea, vtriusque drach.
vnam. Glycyrrhizæ rasa, drachmas duas. Lapidis e spongiis marinis, tecoliti, hoc est iudaici, vtriusq. E
scrupulum vnum. Seminum ammeos, dauci, petroselini saxifraga candida, fœniculi, anisi, lithosper-
mi, singulorum drach. dimidiam. Seminum melonum & citruli excorticatorum, vtriusque drach.
vnam & dimidiam. Seminis halicacabi drach. dimidiam. Helxines seu parietaria, malua, vtrius-
que drachmam vnam. Polii montani, adianti, pulegii, asari. singulorum drachmam dimidiam. San-
guinis hircini arefacti & praparati, drach. vnam. Bdellii, ammoniaci, vtriusque drach. dimidiam.
Oculorum cancri, cinnamomi selecti, iunci odorati, singulorum scrpulos duos. Contusa omnia re-
digantur in puluerem minutissimū, de quo detur pondus drachmæ vnius quarto quo-
que die, aut singulis septimanis in aurora ex vino tenui. Porto sanguinis hircini, cuius in
prædicto puluere mentio fit, præparationem tradit Aetius *lib. 11. cap. 12.* Plura alia reme-
dia dicemus *in cap. de calculo vesica.* F

De vlceribus renum. CAP. XXXIX.

Caussæ. Renum vlcera accidunt propter venarū, quæ in iis sunt, rupturam. Item suppuratio-
nē phlegmonis, & acres ac mordaces humores huc delatos. Deprehenduntur renes

exulcerati

A exulcerati dolore in lumbis cum grauitate, & sine impedimẽto vrina redditur, id quod in vesicæ vlceribus non fit. Vrinæ quoque pus commixtum reperitur, carnosis particulis, aut pilis innatantibus iuxta Hippocratis sententiam, qui ita scriptum reliquit: *Si sanguinem aut pus mingant, aut renum, aut vesicæ exulcerationem significat.* Et statim post hæc: *Quibus in vrina crassa exsistente caruncula, parua aut veluti capilli vna exeunt, his a renibus excernuntur.* Permistum vero etiam cum vrina in vesicæ vlceribus pus est, sed dolor ipse, mox locum, vnde illud procedit, demonstrat. His itaque apparentibus æger cruditates vitet & satietatem. Ne quid igitur crudum in cibo accipiat, & neque quod ægre concoquitur, aut facile corrumpitur, aut inflationes parit. In primis autem ab iis abstineat, quæ facile acescunt. Item omnia acria & feruentia, & quæcunque bilem gignere possunt: Signa. 4 Aph. 75. Victus.

B vt est sitis, multa abstinentia, inedia, labor, ira, solicitudo, exercitatio, vigilia, & immodica condimenta. Vitanda vero maxime erit immodica equitatio, & omnis vehemens concitatio: non minus tamen iis perpetuum ocium, & balneorum assiduitas. Vtendum pane recenti, & decenter apparato. Carnibus volucrium montanarum, hœdis quoque, & similibus teneram carnem habentibus. Piscibus saxatilibus, squamosis, in craticula assis. Cancri præterea fluuiales, sorbitio ex ptisana, & amylum cum lacte coctum mirifice confert. Dandum & lac ouis permixtum, iusculumque gallinaceum pingue. Oua etiam sorbilia per se conueniunt. Ex oleribus autem *maluæ, intyba, rumices, portulaca & lactuca conducunt.* Omnia tamen hæc cocta. crudi enim nihil, vt dictũ est, æger sumere debet. Et fructibus vua passa nõ incommoda est, & nuces pineæ: amygdalæ etiam, decorticatæ tamen, & probe mundatæ. Multus potus, & meracior vitandus. A frigidæ quoque potu in totum abstinendum. Frigidum enim, vt ait Hippocrates, vlceribus inimicum. Pro potu vtatur vino diluto, ac parum adstringente: aut lac caprinum, aut ouillum, aut amygdalinum bibat. Coitus non solum vlceribus, verum etiam omnibus aliis renum malis infestissimus, potissimum vbi senes, & natura imbecilliores eo vsi fuerint. Vitanda ea, quæ vrinam cient. Balnei, vt dictum est, rarus sit vsus. Naturales vero, & sponte natas aquas experiri non inutile fuerit, maxime aluminosas, sulphureasq;. Frigida lauare commodissimum est: supra modum enim vlcerationes ægre sanabiles tum externas, tum internas destruit. Conferent etiam naturales aquæ post matutinam deambulationem potatæ. Curandi ratio, vbi propter acres & mordaces humores vlce-

C ... 5. Aph. 20. Curatio.

D ra renum accidant, ab eorundem humorum vitiosorum & erodentium purgatione auspicanda. Qui vero sic afficiuntur, eos vomitu quoque vacuare oportet. Non autem ad vitiosos duntaxat humores vacuandos confert vomitus, verumetiam si quis singulis mensibus audacter vomuerit, is renum vlcus, & quicquid inde mali accidere potest, dissoluet: humorum siquidem motum in contrarium auertet. Sunt etiam interea propinanda medicamenta, quæ morsus acrium humorum obtundunt, vt est *malua, intybum, rumex, portulaca, semen melonum, cucumeris, & cucurbita, serapium violaceum, rosaceum, nymphea,* & eorundem *sacchara.* Ceterum vitiosis humoribus vacuatis, aqua mulsa bibenda, aut decoctum fœnograeci cum melle, aut cucumeris, aut maluæ, aut melonum semen cum hydromelite. Lac præterea cum melle præbendum, recens mulctum & calidum: ad Vomitus. Morsus obtundentia Medicamenta. Purgatio vlceris.

E vlcera enim purganda conducit. Serum item caprinum, decoctum hordei, vuarum passarum, & glycyrrhizæ: quæ quidem, perinde atque eius succus, mirifice confert. Quum vero iam purgata & munda fuerint vlcera: quod inde tibi palam fiet, si neque tectorium vlceri obductum cum vrina excretum apparet, neque pus excretum est fœculentum, sed subalbum, leue, æquale, & paucum: tunc ea quæ reficcant, adstringunt, & glutinant medicamenta adhibeantur. In quem sane vsum datur bolus armenius, gummi, tragacantha, amylum, terra lemnia, & similia alibi commemorata. Præter cetera tamẽ mirifice confert is puluis, qui accipit: *Terræ lemniæ, boli armenii, vtriusque drachmam vnam & dimidiam. Tragacanthæ, spodii vsti, vtriusque drachmam vnam. Amyli, nucum pinearum tostarum, vtriusque drachmam dimidiam. Seminum lini, cucumeris repurgati, melonum, singulorum drachmas duas. Seminis apii, scrupulos duos. Sanguinis draconis.* Conterantur Glutinantia. Puluis.

F singula, inque puluerem redigantur tenuissimum, de quo dentur quotidie ægrotanti drachmæ duæ cum lacte recens mulcto. Porro extrinsecus quæ renes exsiccare ac roborare possunt, admoueantur emplastra, cerata & vnguenta ex oleis rosaceo, myrtino, farina hordei, thure, mastiche, rosis purpureis, similibusque composita, quorum Renes exsiccantia & roborantia.

formulas e superioribus petent studiosi. Plura remedia alia infra in capite *de vlceribus vesicæ* recensebimus. A

De Diabete. CAP. XL.

Diabetes quid. διαβήτης.

DIabetes *diuturnum est vitium circa renes consistens, multam sitim inducẽs: vnde quoque διαβήτην Græci idem vitium nominant: vna cum hoc quod quicquid bibitur, simul vt & quale assumtum est, per vrinam redditur.* Quidam hoc vitium, *vt testatur Galenus capit. vltimo libri de symptomatum differentiis*, vrinæ fluorem, & ὕδρωπα εἰς ἀμίδα, id est, aquam inter cutem ad matulam vocant.

Caussæ.

Origo ipsius ex retentricis renum facultatis imbecillitate contrahitur, attractricis vero tãto robore, vt totum corpus ob immodicum calorem exhauriat. B Immodicus itaque calor, vt renes attrahant efficit, idem vero relaxando retentricem ipsorum facultatem, dissoluit. Renum itaque proprium malum Diabes exsistit, quo videlicet imodice humorem appetunt ægrotantes, ipsumque ptopter debilitatẽ retentricis in eis facultatis continere non possunt, sed eum aceruatim in vesicam excernunt.

Signa.

Concomitatur ægros pertinax sitis, neq; vlla satietas ex alicuius liquoris exhibitione contingit: ideoq; assidue potum assumere coguntur, ptopterea quod citissime per vrinam expellatur id quod ingestum est. Viscera etiam ægrotantibus vri videntur, intumescunt lumbi, testes, & coxæ. Quod si amplius adhuc mordens caliditas in visceribus augeatur, superior venter corrugatur, & venæ in ipso eleuantur, vniuersum habitum gracilem habent, & tabes totius corporis grauis accedit.

Curatio.

Ceterum curationis scopus in iis consistit, vt humorum acredinem obtundamus, sanguinemque, ac cum eo pexmixtum serosum humorem ad motum tardiorem reddamus, & renum intemperiem corrigamus. C Mox itaque vbi cœperit vitium, nondum ad perfectionem progressum, optimum est gibbeti venam secare, reulsionis gratia, & moderate sanguinẽ auferre. Vtendum etiam mediocriter vrinam cientibus, quæ vitiatum, inque renes imbibitũ humorem expurgent. Quod si vero inueteratum sit malum, neque venæ sectione vtendum, neque quicquam quod vrinam mouet exhibendum. Hæc enim corporis tabem & colliquationem, quæ sponte sua in hoc malo accidit, accelerant. Concidunt enim inueteratis vires, & ex venæ sectione totũ corpus acrius redditur, & vrinam cientia in ipsis multiplicant, augentque malum. Maximum vero ac præcipuum eius vitii remedium est, vt quod potum est, statim remoueatur. D Sic autem per quam frigidus potus ipse,

Victus.

quandoquidem reliqua etiam victus ratione frigidiore vti conueniat. Cibi igitur exhibendi boni succi, quique difficulter commutati possunt, & mordacitate careant, aut qui mordacitatem & acrimoniam obtundere valeant: vt sunt oua sorbilia, alica ad sorbitionis modum apparata, carnesque porcinæ macræ plurimum coctæ. Neque vero incommode exhibetur eis caseus recens compactus, salis expers: & lac per silices, aut ferrum ignitum scissum, seroso ademto humore. Pro sorbitione etiam, ptisanæ succus frigidus probatur. Ex oleribus autem *intybum, lactuca, & portulaca.* Ex fructibus *pyra, poma, mala punica.* Inter pisces, saxatiles conueniunt. Vinum bibendum rufum, crassum, aqua amplius dilutum, ad salsuginosorum humorum, qui sitim inferunt, prolutionem. E Vinum enim corporis temperaturam ad dulcorem permutat. In potu quoque exhibendus succus malorum granatorum, succus medicatus e ribes, aut oxyacantha.

Medicamenta.

Quod ad medicamentorum rationem attinet, polygoni seu sanguinariæ succus recte ipsi, ex vino nigro propinatur. Symphytum item, palmularumque & baccarum myrti, pyrorumque decoctum. Serapia rosaceum, myrtinum, & similia. Pastilli quoque e spodio, ex polygoni succo, aut vino nigro propinandi.

Localia.

Extrinsecus hypochondriis, lumbis, & pectini illitiones, cataplasmata & cerata refrigerãtia adhibenda: qualia sunt quæ ex aceto rosaceo, *polenta, lactuca, lenticula palustri, parietaria, foliis vitis, portulaca, & similibus conficiuntur.* In quem etiam vsum proderit inunctio, *ex oleis, rosaceo & myrtino: aut illitio e succo solani, aut pampinorum vitis facta.* Farina quoque hordeacea, aceto & rosaceo subacta, cataplasmatis modo hypochondriis imponenda. F Vtendum denique hoc emplastro, quod habet:

Emplastrũ.

Farinæ hordeaceæ vnciam dimidiam. Pampinorum vitis extremitatum falsicum, bursa pastoria, singul. manipulum dimidium. Corticum granatorum, drachmas duas & dimidiam. Portulacæ, manipulum vnum. Seminis cotoneorum, drachmam vnam. Rosarum purpurearum, manipulum vnum & dimidium. Ebulliant singula in

aqua

A aqua, donec ad mellis crassitudinem, perueniant. Deinde addãtur *olei rosacei, vnciæ duæ, Olei myrtini, vncia vna. Denuoque bulliant, & fingatur emplastrum.* Ex iam commemoratis potest fieri ceratum, adiectis *hypocisthide, acacia, bolo armenio, resina & cera.* Porro sudores quoque excitandi erunt, vt scilicet vitiosi humores ad exsudationem vertantur. Optima vero est in dolio facta ex herbis aut aliis rebus calidis euaporatio ad sudandum, eo modo facta, vt caput extra dolium promineat. Vel vas aqua calida plenum pedibus ægrotantis, inque lectulo decumbentis admoueatur, atque sudor eliciatur.

Sudorum euocatio.

De vesicæ calculo. Cap. XLI.

B GEnerantur in vesica lapides pueris frequentius, quam ætate prouectis: voraces enim sunt pueri, & perpetui motus, ac cibis vtcunque oblatis & nociuis vtuntur, neque horam cibum capiendi seruant certam & ordinatam. Quinetiam priusquam prior assumtus cibus concoquatur, alium ingerũt, ideoq; cum vehementius a cibo moueantur, fit vt crudus & incoctus in venas cibus distribuatur. Mollia autem cum sint adhuc illorum corpora, & quæ facile cedant, ob id obturationem circa renes non perferunt. Quum vero crassissima vrina in vesicę amplitudinem perferatur, ibidem veluti fex vini & limus aquæ subsistit, ac postea propter caliditatem, qua pueri præditi sunt, desiccata & firmata lapidescit, id quod extrinsecus etiam in aquis suapre natura calidis, & in vasis in quibus quotidie calefit aqua, accidere conspicimus. Hinc est quod aquæ impuræ,

Pueri lapide vesicæ magis laborant quam renum.

Caussæ.

C & multo limo refertæ, item quæ duriores & vehementer frigidæ sunt, lapidis in vesica generationem adiuuant. Duæ itaque potissimæ generationis lapidis in vesica caussæ sunt, crassities vrinæ, & puerorum calor. Quod Hippocrates etiam *lib. 6. epid. par. 3. aph. 21.* iis verbis innuere voluit, *Considerandum*, inquit, *an a mictione facta concretio puerulis magis, eo quod calidiores sint, accidat.* In cuius quidem sententiæ explicatione quæ annotauimus in nostris commentariis, sane multa ad institutum facientia reperient studiosi. Error vero quorundam qui perpetuo lapidem vesicæ a renibus initium capere putãt, iam dictis Hippocratis verbis exploditur. Experientia etiam cõstat, multos pueros calculo vesicæ laborare, qui renum lapide antea nũquam affecti sunt. Quare Fernelium, & eos, qui huius sententiam sequuntur, in errore versari notius est, quam vt pluribus a nobis

Error quorundam refutatus.

D ostendi debeat Pruriunt laborantes calculo vesicæ crebro, & vrinas crudas mingunt, & subalbidas, sedimentum arenosum, atq; contrectant pudenda, quę etiam intenduntur, ac continuo ad mingendũ vrgentur, stillicidioque vrinæ vexantur. Curatio huius vitii eadem fere est, quæ renum quum calculo laborant. In eo tamẽ diuersa, quod validiora requirant medicamenta lapidis vesicæ: & quod vesicæ adhibenda sunt, quæ renibus alias admouerentur. Lapides autem in vesica oborti, iis potissimũ medicamentis atteruntur, *semine nimirum & radice fœniculi, smirnii, granis pæoniæ nigris, artemisia, chamamelo, althea radice & semine, sio, adianto, rumicis radice, lapidibus spongiarũ, lithospermo, rusci radice & semine lapide, qui ab agris cũ lotio eiectus est, trito & potato semine xanthii, cortice capparis, abrotoni semine, hyacinthi, violæ albæ, apii, petraselini, & aliis iis similib. quæ vrinã ciere possunt, & quæ in*

Signa.

Curatio.

Lapides in vesica atterentia.

E *capite de renũ calculo sunt cõmemorata.* His coniungendũ laudatissimũ remediũ, passer troglodytes, qui minimus passerculus est, iuxta sepes & muros victũ quæritans, vt *Aetius & Paul. tradunt*, caudã semper subrectã & albo colore retro interpunctã habẽs: iuxta summũ alæ lineamentũ cinerei coloris. Hic sane totus sale conditus, & crudus in cibo sumtus, morbum perfecte sanat. Calculos enim iam creatos per vrinam expellit, in posterumque generari prohibet. Sanguis denique hircinus ad calculos tum renum, tum vesicæ præsens remedium est. Nam præexsistentes soluit, atque per vrinam excernit, & vt alii amplius non generentur prohibet, ac dolorem sedat. Præterea si vesicæ lapides per vrinæ meatum excerni haud possunt, sed illic sunt obturati & impacti, atque adeo vrinę suppressionem efficiũt, ægrum supinum decumbere oportet, ita vt coxarum par-

Passer troglodytes.

F tes magis sursum vergant, indeque huc atque illuc multiformiter commouere, quo ex meatu excitat lapis, post vero ita adhuc supinum & positu sursum vergentem mingere iubere. Si vero neque sic excernere queat, per catheterem instrumentum vrinam prolectare: deinde ea, quæ lapidẽ in vesica atterere valent medicamẽta exhibenda. Quod si neque per hæc curatio procedat, ad sectionem veniendum erit. Lapide igitur hac vel

NN 3

illa ratione exacto, victus ratio constituenda est eiusmodi, ne subinde renascatur, quam A in capite *de lapide renum* descripsimus.

De sanguinis ex vesica eruptione, & grumis eiusdem. CAP. XLII.

Caussae. Signa.

RVmpi nonnunquam in vesica venam accidit, atq; tum partim quidem sanguis foras mittitur, partim vero intus condensatur. Sanguine vero condensato, & grumis iam coactis, aeger animo linquitur ac pallescit, pulsusq; exiguos & obscuros & densos habet, moerore angitur, refrigeratur, viribusque destituitur. Quum vero grumus aliquando in vrinarium meatum inciderit, tum is etiam vrinae excretionem supprimit.

Curatio.

Porro quam celerrime, velut etiam in aliis sanguinis eruptionibus, auxilium ferre oportet. Quapropter si nihil prohibeat, venam in gibbero secare, partita sanguinis detractione conuenit, vt hac ratione saepe & paulatim sanguis detractus reuellatur. B Aegri vero in decumbendo, sursum versus collocentur, & coxendicibus ipsorum leuandis, & simul refrigerandis spongiae posca imbutae subdantur. Extremae quoque partes constringendae, & pecten ex spongiis posca imbutis irrigandus. Vrgente malo summe prosunt cucurbitulae iliis ac lumbis affixae. Post irrigationes cataplasmatis ex poligono, rubo, plantagine, balanstiis vtendum. Item ceratis ex *hypocistide, acatia, boloarmenio, terra lemnia, sanguine draconis, & iis similibus in capitibus, de sanguinis sputo, & dysenteria commemoratis*. Vesicae infundendus polygoni, plantaginis, aut millefolii succus, commixtis *acacia, boloarmenio, pastillis e spodio, & similibus*. Insessus etiam ex consimili materia constructi conueniunt. Nam & posca, & lentisci decoctum, itemque rubi, ac similium eis conne- C nit.

Sanguinem educentia medicamenta.

Danda quoque in potu medicamenta eductioni sanguinis apta, vt sunt *rheum ponticum tenuissime tritum, & paeonia grana rubra duodecim, terra lemnia, hippuris, centaurii magni radix, thuris cortex, & similia.*

Grumos sanguinis dissoluentia.

Ceterum quibus sanguis in vesica in grumos cogitur, primum tentandum est vt medicamentis conuenientibus dissoluatur ac diffundatur. In potu itaque praebenda est artemisia, elichrysum, absinthium, abrotonum, tamenta vitis, raphani semen, leporis aut hoedi coagulum, vnumquodque cum oxymelite. Imo ipsum oxymeli per se exhibitum, mirifice prodest: grumos enim dissoluit, vt subinde paulatim cum vrina prodeant. Extrinsecus autem balnea, vnguenta, irrigationes, & alia quae relaxandi vim obtinent adhibenda, quae sane singula ex capite, *de renum calculo* sunt petenda.

Ceratum.

D Praeter cetera vero ceratum hoc plurimum confert, quod accipit: *Oleorum liliacei & chamaemelini, vtriusque vnciam vnam & dimidiam. Calaminthae, cumini, foliorum sambuci, singulorum drachmas tres. Bituminis iudaici, ammoniaci, vtriusque drachmas duas. Coaguli leporis, drachmas tres. Abrotani, farinae seminis foenograeci, vtriusque vnciam dimidiam. Ambar subalbidi, sperma ceti vocant, drachmam vnam.*

Ambar subalbidum.

Cum resina & cera quod satis est, fiat ceratum, quod pectini imponatur. Quod si hoc modo nihil proficias, sed vrina supprimatur, necessitatem inducet catheteris adhibendi. Per quem vbi vrinam eduxerimus, rursus quae dicta sunt in potu exhibeamus, & extrinsecus quae grumos dissoluant admoueamus. Si vero neque sic grumi dissoluantur, ad sectionem haud secus, quam vesica calculo laborante veniendum.

De phlegmone vesicae. CAP. XLIII. E

Signa.

MOrborum qui circa vesicam oboriuntur grauissimus, & maxime mortalis phlegmone exsistit. Consequuntur aegros haec signa. Febri acuta infestantur, vigilant, delirantes aliena loquuntur, vomunt biliosa pura, & vrinam reddere non possunt. Durus fit pecten, & pubes cum vehementi dolore, & egerendi appetentia, veluti in tenesmo fieri solet. Quod vero egeritur tenue est, & subsidentiam non habet. Aliquando etiam inflationes sequuntur, & aluus adstricta est, intestino recto a phlegmone vesicae compresso.

Curatio.

Sic laborantibus, si nihil aliud prohibeat, citra cunctationem venam poplitis secato, vel ex malleolis sanguinem detrahito. Victus quoque ratione, perinde atq; in aliis phlegmonibus, tenuem adhibeto. Vino denique abstinendum, atq; aqua in qua parum cinnamomi decoctum fit vtendum. Extrinsecus ea sunt adhibenda, quibus leniendi ac F mitigandi dolores potestas inest. Quapropter oleo in quo anethum, lini semen, interdum etiam ruta & althaea incocta sint, vesicae locus irrigandus. Frigida autem & reprimentia medicamenta prorsus admouere non oportet: idq; primum, quod vesica nerosa admodum fit. frigidum enim, Hippocrate teste, inimicum neruis. Dein, q; frigida

5. Aph. 15.

occludant

A occludant & stringant, atq; adeo vrinæ suppressionem, quæ huic vitio sua sponte accidit, augeant. Postremum, quod frigida, ne humores phlegmonem efficientes discutiantur aut concoquantur, prohibeant. Quare potius mediocriter calida sunt admouenda, quæ quidem dolorem leuare possunt, vrinæ fistulam & meatum laxare, atque phlegmonem discutere. Clysteribus quoq; lenibus ac mollibus aluus subleuatur, & post stercorum eductionem oleum anethinum, aut tale aliquod, leniendi doloris gratia iniiciatur. Præstet autem & papaueris calycem simul cum oleo incoquere, & adipem anserinum aut gallinaceum recétem in ipso oleo eliquatum simul infundere. In vehementiori dolore solutam in oleo anethino drachmam vnam pilularũ de cynoglossa infundere oportet: aut opium cum myrrha & croco lanę illitum in podicem indere. In deco- Clysteres.

B ctũ itẽ seminis lini, fœnugræci radicis altheæ seminis dauci, & similium insideat æger, admoneaturque quo in aqua decocti desidens mingat. Vesica enim non satis robusta est ad amplectendam expellendamque vrinam: quare ipsum ęgrum, aut aliquem ex adstantibus scite ac placide pectinem premere oportet, neque id vltra modum, ne dolor inde intẽdatur. Ceterum post clysteres & insessus, fomentis etiam per aquam calidam, & oleum in vesicis bubulis aut aliis vasculis semiplenis admotis, vtendum: aut sacculis, *vt in cap. de pleuritide est ostensum.* Quod si neq; sic vitium cesset, cucurbita vna cum scarificatione locis afflictis affigenda erit. Porro abstinendum ab iis, quæ vrinam vehementer citant, potioque multa vitanda. Vbi euidens declinatio apparuerit, ad ea quibus discutiendi & emolliendi vis inest, de quib. iam sæpe dictum est, transeundum. Catheteris Fomenta. Catheteris immissio.

C immissione vesica phlegmone laborante non facile vtendum, in viris potissimum: cum enim non nisi laboriose immitti queat, dolores exacuit, & plegmonem auget, verum in mulieribus ipsum adhibere nihil absurdum: breuis enim ipsis vrinæ meatus exsistit, & recta situs: vt citra dolorem hoc molimen admittant. Si vero vrinæ suppressæ periculum admodum vrgeat, necessario in viris etiam ad catheteris vsum confugimus: non sane quod mali molestiam tollat, sed vt potius vrgentem vrinæ suppressionem corrigat, & a præcipiti periculo liberet. Post vrinæ prolectationem rursus ad auxilia, quæ dolorem leuant, veniendum, vsquequo phlegmone soluatur aut suppuretur. Solet autem sæpe phlegmone repente solui, erysipelate iuxta cutis superficiem oborto, & permanente, neq; rursus intro recurrente. Imo & vrina multa eiecta sæpe iudicatũ est malum. Ni-

D hilominus tamen etiam si hæc apparent, iisdem remediis insistere oportet: quandoquidem vt plurimũ tensione perfecta cõtinua oborta, cõtinuæ exacerbationes fiunt, & mali cõstitutio diuturna. At vero vbi periculosæ accessiones cessarint, & morbi cõstitutio iam fuerit inueterata, ad vnguenta quæ humores ex profundo euocant, & transferunt, & ad emplastra, quæ cutem rubefacere possunt, transeundum est. *De quibus alibi diximus.*

De vlceribus vesicæ, & eius ceruicis. CAP. XLIV.

Exulceratur vesica aut propter abscessum, aut tuberculum quod præcessit, aut rupturam, aut fluxionis erosionem, aut aliam similẽ ob caussam. Ægros comitatur dolor vesicæ acutus omni quidẽ tẽpore mictionis, & excrementis puris. Et vbi sordida fuerint vlcera, fœculenta simul excernuntur, & mucosa, & quæ crassam subsidentiam instar Caussæ. Signa.

E farinæ habent. Interdum autem & pelliculæ tenues instar foliorum & lanarum cum vrina excernuntur. Si vero serpendo depascant vlcera, subcruenta excernuntur, & saniosa, & fœtentia. Ad hæc accedunt difficultas emittendæ vrinæ, & pudendi arrectio ac petulantia. Dolor vero non solum cum vrinæ meatus fuerit exulceratus, sed & quum in profundo exulceratio consistit. Cognoscetur autem num in profundo exulceratio sit, aut iuxta vrinæ meatũ, fistulamue, ex eo, quod si in amplitudine vesicæ fuerit, dolor circa pubem consequatur. Sin iuxta ceruicem vesicæ vlcera exsistant, tempore mictionis tantum, & maxime vbi mingere inceperint ac desierint, dolor sentitur: atque id amplius contingit, si vrina sit acrior. Qui hoc vitio affliguntur, ii aut assidue decumbunt, aut erecti stare nequeunt, neque reclinati quiescunt. Ab immenso

F ac continuo dolore febribus, vigiliis & colliquatione perimuntur, alii quidem citius, alii tardius. Ceterum insanabilia, aut saltem curatu difficilima sunt vesicæ vlcera, tum quia ipsa neruosa est, tum etiam, quia vlcera eius vrina, quæ natura acris est, assidue contingat, atque adeo erodat, nec glutinare permittat. Etsi enim plurima excernitur vrina, tamen vniuersa vesica vacuari non potest, sed semper ex vrina quippiam in ipsa relin- Insanabilia, aut saltem curatu difficilima cur vesicæ vlcera.

quitur, quod assidue vlceta contingit. Imo cum vrinæ copia vacuatur, tum vesica contrahitur atq; concidit: vt quod in ea relictum est quantumuis exiguum, idipsum omnes eius partes contingit. Verum cum sæpe etiam præter exspectationem quædam eueniant, cura aggredienda est, per quam, si nihil aliud certe accessorii dolores minuentur. A

Curatio.

Lactis potus

Primum igitur persuadendum est laboranti, vt decumbat, & in lecto quiescat, idque maxime vbi febres simul adsunt. Deinde remedia febribus intermittentibus adhibenda. Maximum vero hic fuerit lactis præsertim asinini, aut caprili, pauco ad recto melle potus, neq; post vllum aliud remedium secundo loco id habendum. Nam & asperitates lenit, & vlcerationes eluit, malumque extergit. Reliqua vero victus ratio talis sit, qualis ea quæ in renum exulceratione adhibetur, per medicamenta etiam ægrum consolari oportet, ne vrina acris generetur, quæ mordeat & irritet vlcera. Et si quidem cum phlegmone exulceratio consistat, cataplasmata ex lini semine, & fœnugræco, aliaque quæ supra in capite *de vesicæ phlegmone* dicta sunt, apta erunt. In hunc vsum in vesicam, *Paulo auctore*, mulsa dilutissima infundenda est, vel lac cum paulo mellis, aut cum cucumeris semine, seu candido oui liquore, tum pompholyge. Porro si exulceratio pascendo serpat, subadstringentia extrinsecus imponenda sunt medicamenta, atque hæc quidem calida, vt scilicet ob calorem partes circum dolitantes leniendo iuuent, ob potestatem vero ipsorum vicinos locos exulcerationem depascere prohibeant. Sunt autem adstringentia medicamenta, *galla, malicorium, alumen, acacia, hypocisthis, & similia, sæpe antea & alibi nobis commemorata*. Vtendum etiam iis, quæ per catheterem infunduntur medicamentis. Infundendum autem exulceratis, atq; adeo exasperatis locis lac recens mulctum, aut optimum rosaceum tepidum. Si vero nihil horum adsit, aqua dulcissima tepida assidue infundenda, mordacitatis potissimum tempore instante. Per sedem quoque ptisanæ succus, aut decoctum ex *semine lini, cucumeris decorticati, fœnugræci, malua, aut lac cum rosaceo infundendum*. Porro vbi clysterem adhibere vis, ei qui vesicam habeat affectam, non supinum ipsum decumbere oportet: non enim permittit vesica infusum intra transire, vtpote recto intestino incumbēs: verum in genua pronum reclinare hominem oportet: atq; ita infusum adhibere. In hac enim situs figura vesica secedit, & intestinum laxat quo infusum assumere queat. Frequenter autem & in aquam calidam desideat æger, & in decocta relaxantia: nam hæc dolores leniunt. Atqui vbi vlcera iam pascendo serpunt, per catheterem in vesicam iniicienda sunt, quæ depastionem sistere possunt: vt sunt *acacia, hypocisthis, terra lemnia, bolus armenius, & alia paulo ante commemorata*. Quod si vero sordida sint vlcera, medicamēta infundenda sunt, q̄ expurgādi & abstergendi facultatem obtinent: velut est *mulsa dilutissima, vel lac cum paululo mellis, vel cum cucumeris seminis decorticato*. Si vero acrimonia consequatur, & mordacitas, lac recens mulctum cum optimo amylo infundatur, aut Pompholyx plurib. aquis elota & exsiccata, atq; subinde cū lacte diluta. Cū vero expurgata fuerint vlcera iuuare oportet vt ad cicatricē perducantur, atq; id per insessus adstringētes, & eiusdē facultatis emplastra, fomēta, & irrigationes. Ceterum si multo tēpore exulceratio duret, quemadmodū magna ex parte accidit, tunc sane & exacerbationes, & interualla, siue remissiones ægros apprehendunt. Quare in exacerbationib. quidem cataplasmata & irrigationes leniendi vim habentia admoueantur. Remissionis vero tempore, iis quæ malum destruere possunt vtendum. Pectini itaq; rubefacientia ac sinapismi imponantur, ac victus ratione viribus reparandis idonea æger vtatur. Quod si non mansuescat vitium, crustas circa pubem infligere oportet, aut per medicamenta, aut per ferrum, sinereq; vt multo tempore vlcera se per effluxionem expurgent. B C D E

Adstringentia medicamenta.

Decubitus forma eius cui clyster adhibetur.

Dolorem leuantia medicamenta.

Non inepte vero medicamenta dolorem leuantia in potu exhibueris, si vehementes instent dolores. In hunc sane vsum, præter cetera q̄ alibi produximus, conueniunt pastilli de halicacabo cū opio. Plurimum etiam exulcerationis dolorem mitigāt *semen cucumeris, malua, papaueris albi, tragacantha, amylum, nuces pineæ, & amygdala*. Potest itaq; hoc medicamentum exhiberi, quod accipit: *Sachari violacei, vncias tres: Seminis maluæ, drach. duas. Quatuor seminum frigidorum maiorum, sing. drachmam vnam. Glycyrrhizæ rasæ, drach. vnam & dimidiam. Gummi, scrup. duos. Boli armenii, drach. dimidiam. Pastillorum e terra lemnia, drach. vnam. Cum serapio e glycyrrhiza vnitatem coeant.* De eo quotidie in aurora exhibeatur quantitas nucis auellanæ. Porro in vesicam quoq; iniicienda, quæ dolores leuant, & exulcerationem sanant medicamenta. F

Mistura.

De

A

De stillicidio urinæ. Cap. XLV.

Στραγγουρία Græcis, *stillicidium urinæ* Latinis dicitur: & nihil aliud est, quam *ubi paulatim & guttatim urina destillat, atque assiduam ad mingendum irritationem facit.* Accidit propter urinæ acrimoniam, vel exulcerationem vesicæ, vel abscessum iecoris aut renum, qui ruptus, pure ad vesicam translato, propter acrimoniam eiusdem, assiduam ad mingendum irritationem inducit. Porro acrimoniam esse caussam iudicabis, si urinæ biliosiores sint, totusque corporis habitus, vel etiam reliquæ notæ, bilem testantur, & mordacitas circa vesicam contingat. Vesicæ autem exulcerationem, perinde atque renum & iecoris abscessum ex notis in superioribus commemoratis cognosces. Si itaque ob acrimoniam urinæ stillicidium accidat, tum sane exsuperantem vitiosum humorem quam celerrime purgare oportet. In quem usum præter ea, quę iam sæpe dicta sunt, mirifice confert serum lactis cum casia fistulari, aut aliud medicamentum, quod bilem educit. Humore bilioso vacuato, cibis contemperantibus, & acrimoniam obtundentibus utendum: ut est *ptisanæ cremor, malua, lactuca, portulaca, viola, cucumeris ac melonis semina, & eiusmodi, nempe aqua hordei, aut palmularum, siue radicis glycyrrhizæ decocto.* Ab omnibus autem acribus & salsis omnino abstinendum, vino præterea, exercitiis, ita, & tarda comestione: hæc enim omnia bilem in corpore acceruant. Piscibus utendum saxatilibus; & balneo aquæ dulcis, quod mirifice humores vitiosos contemperare solet. In potu plutima aqua dulcis calida exhibenda, aut decoctum hordei, cum serapiis violaceo & rosaceo. Vinum vero, ut dictum est, non præbendum, nisi dulcius, & dilutum. Optimum est etiam ipsum lac calidum potatum. In summa, quod ad victus artinet rationem, utendum cibis humectantibus, ac aluum emollientibus iusculis. Oleribus igitur lactuca, buglossa, malua, & portulaca vescendum. Ceterum æger assidue ad mictionem cogendus. Si enim acre recrementum diutius in vesica moretur, partes ipsas erodit, & exulcerat. Quinetiam ad obtundendam humorum acrimoniam medicamentum, quod in fine capitis præcedentis descripsimus, porrigendum. In eundem usum præbendum decoctum *glycyrrhizæ, cum serapio violaceo, nenuphatino, & intybaceo,* aut puluis ille qui habet: *Seminum melonis excorticati, citruli, cucumeris, sing. drach. tres. Seminum cucurbitæ, portulacæ, lactucæ, singul. drach. duas. Rosarum purpurearum, drach. unam. Succi glycyrrhizæ, glandium, utriusque drach. unam & dimidiam.* Terantur singula, & fiat puluis tenuissimus, de quo detur quotidie pondus *drach. unius* & dimidiæ in aurora, ex serapio e glycyrrhiza, aut zulapio violaceo, aut rosaceo. Supra modum etiam conducit terebinthina resina, lota in aqua stillatitia rosacea, aut intybi, nucis ponticæ magnitudine, aliquando duarum triumue accepta. Hæc enim, *ut testatur Galenus lib. 5. de tuenda sanitate,* non solum aluum citra noxam soluit, atque adeo acres humores ab urinariis meatibus auertit, verum etiam viscera, renes potissimum, abstergit. Et fuerunt qui huius tantum usu sanitatem recuperant. Non parum etiam prosunt clysteres ex decocto hordei, maluæ, violarum, altheæ, foliorum salicis, nympheæ, & aliis supra commemoratis parati, adiectis casia fistulari, sacharo, & oleis violaceo & rosaceo. Quod si vero acrimonia adhuc augeatur, etiam per colem lac ipsum cum amylo in vesicam iniiciendum. In eum etiam usum decoctum papaueris albi iniicere oportet. Extrinsecus pubes oleis, violaceo, nympheæ, adiecta succi semperuiui exigua quantitate inungenda. Si vero stillicidium urinæ ob vesicæ exulcerationem, aut aliam corporis partem male affectam, & se per urinam expurgantem accidat, manifestum est illis priorem curam deberi, sic tamen ut præsens malum haud negligatur. Curationes autem uniuscuiusque partis ex propriis locis ac capitibus studiosis petendæ erunt.

Strangūria. Caussæ. Signa. Curatio. B Victus. C Puluis. D Terebinthina ressina. Clysteres. E

De difficultate urinæ. Cap. XLVI.

Δυσουρία Græcis, *urinæ difficultas* Latinis appellatur. Et est vitium, in quo urina ægre & difficulter excernitur. Fit ob vesicæ imbecillitatem, atque adeo frigidam eius dem intemperiem, quæ actionem eius lædit. Interdum etiam propter pituitosos atque adeo crassos humores vesicæ ceruicem obstruentes accidit. Frigidam intemperiem, si a caussa extrinseca facta est, ex ægri sermonibus cognoscere oportet, & urinæ tenuitate & albore. At si præter alborem etiam crassities in urina appareat, pituitosus humor censendus est qui vesicæ ceruicem, ut dictum est, obstruxit. Frigida intemperies per ea, quę calefaciunt curatur. Cibis itaque calefacientibus utendū, vino quoq; calido, & odora-

Dysuria. Caussæ. F Signa. Curatio frigidæ intemperiei.

mentis coudito. Medicamentis præterea vrinam cientibus, vt est *pastinaca probe cocta, fœniculum, apium, asparagus, hypposelinum, & similia.* Vrinam etiam commode cient cancri, & herinacei terreni. Carnem enim illorum exsiccare oportet, & drachmæ pondus in potu accipere. Aromatum deniq; decocta in potu exhibenda, aut antidota ex iis confecta, atque adeo ab illis denominata. Præter alia vero summe conferunt antidorus ex aniso, diacalaminthes, dialachæ, & diacurcume. Theriaca quoque in potu data mirifice conducit. Extrinsecus pectinem oleis calidis, *rutaceo, nimirum, anethino, irino, liliaceo, scorpionum, & de castoreo fouere oportet.* Admouenda etiam fomenta, & sacculi ex *chamamelo, abrotono, betonica, artemisia, ruta, calamintha, sabina, & similibus herbis compositi.* Ægrum etiam oportet in prædictarum herbarum decoctum desidere, ac imum ventrem contegere, & calefacere. Interdum etiam proderit per sedem earūdem herbarum decoctum, oleis admixtis calidis infundere. Si vero frigidus & pituitosus humor difficultatem vrinæ fecerit, tunc oxymelite vtendum erit, & decoctis hyssopi, pulegii, origani, thymi, & similium supra sæpe commemoratorum. Item vsus sit quoque fomentorum, irrigationum, & sacculorum calidorum, de quibus paulo ante, & in præcedentibus capitibus, diximus. Proderit etiam in cacochymia totius corporis, pituitam purgantia exhibere medicamenta. Præterea sine crassus humor, siue calculus, siue grumos, siue aliud eius generis obstruens vrinæ transitum impediat, catheterem indere ex vsu est, nisi particulæ, quod supra etiam monuimus, phlegmone impediat. A B

Fomenta.

Curatio pituitosi humoris obstruentis.

De suppressione vrinæ. Cap. XLVII.

Ischuria. 1. Caussa.

Ἰσχουρία Græcis, *suppressio vrinæ* Latinis, vitium est, *in quo ægris in totum vrina supprimitur, ac cohibetur.* Accidit hæc interdum propter vesicæ imbecillitatem, ea quæ in ipsa conti- C
1.
2. nentur arcte complecti ac exprimere nequeuntis. Interdum etiam obstructo inferiori
3. eius meatu, aut a crassis humoribus, aut lapide impacto. Nonnunquam vero superuenire solet vel a phlegmone, vel scytrho, vel alio quopiam tumore præter naturam, angu-
4. stiorem reddente meatum, vel etiam omnino obstruente. Quandoq; etiam ob carun-
5. culam, aut callum in meatu natum. Sanguis quoque in grumos concretus in vesica, sup-
6. pressæ vrinæ caussa exsistit. Pus item per ipsam vesicam a renibus, aut iocinore, aut alia quapiam superiori parte excretum, vrinæ suppressionem efficit, perinde atque humor,
7. crassus atque lentus. Accidit etiam interdum propter obtusum vesicæ sensum, vt non reddatur vrina, citra tamen expultricis facultatis læsionem, vbi scilicet proprii D
eius nerui patiuntur. Sic Galenus cuidam, torpēte ob affectos neruos vesicæ sensu, suppressam fuisse vrinam tradit. Quum enim inter dormiendum non sentiret homo vesicam impleri, ipsa extensa, nihil excernere potuit. Sic sanis etiam quibusdam accidit, aut vrgentibus negotiis, vel in concionibus, vel senatu, vel foro, vel conuiuio: tum enim retenta longo tempore vrina, extenditur vesica, atque vrina cohibetur, contractrice facultate læsa propter immoderatam tensionem. Imo quantum ipsius vesicæ amplitudo repleta circumtenditur, tanto angustior seipso fit meatus. Quæ omnia fusius prosequitur Galenus *lib. 1. de locis affectis, cap. 1. & lib. 6. cap. 4.* Ceterum si propter vesicæ imbecillitatem fit vrinæ suppressio, ex iis quæ frigidam eiusdem intemperiem notis monstrant cognoscitur. Si a crassis humoribus ex victus ratione quæ præcessit, deprehenditur. Siquidem in otio educatus multis cibis, qui crassos & lentos humores generare possunt, victus est. Si a lapide, ex notis quæ supra in peculiari eius capite dictæ sunt, agnoscendum. Si a phlegmone, aut alio tumore, dolore, febre, ac visu dignoscitur. Vbi ob carunculam aliquam, aut callum suppressio vrinæ orta fuerit, ex præcedentibus vlceris notis, & ex eo quod traiecto cathetere vrina vacuatur, intelligi potest. Immissus etiam catheter in ea videlicet meatus parte, vbi antea vlcus esse coniiciebatur, dolorem mouet, fractaque sub cathetere carne sequuntur cum vrinæ excretione & cruor & carnis fragmenta. Si grumi obturationē fecerint, sanguinis præcessit excretio & effluxio. Vbi vero pus obstruxit, ex præcedentium notitia scire licebit. Nam vel vesica, vel renes antea vitio aliquo laborauerunt, per quod tale tantumque pus colligi potuerit: aut in parte aliqua renibus superiore fuit abscessus, quo erupto pus in renes, & subinde in vesicam transsumtum est. Reliquæ caussæ e sermonibus ægrotantis possunt cognosci. Curandi ratio pro caussarum diuersitate variatur. Si enim propter vesicæ imbecillitatem vrinæ suppressio contingat, calefacientia, vt in ca. præcedenti est dictū, adhibenda erunt. Omnino enim si E F

Signa.

Curatio. Si propter vesicæ imbecillitatem.

A nim frigida intemperies, quæ actionem vesicæ deiicit, amouenda. Si autem a crassis & lentis humoribus vrinæ retentio oriatur, fomentis, insessionibus ac cataplasmatis ex herbis calidis & incidendi facultate præditis compositis, similique victus ratione curanda erit. Præter ea autem quæ in capite præcedenti de vrinæ difficultate commemorata sunt, ad vitii amolitionem vnice confert hoc vnguentum, quod habet: *Oleorum scorpionis, nardini, liliacei, sing. drach. tres. Sagapeni, bdellii, opopanacis, sing. scrup. duos. Pinguedinis anseris, anatis, vtriusq; drach. dimidiam. Radicis helenii, scrup. duos. Pulegii, calamintha vtriusque drach. dimidiam. Dissolutis gummi in vino, cum cera quod satis est, fiat vnguentum.* Vesicæ etiam iniiciendum per syringam oleum scorpionum, aut liliaceum, aut aliud quod crassos humores dissoluere ac incidere potest.

Si ob crassos & lentos humores.

Vnguentum.

Si a lapide aut grumis suppressa vrina fuerit, B curatio ex propriis capitibus petenda erit. Lapis enim qui meatum vrinarium obstruit, e loco mouendus, quemadmodum dictum est *cap. 41.* huius libri. Grumi vero dissoluendi, vt dictum est, *cap. 42.* Si propter phlegmonem vel alium tumorem præter naturam vrina supprimitur, curatio itidem ex propriis petenda capitibus erit. Quod si ob carunculam aut callum retenta vrina fuerit, balnea, & alia remedia relaxantia, ac vrinæ fistulam dilatãtia admoueantur, quorum formulas ex capite *de calculo renum* petantur. Quod si ita non procedat, ad cathetetum vsum confugiendum, perq; hoc ipsum instrumentum immissum vrinæ prolectandæ. Si propter obtusum vesicæ sensum vrina supprimatur, irritando admonere ac excitare eius actionem oportet, & per insessus, fomenta, & alia calida medicamenta, quæ torporem eius auferre possunt succurrendum. Vitandã C tamen sunt vnice ea, quæ vrinam mouent, ne scilicet copia eius vesica distendatur, atq; adeo contractrix eius facultas lędatur. Nitro pręterea, aut pediculo viuo, vrinario meatui imposito, aut alio quod excretoriam vesicæ facultatem irritare potest, vrina prolectanda. Excretoria etiam facultate affecta, *Galeno lib. 1. de affectis locis, cap. 1. teste*, æger sic figurandus, vt decliuis sit ceruicis vesicæ positus, ac manibus supra pubem admotis, vrina sensim, comprimendo tumorem præter naturam, expellenda. In sanis autem, quum ob negotiorum importunitatem vrina diutius retenta vesicam imbecillam ac debilem reddiderit, auxiliari ipsi oportet ambabus manibus supra pubem, *vt iam comprehensum est*, admotis, & vrina sensim ac paulatim exprimenda.

Si a lapide aut grumis.

Si propter tumores præter naturam.

Si propter carunculam aut callum.

Si propter obtusum vesicę sensum.

Si in sanis retenta fuerit.

De exulceratione pudendi. Cap. XLVIII.

D NAturalium ac pudendorum vlcera citra phlegmonem oborta, tam externa, quam interna medicamentis indigent, quæ vehemẽter & citra morsum resiccant, quod partes illæ corporis sint humidiores, & excrementis per eas expurgandis parata: cuiusmodi sunt *charta combusta, anethum, aridum vstum, & aloe arida in puluerem redacta*, quo sane remedio vix aliud præsentius reperies. *Radix* etiam *pistolochia*, quam vulgus herbariorum *rotundam* appellat *aristolochiam*, pręsens exulceratis pudendi remedium adfert. Porro inter composita medicamenta hoc est efficacissimum, quod habet: *Aloes socinorarie, drach. duas. Galle, drach. vnam & dimidiam. Sanguinis draconis, boli armenii, pompholygis, sing. drach. vnam. Radicis pistolochia, drach. dimidiam. Myrrha, scrup. vnum. Gummi arabici vocati, drach. duas. Aluminis vsti, drach. dimidiam.* Contritis omnibus fiat puluis subtilis, qui parE tibus exulceratis inspergatur. Quod si humidiora ac sordidiora vlcera fuerint, primum *dilutiore mulsa*, mox *lacte caprino* abstergantur. Quo peracto, puluere iam dicto vtendum, aut *lapide hamatite*, aut *malicorio*, aut *lemnia terra*, in puluerem redactis. Si simul phlegmone accesserit, hæc primum remouenda erit, linteis *in aqua stillatitia rosarum purpurearum, aut solani, aut aizoi, aut portulaca, adiecto oui candido*, madefactis, & loco laboranti admotis. Reliqua remedia ex aliis petenda capitibus erunt.

Aloe arida.

Puluis optimus.

Abstersio vlceris.

Phlegmone remotio.

De Priapismo. Cap. XLIX.

PRiapismus, *auctore Galeno libro 6. de affectis locis, capite 6. & 13. meden. method.* est, quum genitale membrum & in longitudine, & in latitudine augetur, nullo stimulante ad libidinem aut desiderio, aut acquisito calore. Quod si pudendi accidat palpitatio, tunc F Satyriasis dicitur. Appellationem autem hoc vitium accepit a Priapo, quem suapte natur huiusmodi pudendum habentem finxerunt & pinxerunt homines impii. Fit hoc vitium, *vt eodem in loco testatur Galenus*, vel ob arteriarum ora immodice patentia, vel vaporosum spiritum in fistuloso neruo ortum. Crebrius tamen ora arteriarum patentia sequitur. Quippe facilius est hæc distendi, quam flatuosum spiritum in neruo

Priapismus.

Satyriasis.

Caussæ.

fistuloso generari. Nam calfactis lumbis, par est vt arteriæ calidiores reddantur, & magis etiam pateant ipsorum ora: quamobrem non exiguam tunc spiritus essentiam in fistulosum neruum effundunt, qui paulatim impletus colem extendit, ita vt tota ipsius essentia in fistuloso neruo consistere videatur. Aliquando vitium hoc accidit iis, qui longo tempore præter consuetudinem a concubitu abstinent: atque hoc potissimum iis euenit qui plurimo sanguine abundant, & nō student vt multa exercitatione sanguinis abundantia dissipetur, vt *copiosius loco iam citato Galenus ostendit*. Qui hoc vitio laborant, perinde atque ii qui distensione neruorum correpti sunt dolent: inflatum enim & distentum pudendum conuulsionis modo afficitur. Sic conuulsi celeriter pereunt, nisi confestim eis auxilium feratur. Quum vero moriuntur, ventre inflantur, & frigidum exsudant. Curandi ratio pro caussarum diuersitate variatur. Si enim propter patentia arteriarum ora, atque adeo earundem caliditatem vitium accidat, protinus vena secta sanguinem mittere conuenit. Quod etiam faciendum erit, vbi vitium hoc comprehendit eos qui sanguine abundant, & longo tempore præter consuetudinem Venere abstinent. Secanda vero est vena nigra, quam mediam etiam vocant, non autem poplitis: quod hæc ad pudendum sanguis fluxum magis deducat: illa vero ab eodem magis sursum trahat. Vtendum quoque victu tenui, & a vino abstinendum. Cibum autem exhiberi frumentaceum paucum, atque omnino nihil inflantem, & sitim indicere, potuq; aquæ vti conuenit. Exercitium, frictioq;, spiritibus recte discutiendis adhibentur. Vacuationem etiam per vomitum moliri expedit. Aluum autem obturatam & adstrictam clysteri non admodum acri, qualis est, qui ex *beta, malua, & mercurialis decocto fit*, submollire oportet. A purgantibus autem medicamentis in totum abstinendum, ne deorsum trahantur humores. Eadem de caussa cauenda quoq; quę vrinæ ciendæ facultatem habent. In summa annitendum, vt ea medicamenta adhibeantur, quæ redundantiam vacuare, & sursum trahere, atq; adeo a pudēdo auertere humores possunt. Quod si diutius vitium durat ac prorogatur, cucurbitulæ cum scarificatione affigendæ sunt. Si vero plenitudo adfuerit, hirudines adhibendæ. Lumbis vero quæ euidenter refrigerant imponenda, vt est *solanum, portulaca, hyosciamus, & semperuiuum*. Necessario etiam pudendū, & intercapedo inter anum & pudendum ex aliquo succo & liquore herbarum leniter refrigerante illinitur. Optime autē facit in ipsis cerarū ex rosaceo optimo apparatum, & frigida aqua sæpe elutum, si tum pudēdo, tum lumbis imponatur. Eius autem cerati, quod liquidum vocatur, constructionem docet Galenus *lib. 1. de simp. med. facul. cap. 6. Et lib. 10. Ther. Meth. cap. 9.* Ceratum hoc conferet, quod habet: *Ceræ albæ decies in aqua frigida lotæ, quartam vnam. Succi semperuiui, drach. duas.* Commixta redigantur in formam cerati. Quid multa? adhibenda, atq; in potu etiam exhibēda ea medicamenta, q̄ semen exstinguere possunt. De quibus copiose in *cap. sequenti de profluuio seminis* dicemus. Porro supino cubitu conquiescere nociuū, at in latus decumbere ipsos ex re est. A spectaculis vero & narrationibus, ac cōmemoratione eorum, quæ ad Venerem excitāt, penitus sunt arcendi. Si vitium hoc ob vaporosum spiritum in fistuloso neruo natum accidat, ad eiusdē dissolutionem tota curatio conuertenda erit. Quare ad caput de curatione inflationis ventriculi, & coli doloris flatuosi recurrendum, illic n. remediorū copiam reperire est.

Signa. Curatio. Clyster. Summa curationis. Ceratum liquidū. Ceratum. Decubitus qualis sit.

A B C D E

De seminis profluuio. CAP. L.

Γονόῤῥοια Græcis *seminis profluuium* Latinis dicitur. Vox hæc composita est, ex γονὴ, quæ *semen* significat, & ῥεῖν, quod est *fluere*. Est enim seminis præter voluntatem, citraque pudendi tentiginem excretio. Fit propter retentricis in vasis seminariis facultatis imbecillitatem, aut ob aliud vitium, quod seminariorum vasorum partes eodem modo, quo expultrix secūdum naturam facultas mouet: veluti in comitialibus, & aliis violentiorib. conuulsionibus cōtingit. Oboritur autem aliquando etiam ex seminariorum vasorum fluxione. Semen quod profluit aquosum est, tenue, citra coeundi appetētiam, &, vt plurimum quidem, citra sensum, quandoq; vero cum voluptate quadam promanat. Corrumpitur hoc vitio affectis sensim vniuersum corpus, ac gracilescit, præsertim circa lūbos. Consequitur & debilitas multa, non ob seminis multitudinē, sed ob locorū principarum. Et si pudendo non intento euenerit, retentricis in seminariis vasis imbecillitatē sequitur. Si vero intento pudendo contigerit, cōuulsioni quodammodo simile malum erit. Non viris tantum, sed & fœminis vitium hoc accidit, & in fœminis quidem ægre tollitur.

Gonorrhœa. Caussæ. Signa.

F

A tollitur. Curandi ratio communis est cum ea, quæ in omni fluxione adhibetur. Primum igitur in quiete, pauco cibo, atq; aquæ potu ægros adseruare oportet. Deinde etiam lũbos & pubem contegere lanis vino & rosaceo, aut melino madefactis. Neq; vero ineptæ sunt spongiæ posca imbutæ. Sequentibus vero diebus cataplasmatis, emplastris & vnguentis ex *palmis, cotoneis, acacia, hypocisthide, rhoe & similibus*, supra sæpe commemoratis, vtendum est. Insessibus quoque adstringentibus ex *rubi, plantaginis, myrti*, & id genus aliorum decoctis paratis vti oportet. Decoquenda vero prædicta in vino austero, aut etiam aqua. Ciborum qui ægre corrumpuntur, & difficulter permutantur, & resiccandi vim habent vsus sit. Vitent summo studio alimenta flatulenta. Dandum etiam cum cibis ac potu, *agni seu viticis, & cannabis semen, præsertim tostum: rutæ item semen & folia, lactucæ* B *semen & cales, ac nymphea radix.* In potu vero quotidie pro aqua communi, aqua in qua ferrum sæpe exstinctum est, præbeatur. In summa, acrium rerum vsum, & multi vini potum, & obrum exhibitionem vitare oportet, victusque ratio vniuersa resiccatoria & adstringens constituenda est. Ea quoq; medicamenta, quæ semen exstinguunt, propinanda, vt est *agni semen tostum & perfrictum. Folia item & eius flores, Venerem cohibere creduntur, non comesta tantum, sed & in potu sumta, & substrata. Portulaca comesta, & lactuca semen potatum, & nymphea radix & semen in cibo accepta, semen refrigerando exstinguunt.* Ruta vero comesta calore suo semen corrumpit. De quibus Galenus *lib. 5. de simp. med. facul. cap. 23.* Calaminthiam autem assidue edentes, generandi potentiam amittunt: id quod similiter & violæ albæ semen facit. Ceterum aqua fabrorum ferrariorum, in qua ferrum sæpe exstinctum C est, assidue potata, citra molestiam imminuit semen. Porro ex iam commemoratis medicamentis simplicibus varia componi remedia possunt, hæc in primis tritura, quæ accipit *Specierum diacumini, diacalaminthes, vtriusq; drach. vnam & dimidiam. Seminis agni, rutæ, vtriusq; drach. vnam. Calaminthæ, drach. duas. Seminis lactucæ, portulacæ, vtriusq; drach. vnam Sachari æqualo omnium pondus.* Misceantur singula, & fiat tritura, de qua *drach. vna, aut drah. vna, & dimidia* in vino austero diluto exhibeatur. Optimum quoq; esse censetur, laminam plumbeam lumbis supponere: multum enim refrigerare consueuit. In his vero qui plumbi duritiem ferre non possunt, consulere oportet, vt ex prædictis paulo ante herbis quasdam arefactas sibi substernant. Ad quem vsum præter ceteras viticis folia, rutæ, calamintha, & rosa ipsa commendatur. Prosunt enim hæc, absque id, quod renes læ- D dant. Vehementes namq; refrigerationes eorum, quæ lumbis subduntur, renes iniuria afficiunt. Præterea stratum ipsum nõ valde molle sit. Decubitus vt plurimũ in latus fiat, vitata forma decubitus supina, ne lumborum arteriæ inde calefiant. Post prima autẽ morbi tempora exercitiis ęgrũ cõmittere oportet, quib. totum corpus, & pręsertim partes laborantes, confirmentur. Bonum etiam fuerit, si nihil aliud impediat, ad frigidam lauationem defugere, quæ omnem morbum ex fluxione ortum abigere consueuit: idque maxime, si medicamentaria aliqua qualitate aqua sit prædita. Conuenit item per interualla quædam iis, quæ rubefacere, eaq; quæ in profundo sunt ad superficiem transferre possunt, vti. Omnem insuper de rebus Venereis cogitationem excludere oportet.

Curatio.

Semen exstinguentia.

Tritura.

Lamina plumbea.

De iis qui re Venerea vti non possunt. CAP. LI.

E QVI mariti exsistunt, & re Venerea vti, ac debitum vxoribus exigentibus persoluere cupiunt, ignaua vero & impotentia membra, propter frigidam qua laborant intẽperiem, aut aliam ob caussam pudendi resolutionem efficientem, obtinent, ii infernas partes exercere debent: & cibis calefacientibus, inflantibus, nec non seminis gignendi facultate præditis, bonumq; succum generantibus, carnibus nimirum gallinarum, caporum, perdicum, phasianorum, iuuenum columbarum, auicularum montanarum, sturnorum, passerum maxime gallorum testiculis, & similibus vti. Edulia vero non solum bene nutrientia, sed etiam flatuosa ipsis cõueniunt, vt est cicer, faba, bulbi, porrum, pastinacæ radix & semen, nuces pineæ, amygdalæ dulces, rapi semen, & id genus alia. Oua item perdicis, ad Venerem ignauos excitant. Vinum bibant odoratum, rubeum, & F ab aquæ potu abstineant. Dormiant in mollibus lectis, legantq;, quæ ad coitum cohortantur, aut lectionibus assideant. Naturalia continuo ex oleis, vnguentis, aliisq; calefacientibus medicamentis confricent. In quem vsum hoc vnguento vtẽdum, quod habet: *Olei liliacei, vnc. vnam & dimidiam. Olei e castorio, vnc. dimidiam. Piperis, nigellæ, pyrethri, singul. scrup. vnum. Myrrhæ, drach. dimidiam. Euphorbii, grana tria. Ceræ, quod satis est*, fiat vnguentũ,

Caussa.

Victus.

Vnguentum.

Ceterum medicamentis etiam, quæ seminis copiam efficiunt, ac calefacere possunt, vtendum. Inter simplicia hæc potissimum coitum concitant, *eruca, sinapi, nasturtium hortense, vrtica, & lini semen, ari radix, piper, satyrium, orminum, anisum, scylla, orchis*: cuius quidem maior bulbus cum lacte potatus tentiginem cit, minor vero cum aqua potatus tentiginem remittit: fœniculum & anethum. Testes vulpis sicci triti bibiti, innocuam & minime vanam membri tentiginem faciunt. Partes etiam scinci renes amplectentes, ad tentiginem pudendorum excitandam bibuntur. Præterea pudendum cerui aridum vrito, & de eo pondus drachmæ vnius ex vino meraciore præbe. Inter composita hoc medicamento vti licebit, quod accipit: *Antidoti dianthon, pleres archon, diagalanga singul. drach. tres. Diasatyrion, drach. sex. Nucum pinearum, amygdalarum dulcium, pistacorum, singul. drach. duas. Satyrii, drach. vnam. Radicis ari, scrup. vnum. Seminum erucæ, vrticæ, nasturtii hortensis, singul. drach. vnam & dimidiam. Scinci, drach. dimidiam. Nucis Indicæ, drach. vnam. Piperis longi, zingiberis, vtriusq; drach. vnam & dimidiam. Scobis pudendi cerui, scrup. vnum. Serapii e mentha, & sachari quantum ad excipiendum satis est*, fiat antidotum liquidum, de quo ante cœnam, aut ieiunis per se, vel ex vino detur pondus drachmæ vnius, aut duarum.

Simplicia medicamenta coitum concitantia.

Antidotũ liquidum.

De Ramice. CAP. LII.

Κήλη Græcis, *ramex & hernia* Latinis, *ruptura* barbaris medicinæ scriptoribus dicitur, variisque fit modis, ac varias propter adiectiones accipit appellationes. Si enim peritonæo rupto intestina in scrotum deuoluuntur, ἐντεροκήλη Græcis, *ramex* autem *intestinorum* Latinis vocatur. Quando vero intestina supra inguinibus hærent, βουβωνοκήλην Græci, *ramicem* autem *inguinis* Latini nominant. Quod si ociosus & aquosus aliquis humor in parte aliqua membranarum scrotum implicantium colligitur, ὑδροκήλη Græce, *ramex aquosus* Latine dicitur. Quũ vero intra testium tunicas dura increscit caro, σαρκοκήλη Græcis, *carnosus ramex* Latinis nũcupatur. Quid multa? ramicis genera nomenclaturam semper a rebus opplentibus accipiunt. Proinde si omentum in scrotum descendat, ἐπιπλοκήλη, hoc est, ramex omenti, vocatur. Si intestinum quoq; delabatur, Græce ἐντεροεπιπλοκήλη, id est, *omenti intestiniq; ramex* nominatur. Ita vbi venæ, quæ testiculos nutriunt, varicum more dilatantur, & vltra modum repletæ glomerantur, Græci vitium hoc κιρσοκήλην, id est, *varicosum ramicem*, appellant. Ramices intestinorum & inguinis fiunt, vel quod peritonæum plus æquo extenditur, vel quod rumpitur. Vtrunq; vero ex violenta quadam occasione præcedente, nempe ictu, aut saltu, aut clamore, aut immensæ molis sublatione accidit. Aquosus vero ramex, quandoque ex occulta, quandoque ex manifesta contingit caussa. Ex occulta quidem, quando adauctis vasis in scroto contextis, aquosus humor propulsus, & sanguini permixtus ad eas partes decubuerit. Ex euidenti autẽ, quum propter ictum collisis aut fractis vasis, sanguis subinde alimenti ratione defluens, in aquosam serosamque substantiam mutatur. Colligitur autem humor vel intra tunicam erythroidem, vel exterius inter ipsam & tunicas adiacentes: vel in peculiari tunica tanquam in quadam vesica, comprehenditur. Carnosus sane ex latente caussa nascitur, testiculo fluxionem experto, induratoque, aut ex ictu, aut imperita post ramicis succisionem curatione. Reliquorũ ramicum caussæ ex eorundem descriptionibus patent. Notæ vtriq;, intestinorum nimirum & inguinis ramici, communes sunt. Conspicuus enim in scroto aut inguine tumor est, qui in exercitiis, itinere, spiritus retentione, aliisq; occasionibus maior, quam prius euadit: cõpressus tarde quidem recurrit, celeriter autem rursus deuoluitur. Peculiaria ramicis ad extensionem relati indicia sunt, quod non vniuersim, sed particulatim temporis spatio, & ob caussas quaslibet intestinum deuoluatur, tumor æquabilis & profundus appareat, intestino quod deuolutum est peritonæo constricto. Ex ruptura facti ramicis signum est proprium, quod vniuersim ab initio intestinum deuoluatur, idq; ob caussas violentas duntaxat: tumor immensæ magnitudinis, inæqualis, & per summa protinus in cute emineat, quod scil. intestina extra peritonæum elabantur. Aquosi ramicis cõmunis nota est tumor dolore vacans, firmus, ac stabilis in scroto, quacunq; tandẽ occasione non euanescens, sed in iis, qui modicũ continent humorẽ cedens: in illis qui copiosum habent, non item. Ac in quib. erythroides tunica humore distenta est, tumor rotũdus paululũ, & oui modo lõgiusculus apparet. His testiculus in conspectũ nõ venit, vt qui vndequaq; sit implicitus. Si extra erythroidẽ membranã sub darto habet, per pauca corpora sublabit, testiculusq; intra notas tactui occurrit.

Cele, Ramex, Hernia.

ἐντεροκήλη.

βουβωνοκήλη.

ὑδροκήλη.

σαρκοκήλη.

ἐπιπλοκήλη.

ἐντεροεπιπλοκήλη.

κιρσοκήλη.

Caussæ.

Signa.

At si

A At si humor ex superuenienti coierit, propter contractionem ex omni parte & rotunditatem, tumor alterius testiculi imaginem exhibet. Et cum aquosus humor exstiterit, tumor concolor pellucet: cum fœculentus, aut sanguineus, aut rubicundus, aut liuidus apparet. Cum vero in vtraq; scroti parte hæ apparuerint notæ, duplicem ibi ramicem cognosces. Carnosum ramicem color vbiq; sui similis cũ duritia subsequitur. Si autem tumor in scirrhum coalescat, nullus nec color, nec sensus adest. Si maligni referat naturam, dolor vrget punctorius. Ceterum ramicem intestinorum & inguinum curamus hunc in modum. Ægro resupinato diductis cruribus intestina sensim reducere, atque reducta deinceps idoneis ligamentis retinere oportet. At si loca scroto aut inguini adiacentia vehementissimis dolotibus cum phlegmone affligantur, torminaque & flatus

Ramicis intestinorum & inguinum curatio.

B superuenerint, atque adeo intestina reductioni minus obtemperent, emollientia, ac phlegmonem doloremque leuantia, & flatus dissoluentia fomenta, linimenta, balneaque adhibeantur: qualia sunt quæ ex malua, chamæmelo, anetho, seminibus lini, fœni græci, carei, anisi, cumini, & similibus componuntur. Lana quoq; succida vino & oleo madefacta, loca dolotibus exagitata foueantur. Reductis intestinis, conandum, vt eadem idoneis vinculis retineantur, impositis primum ceratis aut emplastris constringentibus ac glutinantibus, quale est hoc, quod habet: *Picis naualis, masliches, vtriusq; drach. tres. Thuris, drach duas. Hypocisthidis, sarcocolla, acaciæ, sing. drach. vnam & dimidiam. Lapidis hæmatitis, sanguinis draconis, aloes, singul. drach. duas. Bali armenii, symphiti radicis, gallarum, malicarii, singul. drach. tres. Visci quercini, drach. vnam & dimidiam. Aristolochiæ vtriusq; drach duas.*

Ceratum.

C *Rhois, balaustiorum, vtriusque drach. vnam. Sepi hircini, drach. duas. Resinæ terebinthinæ, & ceræ, quod satis est. Gummi prius in aceto aut vino dissolutis* formetur ceratum, quod in pelle arietis impositũ alligetur, nec ante diem septimum soluatur. Interea æger in lecto triginta diebus maneat, & a cibis flatuosis abstineat, vinoq; copiosiore, motu vehementi, cursu, saltu, clamore, & id genus aliis. Interea autem bibat hoc decoctum, quod accipit: *Saniculæ vtriusque, solidaginis sarracenicæ, ophioglossi, pedis leonis, eupatorii, nummulariæ, singul. manipulum vnum. Polygoni, clematitis, daphnoidis, prunellæ, plantaginis maioris, singulorum manipulum dimidium. Radicis symphyti maiusculi, bistortæ, pentaphylli, cynoglossi officinarum, vtriusq; drach. dimidiam. Radicis geranii sexti generis, drach. sex. Seminis myrti, drach. tres. Balaustiorum, drach. duas. Foliarum lauri, drach. vnam & dimidiam. Ebulliant in vino rubeo & aqua iustæ quantitatis,*

Victus.

Decoctũ glutinans.

D *donec tertia pars absumta fuerit. Dein colo transfundantur, & sacchari adiectione ius decocti dulce reddatur, purificeturque, & fiat potio suauis, de qua quotidie in aurora dentur vnc. quatuor.* Porro annitendum vnice ne aluus indurescat. Si enim nimio conatu stercora excernere necessum fuerit, simul etiam intestina iterum prolabentur. Vtendum quoque apta & conuenienti deligatura, vt antea monuimus, idque tum præcipue, vbi occasio aut necessitas motum exigit. Ceterũ ramex aquosus per ea quæ calefaciunt, & exsiccant medicamenta curandus, e quorũ numero sunt farina fabacea, lauri baccæ, lini semen, dauci, althææ, nigellæ, & id genus alia, quæ in capite *de ascite, & reliquis aquæ inter cutem generibus*, enumerauimus. Porro chirurgicam prædictorum aliorumque omnium ramicum curandi rationẽ e Paulo Æginera petent studiosi, qui eandem copiose tradit *li. 6. c. 62. & sequenti-*

Ramicis aquosi curatio

E *bus*. Nã eam iis in libris tractare nõ est nostri instituti, quare ad vteri vitia pgredimur.

De suppressis mensibus. Cap. LIII.

SVpprimuntur mulieribus menses vel naturaliter, vel præter naturam. Si naturaliter, hinc deprehendemus potissimum, quod mulier nulla inde molestia vel totius corporis, vel vteri afficiatur. Ætatis itaq; ratione plurimis mẽses quartodecimo anno fluere incipiunt, paucissimis ante decimumtertium, vel duodecimum, plerisq; autem post quartumdecimum erumpunt: vt plurimumq; purgatio ad duos treisue dies, pluribus ad quinque, aliis ad septem vsq; perdurat. Desinunt vero aliis anno quinquagesimo, aut quinquagesimoquinto, paucis autem ad sexagesimum vsq; extenduntur. Steriles etiam mulieres, in vtero habentes, & saltatrices, naturaliter non purgantur. Nam quicquid in

Caussæ.

Quibus naturaliter menses supprimantur.

F eis est excrementi, exercitationis vehementia absumitur. Et vt summatim dicam, mulieres calidioris temperaturæ, validisque exercitiis vtentes, & agrestes, parum aut nihil purgantur. Nonnunquam vero menses præter naturam, ob nimiam scilicet crassitiem aut gracilitatẽ supprimi solent. Pingues enim reliquis magis exsangues sunt, minimasq; & angustas venulas habent, quique illis inest sanguis paucissimus, tere in pinguedinem

Quibus præter naturam menses detinentur.

transit. Graciliores vero ob diuturnum aliquem morbum extenuatæ, nihil prorsus su- A
peruacui sanguinis continent. Præterea menses non profluunt, quibus sanguis vel cras-
sus, vel lentus, vel per alia loca delatus ac vacuatus fuerit, verbi gratia per nares, aut se-
dem. Aliis etiam, quod e thorace sanguinem multum eiectauerint: Aliis, quod e disse-
cta vena plurimum sanguinis promanauerit, menses suppressi sunt. Sed & reliqua excre-
tionum genera idem sæpe effecerunt, vt sudoris multitudo, assidui vomitus, alui proflu-
uia, ac pustularum omne genus, quæ in cute efflorescunt. Præter caussas nunc comme-
moratas non raro etiã menses detinẽtur propter acutos maximosq; morbos & alimen-
torum vel paucitatem, vel multitudinem. A paucis enim alimẽtis paululum quippiam
confestim exspiratatq; exhalat: a copioso autem meatus obstruuntur, & menstruorum
excretio intercipitur. Atq; eas ob caussas maxime menses supprimuntur toto corpore B
laborante, & affecto. Detinentur autem non minus, vbi vterus ipse peculiari vitio con-
flictatur: id quod ei accidit, interdum propter frigidam aut calidam eiusdem intempe-
riem. Nonnunquam etiam propter callum in ore vteri obortum, aut carnis excrescen-
tiam, aut pinguedinis copiam purgatio menstrua impeditur. Quibusdam etiam sta-
tim ab initio membrana quædam circa vteri collum aut orificium adnascitur, quemad-

Imperforatæ.

modum iis accidit, quæ *imperforatæ* appellantur. Aliis cicatrices vlcerum, quæ in vtero
antecesserunt, vasorum ora, a quibus sanguis in vterum ferebatur, obstruxerunt. Qui-
busdam post aborsum vteri ore exulcerato, ac deinceps ad cicatricem ducto, coitio vel
compactio superuenit, quæ præterquam, quod alias omnes vteri transpirationes prohi-
bet, sanguinis etiam excretionem moratur. Curæ denique pertinaces, metus immodi- C

Signa.

cus, & ingens mœror, menses intercipiunt. Suppressos menses vniuersi corporis gra-
uitas, nausea, fastidiũ, & horridi quidam discursus, quales iis quę cõceperunt accidunt,
consequuntur. Præterea dolores circa lumbos, fœmora, collum, sinciput, & oculorum
fundamenta exsistunt. Item febres continuæ, & vrinæ nigricantes, cum rubra quadam
sanie, perinde ac si quis aquæ, in qua nuper mactatæ carnes ablutæ fuerunt, fuliginẽ mis-
cuisset. Nonnullis etiam vrina aut difficulter redditur, aut omnino supprimitur. Caussa-
rum diuersitas partim ex habitu totius corporis, partim etiam, idq; magna ex parte, de

Frigidioris temperaturæ.

sermonibus ægri cognoscitur. Frigidioris tamen intemperaturæ mulieres ex iis potissi-
mum dignoscere licebit, quod somnolentiores sint, & ad omnem motum segniores, ac
colore candidiores, ac veluti plumbei coloris, vrina deniq; aquosa, & ceteris signis, quæ D
iam sæpe supra dicta sunt. Pituitam quoq; assidue exscreant, interdum etiam pituitosos

Calidioris.

humores euomunt. Calidioris autem temperaturę indicia, iam cõprehensis plane con-

Plenitudinis.

traria sunt. Plenitudinis notæ, præter alias, q̃ ex *præcedentib. capitibus* colligẽdæ sunt, eius-
modi potissimum esse solent, vt quę hac ipsa laborant mulieres menstruorum tempore
magis grauentur, doloresq; vehemẽtiores circa lumbos & pubem sentiant, venæq; illis

Curatio intemperiei frigidæ.

in tumorem insignem attollantur. Ceterũ curandi ratio pro caussarũ diuersitate varia-
tur. Si n. frigida vteri intemperies mensiũ profluuium impediet, cum cõtrariis, hoc est,
calefacientibus, tũ cibis, tum medicamentis, abigenda erit. Cibos itaq; calidos exhibere
oportet, vinumq; fuluũ, odoratum, & antiquum. Exercitia quoq; præscribenda, & alia,
quæ corpus calefacere possunt admouenda, quorum aliqua paulo post subiungemus. E
Valent autem præter alia, *pulegium, thymus, calamentum, abrotonum, dictamnus, radix iridis,
casia, acorus, asarũ, & sauina, e quib. decocta & fomenta parari possunt.* Vinũ etiam merum cali-

Tempora sumendorum medicamentorum.

dum, post balneũ ieiunis propinandum. Sumendis aũt iis medicamentis tempora ma-
xime idonea sunt, alterum quidem cum purgationis tempus appetit, alterum post bal-
neum, fomentationem, aut inunctionem si protinus scil. biberit, vt calido adhuc & so-
luto corpori medicamentum occurrens vires suas efficacius ostendat. Quod de tempo-
tibus consilium Medici, nisi accurata diligentia obseruent, frustra nõ raro in eliciendis

Calidioris temperaturę curatio.

mensib. laborant. Porro calidiores & plurimũ exercitatæ mulieres, curatione quidem
haud egerẽt: rectius n. & consultius foret ad integram sanitatẽ tuendam, eam victus ra-
tionem præscribere, a qua mulieris corpus ita desiccaretur, vt menstruæ purgationis nõ F
indigeret, sed hoc conceptioni aduersaretur, neq; n. concipiũt, q̃ non purgantur. Caus-
sa ergo cõceptionis, & quoniam omnes fere mulieres inconsulto victitant, purgationes
sunt necessariæ. Quare conuenit curationem quoq; subiicere, qua menses ob calidã in-
temperiem intercepti euocantur. Mulieres itaq; calidiores, & quæ plurimũ exercitan-
tur,

A tur, quam maxime humectare oportet vberiore humidioreque cibo ac potu: quales ptisanæ & alicæ sorbitiones sunt, & qui e carnibus *agni, hædi, ac piscibus teneras carnes habentibus, auibus altilibus, lacte: oleribus, lactuca, cucurbita, & e fructibus, ficubus recentibus parantur.* Vino autem vtendum iis candido, non admodum antiquo, & diluto. Balneis quoque aquarũ dulcium: & vt in pauca rem contraham, victus ratione quæ hecticis adhibetur. Porro si plenitudinis ratione, qua mulier laborat, menses detinentur, & nihil aliud prohibeat, a sanguinis missione curandi ratio auspicetur. Secanda vero vena malleoli aut poplitis, idque non ante statum mensium tempus. Neque etiam inutile erit, si cruribus cucurbitulæ affigantur. Vacuato sanguine potiones, quæ menses mouere possunt, fomẽtationes, balnea, inunctiones, & alia, quæ paulo post subiiciemus admouẽda. Sin ple-

Vitiosorum succorũ curatio.

B nitudo nulla fuerit, sed qui mensium profluuia morantur humores crassi ac pituitosi fuerint, initio victus ratio extenuans præscribenda, aliaque medicamenta, quæ prædictos humores incidere, & ad expulsionem faciliores efficere ac præparare possunt exhibenda, cuiusmodi est hoc decoctum, quod habet: *Radicum acori, iridis, petroselini, asparagi, sing. vnc. vnam. Seminum apii, fœniculi, rusci, anisi, dauci, ammi, vrticæ, singul. drach. vnam. Calaminthæ, absynthii, vtriusq. manipulum semis. Origani, abrotoni, artemisiæ, pulegii, asari, sing. manipulum vnum. Hyssopi, manipul. vnum & dimidium. Cinnamomi electi, drachmam vnam.* Decoquantur singula in aqua iustæ quantitatis, donec tertia pars absumta fuerit. Dein colo transfusis, sacharo adiecto iuri decocti dulcedo concilietur, & albo oui purificetur, adiectis *serapii de calamintha, de hyssopo, & de marrubio, sing. vnc. vnam & dimidiam,* fiatque

Decoctũ.

C potio, de qua quotidie in aurora detur pondus vnciarum quatuor. Ex exhausta purgatorium aliquod sumatur medicamentum, quale est *hiera picra, diaphœnicon & indi compositio, catapotia de agarico, e benedicta, aut iis similia.* A purgatione mulieres sunt exercendæ, potissimum deambulationibus, & inferiorum partium frictionibus. Præterea fomentationes & balnea ex chamæmelo, artemisia tenuifolia, mentastro, & aliis, quæ in decocto præcedenti commemorauimus parata, adhibenda. Inunctio quoque fiat hoc vnguento, quod accipit: *Oleorum liliacei, rutacei, vtriusque vnc. vnam. Artemisiæ tenuifoliæ, pulegii, calaminthæ, singul. scrup. vnum. Radicis iridis scrup. duos. Hyssopi, origani, vtriusque scrup. tres.* Cum cera quod satis est, fiat vnguentum. Posthæc medicamenta, quæ detentos menses euocant protinus, propter caussam supradictam, exhibenda: qualia sunt *myrrha,*

Purgatio.

Exercitia.

Fomentationes.

Vnguentum.

Menses euocantia.

D *castoreum, bacca lauri, rubea tinctorum, piper, saluia, ruta, sauina, dictamnum, casia, & alia quæ paulo supra, & alibi a nobis comprehensa sunt.* Vnice autem hoc confert, quod habet: *Castorei, drach. vnam. Mentastri in puluerem redacti, drach. dimidiam. Vini veteris, aut mulsæ vnc. quatuor.* Misceantur singula, & a balneo propinetur calidum. Benefacit etiam decoctum pulegii, artemisiæ, rutæ, cumini, dauci, saluiæ, anethi, ammi, fœniculi, inulæ, & similium. Calamintha quoq; in puluerem redacta pondere drachmarum duarum. Aut sauina pondere vnius drachmæ in vino, aut mulsa, pota plurimum confert. Mirifice deniq; conducunt pastilli e *myrrha.* Absynthite autem vinum per totius curationis decursum bibendum. Pessis etiam in vterum demissis, necessitate ita exigente, vtendum, qualis est is qui accipit: *Triphera magna opii expertis, drach. vnam. Farinæ erui, nigellæ, rubiæ tinctorum, arte-*

Medicamentum præstans.

Absynthite vinum.

Pessus.

E *misiæ, pulegii, singul. scrup. vnum & dimidium. Succi rutæ, vnc. duas.* Commixtis omnibus fingatur pessus, qui cum lana vel gossipio subdatur. Et hic qui habet: *Myrrhæ, bdellii, styracis, singul. drach. vnam. Calaminthæ, abrotoni, absynthii, sing. drach. vnam & dimidiam. Radicum acori, rubiæ tinctorum, vtriusque drach. vnam. Seminis nigellæ, rutæ aridæ, baccarum lauri, sing. scrup. duos. Sauinæ, drach. vnam. Castorei, scrup. dimidium.* Redigantur singula in puluerem subtilissimum: & cum melle, aut triphera, aut mithridatio antidoto, quod satis est excipiantur, & fiant pessi, qui mulieris pudendo inserantur. Mitiores pessi fiunt ex *anserino, vel gallinaceo adipe, sacharo rubeo, & pauco croco,* quibus parum *herbæ mercurialis* contusæ adiicitur, aut tantundem *artemisiæ,* vel *sauinæ,* & *pulegii* quandoque. Ac si validioribus opus erit, *myrrham, bdellium, galbanum, styracem, aristolochiam, rubiam tinctorum, abrotanum, cala-*

Alius.

F *minthum, resinam, terebinthinam,* & eiusmodi adiicienda sunt, iisdem prius contusis, ac serico linteo, aut lineo tenui ad formam digiti humani inuolutis. Metrenchytis quoque vtendum. In quem vsum vtero infundimus olea calida, nempe irinum, *liliaceum, laurinũ,* & similia. Suffitus etiam ex *styrace, galbano, thure, bdellio, radice aristolochiæ, artemisia, garyophyllis, cinnamomo, & similibus paratis vtendum.* Quorum formulas in libris nostris *de med. comp.*

Metrenchytæ.

Suffitus.

monstrauimus. Euaporandus denique vterus odoratis rebus, *maiorana, serpillo, calamintha, chamamelo, pulegio, artemisia, radice iridis*, & similibus in olla decoctis: quam operculo perforato operire oportet, arundinemque aut alium canalem foramini insertum vndique circumlinere, vt deinde sedens mulier excepto canali foueatur. Proderit etiam, vt mulier huic decocto vsque ad vmbilicum insideat, & inde pessos paulo ante memoratos sibi admoueat. Pinguiores mulieres victus ratione curabimus extenuante, exercitiis velocibus, aliisque medicamentis, quæ exilius corpus reddere possunt: vt est *assidua ventris deiectio, vnguenta euaporandi vim habentia, & similia, quæ copiosè traduntur a Galeno nostro lib. 14. Ther. meth. cap. 15. & lib. 6. de tuenda sanitate.* Quæcunque vero propter gracilitatem non purgantur, siue id per morbum, siue alia ratione acciderit, eas primo reficere oportet, & corpori carnem per conuenientem victus rationem, aliaque medicamenta, quæ Galenus *loco iam citato* recenset, restituere. Si enim carnosæ euaserint, bona spes erit menses sua sponte erupturos esse. Quod si tamen non euenerit, tunc potionibus, fomentis, & aliis medicamentis supra commemoratis eos euocabimus. Si vero menses propter aliquod vteri vitium non profluxerint, principio malum, quod detentorum mensium caussa, fuerit curabimus: quo curato, deinceps ad mensium prouocationem progrediemur. Curatio vero vitiorum vteri e suis locis petenda erit. A B

Obesarũ curatio.

Extenuatarum curatio.

Curatio earũ quæ propter vteri vitiũ non purgantur.

De redundantibus mensibus. CAP. LIV.

Redundare menses in mulieribus dicimus, quando vltra consuetum tempus purgationis magna copia effluxerint. Tempus autem, id est, duratio mensium purgationis, nullum statum ac ordinatum est. Multis enim ad duos tresue dies, haud paucis vsq; ad quintum profluit: aliis etiam, *vt dictum est*, ad septimum vsque. Rarissime ad duodecimum vsq; purgantur. Accidit autem, menses supra modum profluere, propter aperta aut fracta vasa, vel magna, vel parua. Aperiuntur autem vsu calidarum rerum, & erosione. Immodicæ etiam purgationes mulierib. oboriuntur, interim ob partus grandiores, quæ plerunq; etiam sponte sua cessant. Crebro autem post abortus vehementi laborant profluuio, & præceps interdum periculum affert. Amplioribus vasis ruptis aut apertis, confertim sanguis promanat. Minoribus vero apertis, sensim, nec magna copia profluit. Ab erosione, si accidit, non solum paulatim, verum etiam cum maximo dolore effluit. Porro quum immodice profluxerint menses, color fœdus consequitur, pedes molli tumore attolluntur, corporis robur prosternitur, viriatur ciborum, tum appetitus, tum concoctio: atq; in totum omnia, quæ immodicam sanguinis vacuationem, siue ex hæmorrhoide, siue alio quopiam sanguinis fluore euenientem sequi consueuerunt. In primis igitur artus & extrema corporis, incipiendo ab alis & inguinibus, vinculis excipere oportet. Cucurbitulas etiam, leues, magnas, subter mammillas, iuxta Hippocratis sententiam affigere, conuenit. Cibis quoq; & potionibus austeris, atq; adstringentibus vtendum est, vt est oriza, & similes. Assis autem potius quam elixis vescatur ægra: carnibus maxime, quibus suapte natura desiccandi facultas inest, vt auium montanarum, & agrestium animalium. Motu & vino abstinendum, ac pro eo adstringente aliqua potione aqua pluuiali, in qua ignitum ferrum fuerit extinctum, vtendum, aut posca non quidem frigida, sed tepida. Ouum item sorbile. Porro adstringentia etiam medicamenta simplicia in potu propinanda, qualia hæc sunt: *balausthium, hypocisthis, acacia, corallia, lyciũ, terra lemnia, galla, polygonum, symphytum vtrunq;, hæmatites, calyces glandium, plantago, oxyacantha, & similia.* Composita sunt serapia, *rosaceum, myrtinum, pastilli e succino, & terra lemnia.* Mirifice autem in constringendis mensibus valent hæc catapotia, quæ accipiunt: *Terræ lemniæ, boli armenii, thuris, mastiches, gallarum, sing. scrup. duos. Sanguinis draconis, hæmatitis, vtriusque scrup. vnum. Cornu ceruini vsti, drach. vnam. Hypocisthidis, acaciæ, coralliorum rubeorum, sing. drach. dimidiam. Balaustiorum, rosarum purpurearum, vtriusq; scrup. duos. Succini, scru. vnum.* Excipiantur serapio myrtino, & formentur catapotia, de quibus *pondus drachmæ vnius, aut drachmæ vnius & dimidiæ propinetur.* Extrinsecus loca oleis, rosaceo, myrtino, cotoneorum, & vino austero foueantur, adhibeanturq; vnguenta, emplastra, cerata, & epithemata adstringentia, qualia multa supra in capitibus *de dysenteria, diarrhœa & lienteria dicta sunt.* Insessus etiam ex decocto paulo ante commemoratorum medicamentorum parati conueniunt. Vti etiam debemus iis, quæ per *metrenchytas* vtero infunduntur. In quem vsum mirifice commendatur succus plantaginis, quo se Galenus quatuor conti- C D E F

Menses quando redundãt.

Caussa.

Signa.

Curatio.

5. Aph. 50.

Medicamenta menses constringentia.

Catapotia.

Localia.

Insessus.

Metrenchytæ.

Succus plantaginis.

A continuis diebus delatum ab vtero sanguinem cum nullo alio præsidio sisti posset, suppressisse scribit. Quantitas autem iniicienda, ad cyathi mensuram accedat. Idem possunt *succi polygoni, aut solani, aut hypocisthidos, aut acaciæ, aut similes insecti*. Pessulorum quoque vsus non contemnendus, inter quos is potissimum laudatur, qui habet: *Thuris, balaustiorum, gallarum, sing. drach. vnam. Gummi arabici, acaciæ, succini, cornu cerui ni vsti, sing. drachmas duas. Seminis plantaginis, myrtillorum sing. scrup. vnum. Boli armenii, scrup. duos.* Redigantur singula in tenuissimum pollinem, & lana rosaceo intincta excepta, in mulieris pudendum immittantur.

De fluore muliebri. Cap. LV.

B VTeri fluor, qui Græcis ῥοῦς γυναικεῖος dicitur, *totius corporis expurgati diuturna est destillatio*. Talem vero speciem id, quod euacuatur, repræsentat, qualem humor in corpore superans. aliud enim rubrum, veluti sanguinis ichor, saniesue: aliud candidum, quod pituitæ soboles est: pallidum aliud, quod biliosum: aliud vero aquosum, quod quidem serosum est. Atqui si sanguis purus, sicut in venarum dissectione efferatur, attẽdendum accurate est, ne quædam in vtero erosio sit excitata. His notis fluor deprehenditur. Loci continue madent humoribus, colore variantibus: laborans decolor est, cibum non sentit, eumque fastidit, obambulando difficulter spirat, oculos habet prætumidos, nũc cum dolore, nunc etiam citra illum, aut cum exulceratione, aut sine illa, aut inflammata vlceratione, aut sordida, aut pura. Caussarum vero diuersitatem, ex colore eorũ, quæ

[margin: ῥοῦς γυναικεῖος. Caussæ. Signa.]

C promanant, vt dictum est, dignosci licebit. Quod si rubro fluore mulier vexabitur initio, vbi ætas & alia permiserint, ad sanguinis missionem vertamur oportet. Siquidem multa incommoda sequerentur, si confestim sanguinis impetum localibus remediis reprimere conaremur: hydrops nimirum, neruorum vitia, aut oris ventriculi, aut capitis. Ablationem vero sicut in iis, quæ sanguinem excreant, partiri oportet, vt paulatim prolixiori tempore auersio fiat. Secanda vero in gibbero vena erit. Post hæc summitates corporis vinculis deligandæ, & ea omnia admouenda, quæ in contrarium fluxum auertere possunt. Quare conueniunt remedia omnia, quæ capite præcedenti a nobis dicta sunt. Victus ratio vniuersa sit astringens, & crassitudinem inferẽs. Potus sit aqua, aut in virium defectu, vinum crassum & adstringens. Ceterum fluore albo, aut seroso

[margin: Curatio rubri fluoris. Victus ratio.]

D infestante, initio quidem resistendum non est, vt aliena e corpore excernantur. Neque etiam præter rationem erit, quandoquidem id, quod effluit, a pituita ortũ habeat, si medicamẽtum, quod pituitam purgat, adhibeatur. Toti quoque corpori auxilia quę exsiccant, quum vitium ipsum humidum sit, admouenda. Exercitationes itaque, superiorum præcipue partium, & frictiones conducunt. Carnes etiam quibus desiccandi facultas inest, vt aues montanæ, & agrestia animalia, deligendæ. Initio etiam mali, ea possunt exhiberi medicamenta, quæ crassos humores extenuãt, & subinde per vrinam educunt: vt sunt *asarum, fœniculum, apium, & iis similia iam sæpe commemorata*. Transacto principio vtero moderate adstringentia applicanda, vt sunt rosaceum & cotoneorum oleum, & alia præcedenti capite comprehensa. Abstergentibus etiam medicamentis

[margin: Curatio albi & saniosi.]

E vtendum, ne scilicet ab humore effluente vlceratio fiat. Quare aqua calida iugiter serosus humor abluendus. Post abstersionem sordium, *oleum rosaceum, aut melinum, aut myrtinum illinendum*. Pari ratione, vbi pallido fluore mulier laborauerit, initio non resistendum, sed medicamento bilem educente corpus purgandum. Dein reuulsioni studendum, aliisque medicamentis adstringentibus vtendum, nõ neglectis etiam abstergentibus, quibus maxime propter effluentis humoris acrimoniam indigemus. Porro vbi fluor accesserit, a veloci deambulatione, a frictionibus abdominis & lumborum multis, ab esu acrium, a calefacientibus & iis quæ vrinã mouent, diu abstinere oportet.

[margin: Curatio pallidi & biliosi fluoris.]

De vteri suffocatione. Cap. LVI.

F SVffocatio seu strangulatus vteri nihil aliud est, *nisi eiusdem ad superiora retractio*. Gręcis ὑστερικὴ πνίξ, quasi *vterina præfocatio* dicitur. Fit Galeno *libr. 6. de affectis locis, cap. 5. teste*, ob tensionem, quæ creatur a plenitudine, quæ ad menstruorum retentionem sequitur. Neque enim veluti animal errabundum, alias ad alium locum discurrit in mulieribus vterus, sed ab extensione retrahitur, ideoq; fit vt tum intestina, tum ventriculum, item etiam septum transuersum cõprimat, & spirationis difficultatẽ inducat. Accidis

[margin: Strangulatus seu suffocatio vteri. Caussa.]

etiam non raro, eodem teste, propter cohibitum semen. Nonnunquam etiam ob refrigerationem, quæ vtero tempore quo menstruæ effluxerunt purgationes euenit. Interdum etiam ob difficilem quempiam aborsum, vel vbi quis sanguinis eruptionem ab vtero repente sistere properauerit. Comitatur hoc vitio laborantes quum accessio propinqua est, torpor mentis, pigritia, crurum imbecillitas, faciei pallor, aspectus mœstus. Quum vero iam instat suffocatio, inclinatio ad somnum, desipientia, detentio instrumentorum sensus, vox obmutescit, cruraq; cõtrahuntur. Pulsus parui ac debiles fiunt, sæpe etiam penitus abolentur. Nonnullis quoq; spiratio, quæ ab ore ac naribus prodit, manente tamen ea, quæ in arteriis fit, in totum intercipitur. Quum remittet vitiũ, corpus firmari incipit, rubescere malæ incipiunt, oculi attolli & aperiri: Humiditas etiam quædã a locis muliebribus tactu perceptibilis excurrit, ac intestina immurmurãt, ipseq; vterus paulatim laxatur, atque sic ipsis mens, sensus, & motus redit. Cæterũ malum hoc iuxta circuitus mouetur, perinde atque epilepsia: idque nimirum vtero, vt dictum est, repleto aut seminali, aut alia quæ in eo putrefit materia. Vbi autem vterus sua ipsius ratione laborauerit, pro quantitatis vel qualitatis ratione, tamen menstruorum tum seminis, alias aliæ symptomatum species oriri solent. Etenim lædente caussa vniuersum corpus refrigerare potente, adeo vehementer infrigidatur corpus, vt spiratio & arteriarum pulsus sensu deprehendi nequeat. Quæ si vel crassa fuerit, vel acris, conuulsiones: si vero atræ bilis naturam habuerit, mœstitiam inducet: quemadmodũ animi quoque defectiones, & fortes extensiones, & refrigerationes, & stomachi vexationem sequi consueuerunt. Superuenit id mali genus omni quidem tẽpore, sed præcipue hyeme & autumno. Eoque magis cortiipuntur iuniores, & ad Venerem procliues, steriles, præsertim si vi medicamentorum tales factæ fuerint. Præterea multæ se a malo hoc recolligunt, nonnullæ vero in ipsis accessionibus subito, aut saltẽ intra paucas horas pereunt: id quod accidit, vbi pulsus crebriores & inordinati fiunt, ac subinde in totum abolent. Postremo frigidus & modicus humor superficiem irrorat. In accessionibus igitur extrema deligare oportet, cumq; deligationibus crura tota, ac vniuersum corpus perfricare, & veluti animo deficientes recuperare. Ægrotam autem ceruice & scapulis accliuioribus collocare oportet, fœmoribus vero & inguinibus decliuioribus. Naribus fœtida admoueantur, verbi gratia, *fæniculus lucerna nuper exstinctus, pluma præsertim perdicana, aut lana laciniæque combustæ, solia calciamentorum, aliorum aut ceparum cortices: capilli, præsertim si ipsius ægrotæ fuerint, cremati: vel capræ cornu combustum, pix super carbonib. eliquata, galbanum, bitumen, castorium, & alia eiusmodi.* Reliquis deficientibus, matulam ex veteri lotio naribus adhibere licebit, aut pannos sulphuratos veteres combustos. Inferius autẽ pudenda ex odoratis suffiantur, *styrace nimirum, aloes ligno, cinnamomo, garyophyllis, & similibus.* Cucurbitulas quoque inguinibus & imo ventri, nequaquam vero super vmbilicũ, cum multa flamma, & leues affigere conuenit. Confestim autem accedente accessione fomenta, ac sacculi calefacti imo ventri ac pectini imponẽdi, quib. vix aliud in huius mali accessione præsentius auxilium reperies. Parabis autem eosdem ex *artemisia vtraque, origano, betonica, chamamelo, calaminthe, absinthio, pulegio, seminibus lini, & smyrnii, atque id genus aliis.* Quod si accessio prolongetur, etiam quæ flatibus educendis conducunt, supponere oportet, quorũ omnium formulas & nomina e capitibus de ventriculi inflatione, & coli doloribus, petent studiosi. In vterum quoque tum vnguenta & olea odoratissima infundere oportet: vt est *amaricinum*, & quod *spicatum* hodie appellatur, *irinum*, & similia. In hæc etiam obstetrix digitos intingat, atque subinde vsque ad vteri os immittat, leniter & multum defricans, vt eo irritamento crassus humor excernatur. Præterea mulier etiam maximis vocibus excitetur, propriumque nomen inclametur. Hoc etiam tempore ea sunt admouenda, quæ sternutationes excitant: vt est *struthium, castoreum, piper & similia.* Sunt qui insessionibus ex decocto *baccarum foliorumque lauri, pulegii, calaminthæ, artemisiæ, marrubii, sauinæ, althea, chamæmeli, serpilli, iridis, aristolochia, & fœnograci paratis vtendum esse putent.* Insessionum tamen tempore cerebri curam non omittemus, sed rosaceo & aceto caput irrigabimus. Ego tamen fomẽtis & sacculis potius quam insessionibus vtẽdum esse iudico, præsertim quum vt plurimum, quamuis velis maxime, insessionibus in hoc vitio locus non sit. Vbi accessio quieuerit, ad vomitum cogantur. Omnes enim vomitus leuat, sed eas præsertim quæ a cibo infestãtur. In tertio die, lumbis &

Signa. | Curatio. | Quæ in accessione facienda. | Sacculi. | Quæ post accessionẽ statim agẽda.

A | B | C | D | E | F

A bis & aliis cucurbitulæ cum scarificatione applicentur. A septimo die purgatione vtendum ex hiera de colocynthide, aut catapotiis de agarico. mox ad castorii potionem veniendum, quod iugiter potum ab hoc vitio protinus liberat. Dandum autem singulis diebus ad *drachmæ vnius pondus*, interdum cum mulsa, interdum cum artemisiæ decocto, nunc eum vino tenui. Hoc sane tempore potius quam in accessione, vt dictum est, insessionibus & pessis emollientibus ex adipe anserino, styrace, mastiche, amoniaco, & similibus compositis vti licebit. Vterus quoque iis, quæ calfaciendi, flatumque educendi vim obtinent, suffiendus. Si autem huius potissimum suffitus vsus, qui habeti *Pastillorum galliæ & aliptæ moschatæ, vtriusque drachmam vnam & dimidiam. Styracis, drachmas* B *trs. Caryophyllorum, maceris, vtriusque drachmam vnam. Ligni aloes scrupulos duos. Cinnamomi selecti, foliorum lauri, vtriusque drachmas duas. Ladani, vnciam vnam & dimidiam. Trita in pollinem excipiantur stacte, & informentur pastilli pro suffitu.* Cibo interea & potu paucis admodum contenta sit mulier, totaque victus ratio exsiccatoria sit. Atque hæc curatio in huius vitii accessionibus adhibenda. In totius vero corporis restitutione, potissimum vbi malum diuturnum fuerit, plerunque a sanguinis missione inchoandum, præsertim si menstruæ purgationes detineantur. Deinde ad purgationem ex hiera picra transeundum. Peracta vacuatione, cucurbitulæ leues quidem, sed cum plurima flamma affigendæ, & violenter detrahendæ. Interdum etiam loca scarificāda, & scarificata sale inspergenda, deinde conuenientibus medicamentis ad cicatricem ducenda. Nec inutiliter C sinapismi, & dropaces ex *euphorbio, pyrethro, pipere & synapi* constructi applicantur. Non parum etiam recta victus ratio opitulatur, nempe deambulationes matutinæ, gestationesque vel in curru, vel in naui, vel iumento. A gestationis motu vociferatio, & lectio clara & concinna vtilis est. Vnctio prætetea, frictio, & ex conuenientibus interuallis repetita, eisdem conueniet. Balneum aquæ dulcis rarius, & non nisi sordium abstergendarum gratia admittēdum. Balneis autem naturalibus vti optimum est, atque adeo postremum quasi confugium. Præ ceteris autem conueniunt, quæ sunt in Badenia, Marchionis. Porro si ob cohibitum semen vteri præfocatio euenit, post sedatam accessionem, ea quæ semen corruptum ex vtero deducunt medicamenta adhibenda erunt.

Castorii potio. *Pastilli pro suffitu.* *Victus ratio.* *Totius corporis curatio.* *Victus.* *Si ob cohibitū semen accidit.*

De vteri procidentia. Cap. LVII.

D PRocidere vterum dicimus, *quando ita euertitur, vt exterius emineat.* Neque enim vterus, vt imperiti suspicantur, a suis solutus propaginibus totus prolabitur & excidit: nam si ita procideret, restaurari haud posset. Quanquam autem vterus raro procidat, nihilominus tamen multæ sunt procidentiæ eius caussæ. Ab alto enim delapsa mulier, si in coxas deciderit, membranis quæ vterum continent, ac vicinis partibus connectunt, ruptis, eo vitio corripitur. Accidit etiam nonnunquam, vt in difficili partu procidat vterus, propter secundæ scilicet violentā extractionem, quam vterus qui illi adhæret, sequitur. Nonnunquam propter negligentem aut inartificiosam fœtus, præsertim mortui, extractionem. Præterea ob ictum, vel immensi ponderis eleuationem, vel animi vehementiorem perturbationem, filiorum nimirum interitum, aut hoE stium accessum, vel ob periculosam nauigationem, aut eiusmodi aliquā caussam, omni eo quod in toto corpore concretum est soluto, atque adeo vtero quoque simul prolapso. Interdum etiam hoc vitium citra iam dictas caussas accidit, tota corporis mole soluta propter resolutionem, aut partium, membranarum scilicet & musculorum, imbecillitatem: id quod senescentibus maxime euenire solet. Procidit sæpe vterus propter humoris plurimi ac tenacis defluxum, partuumque frequentiam laxatis ac solutis appendicibus. Procidit autē potissimum secundum os eius, & quod procidit ouo struthiocameli simile est, maioris tantum & minoris ratione differens. Notis pluribus nihil opus est, quod caussarum diuersitas partim ex corporis constitutione, partim etiam de ægrotantis, & assidentium sermonibus cognosci queat. Quum vitium F adhuc recens est, studendum vt vterus inseratur, ac in suum reponatur locum. Siquidem initio repositioni prompte paret, & locatus perseuerat, præcipue si ætas conuenerit. Nam in prouectioribus vterus quidem reponitur, sed rursus qualibet leui caussa relabitur. Conuenit igitur, si in recto intestino feces & stercora dura fuerint, vt clysteri educantur. Simili modo si in vesica lotium collectum fuerit, per cathete-

Procidentia vteri. *Caussæ.* *Signa.* *Curatio.*

etiam non raro, eodem teste, propter cohibitum semen. Nonnunquam etiam ob refrigerationem, quæ vtero tempore quo menstruæ effluxerunt purgationes euenit. Interdum etiam ob difficilem quempiam abortum, vel vbi quis sanguinis eruptionem ab vtero repente sistere properauerit. Comitatur hoc vitio laborantes quum accessio propinqua est, torpor mentis, pigritia, crurum imbecillitas, faciei pallor, aspectus mœstus. Quum vero iam instat suffocatio, inclinatio ad somnum, desipientia, detentio instrumentorum sensus, vox obmutescit, cruraq; cōtrahuntur. Pulsus parui ac debiles fiunt, sæpe etiam penitus abolentur. Nonnullis quoq; spiratio, quæ ab ore ac naribus prodit, manente tamen ea, quæ in arteriis fit, in totum intercipitur. Quum remittet vitiū, corpus firmari incipit, rubescere malæ incipiunt, oculi attolli & aperiri: Humiditas etiam quædā a locis muliebribus tactu perceptibilis excurrit, ac intestina immurmurāt, ipseq; vterus paulatim laxatur, atque sic ipsis mens, sensus, & motus redit. Ceterū malum hoc iuxta circuitus mouetur, perinde atque epilepsia: idque nimirum vtero, vt dictum est, repleto aut seminali, aut alia quæ in eo putrefit materia. Vbi autem vterus sua ipsius ratione laborauerit, pro quantitatis vel qualitatis ratione, tamen menstruorum tum seminis, alias aliæ symptomatum species oriri solent. Etenim lædente caussa vniuersum corpus refrigerare potente, adeo vehementer infrigidatur corpus, vt spiratio & arteriarum pulsus sensu deprehendi nequeat. Quæ si vel crassa fuerit, vel acris, conuulsiones: si vero atræ bilis naturam habuerit, mœstitiam inducet: quemadmodū animi quoq; ue defectiones, & fortes extensiones, & refrigerationes, & stomachi vexationem sequi consueuerunt. Superuenit id mali genus omni quidem tēpore, sed præcipue hyeme & autumno. Eoque magis corripiuntur iuniores, & ad Venerem procliues, steriles, præsertim si vi medicamentorum tales factæ fuerint. Præterea multæ se a malo hoc recolligunt, nonnullæ vero in ipsis accessionibus subito, aut saltē intra paucas horas pereunt: id quod accidit, vbi pulsus crebriores & inordinati fiunt, ac subinde in totum abolent. Postremo frigidus & modicus humor superficiem irrorat. In accessionibus igitur extrema deligare oportet, cumq; deligationibus crura tota, ac vniuersum corpus perfricare, & veluti animo deficientes recuperate. Ægrotam autem ceruice & scapulis accliuioribus collocare oportet, fœmoribus vero & inguinibus decliuioribus. Naribus fœtida admoueantur, verbi gratia *fæniculus lucerna nuper exstinctus, pluma præsertim perdicana, aut lana laciniæque combusta, solia calciamentorum, aliorum aut ceparum cortices: capilli, præsertim si ipsius ægrotæ fuerint, cremati: vel capræ cornu combustum, pix super carbonib. eliquata, galbanum, bitumen, castorium, & alia eiusmodi.* Reliquis deficientibus, matulam ex veteri lotio naribus adhibere licebit, aut pannos sulphuratos veteres combustos. Inferius autē pudenda ex odoratis suffiantur, *styrace nimirum, aloes ligno, cinnamomo, garyophillis, & similibus.* Cucurbitulas quoque inguinibus & imo ventri, nequaquam vero super vmbilicū, cum multa flamma, & leues affigere conuenit. Confestim autem accedente accessione fomenta, ac sacculi calefacti imo ventri ac pectini imponēdi, quib. vix aliud in huius mali accessione præsentius auxilium reperies. Parabis autem eosdem ex *artemisia vtraque, origano, betonica, chamæmelo, calamintha, absinthio, pulegio, seminibus lini, & smyrnii, atque id genus aliis.* Quod si accessio prolongetur, etiam quæ flatibus educendis conducunt, supponere oportet, quorū omnium formulas & nomina e capitibus de vētriculi inflatione, & coli doloribus, petent studiosi. In vterum quoque tum vnguenta & olea odoratissima infundere oportet: vt est *amaricinum*, & quod *spicaceum* hodie appellatur, *irinum*, & similia. In hæc etiam obstetrix digitos intingat, atque subinde vsque ad vterios immittat, leniter & multum defricans, vt eo irritamento crassus humor excernatur. Præterea mulier etiam maximis vocibus excitetur, propriumque nomen inclametur. Hoc etiam tempore ea sunt admouenda, quæ sternutationes excitant: vt est *struthium, castoreum, piper & similia.* Sunt qui insessionibus ex decocto *baccarum foliorumque lauri, pulegii, calamintha, artemisiæ, marrubii, sauina, althea, chamæmeli, serpilli, stœchados, aristolochia, & fænograci paratis vtendum esse putent.* Insessionum tamen tempore cerebri curam non omittemus, sed rosaceo & aceto caput irrigabimus. Ego tamen fomētis & sacculis potius quam insessionibus vtēdum esse iudico, præsertim quum vt plurimum, quamuis velis maxime, insessionibus in hoc vitio locus non sit. Vbi accessio quieuerit, ad vomitum cogantur. Omnes enim vomitus leuat, sed eas præsertim quæ a cibo infestātur. In tertio die, lumbis &

Margin notes: Signa. — Curatio. — Quæ in accessione facienda. — Sacculi. — Quæ post accessionē statim agēda.

Section letters in right margin: A, B, C, D, E, F.

A bis & aliis cucurbitulæ cum ſcarificatione applicentur. A ſeptimo die purgatione vten- Caſtorii
dum ex hiera de colocynthide, aut catapotiis de agarico. mox ad caſtorii potionem ve- potio.
niendum, quod iugiter potum ab hoc vitio protinus liberat. Dandum autem ſingulis
diebus ad *drachmæ vnius pondus*, interdum cum mulſa, interdum cum artemiſiæ deco-
cto, nunc cum vino tenui. Hoc ſane tempore potius quam in acceſſione, vt dictum
eſt, inſeſſionibus & peſſis emollientibus ex adipe anſerino, ſtyrace, maſtiche, am̃onia-
co, & ſimilibus compoſitis vti licebit. Vterus quoque iis, quæ calfaciendi, flatumque e-
ducendi vim obtinent, ſuffiendus. Sit autem huius potiſſimum ſuffitus vſus, qui habet:
Paſtillorum gallia & alipta moſchata, vtriuſque drachmam vnam & dimidiam. Styracis, drachmas Paſtilli pro
tres. Caryophyllorum, maceris, vtriuſque drachmam vnam. Ligni aloes, ſcrupulos duos. Cinnamomi ſuffitu.
B *ſelecti, foliorum lauri, vtriuſque drachmas duas. Ladani, vnciam vnam & dimidiam. Trita in pol-*
linem excipiantur ſtacte, & informentur paſtilli pro ſuffitu. Cibo interea & potu paucis admo- Victus ra-
dum contenta ſit mulier, totaque victus ratio exſiccatoria ſit. Atque hæc curatio in hu- tio.
ius vitii acceſſionibus adhibenda. In totius vero corporis reſtitutione, potiſſimum vbi Totius cor
malum diuturnum fuerit, plerunque a ſanguinis miſſione inchoandum, præſertim ſi poris cura-
menſtruæ purgationes detineantur. Deinde ad purgationem ex hiera picra tranſeun- tio.
dum. Peracta vacuatione, cucurbitulæ leues quidem, ſed cum plurima flamma affigen-
dæ, & violenter detrahendæ. Interdum etiam loca ſcarificãda, & ſcarificata ſale inſper-
genda, deinde conuenientibus medicamentis ad cicatricem ducenda. Nec inutiliter
ſinapiſmi, & dropaces ex *euphorbio, pyrethro, pipere & ſynapi* conſtructi applicantur. Non
C parum etiam recta victus ratio opitulatur, nempe deambulationes matutinæ, geſtatio- Victus.
neſque vel in curru, vel in naui, vel iumento. A geſtationis motu vociferatio, & lectio
clara & concinna vtilis eſt. Vnctio præterea, frictio, & ex conuenientibus interuallis
repetita, eiſdem conueniet. Balneum aquæ dulcis rarius, & non niſi ſordium abſtergen-
darum gratia admittẽdum. Balneis autem naturalibus vti optimum eſt, atque adeo po-
ſtremum quaſi confugium. Præ ceteris autem conueniunt, quæ ſunt in Badenia, Mar- Si ob cohi-
chionis. Porro ſi ob cohibitum ſemen vteri præfocatio euenit, poſt ſedatam acceſſio- bitũ ſemen
nem, ea quæ ſemen corruptum ex vtero deducunt medicamenta adhibenda erunt. accidit.

De vteri procidentia. Cap. LVII.

D PRocidere vterum dicimus, *quando ita euertitur, vt exterius emineat.* Neque enim vte- Procidentia vteri.
rus, vt imperiti ſuſpicantur, a ſuis ſolutus propaginibus totus prolabitur & excidit:
nam ſi ita procideret, reſtaurari haud poſſet. Quanquam autem vterus raro procidat,
nihilominus tamen multæ ſunt procidentiæ eius cauſſæ. Ab alto enim delapſa mulier, Cauſſæ.
ſi in coxas deciderit, membranis quæ vterum continent, ac vicinis partibus conne-
ctunt, ruptis, eo vitio corripitur. Accidit etiam nonnunquam, vt in difficili partu pro-
cidat vterus, propter ſecundæ ſcilicet violentã extractionem, quam vterus qui illi ad-
hæret, ſequitur. Nonnunquam propter negligentem aut inartificioſam fœtus, præ-
ſertim mortui, extractionem. Præterea ob ictum, vel immenſi ponderis eleuatio-
nem, vel animi vehementiorem perturbationem, filiorum nimirum interitum, aut ho-
E ſtium acceſſum, vel ob periculoſam nauigationem, aut eiuſmodi aliquã cauſſam, omni
eo quod in toto corpore concretum eſt ſoluto, atque adeo vtero quoque ſimul prola-
pſo. Interdum etiam hoc vitium citra iam dictas cauſſas accidit, tota corporis mole ſo-
luta propter reſolutionem, aut partium, membranarum ſcilicet & muſculorum, im-
becillitatem: id quod ſeneſcentibus maxime euenire ſolet. Procidit ſæpe vterus pro- Signa.
pter humoris plurimi ac tenacis defluxum, partuumque frequentiam laxatis ac ſolutis
appendicibus. Procidit autẽ potiſſimum ſecundum os eius, & quod procidit ouo ſtru-
thiocameli ſimile eſt, maioris tantum & minoris ratione differens. Notis pluribus
nihil opus eſt, quod cauſſarum diuerſitas partim ex corporis conſtitutione, partim
etiam de ægrotantis, & aſſidentium ſermonibus cognoſci queat. Quum vitium Curatio.
F adhuc recens eſt, ſtudendum vt vterus inſeratur, ac in ſuum reponatur locum. Siqui-
dem initio repoſitioni prompte paret, & locatus perſeuerat, præcipue ſi ætas conue-
nerit. Nam in prouectioribus vterus quidem reponitur, ſed rurſus qualibet leui
cauſſa relabitur. Conuenit igitur, ſi in recto inteſtino feces & ſtercora dura fuerint,
vt clyſteri educantur. Simili modo ſi in veſica lotium collectum fuerit, per cathete-

rem euocetur, vt vndiquaque vterus sit liber. Euenit enim alias, vt eorum detentione vterus, qui inter vtrunque, rectum inquam intestinum & vesicam medius statuitur, compressus, & intra locorum angustias coactus, in prolapsu suo impediatur, ne repelli & in proprium situm reduci queat. His autem rite peractis, ægram supinam figurare oportet, vt coxas habeat sublimiores, poplites flexos, cruribus inuicem dilatatis & diuaricatis: deinde prolapsam vteri partem *oleo tepido, vel butyro, vel maluæ, althea, fœnograci, seminis lini, aut similium decocto* affatim fouentes, conuolutam lanam præparabimus, figura ex crassitudine sinui muliebri proportionalem, tenui & puro linteo exterius circundatam: ac deinceps in succum acaciæ, vel hypocisthidis vino dilutis mersam vtero inseremus, & citra violentiam ac sensim totum, quod procidit sursum torquebimus, quoad integer in sinu tumor excitetur, & vterus in proprium reponatur locum. Deinde alium lanæ sapsum vino adstringente imbutum superponemus. Extrinsecus autem pubem spongia in posca expressa operiemus. Mulier vero iacebit extensis adaptatisque inuicem cruribus, vt alterum alteri incumbat. Tutius tamen erit pedes simul vinciri, fasciam vsque ad genua deducendo. At si prolapsus vterus temporis diuturnitate intumuerit, plurimoque humore infartus fuerit, ita vt tumor reductionem impediat, betarum decocto irrigabimus: deinde acetum circumfundemus, salemque tenuissimum inspergemus: & vbi detumuerit, sicut dictum est, reponemus. Deinde cucurbitæ cum flamma copiosiore, vmbilico & vtriusque ilibus affigendæ. Naribus odorata iugiter admouenda, inferne vero quæ grauem odorem habent. Tertio die lana adhuc in sinu persistente, mulier in vino nigro austero, modice tepido, aut in decocto myrti, rubi, malicorii, radicis bistortæ, & similium insidebit. His peractis, rursus supina accliuibus coxis locabitur, sublataque e sinu priori lana, altera in locum prioris eodem medicamento madefacta imponitur. Cataplasmata etiam & emplastra extrinsecus imo ventri ex palmulis, malicorio, lenticula, & similibus composita imponantur. Cerata etiam *ex mastiche, ligno aloes, laudano, thure, iunco odorato, acoro, nuce moschata, gummi, tragacantha, & eiusmodi medicamentis parata conueniunt.* Singulis vero tribus diebus hæc vsque ad perfectam curationem permutentur. Toto etiam curationis tempore mulier motum, & ea quibus sternutatio excitatur, euitet. Ceterum vterus ab infernis, fœtidis rebus suffiendus est: naribus autem odoratissima, *vt dictum est*, sunt adhibenda, quod is odorata sequatur, fœtida contra refugiat. Cibi etiam boni succi, & vina odorata offerenda. Venter etiam liniendus ac lubricandus, ne si cum difficultate sit egerendum, simul vterus procidat. Cauendum tamen vnice, ne venter nimium subducatur: exsoluitur enim, elaxanturque propinquæ partes, & vteri loca procidunt. Porro, si pars vteri prolapsa temporis diuturnitate propter incuriam putruerit, obque assiduam vrinę irrigationem & sordes inhęrentes exulcerata fuerit, amputandam, aut inurendum, quod inutile fuerit, nullius metu periculi. Constat enim, Pauli etiam testimonio, totũ vterum, eo quod computruerat, ablatum fuisse, ac mulierem superuixisse.

Victus.

A B C D

De Mola. Cap. LVIII.

Mola quid.

Mύλην, hoc est, *molam*, Aetius & Paulus vocant *induratum tumorem, interim in vteri osculo, interim in toto ipso prominentem, ad tactum fere lapidosum.* Galenus autem *libr. 14. Ther. meth.* molam definit esse *carnem informem.* Paulus adiicit *tunicis vuluæ adhærescentem, ac fœtus modo in lucem edi.* Nomen a difficultate motus accepit, quam sane quæ hoc vitio premuntur mulieres sentiunt. Informis vero recte dicitur, *quod nullius animalis formam habeat.* Fit a feminis muliebris, & plurimi sanguinis menstrui crassi in vteri cauitate retentione & affluxu, quem calor immodicus cogit, ac in carnis formam transmutat. Consequitur hoc vitium tumor durus cum hypochondriorum contractione, corporis gracilitate, decoloratiore, appetentiæ deiectione, mensiumque suppressione. Item in hoc vitio mammillæ intumescunt, vt conceptionis veræ quibusdam per initia suspicio suboriatur. Temporis vero progressu discernuntur: molam enim punctionis sensum inferens: dolor subsequitur, nec in ea motus vllus, sicut in cõceptione percipitur. Nonnullæ vero præbent aquæ inter cutem suspicionem, a qua tamen vitium hoc distinguitur, quod tumor durus sit, neque sicut in hydrope manuum aut digitorum impulsu cedat, aut excauetur, aut tympani modo sonum edat. Nonnunquam tamẽ tempore procedente

Mola cur dicta.

Caussæ.

Signa.

E F

A cedente fetur refrigeratur, & hydrops superuenit. Vitium hoc magna ex parte insanabile est, nisi initio remedia adhibeantur. Vtcunque tamen accidat, curatio negligenda non est, sed omnia quæcunque conuenire videbuntur, adhibenda. Primum vero omnium alimenta boni succi offerenda, ac vini potione vtendum moderata. Mulier vehementi motu non vtatur, is enim fluxionem commouet: sed potius gestationibus, deambulationibus, & balneis. Pedes quoque decumbendo elatiores habeat. Interea vbi plenitudo affuerit, vena gibberi incidenda erit, ac subinde purgatione per catapotia fœtida vocata vtendum. Corpore vacuato, cataplasmata, fomenta, insessiones, pessi, vnguenta, & cerata quæ relaxandi vires habent, admouenda: qualia sunt, quæ ex *althea, malua, chamæmelo, meliloto, fœnograco, semine lini, & similibus parantur.* In hunc vsum non aliena erit vnguenti dialtheæ, aut emplastri diachilon simplicis admotio. Vel adhibeatur hoc quod accipit: *Olei amygdalarum dulcium, drachmas tres. Olei liliacei, drachmas duas & dimidiam. Pinguedinis anseris & gallinæ, vtriusque drachmam vnam & dimidium. Lenti cremoris seminis lini & fœnograci, vtriusque drachmam vnam. Ammoniaci, bdellii, vtriusque drachmas duas. Radicis altheæ, seminum nigellæ & dauci, singulorum scrupulos duos.* Ceræ quod satis est, fingatur vnguentum, gummi in vino prius dissolutis. Pessi quoque subiiciendi ex *butyro, adipe porcino, medulla ceruina, passulis, caricis pinguibus, seminis lini & fœnograci, confecti.* Posthæc, quæ menses euocare possunt, propinanda medicamenta. In quem quidem vsum præter ea quæ in cap. *de suppressis mensibus* commemorauimus, conuenit hoc medicamentum, quod habet: *Specierum diacinnamomi, diagalangæ, diacumini, singulorum drachmam dimidiam. Specierum diambar, scrupulum vnum. Specierum dialacha, scrupulum dimidium. Cinnamomi selecti, hyperici, calami odorati, asari, radicis acori, seminis anisi, singul. scrupulum vnum. Seminis rutæ, zingiberis, artemisiæ, marrubii, dictamni, saluiæ, singulorum scrupulum dimidium. Sacchari dissoluti in liquoribus stillatitiis artemisiæ & hyperici*, quod satis est: fingantur morsuli, de quibus quotidie pondus duarum aut trium deturdrachmarum. Proderit etiam hunc subiicere pessum, qui habet: *Radicum asari, acori, rubiæ tinctorum, singulorum drachmas duas. Seminum rutæ, nigellæ, vtriusque drachmam dimidiam. Maioranæ, nucis moschatæ, garyophyllorum, baccarum lauri, sing. drachmam vnam. Sauinæ, scrupulum vnum. Castorei, euphorbii, vtriusque scrupulum dimidium.* Tusis & cribratis iis, quæ opus est, cum terebinthina resina formentur pessi. Quid multa? vtendum medicamentis relaxantibus & dissoluentibus sanguinem concretum: Sic enim plurima sanguinis atri & grumescentis exscrerio sequetur. Mitifice etiam ad huius vitii amolitionem, potissimum vbi diuturnum fuerit, vti confert balneis naturalibus, & per se natis, quibus dissoluendi ac discutiendi facultas inest. Porro multa etiam remedia huc ex capitibus *de aqua inter cutem*, transferenda erunt.

[margin: Victus. / Curatio. / Localia. / Vnguenta. / Pessi. / Morsuli. / Pessus.]

De phlegmone vteri. Cap. LIX.

VTerus plurimis de caussis phlegmone corripitur, nempe ictu, mensiũ retentione, aborsu, vlceratione, cõcubitu meras rationis excedente, sellæ nimis duræ insessione, longissima, intensissimaque deambulatione, sæpe etiam transpiratione, propter frigus, prohibita. Comes phlegmones vteri est febris acuta, dolor capitis, pubis & lumborum, & radicis oculorum: brachialis, digitorũ & colli conuulsio, & in aduersum declinatio: stomachi ex cõsortio dolor, oris vteri conniuentia: pulsus exigui crebrique. Si languida fuerit phlegmone, haud valida prædicta symptomata erunt, maioriq; dolore vterus afficietur. Sin vehemens, & ipse totus pulsatilẽ dolorẽ percipit, omniaq; symptomata vehementiora erunt. Vniuerso aũt vtero phlegmone laborante vndiquaq; dolebit: parte vero eius aliqua phlegmone obsessa, in ea dolor magis intẽditur. Nã si posteriora ipsius phlegmone corripiuntur, dolor lumbos magis vexabit, durumque stercus detineur, quod tum rectum intestinum admodum comprimatur. Si anteriora, dolor pubem occupat, & vrinæ stillicidium aut difficultas, vesica expressa, excitatur. Lateribus autem phlegmonem expertis, inguina tenduntur, & crura grauantur, ac difficulter mouentur. Quum autẽ os vteri phlegmone affligit, in abdomine dolor est, digitoque immisso os occurrit durum, rigidum, clausum & feruidum. Initio itaq; curationẽ aggressi, si neque ætas, neque habitus corporis, neq; anni tempus obstiterit, neq; phlegmone post aborsum, aut immensam sanguinis vacuationem superuenerit, venam po-

[margin: Caussæ. / Signa. / Curatio.]

plitis aut malleoli secabimus: idque ex Galeni traditione, qui in libro *de curandi ratione per sanguinis missionem*, vteri phlegmonem a venis in crure sectis magis, quam in gibbero iuuari scribit. Nam venæ illæ non solum ab vtero reuellunt, verũ etiam vacuant, quod in omnibus internis phlegmonib. maxime requiritur, *vt alibi copiosius diximus*. Ægram subinde in domicilio obscuro, & moderate calido seu tepido collocabimus, quietem imperantes, ac crura eius ab omni motu prohibentes. Deinde artus & extrema perfri- A

Victus. cabimus, vt fluoris ad vterum impetum auertamus. In cibo, qui quantitate modicus sit, vtendum ptisanæ cremore, & ouis sorbilibus, vno tamen die interposito. Potu vini abstinendum, ac pro eo vtendum iure decocti cinnamomi, aut aqua calida. Aluus quoque, præcipue vbi sua sponte non deiecerit, lenibus & emollientibus clysteribus eluenda, & vacuanda. Extrinsecus lana ex oxyrhodino madefacta, pubi & lumbis imponenda. *Palmula quoq., aut mala cotonea, in vino austero decocta, & rosaceo admixta, admouenda.* Item *succus semperuiui, vinum austerum, farina hordei, balaustia, & mali granati cortex.* Cataplasmata etiam ex farina *seminum lini, fœnograci, meliloto, plantagine, lentibus, polygono portulaca, sedo, & similibus composita, adhibenda*: idque potissimum, si erysipelatis naturam phlegmone sortita sit. Lana denique cum *rosaceo, aut melino oleo, aut succo portulaca, aut sedi madefacta, in vteri sinum immittenda*. At vbi phlegmone declinare cœperit, ad ea veniendum, quæ quadantenus remittendi discutiendique vires habeant. Ægrotam igitur in *fœnograci, althea, seminis lini, malua, interdum etiam artemisia, marrubii, & saluia decocto*, vsque ad lumbos sedere iubebimus. Pubi quoque & lumbis *hordeaceam farinam cum fœnograco, & semine lini in mulsa elixatam, aut caricarum decoctum* illinemus. Pessi quoque subiiciendi ex *butyro, medulla ceruina, adipe anserino gallina, & similibus parati*. Vbi curatio processerit, vatius magis cibus & leuior vtilis erit. Et quidem in manifesta declinatione ad balneum etiam ducantur ægrotantes, vinumque aquosum maxime & tenue detur.

Localia. B

C

De inflatione vteri. Cap. LX.

Caussa. Inflatur vterus ex frigore, vel humoribus in eo corruptis, vel ex abortu, vel difficili partu ostiolo eius conniuente, aut grumo in ipso obstruente. Flatus vero sæpe in concauo ipsius spatio colligitur, sæpe in sinu, qui sensui patet, nec raro in rariotibus sensuique non patentibus partibus corporis ipsius vteri.

Signa. Vitium hoc sequitur tumor in imo ventris cum duritie & dolore punctionis sensum inferente, qui vsque ad septum transuersum & stomachum peruenit: ac nihilominus vtrinque in lateribus extenditur, sæpeque alteri inguini, interdum vtrique, interdum & vmbilico lumbisq; ac pectini dolor communicatur, cui caput quoque assentitur. Nonnunquam flatus per muliebre pudendum erumpit, & ab ægra percipitur. Si itaque flatus in vteri cauitate collectus fuerit, murmura & sonitus quidam in corporis flexu audiuntur, quales intestinis accidunt, quæ torminibus vexantur, impulsuque digitorum sonus tympani modo redditur. At vbi flatus in ratioribus vteri meatibus continetur dolores vehementiores, ac curatu difficiliores infestant. D

Curatio. Auxiliatur huic malo primum, nisi ætas, regio & anni tempus obstiterint, corporisque plenitudo si affuerit, sanguinis missio, inedia, & purgatio ex hiera picra Galeni.

Localia. Quibus peractis, fomentis & inunctionibus ex oleo rutaceo, aut oleo in quo anethum decoctum sit, vtendum. Insessionibus præterea ex decocto *rutæ, pulegii, calaminthæ, marrubii, artemisia, althea, & similibus paratis*. Cataplasmata quoque adhibenda ex *semine apii, fœniculi, carei, cumini, smyrnii, dauci, anisi, lolii farina, & similibus*. Vtero etiam infundenda, quæ laxandi, flatusque discutiendi vires habent, vt est *oleum rutaceum, ammi, origani, & paulo ante commemoratorum decoctum*. Et si flatus grumorum caussa includantur, post prædictorum, insessionum maxime vsum, obstetrix digitum prius perunctum in pudendum muliebre inferat, ac grumum sensim ac leniter dissoluat & educat. Quod si diutius se vitium protogauerit, ad efficaciora remedia veniendum erit. Quare vtendum linimentis, emplastris & ceratis paulo vehementioribus, quale est quod habet: E

Ceratum. *Abrotoni, origani, calaminthæ, singul drach. duas. Seminis agni, scrup. duos. Centaurii minoris, drach. vnam. Seminum carei, ammi, vtriusq; drach. dimidiam. Cassia, scrup. vnum. Bdellii, ammoniaci, vtriusque drach. vnam & dimidiam. Oleorum rutacei & anethini, vtriusque vnc. vnam.* Cum cera & terebinthina resina, quod satis est, informetur ceratum, quod vtero adhibeatur. Interdum etiam vsque ad dropaces ac sinapismos progrediendum. Cucurbitæ F

etiam

A etiam locis in ambitu leues, & quæ violenter auellantur, affigendæ. Nam hæ incantamenti cuiusdam simile, vt nunc sæpe dictum est, efficiunt. Interdum etiam scarificatio adhibenda est. Omninoque iis vtendum, quæ vim habent ex alto in summum euocandi. Alimenta quoque attenuantia, & flatum discutientia exhibere oportet, necnõ medicamenta quæ idem possunt, vt dianisi & diacumini, ac diacalamenthæ antidota, & alia quæ in capite *de ventriculi inflatione* exposita sunt. Victus.

De vteri exulceratione. Cap. LXI.

EXulceratur interdum vterus propter difficilem partum, aut fœtus extractionem, aut eiusdem corruptionem, aut ex acribus medicamentis, aut fluxione, aut absces- Caussæ.
B sibus disruptis. Hoc vitio affecti in laborante parte dolorem punctorium percipiunt, atque ex interuallis fœtidi saniosique humores ab vlcere sordido excernuntur, ceteraque signa consequuntur male habenti vtero peculiaria, vt capitis, & præcipue sincipitis, tenontum, radicisque oculorum dolor, qui ad manum etiam fundamenta & digitos vsque protenditur, ac reliqua quæ in capite *de phlegmone* prædiximus. Vlcus itaque in conspectum veniens, specillo oriculario deprehenditur. Altum vero & reconditum, ea quæ excernuntur indicabunt. Humor enim diuersus excernitur. Phlegmone quidem obsesso vlcere, paucus, cruentus, aut feculentus, cum magno dolore. Sordido autem exsistente, copiosior, & sanies cum minori cruciatu. Depascente vero, fœtidus, niger, cum doloribus vehementioribus. Porro vbi cum phlegmone fuerit vl- Signa. Curatio.
C cus, venæ sectione & aliis medicamentis ad illam scriptis vtendum. In reliquis medicamentis purgantibus, maxime si corpus vitiosis redundet humoribus, vtendum. Deinde adhibenda quæ reprimunt humorum defluxum atque calidam intemperiem corrigunt, vt est succus aut liquor stillaticius portulacæ, plantaginis, bursæ pastoriæ, & similes iam sæpe expositi. In sordido subinde expurgantium medicamentorum vsus erit, vt est ptisanæ cremor cum melle, mulsa cum decocto radicis iridis, aristolochiæ absinthii, aut agrimoniæ. Ea vero, quæ depascunt efferanturque vlcera, equino vel asinino lacte recenter mulso abluenda sunt. Lacti vero mel admiscendum, & iridis radix. Hæc quidem, si vlcera conspicua fuerint, illinuntur: sin profunda infunduntur per metrenchytas. Vbi vlcera probe purgata fuerint, iis quæ ad cicatricem ducunt Localia. Repurgantia medicamenta. Ad cicatricem ducentia.
D vtendum, primo quidem mitioribus, postea efficacioribus. Placet in primis ceratum Aetii, quod habet: *Ceræ albæ, vnciam vnam. Rosacei optimi, vncias tres.* Hæc super carbonibus liquato, & quadantenus subinde refrigerato, tum in mortarium conicito, lacteque muliebri, aut asinino, aut caprino recens mulcto, cum pistillo diluto, quousque totum abescat. deinde effuso priori lacte nouum imponito, ac rursus subigito. postea croci circiter scrupulum vnum adiicito. Quod si maiorum mitigationem quæsieris, addito *rosacei olei, vncias duas. Adipis & medullæ anseris, vtriusque vnciam dimidiam.* Licebit & pro rosaceo melinum admiscere. Hoc ceratum abdomini & coxis imponendum. Siquidem eius facultas per latentes meatus in vterum traducetur. Possunt etiam eius farinæ medicamenta vtero iniici, vt est *decoctum malicorii, rosarum, malorum cotoneorum, ru-* Ceratum.
E *bi, myrti, rhou coriarii, bistortæ, bursæ pastoriæ, acaciæ, hypocistidis ex vino adstringente.* Ad hunc locum transferenda sunt medicamenta e superioribus libris, ex capitibus *de vlceribus renum, vesicæ & virgæ.*

De phimosi vteri. Cap. LXII.

Φίμος καὶ φίμωσις, obturatio seu coarctatio est in ore aut ceruice vteri, qua ea loca tam angusta redduntur, vt non amplius semen admittant: vel si admiserint, non retineant. Ob callosam enim duriciem contrahi nequeunt. Interdum tamen semen admittitur, & intra angustissimum os vteri continetur, atque inde fœtus concipitur, conceptus vero prægnanti moriendi occasionem affert, quum propter nimias locorum Phimosis.
F angustias efferri nequeat. Fit autem phimos in ore vteri, aut ex præcedenti vlceratione, aut durata illic phlegmone. Signis ad mali cognitionem nihil opus est: de sermonibus enim ægrotantis, & tactu facilis est deprehensio. Curatio ipsa fit fomentis relaxantibus & emollientibus, itemque cataplasmatis & insessionibus simili facultate præditis. Fomenta itaque ex hydreleo & fœnigræci decocto adhibenda sunt. Pessis etiam vteri- Caussa. Signa.

dum quæ relaxando emolliunt, vt est is qui ex œsypo, nitro, & resina terebinthina conficitur. Quid multa? ad huius vitii amolitionem, & vt satis aperiatur vterus, vtendum medicamentis emollientibus, *malua nimirũ, althea, nigella, fœnograeco, lino, ammoniaco, bdellio, resinis, adipibus, & similibus, e quibus cerata, emplastra, pessi, & omnis generis localia medicamenta componi possunt.* Quod si vitium inueterauerit, suffimentis vaporibusque aromatum vtendum. At vbi iam loca tactui molliora offeruntur, tunc spongiam aridam funiculo appensam intra locorum angustias, dilatandi gratia imponemus. Quæ si exciderit, aliam crassiorem immittemus. Quare plures diuersasque spógias exarentes præparatas habere oportebit. Postea aliquod medicamentum ex alumine elaterio, melle exceptis, paratum, spongiæ imponendæ illinendum, vt scilicet locus apertior fiat. Quod si postea sublata spongia locus non satis apertus videbitur, phlegmoneque propter erodentia medicamenta admota superuenerit, infrascriptum medicamentum
Vnguentũ. spongiæ illinetur, quod habet: *Olei irini vnciam vnam. Resinæ terebinthinæ, drach. duas. Adipis anserini, drachmam vnam. Radicis iridis, thuris, vtriusque drachmam dimidiam. Ceræ quod satis est, fiat vnguentum.* Porro si in phlegmone vehemens fuerit, pro irino violaceum aut rosaceum sumatur. Vbi phlegmone cessauerit, & locus apertus fuerit, ceratum ex oleo rosaceo & adipe anserino confectum spongiæ illinemus, & in eo vsque ad cicatricem obductam persistemus, locum solidiorem paulatim reddentes. Spongia tamen vsque ad perfectam curationem nunquam non imponenda, ne os vteri rursus coalescat.

A B

De sterilitate remouenda. CAP. LXIII. C

Caussæ. Sterilitas aut viri, aut mulieris ratione accidit. A viro est, cum semen eius vel calidum, & veluti torrefactum: vel frigidum, tenue, aquosum, languidum, quale decrepitorum est: vel crassius quam oportet emittitur: vel quod viri semispadones sint, penemque breuissimum habeant, vt in vuluæ recessum semen iaculari nequeant. Quod etiam interdum nimia obœsitate contingit. Obœsi enim tam ventricosi euadunt, vt semen ad profundiores vteri partes iaculari non possint. Mulier vero sua ipsius ratione non concipit, quod vterum habeat vel calidum & igneum, vel frigidum & humidum, vel squalentem & aridum.
5.Aph.36. Nam, vt Hippocrates ait: *Quæcunque frigidos & densos vteros habent, non concipiunt: exstinguitur enim in eis genitura. Et quæcunque siccos magis & torrefactos: nam ex defectu alimenti corrumpitur semen.* Ceterum crassæ admodum & obœsæ haud D
5.Aph.46. concipiunt. Cuius rationem Hippocrates iis verbis reddit: *Quæcunque*, inquiens, *præter naturam crassæ, non concipiunt vtero, iis omentum os vteri comprimit, & prius quam extenuentur, non concipiunt.* Graciles denique & macilentæ non concipiunt: aut si concipiunt,
5.Aph.44. statim abortiunt, *eodem Hippocrate teste*, qui sic scriptum reliquit: *Quæcunque præter naturam tenues existentes, vtero gerunt, abortiunt priusquam crassescunt.* Quædam etiam non concipiunt, eo quod vterus earum debilis est, vel angustus, vel breuis: aut quod vasa eius obstructa, & clausa sint, aut cicatricis superuentu excæcata: aut quod vteri ceruix in obliquum ducatur: aut quod os eius nimis angustum, vel nimis amplum sit. Sed & inuiti concubitus, inanes & steriles magna ex parte sunt. amor enim genituram conciliat: ideoque fœminæ amantes crebertime pariunt. Ætas etiam vel iunior, vel prouectior conceptum impedit. Propterea nunc primum pubescentes a Venere arcere oportet, ita vt vir trigesimum annum, mulier decimumoctauum attingat. Præcipue vero inepta mulieris forma sterilitati occasionem præstat. Fœcunda enim mulier habere debet proceritatem corporis moderatam, lumborum, & pectinis latitudinem, nates eminentes, commodam alui molem, thoracem angustum, mamillas amplas.
Signa calidę temperaturæ. Signa quibus caussarum diuersitas cognoscitur, hæc sunt. Calidius viri temperamentum facile ex pilorum copia, nigrorum potissimum in partibus genitalibus, & omnibus quæ circumstant, a supernis quidem vsque ad media fœmora deprehenditur. Petulca etiam est hæc temperatura, & prona ad libidinem, statim vero
Frigidæ. satiatur. Frigidius temperamentum monstrant partes circumpositæ testibus glabræ. F Neque etiam hoc temperamento præditi, ad libidinem proni sunt. Vteri vero caliditas ex reliqui corporis caliditate cognoscitur, quodque pauca menstrua, & cum dolore deferuntur, vt genitalia interdum mulieris exulcerentur. Sed & quæ educuntur, nigriora sunt. Hanc etiam temperaturam insignis salacitas, & totius corporis siccitas sequitur.

E

A sequitur. Frigidiorem vteri temperaturam monstrat menstruorum suppressio, stupor in pube, lumbis & crurib. obortus. Veneris etiam vsum aspernantur, & os vteri contractum habent, hoc temperamento præditæ. Humiditatis vero vitio fœcunditatem frustrari indicat, si in coitu humore admodum perfundantur, & si iis fuerint tenuia, copiosaque menstrua. Siccitas contrariis plane deprehenditur notis. Reliquę caussæ partim visu, partim de sermonibus ægræ, vt aliorum cognoscuntur. Communiter quidem ambobus, viro scilicet & mulieri, congruit vniuersum corpus conseruare probe temperatum, laboris, cibi, balnei, & reliquorum omnium mediocritate. Viri igitur, qui propter deprauatam viuendi rationem semen corrumpunt, ad magis compositum salubrioremque victum conuersi, genituræ fœcunditatem acquirunt. Mulier autem neque ingenti labore defatigetur, neque prorsus ociosa sit: hoc enim superuacuis excrementis molem corporis replet: illud vero sanguinem deficcat, & purgationes absumit. Potu & cibis concoctu facilibus vtatur, & quos ventriculus probe superet atque conficiat. Illud vero potissimum circa rectam viuendi rationem est obseruandum, vt nec vir, nec mulier obæsi reddantur. Qui enim tales fuerint, liberis procreandis inepti sunt, eo quod genitalibus mutuo se contingere non possunt, & paucum semen emittant. Porro conuenit etiam, vt iis qui liberis procreandis operam dare cupiunt, quædam consueta, esusque aut potu grata ante cibum offerantur, quæ Veneri excitandæ & semini generando aptissima sint, qualia exsistunt, quæ calefaciunt mediocriter, *Galeno libro quinto, de simpl. med. facult. capite 20. teste*, & inflant. Vinum itaque in hunc vsum, modice sumtum, aquæ præfertur. *Sine enim Cerere & Baccho*, vt ille ait: *friget Venus*. Ex oleribus vtendum *eruca, orminio, erysimo, & aliis quæ in capit: de iis qui re Veneres vti non possunt, commemorauimus*. Ruta, calamintha, & menta omnino vitanda sunt. Calamintha enim & menta, etsi plurimum semen, languidum tamen & imbecillum gignunt. Ruta vero prorsus corrumpit. Ceterum vbi mulier vitio quodam humorum non concipiat, eas purgante medicamento vacuare, & proba victus ratione emendare expedit. Peculiariter vero mulieribus conuenit, curam eorum, quæ sunt circa vterū, quam fieri potest, maximam habere, & vt iis menses fine omni impedimento promanent. Quum igitur propinqua est per menses purgatio, cibi potusque quantum fieri potest mediocritatem curæ habebunt, & quippiam ex iis, quæ menstruam purgationem irritare & stimulare possunt, assumēt, vt sunt olera odorata & acria, gingidium, fœniculum, apium, smyrnium, & similia, quorum copiam ex capite, *de suppressis mensibus* petes. A purgatione menstrua, optimum & opportunissimum concipiendi tempus est. Quoniam, *vt testatur Hippocrates noster*, post menstruam purgationem iam dextra, iam vero sinistra vteri pars aperta est. Porro vteri intemperiem frigidam per fomenta, cataplasmata, suffitus, & alia quibus calefaciendi vis inest, corrigere oportet: vt sunt quæ ex *artemisia, pulegio, saluia, ruta, aniso, cumino, acoro*, & similibus parantur. Castoreum etiam bibere proderit, & semina odorata, cuminum, anisum, iuniperi quoque fructum, & alia quæ in capite *de suppressis mensibus* dicta sunt. Calidiorem vero vteri intemperiem, per ea, quæ refrigerant & humectant, emendabimus: cuiusmodi sunt olera quidem *lactuca, malua, cucurbita, portulaca, atriplex, & iis similia*. Vinum bibendum tenue, album & dilutum. Proderit sic laborantibus somnus, & dulcium aquarum balnea. Lumbis etiam ac pubi refrigerantia adhibenda sunt, vt *solani succus rosaceo admixtus*, qui etiam lana exceptus in vteri sinum vtiliter imponetur. Quæ ob vteri humiditatem non concipiunt, iis victus siccior vtilis est. Exerceri etiam eas plurimum oportet, ac in superioribus corporis partibus perfricari, vacuationisque & auersionis gratia interdum pransas, interdum ieiunas vomere, & cibi parsimonia exsiccari, carnesque ætate vigentium animalium tostas comedere, vinumque potens & meracius, sed parcius bibere. Arida præterea fomenta crebro adhibenda. Profuerit & vuluæ adstringentia apponere, qualia sunt *rosarum, foliorum rubi, gallarum, rhois obsoniorum, myrti, polygoni, malicorii, & similium decocta*. Id autem nisi totum antea corpus purgatum sit, faciendum minime erit. Sicciorem vero vterum contrariis curare oportet, balneis aquarum dulcium, inunctione, & alimentis humectantibus. Vino diluto, non nimis veteri. Quod si a crassioribus humoribus concipere mulier impediatur, siquidem rodentes fuerint, mulierem probe purgare conuenit hiera picra, sero lactis: & victu exquisitiori, cibisque boni succi vtendum. Pitui-

Marginal notes: B (at "lubrioremque victum"); C (at "dice sumtum"); D (at "mulare possunt"); E (at "cucurbita"); F (at "rem nisi totum"). Curatio viro & mulieri communis. — Curatio mulieris cacochymia laborantis. — 6. epid. part. 7. aph. 24. — Curatio frigidæ intemperiei vteri. — Curatio calidioris intemperiei. — Humidioris. — Siccioris. — Curatio humorū crassiorum.

tosos vero humores laboribus plurimis, sudoribus, vomitu, vel per inferna purgatio- A
ne absumere oportet, aliaque omnia quæ in capite *de suppressis mensibus* commemorata
sunt, quæ nihil attinet hic membratim recensere. Iam vero flatus quoque in vtero cō-
Curatio flatuum. cepti fœcunditatem impediunt. Quibus primum parciore cibo medebimur, dein
quæ flatus discutiunt medicamentis, vt est *cuminum, ruta, anethum, apii semen, & similia,*
quæ in capite de vuluæ inflatione, & alibi dicta sunt. Ea autem partim potanda, partim ex-
Clausi vteri. trinsecus adhibenda sunt. Clausum ac conniuentem vterum aperiemus iniectis clyste-
ribus odoriferis, fomentisque & insessionibus ex *fœnograeco, semine lini, malua, & id genus*
aliis, supra in capite de phimosi vteri etiam commemoratis. Postea ad validiora progredien-
Aperti vteri. dum, *artemisiam nimirum, calamintham, pulegium, & maioranam.* Quibus os vteri nimi- B
rum hiat, iis victus aridus, fomenta sicciora, medicamenta adstringentia, qualia sunt
Peruersionis. *gallarum decoctum, rubi radix, myrtus, & eiusmodi in curatione humidioris intemperiei recensita,*
conueniunt. Postremum peruersiones vteri emollientibus fomentis dirigemus: id enim
fomenta maxime possunt. Sed & mollientes pessuli vtiliter supponentur. Præcipue
vero pulegii & artemisiæ decocta, & castorium e posca bibitum, vtero auerso confer-
re solent. Paulus tradit, tum Venerem a tergo exercitam ad concipiendum conduce-
re. Nos hic generatim atque per capita tantum curandi rationes perstrinximus. Par-
ticulares enim curationes, e propriis petendæ sunt capitibus.

De difficultate partus. CAP. LXIIII.

C

DIfficilis partus aut vitio parientis, aut fœtus, aut secundarum, aut extrinsecus adue-
nientium accidit. Parturientis quidem, si crassa obœsaque sit, aut animo pusillo, &
dolorum imperita: aut vterus totus exiguus fuerit, aut phlegmonem vteri, aut alterius
partis habuerit, aut alio quouis morbo laborauerit: aut naturaliter imbecilla sit, vt
fœtum propellere nequeat, aut ante tempus pariat. Item si os ceruicis vteri fuerit ob-
liquum, aut eidem caro aliqua propter vlcus quod præcessit adnata sit. At fœtus vitio,
si vel inusitatæ magnitudinis exsistat, vel exiguus & modicæ grauitatis, vel magni capi-
tis, vel mōstrosus (verbi gratia) biceps, triceps ue: vel mortuus, qui nihil opis parturienti
præstet, aut intumescat: aut viuus quidem, sed imbecillis, vt foras non possit progredi. D
Vel si gemmini vel plures fuerint, & repente omnes simul collo vteri impingantur. Vel
Naturalis figura fœtus prodeuntis. si figuram naturæ aduersam & contrariam obtineat. Naturalis siquidem figura fœtus-
prodeuntis est. Prima quidem in caput, manibus super fœmoribus porrectis & exten
sis, & capite in neutram declinante, sed recta ad os vteri directo. Proxima huic, vbi in
pedes manibus super vtroque fœmore extensis, recta defertur. Aliæ omnes præter has
duas a natura abhorrent: vt si caput in dextram aut sinistram vteri partem inclinat: vel
si altera aut vtraque manus exseritur, cruraq; interius a se inuicem diducūtur. Aut si fœ-
tus altero pede prodit, altero interius retento. Aut si duplicatus alicui vteri parti innit-
tur. Ob secundas partus redditur difficilis, si aut non auellatur ob crassitiem, aut prius-
quam opus sit propter tenuitatem abrumpatur. Tunc enim humor in vtero collectus
ante congruum tempus excernitur. quare pudenda sine humore, siccaque in ipso par- E
tus tempore manent, cum necessaria est humiditas, quæ exitum lubricum & facilem
fœtui præbeat, atque adeo præ siccitate ægre fœtus elabitur. Ab externis etiam caussis
pariendi difficultas oritur: a frigore nimirū, quod vterum densat, & meatus angustio-
Signa. res reddit: aut calore immodico, qui vires dissoluit. Caussæ quidem externæ laborātis,
& assistentium sermonibus cognoscuntur. Imbecillitas vero parientis, veluti pingue-
do, ex corporis habitu facile deprehenditur. Ex morbis etiam præcedentibus prom-
pte imbecillitatis notitiam, & nonnullorum aliorum vitiorum veniemus. Fœtus im-
becillitas ex debili ac tarda motione cognoscitur. Qui si mortuus fuerit, a motu pror-
sus cessat, ventris frigiditas adest, atque dolor iuxta vmbilicū grauis. Spiritus exhalatur
fœtidus, facieiq; color prauus. Magnitudo autem fœtus ex parentum corporis consti- F
tutione, ac ventris patientis mole conicitur. Crassities secundæ inde colligi potest, q̄
prædictorum signorum nullum adsit, & parturiens robusta, facilisque fœtus motus sit.
Curatio obœsæ. Porro quod ad curandi rationem attinet, variatur quidem iuxta caussarū diuersitatem.
Obœsam itaque mulierem in lectulo pronam, hoc est in caput propendentem, & vultu
in terram

A in terram deiecto, figurare oportet, flectentem inclinatémue genua ad fœmora, quo vterus ad abdomen tendens, e directo oris fit. Digitis vero pinguedinibus (verbi gratia) *butyro, oleo, axungia anatis, gallinæ, & similium delinire os vteri oportet, & sensim dilatare.* Timidæ vero addendus animus. Inexpertam autem dolorum partus admonere, vt validissime spiritum comprimat ac contineat, & ad illa validiore conatu protrudat. Si autem difficilis partus ex adstrictione, stupore, aut veluti fœtus adaictatione oriatur, relaxatione succurrendum erit, infundendo largiter oleum dulce & calidum. Item decoctum fœnograeci, aut maluæ, aut seminis lini, aut etiam oua, quod leniendi facultate prædita sint. Dein & pubem cum abdomine & lumbis prædicto decocto, aut alio relaxante medicamento fouere oportet. Prodent etiam insessionibus calidis & euaporationibus, tum aere domus ad caliditatem vergente, tum infusionibus, & illitionibus ex

B oleis tactu & virtute calidis, cataplasmatisque conuenientibus vti. Quod si neque febris, neque quippiam aliud obstiterit, balnea relaxantia adhibere oportet, mouereque parientem gestatione in sella, in aere mediocriter calido. Nonnulli & in iis corporis quassationibus violentis vtuntur. Quod si aliqua debilis fuerit, & difficilem partum ob resolutionem habeat, densantibus & contrahentibus, atque cum quæ reficiunt, & robur addunt cibis & potionibus refocillanda: quales sunt insessiones, & aspersiones ex *myrto, pampinis vitis, malu punicis, rosis, aceti odore, & illitione ex vino, oleo rosaceo mixto frigido.* Vbi infans prægmagnus fuerit, ei adhibenda quæ dilatare & laxare os vteri possunt. Si vero ex præternaturali fœtus figura difficilis partus contingat, ad naturalem quantum

C possibile fuerit, ducendus est figuram, partim pellendo, partim adducendo, partim flectendo, partim in rectum agendo. Et si manus pesue præmittitur, non attrahere membro prehensum oportet: magis enim firmatur ac impingitur: vel luxatur, vel abrumpitur: sed digitis humero vel coxæ fœtus innixis, rursus id quod prominet in conuenientem locum diducere. Porro si cum oris vteri compressione, totius infantis indecora fuerit figura, sursum prius ipsum ab vteri ore sublimem detrudere consilium est, deinde prehensum iterum ad os dirigere. Si autem gemini, aut terni, pluresue fuerint, ac ceruicem vteri obsederint, reliquos propellere ad fundum vteri oportet, & eum, qui magis paratus videbitur, prius educere. Verum si non procedat, quod infans mortuus sit, aut caput nimis magnum, vel aliam ob caussam, ad fœtus extractionem seu sectio-

D nem, quam Græci ἐμβρυουλκίαν appellant, veniendum est. Eam autem copiosissime Aetius *libro decimo sexto, capite vigesimo tertio,* & Paulus *libro sexto, capite septuagesimo quarto,* tradunt. Neque enim manualem curandi rationem docere instituimus. Porro si fœtus tunica, seu secunda crassior fuerit ac solidior quam vt rumpi possit, dissecanda erit. Quibus autem humor in tunicis contentus, ante congruum tempus effluxerit, ita vt loca exaruerint, ouorum albuminibus cum maluæ aut fœnograeci decocto excolato, aut ptisanæ cremore tepido perfundemus. Medicamentum vero quod in vniuersum omnes difficulter parientes iuuat, est hoc quod habet: *Cinnamomi electi, drachmas duas. Myrrhæ, casia lignea vocata, vtriusque scrupulum vnum. Succini candidi, drachmam vnam & dimidiam. Pol. orum dictamni cretensis, drachmam vnam.* Terantur singula, & fiat puluis sub- Puluis optimus ad difficultatem partus.

E tilissimus, de quo in vino odorifero detur pondus drachmæ vnius. Porro fœtu excusso, frequenter accidit, vt secunda in vtero firmiter adhærescat. Quod si euenit, tum interdum os vteri apertum, interdum clausum reperitur, secundaque ipsa nonnunquam vteri fundo adhuc coniuncta, nonnunquam seiuncta est. Si itaque os vteri diductum fuerit, & secunda quæ inibi relicta est alicui parti vteri orbiculatim, ac pilæ modo conuoluta inhæserit, facile educitur. Manu siquidem sinistra calida, pinguique illita in fundum demissa, secundam sublabentem extrahere oportet. Si autem fundo vtero sit connexa, demissa simili modo manu calida, & pingui inuncta apprehensam secundam trahemus: non tamen in rectum, ne vterus procidat, neque violenter admodum, sed leniter ac placide, primum in obliquum deducemus, huc aque illuc cir- Secundæ eductio.

F cumagentes, deinde paulo validius attrahemus: hoc enim pacto obsequuntur, & a connexu soluuntur. Quod si vuluæ os clausum fuerit, perfusionibus vtemur, & sinistræ manus digitis leniter aperire, & paulatim dilatare conabimur. Quod si non successerit, mulieris pubi fomenta, perfusiones, vnguentaque emollientia & relaxantia adhibere conuenit. Si robusta fuerit, eo tempore etiam sternutamenta ex castoreo, pipe-

re, & similibus confecta naribus admouenda. Hinc est quod Hippocrates *5. Aph. 49.* A sic scriptum reliquerit: *vt secunda procidat, sternutatorio apposito, & naris apprehendito, & os.* Potiones denique ex earum numero, quæ menses prouocant, propinandæ. Quæ quidem omnia primo aut altero die peragenda sunt. Præterea suffitu vtendum, decoctis in olla *artemisia, iride, sauina, pulegio, calaminthe, dictamno, & similibus*, olla sellæ supposita, cui mulier vestimentis vndiquaque circumsepta insideat. Postea si os vteri apertum inuenerimus, manu inserta, secundam sicut prædictum est, educere enitemur. At si non obediat, dilaceranda non est, haud multis enim postea diebus putrefacta, & in saniem soluta excidet. Quia vero odoris grauitate & caput replet, & stomachum putrefacta euertit: odoramenta iugiter suffienda sunt, quæ huiusmodi vitiis aduersantur, & secundam

Odoramenta. subducunt. Ad quos vsus excellunt, *cardamomum, bdellium cum sauina, thus, styrax, ladanum,* B *lignum aloes, & id genus alia.* Lapis etiam Gagates per fistulam, quæ ori vteri subditur suffitus, mirabiliter prodest. Conueniunt & simpliciora ex iis, quæ menses ducunt, *artemisiæ decoctum, & lauri bacca cum vino mulso.* Pessulos item conficito ex *myrrha & cyclamino, cum oleo mixtis.*

De Ischiade. CAP. LXV.

Ischias. Ischias Græcis proprie dicitur *dolor grauissimus, qui circa iuncturam, quam Græci ischion, Latini coxam appellant, accidere solet.* Vitium hoc Latinis *ischias*, atque *coxendix*, & qui eo affli-

Ischiadici. guntur, *ischiadici* nominantur. Barbari *sciaticam*, & eo laborantes *sciaticos* vocant. Fit

Caussa. propter crassum pituitosumque humorem, qui in coxarum articulo concretus insidet. C Ideoque ischiadis generationem non parum adiuuant assiduę cruditates, & immodicus rei Venereæ vsus. Aliquãdo etiam deambulationes concitatiores, & hæmorrhoides suppressæ, & vomendi consuetudo intermissa, & purgationes menstruæ, aut etiam aliæ familiares ac consuetæ excretiones impeditæ, exercitiorumq; neglectus. Hæc n.

Signa. singula pituitosi humoris copiam conciliare possunt. Antecedit autem, & quasi auspicatur hoc vitium, aliquando quidem vicinorum musculorum dolor, & maxime lumborum. Aliquando vero ab ipsa coxa initium fit. Iam vero etiam contingit, vt coxæ dolore sublato, circa poplitem solum afflictio hæreat: aliis autem iuxta talum, quibusdam vero totum crus æqualiter dolore afficitur. Multis item dolor circa inguina figitur, & tum sane vesica ipsa molestiam transsumens, vrinæ difficultatem inducit: & tunc maxime D totum crus a coxendicibus vsque ad calcaneum dolorem perfert. Initium autem cura-

Curatio. tionis fiat ab affligentis humoris vacuatione. Et si quidem humoribus ex æquo omnibus redundarit corpus, præ aliis omnibus remediis vena secanda in poplite, aut malleolo externo, si a laborante loco vacuare: sin vero auertere magis volueris in gibbero, *Galeno libr. 10. de compos. med. secundum locos cap. 2. teste:* idque in latere affecto. Nam interdum ischias vna die per hanc ex cruribus vacuationem curatur. Sin pituitoso atque crasso humore corpus refertum fuerit, a purgatione eius humoris auspicabimur curationem. In quem quidem vsum clysteres crebri exhibendi e-

Clyster. runt, in hunc vel similem modum parati, quique habent. *Centaurii minoris, saluiæ, verbasculi odorati, rutæ, chamæmapityos, singulorum manipulum vnum. Radicis acori, vnc. vnam.* E *Stichadis, drach. tres. Seminum anisi & fœniculi, vtriusque drach. duas & dimidiam. Agarici optimi, drach. duas. Radicis polipodii, drach. quinque.* Decoquantur singula in aqua iustæ quantitatis ad tertias. Dein accipiantur iuris decocti, *vncias tredecim hieræ picræ, vnc. dimidiam. Antidoti indi maioris, drach. duas. Olei liliacei, vnc. duas. Olei rutacei, vnc. vnam. Vitellos ouorum duos, salis, drach. vnam & dimidiam.* Commixtis omnibus fiat ene-

Vomitus. ma. Auxiliantur etiam ischiadicis vomitiones, atque magis vtique quam vacuationes infernæ per ventrem, vt quæ humorem deorsum repentem appellant. Eliciendi itaque sunt vomitus in principio, statim ab accepto cibo. Postea vero etiam vomi-

Cucurbita magna. Adstringentibus medicamentis in Ischiade non vtendum. toria medicamenta, initio facto a mediocribus. In quibus autem vehemens humorum coactio, densatione, quæ ægre dissolui potest, a Medicis intempestiue acribus F medicamentis vtentibus facta est, iis cucurbitula quam maxima cum scarificatione affixa auxiliatur. Ceterum medicamentis fluxum reprimentibus, in ischiade non vtemur. Quum enim in profundo coxa sita sit, sanguis ex vicinis & ambientibus venis ac musculis ad illam pellitur. Mitigatoriis igitur in principio medicamentis opus

A est in hoc dolore, quæ neque refrigerent multum, neque vementer calefaciant. Vt e-
nim ea, quæ refrigerant, ad coxam impellunt: sic quæ vehementer calefaciunt, aliam
amplius materiam ex adiacentibus partibus attrahunt. Porro post venæ sectionem, aut Acriorũ
per purgantia medicamenta vacuationem ad acria medicamẽta, non ante, veniendum vsus quã-
est. Si enim quis prius quam corpus vacuet, acria medicamenta ad laborantem particu- do conueniens.
lam adhibeat, ægre curabile vitium reddet, vtpote multitudine ibidem indissolubiliter
condensata. Prætet alia enim crassa & viscosa fit, & ob acrium medicamentorum cali-
ditatem & siccitatem non dissimile quidpiam assationi perpetitur. Affectum itaque lo-
cum primum ex oleo rutaceo irrigare oportet. Postea vero efficaciora admouenda me-
dicamenta, quæ scil. sensim calefaciant, & humores ex alto ad superficiem trahere que-
B ant, vt sunt *oleum vulpinum, de piperibus, costinum, iuniperinum: vnguenta aregon, martiatum,
& agrippa. Item saluia, ruta, folia lauri, sambuci, ebuli radix, pulegium, sauina, opopanax, bdellium.
ammoniacum, & similia.* Ex quibus subinde fomenta, vnguenta, emplastra, & cerata com-
poni possunt. Principio itaque spongia in decocto iuniperi, aut saluiæ, aut foliorum
sambuci madefacta, loco laboranti iterum atq; iterum imposita, hoc subinde vnguen-
to vtendum erit, quod habet: *Vnguenti martiati, drach. tres. Oleorum irini, liliacei, vtriusque* Vnguentum.
*vnc. dimidiam. Succi rutæ & chamæpityos, vtriusque drach. duas. Mellis, drach. vnam & dimi-
diam. Saluiæ, pulegii, piperis, singulorum drach. dimidiam. Pyrethri, staphydis agriæ, vtriusque scru.
vnum.* Ceræ quod satis est, fiat vnguentum. Proderit etiam huius cerati vsus, quod ac-
cipit: *Oleorum costini, vulpini, vtriusque vnc. duas & dimidiam. Olei de piperibus, vnc. dimi-* Ceratum.
C *diam. Opopanacis, bdellii, styracis, singulorum drach tres. Radicis bryoniæ, nitri, foliorum sambuci,
singulorum drach. duas. Fumariæ Aetii (rotundam hodie aristolochiam nominant) rutæ, vtriusque
vnciam vnam & dimidiam. Euphorbii, scrup vnum. Gummi in acerrimo dissoluantur aceto, vt
cum resina terebinthina & cera quod satis est, fiat ceratum.* Quod si virium adhuc remoretur,
clysteribus denuo vtendum erit: & deinceps cucurbita quam maxima cum plurima
flamma coxæ affigenda, vulnusculis etiam altioribus per scarificationem impactis.
Quod si vero neque sic vitium finitur, ad purgationem vomitum, & alia, quæ supra di-
cta sunt, redeundum erit. Quibus peractis, ad dropaces & sinapismos, adeoque ad adu-
rentium medicamentorum vsum veniendum. Inter quæ non postremum obtinet lo-
cum herbæ iberidis radix recens, æstate effossa, & diligenter tusa, ac veteri axungia mo-
D dica excepta, articulo coxæ, ac vniuersu cruri imposita & alligata. Idem etiam folia pos-
sunt. Sic vero admota incumbere sinito, mulieribus quidem non infra duas horas, viris
autem horis quatuor, si possibile sit idipsum perferre. Excitat enim tumores cum ardo-
re & rubore, vt sinapismus facere solet. Postea in balneum inducito ægrotãtem, in quo
vbi modice exsudauerit, in solium ob feruorem mordacius desidere iubeto, idq; forti-
ter perferre cogito: morsum enim cum ardore initio inferre consueuit: deinde educito.
ferme enim semper, *Aetio attestante*, quamuis ab aliis fuerint importati, sua sponte pedi-
bus ingredientes exibunt. A balneo ad oleum multum, vinum paucum admodũ admi-
sceto, & conquassata illinito: ac humore cum aspero panno deterso, crus ipsum cum le-
uissimis lanis cooperito. Et sane cõsueuit hoc præsidium nullo alio inde auxilio indige-
E re. Quod si tamen aliquãdo vestigium vitii relinquatur, vicenis diebus interpositis, rur-
sus eodẽ præsidio vtaris. Interiectis tamen dieb. ceratum paulo ante descriptũ imponi
potest. Porro inter medicamenta adurentia hoc etiam locum nõ postremum obtinet;
quod habet: *Mellis anacardini, fermenti, vtriusq; drach. vnam. Cantharidum abiectis alis, drach.* Causticũ.
duas. Aceti quod satis est: misceantur. Et hoc quod accipit: *Euphorbii, nitri, vtriusq; scrup. duos.
Saponis, calcis viuæ, vtriusq; drach. vnam. Mellis anacardini quod satis est, vt ad mellis cõsistentiam
omnia commixta redeant.* Ceterũ victus ratio sit eiusmodi, vt cibus mediocriter tenuis ex- Victus.
sistat, & cõcoctu facilis. Exercitia sint deambulationes, cõtinuæ flexiones, saltationes, &
cursus. Aluũ semper probe solutã habere expedit. Quod si vero vitiũ longius durauerit,
nec prædictis medicamẽtis propulsari poterit, vstionẽ in trib. aut quatuor locis adhibe-
F re oportet, ad eum quidem modum quẽ docet Paulus *lib. 6. cap. 76. & Aetius lib. 12. cap. 3.*

De Podagra & arthritide. Cap. LXVI.

POdagra & arthritis vitia eiusdem speciei sunt. Differunt itaque non toto genere, sed
locis laborantibus. In vtroq; n. articulorũ est imbecillitas, & humor a natura alienus
ad hos ipsos confluens. Quod si in pedib. hæc constiterit fluxio, podagra apellatur. Sin Podagra.

Arthritis. reliquos artus occupauerit, ἀρθρῖτις Græcis, hoc est, *articularis morbus* nominatur. Hoc vitium interdum repente irruit, æqualiter per omnes articulos dispersum. Vt plurimum vero clanculum & paulatim fluxus irruere solet. Alteri enim cuipiam magni digiti pedis articulum dolor inuadit: aliis vero calcanei extremum. Rursusq; aliis cauum pedis, aut ex calciamenti, aut ex consimilis rei affrictu. Initium podagra a pedibus sumit, vnde etiam nomen sortitum est, paulatim ad genua procedit, ad coxendicum item ac fœmorum iuncturas, deinde ad manus, singulis articulis particulatim affectis. Qui vero extreme ab hoc vitio apprehunduntur, iis & spinæ vertebræ & costarum iuncturæ, & genæ dolent, aliquibus autem & guttur: neq; est aliqua ossium connexio, quæ ab hoc vitio sit immunis. Caussæ. Generatur autem a cruditatibus assiduis, & ebrietatibus, vini fortioris, præsertim si ieiunus id faciat, potione, immodico rei Venereæ vsu, vehementi & concitatiore deambulatione, statione diutius extracta, equitatu crebro, cõsuetarum excretionum suppressionibus, ac familiarium exercitiorum intermissionibus. Mœrores autem, curæ, vigiliæ, & reliquæ animi perturbationes, non hoc modo vitium suscitant, sed & noxios quoque succos procreant. Nonnunquam etiam colicus dolor perperam curatus, caussa cur arthritis sequatur, esse solet. Quod palam testantur ea, quæ *libro 4. par. 4. Aphorismo 3.* Hippocratis. scribit Hippocrates in hunc modum: *Cuidam intestinum colum vocatum, simulatque articulari morbo detinebatur, dolore vacabat. Postquam vero ab eo sanatus est vitio, plus doluit.* Cuius quidem sententiæ vberiorem explicationem in nostris commentariis offendent studiosi. Ceterum vt plurimum habilitas ad hoc genus vitii a parentibus in filios ac posteros propagatur. In vniuersum autem amplius omnium crudorum humorum copia vitii huius caussa existit. Humores tamen superantes, qui se iuncturis inferunt, vel sanguinei sunt, vel biliosi, vel pituitosi, vel melancholici. Interdum etiam ex humorum commistione vitium contrahitur. Porro caussæ externæ facile de sermonib. ægri aut assidentium cognoscuntur. Humorum autem discrimina iis notis deprehendere licebit. Signa. Sanguinei defluxus. Sanguineus quidem humor si multus fuerit, plenitudinem efficit & tumorem ingentem, non venarum modo, sed totius partis affecta circa cutem, eumque rubentem. Qui hoc vitio affliguntur, neq; refrigerantia, neq; calefactoria valde præsidia adhiberi sustinent, & assidue exacerbantur, quandoquidem assidue & æqualiter sanguinis defluxus cõtingit. Vrinæ eorum fuluæ sunt, & mediocri præditæ crassitudine. Venæ etiam in his copioso suscepto sanguine replentur, & in tumorem attolluntur. Ætas vero apta huic vitio iuuentus. Edulia item boni succi, & copiose nutrientia præcesserunt, neglectusq; exercitiorum. Tempus vero, in quo affliguntur maxime ægrotantes, est ver ipsum. Porro Biliosi. biliosum defluxum color cutis suffiauus ostendit. Interdum vero rubor cum flauo permiscetur colore, vbi videlicet flaua bilis sanguini commixta est. Item caloris sensus, dolorisq; lancinantis modo acris. Humor quoq; in cutem subito sine euidenti tumore erumpens. Refrigerantibus medicamentis sic afflicti gaudẽt & iuuantur, a calidis autem offenduntur. Febris in ipso accessionũ statu accedit, validaq; siti conficit. Vrina eorum subfulua, quandoq; etiam acris. Curæ autem ingentes, & iræ, & vigiliæ, & fatigationes, & in summa, victus ratio bilem procreans, præcedere solent. Ætas, temperamentum, Pituitosi defluxus. & tempus, calida & sicca, ad eum defluxum apta sunt. Quod si pituitosa sit fluxio, ad digitorum impressionem cauus fit tumor, sublaxus & moderatus. Color membri male affecti candidus. Ætas hoc modo magis afficitur senilis, temperamentum humidũ & frigidũ, in consimili aeris statu, & tempore hyberno. Vrina tenuis est & aquosa, præceditq; otium, & victus ratio, quæ pituitosum humorem progignit. Si autem salsa fuerit pituita, Melancholici humoris influentis. pruritus maximus & mordacitas partes laborantes infestat. Si ex melancholico succo fuerit fluxus, q; raro tamen contingit, color tumoris nigrior est. Ætas quæ magis hunc fluxum generat, est vigoris inclinatio. Temperamẽtum item frigidum & siccum, tempus autumni, regio frigida & sicca, aeris consimilis status, victusq; atram bilem gignens. Curatio sanguinei humoris. Porro cum sanguinei humoris fuerit influxus, protinus sanguis mitti debet, non solum semel, sed iterum atq; iterum, detractione paulatim repetita. Si enim venæ sectione omissa, repellentibus medicamentis fueris vsus, magni mali auctor eris: ex ignobilibus enim partib. ad principes, & vitæ necessarias repulsus irruet. Quapropter summe necessaria est sanguinis in sanguineis influxionibus vacuatio, præsertim in his qui sanguine redundant. Secanda est autẽ vena in brachio inferne e directo cubitus inflexione infestati.

Quod

A Quod si vero manus dextra dolore afficietur, venam in dextro crure secamus iuxta poplitem, aut talos, aut plantam pedis. Habet enim miram vim vena e directo membri affecti, *Galeno & Aetio lib. 12. cap. 43.* testibus secta. Quod nos alibi etiam copiose demonstrauimus. Tum vero potissimum sanguinis missio iteranda erit, cum quempiam vitium hoc primum inuadere cœpit. Qui enim sæpius huiuscemodi defluxione sunt conflictati, plus noxæ quam auxilii ex sanguinis detractione sentiunt, præsertim si corpore sint imbecillo ac frigido. Post missionem sanguinis laboranti particulæ remedia adhibere oportet, quæ neque valde refrigerant, hæc enim humores cogunt ac condensant: neq; immodice calefaciunt, hæc siquidem caloris ratione ad partes laborantes plus attrahunt. Quapropter aceto veteri cum rosaceo locum affectum rigare oportet, præsertim B si in alto hęrere dolorum caussa videatur. Etenim acetum propria sua tenuitate vsque in altum progressum expeditam rosaceo viam exhibet, quod natura sua lenire dolores potest. Si vero in superficie dolor consistat, per vini & olei vsum magnopere iuueris: æstate quidem tepidorum, hyeme vero calidorum. Deinde cataplasmatis quoque vtendum, quæ dolores leoire possunt, absque hoc vt fluxiones prouocent, ex farina fœnegræci, hordeacea, fabacea, lupinorum chamæmelo, & similibus. Oportet autem, vt ea semper calida omnino sint: id quod commode fieri potest, si assidue permutentur, & lana forinsecus contegantur. Non parum proderit & hoc medicamentum, quod habet: *Lactis caprini, aut ouilli, vnciam dimidiam. Vitellos ouorũ duos, olei rosacei, vnciam vnam. Croci, drachmam dimidiam. Medullæ panis, quod satis, vt recipiat cataplasmatis formam.* Hæc itaque terantur, C donec vniantur, & vnita tandem membro dolenti imponantur. Potest quoque ex oleo rosaceo, aceto, resina, cera, galbano, ammoniaco, thure, croco, & similibus componi emplastrum, aut ceratum. Tale enim repulsoriam vim, propter crocum & acetum tum obtinet: concoctoriam vero, discussoriam & moderate siccantem, rursus propter crocum & aliorum commixtionem. Ceterum cibos ei adhibere oportet, qui extenuant, & parum nutriunt: quales sunt olera. Carne autem, nisi volucrium montanarum, prorsus abstineant. Piscibus vtantur saxatilibus. Vinum si fieri per intemperantiam ægrotantium potest, ex toto circumcidendum: nam hæc fere vnica ratio est, qua sanitas consequitur. Quam cum ex millibus vix vnus sequatur, nihil mirum, paucos admodum esse qui ab hoc vitio hodie liberentur. Fuisse autem qui abstemii ab hoc vitio sese asse- D cuerint notius est, quam vt a me pluribus dici debeat. Non est igitur cur nostri temporis Chymici, homines indoctissimi, & ad fallendos tantum miseros nati ac nugis egregie instructi, nobis obiiciant, methodica ista curandi ratione, quam Hippocrates, Galenus, & alii veteres posteritati memoriæ prodiderunt, nullos plane curari podagricos. Quomodo enim hæc ipsa eos curaret, qui illam despectui habeat, & voluptatibus suis obsequi magis in animum induxerint suum. Quum igitur Galeno etiam viuente, & medicinam faciente, hoc nomine multi curari non potuerint, quid mirum si hodie in ista victus rationis corruptela, nullus fere curetur. Non est tamen quod impostores illi sibi persuadeant, de suis arcanis: quæ recte ita appellantur, quod neque a se neque ab aliis intelligantur: hoc vitii genus curare queant. Testatur enim quotidiana experien- E tia, quod nullo recte curant, sed eos vel mox interimunt, vel fucata curatione lactant: vt paulo post, redeunte morbo, magis excarnificent, aut in deteriorem morbum coniiciant? Hortor igitur omnes, qui ad rerum gubernacula sedent, vt a somno profundo excitari, in hos nebulones, tanquam humanæ vitæ pestes, grauiter animaduertant, & prorsus cõculcent. Quod ni fecerint, Deo in extremo iudicio rationem reddituri suo grauissimam. In vicem vini vtendum aqua, in qua cinnamomũ, anisum, aut similia decocta sint, aut cerevisia potione, quæ hodie rois temporib. ridicula atq; insulsa voce, *Hippocras* nominatur. Eius confectionem petent studiosi e cap. *de resolutione*. Fructus & Venerem diligenter caueant ægrotantes. Aluũ præterea facile solubilem, ac sua sponte deiicientem habere eosdem oportet. Quod si tamẽ officio suo parum recte fungatur, sim- F pliciori aliquo clysteri eluatur. Vbi vero propter bilis influxum dolores excitantur, tũc iis communis scopus humoris affligentis est vacuatio, quæ tum per vomitum, tum per ventrẽ fieri debet. Per medicamenta itaq; bilem ducentia cõfidenter purgandi sunt sic afflicti. Deinde vsq; ad vigorem apponenda medicamẽta, quib. refrigerandi & adstringendi facultas inest: qualia sunt, quæ ex *semperuiuo, rosis viridibus, rumice acuto, solano, plantagine*, & similibus, iam sæpe commemoratis apparantur. In hoc influxus genere

Localia.

Cataplasmata.

Victus.

Cur pauci hodie a podagra liberentur.

Biliosi fluxus curatio.

Arthritis. reliquos artus occupauerit, ἀρθρῖτις Græcis, hoc est, *articularis morbus* nominatur. Hoc vitium interdum repente irruit, æqualiter per omnes articulos dispersum. Vt plurimum vero clanculum & paulatim fluxus irruere solet. Alteri enim cuipiam magni digiti pedis articulum dolor inuadit: aliis vero calcanei extremum. Rursusq; aliis cauum pedis, aut ex calciamenti, aut ex consimilis rei affrictu. Initium podagra a pedibus sumit, vnde etiam nomen sortitum est, paulatim ad genua procedit, ad coxendicum item ac fœmorum iuncturas, deinde ad manus, singulis articulis particulatim affectis. Qui vero extreme ab hoc vitio apprehunduntur, iis & spinæ vertebræ & costarum iuncturæ, & genæ dolent, aliquibus autem & guttur: neq; est aliqua ossium connexio, quæ ab hoc vitio A

Caussæ. sit immunis. Generatur autem a cruditatibus assiduis, & ebrietatibus, vini fortioris, præsertim si ieiunus id faciat, potione, immodico rei Venereę vsu, vehementi & concitatiore deambulatione, statione diutius extracta, equitatu crebro, cõsuetatum excretionum suppressionibus, ac familiarium exercitiorum intermissionibus. Mœrores autem, curę, vigiliæ, & reliquæ animi perturbationes, non hoc modo vitium suscitant, sed & noxios quoque succos procreant. Nonnunquam etiam colicus dolor per peram curatus, caussa cur arthritis sequatur, esse solet. Quod palam testantur ea, quæ *libro 4. par. 4. Aphorismo 3.* B

Hippocrates. scribit Hippocrates in hunc modum: *Cuidam intestinum colum vocatum, simulatque articulari morbo detinebatur, dolore vacabat. Postquam vero ab eo sanatus est vitio, plus doluit.* Cuius quidem sententiæ vberiorem explicationem in nostris commentariis offendent studiosi. Ceterum vt plurimum habilitas ad hoc genus vitii a parentibus in filios ac posteros propagatur. In vniuersum autem amplius omnium crudorum humorum copia vitii huius caussa existit. Humores tamen superantes, qui se iuncturis inserunt, vel sanguinei sunt, vel biliosi, vel pituitosi, vel melancholici. Interdum etiam ex humorum commistione vitium contrahitur. Porro caussæ externæ facile de sermonib. ægri aut assidentium cognoscuntur. Humorum autem discrimina iis notis deprehendere licebit. Sanguineus quidem humor si multus fuerit, plenitudinem efficit & tumorem ingentem, non venarum modo, sed totius partis affectæ circa cutem, eumque rubentem. Qui hoc vitio affliguntur, neq; refrigerantia, neq; calefactoria valde præsidia adhiberi sustinent, & assidue exacerbantur, quandoquidem assidue & æqualiter sanguinis defluxus cõtingit. Vrinæ eorum fuluæ sunt, & mediocri præditæ crassitudine. Venæ etiam in his copioso suscepto sanguine replentur, & in tumorem attolluntur. Ætas vero apta huic vitio iuuentus. Edulia item boni succi, & copiose nutrientia præcesserunt, neglectusq; exercitiorum. Tempus vero, in quo affliguntur maxime ægrotantes, est ver ipsum. Porro C

Signa. Sanguinei defluxus.

Biliosi. biliosum defluxum color cutis sufflauus ostendit. Interdum vero rubor eum flauo permiscetur colore, vbi videlicet flaua bilis sanguini commixta est. Item caloris sensus, dolorisq; lancinantis modo acris. Humor quoq; in cutem subito sine euidenti tumore erumpens. Refrigerantibus medicamentis sic afflicti gaudẽt & iuuantur, a calidis autem offenduntur. Febris in ipso accessionũ statu accedit, validaq; siti conficit. Vrina eorum subfulua, quandoq; etiam acris. Curæ autem ingentes, & iræ, & vigiliæ, & fatigationes, & in summa, victus ratio bilem procreans, præcedere solent. Ætas, temperamentum, & tempus, calida & sicca, ad eum defluxum apta sunt. Quod si pituitosa sit fluxio, ad digitorum impressionem cauus sit tumor, sublaxus & moderatus. Color membri male affecti candidus. Ætas hoc modo magis afficitur senilis, temperamentum humidũ & frigidũ, in consimili aeris statu, & tempore hyberno. Vrina tenuis est & aquosa, pręceditq; otium, & victus ratio, quæ pituitosum humorem progignit. Si autem salsa fuerit pituita, pruritus maximus & mordacitas partes laborantes infestat. Si ex melancholico succo fuerit fluxus, q rato tamen contingit, color tumoris nigrior est. Ætas quæ magis hunc fluxum generat, est vigoris inclinatio. Temperamẽtum item frigidum & siccum, tempus autumni, regio frigida & sicca, aeris consimilis status, victusq; atram bilem gignens. Porro eum sanguinei humoris fuerit influxus, protinus sanguis mitti debet, non solum semel, sed iterum atq; iterum, detractione paulatim repetita. Si enim venæ sectione omissa, repellentibus medicamentis fueris vsus, magni mali auctor eris: ex ignobilibus enim partib. ad principes, & vitæ necessarias repulsus irrues. Quapropter summe necessaria est sanguinis in sanguineis influxionibus vacuatio, pręsertim in his qui sanguine redundant. Secanda est autẽ vena in brachio inferne e directo cruris inflexione intestati. D E F

Pituitosi defluxus.

Melancholici humoris influxus.

Curatio sanguinei humoris.

Quod

A Quod si vero manus dextra dolore afficietur, venam in dextro crure secamus iuxta poplitem, aut talos, aut plantam pedis. Habet enim miram vim vena e directo membri affecti, *Galeno & Aetio lib. 12. cap. 43.* testibus secta. Quod nos alibi etiam copiose demonstrauimus. Tum vero potissimum sanguinis missio tentanda erit, cum quempiam vitium hoc primum inuadere cœpit. Qui enim sæpius huiuscemodi defluxione sunt conflictati, plus noxæ quam auxilii ex sanguinis detractione sentiunt, præsertim si corpore sint imbecillo ac frigido. Post missionem sanguinis laboranti particulæ remedia adhibere oportet, quæ neque valde refrigerant, hæc enim humores cogunt ac condensant: neq; immodice calefaciunt, hæc siquidem caloris ratione ad partes laborantes plus attrahunt. Quapropter aceto veteri cum rosaceo locum affectum rigare oportet, præsertim Localia.
B si in alto hærere dolorum caussa videatur. Etenim acetum propria sua tenuitate vsque in altum progressum expeditam rosaceo viam exhibet, quod natura sua lenire dolores potest. Si vero in superficie dolor consistat, per vini & olei vsum magnopere iuueris: æstate quidem tepidorum, hyeme vero calidorum. Deinde cataplasmatis quoque vtendum, Cataplasmata. quæ dolores lenire possunt, absque hoc vt fluxiones prouocent, ex farina fœnugræci, hordeacea, fabacea, lupinorum chamæmelo, & similibus. Oportet autem, vt ea semper calida omnino sint: id quod commode fieri potest, si assidue permutentur, & lana forinsecus contegantur. Non parum proderit & hoc medicamentum, quod habet: *Lactis caprini, aut ouilli, vnciam dimidiam. Vitellos ouorū duos, olei rosacei, vnciam vnam. Croci, drachmam dimidiam. Medullæ panis, quod satis, vt recipiat cataplasmatis formam.* Hæc itaque terantur,
C donec vniantur, & vnita tandem membro dolenti imponantur. Potest quoque ex oleo rosaceo, aceto, resina, cera, galbano, ammoniaco, thure, croco, & similibus componi emplastrum, aut ceratum. Tale enim repulsoriam vim, propter crocum & acetum tum obtinet: concoctoriam vero, discussoriam & moderate siccantem, rursus propter crocum & aliorum commixtionem. Ceterum cibos ei adhibere oportet, qui extenuant, & parum nutriunt: quales sunt olera. Carne autem, nisi volucrium montanarum, Victus. prorsus abstineant. Piscibus vtantur saxatilibus. Vinum si fieri per intemperantiam ægrotantium potest, ex toto circumcidendum: nam hæc fere vnica ratio est, qua sanitas consequitur. Quam cum ex millibus vix vnus sequatur, nihil mirum, paucos admodum esse qui ab hoc vitio hodie liberentur. Fuisse autem qui abstemii ab hoc vitio sese asse- Cur pauci hodie a podagra liberentur.
D ruerint notius est, quam vt a me pluribus dici debeat. Non est igitur cur nostri temporis Chymici, homines indoctissimi, & ad fallendos tantum miseros nati ac nugis egregie instructi, nobis obiiciant, methodica ista curandi ratione, quam Hippocrates, Galenus, & alii veteres postetitati memoriæ prodiderunt, nullos plane curari podagricos. Quomodo enim hæc ipsa eos curaret, qui illam despectui habeat, & voluptatibus suis obsequi magis in animum induxerunt suum. Quum igitur Galeno etiam viuente, & medicinam faciente, hoc nomine multi curari non potuerint, quid mirum si hodie in ista victus rationis corruptela, nullus fere curetur. Non est tamen quod impostores illi sibi persuadeant, de suis arcanis: quæ recte ita appellantur, quod neque a se neque ab aliis intelligantur: hoc vitii genus curare queant. Testatur enim quotidiana experien-
E tia, quod nullo recte curant, sed eos vel mox interimunt, vel fucata curatione lactant: vt paulo post, redeunte morbo, magis excarnificent, aut in deteriorem morbum coniiciant? Hortor igitur omnes, qui ad rerum gubernacula sedent, vt a somno profundo excitati, in hos nebulones, tanquam humanæ vitæ pestes, grauiter animaduertant, & prorsus cōculcent. Quod ni fecerint, Deo in extremo iudicio rationem reddituri sunt grauissimam. In vicem vini vtendum aqua, in qua cinnamomū, anisum, aut similia decocta sint, aut cerecea potione, quæ hodiernis temporib. ridicula atq; insulsa voce, *Hippocras* nominatur. Eius confectionem petent studiosi e cap. *de resolutione.* Fructus & Venerem diligenter caueant ægrotantes. Aluū præterea facile solubilem, ac sua sponte deiicientem habere eosdem oportet. Quod si tamē officio suo parum recte fungatur, sim-
F pliciori aliquo clysteri eluatur. Vbi vero propter bilis influxum dolores excitantur, tūc Biliosi fluxus curatio. iis communis scopus humoris affligentis est vacuatio, quæ tum per vomitum, tum per ventrē fieri debet. Per medicamenta itaq; bilem ducentia cōfidenter purgandi sunt sic afflicti. Deinde vsq; ad vigorem apponenda medicamēta, quib. refrigerandi & adstringendi facultas inest: qualia sunt, quæ ex *semperuiuo, rosis viridibus, rumice acuto, solano, plantagine*, & similibus; iam sæpe commemoratis apparantur. In hoc influxus genere

nonnunquam propter doloris vehementiam, iis quæ stuporem inducere possunt vten- A
Stupefacientia. dum medicamentis. In quem quidem vsum conuenit adhibere medicamentum, quod
paulo ante descripsimus, ex *lacte caprino, medulla panis, croci, & ouorum vitellis* constans, cui
seminis papaueris, drachma dimidia, aut apii, drachmam dimidiam, aut plus, aut minus pro ratione
doloris admixtum sit. Prosunt etiam in eundem vsum *cicuta folia, & hyosciami, imposita & ad-*
hibita. Sed animaduertendum erit, vt cum in feruentibus doloribus ad stupefacientium
vsum fuerimus coacti, postea refoueamus partes per ea, quæ calefaciunt. Nisi enim
idipsum fecerimus, debiles & intemperatas atque adeo perpetuo fluori obnoxias par-
tes reddemus, & vt in actionibus facile offendantur efficiemus. Calorifica vero sunt,
origanum, satureia, sinapi, piper, & id genus alia. Porro adiuuare etiam oportet sudo-
rum exclusionem, corpus calefaciendo & fricando, ita tamen, ne locos affectos contin- B
gamus. Præbenda denique in potu ea, quæ vrinam cient. Nam talia bilem per vrinam
vacuant. Soporem quoque inducentia, quod fluores ab ipsis reficcentur & sistantur: at-
Victus. que id maxime, si post corporis purgationem exhibeantur, conferre solent. Cibi illis
dandi refrigerantes, non tamen humectantes: humiditas enim auget fluxionem. Fa-
mem & inediam ne tolerent: nam bilem acriorem reddunt. Ex fructibus, vtantur po-
mis adstringentibus & mespilis, aliisque quæ refrigerant, & simul fluxus cohibent. A vi-
Pituitosi fluxus curatio. no prorsus, vt priores, abstineant. Qui ob pituitæ influxum ægrotant, horum curatio-
nem a pituitæ vacuatione auspicari oportet. Euacuatur autem humor pituitosus per vo-
mitus, nihilominus tamen & inferne per ventrem. Vtilior vero in hoc vitio per inferna
purgatio, siue iuxta manus, siue iuxta pedes hæreat morbus: & multo magis, si iuxta o- C
mnes corporis articulos fluxus constiterit. Familiarior enim pituitæ via, & minus peri-
culosa per intestina exsistit. Si enim in superiorem ventrem violenter attracta non va-
cuetur, periculum inducit. Quapropter tutius est, vt ad infernam excretionem duca-
tur. Ante tamen purgantia medicamenta, ea quibus incidendi & extenuandi facultas
inest exhibenda, vt hac ratione ad purgationem crassi humores præparentur, & idonei
reddantur. Si vacuatio per purgationes fieri haud potest, tum inedia ac fame vtendũ est
Pituitosi famem facile ferũt. ad plures dies. Qui n. natura pituitosi sunt, eam facile & citra noxam tolerare possunt.
Nam pituita in iecore contenta ex dimidio, coctus sanguis exsistens, in fame & inedia
concoquitur, & in optimum sanguinem mutata in venas rapitur, partibusque corpo-
7. Aph. 60. ris alimentum præbet. Hinc recte ab Hippocrate dictum est: *Corporibus carnes humidas* D
habentibus, famem adhibere conuenit. Fames enim corpora siccat. Vtendum etiam frictionibus
discussoriis ampliusque efficacioribus clysteribus, & medicamentis vrinam cientibus.
Ceterum extrinsecus medicamenta, quæ dolores leniunt, & quæ discutere ac modera-
te resiccare possunt, adhibenda, de quib. paulo supra diximus. Illis vero in morbi prin-
cipio aliqua quibus adstringendi potentia est, commiscenda. A principio autem solis
discutientibus vtendum. Mansuetissimum vero hoc, quod habet: *Althea folia cocta trita,*
tum per se, tum cum polline aut hordacea farina imposita. Radix præterea eiusdem cocta in aqua mul-
Vnguentum. *sa trita, & imposita confert*. Et hoc vnguentum, quod accipit: *Oleorum laurini, & irini, vtrius-*
que vnc. vnam. Adipis suilli, veteris butyri, vtriusq. drach. tres. Medulla ceruina, drach. duas. Resi-
na terebinthina, drach. quinq. Galbani in aceto dissoluti, drach. vnam. Hyssopi, radicis althea, semi- E
Victus. *nis fœnograci, singulorum scrup. duos*. Ceræ, quod satis est, fiat vnguentum. Porro quæ ratio-
ne nutrimenti præbentur edulia, natura sicciora sint, & minus nutriunt: vt est *oryzæ suc-*
cus, auena, & eiusmodi. Carnes tamen auium montanarum assæ iis haud incommodant.
Cappares ex aceto mulso mirifice prosunt. Vinum autem præbeatur quam minimum,
interualli tempore, tenue, fuluum & vetus. Qui melancholici humoris fluxionibus mo-
lestantur, ii venę sectione, aut purgatione sunt vacuandi. Venæ quidem sectione, quan-
do sanguis melancholico succo infectus est. Purgatione vero, quãdo melancholici sunt
ægrotantes. Si vero ambo hęc simul redundarint, non vnum aliquod ex prædictis adhi-
bere suffecerit, sed prius secta vena, deinde medicamẽto purgãte vtendũ. Quod ipsum
& in aliis vitiis duplici vacuatione indigentibus faciendum erit, vt *in lib. 2. Paradoxorum* F
nostrorum abunde monstrauimus. In principio autem morbi, & in ipso vacuationis tempo-
re, reprimentibus & simul sensim calefacientibus vtendum est. Post vacuationem vero
Tophorũ curatio. iis, quæ leniter calefacere, attenuare, & discutere possunt, de quib. supra satis superq; di-
ctum est. Ceterum quoniam tophi & duri tumores, subinde in articulis creantur, modo
propter

A propter humoris qui ad eos decubuit crassitiem, terrestremq; duritiem: modò propter immodicum discutentium & resiccantium medicamentorum, sine eorum quæ molliendi facultate pollent mistura: ideo ad eos remouendos iis, quæ in cap. de lienis duritia a nobis producta sunt, medicamentis vtendum. In primis vero confert vetustissimus acerrimusque caseus, cum suillæ carnis præpinguis & veteris decocto contritus & impositus. Ad hoc malum conducunt etiam *ficus triti & impositi*. Item *althea bis cocta, auena, vrtica, bryoniæ radix, bulbi, aneti, abrotoni, buphthalmi, marrubiique folia, cum pice & sulphure vino permixti. Admiscendi etiam adipes, suillus, caprinus, vitulinus, & anserinus. Medullæ item omnes, & alia quæ emolliendi vi prædita sunt*. Balneum sane, ne id quidem silentio transeamus, post phlegmonum remissionem omnibus podagricis commodissimum exsistit. Dum lauãt,

An balneũ conducat podagricis.

B spongiæ aceto & sale permixtis madefactæ, locis laborantibus circumponendæ, vt a fluxione immunes permaneant. Lauare autem eos non semel tantum, sed iterum atq; iterum in aere per omnia moderato oportet. In aqua tamen calida nõ diutius morandum. Consultissimum itaq;, vt aqua calida perfundantur. Vtile quoq;, vt totum corpus linteis siccis perfricetur. Præterea curati a podagra, hac se ratione a podagra deinceps tuebuntur. Si primum bis in anno, vere nimirum & autumno, modo nihil sit quod idipsum prohibeat, sanguinem large detraxerint. Deinde si iisdem temporibus, & crebrius etiã, medicamentis purgantibus vsi fuerint. Porro cibis, vt etiam aliquid demant, & a satietate sibi caueant, necesse erit. Vtendum autẽ cibis concoctu facilibus, & qui promte in partes corporis distribuantur, excrementisque vacent. Vino aut prorsus abstinendum, aut

Quomodo quis a podagra se tueatur.

C parce admodum vtendum. Exercitiorũ creber sit vsus, idq; ante cibum. Labores enim, vt *Hippoc. noster præcipit*, cibos præcedant. Et vt rem vniuersam in pauca contraham, qui a podagra immunes esse cupiunt, hoc vt breuissimum, ita & saluberrimum Hippocratis præceptum secum reputent: ἄσκησις ὑγιής, ἀκορίη τροφῆς, ἀοκνίη πόνων. Quod est: *Sanitatis studium est, non satiari cibis, & impigrum esse ad labores*. Somnus etiam & Venerea, *vt idem docet*, sint mediocria. Quod ad præsidiorum partem attinet, sal minutim in oleo tritus, & articulis affrictus, omnes qui se ab hoc vitio vindicare volunt, magnifice iuuat, nisi præter modum sicca intemperie sint præditi: eoq; illitu & mane & vesperi per totum vitæ curriculum vtendum est. Caussam eius rei exponit Galenus *lib. 2. de simp. medica. facul. cap. 14.*

6. Epid. par. 4. Aph. 18. 6. Epid. par. 4. Aph. 20.

D LEONHARTI FVCHSII DE SANANDIS FEBRIBVS, LIBER IV.

De Diaria. Cap. I.

DIARIA febri, quæ Græcis ἐφήμερος dicitur, ea est, quæ vnicam habet accessionem, vno vt plurimum die, ex ipsius saltem natura, circumscriptam. Desistit enim post primam accessionem, nec integrum diem excedit, si quis eam recte tractet, idque propter materiam, in qua subsistit, nempe spiritum, qui facile discutitur. Hinc recte a Galeno *li. 1. de ratione curandi* ad Glauconem *simplicissima*

ἐφήμερος quid.

E vocatur, quod scil. breuissima, placida, minimeque maligna sit. Quare quæcunq; vel per Medicorum ignorantiam, vel ægrorum intemperantiam, vel ministrantium errorẽ in eiusmodi febre cõmissa, in aliud ipsam genus transferunt, ea non suæ naturæ ratione eueniunt. Est autem Galeno *lib. 9. Ther. meth. auctore*, duplex diaria: Vna, quæ simpliciter & citra adiectionẽ sic appellatur, hæc quidẽ vltra vnius naturalis diei spatiũ, hoc est, horas vigintiquatuor, nõ extrahitur. Altera, q̃ cum adiectione plurium dierũ diaria nominatur. Galeno loco citato, *Synochus non putrida, vt sequenti cap. dicemus*, appellatur. Hæc in tertiũ vsq; diem extenditur. Neq; est cur quispiam miretur hanc febrẽ dici diariam, cũ tamẽ de substantia eius, diariæ vocabulum non sit: in triduum n. *vt iam dictum est*, extrahitur. Quũ n. proprio, atq; adeo conuenienti nomine careat, clarioris simulq; breuioris

Simplicissima febris diaria.

Diaria duplex.

Diaria simpliciter

Diaria plurium dierum cur diaria dicta.

F doctrinæ gratia, non obstante q̃ nomen aduersetur, cum natura huic eadem sit, q̃ aliis diariis, vnicam namq; duntaxat accessionem obtinet, rectissime diaria nominatur. Siquidem præter tria prima febriũ genera, quorũ vnũ est in quo spiritus seu vapor plus iusto incalescit: alterum in quo humor putrescit: & tertium in quo solidæ corporis partes febrilem calorem, vt habitum susceperunt: quartum excogitare atque statuere genus

Synochus non putrida.

Tria prima genera f. briũ.

Caussæ. necesse esset, si non sub diaria complecteretur. Oritur diaria febris, quum absque vlla A
putredine spiritus præter naturam incalescit & succenditur. Id quod multis modis accidit: nempe ob cutis constipationem seu densitatem, quæ solitum effluuium vaporum & spirituum cohibet: quod quia calidum acreque est, ideo febrem gignit. Propter lassitudinem ac vehementem fatigationem, itemque vigilias, cruditatem, tristitiam, timorem, iram, curas animi vehementes, vstionem a sole, refrigerationem, famem, ebrietatem, adenum tumores, aliaque similia, quæ spiritus accendere possunt.

Signa. Signa vero quibus deprehenduntur diariæ, duplicia sunt: quædam enim omnium diariarum communia: quædam autem particularia.

Cōmunia. Communia quidem sex numero exsistunt, quorum vtique
1. primum est pulsus. Omnes autem diariæ, *Galeno lib. 3. de prædictionibus e pulsibus auctore*, in magnitudinem celeritatem, frequentiamque, quantum in ipsis est, pulsus mutant. Exquisite vero seruant eam, quæ secundum naturam est æqualitatem, mollitiem, B
2. & ordinem. Alterum signum commune, vrina est, quæ eam omnino, quæ secūdum naturam se habet imitatur, aut a naturali statu parum deflectit.

Vrina secundum naturam. Vrina vero secundum naturam, colore quidem subrufa, & substantia mediocris, in qua, quod residet candidum, le-
3. ue, ac æquale est. *Tertium*, est caloris qualitas, quæ in omnibus diariis febribus suauis &
4. mitis exsistit. *Quartum*, solutionis modus. Siquidem singulæ soluuntur in halitum, qui
5. sensum effugit: aut copiosos vapores, vel madores, vel sudores suaues. *Quintum*, defectus malorum symptomatum: verbi gratia, vehementis doloris capitis, & ventriculi, & aliarum partium, fastidii ciborum, inquietudinis sitis inexplebilis, & id genus aliorum. *Sex-*
6. *tum*, quod omnes diariæ a caussa extrinseca, quam primitiuam hodie Medici appellant, C
oriuntur. Quæ singula fusius explicat Galenus *libr. 1. ad Glauconem, cap. 2. & libr. 1. de differ. feb. cap. 7.* Nec non *libr. 2. de iudiciis, cap. 13.*

Particularia signa vigiliarū. Porro signa quibus quæuis diaria particulatim cognoscitur, hæc sunt. Qui ex peruigiliis febricitant, hos vitiosus color sequitur, & faciei tumor, grauisq; oculorum motus: vix enim palpebras attollunt: humiditas palpebrarum, pulsusq; exigui. Siquidem vigiliæ, cum concoctionem impediant, *Hippocrate lib. 2. de victu acut. morb. aphor. vlt. teste*, humorum ac vaporum crudorum copiam pariunt, innatum calorem imminuunt, corpusq; resoluunt: vnde consequitur vitiosus color, faciei tumor, palpebrarum humiditas, earumq; mouendarum difficultas. Per vigilias enim cerebrum sensusq; instrumenta assidue exercentur, vnde plus facultatis & spiritus animalis absumunt: quibus tandem resolutis, & in actiones obeundas insumtis, vitales spi- D
ritus antequam integram elaborationem sint experti, assidue alliciunt. Quid multa? vigiliæ naturam a coquendi munere auocant: quocirca magnam cum in reliquo corpore,

Lassitudinis. tum in cerebro cruditatem relinquunt. Ceterū fatigatis animalis facultatis instrumentis, caput imbecillius redditur, vnde cruditas, & natiui caloris imminutio sequuntur. Ex quibus rursus fiunt vitiosus color, tumor faciei, palpebrarum humiditas eorumque motus grauitas: scilicet resoluta facultate, & vaporis humorisq; copia degrauante.

Curæ & mœroris. Curæ & mœroris signa, corporis macies, ex mœrore luculētior, ex curis obscurior. Quoniam in mœrore intro reuocantur spiritus, vbi facile ob loci caliditatem accenduntur & discutiuntur, humorq; in vapores dissipatur: vnde corpus temporis spatio exsiccatur, emaciaturq;. In curis vero ac cogitationibus ad caput feruntur, in quo minus ob caloris pe- E
nuriam, quam in interno corpore absumuntur. Minus enim ob loci frigiditatē inflammantur, & resoluūtur. Proinde corporis habitum minus exsiccant, ac extenuant. Oculorum quoq; cauitas & ariditas vtrunq; affectū significant. Sed in curis & cogitationib. minor, quia spiritus & humores minus absumuntur. In mœrore aūt maior, ob loci caliditatem, spiritum & humores resoluentem. Insueta quoq; decoloratio quædā hos affectus sequitur, scil. cute ipsa natiuo calore.

Iracundiæ. Qui per iracūdiam furoremue febricitant, iis neq; oculorū cauitas adest, neq; vitiosus faciei color: sed magis oculi prominere videntur, scil. delatis eo spiritib. ipsos distēdentibus. Hac ratione facies nō decoloratur, sed ruber, vt in quam spiritus & humor cōfluat. Cū iis calor e corporis pfundo foras emergens, nō
Animi perturbationum. solū illuc, sed ad vniuersam cutē fertur, vnde pulsus magnitudo perseuerat. Sic reliquarū F
etiam diariarum ex animi perturbationib. natarū signa, e pulsu maxime petenda sunt.

Tristitiæ. In tristitia enim spiritus intro feruntur, sed non affatim, ibiq; coarctantur, ac velut suffocantur: nec rursus vt in iracundia foras sparguntur, sed sese accendūt, ac consumunt, vnde temporis progressu humiditas absumitur, & virtus consopitur, obruitur, de-

A fesque redditur. Eam ob rem pulsus parui fiunt, languidi, rari, quia neq; necessitas vr- Timoris.
ger, neq; valida facultas est. In timore recenti celeriter intro velut ad suā scatebrā mo-
uentur sanguis & spiritus, mens quoq; conturbatur. Natura enim cōmoto, atq; vt sibi
prouideat sollicita, modo huc, modo illuc impellit spiritus, qui motu accenduntur:
vnde fiunt pulsus celeres, vrgente scilicet necessitate. Mens vero concitata, inæqua-
les ac vibratos reddit. In inueterato autem dissipatis spiritibus, virtuteque languescē-
te, pulsus quales in tristitia esse monstrauimus, redduntur. Qui ob solis vstionem æ- Vstionis solis.
stumque febricitant, iis cutis sicca est & calida, vt quam suo contactu solis ardor exsic-
cauit ac calefecit. His caput deuri videtur, propter spiritus accensos. Oculi rubicun-
diores, venæque iis in oculis, temporibus, fronte, & tota facie interdum extenduntur.
B Qui ex frigore febricitant, ii grauedinibus & destillationibus corripiuntur, quod sci-
licet frigus constringat, & intra cutem fumosa excrementa detineat. Cutis denique
eorum minus calida, corpusque totum maiorem præ se fert humorem, quod solitus
effluxus frigore cohibeatur. Præterea nullus in facie squalor, eandem ob caussam.
Quibus lassitudo febrem attulit, iis cutis aridior quam in aliis diariis redditur, quod Lassitudinis.
scilicet exercitatio corpus exsiccet, eiusque humiditatem exhauriat. Pulsus quoque
iis dissimiles sunt. Supra modum enim exercitati & defatigati paruos, ob virium im-
becillitatem, obtinent pulsus. Qui autem exiguos labores subierunt, quod iis non-
dum vires collapsæ sint, magnos. Qui ob temulentiam aut famem diaria corripiun- Temulentiæ & famis.
tur, ii ad dignotionem nullis notis indigent, de sermonibus enim ægrotantium eius-
C modi caussæ deprehendi possunt. Qui ex adenum tumoribus febricitant, pulsus ha- Bubonum seu adenum tumorem.
bent maximos: quia vrget necessitas, id est, febrilis calor, necessitatique morem gerit
facultas. Hinc celeres etiam & crebri sunt. Pulsus quoque his est æqualitas, quod mo-
uendi instrumentum non sit impeditum neq; obstructione, neque humorum vel va-
porum acrium abundantia, neque compressu, nisi sit admodum ingens phlegmone.
Calor iis multus, & a vigore statim humor quidam ex alto corpore ad cutem fertur
calidus, sed tamen suauis. Fit enim a materia benigna, quod nihil acrimoniæ eiusmodi
febres habeant, cum solus bubonis calor, non etiam fumus putris ad cor permeet. Fa-
cies his omnino rubicunda, ac tumida, propter caloris abundantiam. Et vrinæ subal-
bæ apparent, quia materia quæ vrinas coloratiores reddere debebat, ad bubonem
D translata est, & quia caloris suauitas sanguinem vltra modum non calefecit, ideo
nec bilem, quæ vrinæ colorem addit, procreauit. Curandi ratio diariarium febrium Victus.
per victus rationem perficitur, cuius quidem in omnibus diariis simpliciter nomina-
tis communis scopus est, *Galeno lib. 8. Ther. meth. cap. 2. teste*, vbi cibi boni succi, &
concoctu faciles, ac distributioni idonei præbeantur. Vstis quidem a sole, & iratis,
qui refrigerent & humectent. Refrigeratis, qui minus nutriant, & moderate calefa-
ciant. Vigiliis, aut tristitia, aut nimia confectis cura, qui humectant pariter ac so-
mnum conciliant: vt a siccitate, quæ ab iis iniuriis illata est, vindicentur, præterea vt
vires recreent. Qui ex fatigatione febrem contraxerunt, iis tantum cibi permitten-
dum, quantum concoquere possunt: semper enim vitanda cruditas est. Siquidem
E labore dissipata corporis substantia, vberiore cibo, & concoctu facili reparanda
est. Modum autem cibi sumendi metiri oportet viribus, ætate, naturali tempera-
mento, & consuetudine ægrotantis. Præterea tempore anni, regione, & id genus a-
liis. Ceterum in quibus corporis temperatura calidior & siccior est, hos in primo sta-
tim accessionis insultu cibare oportet. Nisi enim quis hanc naturam statim cibet,
ocyssime in ea diaria febris in putridam & acutam mutabitur, *vt Galenus lib. 10. The.
method. cap. 5. copiose ostendit.* Tenuiter vero præcipue sunt alendi, qui ex bubone labo-
rant, vt in quibus substantia corporis deperdita non sit. Vinum omnibus propemo- Vinum dandū diariis.
dum diariis proprie & simpliciter nominatis febribus confert, album colore, & sub-
stantia tenue. Nam præter id quod concoctionem iuuat, vrinas etiam & sudores,
F *Galeno libro 8. The. meth. cap. 3. teste*, elicit. Sed vigiliis, mœrore, & cura afflictis vberius
concedendum, vtpote quibus magna copia spirituum sit exhausta, quos vinum fa-
cillime & celerrime reparat. Quibus tamen caput dolet, siue vigilarint, siue alia
occasione affecti sint, a vino sibi temperare debent, vt quod facile caput tentet. Atqui
excandescentia ac furore febricitantibus tuto vinum, nisi omnino a perturbatione

quieuerint, haud datur, vt in quibus spiritus & sanguis maxime ferueant. A vino et- A
iam, qui ex bubone seu adenum tumore febricitant, donec is solutus sit, arcendi sunt:
non tam quod febri sit inutile, quam quod bubonis curationem remoretur. Auget
enim humorum in laborantem locum defluxum, proinde & phlegmonem, qua
Curatio.
ratione & febrem. Curare autem oportet omnes diarias simpliciter dictas, Gale-
no teste, balneis. Quapropter omnes qui iis febribus laborant, in primæ accessionis
Non in omnibus diariis eodem modo, nec eisdem balnei partibus vtendum.
inclinatione in balneum ducendi sunt. Non omnes tamen eodem modo, nec eis-
dem balnei partibus vti debent. Nam qui bubonibus febrem contraxerunt, vtili-
ter in aere balnei immorantur, tum quod cutem rarefaciat, tum vaporem e c[illegible] po-
re foras eliciat. Nec ægrotos siccitate lædit, quemadmodum eos qui ex lassitudini-
bus, vigiliis, curis, & aliis animi perturbationibus febricitant. Siquidem quum iam B
ab iis caussis resiccatum sit corpus, ab aere balnei arcendi sunt, ne noxam augeant.
Igitur in balneo aquarum dulcium calente diutius versari possunt, vt amissam hu-
miditatem eius madore resarciant. Postea vero oleo copiosiore tepido, cui nihil ad-
strictionis insit, mollibus manibus fricari debent. Hæc enim frictio humectat, laxat,
Frictio mollis.
solidas partes emollit, & quæ in corporis meatibus detinentur, discutit. A solis vstio-
ne febricitantes, protinus ab initio refrigeratione, & crebrioribus balneis aquæ dul-
cis, solaque exigui olei perfusione, citra frictionem, quod hæc ipsa calorem exci-
tet, curare decet. Sin autem quæ refrigerant capiti admota, rosaceum & omphaci-
num quod salis expers est, aliaque quorum *libro 1 capit 3.* mentionem fecimus. Hæc
quidem primum frigefacta, deinceps lana sunt excipienda, ac in sublime suspensa, C
manu expressa sincipiti instillanda: idque assidue, donec febris inclinauerit. Postea
in balneum æger ducendus. Si quis ex frigore febriat, is quoque ad balneum in ac-
cessionis remissione ducendus est, caputque ante & post balneum irino, & nardi-
no oleo, aut simili fouendum. Calefacientibus enim & constipationem amolienti-
bus medicamentis indigent, qui hac de caussa febricitant. Qui ob famem diaria
febre laborant, inclinante accessione statim ad balneum ducendi sunt, plurimo-
que oleo dulci ac tepido perfusi, molliter perfricandi, diutiusque in calidi solii aqua
continendi, vt scilicet siccitas quam fames corpori conciliauit, olei & balnei humi-
ditate corrigatur. Vbi a balneo egressi fuerint, vires cibis conuenientibus reficien-
dæ, deinde rursus ad balneum ducendi. Vbi denuo exierint, balnei perturbatio- D
ne sedata, aqua calida propinanda: mox ptisanæ cremor exhibendus, & interdum
Ius album.
lactuca assumenda, piscesque saxatiles ac molli carne præditi ex albo iure comeden-
di. Quod quale fuerit veteribus, *Galenus libr. 4. de tuenda sanitate*, *& libr. 3. de Ali-
mentorum facul. capite De piscibus molli carne præditis*, ostendit. Si propter cruditatem fe-
Si a cruditate.
bris diaria euenit, considerandum in primis erit, num aluus lubrica sit, an adstricta.
Si lubrica erit, & ea tantum quæ corrupta fuerunt, vacuata esse videbuntur: tum la-
uandum, tū nutriendum in remissione febris erit: sed non, nisi prius quæ iis sunt iuxta
ventriculum prospexerimus. Sin ita copiosa inanitio aut prius facta sit, aut nunc et-
iam duret, vt virtus ægrotantis defessa sit, satius est omissa lauatione cibare, sed pro-
spicientes prius iis quæ circa ventriculum sunt. Prospicietur autem laborantibus E
modo vacuatio non amplius duret, irrigatione ventriculi ex oleo & absinthio, aliis-
Tepida ventriculi robur dissoluunt.
que quæ supra, *lib. nimirum 3. cap. De ventriculi imbecillitate*, dicta sunt. Ea vero quæ ven-
triculo imponuntur, abunde calentia sunto. Nam quæ tepida sunt, ea omnia ventri-
culi firmitatem dissoluunt. Si autem venter omnino adstricta est, contrectatis hypo-
chondriis, mox toto ventre, considerandum est num cibus in gracile intestinum,
aut colum descenderit. Quod si alimenta adhuc in ventriculo persistant, conetur
æger plurima tepida aqua epota, immisso digito aut penna, totum quod infestat ac
grauat euomere. Deinde fouere oportet hypochondria, & quiescere. At vbi iam ad
intestina alimentum descenderit, iubendum vt decliui facie ac ventriculo recum-
bant, venterque fouendus, ac somnus conciliandus: is enim mirifice cruditatem con- F
Somnus concoquit.
coquit. Post somnum ad educenda alui excrementa glans supponenda, aut leui cly-
steri aluus mouenda, *quemadmodum copiosius Galenus lib. 8. Ther. meth. cap. 5. docet*. Qui ex
adenum tumore febrem contraxerunt, ii ne Medicum quidem, vt ceteri propemo-
dum omnes qui diaria laborant, quid faciendū sit interrogant. Tamen vlcus in primis
quod

A quod bubonem attulit, curandum est, ea quidem ratione, quam Galenus *in libris De medendi ratione* docuit. Declinante autem accessione lauandi sunt. Tenui præterea victu nutriendi, quod in iis corporis substantia non sit deperdita. Arcendi quoque a vino, non tam quod febri sit inutile, quam quod bubonis curationem temoretur. Auget enim humorum in laborantem partem defluxum, proinde & phlegmonem: qua ratione & febrem. Hæc quidem ad curandi rationem febrium diariarum simpliciter dictarum sufficiant.

De diaria plurium dierum. CAP. II.

EDIARIARUM numero est etiam, quæ plurium dierum nominatur, non alia quidem ratione, quam quod in tertium vsque diem extenditur. Alio nomine Synochus non putrida vocatur. Diariam vero veteres hanc febrem appellauerunt, quod eiusdem cum diariis simpliciter dictis naturæ sit. Quippe post primam accessionem, si modo quis eam recte tractet, desistit. Merito itaque inter diarias connumeratur, nihilque obstat quod eius accessio vltra vnum protendatur diem, *quemadmodum cap. præcedenti fusius a nobis dictum est*. Oritur hæc febris ex densatione seu stipatione meatuum cutis. Densatio autem ipsa, *Galen. lib. 9. The. meth. cap. 1. teste*, vel obstructis exilibus meatibus, vel conniuentibus, vel etiam corpore ipso moderatius densato: id quod a frigore, aut qualitate vel balnei, vel medicamenti affatim acerba & adstringente, sole feruente, & aliis quæ cutem siccare valent, euenire solet. Quia vero propter stipationem fumida ac fuliginosa excrementa intra corpus detinentur plurima, foras autem quod de iis effluit perexiguum est, fit vt hoc nomine febris accendatur. Hæc *primum* tactu deprehenditur, neque enim densitas exercitatum tactum latere potest. In iis enim cutis durior & compactior sentitur. Caloris etiam motu hæc febris cognoscitur, vt qui primo occursu mitis ac suauis sit: postea vero si diutius admotam manum contineas, acrior. Nam per adstrictæ cutis exiguos meatus halitus paucus exhalat, qui foras calorem fert, proinde mitis esse sentitur. Spacio autem temporis impositam manum magis ac magis calefacit, ita vt sensim auctus acrior appareat. *Tertio* ex vrina deprehenditur, quæ neq; consistentia, neque colore a naturali multum est aliena. Sanguis enim nō admodum feruet, neq; bilis multa quæ vrinā coloratiorē reddat, gignitur. *Quarto* ex mole corporis, quæ manet, & non concidit, quod cutis densitas vaporis ac humoris resolutionem impediat. Proinde neq; oculi caui sunt, neq; aridi: sed prominentiores ac humidiores, quam pro naturali constitutione, visuntur. *Quinto* ex pulsu, qui æqualis, maximus, celer, frequens, & vehemens existit. Qui ita laborant, iis, modo recte curare velis, sanguinis missio adhibenda erit: tantumq; sanguinis detrahendum, quantum vires tolerant. Pro certo quoq; habendum, nisi iis qui hoc per naturam sunt habitu, vt corpus ex abundantia ad transpirationem inhabile habeant, id adhibeatur præsidium, fore vt vel suffocentur, vel certe syncope omnino periclitentur, nisi eos vel vitium robur, vel plurimus sudor, vel largum sanguinis profluuium a morte vindicet. Corpore per sanguinis missionem vacuato, non multo post cibos & medicamenta ex iis quæ detergunt, exhibebis. Quæ autem in febribus hoc præstant, in alimentorum ratione, *vt attestatur libro 8. The. meth. cap. 4. Galen.* sunt ptisana & mulsa: in medicamentorum vero, *oxymeli*, & quæcunque incoquere in mulsa licet, ceu *calamintha, & hyssopum, & origanum, & serpyllum*, *& iris, & apium*. Verum hæc omnia iusto sunt calidiora, ideoq; febres accendunt, ita vtique vt vinum. Oxymeli autem solum nec febres accendit, & strenue deterget, sic vt ea quæ glutinosa crassaque sunt dissoluat, & meatus obstructos liberet. Ex hoc victu obseruabis, quantum de febrili calore minuitur. Etenim si tertio die mane videris minimum esse quod de febri relinquitur, ac neque putredinis humorum in pulsu nota subsit, neq; in vrina cruditatis: suspecta vero hora qua primo die febris occupauit, extra meridiem sit, audacter hominem quam ocyssime lauabis, longe ante sextam horā. Abunde tamen sit, si intra tertiam horam lauationem compleueris. Ad eundem modum & si decimam horā suspectam habueris, vsque ad septimam laues licet: quum tres æquinoctiales horas, quatuorve inter balneum accessionisq; tempus interponi, abunde sit satis. Vbi in balneo corpus incaluerit, dulci prius oleo tepido vnctum, ac moderatissime frictum, mox detergeri extrinsecus, abluiq; debet. Moderatissime vero detergent tum erui farina,

Diaria plurium dierū.
Synochus non putrida.
Caussæ.
Signa.
1.
2.
3.
4.
Curatio.
5.
Detergentia.

B C D E F

tum hordei, tum fabarum. Præterea *mulsa*, quæ fit aquosa, magis autem quam hæc *iris*, *& panacis radix, & aristolochia, & mulsa*, quæ mediocris est mixtura: veluti etiam hac magis quæ est meracissima. Fit hæc vbi mixta melle exigua est aqua, sic vt liquatum mel exiguos cutis meatus facile ingredi possit. Hac magis detergent tum spuma nitri, *nitrum ipsum*, tum *aphonitrum*. Est autem & sapo ex iis quæ maxime detergere valent. Porro post balneum, præter aquam quæ parum apii incoctum in se habet, nihil est ægrotanti offerendum: licet quod inter balneum & suspectas horas spacium erit, trium fore horarum coniiciamus. Si vero circa vesperam, aut duabus horis citius accessio inuadet, tum lauisse manè liceat, tum cibasse, sed tantum ptisanæ cremore. Deinde si suspectæ horæ nihil afferant, & lauare rursus, si velit, licet, & cibare, vrina tamen & pulsu consideratis. Sin aliquid eueniat, & conferendum, id est, cum accessione, quæ primo die inciderat, & tum vrinæ considerandæ sunt, tum etiam pulsus. Quæ omnia profecto mediocria apparebunt, vbi exigua relinquitur obstructio. Quare ipsum & lauabis quarto die, & cibabis, ad iam dictas considerationes spectans: sperabisque nihil quinto die superuenturum. At si magna obstructio facta sit, ea febris ex diarium genere non erit. A B

De synocho putrida. Cap. III.

Synochos febris. Σύνοχος Græcis Medicis, *Galeno libro 9. Ther. method cap. 2. auctore*, est febris, in qua vna accessio ab initio ad finem perpetuo manens, in multos dies porrigitur. Vel est, *quæ omni mutatione magna vsq; ad iudicium caret*. Hinc commodissime Latinis *continens* nominatur.

Continens. Synochus duplex. Non putrida. Putrida. Quanquam vero vna est idea seu species eiusmodi febrium, a qua synochos eas appellant, tamen natura earundem non est simplex, vnaque. Quædam enim illarum nullam prorsus putredinis notam habent, quas ex diariarum febrium genere esse, capite præcedente monstrauimus, nominarq; synochos non putridas diximus. Quædam vero manifestam habent putredinis notam, ideoque synochi putridæ vocantur: de quibus in hoc agemus capite. Barbaram sectantes medicinam, has *synochos*, illas vero *synochas* dixerunt. Galenus autem & Græci alii, *vt commemoratum est*, vtrasq; sub nomine synochi complexi sunt. C

Synochorum seu cōtinentium tres differentiæ. Ceterum febrium continentium tres sunt differentiæ. Nam quædam illarum a principio ad finem vsque æquali magnitudine ac vehementia perdurant. has Græci ὁμοτόνους & ἀκμαστικὰς, hoc est, *in eodem vigore permanentes*, vocant. Quædam vero semper augentur, & exiguum aliquid adiiciunt, eas Græci ἀναβατικὰς & ἐπακμαστικὰς, id est, incrementum suscipientes, aut inualescentes nominant. Quædam paulatim diminuuntur & decrescunt, quas Græci παρακμαστικὰς, hoc est, *decrescentes*, appellant, *quemadmodum fusius loco paulo ante citato, & lib. 2. De differ. feb. capite 2. & lib. 2. De iudiciis, cap. 4. Galenus docet.* D

ὁμότονοι, ἢ ἀκμαστικοί. ἀναβατικοί ἢ ἐπακμαστικοί. παρακμαστικοί.

Caussa. Synochus seu continens putrida fit, vbi in omnibus vasis, maximis potissimum, quæ circa alas & inguina sunt, æqualiter omnes putrescunt humores. Quod quidem euenire solet, quando a vehementi stipatione, qui intra corpus est febrilis calor cohibetur. Quæcunque enim calida & humida sunt, difficilemque transpirationem habent, ea prompte putrescunt. Quare hoc genus febris nec in gracilibus, nec iis qui raro sunt corporis habitu, nec in frigido corporis temperamento, nec in frigida ætate excitatur: sed plurimum in iis, qui sanguine abundant, & tum ætate, tum natura, tum acquisititio temperamento calidi sunt: ac præcipue carnosis ac corpulentis, & denso corpore præditis, aut etiam calidis excrementis refertis. E

Signa. Qui ita febricitant, iis pulsus est maximus, vehemens, celer, frequens, & æqualis. Constitutio substantiæ arteriæ, nec durior quam pro natura est, nec mollior: celeritatis tamen frequentiæque eo peruenit, quo febris ipsam magnitudinis. Atque hæc quidem indicia illa cum synocho citra putredinem, communia obtinet. Priuatim vero ei putredinis notæ insunt, idque tum in vrina, tum pulsu, tum caloris ingrata qualitate, *de quibus copiosissime tractat Galenus lib. 2. De differentia febrium, capit. 2.*

Curatio. Curandi ratio, haud secus atque in synocho non putrida, a missione sanguinis auspicanda. Et virtute quidem valida existente, nulloque alio insigniter repugnante, sanguis vsque ad animi deliquium auferendus. F

Sanguinis missio ad animi deliquium. Maximum enim hoc, vbi valentes vires sunt, *Galen. lib. 9. Ther. method. cap. 4. teste*, synochi seu continentis febris remedium est. Primum namque in contrarium statim agitur corpus, celerrime exanimi defectu refrigeratum. Vt vero corpus refrigeretur, nemo quod vel ipsis ægris, vel

quod

A quod naturæ quæ animantes gubernat iucundius, vtiliusque sit inuenire potest. Deinceps in eiusmodi corporibus necessario superuenit alui deiectio, nonnunquam etiam bilis vomitio. Quas res statim a toto corpore madores, sudoresve excipiũt. Optimum igitur factu est, statim non numero dierum, sed vni virium robori in febribus illis attentum esse: quippe quod si seruatum est, non solum sexto, septimo ve, sed etiam sequentibus dieb. sanguis est mittendus. Quod si vero curare aliquando infirmum cogeris, cui nõ solum antea secandæ venæ remedium prætermissum est, sed nunc quoq; vel per Medicorum ignorantiam, vel ipsius laborantis propinquiorum ve eius timiditatem procedente tempore sanguinem mittere prohiberis, ad frigidam exhibendam accedes: sed diligenter ante discernens, quantum ex ea nocumentum cõtingere pos- Frigida quã do exhibenda.
B sit. Nam si id aut exiguum erit, aut nullum; offerenda potui est quæ prorsus sit gelida, quantũ ægro bibere libet. Quinimo magis id audebis, si frigidę potioni assueuerit. Sin magnum timetur incõmodum, ab hac quidem abstinendum, atq; aliis auxiliis quibus obstructio eximatur, & abundantia vacuetur, & feruor febris deferbeat ac sedetur, vtendum. Porro incommoda quæ frigidam potionem intempestiue, immodiceq; exhibitam sequuntur, in iis consistunt, primum quod lentos crassosq; humores, siue obstructiones, siue putredinem, siue phlegmonem, siue qualis erysipelas, aut scyrrhum; aut œdema est affectus creauerint, attenuari digeriq; prohibet. Quoties igitur ex iis febris accenditur, ad eorũ vacuationem frigida non conducit: ad præsens tamen non paruum adfert leuamẽ, ꝓpterea q; iam accensam febrẽ exstinguit. Verum quũ caussa Frigidæ incommoda.
C eius adhuc permaneat, aliam denuo febrem accendi necesse est, atq; ea quę præcessit, nonnunquam difficiliorem, propterea quod densatum ex frigida corpus est. Atque hæc vna incommodi species est minime contemnenda. Altera est, q multas laborantis imbecillas particulas, siue ita se ex naturali intemperie habeant, siue ex vitio adscititio, frigida lædat. Sic compertum est, aliis gulam adeo vehementer esse læsam, vt vix deglutirent, quemadmodũ eius rei historiam elegantem recenset Gal. *lib. 7. The. meth. cap 8.* Aliis ventriculum, vt vix concoquerent. Aliis ipsum ventriculi os, aut iecur, aut colum, aut pulmo, aut septũ transuersum, aut renes, aut vesica, aut tale quippiã aliud a frigido percussum, ad propriam actionem infirmum est redditum. Nonnullis autem ex intẽpestiua immodicaq; eius potione, non multo interposito tẽpore, nec postmo-
D dum, sed ilico difficultate spirandi & conuulsione & tremore corripiuntur, ac toto, vt semel dicam, neruoso genere læduntur. Vt igitur in pauca rem co̅ntrahamus, quibuscunque in principe particula tumor aliquis phlegmatodes, aut œdematodes, aut scyrrhi naturam obtinens constiterit, iis frigidam offerre non oportet. Sed nec iis quibus obstructio, putredinis humor non coctus, incommodat. Quod si vero euidentes percipis absque iam dictis tumoribus coctionis in vrina notas, neque pars aliqua temperamento adeo frigido fuerit donata, vt in hanc noxa procumbat, audacter frigidam dabis. Quippe solidarum animalis partium natura roborata, prætenuatos iam humores aggreditur, ita vt qui vtiles sint, atque ad nutriendum habiles, hos quidem ad se trahat: inutiles vero vel per ventrem, vel per cutim eiiciat. Quod si etiam fri- Quibus frigida non exhibenda
E gidæ assuetus æger fuerit, maiori cum fiducia frigidam exhibebis, ipsa scilicet experientia iam edoctus, omnia viscera eius occursum familiariter tolerare. Omnino namque si quod frigidum adeo esset, vt ab hac offenderetur, per sanitatis tempus euidenter offensam suam ostendisset. Nulla vero per sanitatem particula quicquam ab hac læsa, nec etiam inter febricitandum quicquam læditur. Vbi namque nonnulli aquæ frigidæ potioni non assueti, tamen propter ardentem febrem eam bibere coacti nullum incommodum senserunt: multo profecto minus eorum qui assueuerunt, quisquam lædi debet, cui etiam pro munimento maximo accedit ipsa caloris copia. Hinc namque quum in vasorum finibus plurimus contineatur, vtpote tum aerea in his substantia, tum etiam succis omnibus inflammatis, quantum a frigido
F patitur refrigeratus, tantum rursus calefaciendo in ipsum agit; Ideoque minus tuta iis, qui exiguum sanguinem, carnemque obtinent, frigidæ potio est. Celeriter namque ad solidas animalis partes peruenit, nulli quod eius vim frangat occurrens. Eo etiam fit, vt hecticæ febres nec perinde eam quæ prorsus sit gelida, nec multam desiderent, ceu quæ extenuatis omnino, exiguique sanguinis corporibus incidant;

Continentium febrium duo maxima remedia. Ex iis itaque quæ iam dicta sunt, omnibus perspicuum fit, continentium febrium maxima remedia esse hæc duo, sanguinis detractionem, & potionem aquæ frigidæ. Verum illa nullo non tempore, modo vires sustineant: hæc, quum & in pulsu, & in urinis coctiones euidentes cernuntur notæ, febris autem maxima est. Attendendæ vero cum venæ secandæ indicationibus sunt, tum quæ eam præcedunt, tum vero quæ sequuntur. In cruditate ciborum non mittendus sanguis. Nam si præcedat ciborum cruditas, tanto tempore differre venæ sectionem iubebis, quantum satis facere tum ad eorum concoctionem, tum vt excrementa descendant videbitur. Sin sequeretur necessario vacuatio quæpiam, tantum illi de superante relinquendum, quantum est per eam vacuandum. Itaque si tempore mittendi sanguinis menses moueri contigerit, siue etiam hæmorrhois sit reclusa, si inspecto fluentis impetu, ipse satis fore videbitur, qui solus quod requiris vacuet, naturæ rem omnem permittes: sin minus, tantum ipsi detrahes, quo ex coniunctis ambobus perficiatur quod postules, *quemadmodum copiosius Galenus libro 9. The. method. capite 5. docet.* Victus ratio. Victus autem ratio in iis febribus hæc potissimum sit. His quibus vena secta est, post duas a sectione horas ptisanæ cremorem exhibebis, quietemque imperabis. Vbi vero a somno excitati fuerint, rursus ptisanæ cremor præbendus. In hac victus ratione vsque ad tertium diem persistendum. Quando continente febre laborantes sunt alendi. Animaduertendum autem, in synochis febribus tum alendos esse ægros, quo tempore saniali eos sueuerunt, & vbi maius leuamen sentiunt: ita enim alimentum facilius ferent. Quod si vtique vires robustæ fuerint, & vigor morbi statim expectetur, tenuissimo victu vtendum erit. Sin contra vires imbecillæ fuerint, haud sine ingenti dispendio victus tenuis exhibetur, Ergo in cibis offerendis virium robur diligenter perpendendum erit. Plura qui de huius generis febrium curatione scire desiderat, Galenum loco paulo ante citato legat.

De continuis Febribus. CAP. IIII.

Febris continua. FEBRIS Latinis *continua* Græcis autem συνεχὴς dicta, est, quæ non antequam ex toto fuerit soluta, ad infebricitationem desinit, remissionem tamen aliquam sensilem in singulis accessionibus obtinet. Febris σύνοχος & συνεχὴς differunt. Vnde omnibus perspicuum fit, σύνοχος, συνεχὴς hoc est *continentem* & *continuam* febres inter se differre. Siquidem in synocho continente ve nulla fit feruoris remissio, donec desinere incipiat. In quo σύνοχος & συνεχὴς conueniant. Synechis autem, siue continua in singulis accessionibus remissionem sensilem habet. Item synochus vnicam duntaxat accessionem obtinet, synechys vero plures. Ceterum conueniunt hæ febrium genera in eo, quod neutrum horum ad infebricitationem peruenit. Græci quidem Medici, vt hanc, quam diximus, statuerent differentiam, solœcismum committere potius voluerunt, quam formam istarum febrium sine nomine relinquere. Quippe Græcis συνεχὴς πυρετὸς recte dicitur, non autem συνεχὴς. Porro continua febris fit, vbi vnus duntaxat humor intra vasa putrescit. Causa. Differentiæ continuarum febrium tres. Sunt que huius febris, pro putrescentis in venis humoris diuersitate, differentiæ tres. Ardens febris sue causus. Nam si flaua bilis intra vasa putrescit, tertianam continuam, quæ alio nomine Græcis καῦσος Latinis vero ardens appellatur, efficere solet. Continuæ eiusdem generis cum intermittentibus. Sin pituita putrescit in venis, quotidiana continua generatur. Si vero melancholicus humor, quartana continua nascitur. Quare eiusdem generis sunt cum intermittentibus: cum tertiana quidem exquisita intermittente, tertiana continua, quod scilicet perinde atque illa tertio quoque die accessionẽ habeat. Quotidiana cõtinua, cum quotidiana intermittente, quod nimirum singulis diebus accessionem obtineat. Continuarum & intermittentium differentiæ. Quartana continua, cum quartana intermittente, quia quouis quarto die inuadat. Differunt tamen etiam ab inuicem, non obstante quod eo qui vtralq; facit humore communicent, dupliei ratione. vna, quod in continuis humor putrefactus intra vasa, *vt comprehensum est*, continetur: in intermittentibus autem per singulas corporis partes dispergatur. Altera, quod intermittentes ad infebricitationem desinant. Impetu enim delationis ipsæ per seipsas expurgantur. Signa. Continuæ autem ad infebricitationem non perueniunt, nisi ex toto fuerint solutæ. Proinde nullum certius indicium febrium continuarum est, quam quod nulla earum ad infebricitationem perueniat, donec de integro & prorsus desierit. Alia signa sunt illis cum intermittentibus communia. Exquisita enim ardens febris omnes alias exquisitæ tertianæ intermittẽtes notas seruat: hoc tantum discrimine varians, quod neque cum vigore inuadit, neq; in quie-

A in quietem desinit. Pari ratione quæ singulis diebus accessionem habet, exacerba-
turve, omnes exquisitæ quotidianæ notas præ se fert: sed quod haud intermittit, hac
re a quotidiana intermittente differt. Simili modo & ea quæ quarto quoq; die acces-
sionem obtinet, quartanæ exquisitæ notas retinet, sed ad quietem non peruenit. Por- *Curationis methodus.*
ro quum continuas febres ex putridarum genere esse, ex iis, quæ diximus constet, ne-
cesse erit, vt qui illas commode curare volet, putredinem primum inhibeat. Ita duæ
statim se indicationes exhibent, quarum altera a febri, altera vero a putredine sumi-
tur. Atque a febre rursus duæ, scilicet vt portio febris quæ iam accensa est, percure-
tur: quæ vero in generatione est, inhibeatur. Aliæque duæ a putredine, vt & quod pu-
tredinis iam factum est, sanemus, & quod in generatione adhuc est, sistamus. Quod
B in generatione est, id perspiratio impedita facit. Ita ab hac quoque duæ aliæ indica-
tiones nascentur, tum vt quod retentum est vacuetur, tum quod retinendum est pro-
hibeatur. Prohibebitur autem iis præsidiis, quæ obstructioni medentur. Huius rur-
sus obstructionis, quod iam occupauit sanandum est: quod futurum est, arcendum.
At curabitur quidem id obstructionis quod iam factum est, per ea, quæ obstructione
liberant. Propulsabitur quod futurum est, si effluxum obstruentium humorum com-
pescuerimus. Vnde satis liquet, quod vltima in ipsa resolutiua methodo est inuen-
tum, id omnium primum in curatione esse peragendum. Quum igitur particulatim *Quinq; sunt res a quib. in febribus continuis indicationes colliguntur.*
rem expendentibus quinque sunt in febribus continuis, a quibus indicationes col
liguntur, febris nimirum, putredo, impedita perspiratio, obstructio, humorum ob-
C struentium copia, a postremo curatio auspicanda erit. Copia itaque humorum ob-
structionem efficientium requirente vacuationem, principio si valida fuerit virtus,
tempus & ætas, atque alia consentiant, sanguinem mittere oportet. Mittendus vero *Venæ sectio.*
tum magis sanguis erit, quando vniuersum corpus plus solito tumet, aut venæ eminē-
tes ac distentæ sunt. Ea nanq; sanguinis abundantiam significant. Vacuata multitudi-
ne, ad alterius, puta obstructionis, curationem accedendum, medicamentisque qui-
bus obstructio tollitur vtendum. Quoniam vero horum pleraque calida sunt, me-
tuendum ne tum putredinem, tum febrem augeant, itaque iis quæ citra calorem ab
obstructione liberare possunt, vtendum. Qualia autem hæc sint, diximus supra, ca-
pite nimirum huius libri secundo. Vbi vero quæ obstruunt detersa & dissecta sunt,
D per aluum, vrinas, ac sudores ea vacuare tentandum. Quum vero materiæ quæ hæc *Obstructio vt sananda.*
efficiunt calidæ sint, necesse est tum putredinem, tum febrem augeri. Quare quoad
licet id agendum, vt quæ minus calefaciat materia deligatur: aut si qua inuenire potest
quæ non calefaciat, quemadmodum in hoc casu balneum, vtique ea petenda est. Bal-
neum vero idipsum posse, Galen, *libr 3. De tuenda sanit. capite 3.* iis verbis diserte docet.
*Dulcium calefactarum aquarum si temperata sint, vis calida & humida est: sin tepidiores sint, hu-
mida & frigida.* Et paulo post: *Balneum si probe adhibeas, duras, tensasque partes emollit, excre-* *Balneum refrigerat.*
mentum, liquamentumque si quod intus ad cutem haret, euocat. His peractis, & detersis iis quæ
cuti impacta fuerunt, adeoque obstructione ac impedita transpiratione amota, ad pu-
tredinis curationem veniendum est. Quocirca hoc tempore inprimis vires roborare, *Putredinis curatio.*
E quo & putredinem superent, & humores concoquant, studebimus. Putredinem quo-
que sanabimus, si id quod corruptum est, omni ratione vacuabimus. Quod reliquum
est, moderatis motibus, & refrigerante perspiratu ad exquisitam mediocritatem re-
ducemus, ac vacuationem eorum per vrinam, deiectiones alui, vomitum, ac sudores
moliemur. Vltimo ad febris curationem progrediendum, quæ quidem per refrige-
rantia fieri solet. Omnis enim febris, qua febris est, humectatio refrigeratioq; remedia
sunt. Quo vero modo horum quodq; recte fieri debeat, partim antea dictum est, par-
tim in sequentibus commemorabitur. Porro in febribus continuis, quibus morbi vi- *Victus ratio.*
gor non longius septimo futurus est, & vires validæ sunt, ætasque consentit, exquisitus
omnino & tenuis victus instituendus est. In quibus vero longius septimo totius mor-
F bi vigor erit, aut virtus imbecilla est, per initia quidem liberalius, instante vero vigo-
re parcius, vigente morbo tenuissime cibare oportet. Postea rursus sem-
per vberius, eodem modo cibum augendo, quo ante vigorem mi-
nuebatur, *quemadmodum sectione 1. Aphoris. Hippo-
crates docet:*

De ardente febre. Cap. V. A

Caussa.

ARDENS febris, quæ καῦσος Græcis, *vt præcedente capite ostensum est*, dicitur, e continuarum est genere. Et fit quidem, quando flaua bilis in venis putrescit. Eiusdem itaque generis est, cum exquisita tertiana intermittente, eo quod ab eodem quo

Ardentis a tertiana differentia.

ipsa humore nascatur. Differt tamen etiam ab eadem, quod videlicet in hac flaua bilis per vniuersum feratur corpus: in ardente autem febre idem humor in vasis vna cũ sanguine continetur. Hinc fit, quod in ardente febre singulæ accessiones ad infebricitationem non perueniant. Quando vero in iis bilis vehementius agitatur, & a natura inualescente impellitur, tunc rigor superuenire solet, & febris ipsa soluitur. Quod

4. Aph. 58.

Hippocrates iis verbis significauit: *Qui ardente*, inquit, *febre correptus est, si rigor successerit, à morbo liberatur.* De cuius quidem sententiæ explicatione copiosiore, vide nostros in hunc librum conscriptos commentarios. B

Signa.

Dignoscitur febris ardens iis notis. Lingua eorum, qui hac febre laborant, arida est, crassa, aspera, & nigra, ventriculi erosio, sitis intolerabilis, vigiliæ, nonnunquam etiam delirium. Alui deiectiones

Victus ratio

liquidæ, & pallidæ. Quas singulas notas Hippocrates *libr. 4. Vict. acutorum, aphorismo 4.* complexus est. Hac febre laborantes decumbant in loco frigido, ad suauem auram exposito, a qua purus difflletur aer: culcitra etiam molli, quæ frequenter sternenda est. Stragula tenuissima sint, & minime sordida, quæ assidue mutentur: habeatque lectus insignem latitudinem, vt ad diuersas subinde partes membra calefacta transferri commode queant. Tum aer ignauior flabello excitetur. Cibi offerendi sunt, quibus refrigerandi & humectandi vis inest, vt est *lactuca, cucurbita, oxalis, cremor ptisanæ, & eiusmodi.* C Potus sit aqua, in qua parum cinnamomi decoctum sit, aut omphacium. Si æger assueuerit, aut aliud nihil impediat, post cibum frigidam deglutiendam dato, cochlearis vnius aut duorum mensura. Vel cum decocto hordei misceantur *zulapia violaceum, rosaceum, & iis similia.* Succo præterea rosarum stomachus recreandus, aliæque refrigerationes machinandæ, virentibus *vitis, rosarum, nymphææ, violarum foliis & floribus solum sternendo, & aquam frigidam sæpius irrigando, riuulos aquarum moliendo, quæ ex propinquo suauiter instrepant, vt in superioribus sæpius est a nobis dictum.*

Curatio.

Quod ad curandi methodum spectat, initio statim vena incidere oportet, modo ætas, tempus, virtus, & alia permiserint. De quibus copiose Galenus *libro primo ad Glauconem, capite 13.* disserit, & *in libro De curandi ratione per sanguinis missionem.* D Hinc est, quod, *sectione 1. Aphorismorum commentario 23.* ita scriptum reliquerit: *In ardentissimis febribus, si vsque ad animi defectionem sanguis mittatur, statim totius corporis habitus refrigeratur, & febris exstinguitur, plurimis etiam aluus citatur, & sudores emanat.*

Localia.

Thorax & stomachus subinde palmulis cum rosaceo, aut oleo cotoneorum, *Aetio teste*, aut nymphææ tritis fouendus. Conueniunt & alia medicamenta refrigerantia, vt sunt *palmites triti, intybum, polygonum, lactuca, oxalis, folia vitis, & similia.* Sudariolum quoque tenue complicatum, oleoque & aqua calentibus madefactum, stomacho & thoraci applicandum: id enim febrium ardorem mirum in modum sedat. Lana quoque quantum manu capitur, aqua & rosaceo calefactis imbuta, e sublimi in thoracem expressa, feruoris vehementiam facile obtundit. E

Tepida membrorum vigorem exsoluunt.

Hæc autem calida esse oportet: nã tepida membrorum vigorem exsoluunt. Nec temere etiam in febribus ardentissimis acetum admiscebis. Epithemata vero & reliqua refrigerãtia medicamenta,

Refrigerantia quo tempore admouenda.

in principiis & incrementis accessionum non sunt admouenda. Hoc nãque tempore corporis affectus adhuc ambigit, & calor viscera obsidet: quapropter frigida adhibita calorem in profundum repellendo, maioris nocumenti occasionem præstant. Igneus enim calor intus repressus, vehementiori rursus ardore excitatur. In vigore itaque accessionum, calore iam per vniuersum corpus explicato, hæc frigida commode admouebuntur: tum enim residuum caloris præter naturam circa viscera adhuc hærens, prompte exstinguetur. Hinc ægri melius spirare incipiunt, & leuiori siti infestantur. Quidam etiam rorido efflante vapore deliniti, somnũ capessunt. F

Epithema

Epithemata vero, quibus in iis febribus vtendum erit, habeant *stillaticiorum rosarum & lactucæ liquorum, singulorum vncias tres & dimidiam. Stillaticii vtriusque intybi satiui liquoris, singulorum vnciam vnam & dimidiam. Aceti optimi, vnciam vnam. Santalorum trium, singulorum vnciam dimidiam. Acidi citri succi, vnciam dimidiam.* Commixtis

omnibus

A omnibus fiat epithema. Porro vigore morbi instante, & nullo eorum, *qua supra capite tertio dicta sunt* prohibente, syncera frigida iam tuto exhibeatur. Quod si timor, quamuis minimus, obstiterit, primam potionem refractam propinabimus. Refrangetur autem in hunc modum. Sumito temperatæ *aquæ cyathum vnum, cui quinque syncera frigida admisceto*, & sic suspectis corporibus præbeto. Quid multa? in ardentium febrium curatione horum alterum fieri necesse est, vt aut biliosi humores excernantur, aut iidem exstinguantur. Excernuntur autem per sudores, vomitiones, & aluum. Exstinguuntur vero potu frigidæ, quo sane sæpissime ex toto ardentissimæ febres curantur. Ceterum *balneum aquæ dulcis* iis solum conuenit, qui citra tumorem ad phlegmonis, aut erysipelatis naturam tendentem ardenti febre laborant. Quod si B vero concoctionis notæ in vrinis appareant, multo magis competet. Aeger autem qui in ardentissima febre frigido vti cupit solio, sit iuuenis, moderatoque corporis habitu, *vt Hippocrates etiam monet*. Nec id facere in animum inducat, nisi æstatis tempore, ac anni constitutione calida, inque febris vigore, & sit quoque frigidæ lotioni per sanitatem assuetus. Moderatiori vero existente febre, robustaque virtute, simul cum coctionis indiciis, solium aquæ dulcis & temperatæ sufficit, ac confert. Ex vnctionibus, *oleum chamæmelinum*, præsertim vbi aer ambiens frigidus sit, conducet. Ceterum materiæ copiam, ex qua ardentibus febribus competentia remedia componuntur, sequentia capita suppeditabunt.

Frigida quando ex hibenda.

Balneû qui bus conferat

5. Aph. 21.

Vnctiones.

De exquisita tertiana intermittente. CAP. VI.

C TERTIANA febris intermittens exquisita, ex flaua bile per sensiles corporis partes delata, & sui ipsius naturam puram sinceramque seruante oritur. Quapropter, quum ex bile sincera, nullique alteri humori permixta procreetur, exquisita medicis dicta est. In biliosioribus natura corporibus consistit, & vigenti ætate, tempore æstiuo, calidis & siccis regionibus, similique aeris constitutione, vita etiam laboribus, vigiliis, curis, intensis cogitationibus, ac solis feruoribus dedita & exposita. Hæc etiam statim ab initio, inque singulis accessionibus rigorem vehementem affert: qua vna quidem ratione ab ardente febre, *vt supra est ostensum*, differt. A quartana vero rigore in hoc distat, quod corpus pungere, ac veluti vlcerare videatur, quum quartana refrigerationem habeat simillimam ei quæ hyberno tempore sentitur. Ter-D tianam itaque febrem non contingit fieri sine rigore vehementi, pungente ac vulnerante carnem. Quartana vero, neque primo statim die cum rigore inuadit vehementi. Nam progrediente ipsa, atque aucta, vna quoque rigor augetur, sensusque ægrotantium non est quasi eorum, qui punguntur, sed potius qui refrigerantur, & veluti ad ossa vsque molestantur. Est & in tertiana pulsuum exactus ordo & æqualitas, qui tamen ad vehementiam ac magnitudinem atque frequentiam in accessionum incremento excitantur. Præterea in vigore, etiam sitim inueh t, ac hominem exurit, vt abiectis vestibus æger denudetur, ampleque & frequenter spiret, exsufflet que veluti flammam, frigidamque potandā efflagitet. Calor æqualiter subinde per totum corpus diffunditur, nihilo q; magis thorax quā extrema calent. Et vbi manum in-E iiceris, primo quidem contactu calor plurimus ac mordax occurrit, veluti cum vapore quodam erumpens: non multo tamen postea a manu remanente vincitur. Bilis denique vomitio superuenit, aluusque soluitur, & biliosum mingunt, subrufum, sufflauumque, & moderate crassum. Vrina quoque statim nubeculam albam, aut sublationem laudabilem habet. Ruffiore autem existente vrina, neque suspensione, neque nubecula in primo circuitu apparentibus, febris ad septem circuitus extendetur. Præterea ad infebricitationem desinit, vbi accessionis spacium horarum æquinoctialium ad summum duodecim durauerit. Nam hoc tempus longissimum est in veris tertianis. Breuior vero aliquando prædicto spacio temporis accessio, in eo quod magis ac minus plurimam habens differentiam, ob quantitatem videlicet, aut quali-F tatem ipsius bilis, aut propter laborantis vires, aut propter præsentem eo tempore corporis laborantis affectum. Febrem igitur quæ intra duodecim horas terminatur, exactam tertianam nominamus: quæ vero diuturniorem accessionem habet ea non tertiana exquisita, sed extensa vocatur *quemadmodum Galen. libr. 2. De differ. febri, capite 8. fusius monstrat*. Quod si quotidie febris eum vehementi rigore inuadit, & cum aliis

Caussa.

Exquisita tertiana cur dicta.

Signa.

Tertianæ rigor quo distet a rigore quartanæ.

Duplicis tertianæ notæ.

tum vrinarum, tum mulsuum, tum ceterorum notis quas diximus, duplex tertiana nuncupatur. Quæ singula signa copiosius prosequitur Galenus *lib. 1. ad Glauc. cap. 5. & lib. 2. De differ. feb. capite 3. & libro secundo De iudiciis capite 3.* Ceterum exquisitam tertianam, quæ ex sincera flaua bile commota constat, quoad fieri maxime potest, humectare & refrigerare oportet. Quippe is humor inter omnes alios qui in corpore sunt, *Galen. cap. 5. lib. De inæquali intemperie, teste*, calidissimus & siccissimus exsistit. Æger itaq; decumbat in loco frigido ad auram suauem, *vt cap. huius libri tertio etiam dictum est, exposito.* Accenda quoq; turba a domo est, vt quæ halitu calefaciat: solum spargatur frequenter aqua frigida, *liquore rosarum stillaticio, violarum item & similium.* Humi sternantur *folia salicum, vitis flores rosarum, violarum, nymphea, & id genus aliorum.* Cibis vtantur ægrotantes, quibus refrigerandi & humectandi vis inest. Tantum vero de iis dari debet, quantum optime concoqui potest. Ex oleribus quidem *atriplex, blitum, malua, lactuca, cucurbita, lapathum, intybum, & id genus alia.* Ex aliis autem *cremor ptisana, & sorbitio ex alica.* Ex piscibus vero saxatiles. Hi enim præter id, quod refrigerant & humectant, boni sunt succi, ac facile concoquuntur. Ex volatilibus quæ molli sunt carne, vt sunt *gallinacei perdices, columba, & passeres iuniores, phasiani, & similia.* Quæ vero talia non sunt, eorum alæ, vt quæ ob crebram exercitationem excrementis vacant: & gallorum gallinaceorum testiculi & suum pedes, quia exercitati excrementis carent: ac cerebra, præsertim si rite coquantur. Porcellorum quoque si liquefactas coctura carnes præbueris, nihil nocebis: ita n. facilius a ventriculo conficiuntur. Sed & oua sorbilia, id est, quæ tantum modo incalescunt, permittuntur, præsertim eorum vitelli: ii enim, *Galeno & Paulo testibus*, facilius quam album concoquuntur & mediocriter refrigerant. Ex fructibus gustari conceduntur, qui non omnino ad concoquendum difficiles sunt: vt sunt *cerasa, pruna mora.* Abstinendum autem a melle, vt quod facile in bilem vertatur, *sinapi, salsamentis, & omnibus acribus.* A vino autem, priusquam morbus concoquatur, omnino arcendus æger. Bibat autem interim aquam in qua parum cinnamomi decoctum sit. Vel hoc vtatur potu, qui habet: *Zulapii violacei, vncias quatuor. Aqua in qua parum cinnamomi sit decoctum, libram vnam.* Commisceantur inuicem, & de altero in alterum vas sæpius transfundantur. Vbi vero concoqui cœperit morbus, dandum erit initio vinum tenue, paucum, & aquosum. Liberalius vero, vbi in propinquo est morbi solutio. Hæc quidem victus ratio multorum est, non omnium, ad coniecturam tradita & exposita. Qui enim molliter non educantur, sed duram vitam agunt, ac robusti sunt, iis tenuior victus instituendus est, nempe ptisanæ cremore vsque ad febris iudicium contenti sint. Quod ad somni rationem attinet, in accessione non est dormiendum, sed vigilandum potius: vt scilicet sanguis & spiritus, adeoque caloris natiui ad interiora motio impediatur, inque contrarium, & ad exteriora trahatur: alias enim febres vix dissoluuntur, & ad consistendi tempus tardissime perueniunt, fluxionesque multiplicantur. Finita accessione, somnus non improbatur. Exercitia, & omnes alii vehementes motus fugiendi, ne cum Herodico, cuius *libro sexto, Epide.* meminit Hippocrates, ægrotantes interficiamus. Animi deturbationes, ita potissimum, timor, mœsticia, & similes longe absint. Ceterum non solum iam dicta victus ratione, sed & medicamentis quæ refrigerare & humectare possunt, vti oportet. Initio autem ad bilis feruorem restinguendum, caloremque mitigandum hoc decocto vtendum, quod accipit: *Florum violarum, boraginis, rosarum rubearum singulor. manipulum vnum. Florum nymphea, manipulum semis. Intybi satiui vtriusque, lactuca, singulorum manipulum vnum & semis. Passularum repurgatarum, vnciam vnam. Prunorum damascenorum numero vndecim. Seminum intyborum satiuorum lactuca port[redacted], cucurbita, singulorum vncias tres. Radicis cichorii, drach. sex.* Coquantur singula in *duabus libris aquæ fontanæ, quoad tertia pars absumta fuerit.* Dein colo traiiciantur, & sacchari adiectione ius decocti dulce reddatur, alboque oui purificetur, additis *serapii de intybo satiuo latifolio, & zulapii violacei, vtriusque vncias duas & dimidiam.* Commixtis omnibus fiat potio, de qua singulis diebus in aurora ieiuno detur *pondus vnciarum quatuor & dimidia.* Quod si æger delicatior est, & a potione abhorret, sumat quotidie ex hoc medicamento, quod habet: *Sacchari violacei, boraginis, rosacei, nymphea, cichorii, singulor. vnciam dimidiam. Antidoti e prunis damascenis citra diacrydion, drach.*

Victus.

Oua sorbilia.

Potus.

In accessione haud dormiendum

Para. 3. Apho. 24.

Curatio

Decoctum concoquens bilem.

Mistura.

A *drachmas septem. Diarrhodon abbatis, vnciam vnam. Specierum diatrionsantalon, vncias duas.* Vacuatio.
Zulapti violacei quod satis est ad excipiendum, fiat mixtura. Summouenda præterea
caussa, quæ febrem attulit, id quod fit vbi biliosus humor vacuatur. Eum itaque qui Vomitio.
ad stomachum repsit, per vomitum educere oportet. Hic vero qua ratione sit cien-
dus, in superioribus libris est expositum. Eum autem qui deorsum fertur, per alui ex-
cretionem elicere conuenit: quod quidem etiam sponte interdum in exquisita ter-
tiana fieri solet. Quare qui tum rhabarbarum exhibent Medici nequaquam, quod
nonnulli faciunt, reprehendendi sunt. Siquidē illud abunde bilem flauam primum e-
ducit & edomat, postea vero vi sua adstrictoria partes corporis inter purgandum læ-
sas, ventriculum potissimum & intestina, roborat. Neque enim natura, alia de caussa
B hanc ei facultatem indidit, quam vt a purgatione roborat. Quapropter hæc adstri-
ctio quæ minime vehemens est, febrem haud lædit. Vomitiones vero eliciuntur ma-
xime accessionis initio, *vt auctor est Galenus, libro cui titulus est: Quos nam purgare oporte-
at quibus medicamentis, & quando.* Nam eo tempore natura illuc bilem producere so- Clyster.
let, quemadmodum in remissione ad internas partes, aut ad cutem. Igitur per id tem-
pus molles ac leues clysteres iniiciendi, tum quod facile bilis educatur, tum eius acri-
monia quæ intestina molestat atque mordicat, clysteris lenitate frangatur. Talis vero
est is, qui accipit: *Maluæ foliorum violæ purpureæ, lactucæ, mercurialis intybi satiui vtriusque
singulorum manipulum vnum. Seminis portulacæ, melonum, singulorum drachmas duas, & semis.
Coquantur in aqua iustæ quantitatis donec tertia pars absumatur. Colo traiiciantur, & iuri decocti
C ipsius adiiciantur, cassiæ fistularis recens extractæ medullæ, vnciam vnam. Olei violacei, vncias tres.* Vrinam
Salis communis vnciam vnam & dimidiam. Commixtis omnibus fiat clyster. Per vrinam mouentia.
quoque & sudores bilis exigenda præsertim si illuc natura feratur. Quod recte fiet
medicamentis quæ vrinam cient, non tamen omnibus, sed quæ citra exsiccationem
id præstare possunt. Vrina quoque potionibus, in quibus apium & anethum madue- Absinthium.
runt, prouocanda. Et si concoctionis notæ apparebunt, iam tuto absinthium exhibe-
bis, quod alioqui summum est ventriculi remedium, vbi hunc bilis infestauerit: si præ-
sertim ex ipsius coma, quantum sufficiat, accipiens, in melicrato maceraueris. Bilem
enim per aluum ex ventriculo purgat, ex venis vero per vrinas. Sudorem vero hoc vel Sudorem
simili medicamento euocabis quod accipit: *Radicum apii, asparagi, cichorii, singulorū vn-* eliciens.
D *ciam dimidiam. Seminum petroselini fœniculi, rusci lybistici, singulorum drachmas duas. Cicerum
nigrorum, drachmas tres. Anethi, manipulum semis. Coquantur singula in aqua fontana iusta
quantitatis ad tertias, dein colo traiiciantur, & sacchari adiectione ius decocti dulce reddatur: ad-
ditis oxymelitis compositi vnciis duabus*, fiat potio. Aut singula prædicta redigantur in
puluerem, & de iis qualibet vice drachma vna, aut drachma vna & dimidia, cum tri-
bus oxymelitis simplicis vnciis exhibeantur. Hæc autem medicamenta quæ sudo-
rem eliciunt, in accessionis declinatione, aut die in qua æger a febre liber est, propi-
nentur. In hunc vsum etiam non parum confert inunctio ex oleis chamæmelino,
anethino, & id genus aliis. Balnea denique calida ex aqua dulci & potabili prosunt Balneum a-
duplici nomine, tum quia aliquid bilis euocent, tum etiam quia sua qualitate pluri- quæ dulcis.
E mum iuuent. Nam huiuscemodi balnea, *vt etiam libro tertio De tuendi sanitate testa-
tur*, humectant, & potentia refrigerant. Balnea vero ex aquis marinis, salsis, nitrosis,
& sulphurosis, plus quidem bilis educunt, sed multo minus quam potabiles prosunt.
Præstat autem neque ipsa vtilia dicere, quandoquidem plus exsiccando obsint, quam
vacuando iuuent. Semper autem oportet contrarias qualitates, *Galenus ad Glauconem
teste*, illis quæ præter naturam inualuerunt opponere: quum hoc multo commodius
sit, quam quouis modo vacuare. Ex quibus sane verbis satis liquet, Galeno parum pla-
cere, in exquisita tertiana vacuationes, præsertim eam quæ fit sanguinis missione, &
vehementer purgante medicamento. Nec me latet hoc loco esse qui merentur, imo Sanguinis
me non obscuris verbis suggillent, quod in tertiana exquisita sanguinis missionem missio, vehe-
parum probem. Et pro suæ opinionis confirmatione locum Galeni *ex libro methodi me-* mēsq; pur-
F *dendi 11. capite 14.* male tamen intellectum producunt. Quod vero locus ille ipsorum o- gatio in
pinioni non patrocinetur, in enarratione huius loci in nostris commentariis, & *in-* tertianis
fra capite præsentis libri 12. prolixe ostendimus, vt opus non sit eius explicationem hic re- exquisitis,
petā, & inserā. Sunt enim id genus purgātia omnia medicamēta facultate calida. Quū parum Ga-
leno pro-
bantur.

vero febris hæc omnium calidissima sit, ideo refrigerari & humectari potius desiderat, quam vehementer purgari. Alias autem vacuationes magis permittit, præsertim vbi humorem natura expellere tentat. Iuuanda quoque natura est, vbi ex se solaopus perficere non potest. Quod vero ad balneum attinet, hic plane in eo scopus sit, vt corpus madeat & humectetur. Iccirco neque nitrum, neque salem, neque sinapi inspergere oportet, ac calente oleo plurimum perfusos ægros ad aquam perducere ac proluere conuenit. Et si in eo natare velint, iis quamdiu possunt permittendum est. Et qui balneis delectantur, si etiam bis die lauare permiseris, nihil peccabis. Sed illud in memoria habeto, vt id opportune fiat. Si enim iam concoctionis signa appareant, tunc etiam si frequentius laueris, nihil erraueris, *vt Galenus loco antea citato perspicue docet.* A B

Balneum.

De tertiana notha. CAP. VII.

Caussa. Signa.

TERTIANA notha seu spuria fit, quando bilis maxima ex parte pituitæ miscetur. Hinc est, quod non singulæ notæ, vt in exquisita, puræ ac sincerioris bilis naturã præ se ferant. In ea etiã tempus accessionis duodecim horas excedit, neq; vt exquisita scptenis circuitibus iudicatur. Tardius denique in hac ipsa spuria tertiana coctionis signa apparent, neque tantus in eius vigore calor. His omnibus accedit, quod non finitur, vt exquisita, sudoris copia. Quare victus ratio in hac febre non sit in vniuersum quæ refrigeret ac humectet, vt in tertiana exquisita, sed quæ aliquam calefaciendi & incidendi vim assumat. Bilis enim in ea crassior, neque adeo calida existit. Hac igitur laborantibus plurimum prodest prisanæ succus, cui iniectum piper sit, & mulsa in qua coctum sit hyssopum, origanum, & nardi spica potui danda. Sorbitiones etiam concoctu faciles dandæ sunt. Porro quum accessionis tempus longius sit, atque adeo integrum diem duret, non sane quotidie, sed alternis tantum diebus cibum exhibere oportet. Hac enim ratione cauebimus, ne a suo munere auocetur natura, adeoque morbus augeatur. Prospiciendum autem vnice erit, ne morbus augeatur neue ægrotantis vires, quas conflictare diutius oportet, deiiciantur. Difficile vero est vtrunque seruare, quod inedia quantum ad morbi concoctionem prodest, tantum vel amplius etiam vires offendit. Cibo autem quantum ægrotantis robur augent, tantum concoctiones impediunt. Proinde inedia vtendum, vbi valentiores fuerint vires & morbus concoctu difficilis. Largiore autem cibo, vbi vires fuerint imbecilliores, neque morbus concoctu contumax. Potus sit aqua in qua parum cinnamomi, & aliquid hyssopi aut origani decoctum sit. Quies conducit, exercitia vero nocent. Hæc enim naturam ac calorem natiuum, qui crudam materiam intus concoquere debet, foras euocat. Quod ad curandi rationem attinet, si sanguinem mittere oporteat, neque hoc omittendum, sed ab initio statim, adhibita ætatis, temporis, regionis, habitus corporis, & similium quæ sanguinis missionem vel suadent, vel ab ea dehortantur distinctione: tantumque sanguinis detrahendum, quantum præsens exigit status. Statum autem præsentem intellige tum ægri, tum morbi. Æger enim si viribus valet, sanguinis missionem admittit: sin minus, respuit. Si morbus ex humorum copia constat, sanguinis missionem exposcit, non quidem mediocrem, sed pro eius copia. Verum quãdo diu duraturus est morbus ob eruditatem, mediocriter extrahendus est, vt in finẽ morbi vires seruentur. Clysteres quoque non admodum molles, vt inertem materiam euocent, al io indantur, qualis est qui habet: *Maluæ, mercurialis, foliorum violæ nigræ, origani, hyssopi, singulorum manipulum vnum. Seminis cartami, drachmas tres.* Coquantur omnia in aqua iustæ quantitatis. Colato iuri adiiciantur *benedictæ laxatiuæ nominatæ, hieræ picræ, singulorum drachmas tres. Mellis rosacei, drachmas sex. Olei violacei, chamæmelini, singulorum vnciam vnam & dimidiam. Salis vulgaris, drachmas duas.* Fiat clyster. Exhibenda quoq; decocta, quibus insunt quæ citra plurimam calefactionem & exsiccationem incidere, & vrinam ciere possunt. Cuiusmodi est quod accipit: *Radicum apii, fœniculi, cichorii sing. vnc. vnam. Intybi satiui vtriusq;, origani, hyssopi, sing. manipul. vnum. Lactucæ, manipulum vnum & dimidium. Seminum quatuor frigidorum communium sing. drach. vnam. Seminis fœniculi & apii singulor. drachmam vnam & semis. Coquantur in aqua lib. duabus, donec tertia absumatur pars.* Ius colo expurgatum facchari adiectione dulce reddatur, ouique albuminib. purificetur. Dein addantur *serapii acidi simplicis, mellis rosacei colati, oxymelitis sim* C D E F

Victus.

Curatio. Venæ sectio.

Clyster.

Decoctum.

A *simplicis sing. unc. una & semis*, & fiat potio, de qua quotidie in aurora dentur vnciæ quatuor. Post hæc, quæ placide ventrem subducunt, medicamenta sunt exhibenda, vt est *dilutum rheubarbari, vehementer expressum*, vt liquor in qua maceratum est, aliquid etiam adstrictionis in se recipiat, ob caussam præcedenti capite expositam. Item antidotus e psyllio, diaphenicon, & alia eiusmodi, quæ per se aut aliis admixta, bilem vna cum pituita educere possunt: qualia multa in superioribus *libris, & lib. 2. De comp. medica. annotauimus*. Post septimum diem decoctum absinthii iugiter dandum est. Multos quoque iuuit oxymeli per se potum. Vomitus autem a cibo adeo iis febribus inueteratis vtilis est, vt multi *Galeno lib. 2. ad Glauc. teste*, hoc vno præsidio curati sint. Febris enim diuturnitas multa in stomacho excrementa pituitosa parit, quibus vomitu reiectis, a febre
B vindicantur. Hypochondria quoque calidis fouenda sunt medicamentis, vt scilicet flatus qui ea distendunt, per illa discutiantur. Inter reliqua vero hoc potissimum conuenit, quod recipit: *Florum chamameli, meliloti, anethi, singulor. manipulum vnum. Absinthii, manipulum dimidium, Rosarum rubearum, manipulum vnum. Seminum lini, fœnograeci, singulor. drachmas tres*. Ebulliant omnia in aqua sufficienti ad tertias. Dein spongia in hac irrigata hypochondria foueantur. Proderit quoque ventriculum hoc, aut simili vnguento inungere, quod recipit: *Oleorum mastichini, rosacei, chamamelini, sing. drach. tres. Caryophyllorum, drach. vnam & dimidiam. Ceræ quod satis est*, fiat vnguentum. Porro balneum in hac febre ante concoctionis signa salutare non est, quia crudos humores intus coquẽdos, ad cutem euocat, obstructionemque auget.

Purgatio. Vomitus. Fomentum. Vnguẽtum. Balneum.

C

De quartana. Cap. VIII.

Alterum genus febrium intermittentium est exquisita quartana, quæ ex solo melancholico humore putrescente generatur. Hæc quidem non statim primo die cum rigore inuadit vehementi, sed talis est, qualis iis, qui vehemẽti gelu frigescũt. Progrediente autem ipsa & aucta, vna etiam rigor augetur, inualescitque quotidie vsque ad totius morbi incrementum, sensusque eius non pũgentis stimulantisve cutem, sicut in tertiana exquisita, sed vehementem algorem inducentis, & tanquam ossa frangentis existit. Pulsus admodum raros & tardos in principio accessionum obtinet. Quum vero viget, vel adhuc etiam augetur, necessario veloces & crebri fiunt. Seruatur tamen & tunc natiua ipsius tarditas & raritas, si præcedentem velocitatem
D atque frequentiam in accessionibus consideres. Verum caloris motus, incrementum, & vigor tertianis febribus contraria sunt. In ea enim paulatim humor veluti lapis aliquis, aut testa, aut os, aut tale aliquod huiuscemodi corpus frigidum & siccum succenditur. Vbi vero aliqua ex eo flamma fuerit accensa, nihil fumidum aut a se incombustum in accessione relinquit. Atque idcirco in humore lõgiores sunt cessationes, quam in pituita, atque intermissio exquisite pura videtur: quoniam hic quicquid atræ bilis fuerit accensum, exhauritur atque dispergitur. Bilis præterea flauæ vomitus quartanam haud comitatur. Vrinæ tanquam per crassiorem materiam excolatæ sunt tenues, albæ, & aquosæ. Adhæc in autumno potissimum incipit, erraticis superuenientis febribus. Ceterum inspicienda & laborantis natura, seu temperamentum,
E victus ratio quæ antecessit, regio, ætas, & alia eiusmodi. Si enim frigida & sicca fuerint, tunc certius quartanam futuram sperabimus, potissimum vbi eo tempore quartanæ febres populariter vagabuntur. Quartana laborantes per initia moderate leniterque tractandi, neque vllo vehementi medicamento, aut vacuatione irritandi. Quippe humor qui quartanam efficit, tractui est contumax. Ægre igitur inter initia, & antequam concoctus sit, trahens medicamentum sequitur: idque propter suam crassitiem ac frigiditatem, & quod vias angustas, per quas illi transeũdum est, obstruat, *quemadmodum Galenus in libello cui titulus est. Quos nam purgare oporteat, quibus medicamentis, & quando, copiosius docet*. Tamen si sanguis admodum exuperare videatur, tum is erit auferendus. Et si secta vena sanguis niger & crassus, qualis maxime in
F lienosis conspicitur, profluat, audacter mittendus est. Nam huius magna copia extracta, natura reliquo humori concoquendo superior euadet, febremque breuiorem reddet. Secanda autem vena in gibbero sinistræ manus interna, lienarem vocant, vel media. Hæc enim vena ex liene maxime, qui in febre quartana affici solet, vacuat humorem melancholicum. Si vero tenuis ac flauus appareat, statim est supprimen-

Caussæ. Signa. Quare in quartana longiores cessationes. Curatio. Venæ sectio.

Victus ratio dus. Eiusmodi namque humor inutilis non est, sed crassum ac frigidum humorem, rum sua substantia, rum qualitate emendat. Victum instituere conuenit optimum, eum nimirum, qui minime flatuosus sit, bonumque succum generet. A suillis itaque carnibus arcendi sunt ægri, atque ab omnibus aliis eduliis quæ viscida & tenacia sunt, tardeque exire solent. Ab omnibus denique quæ corpus refrigerant & exsiccant. Vtendum est volatilibus montanis boni succi: quæ autem in paludibus degunt insalubres sunt, & excrementis scatent, crassumque humorem gignunt. Piscibus autem saxatilibus, & qui molli carne, tenacitate carente, præditi sunt, vtendum. Salsa vero ac sinapi in hisce febribus cibis sunt adhibenda, vt crassos & glutinosos humores incidant & extenuent, superuacuam que humiditatem depascantur. Vino vtendum est albo, tenui, & mediocriter calido. Hoc enim sua tenuitate humoris melancholici crassitudinem extenuat, caloris autem mediocritate corpus humore melancholico refrigeratum modice calefacit, coctionemque iuuat, & vrinam prouocat. A frictionibus autem & deambulationibus, aliisque consuetis studiis, non sunt penitus arcendi. Hoc est, permittenda quidem hæc sunt, sed minus tamen quam per sanitatem. Neq; tam crebro, tamque vehementer fricare, deambulare, aliterque corpus exercere licet, quam per sanitatem: quod alias obstructionis, vt dictum est, periculum immineat. Sed si moderate hæc adhibeantur, idque in intermissione febris, & longe ab accessionibus, excrementa vacuabunt, & alia commoda a *Galeno libr. 2. De tuen. sani exposita*, adferent. A balneis tamen, si possunt, omnino abstinere debent, solis contenti frictionibus. Nam etsi quatenus calefaciunt prosint, tamen quatenus foras euocant, obstructionis periculum afferunt, præsertim vbi corpus excrementis redundat. Et si breuis quartana sit, minimeque violenta, non male per accessionum intermissiones, id est, diebus inter accessionem mediis, ægroti ad solitas exercitationes se transferent. Ceterum venter, si omnino fieri potest, consuetis alimentis, vel puris, vel medicamentosis emolliendus: aut clysteribus primum mollioribus, deinde acriotibus. Sensim enim augenda est eorum vis, prout sensim febris materia coquitur. Nam per initia, vt dictum est, leniter has febres tractare oportet. Exemplum mollium ex præcedente capite petes. Paulo vero actior est hic, qui accipit: *Maluæ, chamameli, mercurialis foliorum violæ nigræ, singul. manipulum vnum. Folliculorum senæ, radicis polypodii, singulorum drachmam dimidiam. Hermiodactyl., manipulum vnum & dimidium. Coquantur omnia in aqua sufficienti ad tertias. Iuri per colum transfuso admisceatur medullæ cassiæ fistularis, vncia vna. Antidoti diasenæ laxatiuæ, vncia dimidia. Olei communis, vnciæ tres. Mellis rosacei salis fossilis, drachma vna, fiat clyster.* Interpositis quibusdam diebus, medicamentum quod *diatrion pipereon* vocatur, & *diospolticum*, dandum est. Hæc enim quia vehementer calefaciunt, non quotidie sunt adhibenda. Quorum quidem componendorum ratio & vtilitas, ex *4. Gale. De sani. tuen. lib.* petenda est. Recte autem fecerint ægrotantes, si solum piper cum aqua quotidie biberint, *Galeno lib. 1. ad Glauc. auctore*. Calefacit enim, & flatuosi spiritus crassitudinem soluit, & quæ in hypochondriis sunt congesta cruda concoquit, & extenuat. Datur autem commodissime in iusculis, & condimentis, vel conseruis conuenientibus. Hæc quidem per initia vsq; ad vigorem peragenda sunt. Quod si in morbi vigore ægrotus iam esse videatur, tunc tenuiori quam ante vel post victu vtendum est: statimque longa quies imperanda est, ne natura circa morbi materiã concoquendam occupata, a suo munere auocetur. Deinde prouidẽdum visceribus, quæ distendi solent tum viscosi, tum crassi humoris, ac spiritus etiam flatulenti copia, quibus resolutis atque vacuatis, emollescunt ac laxantur. Illinenda igitur quæ mollire & laxare possunt: vt sunt quæ ex *farina hordeacea semine apii, iridis radice, ruta*, & iis similibus componuntur vnguenta. Inter cetera vero sinistrum hypochondrium hoc vnguento illinendum erit, quod habet: *Olei de capparibus, drachmas tres. Oleorum irini, amygdalini dulcis singulorum drachmas duas. Seminis apii, cumini, radicis iridis singulorum scrupulum vnum. Cera quod satis est, fingatur vnguentum.* Posthæc vtendum medicamentis quæ ciendi vrinam vim obtinent, antea vero nequaquam. Si enim priusquam viscera ab obstructione libera sunt, ea adhibueris, humores (calida nanq; sunt) secum rapiunt, obstructionemq; augent. In hunc sane vsum mulsa ppinanda, in qua anethum, aut ruta, aut apium decoctum sit. Si cõcoctionis notæ apparuerint, mox purgantib. medicamentis

Marginal notes: Balnea. — Intermissiones. — Clysteres. — Piper. — Visceribus quomodo prouidẽdũ. — Vnguentũ. — Vrinã ciẽtia. — Purgatio.

A mentis vtendum est, quæ melancholicum succum educunt, idque non semel tantum, sed sæpius, si res ita exigere videatur. Semel enim ea educi non potest, quando tam vehemens medicamentum, quod vniuersum hunc humorem tractui contumacem semel purget, corpus sustinere non queat. Formulas autem horum medicamentorum ex *libr. 1. capite De melancholia*, petes. Præter alia tamen Aetius laudat vinum dulce infusum in cauitatem colocynthidis, sic tamen vt illi admisceatur quippiam apii, aut dauci, iucunditatis gratia. A cibo vero vomitus est ciendus, si nihil prohibeat, veratro albo, primum cum raphano permixto, *vt in superioribus est ostensum*. Quod si parum aut nihil effecerit, veratrum ipsum per se dandum. Et si quispiam ab elleboro abhorreat, hoc aut simili vti licebit, quod recipit: *Succi raphani, aut eius liquoris stil-* Vomitus.

B *laticii, vncias quatuor. Oxymelitis simplicis, vncias duas.* Misce, ac tepidum bibendum exhibe. Qui vero vomere nequeunt, per inferiora purgandi sunt. Tales autem sunt, qui pressum angustumque thoracem obtinent. A purgatione dandum medicamentum e viperis, quod theriacam vocant, aut quod illi facultate simile fit: quale est quod ex liquore cyrenaico conficitur, capitque *liquoris cyrenaici, myrrhæ troglodyticæ, piperis, æquales partes.* Seorsum trita rutæ succo colliguntur, in pilulasque finguntur. Dantur oboli pondere. Qui autem per initia morbi, aut omnino ante vigorem, aliquod ex iis medicamentis dederunt, ex simplici quartana sæpe duplicem, aut sine dubio maiorem ac difficiliorem: ex duplici vero triplicem, aut omnino ambas maiores difficilioresque reddiderunt.

C

De quotidiana. CAP. IX.

QVOTIDIANA febris intermittens ex pituitæ putredine, per sentientes corporis partes a natura detrusa, ortum habet. Græcis ἀμφημερινὸς dicitur, *quod scilicet singulis diebus accessiones facit.* Quod si vero priuatim vitrea pituita, quæ aliarum omniū frigidissima est, ex dimidio putrefiat, hoc est; si non tota ipsius substantia æqualiter, sed aliquæ ipsius partes putruerint, aliquæ vero non, *Epialon febrem* appellatam excitat: in qua ægri febricitant simul & rigent, atque eodem tempore in omnibus corporis partibus vtrumque, calorem nimirum & frigus immodicum, sentiunt. Siquidem partes humoris putredinem nondum expertæ, per omnes venas, aut etiam reliquum corpus sparsæ rigorem creant: putrefactæ vero, febrem accendunt. Ce- Caussa. Amphimerina. Epialos febris. Signa.

D terum quotidiana haud quaquam cum rigore primo statim die inuadit, sed progressu temporis refrigeratio potius quam rigor occupat. Pulsus, quum primum accessio fit, inordinatus est & inæqualis, tardus, paruus ac debilis. Neque etiam in augmento velocitas motus, magnitudo, atque vehementia quotidianæ adsunt. Calor illi non tam acris ac vehemens, vt in tertiana: neque enim adurit, neque denudari corpora, & vestitum iactati cogit, neque multum & crebro spirare compellit, ac veluti flammam ex ore efflare, vel frigidam expetere, sed humidus & fumosus, cum multo vapore cōmixtus est. Ægre quoque accenditur, ac longum consumit tempus, dum inualescendo peruenit ad summum. Minime denique qui sic febricitant sitiunt, quod scilicet non duntaxat lingua, sed & vniuersum corpus in hac febre humidissimum sit. Vrinæ

E in quotidianis vel albæ, tenues, & aquosæ: vel crassæ aut turbulentæ. Nullus omnino sudor in primis diebus erumpit, neque vnquam exacta febriendi quies attingitur. Occupant fere decem & octo horarum spacium. Vomitus etiam pituitosi iis accedunt: & quæ per aluum excernuntur frigidiora, humidiora, erudiora, aquosiora, & pituitosiora sunt. Ceterum quotidiana febris humidas, pituitosasve naturas maxime infestat. Anni quoque tempore humidiore, hyeme præsertim, humida et frigida constitutione, senili ætate, & puerili. Hinc est quod Galenus adolescentem biliosum & natura siccum, nunquam hoc febre correptum se vidisse scribit. Ex grandioribus vero, qui pituitosi magis, ac corporis habitudine crassa sunt, vitamque agunt ociosam, gulæ indulgentes, & ebrietati debiti, crebro balneis, maximeque a ci-

F bo vtentes, quotidiana facile capiuntur. Quas singulas certe fusius *libro 1. ad Glauconem cap. 7. & libro 2. De differ. feb. cap. 4. & libr. 2. De iudiciis capite 5. Galenus prosequitur.* Victus ratio in hac febre in vniuersum sit incisoria & extenuans: ideoque ad ea nunc capita lectori recurrendum erit, in quibus qualis hæc sit victus species, a nobis est abunde commemoratum. Primis quidem diebus, hue est, quando cruditatis adhuc signa Victus ratio.

apparent, pituita incidenda est, & meatus obstructi detergendi. Ideoque oxymelite A
est vtendum, vtpote quod strenue detergit, glutinosa incidit, & meatus ab obstructione liberat: & iis quæ vrinam mouent, vt scilicet pituita iam extenuata expeditius per meatus transire ac vacuari possit. Conueniet itaque decoctum e radice *apii, petroselini, iridis fœniculi, & id genus aliis antea sæpissime commemoratis, cum serapiis acido composito melle rosaceo, e duabus radicibus vocato, & aliis quibus incidendi & extenuandi inest facultas.* Circa vigorem de ventriculo, maximeque eius ore, habenda est solicitudo. Prospiciendum igitur illi est iis, quæ foris admota robur addunt, cuiusmodi sunt mastiche, nardus, absinthium, & id genus alia. Quapropter ante cibum hoc vtendum vnguento, quod accipit: *Oleorum mastichini, absinthitis, nardini, singulorum drachmas duas & dimidiam. Mastiches, caryophyllorum, ligni aloes, singulorum scrupulum dimidium. Cinnamomi, scrupulum vnum.* B
Vnguentum. Cum cera quantum satis est, fingatur vnguentum, quo ventriculi regio inungatur. Confirmato ventriculo, vomitus imperandus est *primo sumto raphano, dein cibis assumtis*, præsumtus enim cibum subleuat, proindeque vomitionem faciliorem reddit. Post medicamentis quæ pituitam eliciunt, vtendum est, tunc enim pituita, vtpote concoctionem experta, opportune purgatur. Qualia vero sint eiusmodi, ex præcedentibus libris patere cuilibet potest. Atque hæc pro quotidianæ febris, quæ raro admodum accidit, curatione dixisse satis sit.

De hectica febre. Cap. X.

Hectica quid. Hectica vnde dicta. HECTICA febris appellatur, quando calor præter naturam non solum in spiritibus & humoribus, sed iam partibus etiam solidis consistit. Hectica vero dicta C
est, vel quod firma, fixa, & stabilis sit, difficulterque soluatur, quemadmodum habitus: vel quoniam habitum corporis complexa sit. Sic enim vocare consueuerunt solidas corporis partes, eas humidis distinguentes. Hæc certe dolorem nescit, & qui ea detinentur, nequaquam febricitare se existimant: neque enim calorem percipiunt, quum vniuersæ ipsis particulæ æqualiter sint excalefactæ, *vt copiosius in libello De inæquali intemperie Galenus ostendit.* Febris autem hectica dupliciter modo generatur. Primum quidem magna ex parte ab ardentibus febribus, quæ adeo protrahuntur, vt longitudine temporis humorem in corpore cordis contentum absumant, vel etiam si copiosius adhuc subsistat. Illæ vero non tantum hecticæ sunt, sed etiam μαρασμώδεις, hoc est, tabidæ. Quæ autem manente adhuc humiditate generantur, vbi D
corpus cordis occupauerint, hinc maxime accenduntur, haud secus quam lucernæ flamma ex ellychnio. Atque hæc vna quidem febris hecticæ generatio. Reliqua est, quum statim inuaserint, similem primum sui ortum diariis facientes aut ex mœrore, aut ira, aut lassitudine nimia, vna cum solis feruore natæ. Hasce autem febres non est
μαρασμός. admodum difficile curare. At quæ ex ipsis in tabem marcoremve, qui Græcis μαρασμὸς dicitur, ex Medicorum inscitia peruenerunt, vbi iam exquisite consistunt, & non adhuc incipiunt, bas non modo curare difficile, imo etiam impossibile est. Earum enim natura calida & sicca est, vt tale aliquid patiatur cor, quale *lucerna funiculus*, quum plurimum perustus fuerit. Nam qui ita torrefactus est, frangitur & dissoluitur, atque E
ex ariditate continuitatem admittit, adeo vt etiam si copiosum superinfundas oleum flamma abundantior non possit accendi. Semper enim parua & imbecilla in ipsa
Signa. palpitat, ac continue fit minor, donec ex toto exstinguatur. Talis quidem est febris quæ omnino μαρασμώδης, hoc est, *tabida* exsistit. Hectica vero, quæ in marasmum incidit, cognitu promptissima atque facillima exsistit. Nam priusquam pulsum atque calorem tactu perpendas, videbis oculos immodice concauos, veluti quibusdam quasi scrobibus reconditos, exhausta iam vniuersa in ipsis humida substantia, ita vt ossium quibus palpebræ cohærent, eminentiæ conspiciantur. Sordes quidem in ipsis aridæ apparent, & quidam squalidus affectus, qualis maxime inest his qui toto die sub solis ardore iter longum per puluerem fecerunt. Flos etiam ille vitalis periit, cutisque in fronte arida distensaque est. Palpebræ frequenter veluti somnolentæ conniuent. Verum malum eorum somnus non est, sed potius vigilandi impotentia. Contabuere quoque carnes, quæ in temporibus sunt, vt collapsa videantur, F
& concaua loca. Quid enim aliud præter ossa & cutem solam habent? Nam si denudatum

A datum ventrem inspexeris, neque intestinum, neque viscus vllum super esse tibi videbitur. Hypochondria sursum ad thoracem conuelluntur. Quod si eos tangere libeat, cutis quidem apprime est arida: quam si digitis apprehendens extenderis, instar corii cuiusdam consistit. Pulsus tenuis, durus, debilis, & frequens. Caliditas quum primum manus admouerur, debilis est: paulo post acris, & rodens erumpit, & magis quum amplius tangendo immoraberis. Maxima quoque erit hæc & minime anceps nota: adhibito cibo calor incenditur, pulsusque magnitudine & velocitate intenditur. Tamdiu vero hectica febris dicetur, quamdiu natiua humiditas reseruatur. Vbi autem ambigitur, ne nihil amplius humoris supersit, absoluta iam tabes est, quæ Græcis μαρασμὸς vocatur. Hecticas vero febres priusquam ad tabem deueniant, omni co- μαρασμός.

B natu refrigeremus. Summa itaque curationis in refrigerando ac humectando collocatur, tam iis quæ extra admouentur, quam iis quæ intra sumuntur. Aer igitur inspiratus frigidus sit & humidus. Et si natura talis non sit, arte paretur, *vt dictum est supra capite 6. De tertianæ curatione.* Cibis vtendum iisdem viribus præditis, *ptisana nimirum cremore, pane modico in aqua frigida macerato: carnibus hœdi, phasianorum, volucrium montanarum, testiculis gallorum, carnibus caporum, ouis sorbilibus, caseo recenti salis experte: piscibus saxatilibus, lactuca, intybis, cucurbita, spanachia, malua, & similibus: cerasis, prunis, malis punicis, melonibus, ficubus, & eiusmodi.* Lac etiam mirifice iis prodest, modo alia febris ab humorum putredine orta non complicetur. Quæ vero ad huius exquisitam exhibitionem sunt necessaria, vt alia multa huic instituto conuenientia, Curatio Victus

C tradit Galenus *lib. 7. Ther. method. capite 6.* Potus sit aqua frigida, præsertim si ea assuetus est æger, moderate sumta, aut aqua in qua parum cinnamomi sit decoctum, aut vinum aquosum ac tenue. Conuenit denique hecticis sæpius die cibum accipere, vt nimirum hac ratione caueant; ne vna vice magnam ciborum copiam, quam virtus inualida vincere haud potest, ingerant. Motum immodicum, & quicquid vires resoluere potest, deuitent. Ceterum medicamenta purgantia iis, quos hectica affligit, non sunt propinanda: calidiora enim atque vehementiora sunt, quam quæ illis conuenire queant. Sed si aluus plus æquo adstricta sit, lenibus & refrigerantibus ac humectantibus clysteribus, adiecta medulla casiæ fistularis, hanc eluere oportet. Intra corpus ea exhibeantur medicamenta, quibus refrigerandi & humectandi vis inest: qua- Clysteres.

D lia inter composita hodie vsitata sunt letargia, *violaceum, ex intybo satiua acidus, oxysaccharon, & similia.* Item *antidota, diarrhodon abbatis, diatragacanthæ, diapapaueris, & id genus alia.* Ex simplicibus, *succi & liquores stillatitii lactucæ, portulacæ, intybi satiuæ, & papaueris.* Inter ea vero quæ foris admouentur, balnea huic malo obnoxiis quouis tempore idonea sunt. Balnea nimirum aquarum dulcium, ad quæ sane æger in lectulo, aut sindone deportari debet, sintque in singulis angulis qui sindonem ferant quatuor. Aquam vero solii temperatissimam esse oportet: in ea etiam moderare commorandum ne sc. quippiam e propria humiditate hauriatur, tantũ abest vt in ea sudare debeat. Sunt qui in aqua balnei herbas, nempe violas, maluas, lactucas, flores intybi, papaueris, & iis similes: alii pedes vitulinos, & capita agnina, quoad ossa carnibus separen- Balnea.

E tur, coquunt. Cauendum etiam, ne capiti eius, *Galeno libro decimo Ther. method. capite decimo teste,* quicquam infundatur, quum sit satis id quoque bis terue, cum toto corpore in aqua mergi, demissa mediocriter deorsum sindone, ac sursum per quatuor iuuenes qui eum portant, leuata. Mox hinc eductus, in frigidam semel totus tingatur, ne vel breuissimo quidem spacio illic moratus. Hectica vero laborantes, qui ad balneum accedunt, Galeno loco iam citato attestante, nisi in frigidam sint immissi, nihil iuuantur. Protinus autem vbi extractus fuerit, alter paratam habens sindonem ipsi iniciat, ac deinde aliam. Tum in lectulo collocatus, primum spongiis detergeatur, deinde mollibus linteis. Nec committent, qui eum detergebunt, vt violentius eum contrectent, sed quoad fieri potest blandissime. Quid multa? eam sane curam & dili-

F gentiã, si fieri potest, omnino in balnei vsu adhibeant, quam Galenus loco paulo ante citato requirit. Post hæc oleis frigidis, & aliis humectantibus inungendus erit. Inter cetera vero hoc conuenit, quod accipit: *Olei violacei, vnciam dimidiam. Olei de cucurbita drachmas tres. Butyri recentis & salis expertis pinguedinis porcinæ, drachmam vnam & dimidiã.* Misce, & fac linimentum, quo vniuersum vngatur corpus. Vel adiiciantur *lentis succi* Linimentũ.

Oleum rosaceum. *tragacanthæ, drachmas duas. Medulla cruris vitulini, drachmas tres.* Ceræ quod satis est, fiat vnguentum. Valet quoque *oleum violaceum, amygdalarum dulcium, de papauere, & rosaceum*, quod *Galenus libro tertio. De simplicium med. facultat. capite 16 teste*, arentia corpora mirifice humectare potest. Vbi vnctus fuerit, ac vestibus amictus, rursus super lectulo aut sindone in domum vbi cibatur, reducendus ac nutriendus erit. Proderit etiam cor atque iecur epithematis refrigerare & humectare, qualia sunt quæ habent: *Stillaticii violarum liquoris, nymphea, & lactucæ singulorum vncias tres. Aceti optimi, vnciam dimidiam. Rosarum purpurearum, santalorum omnium, singulorum drachmam vnam. Specierum diamargariton, drachmam dimidiam. Caphura, grana tria. Croci, scrupulum dimidium.* Misceantur, & fiat epithema, quod eord s regioni adhibeatur frigidum. Aliud recipit *stillaticii lactucæ liquoris, vncias duas. Aceti, vnciam vnam. Specierum diarrhodon abbatis, drachmā vnam & dimidiam. Rasura eboris, drachmam dimidiam. Caphura scrupulum dimidium.* Misceantur, fiat que epithema, quod iecori admoueatur. Conferunt etiam hecticis medicamenta, quæ dolore suo refrigerant & humectant, vt sunt *nymphea flores, caphura, viola, rosa, & eiusmodi.* Plura quoque ad curationem hectices conducentia reperient studiosi *in capite De tabe.* Et in sananda hectica hoc vnice studendum, vt corpus non solum per ea, quæ intra corpus sumuntur, refrigeremus & humectemus, verum etiam per ea, quæ extrinsecus admouentur, per olei potissimum inunctionem. Quantum enim hoc ipsum foris adhibitum ad corporis ac virium conseruationem & reparationem conducat, celebri Pollionis Romuli exemplo docemur. Hunc nanque centesimum iā annum excedentem, *vt auctor est Plinius libro 22. cap. 24.* quum diuus Augustus hospes interrogaret, *quanam ratione vigorem illum animi corporisque custodisset*, respondit: *Intus mulso foris oleo.*

Epithema cordis. Epithema iecoris. Odoramenta. Pollio Romulus.

A B C

De hemitritæo, seu semitertiana. Cap. XI.

QVANQVAM varia sint genera compositarum febrium, *vt patet ex capite septimo libri secundi De different. febrium, & capite 9. & 10 libri secundi. De iudiciis Galeni:* nos etiā summatim ea *capite 26. nostri Compendii* indicauimus: tamen de ea hoc loco duntaxat agemus, quæ ex tertiana intermittente, & quotidiana continua componitur, & Græcis ἡμιτριταῖος dicitur, non alia certe de caussa, quam quod tota eius natura dimidia partem alterutram prædictarum febrium habeat. Vt scilicet hoc genus febris complicatæ sit instar exempli, ad cuius similitudinem omnes aliæ febres compositæ curentur. Fit itaque hemitritæus, vbi putrescens pituita putrefactæ bili admiscetur. Constat tertianam cum rigore inuadere, quotidiana cum refrigeratione extremitatum. Quare quæ & ambarum mixtura constat, horrorem inducit, qui rigore quidem minor est, maior autem ac vehementior refrigeratione, adeoque iis simul confusis neutrum vere eminet. Generatur autem duplici modo: vel enim duæ accessiones statim ab initio inuicem iunguntur, simulque congrediuntur, vel seorsim singulæ accedunt. Vbi igitur tertiana præpollet, magis horrifica febris efficietur, & rigoris etiam nonnihil in progressu accessionis assumit, adestque omnino calor maior & ardentior, & bilis vel vomitu, vel deiectione pellitur, aut humidus vapor exhalat. Quando altera pituitosa superat, perfrictiones quidem summa exercent, pauci vero horrores: neque tamen sitis, neque ardor in iis affligit. Quum pares magnitudine sunt tertiana intermittens, & quotidiana continua, insultus quidem accessionis cum horrore accidit. At quum ex pituita prouenienss febris præcelluerit, submissiones pulsuum fiunt, & horrores. Si vero calidior præualeat, subito incalescunt. Talis sane est exquisitus hemitritæus, ex æquiualente duarum febrium, puta tertianæ intermittentis, & quotidianæ continuæ temperatura proficiscens. Non exquisitus vero, vel ob bilem largiorem, vel pituitam caussatur *quemadmodum fusius nos fecit. 4. aphorism. commentar. 43. & libr. 2. De different. febr. capite 8. tradit Galenus.* Ex prædictis quiuis intelligere potest, quæ in hac febre sit curandi ratio. Nam quum hemitritæus exquisitus ab æquiualente commixtione duarum febrium, tertianæ scilicet & quotidianæ constet, curatio quoque adhibenda est tū tertianæ tum quotidianæ ex æquo conueniens. In non exquisito autem, quum vel bilem largiorem vel pituitam habeat, pro humoris excessu variatur etiam curatio ipsa. Si enim flaua bilis sit superior, præsidiis maxime vtemur, quæ in tertianæ exposuimus curatione. Sin pituita, iis quæ in quotidianæ curatione comprehensa sunt. In summa, ei quod

Hemitritæus quid. Caussa. Signa. Exquisitus hemitritæus. Non exquisitus hemitritæus. Curatio.

D E F

A quod maxime vrget incumbendum: ita tamen, ne alterum prorsus negligatur. Quapropter nihil opus est hoc loco, remedia quibus hæc febris demolitur percensere, quum quiuis ea pro humorum diuersitate & natura promtius ex capitibus de tertianæ ac quotidianæ curatione discet. Quod si itaq; quis primum simplicium febrium curationes exacte cognouerit, nullo labore etiam compositas curabit. Simplicium enim curatione perspecta, promtissimum cuiuis erit compositas curare, vt hoc nomine non sit opus de compositarum febrium curatione seorsim scribere.

De pestilentia. CAP. XXII.

QVVM multorum hodie passim recentiorum Medicorum de pestilentia scripta exstent, iique omnes propemodum pestem inter febres connumerent, quod hanc B nunquam sine febre adeoq; simplicem esse putent, idq; non sine maximo errore, ideo eius definitionem, quatenus per se morbus est, & simplex, subiicere placuit, quæ est eiusmodi. *Pestis qua Græcis, λοιμὸς, vel λοιμώδης, λοιμικὸς dicitur, est lues perniciosa, contagiosa, ex aere, qui per os altosque corporis meatus inspiratur, pestilente seu venenoso orta, qua vno eodemque tempore homines promiscue inuadit.* Vnde omnibus palam fit, luem hanc morbum esse a tota substantia corpori nostro contrarium, ideoque non nisi alexipharmacis ac medicamentis tota substantia veneno pugnantibus curari posse, *vt infra plenius ostendetur.* Pestem autem sine febre esse posse, Galenus *libro 9. de simpl. medica. facul. in capite de bolo armenia testatur,* vbi pestem interdum differe omnino sine febre esse: λοιμὸν ἀπύρετον scribit. Experientia quoque constat, quod in sæuissimis pestilentiis de C repente, sanealioqui homines concidant, nulla in ipsis exsistente putredine, adeoque febre. Atque id euenisse in peste quæ suo tempore Parisiis grassata est, Ioannes Andernacus in eo, quem nuper *de peste* germanica lingua scripsit libello etiam testatur: In quo quidem, præter aliorum Medicorum imperitorum sententiam, pestem sine febre esse posse manifestis verbis ait. *Sed quum ea de re alibi egerim plenius, non est cur nunc prolixius de ea disseram: sed satis sit, si breuiter, vt in aliis quoque vitiis corporis fecimus, caussas, indicia, & curandi rationem indicauerimus.* Pestilentiæ caussas potiores Galenus *lib. 1. De differentia febrium, cap. 5.* duas esse tradit. *Vnam,* aerem vitiatum pestilentem ac putridum. *Alteram,* humores corporis vitioso victu collectos, & ad putrescendum paratos, quum leuem aliquam occasionem ad febris origi- Caussæ.
D nem & venenositatem ab aere ambiente acceperit animal. In pestilenti itaq; constitutione, inspiratio maxime caussa est, sine qua diu animal prorogare vitam haud potest, cur homines peste corripi ntur. Magna enim ex parte incipit ex inspiratione aeris ambientis, siue ea per os, siue alios corporis meatus fiat, a putrescibili euaporatione vitiati. Putredinis autem principium est, vel cadauerum multitudo non crematorum aut humatorum, vt in bellis accidit: vel ex aliquibus lacubus, aut paludibus æstiuo tempore euaporatio. Contingit vero quandoque, præcedente ambientis aeris immensam caliditatem. Quum igitur aeris temperatura a naturali habitu ad immodicam caliditatem & humiditatem conuersa fuerit, pestilentiam sequi necesse est. Hinc est quod Galenus *lib. 1. De tempe. cap. 4.* omnium aeris temperamentorum pessi- Putredinis principium vnde. Temperamentum aeris calidū & humidū pessimū est.
E mum id esse quod humidum & calidum est, scribat. Non raro etiam prauitas victus humores, vt comprehensum est, qui sunt in corpore putredini obnoxios reddit, adeoque caussa exsistit, cur eiusmodi corpora pestilentia corripiantur. Et tunc sane ii potissimum laborant pestilentia, qui praua victus ratione vtuntur, atque adeo omni genere superuacuorum pleni sunt. Proinde mirum videri non debet, si interdum vnus aliquis ex multis, quod rarissime tamen accidit, aere nondum in totum pestilente, hoc morbi genere corripiatur. Quicunque enim probe victitant, & redundantiis vacant, ii quidem nequaquam, aut certe minimum, aere etiam ipso vitiato mali sentiunt, ac facile ad naturalem habitum reuertuntur. Hinc facile est respondere iis qui quærunt, quomodo eueniat, vt non omnes ex æquo pestilen- Cur vnus interdum aliquis aere nondum pestilente hac lue inficiatur.
F tia corripianrur, quum tamen aerem pestilentem inspirare singuli cogantur. Prima enim cur aliqui illæsi maneant hæc caussa est, quod superuacua humiditate pleni non sint, & moderatis tum victu tum laboribus vtuntur, ac corpus bene spirabile est. Altera caussa est, quod corpora non sint æqualiter affecta. Quum enim corporum affectus dissimiles sint ac multiformes, quidam facile vincuntur, & promtissi- Quare non nulli a pestilentia illæsi permaneant.

me patiuntur, a caussa efficiente: quidam vero insuperabiles sunt, ac omnino non patiuntur, aut difficulter. Quare qui præpotenti caussæ quoad eius fieri potest aduersantur & renituntur, pestilentia non capiuntur. Qui iis contrarii sunt celerrime hanc patiuntur, & maxime illa laborant. Siquidem maxima portio generationis morborum est, corporis quod patietur habilitas. Nulla enim caussa sine eius quod patitur habilitate efficere aliquid potest. Alioqui omnes qui sub æstiuo sole commorantur; aut qui nimio motu vtuntur, aut vini potu grauantur, aut excandescentes, aut tristitia affecti febricitarent, *quemadmodum copiosius libro primo, De differ. feb. cap 4. Galenus ostendit.* Tamen interea non negamus, quin interdum propter scelera & flagitia hominum Deus diras pestilentias immittat, quibus delictorum nostrorum grauitatem punit. Exstant enim eius rei multa perspicua in prophetis testimonia, apud Ezechielem præsertim, qui *cap. 5.* ita scriptum reliquit: *Ecce Hierusalem, pro eo quod sanctum meum violasti in omnibus offensionibus tuis, & in cunctis abominationibus tuis: ego quoque te confringam, & non parcet oculus meus, nec miserebor. Tertia pars tui peste morietur, & fame absumetur in medio tui, &c.* Ceterum tempora quibus potissimum naturali lege grassatur pestilentia, finem æstatis & autumni esse initium constat. Tum enim aer atque hominum corpora multis de caussis ad putrefactionem sunt magis habilia, quas in enarratione Aphorismi noni, sectionis tertiæ, ordine exposuimus. Signa futuræ pestilentiæ mul-

Diuinitus etiam pestilentiæ interdum immittuntur.

Tempora quibus potissimum pestilentia grassatur.

Signa vitiati aeris.

1. ta & varia a recentioribus commemorantur, inter quæ *primum*, est temporum anni
2. mutatio. *Alterum*, crebra in aere phænomena, potissimum autumni tempore.
3. *Tertium*, vbi exanthemata nedum pueros, verum etiam adultos crebro affligunt.
4. *Quartum*, frequentes autumni tempore venti meridionales & occidentales. *Quin-*
5. *tum*, aer autumno tenebrosus & turbidus, minans pluuiam, cum tamen nihil pluat.
6. 7. *Sextum*, si prægnantes ex leui quauis occasione abortiunt. *Septimum*, quando æstate a
pluuia subito magna ranarum in tergo cinericiorum, in ventre autem luteorum,
.8 aut alterius diuersi coloris comparuerit copia. *Octauum*, numerosa insectorum, ver-
9. mium, & reptilium multitudo. *Nonum*, quadrupedum & natatilium interitus. *Deci-*
10. 11. *mum*, auium e nidis suis, illic oua sua relinquentium, profugium. *Vndecimum*, anno-
12. næ caritas. *Duodecimum*, quod omnium certissime pestilentiam præsagire vide-
tur, est calida & humida totius anni constitutio. Notæ autem quæ hominem iam pe-
1. stilentia esse correptum demonstrant, plurimæ quoque esse solent. *Primum*, autem
2. est, si exteriora frigent, interiora vero ardent. *Secundum*, totius corporis grauitas,
3. 4. lassitudo, segnities, & difficultas spiritus. *Tertium*, capitis dolor, & grauitas. *Quartum*,
5. animi anxietas & tristitia. *Quintum*, propensio mira ad somnum magna ex parte,
6. interdum enim vigiliæ ac deliria molestant. *Sextum*, oculorum aspectus totuus ac
7. 8. varius. *Septimum*, appetentiæ deiectio. *Octauum*, sitis immensa, & creber vomitus.
9. 10. *Nonum*, oris amaritudo & siccitas. *Decimum*, pulsus frequens, exiguus, & profundus.
11. *Vndecimum*, vrina magna ex parte est veluti iumentorum turbida crassa, & fœtida.
Quanquam interdum hæc a sanorum vrina non multum abesse videtur. Quapropter ex ea aliarum notarum imperiti facile decipiuntur, nihil mali suspicantes pro-
12. pter vrinæ colorem bonum. *Duodecimum*, quod omnium est certissimum, si post aures, aut sub alis, aut circa inguina potissimum bubones, sine manifesta aliqua caussa, aut in aliis etiam partibus carbunculi subito oriantur. Verum quum exoriuntur, naturæ robur præ se ferunt, vt quæ adeo sit valida ac potens, vt venenum e corpore pellere conetur. Partes quoque corporis præ aliis laborantes, & a se venenatos humores protrudentes demonstrant. Quippe in ceruice si apparuerint, cerebrum potissimum laborare ostendunt, Si sub alis, cor: si vero in inguinibus, iecur. Quod Hippocrates etiam *libro 6. Epid. sect. secunda, aphor. 4.* his significare verbis voluit: *Abscessus, veluti bubones, signa sunt earum partium vnde extuberant.* Verum quum non semper appareant bubones: quod tamen perniciosissimum esse solet, quod naturam tum imbecillam esse, nec venenatos humores expellere posse significat: ad alia etiam signa, *quæ paulo ante sunt exposita*, respiciendum erit. Porro si iam comprehensa signa apparuerint, aut suspitio sit ægrum pestilentia correptum esse, nequaquam, aut pestilentissimus apud omnes fere Medicos mos hactenus inoleuit, primo sanguis mittendus est, sed confestim antidotum siue elexiterium aliquod dandum, & quod tota sub-

Signa hominem esse peste infectum demonstrantia.

Bubones exorti quid portendant.

Curatio.

A substantia pestilentiæ veneno aduersatur, quodque illud ad se trahit, & a corde quo repete cœpit, reuocat, opprimit, mutat, alterat, & expellit. Hæc enim Galeno *lib. 5. de simpl. medica facul. cap. 17. teste*, alexiteriorum actio est. Nisi enim antidotus veneno mox restiterit, humores adeo mutabit, vt æger sanitatem recuperare nequeat. Nec est cur initio aliquem quo minus a sanguinis missione abstineat, Galeni auctoritas moueat, qui *lib. 11. medendi methodi cap. 15.* ita scriptum reliquit: *Optimum est in febribus venam incidere non modo continentibus, sed etiam omnibus aliis, quas putrescens humor concitat: vbi præsertim nec ætas, nec vires prohibent. Leuata namque qua corpus nostrum regit natura, exonerataque eo, quo velut sarcina premitur, haud ægre quod reliquum est vincet.* Nam is locus Galeni, *vt propemodum omnes faciunt*, non est simpliciter de omnibus febribus putridis inaudien- Galeni locus enarratus.

B dus, alias in tertianis singulis, etiam exquisitis, itemque in febribus putridis e cruditate natis, sanguis mittendus esset, quod tamen cum Galeni sententia ex diametro pugnat. Siquidem *lib. 1. ad Glauconem cap. 9.* vbi ex professo tertianæ exquisitæ curationem tradit, non solum sanguinis missionem, verum etiam reliquas omnes vacuationes in ea febre, tanquam parum commodas, negligendas esse suadet & hortatur, inquiens: *At contraria qualitas, ei quæ præter naturam excedit, semper opponenda est, quum id longe commodius sit, quam quomodo libet vacuare.* Quibus vtique verbis Galenus manifestissime innuit, alterationem, quæ per contraria perficitur medicamenta, in tertiana exquisita plus conferre, quam quouis modo, verbi gratia, vel per venæ sectionem, vel per purgationem, vacuare. Cui sententiæ ratio quoque ipsa subscribit, quæ est

C eiusmodi. Exquisita tertiana quã minimum ea, quæ fit per sanguinis missionem vacuatione eget, quod inter putridas fere simplicissima, & breuissima, per se ipsam ad vigorem & iudicium properet. Nam, *vt Hippocrates sect. 4. apho. 59. ait*, tertiana exquisita septenis circuitibus, quum tardissime, iudicatur. Non est igitur eur magna præsidia, qualis est venæ sectio, exposcat. Præterea tertiana exquisita in biliosis temperamentis, & calidissimo cœli statu plurimum accidit, vt hoc quoque nomine sanguinis missionem haud desideret. Humor insuper qui in ea febre putrescit, non modo obstructiones non facit, sed factas potius recludit. Proinde si aliqua in biliosis corporib us obstructio accidat, sicut leuior erit, ita minus operæ vt tollatur requirit. Denique humor qui in exquisita tertiana putrescit, extra vasa est, adeoque venæ sectio- Ratio. 1. Tertiana exquisita sanguinis missionem non requirit. 2. 3. 4.

D ne educi nequit. In febre autem putrida e cruditate nata non esse mittendum sanguinem, Galenus *capitibus 6. & 12. libri de curandi ratione per sanguinis missionem* expressis verbis docet, dicens: *Vbi crudi humores in corpore exuperant, & iam febris corripuit, sanguinem nequaquam mittes.* Nisi igitur sibi quispiam pugnantem facere velit Galenum, vt fateatur non in omnibus febribus putridis de ipsius sententia mittendum esse sanguinem, necesse est. Quod autem in citato loco non de omnibus putridis febribus Galenus loquutus sit, sed de iis tantum, quæ ex obstructione quam plenitudo, & immodica vitiosorum humorum copia excitauit, natæ sunt, metipse Galenus confirmat, *qui libr. 8. meden. methodi cap. 4.* in diariis ex obstructione procreatis, sanguinem mittendum esse hortatur, etiam si nulla plenitudinis signa adsunt, eiusque rei caussam mox subiicit, In febre putrida e cruditate nata non mittendus sanguis. De quibus febribus putridis Galenus locutus sit.

E inquiens: *Quia plurimo vitioso succo vna cum sanguine vacuato, tutum est iis quæ obstructiones soluunt, vti. Si enim abstructionibus liberandis priusquam vacuaueris studeas, metus est ne ipsas magis impingas.* Si igitur in obstructione ex multis vitiosis humoribus citra plenitudinem nata, sanguis vt mittatur, *Galeno suadente*, necesse est, quanto magis in ea quæ ex plenitudine procreatur mittendus erit? Præterea quod Galenus in eo loco vbi optimum esse scribit, *in omnibus febribus putridis sanguinem mitti*, de iis duntaxat putridis febribus, quæ e plenitudine ortæ sunt, inaudiendus sit, ratio quam ipse mox subiicit, luculentissime monstrat, quum inquit: *Leuata namque, qua corpus nostrum regit natura, exonerataque eo, quo veluti sarcina premitur, id est, plenitudine: haud ægre quod reliquum est vincet.* Siquidem plenitudo naturam sua copia sic premit, vt non facile putredinem, nisi plenitu-

F do prius sublata fuerit, expellere queat. Hinc est quod *lib. 10. meden. metho. cap. 2.* Galenus inter alia sic scribat: *Obstructionum ipsarum alia est, qua ex plenitudine, alia quæ ex qualitate humorum, qui scilicet, aut lenti, aut crassi sunt, incidit. Præfertur autem inter remedia in ea, quã plenitudo facit, sanguinis missio. In ea quæ ex humorum qualitate consistit, attenuantium vsus.* Obstructionum duo genera.

Vt ex iam dictis clarum fit, Galenũ prædicto loco nõ simpliciter de omnibus putridis

febribus, sed iis tantum quæ ex obstructione quam plenitudo, aut multi succi vitio si A
procrearunt, natæ sunt, loqui. Nec impedit quod hic nonnulli obiiciunt, multis videl.
nostra ætate exquisita febre tertiana correptis, magna vtilitate, esse detractum sangui-
nem, eosq; protinus febre liberatos. Contra illos qui hoc auxilium neglexerunt, ma-
gnas, & vix expugnabiles febres incidisse. Sed facilis & expedita est responsio. Nã con-
stat hodie, ob immensam hominum crapulã, ac creberrimam ebrietatem, rariores vi-
deri tertianas exquisitas: at si incidunt, suspectæ certe nobis esse debent, q; ob plenitu-
dinem, q̃ ex largiore victu contraxerunt ægrotantes, ortæ sint. Vt mirum non sit tum
sanguinis missionem, vtpote illis maxime necessariam, conferre. Quapropter quum
hoc nostro seculo, ob crapulã, cui fere omnes obnoxii sunt, singulis propemodum fe-
bribus putridis plenitudo coniuncta sit, cõsentaneum est, vt illis sanguinis missio plu- B
rimum conferat. Sed vt tandem ad institutum redeamus, quum Galenus *supra citato
loco*, de iis tantum febribus putridis quæ ex obstructione, & quidem citra veneni per-
mistionem, natæ sunt loquatur, *vt iam ostensum est*, non debet ab imperitis quibusdam
Medicis locus ille ad pestilentiales detorqueri febres, vtpote quas constat non ex
interna obstructione, sed potius externa caussa, nempe venenati pestilentisve aeris
attractione & inspiratione, ortas esse. Pestilentem autem aerem dicimus eum, qui
e putridis exhalationibus: siue cadauera hominum, aliarumve animantium putre-
dinem hanc exspirent, siue cænosi quidam lacus, vel stagna, vel paludes, siue visce-
ra terræ: aut ex tetris & mortiferis spiritibus quos *Charonea scrobes* exhalant, conta-
minatus est. Has vtique Galenus modo exhalationes putridas, quod tenera tales C
sint, eisque aer inquinatus sit: modo putridam qualitatem, qua similiter aer contami-
natus sit: modo pestis semina, quod ex ipsis hæc oriatur, eaque in aere versentur: nunc
vero calorem putridum, quod exhalationes calidæ exsistant, vocat. Quinetiam pu-
tredo illa calida, venenum calidum, & magis quidem proprie, dici potest, quod non
secus atq; alia quædam calida venena calefaciat, putrefaciat, & interimat. Hinc est, q;
lib. 1. de diff. feb. ca. 7. pestilentiales febres non immerito inter putridas recenseat, quãdo-
quidem aer ille putridus ac pestilens intra corpus receptus, mox, nisi antea ægrum in-
terficiat, calefaciat, putrefaciatque, & venenata sua qualitate interimat. Quanquam
vero pestilentialis febris putrida est, tamen quia admistã sibi venenatã qualitatem ob-
tinet, ideo inter initia nunquam, sicut quædam aliarum putridarum febrium genera, D
sanguinis missionem, secus atque hactenus magna Medicorum pars arbitrati sunt, ad-
mittit, idque multis ac variis de caussis, quas ordine commemorabimus. Harum au-
tem prima hæc est, quod Galenus *in libris de theriaca ad Pisonem*, vbi ex professo de pesti-
lentib. constitutionibus agit, sanguinis missionis non meminit, & solam theriacã hoc
vitio correptis profuisse, nec vllum aliud præsidium ei resistere potuisse dicit. Acce-
dit, quod alii etiam veteres Medici Græci, iique omnium præstantissimi, de pestis cu-
ratione scribentes, sanguinis missionis nullam mentionem faciant, sed solius tan-
tum antidoti, quod scilicet tota substantia, & innata sibi quadam proprietate vene-
no aduersetur, eiusque vires aut obterat, aut hebetet, aut foras excernat. Quemad-
modum enim illi veneno quod morsu canis, aut ictu scorpionis, ac serpentis, aut alte- E
rius feræ venenatæ eiaculatum, corpori illapsum est duplici ratione occurrebat: vna
quidem, vt virus iniectum antequam altius irrepens viscera tangeret, conuenienti an-
tidoto coercerent, eiusque perniciem retunderent, hebetarent, aut prorsus concul-
carent: altera vero, vt venenum ea parte qua intrauit, appositis cucurbitulis cum mul-
ta flamma, & circumstantibus locis altioribus vlcusculis scarificatis, aliisque tractoriis
remediis adhibitis, ne particulatim insinuaretur, foras reuocarent: pari profecto ra-
tione in curatione pestis in hanc vnam quoque curam incubuerunt, vt primum, &
mox inter initia morbi, neglecta prorsus sanguinis missione, antidotum darent, non
ignorantes moram in hoc morbi genere esse periculosissimam, quandoquidem vene-
num pestilens paruis momentis, si ei antidotus non restiterit, adeo mutare humores
possit, vt homo deinceps sanitatem recuperare haud nequeat. Dein vt per sudorem, F
& extrinsecus emplastris, aliisq; medicamentis attractoriis buboni impositis, vene-
num e corpore euocarent, operam dederunt. Proinde qñ non solum ratione, verum
etiam experientia cognouerint iam dictã curandi rationẽ in omni veneno vel hausto,
aut ab

Obiectio diluitur.

Cur febre tertiana correptis hodie sanguis mittatur.

Pestilens aer.

Semina pestis.

Cur Galenus pestilentiales inter putridas recenset.

Multæ ac variæ caussæ, cur in peste non sit mittendus sanguis.

Prima ratio.

A aut ab aliqua fera corpori iniecto, atque etiam pestilentia ipsa, esse omnium optimam & expeditissimam, vtpote per quam ocyssime veneni vis retunditur, & ne viscera petat impeditur, & foras excernetur, vnam & eandem tam veneni, quam pestilentiæ esse curandi rationem memoriæ posteritatis prodiderunt, vt ceteri quoque ipsam arriperent, ac sectarentur. Atque hinc est, quod neque Hippocrates, neque Galenus peculiarem librum *de pestilentia curandi ratione* posteritati reliquerint, quod hanc haud secus atque reliqua venena curandam esse docuerint. Quare odio omnium digni sunt nostri seculi Medici, qui hac ipsa curandi ratione contempta, & posthabita: quum tamen ei prosper successus nunquam non responderit, & felicissima fuerit: Arabum, hominum magna ex parte indoctissimorum, potius curandi rationem, qua a-

B liquot hominum myriadas interfecerunt, sequi voluerunt. *Altera* ratio cur vena inter pestis initia secanda non sit, hæc est: Qum de Hippocratis *1 aph.1.* sententia, occasio propemodum omnibus in morbis, potissimum vero in letalibus ac venenatis, præceps sit, danda in primis Medico opera erit vt hanc nulla prorsus ratione negligat, quod hac semel temere amissa & præterita, fieri non possit, vt a pestis quæ tanquam bestia aliqua furiosa impetu maximum in hominem facit, violentia æger vindicetur. Negligatur autem tum in hoc morbi genere curandi optima occasio, quum inter eius initia priusquã antidotum detur, sanguis mittitur. Nam interea temporis dum antidoti exhibitio protrahitur, veneni vis inualescit, ac cor ipsum occupat, seq; in totũ corpus diffundit, paucisq; iis horis eiusdem humores alterat, putrefacit, & inficit, vt ho- *Altera.*

C mo sanitatem postea cõsequi nequeat. Quum igitur mora, & occasionis neglectus ægro nõ solum periculum creet, verum etiam illũ in certissimum mortis discrimen cõiiciat, & necẽ afferat, Medico nequaq̃ in antidoto exhibẽdo cunctandum, verũ, posthabita sanguinis missione, quã primum aliquem peste correptum animaduerterit, ad antidoti q; innata sibi proprietate veneni ac putredinis vim frangere põt exhibitionẽ, vt præcedenti quoq; ratione dictũ est, ei confugiendum erit. Quod ni fecerit, sed antea venæ sectione vsus fuerit, haud dubie, vt quotidiana etiam experientia confirmat, cõplures ista sua peruersa curandi ratione interficiet. Hinc est q̃ Andernacus et, vir sane doctissimus, & cõplures alii nostræ ætatis Medici nõ verentur disertis verbis affirmare plures qui pestilentia laborarunt, sanguinis missione, q̃ antidotis ab initio vsos,

D periisse. *Tertia* ratio qua sanguinis in peste missio repudiatur ac profligitur, eiusmodi est. Qum Galenus, & omnes in arte medica præstantes viri in eo consentiant, sanguinis missione nõ esse vtendum, nisi in eiusdem redundãtia ac plenitudine quæ obstructionem efficit: aut vbi nulla etiã plenitudine præsente, metuendum sit, ne propter ictum, aut dolorem, aut partium imbecillitatẽ phlegmone procreetur, vt *cap. 8. libri de curand. ratione per sang. missionem plenius a Galeno docetur:* nulla vero iam dictarum caussarum in peste subsit, perspicuum hinc omnibus euadit, in ea sanguinis missione opus non esse. Si enim iam dictis nõ expensis, nihilominus iis qui peste conflictantur sanguis detrahitur, ægroti vires nõ parum minuuntur ac debilitãtur. Quum enim sanguis in eo nõ redundet, adeoque secundum naturam se habeat, & ad nutritionẽ necessarius sit, neo *Tertia.*

E inter huius morbi initia adhuc sit, valde saltem alteratus, putridus, & infectus, fieri nõ potest quin vires eius detractio plurimũ labefactet, & ita sane illas deiiciat, vt postea veneno aduersari, illudq; frangere, obtundere, ac vincere nequeant. Huc accedit, q̃ venenum pestilens per se cordi, totiq; corpori adeo est infestum, vt nihil æque ac illud eius vires deiicere possit. Quum ig tur vires hominis pestilentia conflictantis duplici ratione, e sanguinis, nimirum minime necessaria, sed modis omnib. noxia, missione: & item pestilenti veneno, ita labefactentur, deiiciantur, ac concidant vt postea veneno resistere nulla ratione possint, non immerito ea de caussa omnes a sanguinis missione, quæ ab initio eius morbi fit, tanquã ab ea re vnde certa mors speranda sit, abstinebunt. Quare nõ temere factum est, *vt Galenus passim*, omnibusq; in morbis, præsertim letalib. *Cornarii error detectus.*

F ac pestiferis, virtutem maxime respiciendam esse moneat, quod scil. ea labefacta, de ægri salute actum sit. Vt errare toto cœlo necesse sit Cornariũ, qui in suo libello quem de peste inscripsit, asserere ausus est, quanquam vinum ratio nusquam negligenda est, tamen hic minus habenda est, quasi vero parum referret peste correptos validos aut imbecilles esse, quum ex iis quæ dix.mus, omnibus mente ac ratione præditis

constet, venenum nec obteri, nec hebetari, nec frangi, nec excerni sine virium robo- A
re posse. Quod quum ita se habeat, non est cur in Cornarii consilio acquiescamus; & inter pestis initia venam secemus, sed mox nullaque prorsus interposita mora, & priusquam sanguinis missione, & veneno vires ægri frangantur ac immiouantur, antidotum, quod a tota substantia, & innata quadam proprietate pestilens virus oppugnare, obtundere, ac foras excernere queat, demus. Quod ni factum a nobis fuerit, more imperitorum Medicorum, qui hactenus venæ sectionem antidoto in vniuersum omnes præmiserunt, multorum salutẽ prodemus, & neci trademus. *Quarta ratio* cur in præsenti morbo sanguinis missione initio vtendum nõ sit, hæc est. Sanguine, & spiritu eidem permisto, per venæ sectionem vacuatis, eaq; ratione vniuerso sanguine concitato ac vehementer commoto, venenum extrinsecus nos circumfundens, & e- B
iusmodi in nos demissa pernicies, in pulmonem, cor, & venas inanitas facilius permeat, penetrat, maioreque ferocia inualescit, sanguisque promtius labem contrahit. Quemadmodum enim venenum quod corpus nostrum ingressum est inter initia vno in loco in alto nimirum corporis aliquandiu quiescit, nec admodum mouetur, minusq; corpori molestum est: ita idem vena secta sanguineq; emisso commotum ac cõcitatum, sese latius diffundit, & penitius in venas penetrat, ac sanguini se insinuat, ægrumq; magis molestat ac vexat. Natura enim ita comparatum est, & quotidiana idipsum experientia confirmat, caussam motã, quiescẽte esse molestiorẽ. Siquidem noxium quiescens, nõ raro consuetudine nobis familiare efficitur. Quod etsi Gal. *lib. 2. de sympto. caussis cap. 7.* abunde mõstrauit, tamen vt clarius idipsum cognoscatur, exemplis C
aliquot rerum externarum ostendere haud grauabimur, quorum illud primum esto. Si in aquã quiescentem ac minime perturbatam pauxillum fellis inieceris, id quidem spatio temporis, loco suo hæret, nec mox cũ aqua ipsa permiscetur. Quod si vero quispiam aquã hanc cõmouerit atq; agitauerit, tum statim fel sese hinc inde diffundit, ac per totam diffluit aquã, eamq; amaram efficit. Pari modo flamma exigua mota & sufflatione solicitata, mox in ingentẽ ignem euadit. Nonne formicæ aceruo terræ in quo delitescunt immoto ac quiescente, & ipsæ quiescunt? Si quis vero illũ perturbet, mox magno numero formicæ erumpent, & ei qui acetuum cõmouit molestæ erunt. Quemadmodum igitur omnis caussa mota, quiescente est molestior, *vt dictum est*, ita venenũ pestilens aliquo modo quiescens, venæ sectione agitatũ ac concitatum, magis sese in D
corpus diffundit, & in vasa elicitur, adeoq; ægrum magis vexat, & molestat, ac ipsius vires minuit, atq; ita inficit, vt illum interire necesse sit. *Quinta* ratio, qua ostenditur sanguinem inter pestis initia & ante datum antidotũ non esse mittendum, eiusmodi est. Quanq̃ pestilens venenum extrinsecus in nos demissum, nisi antidotum mox datũ eidem restiterit, omnia ea quib. se insinuat, putrefacit, inficit, ac corrumpit, adeoq; febrem etiã putridam excitat: etsi ab aliis putridis febribus, vtpote veneni permistione ac coniunctione destituta, diuersam: atq; hoc nomine necesse sit in ea etiam putredinẽ esse, tamẽ non est cur ob id venæ sectio tum locum habere possit. Quippe vt nulla alia putredo, ita multo minus pestilens, sanguinis detractione curari potest aut debet: Nam veluti *lib. 11. metho. meden. cap. 9.* Galenus testatur, putredo omnis tribus rationibus E
curatur, & e corpore expellitur, nempe per vrinam, alui deiectionem, & sudorem. Quum vero inter hos modos tres, primis duobus natura in veneni expulsione, si probe excretiones suas instituat, haud vtatur: neque Medicus, vt qui naturæ minister est, hos vsurpare debet, quod sine maximo ægri incommodo & periculo fieri non possit, vt putredo cui venenum admistum est, in vẽtriculum & intestina, aut vesicam detrudatur, trahaturve. Quapropter tertius modus Medico arripiendus erit, dandumq; ab eo antidotum aut medicamentum, quod vtrunq; venenum nimirum & putredinẽ, si qua adest, per sudorem excernere ac pellere potest, ac modis omnib. sanguinis missio omittenda illi erit, vt quæ corporis vires labefactet ac minuat, nec putredinẽ multoq; minus venenum, pellere, vt ostensum est, queat. *Sexta*, & omnium efficacissima, cur F
sanguinis missione inter initia in hoc morbo vtendum non sit ratio eiusmodi est. Natura quidem in pestilentia venenum, & alia noxia semper quidem foras conatur expellere, bubonibus, tuberculis, pustulis, & tumorib. excitatis, quare per venæ sectionẽ introrsum, & venas reuocari ac retrahi non debent. Qua quidem de re infra plura dicemus.

Quarta.

Caussa mota quiescente molestior est.

Aliud.

Quinta.

Nulla putredo sanguinis missione curatur.

Putredo tribus ratiocinib. curatur.

Sexta.

A cemus. *Septima* ratio priori non minus efficax hæc est. Quum in confesso sit apud o- Septima.
mnes medicinæ peritos, illique vnanimes seuere prohibeant ne vno die geminæ va-
cuationes: quæ saltem alicuius momenti sint, & altera earundē, vt hoc in loco sangui-
nis missio, inutilis fuerit: corpori adhibeantur, quod nimirum illis eiusdem vires miri-
fice imminuantur, labefectentur, ac deiiciantur: quanto magis ne id fiat in pestifero
hoc morbo, in quo quam primum pestilens virus in corporis vires impetum facit,
quod illis tota substantia aduersetur, eas frangit ac minuit, summopere cauendum e-
rit. Quum enim aduersariorum etiam confessione, neque venæ sectio, neque per su-
dorem expulsio vltra naturalem diem, & viginti quatuor horas extrahi debeat, vt ge-
minæ iam dictæ vacuationes intra nominatum iam tempus breue admodum perfi-
B ciantur necesse est. Quis vero est tam stupidus, quis tam mentis rationisque omnis
expers, vt non intelligat iis duabus vacuationibus intra breue hoc temporis spacium
sese excipientibus, vires, quibus venenum ipsum per se satis insidiatur, easque
obterit, frangit, ac minuit, omnino deiici & exstingui, vt ne tantillum veneni fero-
ciæ aduersari queant? Proinde fieri nequit vt æger, nisi validissimis viribus fuerit, ex
hoc morbo conualescat. Si igitur extra hanc rationem nulla esset alia, tamen suf-
ficere deberet, vt aduersarii relicto veteri ac maxime pernicioso errore, sanguinis
missione deinceps inter huius morbi initia penitus abstinerent, & veram legiti-
mamque veterum curandi rationem sectarentur. Sed sunt hodie, qui vtique fatean-
tur, iam quidem, de errore moniti, curandi rationem semper ab antidoti exhibitio-
C ne incipiendam esse, tamen post eius potionem nihilominus prodesse, vt sanguis
etiam mox mittatur. Respondeo, nequaquam. Nam sanguinis missio nunquam ni-
si coniuncta plenitudine, facienda erit, vt paulo post dicemus. Sanguinem autem
nisi plenitudo adsit, non esse detrahendum, caussa est, quod sanguis tum non redun-
det, veluti ratione tertia ostensum est: & quod venis sanguinis detractione vacua-
tis, venenum in totum diffundatur corpus, vt ratione quarta dictum est: & quod
eadem vires onere non leuentur, vt postea plenius monstrabitur: & quod hac ipsa
putredo non curetur, vt ratione quinta ostendimus. *Postremo*, quod altera vacuatio-
num, quæ scilicet sanguinis missione fit, inutilis est, & alteri quam antidotum effi-
cit, plane contraria. Hæc enim foras pellit venenum, illa vero idipsum intro, hoc
D est, in venas eliciat, & in contrarium reuocat, vt infra fusius dicetur. Quapropter ne
vna alterius motum impediat, vno tempore fieri non debent. Quum itaque iam Epilogus.
abunde nobis demonstratum sit, veteres Græcos Medicos, eosque longe peritissi-
mos, neque in peste, neque in aliis venenis, extrinsecus in corpus eiaculatis, sangui-
nis missione vsos fuisse: sed ne intempestiua & longiori mora occasionem agendi
negligerent, ac interea venenum ad cor permearet, & per venas diffusum humo-
res putrefaceret, inficeretque initio curationis mox antidotum quod ipsius vires
frangeret, obtunderet, hebetaret, & iam dicta omnia impediret, dedisse, idque id-
eo quod inter initia eius morbi sanguis, neque redundet, neque adhuc putridus,
corruptus, ac veneno infectus; sed adhuc bonus sit, adeoque extractus vires non le-
E uiter minuat, commotusque ac concitatus promtius labem contrahat, latiusque
se diffundat, & si etiam nunc sit corruptus ac putridus, tamen venæ sectione putre-
do curari nequeat, sed tantum per sudorem educendus sit, neque faciendum esse
putarint, vt breuissimo tempore binis vacuationibus vires corporis ita labefacta-
rent & exstinguerent, vt deinde veneno resistere, illudque vincere haud possent:
danda & nobis opera erit, vt tantorum virorum exemplo, sanguinis missione
posthabita, quam primum quis pestis semina se hausisse senserit, nulla prorsus
interposita mora, antidotum demus. Quemadmodum igitur pestilens vires sua
malitia ac putredine, tanquam bestia aliqua ferocissima, maximo impetu homi-
nem petit, totaque sua substantia ei aduersatur, illumque inficere, tandemque in-
F terficere conatur: ita vicissim ei a Medico confestim apponendum erit antidotum,
quod itidem tota sua substantia, & insita quadam proprietate, veneni virulentiam
& impetum frangere, obtundere, hebetare, & foras per sudorem excernere, natu-
ramque in expulsione eiusdem, bubone excitato, iuuare possit. Quod si vero acci-
dat, vt antidotum humores pestilentes, ac putredine, venenataque infectione cor-

Quando vena in peste incidenda. ruptos non excernat, tamen eosdem nihilominus sine sudore mutare & alterare potest. Ceterum si huic morbo magna coniuncta sit plenitudo, cum virium robore, ægerque ætate florens, morbusque adhuc in initio sit, mittitur, perinde atque in aliis febribus putridis e plenitudine natis, sanguis sine periculo poterit, ita tamen vt ante sanguinis detractionem horis fere decem aut duodecim antidorum æger sumat, ac sudet, postque sudorem tum cibis, tum medicamentis idoneis vires reficiantur, indeque æger aliquid virium resumat. Buboni præterea, si is apparet, attractoria & conuenientia medicamenta sunt imponenda, quæ veneni ad interna reuulsionem impediant. Quibus omnibus peractis, eo quidem in latere, vt hactenus quoque factitatum est, in quo bubo excitatus est, vena incidatur. Sin bubo nullus adest, ex eo latere mittatur sanguis, vbi maior grauitas esse apparet. Hac quidem venæ sectione plenitudo tollitur, & obstructioni medetur, calorque febrilis minuitur. Sed hic haud dubie Obiectio. pro excusando suo errore aduersarii dicturi sunt, *quandoquidem in eo, quem iam commemorasti casu, in hoc latere in quo bubo exortus est venam incidere liceat, cur igitur tu nos qui idem facimus, & sanguinem non nisi ægro adhuc valido detrahimus, erroris accusas?* Hæc præterea, inquiunt, sanguinis missione corpus quo premebatur onere ac sarcina, leuamus, ac viribus suppressis opem ferimus. Sed facilis & expedita est responsio, non Responsio. enim eos damnamus simpliciter quod venæ sectionem vsurpant, sed potius quia illud intempestiue, & præter necessitatem, inque hoc morbo, in quo haud conducit, adhibent. Intempestiue quidem, quia ante antidotum: citra vero necessitatem, quia inter initia statim sanguis nondum corruptus & infectus, sed adhuc bonus est: nec si iam putrefactus sit, sanguinis detractione, veluti iam aliquoties diximus, curari queat. Vires insuper onere oppressas non leuant, sed detracto sanguine easdem non solum imbecilliores reddunt, sed & venis vacuatis veneno occasionem præbent, vt latius iam & expeditius per totum corpus diffundi possit. Quæ quum omnia paulo supra copiosius a nobis demonstrata sint, non est cur nunc denuo longius repetamus. Instant alii, qui præ cæteris sibi practicorum nomen magno supercilio sibi arrogant: sic enim illi eos appellant qui assidue medicinam faciunt, quique omnium exercitatissimi videre, & ab omnibus habere volunt: in hunc quidem modum. *Sanguinem, inquiunt, in peste inter initia esse detrahendum, hinc omnium maxime liquet, quod pestis nunquam sit citra internam aut externam phlegmonem, nemo autem est qui ignoret, immo in confesso est apud omnes solidioris medicinæ peritos, inter phlegmonum initia eum qui ad certum aliquem corporis locum præter naturam confluit, sanguinem per venæ sectionem a laborante loco esse reuellendum & vacuandum: cur igitur non eadem ratione in peste sanguinem vitiatum & infectum initio statim morbi a corde in contrarium reuellere & vacuare licebit?* Respondeo, argumentum quidem hoc procederet, si omnia essent in peste paria, & si nunquam non pesti internam phlegmonem coniunctam esse aduersarii demonstrassent. Verum quum omnia sint dissimilia, hoc ipso sane argumento suo perspicue docent, quam longissime absint ab eo quo de summe gloriantur nomine, immo ne principia quidem medicinæ adhuc teneant. Principio namque quod illi pro confesso assumunt, nempe pestem nunquam sine interna vel externa phlegmone esse, nemo sanæ mentis facile puto illis concedet, quandoquidem falsissimum sit, & cum quotidiana experientia quod illi affirmant ex diametro pugnet. Quum enim sæpe sine externa glandularum phlegmone pestis hominem occupet & inuadat, quãto magis id ipsum citra internã fieri potest. Non cõiungi autẽ internam phlegmonem cum peste, nisi rarissime, hinc colligi potest. Verisimile namq; non est vt vno & eodem tempore aliquẽ tum pestis, tum interna phlegmone inuadat. Quum enim natura hoc tempore quo pestis aliquem inuasit tota in eo sit, vt venenum ac putredinẽ ab illo cõtractam expellat, fieri vix posset, quin sanguinem redundantem tum ad princeps aliquod membrũ, verbi gratia cerebrũ, cor vel iecur, aut ad aliam quampiam partem decumbentẽ, vna cum veneno eiiceret extenueretve, & externam aliquam in glandulis phlegmonẽ excitaret. Atq; hinc est, q. hanc excretionem Hippoc. ἀπόστασιν id est, *abscessum*, nominet, quemadmodũ *lib. Epid. 6 sect. 2. apho. 4.* vbi ita scriptũ reliquit. *Abscessus, velut bubones signa & indicia sunt earum partiũ, quæ germina, siue propagines (græce βλαστήματα eidem appellantur) habent.* Hoc est *glandularũ tumores interna viscerũ habitudinẽ indicant, quorũ germina*

A *mina & propagines sunt*. Glandulæ enim sunt velut publica viscerũ totiusq; corporis sentina, in quam a bene habita natura horum eluuies & excrementum detruditur, ideoq; viscerum & internorum membrorum laborantium indicationem ac significationem præ se ferunt. Quum itaq; excrementum hoc ad glandulas, velut ex interno penu demittatur, facilis ex bubone de viscerũ habitudine, ac tota vitiosorum humorũ mole æstimatio exsistit. Rectè igitur id excretionis genus abscessus dicitur, q. scil. noxia, relicta iam quã prius obsidebant parte, in aliam abscedat. Priuatim quoq; ἀπόστασις κατ᾽ ἀπόθεσιν, id est, abscessus per repositionẽ, Hippocrati dicitur, q. per eam noxia ab vna in aliam partem reponantur ac transferantur. Præterea si interna phlegmone pesti perpetuo coniungeretur, tunc ægri, perinde atq; in aliis id genus phlegmonibus, maximos in
B laborante loco dolores perciperent, q. tamen nequaquã aut certè quàm rarissime accidit. Et si aliquando euenit, vt quispiã simul phlegmone Interna & pestilentia infestetur, tamẽ is nunq̃ aut rarissime curatur, sed plerunq; & fere semper, nisi robustissimis virib. fuerit æger, Interimitur. Proinde quũ res ita se tum habeat, vt de curatione fere nulla spes Medico ostẽdatur, consultissimũ est, vt in Gal. consilio acquiescat, nullumq; remedium sic affecto adhibeat. Nam, vt ille *lib. 11. med. meth. ca. 9.* ait, in quo desperata est omnino salus, imprudentis cõsilii fuerit, apud vulgum infamare præsidia, quæ multis fuere salui. Accedit, q. hac ratione Medicus non solum aliis, qui tamẽ iuuare possent, contempta & suspecta remedia reddat, sed famæ quoq; suæ pessime cõsulat, vt qui ægro mortuo, passim ab omnib⁹ fere traducatur, ac si illum interfecerit, necisq; illius autor
C fuerit, credatur. Quod vero casu iam dicto salutis nulla spes supersit, in caussa est, quod quiuis duorum morborũ per se, citra alterius cõplexum, satis potens sit, vt ægrum neci tradat. Accedit, q. quisq; paruis momentis curandi rationem ꝓpriam ac suã, eamq; omnium difficillimã, requirat. Quod si igitur Medicus vel rogatus, vel alia quadam de caussa eiusmodi ægrum curandum aggrediatur, id præmissa solemni protestatione faciat, & principio antidoto dato, ac paucis horis interiectis, viribusq; antea recreatis & refectis, sanguinem mittat, ex vena, quæ e directo locum laborantem respicit. Si verò vires ægri imbecilliores sunt, quam vt venæ sectionem perferre possint, cucurbitulæ potius affigendæ erunt, aliaque, prout morbus postulat, peragenda. Præterea supra producto argumento aduersarii satis indicant, quale inter pestem & phlegmonem sit
D discrimen se nondum tenere. Siquidem, vt cap. 2. libri de inæquali intemperie attestatur Gal. phlegmone fit vbi calida fluxio, id est, sanguis calidus copiosius, in aliquã corporis partem præter naturam confluit, venasq; & arterias ita opplet ac distendit, vt in iis contineri amplius nequeat, sed partim per ipsarum ora, partim per tunicas, veluti colatum foras transmittitur, & vacua spacia quæ inter partes similares sunt implet, tumoremq; efficit. Quare rectissime fit si in interna hac phlegmone statim inter initia; & eo in latere in quo dolor sentitur, sanguis mittitur, apertaq; vena a parte ad quam cõfluere cœpit, in contrarium reuellitur. In peste autem quæ nequaquã ex copiosioris sanguinis affluxu, sed potius ex venenati aëris Inspiratione fit, vena secanda haud erit, quod nulla tum eius in corpore sit redundantia, adeoq; ex ipsius detractione multæ, &
E non contemnendæ noxæ sequantur. Proinde quum sanguis in pestilentia præternaturam ad aliquam corporis partem non cõnfluat, & inter initia adhuc bonus sit, nec si putredo in eo nascitur, venæ apertione educi & sanari possit, vt in superioribus monstratum est, falsissimum sit, quod non sine maxima ignorantiæ suspitione de reuulsione per sanguinis missionẽ inter initia faciendã afferunt argumentũ. Fatemur quidem, & inficias ire non possumus, in pestilentia reuulsione vtendũ esse, atqui nõ per sanguinis detractionem, sed aliis plane rationib. duabus, quarum vtiq; prima fit per antidota siue medicamenta quæ venenũ a corde attrahunt ac reuellunt, obtundunt, alterant, vel per corporis meatus sudore expellũt: altera vero: quandoquidẽ constet Medicum in extrudendis noxiis naturã, cuius minister est, modo rectè motus suos instituat, perpetuo sequi debere, hæc vero pestilens venenum a principib. ac nobilib. membris ad
F ignobilia, nempe glandulas, vt plurimum protrudat, & in eis bubonem excitet: per emplastra, & alia medicamenta quæ extrinsecus buboni imposita venenum e corpore trahunt, & naturæ expulsionem iuuant, perficitur. Atq; hinc omnibus tam peritis, quam Imperitis clarissime innotescit, quam crassus, manifestus, atqui pernicioissi-

Abscessus. ἀπόστασις κατ᾽ ἀπόθεσιν.

Desperatis non sunt remedia adhibenda.

Phlegmone vt fit. Calida fluxio.

Pestis.

mus sit error, se bubone pestifero aliqua in corporis parte iam apparente, in eadem A perinde atque in internis phlegmonibus, vena inter initia aperiatur. Nam quum natura iam tota sit in eo, vt venenum e corpore eiiciat, immo magna ex parte etiamnum illud extruserit, tamen tanta est horum asinorum, practicorum dicere volui, ruditas ac stupiditas, vt nihilominus naturæ institutum & actionem impedire atque interturbare, venenum præterea per eam venæ sectionem rursus in corpus ioque venas reuocare, ægrumque haud secus, quam si gladio illum iugularent, interficere non vereantur. O cæcos homines, o insignes carnifices, cur non exoriuntur Catones qui de hac vestra crassissima inscitia condignas sumunt pœnas? Cur non hoc Hippocratis dictum: *Quæ ducere oportet, quo maxime natura vergit, eo per conferentia loca educere conuenit:* expenditis? id enim facile vos vestri erroris commonefaceret. Quum enim B natura vbi vicerit, pestilens venenum perpetuo per bubones & sudores e corpore pellat, quæ vestra est tum cæcitas, tum audacia, ac contumacia, vt illam non imitemini, sed eius actionem pertinaciter, ac citra omnem pudorem per sanguinis missionem impedire non timeatis? Quemadmodum enim in phlegmonibus internis sanguis in corpore redundans, & aliquam in partem præter naturam confluens illisque sese accumulans per venæ sectionem alio, & in contrarium reuellitur & foras educitur: ita quoque virus pestilens quod a natura & medicamento iam expellitur & eiicitur, per sanguinis missionem vestro consilio adhibitam, rursus intro in venas vacuatas reuocatur, & in contrarium trahitur. Accedit, quod hæc ipsa sanguinis detractio eorum etiam medicamentorum quæ buboni imposita sunt actionem, penitus intertur- C bet. Vt enim illa venenum foras trahere & e corpore educere conatur: ita vos per sanguinis detractionem, illud rursus ab eo loco in corpus reuellere studetis. Proinde hinc conspicuum fit, quam impudenter vobis practicorum, vt loqui vobis consuetudo est, nomen arrogetis, quum carnificis potius appellatio vobis competeret, quandoquidem hac venæ sectione ægrotantis vitam, haud secus atque carnifex hominis iugulum, gladio petatis. Ex iis igitur quæ hactenus a nobis dicta sunt, nulli non perspicuum euadit, quod non ideo per sanguinis missionem reuellendum, quod natura extrinsecus bubonem excitauit, sed cōtra potius naturæ impetus a Medico iuuandus, & venenum foras per conuenientia præsidia trahendum, atque e corpore educendum sit. Nec est cur hoc loco nobis denuo insultent, dicentes. Quum vobis licere putetis, vt in peste D cui obstructio coniuncta est, sanguinem mittatis, idem profecto inde vobis, quod nobis accidat, nempe quod per sanguinis missionem venenum rursus intro reuocetis. Respondeo, minime gentium. Nam in obstructione quæ pesti complicatur non statim inter initia, & priusquam antidotus aliqua exhibita fuerit, quod vos perpetuo facitis, sanguinem detrahimus, sed tum, vbi prius antidoti præsidio veneni vis sopita, alterata, & magna ex parte, aut tota fuerit eiecta & excreta, & æger abunde sudauerit. Accedit, quod per sanguinis missionem qua nos vtimur, redundans duntaxat sanguis educatur, a quo velut onere quodam, natura grauata fuit. Leuata igitur hoc pondere natura, vires nequaquam, quemadmodum per vestram venæ sectionem, deiicitur, sed validior redditur. Quod si vero plus æquo sanguinis etiam educatur, ta- E men non est cur venenum a bubone reuelli, & rursus ad interiora trahi queat: quandoquidem ne id fiat, medicamenta buboni imposita, & foras vehementer trahentia idipsum impediant. Quid multis opus est verbis? nihil eorum quæ vestram venæ sectionem sequuntur incommoda, nostram, modo iam dicto adhibitam, sequi possunt, quod vtriusque ratio diuersa sit, vt antea monstratum est. Quare passim vos impingitis, vt nulla plane vobis euadendi reliqua sit via ac ratio. Ceterum vt ad institutum vnde digressi sumus redeamus, indicatio curandi in hoc morbo, quæ sane omnium praua est, & a morbi substantia sumitur, non nisi medicamenta quæ eidem tota substantia aduersantur, primum omnium esse adhibenda abunde insinuat. Vt mirari subeat Andernacum, qui in libello supra citato, pestilentiam nullam habere F curandi indicationem scribere ausus est, quum tamen prima in omnibus curandis morbis indicatio, ab ipso morbo petatur. Inter antidota vero quæ multa & varia sunt, vnice laudatur, id quod *Electuarium de ouo* dicitur, quo olim Maximilianus, optimus & prudentissimus Imperator, vsus est. Hoc cur omnibus propemodum aliis præfetam, fecit

[Margin notes: 1. Apho. — Obiectio. — Responsio. — Electuariū de ouo. Maximilianus Imperator.]

A fecit mirabilis eius affectus, quem sæpe in multis ægrotantibus ostendit, & quod sit paratu facile, & legitima habeat quæ eius compositionem ingrediuntur simplicia: excepta nuce vomica quæ ne hodie quidem satis cognoscitur, & pro qua radix petasitæ indi debet, & radice dictamni albi, pro qua melius est vt *folia veri dictamni*, quæ nunc bene haberi possunt, vsurpentur. Licet & radix illa venenis aduersetur. Datur prædictum electuarium iis qui prouectioris sunt ætatis, pondere drachmæ vnius. Iunioribus autem interdum scrupuli duo sufficiunt. Diluitur autem in stillatitio rosarum, aut intybi, aut scabiosæ vocatæ liquore. Est & huius medicamenti vsus non contemnendus in præseruando, si quotidie ex eo sumatur pondus grani vnius, vel duorum hordeaceorum, aut magnitudine pisi. Plurimum confert etiam huius potionis Potio.
B sumtio, quæ habet: *Theriaces Andromachi, scrupulos duos. Antidoti Mithridatis, scrupulum vnum. Boli armenii præparati, scrupulum dimidium. Liquorum stillatitiorum rosarum, scabiosæ & buglossi, singulorum vnciam vnam.* Quanta vero sit boli armenii in pestilentia abigenda vis & potestas, *libr. 9. De simplici medicamentorum facultate* abunde docet Galenus, qui in magna peste, quæ Romæ grassabatur, quotquot hoc medicamentum biberunt, celeriter sanatos esse scribit. Quare debet huius medicamenti, pestis tempore, maximus esse vsus. Præterea non parum auxilii affert & hic puluis, qui accipit: *Foliorum dictamni veri, radicis tormentillæ nominatæ, radicis pimpinellæ, zedoariæ, gentianæ, radicis betonicæ altilis (quam hodie officinæ corrupta voce tunicam appellant) singulorum vnciã dimidiã. Boli armenii præparati, vnciã vnam. Terræ lemniæ, drachmas tres. Aloes socotrinæ, myr-* Bolus armenius. Puluis optimus.
C *rhæ, singulorum vnciã dimidiã. Croci drachmã vnam. Mastiches, drachmas duas.* Teratur omnia subtilissime, & fiat puluis. De quo ægrotanti detur pondus drachmæ vnius in stillatitio rosarum, aut oxalidis liquore. Plura in præsentia alexiteria haud commemorabimus, quod iis omnium recentiorum, qui de peste aliquid memoriæ prodiderunt, libri referti sint. Infra tamen, vbi de præseruandi ab hoc malo ratione agemus, aliqua prædictis adiiciemus. Sumto igitur aliquo prædictorum medicamentorum, æger, in lectum calefactum, mollibus linteis stratum & adornatum, stragulisque probe tectum & munitum, vt illic quatuor, aut quinque, aut pluribus horis, pro virium ratione, sudet, reclinetur. Quod si vero hac lege ægro sudor non eliciatur, pedibus ægrotantis lateres ad ignem calefacti subiiciendi. Hi namque suo calo- Sudor.
D re promte sudorem mouebunt. Toto autem hoc tempore quo æger sudat, vitice cauendum erit, ne dormiat, edat, aut bibat. A sudore purissimis linteis sudor diligenter abstergendus. Deinde lecto, si lubet, aut potest, æger surgat, aeremque extraneum vitet. Aer autem cubiculi in quo æger decumbit, cum odoratis rebus ac fragrantibus suffimentis quotidie quater aut quinquies emendetur, ac repurgetur. Cubiculum autem præstat mutare: quod vnius cubiculi aer, ex assidua habitatione ægri plurimum vitiatus, emendari facile non possit. Cubiculi autem aer in quod transfertur æger, prius suffimentis corrigatur. Qualia vero hæc esse oporteat, paulo post dicemus. A sudore duabus aut tribus horis, pro viribus, facto iusculum gallinaceum ægrotanti offerendum: idque subinde sæpius fiat. Sensim enim & paulatim reficien- Quid a sudore faciendum. Aeris correctio. Cibus quis do exhibendus.
E dus æger erit. Quapropter illi confert sæpe comedere, at parum admodum. Et qui hac ratione cibantur, ceteris citius conualescent. Carnibus quoque pullorum gallinaceorum cum oxalide, aut limonum succo, aut omphacio coctis huic vti licebit. Æger etiam primo die omnino a somno confabulationibus ministrantium, dehortationibus strepitu, frictione extremorum, aurium, nasi, & pilorum vellicatione, arcendus erit. Ad quod institutum non inutile erit, spongiam acerrimo aceto imbutam naribus admouere. In vehementiori siti, licebit vsurpare hanc potionem, quæ accipit: *Zulapii violacei, vncias tres. Serapii ex acido citrii succo, vnciam vnam & dimidiam. Serapii de intybo satiuo vncias duas. Decocti oxalidis, scabiosæ, & florum buglossi, vncias decem, vel tantundem liquoris eorundem stillatitii.* Commisceantur, & fiat potio. Licebit etiam vt aquæ in Somnus quibus rebus arcendus. Potio.
F qua hordei parum decoctum sit, *succum rosaceum, aut oxalidis, aut limonum, vel omphacium admisceas, & potus vice exhibeas.* Ceterum exhibenda medicamenta, potissimum si vires inualidæ fuerint, quæ cor, aliasque corporis partes in corpore principatum habentes roborant & confortant: quale est quod habet: *sachari violacei, rosacei, buglossacei, singulorum vnciam vnam & dimidiam. Boli armenii præparati, drachmã vnam. Corallorum* Medicamenta roborantia. Antidotus liquida.

Epithema. *rubeorum, scrupulum vnum. Corticum mali citrii, drachmam vnam & dimidiam. Caphuræ scrupulum dimidium. Cum serapio de acido citrii succo, quod satis est,* fiat antidotus liquida. Cordis etiam regioni, maxime vbi iuxta thoracem adhuc lubesse æstum senserit æger, epithema hoc imponendum, quod habet: *Liquoris stillatitii rosarum, buglossi, oxalidis, singulorum uncias quatuor. Specierum antidoti e gemmis, drachmam vnam. Ligni aloes, santalorum rubeorum, corticum mali citrii in puluerem redactorum, ossis cordis ceruini, singulorum scrupulum dimidium. Croci, grana sex. Commixtis omnibus fingatur epithema.* Animaduertendum tamen, vt epithemata non nisi calefacta adhibeantur. Postquam autem refrigerantur, statim sunt remouenda: tum enim meatus constringunt, ægro rantique molestiam haud A

Sacculus. exiguam afferunt. Quocirca sacculis præstat vti, cordialibus nominatis, qualis est qui accipit: *Florum rosarum rubearum, nymphea, violarum, singul. drach. duas. Santalorum omnium, coralli albi & rubei, spodii, margaritarum sing. drach. tres. Cinnamomi, charyophyllorum, ossis cordis ceruini, ligni aloes, corticum citrii mali, croci, singulorum scrupulum vnum. Seminis oxalidis, scrup. duos. Caphuræ, grana quatuor.* His omnibus tritis in puluerem, formentur sacculi B

Localia. duo quadrati e serico, & alternis vicibus calefacti applicentur. Porro vnice studendum etiam erit, vt venenati humores ad locum vnde bubones emerserunt, appositis cucurbitulis, aut medicamentis aliis trahendi vim obtinentibus alliciantur: quale est

Emplastrũ. hoc quod accipit: *Ficuum pinguium numero sex. Vuarum passarum, vnc. dimidiam. Salis fossilis, drach. duas. Mellis, vnc. vnam. Cum oleo chamæmelino ad emplastri formam reducantur, quod calefactum buboni imponatur.* Aut eiusmodi, quod plurimum ab omnibus commendatur.

Aliud. Accipe cepis, quæ maxima est, eiusque capite amputato, totam perforato, & Andromachi theriaca comple, adiectis rutæ vel saluiæ succis. Quo quidem peracto, foramen, quod in capite cepæ est luto obturetur, & cepa igni admota torreatur. Vbi satis tosta videbitur, cortices eius auferantur, & subinde in mortario contundatur, donec C

Error Gentilis & Valesci. emplastri consistentiam nacta videatur, ac buboni imponatur. Nec est, quod te Gentilis, Valesci, & nonnullorum aliorum auctoritas moueat, cur minus theriacam bubonibus imponas. Neque enim, vt illi toto cœlo errantes putauerunt, a se topulsando theriaca, aliudve huic simile alexiterium medicamentum, agit: sed potius ad se trahendo, *vt supra libro primo capite De conuulsione, ex Galeni monumentis abunde monstrauimus.*

Aliud emplastrum suppuratorium. Valet etiam hoc emplastrum, quod ad suppurationem bubonis plurimum conducit. Habet *farinæ fœnograeci, seminis lini, florum chamameli, singul. vnc. dimidiam. Radicis althea, liliorum alborum, singul. drach. dimidiam. Ficus sex numero. Foliorum dictamni veri drahmas tres. Radicis phu, drachmas duas. Seminis sinapi, drachmam vnam & dimidiam. Fimi columbini, vnc. dimidiam. Oleorum chamamelini, liliacei, singulorum vnciam vnam & dimidiam.* D

Aliud. Redigantur in formam emplastri, aut pultis consistentiam. Laudatur & hoc quod accipit: *Emplastri diachylon simplicis, vncias duas. Ammoniaci, galbani, singulorum vnciam vnam. Contusis omnibus, ad emplastri consistentiam redigantur.* Ceterum si prædictis admoris bubo sua sponte non rumpatur, imponendus subinde fimus anserinus in oleo vulgari, aut chamæmelino dissolutus. Hæc de curatione eorum qui pestilentia corre-

A pestilentia præseruatio. pti sunt, dixisse satis sit. Nunc quo pacto aliquis se a pestilentia, quæ certum quendam infestat locum, præseruare, ac munire debeat, breuiter quoque exponemus. Quum vero initio huius demonstrauerimus, pestilentiam non fieri nisi ex pestilentis ac putridi aeris inspiratione, satis constat, nullum esse fuga ipsa præsentius remedium. E

Fuga optimum remedium. Neque enim vlla alia aeris pestilentis euitandi ratio est, quod inuitis etiam nobis hauriendus sit aer, nisi in locum aliquem vbi minime vitiosus est aer, sed optimus plane concesserimus. Quod eo citius magisque faciendum erit, quo malum ipsum contagioni magis est obnoxium, quemadmodum certe quotidiana experientia abunde restatur. Fugiendum etiam longius, in eum nimirum locum, vbi, vt comprehensum est, aer adhuc purus omnique vitio destitutus esse deprehenditur. Nec ab eo loco nisi tardissime est redeundum domum. Hinc non temere vulgo dici solet, pestilentiæ tempore plus opis & auxilii præstare tria hæc aduerbia, cito, longe, & tarde, quam tres, optime etiam instructas medicas officinas. Quare quibus commode per officia licet, ii nulla ratione se induci patiantur, vt in aere pestilente morentur. Quod nisi fecerint, se præsenti mortis periculo temere exponent. *Nã,* vt Gal. ēt *in li. De theriaca ad Pisonẽ* attestatur: *pestis tanquã & ipsa exsistat quadã belua, haud paucos interim, verũ ciuitates quo-* F

que

A *que totas depascens, male conficit. Quippe praua quadam aeris ad corruptionem prompta mutatio efficitur: & homines quum respirationis necessitate periculum euitare nequeant, ipsum aerem, veluti venenum quoddam ad se per os attrahunt.* Quamobrem etiam, ait, *Hippocratem illum multis modis admirandum, laudo, qui luem illam ex Aethiopia Graecos inuadentem non aliter curauit, quam aeris mutatione, alteratione que ne talis amplius inspiraretur. Quum igitur ignem per totam. Athenarum vrbem incendi iussisset, non simplicem lignorum materiam, verum serta floresque suauissimos alimentum ipsius esse consuluit, vnguentaque pinguissima & odorifera ipsis superfundi, vt aerem purum hoc modo redditum, homines in mali subsidium inspirarent.* Haec ille. Quem locum Galeni ideo recitaui, vt perspicue hinc omnes intelligerent, loci mutationem & alterationem praestantissimorum Medicorum omnium

B testimonio inter remedia pestilentiae primum obtinere locum. Sed non later, esse quosdam hoc tempore morosos sane homines, & plane Stoicos, qui clamitent, piis & Christianis hac in parte non esse Medicorum consiliis obtemperandum. Quippe Christianorum esse vt mortem non metuant quidem, tantum abest vt illis fugere liceat. Belli mehercules homines, qui hoc a nobis exigunt, quod nemo sanctorum, imo ne Christus ipse, quem exhorruisse mortem sacrae testantur literae, praestare potuit. Et quod exhorruerint, nihil mirum quidem, quum omnibus a Deo sit insitum, vt vitam tueantur, mortem fugiant. Hinc D. Paulus *ad Ephes. 4.* scriptum reliquit: *Nemo vnquam suam ipsius carnem odeo habuit, imo eam potius nutrit, ac fouet.* Exhorruisse autem, imo declinasse mortem sanctos, multis scripturae exemplis ostenditur. *Aduersus quosdam morosos theologos*

C Abraham metu mortis, Saram vxorem suam appellare sororem voluit, *Genesi 20.* Iacob mortem exhortens, Esau fratrem fugit in Mesopotamiam. Dauid vitam seruare cupiens, Saulem & Absalonem filium fugit. Elias propheta audacissimus, post occisos prophetas Baal, minis Isebelis reginae territus, in desertum fugit. Moses quum quaereretur a rege Aegyptiorum, fuga in Midiam sibi vitaeque suae consuluit. Verum dicent hoc loco morosi illi, exempla nunc producta non docent, mortem quam pestilentia affert, sed eam, quae persecutiones sequitur, fugiendam esse. Quibus vicissim respondeo, *mortem esse mortem, e quacunque caussa ortam.* Deus inter cetera supplicia famem etiam, vt quae mortem affert, numerat: quam si fugere licet, cur non etiam pestilentiam? Famē autem fugisse Abrahamum, Isaacum, & Iacobum, notius est, quam

D vt longius a me demonstrari debeat. Quod si nulla supplicia diuinitus inflicta fugere licebit, certe Turcam, aliosque tyrannos, quos tamen flagella Dei esse constat, persequentes nemo Christianus fugere debet. Peccant igitur, qui oppida & pagos his aduentantibus deserunt. Pari ratione domo aliqua conflagrante nemo excurret, nemo etiam ad sopiendum incendium accurret: nam & ignem inter supplicia a Deo immissa numerandum esse, nemo inficias ibit. Incident praeterea vndas, nunquam natione sibi consulet, sed aquam veluti Dei supplicium sibi adimere vitam aequo patietur animo. Parte denique aliqua corporis vulnerata, aut fracto osse, nemo Christianus chirurgi operam requiret: Dei enim supplicium perferet. Nemo frigora, vtpote Dei supplicia, arcebit vestibus, & id genus aliis rebus ad ea propulsanda necessariis vtetur.

E Quid multa? nemo Christianus vllo remedii genere aduersus vllum morbum hac ratione vti audebit, quod nullum sit genus morbi inter supplicia a Deo immissa non connumerandum. Non debere itaque mortem metuere pios, ita intelligendum erit, non debere illos metu mortis despōdere animum, nō debere etiam vt deuitent mortem non concessis mediis vitatque peccare: in summa, in morte non debent desperare. Sed exstāt ea de re doctissimorum nostri aeui theologorum Lutheri & Brentii libelli, in quibus Stoicorum illorum somnia pulchre refutantur: quorum ego hac in re iudicia pluris facio, quam centum aliorum. Quid multa? fugere mortem nemo potest, quandoquidem mori omnibus statutum sit. Pestem tamen fugere, vtpote alios cōtagiosos morbos, elephantiā, morbum gallicū, & id genus alios licet. Quare hanc aliasque *Pii quomodo mortem non metuere debeant*

F illorū obiectiones missas facio, & ad institutū reuertor. Si vero certis ac iustis de caussis, vt fugias, tibi haud licuerit, tum prima cura sit, vt domus, in qua tibi cōmorandū est omni foetore careat, & a sordib. atque spurcitia sit aliena. Fenestrae eiusdem clausae sint, dieb. potissimū nebulosis ac pluuiosis, ne pestilēs aer ingrediatur. Quod si tamē aperire vis, cura vt sint versus orientē aut septentrionem constitutae, idque fiat a sole iam ali-

Epithema. *rubeorum, scrupulum unum. Corticum mali citrii, drachmam unam & dimidiam. Caphuræ scrupulum dimidium. Cum serapio de acido citri succo, quod satis est,* fiat antidotus liquida. Cordis etiam regioni, maxime ubi iuxta thoracem adhuc lubesse æstum senserit æger, epithema hoc imponendum, quod habet: *Liquoris stillaticii rosarum, buglossi, oxalidis, singulorum uncias quatuor. Specierum antidoti e gemmis, drachmam unam. Ligni aloes, santalorum rubeorum, corticum mali citrii in pulverem redactorum, ossis cordis cervini, singulorum scrupulum dimidium. Croci, grana sex. Commixtis omnibus fingatur epithema.* Animaduertendum tamen, ut epithemata non nisi calefacta adhibeantur. Postquam autem refrigerantur, statim sunt remouenda: tum enim meatus constringunt, ægro tantique molestiam haud

Sacculus. exiguam afferunt. Quocirca sacculis præstat uti, cordialibus nominatis, qualis est qui accipit: *Florum rosarum rubearum, nymphea, violarum, singul. drach. duas. Santalorum omnium, corallii albi & rubei, spodii, margaritarum sing. drach. tres. Cinnamomi, charyophyllorum, ossis cordis ceruini, ligni aloes, corticum citrii mali, croci, singulorum scrupulum unum. Seminis oxalidis, scrup. duos. Caphuræ, grana quatuor.* His omnibus tritis in puluerem, formentur sacculi B

Localia. duo quadrati e serico, & alternis vicibus calefacti applicentur. Porro vnice studendum etiam erit, vt venenati humores ad locum vnde bubones emerserunt, appositis cucurbitulis, aut medicamentis aliis trahendi vim obtinentibus alliciantur: quale est

Emplastrū. hoc quod accipit: *Ficuum pinguium numero sex. Vuarum passarum, unc. dimidiam. Salis fossilis, drach. duas. Mellis, unc. unam. Cum oleo chamæmelino ad emplastri formam reducantur, quod ca-*

Aliud. *lefactum buboni imponatur.* Aut eiusmodi, quod plurimum ab omnibus commendatur. Accipe cepis, quæ maxima est, eiusque capite amputato, totam perforato, & Andromachi theriaca comple, adiectis rutæ vel saluiæ succis. Quo quidem peracto, foramen, quod in capite cepæ est luto obturetur, & cepa igni admota torreatur. Vbi satis rosta videbitur, cortices eius auferantur, & subinde in mortario contundatur, donec C

Error Gentilis & Valesci. emplastri consistentiam nacta videatur, ac buboni imponatur. Nec est, quod te Gentilis, Valesci, & nonnullorum aliorum auctoritas moueat, cur minus theriacam bubonibus imponas. Neque enim, vt illi toto cœlo errantes putauerunt, a se propulsando theriaca, aliudve huic simile alexiterium medicamentum, agit: sed potius ad se trahendo, *vt supra libro primo capite De conuulsione, ex Galeni monumentis abunde monstrauimus.*

Aliud emplastrum suppuratorium. Valet etiam hoc emplastrum, quod ad suppurationem bubonis plurimum conducit. Habet *farina fænograeci, seminis lini, florum chamameli, singul. unc. dimidiam. Radicis althea, liliorum alborum, singul. drach. dimidiam. Ficus sex numero. Foliorum dictamni veri drachmas tres. Radicis phu, drachmas duas. Seminis sinapi, drachmam unam & dimidiam. Fimi columbini, unc. dimidiam. Oleorum chamamelini, liliacei, singulorum unciam unam & dimidiam.* D

Aliud. Redigantur in formam emplastri, aut pultis consistentiam. Laudatur & hoc quod accipit: *Emplastri diachylon simplicis, uncias duas. Ammoniaci, galbani, singulorum unciam unam. Contusis omnibus, ad emplastri consistentiam redigantur.* Ceterum si prædictis admotis bubo sua sponte non rumpatur, imponendus subinde fimus anserinus in oleo vulgari, aut chamæmelino dissolutus. Hæc de curatione eorum qui pestilentia correpti sunt, dixisse satis sit.

A pestilentia præseruatio. Nunc quo pacto aliquis se a pestilentia, quæ certum quendam infestat locum, præseruare, ac munire debeat, breuiter quoque exponemus. E Quum vero initio huius demonstrauerimus, pestilentiam non fieri nisi ex pestilentis ac putridi aeris inspiratione, satis constat, nullum esse fuga ipsa præsentius remedium.

Fuga optimum remedium. Neque enim vlla alia aeris pestilentis euitandi ratio est, quod inuitis etiam nobis hauriendus sit aer, nisi in locum aliquem vbi minime vitiosus est aer, sed optimus plane concesserimus. Quod eo citius magisque faciendum erit, quo malum ipsum contagioni magis est obnoxium, quemadmodum certe quotidiana experientia abunde testatur. Fugiendum etiam longius, in eum nimirum locum, vbi, vt comprehensum est, aer adhuc purus omnique vitio destitutus esse deprehenditur. Nec ab eo loco nisi tardissime est redeundum domum. Hinc non temere vulgo dici solet, pestilentiæ tempore plus opis & auxilii præstare tria hæc aduerbia, cito, longe, & tarde, quam tres, optime etiam instructas medicas officinas. Quare quibus commode per officia licet, ii nulla ratione se induci patiantur, vt in aere pestilente morentur. Quod nisi fecerint, se præsenti mortis periculo temere exponent. *Nā*, vt Gal. et *in li. De theriaca ad Pisonē* attestatur, *pestis tanquā & ipsa exsistat quadā belua, haud paucos interim, verū ciuitates quo-* F

que

A *que totas depascens, male conficit. Quippe praua quadam aeris ad corruptionem promta muta-
tio efficitur: & homines quum respirationis necessitate periculum euitare nequeant, ipsum aerem,
veluti venenum quoddam ad se per os attrahunt.* Quamobrem etiam, ait, *Hippocratem illum
multis modis admirandum, laudo, qui luem illam ex Aethiopia Græcos inuadentem non aliter
curauit, quam aeris mutatione, alteratione que ne talis amplius inspiraretur. Quum igitur i-
gnem per totam Athenarum vrbem incendi iussisset, non simplicem lignorum materiam, ve-
rum serta floresque suauissimos alimentum ipsius esse consuluit, vnguentaque pinguissima & odo-
rifera ipsis superfundi, vt aerem purum hoc modo redditum, homines in mali subsidium inspira-
rent.* Hæc ille. Quem locum Galeni ideo recitaui, vt perspicue hinc omnes intelli-
gerent, loci mutationem & alterationem præstantissimorum Medicorum omnium
B testimonio inter remedia pestilentiæ primum obtinere locum. Sed non latet,
esse quosdam hoc tempore morosos sane homines, & plane Stoicos, qui clamitent,
piis & Christianis hac in parte non esse Medicorum consiliis obtemperandum. Quip-
pe Christianorum esse vt mortem non metuant quidem, tantum abest vt illis fuge-
re liceat. Belli mehercules homines, qui hoc a nobis exigunt, quod nemo sancto-
rum, imo ne Christus ipse, quem exhorruisse mortem sacræ testantur literæ, præstare
potuit. Et quod exhorruerint, nihil mirum quidem, quum omnibus a Deo sit in-
situm, vt vitam tueantur, mortem fugiant. Hinc D. Paulus *ad Ephes. 4.* scriptum re-
liquit: *Nemo vnquam suam ipsius carnem odeo habuit, imo eam potius nutrit, ac fouet.* Exhor-
ruisse autem, imo declinasse mortem sanctos, multis scripturæ exemplis ostenditur.

Aduersus quosdam morosos theologos

C Abraham metu mortis, Saram vxorem suam appellare sororem voluit, *Genesi: 20.*
Iacob mortem exhorrens, Esau fratrem fugit in Mesopotamiam. Dauid vitam ser-
uare cupiens, Saulem & Absalonem filium fugit. Elias propheta audacissimus, post
occisos prophetas Baal, minis Isebelis reginæ territus, in desertum fugit. Moses quũ
quæreretur a rege Aegyptiorum, fuga in Midiam sibi vitæque suæ consuluit. Verum
dicent hoc loco morosi illi, exempla nunc producta non docent, mortem quam pe-
stilentia affert, sed eam, quæ persecutiones sequitur, fugiendam esse. Quibus vicissim
respondeo, *mortem esse mortem, e quacunque caussa ortam.* Deus inter cetera supplicia fa-
mem etiam, vt quæ mortem affert, numerat: quam si fugere licet, cur non etiam pe-
stilentiam? Famẽ autem fugisse Abrahamum, Isaacum, & Iacobum, notius est, quam
D vt longius a me demonstrari debeat. Quod si nulla supplicia diuinitus inflicta fugere
licebit, certe Turcam, aliosque tyrannos, quos tamen flagella Dei esse constat, perse-
quentes nemo Christianus fugere debet. Peccant igitur, qui oppida & pagos his ad-
uentantibus deserunt. Pari ratione domo aliqua conflagrante nemo excurret, nemo
etiam ad sopiendum incendium accurret: nam & ignem inter supplicia a Deo immis-
sa numerandum esse, nemo inficias ibit. Incident præterea vndas, nunquam natione
sibi consulet, sed aquam veluti Dei supplicium sibi adimere vitam æquo patietur ani-
mo. Parte denique aliqua corporis vulnerata, aut fracto osse, nemo Christianus
chirurgi operam requiret: Dei enim supplicium perferet. Nemo frigora, vtpote Dei
supplicia, arcebit vestibus, & id genus aliis rebus ad ea propulsanda necessariis vtetur.
E Quid multa? nemo Christianus vllo remedii genere aduersus vllum morbum hac
ratione vti audebit, quod nullum sit genus morbi inter supplicia a Deo immissa non
connumerandum. Non debere itaq; mortem metuere pios, ita intelligendum erit,
non debere illos metu mortis despõdere animum, nõ debere etiam vt deuitent mor-
tem non concessis mediis vitatq; peccare: in summa, in morte non debent desperare.
Sed exstãt ea de re doctissimorum nostri æui theologorum Lutheri & Brentii libelli,
in quibus Stoicorum illorum somnia pulchre refutantur: quorum ego hac in re iudi-
cia pluris facio, quam centum aliorum. Quid multa? fugere mortem nemo potest,
quandoquidem mori omnibus statutum sit. Pestem tamen fugere, vtpote alios cõta-
giosos morbos, elephantiã, morbum gallicũ, & id genus alios licet. Quare hanc aliasq;

Pii quomodo mortem non metuẽre debeant.

F illorũ obiectiones missas facio, & ad institutũ reuertor. Si vero certis ac iustis de caus-
sis, vt fugias, tibi haud licuerit, tum prima cura sit, vt domus, in qua tibi cõmorandũ est
omni fœtore careat, & a sordib. atq; spurcitia sit aliena. Fenestræ eiusdem clausæ sint,
dieb. potissimũ nebulosis ac pluuiosis, ne pestilẽs aer ingrediatur. Quod si tamẽ aperi-
re vis, cura vt sint versus orientẽ aut septentrionem constitutæ, idq; fiat a sole iam ali-

quot horis orto. Raro, & non nisi caelo sereno; in publicum prodeundum: neque id A
etiam, nisi prius sumta antidoto, quæ a contagione conseruare valeat. In ædibus quotidie succendendus ignis e lignis quercinis, iunipetinis, tamaricis, lauri, aut similibus, quo aer in iis vitiatus corrigatur, purgeturque. Quippe miram esse ignis vim ad aeris putredinem emendandam, Hippocratis exemplo, quod paulo supra produximus, abunde docemur. Suffimenta Viuis etiam carbonibus sequens puluis crebro inspergatur, qui habet: *Rosmarini, manipulum dimidium. Saluia, betonica, absinthii, maiorana, origani, singulorum Manipulum vnum.* Terantur omnia subtilissime, & fiat puluis. Vel ille, qui accipit: *Baccarum iuniperi, vnciam vnam. Myrrha, drachmas tres. Thuris, masliches, singulorum drachmas tres & dimidiam. Radicis garyophyllata, seu benedicta vulgo vocata, drachmam vnam. Ruta, vnciam dimidiam. Corticum cupressi, drachmam vnam* B
& dimidiam. Radicis angelica satiua, lauandula, singulorum drachmas duas. Tritis omnibus fiat puluis. Pauperes ligna iuniperina fissa, aut baccas ipsas carbonibus ignitis imponant. Ditiores ligno aloes, aut puluere galliæ moschatæ, garyophyllorum, & similium vtantur. Dum in publicum prodire necessitas cogit, hanc aut similem odoratam pilam secum circumferant, quæ habet: Pila odorata. *Ladani, drachmas tres. Styracis calamitis, drachmas duas. Cinnamomi, maceris garyophyllorum, nucis moschata, singulorum drachmam vnam. Ligni aloes, scrupulum vnum. Spicanardi, scrupulum dimidium. Myrrha, masliches, thuris, singulorum drachmam dimidiam. Moschi, ambaris, singulorum grana tria. Trita & cribrata stacte, stillaticio maiorana liquore sufficientibus madefiant, & excipiantur, fingaturque pila odorata, pomum hodie vocant.* Æstatis tempore aer frigidis rebus depuretur, floribus ni- C
mirum rosarum, violarum, nymphex, pampinis, foliis salicis, & id genus aliis. Pauimentum etiam stillaticio rosarum liquore, item *oxalidis*, similibus irroretur, aut aqua frigida cui aliquid aceti commixtum sit. Iuuat etiam odorare *rosas, acetum, caphuram santala, & eius generis alia.* Vel hanc pilam, quæ accipit: Pila alia odorata. *Ladani, vnciam dimidiam. Styracis calamitis, drachmas tres. Florum nymphea, rosarum, violarum, singulorum drachmam vnam. Corticis mali citrii, drachmam vnam & dimidiam. Santalorum omnium e singulis, drachmam dimidiam. Maceris, cinnamomi, singulorum scrupulum vnum. Masliches, drach. vnã. Papaueris candidi, succi semperuiui, scru. dimid. Ambaris, moschi sing. grana duo.* Trita excipiantur Victus ratio stacte, liquore stillaticio rosarum, fiatque pila odorata. Ceterum quum Galenus *libr. 1. differ. febr. cap. 4.* vnam & primam quidem eorum, qui a pestilentia tuti esse cupiunt, cu- D
ram fore tradat, vt corpus quam maxime superuacuis atque excrementis vacet, & optimo spiret, nihil certe æque, fugiendum erit, ac nimia cibi & potus ingestio ingurgitatiove. Cibis igitur in vniuersum facilis concoctionis, & bonum procreantibus sanguinem, ac putrefactioni minime obnoxiis vtendum. Qui quales particulatim sint, ex Galeni libris *De alimen. facult.* & cibis boni & mali succi discendum erit. Quare de singulis seorsim hoc loco disserere, superuacaneum esse iudico. Semper quoq; cibis, quibus hoc tempore vescimur, aliquid aceti admiscendum erit, aut *acidus alius quispiam succus, omphacium nimirum, aut citrii mali, aut limonum, arantiorumque vocatorum succus.* Æstatis tempore oleribus vtendum, *buglosso, intybis, oxalide, & lactuca. Hyeme saluia, petroselino, apio, maiorana, melissophyllo, & hyssopo.* Fructibus omnibus abstinendum, nisi a- E
cidi fuerint: vt sunt *mala punica, citria, limones, arantia, & iis similia, quibus vti expedit.* Potus sit vinum tenue & aquosum. Caueat sibi quisque a meracioris potu, & musto. Quid multa? tota victus ratio sit refrigerans & desiccans. Exercitio itaque non vtendum, ni- Exercitium si mediocri, Galeno etiam *libr. 1. De differ. febr. capite 5. teste*: & in loco temperato, atque aere prius per medicamenta ac suffimenta purificato & emendato. Cauendæ igitur Choreæ publicæ cauendæ. choreæ publicæ, item cursus, saltationes, & quicquid est eius generis exercitii quod crebram aeris inspirationem requirit. Quapropter hac etiam de caussa pestilenti tẽpore choreas magistratus, publico edicto proposito, vetare debet. Quippe experientia ipsa satis docet, multos dum choreas agerent infectos hac lue, mortem oppetiisse. Somnus, vigilia, vt omnia alia, sint moderata. Dormiendum vero in cubiculo bene F
obturato ac clauso, ne scilicet pestilens aer ingrediatur, cuius subinde aer suffitu aliquo mane & vesperi purificetur ac corrigatur. Linteis vtendum puris ac mundis, & aliquandiu cum rebus odoriferis repositis. A somno vbi experrectus fueris, prima hęc Excretiõ. cura sit, vt corpus a superuacuis exoneres. Vnicę vero cauendum tibi erit, ne aluũ vllo

tem-

A tempore adstrictam habeas. Proinde si sua sponte quotidie non deiecerit, catapotiis Rufi vocatis, aut molli clysteri, aut glandibus in hoc paratis irritabis. Corpore a redundantiis tum per aluum, tum vesicam repurgato, medicamentum aliquod sumendum, quod a pestilentiae contagione munire potest, qualia multa paulo post commemorabimus. Et si propter occupationes necessarias in publicum prodeundum erit, *zedoariã, aut angelica, aut pimpinellæ radicem* commanducabis, aut *rutam* odorabis: mirifice enim huius odor pestilenti auræ aduersatur. Coitus, immoderatus præsertim, vn ce fugiendus: A coitu sese quisque ab aere publico & infecto contineat. Balnea, publica potissimum, in vniuersum, veluti præsentissima venena, detestanda, quod nimirum apertis horum calore corporis meatibus, aer pestilens promtissime sese in pro- Rutæ odor pestilenti auræ aduersatur. Venus. Balnea.

B funda corporis recipiat. Qui priuato balneo vti volunt, ii sese ab egressu eiusdem ab aere vitiato diligentissime muniant. Consultius tamen est vt frictionibus domi, & in aere emendato vtamur, quam balneis. Caput tamen lixiuio, cui *asarum, maiorana, lauendula, rosmarinus, betonica, saluia, chamæmelum*, & id *genus alia incocta sint*, singulis septimanis lauandum. Ceterum iuuenibus, & qui sanguine abundant, pestilente tempore appetente venæ sectione vtendum erit. Neque semel tantum, modo nihil aliud impediat, sed iterum atque iterum sanguinem educere interdum illis maximum ad tuendam sanitatem, & vt a peste præseruentur, momentum affert, quod corporis habitum nonnihil refrigeret, & ad commoderationem caloris ducat. Purgandum quoque re ipsa poscente, corpus medicamentis purgatoriis nominatis, idque vere præser- Venæ sectio. Purgatio.

C tim & autumno, *iuxta Hippocratis sententiam*. Qualis vero esse debeant, e præcedentibus libris cuiuis patet. Nos enim hic capita tantum istarum rerum attingimus. Quod ad animi perturbationes attinet, *tristitia, ira, odium, timor, grauiores curæ*, & quicquid est cogitationum seueriorum, fugienda omnia. Gaudio & hilaritate mediocribus vtendum. Nunc reliquum est, vt præter sanguinis missionem & purgationem, ad alia medicamenta, quæ ab hac lue tueri ac immunes conseruare possunt, progrediamur. Inter quæ sane primum locum obtinent catapotia Rufi nominata, vel pestilentialia, vel communia, quæ habent: Aloes iecorariæ partes duas, croci orientalis, myrrhæ, vtriusque partem vnam. Cum vino albo, aut cum stillatitio scabiosæ liquore fingantur catapotia. De quibus quotidie sumatur scrupulum vnum, plus aut minus pro ætatis Animi perturbationes. Præseruantia vocata medicamenta. Catapotia Rufi.

D & virium ratione. Quanquam autem hanc compositionem omnes hodie officinæ *pilulas Rufi* nominant, tamen ab ea quam olim Rufus memoriæ prodidit, differt, atque alia est. Quippe Rufi compositio crocum non habet, sed pro eo potius guttam ammoniacam recipit. Præterea ea quam Rufus composuit, potio est, non catapotium, *vt satis liquet ex libro secundo capite 35. Pauli Æginetæ*, ibidem enim hanc describit. Ceterum catapotia quibus vulgo vtuntur officinæ, propter aloen & myrrham, vtpote quæ putrefactioni plurimum aduersantur, miram quandam aduersus pestiferæ luis contagionem efficaciam habere constat, ideoque minime contemnenda sunt. Licebit autem & sequentibus vti pilulis, quæ accipiunt: *Aloes iecorariæ, drachmas tres. Myrrhæ, drach. vnam & dimidiam. Agarici præparati drach. vnam. Croci orientalis, drach. dimidiam. Boli* Cõpositio Rufi. Pilulæ.

E *armenii præparati scrup. vnum. Seminis mali citrii, scrupulos duos. Mastiches, scrupul. dimidium. Radicis pimpinellæ, drachmam dimidiam. Cum stillatitio rosarum liquore fiant ex drachma vna pilulæ tredecim.* De quibus vna, vel duæ sumendæ. Potest etiam vsus esse illius medicamenti, quod officinæ *Electuarium de nucibus* appellant. Accipit *iuglandinum numero viginti. Ficuum pinguium numero quindecim. Rutæ, manipulos duos. Absinthii, parthenii, cotulam fœtidam vocant, scabiosæ, singulorum manipulum vnum. Radicis aristolochiæ longæ, vnciam dimidiam. Radicis aristolochiæ rotundæ vulgaris, vnc. vnam & dimidiam. Radicum tormentillæ, petasitis pimpinellæ, dictamni vulgaris, sing. vnc. duas. Foliorum dictamni veri, manipul. vnum. Baccarum lauri, drach. tres. Cornu cerui vsti, drach. duas & dimidiam. Maceris, myrrhæ, boli armenii, terræ lemniæ veræ sing. drach. tres. Salis marini, drach. vnam & dimidiam. Florum buglossi manipulum vnum. Corticum mali citrii, vnciam dimidiam.* Contusa ac trita omnia accipiantur, Electuariũ de nucibus appellatum.

F vnciis duabus mellis despumati, fiatq; medicamentum liquidum, in modũ ecligmatis. Valet quoque plurimum is puluis, qui habet: *Foliorum dictamni veri, vnciã dimidiam. Radicum zedoariæ, betonicæ altilis, pimpinellæ, tormentillæ sing. drach. dimidiam. Corticum citrii mali, drach. tres. Terræ lemniæ, drachmas sex. Boli armenii, vnciam vnam. Myrrhæ selectæ, aloes ie-* Puluis.

coraria, singulorum unciam dimidiam. Croci, drachmam dimidiam. Mastiches, drach. vnam & A
dimidiam. Radicis glycyrrhizæ, drachmam vnam. Scabiosæ, oxalidis, singulorum drachmas tres.
Santalorum purpureorum, drachmam vnam. Ramentorum eboris, antheræ, sing. drach. dimid. Ossis
cordis ceruini, coralliorum rubeorum, singulorum scrupul. duos. Caphuræ, grana tria. Tritis omnibus
in pollinem, fiat poluis. Si lubet, ex iis conficies orbiculos, aut morsulos cum sacharo, &
liquoribus stillaticiis rosarum & scabiosæ, & de iis quotidie drachmæ vnius pondus
exhibebis, plus aut minus, pro ætate & viribus. Commendatur quoque vnice bolus
Bolus armenius. armenius cum aceto sumtus, *vt supra est commemoratum*. Item *theriaca*, *mithridatis antidotus*, & id genus alia, quorum passim est copia apud eos qui de hac lue aliquid memoriæ prodiderunt. Nos hic finem dicendi de hoc genere vitii facimus. Extant enim cõ-
plurium doctorum virorum in Italia, Gallia, & Germania non pauci de pestilentia B
commentarii, vnde varia remedia excerpere omnibus licebit.

LEONHARTI FVCHSII DE MEDENDIS TVMORIBVS PRÆTER NATVRAM,

Liber V.

De phlegmone. CAP. I.

Inflammatio φλεγμονή. bifariam sumitur. Generatim

QVAM latini aliqui, licet parum proprie *inflammationem*, Græci φλεγμονὴν
nominant. Vox autem φλεγμονὴ illis bifariam sumitur. Generatim, pro omni
calido & dolorifico, cum feruore, tumore: vt plane rum idẽ quod φλέγμανσις,
hoc est *efferuescentia*, ac *inflammatio* significet. Sic sane herpetes, erysipelata C
& carbunculi, phlegmones dicuntur, qua in significatione ab Hippocrate & aliis veterib. vox est vsurpata.

Proprie. Proprie autem phlegmone, est tumor ex sanguine copioso in
locum aliquem præter naturam confluente factus, supra feruorem efferuescentiāve
rubens, dolens, durus, & tactu renitens. Quod copiosius tradit Galenus *libr. 13. Ther.
meth. ab initio statim*. Nos hoc loco de phlegmone, quæ proprie sic appellatur, & in externis partibus oboritur (nam de internarum partium phlegmonib. superiorib. libris
actum est) disseremus.

Caussa. Fit hæc ipsa a sanguine bono, & crassitie mediocri, qui in particulam aliquam vniuersim influit, atque propter copiam impactus inhæret: id quod
propter vulnera, fracturas, contusiones, luxationes, vlcera, & id genus alia quæ dolorem cõcitare, & fluxionem accersere possunt, euenit. D

Signa. Phlegmone in particula aliqua
orta, vehemens dolor vrget, nisi eiusmodi sit quæ sensum omnino difficilem habuerit: pulsus in profundo molestus accidit, tendiq; prorsus ac frangi particula apparet, &
vehementem calorem persentit, vt quasi comburi videatur, vnde & refrigerari desiderat. Talisq; rubor per summa viget, qualis ex balneis aduenit, aut ex igne, aut quouis
alio modo calefactis. Renixus partis tangenti eam, pro tensionis modo. Quæ singula
fusius loco *iam citato, & libro primo ad Glauconem capite 1.* Galenus prosequitur.

Curatio. Quum
itaque phlegmone particulam quampiam, sine manifesta potissimum caussa præcedẽte, obsederit, principio totum corpus euacuare oportet, præsertim vbi hoc sanguine plenum fuerit, & valida vis laborantis, tempusque anni, regio, ætas & id genus alia
nõ impedierint. E

Venæ sectio. Quod si itaque in inferiore aliqua parte, verbi gratia genu, phlegmone constiterit, tum sanguinis euacuatio ex superioribus partibus facienda. Incidere
itaque oportet in gibbero venam aut interiorem, aut mediam: nisi alterum crus malis scarificare, aut in eo venam pertundere. Si vero aliqua pars superior patitur phlegmonem, per inferiora sanguis est educendus. Semper enim fluxionis motum ad contrarium trahere expedit. Debet tamen reuulsio fieri secundum rectitudinem, *Galeno
in libro De curandi ratione per sanguinis missionem teste*.

Localia. Post venæ sectionem, partem phlegmone laborantem perfundere ac illinere oportet medicamentis, quæ id quod influit repellere sint idonea: & quod iam in male affectam partem se recepit, vacuare
queant, quæque robur iis quæ laborant partibus addant. Qualia vero sint medicamenta quæ idipsum præstent, in superioribus libris sæpe a nobis expositum est. Gale- F
nus quidem mirifice commendat poscam, *oxycraton* Græci vocant: nempe spongiam hoc ipso perfusam & imbutam, parti phlegmone laboranti imponendo.

Cataplasmata Item cataplasmata ex semperuiuo & mali punici cortice in vino decoctis, & rhoe ac polenta
compositum, si non vehemens vrgeat dolor. Repellit enim id, quod influit, adstringẽdo, atq;

A do, atque id quod continetur exsiccando vacuat, & partes adiacentes vtroque nomi-
ne corroborat. Si vehemens dolor fuerit, cataplasmata ex plantag ne, lente, solano,
pane, & oleo rosaceo imponenda. Paulo vero ante, supra particulam male affectam,
spongiam vino austero, aut aqua frigida madefactam apponere oportet. Melius vero
fuerit, si aliquid aceti admisceatur. Quod si pus se in particula ostenderit, cataplasma- Suppurantia.
ta imponenda erunt, quæ suppurationem iuuant: vt sunt *farina triticea, seminis lini &*
fænograci, butyrum, pinguedo porcina, radix althea, & similia in superioribus libris sæpe admo-
dum commemorata. Suppuratione facta, quod ex doloris, febris, & cal ris remissio- Sectio.
ne coniectamus, secare, atque pus vacuare conuenit. Eo vacuato, vulnus abluere & Abstersio.
abstergere oportet melicrato vel oxycrato, vel vino & mulso. Imponendum vero, si
B adhuc phlegmone aliqua affuerit, cataplasma ex lente, aut oleum rosaceum cum lu-
teis ouorum, aut aliud quod phlegmonem arcere potest. Si vero sine phlegmone
fuerit, aliquod ex iis medicamentis quæ emplastica vocantur, & glutinantia, impo-
nendum: vt est *amylum, cerussa, pompholyx, malicorium, æs vstum, & eiusmodi.* De quibus
copiose differit Galenus *libro 2. ad Glauconem & 3. Ther. method.* Nos hic capita tantum
rerum attingemus, quod de iis fere omnibus in præcedentibus libris a nobis copiosi-
us sit dictum.

De herpete. Cap. II.

QVVM flaua bilis non naturalis sola, & nullo infecta humore exterta in aliquam Herpes.
particulam decumbit, vitium *herpes* vocatur. Quæ si substantia crassior acrior-
C que fuerit, totam cutem ad subiectã vsq; carnem exulcerat, appellaturq; *herpes exedens.* Exedens herpes.
Si vero tenuis & minus acris calidaq; fuerit, exiguas pustulas milio similes per summã
cutem excitat, ob eamq; similitudinẽ, *miliaris herpes* nuncupatur. Fit herpes, *vt dictum* Miliaris herpes.
est, ex flaua bile. Miliarem tamen, Gal. *li. 14. Th. meth.* ex bili, quæ pituitæ aliquid admi- Caussa.
xtũ habet, procreari tradit. Signa ex paulo ante dictis patent. Quod ad curandi ratio- Signa.
nẽ attinet, initio vtendũ victus ratione frigida & humida, perinde atq; in febre tertia- Victus ratio.
na. Vino in totũ æger abstineat, & pro eo bibat aquã, in qua *cinnamomum vulgare* exigua Purgatio.
portione decoctum est. Corp' etiã medicamento aliquo, q. bilẽ ducit, vacuandum, de
quib. sæpe in præcedentib. libris est dictũ. In miliari autẽ vtendũ medicamento, *Gale-*
no loco iã citato teste, quod mixtæ est facultatis: quod sc. bilẽ simul & pituitã educat. Cor- Localia.
D pore itaq; prius purgato, mox ea, quæ influentẽ humorẽ reprimunt, repelluntq; medi-
camenta particulæ laboranti imponenda. Sed hic diligenter considerãdum erit, q. nõ
omnino similis cura particulæ laborãti in hoc vitio adhibeatur. Nã qui exedẽtes sunt
herpetes, refrigerari quidẽ desiderant similiter aliis herpetib. nõ tamen ea ferunt me-
dicamenta, quæ præter id quod refrigerãt, etiã humectant: sed sola admittunt refrige-
rantia, quæ etiã maxime exsiccant: non igitur vel lactucã, vel polygonum, neq; ex sta-
gnis lentem, vel psylliũ, vel portulacã, vel serin, vel sempiuiũ, vel tale aliquid quod re-
frigerare possit atq; humectare, apponere oportet. Neq; vnquam etiam fidas spongiæ
frigida aqua perfusæ, neq; solano: quamuis refrigerandi atq; vna exsiccandi vim habet
sed mediocrẽ: illi vero maiorẽ quam solano adsit, expetunt siccitatẽ. Igitur initio ca-
E taplasmata ex capreolis vitis, foliis rubi, plantaginisque applicanda erunt. Postea vero Cataplasmata.
lens his miscetur, interim & mel & polenta. Plurimũ quoq; cõmendatur liquor, qui e
vitis caudice sua sponte, aut ignis vi expressus exudat. Ipsas autem partes exulceratas,
hoc vel simili medicamento illinere conuenit, quod habet: *Citinorum, galla, vtriusque* Pastillus.
drach. tres. Myrrha, thuris, aloes, sing. drach. duas & dimid. Aluminis fissi. drach. duas. Radicis a-
ristolochia rotunda vulgaris, drach. duas & dimid. Calaminthæ, drach. vnã & dim. Trita vino
subaustero excipiantur, & fingantur pastilli, qui dissoluti cum aqua mellis illinantur.
Valet etiã medicamentũ, quod ex bolo armenio, & terra lemnia, stillaticio rosatũ li-
quore, & aceto exceptis, cõponitur. Mirifice vero confert hoc, quod fit ex lana veteri
succida & illota, in olla cõbusta donec nigrescat & ardeat: quæ subinde in puluerem
F redacta, cum stillaticio rosarum liquore dissoluitur, vt quasi atramenti scriptorii for-
mam habeat. & pluma illinitur bis in die. Herpetes vero, qui exedentes non sunt, ii
expurgato prius corpore, medicamentis quæ reprimunt, vt cõprehensum est, curan-
tur. Vberiorem curandi rationem tradit Gal. *lib. 14. Ther. meth. & lib. 2. ad Glauc.* Satis ita-
que sit, locum nunc monstrasse.

De erysipelate. Cap. III. A

Erysipelas quid. Ignis sacer. Caussæ. Signa. ERYSIPELAS Græcis, *Ignis sacer* Latinis, *Galeno libr. 2. ad Glauc. teste*, geminum exsistit, non exquisitum, & exquisitum. Non exquisitum quidem, est tumor ex feruente, tenuiq; sanguine conflatus. Vel est ex sanguine & flaua bile, calidioribus quam oporteat, mixta fluxio. Caussæ ex iis, quæ diximus abunde patent. Erysipelas phlegmone calidius est, magisq; colorem flauum pallidumve refert. Et si tetigeris, facile sanguis subterfugit, rursusq; illabitur exquisite tenuis, & aspectu rubidus; non tamen dolet veluti phlegmone: neque vt aliqua phlegmones species pulsum, aut compressioné aut tensionem similem inuehit. Tumor etiam exiguus in cute potius consistens, quã alte descendens adest. Sed accidit vt interdum valde parum infestet, ac tum præsertim, quando per solam cutem diffusum fuerit, nihil inferiorem carnem molestans. B

Exquisitũ erysipelas. Et hoc quidem sæpius euenit, atque hoc est exquisitum erysipelas. Proinde quod attingit subiectam carnem, neque ex sola tenui bile consistit, neque simplex est erysipelas, verum iam affectus permixtus ex erysipelate atque phlegmone. Exuperant autem in ipso quandoque propria erysipelatis symptomata, atque hoc vitium a iunioribus

Erysipelas inflãmatũ. Inflãmatio erysipelacea. Curatio. Medicis *Erysipelas phlegmonosum* nominatur. Nonnunquam vero phlegmones, & tunc ipsum nominant *phlegmonem erysipelaceam*. Quod si neutrius symptomata manifeste exuperauerint, sed æqualia apparuerint, tunc erysipelas & phlegmone mixta esse dicuntur, veluti clarius *in Institut. nostris docuimus*. Curatio partim victus ratione, partim medicamentis perficitur. Victus ratio sit talis, qualem in febribus & similibus calidis vitiis supra descripsimus. Quum vero vitium hoc geminum curationis scopum, nempe vacuationem & refrigerationem habeat: inter initia vero si sanguis in eo, *Actio etiam attestante*, abundauerit, adeoque erysipelas non exquisitum fuerit, ac vehemens C

Venæ sectio. feruor affuerit, vena secanda erit. Si in facie fuerit eiusmodi erysipelas, vena in gibberohumeraria dicta incidenda. Si autem inferiores collo partes erysipelas tale pariuntur, interior, quam iecorariam vocant, vena secanda: vt media, si neutra harum appareuerit. Si in cruribus fuerit vitium, itidem in gibbero vena interior, sed eiusdem lateris incidenda. At si quid sanguinis missionem impediat, aut erysipelas exquisitum fuerit, hac prorsus, *Galeno etiam lib. 14. med. meth. cap. 3.* suadente, omissa, purgatione potius vtendum ex medicamento quod bili ducendæ idoneum est: quale certe est *Rhaindicum*,

Purgatio. *barbarum* officinis vocatum, quod ad domandam bilẽ efficax, *Actuario auctore* exsistit. D Idq; maxime faciendum, vbi bilis flaua redundarit. Plurimum etiam prosunt clysteres in hunc vel similem modum parati, qui accipiunt: *Maluæ, foliorum violæ nigræ, lactucæ,*

Clysteres. *intybi vtriusq; singul. manip. vnum & dimidium. Mercurialis, manip. vnum. Seminum cucurbitæ, melonum, portulacæ, singulorum drach. duas. Florum nymphææ, manipul. vnum. Hordei, vnciam vnam. Coquantur omnia in aqua sufficienti ad tertias, iuris solani libra vni admisce medullæ cassiæ fistularis, vnc. vnam. Hiera picra, vnc. dimidiam. Olei violacei, vncias duas. Olei nymphææ, vnciam*

Reprimẽtia. *vnam. Salis vulgaris, drachmam vnam & dimidium, & fiat clyster.* Post totius corporis vacuationem reprimentibus auxiliis vtendum. Refrigerabimus itaq; particulam afflictam, liquoribus stillaticiis *solani, semperuiui, portulacæ, psyllii, hyoscyami, lactucæ, & intyborum, aut succis eorundem. Valet etiam lenticula palustris, & ceratum liquidum ex aqua frigida, cuius confectionem tradit Galenus libr. 1. De simpl. med. facult. cap. 6. Et copiosius libr. 10. Ther. meth.* E

Refrigerationis terminus. *capite 9. Item polenta cum aliqua prædictarum herbarum parti afflictæ imposita confert.* Quæ autem illinuntur medicamenta refrigerantia, frequenter admodum immutanda sunt, vt quousque refrigerandum sit cognoscere liceat. Refrigerationis enim terminus, *Galeno libr. 14. Ther. method. teste*, ipsa coloris mutatio est. Etenim quod exquisitum & purum erysipelas est, statim cum hoc quiescit. Quod enim non purum est, sed iam quodammodo phlegmonodes, si plusculum refrigeres, liuidam cutem præfert. Sin ne sic quidem quis desistat, nigricat, potissimum in senili corpore: sic vt quædam ita refrigeratorum, ne discutientibus quidem medicamentis ad perfectionem sanentur, sed scirrhosus quidam tumor in particula relinquatur. Ergo satius est, vbi F

Discutiẽtia mixta refrigerantibus. laborantis particulæ alteratum colorem videris, a refrigerantibus ad contraria transire, priusquam vel liuida, vel nigra prorsus fiat. Vbi itaque feruor ægrotantis particulæ iam desiit, refrigerantibus admiscenda sunt discutientia medicamenta, idq; priusquam liueat. Quare cum confert stillaticius liquor solani, commixtus stillaticio liquori

A quori chamæmeli. Imponendũ etiã cataplasmata ex farina hordei & fœnogræci, & id
genus alia. Quod si iã liuor occupauerit, incisa cute cataplasma superponẽdũ est, per-
fundendusq; locus plurimum quidem ex aqua calida, sed & marina aqua & muria in-
terim conducet. Quinetiam ipsi cataplasmati eiusmodi aqua, vel acetum, vel oxalme
misceatur. Erysipelati autem phlegmonoso, & phlegmoni erysipelati, mixta quantũ
fieri potest curatio adhibenda, semperq; illi quod exuperat magis resistendum, non
tamen prætermissa ea quæ a mixto præstatur indicatione. Sicuti autẽ subinde erysipe- [Erysipelas]
lati admiscetur phlegmone, ita etiam aliquando œdema: ac vocatur, quod ex ambo- [œdematosũ]
bus tum est conflatum, erysipelas œdematosum: non secus, quam vbi ex refrigerando [Erysipelas scirrhosum]
durum ægreq; resolubile redditur, vocabitur erysipelas scirrhosum. In quib: curatio i-
B psa, veluti in omnib. compositis, mixta administratur.

De carbunculo. Cap. IIII.

CARBVNCVLVS, qui Græcis ἄνθραξ dicitur, fit, *cum sanguis crassus & feruescens & im-* [Carbunculus.]
pense calidus in aliquam particulam decumbens, cutim exusserit. Errant itaque recentio-
res, qui anthracem & carbunculum diuersa esse vitia putant, *vt copiose libro 2. Paradox.* [Anthrax.]
capite 18. demonstrauimus. Arabum placita sectantes, *prunam & ignem persicum* nominant [Caussa.]
hoc vitium. Incipit hoc plerunque a pustula: aliquando vero, licet raro, & sine hac.
Cceterum inter initia, quibus hoc instat vitium, scabunt partieulam omnino. Mox o- [Signa.]
ritur pustula quædam mainscula, qua rupta vlcus cum crusta gignitur. Sæpe vero
C non vna oritur scabẽtibus pustula, sed multæ exiles, veluti milii semina, crebræ in par-
ticula residentes. Quibus perruptis, similiter crustosum vlcus prouenit, quale ferra-
menta candentia excitant. Crusta vero ipsa modo cineris colorem præfert, modo ni-
grorem. Omnibus præterea his circumposita caro in summam peruenit inflãmatio-
nem, non tamen colore aspicitur erysipelatis, imo qui adhuc phlegmones colore sit
nigrior, veluti si plusculo rubro minus misceas nigri, qualis certe bituminis, aut picis
color est. Quod autem necessario febricitent, qui ita sunt affecti, idque non minus, i-
mo magis quam illi quibus erysipelatosa est phlegmone, id vtique latere neminem
potest. Curatio incipienda ab incisa vena, & adhibenda sanguinis vacuatio; si nihil [Curatio.]
obstet, vsque ad animi defectum. Inciditur autem vena partem afflictam e directo re-
D spiciens, atque pro eius situ nunc humeraria, nunc interior, interim etiam media, & [Venæ sectio]
ea quæ in malleolis est secatur. Quinetiam scarificare eiusmodi tumores post sangui-
nis missionem, alienum non sit; Sint autem incisiones mediocribus altiores, pro- [Scarificatio]
fundioresve, propter infestantis humoris crassitudinem. Sunt qui ipsas incisiones sal-
sa aqua calente statim perfundunt, ne in illis sanguis coeat, concrescatve, sed foras e-
grediatur. Imponi vero sibi laborans particula, quod ad inflammationem feruorem- [Localia.]
ve spectat, refrigerantia desiderat. Ceterum propter humoris crassitudinem atq; ma-
litiã, nec fluxionem auertere poteris: & si quando id feceris, aliud quippiam quod in
alto sit corpore, offendes, atqui nec affluere is humor permittendus est, quin potius
inquirenda remedia sunt, quæ cum modice reprimendo etiam discutere possint. Ta-
E le profecto est cataplasma quod ex planiagine c nficitur, tum quod ex biscocta lente, [Cataplasmata.]
fc licet miscentibus his nobis micã panis qui in clibano sit coctus Esto autem panis
nec omnino a furfure purus, nec nimium eius habens. Siquidem qui omnino purus
est, eius substãtia in cutis meatibus hærere est apta. Furfuraceus autem crassiorum est
partium. Super ipsum vero vlcus, valens aliquod medicamentum, quod vehementer
exsiccet, cuiusmodi est *pastillus Andronis*, vel *Polyidæ*, qui describitur a Galeno *libro 5. De*
compos. med. κατὰ γένη, vel is pastillus quem supra *in capite De herpete* produximus, adiecto
chalcanthi scrupulo. Liquari autem debent cum vino aliquo dulci, ad sordium stri-
gmenticiamve crassitudinem. Item radix dracunculi, vel aristolochiæ, vel silphii
liquor, singula ex aceto illinenda. Quæ autem reliquis adhiberi vlceribus solent, nem-
F pe quæ concoquant & pus moueant, ea nunc adhibenda non sunt, quando ita parti- [Pus mouentia non adhibenda.]
culæ putredinem foueris. Porro partes adiacentes quæ consortii lege afficiuntur,
succidis lanis ex liquore stillaticio rosarum, aceto, & bolo armenio irrigandæ. At vt [Adiacentes partes munientia medicamenta.]
radicitus carbunculos euellas, dirimasque ab adiacentium commercio, malum puni-
cum acidum minutatim concisum in aceto coques: vbi intabuerit, in leuorem dete-

res, linteoque illitum impones. Cum vero siccescit, aceto humectabis. Cessante vero A iam inflammatione & feruore, vlcus ac cicatricem similiter reliquis vlceribus perduces. Id quod fiet, si primum adhibitis iis quæ expurgant medicamentis, glutinãtia im-

Vnguẽtum glutinans.

posueris, quale est hoc vnguentum, quod habet: *Olei rosacei, vncias duas. Cerussæ, plumbi vsti, lithargyri, singulorum scrupulum vnum. Rosarum purpurearum, scrupulos duos. Radicis symphyti maioris, balaustiorum, boli armenii, singulorum scrup. dimidium. Succi semperuiui, scrupulum vnum. Ceræ candidæ quod satis est*, fiat vnguentum. Inter simplicia vero medicamenta plurimum laudatur symphytum inter duos contritum lapides, quod diuino quodam miraculo carbunculum sanare dicunt. Miranda etiam referunt de herba vulgo *Scabiosa* vocata. Ceterum crustas adimunt, *butyrum recens, axungia porci*, & id genus alia pinguia. B

De Gangræna. CAP. V.

Gangræna quid.

GANGRÆNA Græcis non est, nisi partis, quæ ex magnitudine phlegmones fit mortificatio, nondũ tamen integre facta, & iam confirmata. In gãgræna itaq; pars nondum mortua est, nec sensu priuata, sed emoritur, atq; ad exstinctionem tendit. Eius vitii tanta vis est, vt nisi ocyssime succurras, facile pars laborans mortis habitum repræsentet: hoc est, promptissime vitæ, sensus, & motus exstinctionem contrahat. Vbi vero membrum ipsum languens perfecto, & in totum emortuũ, sensuq; ac vita destitutum fuerit, tum hoc vitium non amplius gangræna, sed σφάκελος Græcis, Latinis *Sideratio*,

σφάκελος.

recentioribus *Esthiomenon* vocatur. Differunt etiam alia ratione *gangræna & sideratio*, quod scilicet gangræna carnosis tantum partibus & vasis: sideratio vero ossibus C etiam innascatur. Ceterũ absolutã hanc laborantis partis corruptionẽ, sensus penitus auferentem, vulgus *ignem sancti Antonii* appellat.

Caussa.

Fit autẽ gangræna & sideratio, quando vel parti vitalis denegatur facultas, vel quando in magnis phlegmonibus natiuus calor perit & exstinguitur, perinde atq; exigua flamma a maximo igne. Cognoscuntur iis notis: *Color floridus, qui in phlegmonibus adfuerat, in ipsis exstinguitur.* Deinde dolor

Signa.

& pulsus recedunt, non finito adhuc affectu, verum sensu iam emortuo. Vnde membrum mox nigrum conspicitur: molle quoque & putridum, fœtoremque expirans,

Curatio.

cadauerosum efficitur. Quum constet sanguinis copia generari gangrænam, eius curandi præcipuus scopus erit, vt celerrime, qui in laborante impactus est particula sanguis, & cuius occasione emoritur, scilicet arteriis ob loci angustiam sese dilatare nequeuntib. vacuetur & exsiccetur. D Fit autem larga illa sanguinis ita impacti ex laborãte parte vacuatio, vel vena incisa, si quæ amplior, ac turgens circa eandẽ partem cõspicitur: vel vniuersa cute, vna cum subiecta carne excisa: vel multis profundisq;, vel frequentibus & altis scarificationibus incidenda. Alii ad eundem finem sanguisugas admouent, & venas minores proximas aperiunt. Verum profundæ illę ac frequentes sectiones aut scarificationes, ad eius vitii curationem sunt multo efficaciores. Ceterum pro affectus magnitudine vel maximæ sectiones fiunt, vel incisuræ vtræq; frequentes: illa vbi putredini vitium vicinius est, hæc vbi tantũ putrescere incipit. Quo enim vitium maius est, eo maiore remedio indiget. Proinde altis plagis multisq; cutem ac totam ei subiectam carnem, si vitium ad ossa perueniat, vulnerabimus: sin minus, solis E scarificationibus ac simplicib. incisuris vtemur. Vbi autem abunde sanguinem ex altis illis incisuris emanare permiserimus, locus aqua salsa abluendus erit, vt sanguis crassior, & qui alioqui ibidem concresceret, foras egrediatur. Deinde medicamentum

Putrefactionem prohibentia.

aliquod quod ad putria facit vlcera, hoc est, quod putrefactionem prohibeat ac dissoluat, imponendum. Cuiusmodi est *farina eruina, aut loliacea*: vel si harum facultas non sit, *fabacea ex oxymelite*: atque ipsum *oxymeli* per se. Quippe hæc sua siccitate pus & putrilaginem absumunt ac detergent: frigiditate vero, quod nondum vitiatum est roborant, & a putredine arcent. Vbi vero iam ipse veluti feruor subsederit, ac vitii

Vnguentũ Ægyptiacũ.

furia sese remiserit, *vnguentum* id quod vulgo *Ægyptiacum* dicitur, ex flore æris, alumine, melle, & aceto, ad æquas portiones mixtis & coctis compositum, superimponendum erit. F Hoc enim putrefactionem prohibet ac discutit, putrefactum quoque ac corruptum ab integro & sano adhuc dirimit, & decidere cogit. Denique crustam inducendo, quod sanum est conseruat, ac tuetur. Quod si valentius atque efficacius vsurpare medicamentum velis, adiiciendus prædictis sal est: aut si vitium ma-

A gis adhuc increuerit, aliquem ex pastillis Andronis, Polyidæ, aut Pasionis exquisite ac curiose tritum admiscere oportet. Probatur in ea re ante omnia *arsenicum* quod vocant *sublimatum purū* aut *correctum*, idque vel in puluere, vel ex vino dissolutum, aut linamento, aut xylo exceptum, inter sanum & corruptum applicatum. Hoc enim confestim vitium sistit, & id quidem sine dolore. Quod si necessitas exigat, specillo separandum est sanum a corrupto. In eiusmodi autem medicamentis adhibendis, vt res securius tractetur, naturam corporis ægroti attente considerare oportet. Nam, vt *Galenus etiam libro 2. ad Glauconem attestatur*, rustici corpus quod natura durum est, vehementissima efflagitat remedia: muliebre vero molle, imbecilliora. Infantis quoque vel pueri, & virile corpus, quod quidem album sit & molle, ac balneis assuetum, & inexercitatum, mollia exposcit medicamina. Consideranda insuper est partium quæ male affectæ sunt, nedum totius corporis, natura, quando id, quod iam computruit, abscindis, aut circumcidis. Quædam enim sunt partes, quæ citissime putrescunt, si negligenter curentur: aliæ vero tardiuscule. Quædam item medicaminum vires ac beneficia tardius sentiunt, aliæ citius. Porro si nihilo magis vitium his causticis medicamentis constiterit, vri id quod est inter integrum ac vitiatum locum, debet. Solent vero hæc auxilia omnia nihil interdum proficere: atque tunc vnicum, tamen, vt Celsus inquit, miserum auxilium est, membrum quod paulatim emoritur, abscindere, vt cætera pars corporis tuta sit. Nam quod computruit, veneni in modū suo contactu quod adhuc sanum & integrum est, inficit ac corrumpit. Si quando autem C putrefactam huiusmodi atq; emortuā partem abscideris, vel quod in membro quopiā computruit vsque ad sanum corpus concideris, eam quæ veluti radix est, sanæ & integræ parti adiunctam, ob maiorem securitatem candenti ferro adurere conuenit. Ita enim celeriter sanguinis profluuium compesces, & putredinem arcebis. Facta vero adustione porri succo, vel sale cum porro vtendum est, vel aliquo ex iis pastillis, quos paulo ante diximus. Hæc enim siccant, & stringunt putredinem, atq; humorum affluxum prohibent. Vbi vero his remediis adhibitis, tibi cessare putredo videbitur, vt crustæ medicamentis adurentibus, vel ignito ferro inductæ citius decidant, cataplasmate vtendum est ex pane vel hordeacea farina, vel triticea, ex hydrelæo incocta. Item medicamento, quod cephalicum vocant, ex melle illito. Hæc enim detergendo, crustam a subiecta carne resoluunt. Quinetiam medicamentum quod *tetrapharmacum* dicitur, præterea & *Macedonicum*, pus mouendo & emolliendo, crustas a subiectis partibus diducunt: quemadmodum etiam omnia quæ ad suppurationem perducunt. Panis quoq; cum apio, aut ocimo intritus crustas a sanis partibus citra erosionem detergendo, rumpit ac separat. Sic & iris, vel radix panacis, aut aristolochiæ, aut acori cum melle. In mollibus autem corporibus abunde facit erui farina, cum melle aut thure. Solent etiam vulgo ad resoluendas crustas vti butyro, aut alio quouis pingui. Vbi crusta deciderit locum aceto abluunt, postea sequens emplastrum admouent, quod recipit: *mellis selibram, vitellos ouorum crudos tres, aut quatuor numero, farinæ hordei selibram.* Hæc miscentur in formam emplastri. Post biduum vero vel triduum, vt melior fiat E purificatio, huic emplastro adiici possunt drachmæ decem myrrhæ selectæ. His rite peractis, huiusmodi vlcera ad sanitatem perducenda sunt medicamentis, quæ carnē producunt, & cicatricem inducunt.

Crustas a partib. exustis soluētia

Emplastrū.

De impetigine. CAP. VI.

IMPETIGO, Græcis λειχὴν dicitur, *vitium cutis est, quod celeriter in scabiem & lepram, quam Græci sic nominant transit*. Sunt qui cutis asperitatem interpretentur. Fit ex tenui acrique sanie, crassioribus aliis commixta. Vitium est insuauissimum, & pruritum inferēs, & circumtensionem, & periculum non minus. Proserpit enim aliquando per totam faciem, & oculos ipsos contingit. In curandi ratione, diligenter ea quæ mitior est, a fera impetigine, quæ mentagra etiam dicitur, & recens ab ea quæ longiore tempore durauit, discernenda. Siquidem quæ recens ac mitis est, curatu facilior est, quam ea quæ F diuturna & fera exsistit. Principio autem curationis, si pleuitudine laborat corpus, sanguinis missio adhibenda. Sin minus purgatio quæ tenues & crassas sanies purget, exhibenda. Supra modum vero confert hæc potio, quæ habet: *Florum violarum, buglossi, melissophylli, singul. manipul. vnum. Glycyrrhizæ rasæ, vnciam vnam. Prunorum damascenorum*

Impetigo. Λειχὴν. Caussa. Signa. Curatio. Mentagra. Purgatio. Potio purgans.

numera duodecim. Oxyphœnicon, unciam unam. Seminum melonum, cucurbitæ, cucumeris, citruli, decorticatorum singulorum drachmas duas. Fumariæ, manipulum unum & dimidium. Radicis polypodii, foliorum senæ, utriusque drach. sex. Corticum myrobalanorum flavorum, cæruleorum, utrorumque unciam dimidiam. Agarici optimi, drachmas duas. Rhabarbari scenitici vocati selecti drach. unam & dimidiam. Spicæ nardi, grana sex. Zingiberis, drachmam dimidiam. Decoquantur in aqua iustæ quantitatis, donec dimidium absumatur, & ea quæ decocta sunt per integram noctem simul persistent, postea colo transfundantur, adiectaque sacchari convenienti quantitate ius decocti dulce reddatur, & subinde in eo diluantur antidoti hamech & diaphœnicon utriusque drachmas tres. Fiatque potio, de qua quotidie in aurora exhibeantur unciæ quatuor. Corpore vacuato, ad localia progrediendum erit, quapropter si recentes fuerint impetigines, parietariæ folia cum aceto trita illinenda: aut ammoniacum cum parietariæ succo in aceto tritum, illinendum. Idem facit *brassicæ succus*, aut quod ex eius caule dum aduritur destillat, illitum. Confert etiam plurimum cortex *radicis oxylapathi* commanducatus, & illitus. Puerorum impetigines, hominis saliva continue defricta curantur. His etiam opitulatur gummi pruni illitum. Et linimentum hoc, quod accipit: *Resinæ terebinthinæ in stillaticio liquore rosarum lotæ, unciam unam. Olei rosacei, unciam dimidiam. Ovorum lutea duo, succi duorum malarum arantiarum dulcium.* Commixtis omnibus fiat linimentum. Ubi vero iam diu duraverint, impetigines, tum valide siccantia, & abstergentia, *Galeno lib. 5. De compositione medicamentorum κατὰ τόπους teste*, requiruntur. Quare illis viticis folia cum aceto trita & illita prosunt, aut asphodeli radix in aceto decocta & trita, si affricetur. Probatur etiam ad impetigines hoc unguentum, quod habet: *Resinæ terebinthinæ in stillaticio rosarum liquore lotæ, unciam unam. Olei rosacei, unciam dimidiam. Butyri recentis axungiæ porcinæ, utriusque drachmas tres. Sulphuris vivi, drachmas duas & dimidiā. Nitri, drachmam unam & dimidiam. Aluminis factitii, zuccharinum vocant, drachmam unam. Salis fossilis drach. unam. Seminis staphydis agriæ, lithargyri, utriusque scrupulos duos. Vitellos ovi duos.* Ceræ quod satis est, fingatur unguentum. Aetius *lib. 8. cap. 16.* inter multa alia hoc unice commendat, quod habet: *Picis siccæ, resinæ colophoniæ, radicis ellebori albi triti, olei rosacei, ceræ singul. partes æquales*, fiat unguentum, *vel ut Aetius vocat*, emplastrum liquidum. Verum ubi vitium iam stabile factum fuerit, & medicamentorum molimini resistit, utendum erit excoriatoriis, quale est quod accipit: *Lithargyri, nitri, æris usti, foliorum viticis sing. drach. unam. Chalcanthi scrupul. unum. Sulphuris vivi, ellebori albi, utriusq. drach. dimid. Æruginis, scrup. duos.* Unumquodq; per se contere, deinde simul confusa oleo rosaceo & cera excipe, ac in unguenti formā redige. Post excoriatoria, medicamenta, quæ ulcera repurgant, admovenda. Ulceribus autem repurgatis, utendum iis quæ glutinant medicamentis, quorum aliqua supra commemoravimus

Localia.

Linimentū.

Unguentū.

Unguentum.

Aliud.

Excoriatorium.

De scabie. CAP. VII.

SCABIES, quæ Græcis ψώρα dicitur, *summa cutis asperitudo est, pruriens, in qua corpus paulatim absumitur.* Originem ex atra bile ducit, aut pituita salsa, crassa ac lenta, ut *testatur Galenus libro 2. De sympt. caussis, capite 10.* Scabies summam corporis cutem exedit variasque figuras habet, ac furfurea magis ex se corpuscula edit. Principio vero opus est, ut convenienti victus ratione utantur ægrotantes, quapropter a cibis atram bilem generantibus, aut salsam pituitam, abstineant: qui quales sint, in *capite De cancro* dicemus. Utantur vero potius iis quæ facile concoquuntur, & bonum procreant sanguinem. Vinum bibant tenue & antiquum, aquosum tamen. Curandi ratio, si corpus plenum fuerit, a venæ sectione auspicabitur. Incidenda autem erit vena media, & tantum sanguinis educendum, quantum ægro tanti ex re esse videbitur, aut quantum vires ferent. Sin minus, purgatio ex iis quæ atram bilem ducunt, est exhibenda. Præter decoctum autem in capite præcedenti positum, & ea, quæ *in capite De melancholia* commemoravimus, mirifice prosunt catapotia de fumaria, & hæc quæ accipiunt: *Aloes iecorariæ, drachmas duas. Carticum myrobalanorum flavorum, drach. duas & dimidiam. Foliculorum senæ, agarici optimi, epithymi, sing. scrup. unum. Fumariæ scrupul. duos. Dacrydii scrupul. dimidium. Tragacanthæ, rosarum purpurearum, utriusq. drach. dimidiam.* Cum stillaticio liquore fumariæ fiant catapotia, de quibus detur *pondus drachmæ unius, plus aut minus*, pro ætatis ac virium ratione. In salsæ pituitæ abundantia catharticum imperiale, & antidotum hamech summopere valebunt. Corpore universo vacuato, usus esse poterit *balnei aerei*,

Scabies. Caussa. Signa.

Victus ratio

Curatio

Purgatio.

Catapotia.

Balneum.

A *aerei, aut aquæ dulcis, in qua tamen radix oxylapathi, fumariæ, scabiosæ, betæ oxalis, & id genus alia, quæ in capite De pruritu commemorabimus*, decocta sint. Reponi quoque in sacculos debent *farinæ lentium fabarum, hordei, & furfures, & cum iis abstergi totum corpus*. A balneo æger in lecto stragulis opertus sudet. Extrinsecus ad solem, vel in balneo, quæ illinuntur fere eadem sunt, quæ supra *De impetigine* diximus. Inter simplicia vero potissimum ad eum usum adhibentur *staphis agria, lupini, sulphur uiuum, cicer, lilii radix, & lutea ouorum*. Inter composita hoc unice conducit, quod habet: *Resinæ terebinthinæ in stillaticio liquore rosarum lotæ, uncias duas. Oleorum rosacei, costini, utriusque unciam dimidiam, Sulphuris uiui drachmas tres. Seminis staphidis agriæ drachmam unam. Salis fossilis, drachmam unam & dimidiam. Lutea ouorum tria, butyri recentis, unciam unam*. Commixtis omnibus fiat linimentum. Smegmata quoque ex solis *lapathis, oxylapatho* præsertim, mirifice conferunt ad scabiei amolitionem. Localia. Unguentum.

B

De pruritu. Cap. VIII.

PRVRITVS, est *scalpendi assidua cupiditas*. Hic vero senibus maxime accidit. Contrahitur ex prauo humore, qui nimirum biliosus, atque adeo acris, aut pituitosus, putris salsusve est. Vitium de ægri sermonibus promte dignoscitur. Humorum vero pruritum efficientium diuersitas, ex ætate, temperamento, victus ratione, anni tempore, regione, & reliquis iis similibus agnoscitur. Si plenitudine corpus simul laborer, a sanguinis missione curatio ipsa auspicabitur. Sin cacochymia tantum affuerit, medicamenta exhibenda quæ redundantem vitiosum succum educunt. Corpore ipso vacuato, ad externam curationem diuertemur. Lauandum itaque prorsus ieiuno est; nonnunquam & modico cibo sumto iterum lauãdum: quippe vitium hoc vix inhumescit. Detergitur autẽ fœnigræci, aut betarum, aut furfurum, aut maluæ, aut altheæ, aut hordei decocto. Præter hæc valent farinæ etiã fabacæ, vel lupinorũ. Si inueterauerit vitium, lauatio similiter quidem conuenit. Fomentum autẽ ex *saluia, myrica, herba mercurialis, origani pulegii, baccarum lauri, cucumeris syluestris radicis decocto, & oxalme* fiat. Potest & linimentorum supra commemoratorum usus esse. Ad pruritus etiã mirifice confert, si nucum iuglãdium corticis unc. una, sulphuris uiui tãtundem, cum apii succo terantur: & cum iis in balneo corpus affatim defricetur. Hoc enim solum, Paulo reste, multis tum scabiosis, tum pruritu detentis, abunde fuit. Apium etiã per se viride tusum, infricatumq; in balneo, vehementer auxiliatur. Smegmata quoq; ex lapathi radicib. in aceto coctis, confici possunt. Pruritus. Caussa. Signa. Curatio. Balneum. Smegmata.

C

D

De exanthematis. Cap. IX.

ἘΞανθήματα Græcis sunt *tumores sponte in cute florentes*. Sic dicti, quod turgentium ad florem gemmarum in plantis modo tumeant. Hippocrates *tertio Epid. libr.* ἐξανθήματα ἀπὸ τοῦ ἐξανθεῖν, hoc est, ab erumpendo, quod scilicet sponte e cute erumpant, in eaque floreant, vocauit. Plinius *papulas*, & interdum etiã *pituitæ eruptiones* nominat. Interpretes aliquot Latini *pustulas* appellant. Sunt autem duplicia exanthemata, quædam enim sublimia, quædam vero lata. Sublimia, ab iis, qui barbatam sectantur medicinam, *Variolæ* nuncupantur: Germanis autem, Kindsblattern. Lata & humilia, Barbaris *Morbilli*, Germanis, die Kindsflecken appellãtur. Procreantur autem ex crassis & cuti impactis humoribus. Sublimia tamen a calidiore & tenuiore humore fiunt, lata vero, a frigidiore & crassiore. Totum autem hoc genus exanthematum nascitur, natura corporis profundum expurgante. Quare paucissimi admodum sunt, modo ad legitimã ætatẽ perueniant, qui hoc malum effugiant. Non ignoro autem vulgo appellari morbillos, quæ Galeno & aliis Græcis *exanthemata sublimia*: & Variolas quæ illi *lata exanthemata* nominant: quanquam parum recte, *quemadmodum sect. 2. sexti Epidemicon aphor. 18. copiose demonstrauimus*. Ad quem quidem locum, ne eandem rem cum maximo aliorum fastidio, sæpius repetamus, nunc lectorem ablegamus. Exanthematum eruptionẽ grauia quædam symptomata sequuntur, vehemens nimirum dorsi capitisq; dolor, difficultas spiritus, pruritus narium & aurium, febris, punctiones vniuersi corporis, pandiculationes, & oscitationes crebræ. Vbi iam egrediuntur, initio facies maculas quasdã ostendit, quæ vel in sublime tolluntur, vel in latum extenduntur. Sublimia itaq; exanthemata, cutem in tumorem manifestum attollunt, atq; exulcerãt, pruritumq; excitant. Lata exiguũ admodum tumorem efficiunt, neq; tamen exulcerant, neq; etiam Exanthẽmata. ἐξανθήματα. Papulæ. Pituitæ eruptiones. Duplicia exanthemata. Sublimia. Variolæ. Lata. Morbilli. Caussæ. Signa.

E

F

6. Aph. 5. pruritum excitant, quod scilicet in latitudinem extenta diffluentur, humorq; ea faciens acris non sit. Quod etiã Hippocrates in Aphorismis testatur, dicens: *Lata exanthemata non admodum pruriunt.* Postquam vero iam eruperint, raucedo vocis, dolorque in faucibus ac gingiuis accidit. Porro difficilis exanthematum fit eruptio & progressus iis, quorum cutis crassa & densa exsistit. Difficilior autem semper latorum est exitus, vtpote quæ ex crassiorib. vt dictum est, ac tenacioribus humoribus oriuntur, atq; adeo hoc nomine non facile cutẽ penetrare possunt. Quare si accedit cutis etiã densitas plerunq;, intus detentis exanthematis, moriuntur. Contra pauci admodũ, modo in victus ac curandi rationib. error absit, in sublimiũ exanthematum eruptione pereunt quum ex tenuiorib. humoribus, ac prompte erumpentib. generentur. Exanthemata etiam magna ex parte infantib. eueniunt & iuuenib. rarissime senibus. Meliora ex iis sunt rubei coloris: deteriorã, imo pessima, quę atrum, aut viridem præ se ferunt colorem. In curandi ratione diligenter ad ætatẽ est respiciendum. Si enim infantib. erumpere per cutem cœperint exanthemata, cauendum vnice ne naturæ motus impediatur. Quare initio aerem deuitare frigidum oportet, is enim cutem densat, atque adeo exanthematum eruptionẽ prohibet. Versentur autem potius in eo, qui mediocriter calidus est. Corpus etiam vestib. aut stragulis ab iniuria aeris frigidi probe muniatur. Cauendum tamen ne, quod vulgus facere solet, supra modum calidis hypocaustis, aut nimiis tegumentis ac stragulis syncope accersatur, atq; adeo æger suffocetur. Infantes ipsi neq; pleniore, neq; nimis tenui cibo alantur. Et si venter illorum nõ respondeat, tunc melle quod cibo additur aut resina terebinthina ciceris magnitudine mouẽdus. Vehementiora enim medicamenta, ne adultis quidẽ danda, tãtum abest vt pueris conuenire queant: prompte enim dysenteriam concitant, potissimum in sublimioribus exanthematis, quorum generatio ex acribus est humoribus. Quod si natura probe excreuerit exanthemata, nullũ sane facescere negotium oportet, iuxta hoc Hippocratis: *Quæ iudicantur, & iudicata sunt integre, neque mouere, neque nouare aliquid, siue medicamentis, siue aliter irritando, sed sinere oportet.* Sunt tamen, qui infantes inuoluant pannis rubris aut puniceis, vt ad crebrum illius aspectum & intuitum ad exteriora, atque adeo summã cutem ferantur humores. Qui vbi euocati fuerint, facile discutiuntur. Quod si tamen natura in expellendis humoribus tardior aut imbecillior esse apparet, hoc, aut simile decoctum, quod obstructiones tollit, exhibendum erit, quod habet: *Radicum apii, fœniculi petroselini, sing. unciam dimidiam. Seminum anisi, asparagi, rusci singulor. drachmas duas. Caricarum numero sex. Calaminthæ, manipulum vnum.* Coquantur in aqua sufficienti, donec medietas absumatur. Iuri per collum transfusi, & sachari adiectione dulci admisceantur *serapii acidi simplicis, vnc. tres,* & fiat potio, de qua detur quotidie mane & vesperi pondus, vnciæ tres, plus aut minus pro ætatis ratione. Si adulti corripiuntur exanthematis, initio curationis, si corpus plenum fuerit, sanguis mittendus, idque faciendum antequam appareant exanthemata. Si vero humorum copia in alto cõsiterit, purgatio primum tentanda est. Nam si hac neglecta prius discutere aggrediaris, obstrues ipsos potius, quam per cutẽ vacuabis. Sin autẽ nulla in alto delitescant humorũ superuacua, per cutem vacuare oportet, & non procul attrahete, per aluũ, aut vomitũ vacuationem molitus: sed humorum qui cuti impacti sunt, curationem medicamentis quæ excalfaciunt & discutiunt, experiaris: idq; maxime, quũ lata sunt exanthemata. A frigido enim admodum & crasso humore hæc ipsa orta sunt. Quã quidem curãdi rationem Hippocrates etiam ipse *libro sexto Epid. par. 2.* *Aphorismi decimioctaui* probat, vbi ita scriptum reliquit: *Latæ pustulæ, quales hyeme Simon habuit, non admodum pruriunt. Hic sane quum ad ignem inungeretur, vel calida lauaretur, iuuabatur. Vomitiones non expediebant. Puto vtique eum qui calidis abunde fouisset, huic prodesse potuisse.* Quibus sane verbis manifeste innuit Hippocrates, humores crassos ad cutem repentes non esse per medicamenta ad profundum corporis trahendos, sed per cutem potius, calidis tum fomentis, tum medicamentis vacuandos. Quæ autẽ sint eiusmodi, in superioribus libris sæpe est dictum. Porro si post eruptionem exanthematum oculi male afficiantur, liquor stillaticius rosarum, in quo parum succi semperuiui, aut portulacæ, aut licii sit dissolutum, instillandus erit. Faucium vero & oris noxæ medendum compositione diamoron, & id genus aliis medicamentis, suo loco expositis. Reliqua curandi ratio,

[Margin notes: "Latorũ exãthematũ eruptione multi moriuntur." "Curatio infantium." "2. Aph. 20." "Decoctum." "Curatio ad ultorum." "Hippocrates." Margin letters A–F.]

A tio, quæ post plenam exanthematum apparitionem tequiritur, in desiccando sita est.
Quare humectatio omnis externa absit.

De ambustis. Cap. X.

CORPORIBVS quæ ab igne, aut feruente aqua exuruntur, tria accidunt sympto- Curatio ambustorum igni
mata, dolor, bullæ seu pustulæ, & exulceratio. Igitur ambusta igni, πυρίκαυτα vocant πυρίκαυτα.
Græci, indigent medicamentis quæ moderate abstergunt, absque eo quod euiden-
ter calefaciant, aut refrigerent. Protinus ergo inhibendas pustulas terra quæuis le-
uis, cimolia præsertim, in teneris quidem corporibus cum aqua, in durioribus autem
cum aceto non admodum acri, aut posca madefacta, illinenda. Sunt qui præferant
eam terram quæ sub vasis aquariis reperitur, si cum albo oui excipiatur. Cimolia stil-
B laticio etiam rosarum liquore excepta, mirifice confert. item ouum integrum cru-
dum statim impositum, lana molli exceptum præclare facit, pustulasque excitari pro-
hibet. Etenim refrigerat leuiter & citra rosionem desiccat. Idem efficit atramentum
scriptorium illitum, aut thus aqua dilutum, vel lens cocta tritaque, vel eruum illitum.
Betæ etiam folia cruda contusa, postea elixata, & cum vino illita conducunt. Item
hederæ folia in vino decocta, & illita. Alumen item omne cum aqna & oui albo. San- Curatio vstionum ex aqua feruente.
tala etiam trita, & cum stillaticio rosarum liquore excepta, adiecto succo semperui-
ui, prodesse plurimum possunt. Itidem valet bolus armenius illitus. Locus autem,
qui vstionem patitur, manu contingendus non est: quare medicamenta ipsa penna
illinenda sunt. At ex aqua feruente vstionibus priusquam pustulæ oriantur amian-
C tum scissile, (*alumen plumosum* vocant officinæ) tritum cum aceto illinitur, aut fel tau-
rinum cum aqua copiosiore liquatum inungitur aut bulbi liliorum, aut hyacintho-
rum cum rosaceo triti, & in sordium spissitudinem coacti delinuntur. Porro pustulæ Pustularum curatio.
si fuerint excitatæ, principio ne frangito. Si vero persistant, frangito eum acu, vt a-
queus humor effluat, alias enim partes subiacentes corrumpit, & exedit. Partibus Exulcerationis.
exulceratis adiantum aridum, leuigatumque, aut myrti folia combusta, pertritaq; in- Laudanum quid.
sperguntur. Laudatum est remedium, *vnguentum candidum* vocatum cum succo sem-
peruiui, & id quod in capite *De carbunculo* descripsimus.

De formica, verruca & clauo. Cap. XI.

FORMICA, quam Græci μυρμηκία vocant, *tumens & callosa, magnaque ex parte rotunda* Formica. μυρμηκία.
D *est excrescentia, colore nigricans, latiore basi, & in cute sessilis, quæ in scalpendo & attritu mor-*
dentis formicæ sensum efficit, vnde etiam nomen accepit. Græci enim μύρμηκας *formicam* vocant. Verruca. ἀκροχορδών.
Verruca vero, quæ Græcis ἀκροχορδών dicitur, itidem exigua est cutis excrescentia an-
gustiore tamen basi, ac pensilis, vt chordæ nexu suspensa esse videatur. Hæc autem
dum abscinditur, longe maiorem sanguinis quantitatem, quam suæ paruitati con-
gruat, reddit. Clauus rotundum est tuberculum, clauorum capiti simile, quod ple- Clauus.
runque in calcaneis & pedum plantis nascitur, in gradiendo afferens dolorem & im-
pedimentum. Gtæcis ἧλος nominatur. Generantur ex humoribus frigidis & crassis, Caussæ.
pituitosis atque melancholicis. Signis non est opus ad dignoscendum, sed promte ex Signa.
iis, quæ diximus, discernuntur. In curandis iis tumoribus, cauendum initio erit æ- Curatio.
E grotanti ab omnibus iis, quæ frigidos & crassos humores procreare possunt. Dein
corpus purgandum medicamento, quod pituitam, aut melancholicum educit hu-
morem, aut vtrosque. Corpore purgato, ad localia veniendum erit, inter quæ sane me- Localia.
dicamenta maxime laudatur *liquor tithymali, aut fici arboris illitus. Elaterium quoque*
cum sale infricatum, eos tumores tollit. Thus item cum aceto, hircinum fel, nitrum cum vrina pueri
Venerem non experti stercus ouillum, aut hircinum, cum aceto illitum. Valet etiā ærugo cum sulphure
ignem non experto combusta, & ocimi folia cum chalcantho, item ruta cum nitro & pipere. Ve-
rum antequam prædicta medicamenta apponuntur, euelli debent verrucæ, maximæ Euulsio verrucarum.
potissimum, id quod bifariam fit. Vel enim pilo equino iuxta basim excipiuntur, qui
quotidie magis atque magis constringitur, donec e corpore decidant. Vel circum-
F scarificatæ, scalpro radicitus eximuntur. Nonnulli ne rursus succrescant, candenti
ferro vtuntur. Galenus *libro 14. The. meth. capite 17.* Romæ fuisse quendam tradit, qui ver-
rucas & formicas ore sanauit. Formicas enim certa primum labiorum applicatione,
ceu suctu ad se traxit, atque a radice euulsit: deinde primorib. apprehensam dentibus,
totam simul exemit. Sed, vt idem scribit, scalpro ad myrtacei folii speciem forma-

ro, & ferramento eo quod *scolopomacharion* Græci vocant, quispiam manibus exercitatus, facile eas excidet, quum propriis lineamentis a circumposita cute circumscripta discernantur. Est autem scolopomachærium Græcis non nisi cultellus acutus, vel pali instar erectus. Nam σκόλοψ illis est acies & acumen, μάχαιρα vero culter siue gladius. Æque vero & valente aliqua penna, quales sunt veterum gallorum, anserum, & aquilarum, circulo formicæ imposita, ipsam educimus. Debebit porro pennæ concaua fistula esse formicæ crassitudini par, vt eam vndique prorsus constringat. Quæ postea circumacta, ac simul deorsum impulsa, celerrime ita formicam etiam cum ipsa radice totam educet. Constat vero, & quod finis ipse pennæ quæ eam circulo secabit, non tenuis modo, sed etiam acutus & firmus esse debebit. Abscindere ab iis tantum radicem versus oportet, quatenus reliquæ partis fistula complecti formicam possit. Sane ex ipsa statim abscissione, si modo scite fiat, etiam acumen ipsi comparabis. Ceterum sunt & alia medicamenta ad tollendos prædictos tumores idonea, quale est quod habet: *Fecis vini vstæ, calcis viuæ, æruginis singulorum partes æquas, cum vrina pueri impuberis exceptas.* Hoc medicamento statim decidere formicas, Oribasius memoriæ prodidit. Et quod accipit, *æruginis, auripigmenti, sandarachæ (arsenicum rubeum vocant) salis ammoniaci, singulorum drachmam vnam.* Redacta in puluerem cum liquore tithymali excipiantur, & in calycibus glandium, aut nucum auellanarum putaminibus verrucis & formicis clauiſq; imponantur, ne scilicet circumiacentes partes erodant. Vbi deciderint, communis curatio vlcerum adhibeatur. Mirifice autem prodest *millefolii, & geranii species*, quam *herbam Roberti* hodie vocant.

Scolopomachærium. — Medicamenta ad tollendas formicas. — [margin letters A, B, C]

De vitiligine. CAP. XII.

Vitiligo. Leuce. Alboras. Alphos.

VITILIGINIS, quæ cutis est vitium, duæ sunt species. Vna enim λεύκη dicitur, *quæ nihil aliud est, nisi coloris ad albidius mutatio.* Latinis *vitiligo alba* nominari potest. Arabibus autem *Alboras* vocatur. Altera vitiliginis species ἀλφὸς Græcis appellatur, cuius generatio eiusdem cum leuce modi est: non tamen omnino in profundo caro in ea paritur, sed summa tantum cutis, & veluti squamulæ quædam vitiligines ipsæ infixæ adhærent. Et hæ quidem duplices sunt, albæ & nigræ: faciuntque duplicem alphum, album & nigrū. Auicenna & Arabes alii, hoc vitium *Morphaeam* nuncupant: & eam quoque duplicem esse statuunt, albam & nigram. Leuce a viscoso, glutinosoque sanguine contrahitur. Galeno siquidem *libro tertio De symptomatum caussis, cap. 5. teste*, cum pituitoso viscosoque sanguine diutius caro alitur, caro quidem manet adhuc, sed mutatur eius differentia, & in aliam speciem conuertitur: & media caro fit inter eam quæ sanguine prædita est, & eam, quæ sanguine caret. Atque quum talis exsistat, accidit vt ne tentet quidem postea affluens sibi alimentum in rubentis carnis speciem transmutare: haud aliter quam polypis, locustisque accidit. Hac occasione, ipsa tota quam celerrime & alba & pituitosa euadit, quando & ipsa alimentum in ruborem posthac transmutare non potest: & id quod influit pituitosum est. Qualis enim protinus ab initio & locustarum & ostreorum fere omnium caro est, talem ex transmutatione acquirunt ii, qui leuce infestantur. Iam alphi haud diuersum (vt dictum est) a leuce habent generationis modum: Verum per hos non tota caro afficitur, sed cutis duntaxat superficies, veluti squamis quibusdam inspergitur. Atque albi quidem ex pituita, nigri vero ex melancholico humore proeunt. Leuce tam alte in corpus penetrando radices agit, vt & pili in ea cani, & lanugini similes enascantur. In alpho, vt comprehensum est, squamulæ quædam affixæ cuti inhærent. Porro in curatione leucæ, initio omnia fugienda erunt, quæ sanguinem glutinosum ac pituitosum procreare possunt. Deinde cum non quælibet leuce curationem recipiat, notas ipsius tales habeto. Acu per summa leucæ puncta, sed cute non penitus, si sanguis emanauerit, sanabilis est: si in lactea humiditas, desperata est. Vel panniculo laneo asperiore infricata cutis, siquidem rubicundior euaserit, medicinæ locus est: sin idem color remaner, non consanescit. Et quæ plura loca corporis obsidet leuce, difficilius tollitur, quam quæ pauca deturbarit. Item vetustior, quam recens, minus in medicina spei habere censenda est. In curabili itaque leuca statim exhibenda medicamenta quæ glutinosos humores extenuare possunt, vt est hyssopus, calamintha, anisum, oxymeli, & id genus alia, quæ *in praecedentibus libris, primo*

Alphos duplex. — Caussæ. — Signa. — Curatio leucæ. — [margin letters D, E, F]

A *primo potissimum, cap. De dolore capitis ex pituita*, dicta sunt. Deinceps quæ eosdem purgare valent medicamenta exhibenda. Corpore purgato, ad localia veniendum medicamenta: quare leucæ, hoc vel simili medicamento affricandæ. Fici folia viridia macerato in aceto: sit autem aceti tantum, vt ea superet, & penitus contegat: deinde contusa & trita cum sufficiente calce viua misceto, & locis prius exterfis, in sole illinito, vsqueque lentigini similem imaginem ipsa leuce induat, atque deinde fici succum recentem supra istam illitionem inducito, ipsamque leucem solam aliquandiu confricato, & ne vicinas partes exulceres obseruato. Egregie enim auxiliatur. Laudatur & hoc quod in eum paratur modum: *Iuglandium nucum immaturarum & adhuc acerbarum exteriorem corticem viridem detrahito, & fici nigræ syluestris ramulos amputato, adhæc li-* Localia.

B *thargyrum conicito, ac cum aceto coquito terito, & ad vnguenti formam reducito, idque ipsum in sole illinito.* In decoquendo etiam hordei grana septem addito. Hinc enim sufficientis decoctionis signum habebis, vbi videlicet hordei grana cocta videbis. Fortiora iam dictis sunt, sulphur viuum, veratrum, sandaracha, chalcanthum, alumen rotundum & scissum, ventres cantharidum, sal ammoniacum, nitrum & id genus alia, e quibus vnguenta confici possunt, quale est hoc quod habet: *Sulphuris viui, nitri, vtriusque drach. duas. Aluminis scissi, rotundi, ellebori albi, drach. vnam. Salis ammoniaci, drach. dimidiam. Farinæ lupinorum, drach. duas & dimidiam.* Redacta in puluerem cũ vnguento flauo, *citrinum* vocant, quod satis est excipiantur. Porro cutis prius quã medicamenta adhibeantur, nitro defricanda erit. Sunt etiam, qui prius acu transfixa purgant, quoad cruor ema- Vnguentũ.

C net, antequã medicamenta illinant. In alphis curandis victus ratio sit, quæ neq; pituitã, neque atram bilem in corpore aceruet. In albo igitur, principio quæ pituitam educunt medicamenta: in nigro, quæ melancholicum humorem vacuãt, exhibenda sunt. Corpore vacuato, vtriusque cõmune prodest auxilium, elota calx aqua soluta, aut dracunculi, aut ari radix, cum aceto illita. Simili modo vtrumq; veratrum eisdem efficax est. Item lupinorum amarorum decoctum superfusum, eorumque farina ex aceto vel oxymelite illita. Cappatis quoque radicis cortex cum acero, liliique radix cum melle, cepa ex aceto in sole, perũcta. Alia quoque medicamenta, quæ paulo supra commemorauimus admota, plurimum adiumenti afferre solent. Curatio alphi.

De œdemate. Cap. XIII.

D Οἴδημα Galeno, & aliis post eum Medicis Græcis, est tumor mollis, laxusve, & doloris expers. Barbaris, *corrupta* & inepta voce, *Vndimia* dicitur. Nonnullis ineptius multo, *zimia*. Fit ex substantia pituitosa, aut spiritu vaporoso. Signa iam fere dicta sunt. tumor enim adest mollis, qui si summis premátur digitis, cedit, fossulamque reddit, nec amotis digitis resilit, sed prementis vestigium retinet, colore albus, qualis in pedibus ac cruribus eorum quos aqua intercus vexat, & in tabidis, & aliis qui malo corporis habitu (καχεξίαν Græci vocant) laborant, prouenire solet. Verum in illis periculosis affectibus, œdema quidem symptoma est, nulla propria præcipuaque curatione indigens. Sola enim frictio ex oxyrhodino, cur nonnunquam ex sale & oleo, vel etiam ex sale iniecto oxyrhodino ipsum sistit. Quum vero propter pituitam Œdema quid. Caussa. Signa. Curatio.

E particulæ influxam œdema constitit, duplex eius curandi scopus erit. Alter, vt humores partem occupantes vacuentur: alter vero, vt fluxio restringatur, reprimaturve. Quare initio corpus purgetur medicamento, quod pituitam ducit. Eo vacuato, quæ reprimunt, & siccandi simul ac discutiendi facultatem obtinent medicamenta, adhibenda sunt: vt est spongia, aqua quæ parum aceti habuerit imbuta, cum ligamento leuiter stringente imposita, quæ ab inferiori parte incipiens supra finiat, vitium abigit. Esto autem spongia, modo conducta sit, recens: hæc enim plus exsiccat, atque discutit, Gal. *lib. 11. De simpl. med. facul. teste.* seruat enim etiamnum eam quam a mari accepit facultatem. Aceti etiam in posca sit tam moderata temperatura, vt possit ipsam quispiam bibere. Quæ autem ex ea plus aquæ continet, in prin- Spongia recens.

F cipio adhibenda est, maxime in mollibus corporibus. Quæ vero hac fortior fuerit, in robustis & duram habentibus cutem, & quæ ad primam spongiæ appositionem non iuuabitur. Quod si spongiæ nouæ occasio non est, hanc detergebis ablues que nitro, & aphronitro, & lixiuio. Quod si sub his œdema non subsidat, vbi rursus deligabis, pusillum aliquid aluminis adiicies, ac nouam spongiã admouebis, atq; tum (vt præscriptum

est) deligetur ab inferiore sursum. Sit autem arctatio mediocris, ac primæ quidem A fasciæ in ectiones, quæ scilicet inferne incipiunt, magis arctandæ: quæ deinceps, sunt remittendæ: ceterum non adeo, vt laxa sit aliqua deligationis pars. Curationis siquidem intento in œdemate, vt diximus, mixta est: vna quidem, vt eius substantia dissoluatur: alia, ad constringendum & congregandum. Quod si diuturnum œdema fuerit, œdema prius oleo inungens, deinde spôgiam ex lixiuio impones, atque stringes vehementius. Discutit etiam ac comprimit œdemata quælibet terra illita, tum itatis satiua. In discutiendis etiam œdematis mirifice conducit emplastrum diachylon, & oxycroceum nominatum. Sic etiam emplastrum ex *radice althea, liliorum alborum, malua, acantho, oxylapatho, senecione, semine lini*, & iis similibus compositum, mirum in discutiendis œdematis vim obtinet. Cocta autem & subacta, & cum axungia vel butyro B myxta, in formam emplastri rediguntur.

De inflationibus. CAP. XIV.

Inflatio quid. Inflationũ ab œdemate differentia. INFLATIONES Græci ἐμφυσήματα vocant, tumores sunt, qui ex flatulento spiritu in aliqua parte coaceruato geniti sunt. Differunt autem ab œdematis, quod illa, *Galeno etiam libro 14. Ther. method cap. 7. attestante*, ex pituitoso humore ortum habent. Proinde prementibus nobis cedunt, digitique admodum alte in ipsa descendunt. Inflationes vero ex flatuoso spiritu collecto, vt comprehensum est, nascuntur alias sub cute, alias sub membranis quæ ossibus circundantur: aut musculos viscerum ve aliquod includunt. Porro colligitur aliquando non parum etiam in ventriculo & intestinis, itemque in medio spacio horum, & paritonæi. Differunt quoque hæ ab œ- C dematis, quod & pressæ digitis non retinent vestigium, & sonitum veluti tympanum reddunt. item quod in cauitate sensibili continentur, atque hac nonnunquam

Caussa. maxima. Caussa autem flatulenti spiritus, qui & flatus dicitur, est caloris natiui imbecillitas, qui humidam materiam sensili transpiratione discutere non potest. Quapropter suscitat quidem vaporem ex humida materia, sed eum haud ob suam imbecillitatem discutit. Quemadmodum copiosius *lib. 3. De symptomatis caussis* Galenus monstrat. Quod si cum caloris imbecillitate adsit meatuum per quos flatus euapo-

Signa. ratur, densitas, inflatio maior erit. Signa inflationum sunt, tumor tactui renitens, cum lucido quodam splendore, sonum, vt vter, vel tympanum, dum percutitur, reddens. Adhæc persæpe sentitur flatus per vniuersum corpus, modo huc, modo illuc dis- D

Curatio. currens, ac dolorem tensionis pariens. Quum igitur tria hæc, materia humida, caloris imbecillitas, & meatuum densitas inflationem generent, curationis ipsius scopus erit caloris substantiam roborare, vaporem extenuare & meatus recludere. Porro posteriora duo, nempe densi corporis rarefactionem & crassi spiritus extenuationem, iisdem omnino medicamentis & præsidiis assequimur, extenuantibus nimirum & calefacientibus, magis aut minus, pro laborantium partium densitate vel varietate, & vaporum quoque crassitudine vel tenuitate. Pro horum namque differentia facultas medicamentorum quæ admouentur, intendi & remitti debet. Itaque raræ partes, & vapor seu spiritus non admodum crassus, minus: densæ vero, & vapor multa crassitie præditus, magis ex tenuantibus, & calidis egent. Caloris autem E substantia si periit, aut imminuta est pro ratione iacturæ eius resarcienda erit. Si vero alterata fuerit, ad mediocritatem reducenda. Quod si dolor cruciat, ad anodyna transeundum est. Principio itaque in curatione eius vitii vnice curandum, vt æger ab omnibus iis quæ flatus generare possunt tum cibis, tum potionibus abstineat. Vtendum autem potius calidis & siccis, item attenuantibus, ac flatum discutientibus. Concoctrix quoque facultas odoratis & flatum discutientibus medicamentis, vt sunt diacuminum, diacalaminthes, odoratum rosaceum, & id genus alia, quæ *in libro 3. in capite De inflatione ventriculi dicta sunt*, roboranda erit. Extrinsecus ventriculus ex milio, aut sale, vt crudo lini semine fouendus est: si quidem dolor mediocris sit. Sin vehemens, vtendum est oleo tenui quod rutam incoctam habeat, aut aliquod calido- F rum seminum, cuiusmodi sunt cumini, apii, & petroselini. Quibus si non sedetur dolor, cucurbita magna cum longa flamma, sine scarificatione ventri affigenda est, ita vt vmbilicum complectatur. Quod si artubus & musculis qui sub cute, aut etiam membranis, quæ ossa vestiunt, oriatur inflatio, si citra dolorem sit, liquor aliquis renuissi-

A nouissimarum partium, cuiusmodi est lixiuium spongia noua exceptum, imponi debet. Sin dolor quoque vrget, vngenda pars oleo est, quod relaxandi ac remittendi vim habet. Incidunt porro eiusmodi affectus, vbi vel musculus, vel membrana quæ os circuit, est contusa. Ac super membranam quidem quæ os ambit, antedicta imponenda est spongia. Ad musculos vero, medicamentum quod magis mitiget, est adhibendum. Quo fit, vt ad hos solo lixiuio non vtamur, sed immissa ei tum sapa, tum pauculo oleo. Satius autem fuerit in principio non addidisse lixiuium, sed sapa cum vino & exiguo oleo vti, ac quod mediocre sit olei adiicere. Vbi mixta sunt, modice excalfacere, ac lanam succidam ipsis imbutam imponere. Vbi œsypus præsto non est, aliquid cerati quod ex œsypo componitur, recte admisceuetis. Debent enim contusi musculi leni- Contusorũ musculorũ remedia.
B ri medicamento, cui mixta sit facultas: quippe quæ simul concoquat, discutiat, & modice adstringat. Quippe si nihil habet adstrictionis aliquando phlegmonas, in plethoricis maxime corporibus, auget. Quæ singula longius Galenus *libro 14. Ther. method. cap. 17.* prosequitur. Quid vero faciendum sit, si inueterauerit inflatio, Galenus ibidem monstrat. Ceterum si huiusmodi flatulentus spiritus fumosus fuerit, malus, corruptus, & a materia venenata excitatus, cum dolore intolerabili, & vehementi calore, per membra discurrens, nullum tutius ac melius consilium dari potest, quam quod vbi in parte quapiam subsistiterit, pars ipsa protinus infra supra quæ deligetur, ac in medio nouacula, vel ferro candente tumor aperiatur, ita vt facile vapor ille venenosus egredi possit. Deinde hilans plaga implenda erit aloe, & bolo armenio ex rosa. eo & aceto dissolutis. Transactis vero diebus tribus aut quatuor, vulnus carne implendum erit, & ad cicatricem perducen dum. Si flatuosus spiritus venenatus fuerit.
C

De scirrhis. CAP. XV.

SCIRRHUS *exquisitus est tumor præter naturam sensus ac doloris expers, & durus.* Non exquisitus v[...]r, non omnino insensibilis est, difficulter tamen sentit. Scirrhus igitur qui sensu prorsus vacat, sanari non potest: qui ægre sentit, facilem curationem non admittit, nec tamen prorsus Incurabilis. Fit, *Galeno libro Therapeuticæ methodi 14. cap. 3. teste*, ex humore glutinoso, & crasso, qui particulis indutatis impactus, solu contumaciter repugnat. Interdum statim ab initio consistit, augeturque. Magna vero ex parte Medicorum imperitia euenit, qui erysipelata & phlegmones vehementer refrigerant, & adstringunt. Signa iam dicta sunt in scirrhi descriptione, nempe tumor durus, & valenter renitens, colore inter rubrum & nigrum medio. Inchoante itaque scirrho, & quempiam adhuc imbecillum sensum seruante, curationem adhibere conuenit. Curandi vero eius communis indicatio est, vt quod præter naturam in particula est, totum vacuetur, vniuerso tamen prius, si res ita exigat, vacuato corpore. Modus tamen vacuationis eius proprius est. Nam detergere id vbi contumaciter inhæret, oportebit. Quod si quis iis quæ vehementer trahunt discutiuntque medicamentis vacuare tentet, nec iis quæ humectant & excalfaciunt molliat aliquet, huic paucis primis diebus egregie processisse curatio videbitur: ceterum quod de affectu restabit, id insanabile erit. Siquidem toto quod in eo tenuium partium
Scirrhus quid. Caussa. Signa. Curatio.
D
E erat discusso, quod reliquum est, veluti lapidosa concretio linquetur. Quippe etiam qui in articulari morbo visuntur calli, ex humore crasso glutinosoque proueniunt, quando is non paulatim est discussus, sed violentis medicamentis totus simul siccatus. Hac igitur de caussa ad scirrhosos affectus, nullum vehementer excalfaciens siccansve medicamentum est aptum, sed ea tantum, quæ cùm emolliendo discutere commode possunt. Huius generis sunt omnes medullæ atque adipes. E medullis autem primas tenet *ceruina*, *& vitulina.* ex adipibus commendantur *anserinus in volucrum, leoninus vero in quadrupedum genere* præstat. At gallinaceus post anserinum sequitur, & pardinus leoninum, ac deinde vrsinum & taurinum. At caprinus crassior & siccior prædictis est, magisque hircinus. Inter resinas terebinthina & laricina eligendæ. Emollit etiam *ammoniacum thymiama, & bdellium vtrumque, magisque Scythicum*, quanto videlicet est humentius. Pari modo & *styrax* qui humentior est, sicco vtilior est. Eiusdem generis etiam sunt *butyrum, althea radix*, & alia quæ supra in *capite De lienis duritia* commemorauimus. E quibus vnguenta & cerata componi possunt, *vt ibidem monstrauimus*. Ceterum inter curandum male affectam particulam, calido oleo Emollientia.
F

fouere oportet,& glutinosa medicamento postquam apposita fuerint, nunquam remouere, prius quam sponte decidant. Imo si etiam lauandus sit æger, omnino permittenda sunt. A balneis tamen medicamentosis ac sponte natis, prorsus abstinendum. Hæc enim huic malo plurimum aduersantur. Quid multa? quo pacto scyrrhus relictus in aliqua parte corporis sit curandus, eleganti historia Galen. *lib. 2. ad Glauc. cap. 9.* docet, quam illic studiosi legere possunt. Præterea cum membrorum alia rariora sint naturaliter, alia densiora, etiam vacuationem eorum diuersa specie remedia po- A

Scirrhorũ in tendonibus & ligamentis curatio. stulare est necessum. Hac igitur de caussa tum in tendonibus, tum in ligamentis, quum scirrhosa fuerint, satius est ei curationi, quam per mollientia molimur, aliquid incidentium admiscere. Ex quorum numero vel in primis acetum est. Interim vero & in aliis partibus, quas scirrhus afficit, eo vtimur. Verum in tendonibus & ligamentis B in hunc modum. In aceto acerrimo candentem igni lapidem exstinguere oportet, ac si quidem haberi potest, pyriten: sin eius copia non datur, molarem. Deinde ascendente post infusum lapidi acetum vapore calido, in hoc dimoueri scirrhosum ligamentum vel tendo debet, atque exinde rursus medicamentum, quod molliat, imponi. Multi enim hoc modo curationis perfecte sanati sunt, vt fere magicum opus, *Galeno attestante*, videretur. Initio tamen oleo, non aqua, quotidie omnino laborantem particulam perfundere oportet. Esto autem id oleum haudquaquam adstringens, sed plane tenuium partium, cuiusmodi *Sabinum* est. Incoquimus autem oleo interdum *fœnugræcum, anethi comam*, aut *althea*, ac *syluestris cucumeris* radicem. Ceterum curatio, quæ per acetum administratur, vtilis est vitio iam adulto, & quum præparata C

Aceti vis. iam sub mollientibus pars fuerit. Siquidem aceti vis, modo quis ea modice & debito tempore vtatur, salutaris eiusmodi affectibus est, cen crassos humores dissecans, ac resoluens: sin vel immoderatius, vel in tempore non idoneo, tenuiores partes violenter absumens, id quod reliquum est lapidescere facit. Sed & si quis eo diutius vtatur, substantiam ipsam neruorum attingit. Ob id igitur nec sæpe, nec inter initia, nec longo tempore, medicamentis, quæ ex aceto componuntur, ad ligamenta & tendones vtendum. At in liene, & carnosis musculi partibus scirrho affectis, tutus eius est vsus. Quippe raræ sunt naturaliter hæ partes, nec est, quod metuas, ne quis neruus eius vi lædatur. Ac ammoniaco quidem thymiamate cum aceto, etiam non pauci lieni imponentes vtuntur, ad luti scilicet crassitudinem, quod ex vtrisque est mixtum, redacto. Vtendum autem eo tum maxime erit, cum per emollientia medicamenta antea D scirrhosus tumor mollitus est: hoc namque tempore aceto liquatum ammoniacum maximum vsum præstat. Sufficit autem eo vno altero ve die vsos, rursus ad mollientia reuerti. Ac rursus his pluribus dies vsos, denuo ad medicamen quod ex aceto fit redire, siue id ammoniacum, siue quid aliud habeat eorum quæ molliunt. In medio tempore etiam radice althеæ in adipe anserino, aut gallinaceo, aut suillo liquata, & cataplasmatis more imposita vti licebit. Syluestris etiam maluæ folia cum aliquo supradictorum tusa proficiunt. Quæ singula copiosius prosequitur Galenus *lib. 14. The. meth. & 2. ad Glauconem.*

De Strumis. CAP. XVI. E

Strumæ. STRVMÆ, quas Græci χοιράδας vocant, sunt *glandulæ induratæ*. Vel (*vt Galenus lib. 13. The. meth. definit*) sunt scirrhosiores glandularum phlegmones. Barbari *scrofulas* vo-
Scrofulæ. cant. Scrofæ enim, id est, sues colla habent glandulosa, & magna ex parte strumosa. Fiunt magna ex parte in collo, alis, & inguinibus, quod iis locis glandulæ vasis sub-
Differentiæ strumarũ. stratæ collocentur. Differunt strumæ inter se, magnitudine, natura, loco, ortu, multitudine, & vasorum complicatione. *Magnitudine*, quoniam quædam paruæ, quæ-
Magnitudine. dam magnæ, quædam maximæ, quædam mediæ. *Natura*, quod aliæ mites, aliæ mali-
Natura. gnæ sint. Mites sine phlegmone & dolore, cum mediocri duricie apparent. Neque e-
Mites. nim molles sunt, sicut steatoma: neque duræ, sicut scirrhus: sed mediam quandam inter hæc tactus proprietatem obtinent, tumoremque omnino circumscriptum, ro- F
Malignæ. tundum, æqualemque efficiunt. Malignæ vero, phlegmones, pulsantesque dolores inuehunt, tumoremque inæqualem præ se ferunt, in quo vasa prominent, cõtrectatuque
Loco. manuum efferantur. *Loco* præterea differunt, quoniam quædam in posterioribus colli partibus, quædam in obliquis, quædam circa guttur oriuntur. Item quædam superficiem

A ficiem statim sub cute, quædam prope magna nobiliaq; vasa peniriores partes occupãt.
Ortu, quod quædam quasi suspensæ, quædam insertæ oriantur. Ac suspensæ quidem huo Ortu.
illuc facile mouentur: insertæ veto subniruntur, validiorum corporum impetum to-
lerantes. *Multitudine*, quod morbo vna, modo plutes generentut. *Vasorum complicatione:* Multitudine.
quædam enim venas arteriasque implicatas habent, quædam prorsus non habent. Oẽs Vasorũ cõ-
autem suis membranis includuntut, perinde atque steatomata, atheromata, & melice- plicatione.
rides. Generantur perinde atque scirrhi, ex crassis & glutinosis humoribus. Notis ad Caussa.
virii huius cognitionem nihil opus est: sensibus enim, visu nimirum, & tactu, statim de- Signa.
prehenditur. Paruæ strumæ maioribus facilius curantur, sicut mites & blandæ phle- Curatio.
B gmone obsessæ. Malignæ vero, sanari nõ possunt. Quum enim omnes huiusmodi stru-
mæ cancerosæ ac vasis refertę sint, dum curantur per manum, curationi non cedunt: &
dum curantur, erumpendi sanguinis periculum afferunt, prætetquam quod quum ple-
runque penitiores inueniantur, minime abscindi possunt: vasa enim nobilia tanquam
rãdices obtinent. Sed pro loci ratione, superficiariæ profundis curatu faciliores sunt.
In curatione etiam strumarum diligenter glandularum scirrho affectarum natura con- Glandularum natura
sideranda. Sunt enim quædam, quæ in medio vasorum spacio consistunt, & quod ibidẽ cõsiderãda.
scissum & diductum est implent, atque adeo eius diductionis pro firmamento sunt. In
iis cum earum haud magnus ãnimantibus vsus sit, curandi ratio est, vt totum quod vi-
tiatum est, scalpello exscindatur, vel medicamentis putrescere cogentibus. Quę autem
C sit ratio excidendi, non est nostri instituti docere. Eam tamen luculenter admodum
tradit Aetius *libro 15. capite 5.* & Paulus *libro 6. capite 35.* Præterea sunt quædam glandulæ,
quæ vel saliuam, vel lac, vel genitale semen, ad hæc quæ pituitosum quendam humorẽ
in mesenterio, vel faucibus, vel larynge generant. Harũ certe maior est vsus. Ideo quũ
in scyrroso affectu sunt, non aliter quam reliquę partes quæ scyrro laborant, sunt sanan-
dæ. Corpore itaque primum per ea medicamenta, modo ætas & alia permittant, quæ Vacuatio.
crassos & glutinosos humores educunt, vacuato, ad emollientia primum, deinde vero
ad discutientia progrediendum. De emollientibus satis copiose capite præcedenti est Discutientia.
dictum. Inter discutientia laudatur priuatim farina lupinorum, ex oxymelite cocta &
D illita. Bouillum item stercus aceto incoctum & illitum. Probe etiã discutit strumas calx
viua, melle, vel oleo irino, vel adipe suillo excepta. Valet etiam hoc ceratum quod ha- Ceratum.
bet: *Sulphuris, seminis nasturtij & vrtica, singul. drach. duas. Nitri, drach. vnam & dimidiam.*
Myrrha, galbani, ammoniaci, sing. drach. vnam. Olei veteris, vnc. tres cum dimidia. Cum cera
& resina terebinthina quod satis est, informetur ceratũ. In pus conuersas strumas rum-
pit loliacea farina cum fimo columbæ, & semine lini vino incocta. Ceterum struma la-
borãtibus aluus reddi facilis debet, tenuisq; victus adhiberi. Quare ab omnibus crassos Victus.
generantibus succos abstineant. Bibant vinum tenue, & album. Fugiãt potionem aquæ
frigidæ, ac turbidæ. Deniq; iis assidue vomitus prouocari debet, & per os illis pituitam
educere oportet, atq; caput exsiccare.

E

De abscessibus. Cap. XVII.

ABscessus, qui Græcis *ἀποστήματα* vocantut, vitia sunt, *in quibus a seipsis, quæ prius iunge-* Abscessus
bantur partes, abscedunt. Spacium igitur in medio vacuũ necesse est fieri, quod ma- quid.
teriam aliquam aut flatuosam, aut humidam, aut ex vtraque mixtam contineat. Male Recẽtiores
itaque nonnulli recentiores Medici apostematis & phlegmones nomina confundunt, male apostematis &
quum sint diuersa inter se vitia. Fit abscessus ex vaporoso spiritu, aut humida materia, phlegmones nomina
vt dictum est, aut vtraq; mixta. Quocunq; autem modo abscessus fiant, id spatium quod cõfundunt.
abscedentes partes interiacet, humoribus illum efficientibus impletur. Qui si diutius Caussæ.
aliquando maneant, in varias formas mutantur. Etenim lapidibus, arenis, testis, lignis,
carbonibus, luto, strigmento, amurcæ, fęci, multisq; id genus aliis similia sæpe in abscei-
F sibus contenta deprehenduntur. Priuatim tamen abscessus, in quo pulti similis conti-
netur humor, *Atheroma* dicitur. Qui vero mellis substantiam referentem in se humo- Atheroma.
rem habet, *Melliceris* nominatur. Abscessus autem in quo veluti adeps est, steatoma ap- Melicetis.
pellatur. Signa ex iis quæ iam dicta sunt, abunde patent. Porro curantur abscessus va- Steatoma.
cuata; quæ in spacium abscessit materia. Quoniam autem ex varia est, *vt modo diximus*, Signa.
ideo non eadem ratione omnes vacuãtur. Nã si in sinu minime ꝑfundo tenuis & pauca Curatio.

materia resoluiq; idonea contineatur, cutisq; rara sit, discutientibus molienda curatio est. Sin ob humoris crassitudinem aut copiam, cutis densitatem, & abscessus altitudinē discuti non possit, ad suppurationem transeundum est: vti in phlegmonibus, maxime quæ in abscessum iam versæ sunt. In quibus vero abscessibus nulla ob crassitudinem nec discussionis, nec suppurationis spes relicta est, vt in steatomatis vno præsidio vtimur nempe excisione: quemadmodum in aliis, quibus pus ac alia materia discuti nō potest. Nonnulli enim abscessus solā manus curationem efflagitant, in quibus scilicet materia propter crassitiem nec discuti, nec putrescere potest. Quidam vero tam sectionem, quam suppurationem admittunt, vt in quibus humor suppurari quidem potest, sed ob crassitiem, aut lentorem discuri non potest: cuiusmodi est: atheroma. Alii triplicem curationem nempe discussionem, suppurationem, & sectionē recipiūt: quales sunt qui ex tenuioribus constant humoribus, sed non vt roti discuti possint. In iis vero abscessib. qui in alto corporis consistunt, ac potissimum in visceribus, medicamēta q̄ ex aromatis componuntur, maxime sunt vtilia: vtpote quorum vis collectum humorē tum in habitum resolnat, tum digerat. Sunt profecto & alia eius generis non pauca, quorum laudatissima sunt tum antidotus quæ ex viperis componitur theriacen vocant; & quod ex cretica calamintha est compositum, a Galeno *lib. 4, De tuenda sanitate cap. 6.* descriptum.

Melicerida curatio. Priuatim vero meliceridas dissipat hoc emplastrum, quod accipit: *Passularum detractis vinaceis, lib. vnam. Cumini minutissime triti, vnc tres. Omnia simul in mortario subacta conficito, & alligato.* Et hoc, quod habet: *Salis ammoniaci, lithargyri, cerussæ, sing. lib. vnā. Ceræ, terebinthinæ, galbani, opopanacis, sing. vnc. vnam. Rubricæ sinopicæ, vnc. sex. Aceti, vncias septem, & semissem. Lithargyrum, cerussam, & salem ad exactum lævorem tritum simul decoquito, deinde rubricam prius ex aceto tritam inycito, & cum vniuersa liquabilia, postremo omnibus simul confectis, & ratis opopanacem & galbanum aceto soluta admisceto, & vtere.* Ceterum si medicamentis adurentibus cute superposita prius denudare expedit: e quorum numero, Paulo attestante, simplicius quidem est quod constat *calce viua, sapone, & lixiuio.* Aliud magis varium, quodq; reconditum diu seruari potest, capit *Calcis viuæ, drach. quatuor. Fecis vini combustæ, nitri liquidi tosti, singul. drachmas duas. Rubricæ sinopicæ, drachmam vnam.* Terantur in lixiuio, & vbi ad mellis crassitiem reducta fuerint, ter feruefacito, vt mediocrem consistentiam habeat, & pixide plumbea reponito, lixiuium super destillans, ne nimis cito exarescat. Ergo circumfusam cutem eiusmodi medicamentis crustam inducentibus, primum abrumpito. Postquam vero crusta deciderit, exedentia exhibero.

Erodentia. Erodit autem valide citra vellicationē & morsum quod habet: *Squamæ æris, drachmas quatuor. Sandaracæ, arsenicum rubrum nominant, drach. duas, Ellebori nigri, drachmas duas, cum rosaceo vtitor.* Sed quæ adiacent atq; in ambitu sunt partes omnes, prius cerussa cum oleo delinito. Verum vbi tales abscessus sectione curare voluerimus, in ea quidem curatione siue pultaceus, siue melleus, siue adiposus, siue cuiusdam alterius substantiæ humor in eis contentus fuerit, vnus scilicet nobis scopus perpetuus est, nimirum vt tunicam qua humor concluditur, auferamus. Sed dum hoc molimur, impense cauēdum est, ne temere membrana vulneretur, aut dilaceretur, vnde humor qui in ea continebatur effusus operationem impediat, & portio ipsius relinquatur. Si enim dissecta tunica, ac humore perfuso tenuior subsederit, difficulter admodum tunica excoriari curariq; poterit. Si vero humoris aliquid relictum fuerit, periculum est, ne morbus reuiuiscat & renascatur. Quod si tale aliquid incidit, melius est non consuere, & exedentibus medicamentis supra commemoratis, aut consimilibus reliquias absumere.

De cancro CAP. XVIII.

Cancer quid. Cancer est *inæqualis, liuescens, aspectu teter, & cum dolore, tumor.* Nomen accepit a cancro, quemadmodum enim in isto pedes ex vtraque parte sunt corporis, ita in hoc vitio venæ oppletæ, & in ambitu tensæ, cancri animalis pedibus omnino sunt similes. Fit in omnibus humani corporis partibus, sed sæpius in fœminarum mammis, quæ natura purgationem non habent, quod raræ & laxæ sint, ac crassissimam melancholici

Caussa. humoris materiam prompte excipiant. Generatur ex melancholico humore feruescente: qui si acrior existit, exulcerationem etiam efficit. Sunt enim duæ supremæ cancrorū

Occulti cancri. differentiæ. Nam quidam eorum vlcere carent, & ii ab omnibus fere antiquis occulti

Signa. appellantur. Quidam etiam exulcerantur. Tumor is magis quam phlegmone nigricat, sed

A sed ita vt tantam caliditatem non experiatur. Venæ quæ in ambitu sunt, intumescunt,
intenduntur que, cancri animātis pedum, vt diximus, modo. quoniam vero a profundo
do inutilis sanguinis multitudo attrahitur, ideo varicosæ venæ redduntur. Color can-
cri cinericius, ad purpuram vergens, subliuidus: ac spectantibus quidem mollis appa-
ret, tangentibus vero durissimus. Pungentes etiam dolores ac late diffusos infert. At si
exulceretur, iugiter erodit, & profundum suffodit, nec sisti potest, saniemque emittit
quocunque ferarum veneno nequiorem, copia & odore abominandam. Hoc vitium
per sui initia, priusquam in membro figatur, curari potest. Sed vbi in molem satis insi-
gnem attollitur, insanabile efficitur, nemoq; illud sine manus opere curabit. Idipsum
autem accidit propter succi crassitiem, qui nec repelli, nec discuti potest, nec totius
B corporis purgationi cedit. Mitiora etiam remedia contemnit, vehementioribus vero
irritatur, excandescitque. Incoantes itaque cancros prohibere ne augescant, id q; prin- Victus ratio.
cipio fit commoda victus ratione, in qua vitanda sunt omnia melancholicū succum ge- Curatio.
nerātia, vt sunt *carnes bubulæ, ceruinæ, leporinæ, salsa, fabæ, lētes, caseus, & eiusmodi quæ in capite
de melancholia sunt commemorata*. Vtendum vero vberrime ptisanæ cremore, malua, atri-
plice, beta, & huiusmodi elixis, piscibus saxatilibus, auibus vniuersis, præter eas, quæ in
aquis versantur: carnibus gallinæ, hœdi, luteis oui, & similibus concoctu facilibus, &
sanguinem bonum procreantibus. Bibendum vinum tenue, album, nec valde anti- Venæ sectio.
quum. Interea etiam temporis humorem, vnde vitium natū est, illico vacuare oportet.
Vacuatio autem primum tentanda est sanguinis. Quare, modo ætas & virtus permise- Purgatio.
C rint, vena incidenda in gibbero media. Mox purgatione vtendum, per initia quidem
ex simplicioribus petita, cuiusmodi est epithymum pondo vnciarum quatuor in sero
lactis mulsaue exhibitum. Deinde vero compositorum aliquo, quæ in capite de melan-
cholia recensuimus. Purgantia vero medicamenta tertio quoq; die offerenda sunt, vt
scilicet melancholicus humor, qui in venis collectus est, & cancro generationē dedit,
sic sensim, atque ex interuallo vacuetur, quandoquidem vniuersum simul vacuare vix
datur. Vtēdum etiam ante purgationem, in iis potissimū qui a crebra potionum sum-
tione non abhorrent, decocto præparāte, quod in eodem loco commemorauimus. Si
hæmorrhoides in viris, quibus emanare consueuerunt, suppressæ sunt, recludantur. In
mulieribus autem menses euocare oportet. Posthæc humorem, qui in partē decubuit Localia.
D repellere vel discutere: adhæc particulam ne quid humorum redundantiæ ad eā con-
fluat, firmare oportet. In hunc autem vsum conuenientissimus est succus solani, linteo
duplici in eo tincto positus. Extrinsecus lana molliuscula & ipsa succo illo imbuta cir-
cumdatur, cura adhibita, ne hæc siccescat, succo continenter superinfuso. Quod si no-
luerit ægrotans medicamento adeo humido illiniri, cum præsertim domum exit ad
consueta negotia peragenda, hoc vnguento erit vtendum. quod habet: *Olei rosacei, vn-* Vnguentū.
*cias duas. Succi e fructu solani hortensis expressi, vnciam vnam & dimidiam. Cerussæ lotæ, plumbi
vsti & loti, vtriusque scrupulos duos. Litargyri, drachmam dimidiam. Thuris drachmam vnam.
Pompholygis, drachmam dimidiam. Ceræ albæ, quantum satis, fingatur vnguentum, quo locus labo-
rans quotidie illinatur.* Licebit interdum adiicere lemniū sigillum, & bolum armenium,
E & succū semperuiui, vel vuæ acerbæ, in plumbeo mortario, cum plumbeo pistillo vsq;
ad glutinis consistentiam subacta. Porro quantum valeat plumbi facultas, præsertim
combusti & eloti, in omnibus cancrosis affectibus, satis nouerūt, qui de hac re aliquan-
do periculum fecerunt, & qui attente quæ Gal. *de plumbo in lib. 9. de simpl.* scribit, legerūt.
Nec parū prodest cancri vsti cinis cum cadmia lota inspersus, vel in cerato illitus. Panis
etiam cum symphyto apponēdus, ita quantitatē moderando, ne aggrauet. Folia quoq;
altheæ elixa per se, aut cum pane commixta, illinenda. Item rosæ, melilotum, papaue-
ris semen cum passo trita, & paululum decocta, ac subinde cum luteis ouorum subacta
applicanda. Porro assidue etiam hoc vitio correptis danda sunt medicamenta, quæ ve-
nenatis aduersantur, vt est theriaca, & antidotum mithridaticum. Vlceratis cancris, vt Cancri vlcerati curatio.
F obiter hic moneamus, quum *lib. 7.* curam hanc copiose simus tractaturi, quia cōstet il-
los medicamentis & manuum tractatione exacui & irritari, ideo placidissima medica-
menta sunt imponenda; quale est hoc vnguentum, quod habet: *Olei rosacei, vnc. tres. Adi-* Vnguentum.
*pis porcini. ℥. j. Lithargyri, vnc. dimidiam. Vitellos oui assos quinque numero. Ceræ albæ quod satis,
fiat vnguentū.* Quod si vlcus dolore vacauerit, adiecto etiā iridis, myrrhę, aristolochiæ;

ſingul. drach. vnam. Hoc itaque vnguento cancer illinendus. Cõmendatur etiam ſuc- A
cus ſolani & plantaginis, admixto puluere auripigmenti, ſi iis locus laborans illinatur,
& linteum in iis madefactum ſuperponatur. Ceterum ſi quando cancrum per chirur-
giam curare audebis. cœpiſſe quidem a vacuando per purgationem melancholico hu-
more oportebit. Vbi vero totum quod vitiatum eſt, prorſus exciderit, ſic vt nulla ſuper-
ſit radix, ſines effluere ſanguinem. nec propere eum inhibebis: imo premendo potius
vicinas carnes: exprimes ex his craſſiorem ſanguinem: mox aliis vlceribus ſimiliter
curabis.

Canceri per chirurgiam ablatio.

De Elephantia. Cap. XIX.

Ἐλέφας καὶ ἐλεφαντίασις vniuerſi corporis cancer eſt. Sic vocatum vitium hoc, quod corio
elephantis, cutis in eo perſimilis videatur. Nam maculis quibuſdam ad atrum colo- B
rem vergentibus inficitur, inæqualiterque aſpera, craſſa, & veluti ſquamis fœda, liuens,
ferinaque redditur. Vnde ſatis liquet, elephantiaſim a lepra Arabũ nihil differre, *vt de-
monſtrauimus lib. 2. Parad. c. 16.* Dicitur etiam *Satyriaſis, Gal. lib. de cauſſis morb. c. 5. teſte*, quod
facie, qui ſic laborant, ſatyris ſimiles ſint, *vt inf. dicemus.* Quin & alacritas vehemens ad
coitum ipſis adeſt, quemadmodum de ſatyris fertur, q. ſcilic. ſemine abondent. largior
ſiquidem ipſius generatio in ſeminariis vaſis ob materiæ craſſitiem accidit. Vocatur et-
iam *Leontiaſis*, quod frons ægrorum cum quodam tumore laxior reddatur, ad ſimilitu-
dinem pellis flexilis ſuperciliorum leonis. Eſt autem graue vitium, & prope ex eorum
numero, quæ incurabilia exſiſtunt. Er graue quidem eſt ipſi ægro, intolerabile autem
conſpicientibus, vtpote qui ipſum omnino auerſantur, adeo vt pleriq; ex ægri neceſſa- C
riis & domeſticis, ipſius conuerſationem deuitent. Et ſane malum eſt cum eis conuer-
ſari. inquinatur enim aer, quem inſpirando attrahimus, ex vlcerũ fœtore, & ex vitiata
ſpiritus exhalatione. Origo vitii eſt ex atra bile, quæ ex craſſo & fœculẽto ſanguine, aut
flaua bile nimium vſta procreatur, aut pituita ſalſa. Quare hoc ipſo magis corripiuntur,
qui ex praua victus ratione craſſum & viſcoſum ac melãcholicum ſanguinem acetuãt.
Conſequitur eos, qui obnoxii futuri ſunt huic vitio, ſegnities, ſpiratio tarda, ſpirandi
difficultas, motus difficilis, aſſidua conſtrictio alui, vrinarum, veluti ſunt iumentorum
lotia, excretio, reſpiratio grauis & fœtida, ructus continui, qui etiam ipſis ægris aliquid
moleſtiæ addunt, appetitus non obtuſi, impetus in Venerem intenſus. Iam vero vbi ad
cutem progreſſum fuerit vitium, primum malæ craſſiores fiunt, & mentum dilatatur, D
deinde rubeſcunt, non florido, ſed liuido colore. Capilli etiam capitis magna ex parte
rari fiunt, pilique ſuperciliorum decidunt. Naſus fit ſimus, aures eroſæ, labra craſſa, vox
rauca, & ſub lingua venulæ varicoſæ fiunt, nigreſcuntque, quod ſignum eſt, etiam viſce-
ra ipſa in ſimili conſtitutione eſſe, eiuſmodi plane qualis in porcis quibuſdam circa in-
terna videtur, quæ grandinis nomine inſignitur. Quandoque vero & per omne corpus
eminentiæ apparent, & præſertim iuxta ſummã frontem ac mentum. Corpus præterea
ipſorum magnum eſſe videtur, & cuiuſdam intolerabilis grauitatis eis ſenſus adeſt. Pu-
ſillanimes fiunt ad omnia. Quidam porro ex eis ad modum eorum qui ſtrangulan-
tur, maxime circa ſomnos, afficiuntur. Quanquam vero vitium hoc fere incurabile ſit,
tamen humanum eſt, *vt ait Aetius*, & plenũ beneuolentiæ ſignum, in extremis etiam E
malis vſq; ad experimentum procedere, ad difficultatem eorũ compeſcendam. Princi-
pio itaque victus ratio eiuſmodi præſcribenda. A ſomno membra eorum plurimum &
leniter manibus contrectari debẽt. Deinde curandum, vt aluus excrementa deponat.
Poſt hæc deambulent, aut geſtationibus committantur, & clamore exerceantur, aut
frictionibus aliiſue generibus exercitationum vtantur. Sudore ſubinde, quem illinc
contraxerunt, abſterſo, adipe vrſino, aut vulpino illinantur: qui ſi non adſint, caprino
aut taurino, aut pro iis aliquis ex volucrum genere, aut butyrũ recens ſumatur. Pauxil-
lo temporis interpoſito, cum fœnogræci aut ptiſanæ ſucco, qui parũ ammoniaci cum
aceto liquefacti ammixtum habeat, perfundantur, atque ita lauacro vtantur. Nociuum
enim eſt vitio, ſi quis non lauet. Commoda ſunt etiam arida fomenta, & poſt ſufficien- F
tem ex dictorũ vſu exſudationem, natationes in mari, aut ſulphurulentis & aluminoſis
aquis. Fomenta vero parabuntur ex fumaria, origano, ſcabioſa, oxylapatho, chamæme-
lo, meliloto, mentaſtro, & ſimilibus. A balneo deterſi, ad acrimoniæ & mordacitatis
curationem ex oleo myrteo, roſaceo, aut maſtichino cum aceto & vicino conquaſſatis
illinan-

Elephantiaſis a lepra Arabũ nihil differt.

Satyriaſis.

Elephantici cur ad Venerem alacriores.

Leontiaſis.

Cauſſa.

Signa.

Victus ratio.

Balneum.

A illinantur. Aut decocto aliquo eorum quæ adstringunt, plantaginis scilicet, aut betæ,
aut helxines, perfundantur. Optimum est & butyrum recens illitum. Post lotionem
& extersionem per tenera linteola, ad horæ dimidium quiescant: deinde aqua tepida
hausta sponte vomant, digitis in os, aut pinnis demissis. Postea modico interuallo tem-
poris interposito, vinum absinthites, aut ex origano confectum bibant, non infra he-
minæ mensuram, & paulo post cibus eis apponatur. Cibus autem erit panis hordeaceus, Cibi.
aut triticeus recens. Inter olera, *beta, lactuca, malua, lapathum, sisarum, porrum, brassica bi-
nis aquis edulcata, & capparis.* Recte etiam ipsis datur ptisana, oua sorbilia, alica lota, lac
cum melle. Carnibus auiculatum montanarum vtantur, & hœdorum, gallinarum, ca-
B potum, & iis similibus. Piscibus molli carne præditis. Ex fructibus conueniunt ficus &
vuæ arefactæ, pyrum coctum in aqua mulsa. A reliquis fructibus omnino abstineant.
Deuitent etiam legumina omnia, salita, & acria. Bis cibum capere præstat, quam semel
se replere. Prandium simplicissime paretur: cœna magis varia sit. Potus sit vinum tenue,
album & aquosum. Aut aqua in qua parum cinnamomi decoctum sit. Vino forti & vi-
noso, perinde atq; Venere, per totum morbi curriculum abstinent. Somnus porro diur-
nus nociuus, nocturnus aptissimus. Post longum a cœna interstitium, deambulatio lēta Deambulatio.
ac sensim facta, commoda est, vt cibi eo melius descendant. Quod ad curandi rationē
attinet, protinus inter initia sanguis mitti debet, & magis vere, in quo potissimum hoc Curatio. Venæ sectio.
vitium nascitur, & intenditur. Reuiuiscit enim inde aliquo modo insitus calor, & sensi-
C biliter corpus ipsum allenatur. Auferendus autem particulatim ex vtroq; gibbero, ac
incidenda interna aut media quæ in gibberis existit vena. Habendus etiam modus est
in vacuando, in multo enim prauo ac vitiato sanguine parum quiddam boni sanguinis
inest. Post sanguinis detractionem, noueni decem ve diebus interpositis, aluus internè
subducatur. Quibus vero medicamentis purgandum sit corpus, in *capite De melancholia,* Purgatio.
& alijs quibusdam, vbi de vitiis cutis egimus, dictum est. Post dies autem aliquot sero la-
ctis vtendum, ex eoq; non minus tribus acetabulis, neq; vltra quinq; accipiendū, *Aetio
& Paulo testibus.* Admiscendum est illi aliquid *scammoniæ, epithymi, vel sennæ*: ita vt hæc ipsa
cum modico sero ieiunis prębeamus, atq; deinde ipsum serum paulatim exhibeamus.
Hac purgatione frequenter vtendum est. Omnino namq; conandum est, vt omnem
D corporis habitum ab hoc vitio occupatum liquefaciamus, aliumq; quendā veluti ex in-
tegro regeneremus. Idipsum vero fiet, si per interualla oportune purgationes adhibe-
antur, & cibi apponantur, qui facile cōcoqui & distribui possint. Deinceps vomitus ci-
tetur a cibo, aut ieiunis a radiculis. Postea ad veratrum perueniendum. Post hæc autem
virium resocillatrice victus ratione vtendum est, ac medicamentis quæ summam cutē
desiccent, adstringantq;. Leues igitur cucurbitulæ ori ventriculi, & hypochondriis v-
trinque affigentur. Et primo quidem auxiliorū circuitu hoc modo perfecto, rursus ad
principium reflectendum est. Et venæ quidem sectio videtur, vt quæ plus noxæ quam
præsidii esset allatura, ab hiera vero principium purgandi sumatur: & reliqua deinceps
ordine facienda, velut prædictum est, ter & quater in anno eodem ductu repetito. Ma-
E lignum enim & difficulter recens vitium est, quapropter plurima cura opus est, ne in
peius euadat. Quod vero vitium hoc hodie rato aut nūquam curatur, multę sunt caussę,
quarum hæc præcipua est, quod eo laborantes methodica & cōuenienti curandi ratio-
ne, nec ea quidem tempestiue vtantur. Siquidem medicorum operam non requirunt,
nisi vbi vitium iam confirmatum fuerit, & vniuersam corporis substantiam occupaue-
rit, ac omnem curationem respuit. Vt odio omniū digni sint nostri temporis Chymici,
homines imperiti, nebulones, & impostores pessimi, quos Hippocratem, Galenum, &
id genus alios methodi auctores carnifices vocare nihil pudet, quū tamen constet ipsos
potius hoc nomine esse appellandos, vt qui suis mendaciis, imposturis, compilationi-
F busque maximis totum mundum excarnificent, ac suis arcanis, non nisi a Satana men-
daciorum patre, excogitatis illorumque animis instillatis, nō solum plebeiis, verum et-
iam magnatibus ac principibus impudenter fucū faciunt, ac fumos suos vendunt, digni
vt hoc nomine, veluti fumi venditores, fumo necentur, vt alibi copiosius diximus. Ce-
terum theriaca ex viperis Andromachi mirifice prodest, & quasi compendium totius
curationis est, si post purgationes per modica interualla præbeatur, & ea cutis etiam ob-
linenda. Mirabile quoq; elephantiæ remedium viperarū esus exstitit, *vt testatur Gale. li. 2.* Viperarum esus.

A quod habet: *Florum violarum, boraginis, buglossi, singul. manipul. dimidium. Fumariæ, scabiosa, hemionitidis, vel in eius indigentia aspleno,* quod vulgus *Ceterachium* nominat: *Cassutha, eupatorij, cichory, singul. manipulum vnum. Folliculorum sena, drach. duas & dimidiam. Seminis anisi, fœniculi, rusci, singul. drach. duas. Vuarum passarum, glycyrrhizæ repurgatæ, singulorum drachmam vnam. Corticum myrobalanorum cepulorum, flauorum, singulorum, drachmam dimidiam. Prunorum numero quinque. Polypodij, drachmas sex. Thymi, epithymi, singulorum drachmam vnam & dimidiam.* Coquantur in aqua iustæ quantitatis quoad dimidium eius absumatur. Deinde colo transfundantur, & saccharis adiectione ius decocti dulce reddatur, albisq; oui purificetur, additis *oxymelitis simplicis, serapij e fumaria, singulorum vnciis duab.* Fiatq; potio, de qua singulis diebus mane & vesperi dentur vnciæ quatuor & dimi-

B diæ. Humoribus ad vacuationem præparatis, & meatibus reseratis, purgatoriũ aliquod propinetur medicamentum, quale est quod accipit: *Antidoti Indi. hamech, singulorũ drachmas duas & dimidiam. Antidoti e sena solutiui, drach. vnam & dimidiam. Decocti paulo ante descripti, vncias tres.* Cõmisceantur, & fiat potio purgatoria. Potest etiã horũ catapotiorũ esse vsus: *Pilularum e fumaria, e hermodactylis, aggregatiuarum, singulorum scrupulum vnum. Agarici in pastillos redacti, scrupulũ dimidiũ. Dacrydij, grana duo.* Cum stillatitio fumariæ liquore fingantur catapotia numero quindecim. Dentur in aurora. Quod si multa est cacochymia, sæpius iam dicta reiterare medicamẽta expedit. A purgatione corporis, scapulis, brachiis, natibus, & femoribus cucurbitulæ cum scarificatione sunt admouendæ. Tum etiam prodest adhibere ξηρολουσίας, hoc est, *balnea sicca*, quæ ad proliciendum sudorẽ,

Purgatio. *Catapotia.* *Cucurbitulæ.*

C & reliquias vitiosorum humorum educendas sunt aptissima. Sæpius autem iis vtendum est, interuenientibus tamen certis dierum aliquot interuallis. Et quo die vsurus est balneo æger, eo hanc potionem mane præsumat, quæ habet: *Radicum apij palustris, petroselini vulgaris, fœniculi, singulorum vncia vna. Seminis rusci, asparagi, leuistici vulgaris, singulorum drachmas tres. Mentastri, calamenti, abrotani, singulorum manipulum vnum & dimidium.* Coquantur in duabus aquæ fontanæ libris vsq; ad tertias. Dein colo transmittantur, & saccharo sufficienti eius dulce reddatur, & purificetur albis ouorum. Iuri decocti addatur: *Serapij acidi simplicis, oxymelitis compositi, singulorum vncias duas.* Fiat potio, de qua mane dentur, *vnc. quatuor.* Hac certe ratione morbus Gallicus, qui nuper cœpit, sanari facillime poterit. Quod si vero is morbus iam longo tẽpore corpus infestauit, ad ligni vsum,

Balneum siccum. *Potio mirifice conueniens pustularum eruptioni.* *Morb. gallicus inueteratus quo modo curandus.*

D quod Barbara gens, quæ nobis illud transmittit, vernacula lingua *Guaiacum* appellat, cõfugiendum erit. In cuius certe vsu, principio curandum, vt optimum deligatur. Ex eo autem optimum censetur, quod recens satis, neque admodum vetus & cariosum existit. Tale autem est, quod igni impositum ob resinaceos fauos, quibus interius nigrũ meditullium discriminatur, citius accenditur, & flammas agit. Laudatur item, quod buxeo est colore, sed nigrescens. Item quod in gustu præter adstringentem saporem, etiam leniter linguam erosione mordicat. Præparatur autem hunc in modum. Lima, vel torno, aut alio instrumento in frusta quantum licet tenuissima comminuitur, aut in scobem redigitur. Dein desculpta frusta, aut elimatam scobẽ in aqua fontana selectissima & pura decoquere oportet, in vase vitreato. Singulis autem libris pulueris ligni, vel in scobem redacti triplum aquæ adiicere conuenit, in qua diem & noctem maceratur,

Ligni Guaiaci vsus docetur. *Optimum Guaiacum quod.* *Præparatio Guaiaci.*

E dein ad prunas vel lentum ignem horis amplius sex, aut ad tertias, vel paulo plus, iuxta morbi indigentiam, magna cura & attenta custodia decoquitur. Aliqui plus, vel minus aquæ addũt. Semper autẽ inter coquendum glutinosa & lenta spuma detrahenda, quæ vlceribus, & pustulis ac tumorib. illinitur, aut affricatur, aut linimẽtis excepta imponitur. Sic decoctum vbi percolatum fuerit, in ampullam vitream defunditur, & medicata vocatur aqua: Germanice, das starck wasser. Quod ex prima ligni bullitione post colo expressum decoctũ relinquitur, cum tripla portione claræ aquæ rursus lento igne bullitur, donec quarta aquæ pars consumpta fuerit. Hoc tenue decoctũ Germanice, das klein oder

Spinæ vsus. *Medicata aqua.* *Decoctum tenue.*

F gering wasser/nominat, quo loco vini in prãdio & cœna vtendũ. Purgato itaq; prius ægrotante modo paulo supra dicto, sequẽti die mane in aurora sumendum decoctũ primum medicatum pondere vnciarũ quatuor, aut alia quãtitate cõuenienti, spacio a precedente cœna septẽ aut octo horarum, bibendumq; calidum. Dein stragulis & vestibus bene contectus, in lecto se per tres horas cõtineat, & sudet, si fieri potest, æger. Postea surgẽs, & excremẽtis vndiq; probe expurgatis, leuiter & pedetẽtim in cubiculo obam-

Vsus medicati decocti.

A *Secundum*, est forcipis genus denticulatę, quod in modũ rostri auis est confectum. Rostrum coruinum.
Hinc a nonnullis Rostrum coruinum appellatur. Aliis vero, rostrum serpentium.

Tertium, est forceps in modum cannæ siue arundinis, aut scriptorii calami concaua, quam vulgo tenaculam cannulatam nominant, ad globos educẽdos, & sagittas spiculis cinctas, quas vulgares chirurgi barbatulas vocant, extrahendas accommoda. Forceps cõcaua.

Quartum, est terebellum inuersum, quod ad extrahendum ferrum infixum, tubulum seu cauum arundine seu hastili vacuum habens, est idoneum. Qippe in ferri infixi tubulum immissum, ferrum apprehendens, leuiter id ipsum, ferro sequaci, educit. Terebellũ inuersum.

Quintum, est terebra in longũ porrecta, directa nuncupata, dilatãdis ac ampliandis ossibus, quibus tela firmiter inhærent, apprime idonea. Terebra directa.

B *Sextum*, est excisorius culter, ad amplificanda in carne accepta vulnera, quo facilius infixa eximantur, vtilis. Excisorius culter.

Septimum, est propulsorium nominatũ instrumentum, quod certe geminum est. Vnum solidum, siue surdum, quod propulsorium mas appellatur. Alterum cauũ, quod propulsorium fœmina dicitur. His duobus tela protrudimus, donec ab altera parte apprehendi, & extrahi possint. Propulsorium. Mas. Fœmina.

FORMVLÆ INSTRVMENTORVM, QVARVM MENTIONE fecimus modo, quæ telis extrahendis idonea sunt, ex Tagaultio desumi possunt.

Adiiciam aliqua alia neotericis vsitata Gallis.

C

Qua arte fracta in vulnere sagittæ sint extrahenda.

QVod si forte telum fractum in vulnere sic relictum fuerit, vt forcipibus commemorãdis comprehendi nequeat, eliciendum, extrahendumque tum venit rostro gruino vel coruino, & aliis mox depingẽdis idoneis instrumentis. Qđ si hastile se iuxta ferrum abruperit, adeo vt gruino nostro prehendendi sui ansam non præbeat, terebello glandium illice in sclopetorum vulneribus depicto defigẽdum & abducendum veniet, nam si eiusmodi terebello defigendi se in plumbum vis inest, multo & in lignum magis. At si ferrum multis sulcis fuerit cuspidatum, cuiusmodi fere esse solet, Anglicanis sagittis, tum si fieri potest, instrumento ad id apto, vltra partem impellendum est:
D nempe qua tendebat. Nam si qua venit retrahatur, periculum non leue imminet ruptionis laniatusque valorum & neruorum ab ipsis tanquam hamatis sulcis. Quare satius est e regione, qua nempe tendebat ferrum, sectionem moliri, hacque ipsi exitum, si quidem compẽdio id fiat, aperire. Sic enim & tutius & facilius detergetur vulnus & consolidabitur. Quando qua tendebat ferrum extrahendum.
Contra vero si qua tendit ferrum os aliquod oppositum habeat, vel multorum musculorum & densæ carnis obicem, vt contingit in femore, crure, & brachiis nonnunquam, tum non qua tendit compellendum ferrum est, sed potius qua venit dilatato instrumentis idoneis, vulnere, neruis & maioribus vasis ex anatomes peritia vitatis, retrahendum & foras reuocandum est. In eam igitur rem dilatatorium cauum in vulnus immittatur. Hoc ferri gemini sulci, & tanquam hami comprehendan-
E tur. Hinc rostro gruino stringatur ferrum arctius, sicque demum vna & eadem opera illa omnia extrahantur, vt sequenti deformatione indicatur. Quando qua venit ferrum extrahendũ.

Dilatatorium parte interna cauum, cum rostro gruino hamatum ferrum tenente.

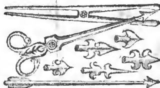

Inſtrumentorum extrahendis ſagittarum & telorum ferramentis, quæ in vulnere, haſtilis vacua relicta ſunt idoneorum, deformatio. A

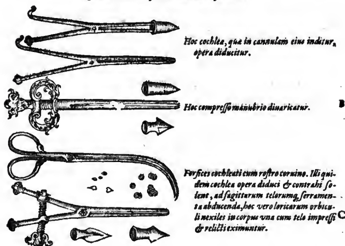

Hoc cochlea, quæ in canaulam eius inditur, opera diducitur.

Hoc compreſſo manubrio diuaricatur. B

Forfices cochleati cum roſtro coruino. Illi quidem cochlea opera diduci & contrahi ſolent, ad ſagittarum telorumq́ ferramenta abducenda, hoc vero loricarum orbiculi nexiles in corpus vna cum telo impreſſi & relicti eximuntur. C

Vncus extrahendis loricarum orbiculis nexilibus, & aliis peregrinis corporibus, quæ tanquam fibula & vnco ſubnecti, ſtringi & comprehendi poterunt extrahendis idoneus: cuius etiam in vulneribus ſclopeto illiſis vſus eſſe poterit.

D

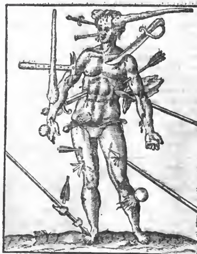

Quod ſi forte ſeu ſagittæ ſeu lanceæ, ſeu cuiuſuis alterius teli ſulcatum multipliciter ferrum in parte aliqua corporis, vt femore aut crure relictū hæſerit, cum haſtilis portione fruſtulatim ſeu aſſulatim abrupta, tum oportebit Chirurgum exciſoriis forcipibus haſtile ſupra fruſtra comprehenſum exſcindere, moxque fornicibus dentatis ferrum extrahere, vt ex præſenti figura patet. E

F

A LEONHARTI FVCHSII DE MEDENDIS VVLNERIBVS, LIBER SEXTVS.

De vulneribus in vniuersum CAP. I.

Vlnus, quod Græcis τραῦμα dicitur, *Galeno lib. 3. Ther. method. capite 1. teste*, est Vulnꝰ quid.
solutio continuitatis ex vulnerãdo in carnosa parte relicta. Auicennæ in-
terpretes, & recentiores fere omnes, *plagam* appellant. Huius quidem caussę Plaga.
censentur, quæcunq; extrinsecus aduenientia vulnerare, perforare, inci- Caussæ.
B dere, abrumpere, ac contundere valent. Vulnerant autem, perforant, ac incidunt, quæ-
cunq; acuta sunt, & morsum inferre possunt: vt est gladius, & animalia pungentia, aut
mordentia. Abrumpunt, quæ violenter distendunt: contundunt autem, grauia. Notæ Signa.
vulnerum non aliunde petendæ sunt, quam ex iudicio sensus, sed visus maxime. Porro Curatio.
nedum vulneris, sed omnium solutionum continuitatis, *Galeno capite 90. Artis medicæ
attestante*, communis curandi indicatio, est vnitio. Hæc autem prima & generalis indi-
catio a duobus perficitur, nempe a natura, tanquam a præcipuo agente, & caussa effe-
ctrice, adiuta suis viribus & conuenienti alimento: & a medico tanquam ipsius naturæ
ministro. Vt autem Medicus propositum sibi curationis finem, nempe vnitionem, tan-
dem assequatur, quinque sunt necessaria. Primo, vt quæ extrinsecus incidunt, atque ne Quæ extrinsecus vulneribus incidunt, vt amouenda.
vulneris labra coire possint impediunt, amoueantur. Verbi gratia, si ossis aliqua parti-
C cula pungens & aspera, aut telum aliquod, aut sagitta, vel mucro, vel spina, vel harundo
sit quæ intercidit, adeoq; vulneris labra coire haud patiatur, vbi satis diducta fuerint la-
bra vulneris digitis, aut vulsella, vel forcipe, aut alio id genus instrumento, prout res ex- Primum in curatione vlcerũ necessarium.
postulat, apprehensa, leuiter & citra dolorem euelli debet. Ceterum extrahendorum
telorum, quæ infixa corporibus intus hærent, duplex est modus: vnus quidem per attra- Tela e corpore vt extrahenda.
ctionem, alter vero per protrusionem, seu impulsionem. Attractio fit ab ea parte maxi-
me, qua venit telum, sed interdum etiam ab ea in quam tetendit. Protrusio autem, fit
in partem oppositam ei, cui infixum est. Horum autem modorum indicationes desu- Attractio.
mendæ sunt tum ab ipsis telorum generibus, tum ex illis sedibus, in quas illa penetraue- Protrusio.
runt. Proinde tela quæ iaciuntur ac vibrantur, magna ex parte vel oblonga, & angusta, Telorum differentiæ.
D cuiusmodi sunt sagittæ: vel lata, vel rotunda, vt plumbea glans: aut angulosa, nempe tri-
angula: aut trisulca, hoc est, tribus ex partibus acie prædita: aut spiculis cincta, quę vulgo
barbulata appellant: nonnulla spiculis carent. Quod si itaq; telum oblongum est & an- Telum oblongum & angustum vt extrahendum.
gustum, cuiusmodi, vt diximus, sagitta est, & facile corpori infigitur, & altissime insidit.
Sæpius igit' alia parte, q̃ qua venit, hoc est, antrorsum, sagitta educenda est: præsertim
vbi spiculis cingitur, quæ magis laniant si retro, quam si contra trahant. Sed inde aperta
via, cato diduci debet, ferramento ad similitudinem facto Græcæ literæ ⅄. Item si ex a-
lia parte vulnus aperit', laxius esse debet, quam vt telo postea transeunte amplificetur.
Deinde vbi apparuerit, si mucroni arundo inhæret, propellenda est sagitta, donec ex
altera parte apprehendi, & extrahi possit. Si iam illa, arundo in quam seu hastile decidit,
E solumq; intus ferrum est, mucro vel digitis apprehẽdi, vel forcipe, atq; ita educi debet.
Neq; alia ratio extrahendi est, vbi ab ea parte qua venit, hoc est, retro, euellere tibi con-
silium est. Nã nouacula, aut scalpello ampliato vulnere, quo facilius ea sequatur, quoq;
minor phlegmone oriatur: q̃ maior quidẽ fit, si ab illa ipsa sagitta dum redit, corpus la-
niatur: aut arundo si inest, euellenda est: aut si ea non est, ferrum ipsum. Porro eximitur
ferrum vel terebra inuersa, in tubulum immissa: vel forcipe, qua dentes atq; eorũ radices
euelluntur: vel ferramento, quod a telo extrahendo βελουλκὸν Græci vocant, aut alio quo- βελουλκόν
piam instrumento ad id accommodo. Nonnunquam etiam carnes prius incidentes, si
vulnus instrumentum haud recipit. Quod si spicula apparuerunt, eaq; breuia & tenuia
F sunt, forcipe ibi comminui debent, vacuumque ab his telum educi. Aut si ea maiora va-
lentioraq; sunt, fixis scriptoriis calamis, *vt libro septimo capite 5. Celsus consulit*, contegenda
sunt, ac ne quid lacerent, sic euellenda. Alii spicula ipsa forcipibus seu tenaculis, vt vo-
cant, cannulatis apprehendunt, atq; ita telum eximũt. Quod si telũ spiculis vtroq; ver-
sum spectantib. cinctum in neutrã partem sequat', iuxta ipsum alia incisione patefacien-
dus locus est, nisi vena, aut tale aliquid impediat. Nã summa cura cauendum, ne neruus,

Instrumentorum extrahendis sagittarum & telorum ferramentis, quæ in vulnere, hastili vacua relicta sunt idoneorum, deformatio. A

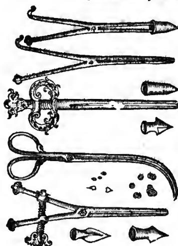

Hoc cochlea, quæ in cannulam eius inditur, opera diducitur.

Hoc compresso manubrio diuaricatur. B

Forfices cochleati cum rostro coruino. Illi quidem cochlea opera diduci & contrahi solent, ad sagittarum telorumq; ferramenta abducenda, hoc vero loricarum orbiculi nexiles in corpus vna cum telo impressi & relicti eximuntur. C

Vncus extrahendis loricarum orbiculis nexilibus, & aliis peregrinis corporibus, quæ tanquam fibula & vnco lubnecti, stringi & comprehendi poterunt extrahendis idoneus: cuius etiam in vulneribus sclopeto illisis vsus esse poterit.

D

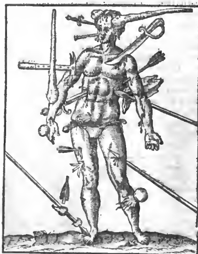

Quod si forte seu sagittæ seu lanceæ, seu cuiusuis alterius teli sulcatum multipliciter ferrum in parte aliqua corporis, vt femore aut crure relictū hæserit, cum hastilis portione frustulatim seu assulatim abrupta, tum oporrebit Chirurgum excisoriis forcipibus hastile supra frustra comprehensum exscindere, moxque fornicibus dentatis ferrum extrahere, vt ex præsenti figura patet. E

F

A LEONHARTI FVCHSII DE MEDENDIS VVLNERIBVS, LIBER SEXTVS.

De vulneribus in vniuersum CAP. I.

VLnus, quod Græcis τραῦμα dicitur, *Galeno lib. 3. Ther. method. capite 1. teste*, est Vulnus quid.
solutio continuitatis ex vulnerãdo in carnosa parte relicta. Auicennæ in-
terpres, & recentiores fere omnes, *plagam* appellant. Huius quidem caussę Plaga.
censentur, quæcunq; extrinsecus aduenientia vulnerare, perforare, inci- Caussæ.
B dere, abrumpere, ac contundere valent. Vulnerant autem, perforant, ac incidunt, quæ-
cunq; acuta sunt, & morsum inferre possunt: vt est gladius, & animalia pungentia, aut
mordentia. Abrumpunt, quæ violenter distendunt: contundunt autem, grauia. Notæ Signa.
vulnerum non aliunde petendæ sunt, quam ex iudicio sensus, sed visus maxime. Porro Curatio.
nedum vulneris, sed omnium solutionum continuitatis, *Galeno capite 90. Artis medicæ
attestante*, communis curandi indicatio, est vnitio. Hæc autem prima & generalis indi-
catio a duobus perficitur, nempe a natura, tanquam a præcipuo agente, & caussa effe-
ctrice, adiuta suis viribus & conuenienti alimento: & a medico tanquam ipsius naturæ
ministro. Vt autem Medicus propositum sibi curationis finem, nempe vnitionem, tan-
dem assequatur, quinque sunt necessaria. Primo, vt quæ extrinsecus incidunt, atque ne Quæ extrin
C vulneris labra coire possint impediunt, amoueantur. Verbi gratia, si ossis aliqua parti- secus vulne-
cula pungens & aspera, aut telum aliquod, aut sagitta, vel mucro, vel spina, vel harundo ribus inci-
sit quæ intercidit, adeoq; vulneris labra coire haud patiatur, vbi satis diducta fuerint la- dunt, vt a-
bra vulneris digitis, aut vulsella, vel forcipe, aut alio id genus instrumento, prout res ex- mouenda.
postulat, apprehensa, leuiter & citra dolorem euelli debet. Ceterum extrahendorum Primum in curatione vlcerũ necessarium.
telorum, quæ infixa corporibus intus hærent, duplex est modus: vnus quidem per attra-
ctionem, alter vero per protrusionem, seu impulsionem. Attractio fit ab ea parte maxi- Tela e cor-
me, qua venit telum, sed interdum etiam ab ea in quam tetendit. Protrusio autem, fit pore vt ex-
in partem oppositam ei, cui infixum est. Horum autem modorum indicationes desu- trahenda. Attractio.
mendæ sunt tum ab ipsis telorum generibus, tum ex illis sedibus, in quas illa penetraue- Protrusio.
runt. Proinde tela quæ iaciuntur ac vibrantur, magna ex parte vel oblonga, & angusta, Telorum differentiæ.
D cuiusmodi sunt sagittæ: vel lata, vel rotunda, vt plumbea glans: aut angulosa, nempe tri-
angula: aut trisulca, hoc est, tribus ex partibus acie prædita: aut spiculis cincta, quę vulgo
barbulata appellant: nonnulla spiculis carent. Quod si itaq; telum oblongum est & an- Telum ob-
gustum, cuiusmodi, vt diximus, sagitta est, & facile corpori infigitur, & altissime insidit. longum &
Sæpius igitur alia parte, quam qua venit, hoc est, antrorsum, sagitta educenda est: præsertim angustum
vbi spiculis cingitur, quæ magis laniant si retro, quam si contra trahantur. Sed inde aperta vt extrahen-
via, caro diduci debet, ferramento ad similitudinem facto Græcæ literæ ψ. Item si ex a- dum.
lia parte vulnus aperitur, laxius esse debet, quam vt telo postea transeunte amplificetur.
Deinde vbi apparuerit, si mucroni arundo inhæret, propellenda est sagitta, donec ex
altera parte apprehendi, & extrahi possit. Si iam illa, arundo in quam seu hastile decidit,
E solumq; intus ferrum est, mucro vel digitis apprehẽdi, vel forcipe, atq; ita educi debet.
Neq; alia ratio extrahendi est, vbi ab ea parte qua venit, hoc est, retro, euellere tibi con-
silium est. Nã nouacula, aut scalpello ampliato vulnere, quo facilius ea sequatur, quoq;
minor phlegmone oriatur: quam maior quidẽ fit, si ab illa ipsa sagitta dum redit, corpus la-
niatur: aut arundo si inest, euellenda est: aut si ea non est, ferrum ipsum. Porro eximetur
ferrum vel terebra inuersa, in tubulum immissa: vel forcipe, qua dentes atq; eorũ radices
euelluntur: vel ferramento, quod a telo extrahendo βελουλκὸν Græci vocant, aut alio quo- βελουλκὸν
piam instrumento ad id accommodo. Nonnunquam etiam carnes prius incidentes, si
vulnus instrumentum haud recipit. Quod si spicula apparuerunt, eaq; breuia & tenuia
F sunt, forcipe ibi comminui debent, vacuumque ab his telum educi. Aut si ea maiora va-
lentioraq; sunt, fixis scriptoriis calamis, *vt libro septimo capite 5. Celsus consulit*, contegenda
sunt, ac ne quid lacerent, sic euellenda. Alii spicula ipsa forcipibus seu tenaculis, vt vo-
cant, cannulatis apprehendunt, atq; ita telum eximũt. Quod si telũ spiculis vtroq; ver-
sum spectantib. cinctum in neutrã partem sequatur, iuxta ipsum alia incisione patefacien-
dus locus est, nisi vena, aut tale aliquid impediat. Nã summa cura cauendum, ne neruus,

vena maior, aut arteria incidatur. Quod si horum aliquid detectũ fuerit, excipiendum hamo retuso est, abducendumque scalpello. Vbi autem satis incisum est, ferrum vndiquaque explicatum modeste, ac sine vlla vulsione tollendum est. Quidam etiam spicula eiusmodi fixis calamis, seu exiguis arundinibus, prius contegunt, ne quid lacerẽt: deinde ita euellunt, ea scilicet parte, quæ eductioni magis congruere videbit. Latum vero telum si conditum est, ab altera parte educi non expedit, ne ingenti vulneri, ipsi quoq; ingens vulnus adiiciamus. Euellendum ergo est genere quodam ferramẽti, quod Dioclis βελουλκόν Græci vocant, quoniam auctorem Dioclem habet, quem inter priscos maximosque Medicos fuisse memoriæ proditum est. *Tertium* quoddam telorum genus est rotundum, aut angulosum, vt plumbea glans, lapis, aut simile aliquid, quod ex funda, aut bellicis tormentis mittitur, & perrupta cute integrum in corpus defigitur, ac intus insedit. Tela autem huiusmodi intus condita esse, his notis deprehendes. Moles aspera, atq; inæqualis, si contrectetur, subesse sentitur. Plaga seu diuisio non omnino in rectum tendit, sed & maior etiam ac amplior apparet. Caro item contusa liuidaq; cernit. Dolor preterea cum grauitate quadam infestat. In omnibus iis latius vulnus aperiendũ, idque quod inest, ea qua venit, aut vncis, aduersave scalpelli parte, aut vulneratio specillo recipendum est: aut denticulata forcipe, si fieri potest, & eam vulnus admiserit, extrahendum. Quod si telum infixum sic intus latet, vt nullo modo reperiri queat, aut nõ satis commode extrahi, tantisper dimittendum est, donec natura ipsum protrudat, aut manifestet. Aut si telum aliquod infixum primis conatibus commode ac salubriter euelli non possit, sic eousque admittere debes, donec circumposita caro emarcescat, putrescatque. Deinde intermissum opus aggredere, telum ipsum quod infixum est, modo huc, modo illuc agitando, ac manibus vel forcipibus leuiter ipsum contorquendo. Ita enim leuius multo ac facilius telum extrahes. Interdum vero tela infixa integra intus cicatrice obducto vulnere, citra aliquam noxam diu delituerunt. Post longiore temporis spacio, partem eam abscessu occupante ac dirupto exsiliere: quo facto vulnera statim ad sanitatem perducta sunt, ea illis curatione adhibita, quæ illis debetur vulneribus, quamque iam edocebimus. Atque hactenus de indicatione ea diximus, quæ a telorum sumitur differentiis. Nunc eam, quæ a laborantibus petitur sedibus, persequemur. Sedes autem in quas tela penetrarunt, vel caro sunt, vel ossa, vel articulus. Atque in iis quidem partibus, vel alte telum insedit, vel in summo duntaxat hæret, vel saltem non admodum alte, & citra medium infixum est. Adhæc vel membrum vnum duntaxat telo ictum est, vel particulæ plures simul confixæ sunt, ita vt particula vna telo traiecta, alteri affigatur. Quocirca si in summa carne telum impactum est, aut certe magnas venas, & loca neruosa non transiit, nihil melius est, quam qua venit id euellere. Similiter etiam quod alte infixum est, obiectæ vero partes, id est, quæ ex aduerso respondent, si conuulnerentur, vel ex sanguinis profusione, vel ex aliorum membrorum consensu, & consortii lege periculum inuehant, euulsione qua parte infixum est, eximi debet. Illud autem digitis, vel ipsius teli arundine, seu hastili, quod plerunque ligneum est, inferri tubulum immisso, extrahendum. In quibus vero alte telum in carne infixũ est, & plus est, hoc est, longius spatium, per quod telo reuertendum, quam quod perrumpendum est, iamque venas neruosque id pertransiuit: breuiter, cum parum admodum integræ carnis ex aduersa parte superest, neque aliquid obstat, quo minus contra mucronem incisio commode fieri possit, melius est aperire quod superest, eoque propulsatu telum educere. Nam & propius petitur, & tutius euellitur, & in maiori mẽbro, si medium mucro transiit, facilius sanescit quod peruium est, quia vtrinq; medicamẽto fouetur. Protrudi autem debet vel hastili ipso, si inhæreat: vel si exciderit, propulsorio instrumento, cauo quidem vel solido, quod surdum quidam vocant, prout res exigit. Porro si telum acumen habeat: quod specillo deprehendimus, propulsorii instrumẽti fœminam: si vero tubulum seu concauitatem habuerit, marem demitremus, atque ita ferrum inserto instrumẽto protrudemus, quoad educi facilime possit. At si in opposita, seu vlterius telum processerit, nec ea parte ipsum possit extrabi, qua infixum est, diuisis iis quæ opposita sunt, per illa ipsum eximemus, vel euellentes, *vt dictum est*: vel per eam partem in inquam tendit, vt modo diximus, propellẽtes: summa cura, vti paulo ante monuimus, semper habita, ne vel neruum, vel tendinem, vel maiorẽ venã, aut arteriam inci-

Margin letters (right): A; B; C; D; E; F

Margin notes (left):
Latũ telum quomodo educendũ.
Dioclis βελουλκόν.
Rotundum telum vt extrahẽdũ.
Signa.
Sedes laborãs in telorum extractione vt cõsideranda.
Si telum in summa carne hæret.
Si telum in opposita pcesserit.
Si telũ ossi inhæsit.

A incidamus. Si telum ossi inhæsit, non nisi attrahendo ipsum eximere tutum est. Eo autem vsq;, Celso loco supra citato attestante, donec is locus laxetur, qui mucronem momordit, & tum vel manu, vel forcipe telum extrahendum est. Quæ ratio in dentibus quoque eijciendis est: & vix vnquam ita telum non sequitur, sed si motabitur, excuti quoque ictum aliquo ferramento poterit. Quidam tenaculis, vt vocant, seu forcipibus alligant arcum, quem vulgo balistam nominant: & laborante bene stabilito, inmensum ipsius instrumenti neruum seu chordam remittunt, & ita telum extrahunt. Quod si telum altius in osse desederit, quod cognoscimus, si firmiter id infixum nulla vi moueatur, aut labet: excisorio cultro, osse quod iuxta est, exempto, aut etiam terebra, si crassum B sit, prius perforato, telum ipsum extrahemus. Sunt qui ab eo foramine, quod Celsus faciendum esse suadet, terebra facto ad speciem literæ 4 contra telum os excidunt, sic vt lineæ quæ diducuntur, ad telum spectent. Quo quidem facto, id necesse est labet, & facile auferatur. Quod remedium vltimum est. Alii terebra in rectum ac longum porrecta, quæ illis directa vocatur, ossis percussi rimas conniuentes, & telum infixum mordicus prehendentes, diducunt, atq; ita facile quod infixum est, extrahunt. Inter duo a. ossa, si per ipsum articulum telum prorupent, circa vulnus duo membra, ita monente Celso, fasciis habenisve deliganda, & per has in diuersas partes diducenda sunt, vt tendones, ligamenta, & neruos distendant. Quibus extentis, laxius inter ossa spacium est, vt sine difficultate telum recipiatur. Sed illud quoq; videndum est, sicut supra aliquoties C monuimus, ne quis neruus, aut vena, aut arteria a telo lædatur, dum extrahitur, eadem scilicet ratione quæ supra posita est. At si plures particulæ confixæ fuerint, hoc est, si membrum aliquod telo traiectum, alteri affigatur, verbi caussa, brachium thoraci, aut crura inter se, hoc modo faciendum est. Si nou per totum vtrumq; membrum penetret sagitta aut hasta, eam ab exteriore parte, perinde atq; in vno fieri consueuit, apprehensam extrahemus. Sin penitus ambæ partes trāsfixæ fuerint, dimidia ligni parte ferra resecata, eas ligni partes quam facilimo fieri poterit modo, sigillatim euellemus. Porro si venenato quoq; telo vulnus factum est, iisdem omnibus, si fieri potest, etiam festinantius actis, adiicienda curatio est, quæ vel epoto veneno, vel a serpente, vel a quouis alio ve-D nenato animante ictis adhiberi solet. Ceterum quod ad chirurgiam attinet, totam carnem, quæ veneno iam mutata est, siquidem fieri potest, præcidemus. Agnosces autem eam, quod a sana carne admodum diuersa sit. Pallida enim supra modum, subliuida, & veluti mortua apparet. Sin carnem totam a veneno immutatā circumcidere nō possis, haud alienum erit circa vulnus scalpello incidere, hoc est, scarificare, quo plus vitiati ā sanguinis extrahatur. Dein veneno admota vulneri cucurbitula, extrahendum est. Si cucurbitula nō est, tum quodlibet simile vas, vitrum nimirum, aut tale aliquid, quod idem queat. Si ne id quidem est, quod tamen vix accidere potest, homo vilis aliquis adhibēdus est, qui vulnus exsugat. Sed illud ante attendendum, ne is qui vulnus exsuxerit, aliquod in gingiuis, aut palato, alia ve oris parte vlcus habeat: hoc namque pacto & ipse tutus erit, & tutum hominem vulneratum præstabit. Siquidem venena, Celso lib. 5. c. 27. E teste, non gustu, sed in vulnere nocēt. Verum priusquam hæc aggrediamur, telū ipsum, vti docuimus, eximendum erit. Atq; hactenus methodus de telis e corpore eximendis tradita est. Porro spinæ, piscium ossicula, lapides, vitri fragmenta, surculi, ossium frustula, aliaq; pungentia & acuta, denticulatis forcipibus sunt euellenda, aut medicamentis ad hoc paratis & vtilibus. Inter quæ hoc præstantissimum & efficacissimum esse putatur, quod recipit: *Fermenti, mellis optimi, propolis singulorum uncias tres. Visci quercini, vnciam vnam. Ammoniaci, vnciam dimidiam. Olei, vnciam vnam cum dimidia.* Ex iis omnibus conficiatur emplastrum, quod loco cui fixum intus inhæret, superponatur. Radix etiam arundinis per se, *Dioscoride attestante*, concisa, aut cum melle contusa, & apposita, infixa sine dolore extrahit. Sunt & pleraq; alia præter iam dicta, quæ vim habent cuspides & F surculos extrahendi, & infixa euellendi: cuiusmodi sunt *aristolochia, anagallis, dictamnus, sagapenum, oxyacantha, narcissus, ranæ combustæ, simacum carnes, & id genus alia.* Atq; hæc de primo quod ad vulneris vnitionem est maxime necessarium, dixisse satis sit: ad secundū ita nobis progrediendum erit. Secundum autem quod in curatione vulnerū necessariū est, vt dissidentes seu distantes partes coniungamus, id quod per orarum adductionem, seu labiorum vulneris inuicem distātium attractionem, & applicationem assequemur,

Si telum altius in osse demersum sit.

Directa.

Si telum in articul. se inter duo ossa demerserit.

Si plures particulæ confixæ fuerint.

Si venenato quis telo ictus est.

Medicamēta ad infixa extrahenda accōmoda. Emplastrū.

Infixa extrahent a.

Dissidentiū cōiunctio.

XX

partem ipsam læsam quam fieri poterit lenissime tractando. Diffidentium namq; coniunctionem seu agglutinationem, necessario præcedit orarum adductio. Quæ autem diducta sunt, in idem adducuntur, *Gal. lib. 3. The. method. cap. 4. teste*, aut vinculo ex duobus initiis circundato, aut sutura, aut fibulis, quas Græci ἀγκτῆρας vocant, impositis, aut horum quibusdam, aut omnibus. Quod si vulnus, vt supposuimus, simplex sit, hoc est, solum continui in carne solutio, cum quo neq; affectus vllus, neq; symptoma vllum adsit, nec valde magnum sit, sola fascia orbiculatim circundata, diductas partes committere oportet. Ita enim vulnus procuidubio coibit, & citra aliquam aliam extrinsecus adhibitam cutam coalescet. Huius autem coitionis & coalescentiæ effectrix caussa, sola natura est. A

Vulnus simplex.

At si magnum vulnus sit, adeo vt diductæ partes in totum, atq; exacte prædicta deligatura committi nequeant, suturis ipsæ adducentur. Deinde vbi sic deligatæ, aut suturis adductæ fuerint, glutinatoriis præsidiis vtemur, quæ collectam humorum subluuiē desiccare, & cōsumere queant: aliam vero ne influat, phibere. Plaga vero ea sui potissimū debet, quæ in molli parte accepta est, maximeq; si discussa auris ima est, *vt lib. 5. c. 26. Celsus ait*, vel imus nasus, vel frons, vel bucca, vel palpebra, vel labrum, vel circa guttur cutis, vel venter: vix enim iis partib. deligaturam vulnus admittit. Si vero in carne vulnus est, hiatq;, neq; in vnum oræ facile attrahunt, sutura quidem aliena est: imponendæ v. fibulæ sunt, quæ oras paulum tñ contrahunt, quo minus lata postea cicatrix fit: fere autem fibulæ latius esse patiuntur. Atq; hactenus de secundo q̃ chirurgo in curando vulnere B

Cōmissorū cōseruatio. 3.

simplici faciendum est, diximus. *Tertium* quod in curando prędicto vulnere medico ꝓponitur, est, vt diductorū oræ ita vt in vnum per adductionē coactæ & cōmissæ sunt, conseruentur, & maneant. Conseruabuntur a. optime huiusmodi extrema, quæ in vnū coacta sunt, iisdem fere auxiliis, quib. & in idē adducta sunt, nempe, decenti ligatione, apposito membri situ, & suturis, si necessariæ videbunt. Porro bifariam simul manent, & agglutinantur, *Gal. lib. 3. The. method cap. 4. teste*, quæ commissa sunt: alia enim per se, alia ope aliorum subsistunt ac manent. Per se quidem, quæcunq; secum concrescunt, ac coalescunt: aliorū ope, vt ea quæ colligantur, & glutino aliquo tenētur, ac quæ cōcrescant coalescantve, omnino mollia naturaliter sint oportet. Talis sane est tum caro ipsa, tum quæcunq; carnea ex ipsa constitutione sunt. Quæcunq; vero dura siccaq; sunt, eorum diuisæ partes coire simul nequeunt, alieni enim retminum nequaquam admittunt: sed glutinum aliquod vinculumve, quo commissa maneant, requirūt. Nunc quomodo vulnus ligari conueniat, primum docebimus. Deligaturæ autem modi seu differentiæ tres sunt. Vna dicta agglutinatoria, barbaris incarnatiua nominatur, recentibus iā vulnerib. tum fracturis accommodatur. Debet autem fascia in hoc genere deligaturæ a duobus initiis versus mediū eiusdem circumuolui, & principiū deligaturæ fieri ex parte aduersa loci vulnerati, ducēdo atq; iniiciendo alterū fasciæ principium versus partē superiorem membri, alterū versus inferiorem. Ea vero latitudine esse debet fascia ipsa, Celso lib. 5. cap. 26. attestante, vt semel iniecta, non vulnus tantū, sed vsq; ad aliquid vtrinq; ēt oras eius comprehendat, quātum videbitur necessariū. Si ab altera parte caro magis recessit, ea melius attrahitur. Si æque ab vtraq;, trāsuersa cōprehendere oras debet: aut si id vulneris ratio non patitur, media primū iniicienda est, & tum in vtramq; partem ducatur. Cæterū arctior esse debet ligatura super locum læsum, q̃ in partib. adiacentib. Cauendū tamen semper est, ne vel nimis arcta, vel nimis laxa sit. Quando quidem quæ laxior est, non continet: quod autem non continetur, elabitur. Ad vero quod vehementius est adstrictum, dolorem premendo excitat, & proinde fluxionem proritat, & phlegmonem accersit, quandoque etiam gangrænam. Danda igitur opera est, *vt Galenus lib. 6. Ther. method. cap. 5. ait*, vt vitato ambarum incommodo, vtriusque fruamur commodo. Id fiet, si quod nimium est declinabimus. Ergo nec adeo arctare deligaturam debebis, vt iam comprimat: nec adeo remittere vt laxa sit. Porro extrema fasciæ acu assuenda sunt. Nam nodus, inquit loco citato Celsus, vulnus lædit nisi tamen longe est. Et si necessitas desideret, plures fasciæ iniiciantur, & modo qui supra dictus est, reuoluantur. Itaq; hoc deligādi modo vulneris labra ad amussim committuntur: & quo minus circa vulnus excitetur phlegmone, cuius rei inprimis cura habenda, prohibetur. Hæc de prima ligaturæ differentia. Secunda deligaturæ differentia, expulsoria vocatur: ea antiquis vlceribus & finibus, quos cauernosa vlcera nominant, proprie dicata est, hoc C D E F

Bifariam coniuncta manere quæ committuntur.

Deligaturæ tres modi 1. Agglutinatoria.

2. Expulsoria.

enim

A enim commodi præstat in illis, quod a fundo ad os collectam humorum colluuiem ex-
trudit: & ne quid amplius in locum laborantem confluat, valide ꝓhibet. Hæc autem fit,
fascia ab altero rãtum principio reuoluta, incipitq; ab inferiore parte membri laborãtis,
vbi arctior esse debet. Ab hinc ad superiorem partem facta circumuolutione, eam pau-
latim soluendo, dispensatur: si saltem os per quod sanies emanat, ad superiorem partem
porrectum sit. Interdum enim inferius spectat. Per partem vero superiorem intellige *Pars superior.*
eam, quæ versus cor, aut iecur, vasorum radice, spectat. Radicem autem vasis, *Galeno li.*
5. The. method. cap. 3. teste, priorem eius partem, quæ iecinori propior est, vel etiam cor- *Radix vasis.*
di. Huiusmodi quidem deligatura adaptari solet partibus inæqualibus, id est, quæ non
B sunt æqualis crassitudinis, cuiusmodi sunt tibiæ, scindendo fasciam ipsam, singulo quo-
que palmi interuallo: & eam valide acu assuendo, ab ea parte maxime, quæ gibba est:
laxe autem, a parte altera dorsali. Hoc autem genus deligaturæ vtilissimum est, vt dixi-
mus, in antiquis vlceribus, varicibus, & tibiarum inflationibus. Tertium deligaturæ ge- *3.*
nus, retinens, eo quod medicamenta retineat, dictum, accommodatur membris in *Deligatura*
quibus arctatio fieri nequit. neque alia deligatura, vt in collo, & in ventre, atque in o- *retinens.*
mnibus abscessibus, & affectibus dolorificis. Hæc perficitur linteolo seu fascia vni cum
finem, seu caput habẽte: vel quæ sit multorũ capitum seu brachiorum, prout res exigit.
Atq; eius deligaturæ principiũ, super laborantem locum iniicietur, & in parte opposita,
vel nodus, vel potius sutura fiet. Talis autẽ deligatura leniter & citra dolorẽ, quũ appetet
C tempus, solui debet. Quod si linteola nimis adhæreant, ea tantisper vino madefacito,
donec facile separari possint: fascia vero ad vulnus deligandum, lintea aptissima est, *Gal.*
lib. 3. Ther. method. cap. 4. quæ nec nimium mollis, nec nimium dura sit. Quæ enim mol-
lis nimium est, & algæ ritu fragilis, nõ tuto continet. Quæ vero dura nimis est, premen-
do offendit. Sit igitur ex panno veteri, non tamen nimis detrito, suaui, leni, & mundo.
eaq; latitudine & longitudine, quam natura partis desiderat. Vt si humerus tibi deligan-
dus sit, fasciam quæ latitudinem sex digitorũ habeat, assumes. At si femur, quinq;: si tibia
quatuor: si brachium, trium digitorum. Si vero digitus ligari debeat, vnius digiti latitu-
dine fascia assumenda erit. Eius vero longitudo sit, pro ratione numeri iniectionũ, hoc
D est, pro necessitate reuolutionum. Hactenus de modo deligandi. Nunc de qualitate &
modo suendi. Triplex a. in vulneribus sutura fieri solet. Vna agglutinatoria, quam bar- *Sutura vul-*
bari incarnatiuam vocant, quæ vulneribus in molli parte acceptis competit, quorum *nerum tri-*
labra sic dissident, vt sola deligatura in vnum adduci nequeant, & quibus nihil iam ex- *plex.* *Agglutina-*
traneum inter ipsas oras intercipitur. Sed & recentia esse debent vulnera, quibus hoc *toria.*
genus suturæ accommodatur: vel saltem si vetera fuerint, ac dura, callosaque labra ha-
buerint, per scarificationem, aut cutis ablationem sanguine emisso, renouata. Hæc a.
quinq; fit modis. *Primo* filo forti, æquali, & læui, cuiusmodi est sericum, in communib. *Modi quin-*
saltem vulneribus, primum punctum faciendo, in medio diuisionis vulneris, deinde al- *que suturæ*
terum in medio spacio vtriusq; lateris, & ita deinceps ꝓcedẽdo, vt inter duo quæcunq; *agglutina-* *toriæ.*
puncta, punctum intercedat, donec vulneris labra rite commissa fuerint. Itaq; neq; ni- *Primus.*
E mis rara, neq; nimis crebra sutura esse debet. Si enim nimis rara est, non continet: si ni-
mis crebra est, vehementer afficit. Quia quo sæpius acus corpus trãsiuit, quoq; plura lo-
ca iniectũ vinculum mordet, eo maiores phlegmones, *Celso libro 5. capite 26. attestante*, o-
riuntur. Sic igitur sutura oras iungat, vt ne ipsæ quidem inter se ex toto contingant: quo
scilicet, si quid intus humoris concreuerit, sit qua emanare, ac effluere possit. Solent
autem communiter vnius digiti transuersi spacium inter iniecta vincula relinquere.
Porro acus longa ac læuis esto, cuspide triangulari: cauda vero excauata, vt in ea filum *Acus qualis*
recondatur, & transitum acus non remoretur. Ceterum cannula habeatur fenestrata, *esse debeat.*
cui incumbat ac innitatur altera pars labii vulneris, ne scilicet huc atque illuc euagetur,
dum acus intermittitur: & vt per fenestellam videri possit, quando acus pertransierit.
F Atque vbi iam acus traiecta fuerit, vna cum filo trahatur: sed interim vulneris labrum,
quod prope filum est, specillo huic parti applicato, veluti fulcimento & adminiculo in-
nitatur, ne dum filum extrahitur, labrum etiam consequatur. Ligetur autem primo
duabus inuolutionibus, secundo vna duntaxat, deinde filum scindatur aliquantulum
remote a nodo. Secundo, fit sutura agglutinatoria acubus, aut pinnis cum acu introdu- *Secundus.*
cta. Hac autem vtimur in magnis vulneribus, & profundis, in quibus labra plurimum

inter se distant. Atque tot numero acus imponendæ sunt, cum filo in eas intromisso, A quot necessariæ videbuntur. Filum autem circa eas reuoluendum est, eo modo quo mulierculæ facere solent, dum suas acus super manicas aut capitia asseruant: atque hoc modo relinquuntur vsque ad vulneris coalescentiam. *Tertio* modo, fit sutura agglutinatoria dicta, veruculis æqualibus ex stupis vehementer contortis, & gracilibus, ad modum scriptorii calami, vel festucæ, longitudine fere medii digiti. Quod si velimus suturam longo tempore perdurare, pinna seu scriptorius calamus, loco stuparum assumi debet: fit autem ad hunc modum. Vtraque vulneris ora traiici debet, acu filum ducente. Deinde facto per idem foramen recursu, ex ea parte qua venerat, recipienda est: sic quidem, vt ansa vna remaneat ea parte qua remeauit. In qua alterum veruculi extremum imponendum erit. Postea fines amborum filorum, euntis nimirum & redeuntis B constringito, & super alterum veruculi caput ligaturam facito, ibique fila rescindito, & veruculum hoc pacto vsque ad perfectam vulneris coitionem relinquito. Quarto, agglutinatoria sutura fit fibulis, disiunctas atque hiantes vulneris oras committentibus. Sunto autem fibulæ ipsæ vel maiores, vel minores, pro ratione partis vulneratæ: ab vtraque vero parte recuruæ, figaturque hamus vnus in altero vulneris labro, & versus alterum ducatur, in quo & alter hamus infigatur, vt facere solent qui pannos tundendo apparant. Hæ autem fibulæ, quibus hiantis vulneris oras sic contrahimus, nullam vim desiderant, sed eatenus vtiles sunt, quatenus cutis ducentem quasi sua sponte subsequitur. Quinto modo, deductæ vulneris oræ committuntur, pannis vtrinque admotis, C qui figuram triangularem referant, & ea sint magnitudine, quæ membro læso congruere videatur. Qui suturæ modus in iis maxime locis conuenit, in quibus volumus cicatrices facta vulneris agglutinatione, non apparere, vt in facie. Panni autem eiusmodi, viscoso linimento, ac pertinaciter adhærente oblini debent, quod recipiat puluerem sanguinis draconis, thuris, & mastiches, sarcocollam, picem, & pollinem, id est, farinam volatilem molendinariam. Quæ omnia cum candido oui liquore subigi debent, & in vnitatem redigi. Atque vbi linimenti formam ea iam induerint, supra dictos pannos extendi debent, qui vtrinq; postea ad latera vulneris, ad pollicis vnius distantiam supra vulneratam partem agglutinandi sunt. Vbi autem hæc panni frustula sic linimento oblita desiccata fuerint, ingeniose, & vt oportet, consui debent. Quo facto vulne- D ris labra coibunt, & agglutinabuntur. Altera sutura sanguinem supprimens, vel suppressoria sanguinis, fit acu filum trahente, traiectis oris vulneris vtrisque per modum reuolutionis, vti pelles consui solent. Ea autem vtimur, quando alia non datur vti, propter magnum prorumpentis sanguinis impetum, accepto in venis vulnere. Sed & hæc vtilis est ad transsuenda intestina, quum sauciata sunt: ad membranas quoque vulneratas, & loca carne destituta. Verum non admodum tutus est hic consuendi modus. Quandoquidem disrupto puncto vno, cetera relaxantur. Sutura tertia labiorum in vnum adductorum cōseruatrix, fit vt reliquæ, verū non æque arcta esse debet. Eo enim duntaxat nomine fit, vt simul maneant, q̄ commissa sunt, tantisper dum vulnus coaluerit. Competit autem huiusmodi sutura vulneribus in carne, aut molli parte acceptis, in quibus magna facta est dilaceratio, & carnis amissio. Hac enim facto vnionis diuortio, seiunctæ E partes in vnum adducuntur, quo citius coalescant. His etiam vulneribus recte accommodatur, e quibus in posterum aliquid extrahendū est. Illud autē de suturis ac fibulis in vniuersum diligenter obseruandum est, vt illis nunquā vtamur, antequam vulnus intus purgatum sit: nisi quum magna sanguinis profusio supprimēda est, ne quid ibi concreti sanguinis relinquatur. Id enim & in pus vertitur, & phlegmonem mouet, & glutinari vulnus prohibet. Sed ne linimentum quidē, q. supprimendi sanguinis caussa indrū est, inibi relinquendum est: nam id quoq; inflammat. Comprehendi vero sutura vel fibula, non curem tantū, sed aliquid etiā ex carne, vbi suberit hæc, oportebit, quo valentius inhæreat, neq; cutē abrumpat. Vtraq; optima est, *Celso loco iā sæpe citato attestāte*, ex acia molli, non nimis torta, quo mitius corpori insidat. Sed neq; rara nimis, neq; nimis crebra, ob F superius adductas rationes, sutura aut fibula iniicienda est. Neutra etiā vim vllā desiderat, sed eatenus vtilis est, qua cutis ducentem quasi sua sponte subsequit. Ceterum tunc appetit tempus remouendæ suturæ, quū ea, quē desideramus effectum p̄stiterit. Modus autem remouendę talis est. Specilli caudam, id est, angustum mucronē, filo supponito, filumq;

Tertius.

Quartus.

Quintus.

Puluis.

Pollē quid?

Suturæ modus secūdus

Suturę modus tertius.

Tēpus remouendæ suturæ.

Modus.

A filumq; ipsum mox abscindito. Postea latum ipsius specilli mucronē, labro vulneris per
quod filum educitur, superponito. Ita enim pulcre vitabis, ne quid filum euellendo la-
ceretur. Porro locus nunc exigit vt de puluillis, qui vulgarib. chirurgis plumaceoli, Ger- Puluillorū vsus.
manis **Meissel** nominantur, aliquid obiter dicamus: hi enim ad multa vtiles sunt, quan- Puluillus quid?
doquidem dissolutas ac diductas partes fulciunt & comprimunt: partis q̄ suæ vnionis di-
uortium patitur, natiuum calorē fouent, & conseruant. Deniq; a graui molestoq; vincu-
lorum ac fasciarum pondere, vulneratā particulam tuentur. Fieri autē quondā solebāt Ratio nominis.
ex pluma inter duos pannos candidos & mundos cōsuta, vnde & nomen illi a veteribus
inditum est. Verum quoniā eos subinde mutare, & innouare, q; valde molestū erat, co-
B gebat necessitas, magis postea placuit eiusmodi puluillos ex stupis canabinis conficere, Materia puluillorū: Xylon.
præsertim diligenter ac studiose pexis, emundatisq;. Fiunt etiā interdū ex lana vel xylo,
quod cotonem appellant. Pleriq; a. hodie loco puluillorum, panniculos admouent læ-
ues, id est, non asperos, duplicatos, aut triplicatos: alii vero spongiam adaptant. Porro Numerus.
duo, vel tres, pluresve, prout res expostulat, apponuntur. Quandoq; quidem sicci, ac
nullo madentes liquore: nonnunquam vero imbuti oui candido, vel vino, vel posca: a-
liquoties etiam oleo, p affectus ratione. Inueniuntur autem huiusmodi puluilli triplicē
obtinere figuram. Alii enim triangularē, alii rotundā, alii vero quadratam habent. Qui Figura. Triangulares.
figura constant triangulari, glutinandis vulnerib. sunt dicati. Ita vero disponi debent.
Vnus ex vtroq; latere orarum seu labrorum vulneris cōstituat, ita vt super plagā inter se
C iungantur lateribus. Qui rotundam habent figurā, sicci aliis superponuntur, natiui ca- Rotundi.
loris particulæ læsæ conseruādi gratia, & vt saniosam, pluuiem, ac sordidos ichores in se
recipiant. Sed qui quadrati sunt, ideo apponuntur, vt partem læsam a fasciarum & vin- Quadrati.
culorum iniuriis vendicent. Sunt autē penicilla, & linamenta, turundas barbari ac ten- Penicillum & linamentum quid?
tas vocant, maximo vsui in curandis vulneribus: proinde vt de iis, quoque hoc loco ali-
quid dicamus, necesse erit. Vtimur autem illis octo modis. *Primo*, quum vulnera vel am- Vsus penicillorum.
plianda sunt, vel detergenda, vel quum aliquid ab eorum fundo vacuandum est: vt in
profundis vulneribus, in quibus necesse est alibi vulnus aperire, vt ex fundo, & sinu ipsius
ichores, hoc est, saniosę colluuies, inibi collecti vacuentur. *Secundo*, illis cogimur vti in 2.
D cauis vulneribus, in quibus necessaria est carnis amissæ recuperatio. *Tertio*, in vulneri- 3.
bus ab aere alteratis, & sordidis, quæ detersione egent. *Quarto*, in vulneribus contusis. 4.
Quinto, in vulneribus quæ cum phlegmone, aut quouis alio tumore præter naturam fa- 5.
tigant. *Sexto*, in vulneribus quæ per morsus fiunt. Talia namque vulnera non sunt festi- 6.
nanter agglutinanda, & ad cicatricem perducenda. Quin potius longo tempore aper-
ta, & hiantia manere debent. Omnis enim feræ morsus, *vt testis est lib. 5. cap. 27. Celsus*,
quoddam virus habet, quod foras semper euocandum est, non intro repellendum, nec
occluso vulnere intus relinquendum. Sed de iis fusius *suo* dicemus *infra loco*. *Septimo*, pe- 7.
nicillis & linamentis vtimur vulneribus, in quibus persanandis circa ossa manus admo-
uenda est. *Octauo*, in vulneribus quæ iam vetustate in vlceta defluxionibus scaturētia de- 8.
generauerunt. In omnibus vero aliis vulneribus inducendæ cicatrici studemus, absq;
E linamētis. Animaduertendū a. est, in iis nō exiguam esse diuersitatem pro ratione finis, Vsus & materia linamentorum.
propter quem admouentur. Fiunt enim interdū ad detergendas, vt comprehēsum est,
vulnerum sordes. Atq; tum ex panni non asperi, & pręsertim veteris lacinils, vel floccis
euulsis formātur. Nonnunquam vero ideo in vulnus immittuntur, vt ipsum hians & a-
pertum maneat. Ac tunc quidem ex stupis bene pexis, & a sordibus rite emundatis, vel
ex prædicti panni frustulis efformantur: vel etiam ex xylo, *cotonē* Latini vocant. Sed & ex Xylon.
canna ænea, vel argentea perforata fiunt penicilli ad eundem finem: vt verbi gratia, in
naribus ad aeris inspirationem: & in altis vulneribus vt sanies, & purulenta colluuio, per
hanc velut emissarium fetat, & foras egrediatur, non autem intus retineatur. Quādo-
que etiam linamenta & penicilla vulneribus inserunt, vt ipsis os magis dehiscat, & am-
F plietur: fiuntq; tunc ex spongiolis vehementer compressis, & intortis, aut ex radice
gentiana. Hæc enim dum multum humorē, quo scatet vulnus, combiberint, turgescūt,
& ita magis hians vulnus reddunt. Ceterum forma linamentorum æqualis esse debet,
penicillorum vero inæqualis, in modum clauiculi lignei, quem Latini *impagem* vocant, Impages.
ne scilicet intro labantur. Hæc autem aliquoties quidem sicca, quandoq; vero quopiam Substantiæ læsæ partis cōseruatio.
delibuta vnguento admouentur, prout res ipsa exigit. Quartō quod in curādo simplici

vulnere medico proponitur, est vt læsæ partis substantiã conseruet, ac prohibeat ne ipsa dolore, vel phlegmone, aut aliquo alio prauo symptomate, quod vulneribus accidere solet, infestetur. Hunc autem scopum assequimur, admotis emplastris, & linimentis ex ovi candido, & aliis huiusmodi refrigerantibus vt est ceratum liquidum, *Galeno lib. 6. ca. 5. teste*, primis saltem diebus factis. Postea vero vino adstringente particula perfundenda, & figura aptissima collocanda est. Talis autem est, *Galeno loco iam citato attestante*, quæ maxime a dolore abest, & in qua æger diu immotus perseuerare potest. Aperrio quoque, & ea interdum ex aduerso in vulnerata parte molienda est. Necessaria etiam nonnunquam sanguinis missio, item & purgatio, *vt mox docebimus*. Omni autem recens facto vulneri, nisi in ventre sit, ex ipso statim, *Hippocrate in libro De vlceribus, & Galenus lib. 4. Ther. meth. cap. 6. testibus*, sanguinem plus minusve effluere expedit. Quippe hoc modo phlegmone minus tentabitur tum vlcus ipsum, tum quæ circumposita loca sunt. Quum itaque medicum imitatorem esse oporteat non naturæ solum, quod Hippocrates monet, sed etiam eorum quæ quum sua sponte eueniant, conferunt: in recenter autem acceptis vulneribus, præsertim magnis, & præualidis, expedit sanguinem effluere: hic certe si minime, vel minus quam par est effluxit, quod deest, ipsi adiicias oportet, sanguinẽ scilicet ex vena dettahendo. Trifariam autem vulnera, vt & reliqua omnia vitia, magna grauiaque, *Galeno vbi supra capite sexto teste*, redduntur: nempe vel propter laborantis partis præstantiam, vel propter affectus magnitudinẽ, vel propterea quod sunt cacoethe, i. maligna: cuiusmodi sunt omnia in articulis accepta vulnera. Hęc enim doloris, vigiliarum, cõuulsionis, & delirii periculum adferunt: quod scilicet ibi tendones, & nerui, & carne vacua atque ossea loca sunt. Vulneris igitur magnitudo, vna cum virium robore, mittendum sanguinem indicat: quanquam qui vulneratus est, prorsus redundantiæ sanguinis expers sit. Sanguis vero in recentibus & nuper acceptis vulneribus, nõ solum ne pars læsa, aut circumposita loca, aut comprehensum est, phlegmone tentetur: sed vt impetum quoq; tuentis sanguinis cohibeamus, & nimium profluuium impediamus, detrahitur. Hi enim præcipui sunt mittendi sanguinis in recenter illatis vulneribus scopi. Ceterum si perpetuum est, quod ab Hippocrate didicimus, incipientem fluxionem ad contraria trahendam reuellendamve esse: fixum vero iam in laborante particula vacuandum esse, vel ab ipsa particula quæ affligitur, vel a maxime vicina: in promtu nobis & de sanguinis detractione colligere nunc est, quod in principio hæc e longinquo, postea ex ipsis exulceratis partibus, *vt lib. 13. Thera. method. cap. 6. & lib. 2. ad Glauconem, & cap. 19. libri De curandi ratione per sanguinis missionem Galenus fusius docet*. Quid autem per longinqua intelligendum veniat, & quando ex longinquis, & quando ex maxime longinquis sit mittẽdus sanguis, alibi luculenter exposuimus. Modum vero seu quantitatem vacuationis, tũ ex rednndantię modo, tum ex copia sanguinis qui e vulnere effluxit, inuenire oportet. At hæc ex ætate, natura, tempore anni, regione, & cõsuetudine, & ante hęc ex ipsa laborantis virtute. Qualis a. vena secanda sit, ex laborante particula discitur. Si enim vulnus in capite, collo aut facie acceptum sit, humeralis in gibbero, vel manu secanda est. Si vero partes collo inferiores vsq; ad renes & vmbilicũ vulneratæ sunt, interiorem quã vulgus medicorum basilicã vocat, incidere vtile est. Quod si vero partes quæ renibus inferiores sunt vulneratæ fuerint, quę venę per poplites aut malleolos decurrũt secandæ erunt. Ac perpetuo quidem in omnibus siue reuellere, siue vacuare volueris, vena quæ e directo est, & cum laborante parte rectitudinem habet, incidenda erit, *vt a nobis copiosissime in commentariis, quos in libellum Gal. de Curandi ratione per sanguinis missionem exarauimus, monstratum est*. Porro si vulneratus aluo adstricta fuerit, ea indita glande, aut iniecto clysteri subducenda est: vel casia fistulari, aut manna, aut oxyphenico, aut aliquo eiusmodi leniente medicamento deuorato, citanda. Quod si vero vitiosi in vulnerato corpore subsit redundantia, vel vulnus præualidum sit, puro etiamnum existẽte corpore, & cacochymia experte, iam dictis leuibus auxiliis nequaquam contentus eris, sed fortioribus pharmacis purgationem per aluum molieris. His autem pręsertim vulneribus, *Hippocrate in libro de vlceribus teste*, quæ in capite sunt accepta, item quæ in ventre & articulis, purgatio per aluum vtilis est. Præterea iis in quibus periculum est ne siderentur, corrumpanturve. Præterea in iis quæ sinuntur, & exeduntur, & quæ serpunt, & reliquis quæ vlcera diuturna reddunt, etiam quæcunque deliganda sunt: hoc est, adeo magna

Marginal notes: A; De sanguinis in vulneribus missione; B; Vulnera trifariam magna; C; D; Modus vacuationis; Interior vena; E; De purgatione in vulneribus molienda; F

A magna sunt, vt suturis indigeant, aut si non his, certe deligantur. Purgatio itaque, *vt attestatur libro quarto Ther. method. cap. 6. Galenus*, vulneribus duabus potissimum de caussis suscipitur, nempe vel propter redundantiam alterius cuiuspiam humoris, vel propter vim morbi. Ceterum potiones vulnerariæ ex symphyto geraniis quibusdam plantagine, lycopsi, sanguisorba, sanicula dicta, pede leonis, ophioglosso, bistorta que appellatis hodie herbis, & id genus aliis confectæ, tum commodissime exhibentur, quum spes est certa, citra alia auxilia has posse vulnera glutinare. Postremum & quintum, quod in curatione vulnerũ est obseruandum, victus ratio existit. Vulneratis itaq;, primis septẽ diebus, intra quos vt plurimum a febre & phlegmone securi esse solent, victus tenuis, & par- De potionibus vulnerariis. Victus ratio.

B cus, frigidus quoq; & humidus, præsertim si iuuenes & plethorici fuerint, atq; ambiens aer calidus, præscribendus erit. A carnibus duris, & valentibus magnis piscibus, & prauum succum generantibus, pane nõ fermentato, male subacto, & improbe cocto, eos arceto. Allia, cepas, sinapi, salita, & acria omnia ne gustent vulnerati. Perdicibus, pullis gallinarum, auiculis, & id genus aliis concoctu facilibus, & bonum sanguinem procreantibus vescantur. Ex oleribus lactuca, portulaca, & boragine. Vini vsus omnibus vsq; ad septimum interdictus esto: nisi ex largo sanguinis profluuio, viribus destituti fuerint. Tunc enim ante vllam curationem vino reficiendi sunt. Transacto autem die septimo illis, si nihil aliud obstiterit, citra noxam vinum modicum, & aqua multa dilutum, exhiberi potest. Nam si ad hunc vsq; diem nec phlegmone tententur, nec dolore afficiantur,

C in posterum tuti erunt. Aquã in qua parum cinnamomi coctum sit interea temporis bibant. Breui & frugali cœna vtantur. Vt quiescant iubeto. Optimum enim illis medicamentum quies est, moueri vero & ambulare alienum, iis potissimũ qui in inferioribus partibus vulnus acceperunt. Venerem summopere vulnerati fugiant. Iram item, contentionem, & omnes vehementes animi motus. Ceterum vbi vulneratus a phlegmone fuerit assertus, pleniore victu vti potest. Vtatur igitur tũc generosiore aliquo vino, & carnibus probum succum generantibus, ac vires refocillantibus. Atq; hactenus vulneris in vniuersum curationem prolixius etiam tradidimus, vt scilicet vlcerum generalem curationem eo breuius subinde sequenti libro nobis tractare liceat.

D

De vulneribus magnis in superficie acceptis, & minime profundis.

CAP. II.

HOrum vulnerum caussæ ex ægri relatione patebunt. Notis ad dignotionem nullis opus est: oculis enim intueri possunt. In horum autem curatione, hoc inprimis attendendum, vt sanguinis inprimis profusio inhibeatur. Quod sane tum faciendum est, vbi moderatius aque affatim effunditur. Moderata namq; sanguinis ex recenter accepto vulnere vacuatio, non parum sæpe multis profuit: quandoquidem & phlegmonas, & obstructiones, & febrem subinde fieri prohibuit. Quæ quidem symptomata vulneribus, nisi diligenter prouideris, superuenire, ipsiusque agglutinationem & curationem magnopere impedire consueuerunt. Atq; hoc est Hippocratis *in libella De vlceribus præ-* Caussæ: Signa. Curatio:

E *ceptum*, quod & a Gallo *lib. 4. Ther. method. cap. 5.* & refertur & approbatur. *Fit enim*, inquit Hippocrates, *effluente sanguine vulnus siccius, proinde sanius*. Quod si vero tantus fuerit ruentis sanguinis impetus, vt cum iis quę sistendo sanguini in vulneribus admoueri solent, cohiberi nequeat, iis supprimendus remediis erit, quæ in capite *De venarum vulneribus* postea dicemus. Dein si prædictorum vulnerum oræ sola deligatura, vinculo scilicet, *vt Galenus lib. 3. Ther. method. cap. 4. interpretatur*, ex duobus initiis circundato, nec adduci, nec committi possunt, sutura aut fibulis coniungendæ erunt. Atq; hac sola partium dissidentium coniunctione vulnus glutinatur. Sunt tamẽ hodie, qui in hoc agglutinando vulnere, hoc vtuntur puluere quem labiorum vulneris agglutinatiuum, & su- Puluis cruentis vulneribus aptus.

F turæ conseruatiuum nominant. Recipit *boli armenij, terræ lemniæ, singulorum drach. sex. Thuris, mastiches, sarcocallæ, singulorum drach. duas & dimidiam. Myrrhæ, aloes, singulorum drach. vnam & dimidiam. Tragacanthæ pistæ, sanguinis draconis, singulorũ drach. vnam. Farinarũ hordei, & fabarum, singulorum drach. dimidiã.* Verum interim vnice cauendũ erit, ne vel pilus, vel oleum, vel quidpiam aliud in medio adductorum labrorum vulneris interuenerit. Nam tunc eiusmodi vulnus sola dissidentium partium coniunctione glutinari non potest. Hæc enim quæ ita interiacent, *Galeno etiam lib. 3. Therapeuticæ method. c. 4. attestante*, Cauendũ ne quid labris vulneribus intercedat.

iam vnionem dispescunt, & earum quæ copulandæ sunt partium coalitum impediunt. A
Ex prædictis vero singula cum oui candido liquore agitari possunt, donec in corpus vnum coeant, quod glutinis instar lentescat. Postea vero stupis leuibus excipiendũ erit medicamentum, & ita vulneri admouendum: supra quod & aliæ stupæ solo oui candido imbutæ, & intra pannum lineum eodem madefactum liquore inuolutæ, apponendæ sunt. Sed & supra vulnus nulla alia intercedẽte materia, pannus aliquis tenuis prædicto imbutus liquore, admoueri debet, ne scilicet dum remouentur stupæ, suturæ iam facta puncta abrumpant, aut dilacerent. Quod si etiam loca adiacentia vulneri rosaceo inunguntur, læsam particulam ita a dolore & phlegmone vindicabis. Ceterum quæ cruento vulneri primum apposita sunt, ante diem tertium, aut quartum remoueri non debent, nisi forte dolor aliquis vehemens superueniat, aut symptomata aliquod molestum incidat. Porro si post quartum diem transactum vulnus nõ coaluerit, vino aliquo adstringente, eoque calente abluendum erit. Deinde stupæ prædicto vino imbutæ & expressæ, supra vulnus ipsum apponendæ & alligandæ erunt, quas & quotidie mutare oportebit. Intra enim dies paucos hoc modo vulnus agglutinabitur, & persanabitur. Recte itaq; & decenter primo puluis prædictis cum candido ouorum liquore adhibetur. Hic enim & sanguinis profluuium infrenat, atq; inhibet, dolorem sedat, & phlegmonem creari vetat. Quod vero vinum omnis vulneris, qua vulnus est, optimum medicamentum sit, Galenus *loco paulo ante citato, & lib. 4. Ther. meth. cap. 5.* luculenter admodum ostendit. Quippe vulnus omne, qua vulnus est, siccari atque adstringi desiderat. Atqui vinum subausterum & adstringens, hæc duo commoda præstat vulneri: igitur optimum eius medicamentum. Vulnera itaq;, *vt Hippocrates etiam in lib. de Vlceribus docet*, madefacere, & abluere vino oportet. Post quam sane ablutionem infra scriptum puluerem, qui efficax est, inspergere vulneri oportet. Recipit *myrrhæ, drach. tres. Aloes hepaticæ, drachmas quatuor. Thuris, drachmas duas.* Misceantur, & fiat puluis.

Cruentis vulneribus admota quando removenda.

Vinũ vlceribus & vulneribus optimum.

Puluis optimus.

De vulnere profundo, & recondito, citra amissionem substantiæ, in carne accepto. Cap. III.

VVlnus quod in profundum penetrat, & reconditum est, sutura & decenti deligatura subinde curationem recipit. Si vero hoc modo curari non põt, propterea quod partes quæ disiunctæ sunt, exacte ad imum vsq; ob nimiam diuisionis profunditatem, D sibi coniungi nequeant: vel potius, quia in fundo collecta sit sanies, aut pus, cui nullus pateat effluxus, ipsum per effluxionem, Galeni sequentes consilium, curabimus. Ipsam autem effluxionem, tum ex eiusdem, tum ex contrarii loci diuisione, & situ seu figura partis accommoda moliemur. Porro situm partis vulneratæ accommodum, seu congruentem situs figuram intellige, qua vulneris hiatus & orificium semper deorsum spectat, fundũ v. sursum ita vt sanies ex ipso vulnere prona & libere effluat. Proinde si vulneris figura non ad superiora, sed ima potius vergit, nec sutura, nec fibulis, nec deligatura, partes disiunctæ ad amussim cõmitti, ac sibi applicari possint, atq; in profundo sistat sanies: nisi prius ad effluxũ vitiati humoris sectionem feceris, nihil vnquam pficies, siue carnem generare, siue agglutinare volueris. Vbi vero conuenientem positionis figuram E vulnus in laborante parte seruauerit, siue id ex natura vulneris, siue de industria contingat, sectione noua opus non est, *vt lib. 2. ad Glauconem, cap. 14. Galenus copiosius docet.* Verbi gratia, si in coxa figura sinus ad ima vergit, & sinus ipse versus genu terminatur, os vero altius, circa mediã nimitũ femoris regionem cõsistit, molle ceruical popliti laborantis subiiciendũ, vt inferiorem situm habeat inguen, q̃ genu. Hac enim cõueniente positionis figura in læsa parte obseruata, facile per os sanies & purulenta colluuies elabunt, & effluunt. Quod si igitur hac conuenienti situs figura, laborans particula collocari non possit, nec ex vulnere ipso sanies elabi, ex aduerso sectio molienda erit, vt scilicet illi effluxus pateat. Effluxus v. moliendi duplicem rationem, Galenus *lib. 3. Ther. method. ca. vlt.* F esse tradit: alias scilicet tota cauitate dissecta, alias in fundo tãtum aperta. Quando vero harum alterutra sit ineunda, docebit tum locorũ ipsorum natura, tum v. vlceris magnitudo. Si namq; ea loca dubiam, seu fallacem, ac periculosam sectionem faciant, & vlcus magnum fuerit, in fundo aperire magis expedit. Sin contra se habeant, præcindere seu diuidere præstat. Deligatio vero eius incipiat quidem, vt dictum est, superne, finiatur infra,

Vulnus quando per effluxionẽ curandum.

Sectio in parte opposita quã do facienda.

Effluxus moliendi duplex ratio.

A vbi scilicet patet effluxus. Sectione etiam facta, aliquod medicamentum repurgans leui stupa, aut panno exceptum imponi potest, & bis die mutari.

De cauo vulnere. Cap. IV.

IN cauo vulnere non modo ipsa periit cuticula, quam Græci ἐπιδερμίδα vocant, verum etiam reliquæ cutis suppositæ natura vniuersa, & subiectæ carnis portio aliquando nō exigua. Quo fit, vt geminus in eo curandi finis sit propositus, *Gale lib. 3. Ther. method. ca. 2. attestante*, vnitio scilicet, & impletio: sicuti etiam duplex est affectus, nempe vulnus, quod est vnitatis solutio, & cauitas, quæ ex amissa aliqua animalis propria substantia est contracta. Proinde continui diuortium vnitionem, cauitas repletionem desiderat. Ve-

ἐπιδερμίς. Geminæ in curando cauo vulnere indicationes generales.

B rum enimuero quoniam in proposito vulnere vnire, quæ dissident, non possumus, nisi prius cauitatem impleuerimus, ordinem curationis a cauitatis impletione ordiri necesse est. Particulares autem indicationes, ex quibus inuenire licet quæ cauitatem vulneris implent, sunt quatuor. *Prima*, ex ipsius vulneris substantia sumta, nobis insinuat carnem eandem specie cum ea quæ periit regignendam esse. Impleri enim non poterit quod cauum est, nisi substantia omnino similis ei quæ periit regignatur. Atqui carnis gignendæ materia sanguis bonus est, *Galeno libro iam citato cap. 3. teste*: opifex vero, seu effectrix caussa, ipsa natura. Erit autem sanguis qui influit, & ex quo regignenda caro primordium habeat, bonus, si nec qualitate, nec quantitate vitiosus fuerit. Sed nec satis etiam hoc loco fuerit naturam dixisse, nisi etiam quorum natura, sit adiectum, & vbi.

Quatuor indicationes particulares. Prima.

C Constat itaq; subiectorum corporum, quibus superinduci debet caro, naturam ipsam gignendæ carnis opificem esse. Opificis autem rationem natura subiectarum partium, quibus restituenda est caro, habere non poterit, nisi iustum & minime viciatum calidi, frigidi, humidi, & sicci temperamentum obtineat: siquidem ex horum temperatura, cuiusq; corporis natura consistat. In omni igitur cauo vulnere, duo illa primū sunt considerandæ; nempe q subiectum est, iustane temperie sit, id est, an secundum naturam se habeat: & præterea sanguis qui influit, bonus ne, an modicus sit. Fingimus igitur & sanam esse partem subiectam, atq; afflictam: & sanguinis confluxū citra vllum vel in qualitate, vel quantitate vitium. Porro his ita se habentibus, nihil est præterea quod obstet, quo minus prima carnis generatio prospere contingat, idq; nullius externi medicamēti ope. Quippe caussis ambabus vnde nascitur præsentibus, nulloque extrinsecus quod

Hypothesis

D impediat obstante, non potest prohiberi carnis generatio. Verum in ipsa primæ carnis generatione duplex prouenire excrementum necesse est: alterum quidem crassius, alterum vero tenuius. Quod in vulneribus tenuius est, Græcis ἰχῶρ, Latinis *sanies* nominatur. Quod vero crassum est, sordes. Ac ex tenui quidem excremēto, vulnus humidū redditur: ex crasso, sordidum. Eoq; duplicibus medicamētis eget, vtiq; vt humidum est, siccantibus: vt sordidum, expurgantibus. Ergo quum nullo vnquam tempore natura cesset, certe nec tempus vllū erit, in quo nō ambo hæc in cauo vulnere colligantur. Quare nec tēpus vllum erit, in quo non vtrunq; medicamenti genus desideretur: vtiq; quod siccet, & quod expurget. Verum non satis adhuc fuerit, cuiusmodi quidem genere esse medicamentum debeat, inuenisse: sed & species aliqua inuenienda est, q eiusmodi vul-

In carnis generatione duplex prouenit excrementum. Sanies. Sordes.

E neri sit commoda, & statuto ordine gradu ve circumscripta, vt carnē producere possit. Quippe quod super hunc fuerit, ita vt non modo humoris qui influit, redundantiam consumat, sed etiam affluentem sanguinem populet: id refici carnem, ceu materiā eius absumens, prohibebit. Proinde præsenti negotio aptissima sunt, *thuris lachryma, hordeacea, & fabacea, & erui farina*. Item *iris, aristolochia, cadmia, panax, & pompholyx*, q vulgo *tutia* dicitur. Omnia vero hæc tum maioris minorisve discrimine inter se dissident: tum alia eorum simplices qualitates vincentes habent, alia compositas. Siquidem *aristolochia & panax*, tum ceteris plus siccant, tum natura magis calent. Hordeacea, fabarumque fari-

Medicamēta carni producendæ apta.

F na, multo his minus siccant, nec vllum calorem obtinent. Thus modice calet, minus tamen illis siccat, adeo vt quasdam corporum naturas omnino non siccet. *Erui farina, & iris, horū atq; aristolochia, & panacis, medium locum tenent, vt loco paulo ante citato Galenus fusius mōstrat*. Altera indicatio curandi caui vlceris, tum ex totius corporis, tū ex particulæ laborantis tēperamento sumta, insinuat nobis medicamenta vel calidiora, vel frigidiora, vel humidiora, velicciora, ipsi vulneri esse admouenda. Duæ itaq; sunt primarum in-

Secunda.

dicationum differentiæ: quarum vna ab eo quod secundum naturã se habet, altera vero A ab eo quod præter naturam sumitur. Quod secundum naturam se habet, sui custodiam indicat, & propterea quæ similia sui sint, postulat. Quod vero præter naturam est, sublationem sui, eoq; contraria requirit. Perit enim quidq; in contrarium, & a contrario. Igitur vulnus quidem, quia præter naturam est, quo est humidius, eo sane medicamento quod magis siccet, indiget. Corporis vero natura, propterea quod secundum naturã est, quanto est humidior, tanto quod minus siccet, medicamentum postulat. Proinde si qua sunt in diuersis corporibus vulnera, quib. par sit humiditas: quod in ficciore corporis temperamento consistit, vtiq; magis siccari postulat: quod in humidiore, hoc sane minus, quo natura naturæ interest. Siquidem productam carnem, ei quæ præfuit, similem esse oportet. Vbi igitur pristina siccior fuerit, nouellã quoq; sicciorem fieri conueniet. B Quare vberius hæc siccari postulat, quanto magis sicca fuerit, tanto quod admouetur medicamentum, magis siccam facultatem habere debebit. At in humidiore natura, tanto rursus iis quæ minus siccent medicamentis est opus, quanto caro ipsa minus est sicca. Quo fit, vt thus, quod cum temperatis & mediis naturis consentit, in quibusdã tum vlceribus, tũ naturis, pus quidem mouet, carnem non producit: in quibusdam etiam carnem producit. In humidiore namq; natura siccare, & producere carnem pôt, in sicciore non potest. Præterea in modice humidis vulnerib. carnem efficere potest, quod scilicet moderate desiccet. In iis vero quæ præhumida sunt, prorsus non potest, quod scilicet non satis desiccet. Quæ singula Gal. in eo, quem supra citauimus loco, fusius prosequitur. *Tertia* indicatio, ab iis quæ coniugata & annexa dicuntur sumta, insinuat nobis C inueniendum esse remedium, quod proportione, & statuto quodam ordine, ipsis affectib. qui simul cũ ipso vulnere incidunt, respondeat: illosq; ipsos affectus prius summouendos esse, q̃ ipsum vulnus carne implere tentemus. Itaq; si intẽperies vulneri accesserit, atq; vulnerata caro, vel prius etiam ex quauis occasione, vel ipso vulnerationis tẽpore, iusto calidior, frigidiorq; est effecta: vtiq; medelã exigit quæ nõ modo moderate siccet, sed etiam in tantum calefaciat, refrigeretve, in quantum subiecta caro a naturali suo habitu recessit. Fieri enim nequit, vt in vlcere vel carnis productio, vel sinus impletio, vel agglutinatio, vel cicatricis inductio recte vnquam cedat, nisi subiecta caro pro naturali modo se habeat. Quocirca legitimi vulneratarum partium temperamenti, quoties eas vel carne implere, vel glutinare, vel cicatrice inducere studes, maior tibi solicitudo D erit. Cõgruis itaq; & oportunis auxiliis aduersus illos, qui cum vulnere incidũt, affectus, pugnare oportet, priusquam vulneris ipsius curationem aggrediamur. Veluti igitur si phlegmone vna cum vulnere esset, nemo vulnus ipsum vel carne implere, vel glutinare vel cicatrice inducere, attentare debet, priusquam illã discussa sit. Ad eundem modum etiam, si citra phlegmonem sola subsit intemperies, nullum horũ fore prius putabimus, quam illa sit sanata. Quod si igitur hæc ita se habent, sicuti profecto habent, inspiciatur etiam conuenit & circundantis nos aeris temperies. Siquidem veluti medicamentum quoddam is quoq; corporib. nostris forinsecus incidẽs, vbi immodicus calore vel frigore est, sanationem remoratˀ. Danda igitur opera est, vt medicamẽta excessui eius occurrant. Ideoq; Hippocrates, in calidioribus anni temporibus, iis, quibus frigidior facultas sit, medicamentis vtitur, calidiorib. per frigidiora. Adeo, inquit, perpetuo verum est E illud theorema. Quæ singula Gale. *libro. 3. Therapeuticæ methodi, capite 8.* copiosius prosequitur. Quarta indicatio in sanando cauo vulnere obseruanda, a contrarietate indicationum sumitur: non quidem earum quæ in diuersis temporibus perficiuntur, sed earũ quæ in vno eodemq; tempore ipsius curationis subinde offeruntur. Vt exempli gratia, si ægri temperamentum iusto sit humidius, particula vero ipsa quæ laborat, siccior: aut contra, si hæc sit humidior, & totius temperamẽtum siccius. Pari modo in calore, & frigore, quod contrario temperamento sit pars cum toto. Diuersa sane in his est ea, quæ a patiente particula accipitur, indicatio, ab ea quæ ex ægri sumitur natura. Proinde hæc F quã nunc tractamus indicatio, insinuat nobis medicamenta vel humidiora, vel bicciora, vel calidiora, vel frigidiora, aut prout res postulabit, media ac temperata, deligenda esse, quæ ipsi vulneri admoueantˀ. Ponamus igitur, totum corporis laborãtis temperamentum humidius esse, eoq; medicamenta desiderare quę minus siccent: ipsam vero ægram particulã ex earũ numero esse quæ cicciores sint, qualia sunt ea quæ minus sunt carnosã: cuius

Tertia indicatio.

Circundãtis nos aeris temperies cõsiderãda.

Quarta.

Hypothesis.

A cuius generis ſunt quæ circa digitos & articulos habentur: præterea quæ circa aures, & naſum, & oculos, & dentes ſunt: ac vt ſemel dicam, vbi crebræ cartilagines, & membranulæ, & ligamenta, & nerui ſunt: adeps vero, & caro vel omnino nulla eſt, vel perquam exigua. Quare ſi quanto ægri temperamentum medio temperamento eſt humidius, tãto particula iuſto ſit ſiccior, nec adiiciendũ, nec detrahendũ medicamẽto quicquã eſt, ſed tale adhibendũ, quale ſi vulnus in medii tẽperamenti particula conſiſteret. Sin ſiccior debito particula fuerit, quam corporis temperamentũ iuſto eſt humidius, vtiq; in tantum intendi ſiccitatem medicamenti cõueniet, quantum particulæ temperamentum, totius temperamentum excedit. Veluti ſi quatuor numeris pars vulnerata
B medio temperamento ſiccior ſit, ægri vero natura gradibus tribus humidior: manifeſtum eſt, particulã in q̃ nunc vulnerata eſt, vno gradu ſiccius deſiderare medicamẽtum, q̃ pars quæ ſit temperata. Sed vt hæc omnia coniectura accipiunt & cognoſcunt, ita diligentẽ in hominum naturis, & medicamentorũ facultatibus contemplantis exercitationẽ poſtulãt. Non eſt autem, quod de indicationibus, quę a calido & frigido ſumunt, dicamus, quando quidẽ ad portionẽ dictorũ intelligi poſſunt. Quare certe ſingula Galenus copioſius *lib. 3. Ther. method. cap. 9.* docet. Ex iam dictis omnibus liquido patet, huic qui probe & certa methodo cauũ curare uuln⁹ voluerit, theorematis opus eſſe. Quippe non modo de corporis natura meditatus ſit oportet, quiſquis commode & ex arte ſanare vulnus eiuſmodi ſtudet: verum etiam diligenter ſpeculationem omnem de medicamentis didiciſſe tũ ſicci humidiorisq; corporum temperamenti notas callere: ad hæc tũ
C ambientis tẽperiem, q̃ vtiq; tum ad pręſentes ſtatus, ſeu anni tempora, tum vero regiones extenditur, tũ partium naturę, tum indicationũ inter ſe pugnantium cõtrarietatem conſiderare. Sed pro Deum immortalem, magna pars hodie medicorũ, Theſſalũ illũ impudentiſſimum nugatorem, imitantes, iſta nec norunt, nec inquirere volunt. Quin potius imperiti ſutoris exemplo, vno calopodio, vt in prouerbio eſt, omnes calceant, nullo naturarum, aut partium, aut id genus aliorum facto diſcrimine. Ceterum hoc modo in cauo curando vulnere recentiores chirurgi vtuntur. Stata iam ſanguinis profuſione, & laborante parte a phlegmone & dolore vindicata, vino calente vulnus abluunt: Mox ipſo abluto ac deſiccato, puluerem aliquem carnẽ regenerantem, aut vnguentum aliquod ſarcoticum carnemve generans admouent. Proinde linamenta iis ſarcoticis im-
D buta, aut conſperſa, in ſinum vulneris demittunt. Poſt hæc ſtupas aridas, vel quæ vino maduerint, ſuperponunt. Ac demum quæ medicamenta ad probe continere poſſit deligaturam adhibent: atq; æſtate bis, hyeme ſemel duntaxat auxilia eiuſmodi permutãt. Porro medicamenta quę vulnerum cauitates implent, mediocriter citraq; morſum abſtergentia & ſiccantia ſunt, *vt lib. 3. Ther. method. cap. 4. fuſius Galenus monſtrat.*

In imperitos medicos.

Communis chirurgorũ praxis.

De aequali, ſiue impleto vulnere. Cap. V.

VBi vulnus purgatum impletumq; carne fuerit, *æquale* tunc, *planum* atque *impletum* nominatur. Hoc autem cicatricem tantum induci poſtulat. Hãc igitur tum regignere, tum ſibi vnire oportet. Ad cicatricem vero quod iam impletum eſt perducitur ex gignẽ-
E da cute, quæ ex ſubiecta creatur carne. Atqui quum ex ſemine ortum habeat cutis, talis omnino qualis erat quæ periit, prorſus reſtitui non poteſt: ſimile tamen quiddam cuti, & quod eius officium ſuppleat, reſtitui poteſt, non tamen plane cutis. Quando igitur vt cutis regeneretur fieri omnino nequit, quod ſupereſt, efficere tentandum: nempe inſtaurare aliquid, quod cuti deperditæ ſimile ſit, & carni veluti aliquod naturale tegumentũ exiſtat. Id eſt enim vulnus iam impletum, planumq; redditũ ad cicatricẽ ducere. Huius a. efficiẽdi hæc eſt ratio. Portio quæpiã ſubiectæ carnis nuper genitæ, & reſtitutæ, ea ſc. quæ ſummotenus euidenter apparet, ſic alteranda eſt, vt non amplius caro permaneat, ſed veluti cutis euadat. *Quo pacto igitur*, inquies, *alterabitur*? Profecto alicuius alte-
F rantium qualitatũ ope. Ergo quoniam cutis carne ipſa tum ſiccior eſt, tum etiã denſior, ſi carnem ſiccabimus & adſtringemus, cuti etiam perſimilem reddemus. Et hæc quidẽ eſt medicamẽti q̃ cicatricẽ inducit ſumma. Verũ ea non ſatisfacit, nã & glutinatoria tũ ſiccabant, tum adſtringebant, ſicuti & ea quæ cicatricem inducũt. Adiiciendũ ergo eſt, quo ordine ſiccare debeant medicamenta q̃ cicatricem inducunt. Id autẽ ex ipſa rerũ ſubſtãtia facile inuenies. Nam quoniam in glutinatione vulnerũ ſiccandũ q̃ cõfluit eſt,

Aequale vulnus.

Methodus inducẽdæ cicatricis.

Cutis eadẽ ſpecie cum ea quæ periit, regigni nõ poteſt.

quo videlicet pars laborās superuacuis vacet: In cicatrice inducenda nō modo q̨ influit, A
verumetiā humor qui in ipsa subiecta carne continetˀ, est cōsumendus. Quo fit vt multo
pfecto siccius q̨ cicatricem inducat, q̄ quod agglutinet, medicamentū esse conueniat.

Tres desiccantiū medicamentorū gradus. Sarcoticū. Glutinatorium. Cicatricem inducens. Per se, & primario.

Tres itaq; gradus desiccantium medicamentorū in curatione vulnerum necessario statuendi sunt. Sarcoticorum n. id est carnem regignennium, facultas ex primo ordine est
desiccantium. Agglutinatoriorum, secundo vel tertio ordine resiccat. Cicatricem inducentium facultas, prædictas superat. Nam hæc non modo eius quod præter naturam
est redundantiam consumūt, verumetiā ei, q̨ secundum naturam est aliquid deradunt,
Priusquam igitˀ vulnus cicatrice possumus obducere, eo vsq; resiccanda caro est, donec
calli similitudinem induerit, & cuti similis euaserit. Quod sane per se, primario, ac proprie, hoc est, peculiari facultate, medicamenta effecerint, quæ adstringendi modice fa- B
cultatem habent: & eiusmodi quidem vt plurimum frigida sunt & sicca. Cuius generis

Malicoriū.

sunt, *galla immatura, malicorium, id est, mali punici seu granati cortex, balaustium, fructus spinæ*

Cicatricem ex accidēte inducentia.

Aegyptia, vel eius loco acacia, rhus, sumach officinæ vocant, & eius generis vniuersa, quæ modice adstringunt atque desiccant. Ex accidente tamen, & secundo carnem alterando, & calli instar indurando cicatricem etiam inducunt calida medicamenta, q̄ carnem detrahere,
ac colliquare sunt nata, & Gal. *li. 5. simpl. ca. 14.* καθαιρετικά, hocˀ est, detractoria, dicuntur. Vt
sunt *chalcitis, vitriolum album* nominant hodie, *æs vstum non lotum, æris squama, & mysi: atramentum flauum officinis dicitur: & fissum alumen quod plumosum officinæ vocāt.* Hæc certe vere
primario, & per se cicatricem inducentibus multo sunt valentiora. Mysi quidē, & chalcitis præcipue. Mitior autem æris squama, atq; hoc etiam mitius æs vstum: q̨ etiamsi la- C
uabis, vtiq; minus mordens medicamentum habebis. Vnde si quādo iis vti ad cicatricē
inducendam in aliorū penuria cogimur, parcissime ipsis vtemur. Largius enim admota
mordicant, colliquantq; carnē, & vlcus cauum efficiunt. Summū igitˀ tantū specillum,
hoc est, specilli cuspidem, in ea ad exactissimū læuorē tusa dimittemus, ac post velut tenuissimū quenda pollinemˀ partibus q̄ cicatrice induci postulant, leuiter eas contingētes imponemus. Quod si illa etiam aduras, vt minus acria, sic ad cicatricē inducendam
reddes magis apta. Si vero etiam laues adhuc fient mitiora: *quemadmodū lib 3. Ther. meth.*

Cicatrices vt in vulneribus corrigendæ. Lithargyr. nutrita.

cap. 5. & 6. copiosissime tradit Galenus. Deformes atq; indecoræ cicatrices teneræ quidem
adhuc, & recentes emendantur admoto diachylo, aut lithargyro nutrita. Lithargyrus
autem nutrita dicitur, vbi tenuissime teritur, ex aceto & rosaceo diu exercetur in mor- D
tario, vt quidam volunt, plumbeo. Modus est, vt inde crassior fermentetur & exsurgat.
Cicarrices nigras tollunt *oleum in quo radix brionia tum candida, tum nigra incocta sit, dū succum reddat impositum. Calamintha ex vino cocta, argenti quoq; spuma cū rosaceo albo lota.* Crassiores vero & iā inueteratæ reparantˀ *oleo balsamite apposito, vel radice cucumeris syluestris trita, & admota.* Quod si iis, aut similibus non tollantur, id totum quod supereminet atq; excrescit, cultro rasorio rescindendum est, vel cauterio admouendum. Atq; ita quidem
faciendum esse, recentiores chirurgi censent.

De vulnere supercrescentem carnem habente. Cap. VI.

QVemadmodum cauum vulnus morb. est ex eo genere, quod in magnitudine par- E
partium indecenti ac vitiata spectatur: ita vt vulnus quod supercrescentem carnem
obtinet. Et vt vulnus cauum non vnū est vitium, sed pariter cauitas & vulnus: ita vulnus
supercrescentem habens carnem, non vnus est morbus, sed simul caro supercrescens, &
vulnus. Prior itaq; morbus, qui instrumentarius est, nempe magnitudo vitiata, primam
indicationem, quæ veluti meta est inueniendorum remediorum, nobis insinuat, ipsius
scilicet redundantis, & supra modum excrescentis carnis ablationem. Alter vero morbus, qui vtrisq; partibus, tam similaribus quam compositis communis est, nempe soluta
vnio, coniunctionē indicat. Porro ipsa agglutinatio, seu dissidentium coniunctio, vti &
carnis generatio, naturæ quidem opera perficitur. At supercrescentis carnis detractio F
nullum quidem naturæ opus est, sed solis medicamentis, seu medicamentorum quæ
vehementer siccant, & natura acria sunt, ope perficitur. Huius generis sunt atramentū
sutorium, quod Græcis *chalcanthum*, officinis *vitriolum* dicitur, *spongia, radix asphodeli, hermodactyli, stupa minutim incisa, linamenta e panniculo carpta muria acrius imbuta & resiccata, vnguentum viride, & id genus alia tum simplicia, tum composita.* Ceterum id perpetuo fideli

reti-

A retinendum memoria erit, pro diuersitate temperamentorum, tum corporum, tum
partium eiusdem, varianda esse remedia. Eadem enim medicamenta quibusdam natu- Carnis detractoria medicamenta.
ris carnem excrescentem insumunt, aliis vero cicatricem inducunt, aliis glutinatorio
minus præstant. Quippe medicamenta, quæ carnem minuunt, proxima sunt, tum iis,
quæ valenter detergunt, tum iis, quæ cicatricem inducunt. Sic vt non pauci interim
per errorem medicamentum, quod carnem minuat, vel pro eo, quod sordem deterget,
vel pro eo, quod cicatricem inducit, accipiant. Exempli gratia, *mysi & chalcitis*, quæ inter
ea, quæ cicatricem inducunt numerantur, si naturæ humidæ applicantur, potius car-
nem demunt, quam cicatricem inducunt. Adde quod inter ea, quæ tenellam carnem
vulneribus supercrescētem colliquant & absumunt, quædam valentiora sunt, quædam
B imbecilliora, & mediocria. Quocirca nonnulla mediocres carnes redundantias exce-
dunt. Alia vero carnis immodicas excrescentias minuunt, & vsque ad penitiora crustis
obducunt. Cuius generis est, quod recipit *calcem viuam, squama aris, & manna thuris pares
modos*. De quibus omnibus copiosius *lib. 3. Therapeutica methodi cap. 6. & lib. 5. simplicium,
cap. 15.* Galenus disserit. Nos etiam infra, *lib.* nimirum *7. cap. 5.* vberius de iis dicemus.

De vulnere contuso, & cum alio præter naturam affectu coniuncto, & implicito, CAP. VII.

VVlneris, vt *in superioribus est dictum*, simplicis, sanatio mediocris siccatio est. At vul-
neris, quod cum aliquo præter naturam affectu cōiunctum est, eius curatio, vt vul-
neris solius non est, sed prior illius affectus, qui cum vulnere cōsistit, secunda vero ipsius
C vulneris. Nam siue phlegmone quæpiam, siue nigritia, siue erysipelas, siue œdema vul-
neratam carnem obsederit, primum eius moliendа curatio est. Verum quod vulnus Affectus vulneri coniunctus primo sanandus.
interim non solum non commode curatur, sed multo etiam maius redditur, id nemi-
nem latet. Proinde siue contusa fuerint circumposita vulneri loca, seu phlegmone, a-
liusue tumor præter naturam in his constiterit, propria eius affectus sanatio inuenienda
nobis est: illud pro certo habentibus, fieri non posse, vt vulnus sanetur, nisi locus in quo
constitit prius sit sanatus. Ceterum quum hi affectus præterquam quod vulnera ipsa
ad malitiam præparant, fluxionem etiam in vnum locum dolentem concitant, ideo et-
iam si corpus nec sanguine, nec vllo vitiorum succo redundet, tamen prout res exigit,
vel venæ sectio, vel purgatio adhibēda erit. Posthæc ad topica seu localia remedia veni- Vulneris contusi curatio.
D endum. Quocirca recte in contuso, cruciante, & phlegmonoso vulnere feceris, si statim
per initia, purgato iam corpore loca circumiacentia illineris vel *rosaceo*, vel *myrtino oleo*:
vel vnguento, quod constat *bolo armenio, oleo & aceto*. Supra vero dolentem partem o-
leum aliquod admonendum, quod vel leniendi, vel molliendi, vel maturandi, vt res
exigit, vim habeat. Ponamus igitur carnosam aliquam particulam telo, tum cæsam,
tum contusam esse: huic sane de Hippocratis *in libello de vlceribus sententia*, medendum
est, vt quam celerrime suppuret. Necesse est enim carnes sic contusas putrescere, ac in
pus verti. Vbi vero putrefactæ in pus versæ fuerint, liquari, & tandem nouam carnem
nasci oportet. Adde quod hac curandi ratione obseruata, minus *eodem Hippocrate atte-
stante*, phlegmone vrgebitur caro ipsa sic cæsa, contusaque. Duo itaque scopi in curan-
E do contuso vulnere nobis proponuntur, nempe suppuratio, & nouæ carnis generatio.
Porro quum pus fiat cum aliqua putrescentia, & omnia, quæ putrefiunt ex calido & hu-
mido, sic afficiantur, certe quæ calefaciunt humectantque hisce contusis vulneribus,
adeoque omnibus affectibus, quibus pus moueri expedit, admouenda erunt. Cuiusmo-
di sunt *malua cocta, radix althea, tetrapharmacum*, quod Celso *libro 5. cap. 19. teste*, ex *cera, pice,* Pus mouentia. Terapharmacum.
resina, & seuo taurino vel vitulino constat: panis triticeus, hordei farina *ex aqua & oleo*, item
panis *ex aqua & oleo*: præterea fomentum multæ aquæ calidæ. Hæc enim & similia o-
mnia, quæ sic calefaciunt & humectant, celerrime pus mouent. De quib. copiosius agit
libro 4. Therapeutica methodi, cap. 5. Et *libro 5. simplicium, cap. 5. & 8. Galenus*. Inter composita
vero medicamenta hoc, quod sequitur ad suppurationem in proposito vulnere pluri-
F mum conducit. Recipit *radicis althea, cucumeris sylvestris, singulorum vnciam dimidiam. Ori-* Malagma
*gani sylvestris seu vulgaris, hyssopi, singulorum manipulum semis. Florum chamameli, seminis lini,
singulorum pugillum vnum. Ficus pingues sex, vuas passas pari numero. Vna bulliant, ac tandem iis
pressis, ac diligenter tusis, adde galbani, myrrha, stactes (styracem liquidum vocant) œsypi, singu-
lorum drachmam vnam & dimidiam, Sanguinis draconis, adipis porcini, singulorum vnciam di-*

Emplastrum. *midiam*, formetur malagma. Conducit haud parum etiam hoc quod in emplastri formam redactum est. Accipit *foliorum maluarum & violarum, singulorum manipulum vnum. Radicis altheæ, libram semis. Decoquantur in iure carnium absque sale, postea subigantur in mortario, & cribro incernantur.* Ex cribatura, cum prædicto decocto, & farina hordei ac tritici, quantum satis esse videbitur, fiat emplastrum solidum, siue malagma: addendo *butyri, & olei communis, singulorum uncias tres. Vitellos duorum ouorum, & croci momentum.* Hoc autem, vt & præcedens malagma, super vulnus, & contusam carnem imponendum est. Vulneri autem medicamentum ex terebinthina resina, & ouorum luteis compositum, imponendum. Ceterum perductoad suppurationem vulnere, his quæ pus mouent relictis, ad purgātia & detergentia transeundū erit: vt sunt *tincta in melle linamenta, vel succo apii, & id genus alia.* In omnibus vero eiusmodi vulneribus recte inditur penecillus *melle rosaceo, aut vnguento Apostolorum nuncupato, imbutus.* Supra autem id purgans detergensne medicamentum aridæ stupæ imponendæ sunt, adaptandaque est deligatura, quæ admota medicamenta probe retineat, donec perfecte expurgatum vulnus fuerit. Tum demum vero purum vulnus est, quum rubet, ac nimium, neque siccum, neque humidum est. Ac quodcunque sensu caret, quod non naturaliter sentit, quod nimium aut aridum, aut humidum est, quod aut pallidum, aut albidum, aut liuidum, aut nigrum est, id purum non est. Purgato, vt decet, vulnere, ipsum carne implere oportet, qui secundus erat in curando hoc contuso vulnere scopus. Carnem igitur modo, quo dictum est, generare oportet, & iam impletum vulnus ad cicatricem perducere. Quem scopum facile assequeris, si penicillum indies paulatim imminueris. Ita enim solius naturæ opera, ac citra vllum medicamentum vulnus carne implebitur, & cicatrice obducetur. Quod si caro contusa multum esset dilacerata, & futura vtilis videretur, consuatur laxa quadam futura labra retinente. At si labra vulneris ab ambiente alterata fuerint, ac dura, callosaq; appareant, scalpello illa, modo alius nullus obstiterit affectus, corium amouēdo renouare oportebit, deinde cōsuere. Porro si cæsa contusaq; caro enumeratis modo auxilius ad suppurationem perduci non possit, videaturq; in gangrænam, ac partis corruptelam degenerare: quod ex tarda difficilique maturatione, & fusco, liuido, & nigro loci laborantis colore deprehendes, vnguentum Ægyptiacum nominatum, aut aliquod aliud simile medicamentum, quod ad eiusmodi corruptionem & mortificationem sit idoneum, protinus erit admouendum. Quod si alia quædam symptomata, vel affectus huic contuso vulneri superuenerint, vt dolor, phlegmone, aut quiuis alius tumor præter naturam, aduersus illa congruis, *de quibus suo dicemus loco*, remediis pugnandum erit.

Detergētia. Puri vulneris notæ. Gangrænæ signa.

A B C D (margin letters)

De Ecchymosi. CAP. VIII.

Ecchymosis quid. ECchymosis, siue ecchymoma, sanguinis subter cutem effusio & coitus est, adeoque solutæ continuitatis genus, quod, *vt lib. 4. Ther. meth. cap. vlt. testis est Galenus*, vna cum contusione, ruptione ue incidit. Adeo vt non fuerit ab instituto alienum, si propter affinitatem, quam cum contuso vulnere obtinet, hoc loco de eo malo agamus. Incipit itaque interdum hoc vitium cum sola contusione, citra carnis musculosæ in profundo hærentis corpore ruptionem, ex violento, verbi gratia, ictu, vel graui casu. Aliquando vero cum sola ruptione, absq; etiam carnis contusione consistit, veluti quum motu quopiam valente & confertim facto citra graue aliquod extrinsecus incidens, caro dirumpitur. Nonnūquam etiam cum vtroq; : vt quum graui, ac duro quopiam corpore, quod extrinsecus superciderit, vel casu ab alto, non modo carnosæ musculorum partes, sine cutis diuortio contunduntur, sed etiam ex distentione violenta, & confertim factæ abrumpuntur. Tunc n. venis exiguis, in ea sic contusa ac rupta carne, diuortium expertis, sanguis exsilit, vnde ipsa ecchymosis sub cute collecta nascitur. Fit aliquando etiam ecchymosis ex oris vasorum apertione, quam ἀναστόμωσιν Græci appellant: & ex ea, quæ iisdem διαπήδησις, id est *exsilitio*, vel *transmissio*, aut *subsultus*, dicitur. Porro anastomosis, *Galeno libro 5. Therap. method. cap. 2. teste*, accidit propter tum vasis imbecillitatem, tum sanguinis qui ad os impetu ruit, copiam. Adhæc ob acrem quampiam, quæ illi extrinsecus incidit, qualitatem. Diapedesis vero, ex tunica ipsa rarefacta, sanguine autem tenuato oritur. Accidere præterea interim potest & ex gracilium vasorum ore aperto. Ex iam dictis palam fit, sub ecchymosi cōplecti etiam ea, quæ Græcis ὑπώπια, Latinis *sugillata* vocantur.

Caussæ. Anastomosis vnde excitatur. Diapedesis vnde oritur. Species ecchymomatis. Sugillata.

E F (margin letters)

A cantur. Item *liuores ex ictu prouenientes*, Græcis ὑποσφάγματα nominantur, Latinis vero *vibices*. Ecchymomatis autem apparentes notæ sunt, mollis tumor, & tactui cedens, lividus, & magna ex parte dolore vacans. Propter vnitatem vero solutam affatim factam, interdum etiam dolores, & ob sanguinis in profundo concursum abscessus nonnunquam insequuntur, qui tamen magna ex parte per halitum digeruntur. Ecchymoma vero, quod cum contusione accidit violenta, periculo non vacat. Solet enim frequenter, si negligatur, non modo afflictæ particulæ, sed & corporis totius corruptionem afferre. At si in contusione, quæ cum ecchymosi consistit, cutis a carne seiuncta maneat pendula, raro vel nunquam agglutinatur. Proinde satius est, eam præscindere, & exsiccantia medicamenta admouere, vel absque deligatura locum sic relinquere. Aer nam-

Vibices. Signa ecchymoseos.

Curatio.

B que ambiens cutis ipsius instaurationem non mediocriter adiuuat. In curanda vero ecchymosi, initio fluentem ad laborantem locum materiam auertere & vacuare conuenit. Quod optime fit venæ sectione, quemadmodum omnes artis periti testantur. *Secundo*, dolorem sedare, & laboranti parti, ne fluxionem excipiat, robur adferre, rebus frigidis, & adstringentibus eam perfundēdo atq; illinendo, oportet, in quem vsum oui candidum rosaceo permixtum, loco dolenti & laboranti admouendum. *Tertio* sanguis ipse totus, qui subter cutem effusus est, dissipandus ac resoluendus: idque confestim priusquam ingtuerit, & in grumos iam coierit. Quod factu quidem non difficile erit, si & sanguis effusus tenuis, & prope summam cutem, non autem in profundo situs fuerit. Quod si discuti non possit, tum instascriptis discutientibus medicamentis, tùm scarifi-

Propria ecchymomatis curatio.

C cationibus educendus erit. Et si nihil iis profeceris, affectus is more abscessuum curandus erit. Quocirca sanguinis sic per contusionem ruptionemque subter cutem dispersi dissipatio, & vacuatio, propria est ecchymomatis curatio. Hinc est, quod in fine *quarti Ther. method. libri* Galenus sic scriptum reliquerit: *Sane ecchymosis omnis vacuationem pro remedio curationis indicat. Quare calefacientibus huic, & modice siccantibus medicamentis est opus. Quippe quæ vehementer siccant, discutiunt illa quidem in principio euidentius, quam quæ sunt imbecilla: ceterum nonnihil ipsius vitii scirrhosum, curatuque difficile relinquunt.* Curandum vero est, vt ruptis, quæ in profundo hærent corpore, hæc tum vires habeant magis intentas, tum ipsa magis acria, magisque incidentia sint: tum, vt semel dicam, tanto efficaciora, quanto magis a cute ad profunda ecchymosis recessit. In talibus sane, nec cucurbitæ

D vsus fit inutilis: id enim instrumentum ad violentum attractum a Medicis est excogitatum. Verum enimuero quoniam tunicæ venularum, ex quibus sanguis exsiliit, contusæ sunt, per initia sane, *vt Galeno libr. 5. de compos. medic. local. cap. 1. & Paulo etiam visum est*, nonnihil adstringentium iis, quæ discutiunt, admiscere oportet. Contusæ enim venularum tunicæ aliquam densationem requirunt, vt ad naturalem suum statum reducantur, & ne noua materia ob dolorem attracta ad locum contusum delabatur. Quandoquidem si solam discutientem facultatem haberet medicamentum initio admotum, non modo id, quod effusum est, discuteret, sed & per contusionem aliquid sanguinis, qui in contusis venis continetur, extraheret. Quando vero in naturalem statum venulæ redierint, tum ad sola discutientia medicamenta citra vllam adstrictionem venire tem-

E pestiuum est. Porro in quibus sic modice adstringentium quiddam, nec non per halitū digerentium miscere conuenit, perspicuum est, imbecilliora primū debere assumi, validiora autem inueteratis, & iis, quæ nigrescunt, admoueri. Ad inueterata itaque ecchymomata, Paulo etiā auctore, radicula illitu prodest: quippe discutit ea, vbi erodere inceperit. Vel ipsius radiculę succus, cum micis panis inductus. Ex moderate discutientibus sunt, quæ vino, melle, & sale constant. Itē quæ ex farina hordei, calamintha, & vino conficiuntur. Quæ ceram & cuminū accipiūt, quæq; ex chamæmeli floribus, meliloto, stichade, & cumino in vino decoctis componuntur. Præterea, quæ ex maluis, furfure, absynthio, cumino, aut anetho, aqua vel vino incoctis fiunt. Item, quæ ex farina hordei, & fœnigræci, & croco, aqua incoctis constant. Solent & potiones quædam parari, quæ

Moderate discutientia.

Potiones.

F si assumantur, sanguinem concretum, & extra vasa effusum dissipare ac resoluere creduntur. Cuius generis est ea, quæ constat bdellio, costo, centaurio, & serapio acido, & huic aliæ quædam consimiles, in casu ab alto, offensione, & violento membrorū tractu, ac distentione offerri consueuerunt. Quum vero totum ecchymoma discussum fuerit, siccare iam vehementius id, q ruptū est, permittitur, ac deligatura coniungere, omnia-

que in summa, facere, quæ vt vlcus coalescat efficiant. Ergo si discussum celeriter totum A ecchymoma sit, facile coalescit ipsa caro. Sin longiore spatio, sordes multa subnascens, medium inter vlceris labra spatium occupat, ita vt iam coire ruptio non possit. Atque inde adeo fit, vt qualibet leui de caussa nos hæc sui admoneant. Nam siue quis obriguit, siue parum concoxit, siue febri laborauit, siue se vehementius fatigauit, eiusmodi particulis illico dolet. Non enim in idem coire eruptionis labra, sed tantum prope sunt admota. Quo fit, vt leuis occasio ea facile separet, & medium locum superuacuo humore repleat. Et quid quæso aliud quam assidue nouũ ecchymoma his gignitur, & primo illi, quum videlicet primum caro est rupta, persimile? nisi quod nunc ex tenui magis sanie constat, quũ a principio e sanguine ecchymoma esset: ideoq; facilius etiam nunc, quam intra initia discutitur. Quæ singula etiam Galenus *cap. vlt. libri Ther. method. 4.* docet. B

De vulnere ex morsu vel ictu animantium tum venenatorum, tum rabidorum. CAP. IX.

Morsus ictusue animantium duplici constant differentia: alii enim sunt venenati, alii minime. Venenati dicuntur, qui a virulẽtis feris inferuntur, vt sunt serpentes, canes rabiosi, scorpio, mus araneus, & id genus aliæ feræ. Non venenati sunt, qui ab animantibus non ita virulentis infiguntur, cuiusmodi sunt canes domestici, simia, homo, sues, equi, & similes. Porro venenatos morsus aut ictus sequentibus notis deprehendes. Vulnus infixum valide dolet, punctionis & mordicationis sensus vehemens in afflicta parte persentitur. Vulneris atque laborantis loci color perit, ac mutatur: aut enim rubet atque inflammatur, aut liuet, vel nigricat. Laborans grauibus angitur molestiis, ac totus ardet. Præterea vniuersum eius, qui ictus est corpus ita nonnunquam obstupescit, vt tangentem non sentiat. Verum nihil fere in iis perpetuum est. Neque enim dolor semper vehemens adest, aut atrociter molestans in omnibus eiusmodi ferarum ac bestiarum venenosarum ictibus aut morsibus: sed in quibusdam satis remissus est, vt in morsu canis rabiosi. Virulentorum autem omnium animantium morsus generalis & communis medendi ratio gemina, Galeno *lib. 13. Therap. method. cap. 7.* teste, indicationem habet, nempe liquotis virulenti vacuationem, & eius quod dolorem creat alterationem. Virus autem eiaculatum vacuant, tũ excalefactoria medicamenta omnia, tum quę citra calefactionem vehementer trahunt: veluti & cucurbitulę, & cornua quædam, quibus nonnulli cucurbitularum vice vtuntur. Sunt autem & qui ore suo virus extrahunt, ægræ videlicet particulæ admoti, ipsumq; vulnus labiis complexi. Huc sane pertinet & cauterium, & medicamẽta, quæ cauteriis similiter crustam efficiunt. Atq; omnia totam eius, quod infestat substantiam exinaniunt. Alterum auxiliorũ genus est eorum, quæ qualitatem per contrariam qualitatem alterant: scil. exhibentibus nobis, si vehementem calorem æger vel in ipso demorso loco, vel in toto corpore sentiat, auxilia refrigerantia. Sin frigus sentiat, calefacientia. Proinde primis statim diebus (deinceps enim frustra adhibentur: quod virulentam illam materiam, quæ iam ad intima penetrauit satis euocare nequeant) quæ venenum extrahunt atq; eliciunt medicamẽta, admouenda erunt. Prius tamẽ supra vulnus, membrum id quod vel morsum, vel ictum est, deligandum erit: non tamen vehementer, ne torpeat. Hac enim deligatura impedies, ne tam subito virus interna subeat. Quod si itaq; leuior morsus ictusue est, oris suctio apprime conuenit. Homo igit aliquis statim adhibendus est, qui vulnus exsugat. Sugentẽ vero ieiunũ nõ esse, sed & cibum sumsisse, & vino os colluisse, necesse est: postea exiguum olei in ore continens, ictum exsugat, & exspuat venenum. Cauere etiam oportet, ne qui vulnus id exsucturus est, internam aliquam oris partem exulceratam habeat. Siquidem venena, *vt supra ex Celso retulimus*, non gustu, sed in vulnere nocent. Sed & locus ipse priusquam exsugatur, spongia in poscam calidã immersa, fouendus, ac proluendus erit. Alii vulnus abluendum aqua censent, in qua coctum sit chamæmelum, & syluestris lapathi radix. Sunt qui gallinarum, aut aliarum quarundam auium podicem vulneri admouent ad virus exsugendum. Quod si quæ applicatæ fuerint volucres moriantur, venenum extractum esse suspicantur. Posthæc vero cinis aceto subactus pro cataplasmate imponatur. Maxime ad hanc rem conducit cinis sarmentaceus, id est, ex lignis vitis: vel ficulneus, aut laurinus. Qui si non adsit, eo qui haberi potest, vtendum est: diligẽtia ad hoc potissimum adhibita, vt phlegmone in loco excitetur, & materiæ ad morsum euocentur. Morsibus vero aut ictibus venenatis magnis ac vehementioribus commode illi-

Marginal notes: Morsus ictusue animanti um dupli ces. — Venenati. — Non venenati. — Signa. — Curatio. — Virus vacuantia. — Membrũ demorsum supra vulnus deligandum. — Oris suctio. — Medicamenta magnis morsibus congrua.

Letters in right margin: A, B, C, D, E, F.

A de illinuntur cepæ, cum sale, & ruta, sinapi quoque & animalium quorundam stercora. Item iuglandes nuces, cum alliis, tam syluestribus, quam satiuis coctis tritis, & cum fermento, oleo, sale & melle mixtis. Emplastra quoque, & cataplasmata ex dictamno, & aliis medicamentis calefactoriis, quæ vehementem trahendi vim habent, apparata. Plurima enim ex iis non modo virus ipsum potenter eliciunt, sed & vulneris oras latas & hiantes seruant. Neq; enim permittendum, vt hæc cito coeant, aut committantur. Præter opinionem autem facit, Aetio attestante, theriace Andromachi emplastri modo imposita. In magnis quoque, ac vehementioribus, tum ictibus, tum morsibus potens est hoc subsequens emplastrum, quod acrioris est potentiæ. Recipe *galbani, sagapeni, opopanacis, assæ, fœtidæ vocatæ, myrrhæ, piperis, sulphuris, singulorum semunciam. Stercoris columbini, &* Emplastrum.
B *anatis, singulorum uncias duas. Calaminthæ, mentastri, singulorum unciam vnam.* Dissoluantur gummi in vino, & in vnum misceantur omnia cum melle, & oleo antiquo, & fiat emplastrum. Præterea in vehementiori morsu cucurbitulam cum largiori flamma ad vulnus affigito. Sed antea circumstantia loca altioribus vlcusculis scarificato, quo scilicet plus vitiati sanguinis extrahatur: & vt hac lege prohibeatur, ne venenum membratim insinuetur. Si cucurbitula non est, tum quodlibet simile vas, vitrum verbi gratia, quod idem possit, admoueatur. Optime autem auxiliantur, si statim in principio post amotas cucurbitulas, super vulnus imponantur & cõuoluantur animalia parua discerpta, & per medium diuisa, intus adhuc calentia: veluti sunt gallinaceus pullus, sed mas præsertim, hœdus, agnus, & porcellus. Sic vero calida eorum statim caro percusso loco imponen-
C est, vt pars interior corpori iungatur. Venenum enim exsugunt, & dolores leniunt. Fere autem inter cetera animantia magis prosunt *gallinarum pulli*: quippe qui calidiore natura sunt prædití, argumento quod deuoratum insigne virus eliquent, & aridissima quæq; semina consumant. Item nonnũquam harenas lapillosq;, quos faucibus insinuarint dissoluunt. Proinde animantis caloris, spiritus ictæ partis impetum capessens, venenum extrahit. Quinetiam vstio, aduersus virulentos morsus, quum locus neruosus non est, & tuto inuri potest, expeditissimum censetur auxilium, vt pote quum ignis cetera viribus præstet: simul quod virus domet, ipsiusq; vires hebetet, & penitus ferri, hoc est, ad intima illabi non patiatur: simul quod pars ignem experta, deinceps non vilem, nec indecoram loci instaurationem efficiat, manente diutius exulceratione. Præstat etiam
D interdum membrum, quod a virulenta fera ictum est, præcidere & amputare. Sic memoriæ prodidit *libro 3. de laborantibus locis cap. 7.* Galenus vinitorem quendam a vipera morsum, vbi feram agnouisset, confestim læsum digitum sibi falce abscidisse, atque in totum sic periculo liberatum fuisse. Porro ei vulneri quod expertum ignem non est, ea medicamenta, quæ vehementer exedunt, quæque adurunt, & crustas vlceribus inducunt, adhibenda. Et animaduertendum ex eo tempore, quũ crustæ, quæ vel per ignem, vel adurentia medicamenta inductæ sunt deciderint, ne vulneris oræ coalescant, & cicatrice obducantur. Apertas enim longiori esse tempore conuenit, quo virosa materia semper effluat, non autem intus contineatur, & ad intima se insinuet. Id autẽ promte præstabit vulneri bus indicium *salsamentum, & syluestre allium detritum: item cepe, & id ge-*
E *nus alia.* Si vero ante legitimum tempus cicatrices committantur & coeunt, manum postulabunt. Quare eas diducere, carnemque scalpello circinare, aut iterum inurere expediet. Vbi autem legitimum tempus præteriit, vulnus ad cicatricem perducendum erit. Atque hæc est communis morsus ictusue animantium venenatorum medendi ratio. Peculiarem vero singulorum venenatorum vulnerum curationem ex Dioscoride, Aetio, Paulo, Celso, & id genus aliis auctoribus petant studiosi. De iis enim hoc loco, quod rarissime accidant, scribere superuacaneum iudicamus. Prætermissis igitur aliis omnibus, de eo tantũ, quod a rabido cane infertur, agemus: quod hoc animal frequens, & plane domesticum sit.

Medicamẽta manibus morsibus congrua.

Cucurbitula.

Vstio.

Membri de morsũ amputatio.

Vulnera ex virulẽto morsu in longũ tempus protogãda.

De morsu canis rabiosi. CAP. X.

F QVum canis animal sit, quod domi homines alunt, & rabie sæpius corripiatur, adeoque tale, a quo difficile sibi cauere possit homo, ideo reliquis feris venenatis prætèritis, de vnius rabiosi canis curatione dicemus. Et quia periculũ maximum ac ineuitabile hominẽ a cane rabioso manet, ideo notas quibus is dignosci queat, initio exponemus. Rabiosus canis potum & escam auersatur, *Dioscoridis etiam libro 6. cap. 35. nobis suffragante* Canis rabiosi notæ

testimonio: siti premitur, neque tamen bibit: anhelat plurimum, idque exserta lingua: A aures inclinat, largam spumantemque pituitam naribus & ore proiicit. Mutus præterea in totum est, & veluti insanus, vt ne domesticos quidem agnoscat. Torue, & solito tristius intuetur, in omnes passim sine latratu irruit, & æque feras hominesque, tam familiares quam ignotos mordet. Vbi autem momorderit, protinus nihil infestum infligit, præterquam ex vulnere dolorem. Progressu autem temporis morbus ille, qui ab aquæ metu ὑδροφοβία appellatur, exoritur. Miserrimum sane morbi genus, *vt Celsi verbis vtar*, in quo simul æger siti, & aquæ metu cruciatur. Porro magna ex parte circa quadragesimum fere a morsu diem, solet hic morbus ingruere, quibusdam & post sex menses: aliis proditum est post septem obuenisse. Sunt & qui post annum vnum, vel etiam duos interdum a morsu impresso, morbū hunc erumpere testentur. Narrant & aliquos post B septimum annum hoc aquæ metu fuisse tentatos. Quo fit, vt qui a cane rabido morsi sint, non valde tuti esse videantur. Non enim stato definitoq; tempore post morsum aquæ pauor exoritur. Quum itaq; non confestim a morsu huiusmodi aquæ metus hominesinuadat, quidam decepti canem qui momorderat non fuisse rabie percitū arbitrati sunt, & proinde vulneri cicatricem inducere properarunt. Atq; hoc pacto ipsimet huius mali auctores, sibi perniciem attulerunt, dum scilicet huic malo caussam dederunt. Hac autem vsus probatione atq; experientia, facile deprehendes, rabiosus sit canis, nec ne, qui momordit. Iuglandibus nucibus concisis, & accurate tritis, vulnus diligēter obstruito, & postea circumligato: sequenti die ablatas, gallinaceo aut gallinę in cibo apponito. Ac primum quidem non attingent: fame autem vrgente, si eas vorauerint, tem attentius considerato. Nam canis qui momordit, si non fuerit rabiosus, sospites, ac superstites aues, quæ nuces illas deuorauerint, permanebunt: sin contra rabie correptus fuerit, postera die peribunt. Atq; tunc ad vulneris dilatationem properandū erit, iterumq; post paucos dies eadem experientia vtendum: & si non perierint gallinacei, tunc vulnus ad cicatricem perducemus, nullum iam veriti periculum. Si itaq; rabiosus canis fuerit, cucurbitula virus eius extrahendum. Deinde si locus neq; neruosus sit, vulnus id exurendum. Si vri non potest, sanguinem homini mitti, vt *Celsus lib. 5. ca. 27. testatur*, si quidem plenitudine laborer, non alienum. In summa, omnia ea agenda, quæ in superiore capite sunt exposita. Quidam post rabiosi canis morsum protinus, vt Celsus loco citato scribit, in balneum mittunt, ibique patiuntur desudare, dum vires corporis sinunt, vlcere adaperto, quo magis ex eo quoque virus destillet, deinde multo meracoque vino excipiunt. Quod omnibus venenis contrarium est. Solet autem ex eo vulnere vbi parum occursum est, aquæ timor nasci. Quo quidem malo oppressis vnicum remedium, *Celso attestante*, est, nec opinantem in piscinam non ante ei prouisam proiicere. Et si natandi scientiam non habet, modo mersum bibere pati, modo attollere. Si habet, interdum deprimere, vt inuitus quoque aqua satietur. Sic enim simul & sitis, & aquæ metus tollitur. Sed aliud periculum excipit, ne infirmum corpus in aqua frigida vexatum, neruorum distensio absumat. Id ne incidat, a piscina protinus in oleum vel solium calidum dimittendus est.

[Margin notes: ὑδροφοβία. — Rabiosi canis morsus probatio. — Curatio. — Aquæ timoris curatio.]

De vulnere cum sanguinis profusione ex venis & arteriis. CAP. XI.

HActenus de vulneribus, quæ carnosis partibus incidunt, diximus: nunc de iis, quæ E in arteriis & venis finnt, vulneribus agemus. Profluit autem ex vena vel arteria sanguis, aut tunica earum diuisa, aut reserato earum ore. Fluor autem sanguinis ex diuisione tunicæ venarum, aut arteriarum, sunt *vulneratio, contusio, ruptio, erosio*. Quæ autem vulnerant, ea sunt acuta, atq; ad secandum habilia: cuiusmodi sunt *sagittæ, & gladii*. Quæ cōtundendo soluunt, ea grauia, duraque sunt: vt lapides, aut quæpiam grauis moles. Quæ rumpunt, omnia id tensionis interuentu faciunt. Idem & intensior actionis vehementia, succi abundantia, non vtique vitium respectu, sed quæ quum a vase suo non continetur: etiam casus ab alto, & graue quippiam durumque incidens. Erosio autem venis arteriis intrinsecus saltem accidit, ex succo aliquo cui mordens natura insit: vt est *flaua* F *bilis, vel atra superassata*. Ex iis itaque manifestum euadit, quod venæ & arteria vulnerari non possunt, quin cutis & caro vulnerentur. Signum venæ atque arteriæ incisæ, est sanguinis profusio. Quod si sanguis cum impetu, ac saliendo profluat, & tenuis ac flauus feruensque appareat, arteriam diuisam esse significatur. Si vero crassior & nigrior conspiciatur,

[Margin notes: Caussæ. — Signa.]

A spiclatur, ac quiete sine pulsu & citra saltum effundatur, indicium est ipsum a vena ef-
fluere. Quum vero sanguinis profusio sit periculosa (nisi enim supprimatur, mortem Curatio.
adferr ineuitabilem) ideo in eius curatione celeritate opus est. Quinque autem po- Quinque
tissimum sanguinis profusio sistitur. Primum iis, quæ fluxionem auertunt, tum reuel- sanguinis
lendo, tum deriuando. Ex iis autem, quæ sanguinis profluuium auertunt, tam a ve- profusio
nis, quam atteriis sanguinem fundentibus, quædam id efficiunt citra vllam extra cor- sistitur.
pus vacuationem, alia vero cum vacuatione. Citra vacuationem fluentem e vasis san- Auertentia. 1.
guinem auertunt, & alio trahunt, cucurbitulæ leues, hoc est, citra scarificationem, & Cucurbitulæ le-
cum flamma admotæ. Item frictiones, & ligaturæ seu vincula, primum in propinquio- ues.
ribus partibus, dein in remotioribus adhibita. Cum vacuatione autem auertitur, at-
B que ad alias partes conuertitur sanguis, tum ad proxima deriuatus, tum ad contraria
reuulsus, vena in ea parte incisa, quæ e directo profusioni respondet, quæque ipsis par-
tibus sanguinem fundentibus coniuncta est. Vbi autem paululum detraxeris, mox v-
nam horam intermittens, rursus modicum quid detrahes, post iterum atq; iterum pro
laborantis viribus, *quemadmodum fusius lib. 5. Ther. method. capite 3. Galenus docet.* Secundo, Infrenantia. 2.
sanguis profluens infrenantibus, atque fluxionem intercipientibus sistitur. Horum
quædam hunc sistunt incrassando, ac inspissando: vt sunt *lentes, oriza, cotonea, & in vniuer-
sum omnes fructus adstringentes.* Alia stupefaciendo, veluti aqua frigida, tum epota, tum
circa locum ex quo profluit sanguis proiecta, & adfusa, non autem supra vulnus ipsum.
Vulneribus namque, *Hippocrate attestante*, frigidum mordax. Sed & posca, & vinum acer- 5. Aph. 20. & 23.
C bum, aliaque quęcunque vel adstringendi, vel postremo refrigerandi vim habent. Item
syncope, seu animi deliquium, vtpote propter sanguinis ad interiora reuocationem to-
tum corporis habitum refrigerans, affluere sanguinem prohibet. Quæ singula *loco nuper
citato, cap. 5. Galen. copiosius* docet. Et ante eum Hippocrates, qui *lib. 6. Epid. par. 7. aph. 3. ita*
scriptum reliquit: *Sanguinem e venis & arteriis promanantem sistunt, animi deliquium, figura
alio tendens, interceptio, linamenti in orbem conuolutio, appositio, & deligatura.* His peractis, Vulnera occludentia.
adeoque sanguinis confluxu auerso, atque aliorsum translato, tertio ipsius vulneris la-
bra in idem adducenda sunt nostrarum manuum opera: vbi sic ad manum vulnera se
exhibent, tum per deligaturam, tum vero per ea remedia, quæ refrigerant & adstrin-
gunt. Neque enim suere possumus arteriæ venæue vulnera, veluti dicerent, qui nullam
D a vulneratæ partis substantia naturaque indicationem sumi aiunt. Non erit itaq; absur- Venarum & arteriarum vul-
dum, si vulneri puluis adstrictorius aspergatur, & stupæ oui candido liquore, & puluere nera sui nequeūt.
aliquo adstringente imbutæ superimponantur. Quibus rite peractis, membrum labo-
rans deligendum erit, & situ apposito collocandum. Appositus autem vulneratæ partis Situs vulneratæ
situs est, *Galeno loco citata teste*, vt dolore pars vacet, & sursum spectet. Si vero vel prona partis appositus.
spectet, vel doleat, nō solum profluuium non sistetur, sed etiamsi non sit prouocabitur.
Obstruetur, occludeturue etiam sanguinem fundentis vasis osculum, & sanguine ipso
concreto, seu in grumos conuerso, & iis, quæ foris illi imponuntur. Grumosus enim
sanguis osculum vasis fundentis sanguinem obstruit. Possunt autem superimponi, tum Localia
carnosæ ipsæ, quæ circa vulnus sunt partes, tum in nonnullis vulneribus ipsa cutis, ad remedia.
E hæc quæcunque ipsi comminiscimur. Ea sunt linimenta, & medicamenta ea, quæ id-
circo, quod ex lenta crassaque substantia consistant, meatus obstruunt, Græci ἐμπλαστικὰ ἐμφρακτικὰ
vocant. Linamentis autem vtendum primum siccis: deinde si hæc parum proficiunt, a-
ceto, vel iis medicamentis, quæ sanguinis supprimendi facultatem habent imbutis ac
madefactis, supraque spongiam ex aqua frigida expressam imponito, ac manu superpo-
sita eam comprimito, vel alligato, & post hæc membrum apposite, *vt dictum est*, collo-
cato. Medicamentorum autem emplasticorum, & lenticia sua meatus obstruentium, Medicamenta emplastica.
sanguinemque sistendi vim habentium optimum est, quod a Galeno in *libro toties cita-
to, cap. 4.* describitur, & accipit: *Thuris partem vnam aloes, partis vnius semissem.* Mox autem
quum vtendi tempus instat, tantum huius pulueris cum oui candido subigendum, quā-
F tum mellis reddat crassitudinem. Hoc dehinc leporis mollissimo pilo excipitur, dein-
de tum vasi ipsi, tum vulneri toti liberaliter imponitur. Alligandum autem id forinse-
cus fascia ex tenui linteo, cuius fasciæ primi quatuor quinqueue amplexus ipsi proflu-
enti vasi iniicientur. Abhinc vasis radicem versus ducentur, in quibus videlicet parti-
bus radicem versus ducere licet. Licet autem fere in omnib. pręterquam cerebri mem-
branis.

Radix vasis. Puluis. branis. Radicem autem vasis, cum Galeno vocamus priorem eius partem, quę vel iecinori propior est, vel etiam cordi. Hæc in collo ab interiore ist parte, in manibus & cruribus a superiore. Laudatur & hoc medicamentum, quod recipit: *Boli armenii, sanguinis draconis, thuris, aloes, succo citrinæ, pares portiones.* Terantur in puluerem: qui apponitur, vt comprehensum est. Ceterum medicamentis iam dictis admotis, ante tertium diem deligatura soluenda non erit. Vbi autem tertio die solueris, si tuto adhuc medicamentum emplasticum vulneri adhærer, aliud rursus super ipsum accommodabis, ac veluti linamentum id quod ex pilis factum inhęsit madefaciens, deligabis ità vt initio deligasti. Sin prius sua sponte reiecerit linamentum radicem vasis digito blande comprimens, ne videlicet quippiam confluat, hoc quidem suspensa manu ac sensim adimes, atque alterum impones. Ad hunc modum quod carne obducetur, ac munietur vas curare debebis, vtique a principio ad finem vsque particulam supinam seruans. Sit tamen figura situs mediocris. Vitandum enim, ne dolor incidat, ac rursus profluuium excitet: quum nihil sit quod profluuium magis quam dolor proritet, & phlegmonas augeat. A B

4 Crustam inducentia. *Quarto*, sanguinis e vasis excretio sistitur per medicamenta, quæ crustam efficiunt, ἐσχαρωτικὰ Græcis vocantur. Quippe hanc quoque ceu septum quoddam huiuscemodi vulneribus veteres excogitarunt. Maxima vero necessitas vel crustificis medicamentis, vel igniris ferramentis, *Galeno citato in loco teste*, vtendi est, vbi ex erosione putrescentalicuius profluuium sanguinis concitatur. Hic certe modus sistendi sanguinem perficitur, tum caodentibus ferramentis, tum medicamentis crustam inducentibus, quibus cum calore adstringendi facultas est coniuncta. Cuius generis sunt *chalcanthos, misy, & chalcitis siue iis vstis siue inustis vtaris.* Quæ autem ex calce viua, id est, non exstincta conficiuntur, valentiora quidem his sunt: ceterum quia adstringendi vim non habent, crustæ quæ ab ipsis fiunt, citius decidunt. Hærent autem diutius, quæ ab adstringentibus. Quod vtique est longe vtilius, quando ita prius nascitur in imo earum caro, efficiturque profluenti vasi velut operculum. Vnde nec nosmet præcipites esse, veluti nonnulli sunt, ad crustas detrahendas oportet, vbi profluuii sanguinis periculum imminet. Si enim properes illas detrahere, ta otum inde accidit interdum sanguinis profluuium, vt vix cohiberi queat. Quocirca adustio facienda est ferrameotis vehementer ignitis, & valenter in profundum adactis, quo crassæ ac profundæ crustæ fiant, quæ nec facile separentur, atque decidant. Hinc sunt, qui crustificis omnibus præferunt *arsenicum,* vt vocant, *sublimatum,* idque ideo, quod protinus omnem sanguinis profusionem sistat, & altam, ac diutius hærentem crustam indicat. C

Crustæ non temere detrahendæ.

Arsenicum sublimatũ. D

5 Præcisio vasorum. *Quinto*, sanguis sistitur, si totum vas sanguinem fundens per transuersum præciditur. Huius autem necessitas, *vt loco iam sæpius citato testatur Galenus*, in iis maxime incidet, quæ ex profundo loco tectę assurgunt, præsertim per angustas, vel principes partes. Quippe ita retrahitur ex vtraque parte, pars vtraque, celaturque, ac integitur superiacentibus corporibus vulnus. Post hæc puluis aliquis sanguinem cohibens vulneri inspergendus, & stupæ vel spongia medicamentis facultatem supprimendi sanguinem habentibus imbuta superalliganda erit: & figura particulæ vulneratæ accommoda, adhibenda. Tutius tamen est, vinculum seu funiculum vasis sanguinem fundentibus inücere. Proinde si alia auxilia profluuium compescere nequeant, vasa nudanda sunt, & hamulo apprehensa, mox funiculo aliquo gracili, vt filo serico, excipienda, ac fortiter stringenda sunt. Post medicamentum agglutinans vulneri apponendum erit, & membrum fasciis, vt oportet deligandum, situque apposito collocandum. Vinculum autem radici vasis iniiciendum erit. His peractis, implendum carne vulnus quam primum est, priusquam funiculus a vase decidat. Nisi enim producta caro prius locum, qui circa præcisam atteriam est impleuerit, si locus aliquis vacuus superfuerit, vtique quod Græci κοίλωμα dicunt, comitatur. Vbi itaque vas vinculo es complexus, aut ferramentis ignitus vsus, illudque tibi curationis propositum restat, vt quæ circa vulneris labra sunt carne impleas, iisdem omoino medicamentis vtendum erit, quæ in caui vulneris curatione sunt dicta. E F

Arteria siccioribus quã vena medicamentis eget. Siccioribus autem medicamentis, vt hoc etiam adiiciamus, eget arteria, quam vena, quanto ipsa est suapte natura siccioris temperamenti, quam vena: quemadmodum hæc omnia Galenus copiosissime *libr. 5. Ther. methodi, præsertim eius capit. 7.* prosequitur.

Depun-

A *De punctura nerui, seu punctim vulneratis neruis.* Cap. XII.

NErui, *Galen. libr. 6. Ther. method. attestante*, quandoque punctim, quandoque cæsim vulnerantur. Eorundem quoque vulnera interdum sine contusione, interdum vero cum contusione accepta sunt. Ex puncturis autem quædam hiant, atque apertæ sunt: quædam cœcæ atque occlusæ manent, adeo vt earum ora sic conniueant, ac inter se coeant, vt conspectum effugiant. Quarum omnium vulnerationum causæ sunt ea, Caussæ. quæ incidunt, pungunt ac penetrant, & contundunt. Neruis autem vulneratis aut punctis, ex sentiendi, quod obtinent, acumine, phlegmone, & ingens dolor accidit. Signa Quare & febres conuulsiones iis oboriuntur: quibusdam & delirium, ob neruorum eum cerebro consensum. In nerui autem puncti, *de quo in hoc capite præcipue agimus*, curatione, Curatio.
B neque vnitionem moliri statim oportet, neque coacta, siue in vnum coniuncta conseruare. Quin potius vulnus apertum, inglutinatumque custodire. Itaque infixa duntaxat, si quæ neruis inhæserint, extrahenda, & oblæsæ particulæ substantia seruanda. Ceterum qua ratione infixa sint euellenda, *capite primo, huius libri abunde est expositum.* Partis vero ipsius laborantis, hoc est, puncti nerui substantia optime seruabitur, si & doloris, qui ob exquisitum & excellentem laborantis partis sensum vehementissimus excitari solet, sedulo, ac mature occurramus, & phlegmonem fieri prohibeamus. Quæ sane duo necessario, nisi obstiterimus, nerui puncturam consequuntur, & subinde conuulsionem accersunt. Proinde vt geminum hunc scopum assequamur, hoc est, dolo- Victus ratio.
C rem ac phlegmonem prohibeamus, primum necesse erit, vt is cui neruus punctus est, victu extreme tenuissimo vtatur. Locus etiam, in quo ille cubabit, tepidus esse debet, quum frigidus neruis maxime aduersetur, calidus vero phlegmonem accersat. Lectulus vero mollis sit. Sed & pars icta certa ratione collocari debet. Optimum etiam est, laborantem quiete vti: moueri enim & ambulare, nisi sanis, alienum est. In quiete igitur, ac lectulo molli hominem continere oportet. Secundo loco materiam, quæ Materiæ cōfluentis subtractio. doloris ratione ad laborantem locum confertim confluere potest, subtrahere oportet. Qua quidem in re Galeni nobis omnino sequendum consilium, qui *libro sexto, Ther. method. capite secundo*, iubet in nerui punctura totum corpus sanguinis missione maniendum esse, vtique si vires robusta fuerit, & nihil aliud obstiterit, etiamsi nulla adsit in la-
D borante corpore sanguinis redundantia. Morbi enim magnitudo, ac doloris vehe- Sanguinis missio. mentia, corpore etiam nequaquam plethorico existente, hoc genus auxilii plerunque, *vt copiose capite octauo, libri de curandi ratione per sanguinis missionem Galenus ostendit*, desiderat. Porro in hac per sanguinis missionem vacuatione, partium rectitudo & consensus, vt alibi fusius docuimus, semper seruandus erit. Quod si vero vitiosis humoribus Purgatio. corpus refertum sit, protinus, *eodem Galeno teste*, illud congruo medicamento purgandum erit. Leuis etiam frictio recte adhibetur, sed his partibus, quæ a vulnere longius absunt. *Tertio loco* dolorem plane sedare, & æruginosam saniem educere oportet. Qua- Doloris sedatio. propter quæ vulneri imponuntur medicamenta ad vtrumq; sint comparata, tum vt dolorem mitigent, tum vt exitum saniei patefaciant. Tutius vero fuerit etiam in neruis Puncturæ dilatatio.
E acu, aut pexillo, aut quopiam tali compunctis, præsertim si in altū punctura descenderit & cōspectum effugiat, cutem in vulneris orificio aperire, ac latius incidere, quo melius sanies effluat, & commodius ad profundiratem loci, medicamentorum vires perueniant. Porro aliis cultro rasorio, aliis vero cauterio cutem ipsam aperiendam esse, magis placet. Galenus in id genus puncturis, orificium duabus in curem sectionibus rectis diuidere, *lib. 3. de compos. medic. generalium* præcipit. Proinde nisi oræ angustiorum eiusmodi punctuum apertantur, conuulsionis periculum imminet: quod scilicet obcæcato ita cutis vulnere, nihil a profundo extrorsum exspiret. Facta autem cutis apertione, mox vulnus exsiccandum est aliqua substantia tenui, ac modice excalefaciente, adeoque citra dolorem exsiccante: quum sola hæc ex profundo trahere saniem, neque contracta, neque demorsa particula, possit. Cuius quidem generis est oleum Sabinum,
F præsertim vetus, quod tanquam vtilissimum ad præsentem curationem *libr. 6 Therapeuticæ methodi, & 3. de compositione medicamentorum generalium* Galenus deligit. Vitandum autem omnino est oleum crudum, & quod adstringēdi vim habet, cuiusmodi est *oleum myrtinū*, tribus saltem primis diebus. Hoc enim per halitum non digerit, sed obstruit, & perspiratum prohibet. Præstat igitur neruos punctim ictos tenui oleo, & adstrictione

Frigida ner uis non adhibeoda.

prorsus carente, perfundere: quale dulcissimum est, quod longe melius erit, si duos aut A
tres annos transegerit. Sed neque Sabinum etiam ipsum oleum, quamuis sit tenuissi-
mum, aut aliud quoduis simile, frigidum admouendum est, calens: frigidum namque,
5. aph. 18. prætetquam quod neruis aduersatur, *Hippocrate attestante*, tenues quoque meatus ob-
struit, & ipsos angustiores efficit: calidum vero discutit, ac dilatat, doloresque magis
Doloris sedatio. demulcet. Si vehemens dolor laborantem discruciat, oleum ex vitellis ouorum com-
mode administratur. Eandem ob caussam Galenus sæpe vsus est terebinthina resina,
per se quidem in pueris, ac mulieribus & generatim iis qui molli essent carne: cum eu-
phorbio vero emollita, in duris corporibus. Non secus autem & propoli, non per se
modo, verum etiam cum euphorbio ipsam molliens, vsus est. Quod si durior esset, cum B
tenui quopiam oleo. Quin & sagapeno in duris corporibus vsus est Galenus, vtiq; cum
oleo & terebinthina id miscens. Sed & opopanace ad eundem modum, quo & sagape-
no. Mihi vero & lacryma, inquit Galenus, Cyrenaica non inutilis fore videtur, si quis
emplastrum ex ea faciat, cuiusmodi est, quod nos ex *Euphorbio* composuimus. Verum,
inquit, nondum id experientia, *quemadmodum reliqua omnia*, comprobauimus. Quippe
Remedia per methodum inuenta experientia confirmare debet. præcedere oportet eam, quę a vera methodo proficiscitur, remediorum inuentionem:
huic vero experientiam, ad certiorem etiam fidem subscribere. Siquidem ex tali me-
thodo etiam sulphur, quod neque ignem expertum, neque lapidosum sit, sed omnino
tenuium partium, ei, cui neruus vulneratus esset, conducturum sperauimus, tantum e-
ius tenui oleo miscentes, dum quod ex vtrisque mixtum erat sordium haberet crassitu- C
dinem. In valentioribus vero durioribusque corporibus etiam si ad mellis crassitudi-
nem redigas, sic quoque iuueris. Nam id quoque experientia comprobatum est. Re-
censet etiam alia quædam remedia ad institutum nostrum accõmoda loco citato Ga-
lenus, quæ apud eundem reperire licet. Inter multa vero alia emplastrum se ex cera, re-
sina, terebinthina, pice & euphorbio composuisse refert, quo plurimi sua ætate Medi-
Emplastrũ Galeni. ci felici successu vsi sint. Recipiebat autem ex cera partem vnam: ex terebinthina & pi-
ce, vtriusq; partis vnius dimidium: sic vt quod ex vtrisque conflaretur, ceræ par esset: ex
euphorbio vero ceræ partem duodecimam, etiam plus aliquando, vbi scilicet valentius
efficere esset in animo. Licet autem interim & plus sit, quod ex terebinthina & pice
confit, quam cera, licet rursus & alterum eorum tantum ceræ admiscere. Quin etiam D
in penuria terebinthinæ resinæ abietinam, aut lariceam cõmode admiscebimus. Em-
plastro vero aliquo ex prius memoratis apposito, lanam mollem oleo calente madefa-
Conuulsionis prquisito. ctam supra decenter alligabis, *quemadmodum lib. 6. Ther. method. & 3. de compositione medi-
cament. generalium Gal. monstrat*. Porro si puncto neruo, vel quouis modo vulnerato, aut
etiam cõtuso, cõuulsio acciderit, aut eius metus saltem ingruat, protinus caput, collum,
atque vniuersam dorsi spinam, oleo liliorũ vel costino, laurino, spicato, vel ex pulegio,
vel communi, addito castorei & euphorbii momento, fouebis. Quod si in superiori-
bus partibus, vt manu, vel brachio, id genus vulneris neruus acceperit, præter iam cõ-
memoratas partes, axillas quoque vbertim calenti oleo delinies. Si vero punctus, aut
quouis modo vulneratus neruus, ex iis sit, qui in cruce habentur, inguina, pubem, & lo-
ca vicina, largo statim oleo imbues, per vniuersam spinam ad collum & caput vsque E
ascendendo. Sed & tendones, & ligamenta, ac loca ipsa vulneri vbiuis illato propinqua
Vnguentũ. eodem modo fouebis. Inter alia vero multa præsidia, hoc probatur vnguentum, quod
accipit *olei moschati, muscellinum vocant officinæ, vnciam vnam. Petrolei nominati, semunciam.
Olei communis, butyri, singulorum vncias quatuor. Ceræ, vnciam vnam. Stiracis calamithæ, sti-
racis rubræ, singulorum drachmas duas & dimidiam. Mastiches, olibani, lachrymæ hederæ, sing. vnc.
vnam & dimidiam.* Ex his omnia quæ liquescere possunt, igni admoueantur. Alia vero
trita & in puluerem redacta illis remisceantur, postremo addatur styrax, & fiat vnguen-
tum: ex quo moderate calefacto ceruix, & vniuersa spina, vt comprehensum est, inun-
Si nerui vulnerati phlegmone corripiantur, aut putrescant. gatur. Ceterum neruorum vulneribus, maxime punctim inflixis, perperam a principio
curatis, maxima omnino phlegmone, & putredo superuenit. Ergo quum nerui vul- F
nerati sic iam phlegmone tentantur, & putrefiũt, farinam hordeaceam, aut fabaceam,
aut potius eruinam, in aqua lixiua, aut oxymelite, vel serapio acido decoctam, loco
phlegmone occupato, & putrescenti statim illinere oportet. Non autem triticeam fa-
rinam, aut eius generis cataplasmata, quæ particulam putrem efficiunt: imo vero ne-
que aquam

A que aquam calidam adhibebis. Hæc enim tametsi reliquis phlegmonibus est accommodatissima, vt quæ eas valde mitiget, vulneratis tamen neruis est infestissima. Ab humectantibus namque, & calefacientibus medicamẽtis, putredo huiusmodi affectibus comparatur. Quod si vehemens phlegmone cum maximo dolore infestauerit, eruinam farinam, aut fabaceam, cum optima sapa, addito paucissimo aceto, decoctam, illinito, prius tamen laborante parte oleo calido affatim perfusa. Tanta vero interdum ex eiusmodi puncturis, & neruorum vulneribus oboritur putrefactio, vt candenti ferro, vel caustico aliquo medicamento, cuiusmodi est *Aegyptiacum*, eam adurere cogamur. Quo autem pacto ceteris quæ vulnera sequuntur symptomatis, vt sunt *resolutio & syncope*, sit medendum, ex prioribus libris discendum erit.

B

Aqua calida vulneratis neruis infestissima.

De neruo cæsim vulnerato. Cap. XIII.

SI neruus non punctim, sed plane cæsim vulneratus fuerit, diligenter considerandum est, *Galeno libr. 6. Ther. method. cap. 3. teste*, quo pacto facta sit vulneratio: *vtrumne per transuersum neruum, an per longitudinem eius: tum vero, quantum incumbentis seu praiacentis cutis diuisum sit*. Adhæc spectandum etiam est, *num totus neruus dissectus sit, an non ex toto præcisus*. Eiusmodi namque vulnerum differentiæ curandi rationem non parum euariant. Quapropter si cutis quæ incumbit sectio non satis pateat, ampliori diuisione C aperienda est, vt supra etiam monuimus. Proponatur igitur primum, satis esse cutis adapertum, non ita tamen hiare vulnus; vt neruus ipse incisus sensui nudus adhuc appareat. Sane huiusmodi nerui scissura siue per longitudinem, siue per transuersum facta diuisio sit, vltra communes tres in punctura nerui obseruandos scopos, tres adhuc alios obtinet. *Primus* est, vt in loco vulneris magis decliui linamentum aliquod molle, blande imponatur. *Alter*, vt aliquod medicamentum anodynum, seu mitigatorium, neruis dicatum, vulneri superponatur. *Tertius*, vt lana mollis succida, vel oleo calente delibuta, desuper blande alligetur. Ergo non ita exquisite vulneris oræ committendæ sunt, & glutinandæ, quin emissarium aliquod relinquatur, per quod collecta sanies effluere queat. Hæc enim si in profundo retineatur, neruis putrefactionem & corruptionem inducet, atque ita etiam conuulsionem accerset. Eam ob rem profuerit, D primis saltem diebus, linamentum aliquod molle ex terebinthina, oui luteo, & croci momento illitum loco vulneris, vt dictum est, decliuiori molliter immittere, donec nullum amplius phlegmones, aut conuulsionis periculum sit. Medicamentum autem his neruorum, ac etiam tendinum vulneribus, cæsim non punctim acceptis expeditissimum, apprimeque idoneum esse ab omnibus creditur, quod vnguentum ex vermibus vulgo vocatur. Recipit vero *centaurii minoris, cynoglossi, plantaginis minoris, pilosellæ nuncupatæ, consolidæ maioris & minoris, singulorum manipulum vnum. Lumbricorum seu vermium terrestrium, libram semis. Olei communis, libram vnam, & semis.* Subigantur simul, & ita septem diebus fermententur. Deinde illis addantur *sepi arietis a pellibus emundati, libra vna. Picis nigræ, resinæ, singulorum quarta vna. Ammoniaci, galbani, opopanacis in aceto* E *dissolutorum, singulorum drachmæ quinque.* Simul omnia lento igne decoquantur vsque ad vini & aceti consumtionem, & colentur. Vbi vero hæc pene refrixerint, adde *terebinthinæ quartam semis. Thuris, mastiches, sarcocollæ, singulorum drachmas tres. Croci, drachmas duas. Spatha agitentur in mortario*, & fiat vnguentum. Porro longe alia multa medicamenta, paratu etiam facilia, hisce neruorum diuisionibus valde accommoda referũtur a Galeno *libr. 3. de compositione medicamentorum generalium, & sexto The. method.*. Cuiusmodi est quod ex *oxymelite, fabarum farina, vel eruorum, vel lilii, vel ciceris, vel lupinorum amarorum, vel hordeacea farina cataplasma conficitur.* Item, *pix liquida fermento temperata, atque vulneri imposita. Eruorum quoque, aut alia ex prædictis farina, fermento permixta: Imo & interim fermentum ipsum solum.* Quin etiam *oxelæum solum quod caleat, modo acetum abunde* F *acre & vetustum sit. Propolis quoque recens liquida, & pinguis vulneri imposita, sæpe præsidio fuit, interim quidẽ per se, interim fermento cõmixta.* His itaq; præsidiis ad neruorũ vulnera tam in agris, q̃ in vrbib. felici admodũ successu Gal. sæpe vsus est: nõ solũ in iis quos iam phlegmone prehenderat, sed etiã protinus ab initio. In sum̃a, oportet medicamẽta omnia quæ neruorũ vulnerib. tam cæsim, q̃ punctim inflictis ex vsu futura sunt, ea pollere facultate,

Vnguentũ ex vermibus.

Qualia in vulneribus medicamẽta esse debeant, neruorum vulneribus accommoda.

quæ & modice calefacere, & citra dolorẽ exsiccare queat. Tum ea, vt dictum est, substantiæ quoque esse natura, quæ ex alto saniem atque humores educere, & discutere valeat. Atque ex iis minus molesta esse consueuerunt, quæ liquida sunt. Super eiusmodi vero medicamenta lana mollis succida, vel oleo calente respersa apponenda est, & leniter obstringenda. Ceterum quoniam frigus tum omnibus, tum vero maxime neruorum vulneribus infestissimum est, plurimum conferet lanam ipsam superpositam permanere calidam, siue oleo tantum, siue oxelæo quoque imbuta fuerit. Hoc fiet si aliæ lanæ siccæ vellera, aut panni calidi subinde mutati extrinsecus circumponãtur, & æger intra tectum, si modo hyems fuerit, ad quintum vsque, vel septimum morbi diem sese contineat. Nam si eo vsque phlegmonen non tentetur, vacetque prorsus dolore, & nullam sentiat tensionem, in posterum, *Galeno attestante*, tutus erit. Atque hæc de neruo cæsim vulnerato generatim dicta sunt, siue per transuersum, siue per longitudinem seu directum neruus diuisus sit. At si neruus per transuersum vulneratus sit, nõ tamen ex toto præcisus, maior conuulsionis metus impendet, phlegmone scilicet a dissectis fibris ad integras & non sectas succedente & communicata: ceterum cõuulsione ab ipsis non sectis excitata. Huic sane prius memoratis præsidiis quam citissime occurrendum est. Ergo in quiete omnino, & strato mollissimo continendus æger est, plurimoque oleo affatim & assidue inguina, spina axillæ, collum, & caput perfundendum. Ceterum in hoc vulnere *Gal. lib. 6. Ther. meth. cap. 3. auctore*, sanguis largius mittendus est, & victus tenuior adhibendus, quam in neruo per longitudinem inciso. Quod si conuulsio iam superuenerit, & nulla conuenientium medicamentorum vi remittatur, reliquæ fibræ quæ integræ remanserant, præcidi debent. Si enim totus neruus præcisus sit, nullum quidem præterea conuulsionis periculum sequetur, mutila tamen particula manebit. Verum læsio: quam mors, potius optanda. Porro si transuersa hæc diuisio, tam insigniter alta in musculo facta sit, vt deligatura nihil prodesse possit, non dubitabis musculi distantes inuicem partes, præsertim si vulnus recens fuerit, suturis altioribus contrahere: cera tamen semper adhibita, ne ab acu neruus, vel tendo cõpungatur. Carnosa namque ipsa musculorum pars, dum acu suitur, periculo vacat. Nerui vero aut tẽdines, non mediocri periculo consuuntur. Quod exemplo gladiatoris cuiusdam Gal. *lib. 3. de comp. med. generalium*, copiosius monstrat. Has aurem suturas in eiusmodi vulnere ideo non superficietenus, sed altius moliri conuenit, neq; in imo sunt, inglutinata dehiscant. Reliqua vero quæ ad vulneris curationem attinent, hic quoque sunt eadem, etiam si totus neruus præcisus sit. In solo itaque per transuersum accepto vulnere, eodemq; insigniter alto, quum deligatura nihil prodesse potest, ex sola sutura curatio absoluitur. Etenim in vulneribus iuxta membri longitudinẽ factis, deligatura vulnerati musculi partibus inuicem contrahendis sufficit Galeno. Porro sutura decenter facta, biduo conlutum vulnus vouendum erit rosaceo, in quo lumbrici terrestres prius decocti fuerint: ac supra puluis aliquis qui suturam contineat aspergendus erit, cui parem ipsorum lumbricorum desiccatorum & contritorum portionem, si lubet, adiicies. Quidam enim memoriæ prodiderunt, eiusmodi terræ intestina contrita, neruisque diuisis imposita, protinus mirum in modum prodesse, *vt libr. simpl. 11. Gal. refert.* Sunt qui & centaurium arefactum, & contritum etiam inspergunt. Medicamen enim est admodum desiccatorium, mordacitatis expers: quodque si glutinatoriis & desiccatoriis miscetur, vlcera maligna sanat. Sed de huius stirpis facultatibus *lib. 7. simpl.* pluta Galenus tradit. Nudato autem neruo, omne curationis consilium huc tibi dirigendum est, vt minima cum rosione sicces. Proinde si neruus non punctim, sed plane cæsim vulneratus fuerit, cute etiam quæ incumbebat diuisa, adeo vt vulnus appareat, nullum iam supra memoratorum medicamentorum, quæ ex euphorbio, ac similiter actibus emplastri specie fiunt, applicabis. Nudatus enim neruus vehementem ipsorum vim ferre nequit, ita vt quum interposita cutis erat, tulit. Optime igitur eo casu feceris, si & calcem, & pompolygem, thutiam officinæ appellant, ac metallica omnia, resinas quoque, olea, mel & ceram, quę eiusmodi medicamentis nudato neruo ac diuiso apprime idoneis miscenda sunt, eluerıs: quo scilicet citra rosionem vllam sint siccatura. Quippe medicamentis omnibus, *vt lib. 6. Therapeutica methodi, cap. 3. & lib. 9. simplicium testis est Galenus*, quæ laueris, acris, mordensque humor eluendo detrahitur. Tunc igitur præstantissimum erit, calcem

æstatis

Nerui per transuersum cæsi curatio.

Historia de gladiatore in femore vulnerato. Suturæ cur altiores esse debeant.

Centaurium.

Nerui cæsim vulnerati & nudati curatio.

Nudatus neruus vehementem medicamentorum vim ferre non potest.

A æstatis tempore, in diebus canicularibus sub sole aqua salubri atque dulcissima sæpius
elotam, & exsiccatam, plurimo optimoque oleo rosaceo admixtam apponere. Con-
gruit & hoc casu medicamentum quod a pompholyge, vt dictum est, elota fit, largiore
itidem, ac probatissimo rosaceo salis omnino experte solutum liquatumue. Salubre
quoque medicamentum est, quod ex melle optimo sub emplastri specie componitur.
Solui vero id etiam rosaceo oportet, quod tum reliquis conditionibus sit optimum,
tum salis omnino expers, vt scilicet minima cum rosione siccet. Si vero robustus sit qui
vulnus accepit, & cui sit corpus a superuacuis humoribus mundum, in hoc fas est etiam
valentioribus remediis nonnullis vti, vt pastillis seu trochiscis ex Polyida auctore, *lib. 5.*
De compositione medicamentorum generalium a Galeno descriptis, sapa calida solutis, & in lina-
B mentum illitis. Id autem vel inprimis semper habendum curæ est, ne quid ex iis quæ Nihil frigidum nudato neruo ed mouendũ.
vulnus contingent, frigidum sit: quandoquidem ipsa laborans particula, & sensilis ma-
xime est, & principum partium potissimum principi, cerebro nimirum, continua, &
temperamento suo frigida. Quorum omnium occasione, & ex facili a frigido offendi-
tur, & suam offensam cerebro impertit. Ceterum eiusmodi vulnus oleo persunden-
dum non est, præsertim quum nunc commemoratis pastillis curatio suscipitur. Nam
oleum illorum viribus aduersatur, & sordidum vlcus reddit. Neque enim parum inter-
est, nudone neruo oleum, an per interpositam cutem admoueas. Abluẽda igitur a vul-
nere sanies est, molli lana specillo circumuoluta, in sapa tepida intincta, & mox expres-
sa. Quod si omnia bene atque ex animi sententia succedant, etiam vino dulci, non acri
C & mordaci, vulnus madefacere citra periculum licebit. Vulnere autem iam pene ad ci-
catricem ducto, vtile etiam fuerit album, tenue, & quod multam aquam tolerare ne-
quit. Aquæ vero vsum, ob caussam prius commemoratam, sicuti & relaxans cataplas-
ma in eruo nudato semper deuitabis. Blande quoque ac suauiter vulnus, si necessitas
vrget, detergebis vnguento ex vermibus facto, vel aliquo alio deterforio medicamen-
to, quod recipiat probatissimum mel, terebinthinam, & farinam hordei, aut fabarum.
Postquam autem neruum denudatum contexeris, linamenta extrinsecus circumdu-
cere oportet, ex medicamento, *inquit Paulus*, quod angustis vulneribus faciat: nempe
eo quod ex euphorbio præparatur, aut fimo columbino, sed ita vt etiam sanas partes
ampliter comprehendat.

D

De nerui constitutione. Cap. XIIII.

NEruorum contusio eandem habet cum carnium contusione generationem. Signa Caussa.
vero ex ægroti narratione cognoscuntur. Contusis autem neruus, vbi cum hoc Signa.
vna cutis contusa exulcerataque est, medicamenta postulat, quæ partes per contusio- Curatio.
nem a se dissidentes contrahere, constringereque sunt apta. Si vero absque cutis con-
tusione neruus contusus sit, huic auxilia quibus euocandi ac discutiendi facultas insit,
adferenda sunt. Contuso igitur neruo, si cutis simul contundatur, & vlceretur, fabarum
lomentum oxymelite dilutum, aut si magis siccare voles, eruinam farinam cum sapa, & Si cum neruo cutis cõtusa sit.
modico aceto illines. Quod si amplius adhuc siccare desideras, irim quoque illyricam,
E vel eam quam vulgo florentinam vocant, immittes. Recentiores in hoc affectu per ini-
tia rosaceum cum oui candido liquore admouent, & mitigato dolore laborantem par-
ticulam vino repefacto fouent, quod crassæ sit substantiæ, & adstrictionis particeps. At
si vna cum contusione dolor infestet, liquidam picem cataplasmati e farina fabarum
adiicies: & vbi simul bene decoxeris, calens medicamentum applicabis. Vniuersi au-
tem corporis curatio eadem est cum ea, quam paulo ante docuimus. Verum si neruus
quidem contusus sit, cutis vero nihil quod sensui appareat, a natura recesserit, oleo ca- Si citra cutem neruus cõtusus sit.
lente discussorio, quale *anetinum* est, & *rutaceum*, *irinum* quoque, continue locum irriga-
bis perfundesque sæpissime, & lana oleo imbuta souebis, ac totius corporis curã prædi-
ctis similem adhibebis. Porro si neruus totus sit præcisus, metus præterea nullus instat Si neruus totus sit præcisus.
conuulsionis, mutila tamen particula manebit, præsertim si dissectus neruus
F insignis magnitudinis fuerit. Curatio vero eius communis
est cum ea, que aliorum est vl-
cerum.

LEONHARTI FVCHSII DE MEDENDIS VLCERIBVS, LIBER SEPTIMVS. A

De vlcere simplici, & quod solum consistit. CAP. I.

Vlcus quid. Lcvs, quod Græcis ἕλκος dicitur, est *solutio continuitatis citra vulnerationem, in carnosa parte relicta.* Vlcus vero simplex, *Galeno lib. 3. Therapeuticæ methodi cap. 4. teste,* est carnosæ particulæ diuisio, citra vllius portionis amissionem. Vlcus autem quod solum consistit, est, cui nec affectus vllus simul adest, nec symptoma. Caussa vlcerum est cacochymia, hoc est, succorum vitium, qui corporis ipsius particulas arrodere, & tandem corrumpere possunt. Signa vlcerum, perinde atque vulnerum, e sensus, visus præsertim, iudicio, petenda sunt. In vlcerum autem curatione duo nobis spectanda proponuntur: nempe, num vlcus simplex & solum sit, ipsumque adeo per se, aut cum alio quopiam vno affectu, multisue consistat. De eius autem, quod solum est, & simplex, curatione hoc loco dicemus. Omne itaque vlcus, qua vlcus est, vnam communem habet curandi indicationem. Siquidem, *vt Galen. lib. 4. Therapeuticæ methodi cap. 5. testis est,* vlceris, qua vlcus est, sanatio, mediocris siccatio est. Principio itaque necessarium est, vt humores prauos ac vitiosos, quibus laborantis corpus refertum est, quique in partem vlceratam influunt, vacuentur, corrigantur, & fluxionem ipsam intercipiendo auertantur. Auxilia autem, quibus humorum vitium commode tollitur ac corrigitur, sunt, purgatio, & proba victus ratio. De quibus iam sæpe in præcedentibus est dictum libris. Fluxiones vero intercipiuntur ligaturis, perfusionibus, epithematis, item vnguentis ex bolo armenio, & aliis refrigerantibus, ac adstringentibus. Quum igitur exulceratis partibus influit succus, nec multo plus iusto, nec multo deterior sit, auerti hunc regerique conueniet, adstrictis scilicet, ac refrigeratisque iis particulis, quæ ante exulceratæ sunt. Incoanda quoque deligatio est a laborante ipsa particula, deducendaque versus sanam. Talis enim deligatura meatus adstringit, per quos materia ad vlceratas particulas influit. Quod si sisti compescique medicamentis influxus nequeat, caussa eius inuestiganda est, atq; hæc prius adimenda. Ac si quidem ob partis, quæ fluxum recipit, imbecillitatem id fiat, huic nimirum medendum est. Deinde vbi corpus iam a vitiosis humorib. abunde purgatum fuerit, & humorum influxus cohibitus, ad vlceris curationem, hoc est, vnitionem, quæ per siccantia fit medicamenta, progrediendum erit. Dictum autem est de hoc copiose *supra lib. 6. cap. 1. & 2.* Quare ne cadē identidem vbiq; repetenda sint, ex iis locis, quæ ad rem præsentem attinent, requirenda erunt. Hactenus vlceris simplicis, & quod solum cōsistit, curationem breuiter perstrinximus. Nunc reliquum esset, vt caui vlceris curationem subiiceremus. Verum quum caui vlceris curatio a caui vulneris curatione nihil differat, e superioribus hæc ipsa petenda erit. Nam *capit. 4. prædicti libri* hanc ipsam copiose tractauimus.

Caussa. Signa. Curatio. Caui vlceris curatio.

B C D

De vlcere cum intemperie. CAP. II.

Signa. COmplicatur interdum cum vlcere intemperies carnis calida, frigida, sicca, vel humida. Quod calidior, quam par est, aut frigidior caro fuerit, partim colore, partim tactu, partim laborantis sensu agnosces. Quippe alias calorem sentire se fatentur, alii manifestum frigus in particula, gaudentque vel frigidis medicamentis, vel calidis. E aliis quidem rubor leuis insidet, aliis calor magis albicat. *Sicca*, si squalens siccaque videtur caro, intemperies cognoscitur. *Humida* vero, si humidior quam pro naturali habitu caro fuerit. Quæcunque autem partes vlceratæ per intemperiem aliquam a naturali habitu recesserunt, eorum sanationem per quæ cōtraria vitibus sunt, fieri omnino est necesse, calidam vtique intemperiem refrigerando, frigidam calefaciendo, siccam humectando, humidam siccando. Squalentem igitur & siccam carnem, aqua temperata fouens humectansque corriges. Quoties autem eo remedio vteris, esto ritè perfusionis humectationisque meta, vt quum primum rubescit, attolliturq; particula moles, tum desinas. Quippe si vltra perfundas quod attraxisti, id discuties: itaque nihil profeceris. Quinetiam medicamentorum humectandi facultas plenior esto, quam in sana carne præceptum est. Si vero humidior caro fuerit, contraria ratio ineunda est, a medic-

Curatio.

E F

A medicamentorum facultas ad siccius transferenda, aqua vero nullatenus admouenda. Imo si lauandum vlcus videtur, vinum aut posca, aut decoctum cuiusquam herbæ præparandum. Quod si frigidior humidiorque locus sit, calefaciendo pariter ac siccando, & in aliis ad eundem modum vincentem videlicet qualitatem contraria semper oppugnans. Atque vbi intemperiei affectum iam sanaueris, deinde etiam exulcerationis affectum sanabis. Non aliter plane nunc curata intemperie, quam si citra vlcus incidisset. Quo manifestum fit, non esse vlceris, sed intemperiei propriam, omnem eiusmodi curationem, quæ tamen vlceris ipsius sanationem omnino præcedere debet. Siquidem fieri non potest, vt in vlcere vel carnis productio, vel sinus cauitatisue impletio, vel agglutinatio, vel cicatricis inductio recte vnquam cedat, nisi subiecta caro pro
B naturali modo se habeat, *quemadmodum lib. 3. Ther. meth. cap. 8. Galenus copiosius docet.* Hæc autem recte se habuerit, si proprium temperamentum tueatur. Ergo si exulcerata caro iusto calidior, frigidiorue effecta fuerit, vtique medelam exigit, quæ in tantum calfaciat refrigeretue, in quantum ipsa a naturali suo habitu recessit. Subiecta namque carnis affectus, causæ rationem obtinet ad id quod efficitur. Quippe ex hac, & per hanc tum quæ dissident glutinantur, tum quæ caua sunt carne implentur. Itaque temperatam esse subiectam carnem ad vlcera tum glutinanda, tum carne implenda, prorsus oportet. Non est autem necesse, vt de curatione intemperierum longiorem instituamus sermonem, quum in præcedentibus etiam libris de corrigendis intemperiebus sæpe
C dictum sit.

De vlcere cum tumore particulæ. Cap. III.

Ad eundem sane modum & partium, quæ cum aliquo præter naturam tumore exulceratæ sunt, prius sanandus tumor est: fieri enim non potest, vt vlcus manente tumore ad sanitatem perducatur. Quapropter omni studio laborandum est, ne phlegmone, aut quiuis alius tumor in loco vlcerato excitetur. Quod si tamen id prohiberi non potest, remediis dicatis curari debebit, vlcere interim non neglecto. Quæ autem omnis præter naturam tumoris curandi ratio sit, libro quinto abunde expositum est. Nunc quantum eius rei coniunctum cum vlcerum curatione est, obiter ac breuiter
D tractabitur. Compendiaria autem obsessarum phlegmone partium, vlceratarum curatio, *Galeno libro quarto Therapeutica methodi, capit. quinto, teste*, per id genus præsidia obitur, quæ sane vel affectum prorsus summouent: vel si quid exiguum quod suppuret restiterit, alterum medicamentum acre, quod educere pus queat, requiritur: vel si tenuis circumposita cutis sit, velisque celerius explicatum ægrum, sectio petenda est. Quod si cataplasmate ex hordei farina, aqua & oleo, quod calefaciat humectetque, illinantur partes vlceratæ, quæ phlegmone infestantur, lenientis tractatio est, non medentis, & aduersus malum pugnantis. Id enim non ex prima ratione fit, hoc est, non vt remedium affectus, sed vt symptomatis mitigatio existit. Siquidem ipsius phlegmones remedia, *vt auctor est in libro de vlceribus Hippocrates*, sicciorum sunt virium. Proinde si phlegmone vlcera obsideat, vsus esse debet medicamentorum quæ desiccant, atque
E phlegmonem arcent. Ex liquidis igitur, Paulo attestante, laudatissimum est vinum adstringendi facultate præditum, deinde posca. Si vero sordes quoque cum phlegmone occupent, mulsa diluta conuenit. Ex siccis autem medicamentis quæ siccandi potestate prædita sunt, communiter quidem conferent phlegmonibus dicata, quæ libro quinto descripta sunt, si oleosa aeriaque excipias. Priuatim vero hoc proficit. Malum punicum dulce, vino incoctum tritumque illinitur. Mirabile nimirum, & multiplici vsu commendatum est remedium. Facit enim tum ad capitis, tum naturalium vlcera, tum etiam ea quæ toto corpore excruciant, oculorumque phlegmonas. Quod de phlegmone diximus, id etiam de reliquis tumoribus præter naturam, ac symptomatis intelligendum venit. Si itaque erysipelas, aut eiusmodi quippiam vlceri accesserit, iis vtendum e-
F rit præsidiis quæ aduersus illa superius scripta sunt. Quod si vero dolor (nam & is vnum est ex symptomatis quæ vlcerum curationem remorantur, & impediunt) aliquis vehemens vlceratæ parti incidat, protinus hic aut tollendus erit, aut saltem quoad licebit demulcendus. Dolor enim, præsertim vehemens, vires prosternit & fluxionem prouitat, adeoque vlceris ipsius curationem prohibet. Proinde tametsi quæ vlceratis parti-

[Margin notes: Phlegmonoſi vlceris curatio. — Malum punicum dulce. — Vlcus crucians.]

bus vt dolor sedetur admouentur, vlceri aduersantur, tamen quia ex vehementi dolore A plerunque laboranti imminet periculum, & propriam vlceris curationem moratur, neglecto ad tempus vlcere, dolori tanquam ei quod magis vrget, primum maximeque intendendum est. In complicatis namq; affectibus, id ex quo primum maximeq; homini imminet periculum, quodque magis accelerat & vrget, primum curari atq; tolli debet. Quibus autem præsidiis dolor mitigatur, in præcedentibus libris copiose est dictum.

In complicatis affectibus quid faciendum.

De vlcere contuso. CAP. IV.

VLcera omnia, *Galeni loco citato, & Hippocratis testimonio*, præter ea, quæ contusa sunt, siccari debent. In iis enim, quæ cum cõtusione facta sunt, quam celerrime pus mouendum. Siquidem necesse est carnes sic contusas putrescere, vt noua tandem caro gignatur. Pus antè ipsum, siue carnis contusæ suppuratio, cum aliqua putrescentia fit. Porro quæ putrefiũt omnia, ex calido & humido sic afficiũtur. Proinde fit, vt ea, quæ calefaciunt & humectant, omnibus his affectib. quibus pus moueri expedit semper admouenda sint. Hordei namq; farina ex aqua & oleo temperata, item panis ex aqua & oleo, præterea fomentum multæ calidæ aquæ, tetrapharmaci vis, omnia denique, quæ calefaciunt & humectant, celerrime pus mouent. Ceterum tetrapharmacum, cui non contemnendus plane auctor, Cornelius Celsus, primas mouendo puri tribuit, constat pice, resina, cera & adipe. Vsus tempore oleo, vel butyro subigitur. Pix sit mollior, resina fricta, vel colophonia: quæ in teneris corporibus oleo molliri potest: cera pinguis, adeps in mollibus corporibus vel suillus, vel vitulinus: in durioribus taurinus vel hircinus sit. C Cataplasma quoque, quod ex farina triticea in aqua & oleo temperate ac mediocriter cocta constat, ad pus mouendum non inutile est. Celeriter enim, quæ digestioni non cesserunt, ad suppurationem perducit. Siquidem & calorem habet nostro calori persimilem, nempe temperatum & mediocrem: & ratione farinæ & olei, quæ lentoris quippiam habent, quo meatus obstruendo partis calorem natiuum discuti prohibent, vi emplastica præditum est. Quæ duo maxime in maturantibus & pus mouentibus medicamentis desiderantur. Laudatur etiam cataplasma ex *radicum althea, & caricarum dulcium ac pinguium decocto, quod mellis crassitudinem repræsentet, & farina triticea compositum*. Accipienda autem prædicti decocti, libra vna. *Farinæ triticeæ, libra semis*. Incoquantur simul, & in formam cataplasmatis reducantur. Est & puri mouendo apprime idoneum, D quod habet *corticis radicis altheæ, radicis lilii, senecionis, foliorum maluæ, singulorum manipulum vnum. Farinæ triticeæ, quartam vnam. Farinæ seminis lini, vnciam vnam. Axungiæ suillæ recentis, libra semis*. Coquantur herbæ in aqua, quantum satis esse videbitur, & tundantur cum reliquis in mortario, fiatque cataplasma. Vulgo quoque nota est medela e *cepis, cineribus coctis*. Mirabile & hoc ad suppurandum, quod accipit *ceræ, terebinthinæ, medullæ ceruı, adipis vituli, anserini, bubuli, butyri recentis, mellis optimi, olei rosacei, myrrhæ, singularum vnciam vnam*. Myrrha cum melle subigitur, & prunis leuiter incoquitur, ex quo reliqua adiecta sedulo misceantur.

Pus mouentia.

Tetrapharmacum.

Cataplasma suppuratoriũ.

De carne in vlceribus supercrescente, quam hypersarcosin Græci nominant, tollenda. CAP. V. E

MOrbus is, quem Græci ὑπερσάρκωσιν vocant, *ex eo genere est, quod in quantitate magnitudineue partium spectatur: ex quo etiam genere & cauitas exsistit*. Veluti igitur vlcus quod cauum, appellant, non vnum est vitium, sed pariter & cauitas & vlcus: ita vlcus, quod supercrescentem carnem habet, non vnum est vitium, sed simul caro supercrescens, & vlcus. Indicat autem magnitudo, quæ præter naturam est, primam indicationem, ipsius scilicet exsuperantis ablationem. Atque hæc sola medicamentorum ope perficitur, non opera naturæ: contra quam in carne restituenda aut glutinatione se habet. Hæc enim naturæ ipsius sunt opera, medicamentis tantum, quæ actioni eius obstant, summouentibus. At supercrescentis carnis detractio, nullum quidem naturæ opus F est, sed medicamentis perficitur, quæ vehementer siccent. E quorum sane numero, *Paulo lib. 4. cap. 43. teste*, sunt: *Diphryges inspersum, aut cataplasmatis instar inductum: item squama æris, omniaque testacea combusta. Erinacei præterea vtrique, tam terrestres quam marini, cum toto corpore cremati*. Verum hæc non admodum eximie, sed modice a mediocriter duntaxat pur-

A xat purganr, & supercrescentia compescunt, *vt lib. 5. simpl. cap. c. 14. & 15. Galenus fusius do-*
cet. Asiæ vero petræ flos longe validius id muneris obit: atque hoc magis adhuc *fori,*
chrysocolla, chalcitis, misy. Quæ si combusta fuerint, minus vellicantur, ac rodunt: item *æris*
flos. Ceterum ærugo his adhuc omnibus valentior est. Sales antem cremati, carnes cum
humore flaccidas consumunt ac liquefaciunt. Sic etiam linimenta e panoiculo discer-
pta, muria actiori imbuta, & denuo resiccata atque imposita, mediocres carnium su-
per crescentias liquefaciunt atque exedunt. At maximas carnium excrescentias ad v- Calx viua.
que penitiora crustis obducunt, Faustiani pastilli triti atq; inspersi. Item medicamen- Manna
tum quod recipit calcis viuæ, id est, aqua nō exstinctæ, squamæ æris, & mannæ, quæ mi- Faustiani pastilli.
ca est thuris concussu seu attritu elisa, pares modos, hoc est, æquales partes. Faustini au- Sandara-
B tem pastilli habent, *auripigmēti, drachmas duodecim. Sandaracha, quæ est rubrum auripigmen-* cha quid?
tum, & a natura magis excoctum, drachmas sex. Calcis viuæ, drachmas octo. Chartæ combustæ
drachmam vnam. Baccarum myrti succo vel decocto excepta, in pastillos redigito. Ad hoc insti-
tutum vsitatum admodum est *Aegyptiacum vnguentum.* Ceterum dum hæc caustica atq;
erodentia admouentur medicamenta, partes quæ in circuitu sunt, refrigerantia desi-
derant? ne scilicet in partem exrosione vlceratam calore, & dolore humorum fluxio
aduoeetur. Deinde crustæ vlceribus inductæ resoluendæ erunt, & vlcus ad sanitatem
perducendum.

De vlcere cum duricie, & labrorum decoloratione. Cap. VI.

C QVum labra vlceris tantum decolorata, duraue plusculum fuerint, exscindenda ad
sanam vsque carnem, *Galeno libr. 4. Ther. meth. cap. 2. auctore,* sunt. Alii eiusmodi la-
bra scarificanda esse præcipiunt, & ab eis sanguinem, admotis etiam cucurbitulis ex-
trahendum. Sanguine autem quod satis esse videbitur educto, spongiam siccam, hoc
est, nullo liquore madentem, ac postea etiam medicamenta quædam resiccātia super-
imponere iubent. Nec ab Hippocratis instituto hæc curandi ratio abhorret. Hic enim
quum vel liuidum, vel nigrum, vel rubrum conspicitur vlcus, scarificandum, ac sangui-
nem emittendum esse docet. Mox spongiam sicciorem magis, quam humidiorem,
hoc est, siccam potius quam humefactam, superimponendam. Post hæc vero etiam
siccantia remedia applicanda. Ab his, si res postulet, rursum sanguinem auferendum
D Ac mox iterum talia peragenda, donec omnino parta sanitas sit. Quod si labra vlceris
dura callosaque appareant, etiam ea excidenda monet. Quum vero amplius progres-
sus huiusmodi affectus est, deliberatio incidit, excidendum ne omne id sit, quod præ-
ter naturam visitur, an spacio potius curandum. Proculque dubio est, ægri animum
hoc casu consulendum esse. Aliqui enim longiori tempore curari citra sectionem ma-
lunt: aliqui quiduis subire, dummodo citius sanētur, sunt parati. Ceterum excidere res
est promptissima: maius vero quippiam, atque artis egens, medicamentis sanare.

De vlcere cum varicibus complicato. Cap. VII.

VAticum supra exulceratum locum exsistentium occasione, contumax ad sanan-
E dum sæpe vlcus redditur: quod scilicet ex iis humiditas aliqua ad exulceratas par-
tes defluat. Eas igitur, *vt testis est loco paulo ante citatō Galenus,* prius sanare oportet, vt dein-
de mox vlcus sanemus. Igitur varices, qui cruribus, & alibi quam in testiculis prouenire Varicum curatio.
solent, hoc modo ex Hippocratis, Aetii, & Pauli sententia curantur. Primum in cute,
vasi elato, seu venæ in fastigium rumefactæ, hoc est, varici, adiacente simplicem sectio-
nem scalpello per longitudinem facito: ita tamen leuiter, vt venam sic in verticem ela-
tam non diuidas, & scalpello penetres, sed sola cutis incidatur. Ducta sic leuiter in cute
sectione, oras vulneris hamulis diducito, & membranulas cultro ad ramicem aquosum
accommodo, sensim ac blande excoriato. Mox vena detecta, nudataue, & a circumia-
centibus corporibus vndiquaque explicata, eam vulsella, aut obtuso hamo attrahi-
F to, ac suspensam teneto. *Deinde* acum duplex linum, seu lineum funiculum dupli-
cem trahentem subiicito, subterue transmittito, linique habenulam amputato, sic vt
duo funiculi efficiantur. *Tum* venam dilatatam, non aliter quam in venæ sectione fieri
solet, scalpello per medium diuidito, ac sanguinis quantum satis esse videbitur, detra-
hito. *Deinde* altero funiculo superiorem vasis partem consttingito, cuteq; eleuato, san-

guinem qui in ipso apparebit, manuum expressione vacuato. Quod ubi factum fuerit, A venam ab altera parte lino altero rursus devincito. Partem vero illam venæ, quæ inter duo vincula est, vel statim exscindito, vel manere finito, usque dum putrefacta sua sponte cum funib. excidat. Peracto opere sicca linamēta in vlcus infercenda sunt, spleniumq; vino cui oleum adiectum sit, madens superi imponendum, ac deligandum. Tum linamentis medicamento aliquo ad pus faciendum apto imbutis, curatio persequēda erit, cetera, quæ reliquis vlceribus communia sunt peragendo. Sed interim quies ægro imperanda, seruato accliuo membri decubitu, ne si decliue iaciat, humores ad ipsum confluant. Pranso autem magis quam ieiuno, & parum pleno, potoque item concalefacto, & vt Paulus *lib. 6. cap. 82.* suadet, loto, dieque calido potius, quam frigido, venā eiusmodi secabis, atque ex ea sanguinem mittes. Hæc enim omnia sanguinem in venis crassiorem dissoluunt, effluxuique aptiorem reddunt. Proinde si varix crus, vt magna ex parte solet, occupauerit, loto prius homine funiculum superiori femoris regioni circumdato, ac vt inambulet iubeto. *Deinde* venam ita repletam attamento scriptorio, aut collyrio notato, iuxta eius sitū trium digitorū spacio, aut paulo ampliori interposito. Postea reclinato seu decumbente ægro, crusque ipsum extendente, alterum vinculum paululum supra genu iniicito, ac mox qua atramēti nota est, sectionem facito, & reliquam curationem, vt supra dictum est, prosequitor. Quidam ex veteribus, funibus siue vinculis minime vtebantur: sed venā, vel statim vbi a catne absoluta erat, & vndequaque nudata, exscindebant: vel ab imo etiam adhætentem, violenter extrahendo abtumpebant. *Alii* vero vstionem eligentes, digitalibus interuallis innixa cauteria vasis admouent. C Atque vbi crusta deciderit, vlcusque incarnatum, & cicatrix inducta fuerit, locum roborant. Verum omnium tutissimus chirurgiæ modus est, quem supra exposuimus. Porro varices in imo ventre suborientes consimiliter tractandi sunt. Illi item, qui in temporibus exsistunt, ea ratione, quam in exemtione vasorum Paulus *lib. 6. cap. 5.* docuit, tolluntur.

Si varix crus occupauerit.

Varicis conulsio.

De verminoso vlcere. CAP. VIII.

Vermes in terimentia.

VT vermes qui in vlceribus procreantur arceas, primum quidem est, *Paulo lib. 4. cap. 42. attestāte*, vt humiditatem putredinemq; eorum opificē tollas. Proinde vermes in vlceribus exortos interficiunt, & putredinem simul aufetunt, succus & decoctum D absinthii, & eupatorii, vel centaurii, vel marrubii, calaminthæ quoq; succus iugiter instillatus, atque id genus multa, quæ etiam aurium vermes enecant. Priuatim autem ad vermes, qui vlcera infestant, commēdatur Archigeni & Theodoro, medicamentum, quod accipit *cerussæ & polii parem mensuram, cum pice liquida illitum.* Conducit etiam magnopere linamentum saliua ieiuni hominis illitum, & applicatum. Hoc etiam vermes in auribus perimit, & concolores cicatrices, vt *Aetius testatur*, reddit.

De vlcere dirupto, & cum ossis corruptione complicato. CAP. IX.

VLcerum nonnulla obducta cicatrice, postea tempore haud ita multo interiecto, denuo phlegmone tentantur, rursumque sua sponte, & per se rumpuntur, atque a sua continuitate recedunt. Osse enim quopiam subtracto male affecto, hoc est, vitiato E & corrupto, circundata ac superiacens caro, ex facili quidem interdum ad cicatricem ducitur, & sana ex toto ad vnguemque restituta esse videtur: verum cursu humoris valido, paulatim ex osse in alto contabescēte ac putrescente, tum phlegmone, tum pus oboritur, quod cicatricem lacerat, ac dirumpit. Ceterum vitiati ac corrupti ossis signa hæc sunt. Primo fere pingue fit, deinde vel nigrum, vel cariosum. Quænam igitur horum vlcerum curatio erit? Certe eatenus exsiccare, quatenus squama ossis exciderit. Ossium autem squamæ facile excidunt, si siluestris papaueris, & fici arboris foliis cum polenta leuigaris, atque ex vino illitis, ipsius ossis sinus concauos repleueris: aut alteri siue hyoscyami semen, & atramentum sutorium pari pondere contrita imposueris. Sed & peucedani radix contrita, subito squamas ossium remouet, ac separat. Squamas F etiam ossium breui detrahit, & nouam probamque carnem desuper renasci facit medicamentum hoc, quod recipit: *Aristolochiæ, iridis, myrrhæ, aloes, corticis panacis, terræ eretriæ adustæ, scoriæ æris, corticis pini, singul. aquas portiones.* Melle omnia excipiantur, & in emplastri formam redigantur. Oportet autem ante omnia, vitiatum & corruptum os nudare,

Ossis vitiati signa. Curatio.

Quæ ossiū squamas excedere faciant.

Emplastrū.

A nudare, vlcere exciso: & si latus eius corrupti ossis vitium est, quam vlcus fuit, carnem subsecare, donec integrum os vndique pateat. Osse autem sic nudato, totum id quod pingue & corruptum est, candente ferramento semel iterumue, vt res exigit, admoto adurendum est, vt ex eo statu secedat. Aut certe eradendum, donec aliquid cruoris ostendatur, quæ integrioris & minime corrupti ossis nota est. Neque alia facienda sunt, vbi caries nigriciesue in summo osse est. Siquidem id vel paulo diutius eodem ferramento adurendum, vel radendum est. Porro qui radit hæc, *Celso teste*, adaucter imprimere ferramentum debet, vt & agat aliquid, & maturius desinat. Finis est, quum vel ad album os, vel ad solidum ventum est. Albo namque finiri ex nigritie vitium, soliditate quadam ex carie manifestum est. Accedere etiam cruoris aliquid integro, supra dictum

B est. Ceterum si caries alte descendit, per terebram vrgenda crebris foraminibus est, quæ altitudine vitium æquent. Tum in ea foramina demittenda candentia ferramenta sunt, donec inde siccum os ex toto fiat. Simul enim post hæc & resoluetur ab inferiore osse quodcunque vitiatum est, & is sinus carne replebitur, & humor aut nullus postea feretur, aut mediocris. Sin autem nigrities est, aut si caries ad alteram quoque partem ossis transit, oportet exscindi. Sed quod totum viriatum est, totum eximendum est. Si inferior pars integra est, eatenus, hoc est, vsque ad subiectam partem ossis integram, quod corruptum est, exscindi debet. Sunt qui post abrasionem cauterium admouendum esse suadent, nec immerito sane. Nam si corruptela ossis ex humiditate excrementosa & superuacanea ipsius ossis substantiam labefactante ortum habet: vt certe magna *Si caries alte descendat.*

C ex parte habet: nullum præsentius aut tutius remedium excogitari potest, ipsa vstione. Hęc enim decenter admota, & cito & tuto, in summo quoq; & in alto, haud secus quam ignis ipse, deficcat. Post vstionem vero ferro candente factam, rosaceum calefactum infundunt. Alii post vstionem cauterio, *vt dicunt*, actuali decenter factam, rosaceum oui candido liquore, permixtum, tribus primis diebus admouent: triduo vero alio sequente, albuminis loco luteum oui rosaceo commiscent. Postea butyrum cum melle rosaceo infundunt. *Vstio.*

De vlceribus ægre cicatricem admittentibus, & malignis. C A P. X.

VLcera, quæ ægre ad cicatricem ducuntur, Græcis δυσεπούλωτα nominantur. Quæ vero ægre sanabilia, dolosa, maligna, contumacia, & rebellia sunt, iisdem κακοήθη vocan- *Dysepulota quæ. Cacoethe.*

D tur. Multæ autem & variæ sunt caussæ, quæ eiusmodi malignorum, contumacium, atq; ægre sanabilium vlcerum coitionem & sanationem remorantur & impediunt. Nempe fieri aliquando potest, vt labra exulceratæ partis callosa & dura, caussa sint quo minus sanescat vlcus. Potest etiam caussa esse intemperies, vel quæ citra tumorem præter naturam in vlceratis partibus consistit, vel quæ cum tumore quidem aliquo coniuncta sit. Potest & varix superiacens, vel iecur, aut lien male affectus, aut imbecillitas ægræ partis, quæ ipsa quoque intensa quædam est intemperies, vlceris curationem in multos menses protrahere. Quinetiam viriosus in toto corpore succus maxima caussarum est, quæ incommodare vlceribus possunt, & ea diuturna contumaciaque efficere. Signis ad vitii cognitionem nullis est opus, vtpote quod tempus ipsum abunde prodat. *Caussæ.* *Signa.*

E Quod si vero eiusmodi vlceribus ægre cicatricem admittentibus, maleficis, contumacibus atq; inueteratis mederi velis, necesse est caussas, quæ illa creant, primum summoueas atque abscindas, deinde maligni vlceris curationem aggrediaris. In morbis namque omnibus nedum vlceribus, in quibus effectrix caussa adhuc manet, ab hac inchoanda curatio est. Magna igitur attentione inspiciendum venit, num corpus totum plethoricum vel cacochymum existat, vel lien, aut iecur male afficiatur: vel labra vlceris dura & callosa sint. Item num aliqua insignis subsit partis vlceratæ intemperies, aut etiam varix aliquis superiacens fuerit, cuius occasione ad sanandum contumax vlcus redditur. Ergo si vniuersum corpus plethora vel cacochymia laboret, prius expurgare, vacuareq; illud expedit, quam medicamentum vlceri admoueas. Si vero lien, *Curatio.* *Ab effectrice caussa, si adhuc manet, inchoanda curatio.*

F aut iecur male afficiatur, his prius prouidere, deinde ad vlcus curandum venire oportet. Ad eundem modum, & varices, qui sæpe supra exulceratum locum sunt, prius, vt supra docuimus, tollendi sunt, deinde mox vlcus sanandum. Intemperies quoque atque imbecillitas, quam sæpe insignis quædam parit intemperies, antea quam ad vlceris curationem accedamus, corrigenda erit. Breuiter ei quod fluxionis in vlceratā partem

decumbentis est caussa, atque ægre sanabile vlcus reddit, prouidendū, ac si fieri potest, A
medendum prius erit. Deinde maligni ipsius vlceris & contumacis curationem aggredi oportebit. Malignorum autem & difficulter cicatricem recipientium vlcerum curationis summus scopus est, valida citra demorsum exsiccatio. Hæc enim ab aliis vlcerib. hoc vno dissident, quod medicamenta citra demorsum atq; erosionem vehemēter exsiccantia desiderant. Quæ enim mordendo vlcus, & manifestam in eo exasperationem excitando, dolorem inferunt, fluores, hoc est, humores vlceratis partibus influentes, irritant, & phlegmonem concitant. Talis igitur medicamentorum materia, quoad eius fieri potest, ad talia vlcera inuenienda est, vnde vlcus citra mordicationem & dolorem siccescat. Vt autem validam vlcerum exsiccationem assequaris, duo tibi scopi proponuntur. *Vnus*, vt id quod influit regeras, repellasue, si saltem qui vlceratis partibus influit B
succus, nec multo plus iusto, nec multo deterior sit. *Alter*, vt quod laboranti parti inhæret, infixumque est, discutias. Atque ea contrariæ vires præstant. Siquidem influxum reprimunt, quæ adstringunt medicamenta. Digerunt, discutiuntue impacta, iamq; excepta, quæ trahendi potestate prædita sunt. Porro, quæ adstringunt, vt plurimum exasperant, atque hac occasione molesta sunt. Trahentia vero ac digerentia ex alto humiditates, non citra acrimoniam id efficiunt. At acrimoniam dolor aliquis necessario sequitur, vlceratam partem molestans. Proinde propter dolorem, quem exasperantia rodentiaq; concitant, humores vlceratis partibus influentes irritari, & vlcus phlegmone obsideri, exedique contingit. Vnde omnibus pater, prædictis vlceribus malignis præsidia non ita prompte inueniri posse. Quid igitur agendum erit, vt talia vlcera ad integram perducantur sanitatem? Deligenda sane medicamenta erunt, quæ vtraq; facultate, nempe adstrictoria & discutiente, polleant, atque ita quod influit repellant: quod C
vero iam laboranti parti inhæsit, discutiant. His itaque mista facultate prædictis medicamentis, vlcera, de quibus agimus, citra erosionem demorsumue desiccabis. Ceterum tametsi medicamentum ex ambobus compositum, erodente puta & adstringente, necessario validum exsistat, sordes tamen & humiditatis copia id genus vlceribus incumbens, veluti propugnacula quædam vlceratis particulis facta, rosionem valentibus medicamentis adimunt, soluuntque. Porro artificio hac in re vti potius, quam experimento inniti debebit Medicus: quod nimirum rationalis Medicus sciat, vlcus non alia medicamentorum virtute curari, quam dum laborans pars eam siccitatem consequatur, D
quam in naturali statu sita possidebat. Quod factum intelligimus, vbi neque tenuis amplius sanies influat, neq; pus producatur. Eo autem peruenient, quo dicebamus modo siccescentia, hoc est, adstricta, discussaque. *Dein* vbi sicca quidem fuerint, verum sordida adhuc appareant, detersoriis medicamentis repurgantur. Ceterum quum manifesto constet omnibus in artis operib. exercitatis, rationem sine operum explotatione probabilem non esse, Medicus diligenter attendere debet, quem effectum medicamentum vlceri adhibitum, quotiescunque ipsum soluerit, in vlcerata particula præstiterit, quantum scilicet humiditatis in vlcere desiccauerit: vel si etiam sordes adsit, quantum inde abstersérit. Sed & animum intendere oportet, vtrum vlcus carne, quæ subest exesa ac colliquescente, sordidum euaserit: an quia medicamē sordibus auferendis aptum E
requirat, impositum vero tale non sit: id quod Medicis etiam bonis existimatis, *Galeno attestante*, nonnunquam imposuit, ac nostris quoq; chirurgis adhuc quotidie imponit. Vbi enim vlcus post vnam aut alteram medicamenti appositionem sordidius conspexerint, statim non cogitantes an id ex rosione medicamenti acciderit, ad abstersorium valentius acriusq; se conferunt: vnde iterum vlcus erosum ex æquo sordidum, vel etiam magis adhuc altera solutione visitur. Carne enim a medicamēto colliquata, id fœdatur. Nam ita in prauam saniem degenerat. Quicquid autem in his ipsis tenuioris substantiæ est, a medicamento difflatur: reliquum ibidem vlceribus infixum sordes ipsis redditur. Ceterum quum sit ampla latitudo vtrinque in eo, quod alterum vlcus altero magis minusque difficulter cicatricem admittat, malignumque sit, corporaque omnia quibus F
mederi cogimur, non eandem omnino temperaturam habeant, sed alia vitioso succo, alia plethora laborent, quædam dura & robusta sint, quædam vero tenera & mollia, atque ad sentiendum insigniter habilia: fieri non potest, vt vno eodemq; medicamento omnibus indifferenter prædictis vlceribus quæuis corpora occupantibus medeamur:

sed

Malignorum vicerum summus curationis scopus.

Diligenter inspiciendum vnde sordes in vlcere exata sit.

A sed, tantum sanantium medicamentorum esse numerum oportet, quantus ipsorũ quoque vlcerum exstiterit. Quapropter in curandis eiusmodi vlceribus ægre sanabilibus, suppositâ eorum natura, & maiori cuiusq; minoriue a naturali habitu recessu, laborantis, cuiusq; corporis affectus diligenti animaduersione considerandus erit. Deinde cuiusque medicamenti, tam simplicis quam compositi vis & facultas adamussim discenda: quæ scilicet desiccant, non tamẽ vlceris detergent sordes: item quæ abstergunt quidem, non tamen probe desiccant: ac quæ vtrunq; etiam possunt efficere. Sed & accurate prospiciendum est, ex quoto quodq; medicamentum ordine exsistat: hoc est, an imbecillum, an moderatum, an validum. Atq; in vnoquoq; ordine maioris minorisue ratio attendenda erit, *vt copiosius libr. 4. de compositione medicamentorum generalium Galenus*
B *monstrat.* Expressam igitur mentionem eorum ex loco Galeni iam citato faciemus, quæ vehementer, quæ moderate, & quæ obscurius exsiccant, a metallicis, quibus etiam terræ species adnumerantur, exorsi. Siccant itaq; modice, lemnium sigillum, siue vt hodie vocant, terra sigillata, & cadmia, quam climiam barbari appellant, præsertim, quæ sponte sua nascitur. Hæc autem pluribus diebus sub canis feruore ex aceto trita, aut vino plane giluo, & substantia pellucido, facultatem acquirit magis siccantem. Quod si ex acri aceto teratur, siccataq; reponatur, valde etiam magis commode inspergitur. Valentius cadmia medicamentum est chalcitis, quæ species est vitrioli, vt alibi demonstrauimus, combusta, eodemq; modo, vt cadmia trita, atq; in puluerem redacta, & postea exsiccata. Nam cruda, hoc est, ignem non experta, tanta pollet efficacia, vt iam crustas induC cat. Lotam igitur ipsam, deinde tunsam habere satius est. Lota enim quam vsta minus desiccat, tum longe melior est, minusque mordax. Persimile medicamentum est ærugo cremata, quæ vulgo viride æris nominatur. Quæ autem ignem non experta est, fortissimum medicamen est, sicuti chalcitis. Verum hæc nonnihil etiam adstringit, & eo multo magis chalcanthum, quod inter metalla maxime siccat. Mysi autem & sori chalcitidi genere cognata sunt, ex vna, vt ita cum Galeno dicam, radice producta: tenuius tamen mysi appater, tum minus mordax & vrens: crassius sori est, & vtrisque siccat imbecillius. Stibi, siue stibium, vulgo *antimonium vocatum*, magis quam sori desiccat & adstringit. Porro *diphryges* appellatum *medicamentum*, vlceribus ægre humiditatis vitio ad cicatricem venientibus aptissimum est. Valide enim desiccat, tametsi modice mordax sit. Ad-
D hæc præter acrem tum qualitatem, tum facultatem vim habet adstrictoriam. Quodlibet etiam alumen vlcera exquisite desiccat, & generose adstringit. Vnde nemo solis iis ad vlcera vtatur, sicut nec cruda chalcitide, & ærugine: vsta vero & hęc mysi, vtilia sunt: vt elota morsum quidem remittunt, verum minus siccant. Sunt & alia præter hæc iam commemorata plurima adhuc simplicia medicamenta, quæ malignis curandis vlceribus idonea sunt: vt est *sarcocolla, chrysocolla, plumbum vstum, ferri squama, æris squama, lapis specularis, & multa alia, quæ loco prius memorato Galen. ordine percenset.* Ex iam itaque dictis, & aliis a Galeno ibidem commemoratis simplicibus medicamentis, varias remediorum formulas, nempe cerata, vnguenta, emplastra, & pulueres confici possunt, quæ ad eiusmodi maligna, & ægre ad cicatricem venientia vlcera mire proficiunt. Commen-
E datur autem inter cetera hoc, quod recipit *cadmiæ, aluminis, chrysocolla, singul. partes octo. Floris æris, qui sponte ex ære prosilit, & æruginis vstorum, singul. partem vnam. Gummi cupressi, partes quatuor. Ceræ olei rosacei, aut myrtini,* quantum satis esse videbitur: fiat vnguentum. Porro quum vnum omnibus medicamentum, *vt sæpe iam monuimus*, commode adaptari non possit, tutiorque sit lenium medicamentorum vsus, mordacium vero periculosior, optimum erit ex loco Galeni *paulo supra citato*, quæ sint composita mitiora, quæ item validiora & potentiora, discere. Ingens enim ibidem eorundem est catalogus: quem vt hoc loco insererem, superuacaneum mihi visum est.

Siccantia modice simplicia.

Chalcitis.

Ærugo.

Stibi.

Composita.

Vnguentum.

De vlcere exedente. CAP. XI.

QVod si vlceris malitia adeo crescat, vt non modo vlceratas atque corruptas carnes, F sed etiam sanas absumat depopuleturque, vlcus iam depascens exedensue, Græcis *νομὴ Galeno libr. 5. Ther. method. cap. 4. teste*, quod pergere pascendo ab ægris particulis ad eas, quæ integræ sunt, atque harum semper aliquid ægris adiicere soleat, nuncupatur. Excitantur autem eiusmodi vlcera a prauis humoribus, sed præsertim biliosis, acribus, & mordacibus, qui propter adustionem malignitatem acquirunt. Atque hæc ma-

Vlcus exedẽs quod νομή.

Caussæ.

Curatio. gna ex parte oriuntur post herpetas, & prurientes pustulas, quas acris & biliosus humor A excitauit: atque etiam post vulnera, quæ mordacibus medicamentis exacerbata atque irritata fuere. Ceterum ad perfectam sanationem vt perducantur eiusmodi vlcera, triplici egent auxiliorum genere: nempe victus ratione proba, & conuenienti purgatio-

Victus ratio ne, quæ prauo & acri succo, erosionemque in laborante particula excitanti sit accommoda, & localibus remediis. De victus ratione iam sæpe in præcedentibus libris dictum

Purgatio. est, ideo vt ea repetamus nihil attinet. Purgationem autem recte institues, si quis humor redundet in corpore cognoueris. Inuenies, tum ex vlceris ipsius symptomatis, tum ex notis quas totum corpus præ se fert, cuius maxime generis sit is, qui redūdat humor. Facta redūdantis humoris vacuatione, ad curationē particularis affectus, hoc est, ipsius

Localia remedia. arrodentis vlceris, deueniendum erit, quæ quidem per localia vocata remedia perficitur. Ergo si particulam exulceratam atq; arrosam, supra modū calefactam videris, ipsam B statim frigidis adstringentibus desiccantib. refrigerabis. Commode autem feceris, si vlcus ipsum, & particulam totam vlceratam aqua aluminosa ablueris: hæc enim ablutio magno vsui talibus vlceribus esse solet, quod scilicet influentes humores potenter repellat, & siccandi facultatem obtineat. Poteris etiam laborantem locum irrigare liquore stillatitio plantaginis & rosarum, vel aqua in qua candens ferrum exstinctum sit: aut etiam decocto *cyperi, myrobalanorum, cupressi, plantaginis, malicorii, balaustii, & consimilium.*

Puluis exsiccatorius. Vt autem ab iniuria influentium humorum vlcerata particula vindicetur, optimum fuerit circumiacentes partes vnguento ex *bolo armenio* illinere. In medio vero vlceris, puluis aliquis, qui vim desiccandi habeat apponendus erit, qualis est, qui ex *lithargyro,* C *vsto plumbo, pompholyge, stimmi, are combusto, corallio, lapide hæmatite, & spodio lotis componitur.* Item *fidiis, myrobalanis, & id genus aliis.* Præterea pannorum laciniæ *in linamenta formatæ, siue splenia vnguento albo illita, aut vnguento quod sextam partem lithargyri recipit, vel vnguento, quod diapompholygos nuncupatur supra vlcus ipsum imponenda sunt.* Ceterum supra eiusmodi pulueris ac linamenta vlceri imposita, puluillus aliquis, quem *plumaceorum* vocant, posca aquosa imbutus, adhibendus erit. Deinde conueniens deligatura, quam *exprimentem* nominant. Guido a Cunliaco in talibus vlcerib. solebat post lotionem absque vllo alio adhibito auxilio ponere laminam plumbi renuē perforatam, in qua virtus argenti viui, cum liquore stillatitio plantaginis erat infixa, & ligare deligatura exprimente. Itaque tria hæc, plumbum, aqua aluminosa, & deligatura decenter facta, miram D

Deligatura qualis sit. ac fere incredibilem vim habent in sanandis eiusmodi vulneribus. Porro deligaturam talem esse conueniet, quæ ad vsum magis quam ad elegantem formam conducat. Hoc autem duobus modis fit: nempe vel vnico vinculo, seu fascia vna, vel duabus. Proinde si vna tantum fascia fuerit, principio eius versus superioris vlceris partem statuto nectenda erit, siue sura, siue genu, siue malleolus, siue cubitus, siue manus summa, aut alia quæuis particula laborauerit. At si duabus fasciis vti malueris, altera a parte laborante, hoc est, ab ipso vlcere, ad superiorem regionem feretur: altera deorsum prius ducetur, mox in superiore parte desinet, eo videlicet loco, quo prior incepit. Ceterum præter reliqua commoda, quæ ex hac deligatione proueniunt, illud etiam accedet, quod vlcera, quæ

Soluenda quando deligatura. ob rotunditatem coalescere nequeunt, oblonga reddentur. Solutio autem non singulis diebus, sed alternis facienda est. Neque in solutione vlcus aqua inspergendum, sed E molli linteolo puro & sicco sanies detergenda. Quod si partes vlceri adiacentes iam

Platysma quid. phlegmonodes quippiam repræsentent, platysmati, hoc est, linteo lato cui emplastrum illitum est, exterius plurimo spatio liquidum medicamentum illinere oportet: quale est Galeni *phœnicinum*, hoc est, e palmulis confectum: vel aliquod simile, non quocunque contigerit dilutum, sed vino adstringente, quantum imbibi poterit. Sitque oleum, quod adiicitur, refrigerans & adstringens, cuiusmodi sunt *myrteum & melinum.* Quod si hæc non adsint, omphacium nominatim adhibebis. At si durities circa partes vlceri adiacentes apparuerit, ipsum phœnicium oleo veteri, aut ricinino, quod officinæ oleum de cherua nominant, diluendum est. Tutiusque fuerit, superpositæ regioni quodpiam ex medicamentis repellentibus liquidis adhibere: quo, si quid vel prauum, vel plusquam par est influit, regeratur. Atque id maxime, quum in crure vlcus obortum, superpositam venam varicosam habet. Quæ dum magna est, ac sanguinem, nec colorem rubrum, nec probum, sed atriorem & melancholicum continere videtur, exscin-

A scindenda auferendaque est. Ceterum si vlcera eiusmodi admota medicamenta contemnant, indiesque magis atque magis erosio serpat, & augeatur, corpus subinde a vitiosis humoribus repurgandum erit, ac materia ipsa depascens atque arrndens, inustione seu actuali cauterio absumenda & desiccanda veniet: modo laborans id auxilii tutum atque vtile, ceterisque aliis longe præstantius, non reformidet ac tenuat. Quod si ferrum candens ob timiditatem, aut delicatam nimis naturam pati, atque admittere noluerit, medicamenta acriora, & quæ ignis vires babeant admouebis: cuiusmodi sunt pastilli Andronis, Musæ, aut Pasionis, a Galeno *libr. 5. de compos. medic. generalium cap. 19.* descripti. His etiam atramentum scriprorium magna vtilitate admouetur. Quod si hæc parum profecerint, arsenicum, quod *sublimatum* nominant, modica tamen quantirate,
B tuto adhiberi potest. Locus autem ambiens, hoc est, circumpositæ vlceri parres, interim refrigerantibus perpetuo muniendus erit, ne tam vehementibus admotis præsidiis, fluxio irritetur. Porro si ne his quidem ram potentibus auxiliis vitium aliquando victum fuerit, nec erosio ipsa depascens quouis modo sisti possit, membrum amputare oportet.

De sordido & putri vlcere. CAP. XII.

VLcus sordidum, quod Græcis *[illegible]* dicitur, est, quod crassiore illo ac viscoso recremento, quod *sordem* appellant, scatet. Putre autem est, ex quo vapor aliquis graueolens, & cadauerosus exspirat, & attollitur, persimilis illi, qui a putrescentibus ac corruptis iam carnibus exhalat. Ac tale etiam recentiores *fraudulentum* appellant. Huius si — Sordidũ vlcus. Putre.
C malitia vlterius progrediatur & serpat, in sphacelum, quem vulgus *Esthiomenum* vocat, degenerat, & homini vitam adimit. Horũ vero vlcerum caussæ sunt praui & crassi humores, sanguinis naturam quodammodo referentes, hoc est, sanguinei, qui feruore quodam velut ebullientes, venenositatem atque malignitatem quandam indipiscuntur. Et hæc quidem magna ex parte carbunculos maleficos, abscessus, & vulnera male curata consequuntur. Signa ex vtriusque definitione innotescent. Ceterum talium vlcerum curatio consistit in proba victus obseruatione, dequa iam sæpe est dictum: & vacuationibus commodis, quibus corpus vniuersum ab excrementis, atque a natura alienis humoribus expurgatur. Vbi autem iam putum ab excrementis vniuersum corpus tibi apparuerit, tum laborans ipsa particula, hoc est, vlcerata cucurbitulis, scarificationibus, — Esthiomenum. Caussæ. Signa. Curatio.
D hirudinibus, atque fotibus a corruptis ac deprauatis succis ipsam occupantibus vindicanda erit. Posthæc vero propriam ipsius vlceris curationem aggredieris. Sordes igitur primo tibi abluenda erit, aut mulsa, aut marina aqua: vel si eius copia non est salsa. Deinde mundificandum vlcus vnguento, quod vulgo *Apostolorum* dicitur, aut eo, quod *Ægyptiacum* nominatur. Posthæc, quidam desuper adhuc esse admouendum monent, quod mundificet, ex *succo absynthii, rosaceo melle, myrrha, & farina hordeacea* compositum: & circumiacentes vlceri partes vnguento ex bolo armenio illinunt, ac supra cetera prædicta puluillos ex canabinis stupis studiose pexis, aut ex lienis pannis læuibus, posca aquosa imbutos apponunt atque alligant. Si vero sordes in putredinem, aut corruptionem degenerant, locus abluendus erit posca, aut aqua ci-
E neris, vel saponis. Deinde emplastrum ex carnibus *piscium salsorum, farina probi, & aristolochia longa*, non autem *rotunda, & scylla, omnibus ex vino coctis, & cum melle mixtis*, super accommodandum est. Ad hoc sane institutum sequens medicamentum, vtpote multa experientia comprobatum, plurimum confert. Habet autem *tragacanthi rubri, vnciam vnam. Calcis viuæ, aluminis, corticis granatorum, singul. drachmas sex. Thuris, gallarum, singul. drachmas quatuor. Ceræ & olei, singul. quantum satis fuerit.* Et hoc, quod accipit, *vitrioli partes duodecim. Chalcitidis, partes decem. Tragacanthi partes nouem.* Coquantur in aceto, & ex eis fiat linimentum. Ac semper quidem vnguentum ex bolo in ambitu vlceris, *vt supra monuimus*, apponito. Desuper vero stupeos puluillos, posca madefactos. Porro si vlcera eiusmodi depascentia putridaque, eousque feritatis & malitiæ — Linimentum.
F deuenerint, vt partes adiacentes magis atque magis semper erodant, ac sine modo in illis corruptelam excitent, vehementissimis medicamentis, qualia supra in curatione malignorum vlcerum recensuimus, indigebunt. Imo vero frequenter inustiones, atque etiam excisiones illis erunt necessariæ: ita vt quicquid vitiatum ac corruptum est, prorsus exstirpetur, & viua ac sana duntaxat caro relinquatur, quam ex natiuo

ipsius colore, & sanguinis bonitate facile deprehendes. Inter cetera vero medicamenta acria, quæ viuum a corrupto separant, & in hoc affectu celebrari solent, omnium præstantissimum atque efficacissimum quotidiana experientia deprehenditur *arsenicum*, quod *sublimatum* vocant. Hoc enim confestim vitium sistit, & id quidem sine dolore. Quod si medicamentis eiusmodi vitium non cesserit, membrum tali depascente ac putrido vlcere laborans cogimur abscindere, vt reliqua pars tuta sit. Id autem miserum atque extremum præsidium nunquam tentandum est, nisi vbi cetera nihil proficiunt, & vitio prorsus victa sunt. A

Arsenicũ sublimatum.

De profundo & cuniculoso vlcere. CAP. XIII.

Cuniculosum vlcus quid.

VLcus cuniculosum, quod alii *cauernosum* appellant, cuius orificium strictum & angustum est, profunditas vero in latum se diffundit, & sensum effugit, multosq; anfractus seu cuniculos modo rectos, modo obliquos, citra tamen duritiem & callum habet, dicitur. Græci hoc ipsum κόλπον, Latini *sinum* nominant. Fit, cum adiacens vlceribus cutis diutius subiectis corporibus non coalescit, glutinaturque. Huius autem multæ ac variæ sunt differentiæ, ex cauernarum magnitudine, situ, figura, ac numero desumtæ. Aut enim breues sunt, aut alte penetrãtes, iuxta carnem desinentes: aut ad ossa, vel cartilaginem subeuntes, sursum, deorsum, vel ad latus tendentes, recti aut flexuosi, simplices ac duplices, triplicesue. Caussæ eiusmodi sinuum sunt abscessus, siue suppurantes affectus tardius dissecti, & vulnera perperam curata. Pus namque longo nimis spatio in suppurato abscessu, aut in profundo vulnere, quod non rite expurgatur, retẽtum ac delitescens, malignitatem, & veluti acrem atque erodentem quandam naturam acquirit: & tandem cuniculos molitur, qui difficile admodum carne impleri, ac glutinari queant. Ad laborantem namque particulam, quæ iam imbecillitatem contraxit, vndique ex circumiacentibus ac vicinis partibus, imo vero & ab vniuerso corpore, superuacanei humores confluunt, atque ita ægre sanabile redditur vlcus. Differentiæ cuniculorum deprehenduntur specillis, siue conis argenteis, vel plumbeis, aut alia consimili materia factis, in ipsos cuniculos leuiter & blande immissis. Item minutis quibusdam atque exilibus radicibus, & cereis candelis, necnon & coloratis quibusdam iniectionibus. Dolor vero materiæ, quæ ab ipsis finibus egreditur, qualitatem eius manifeste mõstrat. Si enim tenuis fuerit, & loturæ carnis persimilis appareat, calidam esse haud temere eam iudicabit. At si candida visitur & serosa haud dubie frigida erit. Sed & puris bonitas & paucitas, doloris quoque ac tumoris, qui prius aderant priuatio, sinum carne impleri & glutinari demonstrant. Si vero contraria his adfuerint, glutinationem nequaquam adhuc nobis fieri indicant. Ceterum siue magnus, siue paruus, aut breuis, vel altus, aut iuxta superficiem consistens, simplex, vel duplex, triplexue fuerit sinus, eadem semper est eorum curandi ratio. Ac si vel sursum, vel deorsum, vel ad latus, vel intro ad ossa tendit, curationem variat. Quum enim sursum tendit, facile per eius os saniosa colluuies, atque ipsum pus effluit, adeuq; non multum negotii Med. co in sanando facesset. Quum vero deorsum vergit, intus retentum pus, aut sanies, contiguas partes erodit. Quare nisi facto ex aduerso emissario, nihil omnino profeceris, siue carnem generare, siue glutinare velis. Quum autem ad latus declinat, aut sursum vergit, aut intro fertur: sed ita locari laborans pars potest, vt libere saniesaur pus e sinu effluere possit: incisione ex aduerso facta opus non est. Quum vero sinus deorsum vergit, aut ad latus declinat, vel intro fertur, vt situm laboranti parte commodum dare non licet, quo sanies atq; pus libere effluar, nihil promouebis, vt dictum est, nisi prius collectioni purulẽtæ effluxum molitus fueris. Porro saniosæ & purulentæ illi colluuiei, bifariam effluxum moliri poteris: nempe vel facto tantum in imo sinus vulnere, vel tota cauitate dissecta. In imo, seu radice sinus fit sectio, si vlcus magnum fuerit, & locus totus sine periculo secari non potest. Præstiterit autem semper, si nihil obstiterit, totam ipsius sinus cauitatem dissecare, quam ex aduerso plagam facere. Ita enim facilius, ac citius multo ad sanitatem vlcus perducetur. Tota igitur cauitate dissecta, ellychniis & pannorum laciniis in linamenta formatis, congruisque medicamentis sic expurgandus atque resiccandus sinus erit, vt tandem caro regignatur, cauitas impleatur, & ad perfectam sanationem, modo quo *lib. 6. cap. 4. de cauo vulnere docuimus*, perducatur. Ceterum priusquam ex aduersa parte diuisio fiat, purulenta colluuies sinenda est magna satis copia in fundo ipsius sinus colli- B C D E F

κόλπος. Sinus.

Differentia.

Caussæ.

Signa.

Curatio.

gi, quo

A gi, quo sinus parietes magis attenuentur: atque ita melius specillum, supra quod sectio fieri debet, in cauitatem demittatur, sinu scilicet ex puris copia distento, & ampliore facto. Specillum autem ipsum, quod sic in sinum immittitur laeue, hoc est, minime asperum esse debet, ac vnctuoso aliquo, vt citra dolorem immitti possit, illitum. Adhaec parte posteriore perforatum esse decet in modum acus, vt in eo imponi possit ceto aliquis, *vt vocant*, ex canabinis stupis, aut aliqua gracili fascia, aut certe funiculo quopiam molli, vt canabino, factus. Incisione autem facta, dolor qui per eam excitatus est, sedandus erit: & impetus profluentis sanguinis, oui candido, atque aliis id genus supprimendae sanguinis profusioni dicatis auxiliis compescendus. Post haec autem cento alius, quando opus erit, detergente aliquo medicamento imbutus, indendus erit: atq; vt id commo-
B dius fiat, alteri, qui sinum adhuc occupat, aut assuetur, aut alligabitur. Poterunt & ellychnia seu linamenta mundificatiuo aliquo imbuta in sinum ipsum imponi, superq; atque in ambitu adhibenda sunt, quae mox infra dicemus. Porro si neq; in imo sinuosi vlceris plaga cōmode fieri possit, neq; cauitas tota dissecari, sinus totus eluendus erit collutionibus, primum quidem detersoriis, si inhaerens pus, vel saniem subesse suspicaris. Deinde carnem generantibus, postea vero ad glutinans medicamentum transeundum erit. Proinde Galenus *libro 2. ad Glauconem cap. 14.* sinum ipsum nunc melicrato, hoc est, mulsa sola, nunc quidem puro vino, nunc vero mulso eluendum esse monet. Ad detergendum itaque, expurgandumque sinui inhaerens pus, mulsa praeferenda est. Praesertim in sinu cuius os deorsum spectat, per quod pus & sanies libere effluant. Huius namque
C sinus profunditatem totam, ad glutinationem aptam, *Galeno ibidem attestante*, sola reddere potest iniecta mulsa. Ad purgandum vero simul & roborandum, vbi scilicet aliqua adhuc leuis cuiusdam sordis derelictae suspicio est, vel ipso etiam Aetio auctore, mulsum deligimus. At vbi carnem iam in sinu mediocriter regenitam omnino puram esse coniecerimus, & glutinationem quaerimus, vino puro subadstringente sinum ipsum eluemus. Vinum enim eiusmodi, quod medium est inter dulce & adstringens, leuiter glutinat. Si autem cruentus foetidusque sit humor, qui e sinu excernitur, oxymeli ceteris praestat. Alii sinum, praesertim maligniorem & vehementer sordidum, detergent ac eluunt aut lixiuio, aut marina aqua, aut etiam aluminosa, quae in hoc affectu praestantissima est. Haec enim praeterquam, quod potenter sordes abluit, a parte quoque laboran-
D te fluxionem arcet, ac repellit. Alii vnguentum Aegyptiacum cum aqua & melle liquatum, in sinum eiusmodi detersionis & corrigendae malignitatis gratia immitti iubent. Galenus quoque vbi sinus ipse, aut situs, aut alterius cuiusuis occasione sordidior aut humidior est, medicamenta, quae valentius, quam mulsa desiccent, & detergant, admouenda esse suadet: quale est *medicamentum ex combusta charta compositum*, quod ad hunc modum temperatur. *Squamae, gallae, myrrhae, singulorum pondo drachmas octo. Sandarachae, arsenici, elaterii, singulorum pondo drachmas quatuor. Thuris, pondo drachmas tres. Chalcanthi, tantundem. Chartae, quantum satis est ad inducendum colorem.* Debet autem exigua eiusmodi medicamenti portio largo rosaceo misceri, quo & eius vehementia remittatur, & per angustum foramen in profunditatem sinus per fistulam aut aeneam aut corneam, recto Medicamenti ex combusta charta cō positio.
E ductus foratam possit inijci. Iniecto autem medicamento, vlceris os linamento concerpto claudendum est, ne id refluat. Nisi enim diutius maneat, exsiccare non poterit. Ceterum si vlcus sinuosum calidam intemperiem sibi adiunctam habuerit, non alienum fuerit ipsum abluere aqua mulsa recenti, in qua lenticula, hordeum, rosae, & balaustium incocta fuerint. Si vero frigidam sibi adiunctam intemperiem habuerit, mulsa in qua marrubium, absynthium, pimpinella vocata, & myrrha incocta sint, eluendum est. Porro vbi sic ab omni sorde puros sinus effecerimus, carne replentibus medicamentis, si caui saltem fuerint, deinde glutinantibus, & tandem cicatricem inducentibus, similiter reliquis vlceribus, vtendum erit. Quae autem carnem generent, glutinent, & cicatricem inducant medicamenta, copiose admodum *libro 3. Therapeutica methodi, cap. 2. & 4.*
F docet Galenus. Ergo si cauus sinus carnem requirat, primum medicamenti, quod ex charta combusta constat, aridi paululum cum multo rosaceo inseri conuenit. Deinde Si cauus sinus carnem requirat.
capto linamento os obturari. Inde emplastrum Isis, aut Machaerionis, aut simile quoddam vna cum rosaceo cerato liquidiore solutum inijcitur. Vbi mediocriter carne repletus est sinus aliquod ex glutinantibus medicamentis, non vehementer siccantibus,

adhibendum est, quod crescentem tenellam carnem blande & sine morsu cogat, non aliter ac recens ac si cruentum vulnus curaretur. Curatur autem hoc mollibus, blandis, minimeque dolorem excitantibus medicamentis: qualia sunt *enhæma* vocata Græcis, quorum facultas est coniungere, & diuisas partes glutinare, vt in pristinam vnitatem particula reducatur. Horum autem multa sunt, quæ loco citato Galenus commemorat. Ceterum sequens medicamentum, quod in frequenti apud chirurgos vsu est, miram in glutinandis vlceribus vim habet. Accipit *decocti hordei, libram vnam. Mellis rosacei, vncias tres. Sarcocollæ, drachmas duas. Myrrhæ, thuris singul. drach. vnam. Vini odoriferi, vncias sex. Coquantur omnia simul vsque ad tertias.* Quibus adiici potest aliquando aliquid aloes. A

Enhæma medicamenta. Medicamentum glutinās.

Ceterum post glutinantis medicamenti impositionem, sola spongia noua ex mulso, iuxta Galeni consilium circumponenda est, quam fieri potest mollissima. Eius autem deligatura a sinus fundo incipiat, & eius ore finiat. Fasciarum vero spiræ siue circumflexus, sinus profundum sine dolore arctent, ac paulatim vsque ad os eius elaxentur: eidemque indatur medicamentum molle, circumducto forinsecus emplastro ad os ipsius sinus forficibus discisso, vt sanies effluere possit. Effluet autem e sinu sanies, supposito aliquo alio paruo emplastro ad solutionem vsque: quam tertio quoque die faciens, hoc ipsum tanquam operculum circumpositum aufetes, relicto eo quod totum ambit sinum medicamento. Tertio autem quoque die, aut certe citius aut tardius, prout res efflagitabit, demenda spongia est, ac paruum quod superpositum erat emplastrum, vt si qua humoris colluuies in ore sinus collecta fit, vacuetur: exploremusque, an altæ sinus partes coaluerint, an minime, quod ex manante sanie deprehendetur, si scilicet ea vel multa, vel pauca, cocta vel cruda sit. Proinde altas ipsius partes coaluisse demonstrat pus coctum ac paucum, præsertim si neque in ipso sinu dolor sentiatur, nec tumor appareat, sed locus totus æquabilis sit, siccus ac doloris expers. Quumque spongiam rursus imposueris, rursusque ad alligaueris, postero vel tertio die, vt dictum est, soluito semper linteolum sinus ori admotum permutans, quod eodem emplastro illitum totum os ambitu cingat. Neque vero omnino appressum esse debet, sed ita vt per id tota sanies vacuari possit. Itaque quum secundo vel tertio quoque die, vt comprehensum est, spongia, vel paruum emplastrum eximitur, considerandum multane an pauca, cruda an cocta materia ad os vlceris affluxerit. Deinde expers ne sit, an particeps doloris locus laborans: & an tumor remanserit, aut diminutus sit. Altas enim sinus partes coisse, *vt dictum est*, testatur pus coctum ac paucum, præcipue si dolor & tumor non adsint. Contra multum & crudum, & fœtore, ac loci humiditate, dolore & tumore, nondum coaluisse significant. Neque vero, si primo vel secundo die tenuis quædam sanies ex sinu manet, de glutinatione omnino desperandum est. Sæpe enim vis medicamenti laboranti particulæ admoti, ex ipsa cute & subiecta carne tenuem humiditatem vehementer exprimit, quoties eius qui curatur corpus ita affectum est; siue ex natiua intemperie, siue mala victus ratione. Hac humiditate expressa, loca mediocriter siccata glutinantur. Quod si tertio, aut quarto ab initio die sanies cruda in ore apparuerit, scito sinum non esse glutinatum. Quare laboranti loco medicamentum quod vehementer quidem exsiccet, sed nec mordeat, nec cutem contrahat, circumponendum est. Cuiusmodi est medicamentum Galeni, quod a fuluo colore cirrhum dicitur, ex concoctis metallicis, oleo ricinino, & aceto sine ceta confectum. Cuius compositionem & vsum *lib. 2. de compos. medic. generalium Galenus docet.* Exsiccat enim vehementer, idq; sine morsu. Atq; hanc curandi rationem sinuosi vlceris Galen. *lib. 2. ad Glauc. copiosius docet.* Guido a Cauliaco iubet post glutinantis medicamenti impositionem, emplastra desuper esse imponenda, & pannos aliquo quod habeat, vt verbo illius vtar, rectificare illa, illitos. Cuiusmodi sunt, emplastrum quod a palma Græcis *φοινίκινον* appellatur. Item emplastrum nigrum vel flauum cum gallis, & mel coctum cum puluere thuris, myrrhæ, & aloes: vel quædam horum, vel omnia simul: & vinum adstringens crassum. Postea ligare præcipit. Paucis vero interiectis specillum imponendum esse canulatum, sic enim loquitur, aut duplicatum, vt pus continuo effluere queat: & spongiam super orificium esse ponendam docet, vt pus sugendo extrahatur. Spongia namq; ideo circumdatur & alligatur, vt exsiccet, manansq; e sinu pus excipiat, alioqui partem erosurũ, aut pruritum excitaturum. Imbuta autem mulso spongia sit, vt detergeat: mollis, ne asperitate læ- dat:

B C D E F

Modus deligandi sinus post glutinatorii medicamenti impositionem.

Cirrhum medicamentum.

Spongia qualis esse debeat.

A dat: noua vero, vt aqua marina adhuc imbuta laborantem partem desiccet. Ceterum [Spongia qualis esse debeat.]
quum sinus non sit nisi cauum vlcus, ordo curationis postulat, vt a cauitatis impletione
ordiamur. Ideo omnia, quæ *lib. 6. de caui vlceris curatione* dicta sunt, hic etiam conside-
randa veniunt.

De Fistula. Cap. XIV.

Fistula, siue *fistulosum* vlcus, a sinu seu cuniculoso vlcere nihil differt, nisi quod anfra- [Fistula quid.]
ctuosos ac sinuosos meatus, callosos & duros habet. Est itaque fistula, quam Græci
σύριγγα nominant, arctus oblongusque, & callosus sinus, aliquatenus indolens, qui ma-
gna parte ex abscessibus parum dextre curatis oritur. Quum enim quis sinum ex absces- [Caussa.]
su exortum statim curet, callo obducitur, durusque temporis progressu fit, nec conglu-
B tinare ipsum cum sibi subiectis est possibile. Atque sunt fistularum multiplices diffe- [Differentiæ.]
rentiæ, quas omnes Celsus *libro 5. cap. 28.* recenset. Fistularum autem dignotiones hæ [Signa.]
sunt. Simplicesne sint, an in plures partes diducantur, cognoscitur ex modo puris. Cu-
ius si plus fertur, quam quod simplici spatio conuenit, plures sinus callosos esse manife-
stum est. Quumque fere iuxta sit caro & neruus, & aliqua neruosa: quales fere tunicæ,
membranæque sunt: genus quoque puris docebit: num plures sinus intus diuersa cor-
poris genera perroserint. Siquidem ex carne pus læue, album, copiosius fertur. At ex
neruoso loco, coloris quidem eiusdem, sed tenuius & minus. Ex neruo pingue, & oleo
non dissimile. Sed & ex aliis notis, quam ex pure, deprehenditur nerui fistula, nempe
dolore: stuporis enim punctionisque sensum incutit. Deinde motus qui ab eo neruo
C perfici solet, deterior apparebit. Sed in specilli attractu molestus acutusque sensus red-
ditus rem manifestissime indicabit. Porro si locum erodente fistula, vena suberit, pluri-
mus, & is crassus sanguis effunditur. Sin arteria aperiatur, tenuis & flauus cum multo
spiritu, stridoreque exibit. Ante omnia autem demitti specillum in fistulam conuenit,
vt quo tendat, & quam alte perueniat, scire possimus. Simul etiam protinus, humida, an
siccior sit, quod extracto specillo patet. Si vero os in vicino est, id quod disci potest sic,
iam necne eo fistula penetrauit quatenus nocuerit. Nam si molle est, quod vltimo spe-
cillo contingitur, intra carnem adhuc vitium est. Si vero magis id renititur, ad os ven-
tum est. Ibi deinde si labitur per specillum, nondum caries est: si non labitur, sed æquali in-
nititur, caries quidem, verum adhuc leuis est. Si inæquale quoque & asperum subest, ve-
D hementius os exesum est. At cartilago vbi subhæsit, ipsa sedes docet, peruentumque es-
se ad eam ex renixu patet. Ceterum si obliquæ fuerint fistulæ flexumque aliquem, vel
plures habuerint, vt specilli apex progredi nequeat, virgulam, vel ex nigro, vel albo
plumbo conflabimus, aut ceream potius candelam assumemus, qua iter pertentemus.
Quum enim flexilis admodum sit, ad fistulæ figuram accommodabitur. Porro fistulæ [Curatio.]
si altius penetrant, vt ad vltimas demitti collytium non possit, si tortuosæ atque anfra-
ctuosæ sunt, si multiplices, maius in manu quam medicamentis præsidium est: minusque
operæ est, si sub cute transuersæ feruntur, quam si rectæ intro tendunt. Expedita quoque
curatio est in fistula simplici, recenti, intra carnem: adiuuatque ipsum corpus, si iuueni-
le, si firmum est, inimica, contraria his sunt. Itemque si fistula os, vel cartilaginem, vel ner-
E uum, vel musculos læsit, si articulum occupauit, si vel ad vesicam, vel ad pulmones, vel ad
vuluam, vel ad grandes venas, arteriasue, vel ad inania, vt guttur, stomachum, thoracem,
penetrauit. Ad intestina quoque eam tendere semper periculosum, sæpe pestiferum est.
Quibus multum mali accedit, si corpus vel ægrum, vel senile, vel mali habitus est. Ægre
etiam consanescit in ano fistula, quæ orificio caret: tum quæ delitescit, & in os termina-
tur, multifariamque fissa est. In curandis autem fistulis in primis genus victus conue-
niens, & quod substantia & qualitate caussis, quæ fistulæ glutinationem, impediunt, ad-
uersatur, summe est necessarium. Deinde vt corpus vniuersum a superuacaneis & no-
xiis humoribus, illis tamen prius, si ita res exigat, expulsioni paratis, idoneo medica-
mento purgante vacuetur. Mox potionibus roborandis & desiccandis interioribus
F partibus accommodis, fistula ad glutinationem præparetur. Tametsi vero multæ ad
hoc institutum vtiles a variis auctoribus descriptæ sint, duæ tamen præcipuæ, quæ in fre-
quenti vsu, & felici successu sunt, a recentioribus Medicis inuentæ sunt. Prior accipit
eupatorii, agrimoniam vulgus Medicorum vocat, partes tres. Plantaginis partes duas. Foliorum [Potiones fistulis idoneæ.]
oliuæ, partem vnam. Scindantur minutim, & contundantur, postea in vino albo coquan-

tur, & fiat colatura, de qua singulis diebus sub aurotam cyathus vnus exhibeatur. Altera, habet *filicis maris, partes tres. Gentianæ, partes duas. Centaurii minoris, partem vnam.* Coquantur in vino albo, & fiat potio, quæ vt prior administretur. Optimum autem fuerit, si in prædictis decoctionib. nonnihil ligni Guaiaci aliquot horis maceretur, postea moderato igne leuiter decoquatur, & ex colatura, quantum Medico satis esse videbitur, ægrotanti mane bibendum offeratur. A

Localia. Quod vero ad localia medicamenta attinet, primum quidem fistulæ orificium, si non satis hiet, & nimis strictum fuerit, imo vero & sinus ipse fistularis vsque ad fines eius, si fieri commode possit, dilatari debet. Ergo si nec aduri ferro, nec incidi commode possit fistula, & eius os, aut sinus totus, siue vnus ac simplex, siue multiplex fuerit, non satis late pateat, immisso collyrio aliquo, seu specillo ampliari ac dilatari debebit. Materia autem ad conficienda collyria, dilatandis fistulis idonea, sunt radices *gentianæ, aristolochiæ, bryoniæ, & dracontii maioris, aut ari.* Sed inprimis B huic negotio accommoda sunt frusta spongiæ contorta, & valide compressa. Ex iis igitur fiant collyria, siue penicilli, altera quidem parte tenuia altera, paulo crassiora. Atque ea parte, qua tenuia sunt, demitti oportet in fistulam, sed filo semper appenso, vt tutius, si altius descenderint, & promtius, si nimis hæreant, extrahi possint. Demittantur autem horis duodecim, aut certe longius aut breuius, donec scilicet satis dehiscat fistula.

Trifariã fistula destruitur. Ceterum orificio fistulæ atque eius sinu sufficienter dilatatis secundo loco ipsius destructio prorsus molienda est. Id autẽ trifariam fieri consueuit.

Callos exterentia. Primum medicamentis acrioribus & callum exterentibus. Callos autem, *Galeno, Paulo, Aetio, & Celso testibus*, elidunt atque exscindunt, radix *sphondilii*, officinæ Germaniæ nostræ *Brancam vrsinam* vocant, circumrasa, & fistulis imposita. Item *veratrum nigrum*, duobus tribusue diebus insertum idem præstat. Adhæc *amurca cocta, & in collutionem adhibita.* Ad idem *elaterium terebinthina exceptum* in collyrio cogito, imponitoque. Vel *laserpitii radicis succum* infundito. Id quod sequitur, etiam, *Paulo attestante*, exterit. Habet *æruginis, drach. duodecim. Ammoniaci, drach. duas.* Excepta aceto in longum inducuntur, & fiunt *penicilla.* C

Pastilli asphodelorum. In communi vsu apud recentiores chirurgos sunt penicilla siue collyria ex pastillis asphodelorum, quorum descriptio ex antidotariis vocatis petenda est. Item ex *calce & sapone.* Adhæc quæ arsenico illinuntur penicilla, neminem vnquam fefellerunt. Si vero fistulæ multos, & valde confractuosos altosque cuniculos habent, ita vt in eos collyria eiusmodi, prout res exigit, indi non possint, eadem ex aceto aut liquore aliquo ad rem accommodo, per auricularium clysterem intro infundenda sunt, vt scilicet per omnes multiplicis ipsius fistulæ anfractus perferantur. Mirifice vero in antiquis fistulis, & admodum callosis, sequens iniectio prodest, quæ accipit: *Vnguenti AEgyptiaci, semunciam. Mercurii sublimati, drachmam dimidiam. Lixiuii, vncias quatuor. Aquæ, rosarum, vncias duas. Arsenici, scrupul. vnum. Liquoris stillaticii plantaginis, vncias quatuor.* Bulliant vsque ad tertias. Iniecto medicamento fistulosi vlceris os linamento concepto, aut quouis alio claudendum est, ne refluat. Nisi enim aliquamdiu maneat, nullum effectum effatu dignum præstare poterit. D Si autem duplices, aut multiplices eiusmodi fistulæ sint, sic tamen vt breues, intraque carnem sint, eadem etiam medicamenta, quæ callos elidunt, arida in calamum scriptorium coniicienda sunt: isque ori fistulæ aptandus est, inspirandumque, vt ea medicamenta intus compellantur. Aut eadem ex vino liquanda. E

Si fistula longior & transuersa fit. Si vero longior & transuersa fistula est, demisso specillo contra principium huius incidi commodissimum est, & collyrium vtrumque demitti. Aqua fortis chymistarum, saltem prima, in eiusmodi tortuosis, atque labyrinthi modo flexuosis fistulis, mirifice prodest. Alter abolendi fistulas modus est, qui primum per incisionem totius cauitatis fit, deinde per adustionem, quæ vel caustico medicamento vel ferro candenti & ignito inducitur. Ceterum, quæ in magnas arterias, vel neruos, vel tendines notatu dignos, aut membranam costas succingentẽ, aut aliquam principalem particulam deueniunt, vel nequaquam, *vt in superioribus etiam libris monuimus*: vel certe cũ multa artificiosaq; diligentia, ac prudẽtia attingendæ sunt. F Reliquis vero hunc in modũ manũ admoliemur. Primũ quidem tentabimus, an rectæ sint vel obliquæ, demisso intro specillo, vel cerea candela. In quibus autem duæ pluresue oræ habentur, quæ specillo aut cõsimili instrumento tentari minime possunt, ita notantur. Clystere in sinũ per vnum os liquorem compellimus, exq; transi-

A tu eius reliqua ota facile deprehendimus, vnane, quæ multas oras habet, an multæ sint fistulæ. His ita exploratis, si in summo fuerit sinus, atque is angustus, specillo demisso explicandus est, supraque id accommodata figura, scalpello incidendus. Idem faciendum, si plures se quasi ramuli ostendunt. Vbi ad fines fistulæ ventum est, diuisio vlceri imponenda sunt specilla, oui candido liquore imbuta, quæ labra solutæ continuitatis distendant, & inuicem coire non sinant. Postera die locus adurendus erit, vel ferro candente, vel caustico, seu adurente aliquo medicamento, nempe vel puluere asphodeli, vel arsenico, vel consimili alio, quod facultatis sit vrentis. Alii *hydrargyrum*, id est, *argentum viuum sublimatum* admouent, quo efficitur, vt nihil corruptum, nihil callosum, nihil denique, quod præter naturam sit, in vlcere remaneat, quod non omnino de-

Argentū viuū sublimatum.

B siccetur, elidatur, & absumatur. At si non summa occupauerint fistulæ, & sub cute non transuersæ ferantur, sed rectæ intro tendant, vbi quam profundissime potest, & quatenus licet, incisus fuerit sinus, orbiculatim totum callum, modo qui nuper dictus est, si fieri possit, auferemus. Quod si aliquid ex eo relictum fuerit, adurente id medicamento absumemus. Si autem multum sit, quod ex callo remansit, nec medicamento cedat, candentibus ferramentis adurendum est. Superponenda vero sunt, atque in circuitu semper admouenda, quæ refrigerent, & reprimant. Nam fere, quæ circa fistulam sunt, *Celso teste*, aliquid habent phlegmonis. Signum autem quo dignoscimus medicamentum acre atque adurens suum affectum, quod satis est, induxisse, est vlceris elatio sine tumefactio, ac trium dierum mora, vt communis vsus habet. Adusta itaque, & vt opor-

Si fistulæ sub cute intro tendant.

C ret resiccata fistula, mitigatorio aliquo medicamento primis diebus vtendum, vt oleo cum oui luteo mixto. Deinde ea, quæ crustas ferro ignito, aut adurente medicamento inductas resoluunt ac deiiciunt, admouenda: cuiusmodi est butyrum, aut aliquod aliud simile pingue ac vnctuosum. A quorum vsu non prius desistito, quam crustæ deciderint, & in pus conuersæ fuerint. Mortificatæ autem fistulæ euidens argumentum est, quum pus quod ante multum & crudum apparuerat, nunc paucum & coctum visitur. *Tertius* modus abolendi fistulas est, qui fit per incisionem citra vstionem, cum calli euulsione. Facta itaque, vt ante proditum est, incisione vsq; ad fines, seu fundum ipsius fistulæ, callus totus vel vnguibus, vel acie scalpri, vel rasorio cultro, id est, nouacula detrahi debet, ita vt locus, seu sinus ipse purus, & ab omni sorde mundus appareat, quod

Mortificatæ fistulæ signū.

D viuæ ac probæ carnis præsentia deprehenditur. Et hæc vera est fistulæ curatio, quam statim, si nihil obstiterit, aggredi debemus, quoties fistula nobis sananda, & abolenda proponitur. Ceterum dilatata fistula, atque in totum abolita, detergentibus si quæ sordes adhuc supersit, & carnem generantibus medicamentis vtendum. Ergo callo fistulæ eliso atque absumto, si sordes aliqua subsit, mulso, vel aqua in qua eruum coctum sit, sic vt huic quoque mellis paulum adiiciatur, locum abluito, vel sequenti medicamento repurgandis fistulis, post remotum callum longe accommodatissimo vtendum, quod habet: *Terebinthina in aqua vita, vt vocant, abluta, vncias tres. Succi apii succi cynoglossi, singulorum drachmas sex. Mellis rosacei colati, sesquiunciam. Aristolochia rotunda, drachmas duas. Farina lupinorum, semunciam.* Coquantur succi & terebinthina cum melle rosaceo,

Vera fistulæ curatio.

Medicamentum fistulas repurgans & detergens.

E vsque ad medietatis succorum consumtionem, deinde reliqua commisceantur. Si prædicto medicamento abstersorio *myrrha, sarcocolla, radicis arida peucedani, & iridis*, singulorum momentum adiecetis, optimum sarcoticum carnemue generans medicamentum effeceris, modo ex eo linamentum aut penicillus illinatur. Aliud, Aetii *libro. 14.* experimento comprobatum, callum exterens, & carnem generans. *Radicum liliorum crematarum cinere* fistulam repleto, & callus excidet: quo ablato, *Elxinam* cissampeloso maiorem herbam sumto a tundinibus se implicantem, flore candido, foliis hortensi smilacam similibus: quam refacta, vsta, & trita, fistulam repleto, & caro in ea procreabitur. Sequens quoque medicamentum fistulam agglutinat, insigniter desiccat, & laboranti parti robur addit. Accipit *aqua vita, vncias duas. Vini Chii, maluaticum vocant, unciam v-*

Elxinæ cissampelomena quam nos volubilē maiorem vocamus.

F *nam. Mellis rosacei, drachmas decem. Myrrha, radicis peucedani trita, vtriusque drachmas duas. Sarcocolla aloes hepatica, vtriusque drachmam vnam & semissam.* Misceantur, deinde bulliant omnia ad ignem moderatum vnico feruore, & per oricularium clysterem, quam syringam vocant in fistulam iniiciatur. Plura remedia alia apud Aetium, & alios reperies auctores.

De cancro exulcerato. Cap. XV. A

Caussæ. Signa. Cancrorum, qui citra exulcerationem fatigant, curationem *lib. 5.* tradidimus. Nunc itaq; de iis tantum, qui exulcerati sunt, differemus. Caussas a quib. cancri excitantur, ibidem etiam exposuimus. In cancro autē exulcerato, vt de signis aliquid dicamus, præter *dolorem, duritiem, tumoremque*, vlcera erosa, ac inæqualia conspiciuntur, plurima ex parte sordida, labris prætumidis, aspectu horrenda, & concreta humorum colluuie nigrata. **Curatio.** Quod si itaq; eiusmodi affectus manus operam desiderat, a vacuatione humoris melancholici curatio auspicanda est. Deinde *totum carcinoma*, si locus patiatur, prorsus rescindendum, sic vt nulla supersit radix: sinendumque vt sanguis effluat, nec statim is inhibendus. Immo pressis vicinis partibus, crassus ac melancholicus sanguis exprimendus. Postea aliis vlceribus similiter curandus, vt *libr. 14. Ther. method. cap. 9. copiosius Galenus* docet. B Sunt qui exciso carcinomate, & crassiore sanguine ex circumstantibus partibus expresso, ferramentis igni flagrantibus locum adurunt. Alii vero a sectione & vstione, quæ fit ignito ferramento abstinentes, corrosione valida ex adurentibus medicamentis facta vitium hoc totum exstirpant & destruunt. Porro medicamenta eiusmodi si quando adhibenda sunt, valentis admodum facultatis esse debent. Tanta n. est huius viri malignitas, vt mitiora plane contemnat remedia. Inter cetera vero præstantissimum ac tutissimum in hoc malo auxilium Guidoni prædicatur, arsenicū sublimatum. Ceterum magna locorū circumstantium, interim dū admouetur, cura semper habēda est, nescil. ea ipsa phlegmone, atq; humorum cōfluxu, occupentur. Quod incommodū facile euitabis, si partes illas vicinas & carcinoma cingentes, bolo armenio illeueris. Sed C tñ iusta quantitate adhibēdum arsenicum. Vbi autem effectū, quē desideras præstiterit, quod ex loci inflatione siue tumore, & mora triduana deprehendes, dolor mitigandus erit, & crustæ casus, modo quo supra docuimus, procurandus. Cancro vero sic penitus exstincto, ac radicitus exstirpato, vlcus ipsum quod remansit, similiter aliis cauis vlceribus curabis. Carcinoma autem prorsus exstinctum agnosces, si proba & sana caro apparuerit, si & nulla virulenta proluuies se in parte laborante ostenderit, nullaque amplius graueolentia eorum, qui proxime astant nares offenderit. Ceterum soli illi cancri vlcerati curationem, quæ vstione vel sectione fit admittūt, qui in summa corporis parte hærent, quiq; adeo laborantes fatigant & molestant, vt ipsi vltro chirurgi manum efflagitent: & simul in talibus consistunt partibus, quas resecare & exurere vna cum radicibus D possis. **Qui eam cancri vlcerati vstionem aut sectionem desiderent.** Proinde si in penitioribus corporis partibus constituti sunt cancri exulcerati, aut in talibus quidem, quas nec adurere, nec exscindere vna cum radicibus possis consistūt, vel si loca principibus membris vicina occupēt, vel laborans ob vitium imbecillitatem tale curationis genus sustinere non possit: aut forsan, quia nimis timidus sit & pusillanimis, extrema hæc remedia subire nolit: adhæc si ex hac curādi ratione deterius aliquod malum sequeretur: breuiter, si periculum ex sectione aut vstione timetur, nec curari aliter malum possit, satis fecerimus, si hunc augeri prohibeamus, proba in primis victus ratione, & commodis vacuationibus, solisque lenibus & quasi adblandientibus medicamentis vtentes. A vehementibus vero & acribus, quibus vitium hoc veluti crabro irritatur & excandescit, prorsus abstinentes. **Victus ratio.** Ergo imperanda ægris talis victus ratio est, E quæ tenuis sit, bonumque & minime melancholicum succum generet. Quod si obiecoris caliditatem & siccitatem excedentem prohiberi non possit, quin crassus & melancholicus in corpore sanguis procreetur, cibis refrigerantibus & humectantibus erit vtendum, quibus iecoris intemperies paulatim emendetur. Conueniunt itaque tum ptisanæ cremor, *Galeno libro 2. ad Glauconem teste*, lactisque serum vinum, paucissimum & aquosum, pisces saxatiles, atque omnis generis aues, præterquam palustres. Ex oleribus malua, atriplex, bleta, cucurbita, & id genus alia. **Vacuatio.** Acrium esus, & repletio omnis vitanda. Sed & crassior ille, qui in venis colligitur succus ex interuallo vacuandus erit, interdum purgante medicamento: interdum, nisi quid prohibeat, venæ sectione. In mulieribus quoque, siquidem liceat per ætatem, menses euocandi: atque etiam in viris hæ- F morrhoides proritandæ, si modo eas pati consueuerint. **Localia.** Loco autem laboranti imponenda remedia sunt, quæ dolorem leniunt, & ita ipsum firmare possunt, vt nihil redundantiæ humorum amplius excipiat: quæ item refrigerent & exsiccent, minime vero, mordeant aut irritent. Cuiusmodi sunt *solani succus, vel liquor eius stillatitius* cum succi

copia

A succi copia non est: plumbum vstum & elotum, vnguentum album, vnguentum ex lythargyro & plumbo vsto: item medicamentum, quod *ex pompholyge, vel chalcite constat, aut aliis id genus metallicis vstis & elotis.* Aquæ etiam, vt vocant, camphoratæ, similiter & succi in plumbeo mortario ducti, huic vitio efficacissime admouentur. Laminæ quoq; plumbeæ maximo & pene incredibili vsu cancris ipsis exulceratis superinduceuntur. Modus autem vsus succi solani talis esto. Solani succo linteum molle duplicatũ imbuito, & laboranti loco imponito. Extrinsecus lanam molliusculam eodem succo madentem linteo circumdato: atque hæc ne siccescant, eo succo subinde irrigato. Hoc remedium loco dolenti inductum, sine dolore ac molestia, *Paulo attestante*, exulceratis cancris subuenit. Valet & hoc vnguentum ad vlceratos cancros, quod habet *lithargyrum &* B *cerusam in plumbea pila cum oleo rosaceo tantisper contrita, dum plumbi colorem, quod ex iis fit acquisiuerit.* Aliud quod magnopere probatur. Recipit *plumbi vsti & eloti, pompholygis, thuris, singulorum vnciam dimidiam. Absinthii, vnciam vnam. Olei rosacei, libram dimidiam. Ceræ, vnciam vnam & dimidiam. Succi solani, quod sufficit, ad vnguenti crassitudinem.* Insigniter etiam leniunt, solantur que plurimum in ipsis exacerbationibus, & cruciatus tempore, aut *malua althæa, in mulso subacta, liquefactaue, & rosacei paululo leuigata, instarque cataplasmatis illita.* Cataplasma denique ex ficubus aridis, *meliloto, thure, napo*, diligenter cum oleo contusis.

Modus vsus succi solani.

Vnguentũ.

C LEONHARTI FVCHSII DE MEDENDIS FRACTVRIS ET LVXATIONIBVS, LIB. OCTAVVS.

De fracturis in vniuersum. CAP. I.

QVandoquidem duobus libris præcedentibus de soluta continuitate, quæ carnosis & mollioribus corporis partibus accidit, abunde satis diximus, ordinis ratio iam postulat, vt de ea, quæ in durioribus, adeoq; ossibus euenit, hoc est, de fractura & luxatione disseramus. Ac primum quidẽ de fractura agemus. Est autẽ fractura Gal. *lib. 6. Ther. meth. c. 5.* attestante, omnis D vnitionis, siue continuitatis, quæ in osse fit, solutio, Græcisque proprio nomine κάταγμα dicitur. Recentiores tamen chirurgi *fracturam* vocare consueuerunt, solam eam ossis diuisionem, quæ sine incisione a violentia quadam, vt ruptura extrinsecus accidente, aut re quæ contundit, fieri solet. Vulnus vero ossis appellãt, præcisionem ense, aut quopiam alio simili in profundum penetrante factam. Nos Gal. secuti, vtramq; diuisionem fracturæ appellatione complectimur. Ceterum primariæ fracturarum duæ sunt differentiæ, aliæ namq; simplices, aliæ vero compositæ. Ex simplicib. quidem aliæ sunt, quæ fracti ossis partes iam prorsus separarunt, easq; Græci καυληδὸν, id est, caulium fractorum specie, *Gal. vbi supra teste*, factas dicunt. Hæ etiam a iunioribus ῥαφανηδὸν & σικυηδὸν, hoc est, *raphani & cucumerum similitudine facta* appellantur. Patet vero eiusmodi diuisionem per E transuersum esse factam. Aliæ vero per longitudinem fiunt. In iis quidem non omnino separantur a se partes, sic affecti ossis, sed veluti per rectitudinem finduntur. Hoc genus Græci σχιδακηδὸν, id est, *assulatim, seu asseris modo*, fieri dicunt. Præter has sunt, quæ a iunioribus Græcis εἰς ὄνυχα, id est, *instar vnguis*, aut *ad vnguis formam* fieri affirmantur, quum scilicet in aliqua parte rectæ sunt, in extremo tamen lunatæ euadunt. Quæ etiam καλαμηδὸν, *Paul. lib. 6. c. 89. teste*, appellantur. Aliæ ἀλφιτηδὸν, hoc est, *ad farinæ vel pollinis similitudinem*, quum scilicet os in multas tenues partes confringitur? quæ ipsa, καρυηδὸν, id est, *nucatim*, aut *nucis in similitudinem* facta, a quibusdam vocatur. Aliæ κατὰ ἀπόθραυσιν, id est, *iuxta refractionem seu abruptionem*, quũ pars ossis per summitatis rupturam, seu superficiei abruptionem detrahit, ita vt pars ea, quæ detracta est & recessit, supereminear, vt fere fit, quum F squamula ab osse resoluitur. Atq; hæ fracturarum differentiæ ambitiose, *vt Galeni verbis vtamur*, a medicis Hippocrate iunioribus, iis propriis nominibus appellatæ sunt. Breuiter autem, de Galeni sententia duæ sunt tantum fracturarum simplicium differentiæ, a quibus curandi indicationes sumuntur, nempe quæ per trãsuersum, & quæ per longitudinẽ fit. Compositę ex simplicibus facile cognoscuntur. Iuniores medici morborum

Fractura quid.

κάταγμα.

Differẽtiæ. Simplices. καυληδὸν. ῥαφανηδὸν & σικυηδὸν.

σχιδακηδὸν. εἰς ὄνυχα.

καλαμηδὸν. ἀλφιτηδὸν.

καρυηδὸν. κατὰ ἀπόθραυσιν.

Compositę.

& symptomatum cum ossium continuitatis solutione, compositas fracturæ differentias esse non recte statuerunt: proprie enim loquendo differentiæ non sunt. Nam quod consistere seorsum & per se potest, *Galeno lib. 3. Ther. method. cap. 10. attestante*, id nullius vnquam erit differentia. Vulnus autem, phlegmone, gangræna, & id genus alia seorsum, & per se consistere possunt. Sunt namque corporis nostri affectus quidam præter naturam. Dolor autem & pruritus, ex symptomatum sunt genere: proinde veræ fracturarum differentiæ non erunt. Caussæ fracturarum internæ nullæ sunt, omnes autem externæ, quicquid videlicet contundere vel diuidere ossa potest. Quæ contundunt, ea dura grauiaque, & mole non exigua sint oportet, vehementique impetu deferri ac irruere. Ossa diuidunt, quæ vulnerando incidunt: item casus ab alto, præsertim si ossa sicciora sint, nec admodum crassa. Fractura quoque interdum accidit ex circumtortione in luctantibus. Id quod in lignis quoque, quæ a nobis ipsis contorquentur, videre licet. Si enim lignum aliquod neque magnum, neque validum, sed paruum & imbecillũ supra femur positum ex vtraque parte deorsum vehementer manibus vrgeas, statim id in medio frangi conspicies. Signa autem ossis fracti, præsertim per transuersum, atque in artubus hæc fere sunt. Tactu ossis partes disiunctæ, separatæue ac variæ reperiuntur, membri figura inæqualis percipitur: dum membrum dimouetur, & manu varie tractatur, ossa colliduntur, & veluti crepitus quidã ex ea collisione auditur. Pars afflicta contacta dolet, corpus membro fracto haudquaquã iniri potest: caussæ præterea quæ frangunt, aut contundunt, præcesserunt. In osse vero quod per longitudinem fractum est, substantiæ eius crassities non naturalis tactu percipitur. Cetera signa non adsunt, nisi quod dolor & inæqualitas iudicio sensus etiam deprehenditur. In curandis autem fracturis finis seu scopus saltem primus vnitio est. Quod si is per laborãtium partium siccitatem perfici non possit, restat alter: qui est, vt alterius cuiusdã interuentu disiunctæ ossis partes glutinentur. Quod si nec ipse comparabilis aduertitur, insanabile esse vitium dixeris. Quod igitur coalescere nequeat tam durum os, quam id quod in iuuenibus & adolescentibus, viris, multoque magis in senibus cernitur, id profecto vel cuiuis patere potest. Quæcunque enim concrescere ac coalescere debent, omnino mollia humidaque sint naturaliter oportet. Quæ igitur dura siccaque sunt eorum diuisæ partes coire simul nequeant, sed glutinum aliquod vinculumue, quo commissa maneant, requirunt. Itaque potest certe illud os tantum vnitionem per se, & nullius alterius interuentu recipere, quod abunde molle est: cuiusmodi in puerulis cõspicitur. In adultis vero & siccioribus corporibus, separatæ fracti ossis particulæ, non per se vnquam, sed substantia duntaxat quapiam interueniente, ceu glutino quodam, ferruminari, colligariq; secum possunt. Interuenit autem ea substantia, quoniam omnis particula sibi familiare trahit alimentum: os autem crassius ac terrenum magis quam aliud quoduis nostri corporis membrum, alimentũ ad se allicit, exsugitque. Quod itaque ex hoc proprio & maxime idoneo ossis alimento redundat, & in labris fracturæ concrescit, suo ipsius interuentu ossis extrema dura licet ac sicca glutinat. Vocatur autem corpus Græcis πῶρος, Latinis vero *callus*: qui vt mediocritatem in crassitie & tenuitate, duritie etiam & mollitie seruet oportet. De quo quidẽ *infra latius* dicemus. Ceterum videamus, quomodo vnitionem assequi valeamus, initio sumpto ab ea fractura, qua per transuersum os frangitur, quod scilicet hoc fracturæ genus sæpius incidat. In hac itaque fracturæ differentia curanda, primum est opus, vt fracti ossis partes recte committantur, & in naturalem situm coaptentur, quum autem in ea partes fracti ossis sic a se dissideant, vt e directo non iaceant, clarum est, primum id esse agendum, vt in directum agantur. Sane eum sitũ habuerint, si quis ea quæ sic dissident, integræ partis exemplo vsus, in contrarium adducat. A qua nimirum certissima indicatio transpositionis eorũ erit. Fieri enim potest, vt tum prorsum, tum retrorsum, tum in hanc partem membri, tum in illã facta translatio sit. Quæcunque igitur retrorsum magis sunt acta, ea prorsum impelli conuenient. Nec minus alteram quoque fracti ossis partẽ modice ad contrarium retrudi. Contra quæ prorsum sunt emota, hæc rursus ipsa quidem retrorsum, reliquam vero partem sensim duci prorsum. Eodem modo, & eorum, quæ ad dextrã sunt detorta, medicatio est, si ad sinistram ducuntur: contraque eorum quæ ad sinistram, si mutentur ad dextram: semper scil. altera parte modice in contrarium acta. In directum itaque agi, non est nisi in pristinam

figura m

Marginalia: Caussæ. — Signa. — Curatio. — Πῶρος. — Fractura per trãsuersum, quomodo curanda. — In directũ agi.

Modi reducendi ossa fracta.

A figuram naturalemq; situm reduci. In reductione igitur fracturæ aliqui præcipiunt, inprimis membrum fractum, si ossa suis sedibus exciderint, aliudq; super aliud efferatur, decenter intendendum esse. Deinde os depressum attollendum, & eleuatum deprimẽdum, atq; ita quatenus fieri licet sine dolore, donec fracti ossis fines recte concurrant, & in naturalem situm coaptentur. Cauendum autem semper est, ne immoderatius cõfractum membrum extendatur. Immoderata n. distentio in duris præsertim & siccis corporibus vehementes dolores, febres, conuulsiones, & resolutiones interdum inducit. Quin etiam per eam diuelli ac disrumpi musculorum ac neruorũ fibras aliquando contingit. Proinde summa in hac re prudentia est opus. Igitur ægro in sedili locato, vel resupinato potius, ministris duob. iubebimus, huic supra fracturam, illi infra digitos circũ-

Immoderata distentio.

Æger quomodo collocandus.

B ponant, atq; sic tensionem perficiant. Quod si valentiore opus sit intensione, nõ solum manibus, sed etiam habenis aut funib. intendere aggrediemur. Ergo duos funes æquales confracto membro circumdamus, vnum supra fracturam, alterum infra: atq; vni ministro ad ægrotantis caput consistenti, alteri iuxta pedes capita funium tradentes, iubebimus in diuersa membrum perfractum distendere. Vbi paulo longius, quam naturaliter esse debet membrum vis fecit, distentio remittenda est, ac tum demum ossa manib. in suam sedem compellenda. Ossis autem repositi certum indicium est, dolor sublatus. Alius modus fracta ossa reducendi in suum locum, & naturalem sitũ per distentionem, ab Hippocrate in libro De fracturis traditur, qui etiam a Paulo *lib. 6.* refertur. Sed hic, quem retulimus, modus longe facilior, & magis ad manum est, atq; in frequentiore vsũ.

Distentio quando remittenda.

C Oportet igitur aut manibus ipsis, vtiq; si confractum membrum exiguum est, aut vinculis impositis, si maius est, & validiore tractu opus sit, retrorsum trahere ossa ipsa, vt e directo committantur, exactaq; eorum coniunctio fiat, sic vt pristinam vnionem imitentur. Postea vero quam abunde retracta fuerint, & nullus amplius supersit metus, ne se in adducendo contingant, tum in directum opponere, vinculaq; relaxare, ac musculis ipsis diductorum in idem commissionem permittere opus est. Interim vero te ipsum quoque, qui operi præes, manibus subseruire expedit: ac sicubi aliquid paulum subsultat ac prominet, corrigere atque formare. Ceterum in adducendis sic contrario motu partibus, ne aliquæ frangantur ossium exstantiæ, non læue periculum est. Non enim veluti in serra desectis visitur, læuis est semper vtriusq; partis finis. Nam si illæ frangantur, non

Ossium exstantiæ haud frangendæ.

D poterunt adamussim secum coaptari fracti ossis fines, tum quia forsan fragmenta inter partes vniendas inciderint, tum etiam quod quidpiam ossium forte extra ciciderit, & comminutum perierit, vnde spatia inter applicata simul ossa maneant inania, in quæ sanies collecta, atque temporis tractu putrescens, totum pariter membrum secum corrumpet. Atque hæc tractandæ fracturæ ratio omnibus propemodum confractis artubus conuenit, vbi præsertim ossa fracta suo loco exciderint, aliudque super aliud effertur. Neque enim semper, dum franguntur ossa, suis sedibus moueri contingit, sed interdum fracta in suo loco, & naturali situ remanent. Quod ante omnia, *vt Celsus admonet*, considerari debet. Et sunt certæ notæ, quibus id discrimen deprehenditur. Nam si suis sedibus mota sunt, resima apparent, punctionisque sensum exhibent, ac tactu, *vt dictum*

Notæ ossis fracti, & sua sede moti.

E *est*, inæqualia sunt. Vbi vero loco suo non exciderunt, nihil prædictorum adest. Festinandum vero est, vt in tempore ossa fracta, & suis sedibus mota, reponantur. Si enim primis diebus reposita non sunt, haud leue phlegmones periculum subest. In qua quidẽ & difficile, & periculose vis neruis & tendinibus adhibetur. Atque hæc primo loco agenda. *Secundo* annitendum, vt ossibus probe iam coaptatis, & e directo admotis, eorundem positura seruetur, & exquisite coniuncta maneant. Siquidem nequaquam prohibere poteris, quin diuisa eiusmodi ossa, quæ sic effinxeris, & adamussim secum coaptaueris, sua sede moueantur, & rursus dissideant, si laborans quoquo pacto, vel vigilans, vel dormiens membrum fractum dimoueat. Vnice itaq; curandum, vt perfractum membrum prorsus immotum consistat. At si ipsi quidem ægrotanti, vt quietudini membri

F prospiciat, permiseris, vigilans fortassis probe id curauerit, at dormiens omnino membrum mouebit. Vt igitur nõ dormientis modo hominis, sed etiam ad desidendũ itemq; quũ cubile resternitur surgentis, eorũ quæ rite formata & exquisite coniuncta sunt, positura seruetur, tuta deligatura complecti fracturam oportet, quæq; fracti ossis partes secũ coarctare ad amussim possit. Tuta a. nõ erit deligatio, si vel nimis arcta, vel nimis laxa

Deligaturæ modus. fuerit. Per laxiorem namque ossibus moueri licet, per arctiorem vero ac vehementius A
adstringentem, & alimenti in locum laborantem distributio prohibetur: & dolor, qui humorum in ægram partem affluxus euocat, & phlegmonas creat, excitatur. Danda igitur opera est, vt vtrunque declinemus excessum. Constrictio igitur mediocris esto, tum nostri sensus, tum ipsius ægrotantis iudicio. Ac si quidē æqualis esset crassitudinis membrum quodque, vtique latissima fascia commodissima esset, vtpote quæ totum æqualiter continenterque ex omni parte fractum os complecteretur. Sed quoniam id non est, quod deest nobis ex fasciarum latitudine circuituum numero pensabimus, vt in artubus ipsis, qui omnium maxime fracturæ per transuersum factæ expositi sunt. In talibus namque vtilior est angusta deligatura, quam valde lata & remissa. Quippe quæ nec rugas, vt ea quæ latiore fascia fit, contrahat, & totius membri cui circumdata est, B
curem contingat. Ea igitur vsque augere tibi fasciæ latitudinem licet, quoad nulla eius pars laxior efficiatur. Ceterum in eiusmodi deligatura, quæ fracturis, in medio præsertim brachii, vel tibiæ, aut femoris existentibus adhibetur, duab. fasciis lineis, mollibus ὑποδεσμίδες. iuxta Hipp. dogma opus est: quas ille peculiari nom ne ὑποδεσμίδας, id est, *subligamina*, seu *subfasciationes*, appellat. Primæ fasciæ initiū super fracturam inijci debet, ac circa eam bis terue conuoluta, sursum versum ferri, & quasi in cochlea serpere, atque illic desinere. Id tamen perpetuo obseruandum est, vt multum partis sanæ fascia hæc cōplectatur. Ita enim fiet, vt & firmius reposita ac cōformata ossa contineantur, & magis a laborāte loco in vicinas partes humores elidantur: magisque ne hi a superiori parte eo defluant, C
impediatur. Altera etiam super fracturam incipere debet, priori aduersa: deorsumque, vbi primos complexus super fracturam fecit, tendere: atque inde iterum reducta, in superiore parte vltra priorem fascium desinere. Quocirca dimidio longior priore esse debet. Terminus autem longitudinis earum fasciarum nō vnus ac certus statui potest, sicuti nec etiam latitudinis, sed pro magnitudine fracturæ, & præfracti membri crassitie vtraque dimensio varianda est. Hipp. tamen *in lib. de med. offic. & lib. de fracturis*, trium aut quatuor, aut quinque, aut sex cubitorum longitudinem, digitorum vero totidem latiCubitus & digitus. tudinem constituit. Cubiti vero & digiti intelligēdi sunt eius qui deligatur, nempe vel viri adulti, vel pueruli. Hæc autem duplicis deligaturæ ratio ex ipsa rei natura desumitur. Siquidem duo hæc prima lintea fracturam muniūt, ac stabiliunt, nec phlegmonem oriri sinunt. Ab integris enim ad laborātem partem sanguinis confluxum arcent, & quæ D
iam collectum in ea est, exprimunt. Prior namq; deligatura quæ in læsa parte continetur, ad superposita loca expellit atq; elidit: quæ vero ex iis in locum perfractum confluit, repellit. Altera vero primis quidem complexibus, quos, vt dictū est, super fracturæ locum facit, itemq; dispensatione deorsum tendēte, quædam ad inferiora extrudit: quædam, ne quid ex iis in locum fracturæ confluat, prohibet. Reliquis vero deinceps complexibus, quib. videlicet ab infimis partibus sursum versus recurrere diximus, vt eodem scil. loco cum priore fascia secunda desinat, tum ad superiora repellimus, tum confluxum ab iis prohibemus. Porro priusquam fasciis huiusmodi fractura deligatur, vnus aut alter panniculus lineus candido oui liquore & rosaceo delibutus, nudo membro non temere a recentioribus chirurgis accommodatur, ea quidem magnitudine, vt etiam aliquid E
sanæ partis comprehendat. Sunto autem eiusmodi fasciæ duæ prælongæ, nempe quatuor, aut quinque, aut sex cubitorum, & trium quatuorue digitorum latitudine, aqua aut potius posca madefactæ, & postea expressæ, præsertim si fractura phlegmone vacet, recensq; sit. Si vero dolor vehemens, aut phlegmone adest, lanis tenuibus mollibusque, aut stupis leuibus oleo vel posca imbutis membrum contegendum est, & non ita arcte deligandum. Satis enim fuerit, vt tūc deligatura adhibeatur, quæ & membrum vtrumque fulciat, & admota medicamenta ad hæc symptomata profliganda idonea contineat. Ceterum quum hæ duæ primæ deligaturæ ad ambos hos quos diximus vsus, nempe ad fracturæ munimentum, & vt phlegmone excitare prohibeatur, non satis adhuc faciant, præsertim solæ, ad earum quidem tutelam, & fracturæ stabilimentum Hippocrates excogitauit remedium, vt scilicet splenia, seu plagulæ vna cum exterioribus fa- F
ἐπίδεσμοι. Splenia cur adhibeantur. sciis, quas ἐπιδέσμους, id est, *superligamina* vocat, desuper adhiberentur. Splenia itaque eiusmodi duarum primarum fasciarum, quas ὑποδεσμίδας appellat, firmamenta sunt. Neautem phlegmone suscitetur, medicamento quopiam ex iis, quæ phlegmonum iniurias arcent,

A arcent, vti censet. Quale nimirum est ceratum liquidum, quod a Galeno. *libr. decimo,* Ceratum liquidum.
Ther. meth. cap. 9. describitur. Quod si vero ossis fracturæ carnis quoque vulnus accessit,
neque ceratum, ueque rosaceum tuto admouetur, quod scilicet hæc vlcus tum sordi-
dum, tum putre efficiant: sed in vicem eorum puluelli prælongi nigro & adstringente
vino imbuti, superiniiciendi erunt. Porro vbi decenter sic confractum membrũ deli-
gaueris, de apposita repositionis ipsius figura maxima tibi solicitudo habenda est. Si-
quidem sub alia figura membrũ perfractum deligare, in aliã vero mutare ac reponere,
non dolorem modo excitare potest, verumetiã ossa intorquere. Necesse enim est mu-
tata figura alios musculorum tendi, ac velut contractos rotundari, alios vero solui ac
remitti. Vbi autem tendũtur, tum premi eos a deligatura est necesse, tum ex compres-
B sione ipsa dolere. At vbi tensio remittitur, quo loco deligatura est laxa, ibi fracturam
fulcimento destitui oportet. Ceterum appositissima fuerit in ossium fractorum reposi- Repositionis aptissima figura.
tione, sicuti etiam in retractione & coaptatione, & deligatione partis, figura, quæ a do-
lore maxime abest, & in qua æger immotus diu persistere possit. Hæc enim rectissima
est, & membro maxime naturalis, ac fere consueta. Rectissimam autem partis figuram Rectissima figura quæ?
cum Galeno vocamus, quæ venas, arterias, & musculos quam rectissimos habet. Pro-
inde angulosa figura, quæ ἐγγώνιον Græce dicitur, brachio quidem naturalis est: cruri ve- ἐγγώνιον.
ro, quæ paulo minus porrecta est. Hæc namque rectissima est, & a dolore maxime alie- Figura angularis.
na. Est autem figura angularis, *Galeno libro primo, Practu. comment. 11. & libro secundo, de mo-*
C *tu musculorum, & lib. 3. de medici officina, comment. secundo, teste*, in qua brachium cum cu-
bito rectum efficit angulum. Quo plerunq; positu eos qui dolore afficiuntur, si diligen-
ter inspexeris, manus tenere deprehendes. Porro vt dolor vitetur, quum ad quietem
reponitur membrum; nõ modo naturalis habitus cuiuis instrumento est vtilis, verum-
etiam consuetudo quoque nonnihil conducere videtur. Ergo vt apte membrum per-
fractum & decenter ligatum reponatur, ea situs figura illi inuenienda est, quæ & natu-
ralis est, & consueta, & a dolore maxime aliena. Vt autem in hac figura immotum pror- Ferulæ quãdo in fracturis circumponendæ
sus membrum persistat, recentiores Chirurgi secundum deligaturam protinus, fe-
rulas etiam circumponunt, ipsas quidem constringentes, prout sensus & tumor ex
phlegmone, si qua adsit, postulat. Veteres autem, vt Hippocrates & alii, a die tan-
D tum septimo, vel etiam nono & vndecimo, ferulas accommodabant. Verum non
in consulte fit, si statim etiam ab initio post deligaturam ferulæ iniiciantur, modo ni-
mis premendo dolorem non excitent, aut phlegmonem accersant, vel præsentem
exacerbent. Quæ igitur a principio adhibentur, non eo nomine vt adstringant, sed vt
adaptationis figuram contineant, & ossa in suam sedem reposita vtrinque fulciant, ac-
commodantur. Quocirca primis diebus quum phlegmones diuitandæ consilium vin-
cit, tutum non est, perfractum membrum ita ferulis premere. Quum vero nullus iam
amplius futuræ phlegmones metus est, vt ea quæ prius discussa, membrum aliquan-
to gracilius quam pro naturali habitu apparuerit, (quod intra septimum diem fere so-
let contingere) tum licebit ferulas circumponere, & eas vt fracturam stabiliant, vali-
E de satis adstringere. Ferularum itaque vsus idem est, qui & plagularum, seu splenio- Ferularum vsus.
rum, nempe vt fractum os contineant, & deligationem stabiliant ac firment. Sunto
autem ferulæ leuigatæ & planæ, æquabiles; id est, neque in latus, neque in superiorem
aut inferiorem partem distortæ: in summis partibus, id est extremitatibus, resimæ, id
est, leniter derasæ ac retusæ minores hinc inde quam deligatio est: & ea parte crassio-
res, id est latiores & valentiores, qua fractura erupit. Quorum omnium rationem ex-
ponit Galenus *libro tertio, Hippocrates, de medici officina, commentar. duodecim*, quas con-
sulto nunc præterire volumus. Modus autem & ratio adhibendi ferulas, talis esto. Mos ac ratio adhibẽdi ferulas.
Splenia triplicia aut quadruplicia oleo delibuta super fascias similiter atque æqualiter,
si membrum in crassitie fuerit æquale, circundato. Si vero inæquale, partibus ma-
gis concauis per splenia repletis, membrum vndique æquale ferulis accommodandis
F efficito. Deinde ferulas lana aut stupa mediocriter inuolutas in orbem, non minore
quam vnius digiti spacio inter se distantes, fracturæ circumdato, easque leniter ac mo-
derate constringito. Sed in hac ferularum accommodatione summopere cauen-
dum, quatenus fieri potest, ne articulus aliquis, & præcipue interior flexus pars, ab eis
attingatur. Vlcera siquidem in ipsis nonnunquam, & neruorum phlegmones pa-

riunt. Proinde iuxta articulos ipsos deligatione aliquanto breuiores, tenuiores, laxiores, & magis flexibiles ferulas esse oportet, quemadmodum valentiores qua fractura exciditatque inclinat. Ceterum si nulla prurigo, nulla phlegmone, nulla suspecta exulceratio, nullusue dolor adest, & ossa recte commissa fuerint, fracturaque recte procedat, sic manere ferulas & ligamenta, ad decimum vsque diem, vel quintum & decimum, aut etiam vigesimum vtile est. Si vero in membro perfracto præter solitum eo operto, vel dolor excitetur, vel pruritus creetur, vel eius quod iam infixum fracturæ est perspiratio prohibeatur, propter quam non modo noxius pruritus quibusdam accidit, sed etiam erosa saniei acrimonia nonnunquam cute, exulceratio concitatur, non temere feceris, si tertio quoque die, vt iussit Hippocrates, deligationem solueris, & membrum ipsum aqua temperata perfuderis ac foueris. Hac enim perfusione & acrem atque erodentem saniem discuties, & dolorem mitigabis, ac prurigini pulcre medeberis. Porro quum nec ferulis, nec deligatione, nec figura situue membri apposito diuisæ ossis partes, tametsi exacte atque admussim commissæ fuerint, citra glutinum aliquod vinculumue coire ac conerescere possint, maxima calli gignendi sollicitudo habenda est. Ad hunc igitur gignendum cogi concrescereque aliquid proprii ossium alimenti crassi terrenique oportet, vt dictum est, quod in labris fracturæ coalescit. Ipsum igitur nec eluendum, nec foras euocandum est, sed sinendum. Crassa autem hæc terrenaque substantia ex genuino maximeque idoneo ossis alimento redundans (quę propria est calli materia) diem circiter duodecimum, aut decimum quintum ab ossis fractura fere gigni atque accrescere incipit, vt aliqui recentiorum testatum reliquerunt. Huius autem generatio, quæ in aliis citius, in aliis tardius aduenit, iis fere deprehenditur notis. Dolor qui prius aderat, sedatur, nullus amplius phlegmones, aut tumoris alicuius præter naturam metus est, in perfracto membro bonus ac natiuus color efflorescit. Præterea vniuersa victus ratio callo gignendo accommodata, talis esto. Cibi qui boni succi sint, & multum nutriant, nisi vulnus adsit, exhibeantur. Sed & quæ offeruntur alimenta talia sunto, ex quibus pronenire succus soleat non tantum bonus, sed etiam tenax, ex quali maxime expedit callum fieri. Quippe quum ex serosa ac tenui humiditate gigni prorsus nequeat, ex crassa vero, sed quæ fragilis sit, ac pinguitudinis expers, gigni quidem poterit non segniter: ceterum tempore siccescens friabilior, atque ita fractioni obnoxius redditur. Proinde callo gignendo conueniunt oriza, panis similagineus, frumentum triticeum tam diu in aqua coctum, donec instar pultis efficiatur. Adhæc pedes, ventres, & capita animalium, sed præsertim hædi & veruecis. Hæc enim & multum alunt, & crassi & tenacis succi sunt. Circa initium fracturæ vsque dum callus gignitur (quod fere circa decimum diem contingit) ægrum tenuissime cibato. Cibi namque lubexiles, *vt censuit Hippocrates*, & non validæ materiæ tunc satis sunt. Venam interdum, quum scilicet res postulat, secato, & per ventrem superuacua expellito. Carne & vino vsque ad decem dies, *ex Hippocratis præscripto*, abstineto. Post hoc tempus, vinum crassum & adstringens audacter concedito. Magnitudo calli nec minor quam par est, nec maior iusto sit, sed mediocritatem ad vnguē feruet. Qui enim iusto maior est, dolorem musculis inuehit: qui minor est, hic ossa parū tuta reddit. Breuiter igitur, calli magnitudo ea sit, quæ & ossibus tuto vinculo sit, nec musculos tamen comprimat. Attendendum vero diligenter est, vt vel promoueatur, si minor iusto prouenit: vel inhibeatur, si immodice crescat. Vtrumque autem vitium corrigitur perfusionis quantitate & qualitate, ciborum etiam ac medicamentorum quæ extrinsecus apponuntur, facultate. Nam dum nimis siccantur ossa, callus ægre prouenit. Expedit igitur ita resiccatis ossibis, tertio vel quarto die mediocri quantitate calidam aquam infundere: hanc metam finiendæ perfusionis habentes, quum carnes in rubrum tumorem attolluntur. Atque in iis quidem priusquam subsidere incipiant, desistendum est. Contra vbi discuti quid volumus, non prius est desistendum, quam q̃ ex perfusione intumuit, subsidat. Si vero humiditas abundantior calli generationem impediat, ibi hanc siccare conuenienti deligatura & perfusione aquæ, quæ vel minima omnino sit, vel plurima conabimur. Quippe minima quum prius desistat, quam aliquid confluat, & qui in superficie sunt humores per halitum digerit, & qui in alto sunt modice liquat. Expedit autem ita solui liquarique ea, quæ per deligaturam sunt expellenda.

Calli generatio.

Callus quibus notis generari deprehendatur.

Victus callo gignendo aptus.

A lenda. Plurima vero perfusio plus discutit, quam attrahit: atque ita commodat superfluæ humiditati. De cibo, adeoq; victus ratione, iam supra est dictum. Ex medicamẽtis vero quæcunq; emplasticam substantiam habent, cuiusmodi est emplastrum, quod ex pice conficitur, ac modice calefaciunt, ea callos tum promouent, tum vero augent. Alimentum enim copiosius in locum perfractum attrahunt, sicuti & moderatæ aquæ temperatæ perfusiones, & idoneæ frictiones. Quæ vero discutiendi vim obtinent medicamenta, ea callos maiores iam factos imminuunt. Si vero nec augere callum, nec minuere studes, sed eo sicut vltro prouenit es contentus: medicamento aliquo enhæmo, id est, quæ cruentis vulneribus adhibentur, vtere: quæ quum modice siccent, etiam coagulari ac concrescere mediocriter callum faciunt. Quum recens adhuc cal- **B** lus est, medicamentis valde adstringentibus, Paulus vtendum esse censet, cõpressamque admodum deligationem adhibendam, lamina plumbea etiam interdum imposita. Hæc enim calli excrescentiam mire reprimit, ac imminuit. Huic rei efficaciter quoq; subuenit, *Celso teste*, multa leuisque ex oleo, & sale; & nitro, membri perfrictio, plurimusque ex aqua salsa fotus. Posthæc malagma, quod discutiat imponendum, adstrictiusque alligandum esse admonet: imo vero oleribus, & præterea vomitu vtendum. Siquidem per hæc vt existimat, cum carne callus quoque extenuatur. Confert etiam eidem aliquid de sinapi, cum ficu, in alterum par membrum imponere; donec id paulum erodat, atque euocet materiam. Atque vbi is tumor extenuatus, & qui nimius supercreuerat callus ad mediocritatem redactus fuerit, rursus ad ordinem vitæ **C** reuertendum erit. At si lapideus solidusve callus, qui sic immodice increuit, euasit, aperta ibi cute deradendus est: parsq; eius eminens scalpris, & terebris etiam, si res exigat, admotis, excidenda est. Ceterum solent aliquando in fracturis diuersa inter se ossa conferuere, & membra distorta callo firmari, difficultate functionum obeundarum haud exigua subsequente. Quod vbi contingit, & breuius membrum, & indecorum fit, & si capita acutiora sunt, assiduæ punctiones sentiuntur. Ergo vbi perfracta ossa sic conferbuerunt, & perperam ferruminata sunt, si tener saltem adhuc callus est, & non vltra sex menses radices egerit, frangere rursus, & dirigere ea oportet. Id autem hoc fit modo. Calida aqua multa, vel decocto aliquo emolliente diebus aliquot id membrum fouetur, & ex cerato liquido perfricatur, aut emplastro ex althæa, vel cataplas- **D** mate ex caricis pinguibus, aliisque medicamentis callum soluentibus contegitur. Deinde facta sufficienti emollitione, modo quem supra exposuimus a ministris duobus intenditur: & interea Medicus pertractans ossa, vt callo adhuc tenero existente, manibus ea diducit, compellitque id quod eminet in suam sedem. Et si parum valuit ab ea parte, in qua os se inclinat, inuolutam lana regulam obiicit, atq; ita deligando assuescere iterum vetustæ sedi cogit. Nostræ ætatis chirurgi male ferruminatum os, in fractura non admodum diuturna, diebus plus minus quindecim primum emolliunt. Deinde id in diuersa extendi iubent: & genu vehementer impulso, iterum frangunt: quod tamen vetustiores Medici non probarunt. Mox fracti ossis fines ad amussim secum coaptant, ac, vt supra exposuimus, curant.

Male ferruminati ossis curatio, de sententia recentiorum chirurgorum.

Si vero perperam ferruminatum **E** os vetustas iam occupauit, ac callus vehementer obduruit, satius est manum illi non admoliri. Quicunque enim id rursus frangere aggressi sunt, post vehementes cruciatus in extrema discrimina laboraotes adduxerunt, adeo vt pauci admodum eorum qui hoc tormenti genus perpessi sunt, mortem euaserit. Quocirca melius est, eum qui sic laborat, claudicantem aliquot adhuc annis superstitem fore, quam post talem tantumque cruciatum miserrime inter manus crudelis chirurgi occumbere. Quod si tamen laborans, & qui illi assident amici, importunis precibus te compellant, vt ossis eiusmodi male ferrumioati, & cuius callus iam obduruit ac inueterauit, curationẽ suscipias, in angusto spem esse vbi coram illis præfatus fueris, opus aggreditor. Summam igitur cutem, & carnem callo superiacentem rasorio cultro aut scalpello dextre **F** ac prudenter secato, magna cura habita, ne nerui musculive lædantur: deinde ossium quæ non recte coaluerunt glutinatione excisoriis scalpris dissoluito, mox vero eorum sic diductorum fines secum ad amussim coaptato, ita vt pristinam vnionem quoad licebit, imitentur. Demum cetera fiant quæ supra scripsimus. Ceterum fracturæ quædam supra definitum naturæ tempus sine callo interdum permanent: quod ob

Cur fracturæ diu sine callo interdum permaneant.

varias caussas solet accidere, nempe vel ob assiduas solutiones, vel ob immodicas superfusiones, vel ob intempestiuum motum, vel ex fasciarum multitudine: non nunquam etiam quia totum corpus non sufficienter alitur, quo in casu membrum quoq; ipsum gracilius euadit. Oporter igitur cum aliis, tum præcipue maciei corporis occurrere: quod commode fiet, si vel calidis admotis materiam ad membrum perfractum euocemus, vel alimentum copiosius subministremus, & balnea reliquasque animi voluptates adhibeamus. Porro eorum, quę iam callo firmantur, indicio esse cum alia, tum illud præcipue potest, si fasciolæ cruentæ conspiciuntur, nullo in parte oborto vulnere. Quod ideo fortasse accidit, quoniam calli dum coit substantia, in ossium cauernosos meatus perrumpens, sanguinis guttas aliquot inde extrudit, exprimitq;. Atq; hæc de pori generatione dicta sufficiant. Postremum vero, vt symptomarum quę fracturam sequuntur correctionem subiiciamus necesse est. Hæc autem fere sunt, dolor, phlegmone, pruritus, vulnus, & gangræna. Si dolor aut phlegmone adsit, deligationem, si iam facta est, statim soluito, & lanam, oleum, & acetum, congruaq; id genus alia auxilia parti dolenti, atque phlegmone occupatæ admoueto. Sed neq; priusquam hæc sedata fuerint, vel deligaturam adhibeto, vel ferulas circumponito, nisi duntaxat eatenus vt membrum fulciant, & vt impositum medicamentum contineant: hoc est, laxe admodum. Si noxius pruritus accidit, & erosa a saniei acrimonia cute exulceratio concitatur, aquæ temperatæ tantum superinfundere oportet, quãtum ad euocandam eiusmodi saniem est satis. Hoc quidem Hippocratis & Galeni cõsilium fuit. Recentiores autem chirurgi aquam salsam infundi præcipiunt, aut albo vnguento, vel eo quod vocant vulgo *populeum*, membrum illini, & deligari. Quum ossis fracturæ carnis quoque vulnus accessit, siue statim ab initio id factum sit, siue postea a chirurgo inductum, vt ossium fragmenta, & ea præsertim quæ pungunt, eximãtur, siquidem sanguis profundatur, hunc prius aptis remediis sistito. Si phlegmone oriatur, præsidiis ad eam efficacibus vtitor. Si carnes contusæ sint, partem laborantem, vt gangrænæ periculum euitetur, scarificato. Quod si gangræna quoq; ipsa, aut alia quæpiam serpens putredo iam occupauit, conuenienter occurrito. At si nihil horum adfuerit, neq; magna ossis pars nudata sit, hamulis suturisque vsi, his medicamentis, quæ cruentis imponuntur, medebimur, prius tamen fragmentis ossium euulsis. Ceterum deligatio fracturæ eiusmodi cum vulnere factæ, hoc modo adhibenda erit. Orbiculares fasciæ partibus vulneris vtrobiq; hoc est, ab vtraq; vlceris parte, iniici debent: oblique vero supra ipsum vulnus in longitudinem collocandæ sunt, sic vt decussim ad literæ X similitudinem, iuxta hiatũ occlusio ex omnibus fiat. Hippocrates tamen a prima statim circumuolutione, fascia latiore totum vlcus cõprehendit, ita vt nulla eius pars nuda relinquatur. Itaq; si sordidum adhuc vulnus est, expurgantia medicamenta, quãdo opus est, impones. Si purum, carnẽ producentia, linteolis illita, aliamq; vsu comprobatam materiam adhibebis. Hippocrates tamen statim ab initio picatum ceratum, q. ceram in rosaceo, aut oleo colliquatam, & picis siccæ aliquantulum assumit, supra vulnus in linteolis adhibet. At Galeno auctore, vtilius a tertio die, quũ ea, quæ in vlcere sunt, concoquat, adhibetur. Si æstiuum tẽpus est, *Hippocrate attestante*, splenia vino frequenter sunt irrigãda: sin hyemale, lanæ multæ succidæ ex vino & oleo superimponendæ sunt. Lanarũ namque superpositione, & olei commistione refrigerationis vehemẽtia, quæ in huiusmodi affectibus conuulsionis periculum interdum affert, obtunditur. Vino autẽ madefactæ plagulæ, ob vinũ reprimendi vim obtinent. Ceterum vbi purgata vlcera fuerint, aliqui ferulas iniiciunt, aliqui vero etiam ab initio ipsas accommodant, vlceris locũ euitantes, & prout necessitas ac vsus tulerit, ipsas modo constringunt, modo remittunt. Sed hæc curandi ratio Hippocrati non probatur. Hic enim pluribus tantum & latioribus fasciis ferulas, ne videlicet comprimendo lædant, similiter & omnino canales reiiciens, deligaturam in eiusmodi fractura quæ cum vulnere incidit, fieri iubet, laxius scilicet, quam si ea plaga non esset, ita vt affultæ quidem, non compressæ tamen fasciæ ipsæ esse videantur. Ita namque numero fasciarum efficietur, vt laxæ quoque æque contineant. Ac satius quidem est sæpius circuire, quam astringi. Sed & in eas fascias multiplices ingerendum subinde oleum est calidum, & vinum: magisq; vbi cum vulnere fractura a principio incidit, exquisitiore victu vtendum, vulnus calida aqua fouen-

Fasciolæ cur cruentę conspiciuntur.

Symptomatum correctio.

Doloris.

Pruritus.

Vulneris.

A B C D E F

A fouendum, frigusque omni ratione vitandum, & transeundum ad medicamenta quæ puri mouendo sunt idonea, maiorque vulneris quam ossis ratio habenda. Quod autem ad ferulatum rationem attinet, sic statuendum erit. Quum fractura cum vulnere interdum in longitudinem membri contingit, tunc ex vtraque vulneris parte ferulas etiam ab ipso curationis principio circumdare licitum esto. Quum vero transuersum vulnus euasit, idque si maius sit, ferulas statim ne imponito. At si squamula aliqua ex osse resoluitur: id quod ex eo colligi potest, quod & copiosior, & tenuior humor profluit, & caro circa vulnus laxa & mollis effecta intumescit: deligatura laxiore vtendum est, ne scilicet pus intercludatur, sed effluere facile queat: frequentiusque, *vt consuluit Hippocrates*, religandum, quoad os recesserit, ferulæque nequaquam apponendæ. Vbi

Ferulæ quãdo in fractura cum vulnere adhibendæ.

B vero vel hamulo, vel quopiam alio eiusmodi instrumento squamam euulseris, deligatura iterum validiore membrum adstringendum. Præterea per totum id quo vulnus curatur tempus, medicamentum aliquod ex iis quæ phlegmonem arcent, linamentum continens vulneri incumbet: & simplices fasciæ iniicientur, quæ singulis curationibus resoluentur, quum aliæ supra dictæ remaneant. Inter hæc autem si quod paruum fragmentum ossis eminet, id si retusum est, in suam sedem reducendum: sin acutum, ante acumen eius longius est præcidendum: si breuius, lauandũ, & vtrinq; scalpro limandum, tum ipsum recondendum est: ac si id manus facere non potest, vulsella, quali fabri vtuntur, iniicienda est, recte se habendi capiti ab ea parte, qua sima est: vt ea parte, qua gibba est, eminens os in suam compellat sedem. Si id maius est, &

C membranulis fragmenta cinguntur, sinere oportet ea sub medicamentis resolui, idq; os, vbi nudatum est, abscindere: quod maturius faciendum est, potestque ea ratione & oscoire, & vulnus sanescere. Nonnunquam etiam in magno vulnere euenit, vt fragmenta quædam velut emoriantur, neque cum ceteris coeant. Quod hinc quoque ex modo fluentis humoris colligitur, quo magis necessarium est sæpius vulnus soluere, atque nutrire. Sequitur vero vt id os per se post aliquot dies exeidat, quum tam misera antea conditio vulneris sit, tamen id interdum maius diutiusq; facies. Sæpe enim integra cutis osse abrumpitur, protinusq; prurigo & dolor oritur. Quæ soluere, si accidit, maturius oportet, & fouere aqua per æstatem frigida, per hyemem egelida, deinde ceratum myrteum imponere. Interdum fractura quibusdam velut aculeis carnem

D vexat: quo a prurigine & punctionibus cognito, aperire id melius, eosque aculeos præcidere necesse habet. Reliqua vero curatio in vtroque hoc casu eadem est, quæ vbi ictus prorinus intulit puro iam vulnere, *vt copiosius Celsus lib. 8 cap. 10. prosequitur.* Ac de transuersis quidem fracturis hæc satisfaciant. De longis vero, quæ non tam crebro contingunt, reliqua omnia ad eundem se habent modum: ceterum comprimendæ hæ magis, *Galeno lib. 6. Ther. method. cap. 5. attestante*, in ipso fracturæ loco sunt: tum quod recessit, retrudendum introrsus est. Ac de fractis quidem ossibus hactenus in vniuersum dictum sit. De particularibus autem fracturis *caluariæ, narium, aurium, maxillarum, clauicularum, costarum, spinæ dorsi, humeri, brachii, femoris, crurum, & digitorum*, vt aliquid subiiciamus, non esse necessarium iudicamus, quandoquidem harum omnium curationes

Fracturarũ in longitudine curatio.

E Paulus *in sexto, a capite 90. vsq; ad 111. & Celsus lib. 8. a capite 4. vsq; ad 11.* compendiose admodum tradiderint, adeoq; nostram hac in re operam anteuerterint. Ad luxationes itaq; progrediemur.

De luxationibus in vniuersum. CAP. II.

QVVM luxationes fracturis proximæ sint, ordinis ratio expostulare videtur, vt de iis generatim nunc disseramus. Est autem luxatio, *articuli e natiuo positu, seu proprio situ in alienam atque insolitam sedem prolapsus; quo voluntarius impeditur motus.* Græcis ἐξάρθρημα vocatur. Huius vero, *vt Paulus lib. 6. cap. 111. testatur*, nullæ aliæ differentiæ habentur, præter eam quæ ex maioris minorisq; ratione sumitur. Quum enim articulus sua sede in totum exciderit, communi generis vocabulo Græcis ἐξάρθρημα dicitur. Si autem

Luxatio quid.

Differentiæ.

ἐξάρθρημα.

F e compagibus suis paululum duntaxat emotus est, aut vsque ad sinus supercilium prolapsus, Græcis παράρθρημα, nobis *subluxatio*, nominatur. Hoc fere innuere etiam videtur Celsus, quum *lib. 8. cap. 11.* inquit, ossa duobus modis suis sedibus moueri. Nam modo quæ iuncta sunt inter se duntaxat dehiscunt, vt quum latum scapularum os ab humero recedit, & in brachio radius a cubito, vel potius vlna, & in crure tibia a sura, vel fi-

παράρθρημα.

bula, atque etiam interdum saltu calcis os a talo, quod raro tamen fit. Modo articuli A suis sedibus excidunt. Vertebræ namq; & articuli propemodum omnes, tametsi validis ligamentis comprehendantur, sæpius tamen suis sedibus elapsi decidunt: aut vi scilicet expulsi, aut aliquo casu nerueis ligamentis vel ruptis, vel infirmatis, faciliusq; in pueris & adolescentulis, quam in robustioribus. Itaq; modus posterior, exarthrema: prior vero quo tantum ossa dehiscunt, & suis ex toto finibus haudquaquam prolabūtur, pararthrema appellatur. Præter has tamen posterioris ætatis Medici & chirurgi multas alias excogitarunt, quæ reuera differentiæ non sunt, sed potius quidam præter

Caussæ. naturam affectus, aut horum symptomata. Caussæ luxatorum ossium, & a sua sede motorum quædam sunt extrinsecus ingruentes, vt casus, percussio, violenta & incongrua membri alicuius extensio, aut distorsio. Quædam vero intrinsecus eueniunt, vt cum B mucosus aliquis & pituitosus humor in articulis aceruatur, qui articulationis ligamēta primum madefacit, deinde laxiora reddit, & tandem ob eius multitudinem sua se-

Signa. de os ipsum protrudit. Luxatio deprehenditur mala partis laborantis compositione: in ea quippe tumor præter naturam ea parte qua os prorumpit, & sinus insolitus ea qua recessit, manifesta apparent. Item a dolore, quo luxationem sequitur, & a motus

Curatio. laborantis partis difficultate, aut priuatione. Ceterum vna communis omnium luxationum curandi indicatio est, nempe luxati articuli, & suo loco moti in propriam & naturalem sedem reductio. Quod vt consequamur, luxatum membrum decenter extendendum est, adeoque id os, quod suo loco excidit, ab ea parte, in quam prolapsum est, in contrariam partem impellere oportet, atq; in germanum suum sinum reducere, vt sinus seu insolita cauitatis vacuitas impleatur. Non est vna eademque in omnibus extendendi ratio, sed alia atq; alia, pro natura scilicet luxatæ partis, prout q; nerui ac tendines valent, aut ossa huc illucve federent. Modo enim manibus solis, modo habenis ac funibus iniectis, *vt 1. libro expositum est*, vtendum: modo vero quædam alia machinamenta, quale est *glossocomon*, adhibenda sunt, vt *ex libris De fractis & luxatis Hippocratis discere licebit*. Glossocomi vero hæc est effigies. G

Galenus *libro 7. De vsu par. Et in secundum Hippoc. de fracturis librum com. 64.* huius instrumenti descriptionem tradit.

Tam ad femur, quam ad tibiam fractam.

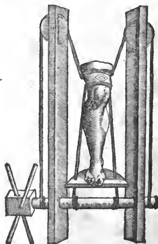

Posthæc

A Posthæc membrum quod excidit, & iam repositum est, vt non amplius deinceps sua sede prolabatur, sed inibi continenter persistat, curandum. Repositus igitur articulus modis omnib. statim firmandus ac robotãdus est. Firmabitur aũt optime, si rosaceo perlinatur, ac postea pãnus aliquis lineus gracilis, vetus, & leuis rosaceo delibutus, ipsi applicetur. Deinde si stupæ leues, & panni multiplices ouorum cãdido imbuti superaccommodentur, & postremo si fasciis posca madentibus pro ratione particulæ longis latisq; subligetur. Quinetiã ferulæ ex corio, aut densa papyro factæ, si necessitas postulet, circumdãdę sunt. Cauenda vero semper est vehemẽtior adstrictio, ne phlegmone moueat. Quibus rite apparatis, membrũ in figura ei maxime naturali, atq; a dolore alienissima, ad quietem reponendum est. Nec vero ante diem septimũ, aut etiam

B decimum, si nullũ symptoma prauum accesserit, ipsum soluere oportet. sed ita sinere. Nihil vero incõmodaueris, si dum legitimo tempore soluitur, & secundo curatur aqua modice calida foueris. Hic enim fotus tunc gemina ratione pdest. Nam & dolorem, si quis adsit, demulcet: & quod in laborante particula noxium cõceptum est, discutit. Vbi aũt ita vt res exigit, luxatum membrũ foueris, mox huic emplastrum adhibebis, q; constet *polline, id est, farina volatili, puluere rubro communiter appellato, & albo oui, in vnũ corpus redactis*. Posthæc vero membrum strictus deligandum erit. Ad eundem quoq; modum vetus omnis luxatio, & quæ spatio temporis callo iam obduruit, nõ modo fotum eiusmodi aquæ simplicis calidæ, qui in hac re plurimum confert, anteq̃ reducatur, desiderat: sed ẽt eum qui fit ex decocto *maluæ, althea, fœnograeci, atq; id genus aliorum*, q; scil. Aquæ calidæ fotus cõmoda. Puluis ruber.

C molliat, laxet, discutiat, & membrum extensioni aptius efficiat. Recentes vero luxationes, & quæ nuper inciderunt, eius naturæ fotus tanquam sibi haud parum incommodantes auersantur & respuunt. Hi enim calefaciendo ac humectando relaxant, & dissoluunt, vnde pars ipsa afflicta imbecillior redditur, & ad recipiendã fluxionẽ promior. Proinde & phlegmoni opportuna efficitur, & luxati membri sinus superflua humiditate oppletur. Hinc consequitur, vt articulus in natiuo suo sinu diu persistere nequeat, sed lubricus ac subterfugiens delabatur. Neq; etiam panni impense calidi mẽbro recenter luxato admoueri debent, ne videl. fluxionem euocent, & phlegmonem eo loci excitent. Quin potius eos cerato refrigeratorio, aut vino aliquo austero imbutos adhibere conuenit. Ceterum luxato membro, ita vt dictum est, in suam sedem

D reducto, firmatoq;, & ad quietem conuenientem figura qua decet reposito, ipsum a dolore & phlegmone vindicandum est. Quod si consequi studueris, humorum in partem laborantem influxum modis omnibus prohibebis. Si enim fluxione tentetur, & dolorẽ statim persentiscet, & phlegmonem experietur. Quæ duo incommoda tum in luxatis, tum etiam fractis maxime vitanda sunt. Hæc autem deuitabis, si quæ roborant & repellunt luxatæ parti apposueris. Si præterea tenuem ab initio probamq; victus rationem ægro imperaueris illiq; venam, si nihil phibeat, secueris: & aluum, si opus est, purgante medicamento subduxeris. Vtroq; enim auxilii genere fluxionem a laborante particula auertimus. Verum enimuero, si anteq̃ curationẽ auspiceris, luxata pars iam dolore infestetur, aut phlegmone occupetur, nõ prius eã in locum suum, a

E qua excidit, reponere tentabis, q̃ dolor finitus fuerit, & phlegmone cõquieuerit. Si. n. mẽbrum dolore aut phlegmone affectũ, distẽdẽdo lacessiueris, periculum est, ne cõuulsio, aut aliud prauum symptoma suscitetur. Proinde quicquid suo motum est loco, ante phlegmonem reponendum est, *vt recte de Hippocratis sententia Celsus lib. 8 cap. 11. præcipit*. Si vero illa occupauit, tum conquiescat, haudquaquã enim lacessendum est. Vbi finita est, tentandum est in his membris, quæ id patiuntur. Oportet autem phlegmonem ipsam atq; dolorem leuare succida lana ex aqua & oleo moderate calido, ac eodem momento, supe rinposita. Si vero febris etiam accessit, & ossa quæ suis locis mota sunt, validis plenisq; musculis & tendonibus contineantur, curiosius omnia facienda sunt: sed maxime quæ ad victus rationem, venæ sectionem, & purgationem attinent. Porro

F sedato dolore, & finita omnino phlegmone, pleniore victu laborans refici potest, cibisq; vti bonis, ac vino modice. Ac sub finem quidem curationis, si e sententia res cesserit, luxatum membrum perfusione decocti rosarum, absinthii, & musci albi quercini roborabis. Peracto fotu, oxycroceum imponi potest. Sed tum ad vsus quoque suos, id membrum sensim ac suauiter promouere oportet. Motus enim, vt in dolore atque

Luxatio cũ vulnere.

phlegmone, noxius, sic alias luxato, præsertim iam obfirmato, saluberrimus. Ceterum A si luxatis ossibus vulnus quoq; accessit, multa diligentia, ac etiam prudentia est opus. Dum enim hæc reponuntur, ingens periculum, nonnunquam etiam mortem inferunt. Nam quum ex distensione adiacentes nerui & musculi inflammantur, dolores validi, conuulsiones, & acutæ febres oboriuntur, atq; hoc præsertim in gibbero, genu, superioribusque articulis magis. Quanto enim principalibus membris luxati cum vulnere articuli viciniores sunt, tãto maior timor est. Sed eo quoq; grauius periculum concitatur, quo maius membrum est, quove validioribus neruis aut musculis continetur. Ideoq; humeris femoribusq; metus mortis est. Ac si reposita ossa sunt, spes, *ait Celsus*, nulla est. Non repositis tamen, nonnullum periculum est. Eoq; maior in vtroq; timor est, quo propius vulnus articulo est. Eam ob rem Hippocrates *in libro De luxatorum fractorumve ossium coaptatione*, horum repositionem, valentioremque deligaturam B omnino auersatur, solusque phlegmonem abigentibus, & mitigantibus præsidiis per initia vti iubet. Sic enim, inquit, *ipsis superesse licebit*. Itaq; nihil tuto reponi posse præter digitos, plantas, & manus dixit: atq; in his quoque diligenter esse agendum, ne præcipitent. Verum ne digitus quidem, in quo minimum vt malum, sic etiam periculum est, reponi debet, nisi ante phlegmonem, aut postea quũ iam vetus est res. Porro quod ipse in solis digitis faciendum consulit, id nos in reliquis quoque articulis facere aggrediemur, ac statim quidem inter initia dum pars adhuc phlegmone vacat, prolapsum cum vulnere articulum mediocri intensione (validam enim citra periculum perferre non potest) reponere tentabimus. Quod si luxta animi institutum euenerit, C in sola ratione, quæ phlegmonem arcet, persistemus. Si vero phlegmone aliqua, aut conuulsio, aut quippiam ex supradictis reposito osse acciderit, rursus id, si modo sine vlla vi potest, suo loco protinus expellendum est. At si hoc quoque discrimen metuamus, (non enim phlegmone laborans articulus sine vi fortasse cedet, & sua sede iterum propelletur) satius fuerit per initia in maioribus quidem membris, vt femoribus & humeris, supersedere, ac repositionem differre. Vbi vero phlegmone quieuerit, id autem fit communiter post septimum nonumve diem, præfati etiam periculum apud necessarios ægrotantis, quod ex repositione futurum sit, tum quod si non reponatur debilem ea parte hominem & claudum prorsus fore, conabimur tuto & sine vlla violentia, os in suam compellere sedem. Vlceris vero curationem eandem quæ proposita est in fracturis cum vlcere, administrabimus. Omne præterea membrum, quod D cum vulnere loco motum, neq; repositum est, sic, *Hippocrate & Celso auctoribus*, iacere conuenit, vt maxime cubantem iuuat: tantum ne moueatur, neve dependeat. Quod si luxatio cum fractura, sine tamen vulnere, euenerit, communi ratione membrum extendendum est, ac manibus conformandum: *vt in simplicibus fracturis superiore capite docuimus*. Si vero etiam vulnus accedit, rursus ab iis quæ de fracturis cum vulnere, & luxationibus etiam cum exulceratione incidentibus, priuatim a nobis dicta sunt, congrua repetenda curatio est. Sed, vt vno verbo singula complectamur, si cum fractura luxatio incidit, hæc primum, si fieri potest, illa vero secundo curanda erit. At si ante fracturæ administrationem luxatum commode reduci non possit, fracturam ipsam E primum curabimus: dein de cum fractura callo iam obfirmata fuerit, luxationis curationem aggrediemur. Quod si luxatio inueterauerit, & ob temporis spacium callosa inibi duricies contracta fuerit, ea decocto maluæ & althææ perfundenda est, deinde vnguento dialtheæ vocato illinenda. Post hæc emplastrum quod *diachylon magnum* nominatur, superimponendum erit: vel eius loco, lana succida, visscillagine quapiam emolliente delibuta. Ad hoc etiam efficax habetur, *cortex radicis althea in aqua decoctus, & cum axungia, vel anserino pingui subactus*, vt quasi malagmatis lentor contrahatur. Loco itaq; sub his sufficienter emollito, luxatum in suam sedem reducendum est. Et de luxatis quidem hactenus in vniuersum dictum sit. De particularibus enim fracturis cõpendiose scripserunt Paulus *in sexto, a capite 112. vsq; ad finem libri*: & Celsus *in octauo, a cap. 11. vsq; in libri illius finem*. Ad eos itaq; auctores F lectorem ablegamus.

Luxatio cũ fractura.

Libri VIII. de fracturis & luxatis, Finis.

LEON-

A LEONHARTI FVCHSII PARADOXORVM MEDICINÆ LIBER PRIMVS.

Procemium.

Boni artificis est, vt suæ artis instrumēta cognita habeat.

NEMO est, qui nesciat, eum minime bonum artificem esse posse, qui sua instrumenta ignorauerit. Proinde haud conueniet, fabrum lignarium, aut serram, aut asciam ignorare: quemadmodum nec sutorem subulam, aut sarctorem forficem. Quod si itaq; in manuariis illis artibus, omnes eum ridendum esse putant artificem, qui artis eius, cuius se peritum esse iactat, materiam non satis perspectam habuerit: quanto magis ridendi erunt hi, qui hodie Medicos sese esse profitentur, quum tamē medica materia, quæ illis in persanandis ægris in- B *strumenti vice esse debet, prorsus ignari sint? Qui enim probe mederi possent, quibus auxiliorum materia penitus, vel magna ex parte, incognita exsistit? Quomodo autem non incognita esset, quum ferme nemo Medicorum nostra tempestate sit, qui simplicium medicamentorum cognitionem Seplasiariis illis hominibus rudibus & ἀναλφαβήτοις pene, non committat? Indignum enim existimant esse Medico, eiusmodi rebus operam nauare: quasi cuiusque simplicis medicaminis nosse effigiem, non Medicorum, sed pharmacopolarum munus sit. Ipsi interim in scholis magna pompa desides manent, de lana caprina disceptantes, & inanibus disputatiunculis tempus temere terentes, nec vel semel tantum cogitant, quo pacto veteres imitentur, qui haud quaquam aspernati sunt altissimos perreptare montes, densissimas peragrare syluas, longinquas terræ regiones petere, ad intima etiam terræ viscera penetrare, quo exactam medicæ materiæ notitiam assequerentur. Sic Dioscoridem,* C *vt ipsemet in primi libri sui prologo testatur, ob iuge ac indefessum materiæ medices cognoscendæ a prima iuuenta studium per multos remotissimos mundi tractus peragrasse constat. Ita & Galenum ob vnius terræ Lemniæ veram cognitionem in Lemnum enauigare non piguit. Nostri itaque temporis Medici curam omnem & studium lucri caussa instituentes, atque hunc tantum sibi rerum agendarum scopum proponentes, vt breui efficiantur diuites, laborem quam in materia medica exacte cognoscenda veteres adhibuerunt, plane inutilem esse censent, vt quibus abunde a Seplasiariis remediorum copia suppetet, quum tamen vix vna aut altera planta quæ vtuntur, genuina sit, adeoque de his nihil apud illos nisi nomen supersit. Verum esse quod dicimus multæ hodie plantæ ostendere possunt potissimum autem* Endiuia, Bedeguar, Eupatorium *& aliæ quædam. Nam quisque pene peculiarem habet herbam, quam ignaris Medicis pro vera Endiuia, Spina alba, aut Eupatorio vendat. Neque mirum admodum inter se dissentire Seplasiarios,* D *vt qui nullam aliam herbarum notitiam, quam eam quæ a stolidissimis mulierculis tradita est, habeant, a quibus certe, vtpote indoctis & deliris, boni nihil expectare possunt, vt quæ errorem potius errore cumulent. Quum itaque vita hominum hodie plane Seplasiariorum manibus concredita sit, nihil mirum est, si multo plus periculi sit a medicamento, quam a morbo. Vtcunque vero medicæ materiæ nostri sæculi Medici ignari sint, falsisque & adulteratis pro veris & genuinis vtantur, adhuc tamen illi se, haud secus quam olim Æsculapius Tyndaridam, quamplurimos ad vitam reuocare, si diis placet, & regiam Plutonis, quod olim de Galeno dictum est, depopulari credunt. Quantum autem fallantur primus hic Paradoxorum liber satis monstrabit, vt qui illorum in materia medica errata non tantum indicabit, sed & optimorum auctorum scriptis, adde* E *etiam rationibus firmissimis, funditus explodet, ita & nihil sit quod posthac in erroris defensionem prætexere queant. Proinde veritatis amore flagrantes hortor, quo singula hæc nostra candido animo expendant, quando nihil sit in iis quod non in horum commodum produxerimus, discantque veterum (oro) potius in exacte perscrutanda medica materia sectari studium & diligentiam, quam nostræ ætatis Medicorum inertiam, vt qui nullum plane sibi cum herbis, aliisque medicamentis simplicibus negotium habendum esse censeant, sed eo omnibus neruis tendunt, quo multis commessationibus, assentationibus & id genus scurrilitatibus familiares fiant, atq; adeo plus pecuniarum emungere possint.*

Nostri temporis medici simpliciū cognitionē Seplasiariis cōmittunt.

Dioscoridis cognoscendæ medicæ materiæ studium.

Seplasiarii quā herbarū notitiā habeant.

Aloen per se ora venarum non aperire, neque sanguinem ciere quemadmodum multi Serapionis, Mesuesq; peruerso dogmate seducti opinantur: sed eadem potius occlu- F *dere, atq; sanguinem vndecunq; fluentem sistere.*

CAP. I.

Ordo tractandi Paradoxa.

NE hæc paradoxorum tractatio nulla via ac ratione procedat, atq; adeo confusionem quandam pariat, semper hunc dicendi ordinē obseruare conabimur. Primū verba eorū qui errādi occasionē nostræ ætatis Medicis dederūt, bona fide, nihilq; illo-

rum immutatis verbis recitabimus: idq; ideo, ne quis data opera illa deprauasse, & secus quam illi scripsere nt retulisse nos dicere queat. Deinceps veterū, Hippocratis & Galeni potissimum, aliorumq; optimorum autorum scriptis, ac locorū collatione, horum sententiā falsam esse demonstrabimus. Neq; n. in medicina, omni q; alio disciplinarum genere, aliunde certius, quā ex autorum locorumq; collatione, ac diligenti illorum obseruatione, veritas indagari potest quod ita inter se passim collatis locis, non tantum quid vete sensetint auctores certo sciatur, sed etiā si perperam quædam ab Arabibus in libros suos digesta sint, ea ex Hippocratis, Galeni, Dioscoridisq; collatione possint corrigi. Cū itaq; ex accurata auctorū, locorūq; qui in iis sunt collatione, veritas optime rimetur: summo studio & nos curauim⁹, vt id quod præter vulgi ac Arabū, eorumq; sequentiū opinionē adstruximus, multorum probatissimorum scriptorū collatione ratum ac firmum faceremus. Post hac ratione quoq;, si ita necessitas tulerit, addita, quod sentimus robo rabimus. Postremum ad Montui annotationes, si quas habet, obiter diluendas, sermonē conuertemus. Quod itaq; ad præsens hoc paradoxon attinet, animaduertendū Serapionem palā ausum fuisse docere *Aloen ora venarum aperire*, etsi diuersum omnes veterum libri clament. Neq; mirum herbarium illum rudem, qui ne tot quidem plantarū, quot ad modicā saltem cœnā satis esse possent, notitiam habuit, tam absurda docere, quando haud secus de illis quā, vt dici solet: cæcus de colore iudicet. Perpetuo n. eorum, ex quib. sua transcripsit sententiā sectatur. Non est tamē, quod ob id prorsus abiiciendum esse illum censeā. Quum n. complura ex Dioscoride & Galeno ad verbum descripserit, hoc saltem nomine retinendus erit, vt interdū in locis dubiis & iniuria temporis corruptis ad ipsum recurrere, & veræ lectionis vestigia in eo intueri liceat. Verba vero eius, quib. falsam suā inculcat sententiam, habentur *in c. 201.* operis sui *de medicamentis simplicib.* inscripti, vbi ex Pauli Aeginetæ, si Diis placet, sententia ita scribit: *Aloe aperit ora venarū, quæ in ano sunt.* Quam n. iniurius fuerit Paulo, qui ne per somniū quidem id ipsum cogitauit, facile constat iis, qui diligenter eius scripta excusserunt, quando euidentissimum fit, p totum illius librum nihil tale de Aloe scriptū esse. Vnde discant velim studiosi, Arabib. in citandis Græcis parum fidei adhibendum esse, q nonnunquā illis tribuant, quæ scripsisse nusquā cōperimus. Id autem cur fecerint, hæc in primis ratio est, quod singula ex iis libris, qui e Græca in Arabicā linguam translati fuerunt, transcripserint, quos certe genuinum auctorum sensum, minime referre in confesso est, vt quibus multa præter Græcorum mentem per interpretes adiecta, multa etiam omissa sint. Verum quod asserimus esse deprehender, qui vel vnam veterum librorum Galeni ad Glauconem versionē cum Græco & ἀντιγράφῳ exemplari conferre voluerit. Proinde quum Arabum volumina e Græcis traducta multis additamentis referta sint, nihil mirum hoc loci a Serapione, vt qui non ex proprio fonte aquas hausit, sed alienis pastus est erroribus, Paulum perperam citatum. Ceterum Serapionem sequitur Mesue, omnia enim sua ex illo & Auicenna desumsit, ideoque iis velnti ducibus passim vtitur. Is enim *cap. 1. sui de simp. med.* libri inter cætera sic ait: *Aloe aperit orificia venarum, apertione sanguinem manare faciente.* Et paulo post: *Nocet hæmorrhoidibus & ano.* Falsos vero esse vtrosque experietur, qui dogma hoc erroneum, cum veterum sententiis de vi aloes proditis, contulerit: hi namque vno omnes ore aloeri cōtrariam potius vim, adstringendi nimirum & hæmorrhoidas sistendi, habere affirmant. Diosc. siquidem *li. 3. c. 24.* ita de aloes facultatibus disserit: ἀλόη δύναμιν ἔχει στυπτικὴν, καὶ μεθ' ὕδατος ψυχροῦ ποθεῖσα αἵματος ἀναγωγὰς ἐπέχει, αἱμορροΐδας τε ἰσχναίνει τὰς ἐξ αἱμορροΐδων, hoc est, *Aloe vim habet adstringēdi, & cū aqua frigida pota sanguinis excreationes cohibet.* Gal. quoq; lib. *6. de med simp fac.* haud aliter aloes vires depingit, inquiēs ἀλόη ἐστὶ τὸ φάρμακον κόλπους κολλητικὸν, ἰᾶται δὲ δυσεπούλωτα τῶν ἑλκῶν, καὶ μάλιστα τὰ καθ' ἕδραν τε καὶ αἰδοῖον, id est, *aloe medicamen est quod sinus glutinat sanat vlcera. quæ ægre ad cicatricem duci possunt, & maxime, quæ in ano sunt & pudendo.* Et *libro quinto th. meth. c. 4.* vbi profluuii sanguinis curationē ex professo tractans, vim mirā in sistendo sanguine aloe inesse iis verbis indicat: ἄριστον ἁπάντων ὧν οἶδα φαρμάκων, ᾧ καὶ πρὸς τὰς ἐν μήνιγγι αἱμορραγίας ἀσφαλέστατα χρῆσθαι ... hoc est: *Optimum omnium, quæ noui, medicamentorum, quo etiam ad cerebri membra narum sanguinis eruptiones tutissime vti licet, est quod nunc dicetur. Thuris pars vna aloes parti dimidiata misceatur, & deinceps quum vtendi tempus instat.*

Collatio locorum ad intelligendos probe auctores mire vtilis.

Serapion rudis atq; herbarum imperitus.

Arabib. in citandis Græcis parum fidendum.

Arabum volumina e Græcis traducta multis additamentis referta.

Mesue Serapione veluti duce vtitur.

Aloes vis.

A *ſtat, tantum huius cum oui candido ſubigatur, vt mellis craſſitudinem reddat, dehincque leporis molliſſimis pilis excipiatur, & tum vaſi ipſi, tum toti vlceri imponatur.* Quod ſane medicamentum, vt obiter moneam, Auicen. quoque ipſe *Fen.17.Can.3. capite 9.* in ſiſtendis hæmorrhoidibus probat. A iam dictis, quicquid nugetur Serapion, non diſſentit Paulus *lib.7.* ita ſcribens: *aloe inflammationem prohibet: vlcera quoq;, quæ ægre ad cicatricem perducuntur, ſanat, præſertim quæ circa ſedem & pudenda ſunt.* Inter Latinos etiam omnium euidentiſſime Arabum de aloe ſententiam explodit Plin. *lib.27.cap.4.* ita ſcribens: *aloe ſanguinis excreationes ſi modicæ ſint, drachmæ pondere ex aqua: ſin minus, ex aceto pota ſedat. Vulnerum quoque ſanguinem & vndecunque fluentem ſiſtit per ſe, vel ex aceto. Alias etiam eſt vulneribus vtiliſſima, ad cicatricem perducens. Eadem inſpergitur exulceratis genitalibus virorum, con-*
B *dylomatis, rimiſque ſedis, alias ex vino, alias ex paſſo, alias ſicca per ſe, vt exigit mitiganda curatio, aut coercenda. Hæmorrhoidum quoque abundantiam leniter ſiſtit.* Subſcribit prædictorum auctorum de vi aloes ſententiæ tot er Arabes princeps Auic. *cap.67.Can.2.* dum inter alia ſic ſcribit: *aloe quando ponitur cum vino ſuper hæmorrhoidas & rimas ani, tunc ſanguinem ex eis manentem ſiſtit.* Sanat quoque vlcera ani & virgæ cum vino illita: ita vt mirari ſatis non queam, qua impudentia auſus fuerit Montuus in Meſues ſententiam pertrahere Auicennam, quum illi ex diametro pugnent. Sed ſolet hoc hominum genus perdite auctorum abuti teſtimoniis, quo fuco ſaltem aliquo ſuam inſcitiam occultant. Hinc eadem impudentia Moſen illum Ægyptium citat, quaſi ſuæ nonnihil faueat ſententiæ, quum tamen *vigeſimoſecundo ſuorum Aphor. libro*, ne verbo quidem meminerit, alo-
C en ano officere poſſe, ſed contrarium potius, quod ſc. ſinus veteres, potiſſimum, qui in ano ſunt, ſanet, docuerit. Neq; Auenzoar, quod ſciam, hanc quam Serapion ac Meſue tradunt, aloe facultatem ineſſe ſcribit. Quicquid tamen ſit, ex iam dictis ſole clarius fit errare vehementer, veterumq; placitis reclamare in vniuerſum omnes, qui aloen per ſe ora venarum aperire, anoq; officere aſſirmant. Neq; obſtat, quod interdum aſſumta aloe ſedis venas aperiri cernamus: id n. nō per ſe, ſed ex accidenti, quia videl. acres humores, qui ſua acrimonia ani venas aperiūt, facit: id quod & alia quædam medicamēta poſſunt, quēadmodum Gal. *lib.6.aphor.comm.47.* docet, vbi atra bile vexato homini ex acrium humorum purgatione ſedis venas poſſe aperiri, his verbis monſtrat: [illegible]
D [illegible] quod eſt: *Homini huic expurgatione ambo hæc optima eueniunt, quod ſcil. ſuperuacua expurgantur, & quod ex acrimonia eorum, quæ excernuntur, paulatim aperitur os venæ, quā hæmorrhoidam vocant, vt & ipſa ſanguinē vitioſum ſimul excernat.* Proinde perperā aloes virib. tribuunt Serap. & Meſue, quod acribus excrementis, idipſum ſua acrimonia agentib. magis tribuendum erat. Sed obtrudet hic quiſpiā dogmatis Serap. aſſertor. *Si huiuſmodi vis non magis Aloe adeſt, quā reliquis medicamentis acres humores purgantibus, qui factum eſt, vt Aloe potius quam alia eiuſmodi medicamenta ſedis venas aperire credita ſit?* Reſpondeo cum Manardo noſtro, nulla alia cauſſa hominum mentes occupaſſe hoc dogma, niſi quod frequentius Aloe, quam alio quouis purgatorio medicamento vtantur. Plerumque enim omnes, qui ſubducendæ alui, vel ventriculi ex-
E purgandi gratia medicamento purgatorio opus habent, ad catapotia ex Aloe confecta, tanquam ad ſacram anchoram confugiunt. Adeoque factum eſt, vt quod ab excrementis ab aloe modis fieri viderunt, id genuina quadam ac natiua malitia illius, & per ſe factum eſſe crediderint. Parum autem erat hoc credere, niſi & erroneum hoc dogma mundo libris editis patefacerent, ac pro vero obtruderent. Præterea neq; obeſt noſtræ ſententiæ Iacobi de Partib. cauillatio, quam hodie multi, tanquam aheneū quendam murū, ad tuendam falſam illorum ſententiam arripiunt, qui adſtringendi vim quidem Aloen habere fatetur, quum extrorſum admota fuerit: aperiendi vero venas, quum intro in corpus ſumta fuerit. Nam ſtatim a Dioſcoride & Plinio exploditur, quorum vterque in potu etiam ſumtam Aloen ſanguinem profluentem compe-
F ſcere tradunt. Et Plinius certe, vt penitus aduerſariorum ora, ac elabendi paſſim vias obſtrueret, vndecunque profluentem ſanguinem ſiſtere poſſe dixit. Ceterum iam ad Sebaſtiani Montui obiectiones diluendas accingamur: is enim errori Serapionis atque Meſues patrocinaturus, cæcam (ita enim vocat) proprietatem obiicit, quaſi Aloe occulta quadā eſſentiæ ꝓprietate, & minime manifeſta qualitate ſedis venas reſe-

Montui in citandis auctoribus impudētia.

Aloe ex accidenti vt alia quædā medicamēta, ſedis venas aperit.

Cur aloeſi potius quā alia medicamenta ani venas aperire credita ſit.

Iacobi de Partibus cauillatio diluitur.

Ad Montui obiectiones reſpondetur.

Aloe proprietate cæca non aperit venas.

raret, anoque noceret, & hoc pacto sese omnem reprehensionem euitare posse arbi- A
tratur. Atqui fallitur, [illegible], bonus ille senex: si enim Aloe insita qua-
dam totius substantiæ proprietate venarum ora aperiret, tunc semper in catapotiis,
aut alio quouis modo deuorata idipsũ efficeret: id quod tamen nemo sanæ mentis di-
cere potest, quum contrarium quotidiana experientia monstret. Quod vero semper
quoties assumeretur sedis venas reseraret, ita colligi potest. Quemadmodum n. medi-
camenta purgantia substantiæ proprietate perpetuo humores sibi familiares attra-
hunt, *vt in sequentib. clarius docebimus*, verbi gratia *Scammonium bilem, Cnicus pituitam:* ita

Aloen etiã extrinsecus admotam sedis venas non aperire.

aloe nunquam non ob insitam sibi proprietatem venarum ora aperiret. Nam quum i-
psius substantiæ aperire venas insitum sit, vt Montuus delirare videtur, fieri nequit, vt
non perpetuo quoties sumta fuerit, hoc ipsum agat. Vel dicat diuersitatis rationem B
Montuus, & in suam nos pertrahet sententiam. Sed dicet fortassis, aloen venarum ora
aperire posse, non quum intro in corpus sumta, sed quum extrinsecus sedis venis illita
fuerit, tum enim maxime idipsum cæca illa proprietate efficere posse. Quantum au-
tem hoc veritati, optimorumq; auctorum sententiis aduersetur, ex iis, quæ paulo ante
diximus, clarum esse potest. Pugnare vero non tantum rationi, verumetiam experiẽ-
tiæ omnibus paulo eruditioribus in confesso est. Qui nanq; extrinsecus admota aloe
venas aperiret, quæ Auicenna etiam, qui Montuo & eius farinæ Medicis numinis in-

Aloe erosionis expers.

star habetur, auctore, citra erosionem valde exsiccat? Quum itaq; non erodat, & vehe-
menter etiam exsiccet atq; adstringat, qui per Deum immortalem venarum ora ape-
rire posset? Insuper quum a Galeno & Paulo inter ea medicamenta, quæ vlcera ea, quę C
ægre ad cicatricem ducuntur, sanant, aloe connumeretur, quomodo inter ea, quæ e-
rodendo aperiunt venas, collocari potest, quum omnia ἐπουλωτικά, hoc est, quæ cicatricẽ
inducunt, *eodem Galeno lib. 5. de compositione medi. per genera auctore*, cum eo, quod citra ero-

Duo instrumenta quæ iis quæ recte inuenta sunt, fidem faciunt.

sionem adstringunt, magis etiam exsiccant? Nulla itaque nec ratione, nec experien-
tia, quæ tamen duo sunt apud omnes homines instrumenta, *teste Galeno lib. 1. ther. metho.*
capite 3. quæ fidem his, quæ recte inuenta sunt, faciunt, cæcam illam suam aperiendi o-
ra venarum in aloe proprietatem Montuus probare potest. Iterum instat Montuus,
ac velut adamantinum & inexpugnabile argumentum producens, ita colligit: *Idem*
medicamentum persæpe contrarias obtinet vires, aloe igitur & constringere & aperire ora venarũ
potest. Fatemur quidem plerisque medicamentis contrarias, tum qualitates, tum fa-

Quibusdam medicamentis cõtrariæ insunt qualitates.

cultates inesse, id quod luculenter Galen. *lib. 3. de simpli. medic. facultatibus capite 13.* o- D
stendit. Ita aloen adstringendi sistendive potestate præditam esse concedimus, ni-
hilominus tamen & per inferna bilem excernere, ac ventrem etiam subducere posse
dicimus, quemadmodum Galenus *libro iam citato c. 14.* in eum modũ scribens testatur:
[illegible], id est: *Sane*
permultos huius rei admiratio detinet, remque rationis expertem absurdamque existiment, si cor-

Galenus ea quæ a Dioscoride prodita sunt diligenter explorauit.

pus quodpiam adstringens purgare queat, veluti aloe. Quibus sane verbis Galenus manife-
ste innuit, aloen & adstringere & purgare per inferna corpus posse, id quod & nos fa-
temur. Inesse vero huic vim quandam reserandi & constringendi venarum ora, *vt Se-*
bastianus Montuus putat, id est quod constanter negamus, nec perpetuo, vtcunque E
se excruciet, probare poterit. Et vt finem tandem faciamus, si Galenus, quem omnia
a Dioscoride de simplicium medicamentorum facultatibus prodita diligentissime
excussisse, ac per experientiam, num vera essent comprobasse constat, vim talem,
quæ venarum ora reseraret, in Aloe esse cognouisse, hanc certe silentio non præteriis-
set, id quod eum in Coriandro, prunis Damascenis, & plerisque aliis fecisse notum
est. Diuersam autem quum in ea esse facultatem, nempe adstringendi venarum ora,
experientia explorauerit, factum est, vt & illius constanter in suo *de simplicibus medica-*
mentis libro meminerit. Non est itaque, cur quempiam Montui annotationes in di-
uersum rapiant, leuioris enim momenti sunt, quam vt tot tantorumque auctorum
quos produximus, testimonia, rationesque quas hic opposuimus euertere queant. F
Quod si vero quispiam ea de re plura scire desiderat, is nostras aduersus Puteanum ac
Montuum scriptas apologias legat. In iis n. multa institutum conducentia reperiet.

Aloen melli commixtam non minus, imo plus purgare, contra Auicennæ & Mesues
erroneam sententiam.

Cap.

Cap. II.

A ADVERSATVR nostræ sententiæ Auicenna *capite 67. Canone secundo*, in hunc modum scribens: *Permixtio ipsius cum melle, minuit virtutem eius, adeo vt forsan non soluat attrahendo.* Quem veluti ducem sequitur Mesue *libr. sui de simplicibus medicamentis capite primo*, sic scribens: *Aloe mixta cum melle est minoris solutionis.* Verum quantum a veritatis tramite aberrent vtique, nemo sani cerebri est, qui nesciat: non enim rationi tantum & experientiæ, sed & veterum auctorum sententiæ plane, quod afferunt, contrarium est. Quum enim melli suapte natura vis subducendi aluum insit, qui fieri posset, vt non idem magis alteri, quod similem vim obtinet additum efficeret? Mel autẽ per se subducere aluum, in primis Hippocrates *libro de affectibus* testatur, dicens: τὸ μέλι
B ξὺν μὲν τοῖσιν ἄλλοισιν ἐσθιόμενον καὶ τρέφει καὶ εὔχροιαν παρέχει, αὐτὸ δὲ ἐφ' ἑωυτοῦ λεπτύνει μᾶλλον ἢ ἀνακτᾶται· καὶ γὰρ οὐρεῖται καὶ διαχωρεῖ μᾶλλον τοῦ μετρίου, hoc est: *Mel cum cæteris comestum nutrit, coloremque corporis bonum reddit: solum vero potius attenuat quam reficiat, lotium enim cit, supraque modum purgat.* Diosc. quoq; *libr. 2. cap. 73.* in hunc modum scribens: ἔτι μέλι τὸ ὠμὸν φυσῶδες, κοιλίας τε καὶ βηχὸς ἐρεθιστικόν, quod est: *Mel crudum inflat, aluum quoque ac tussim proritat.* Et Galenus *lib. 3.* de alimentorum facultatibus iis verbis: μέλι δὲ λεπτομερὲς ὑπάρχον, ἐξ ἀνάγκης ἔχει καὶ δριμύ, διὸ καὶ ἐπὶ τὴν ἔκκρισιν ἐπεγείρει τὴν γαστέρα id est: *Quandoquidem mel tenuium partium est, necessario etiam acre sentitur, ideoque aluum ad excretionem proritat.* Et paulo post εἰ χωρὶς ὕδατος μίξεως ἐκλείχοι τις τὸ μέλι μόνον, ὀλιγώτερον τρέφει, μᾶλλον δ' ὑπάγει τὰ κατὰ τὴν γαστέρα, hoc est: *Si citra aquæ admixtionem mel purum per se quis delingat, nutriet quidem minus, sed alui excrementa magis deiiciet.* Paulus quoque *libro primo capite 96. Mel coctum*, ait, *magis alit, quam aluum subducat: crudum contra.* Id quod *&* *libro 7.* repetit. Vtitur & *capite 6.*
C *libri primi* solo melle ad puerorum deiiciendum aluum, cum ita scribit: *Porro si pueri, infantisue aluus adstricta fuerit, mel cibo adiectum dabis.* Alexander quoque *Aphrod. sectione 2. probl. 66. mel crudum abstergere & purgare, coctum vero alere tantum posse*, docet. Ex quibus omnibus abunde liquet, mel per se quidem aluum deiicere posse, idque adeo magis, si non coctum crudumve fuerit. Quod vero aloe melli addita aluum plus subducat, satis ex Dioscor. liquet, qui nulla alia caussa mel addere docet, nisi vt hoc pacto plus excrementorum deiiciat. Verba Dioscor. quæ habentur *libr. 3. cap. 24.* hæc sunt: καταποθεῖσα δὲ σὺν ῥητίνῃ ἢ καὶ ὕδατι, ἢ μέλιτι ἑφθῷ ἀναληφθεῖσα κοιλίαν λύει. quod est: *Deuorata cum resina, aut cum aqua vel melle cocta sumta, aluum soluit.* Id quod & Plinium fecisse constat qui *lib. 27. capite 4.* de aloe ita tradit, *Deuorantur pilulæ cum mellis decocto, aut terebinthina resina ad purganda interiora.*
D Hac ratione & Gal. *libr. 7. Ther. method. capite 11.* hieram picram, in cuius confectione centum aloes drachmæ sunt, melle esse excipiendam suadet, vt scilicet aluum magis deiiciat: id quod verba eius de hac ipsa luculenter admodum demonstrant: ἔνιοι δ' ἀποτίθενται τὸ φάρμακον ἀναλαμβάνοντες ἀπηφρισμένῳ μέλιτι, καὶ γίνεται μὲν οὕτω μονιμώτερον, ἧττον δὲ ῥώννυσι τὴν γαστέρα, καὶ μᾶλλον ὑπάγει, id est: *Sunt qui reponunt medicamentum id excipientes despumato melle, & fit ita quidem durabilius, sed minus ventrem roborat, & magis subducit.* Psellius quoque *libro primo de ratione victus capite de iis quæ ventrem citant*, Fœnogræco, Damascenis, itemque aliis, vt aluum magis deiiciant, mel addici præcipit. Inter cætera enim ita ait: *Fœnigræci ius ex melle coctum, inde potum aluum subducit secum agens in intestinis humores. Mel admixtum parum esse oportet, ne vel-*
E *licet.* Et paulo post: *Damascena quoque humida & arida melle confecta, madefacta vt plus teneant mellis, mansaque solitaria. Si bis mellis compositio absorbeatur plus subducit, quam si dulce vinum potites.* Ita vt sole iam clarius sit tam Auicennam quam Mesuen infantiliter lapsos esse, quod Aloen melli commixtam minus purgare docuerint, quum & ratio & veterum auctoritas diuersum monstret. Aloe addita melli plus purgat.

Aloen stomacho & iecinori non nocere, vt falso plerisque Auicenna & Mesue persuaserunt.

Cap. III.

AVICENNA alteram tantum sententiæ nostræ partem *cap. 66. 2. Canon.* impugnat, dum sic inquit: *aloe obstructiones hepatis aperit, sed ipsum tamen lædit.* Mesue autem v-
F trisque contradicere non veritus est: nam *capite 1. sui de simp. med. libri* ita scribit: *aloe conturbat, dolorem ventris faciens, & nocet stomacho & hepati.* Nemo tamen vsque adeo lippis est oculis, qui vtrunq; falli non videat, quando ne vnus quidem ex veteribus classicisque scriptorib. sit, qui non diuersum docuerit. Dioscorides n. tam amicam stomacho aloen esse tradit, vt si mixta sit aliis medicamẽtis quæ purgãdo sunt, ea minus noxia sto- Aloe neque stomacho neq; iecori nocet.

macho reddat. Verba Dioscoridis *libr. 2. capi. 37.* hæc sunt: μιχθὲν τοῖς ἄλλοις καθαρτικοῖς ἧττον κακοστόμαχα ποιεῖ, id est: *aloe aliis commixta medicamentis purgatoriis, præstat vt minus stomachum infestent.* Apertius idipsum Galenus *libr. 6. de simp. med. facultat.* docet, in hunc de aloe scribens modum: καὶ γὰρ εὐστόμαχόν ἐστι τὸ φάρμακον, εἴπερ τι καὶ ἄλλο, hoc est. *Nam & gratum est stomacho medicamen, vt si quid aliud.* Et Paulus libro 7. *Est*, inquit, *aloe stomacho valde grata, vt si quid aliud.* Et libro eodem, capite quarto. *Quum medicamenta corpus purgantia omnia stomacho noxia sint, sola ventriculo amica & vtilis est aloe.* Quibus subscribit etiam Oribasius in medicinæ Compendio, dicens: *aloe vehemens quidem catharticum non est, stomacho autẽ aptissimum.* Psellius quoq; *lib. 1. de victus ratione*, aloen inter ea, quæ stomachum cõfirmãt recensetiis verbis: *Maxime conducibilia stomacho absynthium & aloe.* Nec dissentit Plinius qui *lib. 27. c. 4.* scribit: *Confirmat stomachum aloe, adeo vt nulla vis contraria infestet.* Grata autẽ est stomacho aloe haud aliter, quam absynthium, Gal. *lib. 6. de simp. med. fac. auctore*, quia aliquam adstrictionem obtinet. Quum vero veteres aloen stomacho siue ventriculo gratum esse medicamentum scribunt, de ea non simpliciter, sed quatenus est medicamentũ purgans loquuntur, vt ex verbis illorum satis liquet, & nos idipsum fusius in a-
Aloe iecur nõ offendit pologia nostra aduersus Puteanũ ostendimus. Quod autẽ iecur non offendat, probat Gal. ad Paternianum, qui cum oxymelite datã aloen stomachicis & hepaticis magnũ adiumentum afferre scribit. Paulus etiam *lib. 7.* docet, quum Dosithei catapotia iecoraria aloes vnc. vnã accipere ait. Et cum, *Plinio teste*, loco iã citaro, aloe in regio morbo,
Auicennæ libri multis contradictionibus obnoxii. qui plerunq; iocinoris vitio oritur, vtiliter bibatur, fieri haud potest, vt iocinori nocere queat. Hinc mirũ admodum est Auic. in eam deuenisse opinionẽ, quum tamen & ipse fateatur, aloen iocinoris obstructionibus & arquato morbo esse perutilem. Atqui perplures eiusmodi contradictiones, vt ex sequentibus perspicuum fiet, in Auic. libris inueniuntur, vt certe hoc nomine tyronibus medicinæ nondum exacto iudicio præditis valde suspectus esse debeat, præsertim in *secundo suo Canone.*

Rhabarbarum nostrum & vulgare, in plerisque a veterum Rheobarbaro differre, atq; adeo diuersum esse.

Cap. IIII.

Ambigua discutiẽda. QVVM de rebus disceptantibus id vnice cauendum sit, ne qua vox illis ambigua imponatur: nam alias non raro fieri solet, vt alter alterum non intelligens, acerrime inter se de lana caprina rixentur, & in immensum temere sermo progrediatur: ani-
Rheobarbarum vulgare. maduertendum erit, ne nominum quempiã ignorantia fallat, Rheobarbarum nostrũ seu vulgare esse id, quo passim nunc ad subducendam, nobilium præsertim, aluũ Me-
Rhabarbatũ veterum dici vtuntur. Veterum vero, quod Dioscorides, Plinius, Galenus, & qui his etiam vetustiores sunt, describunt. Quemadmodum autem veteres suum variis nominib. vo-
Nomina varia. Rhebarbari. cant, Dioscorides enim interdum *Rheon*, interdum *Rhian*, aliquando *Rhaponticum*, Galenus *Rheum* & *Rha*, Plin. *Rhacoma*, Celsus *radicem ponticam* appellat, ita Punici *Rauedseni*, & vulgus Medicorum *Rheubarbarum* nominant. Rheobarbarum vero quo nunc passim officinæ vtuntur, differre ab eo, quod veteres depingunt, quicquid nostræ tẽpestatis garriant Medici, nullibi rectius nisi ex notis, quæ illi ab vtrisq; tribuuntur, col-
Locus natiuus Rhabarbari veterum. ligitur. Veterum nimirum Rha, Dioscotide *li. 3. c. 3. teste*, γεννᾶται ἐν τοῖς ὑπὲρ Βόσπορον τόποις, ὅθεν καὶ κομίζεται, ῥίζα μέλαινα, κενταυρίῳ τῷ μεγάλῳ ἐοικυῖα, μικροτέρα δὲ καὶ ὑπερυθροτέρα, ἄοσμος, χαύνη, ὑπόκουφος id est, *nascitur in iis, quæ supra Bospororum sunt regionibus, vnde etiam affertur: radix nigra. Centaurio magno similis, sed minor & magis rubens, sine odore, laxa, & parum leuis.* Nec dissentit Galenus, vel quisquis eius libri auctor fuit, *capite 228. libr. de simplici med. ad Paternianum*, qui *Rheon his verbis* describit: *Radix est magna & nigra, laxa leuis, inodorata. gustu calefaciens, & leniter adstringens.* Libro quoque *octauo de simplici med. facultatibus.* Rha tum laxitatem tum leuitatem in se habere scribit. Iam dictis subscribit *Plin. lib. 27. cap. 11.* in hunc mo-
Natales nostri Rheubarbari. dum loquens: *Rhacoma affertur ex his, quæ supra Pontum sunt, regionibus, radix Costo nigro similis, minor & ruffior paulo sine odore, calefaciens gustu & adstringens.* Rheubarbarum autem
Rhabrabaro nomen vnde inditũ a nostris vocatum, & quod hodie in frequenti Medicorum vsu est, alios a priori natales habet, ex meridionalibus nanq; regionib. ad nos fertur, non aquilonatibus, vbi Bosporus, & Rha fluuius, qui radici huic nomen dedit, exsistunt. Nullum denique cum Costo nigro, vt antiquorum, similitudinem habet. Adde, quæ solo a veterum Rheubarbato discernete nostrum sufficiens nota est, vulgare & quo hodie vtimur, habere odo-

A odorem vehementem, veterum autem plane sine odore esse. Præterea grauitatem in
vulgari commendat Mesue, veteres contra leuitatẽ. Accedit, quod veteres suo Rheo-
barbaro nullam purgandi vim inesse scripserint, in quem tamen vsum, ætatis nostræ
Medici suum, & recte quidem, plurimum valere dicunt. Sed obtrudet quispiam, *ni-
hil mirum esse Rhabarbarum tam siccum odorum esse, veteres autem de viridi ac recenti locutos esse,
quod odore plane caret, haud aliter quam alia quædam, quæ humiditate superflua obtundente, donec
ea resoluatur, absque odore perseuerant.* Obiectioni huic pulchre per historiam respondet
reconditæ eruditionis vir IO. MANARDVS, *libro suarum epistolarum medicinalium
6.* atque se a Sigismundi regis Sarmatarum Medicis didicisse, in eo bello, quod contra
Moschos strenue gesserat idem rex: Rheon inuentum fuisse, quod etsi vulgari satis
B quidem simile esset, penitus tamen inodorum fuerat, in eoque omnes veterum notæ
deprehensæ sunt: fuitque procul dubio id Rheobarbarum, quod veteres pingunt. Cæ-
terum veteres suum Rheobarbarum non ad alui purgationem, sed ad alios plerosque
vsus adhibuisse, manifestius est, quàm vt probari debeat: neque enim Dioscor. neque
Plinius, neque etiam Galenus, in vniuersis suis operibus, quæ hodie exstant, ad aluum
subducẽdam Rheobarbaro vsi sunt: sed quum huic maximam & præcipuam adstrin-
gendi vim adscripserint, in contrarium potius vsum adhibendum esse præceperunt,
atque adeo sanguinem exspuentibus, cœliacis, & dysentericis conferre dixerunt. Ae-
tius quoque, qui sub Constantino Magno vixit, *sermone 9. cap. 47.* inter ea, quæ adstrin-
gendo ventrem cohibent, rheon ponticum recenset. Quin etiam constat nec Auic.
C *in cap 585. secundi Canon.* Rheobarbato purgandi potestatem tribuisse, sed diuersam po-
tius id quod & Fen. *16. Canon. 3. Tract. 1. capite 4.* vbi Rheubarbarum inter medicamen-
ta aluum cohibentia enumerat, & in plerisque aliis locis facit. Et certe veteres suo esse
vsos ad cohibendam aluum testatur Abenrois Cordubensis, qui *lib. 5. Collect.* Galenum
& alios Medicos Rheobarbarum ventrem constringere scripsisse ait, notans in hoc
eosdem, tanquam falsa dixissent. Sed ignorauit impia illa bestia, Galenum atque ali-
os veteres diuersum a suo habuisse Rheobarbarum, ita vt non immerito illi alios etiã
effectus tribuerint. Ex iis itaque omnibus notum fit, nostrum hodie Rheubarbarum
ab antiquorum differre, quod hoc ad aluum deiiciendam, nunquam vsi fuerint. At-
qui hic reclamat Montuus: atque Pauli auctoritate, veteres quoque Rhabarbaro ad
D ventris sanorum purgationem vsos esse probare nititur. Pauli locus est *in li. 1. c. 43.* vbi i-
ta scribit: *Aluum soluebant, iubentes iam dormituros resinam therebinthinam, quæ oliuæ magni-
tudinem æquaret, deuorare.* Quod si magis citare voluerimus, paulum radicis ponticæ
miscebimus. Sed meminerit velim, nos de antiquis, inter quos Paulus Aegineta, vt
qui longo post Galenum & Plin. tempore vixerit, cõnumerari non potest, locutos es-
se. Neq; n. mirum Paulum, vt alios recentiores Medicos, ad contrarios vsus Rhabarba-
rum adhibuisse, vt cuius tẽpore, Rheubarbarũ, quo hodie vtimur, innotescere mũdo
cœperit: quũ Medicis, qui ante illum fuerunt, quemadmodũ in Corollario suo Her-
molaus quoq; testatur: plane incognitũ fuerit. Vixit autẽ Paulus post Oribasium Iu-
liani archiatrum. Hinc deceptus Paulus, haud aliter quam Abenrois, ac multi alii hũc
E sequentes Medici, idem Rhabarbarum, quod suo tẽpore inuentum erat, cũ Rha ve-
terum esse putauit, atq; adeo tam antiquorum instar restringendi facultatem, iam ve-
ro recentiorum modo, aluum subducendi huic inesse existimauit. Proinde factũ est,
vt cap 1. lib. 1. ad reprimendum prægnantium vomitum, & *li. 7.* ad dysenteriæ curationẽ
vsus sit, cum tamen in vtrisq; affectibus purgatoria adhibere medicamenta, *vt post di-
cemus,* minus consultum sit. Pari modo ad veterum Rheobatbarum respexit libro eo-
dem, cum ex professo Rhabarbari vires describens, hoc ipsum sanguinem exspuẽtib.
cœliacis, & dysentericis prodesse scribit. Fuisse autem notum Paulo Rheubarbarum
nostri temporis, satis ex tribus illis compositionibus, quibus *libr. 7. cap. 11.* ad podagram
vtitur, liquet. In illis enim *rheubarbaricum* instar Arabum, alias autem *Rha, & radicem*
F *ponticam* nominauit. Primæ compositioni nomen *Diacorallion* est. Secundæ, *Antidotus
Agapeti.* Tertiæ, *Antidotus Atactos.* Quarum descriptiones qui scire cupit, a nobis iam
citatum Pauli locum petat.

Rhabarbarum veterũ purgandi facultate caret.

Obiectio.

Ioann. Manardus.

Veteres suo Rhabarbarum ad alui purgationẽ non adhibuerunt.

Montui annotatiuncula diluitur.

Paulus Aegineta inter veteres non connumerari debet.

Nostrum Rheubarbarum Paulo notũ fuit.

*Casiam Arabum & recentiorum, a veterum atque Græcorum Casia aliam ac diuersam
esse.* CAP. V.

Nicolaus Leonicenus

NISI Nicolaus Leonicenus, vir dignus, cui medicinæ studiosi multum tribuant, A me monuisset, fuisse quosdam ex Medicis iunioribus tantæ inscitiæ, vt cortice Casiæ fistulæ Arabicæ ad citanda menstrua vterentur, quum Græcorum vti potius, ex Dioscoridis ac aliorum Græcorum Medicorū sententia, debuissent, nunquā in numero Paradoxorum hoc ipsum, quod iam tractamus, collocassem. Neq; n. mihi persuasissem vnquā, esse tam stupidi animi Medicos, qui nescirent Arabum a Græcorū Casia esse diuersam. Esse autem aliā Arabū a Casia antiquorū, in primis vtriusq; descriptio monstrat: quas nondū satis rē agnoscentes conferre poterunt, & quod dicimus, sole meridiano clarius deprehendent. Arabū nimirū partim in India, partim in Ægypto nascitur, folio Iuglandis, siliquas habet prælongas ac teretes vtrinq; fastigiatas, duos fere pedes proceras, carne intus nigra, gustu prædulci, sed plane medicato, ligneis di- B stinguentib. mēbranis, & ossib. siliquarum intercursantib. Græcorū vero, *Gale. in lib de Theriac. ad Pisonem auctore*, rubescit, & rosam exspirat, sicut etiā dulcem gustum præfert, fistulis plena, & vinum naribus obolens, & aromatum modo vehementer odorata. Differre easdem etiam vsus vtriusq; manifestat. Arabum n. & quæ hodie in officinis venditur, ad leniendam aluum pulchre conducit: id quod Græcorum non facit: ea n. vrinam atq; menses cit, aliasq; vires a priori diuersas habet. Proinde quū veterib. Græcis plane incognita fuerit ea, de qua Arabes scribūt: neq; n. Galenus, neq; etiam Dioscorides eius mentionem faciunt: consultū erit, vt si quando in libris Græcorum Casiam fistulam legere contingat, ne pro ea alteram, de qua Arabes atque recentiores agunt, C capiamus. Prodesset itaque quo aliqua in iis nominandis certa haberetur differentia, quo Arabum, siliquam Ægyptiam, aut *Casiam catharticen*, Græcorum autem Casia fistulam aut odoratam appellaremus. Est enim, vt diximus, vehementer odorata. Vnde liquet Casiam, qua hodie passim officinæ vtuntur, ligneamq; nominant, non esse eam, quam Dioscorides & Græci alii describunt: illa enim terra, inodora, & penitus nihil cum vera Casia commune baber, quam Dioscorides *lib. 1. c. 12*, ait esse ὑπόκιρρον, εὔχρουν, κοραλλίζουσαν, στενὴν λίαν, μακρὰν καὶ παχεῖαν, σωληνώδη πλήρη, δάκνουσαν ἐν τῇ γεύσει, καὶ στύφουσαν μετὰ ποσῆς πυρώσεως, ἀρωματίζουσαν, οἰνίζουσαν τῇ ὀσμῇ, id est, *rubescentem, boni coloris, Coralio lapidi similem, per quam angustam, longam & crassam, fistulis plenam mordentem pungentemue in gustu: & cum aliquanto feruore adstringentem, aromatum modo odoratam, vinique odorem referentem*. In eundem modum eam describit Galenus in *libro de theriaca ad Pisonem* dicens: ἡ δὲ κασσία καλλίστη κιρρὰ καὶ ῥοδίζουσα, ὥσπερ καὶ ἡδὺ τὸ D γλυκὺ ἐν τῇ γεύσει ... σωληνώδης ... καὶ οἰνίζουσα, καὶ πολὺ τὸ ἀρωματίζον ἔχουσα. hoc est, *Casia laudatissima rubescit & rosam spirat sicut etiam dulcem gustum inter gustandum refert fistulis plena, & vinum obolens, & aromatum modo vehementer odorata*. Oribasius etiam *libr. 2. de simplic. facult.* scribit, eligendam esse Casiam, quæ rubea sit, boni coloris, Coralio similis, angusta, nitida, valde longa, & crassa in fistulis, in gustu erodens, cum feruore multo adstringens, aromatum modo odorata. Neque dissentit Plinius *libro duodecimo, capite 19.* vbi probandam tradit eam, quæ recens maxime, & quæ sit odoris mollissimi, gustuque quam maxime feruens, potius quam lento tepore leniter mordēs, colore etiam purpureo. Hic referre placet, quod dum hæc scriberem contigit. Simplicium medicamentorum nō imperitus, Georgius Ellingerus, pharmacopola Nurnbergensis, Casiā, quam ipse ve- E ram esse putabat, mihi ostendit: quæ nihil minus quam casia erat: etsi enim rubescens, & Cinamomo nostro per omnia similis colore videbatur: tamē quia nullum plane odorem præ se ferebat, Casiam veram fuisse non credo, sed aliquam potius pseudocinamomi speciem. Laudo tamē viri ardens in perquirendis simplicib. studium, quod hodie omnes ferme reliqui Germaniæ Seplasiarii contēnunt. Quod si homo ille literis ingeniū excolere voluisset, potuisset certe rē herbariā nō parū iuuare. Ceterū quū vera Casia tenuitate corticis, odore, & gustu Cinamomo, quod hodie hoc nomine passim venditur, simile sit, factū est, vt quidā mentitū hoc Cinamomū, Casiā verā esse dixerint. Quod si vera est, duplum eius ponderis, *Dioscoride & Galeno in succedaneis testibus*, pro vero Cinamomo vti licebit. Proinde quum nihil in Casia nostra, quod cum ve- F ra conuenire possit, deprehendatur, haud immerito quis pseudocasiam esse putabit, quod miræ cū illa sit similitudinis, neq; n. gustu acris, neq; etiam odorata est. Minime vero mirū esse debet nostri temporib. mentitam vendi Casiam, quum itidē & Galeni sæculo, quemadmodum ipsemet in *libro de Theriaca ad Pisonem* testatur, factum sit. Hodie

Casia Arabum.

Casia lignea vera caremus. Casia vera qualis.

Georg. Ellingerus.

Quidā pseudocinamomum nostrum Casiam veram esse putant.

A Hodie tamen afferri cœpit Casia, quæ tum acris tum odorata est, qua officinæ Medicorum pro vera Casia vti possunt.

Mannam Arabum, atque nostræ tempestatis Medicorum, a Manna Græcorum & veterum esse plane diuersam.

Cap. VI.

Ne vocum cõfusio ambiguitasque nobis temere concertandi occasio sit, animaduertendum per Arabum ac modernorum Mannam, nos intelligere eam, qua hodie ad principium aluum molliendam Medici vtuntur. Per Græcorum autem Mannā quæ a Dioscoride non simpliciter, sed cum additione μάννα λιβάνου dicitur, accipiendam esse volumus. Differre autem inter se, ex vtriusque descriptione manifestum fit. Arabum enim, *Mesue teste*, ros est super arborum herbarumque folia cadens. Græcorum vero nihil aliud est, quam mica thuris concussu elisa, quam Latini veteres non solum *Mannam*, sed & *pollinem thuris* aliquando dixisse constat. Auctor Plinius, qui *lib. 12. c. 14.* ait: *Micas thuris concussu elisas Mannam vocamus.* Vniuersa enim thuris substantia in antiqua medicina trifariam diuisa fuit, in thus nimirum, corticem thuris, & eiusdē Mannam siue pollinem: adeoque veteres Græci & Latini voce hac Manna in thuris mica pollineue tantum vsos esse constat. Porro diuersas esse inter se mannas iam dictas, ex earundem quoque viribus perspicuum fit. Arabum nanque molliendi potestatē habet, id quod diutina iam experientia comprobatum esse, nemo est, qui nesciat. Græcorum cõtrariam potius vim habere in primis testatur Dioscorides *li. 1. c. 8.* ita scribēs: μάννα λιβάνου δύναμιν ἔχει ταὐτὴν ᾗ ὁ λιβανωτός, quod est, *Māna thuris vim eandem, quam thus habet.* Thus autem adstringendi potestate, & cruenta glutinandi vulnera esse præditum, ex *cap. 78.* eiusdem libri Dioscoridis satis liquet. Mannam quoque adstringere docet Galenus *libro 5. therap. capite 4.* ita scribens: ἐστι στυπτικώτερον μὲν φάρμακον ἡ μάννα τοῦ λιβανωτοῦ: hoc est, *Māna medicamentum quidem est, quod magis quam thus adstringit.* Et *13. ther. meth.* Μάννα, inquit, ἐστι ἀπόσεισμα λιβανωτοῦ, τὸ φάρμακον ὑπὸ στύψεως περιττῆς ὀλίγης, καὶ χρηστὸν ἔτι. [illegible] *Manna thuris concussio seu purgamentum, medicamentum quidem est adstrinctione modica præditum, atque hoc etiam nomine thure ipso ad nonnulla vtilius. Thus enim puris tantum mouendi potestatem obtinet, vtpote nullam adstringendi vim habens. Magisq; id facit, quod pinguius in eo est, & magis albicans: sicuti etiam quod flauum ex eo magis est, validius siccat. Manna vero corticis thuris paululum etiam admixtum est, vnde scilicet adstringendi vim habet.* Vtitur & alias non raro in glutinandis vulneribus manna Galenus. Vnde iam satis constat errare Mesuen, quod tribus in locis Galenum de Manna tanquam medicamento aluum subducente citet. Vnus est in capite *de Manna*, vbi Galenum Mannam cum Scammonia permiscuisse scribit. Alter *in capite de Scammonia*, vbi denuo Galenum Scammoniam cum sextuplo Mannæ miscuisse asseuerat. Tertius in *Antidotario suo*, vbi de medicinis purgatoriis agens, confectionem quandam de Manna ex Galeni inuentione describit. Euidentissimum nanque est, Galeni temporibus medicamentum hoc sub Mannæ nomine in vsu Medicorum non fuisse. Hinc vehementer etiam aberrauit Petrus Crinitus *libro 25. capite 7.* de honesta disciplina, pertinaciter admodum diuersas has Mannas vnam esse contendens, quemadmodum Ioannes Manardus noster *in primo epistolarum medicinalium libro* luculenter ostendit. Ceterum hæc non ita accipiant studiosi, quasi Galeno rem illam Mannam Arabibus dictam, plane ignotam fuisse putem, sed quod hoc nomine illi non appellatam esse velim. Notissimam enim illi fuisse paulo post monstrabimus, at non sub voce Mannæ, sed sub voce mellis aerei. Hinc olim ita scripsimus: *Si vlla eius apud Galenum antiquosque mentio fuit, certe non sub Manna, sed potius sub voce mellis aerei fuit.* Cur autem ita scripserim, in caussa fuit Cordubensis ille Abenrois, qui post tempora Galeni in vsum Medicorum venisse Mannam tradidit. Proinde cum ad manum tum sua lingua loquens Galenus non esset, satis esse duxeram vel quod id indicasse. Quare non opus erat Montuo sua illa annotatione, qua mel aereum ab Arabum Manna nec forma, nec viribus differre probare nititur: id enim nunquam negauimus: sed quia tum ad manum non erat græcus Galenus, hoc ipsum efficacibus argumentis ostendere non potuimus. Inculpandus sibi potius erat Auerrois ille impius, qui vt alias fere semper, ita & hoc loco nugatus est. Neq; ab errore vindicare potest

Margin notes: Manna Arabum. — Manna Græcorum. — Substantia thuris trifariam olim diuisa. — Vires vtriusq; Mannæ. — Mesue perperam Galenum de Manna citat. — Petri Criniti error. — Galeno Manna etiam Arabum cognita fuit. — Montuo respondetur.

Section letters in margin: B, C, D, E, F.

Mesuen suum, quod ait *multa adhuc esse opera Galeni quibus hodie careamus, quæ tamen Arabibus lecta sint*. Nam vt supra quoque monuimus, quod ea nonnunquam citent Arabes quæ in auctoribus nusquam inueniuntur, nulla alia caussa est, nisi quod plura per interpretes adiecta sint, quæ in Græcis exemplaribus minime habentur. Et quid multis moror? satis constat & in aliis citandis auctoribus, quorum tamen integra exstant opera, parum fidum inueniri Mesuen, id quod ex annotationibus doctissimi viri Ioa. Manardi quilque discere poterit. Non passim etiam credendum esse in suis aphorismis Ægyptio illo Mosi, in confesso est, quod sua non ex Græcis, sed Arabicis libris, in quibus notha ac spuria multa inserta sunt, desumserit. Sed iam quod polliciti sumus, nempe Mannam Arabum Galeno sub mellis aerii nomine cognitam fuisse, ostendere pergemus. Mel itaque aerium seu roscidum, nec forma, nec viribus ab Arabum differre Manna, collatis vtriusque descriptionibus euidentissimum erit. Proinde Arabum Manna, *Mesue auctore*, est ros supra plantas & lapides cadens, cuius materia est vapor, qui eleuatur, cui accidit digestio & maturatio in aere, quando est æqualis & secundus lætis aspectibus. Diuersificatur autem secundum diuersitates rerum super quas cadit. Et cadens super plantas suscipit de virtute plantarum, & est cum permixtione particularum, foliorum, & florum. Educit quoque choleram cum facilitate. Hactenus Mesues verba depromsimus, quæ etsi barbara sint, immutanda autem esse minime duximus, ne quis alium me sensum illis malitiose tribuisse dicere posset. Mel vero aerium, *Galen. libr. 2. de alimentorum facultatibus teste*, γίνεται μὲν ἐπὶ τοῖς φύλλοις τῶν φυτῶν, [illegible] quod est *Fit quidem in plantarum foliis, neq; tamen succus earum, neq; fructus, neq; pars est, sed eiusdem cum rore generis, non ita tamen assiduo, nec copiose prouenit. Memini vero aliquando in æstate super arborum fruticum, herbarumque folia mellis quamplurimum repertum fuisse, vt ludentes rustici dicerent, Iupiter melle pluit. Præcesserat autem nox, vt per æstatem, satis frigida: nam tum anni æstiuum tempus erat pridieque calida & sicca fuerat aeris constitutio. Quamobrem peritis naturæ interpretibus halitus e terra atque aquis prodeuntes, solis calore exacte attenuati ac cocti, a frigore secutæ noctis in vnum coacti & densati videbantur. Sed apud nos raro id accidit, in monte autem Libano quotannis persæpe adeo vt expansis super terram velleribus, mel a concussis arboribus decidens excipientes, ollas ac fictilia plena referant, vocantque id roscidum mel aut aerium. Proinde liquet materiam, ex qua mel generatur, rori congenerem esse. Videtur autẽ & ex plantis, in quarum foliis mel colligitur, boni maliue quidpiam posse acquirere. Ideoque laudatissimum in locis Thymo aliisque herbis ac fruticibus sicci temperamenti prædense consitis inuenitur quia tenuioribus partibus constet mel in huiusmodi plantis collectum. Quoniam aũt tenuium partium est necessario etiam acre sentitur, ideoque aluum ad excretionem proritat.* Hactenus Galeni verba recensuimus, quæ si cum Mesues paulo ante adductis verbis contuleris, ita certe quadrare vocatæ hodie Mannæ videbis, vt committere, nisi omni iudicio destitutus sis, non queas, quin eandem rem esse fatearis. Hinc consulto fecerint rei Medicæ studiosi, vt si quando apud Galen. mellis aerii mentio fiat, pro ea *Mannam Arabum* capiant, perinde atq; si Mannæ vox apud eundem reperiatur, pro ea thuris concussu elisas micas sumant.

Arabes ea ex auctoribus citant quæ nusquã in illis inueniuntur.

Mel aerium ab Arabum Manna nõ differt.

Arabũ manna quid?

Mel aerium quid.

Verum & Græcorum Eupatorium nec Auicennam, nec Mesuen cognouisse, quum tamen a vulgatissima & omnibus hodie notissima herba Agrimonia appellata, nihil differat. CAP. VII.

IGNORASSE Eupatorium Græcorum Arabes, Auicennam præsertim atq; Mesuen ex eorundem libris manifestissimum fit. Nam hanc si cognitam habuissent, nunquã in ea describenda tam varii fuissent. Auic. enim Eupatorium *2. Can. cap. 244.* herbam esse aromaticam scribit, habereq; folia Cannabis, & florem Nenupharis. Mesue autem

Auicẽnæ de Eupatorio sententia.

libro

A *libro suo de simplicibus*, Eupatorium foliis Centaureæ minoris, floribus subcitrinis, longitudinis paucæ constare tradit. Ignorasse vero Eupatorium Græcorum, ceterisque errandi occasionem præbuisse, tam manifestum est, vt probatione egere non videatur. Et vt reliqua silentio transigam, quæ (oro) Centaurii minoris foliis cum Cannabinis similitudo? aut quæ colori albo cum subluteo conuenientia? Constat enim, *Dioscoride teste*, Nymphæam, quam nostri *Nenuphar* vocant, candidos habere flores. Et vt colorem, qui in altera Nymphæa luteus est, negligamus, minime verum est quod ait Auicenna, *Eupatorii florem similem esse Nenupharis floribus, quod tam exiguus sit, vt vel Nenuphari, vel huius floribus collatus, nullam plane similitudinem habeat.* Præterea qui rem ad vnguem vsque explorare cupit, antedictas Arabum descriptiones veterum descri-
B ptionibus, Dioscoridis maxime quam paulo post subiiciemus, conferat, & hallucinatos esse sole clarius deprehendet. Ceterum Eupatorium verum, & quod veteres tum Græci, tum Latini depingũt, esse eam herbam, quam hodie vulgus Medicorum *Agrimoniam* barbaro vocabulo nominant, ex notis, quas illi Dioscorides ac alii Græci ac Latini tribuunt, euidenter constat. Quæ autem a Dioscoride *lib. 4. cap. 38.* illi notæ adscribuntur, hæ sunt: εὐπατόριον πόα ἐστὶ φρυγανώδης ῥάβδον ἀναφέρουσα μίαν, λεπτὴν, ξυλώδη, ὀρθὴν, μέλαιναν, τετυλωμένην, πηχυαίαν, ἢ καὶ μείζονα, φύλλα δὲ ἐν διαστήμασιν ἐγκεχαραγμένα πεντασχιδῆ, ἢ καὶ πλείονα, τοῖς τῆς πενταφύλλου, ἢ κανάβεως μᾶλλον ἐοικότα, καὶ αὐτὰ δὲ ὑπομέλανα, πριονοειδῆ ἐξ ἄκρου τῇ περιφερείᾳ. σπέρμα δὲ ἀποφύεται διὰ μέσου τοῦ καυλοῦ, ὑπόδασυ, κάτω νενευκὸς, ὡς ἐν τοῖς ἱματίοις ἐνέχεσθαι ξηρανθὲν, id est: *Eupatorium herba est fruticosa, vnã efferens virgam, tenuem, lignosam, rectam, nigram, hirsutam, cubitalem, interdum maiorem: folia habet per in-*
C *terualla partibus diuisa quinq; & aliquando pluribus, quinq; folii vel cannabis potius foliis similia, nigricantia, & serræ modo in extremitatibus incisa. Semen a medio caule enascitur, pilosum, deorsum spectans, vt siccatum vestibus hæreat.* Porro notæ huic a Plinio traditæ, prædictis similes sunt, quas *libro 25. cap. 6.* eiusmodi esse tradit: *Eupatoria regiam auctoritatem habet, caulis lignosi nigricantis, hirsuti, cubitalis, aliquando & amplioris: foliis per interualla quinquefolii, aut cannabis per ambitum incisis quinque partito, & ipsis plumosis radice superuacua.* Nunc veritatis studiosus viuam Agrimoniæ effigiem his notis accommodet, & nulla erit, quæ huic non competat. Est enim huic virga tenuis, & vbi adoleuerit lignosa, recta, plumosa, nigra, folia per interualla pendentia, serræ modo incisa: semen quoque pilosum & deorsum spectans, vestibus siccatum hærens. Hinc consulto fecerint pharmacopolæ, si
D posthac Eupatorio Græcorum vsuri, pro eo Agrimoniam acceperint. Nõ temere autem passim adiicimus Græcorum. Siquidem aliud ab illo fuit, quod Mesues filius: aliud item quod Auicenna delineauit, vt ex prædictis patet. Singulorum vero notas, ac eorundem discrimina *in primo nostrorum de stirpium historia commentariorum tomo* luculẽter ostendimus. Pudet igitur Medicorum quorundam, qui adhuc hodie in clarissima luce caligantibus oculis veritatem intuentur, huicq; præfracto animo contradicunt: in quorum certe numero Montuus est, qui suam temeritatem & in Dialecticis inscitiam, nunquam apertius, quam in annotatione septima prodidit. Is n. Arabib. fu-is patrocinaturus, infantiliter argumenta a simplicium medicamentorum descriptionibus, a Dioscoride aliisq; veteribus traditis ducta, inefficacia esse contendit, quod nõ
E ex genere & differentia essentiæ, sed ex genere & accidentibus, quæ adesse abesseque præter subiecti corruptionem possint, constent. Ignorat autẽ Montuus, quod non omnia accidentia adesse vel abesse possunt, sed sunt quædam, quæ sæpe ita hæret in substantiis, vt reipsa nunquam separentur, quæ a Dialecticis natiua dicũtur, quod natura subiecto insint, vt calor igni, duities lapidi, radicis, caulis, foliorũ, florumque formæ, herbis. Et cum huiusmodi accidentia substantias alioqui nobis ignotas euidenter admodum ostẽdant, (per hæc res enim inter se omnes, veluti maluam ab asphodelo, cygnum a coruo discernimus) plurimum certe momenti habebit definiendi forma ex genere & accidentib. collecta. Modus nanq; humanæ cognitionis ferme ex multis accidentibus vnam quandam substantiæ imaginem colligit, quemadmodum Homerus
F fecit, vbi *strabis oculis acuminato capite, gibbosis humeris, garrulitate scurrili* Thersiten fuisse scribit. Deniq; cur argumenta ducta a definitione, ex genere & accidentibus, inefficacia essent, cum fere vbiq; differentias rerum per accidentia circumloquamur? Neque enim multa propria nomina differentiarum exstant. Errat itaq; toto cœlo Montuus,

Nymphęa.

Eupatoriũ verum.

Eupatorũ descriptio.

Agrimoniæ vocatæ effigies.

Seplasiarii Agrimonia pro Eupatorio vero vtantur.

Montui in dialecticis inscitia.

Nõ omnia accidentia adesse vel abesse præter subiecti corruptionẽ possunt.

Definiendi forma ex genere & accidentib. plurimum momenti habet.

quod herbarum descriptiones a veteribus traditas fallaces esse ait, cum nulla certior A
cognoscendi herbas ratio tradi aut excogitari possit, quam, vt ad veterum, Dioscoridis præsertim, qui reliquos omnes superasse ab omnibus creditur, descriptiones confugiamus. Nam hac ratione agnoscendi herbas ablata, nunquam ad exactam earundem cognitionem perueniemus. Præterea impudenter hallucinatur Montuus, iniuriamq; Galeno facit, quod hunc ideo simplicium medicamentorum formas figurasve non depinxisse asserit, quoniam fallaces admodum putauerit. Non enim hoc nomine earundem figuras perscribere abstinuisse se Galenus ipse *libr. 6. de simplicium medicamentorum facultatibus*, testatur, sed quod post Dioscoridem, qui, *eodem etiam teste*, omnium perfectissime hoc præstitit, denuo idipsum aggredi minime necessarium existimauit.

Differentias rerū per accidentia circumloquimur.

Gal. ab iniuria vindicatur.

Verba eius habentur capite de abrotono, vbi sic scribit: ταύτης τῆς πόας οὔτε τὸ εἶδος χρὴ γράφειν ἐπὶ τοσούτοις τε καὶ τοιούτοις ἀνδράσι, quod est: *Herbæ huius nec speciem formamve scribere post tot tantosque viros oportet*. Referendum autem ad veteres materiæ medicæ scriptores, Dioscoridem præcipue, quorum omnium capite præcedenti meminit. Et certe post Dioscoridem iterum pingere herbas minime necessarium Galenus esse putauit, quod ita rem illam absoluerit, vt nemo hactenus repertus sit, qui descriptiones suas tanquam fallas reprehendere voluerit. Præterea Plinium quoq; in sententiam suam pertrahere Montuus conatur, at frustra: neque enim is *lib. 25. cap. 2.* herbarum descriptiones fallaces esse inquit, sed picturam ex coloribus tam numerosis, præsertim in æmulatione naturæ, fallacem esse docet. Neque enim natura, vtcunq; quis numerosos colores inter se misceat, satis imitari aut exprimi potest. Proinde longe melius est, vt verbis etiā C
herbarum formas, quam pictura tantum exprimamus. certius enim sermone, qua pictura, quod conamur assequemur: multum enim, *vt Plinii verbis vtar*, degenerat transcribentium sors varia. Quare ceteri sermone eas tradidere. Quibus sane verbis Plinius nihil aliud indicare voluit, quam multo consultius esse etiam verbis, quam pictura tantum, quemadmodum quidam fecerunt herbarum effigies exprimere. Atq; adeo probe facimus, dum ad veterum, Dioscoridis maxime, qui vnus hodie pro multis est, descriptiones, tanquam ad sacram anchoram, in agnoscendis herbis confugimus. Neq; obest, quod propter soli diuersitatem subinde mutentur: ea enim quum in quātitate tantum mutatio fit, non tanta esse potest, vt veterum notis adhibitis internosci non queant. Caueant ergo studiosi, ne Montui ineptiis seducantur, quando tales sunt D
quas quisque paululum sanum iudicii nactus, non solum oppugnare, sed etiam penitus interimere queat. Quid autem de Dioscoride, & picturis, quas hodie constat esse multo, quam olim fuerint, meliores ac veriores, *in præfatione in nostros de stirpium historia commentarios* clarius & copiosius diximus.

Dioscorides optimus herbarum pictor.

Locus Plinii explicatur.

Herbarum formas certius sermone quam pictura exprimi.

Soli mutatio internoscendis herbis non admodum incōmodat

Eupatorium Græcorum non habere vim purgatoriam, secus atque id quod a Mesue describitur, veteres omnes vno ore affirmare.

Cap. VIII.

LVBENS in iis erratis, quorū Mesue occasionem dedit, recensendis versor, vt quē sciam a quibusdam, imo ferme omnibus nostri seculi Medicis, ita admirari, vt nemi- E
nem de simpliciū medicamentorū facultatib. exactius scripsisse putent, atq; adeo illius nomini ita se mancipaurnt, vt hunc non solum nocturna diurnaq; manu versandum, sed & prorsus ediscendum esse clamitent: & quod æque detestandū est, illum, vt qui reliquos omnes, si diuis placet, in hoc scribendi genere vicerit, adhuc hodie in tāta bonorum auctorum copia, in publicis scholis enarrandum, ac suis auditoribus non solum ediscendum, sed plane deuorandum, tanquam omni errore vacuum, proponunt: Id quod superioribus annis Ingolstadii factitasse μεγάστομον illum, magnum Thrasonem, & insignem [illegible] compertum habemus, quem huic auctori ita addictum esse constar, vt citius Christum, veritatem ipsissimam, quam illum mendacii insimularet, imo quod horrendum est, & penitus abominandum, citius Christo diuinitatem, F
quam Mesue auctoritatem suam detraheret. Sed valeat Cyclops ille cum vniuersa sibi similium turba, digni enim sunt, qui perpetuo cum Gryllo, instar suum, sterquilinio delectentur: nos Mesues verba ex suo *de simplicium medicamentorum libro*, Eupatorio vim purgatoriam tribuentia, subiiciemus. *Eupatoriū*, inquit, *solutione educit choleram & phlegma facile*.

Mesues apud nostræ ætatis medicos auctoritas.

Megastomos.

A *facile.* Non autem habere eam vim Eupatorium, præter experientiam, omnes tam Græci, quam Arabes alii consentiunt. Dioscorides enim *lib.4. cap.38.* contra tiam potius in eo vim prædicat iis verbis: σπέρμα καὶ ἡ πόα μετ' οἴνου ποθέντα δυσεντερικοῖς καὶ ἑρπετοδήκτοις ὠφελεῖ. quod est: *Semen & herba cum vino pota, dysentericis, & a serpentibus morso opitulantur.* Id quod & Galenus facit, *libro 6. de med. simp. facult.* in hunc modum scribens: μετέχει δὲ καὶ στύψεως βραχείας, δι' ἣν καὶ τόνον ἐντίθησι τῷ σπλάγχνῳ. hoc est: *Inest itidem ei & adstrictio quædam, per quam robur visceri addit.* Et Paulus certe Ægineta *lib.7.* adstrictoriam vim illi inesse quoque affirmat, perinde atque Oribasius: quorum sententiam Plinius *lib.25. cap.6.* etiam confirmat, ita scribens: *Semen Eupatorii dysentericis in vino potum vnice auxiliatur.* Et inter Arabes Auicenna *cap.244. Can.2.* illiniri vlceribus, quæ ægre cicatricem contrahunt, datique

B in potu cum vino ad sananda intestinorum vlcera, Eupatorium suadet. Cui Serapion *capite 77.* quoque subscribit, adeo vt manifestissimum sit, neminē vel ex Græcis vel Arabib. præter vnū Mesuen fuisse, q. Eupatorio purgandi potestatē adscriberet. Neque hodie est, qui experientia se cōperuisse, talem in Eupatorio Græcorū esse vim, dicere ausit, ita vt merito tot ꝓbatissimorum sententiis atq; experientiæ et innixi, statuamus Mesue Eupatorium, ab eo q. Græci & veteres alii descripserunt, diuersum esse, nec vllam purgandi vim habere. Mesue aūt Eupatorio suo recte purgandi vim tribuit, q. illā habere posteriorū etiam experientia comprobatum sit. Reprehensione igitur dignus est Mesue, q. Eupatorium suum a Græcorū Eupatorio diuersum esse diserte nō indicarit, adeoq; doctissimis etiā viris, Leoniceno, Manardo, & aliis, tenebras effuderit, *vt*

C *fusius 1. nostrorum de stirp. hist. commentar. tomo* monstrauimus.

Eupatoriū non habet vim purgandi.

Arabum placita in depingendis herbis non esse sectanda, vel vnam radicem quam hodie sub Turbit nomine officinæ vendunt, argumento esse: hanc enim tam varie atq; ambigue depingere, vt impossibile sit diuinare quid per illam intellexerint. CAP. IX.

STVDIOSIS summa diligentia obseruandum, quo in bonos peritosque eius artis, quam discendam sibi proposuerunt, auctores incidant. Nam Gal. *li.1. de facul. natur. capite 14. teste* ὁποίῳ γὰρ ἄν τις ἐντύχῃ πρώτῳ τῶν διδασκάλων, τοιοῦτος ἐγένετο, μὴ περιμείνας μηδὲν ἐξ ἑτέρου ἀναμαθεῖν. id est: *Qualis quisque præceptoris primum incidit, talis euasit, nihil præstolatus ab alio etiam didicisse, adeo* ὡς ἐξ ἴσου θαυμάζεσθαι ὑπ' αὐτῶν τοῖς ἀληθέσι καὶ ψευδῆ τιμώμενα. hoc est, *vt minus mirum sit, si ab iis falsa cum veris*

D *pari precio censeantur.* Id certe consilium si nostræ ætatis Medici sequi voluissent, non esset cur hodie in tanta errorum, maxime in iis quæ ad simplicium medicamentorum cognitionem attinent, caligine versarentur. Plerique enim omnes Arabes potius quam Græcos sequi voluerunt, quum tamen nulli magis inter se dissenser nt, ideoque factum, vt & nos haud aliter quam illi nobis non constemus, & clausis, quod dicitur, oculis Andabatarum more pugnemus. Dissensisse vero inter se Arabes, radix Turbit vocata indicio est: aliter enim de ea Serap. aliter autem Mesue tradidit. Serapionis siquidem hæc de *Turbit cap.320.* sententia est: *Turbit, inquit, est planta quæ nascitur in littoribus maris in locis scil. quos mare cooperit, quando crescit, quando vero est quietum, nō tangit eos. Non enim nascitur intra aquam maris, nec est multum longe ab ea, & nisi quando mare turbatur, & cre-*

E *scit, & non tangit eam: habet folia similia foliis plantæ, quæ dicitur Arasatis (legendum autem Isatis, vt paulo post ex Dioscoride patebit) nisi quia sunt crassiora eis, & habet stipitem longum duobus palmis, diuisum in summitate. Et dicunt quidam, quod flos eius mutat colorem suum ter in die, quia mane est albus, & in meridie declinat ad colorem purpureum, in vesperis vero fit rubens. Radix eius odorifera, alba, quæ quando masticatur, calefacit linguam.* Quæ si vera Serap. sententia est, a Tripolio Turbit nihil differt: quicquid enim Serapion Turbit, hoc itidem Tripolio Dioscorides tribuit, cuius hæc *lib.4. cap.16.* de Tripolio verba sunt: τριπόλιον φύεται ἐν τοῖς παραθαλασσίοις τόποις, ὅπου ἐπικλύζει ἡ θάλασσα καὶ ὑποχωρεῖ, οὔτε δὲ ἐν ξηρῷ, οὔτε ἐν θαλάσσῃ, φύλλα δὲ ἔχει ἰσάτιδι παραπλήσια, παχύτερα μέντοι· καυλὸν σπιθαμιαῖον, ἄκρῳ ὑπεσχισμένον. τούτου λέγεται τὸ ἄνθος τρὶς τῆς ἡμέρας μεταβάλλειν τὸ χρῶμα, πρωῒ μὲν λευκὸν, μέσης δὲ τῆς μεσημβρίας πορφυρίζον, ὀψὲ δὲ φοινικοῦν. ῥίζα λευκή, εὐώδης, θερμαντικὴ γευσαμένῳ. id est, *Tripolium in maritimis nascitur locis, quæ allidit mare, recedensque dimittit, neq; vero in arida, neq; in mari. Folia habet*

F *Isatidi similia, crassiora tamen: caulem dodrantalem, in summo diuisum. Flos eius fertur ter quotidie mutare colorē: mane enim candidus, meridie purpureus, vespere puniceus conspicitur. Radix illi alba, odorata, gustu calida.* Dioscoridi subscribit Plin. *lib.26. c.7.* in hunc modū scribens. *Tripoliū in maritimis nascitur saxis, vbi allidit vnda, neq; in mari, neq; in sicco, folio Isatis crassiore, palmo alto, in mucrone diuiso, radice odorata, crassa, calidi gustus.* In hoc aūt vehemēter errat Plin. quod

Peritia artis quam discendam nobis proponimus auctores legendi.

Arabum inter se dissensio.

Serapionis de Turbit sententia.

Turbit Serap. est Tripolium. Tripolii descriptio.

Plin. Tripolium cum Polio confundit.

Tripolium eandem herbam cum Polio esse putat. Hinc est, quod Polii foliis assigna- A
uerit miraculum, quod Tripolii floribus veterum auctoritate debetur. Sic enim *lib. 21.*
cap. 7. de Polio scribit: *Folia eius mane candida, meridie purpurea, sole occidente cærulea aspiciun-*
tur. Ex iam dictis etiam Pandectarii immensus error agnoscitur, qui in suis mendacis-

Pandectarii error.

simis Pandectis duo facit capita, vnum de Tripolio Dioscoridis, alterum vero de Tur-
bit Serapionis, quasi Turbit apud Serapionem aliud sit a Dioscor. Tripolio: id enim
falsum esse ex prædictis euidentissimum est. Ceterum Mesuen aliud a Serapionis

Mesues de Turbit sententia.

Turbit descripsisse, ex eiusdem verbis innotescet: ita enim Turbit suum depingit:
Turbit est radix herbæ, cuius folia sunt sicut folia Ferulæ, minora tamen: & est ex habentibus lac.
Quorum certe nihil in Serapionis Turbit cernere licet: folia enim hæc Isatidis, quæ
Plantagini similia sunt, habet: illa autem *Ferulæ*, quæ *Fœniculi* foliis accedunt. Quod si B
vero Ferulæ folia habuerit Turbit, ex iis quæ lac habent, *vt ait Mesue*, esse non potest:
nam si lac habet, tum vel aliqua specierum Tithymalorum, vel radix Pityusæ erit.

Septem species Tithymalorum.

Quum autem septem sint Tithymalorum species, *Dioscoride libro 4. capite 155 auctore,*
nulla tamen ex his Ferulæ similia folia, qualia Turbit Mesues habeat, fieri non potest,
vt illarum aliqua Turbit eiusdem esse queat. Nullam vero Tithymalorum speciem

Turbit Mesue non est Pityusæ radix.

Ferulæ foliis constare, Dioscoridem diligenter excutienti patebit. Singularum enim
specierum descriptiones afferre superuacaneum esse duxi. Neq; etiam Turbit a Mes-
ue descriptum Pityusæ radix esse potest, siquidē hæc non Ferulæ, sed Piceæ folio con-
stat, *quemadmodum lib. 4. capite 156. testatur Dioscorides*, qui Pityusam φυλλαρίοις ὀξέσι, λεπτοῖς, προσεμφερέσι πίτυϊ

Pityusa apud Serapionem Scebram dicitur.

κεκοσμημένην.quod est *foliolis acutis, tenuibus, Piceæ similibus vestitam esse* scribit. C
Quibus accedit, quod Pityusa apud Serapionem non *Turbit*, sed *Scebram* nuncupa-
tur, id quod palam fiet, si quis vtriusque descriptiones contulerit. Denique Mesues
Turbit non potest esse, vel Lathyris, vel Peplion, vtraque licet inter lactarias a Diosco-
ride connumeretur herbas, quod vtriusque radix a Dioscoride inutilis esse censeatur.

Lathyris quid.

Et certe Lathyris ea est herba, quæ hodie *Cataputia minor*, barbaro vocabulo dicitur.

Turbit nostrum non est Serapionis.

Qui iam fieri posset, vt quid esset Turbit, ex tam diuersis ambiguisque Arabum pla-
citis, nostræ ætatis Medici scire possent? Non enim esse Serapionis Turbit, quo nunc
passim officinæ vtuntur, vel ex eo manifestum fit, quod radix illa, quam Serapion de-
pingit odorata est, ea autem, qua nos vtimur, odore penitus caret, tantum abest vt

Turbit nostrum non est Mesues.

Serapionis Turbit dici possit. Neque Mesues esse poterit Turbit, quoniam, vt doctis- D
simus Ioannes Manardus ex nonnullis fide dignis se audiuisse scribit, ex planta acci-

Turbit vnde.

pitur, quæ Myrti folio, & minime ferulæ constat: ita vt nihil mirum sit nostræ ætatis
Medicos ignorare, quid sit radix, quam sub Turbit nomine officinæ vendunt, præ-
sertim cum Græci, ad quos tanquam ad sacram anchoram in iis dubiis cōfugiendum
erat, de ea radice sub nomine Turbit nihil scripserint: barbara enim vox est, & a po-
sterioribus Medicis, ob vehementem forte, quam habet in mouenda aluo turbatio-
nem, sic appellata. Neque obstat, quod apud Dioscoridem capite de Pityusa hæc ver-
ba ἣν καλοῦσι τουρπὶθ inserta sunt, nam ea ab aliis adiecta esse argumento est, quod in nullis
Græcis aut Latinis vox *Turbit* legitur codicibus. Proinde si verum est, quod Ioannes
Manardus se audiuisse dicit, nimirum quod planta eius radicis, quam *Turbit* hodie E
nominamus, folium Myrti babeat, interque lactarias herbas refertur, certe aliqua Ti-
thymalorum species erit, non tamen ex earum septem numero, quæ a Dioscoride cō-
memorantur, sed ea quam hodie Cretensem Tithymalum appellant, *vt abunde tomo*
tertio nostrorum de stirp. histor. commentariorum monstrauimus, vbi iconem eius subiecimus,
& vniuersam historiam luculenter exposuimus. Ceterum Turbit Mesue, quod feru-
læ folia, vt dictum est, obtinet, vt a Turbit communis vsus diuersum est: ita a Thapsia
Dioscoridis non differt, quemadmodum *loco iam citato pluribus*, & iis quidem effica-
cissimis, argumentis demonstraui, vt opus non sit hic denuo referre.

Prudenter facturos Medicæ artis studiosos, si Mesuen Rheubarbaro, Epithymo, Scammonio, Polypo-
dio, & Euphorbio exhibitionis præscribentem pondus, haud sectati fuerint. F

Cap. X.

Rheubarbari pondus.

Ex multis aliis medicamentis, in quorum præscribendis ponderibus Mesue aber-
rasse videtur, pauca hæc enumeranda delegimus, quod cetera ex Manardi margi-
neis in hunc auctorem annotationibus studiosus quisque venari queat. Rheubarbari
itaq;

A itaque dosis a Mesue præscripta est, vt potio eius infusi seu macerati sit a drachmis duabus & semis vsque ad drachmas decem, triti autem ad quatuor: quæ omnium quantitatis nimis excellit, nec est hodie sane mentis Medicus, qui tantam portionem exhibeat, adeo vt multa confutatione nihil opus sit. Præterea pulueris Epithymi drachmas septem exhiberi posse Mesue statuit, cum tamen veteres multo minorem quantitatem præscripserint. Dioscorides enim quatuor tantum drachmas concedit: cuius hæc lib. 4. capite 168. de Epithymo verba sunt: πινόμενον δὲ σὺν μέλιτι, κάτω καθαίρει φλέγμα καὶ χολὴν μέλαιναν, ἰδίως ἁρμόζον ἐπὶ μελαγχολικῶν καὶ ἐμπεφυσημένων ὀξυβάφου πλῆθος ἕως ὁλκῶν δ' σὺν μέλιτι καὶ ἁλσὶ ὀλίγῳ ὄξει. *Potum cum melle pituitam bilemque nigram per inferna purgat, priuatim melancholicis & inflatis accommodatum acetabuli mensura vsque ad drachmas quatuor, cum melle saleque ex aceto modico.*

Epithymi dosis.

B Oribasius quoque in compendio suo vix drachmas tres transcendit, ita scribens: *Dabis cum vino duplici penso drachmas tres & adhuc amplius, & cum melle salis admiscebis cochlearum medium.* Paulus tamen Aegineta lib. 7. dandas esse drachmas quinque Epithymi cum lactis hemina contritas permittit. Plinius *libro 26. capite 8.* ad sex vsque drachmas progreditur, dum in eum scribit modum: *Aluum soluit a quatuor drachmis ad sex, cum mellis exiguo, salisque & aceti.* Auicenna autem *cap. 229. 2. Canonis*, potionem Epithymi quatuor esse aureos præcipit, adeo vt nemo sit præter vnum Mesuen, qui ad septem vsque drachmas progredi ausus sit. Proinde consultum erit, vt quinq; tantum, vel summum sex, idque in paucissimis, drachmas concedamus. Ceterum in Scammonia dosim esse a quinque granis ad duodecim scribit Mesue, cum tamen Dioscorides dare integram drachmam, imo obolos quatuor non timeat: id quod verba eiusdem, quæ scribit libro quarto capite 165. liquido monstrabunt. δύναμιν δ' ἔχει, ait, ὁ ὀπὸς ληφθεὶς σὺν μελικράτῳ ἢ ὕδατι πλῆθος δ᾽ ἢ τετρωβόλου καθαίρει κάτω χολὴν καὶ φλέγμα. εἰς δὲ τὸ λῦσαι κοιλίαν ἀρκοῦσιν ὀβολοὶ β'

Scammoniæ pōdus.

C hoc est, *vim habet Scammonii liquor cum mulsa aut aqua pura drachmæ vnius aut obolorum quatuor pondere per inferna bilem & pituitam purgare. Ad soluendam vero aluum bini oboli satis sunt.* Animaduertendum autem binos obolos esse scrupulum vnum, id quod præter alios in suo de ponderibus & mensuris carmine, Rhemnius his versibus indicat:

Obolus quid.

Semioboli duplum est obolus, quem pondere duplo
Gramma vocant, scrupulum nostri dixere priores.

Ita vt lapsus sit Angelus Politianus, vir alioqui doctus, *epistolarum suarum libro 10.* dum

Politiani error.

D scrupulum Latinis dictum, ὀβολὸν Græcis nominari contendit: ὀβολὸς enim dimidius tantum scrupulus est. Sed nihil opus in re manifesta pluribus verbis. Vt igitur ad institutum redeamus, Paulus etiam Ægineta *libro 7.* febre carentibus, & stomacho non imbecillis, Scammonii pondus obolorum quatuor cum zingibere exhibendum docet. Et *in Compendio suo* Oribasius drach. integram exhiberi posse asserit. Id quod non ideo dixerim, quod tantam hodie de Scammonio quantitatem exhiberi posse putem, atque adeo Scythicis illis Medicis patrociner, sed vt ostendam, Scammoniam, qua hodie vtimur, non esse genuinam: nisi enim adulterina foret, tuto ea quantitas quæ a veteribus præscripta est, dari posset. Adulterinam autem esse quiuis experitur, qui illam cum notis vel a Dioscoride, vel a Mesue traditis contulerit. Omnium autem

Scammonia qua hodie vtimur non est genuina.

E videtur esse deterrima, quã *Syriacam & Iudaicam* appellat Dioscorides, quæ quoniam lacte tithymali vitiata est, fit vt genuina sit multo in purgando violentior: nam Plinio teste, strangulat sumta. Scio tamen quendam qui scrupulum integrum, & (ni fallor) plus etiam, sine noxa hauserit. Non est autem vt ideo diuersum Græcorum Scammonium ab Arabum esse credamus, quemadmodum Symphorianus Campegius *in horto suo Gallico, libello ex pluribus antea ab ipso editis congesto*, leuibus & nullius momenti argumentis persuadere nititur. Quemadmodum enim Dioscorides ceteris quod ex Mysia Asiæ deportatur, & Plinius Colophonium atque Prienense præposuit, ita Mesue Antiochenum. Denique vt illi Iudaicum & Syriacum damnant, ita hic Corasceenum. Nemo autem est, qui nesciat Colophonẽ, Prienen, Antiochamq; conterminas esse

Scammonium Græcorum ab Arabum Scammonio non esse diuersum contra Symphorianum Campegiũ.

F regiones: Colophon enim Ioniæ, Priene vero & Antiochia Cariæ ciuitates, *Ptolemeo lib. 5. cap. 2. tab. 1. Asiæ teste*, existunt. Corasceni autem quantum ex Serapione colligere licet, nihil aliud est quam Syria, ita vt dubium non sit tam Græcos quam Arabes vtrumque cognouisse Scammoniũ. Conueniunt quoq; in hoc vtriq; auctores, quod plantæ vnde Scammonium extrahitur, eadem folia assignant. Dioscorides namq; hederacea

Colophon, Priene, Antiochia.

& triangularia, Mesue vero instar sagittæ alatæ. Quis est vero qui nesciat hederæ folia A
angulosa esse, & sagittæ eius cuius Mesue meminit formam habere? Huc accedit
quod Serapio in descriptione Scammoniæ Dioscoridis & Galeni de Scammonia verba
citet, quod nunquam facturus erat, si Arabum a Græcorum diuersa fuisset Scammonia.
Sunt & alia multa quæ vtrisque descriptionibus collatis, quadrare videntur.

Manardus ab iniuria vindicatur.

Proinde non erat cur Manardum atque me ignorantiæ insimularet Campegius, neq;
enim verum est quod ille scribit, Scammoniam Arabum esse de genere peculiari lactariorum,
& de ea Græcos nihil scripsisse, sed tantum de ea quod in Colophone nascitur:
nam, *vt iam diximus*, Scammoniam Syriacam, quæ lacte Tithymalorum adulteratur,
tam Græci quam Arabes cognouerunt: & ad hanc certe pondus Mesues referendum
erit, nã Antiochena seu Asiatica maiori quãtitate deuorari potest. Quod verum B
esse testatur Auicenna, qui *cap. 636. Can. 2.* ita scriptum reliquit: Scammonia in regionibus
diuersificatur, ita enim eius interpres loquitur: adeo quod ego viderim in quibusdam
Medicorum libris exhibitionem eius plurium ponderis. Quibus sane verbis Auicenna
significare voluit Scammoniam in diuersis regionibus nunc validioribus,
nunc vero infirmioribus virib. nasci. Non est igitur quod ob vires vehementiores, aut

Campegii error.

imbecilliores genus, sed duntaxat pondus mutet. Errat ergo potius Campegius, quod
Scammonium in Colophone tantum nasci putat, cum in Mysia Asiæ, Priene & Antiochia
etiam nascatur. Hactenus de Scammonio.

Polipodii pondus. Euphorbii pondus.

Porro Polypodii dosim scribit Mesue esse vsque ad aureos quatuor: at satis constat vnciam integram patum purgare, id
quod multa confutatione non eget. De Euphorbio vero, ex Dioscorid. auctoritate, C
scribit eiusdem aureum vnum sumtum interficere. Quo siquidem in loco, vt alias sæpissime,
in Mesue requiritur fides: neq; enim vsquam hoc ipsum Dioscoridem scripsisse
legimus. Imo Paulus Ægineta *lib. 7. cap. 4.* Euphorbii drachmam vnam cum melle
decocto potam, pituitam quidem, impensius vero aquas, educere docet. Serapion vero
& Auicenna *cap. 236. sec. Canon.* non vnum aureum, sed drachmas tres interficere dicunt.
Idem quoq; Auicenna *Fen. 1. cap. 3. tract. 5. cap. 7. de curatione incubi*, drachmæ vni Euphorbii,
Scammonii drachmæ 3. partem, & quartam colocynthidos addere præcipit.
Quod non ideo dixisse putent studiosi, quasi tantam quantitatem exhibendam esse
suadeam, sed vt haberent veritatis cultores, si quando necessitate ita vrgente Mesues
præscriptum excesserint, quod impudentibus calumniatoribus obtruderent. D

Centaurium maius Mesuen, Auicennam in hoc vt plerisq; aliis secutum, præter antiquorum exemplum, cum minore confundere, ac vires vtriusq; indiscriminatim commiscere: minus quoque non sine magno errore maiori præferre.

Cap. XI.

MAIVS Centaurium confundere Mesuen cum minore, non aliunde certius nisi
ex eiusdem verbis sciri potest, quæ *in libro suo simplicium medicamentorum* in hunc

Mesue de Centauria sententia.

modum scribit: *Centauria alia maior, alia minor, inter quas distinguuntur proprietates notæ.
Minor melior est in omni re, cuius flores & crura habent colorem citrinum palearem, & melior
pars plantæ sunt flores & semina ipsius. Et melius tempus collectionis eius est principium æstatis.
Calidæ complexionis & sicca in secundo est, & est composita ex partibus terreis adustis, in parte dan- E
tibus ei amaritudinem, & ex non adustis cum permixtione aquositatis, a quibus inest ei stypticitas.
Et est in ea de dulcedine aliquid a partib. aereis. Et in ipsa est ex acredine aliquid a partibus igneis. Et
amaritudo in ea plus est stypticitate ipsius, & stypticitas plus dulcedine & acredine, & acredo in ipsa
est remissa sine mordicatione. Quare est ex maxime curantibus vulnera. Imo ipsa est abstersiua, exsiccatiua,
consumtiua superfluitatum, & solutiua ventris. Et quando superfluit purgatio, ex ea solutione
educit sanguinem: aperit enim orificia venarum, apertione sanguinem manare faciente.* Hactenus
Mesues verba recensuimus, quæ ex *cap. 102. secundi Can. Auic.* esse desumta intelliget
quisquis capita hæc inter se conferre voluerit. Vtrunque autem in Auicennam
& Mesuen Centaurium maius cum minori confudisse, ex iam adductis verbis monstrabimus.
Neq; obstat, quod primo vterque idem in maius atq; minus diuidit, mox e- F
nim obliti diuisionis, vtriusque proprietates atq; vires indiscriminatim miscent, horumque

Centauriũ minus maiori non præferendum.

historiam confusissime tractant, id quod ex sequentibus euidentissimũ erit.
Nam vt omnia ordine excutiamus, falsum est quod vterq; minus Centaurium maiori
prætulit: id enim præter antiquorũ auctorum exemplum eos fecisse constat, qui cuiq;
suas

A ſuas vires ſeorſim tribuerunt, nec vnum alteri prætulerunt, alia enim in re vtraque
melior. In eo tamen minus a maiori vincitur, quod minoris radix Dioſcorid. &
Galeno auctoribus plane inutilis ſit, id quod apertis verbis vterque monſtrauit.
Dioſcorid. iis ῥίζα ἄχρηστος: Galenus illis, κατὰ μὲν τοῦ μικροῦ ἡ ῥίζα παντάπασιν ἄχρηστος. hinc eſt: *Cen-* Minoris cẽtaurii radix inutilis.
taurii minoris radix plane inefficax eſt. Et plinius *libr. 25. capit. 6. Centaurium*, inquit, *minus*
radice tenui & ſupe- acanea. Nec diſſentit Paul. qui *lib. 7.* ita ſcribit: *Centaurii minoris radix*
ignaua plane & inefficax eſt. Adeo vt inſigniter errent, qui minoris radicem vſui Medi-
co hodie accommodent. Falſum quoque eſt, quod ait Meſue, *flores Centauris minoris*
habere colorem citrinum & palearem: vt enim res ipſa & Dioſcorides teſtatur, flores eius
colorem in puniceo purpureum referunt, taliſque plane, quod ad formam ſuam atti-
B net, flos eſt, qualis *Lychnidis.* Denique veritate carere videtur, quod vterque in prin-
cipio æſtatis legendas eſſe herbas ſcribit, quum Dioſcor. auctore, minus Centaurium Quando colligendũ Centauriũ.
non niſi ſemine prægnans legendum ſit, quod certe in æſtatis principio fieri non po-
teſt. Hinc eſt, quod Plinius in autumno colligi velit. Ceterum confundunt deinceps
vtriuſque qualitates: nam quod ineſſe Centaurio amaritudinem & ſtypticitatem
ſcribunt, hoc de minori intelligendum venit. Teſtis Galenus, qui de eo, *lib. 7. de ſim-*
plicium medicamentorum facultat. ita tradit: κρατεῖ ἐν αὐτῷ ἡ πικρὰ ποιότης ὀλίγης ἢ στύψεως μετέχουσα quod
eſt: *Vincit in eo qualitas amara, paulum habens & adſtrictionis.* Dioſcorides quoque radi-
cem [illegible] ait. Hinc eſt, vt propter amaritudinem aliqui *Fel terræ* dixerint: Fel terræ Centauriũ cur dictum.
quod indicat Plinius loco iam citato, inquiens: *Hoc Centaurium noſtri Felterræ vocant,*
C *propter amaritudinem ſummam.* Quod vero paulo poſt Meſue & Auicenna ſcribunt,
Centaurio ineſſe dulcedinem cum acredine, hoc ad maius tantum referendum erit. Teſtis iterum
Galenus vbi ſupra, ita ſcribens: [illegible], id eſt: *Centaurii magni radix guſtu quidem acris ſimul adſtringenſque*
apparet cum leuicula dulcedine. Et Dioſcor. lib. 3. cap. 7. in hunc modum de Centaurio
maiori loquens: ῥίζα παχεῖα, στερεά, βαρεῖα, [illegible] πήχεως δύο, μεστὴ χυλοῦ, δριμεῖα μετὰ ποσῆς στύψεως καὶ γλυκύτητος,
hoc eſt: *Radix illi denſa, ſolida, grauis, longitudine ad bina cubita, ſucco plena, acris cum adſtrictione*
aliqua & dulcedine. Plinius quoque loco antea citato: *Radix*, inquit, *vaſta, rubeſcens, tenera,*
fragiliſque, ad bina cubita, madida ſucco, amara cum quadam dulcedine. Porro quod ſequitur in
contextu Meſues, *In ea eſt acredo remiſſa ſine mordicatione*, de minori intelligendum eſt:
D hoc enim, *Galeno auctore*, φάρμακον ἄνευ δήξεως, id eſt: *medicamentum expers mordicationis eſt:*
Sed cum ait, *eſt ex maxime curantibus vulnera*, id minori adaptandum erit Centaurio;
Hæc enim herba, Dioſc. referẽte, [illegible],
[illegible], quod eſt: *Virens adhuc tuſa & illita vulnera conglutinat, vetera quoque*
vlcera & purgat, & cicatrice obducit. Et ad minus eſſe referendum clarius indicat Galen.
ita ſcribens: [illegible]
[illegible], id eſt: *Vlcera magna herba ipſius recentis illitu*
glutinantur, & vetuſta, quæque ægre ad cicatricem perduci queunt, cicatrice eodem modo vten-
tibus obducuntur. Quod vero tandem ſubiicit Meſue, imo ipſa eſt abſterſiua, exſic-
catiua, conſumtiua ſuperfluitatum, & ſolutiua ventris, iterum minori Centaurio ve-
E teres tribuunt, nam de eo ita Dioſcorides ſcribit. [illegible],
id eſt: *Si decocta deuoretur, per aluum bilioſa & craſſa ducit.* Id quod & Galenus
facit, inquiens: [illegible]. hoc
eſt. *Decoctum herbæ quidam Iſchiadicis infundunt, ceu bilioſa & craſſa ducens, nam & talia pur-*
gat. Paulus quoque *lib. 7. Decoctum* ait, *herbæ iſchiadicis iniectum, bilioſa quadam educit.*
Et in cap. 4. eiuſdem libri: *Centaurium minus*, inquit, *quoniam bilem craſſaque purgat, coxen-*
dice laborantibus peculiariter ſuccurrit. Sequitur in Meſue: *Et quando ſuperfluit purgatio, ex ea*
ſolutione educit ſanguinem. Aperit enim orificia venarum, apertione ſanguinem manare facien-
te. Quod ſane itidem de minori Centaurio inaudiendum erit, nam de eo ſic tradit Centauriũ minus ſanguinem educere poteſt.
Dioſc. [illegible] quod eſt: *Decoctum eius*
F *iſchiadicis conuenientiſſime infunditur, ſanguinem educens, doloremque leuans.* Et Galenus: [illegible]
[illegible]. hoc eſt: *Quum adeo vehementer operabitur vt*
cruenta euacuet tunc plus proderit. Paulus quoque de eodem ita ſcribit: *Nonnunquã vero tam* Centauriũ qua ratione ſanguinem educat.
violenter operatur, vt & ſanguinem euacuet, atq; tũ quidẽ magis proderit. Animaduertendũ au-
tem, Centauriũ ſanguinolenta educere, nõ quia ex proptia natura ſeu natiua, quadam

proprietate venas aperiat, ſed vt quodlibet aliud facit, dum violentius operatur: acrimoniæ enim atq; mordacitatis, vt *antea diximus*, expers eſt, quam adeſſe oportet iis quæ venas aperiunt. Vtinam vero Meſue tam oculatus in aloe, quam hic in Centaurio fuiſſet: nam etſi ille indiſcriminatim de maiore ac minore Centaurio ſcribens, maioris acrimoniam in minus quoque transferre videatur, non vſque adeo tamen in illo, ſicut in aloe cæcutiuit, vt ſcilicet educere ſanguinem aut aperire venas ſimpliciter, ſed cum ſuperflue purgat, dicat: Quod ſi itaque hæc de aloe eius quoque fuiſſet ſententia, non erat cur a nobis reprehenderetur. Inſuper in recenſendis Centaurii viribus mirum in modum vtriuſque facultates confundit Meſue, id quod ex iam dictis, & ex veterum collatione quiuis deprehendet. Et ſi cui ingenium iſta conferendi deerit, is Manardi margineas in hunc auctorem annotationes adeat, & quod aſſerimus, A B verißimum eſſe comperiet. Proinde nihil apertius, quam Meſuen vtriuſque Centaurii & hiſtoriam & facultates confudiſſe, ita tamen vt nemo, licet oculatiſſimus ſit, eas citra veterum collationem diſcernere, & cuilibet ſuas adaptare queat. Horum denique confuſio effecit, vt hodie Centaurium maius omnibus incognitum ſit, atque adeo in officinis, ſolius minoris vſus exſiſtat, vt hoc ſaltem nomine ſuſpecta nobis Arabum Medicorum lectio eſſe debeat, quod horum inſcitia multarum herbarum, maxime earum quæ in quotidiano Medicorum vſu ſunt, cognitio interciderit. Sed faxint ſuperi, vt vel tandem ſero cum Phrygibus ſapiamus.

Centauriũ maius hodie omnibus incognitum.

Arabes ferme omnes, non ſine magna inſcitiæ nota, Armenium lapidem cum Cyaneo, quem Lazuli vulgo vocant, confundere. C

Cap. XII.

Armenius lapis.

Cæruleus lapis.

Facultates lazuli lapidis ex Arabum ſententia.

QVEM lapidem Plin. aliique Latini *Armenium*, Gal. autem *Armeniacum*, hunc Arabes barbarique *Armenum* vocant. Et quẽ hi, maxime Serapio, *lazulum*, Græci *cyanum*, Theophraſtus *cyaneum*, Latini *cæruleum* appellant. Hos autẽ cõfundere Arabes, eorundem de iis verba ſatis monſtrabunt. Inter hoc enim princeps Auic. *cap. 57. ſecundi Can.* ita de lapide lazuli ſcribit: *Virtus eius eſt, ſicut virtus eius, quo adhæret aurũ, debilior parum eſt.* Et Serapion: *Virtus eius eſt ſimilis virtuti glutinis auri, niſi quia ipſe eſt debilior eo, quæ tamen veteres non de lazulo ſeu cyaneo lapide, ſed de armenio potius ſcribunt.* Dioſcorides namque *lib. 5 cap. 59.* ita de armenio dicto lapide tradit: τὰ αὐτὰ ποιεῖ τῇ χρυσοκόλλῃ, ἀλλὰ τὴν δύναμιν μόνον λειπόμενος αὐτῆς id eſt: *Eadem quæ chryſocolla præſtat, viribus tamen ea infirmior.* Id quod & Plin. *lib. 35 cap. 6.* facit, inquiens: *Armenia mittit, quod eius nomine appellatur: lapis hic quoque chryſocollæ modo operatur.* Sequitur de lapide lazuli in Auicen. *Ineſt ei virtus eradicatiua, putrefactiua, & abſterſio eius cum acuitate & ſtypticitate pauca.* Quem imitatus Abenrois ait: *Minuit humores calidos, eo quod abſtergit, & cum eadem habet ſtypticitatem.* Et Meſue: *In ipſo*, inquit, *eſt acuitas non vacuata ſtypticitate aliqua*, quæ itidem debentur armenio lapidi, Galen. *lib. 9. de ſimpl. med. facul. teſte*, vbi ita ſcribit: ἀρμενιακὸν δύναμιν ἔχει ῥυπτικὴν ἅμα βραχείᾳ δριμύτητι, καὶ σμικροτάτῃ στύψει. quod eſt: *Armeniacum vim habet extergentem cum leuicula acrimonia, & leuißima adſtrictione.* Confirmat idem Paulus *libro 7.* ita ſcribens: *Armeniacum abſtergendi virtute cum leui acrimonia, & exigua adſtrictione præditum eſt.* Pergit Auicenna in lazuli viribus enarrandis, dicens: *Bonos efficit pilos palpebrarum, & prolongat eos, & eſt vltimum, ſicut dicitur in illo, propter proprietatem, quæ eſt in ipſo, & dicitur propterea, quia ipſum euacuat humores malos, prohibentes oriri pilos.* Meſue: *Conſeruat & prolongat pilos, & generat eos in palpebris.* Serapion: *Facit naſci pilos in palpebris.* Abenrois: *Pulueriſatus ſuper palpebras, facit naſci pilos.* Et iterum: *Ideo facit oriri pilos, quia remouet humores calidos, & reducit membrum ad priſtinam complexionẽ.* Quæ nimirum vis non lapidi lazuli ſeu cyaneo, ſed Armenio a probatis ſcriptoribus tribuitur. Dioſcorides namque ita de illo ſcribit: ἔτι δὲ καὶ τῶν ἐν βλεφάροις τριχῶν αὐξητικόν. hoc eſt, *facit ad pilos in palpebris alendos.* Et Galenus ſubſcribit Dioſcor. in hunc modum: αὐτὸ δὲ καθ' αὐτὸ λειώσαντες καὶ χνοῶδες ἐργασάμενοι χρῶνται ξηρῷ πρὸς αὔξησιν τῶν ἐν τοῖς βλεφάροις τριχῶν, ὅσαι ὑπὸ δριμύτητος χυμῶν τινὲς μὲν ἀποπίπτουσιν αὐτῶν, τινὲς δ' οὐκ αὔξονται, καὶ ἄτροφοι γίγνονται. τὰς γὰρ δριμύτητας ταύτας ἐκδαπανῶν εἰς τὴν κατὰ φύσιν ἕξιν ἐπανάγει τὸ μέρος. quod eſt: *Ipſo per ſeſe ad pollinis leuorem redacto vtuntur ſicco ad pilorum in palpebris incrementum, nempe vbi præ humorum acrimonia partim excidunt, partim vero nec creſcunt nec aluntur. Siquidem de paſtis his acrimoniis, in bonum naturæ habitum pars reducitur.* Et paulus inquiens: *Prodeſt itidem ad pilorum in palpebris incre-* D E F

A *incrementum*. Ceterùm quod Auicenna tandem lapidi lazuli inesse vim eradicatiuam &
putrefactiuam scribit, id ceteri etiã Arabes eum sequẽtes faciũt. Mesue enim adustiuũ,
vlcerariuum, putrefactiuum, & incisiuum lapidem hunc esse ait. Serapio vero, habere
virtutem adustiuam & putrefactiuam inquit. Et in hoc probe scribunt, nam & ea facul-
tas peculiaris est huic lapidi, qui Arabibus *lazuli*, Græcis vero *cyaneus* dicit̃, ideoq; vete-
ribus etiam cognita. De eo enim Dioscorides libro 5. cap. 60. in hunc scribit modum:
κυανὸς δύναμιν ἔχει κατασταλτικήν, καὶ μετρίως σηπτικήν, ἐσχαρωτικήν τε καὶ ἑλκωτικήν. Id est, *cyanus vim ha-
bet reprimentem, mediocriter putrefacientem, crustas gignentem, & exulcerantẽ.* Vnde luce mè-
ridiana clarius fit, Auicennã & Arabes alios indiscriminatim de vtroq; scripsisse lapide,
eorumq; facultates mirum in modum confudisse. Et nisi id ipsum fateantur aduersarii,
B Auicennam Arabesq; ceteros in grandius erratum incidisse conuincemus, nimirum q,
in vno eodemq; capite sibi pugnantia scripserint. Si namque de vno tantum lapide tra-
ctant, quomodo conueniunt, hunc simul habere facultatem detrahendi & alendi pilos?
facultate enim detractrice nullo pacto alit & producit pilos, sed eosdem magis detrahit
& radicitus exstirpat. Præterea, vt & hoc obiter moneam, si lapis lazulus seu cyanus vim
putrefacientem & exulcerantem habet, quemadmodum vno ore omnes tam Græci q̃
Arabes fatentur, quo pacto ab exitiali sese rursus errore tuebuntur Arabes, qui ad pur-
gandam atram bilem hunc lapidem deuorandum esse docent? Et sunt hodie non pauci,
qui hos imitantes illum hoc nomine, fere quotidie deglutiendum præbeant. Nullius
autem veterum auctoritate sese tueri possunt, quando nemo ex Græcis veteribus aucto-
C ribus lapidem cyaneum bilis atræ purgandæ gratia deuorari docuerit. Neq; Arabum
ea in re sufficere potest auctoritas, quando sole clarius sit, hos duorum inter se lapidum
proprietates ac facultates miscuisse. Sed nec rationem illis suffragantem habent, cum
euidentissimum sit, medicamenta putrefacientem & exulcerantem vim habentia, quã-
lem cyaneus lapis obtinet, sine magno nocumento deuorari non posse. Id quod Gale-
nus *lib. 3. de simpl. medic. facult. cap. 20. & sequenti*, multis ostẽdit, docetque medicamen-
ta, quæ erodendo & putrefaciendo nos necant, genere, non qualitate, deleteria esse di-
cta: & quanto diutius in corpore morantur, tanto magis agere nata esse. Atqui dicet
quispiam, *fateor cyanum non lotum erosione non vacare, quod si tamen bene abluatur, multum iu-
uat, & vel nihil, vel parum lædit.* Huic respondemus, nos quidem fateri, quod cyaneus
D lotus multum noxiæ facultatis amittat, decebat tamen Arabes, vt id diserte suis in scri-
ptis indicarent. Tamen cum illi, maxime Serapio & Mesue, expressis verbis non loto,
hanc facultatem sine noxia purgandi facultatem tribuant, non est, cur se ab errore vin-
dicare possint. Huc accedit, quod per ablutionem vniuersa malitia vix remoueatur.
Quum enim putrefacientem simul vim cyaneus lapis obtineat, difficile est vt illam cre-
bra lotione prorsus abigere queas. Proinde, etiam si bene abluatur, tamen putrefacien-
di vim omnem vix eximes. Proinde consultius erit, si atræ bili expurgandæ armenium
potius lapidem, & hunc quidem præparatum, & sæpius ablutum, adhibuerint, nam is
sine omni molestia per inferna illam purgare potest. Testis est Alexander Trallianus
libro primo cap. 22. in hunc modum scribens: *Nobis sane helleborum album armenius lapis bo-*
E *nitate præcedere videtur, si ex eo conficiatur vt debet potio. Quod vtiq; præsidium nostra ætate nu-
per admodum compertum est: quapropter a veteribus medicis minus celebratum, sed a nobis & aliis
compluribus fœliciter vsurpatum, hellebori vsum propter discrimen antiquauit. Lapidem vero ar-
menium, qui viribus, sat scio, helleboro non cedit, quoniam omni vacat periculo & molestia caret,
non iniuria prætulimus. Habet autem is, non tam per inferna, quam per superna, vim purgandi mi-
nime vulgarem. Ad quem vsum etiam illotus adhiberi debet. Exhibendi autem sunt iusta dosi plus
minus, pro robore quidem languentis, scrupuli terni aut quaterni.* Hactenus Alexander. Itaque
caueant posthac studiosi, ne Arabibus nimium fidant, neve lazulum lapidem illotum,
deuorandum facile nisi robustissimis exhibeant, cum alias satis magna medicamento-
rum meliorum atram bilem purgantium copia præsto sit. Quod si tamen omnino mor-
F bo id postulante, & virium robore suadente, hunc propinare quis ægro voluerit, non
nisi bene & sæpius, nempe duodecies, Tralliano teste, lotum exhibeat hortor. Hinc est,
quod in catapotiis suis ex iam dictis lapidibus compositis, non nisi lotos hodie vsurpent
Medici.

Immensus Arabum error.

Lapis cyaneus ad purgandam atram bilem minime dandus.

Obiectio.

Responsio.

Ablutio lapidis cyanei nõ omnem malitiam aufert.

Armenius lapis per inferna purgare atram bilem potest.

In describendis Cicuta & Napello herbis non solum ancipitem fuisse, sed & earundem vires miscuisse Auicen. ita vt verisimile admodum sit, illum vtramq; ignorasse. A

CAP. XIII.

Auicenna minime medicinæ princeps.

HActenus Mesues recensendis erratis occupati iam ad Auicennæ, quem hodie, si diis placet, vniuersæ medicinæ principem statuunt, errores nonnullos indicādos stylum vertamus, vt ex iis saltem paucis quid in cęteris fidendum sit homini, intelligāt, deprehendantque quantis in tenebris versentur, qui singula eius hominis scripta absq; omni delectu, quasi ex veritatis sacrario pronunciata excipiunt. Nihil autem mirum illum tam frequenter lapsum esse, quum aliorum tantum, vt omnes fere Arabes, transcriptor fuerit: adde, quod eorum, quæ scripsit nullam habuerit experientiam, regem B enim fuisse constat, qui curandis ægrotis operam non dedit. Sed vt hominis in rebus medicis ignorantiam demonstremus, ad institutum redeūtes, quam ambigue, quamq; confuse de cicuta & napello scripserit, videamus. Primum autem omnium sciendum *sucaram* Arabibus eam esse herbam, quam Latini *cicutam*, Græci vero κώνειον appellant, id quod præter Sera, vtriusq; desciptio pulcre monstrat. Auic. namq; *cap. 671. 2. Canon.* sucaram ita depingit: *Crus*, inquit, *huius planta est, sicut crus ferulæ, & habet florem album, & semen sicut anisum.* Dioscorides autem *lib. 4. cap. 73.* in hunc modum: κώνειον καυλὸν ἀνίησι γονατώδη, ὡς μάραθον μέγαν, φύλλα δὲ νάρθηκι ἐμφερῆ, στενώτερα δὲ καὶ βαρύοσμα, ἐπ' ἄκρων δὲ ἀποφύσεις καὶ σκιάδια, ἄνθος ὑπόλευκον, σπέρμα ἐμφερὲς ἀνίσῳ λευκότερον. id est: *Cicuta caulem geniculatum profert, fœniculi modo grandem: folia ferulæ similia, angustiora tamen & grauiter odorata: in cacuminibus adnascentes ramulos & vmbellas habet. Florem subcandidum, semen aniso simile, sed candidius.* Ex quibus sane descriptionibus collatis nemo non videt, sucaram eandem cum cicuta herbam esse. C Atqui Auicenna tanquam sibi parum constans, mox in eodem capite sucaram folia cucumeris, aut mandragoræ habere tradit, diciq; a quibusdam euphorbium inquit. Fen. *quoque 6. Can. 4 tract. 1. sum. tert. cap. 6.* cicutam esse hyoscyamum nigrum ait, id quod manifestum fiet, si ea signa, quæ ab Auicenna tribuuntur ei, qui hyoscyamum nigrum hausit, cum iis, quæ ab Diosc. adaptantur, his, qui cicutā biberunt, contulerimus. Neq; remedia, quæ in cicutæ potione laudat Dioscorides, alia sunt ab his, quæ cōtra hyoscyamum nigrum Auicenna tradit. Auicennæ verba hæc sunt: *accidunt ex eo præfocatio & frigus extremitatum, & tensio vehemens præfocans, & tenebrositas visus, & forsitan non videt aliquid, & destruit imaginationem, & infrigidat extrema, deinde conuellit, & præfocat, & interficit.* D *Cura: Administra in primis clysteres, & vomitum, & ventris solutionem, deinde da in potu de vino puro aliquid, post aliquid quoniam est magni iuuamenti cum eo quod bibit & absinthium, & detur in potu piper cum vino similiter castoreum & ruta.* &c. Quæ singula Dioscor. lib. 6. cap. 11. cicutæ tribuit, in hunc modum scribens: κώνειον ποθὲν ἐπιφέρει σκοτώματα καὶ ἀχλὺν ὥς τι μηδὲ ἐπ' ὀλίγον βλέπειν λυγμόν τε καὶ διανοίας παραφοράν, καὶ ψῦξιν ἄκρων. ἐπὶ τέλει δὲ σπασμοῖς πνίγονται, στάσιν λαμβάνοντος τοῦ κατὰ τὰς ἀρτηρίας πνεύματος. καταρχὰς μὲν οὖν, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων διὰ τῶν ἐμέτων αὐτὸ κενωσόμεθα, ἔπειτα κατά ... χρησόμεθα τοῖς τὴν γαστέρα παραλυσθῆναι ἐγχειροῦμεν, καὶ τότε ὡς ἐπὶ μέγιστον βοήθημα ἐπὶ τὴν ἀκρατοποσίαν παραγενόμεθα, διδόντες μεταξὺ διάστημα, ἐν δὲ τῷ διδόμενον βοηθεῖ γάλα ὄνειον ἢ ἀψίνθιον μετὰ πεπέρεως, καὶ οἴνου καὶ καστορίου καὶ πηγάνου. quod est: *Cicuta pota vertigines, oculisq; caliginem affert, ita vt nec parum etiam videre liceat: singultum itidem, mentis alienationem, & extremarum corporis partium refrigerationem: postremo conuulsi strangulantur, suppresso in arteriis spiritu. Inter initia itaq;, vt in reliquis,* E *vomitionibus eam excutiemus: dehinc vacuatione vsi, quod ad intestina prolapsum est excernemus: iam veluti ad efficacissimum remedium meracas vini potiones deueniemus, dantes per interualla, in quibus asininum lac potui datum, aut absinthium cum pipere, vino, castoreo, & ruta proderit.* Quæ certe omnia satis indicant, quam ambiguus in depingenda cicuta fuerit Auicenna.

Napellus Auicennæ.

Sed non minus quam cicutam ignotasse Auicennam Napellum, hinc colligere licet, quod hunc haud aliter quam illam diuersis non modo nominibus, sed & descriptionibus notificauerit. Fen. n. *sexta, Can. quarti, tractatu primo, cap. 2.* Napellū sub Alfarfas nomine venenū esse scribit, quod interficit hominē, non a. interficiens turdos. *Et cap. 503. Canonis secundi*, coturnices ex eo cibari, & minime moti ais. Quod certe Galeno *li. 3. de simpl. med. facul. ca. 17. teste*, nō Napello & Turdis, sed Cicutæ & Sturnis adscribendū erit. F Verba Galeni, quib. hoc ipsū docet, hęc sunt: τὸ κώνειον ἀνθρώπους μὲν ἀναιρεῖ τῇ τε τῶν μορίων ψύξει, καὶ τοῦ πλήθους τῷ θερμότητος, καὶ τῇ ῥώμῃ τῆς τῶν ἀρτηριῶν ἀλλοῖς ἰσχυρὸν ὂν πρὸς τὴν καρδίαν ἀφικνούμενον. οὐκ ἀναιρεῖ δὲ

τ ως

A τοὺς ψᾶρας ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις αἰτίοις ἐπισχόμενον τε καὶ βραδῦνον, καὶ φθάνον ἐν τῷ χρόνῳ πρὸς τὸ ἔθαδες καὶ συνταραχθὲν ἐκ-ζέσθαι καθάπερ ἴσια τινὶ τῇ καρδίᾳ προθερμαινόμενον ὡς ἔξω τὸ ξύλον. quod est: *Hominem quidem Cicuta necat, tum ob meatuum amplitudinem, calorisq; multitudinem, tum ob attractionis arteriarum robur validum etiamnum ad cor pertingens. Sturnos vero ob caussas contrarias haud interficit, vt puta quum & retineatur & ennectetur, ac sese temporis tractu concoqui præpararique a corde tanquam a foco incalescens sinit, non secus ac ligna extrinsecus.* Idem etiam testatur *libro 3. de temper.* dicẽs: τὸ κώνειον τῷ ψαρὶ μὲν τροφή, φάρμακον δ' ἀνθρώπῳ, id est: *Cicuta sturno nutrimentum est, homini venenum.* Et Alex. Aphrodisæus *in proœmio suorum problematũ* inquiens: *Cicuta sturni vescuntur, quæ toxica hominibus esse certum est.* Vnde manifestissimũ fit, ignotasse Napellũ Auicennã, quod id sc. huic tribuat, quod veterũ auctoritate Cicutæ potius debet. Sed vt rem aper- **Napellus Auicennæ a Cicuta non differt.**

B tius videant aduersarii, nonne Auic. loco antea citato ex Galeni sententia refert, quæ ibidem de Napello scribit? Maxime sane: sed de Cicuta esse intelligendum, iam ex Galeni verbis demonstrauimus, ita vt euidentissimum sit, Napellum Auicennæ a cicuta Galeni non differre. Id verum esse, historia etiã illa, quam de Napello ibidem narrat Auicenna, pulcre indicat. *Fuit quadam anus*, inquit, *suscipiens in principio rei de Napello rem paruam, deinde non cessauit vti eo, donec assuefacta est eo natura, & audacter vsa est eo, & nihil nocuit ei.* Hactenus ex Galeni sententia Auicenna: eandem enim historiã refert Gal. *lib. 3. de simpl. med. facul. ca. 17.* in hunc modũ scribẽs: κατὰ τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπον καὶ τὸ κώνειον ἄνθρωπον μὲν ἀναιρεῖ τὸ φθάνειν, ψᾶρας δὲ τρέφει τῷ βραδύνειν. ἀναιρήσει δ' οὐδὲ ἄνθρωπον ἂν ὀλίγον ληφθείη. καὶ τοῦτο καὶ ἡ Ἀττικὴ γραῦς ἔδειξεν, ἣν ἅπαντες μνημονεύουσιν. ἀπ' ἐλαχίστου μὲν ἀρξαμένη κωνείου, προσελθοῦσα δ' ἀλύπως ἐπὶ πλεῖστον ἱκανόν. ἐξ

C ἀρχῆς μὲν γὰρ ἐνίκησε τὸ βραχὺ δι' αὐτὴν τὴν ὀλιγότητα, τῷ δ' ἔθει μὴ σύμφυλον ἐγένετο. id est: *Ad eundẽ arbitror modum, Cicuta hominem quidem celeritate distributionis interficit, sturnos autem tarditate ipsa nutrit. Quod si vero exiguum quiddam sumatur, mortem homini nequaquam inferet: id quod anus Athen. experimẽto docuit, cuius apud omnes percelebris memoria est. Etenim ea ab exigua Cicutæ portione auspicata, nullo detrimento ad permagnam progressa est copiam: principio enim paucum exiguitate ipsa deuictum fit, at consuetudo naturale reddidit.* Vbi rursus perspicuum fit, Napellũ iuxta Auicennæ sententiam a cicuta diuersum non esse. Quanquam ne id dissimulem, Auicennæ verba paulo ante citata de Veratro siue Elleboro etiam intelligi possunt. Siquidem Galenus *lib. 3. de temperamentis cap. 5.* disertis verbis testatur, *Coturnicei Elleborum esse nutrimentum, homini vero medicamentum*, vt hoc nomine Auicennæ Napellus idẽ etiã

D cum Elleboro sit, adeoq; Proteo mutabilior, aut Chymæra. Sed mox alibi mutata sententia Napellum eundẽ cum toxico facit. Signa namq; quæ is *Fen 6. iam citati libri, Sum. 2. cap. 1.* huic, qui Napellum hausit, tribuit, eadem sunt iis, quæ a Dioscoride traduntur de illis, qui toxicum biberunt, quemadmodũ collatis vtriusq; verbis dilucide patebit. Auicennæ de Napello verba hæc: *Napellus est ex deterioribus, & accidit potantes ipsum, vt apostementur labia ipsius & lingua eius, & frequentes fiunt super ipsum vertigo & syncopis, & ex eo raro euadunt, ex eiusque succo tinguntur sagittæ.* Diosc. autem lib 6. capite 20. de toxico illa: τὸ δὲ τοξικὸν δοκεῖ μὲν ὀνομασθῆναι ἐκ τοῦ τὰ τόξα τῶν βαρβάρων ὑπ' αὐτοῦ χρίεσθαι. παρακολουθεῖ δὲ τοῖς πεπωκόσι χειλέων καὶ γλώττης φλεγμονή, μανία τε ἀκατάσχετος, ποικίλας ἐπιβάλλουσα φαντασίας, ὡς καὶ διὰ τοῦτο δυσιάτους εἶναι ἐν ταῖς θεραπείαις. σπανίως δὲ καὶ σώζονταί τινες τῶν πεπωκότων, quod est: *Toxicum ex eo nominari videtur, quod Barbarorum sagittæ eo illinebantur. Sequitur potantes labiorum & linguæ inflammatio, furorq; in-* **Auicenna napellum eundem cũ toxico facit.**

E *coercitus, varias inducens imagines, ita vt hoc nomine vix sanari possint, raroq; qui hauserunt euadant.* Ceterum idem veneni genus paulo post, *cap. nimirum 29.* corrupto vocabulo *Tusompro Toxicon* appellat, cuius se quoq; naturam & curationem ignorare dicit, oblitus q. antea sub Napelli nomine de eo scripserit. Et mirum profecto est, cum illi eosdem tribuat effectus, quos paulo supra Napello assignarat, eum veneni huius naturam latuisse. Atqui solet homo ille passim obliuisci eorum, q̃ antea scripsit, aut postea scripturus erat, adeo vt omni cerebro destitutum fuisse hunc ipsum merito quis suspicari queat: nam q. alias fieri potuisset, vt tam pugnantia nusquam non scriberet? Hic adesse cupio medicos mordicus tenentes Auicen. quo idolum illud suum, in quod ita iurarunt, vt ne latũ qui- **Auicenna eorum quæ scripsit parũ memor est.**

F dem digitum ab illo discedendum putent, tueantur, videantq; quam concinno ordine vastum illum suum Canonem consuerit. Certe si pleraq; eius hominis loca diligentius excusserint, non ordinem & lucem, sed potius confusum chaos, ac tenebras plane Cimmerias in hoc Canone inuenient. Argumento erunt Napellum & cicuta, quas nimirũ plantas, earumque facultates ita confudit, vt nescias quid per vtrasque intellexerit. **Napellum.**

Napellum, lethale homini in cibo aut potu venenum, ad leucen, quam albaram nominat, abigendam, perperam & non sine capitali errore ab Auicenna propinatum esse. A

Cap. XIV.

AVicenna *cap. 502. secundi Can.* vno eodemq; loco, vt fere solet, sibi pugnantia tradit. Primum enim Napellum esse venenum perniciosum ait, destruens bibẽtem se. At paulo post veluti oblitus eius, quod antea dixerat, subiungit: *Delet albaras liuitum & bibitum.* Non vero sine magno errore docet, Napellum, q; præsentissimum esse venenũ, sui ipsius testimonio constat, in potu deuorandũ. Nam etsi quid per Napellum intellexerit Auic. certo sciri non possit, vt præcedenti paradoxo diximus: tamen euidentissimum est, interdum per illum cicutam, interdum etiam toxicum & elleborum nigrum intellexisse, id quod supra abunde satis monstrauimus. Siue autem cicutam quis dixerit, siue toxicum, tamen non est vt in potu exhiberi tuto possit. Nam Diosc. *libro quarto cap. 73. teste,* κώνειον ἐστι καὶ τῶν φθαρτικῶν κατὰ ψῦξιν ἀναιρούν id est: *Cicuta inter lethalia connumeratur venena, frigiditate enecans.* Hinc est, quod & illam in numero venenorum *libro 6.* collocet. Plinius etiam *lib. 25. cap. 13.* hanc inter venena lethifera recenset, dum inquit: Cicuta venenũ est, publica Atheniensium pœna inuisa. Quis vero est, qui nesciat, toxicum esse tam lethale venenum, vt si quis sub ea arbore, vnde colligitur, dormiat, aut cibum accipiat, moriatur? Et sane, qui id genus veneni hauserunt, *vt supra ex Diosc. auctoritate diximus*, raro euadunt: vnde satis liquet, quod bibi non debeat. Sunt autem, qui per Napellum Auic. Aconitum Græcis & Latinis dictum intellexisse velint: quod si verum est, certe fatendum erit, Auicennam de vna eademq; re tanquam diuersa duobus capitibus scripsisse. Fen. enim *6. Can. 4. Sum. 2. tract. 1. cap. 1. de* Napello, quod iuxta illorum sentẽtiam Aconitum est, agit: & post *cap. 23.* de strangulatore *adip*, id est, lupi, & strangulatore leopardi, nihil ab Aconito differentibus, iterum tractat. Nihil autem differre, primum ex nomine liquet. Vt enim ille duplicem strangulatorem facit, vnum lupi, alterum leopardi: ita Græci duplex Aconitum, vnum quod lupos interficiat λυκοκτόνον, alterum vero abenecandis pardis παρδαλιαγχὲς vocatum. Dein vtriusque tam notæ, quam curationes, pulcre monstrant, non esse diuersum Aconitum a strangulatore Auicennæ. Nos breuitati cõsulentes, curationes tantum conferemus. Auicenna vbi supra ita de curatione strangulatoris scribit: *Oportet vt tu properes ad faciendũ ipsum vomere cum eis quæ scis. Deinde clysteriza ipsum, & postea da in potu sicut origanum montanum, & prassium, & rutam, & absinthium, aut detur in potu olei balsami drachma vna in vino: & melius vinum est illud, in quo exstinctũ est ferrum, & argentum, & aurum, &c. nam vel quæ quisque conferre poterit.* Dioscoridis vero libro sexto cap. 7. de Aconiti curatione hæc sunt verba: δι' ἐμέτων ἐκκομισθῆναι δεῖ τὸ φάρμακον, ἢ καὶ διὰ κλυστῆρος κατακλύσαι τὴν κοιλίαν. χρηστέον δὲ πρὸς τοῖς ἐμέτοις, ὀριγάνῳ, ἢ πρασίῳ, ἢ ἀψινθίου ζέματι μετ' οἴνου ἀψινθίτου. ἁρμόζει δ' αὐτοῖς καὶ ὀποβαλσάμου ὁλκὴ α' σὺν μέλιτι, ἢ οἶνος ἐν ᾧ σίδηρος, ἢ χρυσὸς, ἢ ἄργυρος διάπυρος ἐν οἴνῳ σβεσθέντα. hoc est: *Venenum vomitionibus educere, aut clystere per aluũ deijcere oportet. Vtimur inter artentes potus origano, ruta, marrubio, aut absinthij decocto, cum vino absinthite. Prodest etiam opobalsami drachma cum melle. Item vinum in quo ferrum, aurum, argentumve candens exstinctum fuerit.* Quapropter illorum sententiam, qui Napellum Auicennæ eundem cum Aconito esse volunt, vt olim probauimus, ita hodie penitus refutamus, cum manifestum sit per Napellum cicutam, aut elleborum nigrum, aut toxicum intellexisse Auicennam. Per Napellum autem Auicennam etiam Elleborum nigrum intellexisse, *tomo primo nostro. de stirp. historia commentariorum capite de Aconito,* euidentissimis argumentis ostendimus. Manardus etiam in *epist. 3. lib. octauo medicinalium epistolarum,* Napellum esse id, q; toxicũ vocant Græci, testatur. Sed fac, Napellum esse Aconitum, adhuc tamen in potu nõ esse exhibendum, constanter asserimus. Dioscoride namq; *li. 4. ca. 71 teste,* primum Aconiti genus κτείνει παρδάλεις καὶ ὗς καὶ λύκους καὶ πᾶν θηρίον κρέασιν ἐντιθέμενον καὶ παραβαλλόμενον, quod est: *Enecat pardos, sues, lupos, ferasq; omnes carnibus inspersum, & illis obiectũ.* Alterius autem ad venationes luporum vsum esse docet his verbis, χρῶνται πρὸς τὰς τῶν λύκων θήρας, ἐντιθέντες κρέασιν ὠμοῖς, βρωθεῖσι γὰρ ὑπὸ τῶν λύκων ἀναιροῦσιν αὐτούς. i. *Ad luporũ venationes vtuntur radicib. crudis eas inserentes carnib. quæ a lupis deuorata illos enecãt.* Si itaq; lupos & pardos ferocissimas feras interimũt, cur nõ multo magis hominẽ? Sed neutrũ in potu esse sumẽdũ clare Gal. *l. 6. de sim. med. fac.* indicat, ita de 1. genere Aconiti scribens. ἀκόνιτον ἢ παρδαλιαγχὲς σηπτικῆς καὶ δηλητηρίου δυνάμεώς ἐστιν,

Quid Auic. per Napellum intellexerit.

Sitangulator apud Auic. ab Aconito nihil differt.

Napellus non est Aconitum.

Aconitum in potu nõ sumendũ.

B C D E F

ἐστιν

A ὅθεν αὐτὸ φυλακτέον ἐν ἐδέσμασι λαβεῖν ἢ πόμασι, πρὸς μέντοι τὸ ἀποσῆψαι πάντα τὰ ἐκ τοῦ σώματος ἢ καθέδρας ἐπιτήδειόν ἐστι. hoc eſt: *Aconitum ſeu Pardalianches putrefacientis & venenoſæ facultatis eſt. Itaque in cibo potuq́ fugiendum: attamen ad putrefaciendum quadam extra os & ſedem aptum eſt.* De altero ſic: ἀκόνιτον ἢ λυκοκτόνον ἐστὶ μὲν παραπλησίας θατέρῳ δυνάμεως, ἰδιώτερον λύκους ἀναιρεῖν πέφυκεν, ὥσπερ ἐκεῖνο παρδάλεις. hoc eſt. *Aconitum ſiue Lycoctonum ſimilis alteri facultatis eſt, ſed peculiariter lupos interficit, ſicut illud pardos.* Galeno ſubſcribit Paulus libro 7. dicens: ἀκόνιτον τὸ μὲν παρδαλιαγχὲς σηπτικῆς καὶ δηλητηρίου δυνάμεώς ἐστιν, ὅθεν αὐτὸ οὐ ληπτέον. ἔξωθεν μέντοι ἐπὶ τῶν σαπῆναι δεομένων σαρκῶν χρηστέον αὐτῷ. τὸ δὲ λυκοκτόνον, τῆς αὐτῆς ὂν τῷ προτέρῳ δυνάμεως, ἰδίως τοὺς λύκους ἀναιρεῖ ὥσπερ ἐκεῖνο τοὺς παρδάλεις. id eſt: *Aconitum quod Pardalianches cognominatur, putrefacientem & lethalem vim habet, quam ob cauſſam intro non aſſumendum, foris tamen in carnibus, quas putrefacere oportet, vtendum eo.*

B *Quod vero Aconitum Lycoctonon vocatur, eandem cum priore vim habet: peculiariter autem lupos enecat, quemadmodum illud pardos.* Plinius quoque *libro vigeſimoſeptimo, capite ſecundo*, omnium venenorum ocyſſimum Aconitum eſſe ſcribit: nec eſt præter Auicennam, qui ad delendas albaras in potu propinandum Aconitum vnquam dixerit. Atqui hic aduerſatur Montuus, Plinium obtrudens, qui loco iam citato, *ſcorpionum ictibus aduerſari Aconitum in vino calido datum*, inquit. Cui ita reſponſum velim, me non ignorare Plinium iſta tradere, idque ex Theophraſti auctoritate, qui *libro nono de hiſtoria plantarum cap. 19.* de Aconito ſub Thelyphoni nomine ita ſcribit: χρήσιμον δὲ πρὸς σκορπίου πληγὴν πινόμενον. quod eſt: *Potum contra ſcorpionum ictus prodeſt.* Sed ob id Aconitum ad delendas albaras ſeu leucen eſſe bibendum, adhuc conſtanter negamus. Nam ſi ea natura eſt A- Montui obiectio refellitur.

C conito, veluti Plinius ſcribit, vt hominem occidat: niſi inuenerit, quod in homine perimat, quomodo in ea vitiliginis ſpecie, quam leucen nominant, in qua certe veneni nihil eſt, ad potandum propinari poteſt? In potu itaque datur Aconitum, at minime in vitiligine, ſed vbi in corpore venenum eſt, cum quo ſolo, *vt Plinii verbis vtar*, colluctatur, velut pari intus inuento. Sola hæc pugna eſt, cum venenum in viſceribus repererit. Mirumque exitialia per ſe ambo cum fuerint, duoq; venena in homine commoriantur, vt homo ſupeſtit. Quare Auicennam ſuum Montuus tueri non poteſt, quod non ſine extremo ſumentis incommodo Napellus ad delendas albaras in potu dari queat. Potuiſſet itaq; hanc vt alias omnes annotationes ſuas omiſiſſe, quando parum frugis, vtpote frigidiſſimæ, lectori attulerint. Quando Aconitum intro aſſumi poteſt.

D

Radicis Pentaphylli ſuccum minime pernitioſum, quemadmodum Auicenna ſomniauit, ſed potius contra lethalia venena admodum efficacem eſſe.

CAP. XV.

VErba Auicennæ, quibus radicis Pentaphylli ſuccum tanquam exitioſum damnat, habentur *cap. 554. ſecundi Can.* vbi in hanc ſententiā ſcribit: *Succus radicis eius eſt medicina pernicioſa.* Errare autem toto cœlo Auic. cuiuis conſtat, qui veterum de hac planta ſcripta, diligentius excuſſerit. Nemo enim ex veteribus Auicennæ opinioni ſubſcribit, ſed huic vno ore omnes reclamant. Etenim Dioſc. *lib. 4. cap. 39.* ita de radice Pentaphylli tradit: χυλὸς τῆς ῥίζης ἁπαλῆς ποιεῖ πρὸς τὰ ἐν ἥπατι καὶ πνεύμονι πάθη καὶ τὰ θανάσιμα. q. eſt. *Radicis* Pētaphylli radicis ſuccus non exitioſus.

E *teneræ ſuccus contra iocinoris pulmoniſq; affectus & lethalia venena facit.* Idem etiam *lib. 6. ca. 20.* radicem Pentaphylli contra toxica efficacem eſſe, his verbis oſtendit: ἰδίως δ' ἐπ' αὐτῶν ἁρμόζει καὶ ἡ τῆς πενταφύλλου ῥίζα ὁμοίως λαμβανομένη. id eſt: *Priuatim vero iis conuenit Pentaphylli radix ſimiliter ſumta.* Loquitur autem de illis, qui toxicum hauſerunt. Cui Paulus *lib. 5. cap. 54.* ſubſcribit, inquiens: *Peculiariter autem contra toxicum valet Pentaphylli radix eodē modo pota.* Plin. quoq; *lib. 25. ca. 9.* Pentaphylli ſeu quinq; folii radicem aduerſus venena valere teſtatur iis verbis: *Aduerſus ſerpentes bibitur eius radix, quæ ſparganton vocatur, ex vino albo.* Quē etiam ſequitur Apuleius ille Madaurenſis *ca. 2. ſui libri*, quem de herbarū virtutibus conſcripſit, ad morſum ſerpentis quinquefoliū potā & contritam, mire vtilē eſſe tradens. Proinde nemo eſt, niſi Leberide cœcior ſit, qui non hallucinari Auic. videat. Id quod eo

F libentius ſtudioſis inculcamus, vt vel tandem ab Auic. deſciſcant, diſcantque huius decreta non niſi exacto adhibito iudicio eſſe imitanda. Neq; enim tantam eſſe Auicennæ auctoritatē voluimus, vt radicem ſalutarē admodum & contra venena potentē, faciat lethalem. Quod ſi animaduertiſſent ſuperioris ſeculi Medici, nunquā Pentaphylli radicem in vſu medico tanquā pernitioſam abhorruiſſent. Sauonarola n. celebris ſua ætate *Auicennæ placita non temere imitanda.*

Medicus, quemadmodum Leonicenus vir, & de literis, & de re medica optime meri- A
tus scribit, radicem Pentaphylli non alio nomine in quattana propinare non ausus fuit, nisi quod damnaretur a Principe. Iacobus quoq; de Dondis, vt idem scribit, Auic. au-ctoritate seductus, huius radicem inter venena numerauit. Discant itaq; studiosi bonorum virorum periculo in tempore sapere, vt medicinam ex puris fontibus potius, quam ex turbidis lacunis hauriant, nec eo dementiæ perducantur, vt cum Auicenna errare malint, quam cum eruditis ac bonis viris recte sentire.

Harmel Arabibus non cicutam, sed rutam potius syluestrem alteram significare, vtcunq; Auic. ac huius sequaces reluctentur, veterum omnium testimonijs euidentissimum esse. Cap. XVI. B

VErba Auicennæ, quibus Harmel non esse rutam syluestrem asserit, habentur *Fen. 6. Can. 4. tract. 3. cap. 33.* vbi in hunc modum scribit: *Ruta syluestris non est Harmel, vt quidam existimauerunt.* Quæ vtique verba multis non solum medicis, sed & pharmacopolis errandi occasio fuerũt, vt passim *Harmel* pro *Cicuta* interpretati sint. Ita interpres Abenrois *quinto Colliget.* non sine maximo errore *Harmel* pro *Cicuta* interpretatus est: nec animaduertit, quod hoc loci Abenrois, Harmel calidam & siccam in tertio ordine esse dicat. Cicuta autem veterum omnium testimonio, quemadmodum paradoxo 14. diximus, inter venena frigiditate nimia enecantia numeretur. Fuerunt etiam non pauci pharmacopolæ, qui falsa ista interpretatione seducti, semper pro Harmel Cicutam in vsum Medicum arripuerint. Testatur id vetustum admodum Antidotarium, quo annis C
multis ad conficienda medicamenta vsus est pharmacopola Onoltzbachensis, in quo passim *Harmel* pro *Cicuta* semine interpretatum erat, nec animaduertit errorem, donec per me tandem monitus fuit. Accessit tandem multorum errorum sator Matthæus Syluaticus, quem Pandectarium alio nomine vocant, qui *Harmel* eum aspiratione apud Arabes scriptum *Cicutam*, sine vero aspiratione *rutam syluestrem* significare scripsit. Id certe quod non solum non verum & minime otiosum, vt Montuus arbitratur, sed omnium mendacissimum ac otiosissimum est, quod veterum sententiæ, adde Arabibus etiam ipsis, ex diametro pugnet, nec vlla ex hac distinctione doctorum concordia fieri possit. Nemo enim eruditorum vnquam Harmel cum aspiratione pro Cicuta interpretatus est, sed vno ore omnes rutam esse syluestrem affirmarunt. Testis est Diosc. qui *lib. 3. cap.* D
49. ita scribit: καλοῦσι δέ τινες πήγανον ἄγριον ἅρμαλα, id est: *Vocant autem nonnulli rutam syluestrem Harmala.* Et Galenus lib. 7. de simpl. med. facult. dicens: Μῶλυ τινὲς τοῦτο πήγανον ἄγριον ὀνομάζουσιν, ἔνιοι δὲ ἅρμαλαν, quod est: *Moly quidam rutam syluestrem vocant, nonnulli Harmalan.* Esse autem idem Moly cum ruta syluestri altera, docet in *8. libro de simp. med. facult.* Galenus ita scribẽs: ὃ δ' ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις μῶλυ, καὶ βισ_ανὸν ἔφαμεν ὀνομάζεσθαι, εἴη ἂν καὶ αὐτὸ πήγανον ἄγριον. Hoc est: *Quod superius moly & besanum nominari diximus, & ipsum vtiq; fuerit ruta syluestris altera.* Non est vero, vt quispiam hic moly Homericum intelligat, quod ab eo, quod alio nomine ruta syluestris altera dicitur, plane diuersum est, pingiturque seorsim a Dioscor. Paulus quoq; Ægi. *lib. 7.* rutam syluestrem alteram alio nomine vocari harmalam his verbis ostendit: *Moly quod quidam rutam syluestrem nominant, nonnulli vera harmalan, Syri besanum.* Inter Arabes deniq; Serapion *cap. 275.* harmel pro ruta syluestri interpretatur, E
alioq; nomine moly dici ait. Auicen. quoq; *cap. 340. secundi Can.* harmel esse rutam syluestrem alteram fatetur, id quod proprietates, quas illi tribuit, abunde monstrãt: eædem enim sunt cum illis quas rutæ syluestri alteri inesse Diosc. Galenus, ac alii veteres scribũt. Ait enim: *Harmel est incisiua & subtiliatiua, est bona dolori iuncturarum, & sciaticæ, cum desuper illinitur: trita cum melle & vino & felle gallinarum & aqua fœniculi, est conueniens debilitati visus: prouocat vrinam & menstrua, & confert colicæ ventosæ.* Quas nimirum facultates omnes rutæ syluestri veteres etiam assignant. Diosc. enim loco iam citato in hunc modum de illa scribit: πήγανον ἄγριον πινόμενον ὠφελεῖ ἰσχιαδικούς. κινεῖ δὲ καὶ καταμήνια. τὸ σπέρμα ἁρμόζει ἐστὶ πρὸς ἀμ- F
βλυωπίας μετὰ μέλιτος λειούμενον καὶ οἴνου καὶ χολῆς ἀλεκτορίδος, κρόκου τε καὶ μαράθρου χυλοῦ. hoc est: *Ruta syluestris coxendicum doloribus prodest, menses mouet. Semen cum melle, vino, gallinaceo felle, croco, & fœniculi succo tritum, ad oculorum hebetudinem vtile est.* Galenus autem libro 7. ἡ δύναμις αὐτοῦ λεπτομερής ἐστι καὶ θερμὴ κατὰ τὴν τρίτην ἀπόστασιν, ὅθεν καὶ τέμνει τοὺς παχεῖς χυμοὺς καὶ διαφορεῖ, καὶ ἐπ' οὔρησιν προτρέπει.

id est,

Pandectarius errorũ seminator.

Montuus refellitur.

Harmel ruta syluestris.

Moly idem cum ruta syluestri.

Moly Homericum.

A id est, *vis eius tenuium est partium, & calida in tertio ordine, vnde & crassos humores dissecat & digerit, & vrinam mouet.* Et libro octauo, πήγανον τὸ ἄγριον τέμνειν καὶ διαφορεῖν ἱκανῶς τοὺς παχεῖς καὶ γλίσχρους χυμούς, διὰ δὲ τὴν αὐτὴν δύναμιν καὶ διουρεῖ κινεῖ, καὶ μὴν δὴ καὶ λεπτομερές ἐστι, καὶ ἄφυσον, διὰ τοῦτο πρός τι τὰς ἐμπνευματώσεις ἁρμόττει. quod est: *Ruta syluestris incidere atque digerere crassos lentosque humores potest, ob eandem vim & vrinas mouet, quin & tenuium est partium, flatusque extinguit, quare ad inflammationes competit.* Galeno subscribit Paulus his verbis: *Ruta syluestris tertiæ est classis calfacientium cum partium tenuitate: vnde crassos & tenaces humores incidit ac discutit, vrinamque mouet.* Porro harmel apud Abenroen descriptio ac proprietates in vniuersum cum iam dictis conueniunt: inquit enim: *Harmel calida & sicca est in tertio ordine, incidit humores* B *crassos, prouocat vrinam & menses, valet dolori coxendicum, pituitamque purgat.* Ita vt euidentissimum sit vtrorumque, tam Græcorum quam Arabum, testimonio, harmel cum aspiratione, imo vtcunq; scribatur, perpetuo significare rutam syluestrem alteram. Nec abre passim adiecimus alterã dictionẽ. Quũ n. geminæ sint Rutæ syluestres, *vt tomo tertio nostrorum de stirp. histori commentariorum ostendimus*, ea quæ Harmel nominatur, altera earum existit. Præterea quum ruta syluestris crassos lentosque humores, *vt eam ostendimus*, incidere & discutere possit, manifestum est, eam commodius ad catapotiorum fœtidorum & de hermodactylis confectionem adhiberi quam cicutam: non enim alio nomine deuorantur, nisi vt crassos lentosque humores educant: id certe quod cicuta non potest, cum eosdem sua frigiditate & humiditate potius crassiores & magis lentos C reddat, atque ita membris & articulis impingat & infarciat, & nulla vi aut omnium difficillime eximi possint. Atqui hoc loci Montuus obluctatur, non omnem cicutam frigidam & humidam, adeoque lethalem esse dicens, sed quandam vtpote terrestrem calidam & siccam existere, quam etiam intra corpus salubriter adhiberi posse, recentiorũ medicorum, præsertim Conciliatoris auctoritate ait. Mirum autem Montuum ita delirare, vt me tam nullius momenti argumentis a concepta tam olim sententia deturbari posse existimet. Satis compertum habeo, recentiores Cicutæ duo facere summa genera, vnum aquaticæ frigentis & humentis naturæ, alterum terrestris calidæ & siccæ. Sed quoniam qui hoc scribat, sententiamq; illorum confirmet, auctorem nullum idoneum proferunt, quid est, cur non hallucinatos esse, vt fere solent, constanter dicamus? Nec D enim Conciliator tantus est, vt huic errori patrocinari possit, quem constat in multis aliis ita turpiter errasse, vt conturbatoris potius nomen, quam conciliatoris meruerit. Quid multis moror? quum nemo ex veteribus aut probatissimis scriptoribus Cicutam, quod frigida & humida sit, facile intra corpus adhibendam censuerit, quid est, quod recentiorum quorundam temere excogitatis nugis in tantum moueamur, vt cicutam calidam & siccam dicamus, cum tamen constet, nulla alia ratione Gal. *lib. 5. de simplicium medicamentorum facultate cap. 18.* Cicutam in potu damnasse, nisi quod frigida & humida sit? Verba eius subiiciemus: ὅσα γε πλῆθος inquit, ὑγρότητος ἔχει ψυχρά, ὥσπερ καὶ τὸ κώνειον, οὐκ ἀγαθὰ πινόμενα. quod est: *Quæ frigida quum sint, humiditatis item copiam obtinent, ceu cicuta, ea potu non sunt vtilia.* Non abre autem paulo ante a nobis dictum, facile intra corpus adhibendam E censuerit. Si enim Cicuta intra corpus adhibetur, id necessitate quadam compellente fit, quæ cogit, vt interdum etiam opium propinetur deuorandum. Sic Galenus quidem *lib. 10. de compo. med. localium cap. 3.* in vesicæ exulceratione ad mitigandum eius dolorẽ, Cicutam ex Andromachi sententia bibendam præbet. Insuper prædictis fidem faciũt, quod nec Dioscorides, diligens herbarum scriptor, duplicem Cicutam, quarum altera simpliciter frigida, altera vero calida sit, *quemadmodum Conciliator facit*, ita vt sole clarius sit, recentiorum de duobus cicutæ generibus commentum, esse omnium frigidissimum. Sunt quidem duo Cicutæ genera, *vt tomo 2. nostrorum de stirp. hist. commentariorum monstrauimus*, tamen neutra earum simpliciter calida existit, sed tantum alterius collatione, nempe maioris, quæ plus minore refrigerat. Sunt etiam duo Cicutæ gene- F ra, *vt ibidem docuimus.*

Cicuta ad Catapotiorum confectionẽ non debet adhiberi.

Montui annotationi culæ respõdetur.

Cicutæ nõ duo sunt genera.

Conciliator conturbator potius dicendus.

Ladanum, vel, vt Barbari, addita litera, loquuntur Laudanum, non ex Hedera, perinde vt Auicenna somniat, sed Cistho potius frutice, quem Ladam alias nominant, colligi. Cap. XVII.

AVicennæ verba, quibus Ladanum ex hedera prouenire statuit, habentur *capite 432. secundi Can.* vbi in eum scribit modum: *Laudanum est humiditas pendens in pilis caprarum pascentium, & barbis earum, cum pascunt plantam, quæ nominatur Cusus.* Et in cap. 173. eiusdẽ Can. de Cuso, vbi ita inquit: *vna quidem specierum eius est, quæ nominatur laudanum, & cusus quidem in radice est Laudanum.* Cusum autem vtrobiq; pro cissum corrupto vocabulo interpres dixit: κισσὸς vero Græcis, *hedera* Latinis vocatur. Sed ne quis Auicennæ patrocinari possit, ac dicere cusum corrupte haud aliter, quam apud Serap. *cap. 42.* pro cistho positum, facit quod vterq; alias cussum pro hedera seorsim describit, & Auicenna in *capite de Cuso*, haud secus quam in capite de *Laudano* vtriusque herbæ vires miscuit, ita vt euidentissimum sit, Auicennam cisthon herbam ladaniferam non satis compertam habuisse, nec illam a cisso, hoc est, hedera, secernere potuisse, sed nominis vicinitate deceptum, quæ cistho debentur, ad cisson transtulisse: id quod perspicuum fiet, caput de Cuso apud Auicennam, cum capite de cistho apud Dioscoridem conferenti. Quod vero pingue illud, quod a lada herba, quæ κίσθος Græcis dicitur, *laudanum* appellatur, hircorum barbis adhærescens, non de cisso seu hedera, sed de cistho colligatur, in primis Dioscorides lib. 1. ca. 119. testatur, ita scribens: ἔστι δὲ καὶ ἕτερον εἶδος κίσθου, καλούμενον ὑπ' ἐνίων λῆδον, θάμνος κατὰ αὐτὰ τρεφόμενος τῷ κίσθῳ, μακρότερα δὲ τὰ φύλλα ἔχει καὶ μελάντερα, λιπαρίας τινὰς κατὰ τὸ ἔαρ ἐπισπώμενα, ὧν φύλλων ἡ δύναμις στυπτικὴ καθέστηκε, ποιοῦσα πρὸς ὅσα καὶ ὁ κίσθος, γίνεται δ' ἐξ αὐτοῦ τὸ λεγόμενον λάδανον. τὰ φύλλα γὰρ αὐτοῦ νεμόμεναι αἱ αἶγες καὶ οἱ τράγοι, τὴν λιπαρίαν ἀναλαμβάνουσι τῷ πώγωνι γνωρίμως, καὶ τοῖς μηροῖς προσπλαττομένην διὰ τὸ συγχέεσθαι ἰξώδη, ἣν ἀφαιροῦντες ὑλίζουσι καὶ ἀποτίθενται ἀναπλάσσοντες μαγίδας. hoc est: *Alterum quoq; cisthi genus est, ladon a nonnullis appellatum, frutex similiter cistho nascens, oblongiora tantum & nigriora folia habet, quæ verno tempore quiddam contrahunt, foliorum eius vis adstringens, omnibus quibus & cisthus accommodata. Fit ex eo, quod ladanum dicitur. Folia eius cum pascuntur capræ, hirciq;, pinguitudinem conspicue barba carpunt, & suo lentore femoribus adhærescentem reportant, quam depectentes colant, coguntque in offas, & recondunt.* Et Galenus *lib. 7. de simpl. med. facult.* in hunc modum loquẽs: κίσθος ἢ λάδανον, ἐν μὲν τοῖς θερμοτέροις χωρίοις ὄντως ὁ κίσθος γεννώμενος, οὐχ ἕτερος ὢν τῷ γένει τοῦ παρ' ἡμῖν, τὸ δὲ καλούμενον λάδανον ἐξ αὐτοῦ γίγνεται. quod est: *Cisthus aut ladanum. In calidis regionibus hic cisthus proueniens, non alius exsistit genere, quam qui apud nos nascitur. Verum ladanum quod vocant, ex eo colligitur.* Galeno subscribit Paulus *libro septimo*, inquiens: λάδανον ἀπὸ κίσθου τοῦ λήδου λεγομένου γίνεται, ἔστι δὲ ἐν Κύπρῳ. hoc est: *Ladanum e cistho, quam ladana vocant, prouenit: est autem in Cypro.* Diosc. quoque Cyprium Ladanum veluti ceteris præstantius laudat. Si itaque ladanum optimum in Cypro nascitur, fieri non potest, vt ex hedera, quæ, si Theophrasto grauissimo auctori credimus, in Cypro non nascitur, proueniat: adeo vt toto cœlo erret Auic. qui hoc ipsum ex hedera colligi tradit. In hunc errorem, vt in alios multos, Pandectarius quoque incidit, & vt Auicennam suum tueretur, hæderę nomen aliquanto, quam reliqui, fusius accepit, omnemq; herbam, qua capræ libenter vescuntur, ab edendo hederam appellari posse stolidissime dixit. Neq; Plin. ab hoc errore immunis fuit, sed perinde atque Auic. vtriusque herbæ historiam confudit, quemadmodum Nic. Leonicenus, reconditæ eruditionis vir, *in suo, quem de Plinij erroribus conscripsit, libro*, abunde satis indicauit.

Auicenna Cisthon herbam no(n) satis compertam habuit.

Ladanum de cistho colligitur.

Pandectarii error.

Plinii error. Nicolaus Leonicenus.

Auicennam Volubilis maioris facultates cum Hedera proprietatibus confundere notius ferme esse, quam vt demonstrari debeat.

CAP. XVIII.

DEscriptio maioris Volubilis apud Auicennam habetur *capite 735. secundi Can.* vbi in hanc sententiam scribit: *Lac Volubilis magnæ abradit pilos, & interficit pediculos. Folia fenis pauperum recentia conuenientia sunt vlceribus magnis, & consolidant ea decocta in vino, & ex eis emplastrum factum superimpositum adustioni ignis, & proprie cum cerato. Destillatur succus eius in aurem dolorosam, & confert vlceribus antiquis.* Has autem facultates ab Auicenna Volubili maiori tributas, hederæ deberi in vniuersum omnes testantur veteres: in primis Dioscorides li. 2. cap. 168. ita docens. τὸ δὲ δάκρυον κισσοῦ ψιλοῖ τρίχας, κτείνει φθεῖρας ἐπαλειφόμενον. καταπλάσσεται δὲ τὰ φύλλα πρὸς πᾶν ἕλκος ἑψηθέντα σὺν οἴνῳ, καὶ καταπλασσόμενα καὶ πυρίκαυτα ἀκριβῶς θεραπεύει, ὁ δὲ χυλὸς τῶν φύλλων, καὶ τῶν κορύμβων ὠταλγίας καὶ πυορροοῦντα ὦτα σὺν ἐλαίῳ ἰᾶται. i. *Hedera lachryma depilat, illita pediculos enecat.* (Hic aduerte Auicennam aut eius saltem interpretem ineptissime *lac* pro *lachryma* reddidisse.) *Folia eius vino decocta omnium vlcerum generi illinuntur. Ambusta*

quoq;

A *quoque, etiamsi malefica sint, illita sanant. Foliorum vero & corymborum succus dolentibus auribus & purulentis cum oleo medetur.* Et Galenus li. 7. de simpl. med. facult. in eum modum scribens: τὸ δάκρυον αὐτοῦ φθεῖρας κτείνει, καὶ τρίχας ψιλοῖ. ὁ δὲ χλωρὸς, ἑψηθέντων τῶν φύλλων σὺν οἴνῳ, καὶ τῶν μεγάλων ἑλκῶν ἐστι κολλητικὸς, καὶ τῶν κακοηθῶν ἰατικός. τὰ δὲ ἄνθη μᾶλλον ἰσχυρότερα πως ἐστιν, ὡς κατὰ κηρωτὴν λειούμενα τοῖς πυρικαύτοις ἁρμόττειν. ὁ δὲ χυλὸς ἐστι μὲν καὶ ἔρρινον φάρμακον, καὶ τὰ χρόνια δὲ τῶν ὤτων ἰᾶται, ῥεύματα καὶ τῶν ἑλκῶν τὰ παλαιὰ κατὰ ταῦτα. quod est: *Lacryma hederæ pediculos interimit, pilis nudat. Viridis autem, foliis eius in vino decoctis, vlcera grandia conglutinat, quæque maligna sunt sanat. Flores vero quodammodo valentiores sunt, vt ad læuorem redacta cum cerato ambustis prosint. Præterea succus medicamentum est quod naribus infunditur, & vetustis aurium fluxionibus, & quæ in his sunt vlceribus medetur.* Galeno in septimo subscribit Paulus his verbis: *Lacryma hederæ pediculos interficit, & pilis nudat. Viridia eius folia in vino decocta vlcera conglutinant, ambustis conducunt. Succus medicamentum est, quod naribus infusum caput purgat, tum vetustas aurium fluxiones sanat.* Iam dicta confirmant, quæ *libro 24. capite 10.* in hunc modum scribit Plinius: *Succus hederæ tædia narium grauevolentiamque emendat. Infunditur etiam purulentis auribus aut dolentibus cum oleo. Illinitur decocta in vino omnium vlcerum generi, etiamsi cacoethe sint. Lacryma eius psilothrum est, phthiriasimque tollit, & ambustis illinitur vtiliter cum cera.* Quare neminem esse puto, nisi lapide stupidior sit, qui non aperte videat, Auicennam hederæ facultates, non sine magno errore, Volubili maiori tribuisse: ita passim herbarum inter se vires miscet Auicenna. vt nihil certi ex hoc auctore, studiosus decerpere possit. Proinde animaduertendum Volubilem maiorem aliam esse ab ea, quæ simpliciter hedera vocatur, herbam, illam nimirum quam Græci *helxinen* aut *cissampelon*, hoc est, *vitis alem hederam* nominant. Hæc plurimo quidem lacte manat, & aluum haud secus quam scammonia citat, quam Dioscorides *libro quarto capite 42.* his verbis describit: ἑλξίνη, ἣ καὶ κισσάμπελον, ἔχει φύλλα ὅμοια κισσῷ, ἐλάττονα δὲ καὶ κλωνία μικρὰ περιπλεκόμενα ὅτου ἂν τύχῃ. φύεται δὲ ἐν φραγμοῖς καὶ ἀμπελῶσι καὶ σίτῳ. δύναμιν δὲ ἔχει τῶν φύλλων ὁ χυλὸς πινόμενος λυτικὴν κοιλίας. id est: *Helxine quæ & cissampelos dicitur, folia hederæ similia habet, minora tamen, ramusculos quoque paruos amplectentes quicquid contigerint. Nascitur vero in septis, vineis & frumento. Succus foliorum potus vim habet aluum subducendi.* Et mirum admodum vtrumque interpretem, Ruellium & M. Virgilium, hoc caput tanquam adulterinum in Diosc. omisisse, cum tamen constet antiquorum, Galeni præsertim & Pauli testimoniis, duas esse helxinas dissimilis inter se naturæ: id quod & idem M. Virgilius in suis fatetur annotationibus, vnam quæ hodie *parietaria*, alteram quæ *Volubilis* appellatur.

Ex Auicēna nihil certi decerpitur.

Tā Ruellius quam M. Virgilius caput de cissampelo præter rationem omiserunt.

B C D

Sucutum neque semperuiuum, neque mandragoræ speciem esse, quemadmodum Auicenna putat, sed eam potius herbam, quam veteres symphytum petræum nominant.

Cap. XIX.

QVam varium se in sucuti descriptione exhibuerit Auic. probe intelliget, qui eiusdem de illo placita diligenter expenderit. In capite namq; *642. secundi Can.* ita scribit: *Sacutū quid est? Dicitur quod est semperuiua, & dicitur quod est species seminis mandragoræ, & dicitur aliud.* Et rursus Fen. *10. Can. 3. tract. 3. cap. 6.* de sputi sanguinis curatione in hunc modum: *Sucutum est semperuiua, & scripsit vir quidam in suis aggregationibus esse calamenti speciē, nascentem inter lapides.* Quid, per Apollinem oro, certi ex his descriptionibus medicæ professionis studiosi venentur? Nihil equidem: nam quid cognitionis conferre queat Auic. qui metipse ignorauit, quid *sucutum* esset? Ignorasse autem id tot de illo diuersæ eius sententiæ declarant: compertam enim sucuti naturam si habuisset, in referendis aliorum sentētiis minime contentus fuisset, sed tandem in re tam dubia pronuntiasset, & suam etiam sententiam interposuisset. Proinde resipiscerēt velim, qui adhuc hodie Auic. tanquā idolum aliquod exosculantur, nec vllo pacto huic esse contradicendum putant, cum tot erratis eius libros, secundum præsertim, refertos esse constet, vt multo consultius esset hunc penitus interiisse, quam vt tot bonis viris auctoritate, qua hūc plurimum valere arbitrantur, imponeret. Discant igitur ex hoc aliisq; erroribus, quā varius sit, & vertumno quouis inconstantior Auic. vt vel tandem pudeat tam inconstātis magistri esse discipulos. Sed ad institutum reuertentes sucutum neq; semen mandragoræ, neque etiam calamenti esse speciem, sed eam potius herbam quam Diosc. & alii Græci

Auicennā Sucuti naturā ignorauit.

Sucutum a Symphyto petræo nihil differt.

E F

symphytum petræum nominant, demonstrabimus. Id quod facilimum erit, si vtriusq; A
descriptiones contulerimus. Auic. siquidem in loco *secundi Can.* antea citato hæc subiungit verba: *Sucutum est duarum specierum, quarum vna est petrosa, & alia non petrosa. In ipsa est humiditas calida temperata, & subtilitas & incisio, & habet odorem ac dulcedinem quandam, & aqua eius attrahit sputum, & aggregando partes carnis in vase facit rem vnam. Decoctio eius sanat asperitates pectoris & gutturis, & prohibet sputum sanguinis, & cum aqua mellis mundificat pulmonem, confert vlceribus intestinorum & abrasioni, & rupturæ inguinis, & doloribus renum, & retinet fluxum sanguinis menstrui.* Quæ sane descriptio in vniuersum cum descriptione symphyti petræi quadrat, quam tradit Dioscorides lib. 4. capite 10. dicens: Σύμφυτον πετραῖον φύεται ἐν πέτραις. ἔστι δὲ ὅλον ξυλῶδες καὶ εὐῶδες, γλυκύ τε πρὸς τὴν γεῦσιν, καὶ σίαλον προκλητικόν. τοῦτο ἑψηθὲν B
σὺν μελικράτῳ καὶ ποθὲν, ἀνακαθαίρει τὰ ἐκ πνεύμονος. σὺν οἴνῳ δὲ ἑψηθὲν, πίνεται πρὸς δυσεντερίαν, καὶ ῥοῦν γυναικεῖον ἐρυθρόν. καὶ νεφριτικοῖς σὺν ὕδατι δίδοται. ἁρμόζει καὶ ταῖς βρόγχου τραχύτησι. κολλᾷ καὶ τραύματα νεαρὰ, καὶ ἐντεροκήλας ἀποκρατεῖ καταπλασσόμενον. καὶ τὰ κρέα συμπήσσει ἑψόμενα σὺν αὐτοῖς. hoc est: *Symphytum petræum nascitur in petris, totum est lignosum, odoratum, gustu dulce, saliuamque ciens. Decoctum in aqua mulsa & potum, quæ sunt in pulmone purgat, in vino vero decoctum ad dysenteriam, rubraque fœminarum profluuia, & renum malis ex aqua datur, gutturis quoque asperitati prodest, vulnera recentia conglutinat, intestinorumque ramices illitum cohibet, carnes quoque, cum quibus decoquitur, coalescere facit.* Neque disconueniunt, quæ de symphyto scribit Galenus lib. 8. de simpl. medic. facult. in hunc modum. Σύμφυτον πετραῖον ἐξ ἐναντίων σύγκειται δυνάμεων. ἔχει μὲν γάρ τι καὶ τμητικὸν, ᾧ καὶ τὸ περιεχόμενον ἐν θώρακι καὶ πνεύμονι πῦον ἐκκαθαίρειν πέφυκεν. ἔχει δέ τι καὶ συναγωγὸν, ᾧ καὶ πρὸς τὰς τοῦ αἵματος ἀναγωγὰς ἐπιτήδειον. καὶ τρίτην ἐπὶ αὐταῖς ὑγρότητά τινα θερμὴν οὐκ ἄμετρον, δι' ἣν καὶ γλυκὺ φαίνεται γευομένοις, καὶ ἡδὺ C
πρὸς τὴν ὄσφρησιν. τὰς ἐν ἀρτηρίᾳ τραχύτητας ἰᾶται. κατὰ δὲ τὴν ἐξ ἁπασῶν τῶν εἰρημένων δυνάμεων μῖξιν ἅμα τε καὶ διαφορεῖν ἱκανόν ἐστι καὶ συνάγειν καὶ σφίγγειν τὰ σώματα. καὶ διὰ τοῦτο καὶ ταῖς ἐντεροκήλαις ἐπιτίθεται. εἰσὶ δ' οἳ αὐτὸ καὶ πρὸς δυσεντερίαν, καὶ ῥοῦν ἐρυθρὸν ἑψοῦντες ἐν οἴνῳ διδόασιν, ὡς ξηραίνοντι καὶ συνάγοντι χρῶνται. καὶ ὅσοι πρὸς νεφρῖτιν, ὡς ἐκκαθαίροντι καὶ τέμνοντι. id est: *Symphytum petræum ex contrarijs constat viribus: habet enim secandi vim quampiam, qua collectum in thorace & pulmone pus expurgare potest: habetque etiam quandam contrahendi vim, qua eiectionibus sanguinis subsidiatur: & tertia ad eas inest humiditas quædam non immodice calida, per quam gustantibus dulce apparet, & odoratu iucundum: arteriæ asperitates sanat. Porro secundum omnium dictarum virium mistionem simul digerere abunde potest, simulq; corpora contrahere constringereque: proinde intestinorum ramicibus imponitur. Qui ipsum* D
in vino decoctum ad muliebre exhibent profluuium, vtuntur tanquam desiccante & contrahente. Qui vero ad nephritin, tanquam expurgante & incidente. Galeno subscribit Paulus in 7. dicens: *Symphytum petræum ex contrarijs constat facultatibus. Habet namque vim secandi, qua nimirum in thorace, pulmone & renibus pus expurgat. Quandam etiam contrahendi, qua sanguinis excreationibus, rubris fœminarum fluxionibus, & enterocelis medetur. Adhæc omnia calidã quandam humiditatem habet, qua sitim exstinguit, & arteriæ asperitates.* Prædictis accedunt quæ scribit Plin. *li. 27. capite 6.* in hunc modum: *Alum nos vocamus, Græci Symphyton petræum, nascitur in petris, ideoque petræum cognominatum, vtilissimum lateribus, renibus, torminibus pectoris, pulmonibus sanguinem reijcientibus, faucibus asperis. Vulneribus sanandis tanta præstantia est, vt carnes quoque cum coquuntur conglutinet addita, vnde & Græci nomen imposuere.* Quæ ideo nobis ordine recensenda fuerunt, vt ex iis luce meridiana clarius cernerent veritatis auidi sectatores, sucutum cum symphyto idem esse, id quod præter vtriusque descriptiones, quæ in vniuersum conueniunt, nomen etiam satis indicat. Corrupto enim vocabulo *symphytum sucutum* appellauit Auic. Proinde cum is error, in quem lapsus est Auic. ex linguæ inscitia ortus sit, consultum erit omnibus, qui medicinæ operam daturi sunt, vt illam non nisi linguarum, Græcæ præsertim, peritia instructi accedant, nam ita multas errorum occasiones subterfugere poterunt, in quas alias improuidi incident. E

Medicinæ studiosi græcæ linguæ peritia præditi sint.

Ignorasse populum arborem Auicen. cum ex ambigua eius de illa sententia, tum etiam quod calidam esse in ordine tertio statuit, colligi.

Cap. XX. F

Populus arbor Auicēnæ incognita.

Auicennæ populum arborem fuisse ignotam, indicio primum est, quod illam *in secundo Can.* diuersis capitibus sub aliis atque aliis nominibus tanquam rem diuersam describit: quod certe nunquam fecisset, si huius formam atque naturam probe per-

A perſpectam habuiſſet. Ter enim de vna hac arbore diuerſis locis tractat. Primum *cap. 344.* ſub hauri Romani nomine, vbi quid hautum, cui *achiroſa* reſpondet: quam ſane dictionem corruptam eſſe conſtat, ac pro ea αἴγειρος ſcribẽdum, quæ dictio Græcis *nigram populum* ſignificat. Dein *cap. 510.* ſub nucis Romanæ nomine idem facit, id quod verba illic ſcripta, quæ a prioribus in nullo differunt, niſi quod pro *achiroſa* hic *aceuſex* habetur, ſatis monſtrant. Tertio *in cap. 351.* ſimpliciter ſub hauti nomine populum deſcribit arborem, vbi etiam ea, quæ de alba & nigra populo a Dioſc. Galen. & aliis veteribus diuerſis dicuntur capitibus, vno capite confundit, vireſque harum non ſine magno errore miſcet. Nam cum ſcribit, *aureum ex fructu ipſius arboris conferre ſciatica, & ſuccum foliorũ* (Auicenna vtriuſque populi facultates confundit.)

B *eius tepefactum deſtillatum in aurem ſedare dolorem, item aureum ex fructu eius deſtillationi vrinæ conferre, ex eius fructu cum melle fit alcohol, & eſt confortatiuum oculi, & aureum ex fructu eius cũ aceto poſt purgationem mẽſtruorum, prohibere impregnationem, omnia ad populum albam referenda ſunt.* Has enim eius eſſe facultates in primis Dioſcor. li. 1. cap. 100. docet, ita ſcribens: λεύκης τοῦ δένδρου ὁ φλοιὸς ποθεὶς ὅσον οὐγγία μία πλῆθος ἰσχιάδας ὠφελεῖ καὶ στραγγουρίας. ὠφελεῖ καὶ ὠταλγίας ὁ χυλὸς τῶν φύλλων χλιαρὸς ἐνσταζόμενος. τὰ δὲ κατὰ τὴν ἐκβλάστησιν τῶν φύλλων σφαιρία λεῖα μετὰ μέλιτος ἐγχρίσματα ἀμβλυωπίας θεραπεύει, καὶ τὰ φύλλα δὲ πινόμενα μετὰ κάθαρσιν σὺν οἴνῳ ἀτόκια εἶναι ἱστόρηται. id eſt: *Populi albæ cortex potus vncia vnius pondere iſchiadicis ac vrinæ ſtillicidio prodeſt. Foliorum quoque ſuccus tepens inſtillatus aurium dolores iuuat. Pilulæ in prima foliorum germinatione tritæ & cum melle illitæ oculorum hebetudini medentur. Folia denique cum vino poſt purgationem pota ſterilitatem facere produntur.* Necnon Plinius *libro 24. capite octauo* dicens: *Cortex potus iſchiadicis & ſtranguriæ prodeſt,* (Populi albæ vires.)

C *foliorum ſuccus calidus aurium dolori.* Quod vero in capite paulo ante citato ſcribit Auicenna, *emplaſtrum factum ex folijs romanæ cum aceto conferre dolori podagræ, & fructum eius prodeſſe epilepſiæ,* ad nigrã referendũ populũ erit: Ita enim de ea Dioſcor. lib. 1. c. 104. tradit: αἰγείρου τὰ φύλλα μετ' ὄξους καταπλαττόμενα ποδαγρικὰς ὀδύνας ὠφελεῖ. ὁ καρπὸς δὲ μετ' ὄξους πινόμενος ἐπιληπτικοὺς ὠφελεῖ. quod eſt: *Populi nigræ folia cum aceto illita podagricos dolores iuuant, ſemen vero potũ cum aceto, comitialibus vtile eſt.* Et Plinius loco iam citato, *Populus nigra,* inquit, *efficaciſſima habetur, quæ in Creta naſcitur: comitialibus ſemen ex aceto vtile, folia podagris in aceto decocta imponuntur.* Vnde euidentiſſimum fit, Auicennam contra veterum ſententiam vtriuſq; populi facultates indiſcriminatim miſcuiſſe, adeo vt hinc quoque diſcere liceat huncipſum ſua nullo penitus ordine vtcunque ſeſe obtulerunt congeſſiſſe. Ceterum ignoraſ (Auicennæ ſua ſine ordine congeſſit.)

D ſe naturam Populi arboris Auicennam inde etiam colligi poteſt, quod hanc *cap. 344. & 510.* calidam in tertio ordine eſſe dicat, licet *ca. 351.* æqualem eſſe in caliditate, & ad paucam declinare ſiccitatem ſcribit, id quod & in Carabe, de quo ſequenti paraduxo dicemus, facit: adeo nunquam non ſibi ſimilis, *hoc eſt,* Proteo ipſo magis varius eſt Auicenna. Non eſſe autem calidam in tertio ordine populum nigram, teſtatur Galenus *libro ſexto de ſimpl. med. facultatibus* ita ſcribens: αἰγείρου τὰ μὲν ἄνθη θερμὰ δύναμιν ἐστὶν ἐν τῇ πρώτῃ ἀποστάσει ἀπὸ τῶν συμμέτρων. ἐν δὲ τῷ κατὰ τὸ ξηραίνειν τι καὶ ὑγραίνειν διαφορᾷ βραχὺ τῶν συμμέτρων καὶ μέσων ἀποκεχώρηκεν ἐπὶ τὸ ξηρότερον. ἔστι δὲ καὶ λεπτομερῆ μᾶλλον, ἢ παχυμερῆ. καὶ τὰ φύλλα αὐτῆς ὅμοια μέν πως ἐστὶ τοῖς ἄνθεσι, πλὴν εἰς ἅπαν ἀσθενέστερά τε καὶ ἀπρακτότερα. καὶ ἡ ῥητίνη δ' αὐτοῖς ὁμοία τοῖς ἄνθεσι δυνάμεώς ἐστι, καὶ θερμοτέρα πως. τὸ δὲ σπέρμα λεπτομερέστερόν ἐστι καὶ ξηραντικώτερον τῆς ῥητίνης, καὶ τῶν ἀνθῶν, θερμὸν δὲ οὐ πάνυ, id eſt: *Aegiri flores calidi quidem ſunt in primo receſſu a temperatis, & in differentia quæ habetur in ſiccan-* (Populus nigra non in tertio ordine calida.)

E *do & humectando, paulum quiddam a temperatis ac medijs ad ſiccius deflexerunt: ſed & ſubtiliorum potius quam craſſiorum ſunt partium. Et folia quoque ipſius quodammodo floribus ſimilia ſunt, niſi quod ad omnia imbecilliora, minuſque efficacia. Sed & reſina eius floribus ſimilem facultatem obtinet, atque etiam calidiorem. Porro ſemen tum reſina, tum floribus, & ſubtiliorum eſt partium & exſiccantius, non tamen admodum calidum.* Quæ ideo longius a nobis repetita ſunt, vt hinc ſtudioſi verum Populi nigræ, omniumque eius partium temperamentum, quandoquidem Auic. nihil certi ea de re ſtatuat, agnoſcerent. Nec eſt, quod nobis quiſquam veterem Galen. traductionem, quæ calidam in tertio ordine aſſerit, obtrudat: nam cum illa ex Arabica lingua traducta ſit, id quod Barbara & Arabica capitibus paſ- (Vetus Galeni tranſlatio qualis.)

F ſim præfixa nomina, adde multa etiam, quæ in Græco non habentur exemplari, illi addita, abunde monſtrant, exigua huic fides adhibenda erit, maxime quod conſtet verſionem illam non ſemel tantum, ſed fere ſingulis capitibus mulifariam deprauatam eſſe, quemadmodum perſpicuum erit, ſi quis illam cum Græcis contulerit. Non eſſe autem legendum in tertio receſſu, ſed in primo potius, omnium maxime fidem

Paulus Galeni simia.

facit Paulus Ægin. Galenum passim ita referens, vt Simia eius dici cœperit, qui *li. 7.* de Populo nigra ita scribit: *Aegiras excalfacit in primo temperatorum ordine, siccat vero mediocriter, estq; partium tenuium. Verum quæ ex ea stillat resina, floribus paulo calidior est.* Præterea natura ipsa arboris ad tantum caliditatis gradum illam non posse extolli, satis indicat. Qui enim sapor, quis odor, quę denique qualitas tam præcellentis hanc esse caliditatis indicio esse potest? neq; enim valde odorata, neq; eximio aliquo sapore prædita est, sed dum gustatur, primum quidem modice adstringit, postea amaritudinem quandã subobscuram inuehit, olfaciẽti quid non insuaue, verum exiguum id omnino repræsentat: quæ certe singula non excedere primum a calefaciendo ordinem argumento existunt. Quod si quis etiam via regia, quam in libris *de simpl. med. facul.* Gal. ostendit, incedens, illam in corporibus & temperatis & ægris experiri voluerit, non admodum calefacientem inueniet. Quum itaq; ex iam dictis satis constet populum nigram primum caliditatis ordinem non excedere, quid obstat, cur non intrepide Auicennam errasse pronunciemus?

Carabe quod Græci electrum, Latini autem succinum vocant, non esse Populi nigræ lachrymam, veluti Auicenna & alij quidam fabulosa seducti errore, docent. CAP. XXI.

Hautus Romana nux.

Fabula Heliadum.

AVicenna *cap. 351. secundi Can.* Carabe gummi arboris Hauri esse docet iis verbis: *Gummi quod ex hac arbore romana est, Carabe dicitur.* Et rursus cap. 374. vbi Carabe historiam ex professo tractat, idem facit, dum, *Carabi gummi arboris, quæ nux romana vocatur, esse,* loquit. Manifestum vero ex præcedentibus, Hautum romanum, seu nucem romanam, Arabibus nihil aliud esse quam Populum nigram. Auicennam sequitur Serapion, qui *cap. 266. sui de simpl. med. temp.* Carabe Hauri romani gummi esse scribit, idq; ex Galeni sententia, quem tamen constat nullam de electro succinoue mentionem fecisse: ita passim in citandis Græcis, illorum auctoritate abutuntur Arabes. Ea autem de succino sententia, ex fabula quadam hominum mentes irrepsit, qua Heliades Phaetontis sorores fratrem mensibus quatuor fleuisse, ac tandem iuxta Padum in Populos arbores illius desiderio conuersas, pro lachrymis molle succinum iugiter stillare ferunt. Hanc certe Ouidius *lib. 2. metamorph.* multis iisdemq; elegantissimis versibus descripsit, inter quos & illi leguntur.

Mater tunc truncis auellere corpora tentat,
Et teneros manibus ramos abrumpit, at inde
Sanguineæ manant tanquam de vulnere guttæ.
Parce precor mater, quæcunq; est saucia clamat,
Parce precor, nostrum laceratur in arbore corpus,
Iamq; vale, cortex in verba nouissima venit.
Inde fluunt lachrymæ, stillataq; sole rigescunt
De ramis electra nouis, quæ lucidus amnis
Excipit, & nuribus mittit gestanda Latinis.

Refertur & a Diodoto Siculo *lib. 6. de fabulosis antiquorum gestis*, iis verbis: *De electro quidam veteres fabulas scripsere haud dignas fide, & quæ a posteris reprehensa sint. Nonnulli enim tum poetæ, tum historici tradunt Phaetontem solis filium, quum puer esset petysse a patre, vt vnicũ diem solus currum regeret. Illo assentiente, sumto curru, quum equorum fræna regere nequiuisset, ab equis contempto puero, extra solitum cursum esse currum delatum, & primo cœlum equorum errore incensum, circulumque qui Galassia dicitur, exinde factum, deinde magnam combustam orbis partem. Quare commodum Iouem fulmine Phaetontem tradunt peremisse, solemq; in pristinum redegisse cursum. Phaetontem in fontibus eius, qui nunc est Padus, olim Eridanum dicebant, decidisse. Eius mortem Nymphas fleuisse sorores, dolorisq; magnitudine mutata in Populos fuisse versas: hæc annis singulis eodem tempore educere lachrymas, e quibus electrum fiat, reliquum splendore superans.* Hactenus Diodorus. Fabulosum autem hunc errorem non tantum Arabes, sed & ex Græcis plurimi, *vt Arist. cap. 70. de admirandis in natura*, secuti sunt, & inter Medicos Paulus maxime Ægineta, qui *lib. 7.* ita scribit: *Populi arboris lachryma est electrum, prope flumen Eridanum, vt aiunt, ex ea destillans congelascit colore auri.* Nihil autem miri in tam variis scriptorum de succini prouentu sententiis deceptum fuisse Paulum, qui in Græcia

Paulus Aegineta in succino deceptus.

Viuens

A viuens, vbi terrarum succinum generaretur videre non potuit: quapropter commu-
nem multis opinionem sequi voluit. Plurimi tamen fuere qui fabulam hanc damna-
uerunt; veluti est Diodorus Siculus *loco iam citato*, & Herodotus *libro tertio*. Nemo au-
tem veterum fere, vbi nasceretur succinum certius, quam Plinius, fidissimus naturæ
interpres, indicauit, qui *li. 37. c. 2.* varias de illo cõmentitias explodens sentẽtias, in hũc
modum scribit: *In succinis caussam ne deliciæ quidem adhuc excogitauerunt. Occasio est vanitas
Græcorum diligentiæ. Legentes modo æque perpetiantur me de ortu eorum, cum hoc quoque in-
tersit vitæ, scire posteros quicquid illi prodidere mirandum. Phaetontis fulmine icti sorores fle-
tu mutatas in arbores Populos, lachrymis electrum omnibus annis fundere iuxta Eridanum am-
nem, quem Padum vocamus: & electrum appellatum, quoniam sol vocitatus sit elector, pluri-*
B *mi Poetæ dixere, primique, vt arbitror, Aeschylus, Philoxenus, Nicander, Euripides, Satyrus:
quod esse falsum Italiæ testimonio patet. Diligentiores eorum Electridas insulas in mari A-
driatico esse dixerunt, ad quas dilaberetur Padus. Qua appellatione nullas vnquam ibi fuisse
certum est. Nec vero vllas ibi appositas esse, in quas quicquam cursu Padi deuehi possit. Nam quod
Aeschylus in Iberia, hoc est, in Hispania, Eridanum esse dixit, eundemque appellari Rhodanum;
Euripides rursus, & Apollonius in Adriatico littore confluere Rhodanum & Padum faciliorem ve-
niam facit ignorati succini, in tanta orbis ignorantia. Modestiores; sed æque falsum prodidere,
in extremis Adriatici sinus rupibus inuiis arbores stare, quæ canis ortu hoc effunderent gummi, &c.*
nam varias aliorum quamplurimorum de succino sententias recenset, quas ne
longiores simus, missas facimus. Capite autem tertio; post falsas multorum opi-
C niones, huius ortum certius monstrat, sic dicens: *Certum est gigni in insulis septentrio-* Glessaria.
*nalis oceani, & a Germanis appellari glessum, itaque & a nostris vnam insularum ob id Glessariam
appellatam, Germanico Cæsare ibi classibus rem gerente Austrauiam a Barbaris dictam. Nasci-
tur autem defluente medulla pinei generis arboribus, vt gummi in cerasis, resina pineis. Erum-
pit humoris abundantia, densatur rigore vel tempore autumnali. Cum intumescens æstus ra-
puit ex insulis, certe in littora expellitur, ita volubile, vt pendere videatur, atque considere in va-
do. quod arboris succum esse prisci nostri credidere, ob id succinum appellantes. Pinea autem ar-
boris esse indicio est pineus in attritu odor, & quod accensum tedæ modo ac nidore flagret. Affer-
tur a Germanis in Pannoniam maxime prouinciam. Inde Veneti primum, quos Græci Henetos
vocant, rei formam fecere, proximi Pannoniæ, id accipientes circa mare Adriaticum.* Hæc ille:
D Plinio subscribit Solinus capite trigesimotertio in hunc modum: *Glessaria dat succi-
num, quod Germani gentiliter vocant glessum. Qualitas materiæ istius summatim antea, Ger-
manico autem Cæsare omnes Germaniæ oras scrutante comperta est arbor pinei generis, cuius me-
dulla autumni tempore succino lachrymat. Succum esse arboris de nominis capessas qualitate. Pi-
nam vero vnde sit genitum, si vsseris, odor indicabit. Precium operæ est ire longius, ne Padaneæ
sylue credantur lapidem fleuisse. Hanc speciem in Illyricum Barbari intulerunt. Quæ cum per
Pannonica commercia vsu ad transpadanos homines foret delata, quod ibi primum nostri eam vi-
derant, ibi & natam putauerunt.* Cornelius autem Tacitus succini prouentum meli-
us tenens in li. *de situ, moribus & populis Germaniæ, tradit* Esluorum gentes mare scrutari,
& solos omnium succinum, quod ipsi Glesum vocant, inter vada atque in ipso litto- Glesum suc-
E re legere. Glesum autem olim appellarunt, quod instar vitri pelluceat, nam Ger- cinũ quare dictum.
mani vitrum Glaß nominant. Sunt autem *Eslui*, vel vt Rhenanus legit *Aestyi*, qui ho- Esłui siue
die *Pruteni* seu *Borussii* vocantur, apud quos nunc vt olim succinum colligitur, cuius Aestii qui.
nuper magnam copiam multiiugæ eruditionis vir Martinus Girbigus, Illustrissimi Martinus Girbigus.
Principis Alberti Marchionis Brandenburgensis & Borussiæ ducis archiatros, pro Borussia.
amicitiæ nostræ iure ad nos transmisit. Abundare autem hanc oram Borussiæ suc-
cino notius est quam vt multa demonstratione egeat: quum enim velut peninsula
sit, ob sinuosos maris flexus, terramque spaciose in freta excurrentem, fit vt vi tem-
pestatum in hanc succinum aduehatur. De qua re multa quoque scribit Erasmus
Stella Libonotbanus *libro primo, de Borussia antiquitatibus*. Proinde aberrare omnes
F constat, qui ex populo arbore iuxta Eridanum fluuium succinum colligi putãt, quum
Plinio & experientia ipsa docentibus, potius in Borussia regione, a qua procul abest
Eridanus, proueniat. Neque Dioscoridi, vt obiter moneam, ea quæ tum ferebatur Dioscoridi
fama, ex populi resina succinum durari probatur, ex quo inquit, ferri id & narrari, id fabula de
quod etiam Marcellus Virgilius monuit. Dioscoridis autem hæc sunt verba: [illegible] succino nõ probatur.

ὅτι τὸ ἐξ αὐτῶν δάκρυον κατὰ τὸν Ἠριδανὸν ποταμὸν καταφερόμενον πήγνυται, καὶ γίνεται τὸ καλούμενον ἤλεκτρον. quod est: *Fertur lachrymam ex iis quæ in Padum amnem defluit, durari ac densari, fierique quod electrum vocant.* Eo nanque quod ait, *fertur*, insinuat se id commentum non probare, quod vulgo dicebatur succinum esse populi arboris lachrymam in Eridanum defluentem, illicque induratam. Ceterum vniuersam Succini historiam fusius & verius, quam Plinius *in nostris commentariis in nonum Galeni librum de simplic. medicam. facultat.* tradidimus. E igitur lector recurrat. Quam incognitum vero fuerit Carabe Auicennæ, facile d f et qui pugnantes eius de huius temperamento sententias expendere velit, Capite enim *374. secundi Canonis*, Carabe parumper esse calidum statuit: id quod & in libello de *viribus cordis tract. secund.* facit, calidum in primo, & siccum in secundo dicens. Mox vero pro sua inconstantia subdit, *Opinio tamen est quod sit frigidum.* Capite vero 344. eiusdem Canonis, *Carabe gummi calidissimum esse* docet, quod capite 510. iis confirmat verbis: *Eius gummi est vltimum in calefaciendo.* Quod ideo diximus, vt cæterum Auicennæ inconstantiam Medicæ artis studiosis indicaremus, quo ita sibi facilius prouiderent ne in hunc auctorem imparati inciderent, neq; illum magno suo & aliorum periculo sibi imirandum temere proponerent.

Carabe Auicennæ incognitum.

A

B

Haud recte Auicennam & Mesuen herbam Mezereon, quæ a Græcis Chamelæa dicitur, inter lactariorum genera connumerare, ac cum Thymelæa confundere: multa quoq; quæ Chamæleonti debentur, nominis vicinitate deceptos Chamelææ tribuere. CAP. XXII.

ERRASSE toto cœlo in Mezereon descriptione Auicennam, Arabesque reliquos, eorundem verba pulchre commonstrant. Auicenna enim *capite 467. secundi Canonis*, Mezereon ita depingit: *Mezereon est lacticinium magnum quod est duorum modorum: vnum eorum est magna habens folia & spissa, & hoc est deterius amborum & quod nigrum est, perniciosum exsistit. Melius Mezereon est, in quo sunt folia plurima, & similia foliis oliuæ, & subtiliora: est acutum excoriatiuum, & eius acrimonia est vehemens.* Nec aliter Mesue *in suo de simplicib. med. libro* illam describit, dicens: *Mezereon est planta vocata apud Persas rapiens vitam, cuius stirpes eleuatur super terram circiter cubitos duos, & eius folia sunt similia foliis oliuæ sed maiora, & producit grana nigra in magnitudine fructus myrti. Est & planta lacticiniorum, maiorum, cuius species sunt plures. Est enim quædam magna habens folia & subtilia. Est & parua habens folia sicut oliuæ folia & spissa nimis: & est folia habens crispa & aspera, & ex eis aliud est colorem habens viridem, & aliud habens colorem subnigrum.* Hinc animaduertendum omnium primum, Mezereon eam esse herbam, quæ Græcis *Chamelæa* vocatur, id quod præter Serapionem, qui Mezereon Græcis Chamelæam dici ait, huius descriptio quoque aperte demonstrat, hæc enim probe cum iis, quæ iam ex Arabum sententia retulimus quadrat. Chamelæam vero Dioscorides li. quarto c. 162. ita pingit: χαμελαία κλῶνας φύει σπιθαμιαίους, ὁ δὲ θάμνος φρυγανώδης. φύλλα ἴσχει ἐλαίᾳ παραπλήσια, λεπτότερα δὲ καὶ πυκνὰ καὶ πικρά, δάκνοντα τὴν γεῦσιν, καὶ χαράσσοντα τὴν ἀρτηρίαν. quod est, *Chamelæa adodrantales ramos habet, frutex surculosus, folia oleæ similia habet, tenuiora tamen, frequentia & amara, gustum mordentia & arteriam scarificantia.* Quam sane descriptionem pulchre cum eo Mezereon, quod melius ab Auicenna, a Mesue autem minus dicitur, quadrare videmus, adeo vt nemo dubitare possit Mezere n Arabum, Græcorum Chamelæam esse. Porro hoc demonstrato, nemo non videt errare Arabes, quod inter lactarias herbas Mezereon connumerant: nullus enim ex veteribus Chamelæam, quæ nihil aliud est quam Mezereon, vt diximus, inter herbas, quæ lac habent, collocauit, id quod patet Dioscoridem, Galenum, & alios eius farinæ auctores diligenter excutienti. Etsi ex genere lactariorum esset, aliqua certe Tithymalorum species, aut alia quædam lactaria herba, a veteribus, Dioscoride præsertim, descripta esset, id tamen quod affirmare nemo potest, quod nulla illarum descriptio Mezereon competere queat. Quod autem Arabes, Mesue præcipue, Mezereon seu Chamelæam cũ Thymelæa confuderint, ex illorum verbis quoq; demonstrabimus. Nam cum Mesue ait, eius stipes eleuatur super terram circiter cubitos duos, & producit grana nigra in magnitudine fructus myrti, ad Thymelæam certe referendum erit, de qua *lib. 4. cap. 163.* ita scribit Diosc. θυμελαία ῥάβδους δὲ ἀνίησι καλὰς καὶ πολλὰς ὅσον διπήχεις, φύλλα χαμελαίᾳ ὅμοια, ἐν μέσῳ αὐτῶν ὁ καρπός, ὡς μύρτου μικρὸς στρογγύλος. id est: *Thymelæa ramos edit speciosos & multos binum cubitorum. Folia Chamelææ similia, inter quæ fructus paruus*

Mezereon Græcis est Chamelæa.

Mezereon inter lactarias herbas non connumeranda.

Arabes Chamelæam cũ Thymelæa confundũt.

C

D

E

F

A *paruus Myrti in modum rotundus.* Sunt & alia quædam, quæ Thymelææ debentur, vt in annotationibus Manardi in Mesuen videre licet. Insuper multa Mezereon seu Chamelææ tribuisse Arabes, quæ Chamelæonti conueniant, rursus ex iis, quæ illi scribunt, ostendi potest. Nam quod eius plures faciunt species, vnum album, alterum vero nigrum dicentes, hoc plane ad Mezereon non attinet; neque enim album & nigrum Chamelææ sunt differentiæ, sed Chamæleontis diuersæ omnino ab hac plantæ, cuius quidem duo esse genera, vnum nigrum, alterum album Dioscorides & omnes veteres testantur. Chamelææ vero simplicem tantum speciem faciunt, adeoque omnes Chamæleonta album & nigrum sui generis herbas a Chamelæa diuersas esse statuunt. Confundit quoque proprietates Chamæleontis nigri cum Mezereon seu

Arabes Chamelææ quæ Chamæleōti debentur tribuerunt.

B Chamelææ facultatibus Auicenna; dum ita scribit: *Omnes species administrantur ad morpheam, & Albaras, & ad lentigines linita exterius, & quandoque admiscetur ei sulphur. Colluitur os cum decoctione eius, & proprie decoctionis nigri, & sedatur dolor dentis.* Has enim proprietates deberi Chamæleonti nigro, auctor est Dioscor. *lib. 3. cap. 10.* in hunc modum de eo scribens: [illegible] hoc est: *Radix trita addito exiguo atramento sutorio, cedrino oleo, & axungia scabiem abigere potest. Abstergit etiam impetigines cum sibi sulphur & bitumen asciuit, & cocta in aceto illinitur.* Decoctum eius, si eo colluantur dentes illorum dolorem mitigat. Et Gal. *libr. 8. de simp. med. facul.* dicens: [illegible]

C [illegible] id est, *Chamæleontis radix, nigri quidem, letale quiddam obtinet, vnde foris vsus eius ad scabiem adhibetur, & impetigines; & vitiligines; & in summa, quæ detersionem postulant.* Quibus Plin. quoq; *lib. 22. c. 18.* subscribit inquiens: *Radicibus earum lichenes curãtur cum sulphure & bitumine vna coctis. Commanducatis vero dentes mobiles, aut in aceto decoctis. Suorum scabiem etiam quadrupedum sanant.* Paulus etiam Ægineta *lib. 7.* Chamæleonti nigro facultatẽ detergendi ea, quæ in summa cutis superficie sunt, tribuit. Quod vero subiũgit Auicenna, omnes species Mezereon administrantur cũ melle ad sordida vlcera; & eradicant cortices, vere de Chamelæa dictum est; nam has illi inesse facultates Dioscor. iis verbis innuit: [illegible] quod est: *repurgant cum melle trita folia vlcera sordida, & quæ crustas contraxerunt.* Nec dissentit Gal. *li. 8. de sim. med. fac.* ita scribens: [illegible]

D [illegible] id est: *Chamelæa vincentem habet qualitatem amaram quamobrem admodum sordida vlcera, & quæ maximas habent crustas; cũ melle purgare potest.* Et consonat Paulus inquiens: *Chamelæa detergendi facultate prædita est, quocirca vlcera sordida; & quæ crustas habent, cum melle expurgat.* Ceterum quæ sequuntur apud Auicen. in capite de Mezereon, ea Chamæleonti albo conueniunt, veluti cum ait, *educere lumbricos & ascarides in decoctione calamenti montani, item conferre hydropisi, & vrinæ difficultati, cũ aqua deniq; & oleo interficere mures, canes, & porcos:* id quod in primis testatur Dioscorides, de Chamæleonte albo ita scribens: [illegible] quod est, *Radix oxyba-*

E *phi mensura pota latos lumbricos pellit. Bibitur autem in vino austero cum Origani decocto. Hydropicis commode drachma cum vino datur, etenim extenuat eos. Decoctum eius contra vrinæ difficultatem bibitur. Canes, sues, & mures cum polenta subacta, vel aqua & oleo madefacta necat:* Et confirmat Galenus *libro octauo* simplicium dicens: [illegible] id est: *Radix albi Chamæleontis potui datur mensura oxybaphi contra lumbricos latos: Exhibent etiam cum vino austero aqua intercutem laborantibus.* Eadem quoque post Galenum Paulus in septimo tradit. Præterea pari errore Auicenna *Fen. sexta Canon. quarti tract. 1. sum. 2. capite 7.* ad Mezereon, seu *vt ibidem ipsemet interpretatur,* Chamelæam transfert, quod Galenus, Paulus atque alii Chamæleonti nigro tribuunt. Nemo enim illorum Chamelæam inter venena, Auicennæ instar, connumerat; sed Chamæleontis nigri potius radicem, id quod Galeni

F verba supra citata pulchre monstrant. Omniũ autem apertissime Paulus qui in hunc modum scribit: *Intro & in corpus sumta, venenosa & letalis creditur nigri Chamæleontis radix.* Porro haud aliter quam Auicenna Chamelææ cum Thymelææ & Chamæleontis viribus confundit Mesue, quemadmodum perspicuum fiet huius placita cum veterum

Chamelæa inter venena connumerari non debet.

Plantarum facultates ex Arabib. discere periculosum.

scriptis conferenti. Nos tamen, cum id abunde Manardus noster in suis in Mesuē annotationibus præstiterit, superuacaneum esse duximus ista denuo ad exemplum præcedentium conferre. Hinc uerum discant studiosi, quam periculosum sit ex Arabib. auctoribus plantarum discere vires, qui ita singulas confundunt, vt impossibile sit nō capitaliter eum errare, qui illos sequi voluerit. Præstaret hoc nomine illorum decreta plane esse exstincta, imo auctores ipsos vna cum illis radicitus perditos. Ergo sane Arabum auctorum lectionem nunquam ita medicinæ initiatis perniciosam esse antea, vt hodie, credidi, indies enim magis atq; magis quantum illis incōmodare possint animaduerto, quapropter mitius quam par erat etiam illos olim a me tractatos esse fateor. Iam multo acerbius tractandos arbitror, vt hoc pacto posteris saltē consulatur, ne Arabica illa lupanaria incidant improuidi. Et certe me illorum hostem futurum esse B omnium acerrimum publice omnibus denūcio, maioriq; conatu quam hactenus vnquā cœpi illorum castra oppugnare pergam, neq; desinam, modo vita Dei benignitate supersit, donec castris penitus exuero. Quis n. has pestes in vitam humanam diutius grassari pateretur? nemo sane, nisi qui homines, Christianos præsertim, omnes ablatos iri cupiat. Ad fontes potius pergamus, illicq; aquā puram nullis inquinamentis perturbatam hauriamus. Exemplo nobis sit Mezereon, seu, vt Græci vocant, Chamelæa, cuius facultates vt confusissime tradiderunt Arabes ita breuissime ac omnium dilucide Græci. Quid n. breuius, quid deniq; magis perspicuum quam hæc Dioscor. verba, quibus in hunc modum Chamelæam depingit? τούτου τὰ φύλλα κάτω καθαίρει φλέγμα καὶ χολὴν, μάλιστα ἐν καταποτίῳ λαμβανόμενα, μιγνυμένου ἀψινθίου [illegible] τῆς χαμελαίας. ἀναλαμβάνεται δὲ ὕδατι ἢ μέλιτι [illegible] τὰ φύλλα [illegible] C, hoc est: *Eius folia pituitā bilemq; per inferna purgant, maxime in catapotio deuorata vni Chamelææ partis, duab. Absinthii mixtis. Conformentur autē aqua aut melle in pilulas. Hæc vero in ventre non conficiuntur, sed qualia sumta fuerunt excernuntur. Reliqua quæ sequuntur, supra a nobis interpretata sunt.*

Auicennam Calamentum cum Origano confundere, atq; vtriusq; vires promiscue docere.

Cap. XXIII.

CALAMENTVM Auicennam confundere cum Origano testantur ea, quæ scribit *capite 158. secundi Canonis*, in hunc modum: *Calamentum aliud est fluuiale, & aliud montanum, simile Hyssopo in sapore, & similiter folia eius sunt ei similia. Et est alia species eius* D *quæ nominatur Albanium. Et est quædam species eius quæ vocatur Calamentum hirci, & virtus eius est sicut virtus aliarum acris, & montanum est fortius fluuiali.* Quibus sane ex verbis euidentissimum fit cuiuis sanæ mente prædito, Auicennā toto cœlo errare, imo vix verbū vnum proferre quod non veritati repugnet. Verū quidē est, Calamentū aliud esse fluuiale, aliud vero montanum: in hoc enim Nicandrū sequi videtur, qui in theriacis suis duo tantū Calaminthes genera, aquaticū alterū, montanum vero alterum facit. Falsum autem quod montanum Hyssopo similia folia habere dicit, nam id, Dioscoride auctore, Ocymi potius folia habet. Proinde genera Calamenti recte constituisse certum est, perperam autē illis Hyssopi folia, quæ Origano debentur, adaptauit, quēadmodū Dioscorid. docet *li. 3. c. 30.* origanū ita depingens: [illegible] E id est: *Origanum Heracleoticum folium habet Hyssopo non dissimile, non tamen vmbellam in rotæ speciem orbiculatam, sed veluti multifidam ac diuisam. Semen illi in summis virgis haud quaquam densum. Quæ vero Onitis appellatur, candidioribus est foliis, & Hyssopo magis similis. Tragoriganum frutex est exiguus, Origano aut serpillo syluestri foliis & ramulis similis.* Ex quibus vtique verbis Auicennæ, error liquido sese prodit, quod scilicet Calaminthам cum Origano ita miscuerit. Vt nisi quis oculatissimus sit, hæc genera discernere possit. Manifeste tamen hallucinatur cum Calamentum hirci tertiam facit speciem, cum nemo veterum Tragocalaminthаm, sed potius Tragoriganum descripserit, nec F inter Calaminthes, sed Origani species, cōnumerarit. Id quod Plin. quoq; facit *lib. 20. c. 17.* post Heracleoticū & Onitin, Tragoriganū syluestri serpillo similem inter Origani species recensens. Quod vero deinceps ait, virtus eius est sicut virtus aliorum acris, iterum, ad Calaminthæ respexit species, harum enim omnia folia gustu feruentia &

acria

A ectria sunt, Diof. oride teste, cuius hæc de Calaminthes speciebus verba sunt: [illegible] Non solum autem formas Origani & Calaminthæ cōfundit Auicenna, sed & illarū vires promiscue atq; indiscriminatim docet, id certe q. vno aut. altero exēplo monstrabimus: neq; n. singula referre opus erit, sed poterit studiosus suo Marte illorū instar reliqua conferre, ac iudicare. Inter cetera de Calaminthæ viribus sic scribit Auicenna: *Fit Balneatio ex decoctione montani ad pruritum & scabiem & quandoque separatur ictericia & confert hydropisi, quando comeditur cum ficubus. Et solutione educit choleram nigram, & confert vlceribus oris, & extrahit superfluitates ex vtrisque naribus.* Quæ singula Dioscorides Origano, & minime Calaminthæ tribuit, ita scribens: [illegible]

B [illegible] hoc est: *Origanum calefacit. Ruptis, conuulsis & hydropicis cum ficu comestum prodest. Aridum acetabuli mensura potum in aqua mulsa, atros humores per aluum ducit. Ad prurigines, scabies, morbum regium, decoctum eius in balneo confert. Succus etiam virentis tonsillas, columellam, & oris vlcera sanat. Et per nares trahit cum Irino oleo infusus.* Idem facit Plin. *lib. 20. cap. 17.* dicens: *Ruptis, conuulsis medetur origanum cum panacis radice, Hydropicis cum fico, aut cum hyssopo, acetabuli mensuris decoctum ad sextam. Item scabiem, pruriginem, in descensione balnearum. Succus naribus infunditur. Tonsillis quoque & vuis medetur, oris vlceribus. Aluum mollit acetabuli mensura.* Præter has facultates sunt & aliæ quas Auicenna Calamentho adscribit, quæ tamen Tragorigano conueniunt, quales sunt sedare nauseam, extenuare lienem, conferre stomachi doloribus & conturbationi: testis est Dioscor. qui de Tragorigano ita scribit:

C [illegible] quod est: *Lienosis cum aceto bibere cōfert. Cibum fastidientib. stomacho male affectis, & acida ructantib. datur. Item quib. maritima iactatio, nausea, & precordiorum æstus accidit.* Sunt & non paucæ apud Auic. capite citato proprietates, quæ veræ Calaminthæ, quā Nepetā Romani vocant, conueniunt, quales sunt illæ: *Quando bibitur, aut ex eo fit emplastrum, confert puncturæ vermium venenosorum: eius decoctio prouocat vrinam, & confert spasmo, & dilatationi anhelitus, dolori pungitiuo ventris, & cholericæ passioni & rigori. Et quando præmittitur & bibitur cum vino, expellit venena mortalia, interficit vermes: & quando comeditur & bibitur post ipsum aqua casei diebus continuis, confert elephantiæ.* Has enim ad Calaminthani attinere Diof. *lib. 3. cap. 36.* his verbis docet:

D [illegible] quod est: *Calamintha pota & illita demorsis a serpentibus opitulatur. Decoctum eius potum vrinam pellit. Ruptis quoque, conuulsis, & non nisi recta ceruice spirantibus, torminibus, choleræ, rigoribusque auxiliatur. Præpota in vino contra venena facit, regiumque morbum expurgat. Lumbricos ventris tineas vocatos, cum sale & melle pota enecat. Haud secus elixa crudaque si teratur. Elephanticos comesta iuuat si serum lactis superbibatur.* Dioscoridi etiam subscribit Galenus, cuius sententiam quia nimis prolixa, adferre nolui: nec longiore etiam demonstratione opus fuit, cum ex iam dictis euidentissimum sit Auicennam cum Origano confudisse Calaminthā.

E Demonstratum n. abunde est nō de sola Calamintha hoc capite scripsisse Auic. quod illic multa sint, quæ Origano etiam conueniant, neq; interpretis incuria atq; inscitia factum est, vt pro Origano Calaminthani transposuerit, quod ibidem haud pauca sint quæ ex Diosco. auctoritate Calaminthæ veræ tribuantur. Proinde cum tanta sit apud Auic. ac reliquos Arabes in depingendis herbis, earumq; facultatibus inconstantia; consultissimum erit studiosis, vt quicquid illi de ea re scripserunt, tanquam mendacia perniciosissima suspecta habeant, nec vnquam attingant: præter enim nugas & ipsissimam confusionem nihil inde reportabunt.

Auicenna Origani & Calaminthę vires confundit.

Auic. Calaminthæ tribuit, quę Tragorigano debētur

Nepeta.

Arabum de herbarum facultatib. placita mera mendacia.

F *Auicennam Thapsiæ tribuere, quæ Ixiæ veneno conueniunt, nulli fere non inconfesso esse, adeoq; illum vtriusq; naturam non satis perspectam habuisse.*

CAP. XXIIII.

NE cui vocabulorum imponat ambiguitas, animaduertendum, omnium primum Auicennam *Tesisia* seu *Tesific* corrupta voce esse vsum pro *Thapsia*, id quod ex vtri-

Thesisie apud Auic. quid.

usque descriptione ac viribus satis innotescet. Auicenna, nanque ita de suo Tesisie *c.710. secundi Can.* scribit: *Est mundificatiua, solutiua, & maturatiua. Et est ex eis quæ attrahunt vehementer & violenter ex profundo corporis. Facit nasci pilos, & confert alopitiæ valde. Prodest occultationi sanguinis, sed non dimittitur super ipsam præter horam. Similiter confert vestigiis, pano, & albaras. Inungitur cum compressione super mollificationem neruorum, & super podagram, & super iuncturas frigidas. Confert sputo sanici, & difficultati anhelitus, dolori amborum laterum, & proprie dolori ipsorum, vel cum oleo antiquo linita, & vt emplastrum superposita. Adiuuat ad exspuendas superfluitates linita.* Dioscorides vero haud aliter de Thapsia libro quarto capite 147. scribit, inquiens: δύναμιν δὲ ἔχει καθαρτικὴν ὅ, τε φλοιὸς τῆς ῥίζης καὶ ὁ χυλός. [illegible] quod est: *Tam cortex radicis, quam succus, purgandi vim habent. Succus denique pariter & radix facultatē possident ex alto euocantem, omniū maxime quæ pares cū eis vires adepta sunt, vbi ex imo quidpiā trahendū est. Vnde succus illitus, aut radix recens confricata, alopecias explet. Radix aut succus cū æquis thuris ceræque portionib. suggillata, liuoresque tollit. Oportet autē non plus binis horis dimittantur. Vitia cutis in facie cum melle illitus emendat. Lepras pellit. Tubercula quoque discutit cum sulphure perunctus succus. Vtiliter in diuturnis laterum, pulmonum, pedum, articulorumque affectibus illinitur. Eius purgatio conuenit suspiriosis, diuturnis laterum doloribus reiectionibusque.* Gal. etiam *li.6. de simpl. med. facult.* Thapsiam inter ea medicamenta, quæ ex alto vehementer trahunt recenset. Eius verba hæc sunt: [illegible] quod est: *Thapsia acrem ac valenter excalfacientem facultatem, cum humiditate coniunctam habet, quam ob rem ex alto violenter trahit, & quod traxit discutit.* Id quod & Paulus in septimo facit, ita vt euidentissimum sit Thapsiam eandem cum Thesisia Auicennæ esse. Ceterum quod Græcis Ixias est, id Auicennæ Aldibic dicitur, quemadmodum ex eorum quæ vtrique de iis scribunt, collatione patet. De Aldibic enim Auicenna *Fen.6. Can.4. tract.1. sum. 2. capite 33.* ita scribit: *Si quis bibit Aldibic, accidunt illi rugitus in ventre & punctura absque fluxu ventris & vertigo. Cura: Oportet vt in potu dentur aqua & mel, & euomat ea, & clysterizetur clysteri leui, & confert ei sumere in potu absinthium cum melle, & syrupum acetosum. Et illud quod appropriatur cum decoctione rutæ.* De Ixia vero Dioscor. libro sexto capite 21. ita: [illegible] id est. *Ixias inter potandum intestinorum strepitus & tumultum affert, nec quicquam tamen secedit. Post vomitionem multam, aluumque solutam, auxiliatur aqua in qua absinthium maduerit, cum vino copioso, aut aceto mulso pota, rutaque syluestris semen.* Vnde iterum constat Aldibic Auicen. nihil esse aliud, quam Ixiam Græcorum.

Thapsia vehementer ex alto trahit.

Aldibic, Ixias est Græcorum.

Animaduertendum tamen multa esse in Auicenna hoc loci, vt passim alias, deprauata, vt dum *crucæ* pro *rutæ* legitur, *vaporetur* pro *potetur*, vt abunde patebit ea, quæ Diosc. scribit, diligenter expendenti, ita vt hodie non extet Auicenna auctor perniciosior, quando vix paginam [illegible]llo offendere liceat, in qua non insignis error committatur. His itaque sic habentibus, manifestum erit, Auicennam Thapsiam cum Ixia confundere, quod illi tribuat, quæ huic conueniat. Vniuersi nanque effectus, quos ille *Fen. 6. Can.4 tract.1. sum.2. c.13.* Thesisiæ adscribit, pares sunt iis, quæ Dioscorides Ixiæ assignat. Verba Auicennæ subiiciamus: *Thesisia est gummi rutæ montanæ, & quandoque sentitur in sapore eius, sicut sapor albedarungi. Accidit illi qui bibit eam, retentio eorum omnium, quæ currunt ex vtrinsque viis, & apostematur lingua, & accidunt strepitus & inflatio, & adustio in gutture. Cura est vt properet & euomat & sumat in potu syrupum acetosum, & infusionem absinthii, & ex eis, quæ nota sunt apud eos, sicut bezahar.* Quibus sane verbis nemo non videt, Auicennam Thapsię tribuere, quod Aldibic, quæ Ixias est, ex eiusdem auctoritate conuenit. Cuius rei Diosc. etiam testis est, qui loco antea citato ita scribit [illegible] Hæc verba paulo ante interpretati sumus, ideo vt denuo iterentur nihil opus est. Paul. certe Ægin. *li.5. c.47.* haud aliter quā Diosc. Ixiæ assignat, quod Thapsiæ Auic. dū ait: *Ixias, quæ vlophonō quoque vocatur, inter potandum*

Auicenna vix auctor alius perniciosior.

A *tandum ocymo quiddã simile gustu & odore refert. Valentẽ linguæ inflammationẽ facit, omnia etiã*
excrementa supprimit, & cum animi deliquio intestinorũ strepitum & tumultũ excitat, nec quicquã
tamen excernitur. Opem adfert post vomitionem, aut alui deiectionem, cum largiore vino, aut oxy-
melite, aqua in qua absinthium maduerit pota, ita vt nihil clarius sit quam Auic. cum Ixia
confudisse Thapsiam, atq; adeo vtriusq; vires ac naturam ignorasse. Si enim Thapsiæ
naturam satis perspectam habuisset, nunquam certe illam esse syluestris rutæ gummi
scripsisset, id tamen quod non solum vno in loco, sed variis facit, præsertim *cap. 710. secũ-*
di Can. & Fen 6. Can. 4. toties iam citati. Minime autem Thapsia alio nomine ruta sylue-
stris, sed ferulæ potius syluestris, aut ferulago dicitur. Testis Diosc. qui ita scribit: θαψία
ῥωμαῖοι φερουλάγινεμ, οἱ δὲ φέρουλα σιλβέστρις, [illegible] quod est: *Thapsiam Romani ferulaginem,*
B *alii ferulam syluestrem, quod tota natura ferulæ similis sit, appellãt.* Porro ignorasse Thapsiam
Auic. inde etiam colligi potest, quod sibiipsi in Thefisia contradicit. In secundo e-
nim Can. docet, quod in radice eius, & corticibus ipsius, & lachryma eius, est solutio,
id quod & Dioscoridem, *vt supra annotauimus,* fecisse constat. *Fen. vero 6. Can. quarti* cõ-
trarium plane tradit, nempe quod accidat ei, qui Thefisiam bibit, retentio eorum o-
mnium, quæ currunt ex vtrisque viis. Quis autem tam stupidi est animi, qui retentio-
nem & deiectionem excrementorum contrarios esse effectus non intelligat? Sed
quid multis moror? si Auicenna Thapsiam ab Ixia veneno secernere potuisset, nun-
quam sibi tam pugnantia docuisset. Hic rursus monitos esse volo medicinæ solidioris
studiosos, quo sibi vel hinc etiam cauere discant, ne Auicennæ decreta, tanquam Del-
C phica quædam oracula suspiciant, id quod magna hodie ineruditorum Medicorum
pars facit, quod vniuersa fere illius ambigua & inter se mire pugnantia sint. Neq; est,
cur de illo mirentur: transcriptor enim cum aliorum tantummodo fuerit, singula ve-
ra, falsa, sine iudicio & nullo habito delectu, vtcunque sese obtulerunt corrasit, nec a-
liud studuit, nisi vt Canonem suum ad iusti voluminis magnitudinem deduceret, non
animaduertens, quomodo temere consarcinati centones sibi responderent, perinde
ac si cæcis ea, quæ collegerat, esset obtrusurus.

Thapsia nõ est syluestris rutæ gummi.

Thapsia alio nomine ferula syluestris dicitur.

Auicenna sibiipsi in Thefisia cõtradicit.

Auicennæ vniuersa fere decreta ambigua & inter se pugnantia.

Herbas quatuor, Alsinen videlicet, Helxinen, Anagalliden, & Myosotida, natura &
figura plurimum distantes, Auicen. vno eodemq; capite sub Auri-
cula muris appellatione, confudisse.

Cap. XXV.

D AVICENNAM iam dictas quatuor herbas confundere, ex eiusdem verbis, quæ
capite 18. secundi Canonis scribit, monstrabimus. *Auricula,* inquit, *muris est herba, cuius*
virtus secundum Galenum propinqua est virtuti herbæ, qua vitrum abstergitur. Quibus sane
verbis Auicenna herbam Alsinen dictã depingit, quæ helxini vitrea extergenti vasa, si-
miles vires obtinet. Testis est Gal. qui *lib. 6. de simpl. med. fac.* Alsinen ita describit: ἀλσίνη ὁ-
μοίαν ἔχει [illegible] quod est: *Alsine ipsa facultatem helxines*
habet, nempe refrigerantem & humectantem. Diosc. quoq; qui *lib. 2. capite 172.* ita tradit: ἀλσίνη
[illegible] id est: *Alsine in vniuersum eadem, quæ helxine potest.* Quibus sub-
scribit Paulus in septimo dicens: *Alsine vires omnino æquales habet ei quæ dicta est Helxine.*
E Et Plinius *lib 27. cap. 4.* inquit: *Alsine emendat omnia, quæ Helxine, sed infirmius.* Per herbam
vero, qua vitrum abstergitur, Auicennam intellexisse Helxinen, notius est, quam, vt
demonstrari debeat, illam enim in extergendis vitris esse valentem omnes testantur
veteres, in primis Galenus, qui *lib. 6. de simp. med. fac.* de Helxine in hunc modum scri-
bit: [illegible] quod est: *Euidens extergendi experimentum*
præbet & in vasis vitreis. Nec al. unde certe Vrceolaris, seu, vt vulgo nominatur *Vitriola,*
dici cœpit, nisi quod extergendis vrceolis, vasisque vitreis, experimẽto esse efficax in-
uenta sit. Ceterum post iam citata verba Auicenna ita inquit: *Et hoc nomen concessum est*
duabus herbis, quarum vna est, quam nominat Galenus. Quæ quidem verba vera sunt: inter-
dum enim tot mendaciis veritatem etiam inserere voluit: nam auriculæ muris no-
men alsini quoque herbæ ab auctoribus tribuitur, quod folia murium auribus similia
F habeat. Ita Diosc. ἀλσίνη, οἱ δὲ μυὸς ὦτα, id est: *Alsinen non nulli auriculam muris vocant.* Et Gal. ἀλ-
σίνη ἢ μυὸς ὦτα, hoc est, *Alsine, aut auricula muris.* Paulus deniq;: *Alsine, quã aliqui Græcorum auri-*
culam muris nominant. Plin. quoq;: *Alsine, quã quidam Myosoton appellant.* Licet aũt auricu-
læ muris alsini cũ ea verba, quæ propriè *Myosotis* dicitur cõmune sit, tamen differunt

Helxine vitra abstergit.

Vitriola.

adhuc natura & figura, quando constet illam refrigerare, hanc vero calfacere. Sequi- A
tur apud Auicennam: *Et altera quam nominauit Dioscorides, & existimauit quod sit similis Vo-
lubili, nisi quia habet minora folia.* Quæ verba neque de Myosotide, neque de alsine nun-
cupata intelligi possunt, quod neutra illarum Volubili, neque in foliis, neq; in flore si-
milis sit. Quare vt ad aliam quandam herbam ab iis diuersam referantur, necesse est.

Cissampelos.

Ad nullam vero aliam rectius, quam ad eam, quæ Helxine aut *Cissampelos* Græcis, La-
tinis *Conuoluulus*, nostris *Volubilis* maior, vt *paradoxo 18. diximus*, vocatur, referri poterit:
huius enim folia Hederæ, quam hic per Volubilem intelligit, similia sunt, minora ta-
men: id quod testatur Dioscorides *lib. 4. cap. 42.* dicens: ἑλξίνη ἡ κισσάμπελος, ἔχει φύλλα ὅμοια κισσῷ
ἐλάττονα δέ. quæ verba supra per nos interpretata sunt. Quare secundam quoque herbam,
Helxinen scilicet, ab Auicenna esse descriptam hoc capite de auricula muris mon- B
strauimus. Sed vt & tertiam illic depictam esse ostendamus, age quæ in Auicenna sub-
sequuntur excutiamus. Ait autem: *Et est herba expansa super faciem terræ, paruos habens sti-*

Duo anagallidis genera.

pites, & azulinos flores, cuius semen semini Coriandri similatur, & est calida. Quibus vtique ver-
bis non Auriculam muris proprie nominatam, sed Anagallidis alteram potius speciē,
quæ cæruleum errorem habet, describit. Duo enim esse Anagallidis genera, flore tan-
tum distantia. Dioscorides *libro 2. cap. 167.* in hunc modum scribens testatur: ἡ ἀναγαλλὶς
δισσή ἐστι, τῷ ἄνθει διαφέρουσα. ἡ μὲν γὰρ κυανοῦν ἔχουσα τὸ ἄνθος, θήλεια λέγεται. ἡ δὲ τὸ φοινικοῦν, ἄρρην. θαμνίσκοι δέ εἰσι χαμαίζη-
λοι, φύλλα ἔχοντες ἐπὶ τετραγώνου καυλίου μικρὰ, ὑποστρόγγυλα, ὅμοια τοῖς τῆς ἑλξίνης. καρπὸν στρογγύλον. id est, *Duo sunt
Anagallidis genera, quæ flore tantum distant. Nam quæ cæruleo flore est, fæmina dicitur:
quæ vero puniceo, mas. Frutices sunt in terra iacentes, foliis in quadrangulo caule paruis, subrotun-* C
dis, ad Helxines folia accedentibus: semine rotundo. Plinius quoque *lib. 25. cap. 13.* duo eius ge-
nera facit, ita scribens: *Duo genera Anagallidis. Mas flore phœniceo, fæmina cæruleo, non altio-
res palmo, frutice tenero, foliis pusillis, rotundis, in terra iacentibus. Nascuntur in hortis & aquosis.*
Ex quibus liquido apparet Auicennam alteram etiam Anagallidis speciem sub hoc
capite Auriculæ muris descripsisse. Quod vero deinceps ait Auicenna: *Inquit Musai-
hach, iuuamentum eius est iuuamentum Absinthii*, non ad Anagallidas, sed ad eā herbam
quæ proprie *auricula muris* nominatur, referendum erit: huic enim perinde atque Ab-
sinthio vis enecandi lumbricos inest, id quod Paulus etiam Ægineta *libro 4. capite 57.*
docet, vbi inter alia etiā præsidia lumbricos enecantia, *Auriculæ muris herbæ decoctum*
quoque enumerat: ita vt euidentissimum sit, Auicennam vno eodemque capite qua- D
tuor herbas, natura & figura plurimum differentes, miscuisse: primum enim, vt retuli-
mus, quæ Alsini, dein quæ helxini, tertio, quæ Anagallidis speciei, & postremum quæ
Myosotidi conueniunt, narrauit. Differre autem non tantum natura, sed & figura
prædictas herbas testantur vno ore veteres, Dioscorides, Galenus, Paulus, Plinius atq;
alii, qui seorsim & formas & facultates illarum pingunt atque exprimūt, id certe quod
minime fecissent, si easdem & natura & forma diuersas non esse agnouissent. Quin et-
iam Auicenna ipse *cap. 33. secundi Canonis*, oblitus, quod antea eius proprietates in Auri-
cula muris tractauerat, seorsim de Anagallide tanquā ab illa diuersa egit. Cur vero in

Auriculæ muris nomen quatuor herbis inditum.

hunc errorem inciderit Auicenna, nullo alio nomine factum est, nisi quod nomen
Auriculæ muris omnibus his quatuor herbis a quibusdam ob foliorum similitudinem E
inditum sit; nam & Helxine seu conuoluulus, vt in Myosotide tradit Dioscorides, a
nonnullis *auricula muris* dicta est, id quod & Anagallidi accidit; sunt enim qui adhuc
hodie eandem hoc nomine appellent. Cum itaq; videret vno omnes appellari nomi-
ne, putauit, vt erat materiæ medicæ plane ignarus, easdem nec natura nec forma in-
ter se distare. Porro iam dictarum herbarum etiam facultates confundit, Helxini e-
nim tribuit, quod Anagallidi debetur, id quod ita Collige. Capite *de auricula muris* in-
ter cætera sic scribit: *illa quam nominauit Dioscorides, extrahit spinas & surculos.* Antea de-
monstrauimus, eam herbam, quam paulo ante etiam nominasse Dioscoridem, & Vo-
lubili similem esse dixerat, esse Helxinen seu Cissampelon, cui certe ea facultas extra-
hendi surculos minime conuenit, sed Anagallidi potius, *quemadmodum in capite proprio* F

Anagallis extrahendi surculos facultatem obtinet.

de anagallide metipse docet Auicenna. Nec dissentit Diosc. qui loco paulo supra citato de
Anagallide ita scribit: ἀμφότεραι σκόλοπας ἐπισπῶνται. id est: *Vtraque surculos aculeosve extrahunt.*
Et Galenus *libro 6. de simpl. med. facul.* in hunc modum scribens: ἔχουσί τι καὶ ὑπόθερμον, ἑλκτικὸν, ὥς τε
καὶ σκόλοπας ἐπισπᾶσθαι. quod est: *Habent nonnihil caloris, & quandam trahendi facultatem, adeo vt*

infixa

A *infixa corpori extrahant.* Paulus quoque in septimo iam dicta confirmat iis verbis: *anagallis vtraque admodum abstergendi vim obtinet, caloris vero nonnihil continet, & trahendi potentiam, adeo quidem vt surculos corpori inhærentes euellat.* Talem sese passim medicinæ magistrum exhibet Auicenna, vt consulissimum sit eius scripta ex omnibus scholis esse explosa, hodie præsertim in tanta veritatis luce, & optimorum librorum, Medicorumque copia.

Ignorasse Auicennam, Serapionem, Pandectariumq́, Isatim herbam, quam illi Nil & Nilech appellant, variam & ancipitem eorundem de illa sententiam satis indicare. CAP. XXV.

HERBAM Isatim, quam nostra ætas Guadum nominat, esse eam, quam Arabes *Nil,* siue *Nilech,* & *Indicum* vocant, vtriusque descriptiones collatæ pulchre mon-B strant. Serapion namq; *capite 47.* Nil siue Indicium ita pingit: *Est de ipso domesticus & syluestris.* Et domesticus est ille, quo tinctores vtuntur, cuius folium est simile folio Plantaginis, nisi quia est magis viscosum, & fortioris nigredinis, & habet stipitem longitudinem brachii vnius habentem. Sed agrestis assimilatur domestico, nisi quia foliũ eius est maius, simile folio lactucæ: habet ramos longus, plures, graciles, cum multis ramulis, color quorum tendit ad rubedinem, & in summitatib. tamẽ tũ sunt vaginulæ multæ similes linguis, & est in eis semen; & habet florem paucum, subtilem. Dioscor. vero lib. 2. cap. 74. Isatim iis describit verbis: ἰσάτις ἥμερος, ᾗ οἱ βαφεῖς χρῶνται, φύλλα ἔχει ἀρνογλώσσῳ ἐμφερῆ, λιπαρώτερα δὲ καὶ μελάντερα· καυλὸν δὲ ὑπὲρ δύο πήχεις. ἡ δὲ ἀγρία παρεμφερής ἐστι τῇ ἡμέρῳ· φύλλα δ' ἔχει μείζονα, πρὸς τὰ τῆς θριδακίνης, καυλοὺς δὲ λεπτοτέρους, πολυσχιδεῖς, ὑπερύθρους, ἔχοντας ἐξ ἄκρων ὥσπερ θυλάκια γλωσσοειδῆ πολλά, ἀπηρτημένα, ἐν

C οἷς τὸ σπέρμα. ἄνθος μέλινον, λεπτόν. quod est: *Isatis domestica qua lanarum tinctores vtuntur, folium habet Plantagini simile, verum pinguius, nigriusq́. Caulem autem duobus cubitis altiorem. Isatis vero syluestris satiuæ similis existit. Folia habet maiora ad lactucæ folia accedentia, caules tenuiores, multifidos, rubentes, in cacumine folliculos linguarũ quandam effigiẽ referentes, multos pendulosq́ habentes, in quibus semen. Florẽ luteum, tenuem.* Quæ sane descriptiones ita quadrant, vt nemo non, nisi talpa cæcior sit, videat, Nil siue Indicum eandem esse cum Isatide herbam. id certe, quod ex facultatibus etiam, quas suo Nil aut Indico tribuunt Arabes, abunde colligi potest: plane enim cum iis quæ Græci Isatidi assignant conueniunt. Auicenna namque *cap. 516. secundi Canonis,* hos effectus Nil ascribit: *Est,* inquit, *stypticũ, & prohibet fluxum sanguinis & quod est domesticum exsiccat fortiter sine mordicatione, & detumescere facit apostema-*

D *ta, & confert exituris malis in membris duris. Conuenit Erysipilæ, & vlceribus putridis. Confert spleni, & proprie syluestre.* Et Auerrois de Indico, quod idem est, in hunc modum tradit: *operationes suæ sunt vt consolidet vulnera, quæ sunt in membris duris, etiamsi sint in extremitatibus musculorum, & abscindit fluxũ sanguinis, & valet multum vulneribus fistulatis. Sed syluestre valet multũ contra oppilationẽ splenis.* Eosdem vero effectus Isatidi suæ tribuit Gal. *lib. 6. de simpl. med. fac.* in hunc scribens modum: ἰσάτις ἡ μὲν ἥμερος ᾗ οἱ βαφεῖς χρῶνται ξηραντικῆς ἱκανῶς ἐστι δυνάμεως, οὐ μὴν δακνούσης· ἐστὶ γὰρ πικρὰ τὸ ἅμα καὶ στυπτικὴ. ταύτῃ τοι καὶ τὰ μεγάλα τραύματα τῶν σωμάτων ἐναίμων συγκολλᾶν οἶδε, κἂν ἐν ταῖς τῶν μυῶν ᾖ κεφαλαῖς· καὶ τοῖς τῶν αἱμοῤῥαγούντων ὠφελίμως ἐπιπλάττεται· καὶ τοὺς οἰδηματώδεις ὄγκους θαυμαστῶς διαφορεῖ, ἅμα καὶ ἀποστέλλει· καὶ πρὸς πάντα τὰ κακοήθη ἕλκη θαυμαστῶς ἀνθίσταται, καὶ σηπεδονώδη καὶ τὰ διαβιβρωσκόμενα. ἡ δὲ ἀγρία σπλὴν ὠφελεῖ καὶ τοῖς σπληνικοῖς ἐπιχριόμενος. id est: *Isatis domestica quidẽ, qua vtũtur tinctores, facultatis est valenter exsiccantis, nondũ tamen mordentis: est enim simul amara & adstringens. Proinde magna vulnera corporum duorum*

E *glutinat, etiam si in capitibus musculorum fuerint: & sanguinis profluuio laborantibus partibus vtiliter illinitur, tumores œdematodes mirifice digerit simul ac reprimit, & aduersus omnia vlcera maligna mirabiliter resistit, etiam si putrescant, etiamsi exedantur.* At Isatis syluestris lienosis quoque vtilis existit. Galeno subscribit Paulus in 7. & Dioscorides loco ante citato dicens: δύναται τὰ φύλλα καταπλασσόμενα πᾶν οἴδημα διαφορεῖν, καὶ φύματα καὶ τραύματα ἔναιμα κολλᾶν, αἱμοῤῥαγίας τε ἵστησι, καὶ φαγεδαινικά, καὶ ἐρυσιπέλατα τε σηπεδόνας θεραπεύει. hoc est, *Folia illita; tumores omnes discutere possunt, & tubercula, cruenta vulnera conglutinare, sanguinis eruptiones sistere, exedentia, ignes sacros, & putrescentia vlcera sanare. Ita vt euidentissimum sit ex tam annotatis, Nil Arabum nihil esse aliud, quam Isatim Græcorum.* Ceterum ignorasse Auicennam, Serapionem, Pandectariumque, Nil ipsum, vtcunque ex Græcorum sen-

F tentia illud descripserint, indicio est, quod tam ancipites in illo depingendo fuerunt. Serapion namque paulo ante adducta notificatione non contentus, aliorum etiam de eo sententias affert, quas certe improbare debuisset, si herbam Nil dictam probe cognitam habuisset. Verba autem Serapionis hæc sunt: *Et est arbustum puluerulentum, eleuatur cum stipide suo longitudine vnius brachii, & habet germina ramorũ, & in summita-*

Auicenna & Serapion Nil ignorauerunt.

te sua est flos, sicut flos Coriandri. Et rursus ex Isaac sententia: *Est planta habens folium longum coloris quasi azurini, plus quam folium Salicis, & assimilatur folio Phaseoli, sed est maius eo.* Quis itaque ex tot diuersis descriptionibus non putet ignorasse Nil Serapionem? Ignorasse autem & Auicennam Nil, ex eo etiam colligitur. Primum, quod etsi illud haud aliter, quam Dioscorides loco citato descripserit, nihilominus tamen *cap. 297.* iterum idem depingit, ac tingere capillos ait, quem tamen effectum Isatidi nemo ex veteribus tribuit. Vt itaque reprehensione non caret bis temere de vna eadem herba verba fecisse, ita etiam suspicionem auget, vt credamus, Auicennam Isatim nō agnouisse, maxime cum illi peregrinas facultates adaptet, quæ neque Galenus, neque etiam Dioscorides, Pliniusque illi inesse testentur. Præterea haud cognouisse Isatim Pandectarium abunde eius verba monstrant: dum in hunc modum scribit: *Nilech Arabice dictum, a Græcis Vesme, a Latinis autem Indicum.* Nam vtcunque verum sit ab Arab. Nilech dici, falsum tamen est a Græcis *Vesme* appellari, cum ea dictio perinde atque prior Arabica vel plane barbara sit. Denique Isatim ab Aberoe vocari Indicum concedimus, verum ab eo diuersum est non tantum Græcorum, sed & Latinorum Indicum. Dioscorides enim *lib. 5. cap. 61.* Indicum inter lapides connumerans ita de eo, tradit: τοῦ δὲ λεγομένου ἰνδικοῦ λίθου, τὸ μὲν αὐτοφυές ἐστι γεννώμενον, οἱονεὶ ἐκβρασμα ὂν τῶν ἰνδικῶν καλάμων· τὸ δὲ βαφικόν ἐστιν ἐπανθισμὸς πορφυροῦς ἐπιπλεόμενος τοῖς χαλκείοις, ὃ ἀποσύροντες ξηραίνουσιν οἱ τεχνῖται. quod est. *Indici nominati lapidis, vnum genus quidem sua sponte nascitur, tanquam spuma Indicis harundinibus exiens. Alterum infectiuum dictum est, veluti flos purpuræ innatans cortinis, quem detrahentes artifices siccant.* Inter Latinos autem Plinius *lib. 33. cap. 6* de Indico haud aliter quam Diosc. scribit, dicens: *Ab hoc maxima auctoritas Indico. Ex India venit harundinum spuma adhærescente limo, cum teritur nigrum. At in diluendo mixturam purpuræ cæruleiq; mirabilem reddit. Alterum genus eius in purpurariis officinis innatans cortinis.* Ita vt nemo non videat Latinorum etiam Indicum a Nil seu Isatide esse valde diuersum. Denique non perspectam habuisse Pandectarum Isatim herbam vel hinc etiam sciri potest, quod is Osatidem (nam ita corrupte pro Isatidem dixit) & *Borith* Græce, Arabice *Agisdo.* Latine autem *Lanariam*, vel *herbam fullonum*, eandem herbam faciat: quando in confesso sit Lanariam herbam ab Isatide esse aliam, nimirum eam quam Græci *Struthion*, Latini vero *radiculam* seu, vt iam dictum est, *Lanariam*, eo quod illa fullones in purgandis lanis vtuntur, nominant. Quid multa? omnibus perspicuum est Isatim Arabibus non satis cognitā fuisse, id quod & ante nos indicauit Nicolaus Leonicenus, vir multa eruditione, & exquisito iudicio præditus, quem eo magis laudandum existimamus, quod primus fuerit, qui Mediocrum errata incessere, ac mundo prodere tentauerit.

Isatim Pandectarius ignorauit.

Græcorum & Latinorum Indicum ab Arabico diuersum.

Lanaria ab Isatide diuersa.

Iuiubas & Sebesten fructus, qui Græce pariter atq; Latine Serica & Myxa vocantur ad leniendam aluum veteres Græcos perinde atq; Auicennam & vniuersam Arabum scholam vsos non fuisse. Cap. XXVII.

IVIVBAS esse fructus, quos Galenus Græci *Serica*, & Latini *Zizipha* Syriaca pruna nominant, notius est, quam, vt demōstratione opus sit. Vnus enim Serapio idipsum abunde docet, qui *cap. 87.* illas Zufaizef, corrupto sane vocabulo pro *Zizipha*, vocari ait, Galenumque in *lib. de alimentis* de iis scribentem citat, quod pauci sint nutrimenti, & digestionis duræ: id quod facit *lib. 2.* de Sericis agens, vt paulo post videbimus. Ceterum Iuiubas ad varios vsus in vniuersum Auicenna & Arabes omnes accommodant, quemadmodum liquet ex *cap 371. sec. Can. Auicennæ*, vbi ita de iis scribit: *Cōferunt acuitati sanguinis calidi, pectori & pulmoni.* Et existimant quidam, quod conferunt dolori renum & vesicæ. Auicennæ subscribunt Abenrois & Razes: is tamen parum etiam clarificare sanguinem, id quod & vno omnes ore hodie fatentur Medici, addit. Falsos autem esse Arabes in primis testatur Galenus *lib. 2. de alimentorum facultatibus*, in hanc sententiam de Sericis scribens: οὐδὲ τούτοις ἔχω τι μαρτυρῆσαι πρὸς ὑγείας φυλακὴν ἢ νόσων ἴασιν. ἔδεσμα γὰρ ἐστι γυναικῶν τε καὶ παιδίων ἀκολασταινόντων ἐκ τῆς ἐδωδῆς· ὀλίγην τε καὶ δύσπεπτον τροφὴν ὑπάρχει, ἅμα τῷ μηδ᾽ εὐστόμαχα εἶναι. τροφὴν δὲ ὀλίγην καὶ αὐτὰ δίδωσι ὀλίγην τῷ σώματι. id est: *Ne his quidem quid ad tuendam sanitatem morbosve profligandos valeant, testis esse possum. Nam ab insolentibus & effrenatis pueris ac mulierculis cibo duntaxat appetuntur. Imbecilliter nutriunt, & difficulter concoquuntur, cumq; hoc stomacho inutilia sunt. Sed ipsa scilicet exiguum etiam corporibus dant alimentum.* Quibus vtique verbis in vniuersum Arabum de Iuiubis placita damnat, quod neque ad tuendam sanitatem, neq; morbos profligandos

Iuiubæ Græcis Serica & zizipha dicuntur.

Iuiubæ fructus esse penitus inutiles.

A dos, vllum eorum esse posse vsum expertus sit, adeo vt Arabum post Galenum medica tractantium experimentum nobis obiici non queat. Si enim Galenus diligentissimus omnium medicæ materiæ facultatis explorator, nihil in iis, quod vel ad sanitatem tuendam, aut morbos curandos conduceret, explorari potuit, non est cur credamus, Arabes idipsum inuenisse, qui ne vmbram quidem Galeni, quantum ad eruditionis & ingenii acumen atque perspicacitatem attinet, assecuti sunt. Galeno subscribit Plinius, non ille naturalis historiæ scriptor, sed huic posterior, Valerianus Medicus vocatus, *lib. 4. de re med. cap. 46.* de Ziziphis dicens: *Ziziphia modicum cibum corpori præstant, licet illis saporis nonnulli gratia lenocinetur.* Habent tamen plurima incommoda, ægre concoquuntur, sitim accendunt, prægrauant stomachum, difficillimum reddunt officium
B ventris. Quinetiam Auicenna ipse *capite iam citato* Galeni sententiam probat, & suam acerrime damnat, suoque sese, vt dicitur, iugulat gladio, inquiens: *Sermo quidem in eis bonus est ille, quem dixit Galenus: non reperi Iuiubas in conseruanda sanitate, & remouenda ægritudine aliquid operantes, sed reperi eas difficilis digestionis, & pauci nutrimenti.* Præterea ex iam dictis perspicuum fit, insigniter falli iuniores Medicos, Razim imitantes, Iuiubas ad purificandum sanguinem, seu vt illi loquuntur, ad sanguinis mundificationem, & aluum leniendam, passim adhibentes, cum tamen fieri non posset, quandoquidem ventriculo inutiles sint, difficulterque concoquantur, vt sanguinem purificent: crassiorem certe multo quam an ea fuerit reddunt, tantum abest vt puriorem facere possint. Id quod verum esse Auicennæ etiam illorum principis testimonio
C conuincemus, qui ita in capite de Iuiubis inquit: *Ingrossant sanguinem, & idipsum viscosum faciunt.* Et illorum existimatio, qui putant, quod ipsæ clarificent sanguinem & lauent eum, est existimatio corrupta, ad quam ego non declino; & nutrimentum earum & digestio sunt difficilia. Quid per superos oro his verbis apertius? ita vt mirari non satis possim, qui factum sit, vt conniuentibus oculis hunc locum pertransierint, cum tamen assidue Auicennam, præ illo omnibus aliis contemtis auctoribus, in manibus habuerint. Manifestissimum itaque est, errare in vniuersum Iuniores, quod Iuiubæ fructui aliquem esse in sanguine purgando, & aluo lenienda vsum docent, quum tamen constet quicquam ad eadem conducere posse. Facultates autem nonnullæ quas illa fructui tribuunt, foliis radici & cortici potius eius arboris Iuiubas ferentis conue-
D niunt, vt est mitigare tussim, & ad vesicæ dolores prodesse. Testis eius rei Plinius ille Valerianus est, dum libro paulo ante citato in hunc modum scribit: *Folia tamen ipsa contrita & imposita spleneticos & hydropicos adiuuare certissimum est. Radicis & corticis eadem virtus habetur quorum succus ex melle coctus tussim mitigat, cum mero mixtus iecori medetur, vesicam leuat vrina largiori.* Quomodo autem Galeni, Pliniique & Arabum sententiæ inter se pugnantes conciliandæ sint, *tomo primo nostrorum de stirpibus commentariorum in historia Ziziphi* monstrauimus. Ad hunc igitur locum, ne idem nobis sæpius dicendum sit, lectorem amandamus. Verum hic nobis aduersatur Montuus, ac suam temeritatem pulchre prodit, telluris ratione simplicium med. commoditates effectusq; commutari dicens, vt liquet de Persica planta in Ægyptum translata: atq; adeo in Galeni
E patria Iuiubas seu Zizipha vsui Medico inutilia fuisse fatetur, nostras autem hodie salutares. Quomodo enim in Pergamo tantū inutiles fuisse Iuiubas afferre potest Montuus, quasi illic solum & nusquam alibi medicinam professus sit Galenus, quum tamen constet, illum varia perlustrasse loca, & in Italia etiam, Roma nimirum ciuitate, omnium tum maxima, ægrotis curandis operam dedisse? Quare easdem, quas Montuus, ipse etiam agnouit Iuiubas, illasq; iuste, vtpote inutiles expertus, damnauit. Et ne id transeamus, merito accidit Montuo, vt dum Arabes suos ab errore vindicare nititur, ipse in errorem alium incideret, vt recte sibi illud occini possit: [illegible] Neque enim Persica planta, vt ille putat, in Ægyptum translata pristinas interficiendi vires amisit, sed Persea potius, quæ a Persica arbore diuersa est. Testis
F est Dioscorides, qui seorsim de vtraq; scribit, id quod Galenus etiam facit. *Libro* enim *7. de simpl. med. facult.* de Persica agit, in 8. autem de Persea. & in *lib. 2. de alimentorum facultatibus* iterum seorsim de vtraque tractat. Quod vero Persea fuerit, quæ in Ægyptum translata vires amiserit, testantur quæ scribit Dioscorides lib. 1. cap. 155. [illegible], in hunc modum: [illegible]

Montui obiectio explodītur.
Arabes Galeno ingenii acumine impares.
Plinius Medicus.
Iuiubæ sanguinem nō purificant.
Nonnulla quæ foliis, radici & cortici tribuenda erant, Arabes perperā ad fructum referunt.
Montui ridendum somnium refellitur.
Persica differt a Persea.
Persea in Ægyptum translata vires interficiendi amisit.

ἐδώδιμον γενέσθαι. quod est: *Prodiderunt quidam hanc arborem in Perside letalem esse, translatamque in Aegyptum mutata natura edendo factam esse.* Et Galen. lib. 2. de ali fac. dicens: εἶδον καὶ τοῦτο τὸ φυτὸν ἐν ἀλεξανδρείᾳ, τῶν μεγάλων ἓν καὶ αὐτὸ δένδρων. ἱστοροῦσι δὲ τὸν καρπὸν αὐτοῦ μοχθηρὸν οὕτως ὑπάρχειν ἐν πέρσαις, ὡς ἀναιρεῖν τοὺς φαγόντας. εἰς αἴγυπτον δὲ κομισθὲν ἐδώδιμόν τε γενέσθαι ... ἐσθιόμενον ὁμοίως τοῖς μήλοις, ὧν καὶ ἔστι τὸ μέγεθος ... id est: *Hanc quoq; plantam in Alexandria vidimus, qua ipsa etiam magnis arboribus est annumeranda. Tradunt huius apud Persas fructum tanta perniciei esse, vt edentes interimat. In Aegyptum vero translatum in esculentum mitescere, & pirorum malorumq; modo, cum quibus & magnitudine conuenit, esitari.* Ita vt nemo non videat impudenter hoc loco hallucinatum esse Mōtuum. Sed ad Sebesten fructum sermonem vertamus, quem certum est Myxum, vel Myxam Graecis & Latinis dictum esse: id enim in primis Auicena docet, qui Sebesten alio nomine *Mulzeita* dici *cap. 464 secundi Canonis* scribit: quam sane dictionem corruptam esse ac barbaram manifestum est, ac pro illa *Myxa* potius legendum. Mxam vero fructum esse arboris, testatur Paulus *lib. 7.* de eo ita scribens: *Myxa arboris cuiusdam fructus est, prunis quidem longe minor.* Et cum omnibus in confesso sit Sebesten a Myxa non differre, mihi tempus in eius rei probatione conterendum non esse censeo, quod illud nobis *tomo secundo nostrorum de stirpium historia tomo* abunde monstratum sit, ad huius itaque vires explicandas descendamus. Huic autem eas Auicenna loco citato adscribit: Sunt, inquit, quasi temperatae, sunt lenitiuae, leniunt enim pectus & guttur, sedant sitim, leniunt ventrem. Cuius rei grauis & minime contemnendus testis est Plinius ille Nedicus, qui *libro 4. cap. 57.* de Myxa in eam sententiam scribit. Hoc genus manifeste stypticae virtutis apparet & frigidae, quamuis plurima illi de frigore siccitas decoquat. Verum & ardores febricitantium exstinguit, ore compressum, & sitim mitigat, & in cibo sumtum stomachum erigit, solutioni ventris obsistit. Quum autem huic sententiae non solum Arabes, sed & recentiores Graeci reclament, ac quotidiana Medicorum experientia contrarium doceat, non eur illis omnibus vnius Plinii, & auctoris nondum satis noti auctoritatem anteferamus, quod fieri potuerit, vt Myxorum nomine alium a Sebestinis fructum intellexerit, Paulus Aegineta quidem expressis verbis Myxum facultate pruno arbori simile esse tradit.

Sebesten Graecis Myxa.

Nostrae aetatis Medicos herbam veteribus Pedem coruinum appellatam, ob ambiguam de illa Auicennae sententiam, a nostra sic hodie vocata esse diuersam prorsus ignorare.

CAP. XXVIII.

Ambigua Auicennae de Pede coruino sententia.

VT ignorasse Auicennam Pedem coruinum, aliisque errandi occasionem praebuisse dicamus, ambigua eius de hac herba sententia facit. *Capite* siquidem *567. secundi Canonis*, de Pede coruino in hunc modum disserit: Radix huius herbae cum decoquitur confert solutioni antiquae. Et dixerunt Paulus & alii quod confert colicae, & efficit operationem Hermodactylorum absque nocumento. Et *Fen. 22. Canonis 3. tract. 2 cap. 8.* in podagrae curatione iterum ex Pauli sententia ita scribit: Et dixerunt quidam quod Pedi coruino inest operatio Hermodactylorum, & non est eius nocere stomacho. In quibus vtique verbis verum est quod radicem Pedis coruini decoctam solutioni antiquae conferre docet, eam enim facultatem veteres vno omnes ore suo Coronopodi, hoc est, pedi cornicis, inesse testantur. Primum autem omnium Dioscorides *lib. 2 cap. 117.* Coronopoda hoc pacto describens: κορωνόπους πόαριόν ἐστι ἐπίμηκες, ἐπὶ τῆς γῆς ἐστρωμένον, κατεσχισμένα τὰ φύλλα· λαχανεύεται δὲ καὶ τοῦτο ἑφθόν. ῥίζαν λεπτὴν ἔχει, στυπτικήν, ἐσθιομένην πρὸς κοιλιακοὺς ποιοῦσαν. hoc est: *Coronopus oblonga herbula est per terram strata fissis foliis. Idonea est esus olerum modo cocta. Radicem habet tenuem, adstringentem, mansam caeliacis conferentem.* Galenus quoque *lib. 7. de simpl. medicament. facultatib.* idem tradit, dicens: κορωνόποδος ἡ ῥίζα πεπίστευται κοιλιακοὺς ὠφελεῖν ἐσθιομένη quod est: *Coronopodis radix caeliacis prodesse creditur manducata.* Cui Paulus quoque libro septimo subscribit, & Plinius *libro 22, capite 19.* iis verbis: Coronopus oblonga herba est cum fissuris. Seritur interim, quoniam radix praeclare facit coeliacis in cinere tosta. Ceterum falsum est quod Auicenna ex Pauli sententia Pedem coruinum colicae conferre scribit, nusquam enim id dixisse Paulus, quod sciam, offenditur. Error autem iste ex deprauato codice ortus esse potest, qualem Albanos Torinus etiam & Ioannes Guinterius habuisse videntur, dum Coronopoda ad colicos dolores conducere apud Paulum transtulit, cum ex Galeni verbis paulo ante citatis euidentissimum sit, non coli-

Coronopodis facultas.

Pes cornicis colico dolori non confert.

A colicis, sed cœliacis prodesse Coronopoda. Falsissimum præterea est quod coruinum Pedem efficere operationem Hermodactylorum sine nocumento ait Auicenna: cum enim Hermodactylorum radici mira inciendæ aluo vis sit, Pes autem cornicis adstringentem potius facultatem, vt iam ostendimus, habeat, fieri non potest vt easdem operationes efficere queant. Hermodactylos vero inciendæ aluo esse efficaces testatur, *lib. 7.* Paulus, in eam sententiam scribens: *Hermodactyli radix purgandi vi prædita est, tum per seipsam, tum decoctum eius.* Atque falsum est, quod ex Pauli sententia affert Auicenna, *Pedem coruinum Hermodactylorum habere operationem, & non nocere stomacho:* nullibi enim hoc dixisse Paulum certum est. Errat, itaque toto cœlo Auicenna, quod Pedi coruino herbæ tribuit, quod confectioni Διακορωνόποδος, id est, *ex pede corui-*
B *no*, dicta Pauli auctoritate tribuendum erat. Is enim *lib. 3. cap. 78.* ita inquit: *Sed ex Coronopede confectionem vtiliorem asseruit Alexander, quam eam quæ fit ex Hermodactylo, vt quæ eandem euacuationem efficiat, & æque dolorem mitiget, cum hoc quod nihil obest stomacho.* Vtriusque autem confectionis descriptiones scire si desideras, Paulum illas tradentem in 7. consulito. Ex his igitur omnibus probatum satis arbitror, Auicennam herbam Coronopoda, hoc est, *Cornicis pedem* veteribus nominatam ignorasse: nisi enim ignorasset, nunquam tam ambigua, imo pugnantia etiam de huius viribus tradidisset. Ambigua autem eius descriptione factum est, vt nec hodie Coruini pedis rectam notitiam habeant Medici. Herba enim illa, quam nostri temporis Medici *Pedem Coruinum* appellant, longe alia est ab ea, quam veteres eodem nomine vocarunt: id quod non in-
C telligentes quidam, mirum in modum decepti sunt. Haud enim aliter, quam Paulus, herbam olim *Pedem cornicis* vocatam ad podagrica medicamenta adhibuit, ita & illi hodie sic appellatam admiscere non veriti sunt. Hinc Leonicenus exquisiti iudicii vir, Medicum se quendam nouisse tradit, qui ex radice pedis coruini, nonnullis aliis additis, pillulas conficere solitus erat, easque podagra affectis deuorandas, non sine maximo eorum, qui accepere periculo, propinabat. Nec a tam periculoso medicamento Medicus ille abstinuit, donec per Leonicenum de errore conuictus fuit. Herba autem, quæ hodie ab officinis & herbariis *Pes Coruinus* appellatur, ea esse videtur, quæ olim Græcis βατράχιον, Latinis vero *Ranunculus*, quod inter eius frutices frequentes inueniantur ranæ, nominabatur. Perinde enim, vt solo tactu pedis coruini nostris vocatæ pustulæ
D attolluntur in manibus, ita & Ranunculi appositione corpora humana exulcerantur. Testis eius rei est Dioscor. qui *lib. 2. capite 163.* omnibus quatuor Ranunculi speciebus vim exulcerandi, & crustas gignendi habere scribit iis verbis: δύναμιν δὲ ἔχει τὰ φύλλα καὶ οἱ καυλοὶ ἁπαλοὶ καταπλασσόμενοι ἑλκωτικὴν καὶ ἐσχαρωτικὴν μετὰ πόνου quod est: *Folia & caules teneri illiti exulcerandi & crustas cum dolore excitandi vim habent.* Galenus quoque *libro 6. de simpl. medic. facul.* ita scribens: Βατράχιον τέσσαρας μὲν ἔχει τὰς κατ' εἶδος διαφοράς. πάντα δὲ δριμείας ἰσχυρῶς ἐστι δυνάμεως, ὡς ἑλκοῦν μετ' ὀδύνης. ἀλωπεκίας ὠφελεῖ αὐτὸ ὀλίγον χρόνον ἐπιτιθέμενον. χρονίζοντος γὰρ οὐκ ἀποδέρεται μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐσχαροῦται τὸ δέρμα. ταυτὶ μὲν δυνάμενα τοῦ καυλοῦ, καὶ τῶν φύλλων ἔτι χλωρῶν καταπλαττομένων id est: *Batrachion seu Ranunculus quatuor habet speciatim differentias. Omnia vero vehementer acrem possident qualitatem, adeo vt cum dolore exulcerent. Alopecias iuuant pauco tempore admota. Nam si diutius inhæreant, non excoriatur solum ipsa cutis, sed & in crustam vritur. Atque hæc omnia caulis & foliorum sunt*
E *opera si imponas virentia.* Subscribunt Galeno Paulus, & Plinius *lib. 26. cap. 13.* inquiens: *Ranunculum vocamus quem Græci Batrachion: genera eius quatuor, omnibus vis caustica, si cruda folia imponantur, pustulasque vt ignis faciunt.* Proinde cum sub vno nomine *Pedis coruini* veteres & iuniores hodie Medici duas viribus diuersas herbas innuant, consultissimum erit, ne quid detrimenti ex duarum eiusdem appellationis herbarum diuersitate non animaduersa accidat, vt posthac *Pedem coruinum*, quæ *Ranunculus* est, exulcerandique vim habet, in catapotiis deuorandum non exhibeant. Cur vero Paulus ac alii quidam suam olim *Coronopoda* medicamentis podagricis admiscuerint, nullo alio nomine factum esse arbitror, nisi vt humorum ad articulos defluxum, adstringendi siquidem facultate prædita est, compesceret.

Pes cornicis non habet operationem Hermodactylorum.

Auicenna perperam Coronopodi tribuit quod Diacoronopodi confectioni tribuendum erat.

Pes coruinus nostri temporis.

Leonicenus.

Pes coruinus Ranunculus est herba.

Coronopoda cur Paulus Podagricis medicamentis miscuerit.

F *Sanguinem draconis vulgo dictum non esse Sideritidis herbæ succum, vt Serapio, illumque hodie sequentes Medici perperam arbitrantur.* Cap. XXIX.

SERAPION *c. 331. sui de simplicibus medicamentis libri*, de sanguine draconis ita tradit: *Demalochoden*, id est, sanguis draconis, Dioscorides: Quidam hanc plantam Sidrichis

Serapionis de sanguine draconis sententia.

& Egilos: ita enim illic mendose pro Sideritin Achilleam legitur: nominant, & est A planta habens virgas longas vnius palmi, aut plus, similes fusis quibus filatur, super quas sunt folia parua, similia foliis Coriandri, quorum color vergit ad rubedinem, & habet viscositatem & odorem fortem, non tamen malum, sed prope odorem medicinarum, & in summitatibus ramorum sunt coronæ rotundæ, & flores albi in principio natiuitatis eorum, in fine vero fiunt aurei, & nascitur in terra bona culta. Et paulo post ex Constantini auctoritate: Succus, inquit, huius plantæ dicitur sanguis draconis. Ex quibus verbis dilucidum fit, Serapionem sanguinem draconis nihil aliud esse putasse, quam eius herbæ succum quæ Græcis a ferro, quoniam glutinandis vulneribus apta, præcipuum in bello haberet vsum, Sideritis Achillea dicta est: ita vt plane corrupta sint duo hæc in Serapione Sidrichis & Egilos vocabula, atque pro illis B legendũ sit: vti dictum est: Sideritis & Achilleos, id quod omnium maxime eius herbæ quæ *lib.4.cap.32.* apud Dioscoridem habetur, descriptio monstrat, quæ ita cum Serapionis notificatione quadrat, vt ne verbo quidem variare videatur. Ea aũt sic habet: ἀχίλλειος, καλοῦσι δ' ἔνιοι καὶ τὴν ἀχίλλειον σιδηρῖτιν. φέρει δὲ ῥαβδία σπιθαμιαῖα ἢ καὶ μείζω, ἀτρακτοειδῆ, καὶ περὶ αὐτὰ φυλλάρια λεπτά, ἐν τοῖς πλαγίοις ἐντομὰς ἔχοντα πυκνάς, ἐμφερῆ κορίῳ, ὑπόπυρρα, γλίσχρα, πολύοσμα, οὐκ ἀηδῆ, φαρμακώδη δὲ τὴν ὀσμήν, σκιάδιον ἐν ἄκρῳ περιφερὲς, ἄνθη λευκὰ ἐπίχρυσα. φύεται ἐν εὐγείοις τόποις. quod est: *Achilleos, aliqui Achilleon Sideritin nominant. Dodrantales virgas aut maiores fusorum figura fert, & circa has tenuia foliola in lateribus crebras incisiones habentia, Coriandro similia, subrussa, tenacia, multum odorata, non insuauia, medicamentosa vero in odore. Vmbella in cacumine rotunda. Flores candidi, & aurum æmulantes. Nascitur fœcundo solo.* Hactenus Dioscorides.

Nostræ tempestatis Medicorum de sanguine draconis opinio.

Serapionem sequuntur omnes fermæ nostræ ætatis Medici, ac vno omnes ore sta- C. tuunt sanguinem draconis vulgo dictum Sideritidis herbæ succum esse. At cum nemo ex veteribus ex ea herba succum talem exprimi aut destillare scribat, certum est in vniuersum & Serapionem & reliquos hunc imitatos, falsos esse. Neque enim Dioscorides vel verbo eius rei meminit, neque enim Galenus, qui in 8. *de med. simpl. facul. libro* hanc herbam describit, succum eiusmodi inesse tradit, nunquam certe silentio prætérituri, si verum esse deprehendissent, quod temere asserere Serapion voluit.

Montuii in dialecticis ignorantia ostenditur.

Argumentum ab auctoritate negatiue ductum interdum valere, maxime in sacris.

Sed obgannit hic Montuus, ac more suo pueriliter admodum obluctatur, argumentum ab auctoritate Dioscoridis negatiue ductum inualidum esse dicens, pulchre suam in dialecticis ignorantiã interim prodens. Quis enim est qui nesciat argumentum ab auctoritate etiam negatiue ductum valere interdum? veluti cum in sacris D disputamus, vbi omnia a scripturæ auctoritate pendent. Vt quum hodie cum impiis Sophistis nobis incumbit digladiatio de iustificatione, mox ad scripturæ auctoritatem nobis confugiendum erit, ac strenue pronũciandum sola nos fide iustificari, hoc est, solius misericordiæ propter Christum fiducia nos iustos coram Deo reputari, & minime propter nostra opera, aut nostras virtutes. Cuius rei locuples testis est diuus Paulus *in epistola ad Romanos cap.3.* ita scribens: *Iustitia vero Dei per fidem Iesu Christi in omnes, & super omnes eos qui credunt.* Et paulo post: *Arbitramur igitur fide iustificari hominem absq; operibus legis.* Hinc cum scriptura iustificationem fide acceptam ferri, probe argumentum ab auctoritate eiusdem negatiue ductum valebit, si in hunc modum quis colligat: *Sacra scriptura iustificationem operibus non tribuit,* ergo *opera non iustificant.* Pari ra- E tione & in aliis quibusdam disciplinis argumentum ab auctoritate negatiue ductum non semper irritum exsistit. Verbi gratia, hoc loci si ita colligas: *Dioscorides, qui Galeno lib.6. de simplic. med. facult. teste, omnium perfectissime tractatum de materia medicamentorum confecit, & Sideritide Achillea non colligi succum, qui sanguis Draconis hodie dicitur, tradit:* ergo *Serapion non tanta herbarum, quanta ille præditus cognitione, diuersum tradens errat.*

Quando ab auctoritate negatiue liceat argumentum ducere.

Hinc vbi tanta alicuius scriptoris fuerit auctoritas vt multis aliis opponi possit, qualis certe in materia medica omnium testimonio Dioscoridis est, licebit haud aliter, quam in sacris ab huius auctoritate negatiue etiam ducere argumenta, quandoquidem ad huius scripta, reliquorum omnium placita, tanquam ad Lydium lapidem, probanda erunt. Non itaq; irritum argumentum erit, vt Montuo os plane obstruamus, si sic colli- F gas: *Eupatoriũ Dioscoridis eas notas, quas herba hodie Eupatoriũ dicta habet, minime obtinet:* Ergo *nostri seculi Eupatoriũ nõ est verum ac genuinũ Græcorum Eupatorium.* Ceterum si Sideritis herba a Dioscoride non descripta fuisset, & huic plane incognita mansisset, tũ certe argu-

A argumentum negatiue ab illius auctoritate dictum inualidum penitus esset. Vt non valet argumentum, *Dioscarides non meminit Sideritidis, nullas* igitur *vires habet.* Aut ita: *Dioscarides Sideritiu herbam non depingit, minime* igitur *ex eo succus, quem sanguinem Draconis appellant, colligitur.* Sed quid multis moror? Fateatur oportet Montuus, vtcunque tingatur, me neque hic neque alibi solius Dioscoridis auctoritate, quamuis, *vt iam demonstrauimus*, ad probationem sufficere posset, vsum esse, sed simul Galeni, Pauli, Plinii, ac aliorum probatissimorum Medicorum adiunxisse testimonia, ita vt rectius ferme huiusmodi argumenta a testibus, quam vnius auctoritate ducta esse videantur. Proinde quicquid garriat bonus ille senex, probare tamen nunquam poterit, sanguinem Draconis herbæ Siteritidis esse succum, quandoquidem succus ex Achillea Dioscoridis, vel Siteritidis Achillæ Galeni expressus, sanguinis colorem non referat. Non tamen inficiasimus, imo constanter affirmamus, Serapioni sanguinem draconis, non esse nisi nominatam iam herbam. Quod nos etiam *primo nostrorum de stirpium commentariorum tomo* in Achillæ historia, quam plurimis atque efficacissimis rationibus demonstrauimus. Quare Achillæ herbæ succum Serapio sanguinem draconis appellare haud debuisset. Quinetiam nec Auicenna ipse sanguinem Draconis 2. Canone ex professo tractans, eius herbæ aut alterius succum esse docet, sed rubeum esse succum simpliciter scribit. Neque ego reluctor, vt succum esse non credam. Vt credam enim mihi persuasit Aloisius Cadamustus Venetus Patricius, qui *cap. 4. suæ nauigationis*, Sanguinem draconis lachrymam arboris cuiusdam Africanæ esse tradit. Nam *Aestato*, inquit *anni tempore arbores ferra sauciant, quæ vbi sunt incisæ, anno sequenti gummam emittunt per incisiones. Gumma vero ahenis decocta & defæcata, sanguis efficitur, quem appellant Draconis. Eius arbor producit fructum cerasi instar mense Martio, gustu eximium, coloris veneti, quemadmodum copiosius lib. 1. de medic. compositione cap. 10. monstrauimus.* Hinc etsi succum esse arboris vel herbæ Sanguinem draconis esse fatemur, succus tamen Sideritidis non erit: neque enim hæc herba fructum instar cerasi producit, nec vllus veterum eiusmodi rubrum succum illam effundere memoriæ prodidit. Ceterum duplex esse genus eius, quod sanguinem draconis in officinis appellant quibusdam videtur, alterum *rubens*, quod illi syncerum nec adulteratum, ac Cinnabarim Dioscoridis esse cum Leoniceno putant, quod eo tam pictores quam Medici ipsi, haud aliter quam olim Cinnabari vtantur, quodq; in picturis proprie sanguinem reddat, & antidotis, medicamentisq; vtilissimum sit. Præterea quod hoc non minus care, quam Cinnabaris vendatur. Atqui horum sententiam probare non possum, quod Dioscorides suam Cinnabarim inter metalla recenseat, minimeq; succum ex arbore vel herba expressum dicat. Accedit quod is sanguis draconis qui illis sincerus esse videtur, & in officinis quibusdam prostat, care haud vendatur, & satis magna copia afferatur, secus atq; Dioscoridis Cinnabaris, quæ magno constabat, & tam pauca afferebatur, vt versicoloribus pictorum lineis vix satisfaceret. Quapropter alternm hoc officinarum sanguinis draconis genus, aut liquor ille Africanus, aut certe is qui ex herba exprimitur, quæ hodie vulgo sanguis draconis appellatur, de qua in nostris de stirp. hist. commentariis copiose scripsimus. Porro alterum sanguinis draconis genus, de quo prædicti scribunt atrum, inque orbem quasi circumactum, compressum tamen, & in globum non assurgens, non est nisi sanguinis draconis genus factitium & adulteratum. Siquidem ex hircino sanguine, bolo armenia & Sorborum succo constat.

Aloisius Cadamustus.

Duplex sanguinis draconis genus.

Cenabrium vulgo vocatum, a Cinnabari veterum diuersum esse.

CAP. XXX.

CENABRIVM vulgo hodie dictum inter venena recenseri, notius est quam vt demonstratione opus habeat. Inter venena enim Antonius ille Guainerius collocat, adeo vt inter ea medicamenta quæ intra corpus adsumuntur, ob veneni quod habet maleficium referri non queat. Factitium namque est, & a Chymistis ex argento viuo & sulphure conficitur. Argentum autem viuum a Dioscoride ac aliis veteribus inter venena connumerari nemo est qui nesciat. Veterum autem Cinnabaris duum est generum. Vna quidem a Theophrasto & Galeno descripta, quæ non est nisi Minium natiuum. Hæc perinde atque recentiorum Cenabrium, venenatum est. Altera vero Dioscorides, de qua *libro 5. de materia medica cap. 100.* ita scriptum reliquit,

Cenabrium nostrum venenum est.

Cinnabaris antiquorū, est alterum sanguinis draconis genus.

[illegible Greek] A [illegible Greek] id est: *Cinnabaris ex Africa defertur, magno venditur, tamque exiguum est vt vix variandis pictorum lineis sufficiat. Densum, nec dilutum colorem reddit, vnde quidam sanguinem esse draconis illam existimauerunt.* In quibus vtiq; verbis præter illa quæ iam retulimus, Dioscorides vulgarem quorundam etiam opinionem, quã Plinius etiam *lib. 33. cap. 7.* secutus est, damnat, Cinnabarim veram saniem draconis elisi, elephantorum impugna commorientium pondere, permixto vtriusq; animalis sanguine, esse dicentium. Mansit autem id nominis ex commento Cinnabari olim inditum, vsque ad Dioscoridis tempora. Quamuis vero Dioscorides ipse quid sit Cinnabaris, tanquam forte sibi non satis cognitum, taceat, tamen quia eius ab illo inter metalla mentio fit, suspicio oritur vt metallicum quiddam esse credamus. Quin etiam Abenrois quinto collig. *cap. 43.* sub nomine sanguinis draconis inter metalla Cinnabarim collocat. Adeoque de re cuius natalem locum non vidimus, nec certi aliquid accepimus pronunciare non liber, donec alii vel nos certius quid de illa compertum habuerint. Quæ vero medica Cinnabaris vis sit, Dioscorides loco supra citato indicat his verbis: [illegible Greek] quod est *Vim habet Cinnabaris Hæmatitæ lapillo eandem. Conuenit ad oculorum medicamenta; verum efficaciore vi. Magis enim adstringit, & sanguinem cohibet. Ambustis & papularum eruptionibus cerato excepta medetur.* Vnde satis etiam dilucidum fit Cenabrium hodie nominatum, quum longe alias vires habeat, & plane venenatum sit, a Cinnabari Dioscoridis diuersum esse. Distat etiam ab ea, cuius Theophrastus & Galenus mentionem faciunt, quod illa natiua sit, Cinnabrium autem hodie vocatum factitium, *vt alibi fusius docuimus.* Proinde diligenter attendant Medici si quando in antiquorum libris Cinnabarim scriptam offenderint, ne pro illa, nominis similitudine decepti, aliam adhibeant, quam eam, quæ a quouis auctore designata est. Atque id maxime in Nicolai compositionibus est obseruandum, qui Cinnabarim interdum etiam pro *Rubia*, interim quoq; pro *Symphyto* vsurpare solet.

Plinii erronea sententia.

Vis Cinnabaris.

B

C

Myrtum syluestrem non ferre fructum quem Arabes Cubebam vocant, vt impudenter admodum commentus est Serapion.

D

Cap. XXXI.

Serapionis de Cubebis sententia.

SERAPION *cap 278.* sui de simplicibus medicamentis libri, ita de cubebis statuit: *Cubebe est myrta agria, id est, myrtus syluestris: est planta habens folia similia foliis myrti domesticæ, nisi quia sunt latiora eis, & summitates eorum sunt acutæ, sunt summitas lanceæ, & habet fructum rotundum aliquantulum depressum, & latum, inter folia eius repertum, qui quando maturauerit, vergit ad rubedinẽ, & intra ipsum est granum triangulatũ, & habet ramulos similes ramis plantæ dictæ Laros egredientes ab vna radice, difficile frangibiles, longos circa brachiũ vnum, foliis plenos. Radix eius est similis radici quæ dicitur gramen.* Iuxta quam vtiq; Serapionis descriptionem, cubebæ nihil aliud sunt quam fructus eius plantæ, quam Græci μυρσίνην ἀγρίαν, E id est, *Myrtum syluestrem*, & ὀξυμυρσίνην, hoc est, *Acuminatam myrtum* nominant, quod eius apud Dioscoridem descriptio plane cum illa quam hic affert Serapion, conueniat. Dioscorides siquidem *lib. 4. cap. 147.* Myrtum syluestrem ita pingit: [illegible Greek] quod est: *Folium myrto simile habet, latius tamen, lanceæ figura, in summo acutum. Fructum fert rotundum in medio folio dependentem, cum maturuit rubescentem, osseo intus nucleo. Ramulos vitilium modo lentos, numerosos a radice exeuntes, fractu contumaces, cubitales, foliis plenos. Radicem Graminis similem, gustu acerbam & subamaram.* Proinde luce clarius est Serapionem non sine pudendo errore docuisse, Cubebas Myrti syluestris esse fructus. Myrtus enim syluestris longe alia ab ea, quæ Cubebas fert, planta exsistit, nimirum illa quam Plin. *lib. 23. cap. 9.* & Latini alii *Ruscum* nominant. Nostræ ætatis Medici corrupto vocabulo *Bruscum* dicunt: eius quoq; seminis sub hoc nomine frequens hodie in officinis vsus exsistit. Myrtum autem syluestrem esse eandem cum Rusco testatur etiã Dioscorides, qui περὶ μυρσίνης ἀγρίας in hunc modum scribit, [illegible Greek]

Myrti syluestris descriptio.

F

Ruscus planta, quam Bruscum hodie herbarii vulgo vocant.

A [illegible] id est, *Romani Ruscum vocant.* In aliquibus locis, vt scribit Marcellus Florentinus, scopæ ad purganda pauimenta ex hoc frutice fiunt. Pueri quoque rubentes baccas ex foliis eius decerpentes, ceu coraliis per ludum se illis ornant; Rustica etiam plebs in carnario suspendit, tueturq; eo a murium iniuriis pernas, & casei sui fiscellas: neque enim acuminata in cuspidem foliorum eius cacumina, penetrare animalia illa audent: quam ob caussam μυάκανθα, id est, *Murinam spinam,* dictam fuisse apparet. Sed quid multa? Cubebas non esse fructus Oxymyrsines, argumentum euidentissimum est, quod Cubeba semen odoratum sit, fœtent autem siluestris Myrti baccæ, dum recentes sunt. Præterea ossea in iis duritia, in Cubebis vero Arabum nihil tale, quod sint tenuia sarmenta, virgultis Cinamomi similia, Græcis [illegible] dicta. Ceterum quamuis

Murina spina.

B Dioscorides nusquam Cubebarum, quod sciam, mentionem faciat, tamen vt ex iis quæ in Serapione post ea quæ iam dicta sunt sequuntur, & ab Auicenna secundo scribuntur Canone, manifestum fit, Galenus ipse id quod Cubebas vocant Arabes, Carpesium appellauit. De Cubebis enim ex auctoritate Galeni Serapion sic tradit: Est medicina similis Phu in sapore suo & virtute, nisi quia est subtilior multum. Et propter hanc caussam fit aperitiua oppilationum quæ sunt in corpore toto, & prouocat vrinã, & mundificat renes a lapide qui generatur in eis. De Carpesio vero Galen. *lib. 7. de sim. med. facult.* in hunc modum: καρπήσιον ὅμοιον μὲν ὑπάρχει τῷ καλουμένῳ φοῦ, καὶ τὴν γεῦσιν, καὶ τὴν δύναμιν, λεπτομερέστερον δ' ἐστὶ... διὸ καὶ μᾶλλον ἐκείνου ἐκκαθαίρει τὰς τῶν σπλάγχνων ἐμφράξεις, καὶ οὖρα κινεῖ, καὶ νεφροὺς ἐκκαθαίρει λιθιῶντας; quod est: *Carpesium simile est vocato Phu, gustu & facultate, sed plus habet tenuitatis: Proinde*

Galenus Cubebas Carpesia appellat.

Galeni de Carpesio sententia.

C *magis eo etiam viscerum obstructiones extergit, & vrinam mouet, renesque calculis degrauatos expurgat.* Et Paulus in septimo quoque hoc pacto: *Carpesium odoratum aromaticumve est, & tenuium partium. Extergit igitur viscerum obstructiones, & vrinas cit, renes etiam calculis pragrauatos expurgat.* Ex quibus omnibus satis dilucidum est, Cubebas apud Arabes aliud nihil esse, quam apud Galenum atq; Paulum Carpesium: id quod declarant etiam ea quæ cap. 138. secundi Canonis, Auicenna scribit dicens: Cubebe quid est? Eius virtus est similis Phu (vbi perperam interpres rubeæ transtulit.) Est aperitiua, subtilis, ad acuitatem decliuis, neque peruenit ad hoc vt loco cinamomi ponatur. Quando tenetur in ore clarificat vocem. Est fortis in aperiendis oppilationibus. Mundificat vias vrinæ & prouocat arenulas, & extrahit lapidem renum & vesicæ. Nam vt aliqua prius

D non dicta excutiamus, Carpesium non eatenus esse tenuium partium, vt liceat loco cinamomi, si non ad manum sit, vsurpare, sicut Quintus faciebat, iis verbis Galenus testatur: ἐν μὲν οὖν τῷ ποιεῖν λεπτομερές ἐστι, ὡς ἀντὶ κινναμώμου χρῆσθαι μὴ παρόντος, ὥσπερ ὁ Κόϊντος ἐχρῆτο. Carpesium autem si ore teneatur claram vocem facere posse, exemplo Bernardi Iustiniani, in Corollario testatur Hermolaus, adeo vt clarum sit, Carpesia Græcorum a Cubebis Arabum nihil differre. Non autem temere a nobis adiectum est Arabum: id enim factum est vt officinarum excluderemus Cubebas, quæ a Carpesio sunt diuersæ, & quia rotundi piperis tum formam, tum saporem referunt. Hippocrati *libr. 2. de mulieribus* piper Indicum, vel medicamentum Indicum oculorum nominantur, vt plenius *tomo secundo nostrorum de stirp. commentariorum in historia Cubebarum* ostendimus.

E Eo igitur lectorem ablegamus.

Alibium non esse herbam Eryngium, vt Pandectarius putat, sed eam quam Græci Bubonion, Latini autem Inguinariam nominant.

Cap. XXXII.

SATIS sit hoc loco ex multis Pandectarii erroribus vel vnum hunc attigisse, nam si singula eius hominis errata prosequi vellem, iustum certe volumen conficere opus foret, quando vix pagina sit quæ non immensum erratum habeat, ita vt monitos cupiam omnes veritatem ex animo sitientes, ne temere mendacissimi hominis nugis fidem adhibeant. Verum vt rem paucis expediam, animaduertendum Arabibus Aliben vel Alhaliben nihil aliud esse quam Inguen, aut abscessum qui in inguinibus,

Pandectarii liber erroribus scatet.

Aliben quid.

F Græci Bubonem vocant, fit. Hinc Alibium ea herba quam Græci Bubonium, Latini autem Inguinariam nominant, quod inguinibus, quæ Bubones illi appellant, prosit, dicitur. Id quod testatur Galenus *lib. 6. de simpl. med. facul.* sic scribens: βουβώνιον, ἢ ἀστὴρ ἀττικὸς ὠνόμασται μὲν ἀπὸ τοῦ πεπιστεῦσθαι βουβῶνας ἰᾶσθαι καταπλαττόμενόν τε καὶ περιαπτόμενον. hoc est: *Bubonium, aut Aster atticus, nuncupatũ est ita, quia creditum est bubonas sanare tum illitum, tum inguini adalligatum.*

Alibium.

Et Paulus Æginеta in septimo dicens: [illegible] id est. *Aster Atticus, alii Bubonion vocant, non ob id tantum quod illitum, sed etiam quod suspensum bubonibus opitulari creditur.* A Identidem Plinius *lib. 27. cap. 5.* docet his verbis. *Aster ab aliquibus Bubonion appellatur, quoniam inguinum præsentaneum remedium est.* Ex quibus omnibus probatum satis arbitror, Alibium Arabum a Bubonio Græcorum, & Latinorum Inguinaria non esse diversum, quicquid nugator insignis Pandectarius garriat. Descriptionem Bubonii videre licet apud Diosc. eodem *libro iam citato*, nihil enim necesse est, descriptione ad eam rem, quam conamur ostendere, cum nomen utriusque satis indicet, herbas inter se esse haud dissimiles.

Herbam vulgarem Boraginem hodie dictam, veterum exsistere Buglossum, adeoque hanc pro illo ad medicinæ usum esse adhibendam. B

CAP. XXXIII.

BORAGINEM herbam nostræ ætatis herbariis appellatam, veterum esse *Buglossum*, multi ante nos viri eruditi docuerunt: verum cum adhuc paucos esse videam, qui idipsum credant, aut ab inveterato errore recedere velint, operæ precium me facturum existimavi, si quod illi dixerant, hic denuo repeterem, ut vel tandem iterum atque iterum moniti resipiscant. Boraginem autem nostram non differre ab antiquorum Buglosso, primum omnium descriptio eius, quam tradit Dioscorides *libro 4. cap. 119.* monstrat, quæ ita nostræ Boragini quadrat, ut in nullo ab illa discrepare videatur. Ea autem sic habet: [illegible] C id est. *Buglossum Verbasco simile est. Folium in terram depressum, asperum, nigrius, linguæ Bubulæ simile.* Quis vero tam lippis est oculis, qui non nostram hic Boraginem, & minime Buglossam describi cernat? Folia enim Boraginis Verbasco similia sunt, atque multo quam Buglossæ nostræ, quæ longiora exsistunt, latiora. Hinc est, quod M. Cato *cap. 40. sui de re rustica Operis*, ramorum insitionem ex professo tractans, surculum Lingua Bubula, seu Buglosso obtegere si pluat, docet, ne aqua in librum permeet: voluitque in operiendo insitæ stirpis rotunda sectione, rotundiore atque latiore potius folio, quale Boraginis est, quam longiore & angustiore, quale Buglossa habet, uti. Præterea Boraginis folia humi depressa ferme iacent, & in terram inclinantur, Buglossæ vero surgunt, & in altum tendunt. Adde, quod Boraginis folia aspera sint, Buglossæ D contra modice hirsuta & mollia. Albicant denique buglossæ folia boraginis autem nigricant, ita ut singula Diosc. iam numerata indicia boragini in universum conveniant, & minime buglossæ. Porro herbam boraginem a nostræ ætatis Medicis esse antiquorum buglossum, usus etiam, quem hodie in medicinis habet, satis declarat. Omnes enim Medici, vulgus quoque ipsum, boraginem in vinum proiectam, aut potui datam, læti iam generare dicunt, id quod ex æquo veteres suo etiam buglosso tribuunt: ita enim de illo Diosc. tradit. [illegible] quod est: *Buglossum in vinum deiectum lætitiam animi facere creditur.* Cui subscribit Galen. *lib. 6. de fac. simpl. med.* in hunc modum: [illegible] hoc est: *Buglossum humidæ calidæque temperiei est: itaque vinis iniectum,* E *lætitiæ seu hilaritatis caussa esse creditum est.* Et Paulus in septimo his verbis: [illegible] quod est: *Buglossum humidum & calidum est temperamento, quamobrem vino immissum lætitiam ac animi voluptatem efficere dicitur.* Nec dissentit Plinius libro vigesimoquinto capite octavo dum sic scribit: Iungitur huic Buglossus Boum linguæ similis, cui præcipuum quod in vinum deiecta animi voluptates auget, & vocatur Euphrosynon. Errorem hunc Medicorum agnovit etiam Franciscus Marius Grapaldus, in suo Lexico ita scribens: Buglossus & sativa est, quam Boraginem triviales vocant, & sylvestris. Latini ab asperitate linguam bubulam utranque appellavere. Calida est & humida: cardiacis auxiliatur in cibo sumta, sanguinem purgat, & hilaritatem inducit. Flores eius in conditura & F medicina peculiarem gratiam habent. Ipsa vero in vino deiecta animi voluptates auget. Hinc [illegible] Græci dixere, quasi *lætificantem*: nam [illegible] est *lætari*, [illegible] *lætitia*, & [illegible] *exultatio.* Error vero ille Medicorum quod Pseudobuglosso pro genuino utuntur [illegible] vetustus admodum est, quando Avicennæ temporibus etiam grassari cœpe-

Borago nostra ab antiquorum Buglosso non differt.

Boraginis in medicina usus.

A cœperit. Proinde *capite 4:8. secundi Canonis* suæ ætatis Medicos notat, quod non vero Buglosso vtercotur, ed alii, quod non easdem cum illo facultates & commoditates haberet. Cum itaque ex iam dictis euidenter demonstratum sit Boraginem nostram veterum esse Buglossum, prudenter admodum facient Medici, sicubi Buglossum veterum in vsum Medicum adhibuerint, vt pro illo Boraginem nostram potius quam illam quæ vulgo Buglossa appellatur, & Græcorum Echion est, acciperint. Id quod si fecerint, sentient & secuturas quas illi adscribunt antiqui facultates.

Sandaracam Arabum & hos ipsos sequentium, a Sandaraca Græcorum & Latinorum non solum forma, sed viribus etiam esse diuersam.

Cap. XXXIV.

B ARABVM Medicorum schola Sandaracam gummi quoddam esse credit. Testis est Serapion, qui *cap. 57. sui de simpl. medicamentis libri* de illa sic tradit: Sandarax est vernix gummi. Et paulo post ex auctoritate Isaac: Est gummi, inquit, citrini coloris; simile Karabe, sed non est ita durum sicut Karabe, & est in eo parum amaritudinis, & affertur a terra Christianorum. Arabes vulgus Medicorum sequitur, ac Sandaracam haud aliter quam illi gummi, quod Vernix dicitur, esse putant. Contra Græci & Latini auctores suam Sandaracam inter metallica recensent, duplicemque faciunt; vnam fossilem, quæ in aurariis & argentariis metallis reperitur. Hanc teste Dioscoride *lib. 5. cap. 77.* conuenit esse [illegible] quod est: *affatim ruffam, friabilem, planam, puram, Cinnabaris colore, sul-* *Sandaraca quid secundum Arabes.* *Sandaraca Græcorum.*

C *phurisque virus redolentem.* Quod Plin. etiam lib. 34. cap. 18. confirmat, sic de Sandaraca scribens: inuenitur in aurariis & argentariis metallis: melior quo magis ruffa, quoque magis sulphuris virus redolens, ac pura friabilisque. Alteram fictitiam & adulterinam, quæ ex Cerussa in fictile coniecta, ac super carbonibus quoad colorem rubrum ducta fuerit crematur. Testis Vitruuius lib. 7. suæ architecturæ libro dicens: Cerussa cum in fornace coquitur, mutato colore ad ignem incendii Sandaraca fit. Hanc ipsam Gal. *lib. 9. de sim. med. fac.* Sandycem appellari testatur, ita scribens: [illegible] id est. *Cerussa adusta in Sandycem quam vocant transit.* Plin. tamen *lib. 35. cap. 6.* Sandycem aliter fieri vult, vtpote si hæc ipsa torrea, æqua parte rubrica admixta. Differre itaq; forma inter se Arabum & Græcorum Sandaracæ ex iam *Sandaraca alio nomine Sandyx dicitur.*

D dictis probatum satis arbitror, quod hæc metallis, illa vero gummi annumeretur. Viribus autem inter se quoque differre quis est qui dubitet? quum enim diuersæ res sint, fieri non potest vt in vniuersum æquales facultates habeant. Vix enim vnquam res duas forma & substantia differentes inuenias, quarum vires non aliquo modo differepent. Verum eum Arabes Sandaracæ quam illi depingunt, omnia ferme tribuant, quæ Græci suæ etiam adscribunt, videntur omnium euidentissime esse lapsi, quod gummi acceptum ferunt, quæ metallo potius, veterum omnium testimonio, debentur. Ea vt rem apertius cognoscant studiosi, ecce vires ab vtrisque illi auctoribus assignatas conferemus. Inter Græcos certe Dioscorides de viribus Sandaracæ ita tradit: *Etiam a Sandaraca Arabum differt.*

E [illegible] *Sandaracæ vires.*

id est: *Vim vstionemq; eandem auripigmento habet. Resina excepta alopecias sanat. Cum pice scabros vngues eximit. Contra phthiriasin cum oleo prodest. Tubercula cum adipe discutit. Ad narium orisque vlcera efficax est, & cum rosaceo ad ceteras papularum eruptiones, & condylomata. Datur ex mulso purulenta extreantibus. Suffitur quoque cum resina aduersus veterem tussim, per fistulam vapore eius in os attracto. Vocem expurgat cum melle delincta. Suspiriosis cum resina in pilula datur.* Galenus paucis vires eiusdem complexus ita inquit: [illegible] hoc est: *Sandarace vrentis est facultatis, ceu Arsenicum quod vocant.* Easdem Paulus quoque in septimo scribit. Nec inter Latinos dissentit Plinius,

F in hanc sententiam scribens: *Valet purgare, sistere, excalfacere perrodere. Summa eius vis septica. Explet alopecias ex aceto illita. Additur oculorum medicamentis. Fauces purgat cum melle sumta. Vocem lympidam & canorum facit. Suspiriosis tussientibusque iucunde medetur, cum resina terebinthina in cibo sumta.* Easdem profecto facultates Sandaracæ suæ tribuit Auicenna *cap. 627. secundi canonis*, vbi sic scribit: *In ipsa est stypticitas & proprietas retinendi sanguinem;*

& luctatores ipsa vtuntur vt leues & fortes fiant, & non incurrant difficultatem anhelitus. Desic- A
cat fistulas quando cum ea suffumigatur. Eius fumus prohibet catarrhos. Fluxum denique sanguinis
& asthma humidum sua exsiccatione arcet. Id quod & Serapion facit, vt patet sua legenti.
Nemo autem miretur, quod Arabes in plerisque assignandis Sandaracæ facultatibus
a Græcis Latinisq; discordent: nam cũ variæ res veteribus vno Sandaracæ vocabu-
lo designentur, illi vnam esse putantes, iam huius, iam alterius, secundum diuersos
auctores ex quibus sua desumserunt, facultates huic tribuere: atque adeo factum vt
iam Sandaracæ tanquam metalli, nunc vero vt gummi proprietates promiscue, &
confusim descripserint. Immensæ autem inscitiæ nota est, quod Arabes suam San-
daracam gummi esse statuunt, neque tamen, cuius arboris sit, interim explicant. No-
stri certe seculi Medici Iuniperi arboris gummi esse asserunt. Ridiculum autem est, B
& erroneum plane, quod iidem gummi illud Iuniperi simpliciter Vernicem nomi-
nant, cum Vernix sit gemina, sponte nata scilicet, & facticia. Sponte autem nata non
est nisi lachryma siue gummi Iuniperi. Facticia vero est ea, qua pictores & fabri ligna-
rii vtuntur, dum ea colores imbutos tingunt, vt pertinacius hæreant. A vertice au-
tem, *Vernigo*, quæ alio nomine sandaraca etiam, & ab Aristotele in 7. *de historia anima-
lium, ca. 22.* ἐρίθακη vocatur, longe alia res sit. Testis eius rei Plinius exsistit, qui *lib. 11. cap. 7.*
in hunc modum scribit: Præter hæc conuehitur erithace quam alii sandaracam, alii
cerinthum vocant. Hic erit apum dum operantur cibus, qui sæpe inuenitur in fauo-
rum inanitatibus sepositus: & ipse amari saporis, sed plenus humoris cibus. Gignitur
autem rore verno, & arborum succo, gummi modo. In quibus sane verbis Plin. & no- C
mina & formam Erithaces pulchre expressit. Nomen autem Erithace Græcis idem
est quod Latinis Vernigo. Vtrumque autem nominis sortita est sandaraca illa, quam
Ceraginem Theodorus appellat, a vere, in quo, vt ex Plinio docuimus, nascitur, ἔαρ
namque *Ver* Græcis dicitur. Verum esse q; asserimus docent ea quoque quæ in Corol-
larii sui cap. 115. scribit non contemnendæ auctoritatis vir Hermolaus, sic dicens: Ce-
rinthus & Rhitacen, siue vt Aristoteles Erithacen significat, quæ & sandaraca appel-
latur, & a Dioscoride Ceranthemos, ex arborum succo, gummi modo genita, & ver-
no rore: vnde vernigini quoque vulgo nomen. Erithacen describit Marcus Varro *lib.
3. rei rustica, cap. 16.* iis verbis: Etiam paucæ extra ostium aluei obturant omnia, qua ve-
nit inter fauos spiritus, quam ἐριθάκην appellant Græci. Et paulo post: Erithacen vo- D
cant quo fauos extremos inter se conglutinant, quod est aliud melius propoli. Ex qui-
bus omnibus satis monstratum est, Arabum Sandaracam, vtpote gummi, a Græco-
rum, quod metallum est, plurimum differre. Denique non satis scire nostræ ætatis
Medicos, quid sit hoc genus medicaminis quo hodie pro sandaraca vtuntur. Si enim
Iuniperi gummi est, eas vtique in medicina vires habebit, quas ipsi recentiores Græci
assignant, & nos in nostris de stirp. historia commentariis indicauimus. Nec obstat
quod Plinius *lib. 13. cap. 11.* Iuniperi gummi ad nihil vtile esse scriptum reliquit. Fieri e-
nim potuit, vt Plinii ætate eius gummi vsus ignotus fuerit, qui tandem posterioribus
Græcis innotescere cepit: quod in multis etiam aliis accidisse constat. Sin vernigo,
quam Erithacen Græci nominant, erit, eas certe vires quas illi vel Græci, vel Latini E
tribuunt, obtinebit. Suo itaq; errori renuncient, vel saltem a sandaraca abstineant, do-
nec quotuplex Sandaraca sit plenius cognoscant.

Sandaracæ nomine variæ res veteribus designantur. Iuniperi gummi. Vernix gemina. Vernigo quid. Erithace seu Sandaraca. Erithace quid.

Saccharum antiquorum a vulgari hoc nostro, quod nunc voce parum deflexa barbaro vocabulo zuccarum appellamus, esse diuersum, & a Sale Indo, contra Gentilem & Herculanum, nihil differre.

Cap. XXXV.

Saccharum antiquorũ.

NE alicui nominum confusio imperat, animaduertendum per saccharum anti-
quorum nos intelligere rem illam quæ sub hoc nomine a Diosc. Galeno, Plinio,
ac aliis eiusdem ætatis scriptoribus descripta est, quæ certe nihil aliud est nisi mellis
species, quamobrem fit vt & inter mella de hac ipsa loquantur. Dioscorides siquidem F
lib. 2. capite 73. ita de saccharo scribit: [illegible], hoc est:
*Vocatur & quoddam saccharum mellis genus exsistens in India & felici Arabia concreti. Inuenitur
super arundines sali concretione sua simile, dentibus salis instar fragile.* Cui consentit Galenus
libro

A *libro 7. de simplicium medic. facult.* sic dicens: [illegible] quod est: *Sed vt Sacchar, vt vocant, quod ex India atque felici Arabia conuehitur, calamis, vt aiunt, concrescit. Est vero & ipsum mellis species.* Hunc Paulus etiam sequitur, & mel esse Sacchari e felici Arabia portatum ait. Plinius quoque libro duodecimo capite octauo, a iam dictis nihil variat, in hunc modum scribens. Saccharum & Arabia fert, sed laudatius India. Est autem mel in harundinibus collectum, gummium modo candidum, dentibus fragile. Amplissimum nucis auellanæ magnitudine ad medicinæ tantum vsum. Quibus subscribit etiam Alexander Aphrodisieus *lib. 2. probl. 74.* in eam sententiam scribens: *Quod Sacchar Indi appellant, mellis coagulum est, sole cogente rores, conuertenteque ad mellis dulcedinem,*
B *quam idem in monte etiam Libano fieri certum est. Fit Sacchar id proximum salis glebulis candidum, fragile: vim quoque tergendi & purgandi melli similem habet.* Ex quibus sane verbis euidentissimum fit, Saccharum antiquorum nihil aliud esse quam mellis speciem, adeoque eadem sane est materia mellis apum, Mānæ & Sacchari, ita vt parum admodum, quemadmodum ex Alexandro Aphrodisiei dictis colligitur, a nunc vocata Arabum Manna differat Saccharum. In hoc autem differre videntur, quod Manna supra alias plantas, & aliquando supra petras, variis in regionibus reperitur. Saccharum autem in felici tantum Arabia & India in arundinibus, maioribus frustis maiorique duritia, ob vehementiores illic solis radios, aptioraque ad id tolerandum arundinum folia, coagulatur. Hinc fit, quod non perinde, vt Manna, aluum leniat, quando & inter vocatas
C hodie Mannas, hæ magis subducere aluum videntur, quæ sunt liquabiliores. Ceterum diuersum esse Saccharum antiquorum iam dictum ab eo, quo hodie zuccarum, appellant, satis patebit, vbi quid zuccarū sit, explicauerimus. Est itaq; nostrū zuccarū, quo hoc tempore vtimur, succus proprii generis plantæ bene contrita expressus, calore ignis plus minusve excoctus, coactus, & defæcatus. In zuccarum vero tanto candidius ac durius euadit, quanto plus concoctionis defæcationisque sustinuerit. Proinde primum plantam arundini similem excoquunt, deinde flua pars secernitur, & zuccarum existit. Hoc iterum coqui potest, atque ita candidius fit & cōcretius. Quod si tertio coquatur, maxima in eo & candoris & densitatis fit accessio. Quartum & quintum quoque concoqui solet, donec specie aluminis scissilis fere transluceat,
D hocque genus Candidum, seu, vt hodie loquuntur, *Candum*, atque *Taberzeth* barbaris vocabulis, nominant. Proinde vt olim Saccharum, quod ex India & felici Arabia deferebatur, suapte natura; quia sic nimia solis excandescentia obdurauerat, candidum erat, & dicebatur: ita nostrum *zuccarum Candi* res factitia est, ex zuccaro quater vel quinquies excocto, maioris quæstus faciendi gratia per seplasiarios Venetos confecta. Hi harundines etiam immittunt, vt supra has videri possit conglobatum. Gossipio denique inuoluunt vt naui ex orientalibus regionibus aduectum putetur. Esse autem plantam quandam vnde zuccarum exprimatur, abunde testantur ea quæ scribit Manardus noster, immensæ & eruditionis & experientiæ vir, *libro suarum Epistolarum medicinalium 2.* scilicet a Lusitanis & Siculis cognouisse plantam, a qua Zuccarum ex-
E primitur, humectis locis proprio semine seri, exteriore quidem specie arundini magnæ similem, interiore substantia valde dissimilem. Pulposam enim esse, grauem, mollem, & succi plenam, quum arundo sit econtrario leuis, dura, & vacua. Ex quibus omnibus apertius fit, quam vt iterum in dubium vocari debeat antiquorum saccharum a Zuccaro nostro esse omnino diuersum. Antiqui enim sacchari materia mel acros exstitit, noui autem Zuccari plantæ succus: quæ certe ita distant, vt planta ab aqua. Accedit quod forma vtrorumque etiam diuersa sit. Dioscorides enim ac alii veteres suum saccharum quo ad consistentiam ac concretionem salis modo dentibus fragile dicunt. Plinius gummi instar candidum esse etiam scribit. Nostrum contra priusquam excoquatur, colore potius nigricans & subflauum, quam candidum exsi-
F stit: nec dentibus perfringitur, sed per succum deglutitur. Efficiens quoque nostri primum est forma ipsa plantæ, secundum artifex calore ignis coquens & defæcans, & demum in hanc, quam videmus, metæ formam in ligneis quibusdam vasculis deducens. Veterum vero saccharum noctis primo frigus agglutinant, dehinc superueniens solis calor obdurat. Nostrum insuper Zuccarum plantæ pulpa, in Sicilia & Canariæ in-

Saccharum antiquorū a zuccaro hodie vocato differt.

Zuccarum quid.

Zuccarum candidum.

Zuccarum candi res factitia.

Manardus.

Cadamuſtus Venetus.

ſulis, continet, effigie tantum arundini ſimilis. Hinc Cadamuſtus Venetus capite A ſexto ſuæ nauigationis, ſaccharea harundineta in Medera inſula Canariæ proxima eſſe ſcribit, non quod arundines ſint, ſed quod illatum ſpeciem effigiemve præ ſe ferant. Verba eius hæc ſunt: Quoniam vero hæc inſula frequentioribus irrigatur fluminibus, memoratus princeps ſacchareum harundinetum ibi plantari iuſſit, ex quo ſacchari quam plurimum legit. Inde veniunt ſcitiſſima Sacchara toto orbe præcipua, primæ decoctionis, nec non mixta, & quantum ex aliorum relatu colligere potui, indies meliora Sacchara ſperant, quoniam ea inſula temperie cœli meliore Saccharum ſuapte natura gignit: nam ea qualitas eſt plagæ illius quæ Cypri & Siciliæ. Animaduertendum autem quod dicat Sacchara primæ decoctionis, quibus verbis iterum innuit Zuccarum hoc quod ex Medera affertur non eſſe tale, niſi per deco- B ctionem. Confirmat hoc ipſum Brocardus monachus, qui inter alia in terræ ſanctæ deſcriptione ita inquit. Creſcunt ibi cannæ molles, ex quibus colligitur Saccharum, Habent enim hæ cannæ medullam quandam humidam in modum Sambuci, quæ in peluim expreſſa, atque in æneis caldariis decocta, optimum efficitur Saccharum. Antiquorum vero in India & Arabia tantum fieri in arundinibus, & illarum foliis gignitur. Hoc ad medicinæ tantum vſum, vt ex Plinio didicimus, accommodabatur: noſtrum autem ad dapes ſuauiſſimas faciendas adaptatur, adeo vt nullum magnificum iam ſit epulum quod non multo ſic Zuccaro conditum. Nam qui hoc tempore Principum ac potentiorum ſunt [illegible] vel *coqui*, iuxta prouerbium, nullum ferculum corrumpi Zuccaro exiſtimant. Porro vtriuſque etiam vires illa inter ſe differre decla- C rant. Antiquorum namque Dioſcor. teſte, [illegible] id eſt: *aluo idoneum eſt, & ſtomacho vtile:* noſtrum thoraci potius quam ventriculo accommodum experimur. Antiquorum denique Galeno & Paulo teſtibus, [illegible] hoc eſt, *ſitim non afferens*: noſtrum autem non minorem ſitim, quam mel ipſum excitat: quod certe quotidiana confirmat experientia. Matthiolus quidem hoc loco meam ſuggillat interpretationem, quod vel linguæ græcæ ignorantia, vt multi ſuſpicantur, vel nimio alios reprehendendi ſtudio factum eſſe conſtat. Quod vero Saccharum antiquorum ſitim non afferat, & cum melle collatum, non minus illo, vt Matthiolus cenſet, ſitim excitet, e verbis Galeni fit manifeſtiſſimum, qui ſimpliciter dixit illud [illegible], id eſt, *ſitim non afferre*, mellis nulla facta mentione. Paulus quoque diſertis verbis ait, D [illegible]. Quare frigida ſit Matthioli cauillatio neceſſe eſt. Cum itaque antiquorum & noſtrum ſaccharum non ſolum materia, ſed & forma, efficiente, loco, viribuſque varient, quis tam præfracte contentioſus erit, vt poſthac non differre dicat? Inſuper ſaccharum antiquorum a ſale Indo, vt Auicennæ enarratores ſomniarunt, non differre, oſtendit in primis antiquiſſimus medicinæ ſcriptor Archigenes, id Salem Indicum, & harundineum mel vocans. Paulus quoque Ægineta *lib. 2 capite 54.* ex Archigenis auctoritate Salem Indicum non diuerſum eſſe a Saccharo innuit, dum ad aſperam linguam plurimum conferre ſcribit, id quod omnium maxime deſcriptio eius indicat quam ille ponit, ita dicens: [illegible] id eſt: *Sal Indicus colore quidem & concretione communi ſali nihil diſſi-* E *det, guſtu autem melleus.* Quibus vtique verbis euidenter admodum oſtendit, Salem Indum, quandoquidem mellis inſtar guſtanti dulce appareat, a Saccharo antiquorum, quod & ſubſtantia & guſtu huic ſimile eſt, nihil diſtare. Paulum ſequitur Auicenna *Fen. 1 Can. 4. tract. 2. cap. 23.* de aſperitate linguæ febricitantium, vbi inter cetera ſic ſcribit: Aut teneat in ore ſuo ſalem, qui aſportatur de India, & eſt in colore ſalis, & dulcedine mellis. Et ſumat de eo ſecundum quod dixit Archigenes, quantitatem fabæ vnius. Quid multis opus eſt verbis? manifeſtum eſt veteres, Græcos potiſſimum, Saccharum appellaſſe Salem Indum, quod ſcilicet ſua concretione ſal ſimile eſſet, candoremque ac friabilem in eo ſiccitatem, & cum dilueretur humore aliquo liquefactionem, inſtar ſalis, oſtenderet. Plura in ſuis epiſtolis ea de re Manardus habet. F

Sacchari Antiquorum facultates cum zuccari viribus conferuntur.

Saccharum a ſale Indo diſtat.

Num vero Galenus, ac alii veteres Græci ac Latini, hodie etiam vſitatum Saccharum cognouerint, libro primo de compoſitione medicamentorum capite decimo, luculenter oſtendimus.

A *Memithe Arabum neque esse Chelidonium, neque Papauer cornutum, vt Medici nostri seculi putant, sed id potius quod Dioscorides & alii veteres Glaucium appellant.* CAP. XXXVI.

VARIA de Memithe nostræ ætatis Medicorum est sententia. Quidam enim sunt qui Chelidonium esse interpretantur, in quorum albo Gerardus Cremonensis, & alii quidam exsistunt. Sunt nonnulli qui *Papauer Cornutum*, Græci μήκωνα κερατῖτιν vocant, esse contendant. Hoc modo quoties olim Razem prælegerat, Wolfgangus Peisserus, magni tum nominis Medicus, barbaræ tamen medicinæ sectator interpretatus est. Verum ex æquo omnes deceptos fuisse notius pene esse puto quam vt demonstratione egeat. Primæ enim sectæ Medicos Chelidonium esse existimantes falsos fuisse

Variæ de Memithe nostri seculi Medicorum sententiæ.

B inde satis liquet, quod in confesso sit apud omnes Arabes, Memithen temperamento suo esse frigidam. Ita Auicenna *cap. 381. Canon. 2.* Memithes naturam frigidam & siccam in primo ordine esse statuit. Serapion quoque haud aliter quam Auicenna cap. 224. sui libri de temperamentis simplicium, ex Galeni auctoritate Memithen frigidã esse asserit. Quem & Abentois sequitur, illam in primo caliditatis ordine collocans. Razes quoque in libro suo de simp. med. frigidam esse dicens. Si itaq; verum est, vt est sane, Memithen esse frigidam, fieri non potest vt sit Chelidonium, quod calidæ facultatis, teste Galeno libro 8. de simp. med. facult. exsistit. Is enim de illo ita scribit: χελιδόνιον ῥυπτικῆς ἰσχυρῶς ἐστι καὶ θερμῆς δυνάμεως. quod est: *Chelidonium extergentis vehementer & calidæ facultatis est.* Galeno subscribit Paulus in septimo, calidum esse secundum tertium a me-

Memithe non est Chelidonium.

C dio excessum dicens. Inter Arabes Razes quoque calidum esse docet. Proinde errasse Gerardum & eius sequaces satis liquet. Seducti autem sunt nomine Memite ac Memire vicinitate, quorum hoc Arabib. Chelidonium, illud vero Glaucium significat. Vel quia descriptio Memithe apud Auicennam & Serapionem in plerisq; cum Chelidonii maioris descriptione conueniat, veluti est succus crocei coloris, cum amaritudine aliqua & odoris grauitate, hæc namque singula Chelidonii succo. Alterius sectæ asseclas Memithen Papauer cornutum esse asserentium, lapsos esse abunde innotescet, vbi primum quæ Græcis & Latinis herba sit quam Arabes Memithen appellant, demonstrauimus. Est autem Græcis Memithe nihil aliud quam Glaucium, id quod vtriusque descriptio satis indicat. Serapio loco antea citato Memithen iis verbis de-

Memithe non est papauer cornutum.

Memithe Græcis & Latinis Glaucium dicitur.

D pingit: Memithe est succus herbæ eiusdem nominis, quæ est similis in foliis suis herbæ speciei papaueris dicti ceraitidis, id est, cornuti, nisi quia est in ea humiditas adhærens manui, & est propinqua terræ, & habet grauem odorem, & habet multum succum, & color succi eius est similis color croci. Quæ sane descriptio per omnia cum notificatione Glaucii, quæ est apud Dioscoriden *libro 3. capite 92.* conuenit. Ea autem talis est: Γλαύκιον χυλός ἐστι βοτάνης ἐν Ἱεραπόλει τῆς Συρίας γεννωμένης· ἔστι δὲ αὐτῆς τὰ φύλλα τῆς κερατίτιδος μήκωνος, λιπαρώτερα δὲ καὶ χαμαίζηλα, καὶ βαρύοσμα καὶ πικρότερα ἐν τῇ γεύσει· χυλὸν δ' ἔχει πολὺν κροκίζοντα. quod est: *Glaucium succus est herba, quæ ad Hierapolim Syriæ nascitur. Folia eius Cornuto papaueri similia sunt, pinguiora tamen, & in terram depressa odoris tetri, & gustu amariora.* Præterea descriptio Memithes apud Auicennam etiam satis indicat, Glaucium nihil a Memithe differ-

E re. Nam quæ de Memithe Auicenna scribit, ea quoque de Glaucio Galenus tradit. Auicennæ siquidem hæc de Memithe sententia est: *In ipsa est amaritudo & substantia aquea & terrea, & non est vehemens, sed sicut lacunarum. Stipticitatem habet multam, & sanat erysipelam non fortem.* Galeni autem *lib 6 simpl.* de Glaucio illa: ἡ κρᾶσις αὐτοῦ σύνθετος ἐξ ὑδατώδους καὶ γεώδους οὐσίας, ψυχρᾶς μὲν ἀμφοῖν, οὐ μὴν ἄκρως, ἀλλ' οὕτως ὡς ὕδωρ κρηναῖον. στύφει μετρίως ἅμα ἀηδίας, ἀλλὰ καὶ ψύχει σαφῶς οὕτως ὡς ἐρυσιπέλατα μόνον θεραπεύειν πολλάκις ὅσα γε μὴ ἰσχυρά. id est: *Mistura eius composita est ex aquea terreaque substantia, vtraque sane frigida verum non summe, sed ceu aqua fontana. Adstringit cum quodam fastidio: tum adeo manifeste refrigerat, vt solum sæpe erysipelata, vtique si valentia non fuerint, curet.* Quid multis opus? Quæ in Serapione paulo supra dicta, ex Galeni & Dioscoridis sententia sequuntur, euidentissime docent Memithen cum Glau-

F cio eandem esse, ita vt nemo sit, nisi sensu plane destitutus fuerit, qui non sentiat, & videat verum esse quod dicimus. Certum si Memithe Glaucium est, fieri non potest, vt Papauer cornutum, quæ diuersa a Glaucio herba est, exsistat. Et mirum certe hactenus nihil profecisse Dioscoridem, qui *lib. 4. cap. 60.* errorem hunc, vtpote seculo etiam suo multorum animis insedentem, explosum cupiens, de Papauere cornuto sic

scribit: [illegible] hoc est: *Falsi sunt nõnulli foliorum similitudine, Glaucium ex hoc Papaueris genere fieri existimantes.* Plinius quoque errorem hunc *libro 20. cap. 19.* indicauit, dum post cornuti Papaueris notificationem ita inquit: *Quidam hoc genus Glaucium vocant.* Et post eum Hermolaus in suo Corollario *cap. 96.* ita scribens: Hinc temperatur collyrium, quod Medici Diaglaucium vocant, in quod recentiores Papauere cornuto vtuntur, aut etiam Chelidonio maiore, vt nihil profecerit Dioscoridis attestatio in mentione Papaueris illius, cum alioquin magno periculo hac parte hallucinentur, quod Chelidonii & Papaueris eius natura erodendo sit, Glaucii multo mitior, & refrigerando fere. Propterea collyrium ex illo iumentorum oculis adhiberi solet, ex Glaucio humanis. Proinde sicubi posthac in Arabis Memithes mentio incidat, Medici non Chelidonium maius, aut cornutum Papauer, sed Glaucium potius intelligant. A B

Herbam Lichenen Græcis dictam, Platearium præter omnem rationem Hepaticam, quasi hepati conferat, nominare, quando id nominis Eupatorio Græcorum potius, veterum testimonio, conueniat.

Cap. XXXVII.

Platearii de Hepatica sententia.

PLATEARIVS herbam *Hepaticam* ita pingit: *Hepatica est herba crescens in aquosis & lapidosis, habet folia minuta, terræ lapidibusque adhærentia.* Et dicitur *Hepatica*, quia præcipue est hepatis iuuatiua. Platearium secutus est Pandectarius & alii quidam, qui hanc herbam contra lienis hepatisque valere obstructiones, eiusque morbos omnes dixerunt. Quantum vero ea in re decepti sint, pulchre monstrabimus, vbi primum herbam *Hepaticam* Serapioni, Plateario, & aliis dictam, ab ea quam Dioscorides, Galenus, Plinius, atque alii *Lichenen* nominant diuersam non esse ostenderimus. Minime autem differre inter se *Lichenem* & *Hepaticam* vtriusque descriptio satis probat: quæcunque enim Serapion de Hepatica scribit, eadem omnia Galenus de Lichene quoque tradit. Serapio namque de Hepatica ita: *Hepatica*, inquit, *nascitur in lapidibus humectis, & cadit super eam ros, & est similis lenticulæ aquæ. Et virtus eius prima infrigidat infrigidatione pauca, & desiccat. Et secunda abstergit, quoniã ipsa acquirit abstersionẽ & desiccationem a lapide, & infrigidationem ab aqua. Et tertia prohibet impetiginem, & apostemata calida.* Galen. autem *lib. 7. de simp. med. facult.* de lichene in hunc modum: [illegible] quod est: *Lichẽ qui in petris nascitur, est velut muscus quidã, sed recte ex plantarum genere censeri potest. Porro ita nominatus videtur, quod lichenas curet. Extergentem habet ac modice refrigerantem facultatem, vtranque vero resiccantem. Atque abstergentem quidem atq; exsiccantem a petra obtinet, refrigerantem vero ab humore aqueo: nascitur enim in humidis & grauiter olentibus saxis. Porro quod ex talibus componitur substantiis, aduersum esse phlegmone nihil mirum est.* Imo quæ apud Serapionem ex Dioscoridis auctoritate de Hepatica scribuntur, manifeste indicant hanc esse Lichenem. Serapion namq; ita ait: Quando fit emplastrum cum ea, abscindit hæmorrhagiam, & sedat apostemata calida, & curat impetiginem, & conficitur cum melle, & confert ictericiæ, & sedat apostemata linguæ. Quæ certe ex Dioscoride esse desumta nemo non videt, qui *libro 4. cap. 50.* in hunc modum Lichenem depingit: [illegible] hoc est: *Lichen qui in saxis, aliquibus Muscus appellatur. Muscus est roscidis petris adhærens. Hic illitus sanguinis profluuia sistit. Inflammationes arcet, & impetigines sanat. Iuuat regio morbo correptos cum melle inunctus. Oris & linguæ defluxiones inhibet.* Ex iis descriptionibus omnibus inter se collatis euidentissimum fit, Hepaticam non esse aliam herbam præter eam, quæ a Græcis Latinisque Lichen dicitur. Quod si verum est, vt est vtiq; satis dilucidum est, *Hepaticam* id nominis non assecutam, quod Hepati prosit, quemadmodum Platearius somniat, quod iis effectus, neque a Dioscoride, neque a Galeno, aut aliquo alio veterum, adde, neque etiam Serapione ipso, Licheni tribuatur. Lege Paulum Aeginetam & Plinium ipsum lib. 26. cap. 4. vbi Lichenem describit, & nusquam Licheni eam facultatem illorum testimonio inesse competies. Quod si vero quis Lichenem herbam iecinori prodesse ea ratione C D E F

Hepatica Græcis Lichen dicitur.

Licheni iecori non prodest.

A tione quod morbo regio, qui hepatis vitio prouenit, affectis conferat, contenderit, huic ita responsum volo: Lichenem herbam non intro sumtam ad tollendum regium morbum, sed extrinsecus potius adhibitam efficacem esse, idque non alia ratione, nisi quia extergendi facultate prædita sit, qua vt impetigines, ita & cutis fœditatem in regio morbo obortam auferre potest. Proinde si qua herba propter insignem iuuandi iecur facultatem hoc nomine insigniri meretur, ea certe Eupatorium Græcorum erit, quæ Hepatorium & Hepatitis Dioscoride etiam teste dicta est, quod hepati non parum prosit: ita enim Dioscorides de eadem libro quarto, capite 38. scribit: [illegible] id est: *Semen aut herba in vino pota, iocinorosis confert.* Et Galenus *libro 6. de simpl. med. facult.* in eam sententiam: [illegible]
B [illegible] id est: *Obstructiones iecoris expurgat. Inest ei itidem & adstrictio quædam, per quam robur addit visceri.* Quare quod Eupatorio debetur, Licheni, quam *Hepaticam* vocant, tribuendum non erit. Sed hic nobis reclamat Montuus, ac suis ficulnis copiis nobiscum congredi audet, dicens, aliquot simplicium medicamentorum effectus, & permulta alia quæ priscos latuerunt, posteriores repperisse. Fatemur quidem multa esse hodie in Medicorum frequenti vsu, quæ veteribus incognita fuerunt, vt est *Casia Arabum*, & alia nonnulla, nec ea esse inutilia ob id dicimus quod priscos ignorata sint, quis enim eo stultitiæ progrederetur? Negamus autem constanter quod illarum herbarum quæ veteribus cognitæ fuerunt, nouos hodie, ac ab illis ignoratos, inuenerint effectus. Nam, vt supra quoque diximus, tantam
C experientiam nostri sæculi Medici nondum consecuti sunt, vt gloriari possint se quicquam iis medicamentis, quæ Galeno ac veteribus aliis cognita fuerunt, addidisse, inuenisseque in iisdem, quod veteris illis ignotum fuerit. Non est itaque par argumentatio, veluti Montuus dialecticæ rationis non satis peritus putat, si quis ita colligat: *Arabum* Casia Galeno incognita fuit, ad leniendum igitur aluum inutilis. ac si quis in hunc modum argumentetur: Hepatica a Dioscoride ac aliis veteribus probe cognita, ac sub Lichenes nomine descripta, nullas iisdem auctoribus iuuandi iecur facultates habere inuenitur, iecori igitur minime confert. Prima siquidem colligendi ratio plane inutilis est & inualida, quod argumentum ab eius auctoritate qui rem illam de qua testari debeat ignorauit, deductum inefficax sit, quemadmodum supra etiam
D multis docuimus. Altera vero argumentandi ratio valida admodum exsistit, quod ab eius auctoritate deductum sit, qui rem de qua testatur absolutissime agnouerit & perfecerit. Nec tantum ab vnius Dioscoridis, sed multorum aliorum recta cognitione herbarum præditorum auctoritate deductum est, adeo vt hoc genus argumenti a testium numero quoq; ductum videri possit. Quare cum suis ineptissimis argumentis Montuus sese in angulum aliquem tutum recipiat, nam talia sunt quæ in planitie ac in aperto consistere non possunt. Et vt id silentio non transeamus, nemo inficias ibit herbam Lichenem, Hepaticam ideo dici posse, quod iecoris fibræ similis sit, & idcirco ita nominatam primum ab Herbariis arbitror, donec Platearius & alii quidam succedentes, aliam quandam & erroneam eius nominis caussam confinxerint.

Eupatoriū Hepatoriū quare dictum.

Montui annotatio cōfutatur.

Multa hodie in frequenti sunt Medicorū vsu veteribus incognita.

Quando argumentum ab auctoritate ductū valeat, & quando minus.

Lichen cur Hepatica primum dicta.

E *Phaselum non a Phasiolo, sed a Phaseolo legumine, quod Dolichum alio nomine vocant, diuersum penitus esse.*

CAP. XXXVIII.

MVLTI nostræ ætatis raræ eruditionis viri, Phaselum cum Phaseolo, non sine magno errore confundunt. Inter quos certe Marcellus Florentinus, Dioscoridis interpres, exsistit, qui *98. lib. 2. eius auctoris caput* περὶ φασιόλου, de phaseolo quidem non recte inscribit, φασίολος namque Dioscoridis, a *Phaselo* est diuersus; vt post ostendemus: errat etiam quod in commentariis Dolichon esse eundem suspicatur, cum Smilax eiusdem hortensis sit, vt ex sequentibus patebit. Nullam denique inter Phaselum & Phaseolum diuersitatem faciunt Copus, & Albanus Torinus, Pauli Æginetæ interpretes, *cap. 79. lib. 1.* vbi tamen idem auctor manifeste Phaselos a Phaseolis distinguit,
F hos dolichos alio nomine, illos autem Phaseolos tantum vocans. Proinde diligenter admodum animaduertendum quid auctores Græci Phaselum, quidq; Phaseolum nominauerint. E nullo autē idipsum rectius discemus, quā e Galeno, qui libro primo de alimentorum facultatibus eorundē leguminum cognitionem exacte tradit; voces illa

Marcelli Florentini error. φασίολος.

non nomine tãtum, sed & natura diuersa esse. De Phaselis autem & Ochris ita scribit: A
καὶ ταῦτα τὰ σπέρματα καθάπερ καὶ τὴν τῆλιν ὕδατι προαποβρέχοντες οἱ ἄνθρωποι, μέχρι τοῦ φῦσαι ῥίζαν, ἐσθίουσι πρὸ τῶν ἄλλων τροφῶν, ὑπαγωγῆς ἕνεκα γαστρὸς ἐναποβάπτοντες γάρῳ. τὸν δὲ χυμὸν ἔχει τὸν χυμὸν ὅταν ἀναδοθῇ, πεφθῆναι μᾶλλον τήλεως. καὶ ἔγω νεανίσκον οἶδα κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἰατρικὴν τέχνην ἐξασκοῦντα, καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἔτη τέτταρα χρώμενον ἐπὶ δειπνοῦ μόνοις τούτοις, τοῖς λέγω φασήλοις, καὶ ὤχροις, καὶ θέρμοις, ἥπτετο δέ ποτε καὶ τῶν ἐκ τῆς Μεμφίτιδος ἐλαιῶν, καὶ λαχάνων, καὶ καρπῶν ὀλίγων ὅσοι χωρὶς ἑψήσεως ἐσθίονται. ἐπέδεδοκτο γὰρ αὐτῷ μηδὲ πῦρ ἀνάπτειν. ὑγιαίνων τ' οὖν ἐν ἅπαντι διετέλεσε τῷ χρόνῳ, καὶ τὴν τοῦ σώματος ἕξιν οὐδὲν χείρονα τῆς ἐξ ἀρχῆς ἔσχε. νυνὶ δὲ περὶ τῶν ὤχρων τε καὶ φασήλων εἰς αὐτὸ ἔτι καὶ ταῦτα προσκείσθω. μέσα ἐστὶ ἐδέσματα ταῦτα εὐχύμων τε καὶ κακοχύμων, εὐπέπτων τε καὶ δυσπέπτων, βραδυπόρων καὶ ταχυπόρων, φυσωδῶν τε καὶ ἀφύσων, ὀλιγοτρόφων τε καὶ πολυτρόφων. id est: *Hac semina donec radix pullulet, non secus ac Fœnumgræcum homines exonerandi ventris gratia ante alios cibos esitant, in aqua præmacerantes, garo post intingentes. Succum habent alibilem quum in corpus digeritur, & facilioris quam fœnumgraecum concoctionis. In Alexandria iuuenem quendam noui artis medicinæ exercitio deditum, qui per quatuor annos singulis diebus his* B
duntaxat fructibus, phaselis, fœnograeco, ochris, & lupinis pro obsonio vtebatur, degustans interdum & oliuas ex Memphitide, & olusculа quædam, fructusque paucos, quos citra decoctionem esse licet. Nam decretum illi erat ne foco quidem uti. Omnibus ergo illis annis sanus permansit, nec vlla ex parte habitu corporis deteriore tum, quam ab initio, esse visus est. Nunc iis, quae de Ochris ac Phaselis dicta sunt ista quoque addantur. Hae edulia, inter ea quæ bonum succum, & ea quæ prauum gignunt, inter concoctu facilia & difficilia, tarde citoque transeuntia, flatulenta, & flatum leuantia, parum alentia & multum, medium quodammodo locum obtinuerunt. Quibus verbis Galenus Phaselorum naturam pulchre expressit, nimirum aliquo modo ad aluum subducendam conferre dicens, & maiorem quoque quam fœnogræcum alendi facultatem habere. Id quod etiam testatur Paulus Ægineta *lib. 1. cap. 79.* in hunc modum scribens: Phaseli si macerentur donec radices proueniant, atque ex garo ante cibum sumantur, C
ventrem subducunt, atq; magis quam fœnumgræcum alunt. Et multo clarius Psellus lib. 2. de ratione victus ita scribens: Phaselos & Ochros aqua aspergunt quo ad radicem germenq; ediderint, & inter reliquum cibum manducant ad citandam aluum. Garo immersa nutriunt, succumq, hæc generant, cum bene concoquuntur. Meliora fœnogræco, mediaq; sunt ante bonum & malum succum, siue concoquantur siue minus, & inter tarda & celeria meatu, multum nutrientia & parum. Neq; multum dissentit Dioscorides *lib. 2. cap. 98:* sic scribens: φασίολος φυσώδης, πνευματώδης, δύσπεπτος. ἑψηθεὶς δὲ χλωρὸς καὶ ἐσθιόμενος κοιλίας μαλακτικός, πρὸς δὲ ἐμέτους ἐπιτήδειος, quod est: *Phaseolus inflat, spiritus est, ægre concoquitur. Viridis coctus in cibo sumtus aluum emollit, & ad vomitiones vtilis, e quibus vtique verbis sole meridiano clarius fit, Phaselum cum Phaseolo eandem esse.* Nam quæ Galenus Phaselo, ea Dio- D
scorides Phaseolo tribuit. Ceterum Galenus post Phaseli naturam, dolichorum quoque facultatem iis verbis explicat, τὸ τῶν δολιχῶν ὄνομα γέγραπται μὲν καὶ πρὸς τοῦ Διοκλέους μετὰ τῶν ἄλλων τῶν τρεφόντων ἡμᾶς σπερμάτων ὀνομάτων. γέγραπται δὲ καὶ ἐν τῷ περὶ διαίτης τοῦ Ἱπποκράτους. νομίζω δ' αὐτοὺς οὕτως ὀνομάζειν τὸ σπέρμα τοῦ κηπευομένου φυτοῦ, καλουμένου δὲ νῦν ὑπὸ τῶν πολλῶν κατὰ τὸ πληθυντικὸν ἀριθμὸν διττῶς. ἔνιοι μὲν γὰρ λοβούς, ἔνιοι δὲ φασιόλους ὀνομάζουσιν αὐτοὺς παρὰ τετράδα συλλαβῶν τὴν φωνὴν προφερόμενοι, καὶ παρὰ τοῦτο ποιοῦντες ἕτερον ὄνομα τοῦ παρὰ τριῶν συλλαβῶν λεγομένου φασήλου. id est: *Dolichorum nomen a Diocle post aliorum quoque seminum nos alentium nomina recensentur. Inuenitur etiam scriptum in libro Hippocratis de ratione victus. Opinor autem satiuæ plantæ semen sic eos nominare, quod nunc a multis plurali numero dupliciter appellatur. Quidam enim lobos, id est siliquas, quidam phaseolos quatuor syllabis proferentes vocant, atq; ita aliud nomen a Phaselo faciunt, quod tribus syllabis pronunciatur.* Ex quibus sane verbis dilucidum fit, & olim inter phaselum & phaseolum, tanquam legumina diuersa, magnam fuisse E
differentiam, phaseolosq; alio nomine Dolichos dictos fuisse. Quale autem genus leguminis sit phaseolus, ex iis satis liquet quæ paulo post ex Theophrasti sentẽtia, quam refert libro octauo, capite tertio scribit, sic dicens: ὁ δόλιχος ἐὰν προσπατταλεύσῃ τις ξύλα μακρὰ ἀναβαίνει καὶ γίνεται κάρπιμος· εἰ δὲ μή, φαῦλος καὶ ἐρυσιβώδης. ἐκ δὲ τοῦ προσπατταλεύειν κελεύειν ξύλα μακρά, καὶ μὴ γινομένου τούτου, φάσκειν ἐρυσιβώδεις αὐτοὺς ἀποτελεῖσθαι, τεκμήραιτ' ἄν τις τὸν λόγον αὐτοῦ περὶ τῶν καλουμένων φασιόλων καὶ λοβῶν. αὐτοὺς δὲ λοβοὺς ὀνομάζει τὰ περιέχοντα τὸ σπέρμα τῶν τοιούτων ὀσπρίων, ὁποῖον ἐστι φακός, καὶ ὄροβος, πισὸς καὶ κύαμος, καὶ θέρμος. ὥσπερ γὰρ τὰ σιτηρὰ σπέρματα περιέχουσιν οἱ στάχυες, οὕτω καὶ τὰ νῦν εἰρημένα οἱ λοβοί, καὶ τούς γε δολίχους καὶ αὐτοὺς οἱ λοβοὶ περιέχουσι. καὶ κατὰ τοῦτο δόξαιμ' ἂν τὸν ὅλον καρπὸν ὑπὸ τῶν νῦν ἀνθρώπων ὀνομάζεσθαι λοβούς, ὥσπερ οἱ στάχυες ὅλους σιτηροὺς καρπούς. id est: *Dolichus adacto longo palo consurgit, & fructum gerit: sin hoc adminiculo careat, vitiosus fit, & rubigine tentatur. Quoniam enim ligna oblonga affigi iubet, neque id fiat æruginosum euadere ait, coniectura sumi potest, de nunc vocatis phasiolis & lobis sermonem eum facere. Lobi autem ab eo appellantur* F
ea, quibus semen huiuscemodi leguminum, qualia sunt lens, eruum, pisum, faba, lupinus, concluditur. Quemadmodum enim frumentacea semina suis spicis, ita iam dicta lobis, id est siliquis continentur, qui ipsi lobi dolichos quoque continent: atque ex eo totum fructum a nostra tempestatis hominibus lobos appellari crediderim, veluti spicas integros frumentaceos fructus. E quibus clarum

Phaseoli seu Dolichi.

A rum fit, Dolichos ea esse legumina, quæ a Serapione & adhuc hodie phaseoli rubentes vulgo dicuntur: nam non aliter & illi crescunt, in altumque surgunt, quam dolichi ipsi. Ratio denique nominis cur Lobi dicantur a Galeno, illic explicata est. Varia enim esse nomina phaseolorum satis constat. Dolichi enim dicuntur, teste Paulo loco antea citato, qui ait: οἱ δὲ φασίολοι οἱ δόλιχοι καλούμενοι. quod est, *Phaseoli qui & dolichi nominantur.* Vocantur etiam Græcis lobi, & Latinis siliquæ. Præterea quum Phaseolos Dioscoridis, a Phaselis Galeni nihil differre, ab eiusdem vero Phaseolis multum abesse demonstrauerimus, necessarium erit hos sub alio quodam nomine ab illo esse descriptos, neque enim legumen tam vulgare prætermisisse credibile est. Quapropter animaduertendum Phaseolos Galeni & Serapionis, Dioscoridem sub Smilacis hortensis no-

Phaseoli rubei.
Varia Phaseolorum nomina.
Phaseolos Dioscorides sub Smilacis hortensis nomine descripsit.

B mine descripsisse, id quod ex vtriusque descriptione tam manifestum erit, vt nemo, nisi talpa cæcior sit, negare possit. Lobia, quæ corrupte Lubia vocat, seu Phaseolos, Serapion cap. 81. ita depingit: *Habent folia similia plantæ quæ dicitur cussus, nisi quia sunt maiora, & ramuli eius sunt subtiliores, similes foliis adhærentes, herbis quibus approximantur, & elongantur multum, donec fit vmbraculum sub eis, & habent vaginas similes vaginis Fænograeci, nisi quia sunt longiores eis, & pinguiores, & interius videntur quasi vacuæ diuersi coloris, quia quædam trahunt ad albedinem, & quædam ad rubôrem. Et comeditur huiusmodi fructus elixus, sicut comeduntur asparagi, & prouocant vrinam, & faciunt somnia mala.* Smilacem aũt hortensem Dioscorides lib. 2. c. 132. in hunc modũ: Σμῖλαξ κηπαία, ἧς ὁ καρπὸς λόβια, φύλλα ἔχει κισσῷ ὅμοια, μαλακώτερα μέντοι, καυλοὺς δὲ λεπτοὺς, ἕλικας ἀποτείνοντας τοῖς παρακειμένοις θάμνοις αὐξανομένους τε ἐφ' ὕψος, ὥστε σκηνοειδεῖς γίνεσθαι· καρπὸν δὲ φέρει ὅμοιον τήλει, μακρότερον δὲ καὶ εὐσαρκότερον, ἐν ᾧ σπέρματα ὅμοια νεφροῖς,

Smilacis hortensis descriptio.

C οὐκ ἰσόχροα, ἐκ μέρους δὲ ὑποπυρρίζοντα. λαχανεύεται δὲ ὡς ἀσπάραγος ὁ καρπὸς ἑψόμενος σὺν τῷ σπέρματι. ἐστὶ δὲ οὐρητικὸς καὶ ὀνειρώδης. quod est: *Smilax hortensis, cuius semen Lobia id est, Silicula, a nonnullis vocatur, folia habet Hederæ, molliora tamen, caules tenues, & capreolos vicinis fruticibus circumuolutos, qui tantum adolescunt vt tentoria effingant. Fructum Fænograeco similem profert, longiorem tamen, & corpulentum in quo semina renibus similia, nec colore æquali, verum ex quadam parte leniter ruffescentia. Fructus cum semine instar olerum coctus, asparagi modo manditur. Vrinam cit, & grauia somnia facit.* Quam certe descriptionem si cum Serapionis descriptione contuleris, videbis plane in nullo discordare, ita vt euidentissimũ sit Phaseolum esse Smilacem hortensem. Et vt finem tandem faciam, iam satis ostensum est, phaselos a Phasiolis nihil, a phaseolis autem non tantum nomine, sed & natura viribusque differre:

D phaseli namque aluum ducunt, phaseoli vero vrinam mouent, ac tumultuosa somnia faciunt, id quod Auicenna quoque *capite 253.* confirmat, phaseolorum humorum piruitosum esse, & grauia parere somnia dicens, ita vt nemo posthac Medicorum phaseolos, a phaselis differre non videat.

In Cantharidum exhibitione alas, tanquam reliquis earundem partibus magis exitiosas, minime esse abiiciendas, sed, iuxta Galeni placita, totas potius ingerendas.

Cap. XXXIX.

NEMO est qui nesciat nostræ tempestatis Medicos in vniuersum omnes præcipere, in Cantharidum vsu caput atque alas proiiciendas esse, idque Arabum consilio factum, qui passim in exhibendis Cantharidibus caput & alas abiicere docent. Ita

E Razes *libro 9. ad Almansorem, capite de mingendi difficultate*, cantharides quarum alæ & capita abscissa fuerunt, admiscere præcipit. Auicenna quoque *Fen. 19. Can. 3. tract. 2. cap. 8.* cantharidum corpora abscissis alis & capitibus ad vrinam mouendam conferre ait. Sed errasse illos eorumque sequaces in primis Dioscorides docet, qui *libro secundo cap. 53.* alas Cantharidum maleficio earundem aduersari inquit. Verba eius hæc sunt: οἱ δὲ τὰ πτερὰ αὐτῶν καὶ πόδας τοῖς πιοῦσιν αὐτὰς ἀντιφάρμακα ἀνέγραψαν. id est: *Quidam pennas pedesque contra potarum veneficia remedio esse tradiderunt.* Apertius autem eorundem errorem explodit Plinius *lib. 29. cap. 4.* sic scribens. *Ipsarum Cantharidum venenum in qua parte sit, non constat inter auctores.* Alii in pedibus & capite existimant esse, alii negant. Conuenit tamen pennas earum auxiliari, in quacunq; parte sit venenum. Hinc cum euidentissimum sit alas ve-

Alæ cantharidum non abiiciendæ.

F neficio Cantharidum remedium esse, scripsimus olim pedes potius quam alas proiiciendos esse, quod auctoribus de pedibus nondum, quemadmodum de alis, conueniat. Non est itaq; quod Montuus doceat, non semper pedes esse proiiciendos, cum id nunquam dixerim, sed tantum hoc asserere voluerim, consultius esse in Cantharidum vsu pedes quam alas proiicere, id quod iam multis probauimus. Ceterum totas

Montui annotatio refellitur.
Cantharides totas ingerendas esse Galeni testimonio.

potius esse ingerendas, quam citra alas, testatur grauissimus auctor Galenus, qui *lib. 11. de simpl. med. facult.* ita de Cantharidib. scribit: οἶδα δέ τινα τῶν ἐμῶν διδασκάλων ἐμβάλλοντα μικρὸν αὐτῶν ὀλίγον εἰς τὰ οὐρητικὰ φάρμακα. ἔνιοι δὲ μόνα τὰ πτερὰ καὶ τοὺς πόδας ἐμβάλλουσιν, ἃ δὴ καὶ ἀλεξιτήρια φασὶν εἶναι τοῖς τὰ σώματα πιοῦσιν αὐτῶν. ἔνιοι δ' ἔμπαλιν· ἡμεῖς δὲ ὅλας ἐμβάλλομεν. quod est: *Quidam praeceptorum meorum earum paulum quiddam in medicamenta vrinam mouentia solet inijcere. At quidam solas alas & pedes inijciunt, qui aiunt esse remedia iis qui corpora ipsorum bibissent.* Id quod & in commentario centesimo decimoquarto libri quarti de victus ratione in morbis acutis facit, vbi inscitiam Medici cuiusdam Hippocratem non recte intelligentis notat, qui corpora potius Cantharidum quam caput, pedes & alas exhibere non sine summo aegrotantis exitio voluit. verba Galeni haec: Ταύτην τις ἀγνοήσας τὴν ῥῆσιν ἰατρὸς τολμηρὸς, ἀφελὼν τὰ προειρημένα μέρη τῶν κανθαρίδων ἔδωκεν ὑδρωπικῷ, καὶ μετὰ μίαν ἡμέραν ἀποστήματι χάσ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὰς χεῖρας ... γενομένου, εἶτα μετὰ τρεῖς ἄλλας, τμηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ πλείστου ῥεύσαντος ὕδατος, ἔδοξέ τι θεραπεύεσθαι, συνεστάλη γὰρ ἐν τῷ παραυτίκα τὸ πλεῖστον τοῦ παρὰ φύσιν ὄγκου. ἀλλ' ὅμως ἀπέθανεν οὐ μετὰ πολλὰς ἡμέρας. ἐπετίμησε τοίνυν τις τῷ ἰατρῷ κακῶς φάσκων δεδωκέναι τὰ σώματα τῶν κανθαρίδων. ἐχρῆν γὰρ ἀφελόντα τὰ σώματα δοῦναι τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς πόδας καὶ τὰ πτερά, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ κατὰ τὴν λέξιν εἰρημένον. οὐκ ὀκνήσας οὖν ὁ τολμηρὸς ἰατρὸς, ἐπ' ἄλλου πάλιν δέδωκεν οὕτως, ᾧ ἀποστηματώδης ὄγκος κατὰ τὸν μηρὸν γενόμενος καὶ τμηθέντος αὐτοῦ μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας, ἀπέθανεν καὶ οὗτος. hoc est: *Quidam dictionem haudquaquam intelligens audax Medicus, praedictas partes a cantharidibus abiecit, deditque hydropico, cui quum a primo die abscessus in iura comparuisset, post tres alios dies sectus est, effusaque copiosa aqua, curatus esse visus est, quod plurima pars tumoris praeter naturam statim ad moderationem redacta sit: veruntamen non multis post diebus obiit. Quam ob caussam Medicum quidam increpauit perperam datam esse Cantharidum corpora inquiens, etenim propinanda ablatis corporibus tum caput, tum pedes, tum alas idque esse quod in dictione libri diceretur. Quare non cunctatus audax ille Medicus, alteri ita propinauit, moxque facto similiter in femore abscessu, sectoque multis post diebus, hominem mori contigit.* Ex quibus iterum satis liquet corpora Cantharidum sola, citra alas praesertim, pedes, & capita, non esse exhibenda: ita vt vehementer errent qui dictas partes abijciunt: nihilq; mirum si vsus earundē male cesserit. Praeterea cum vis illarū, teste Dioscoride libro iam dicto, sit erodere, vlcerare, caloremq; elicere, curandum vt iis tantum medicamentis misceantur quae extrinsecus admota psoras, lepras, ac septaqua dam sanant. In interiore autem vsu plane suspectae sint. nam iis qui hauserunt Cantharides, *Dioscoride lib. 6. cap. 1. teste,* a bore ad vesicam cuncta eroduntur, ac cum lotio subinde sanguinem emittunt. Proinde cum multa alia sint medicamenta quibus vrinam ciere datum sit sine noxa, caueant hortor a tam periculoso medicamento Medici, ne infeliciter quorundam audaciam secuti, multos neci tradant. De legitimo autem Cantharidum vsu plura etiam libro 2. de compositione medicamentorum capite decimoquinto diximus.

Cur vsus cātharidum Medicis nostrae tempestatis male cesserit. Canthari des in vsu interiore suspectae.

Mumiam vocatam non solum esse humanorum cadauerum tabidam saniem, vt multi crediderunt, sed id etiam quod Pissasphalton Dioscorides nominat.

Cap. XL.

Razis de Mumia sententia.

Nemo hodie ferme est Medicorum qui non pertinaciter credat Mumiam tantum humanorum cadauerum saniem, aloe & myrrha commixtam & e sepulchris effluentem esse: idq; vt crederent effecit in suis synonymis Razes, qui de Mumia ita tradit: *Mumia res est quae inuenitur in terris vbi mortuorum corpora aloe condiuntur, a quibus humor mortui cum aloe mixtus resoluitur.* Razim secutus est interpres Serapionis cap. 283, praeter tamen huius, vt paulo post monstrabimus, mentem, ita scribens: *Mumia sepulchrorū cum aloe & myrrha, & quod admiscetur eis ex humiditate corporis humani.* Hos duces tandem vniuersus & Medicorū & pharmacopolarum chorus sequi coepit, Mumiamque hanc vnicam, tanquam rem preciosam admirati, in vsum medicum adhibuere, cum tamen vera, iuxta etiam illorum sententiam, haberi vix possit, timorq; sit ne impostores quidam aemulam illius, accepta scilicet e patibulo, aut rota tortrice cadauerum saniem, coruorum stercoribus pro aloe & myrrha, commaculata, conficiant, ac aliis pro vera vendant. Et eousq; etiam processit pharmacopolarum stoliditas, vt non saniem tantum cadauerum venalem exponant, sed tota etiam corpora in vulgi admirationem, tanquam aliquod ex septem illis orbis spectaculis, ostendunt. Quod quidem damnandum non erat, modo abiectis ossibus ipsis, saniem tantum cum aloe & aliis commistam in vsus medicos adhibuissent. Ceterum, vt Mumia iam dicta, & hodie etiam sola a plurimis tum Medicis, tum pharmacopolis vsurpata, artificialis est: ita quoq;

Pharmacopolarum mira stoliditas.

A quoque præter hanc alia est natiua, Serapioni & Auicennæ Mauritanis cognita, quæ Dioscoridi & Plinio Pissasphaltus nominatur. Serapion siquidem *cap. 283. sui de simplicium temperamentis libri*, Mumiam iis verbis, ex Dioscoridis sententia, describit: *Est in terris quæ dicuntur Acoloniæ, (Apolloniæ legendum) descendit namque ex montibus qui ducunt flumina, cum aqua, & eiicit eam aqua fluminis in ripis, & est coagulata; & fit sicut cera, (gleba scribendum) & habet odorem picis & asphalti mixtorum.* Quibus vtique verbis Serapion ita euidenter Dioscoridis Pissasphalton innuit, vt nemo, nisi talpa cæcior sit, hoc ipsum non videat. Verba enim Dioscoridis lib. 1. cap. 93. quibus Pissasphalton depingit, hæc sunt: γεννᾶται δέ τι καὶ πισσάσφαλτος ἐν Ἀπολλωνίᾳ τῇ πρὸς Ἐπιδάμνῳ, ὅ τι ἐκ τῶν κεραυνίων ὀρῶν συγκαταφέρεται τῇ τοῦ ποταμοῦ ῥύμῃ, καὶ ἐκβράσσεται ταῖς ὄχθαις, βωλοειδῶς συμπεπηγὸς, ὄζον πίσσης μεμιγμένης ἀσφάλτῳ. quod est: *Vocatur & quoddam bituminis genus Pissasphaltus: nascitur ad Apolloniam circa Epidamnum,*
B *Id ex Cerauniis montibus fluminis impetu rapitur, & in littora eructatur glebarum modo coactum, mistam bitumini picem redolens.* Ex quibus verbis quisque Serapionis Mumiam nihil aliud quam Dioscoridis Pissasphalton esse intelligit. Meminit & Pissasphalti, Galen. *lib. 11. de simpl. med. fac.* quod in Apollonia Epiri, & per alia id genus loca multa aquis sponte nascentibus ceu spumam quandam innatantem reperiri ait, & molle quidem esse dum innatat, postea vero resiccatum pice sicca durius effici. Neque alia est Mumia quam *secundo Canone, cap. 478.* describit Auicenna iis verbis: *Mumia quid est? Ipsa est in virtute picis & asphalti commixtorum, & naturis vtrorumque.* Adeo vt satis mirari non queam, quo pacto acciderit vt tam assidui Auicennæ lectores iamdudum errorem hunc non deprehenderint. Atqui tam stupida est quorundam
C Medicorum nostri seculi credulitas, vt ab eo quod semel sibi persuaserunt, recedere non velint nec possint, ideoque factum vt vanissimum hoc de vnica Mumia commentum per tot annos mordicus tenuerint. Curent igitur hortor vt potius natiuam Mumiam siue Pissasphaltum in vsum medicum reuocent, ne vulgus officinas nostras, in quibus sanies cadauerum pro medicamento venditur, tanquam ipsissimas carnificinas, ac vulturum potius quam hominum tabernas, abhorreat, fugiat, & miseris modis exsecretur. Quis enim, nisi ex anthropophagorum sit albo, remedium id non fastidiat? Abstineant itaque ab horrendo hoc & modis omnibus vulgi iudicio exsecrando medicamento hortor, quandoquidem eas facultates quas illi hodie tribuunt, natiua Mumia multo efficaciores habeat. Nec est cur Arabibus, Razi præ- *Officinæ pharmacopolarum, vulturum potius tabernæ.*
D sertim, addicti Medici, odiosius nobis repugnent, vt vsitatam hactenus Mumiam ex officinis nostris, & plane e medio tollamus, quum aliam, adeoque veram, pro illa demonstremus: nempe Pissasphaltum, quæ hodie magna copia affertur, & a Stugardianis Seplasiariis venalis pro vera Mumia vsurpatur. Hic silentio inuoluere non possum, me olim a Georgio Tanstettero Collimitio viro doctissimo deceptum fuisse, qui pro vera Mumia & Pissasphalto ad me olim rem misit, quam tribus fere miliaribus ab *Georgius Tanstetter.* Inspruck inueniri, & germanice Tirschenblut aut verius Dursenblut, id est, Gigantum sanguinem vocari scripsit, quæ non erat nisi Gagatis lapis. Nam dura est & lapidem duritiæ donata, colore nigra, aliqua ex parte læuis, nec Picis modo liquescit, guttasque de se fundit si igni admoueatur, sed trita in puluerem redigi potest, accensa-
E que bitumen redolet, omnesque adeo Gagatis lapidis notas a Dioscoride traditas refert. Contra Pissasphaltus pinguis est, igniqúe admota, aut manibus tractata liquescit ac mollescit, guttasque de se fundit, ac mistam bitumine picem redolet, *vt fusius libro primo de comp. medicamentorum cap. 20. diximus*, ad quem locum lectorem nunc remittimus. Ceterum vt & quam facultatem vera Mumia obtineat Medici perspectum habeant, sciant illam nullas alias, nisi picis & bituminis habere vires, nam vt illorum nomina, sic & facultates possidet. Testis est Diosc. qui capite 92. primi libri ita scribit: ἡ δὲ πισσάσφαλτος δύναται ὅσα πίσσα καὶ ἄσφαλτος μιγεῖσαι. hoc est, *Pissasphaltos omnia, quæ pix & bitumen mixta simul, potest.* Ad quod confirmat etiam Auicenna, qui loco paulo ante citato, Mumiam picis & bituminis vires naturamque habere dicit. Pix vero, arida præser-
F tim, *Dioscoride lib. 1. cap. 88. teste*, calefactoriam vim habet, emollit, pus mouet, tubercula & furunculos discutit, vlcera replet. Vulnerariis præterea medicamentis commode miscetur. Gal. lib. 8. simplicium leprosos vngues eximere cum cera mistam, lichenesq; detergere, duros & crudos tumores omnes concoquere posse ait. Ad eaque o- *Picis vis.*

Bitominis facultas. muia humidam valentiorem esse: aridam vero picem, tametsi ad hæc quidem deterior sit, glutinandis tamen vulneribus magis congruere. Bitumen autem, *Dioscoride lib. 1. cap. 92. auctore*, inflammationes arcere potest, glutinat quoque, emollit & discutit. Vuluarum procidentiis strangulationibusq; appositum, olfactum & suffitum prodest. Comitiales morbos suffitu, Gagatis lapidis imitar, deprehendit. Menses cum vino & castorio potum cit. Prodest diutinæ tussi, anhelantibus, & suspiriosis, serpentium morsibus, coxendicum & laterum doloribus. Datur deuorandum cœliacis. Cum aceto potum sanguinem concretum dissoluit, Dysentericis cum ptisana liquefactum infunditur. Destillationes suffitu sanat. Dentium dolores oblitum mitigat. Calfactum cum farina hordeacea, cera, & nitro illitum, podagris, articulorum doloribus, lethargicisque confert. Et vt summatim Galen. *libro 11. de simpl. med. facul.* inquit: *Bitumine vtimur & ad glutinationes vulnerum cruentorum, & ad alia omnia quæ exsiccari debent cum modica calfactione.* Plinius *lib. 24. cap. 7.* breuibus Pissaphalton depingit sic scribens: *Est & Pissaphaltos, mixta bitumini pice, naturaliter ex Apolloniatarum agro.* Quidam autem ipsi miscent præcipuum ad scabiem pecorum remedium, aut si fœtus mammas læserit. Has itaque facultates vera mumia, quæ Pissalphaltos est, veterum testimonio habet. Porro

Arabes Mumiam cum Cyrenaico succo confundunt. nonnulli e familia Arabum Mumiam non sine magno errore cum succo Cyrenaico, qui ex Silphio, quod Romani Laserpitium vocant, colligitur, confundunt, vt videre licet apud Serapionem, vbi Aben Mesuah Galenum Mumiam inter oculares medicinas referentem his verbis citat: *Galenus memorauit eam in Almayemur quando locutus est de soda in libro quarto, & dixit quod ex medicinis oculorum sunt quædam calidæ acutæ, sicut mumia, & asa, & serapinum, & euphorbium, & vniuersaliter omnis medicina quæ calefacit fortiter, absque eo quod faciat in oculo asperitatem.* Euidentissimum autem est, Galenum hoc loco nullam Mumiæ mentionem fecisse, id quod eius verba abunde demonstrant, quæ sic habent: ἐναντιωτάτη δὲ τῷ γένει τούτων ὕλη καὶ χυλός ἐστιν ὁ τῶν δριμέων, οἷον ὁ τοῦ Κυρηναϊκοῦ τε καὶ Μηδικοῦ καὶ σαγαπηνοῦ καὶ εὐφορβίου, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, ὁ τῶν θερμαινόντων σφοδρῶς ἄνευ τοῦ τραχύνειν quod est: *Contrariissima autem genere exsistit prædictorum materia, ea quæ acrium est succorum, veluti Cyrenaici, Medici, Sagopeni, euphorbii, & vt summatim dicam, eorum qui violenter sine exasperatione calefaciunt.* Ex quibus verbis satis clarum est Mesuah κυρηναϊκοῦ dictionem perperam pro Mumia vertisse. Proinde cum Arabes suæ Mumiæ multas facultates, quæ Cyrenaico debentur, assignauerint, prouidos esse cupio Medicos, ne illas Mumiæ veræ inesse

Arabum inscitia pristinæ medicinæ multum incommodauit. credant. Hic iterum expendant studiosi, quantum Arabum inscitia, illosque mordicus tenentium morosa imitatio pristinæ ac veræ medicinæ incommodarit: vtinam autem illorum nugas nunquam introspexissent maiores nostri, aut saltem non tanti fecissent, nam ita minus hodie errorum haberet medicina.

Medicamentum purgans detrahendis humoribus esse simile, contra Mesuen, illumque sequentes Medicos.

CAP. XLI.

MULTIS hactenus Mesue errandi occasio fuit, eo quod *libro primo Canonum vniuersalium capite primo*, intentionis primæ medicamentum purgans attrahendis

Mesue erronea de medicamento purgante sententia. humoribus minime simile esse scripsisset. Verba eius subiiciemus: *Medicina,* inquit, *laxatiua non est sic, quia simile attractiuum huius, vel eradicatiuum, sed quia tale.* Sed quantum a veritate deuiet, monstrant ea quæ scribunt veteres, in primis Hippocrates, qui in libro de natura humana in hunc modum scribit: τὸ γὰρ φάρμακον ἐπειδὰν ἐσέλθῃ ἐς τὸ σῶμα, πρῶτον μὲν

Medicamentum potgās attrahendis humoribus simile. ἄγει ὃ ἂν αὐτῷ κατὰ φύσιν μάλιστα ᾖ τῶν ἐν τῷ σώματι ἐνεόντων, ἔπειτα δὲ καὶ τὰ ἄλλα ἕλκει τε καὶ καθαίρει. hoc est: *Pharmacum cum corpus intrauerit, primo id quod omnium maxime sibi secundum naturam cognatum atque simile est, in corpore agit, ex inde reliqua trahit & purgat.* Probat autem idipsum eleganti comparatione dicens: ὡς γὰρ τὰ σπειρόμενά τε καὶ φυόμενα, ὅταν ἐς τὴν γῆν ἐσέλθῃ, ἕλκει ἕκαστον τὸ κατὰ φύσιν αὐτῷ ἐνεὸν ἐν τῇ γῇ· ἔνι δὲ καὶ ὀξὺ καὶ γλυκὺ καὶ πικρὸν καὶ ἁλμυρὸν καὶ παντοῖον· πρῶτον μὲν οὖν πλεῖστον ἐς ἑωυτὸ τοῦτο εἵλκυσεν, ὅ τι ἂν ᾖ αὐτῷ κατὰ φύσιν μάλιστα, ἔπειτα δὲ ἕλκει καὶ τὰ ἄλλα. τοιοῦτον δέ τι καὶ τὰ φάρμακα ποιεῖ ἐν τῷ σώματι. id est: *Quemadmodum enim semina & stirpes terram ingressa, sibi quæque quod in terra idoneum ac naturale est trahunt, vel acre, vel dulce, vel amarum, vel salsum, vel quodcunque. Primum igitur & plurimum quod ipsis maxime secundum naturam sit trahunt, post alia quoque trahunt. Tale quid & medicamenta in corpore faciunt.* Quibus verbis aperte docet Hippocrates medicamenta haud aliter quam plantas ac semina similem atq; proprium humorem trahere, quemadmo-

A admodum multis etiam Galenus in commentariis super Hippocratem de natura humana, sectione prima, libri secundi de elementis vbi sententiam hanc Hippocratis enarrat, ostendit. Id quod etiam facit libro de naturalibus facultatibus primo, vbi theorema hoc, quanque animantis particulam familiare nutrimentum attrahere, ex professo tractat, pluribusque contra Asclepiadem disputans argumentis probat, medicamentum omne humorem sibi conuenientem ac similem trahere. Idem agit per totum ferme librum, quem de medicamentorum facultate inscripsit, Asclepiadarum Erasistrationumque argumenta graphice diluens. In libro quoque de Theriaca ad Pisonem obiter, valde tamen perspicue, idem hoc docere conatur. Nusquam vero clarius medicamentum purgans attrahendis humoribus esse simile docet, quam *lib.*
B *de simpl. med. facul 3. cap. 23.* vbi in hanc scribit sententiam: [illegible Greek] quod est: *Ostensum est nobis in commẽtariis de naturalibus facultatibus, quod qualitatum quæ in substantiis sunt proprietate attractiones perficiantur. Idcirco purgantium medicamentorum, vbi forte purgatione frustrantur, quædam extra quam quod noxam corporis nullam afferunt, etiam alimentum homini præbent. Alia vero in corruptionem, ac venenum vertuntur. Prorsum enim medicamentum purgans vel cum vno saltem humorum, qui in corpore sunt nostro, similitudinem obtinet. Non autem perpetuo permista est vis venenosa: quamobrem nec perpetuo, licet non*
C *purget, incommodabit, verum coctionem accipiet, talemque producet humorem, qualem trahere natum erat.* Et rursus capite sequenti subiicit [illegible Greek] quod est: *Ad quod dogma sequitur purgantia medicamenta detrahendis humoribus esse familiaria, verum quæ attrahunt, quodam modo esse efficaciora valentioraque, sicut Magnes lapis ferro quippe qui ad ferri naturam accedat, inque ferri metallis reperiatur, eique magnopere specie persimilis sit, verum fortior est quodammodo, vt attrahere sit aptior, quam attrahi. Quin nec Cnicum quoque a pituitæ natura alienum esse diffidendum est, vti colore suo præ se fert, sed ta-*
D *men calore ipso quam pituita valentior est, vt trahere quam trahi magis par sit. Ad eundem modum granum Cnidium, si quando forte a corpore nostro vincatur (id quod sæpius Cnico vsu venit, rarius autem grano Cnidio, nimirum ob robur) vice purgationis alimentum efficitur, velut veratrum semper Coturnicibus.* Quibus verbis argumentum etiam, quod subobscure innuere videtur, Mesue diluitur, quod eiusmodi est: Si similitudo in caussa esset, cur medicamentum humorem attraheret, tunc perinde humor traheret medicamentum, quemadmodum hoc ipsum humorem. Quamobrem namque humor medicamentum non trahit, caussam esse Galenus ait, quia medicamenta humoribus efficaciora sunt, adeoque trahunt, & non attrahuntur. Sed hic forte quispiam Galenum sibi
E pugnantia scripsisse clamabit, vt qui *libro quarto de simplicium medicamentorum facultatib. capite vltimo* diserte dicat, ex colore nihil posse de facultatibus ac qualitatibus medicamentorum definiri: libro autem eiusdem Operis tertio capite iam citato ex colore quod Cnicus sit substantia pituitulus posse dignosci tradit. Verũ si recte expendantur eius verba, nulla in illis contradictio erit. Nam verum est, quod ex colore sciri non possit, num medicamentum calidum sit, an frigidum. Ex eodem autem cognosci potest, num medicamentum hac vel alia substantia prædita est. Nec pugnant inter se quod idem Galenus dicit, Cnicum similitudine totius substantiæ trahere pituitam scribit: & Cnicum ideo trahere magis quam trahi, quod calore ipso quam pituita valentior sit. His enim verbis non negat Cnicum similitudine totius substantiæ pituitam trahere, neque affirmat id manifesta potius qualitate, nempe calo-
F re, fieri: sed illis potius quod caloris vim tractoriam Cnico insitam nonnihil iuuet, innuit. Quid multis opus? firma stat veterum sententia, quod medicamenta purgantia attrahendis humoribus similia sint: dissimilia enim si essent, tum eosdem potius repellerent, atque a seipsis quam longissime fugarent, quam ad se traherent: cuius tamen

Quare humor, quandoquidem similis medicamentum non trahat.

Montui argumenta confutantur.

conttatium quotidiana nos, rerum magistra, experientia docet. Sed hic iterum obluctatur Montuus, atque pro sua in rebus Dialecticis acrimonia ita ratiocinatur: Si similitudo caussa esset quare purgatorium medicamentum humorem traheret ferrum, *vt inquit Auicenna 4. primi*, certe ferrum attraheret, quando illi dominaretur, & aurum itidem aurum traheret, vbi sua quantitate illi præualeret. Cui obiectioni non est cur respondeamus, quandoquidem Galenus loco iam citato illam funditus explodat, sic scribens: ἀλλ' ἐπεὶ δὲ καὶ τὰς ὁλκὰς τὰς τῶν οὐσιῶν ὁμοιότητι δέδεικται γίγνεσθαι (δέδεικται γὰρ πολλάκις ὡς ἐν ταῖς καθάρσεσιν ὁλκὴ τοῦ οἰκείου τοῖς καθαίρουσι φαρμάκοις ἐστίν, οὐ πάντων ὁμοῦ τῶν χυμῶν ἀλλοίωσις) ἀναγκαῖον ὁμοιότητά τινα τῆς οὐσίας ὑπάρχειν ἀμφοτέροις, τῷ τε τοῦ καθαίροντος, καὶ τῷ τοῦ καθαιρομένου. ἐπεὶ τοίνυν τὸ καθαιρόμενον ἐστὶ φλέγμα, καὶ οὕτως δή που καὶ τὸ ἕλκον ἀνάγκη φλεγματῶδες ὑπάρχειν. φλεγματῶδες δ' εἶναι χρῆναι ὑπάρχειν τὸ ἕλκον, οὐχ ἁπλῶς αὐτὸ φλέγμα. ἓν γὰρ ἀμφοῖν ταῖς οὐσίαις ὑπάρχειν ἔφαμεν, οὐ ταυτότητα. τοὐναντίον γὰρ ἅπαν· οὔτε σίδηρος σίδηρον, οὔτε σὰρξ ἕλκει σάρκα, ἀλλ' ἡ μὲν μαγνῆτις λίθος τὸν σίδηρον, ἡ δὲ σὰρξ τὸ αἷμα. διαφέρει γὰρ ἐμοὶ τὸ ταὐτὸ καὶ τὸ ὅμοιον. φλέγμα μὲν γὰρ φλέγματι ταὐτόν, καὶ κνῆκος κνήκῳ. φλεγματῶδες δὲ ὅμοιον κνήκῳ, οὐ μὴν ταὐτόν γε. id est: *Posteaquam attractiones substantiarum fieri similitudine ostendimus (demonstratum enim subinde est, in purgationibus attractionem esse eorum quæ purgantibus medicamentis similia, haud vero omnium simul succorum alterationem) similitudinem inesse quandam vtrisque substantiis & eius videlicet quod purgat, & eius quod purgatur, necesse est. Porro quum quod purgatur, pituita est, quod trahit, pituitosum sit oportet. Pituitosum autem esse oportere quod trahit diximus, non autem plane pituitam. Etenim similitudinem inesse substantiis diximus, non identitatem: contrarium enim in vniuersum. Nam neque ferrum attrahit ferrum, neque caro carnem sed lapis sideritis ferrum, caro sanguinem. Differunt enim, mea quidem sententia, idem & simile. Quippe pituita pituita eadem est, & cnicus cnico: similis autem pituita cnicus, non tamen idem.* Similia enim sunt, quæ iisdem qualitatibus prædita sunt. Quod capite octauo suarum categoriarum confirmat Aristoteles, qui similia & dissimilia per solas qualitates dici ait. Vt proprie loquendo similitudo non sit nisi differentium rerum eadem qualitas. Recte igitur Galenus ait, simile & idem differre. Nam in iis quæ similia sunt, circumstantiæ aliquæ dissimiles reperiuntur: in iis vero quæ eadem sunt nequaquam. Proprie itaque loquendo ferrum ferro idem est, quod nulla dissimilitudinis circumstantia in duobus ferris appareat, non autem simile. Nec ab re adiectum nobis est proprie, quod scilicet vulgari & communi loquendi ratione etiam ea quæ eadem sunt, sæpe similia dicantur, vt quum ouum ouo, lac lacti non esse magis simile affirmamus. Quæ enim hac ratione similia inuicem dicuntur, non secundum insitam familiaritatem, seu qualitatem, sed iuxta εἶδος, vt Galeni verbo vtar, id est, formam siue speciem, similia sunt. Ouum enim ouo forma simile, itidem ferrum ferro, absinthium absinthio. Qua vtique loquendi ratione & ego olim contra Montuum disputans vsus sum. Plura vero ad erroneam Mesuæ sententiam refutandam conducentia in commentariis nostris super libros Galeni de simplicium medicamentorum facultatibus diximus. Proinde ad Montui rationem non sequitur, quod ferrum trahere ferrum, quia ferrum non simile, sed & idem ferro est. Quod vero deinceps ait Montuus, medicamentum purgans non attrahere humorem, quod huic secundum manifestam qualitatem simile sit, plane ridiculum est: quis enim est qui nesciat idipsum de manifestis qualitatibus non esse intelligendum? qui enim ita fieret vt Cnici semen, quod tertii est ordinis calefacientium, pituitam quæ frigida exsistit, attraheret: Quare non opus erat cur Paulum Aeginetam in testem asciceret. Mentitur vero insigniter, quod Mesuen Hippocrati & Galeno non dissentire ait, cum constet Mesuen simpliciter negare, nullo habito ad occultas aut manifestas qualitates respectu, medicamentum purgans humoribus attrahendis esse simile. Atqui bonus senex instar sui magistri Auicennæ, a quo medicinam doctus est, simul calidum & frigidum spirare solet: iam enim similes humores medicamentis purgantibus, iam autem dissimiles esse fatetur. Hinc post multa quibus præter necessitatem occultam proprietatem ostendere conatur, ita colligit: *Omnis actio fit a contrario, vt declarat Aristoteles primo de generatione & corruptione: Humores autem attractio a solutiua medicina actio est, igitur attractio illorum a contrario, ac consequenter a dissimili fit.* Quæ argumentandi ratio quam pulchre procedat, quisque mediocriter saltem eruditus intelligere potest. Nam hac ratione colligere licebit, nullam inter id quod nutritur & alimentum ipsum, esse similitudinem: quod omnium falsissimum est, quemadmodum ex libro 3. de temperamentis Galeni liquet, vbi in hunc modum

Similitudinem non identitatē substantiis inesse oportere.

Medicamētum purgās non per manifestas qualitates attrahit.

Nō omnis actio fit a contrario.

A modum scribit: [illegible] quod est: *Omne animal conueniente sibi nutritur alimento, conueniens autem cuique alimentum est, quicquid assimilari corpori quod nutritur, potest. Oportet igitur toti nutrientis substantiæ, cum tota nutriti natura communio aliqua, similitudoque sit.* Proinde sic colligamus. *Omnis actio fit a contrario: alimenti autem in nutritione attractio est actio: igitur alimentorum attractio fit a contrario.* quod omnium falsissimum est. Attractio enim alimentorum nō a contrario, sed simili fit: est enim, vt diximus, inter alimentum, & id quod alitur, alimentumq; ad se trahit, similitudo quædam, veluti supra etiam ex Hippocratis comparatione de seminibus & plantis monstrauimus. Quid itaque ad Aristotelis, quo Montuus vtitur, dictum respondeamus? hoc nimirum, Montuum hoc loci abusum esse tanti philosoph. testimonio, neq; enim ille vnquam dixisse offenditur, etiamsi totum illum περὶ γενέσεως ἐ φθορᾶς librum perlustres, omnem actionem a contrario fieri. Et vt rem penitus habeant studiosi, in cap. 7. eius libri Arist. duas veterum recenset sententias, quarum prima dicit, [illegible] hoc est, *quod nullum simile a simili quicquam patitur.* Altera Democriti exsistens contrarium plane statuit, nempe [illegible] id est, *tum agens tum patiens similia esse*, atque adeo vna secta actionem a contrario, altera autem a simili fieri dixit. Vtramque autem improbat Aristotel. tanquam veritati nō satis consonas, cum ea quæ agunt & patiuntur talia existere oporteat, vt quodammodo similia, & quodammodo dissimilia & contraria sint. Ita Cnicus agit in pituitam, hanc scilicet attrahens, quod huic partim similis, partim dissimilis existat. Similis quippe secundum substantiam, quia pituitosus est: dissimilis autem secundum qualitatem manifestam, eo quod pituita frigida, Cnicus autem calidus sit, huicq; adeo fit, vt Cnici manifestus calor insitam sibi tractricem facultatem, vt paulo ante dictum est, iuuet. Errat itaq; Montuus quod simpliciter omnem actionem a contrario fieri putat, cum hanc sententiam Aristoteles vt a veritate alienam penitus impugnet. Proinde ipse fallitur, Aristoteles non recte intelligens, potius quam Manardus aut ego, qui ita, Dei benignitate, Galeni placita ac dogmata tenemus, vt Montuo in hoc probe tractando præceptores esse non detrectaremus. Reliqua quæ producit [illegible], ob id necesse non est, vt illa diluamus. Nos hic simplicium medicamentorum paradoxis colophonem imponemus, quod alibi de iis multa dixerimus, & quod facile quisque ad illorum exemplum reliqua, etiam suo Marte scrutari ac colligere possit, atq; composita aliquot, in quibus a vulgi sententia dissentiamus, attingemus.

> Attractio alimentorum a simili.

> Aristotelis dictum vt intelligendum.

Theriacam, cuius vix hodie verum exstat nomen, eos quos veteres pollicentur effectus nostro seculo non præstare, quod multa huius confectionem constituentia, nedum a Pharmacopolis, sed a Medicis etiam ignorentur.

Cap. XLII.

NEMO est qui nesciat hodie nobilissimam illam Andromachi antidotum, corrupto passim nomine Thiriacam, a Thiro nimirum serpente Arabibus nominato dici cum Theriaca rectius diceretur, ita enim veteres nominandam esse voluerunt, Galeno in libro de Theriaca ad Pisonem teste: [illegible] id est, *non solum quod ferarum morsibus probe conueniat, sed etiam quod feræ ipsæ deincept in confectura misceantur.* Cuius certe miri a veteribus traduntur effectus, vt videre licet apud Galenum in libris de Theriaca ad Pisonem & Pamphilianum, ita vt vix morbus fuerit cui non commode adaptari potuerit. Atque hinc factum vt γαλήνη etiam Græcis dicta sit, non sane a Galeno Medico, vt Nicolaus Præpositus vulgo vocatus nugatur, sed a tranquillitate, quam ægrotis afferre solet. Testis Andromachus qui ita scribit:

> Theriaca ende dicta.

> Miri apud veteres Theriacæ effectus.

> Theriaca cur galene dicta.

[illegible]
[illegible] id est:

Dicitur hæc Graiis hilare simul Eudios, atque galene. Quæ verba Gal. explicat deinceps, in eam sententiam scribens: [illegible] quod est: *Galenen itaque ipsam in propositis versibus Andromachus arbitror ideo vocauit, quoniam ceu ex quadam affectuum tempestate trāquillitatem quandam, ipsam nempe sanitatem corporib. conciliat.*

Theriaca hodie pristinos effectus amisit.

Amisisse autem nostra tempestate pristinos effectus iam dictam antidotum nihil mi- A
rum, multa enim sunt ad compositionem eius necessaria medicamenta, quæ penitus
ad nos non afferuntur, vel si afferuntur aut adulterina, aut plane nedum Medicis;
sed & seplasiariis ipsis incognita sunt. Nam vt a vipera initium sumamus, quis est Ara-

Viperam Arabes non satis cognitam habuere.

bum ac iuniorum decretis hodie addictus, qui illam agnoscat? tam varia enim imo in-
constantia de hac ipsa produnt, vt nemo sit qui certi quidpiam ex illis colligi ac vena-
ri queat, quemadmodum videre licet apud Leonicenum *in libro de Dipsade & aliis ser-*

Viperæ quid.

pentibus. Item in libro de Thiro seu Vipera. Est itaque Vipera serpentis genus, quod Græcis,
ἔχιδνα, Arabibus Thirus, nominatur. Arabes autem nomen generis speciei tribuerunt:

Thirus a vipera non differt.

cum enim vipera θηρίς, hoc est, feræ species sit, illi tamen pro Therio, corrupto & ex
Græcorum lingua detorto vocabulo, Thirum dixerunt. Quod vero Thirus Arabum B
ab Echidna Græcorum Latinorumque vipera nihil differat, vnus Serapion docet:
quæcunque enim is *cap 448. sui de simplicium temperamentis libri* de Thiri carne ex Gale-
ni & Diosc. sententia scribit, hæc omnia de Vipera dicta esse vtrorumque scripta con-
ferens manifeste comperiet. Proinde vehementer errant qui Thirum aliud a Vipera
animal esse credunt, cum in nomine tantum, nulla autem reipsa sit diuersitas. Hinc

Viperarum in Italia magna copia.

Trochisci siue pastilli e Thiro a Trochiscis e vipera nihil differunt. Est autem vipe-
rarum in Italia magna copia, vulgoque dicitur Marassus, nomenclatura nec barbara,
nec citra rationem excogitata. Quippe a Marsorum populis nomine ducto, qui id ge-
nus serpentis olim maxime consectabantur, circumferebantque. Testis eius rei, ne
quis nullo auctore confictum putet, Aulus Gellius *lib. noct. atti. 16. cap. 11.* in hunc mo- C
dum scribens: *Gens in Italia Marsorum orta fertur a Circes filio Marso: propterea Marsis homi-*
nibus, quorum duntaxat familia cum externis cognationibus nondum etiam permistæ corruptæque
sunt, vi quidam genitali datum, vt serpentium virulentorum domitores sint, & incantationibus
herbarumque succis faciant medelarum miracula. Gellio subscribit Plinius *lib. 7. cap. 2.* Marsos
itidem a Circes filio ortos esse, & naturalem illis vim quandam contra serpentes ines-
se dicens. Et Virgilius *libro Aeneid. 7.* sic scribens:

Quin & Marrubia venit de gente sacerdos,
Fronde super galeam, & felici comptus oliua,
Archippi regis iussu fortissimus Vmbro,
Vipereo generi & grauiter spirantibus hydris, D
Spargere qui somnos, cantuque manuque solebat,
Mulcebatque iras, & morsus arte leuabat.

Syllius quoque Italicus lib. 8 eadem de Marsis cantat, ita dicens:

Hæ bellare acres norant, ac Marsica pubes,
Et bellare manu, & Chelydris cantare soporem,
Vipereumque herbis hebetare & carmine dentem.

Idem denique testatur Galenus *lib. 11. de simpl. med. facult.* qui se Marsos Romæ viperas
venantes interrogasse scribit, num quid haberent signi, quo genus dipsadum & vipe-
rarum discernerent. Marsos autem interrogauit, tanquam eius rei peritos, ac quo-
tidie manibus viperas tractantes. Inde discere possunt nostræ ætatis Medici, quan- E
to hactenus fuerint in errore versati, qui Thirum seu Viperam ex terris admodum
calentibus aridisque, ex Aegypto nimirum & Arabia petierunt, quum tamen in Ita-
lia hunc haberent serpentem, multo peregrinis & Memphiticis meliorem. Hinc
nisi ad Theriacorum orbiculorum seu pastillorum confectionem veram illam & ge-
nuinam viperam adhibuerunt, id quod hactenus factum esse vix crediderim, non est

Hedychroon vnde dictum.

cur pristinos illos effectus sperare debeant. Sed fac veram adhibitam esse viperam,
quæ adhuc in Hedychroo magmate, quod sic a coloris iucunditate ac hilaritate di-
ctum est, sunt medicamenta simplicia, quæ a nemine ferme hodie probe agnoscuntur?
qualia sunt Aspalathus, Calamus aromaticus, Xylobalsamum, Phu, Cinamomum, A-
momum, Casia, Rhaponticum, Myrrha, & alia quædam, ita vt nec illorum ratione ge- F
nuini effectus sperari queant. Aspalathum enim fruticem quotusquisque est qui agno-

Aspalathus frutex hodie ignotus.

scat? Hunc certe Auicenna in descriptione Trochiscorum Alindaracon, ita enim He-
dychroon appellat, Darsisahan nominat, quemadmodum & Serapion capite 26. de sim-
plicium med. temperamentis facit, vt patebit conferenti caput hoc de Darsisahan, cum
capi-

A capite Dioscoridis de Aspalatho. Nicolaus autem, apud quem summa atque præcipua nostra tempestate in componendis medicaminibus, si Diis placet, fides est, trochiscos Alindaracon, vocat trochiscos diacoralli, magno nimirum errore pro Aspalatho Corallos ponens, cum nemo sit qui nesciat Aspalathum longe a Corallis diuersum esse. Variant & in plerisque aliis ab Henychroi confectione prædicti Nicolai trochisci, adeo vt veræ Theriacæ adaptari non mereantur. Sunt qui Darsisahan seu Aspalathum, ex quorum numero Serapionis interpres exsistit, arborem granati syluestris esse putarint, ita vt nihil mirum sit in tanta Arabum auctorum, eorundemque interpretum diuersitate, nõ fuisse qui quid esset Aspalathus intelligerent. Aspalathus vero *Dioscoride lib.1.cap.19.teste*, nihil aliud est quam frutex lignosus, multis spinis hor-

Nicolai error.

Trochisci Alindaracon.

B rens, qui nascitur in Istro, Nisyro, Syria, & Rhodo. Ceterum Calamus aromaticus, quem passim officinæ venalem habent, non videtur esse is quem Matthiolus esse Acorum censet, vt tomo altero nostrorum de stirpium historia commentatio, monstrauimus. Differt vero ab eo, mea quidem sententia quem Dioscorides ac alii veteres describunt, nam ille radix potius quam calamus esse apparet. Huc accedit, quod notæ quas Dioscorides illi tribuit, nostro non conueniant: est enim, *vt lib.1.cap.18.ait.* κιρρὸς, πυκνογόνατος, καὶ εἰς πολλοὺς σκινδαλμοὺς θραυόμενος, γέμων ἀραχνίων τὴν σύριγγα, ὑπόλευκος, ἐν δὲ τῇ διαμασήσει γλισχρὸς, στυπτικὸς, ὑπόδριμυς. hoc est, *ruffus, geniculatus, & in multas assulas fractus, fistulis aranearum plenus albicans, in mandendo glutinosus, adstringens & subacer*: cum noster in multis discrepet. Nec Xylobalsamum, quod in officinis prostat, verum est Xylobalsamum, quod Dioscoride auctore fuluum, odoratum, opobalsamum spirans exsistit, cum nostrum pla-

Calamus aromaticus officinarũ non videtur esse genuinus.

Calami veri notæ.

Xylobalsamum hodie verum in officinis non prostat.

C ne inodorum sit. Phu deniq; quæ herba sit hodie ita multis ignoratur, neq; enim Valerianæ nostræ per omnia apud Diosc. Phu historia respondet. Phu namq; caulis, quẽadmodum Dioscorides scribit, λεῖος καὶ τρυφερὸς. id est, læuis & tener mollisve exsistit. Flores etiam Narcissi floribus similes. Valerianæ contra caulis angulosus ac duritiem nonnullam præ se ferens, neque flores Narcisso similes. Cinamomum verum ad nos non adferri, ante nos indicauit Manardus noster libro suarum epistolarum medicinalium sexto, idipsum ex Galeni de Antidotis libris probans. Et Dioscoridem expẽdenti facile animum subit suspicio ex tot generibus Cinamomi non optimũ ad nos inuehi. Neq; mirum hodie Germanis hoc modo imponi, quum constet Galeni temporibus idipsum quoq; factum esse, quemadmodum ipse in libro de Theriaca ad Piso-

Phu non videtur esse Valeriana.

Cinamomum verũ ad nos non affertur.

D nem indicat. Quid multis opus est? si quis nostrum Cinamomum cum eo quod bonitate alia omnia antecedit, commiserit, facile quod asserimus verum esse comperiet. Est autem præstantissimum omnium Cinamomum, Galeno loco iam citato teste, τεφρῶδες τῇ χροιᾷ, τὴν τῇ ὀδμῇ ἥδιστόν τε καὶ ἥδιστον, ἐν τῇ γεύσει δριμὺ, καὶ δηκτικὸν λίαν, ἐν διαμασωμένον πηγανίζειν δοκεῖ. quod est. *Cinerium colore, odore longe optimum suauissimumq;, & gustu acre, & admodum mordax mansumq; rutam præ se ferre videtur.* Quæ quomodo nostro Cinamomo quadrare in vniuersum possint non video, nihil enim minus quam rutæ odorem commanducatum refert. Amomum quod in officinis venditur, nihil minus est quam id quod Dioscoridi describit *lib.1.cap.14.* hoc enim λευκὸν, ἢ ὑπόκιρρον, βοτρυῶδες, βαρὺ, σφόδρα εὐῶδες ἄγαν ἀσαπὲς, καὶ δριμὺ τὴν γεῦσιν, ἁπλοῦν τὴν χρόαν, καὶ οὐ ποικίλον. id est, *candidum, vel subrubrum, racemosum, graue,*

Cinamomum quod præstantissimum.

Amomum nostrum non videtur esse genuinum.

E *odoratum vehementer, sine carie, acre, gustu mordens, simplici colore & minime vario.* Nostrum e regione nec odoris argumento, nec alia ratione huic respondet. Casiam vero qua nũc officinæ vtuntur non esse veram quã Dioscorides ac alii eius farinæ scriptores describunt, diximus parodoxo quinto. Monet vero Galenus in libro de Theriaca ad Pisonem, vt in hac diiudicanda soliciti simus: quod inexpertis frequenter imponere soleat, esse enim pseudocasiam, mirum quam germanæ similem, sed odore minus grato coarguitur. Rhaponticum veterum ab eo quod hodie in vsu habetur fuisse diuersum, paradoxo quarto ostendimus. Myrrha quam passim obtrudunt seplasarii, non est vera & optima illa Myrrha, quæ vt Dioscorides refert *libr.1.cap.75.* esse debet ψαθυρὰ, κούφη, ὁμόχροος πανταχόθεν, καὶ ἐν τῷ κλᾶσθαι ὑπόλευκος, λείας, ὀνυχώδεις ἔχουσα διαφύσεις λείας, μικρόβωλος, πικρὰ,

Casia lignea est.

Rhabarbarum nostrũ a veterum diuersum.

F εὐώδης, δριμεῖα. hoc est, *fragilis, leuis, vndique concolor, & quæ confracta internas quasi vngues candidas & læues diuisiones ostendat, minutis glebis, amara, odorata, & acris.* Quibus notis vt nostra respondeat, videant qui adulterinam esse nondum persuasum habent. Hactenus simplicia medicamenta Hedychroi confectionem ingredientia, quorum hodie exactam cognitionem non esse demonstrauimus, obiter attigimus,

Myrrha Seplasariorũ non genuina.

Piper longum verum ad nos non asportatur.

iam alia quædam, quæ scilicet Theriaces compositionem constituunt, prosequamur, A quorum itidem vt prædictorum nostra ætate certa notitia nondum habetur. Ea sunt Piper longum, Opobalsamum, Scordion, Nardus, Iunci odorati flos, Dictamnus, Petroselinum Macedonicum, Quinquefolii radix, Rubrica Lemnia, Thlaspis, & alia multa quæ breuitatis gratia omittere placuit. Quod ad piper enim attinet longum, vix credibile est, verum ad nos asportari, quod in illo dolos fieri certum sit. Testis eius rei Galenus est, qui ad Pisonem ita scribit: οἶδας δὲ σε καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ μακροῦ πεπέρεως γεγονότων πανουργίαν μὴ ἀγνοεῖν. ἀναπλάττοντες γάρ τινες αὐτὸ ἴσον τῷ ἀληθινῷ ἔχον τὸ μῆκος, καὶ ἐνθέντες αὐτῷ τοῦ πυρέθρου ἢ τοῦ σινάπεως ὀλίγον, οὕτω τῇ δριμύτητι τῆς γλώττης ἀπατῶσι τὸν γευόμενον. quod est: *In pipere oblongo dolos fieri te ignorare haud est verisimile. Siquidem nonnulli adulterantes ipsum æqualem cum germano longitudinem habens, pyrethri vel sinapi modico indito, ita gustus mordacitate gustantem fallunt.* Quod si vtique Galeni temporibus sic adulterari piper longum contigit, quid mirum si hodie in tanta mercatorum copia, ac insatiabili auri similiter accidat? B

Opobalsamum ad nos non affertur.

Opobalsamum certe ad nos non affertur, vel si affertur, syncerum non est, multis enim modis Dioscoride teste adulteratur. Argumento est quod is qui ad nos asportatur, colore, odore, & substantia longe a vero distat, qui πρόσφατον, τῇ ὀσμῇ ἰσχυρὸν, καὶ εἰλικρινὲς, καὶ μὴ παροξίζον, διαδιδόμενον, λεῖον, στῦφον, καὶ δάκνον μετρίως τὴν γλῶτταν. id est: *Recens est, odore firmo & syncero, non ad acorem vergens, citissime penetrans, lenis adstringens, & modice linguam mordens.* Quid multa? si opobalsamum germanum Theriaces confectioni adhiberetur, certe totius antidoti precium præuerteret, Duodecim enim drachmas, præter id quod in Hedychroi confectionem inditur, tota Andromachi compositio recipit. Scordion qui agnoscat paucos esse hodie credo: neque enim est allium syluestre, vt quidam non sine magno errore existimant. C

Scordion nemo hodie agnoscit.

Habet autem is error inde originem. Σκόρδον Græcis Allium significat, hinc σκόρδιον allium syluestre esse putabant, idque non modo in Theriacam, sed in plures quoque alias compositiones adhibeant. Inde factum vt non solum herbam ipsam Scordion dictam amiserunt, sed vt vocis ipsius significatum, huius loco allium syluestre nominis similitudine decepti accipientes, cum tamen Allium syluestre, quod alio nomine ὀφιοσκόροδον, hoc est, *Anguinum* allium vocatur, a Scordio herba plane diuersum sit.

Allium syluestre a Scordio differt.

Et mirum certe est cum Scordion folio Trixaginis seu Chamædryos, non Allii descriptum legerint, cur in eum errorem imprudentes lapsi sint. Scordion namque huncin modum Dioscorides *lib. 3. cap. 117.* describit: σκόρδιον φύεται ἐν ὀρεινοῖς τόποις καὶ ἑλώδεσι, φύλλα ἔχον ὅμοια χαμαίδρυϊ, μείζονα δὲ καὶ οὐκ οὕτως ἐντετμημένα τὴν περιφέρειαν, ὀσμῆς τι ὄζοντα σκοροδίζοντα, στυφὰ δὲ καὶ ἔμπικρα κατὰ τὴν γεῦσιν, καυλία δὲ καὶ τετράγωνα, ἐφ' ὧν ἄνθος ὑπέρυθρον. D

Scordii descriptio.

hoc est: *Scordion in montanis locis & palustribus nascitur, folia Chamædryos seu Trixaginis habens, maiora tamen, nec sic in ambitu diuisa, Allium aliquo modo redolentia, adstringentia, & gustu amara. Caules quadrangulos, in quibus flos subrubescens.* Mira autem huius contra venena vis est, sordidaque vulnera purgat, ita vt Galeno libro primo de antidotis teste, λέγεται ὑπ' ἀνδρῶν ἀξιολόγων πολέμου γενομένου ἀνῃρῆσθαι πλείονας γενομένους, ὅσα τῶν σωμάτων ἐπὶ σκορδίῳ κατὰ τύχην ἐπεπτώκει, πολὺ τῶν ἄλλων ἀσηπτότερα διαμεμενηκέναι, καὶ μάλιστα αὐτῶν ἐκεῖνα τὰ μόρια τοῦ σώματος ὅσα τῆς πόας ἔψαυσε τοῦ σκορδίου. id est: *A fide dignis auctoribus proditum sit corpora eorum, qui in prælio ceciderant, diuque insepulti iacebant, quæcunque sors tulit vt supra Scordion decumberent, diutius incorrupta putredinique minus obnoxia mansisse, secundum eas præsertim partes quæ herbam ipsam attigerant.*

Nardi spica caremus.

Nardi spica nos carere quidam arbitrantur, nam inquiunt quam passim hodie officinæ habent, ea inodora est, cum vera perquam odorata sit, & Cyperum redoleat. Proinde quum ea quæ ad nos vehitur sit odoris valde ingrati, fieri non potest, vt vera spica esse queat. E

Iunci odorati flore destituti sumus.

Ita & Iunci odorati nos flore destitutos esse multi putant, qui Squinantum, sic enim barbari Schœnum nominant, in officinis venale festucas potius quam flores esse dicunt, nulla penitus odoris suauitate præditas, ita vt nomen saltem odorati iunci satis indicet, inquiunt rem diuersam esse quod officinæ Squinatum appellant.

Dictamno vero caruimus.

Dictamno porro vera nos hactenus caruisse vel inde satis liquet, quod ea herba, quæ nostra ætate hoc nomine insignita fuit, & flores & semen producat, cum germana Dictamnus his plane careat. Testis est Dioscorides *lib. 3. cap. 33.* de ea ita scribit: δίκταμνος πόα ἐστὶ Κρητικὴ, δριμεῖα, λεία, ὁμοία γλήχωνι, μείζω δὲ καὶ χνοώδη φύλλα ἔχει, καὶ ὥσπερ ἐρίῳ τινὶ ἐπενδεδυμένα· οὔτε δὲ ἄνθος, οὔτε καρπὸν φέρει. quod est: *Dictamnus Cretensis herba est, acris, lenis, Pulegio similis, maioribus tamen foliis tomentosis, & lanugine quadam obductis. Neque florem, neque semen profert.* Dioscoridi subscribit Plin. *li. 25. c. 8.* in hunc F

modum

A modum scribens: *Dictamnum ostendere, vt indicauimus, vulnerata costatim decidentibus telis.* Non est alibi, quam in Creta, ramis prętenue, pulegio simile, feruens & acre gustu: foliis tantum vtuntur. Flos nullus ei est, aut semen, aut caulis: radix tenuis & superuacua. Deniq; Dictamnum in Creta tantum nasci præter Plinium Virgilius quoq; *12. Aeneid.* ita canens indicat:

Dictamnus in Creta tãtum nascitur.

Tum Venus indigno nati concussa dolore,
Dictamnum genitrix Creta a carpit ab Ida,
Puberibus caulem folijs, & flore comantem
Purpureo: non illa feris incognita capris
Gramina, cum tergo volucres hæsere sagittæ.

B Cum itaque ex veterum testimoniis vera dictamnus tam flore quam semine careat, nostra hæc vulgaris pseudodictamnus sit, vtpote istis maxime abundans, oportet. Et cum in Creta tantum nascatur, fieri non potest, vt passim in Germania producatur. Veram tamen Dictamnum me vidisse apud pharmacopolam Georgiũ Ellingerum puto, cuius equidem folia multa lanugine obducta erant. Præterea Petroselini semẽ, quod miscendum Theriacæ iussit Andromachus, non est id quod passim in hortis nascitur, & nusquã nõ venale habetur, sed quod in Macedonia pręruptis locis prouenit, quod Diosc. teste *lib. 3. cap. 71.* σπέρμα ἔχει ὅμοιον ἄμμι, εὐωδέστερον δὲ καὶ δριμύ, καὶ ἀρωματίζον. hoc est: *Semen habet ammi simile, odoratius tamen, acre, & aroma olens.* Lemnia rubrica, quam hodie terram sigillatam vo-

Dictamnus vera flore & semine caret.

Petroselinũ verum non habemus.

C cant, quæ in officinis iam habetur, nec facie nec viribus germanæ æqualis exsistit: illa enim alba quædam terra esse apparet, cum hæc rubra sit, quæ ex collo in Lemno, Galeno teste, qui totus colore fuluo est, accipiatur, vnde & Lemnia rubrica appellata est. Lemnia siquidem quod ex Lemno insula cõporteretur, dici cœpit. Animaduertendum vero, rubricam Lemniam alio nomine etiam dici terram Lemniam, aut sigillum Lemnium, id quod *nono de simp. med. facult. libro* Galen. iis verbis docet. τοιοῦτον γάρ τι καὶ κατὰ τὴν λημνίαν γίνεται γῆν, ἣν μίλτον ὀνομάζουσιν, ἔνιοι λημνίαν, καὶ τινες ἄλλοι σφραγίδα λημνίαν, διὰ τὴν ἐπιβαλλομένην αὐτῇ σφραγίδα τῆς ἀρτέμιδος ἱερᾶν. quod est: *Tale quiddam & in Lemnia terra fit, quam cognominant quidam rubricam Lemniam, & alij quidam sigillum Lemnium, ob impressum videlicet illi sigillum Dianæ sacrum.* Adeo vt commentitium plane sit, quod scribit Dioscorides *libro quinto capite 63.* Lemniam terram caprino sanguini permistam incolas cogere in pastillos, & imagine ca-

Lemnia rubrica nõ est germana. Sigillum Lemnium.

Dioscoridis in terra Lẽnia erratũ.

D præ signare. Quem errorem etiam Galenus cum aliarum rerum ad medicinæ vsum necessarium, tum huius præsertim terræ diligentissimus vestigator, libro iam citato iis verbis explodit: *Ceterum quum & apud Dioscoridem & alios quosdam scriptum legissem, Lemniæ terræ hircinum misceri sanguinem, atque ex luto quod ea mistione conficiebatur, sacerdotem Lemniæ sigillatum conformare, tum consignare, cupiebam profecto, & ipse mistionis modum inspicere atque symmetriam. Itaque quemadmodum in Cyprum nauigaram videndorum quæ in ea sunt metallorum gratia, & in cauam Syriam Palæstinæ partem profectus fueram, bituminis & aliorum quorundam inspiciendorum caussa, ita nec in Lemnum enauigare piguit, vt quantum sanguinis terræ admisceretur conspicerem. Nam quum iterum Romam pedestri peterem itinere per Thraciam & Macedoniam, primũ a Troade Alexandrea in Lemnum adnauigaui, nactus illic nauem quæ ad*

E *Thessalonicam cursum destinabat. Conueniebam autem cum nauclero, vt in cursu Lemno appelleret. Et sane ille præstitit, sed non ad eam ciuitatem ad quam oportebat. Antea enim nescieram duas esse in Insula ciuitates, sed credebam, vt Samus, Chius, Cos, Andrus, Tenus, & omnes adeo quæ in Ægæo sunt mari, vnam duntaxat ciuitatem habent toti insulæ cognominem, ita & Lemnum nominis sui vnam habere ciuitatem. Porro vt ex naui descenderam, intellexi ciuitati nomen esse Myrina: nec in regione ciuitatis illius aut Philoctetis templum esse, aut sacrum Neptuni collem, sed in altera quæ vocaretur Hephæstias: nec ciuitatem eam Myrinæ esse propinquam. Quumq; me nauclerus exspectare non posset, distuli, vt quum Roma in Asiam redirem, tunc Hephæstiada viserem: id quod feci prout speraueram & proposueram. Nam vbi ex Italia in Macedoniam traiecissem, eamq; pene totam pedestri itinere pertransiissem, peruenissemq; Philippos, quæ ciuitas est fini-*

F *tima Thraciæ, inde ad mare descendi, quod proximum aberat cẽtum viginti stadijs, primumq; Thason transmisi, distantem plus minus ducentis stadijs: atque illinc in Lemnum septingentis, ac rursum ferme septingentis in Alexandream Troada traieci. Ac proinde sane ex industria tum de nauigatione, tum de stadijs adscripsi, vt si quem eadẽ quæ me caperet Hephæstiada visendi cupiditas, cognitio eius situ, sic nauigationem institueret. In tota namq; insula Lemno orientem spectat Hephæstias,*

occidentem vero Myrina. Et quod a poeta dictum de Vulcano est, qui Græce dicitur ἥφαιστος, Decidit in Lemnum, propter collis naturam occasionem sumpsisse fabula crediderim. Apparet enim combusto simillimus tum colore ipso, tum etiam quia nihil in eo nascitur. In hunc itaq; collem sacerdos quo tempore ego ad insulam accesseram, egressa, certo quodam tritici hordeiq; numero in terrã coniecto, alijsq; quibusdam pro religione patria perpetratis, plaustrum totum terra impleuit, atque vbi in vrbem conuexisset, quo dixi modo, illas fama hominum adeo celebratas Lemnias sphragidas præparabat. Visum ergo mihi erat percontari, numquid vnquam antea hircinum sanguinem huic misceri solitum memoriæ proditum accepissent. Quo audito omnes in risum soluti sunt, nec ij sane quiuis ex vulgo, sed viri oppido quam eruditi cum in alijs, tum præcipue in vniuersa patria historia. Hactenus Galeni verba recensuimus, quę ideo prolixius tractanda duxi, vt inde nostræ ætatis Medici **B** Galeni in iis rebus quæ ad Medicum necessariç erant, vsum exquisitam diligentiã agnoscerent, quo & ipsi in iis rebus vestigandis, pari opera ac studio vti velint, nec perpetuo, vt hactenus fecerunt, illas ipsas negligere, & Andabatarum more clausis oculis aduersus morbos pugnare. Confectionem porro terræ Lemniæ Galenus hoc modo fieri tradit.

Confectio terrę Lemniæ. Morbus.

Terram hanc sacerdos cum patrio quodam honore sumens, haud mactatis animalibus, sed tritico atq; hordeo piamenti gratia terræ redditis, in vrbem comportat: quam deinde aqua maceratam, atq; in lutum redactam, vbi valenter conturbauit, paulumque inde quiescere siuit, aquam quæ supernatat, aufert, & mox quod sub ea est lutum tollit, ac reliquum duntaxat quod ad imum subsedit, lapidosum scilicet & arenosum, relinquit vt inutile ac superuacaneum. Porro lutum illud pingue vsq; eo desiccat, dum mollis ceræ consistentiam accipiat, huiusq; acceptis exiguis periculis, sacrum Dianæ signum imprimit, ac postea rursum in vmbra siccandum reponit, donec omnem plane humiditatem amittat, fiatq; illud medicis omnibus cognitum medicamen Lemnium sigillum. **C** Sic enim quidam illam cognominant ob impressum illi sigillum: ceu etiam nonnulli ob colorem Lemniam rubricam appellitant.

Terra potius quam rubrica Lemnia dicenda.

Non prætereundum est & hoc quod libro primo de antidotis scribit Galenus: καλεῖν αὐτὴν ἄμεινον οὐ μίλτον, ἀλλὰ γῆν. ἔστι γάρ τις λημνία μίλτος ἐν τῷ μίλτῳ γεννωμένη πρὸς ἄλλας χρείας ἐπιτήδειος, οὐ μὴν ὡς ἂν ἡ καλουμένη λημνία σφραγίς. hoc est: Præstat ipsam vocare non rubricam, sed terram: est enim Lemnia quædam rubrica in Milto nata, ad alios vsus, quam ad quos Lemnium sigillum, accommodata. Rubricam hanc Dioscorides μίλτον σινωπικὴν vocat, a Lemnia siquidem, quæ terra potius dicitur, hoc modo distinguens.

Thlaspi hodie penitus ignoratur.

Thlaspin postremo pauci hodie sunt Seplasiarii qui agnoscant. Notæ autem, **D** Dioscoride lib. 2. ca. 142. auctore, vt & alii obseruare hanc plantã possint, eiusmodi sunt: θλάσπι ἐστὶ στενὸν τοῖς φύλλοις ὡς δακτύλου μῆκος, πεπταμένοις ἐπὶ τῆς γῆς, ἀκρεσχισμένον, ὑπολιπάροις, καυλὸν δὲ λεπτὸν ἀνίησι, διασπιθαμιαῖον, ἀποφυάδας ὀλίγας ἔχοντα, καὶ περὶ ὅλον αὐτὸν καρπὸν ὑπόπλατυν ἐξ ἄκρου, ἐν τῷ σπέρματι ἐμφερὲς καρδάμῳ δισκοειδές, οἱονεὶ ἐντεθλασμένον, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα ἔσχηκε. ἄνθος δὲ ὑπόλευκον. ἐν ὁδοῖς καὶ τοίχοις καὶ ἐπὶ θριγκῶν φυόμενον. σπέρμα δριμύ. q. est: *Herbula est angustis folijs, ad digiti lõgitudinem, super terram iacentibus, in summo scissis, subpinguibus. Caulem tenuem, duorum palmorum emittit, adnascentias paucas habentem, & circa ipsam totam fructus in summo modice latus, in quo semen exiguum Nasturtio simile, disci figura, veluti conquassatum, vnde & nomen inuenit. Florem subalbum. Nascitur in vijs, sepulcris, sepibusq;. Semen acre.* Eodem modo describit Thlaspin Plinius *lib. 26. ca. 13.* cuius verba in priore editione citauimus, hic autem breuitatis ratione habita omitte- **E**

Auicennæ error.

mus. Porro non tacendum, Auicennam in descriptione Theriaces Andromachi, non sine pudendo errore pro Thlaspeos nomine, Siseleos posuisse. Hactenus monstrauimus, multa esse medicamenta simplicia ad Theriaces germanæ compositionem necessaria, quorum hodie exacta cognitio plane perierit: non quod omnia quæ ignorentur recensuerimus, multa enim studio prætermisimus, paucis tantum ostensis, vt ex illis saltem intelligeremus, Theriacam nostra tempestate pristinos effectus præstare non posse. Si etenim ἑνὸς τινὸς κακία πολλάκις διαφθείρει τὰ πάντα, hoc est: *vnius cuiusdam medicamenti vitium omnia subinde corrumpit*, vt in libro de Theriaca ad Pisonem ait Galenus, qui nobis spes esset tot hodie simplicia medicamenta seplasiariis ignorantibus, vt con- **F** fectio illa recte pararetur? Vtinam autem ad Barbarorum, Arabumque lupanaria non deflexissemus, sed a Græcis potius fontibus medicamenta hausissemus, ita enim Theriaca optima hodie non careremus. Sed satis ea de re. Porro quæ hactenus de medicamentis Theriacæ structuram ingredientia commemorauimus, non sic accipi volo, quasi hodie sic quoque sentiam, & de illis perinde atque tum quum hæc scripsi, statuam,

Siqui-

A Siquidem multa ex iis, quum illa scriberem, prorsus medicis & Seplasiariis incognita, hodie sunt notissima, vt est Dictamnus, Thlaspi, & multa alia. De plerisq; etiam nunc secus quam olim sentio. Quare qui scire cupit quid hodie de singulis iam ordine commemoratis sentiam, is nostros de comp. med. libros, & commentarios de stirpium historia inscriptos adeat. Hinc enim facile nostram de iis omnibus sententiam cognoscet.

Syrupũ, vt vocant, de Eupatorio, eos quos Mesue pollicetur effectus præstare nõ posse: quod multa huius compositionem ingrediantur medicamenta, quæ Seplasiarÿs prorsus ignota sint.

Cap. XLIII.

B Compositio Syrupi de Eupatorio apud Mesuen hæc est: *Radicum apÿ, Fœniculi, Endiuiæ, singulorum vncias 2. Glycyrrhizæ, Schœni, Cuscutæ, Absinthÿ, Rosarum, sing. drachmas 6. Capillorum Veneris, Bedeguar, Florum Buglossæ, Anisi, Eupatorÿ, singulorum drachmas 5. Ramedseni, Masticis, sing. drachmas tres. Spicæ, Asari, folÿ, singulorum drachmas duas. Coque in aq. libris 8. donec tertia eius pars consumatur, & cum libris 4. Sacchari, & succi Apÿ. & endiuiæ idonea quantitate, fiat Syrupus.* Quis vero est tam caligantibus oculis, qui non videat multa hic a Mesue recenseri, quorum hodie nulla apud Pharmacopolas est exacta cognitio? Et, vt aliqua ex iis attingamus, quis est, qui hoc tempore Endiuiam, quæ intybi species est, agnoscat? Alia enim est, qua in Italia, alia qua in Germania vtuntur nunc Pharmacopolæ, & vix est hodie Pharmacopola, qui non propriam ostendat. Et, quod mirum C admodum est, scio, qui pro Endiuia herbam accipiant, quæ hodie *Cardus Mariæ* nominatur, idq; maximo errore. Passim tamen iam pro Endiuia lactuca syluestri vtuntur, id quod lactis liquor qui in ea est, satis indicat. Schœno denique, hoc est, odorato iunco, seu, vt nostri nominant, Squinanto, nos carere nonnullos, paradoxo præcedenti monstrauimus. Sed quid de Bedeguar dicam herba, in qua Pharmacopolę nostri magis varii quam hydra exsistunt, neq; quisquam illorum, quid Bedeguar sit, certo agnoscit? Vnus esse Chamæleontem album, alter Chamæleontem nigrum, hic Cardopaciã vulgo dictam, ille aliam quandam spinam esse ait, neq; est, qui non peculiarem afferat. Proh cæcitatem nostram! qui in tam manifestis cæcutimus. Quis enim est, qui non videat Bedeguar Arabum nihil aliud esse, quam eam herbam, quam Græci ἄκανθαν λευκὴν, Latini vero *Spinam albam* vocant? nemo sane nisi qui talpa cæcior sit. Nam ita Bedeguar descriptio D apud Serapionem cum descriptione Spinæ albæ apud Dioscoridẽ conuenit, vt eandem herbam esse euidentissimum sit. Descriptio autem Bedeguar apud Serapionem *capite 99.* hæc est: *Bedeguar nominatur Acanthis leuce, & est in Græco spina alba. Nascitur in montibus, & habet folia similia Chamæleonti albo, nisi quia sunt strictiora & albiora, & super ea est simile borra, & sunt spinosa & habet stipitem longum duobus brachÿs, in crassitudine digiti pollicis, vel plus: color eius est vergens ad albedinem, & super summitates eius sunt capitella spinosa similia ericio marino, nisi quia sunt minora & oblonga, & flos eius est coloris purpurei, & semen eius est simile grano cartami, nisi quia est rotundius eo.* Spinæ vero albæ *libro tertio cap. 19.* apud Dioscoridem illa: ἄκανθα λευκὴ φύεται ἐν ὄρεσι καὶ ὑλώδεσι τόποις. φύλλα ἔχουσα χαμαιλέοντι λευκῷ ὅμοια, στενότερα δὲ καὶ λευκότερα, ὑπόδασέα, ἀκανθώδη. καυλὸν ὑπὲρ δύο πήχεις δακτύλου τοῦ μεγάλου ἢ καὶ μείζονος πάχος, ὑπόλευκον, κενὸν ἔνδοθεν. ἐν E ἄκρῳ δὲ αὐτοῦ κεφαλὴ πρόσεστιν ἀκανθώδης, ἐχίνῳ θαλασσίῳ ὁμοία, πλὴν ἐλάσσων καὶ ὑπομήκης. ἄνθη πορφυρᾶ, ἐν οἷς τὸ σπέρμα ὡς κνίκου, στρογγυλώτερον δέ. quod est: *Spina alba nascitur in montibus & syluosis locis, folia albo Chamæleonti similia, angustiora tamen & candidiora, aliquantum hispida, & aculeata. Caulem supra bina cubita altum, digiti magni aut pollicis crassitudine, subalbum, intus cauum. In cacumine eius caput adest spinosum, Echino marino simile, attamen minus & oblongum. Flores purpurei, in quibus semen ceu Cnicus, sed rotundius.* Ex his itaque descriptionibus sole clarius fit Bedeguar a spina alba non differre: id quod si verum est, vt est sane, neque Chamęleon albus, neque niger esse potest, quod diuersæ a spina alba herbæ sint, seorsimque a Dioscoride diuersis capitibus descriptæ. Ceterum qualis sit herba hodie spina alba *in nostris de stirpium historia commentariÿs diximus.* Herba vero quæ hodie *Cardus Mariæ*, germanice F Vechdistel, appellatur, non est nisi *Leucacantha* diuersa a spina alba, *vt altero tomo commentariorum de stirpium historia monstrauimus.* Ceterum pro Buglossa, nisi quis boraginem sumserit, vitiosa confectio erit. Qualiter in Eupatorio passim omnes hallucinentur Medici, *in paradoxo septimo diximus*: omnes enim herbam esse putant, quæ vulgo *Kunigundis* herba dicitur, cum ea, nec Græcorum, nec Mesuæ, sed potius Auicẽnæ sit Eupatorium.

Confectio Syrupi de Eupatorio.

Endiuia vera incognita.

Endiuia nõ est cardus Mariæ.

Bedeguar qualis herba.

Spina alba. Bedeguar descriptio.

Spinæ albæ nouificatio.

Bedeguar est spina alba.

Pro Buglossa accip. ẽda Borago.

Eupatoriũ.

est Agrimonia nostra.] Folium hodie ignotū.

vt primo nostrorum de stirp. historia comment. tomo docuimus. Si itaque Mesuę Eupatorium A
præcipuum, quod huius Syrupi compositionem ingreditur, & vnde illi nomen inditum est, ignoratur, quid de eius facultatibus sperare possent ægrotantes? Folium præterea, quod Græcis pariter & Romanis *Malobathrum* appellatur, hodie ignotum est, nec eo propter pretii immensitatem vti licet. *Est autem hoc, Dioscoride libro 1. capite 11. teste, cum nigredine quadam candicans, non facile fragile, odore sensum feriens, & odoris suauitate diutius permanens, & Nardum gustu referens.* Has certe notas nostrum Folium non habet, adulterinum enim est, neque mirum quod germanum ex India afferri debeat. Scribit & Manardus se toto vitæ suæ tempore vix vnicum videre Folium potuisse. Proinde si tot medicamentorum syrupi de Eupatorio compositionem constituentium cognitio nos B
latet, qui eos, quos Mesue pollicetur, effectus præstare posset? Quare Mesue Eupatorium adhibeant, aliaq; in eorum locum, quæ haberi non possunt, succedanea accipiant, vbi hoc genere syrupi posthac vti voluerint. Hic libro primo colophonem imponemus, quod superuacaneum esse putamus, plurium medicamentorum compositorū confectiones, in quibus hodie multa desiderantur, indicare, quando quiuis ad priorum exemplum, agnitis tantum simplicibus illa cognoscere, atq; adeo tandem has etiam emendare possit. Et hic certe vnicus est modus, quo hodie Pharmacopolarum ignauiæ mederi licebit, vt scilicet nostratium herbarum viribus probe agnitis, peregrina & exotica medicamenta, ea maxime, quæ nobis suspecta & non exacte cognita sunt, abiiciamus, & in illorū locum, alia, quæ indies oculis conspicere datum est, substituamus. Nam C
quot hodie neglectæ iacent herbæ, vno hoc nomine, quod omnib. cognitæ sunt, & pedibus fere calcantur, quarum tamen mira vis medica existit? Has itaq; ambabus manibus arripiamus, & exotica prorsus, vel, si non licet omnia, saltem nonnulla, quæ nobis non satis cognita sunt, remoueamus. Sed ea de re alias forte multa.

Pharmacopolarum ignauię vt medendū.

LIBRI PRIMI FINIS.

LEONHARTI FVCHSII PARADOXORVM MEDICINÆ, LIBER SECVNDVS.

PROOEMIVM.

Simpliciū medicamētorū cognitio ad rectā medendi rationem vtilis.

Quæ in secundo hoc libro tractentur.

Nostri Medici a prisca ac medendi ratione desciuerunt.

Vum ad rectam medendi rationem perdiscendam non parum momenti simplicium D
medicamentorum cognitio afferat, quemadmodum Galenus in libro, quem de medendi ratione inscripsit, multis in locis testatur, primo siquidem libro paradoxa quædam, quæ quantū in materia medica exacte cognoscenda Arabes olim, ac nunc nostri seculi Medici aberrarint, demonstrarunt, produximus, vt hac scilicet ratione solidæ medicinæ studiosis viam quandam præstrueremus, qua ad simplicium medicamentorum veram cognitionem peruenirent, atq; adeo expeditius medendi methodum aggredi possent. Secundus autem hic, quē auspicamur, liber, paradoxa nonnulla habebit, quæ ad caussas morborum, eorundemq; curandi veram rationem attinent, in quibus a frequentissimis illis vulgarium medicorum opinionibus recedimus, ita vt ex his ipsis iterum discere queant veritatis studiosi, quantum a prisca & germana medendi ratione nostræ tempestatis desciuerint Medici, vbi quisq; sibi peculiarem in medendo magistrum ac ducē imitandum proponit, citra omnem methodum quicquid ille præscripserit adhibens. Nemo enim sanæ E
mentis nescit maximam hodie medicorū partem nō antea curādis ægrotis manus admouere, nisi vbi prius remedia ab iis, quos practicos, rectius meo iudicio [illegible] *nominant, sine omni delectu & iudicio emendicarint: satis enim esse arbitrantur, vbi remediorum magnum aceruum miseris obtulerint ægris, magniq; vsus medicos se esse censent, quoties semper aliquid noui moliri videntur, nescientes alterum alteri impedimento esse, & hoc pacto non raro in longius tempus protractum iri morbum. Longe itaq; consultius esset, si methodo curare vellent, morborum inprimis naturam eorumque caussas inquirerent, e quibus tandem curationis indicationes, haud aliter quam Gale. in suis de medendi methodo libris docuit, eruēdæ essent, quæ deinceps pulcre remediorū inueniendorum rationem, sine prædictorum auctorum ope & subsidio, ostenderent. Cæcis persimiles sunt eiusmodi doctorculi,* F
quibus nisi dux quispiam, qui iter commonstret, contigerit, nusquam progredi possunt. Et accidit plerunq; vt cæcis illis cæcus dux obtingat, atq; adeo vtrique in foueam incidant. Hos certe Medicos ab aliorum præscriptione ne latum quidem vnguem recedentes, Manardus noster apposite Medicos ex commentario dixit, quod scilicet non in pectore & mente, sed in chartis & membranis

Morborū caussæ primum inquirendæ.

Medici nostri seculi cæcis similes.

Medici ex cōmētario.

sua

A *suæ remedia ac curandi rationem sepositam habeant: neq; enim mederi morba sciunt, nisi nomine prius habito, proprio eius capite a libris remedia requirant. Nemo autem me hæc dicere putet quasi ad libros plane non esse recurrendum existimem, atque adeo in totum reijciendos medendi rationem præscribentes auctores velim, id quod superioribus annis Morophrastus quidam (ab Theophrastus dicere volui) docere ausus fuit: absit enim vt in eam dementiam deducar: sed vt monerem ne se, tanquam cæci essent, a nudis nominibus illuc duci patiantur veluti ad iudices, & vt ea quæ apud illos legunt ad examen rationis vocent, nec illorum placitis tanquam Delphicis oraculis passim obtemperent, sed illa potius ad suas indicationes prosequendas exigant. Neque enim adeo nos scriptorum, Arabum potissimum, nominibus mancipare conuenit, vt posthabita ratione, solis eorum auctoritatibus innitamur. Id autem quam necessarium, quamque vtile fuerit, probe paradoxa nostra quæ hoc libro tractamus monstrabunt: euidenter enim nostræ ætatis Medicos, Arabum ac iuniorum decreta in medendi ratione sectantes, toto cælo errare docent. Quare ea diligenter expendant, vt ad illorum exemplum reliqua quoque medicorum placita, quæ hic non attingimus examinare possint: neq; enim omnia quæ in dubium vocari possunt prosequi animus est, sed pauca saltem, atq; ea sane quæ quotidie fere inter medendum accidunt.*

Theophrastus Paracelsus.

B

Non esse nisi duo tantum caussarum salubrium genera, externam scilicet & internam, vel vt hodie loquuntur, primitiuam & antecedentem, contra Auicennam, totumque iuniorum medicorum cœtum, coniunctum enim in morbis Galenum ne somniasse quidem.

CAP. I.

C AVicenna *Fen. 2. Canonis primi, Summa 1. doct. 2. ca. 1.* tria esse caussatū morbificarum genera his verbis innuit: Caussæ dispositionum corporis sunt tres, *primitiua, antecedentes, & coniuncta*. Exemplum coniunctæ caussæ putredinem in febribus esse inquit. Auic. in sua Isagoge sequitur Ioannitius Monachus ita de caussis scribens: Modi occasionū infirmitatē facientium sunt tres. Nam aliæ sunt quæ vocantur primitiuæ, q̃ exteri⁹ accidunt corpori, vt calor & frigus. Sunt & antecedentes, quæ admouentur intrinsecus in corpore, vt repletio & inanitio. Sunt & aliæ quæ vocantur coniunctæ, q̃ cum adsunt, adest infirmitas, & abeuntibus his infirmitas abest, vt putredo in febribus. Ioannitium deinceps forte q. Monachus fuerit, illum numinis loco colentes: sacrosancta namq; iis temporib. fraterculorum illorum auctoritas fuit: imitati sunt omnes in vniuersum medici recentiores, easdem in suis libris cuiuis morbo assignantes. Errare autem illos vehe-

Auicennæ & illum sequentium erronea de caussarum generibus sententia.

D menter studiosi videbunt, vbi definitionem, quam illi caussæ coniunctæ adscribūt, falsam & mendacē esse demonstrauerimus. Neq; enim Putredo, vt Ioannitius & Auicēna, q se falso Galen. gloriat' esse interpretem, sentiunt, febris caussa cōiuncta existit, si enim esset, tunc putredine amota calor quoq; febrilis amoueret': quod non fit, nam si fieret tūc infrigidatio, vltima nimitū in curatione febris medici operatio, esset superuacanea, q̃ tamē Galenus, vt necessariā valde post deuictam putredinē, adhibendā esse passim admonet. Præsertim v. *c. 89. artis paruæ*, vbi ita scribit: Eadē ratione in aliis tribus intemperaturis, vnum commune præceptū obseruauimus, vt vnamquamq; prius, q̃ efficit caussam rescindamus, deinde ita ad illam quę ab eadē caussa facta est, ægritudinem accedamus. Quibus vtiq; verbis generatim Galenus semper caussam morbū facientem primū re-

Putredo nō est caussa coniuncta febris.

E scindendam esse docet, ab ea v. & ęgritudinem a caussa factam: ita vt euidentissimum sit caussam morbi immediatam, quā coniunctam nostri appellant, auferri posse morbo adhuc remanente, quod tamen definitioni eius repugnat. Sic post rescissam putredinem, quæ febris putridæ caussa efficiens est, remanet calor febrilis accensus in corde, & per arterias ac venas in totum corpus diffusus, qui tandem quamprimū per refrigerātia extingui debet. Hunc sane ordinē in curanda febre putrida Galenus etiam *li. 11. ther. met. ca. 4.* obseruat, ita scribens: *Fieri non potest vt febris sanetur, nisi inhibita prius putredo sit. Quare summouenda putredo ipsa primum, mox febris sanari debebit.* Et *lib. 8. ca. 1.* sic dicens: *Itaq; si iam præsens febris est, sed caussa, quæ eam excitauit iam desiit, huc tantum sananda eius consilium dirigetur, vt refrigeretur.* Et rursus *li. 11. cap. 12. Hoc vero tempore*, inquit, *etiam vires roborare, quo*

Caussa coniuncta potest amoueri adhuc remanente morbo.

F *& putredinem superent, & succos concoquant, studebimus.* Quod vero febris ipsius iam accensum est, id refrigerabimus. In auxiliorum enim inueniendorum ordine, vltima est quæ ab hac sumitur indicatio, quamuis alia ratione sit prima, quippe cum a febri cœperit inueniendorum præsidiorū nunc methodus. Quibus vtiq; verbis Galenus manifeste docet, quod in ordine pręsidiorum vltima indicatio sit remouere febrem per refrigerātia,

post amotam putredinem. Euidentissimum itaq; est si febris putrida putredinem haberet caussam coniunctã, tunc ea amota, id n. definitio vrget, submoueretur & morbus, & minime necessarium esset, iuxta Galeni consilium, ad iam factæ febris curationẽ Medicum venire. Proinde errant Auicenna ac Ioannitius, illosq; imitantes Medici, putredinem caussam coniunctam febris statuẽtes, cum iuxta Galeni dogma, nec febris putrida, nec alii morbi caussam coniunctã habeant, sed ipsimet læsarum actionũ caussæ cõiunctæ A

Morbi caussa cõiuncta carent.

sint. Et cum illa caussa, quam coniunctã vocant, sæpius amoueatur, morbo adhuc remanente, quemadmodum de putredine demonstrauimus, falsam esse definitionẽ quã illi afferunt oportet, dicentem caussa coniuncta remota, amoueri & morbum. Quod vero crediderint Galenum in morbis statuisse caussam coniunctã, nulla alia ratione factum est, nisi quod librũ de definitionibus, & eum qui Introductio seu Medicus appellatur, Galeni B

Liber de definitionib. & Introductorius spurii.

esse existimauerunt, in quib. sane caussæ cõiunctæ mentio fit. Sed eos libros esse spurios nemo hodie nescit, idq; alias non raro in nostris lucubrationibus testati sumus, quod in iis multa sint, quæ cum Galeni placitis ex diametro pugnent. Et certe in Græco exemplari vterq; liber inter νόθα, & Galeno falso adscripta, enumeratur. Non esse autem Galeni legitimum librum Introductorium euidentissimum fiet, si quis definitionẽ qua illic caussam cõiunctam notificare studuit, intimius expenderit. Sed verba auctoris, quisquis ille fuerit, subiecimus. συνεκτικὸν, inquit, αἴτιόν ἐστιν, οὗ παρόντος, πάρεστι καὶ τὸ νόσημα, καὶ ἐξαιρουμένου, λύεται, ὡς σκόλοψ, καὶ βέλος. quod est: *Caussa coniuncta siue continens est, qua cum præsens est, eius quoque morbus adest, quum vero tollitur, etiam morbus euanescit, vt spina & telum.* Quæ quidem notificatio nulli grauioris auctoritatis Medico, tantum abest, vt Galeno medicorum κορυφαίῳ adscribi queat, congruit, quod in propatulo falsum sit, quod hic in exemplo profertur. Quis C

Euulso telo morbus remanet.

enim nescit euulso telo infixum vulnus adhuc remanere? Vulnus autem esse morbum actionemq; vitiare omnibus in confesso est: continuitatis enim solutio exsistit. Iisdem pene verbis auctor libri definitionum caussam describit cõiunctam, dicẽs: συνεκτικὸν αἴτιον, ὃ παρὸν μὲν παροῦσαν φυλάττει τὴν νόσον, αἰρούμενον δὲ συναναιρεῖ, ὡς ὁ ἐν κύστει λίθος. id est: *Caussa coniuncta est quæ quum præsens est, præsentem quoque morbum custodit, quum vero tollitur, morbum quoq; simul tollit, vt lapis in vesica.*

Lapis in vesica morb. non autem caussa exsistit.

Quam itidem definitionem haud aliter quam priorem piaculum sit in Galenum auctorem referre, quod manifeste falsum sit, lapidem in vesica in caussarum numero collocari posse, quum morbus sit, actionem enim lædit. Quicquid enim primo actionẽ vitiat, morbus sit oportet. Et Hippocrates quidẽ inter morbos puerorũ *3. aph. 62.* lapidem vesicæ recenset. Ita plane in apertissimis cæcutimus: neq; mirum, quod D

Duo tantũ caussarum genera.

nullus nobis constitutus ac proprius loquendi de rebus medicis modus sit, qualem veteres obseruasse videmus. Hi namq; duo tantum caussarum morbificarum genera esse statuunt, externam videlicet & internam, siue vt nunc loquuntur, primitiuam & antecedentem. Idipsum fecisse Galenum legimus *lib. 1. ther. method. cap. 8.* dum in eam sententiam scribit: τέταρτον δ' ἐπὶ τοῖσδε γένος τίθεσο, τὸ τῶν νοσωδῶν αἰτίων. καὶ τούτων τὰ μὲν ἐν αὐτῷ τῷ ζώου τῷ σώματι συνιστάμενα, προηγούμενα καλείσθω. τὰ δ' ἔξωθεν προσπίπτοντα προκατάρχοντα. hoc est: *Quartum vero ab iis genus statuito, quod sit morbificarum caussarum. Atque harum, quæ quidem in ipso animalis corpore consistunt, antecedentes nominet: quæ vero extrinsecus accidunt, primitiuas.* Et in *lib. de morborum caussis* ita scribens πάλιν οὖν ἐπανελθόντες ἐχώμεθα τῶν προκειμένων. ὅτι δὲ οἶμαι προκείμενον ἑκάστου τῶν ἁπλῶν νοσημάτων εἰπεῖν τὰς προηγουμένας αἰτίας, ἄχρι καὶ τῶν προκαταρκτικῶν. οὐδὲν γὰρ χεῖρον τοῖς οὕτω διῃρημένοις τῆς προσηγορίας τοῦ σαφοῦς ἕνεκα ἀκολουθῆσαι. τὰς μὲν δὴ κατ' αὐτὸ τὸ ζῶον, εἴτ' οὖν διαθέσεις, εἴτε καὶ κινήσεις παρὰ φύσιν, αἰτίας ὀνομάζουσι προηγουμένας νοσημάτων. τὰ δ' ἔξωθεν προσπίπτοντα, καὶ ἀλλοιοῦντα καὶ μεταβάλλοντα μεγάλως τὸ σῶμα, προκατάρχοντά τε καὶ προκαταρκτικὰ καλοῦσιν αἴτια. quod est: *Redeamus igitur ad id quod propositum nobis erat. nempe, vt singulorum simplicium morborum explicemus, tum antecedentes, tum primitiuas caussas: neq; enim fuerit absurdum, dilucidioris doctrinæ gratia, eas huiusmodi nominib. distinguere. Eas siquidem, quæ in animali ipso consistunt, siue affectus, siue motiones præter naturam, caussas nominant morbos antecedentes. Quæ vero extrinsecus adueniunt, & vehementer alterant, immutantq; corpus, eas primitiuas appellant* E

Caussæ antecedẽtes. Caussæ primitiuæ.

Ex quibus omnibus luce clarius fit, Galenum inter morbificas caussas, coniunctam non numerasse. Et quod ea penitus fuerit eius sentẽtia, en adamantino hoc ipsum argumento euincemus. In arte medicinali *cap. 78.* ita scribit: τὴν ἤδη γεγενημένην τε καὶ συνεστῶσαν ἰᾶσθαι χρὴ τὴν διάθεσιν μὲν νόσον, ὀνομάζειν δὲ, ἐκ τῆς κατὰ τὸ σῶμα διαθέσεως κωλύουσαν γενέσθαι. τῆς γενομένης δὲ τὸ μὲν ἤδη γεγονὸς ἰᾶσθαι. τὸ γενησόμενον δὲ, κωλύειν γενέσθαι. κωλυθήσεται τῆς διαθέσεως, ὑφ' ἧς γίνεσθαι πέφυκεν, ἀναιρεθείσης. ὀνομάζεται δὲ ἡ τοιαύτη διάθεσις αἰτία προηγουμένη. γεγονυῖα δὲ νόσος ἤδη, θεραπευθήσεται τῆς διαθέσεως, ὑφ' ἧς πρώτως ἡ κατὰ φύσιν ἐνέργεια βλάπτεται, λυθείσης [illegible] φαμὲν αὐτὴν εἶναι τὴν F

οὖσαν

A νοσοῦσαν. id est: *Morbum iam factum atque exsistentem curare oportet: sed qui nondum quidem adest, futurus autem, is ne ab eo, qui in corpore est, affectu fiat, prohibendus. Eius vero, qui adhuc fit, quod quidem iam factum est, curare oportet. quod autem futurum, prohibere ne fiat. Prohibebitur autem sublato eo affectu, a quo fieri natura aptus est. Nominatur vero talis affectus caussa antecedens. Morbus autem iam factus curabitur, postquam affectus is, a quo primum, quæ secūdum naturam est, actio læditur, solutus fuerit, quem quidem & ipsum morbi essentiam esse dicimus.* In quibus verbis ita euidenter suam de caussa antecedente & morbo ipso sententiam declarat, vt nihil clarius dici potuerit. Primum enim affectum illum, a quo morbus fit, caussam antecēdentem appellat. Affectum autem, qui actionem vitiat, morbum nominat: ita passim B sibi similis est Galen. Alibi enim, præsertim lib. 1. & 2. ther. meth. & libro de sympt. diff. caussam & morbum ipsum, non secus quam hoc loco distinguit, sic dicens: ἐπειδὴ τὸ νόσημα διάθεσίς τις ἦν παρὰ φύσιν τὴν ἐνέργειαν βλάπτουσα, τῆς νόσου δ' αὐτῆς ἐνδέχεται τινα προηγεῖσθαι διάθεσιν ἑτέραν παρὰ φύσιν μὲν καὶ ταύτην, οὐ μὴν κατὰ τὸν ἑαυτῆς λόγον βλάπτουσαν τὴν ἐνέργειαν. ἀλλὰ διὰ μέσου τοῦ νοσήματος, τὴν τοιαύτην διάθεσιν οὐ νόσημα καλοῦμεν, ἀλλ' αἰτίαν προηγουμένην. hoc est: *Quum morbus affectus quidam sit præter naturam, lædens actionem, fierique possit vt morbum ipsum alter præcedat affectus, qui & ipse quidem sit præter naturam, neque tamen suapte ratione, neq; per se, sed interueniente morbo lædat actionem, hunc affectū non morbum, sed caussam quæ morbum antecedit, vocabimus.* Si itaq; affectus is qui morbū facit, caussa antecedens dicitur, quis iam caussæ cōiunctæ locus sit nō video, nisi is affectus sit, qui actionē vitiat: at ita a morbo nihil differet, quod dictu absurdissimū est, idem enim eiusdem respectu & morbus & caussa esse non potest. Verissimum igitur est C quod dicimus, Galenum caussam cōiunctam in morbis ne somniasse quidem, quod secundum huius sententiā affectus actionē impediens morbus sit, & minime caussa morbi. Proinde non immerito a nobis taxatur Auicenna, quemadmodum Montuus putat, qui hoc loci iterum ineptire, ac sua contra nos somnia producere non veretur: hic enim cum Galeni se interpretem faciat, debuit ab eo quem interpretatus est, non tam leuiter, & præter omnem rationem dissentire, maxime cum *Fen. secundo, Can. 1. doct. 1. capite secundo* morbum haud secus quam ille descripserit, affectum esse actiones impedientem dicens. Ceterum iniuriam mihi a Montuo fieri, quod librum Introductorii & definitionum me inter Galeni cōmentarios numerasse ait, nemo est, modo lucubrationes meas obiter saltem legerit, qui ignoret, ita vt apertum mendacium multa confutatione non D egeat. Verum cum Montuus ex caussæ coniunctæ descriptione sequi non videat illam a morbo magna ex parte nihil differre, atq; adeo esse affectum actionem lædentem, etsi hoc ipsum antea demonstrauerimus, tamen denuo, quod videre non potest, plenius ostendemus. Si caussa cōiuncta est, quæ cū adest, simul adest & morbus, & quæ si abest, morbus quoq; abest, tunc nihil differt ab affectu, a quo primum ea, quæ secundum naturam est, actio læditur, nā vt ex Galeni verbis paulo ante ex arte medicinali citatis liquet, morbus iam factus aufertur, vbi affectus ille, qui certe nihil aliud est nisi ipsa morbi essentia, vel morbus ipse, tollitur. Adeoq; sequitur affectum illū qui morbum seu affectum illum a quo actio impeditur, creat, non dici caussam coniunctā, sed antecedentem, & is etiam remanente adhuc morbo tolli pōt, vt supra de putredine monstratū est. Quare vel caussam coniunctam Auicenna & sui sequaces abnegent, vel vitiatam actionem, quod Galenus E improbat, morbū esse statuant oportet. Animaduertant hic o studiosi, quam parum sibi constet Montuus, dum alibi negasse, alibi statuisse Galenum caussam coniunctam impudenter mentiens ostendere conatur, cum tamen cōstet, nullibi locorum caussam coniunctam in morbis statuisse Galenum. Et proh pudor, quæ demētia est asserere humorem putrescentem febris caussam esse mediatam, calorem a. in corde succensum continentem seu immediatā, quū vtrumq; falsissimū sit? Putredo enim immediata caussa febris est. Ex putredine enim, vt ait Galenus de morborū caussis, calefiūt tum corpora reliqua omnia, tum maxime semina, & stercora. Calor autē ille immodicus non caussa immediata est, sed ipse morbus, qui scil. actionē impedit: Piget me in tam puerilibus refel- F lendis occupatū esse debere, præsertim cum sexagenarius illa deblateret senex. Porro nullam esse in morbis caussam coniunctā latenter innuit Montuus, cum morbū rem permanentem facit, id quod ita monstramus: Rerum permanētium non sunt caussæ cōiunctæ, morbi sunt res permanentes, non habēt igitur caussas coniunctas. Non esse autē rerum permanentium caussas cōiunctas, inde satis liquet, quod nō possunt simul cū suis caussis

Idē eiusdem respectu & morbus & caussa esse non potest.

Caussa cōiuncta a morbo nihil differt.

Montuus sibi non cōstat.

Putredo caussa febris immediata.

Rerum permanētium non sunt caussæ coniunctæ.

auferti. Morbos autẽ esse res permanentes, fatetur Montuus ipse, & idem docet etiam Galenus. Morbi enim affectus sunt. Affectus autem, vt ait Galenus lib. de symptom. differ. constans & permanens est. Imo *lib. 2. method. medendi cap. 3.* disertis verbis, sanitatem & morbum ex constantium & permanentium numero esse ait. Morbus autem qui adhuc fit, nõ dicitur morbus iuxta Galenum, sed pathos, vt videre licet loco iam citato, & lib. 2. ther. metho. Falsum præterea est quod Montuus caussam coniunctam in morbis Galenum *lib. 1 de sympto. caussis* statuere ait, neq; enim vllibi eius meminit. Morbum quidem symptomatis esse caussam coniunctam illic statuit, id quod nos etiam fatemur. Septimo quoque aphorismorum. *com. 30.* caussæ quidem coniunctæ mentionem facit, at non vt morbificæ, sed tantum vt spumosæ pituitæ. Sic & in libro de pulsibus caussæ cõiunctæ mentio fit, quod pulsus vtpote ex fientium numero, habere caussas coniunctas indubitatum sit. Proinde parum quid dicatur hoc loco animaduertit Montuus, nobis enim de morbificis, hic vero de quarumuis rerũ caussis coniunctis sermo est. Stat itaq; firma adhuc sententia Galeni, nullam plane in morbis esse caussam coniunctã, quicquid Arabes, ac barbarissimi illorum sectatores nugentur. Fatemur autem iuxta definitionẽ, morbum actionis læsæ quæ symptoma est, caussam cõiunctam dici posse. Perinde enim vt morbo posito, actio quoq; læsa ponitur, ita illo remoto, & hæc etiam remouetur. Atqui morbi ipsius plane nullam esse caussam coniunctam constanter affirmamus. Exquisitiorem & copiosiorem eius rei tractationem studiosi in eo libello quem de caussa continente edidimus, & in eo etiam, quẽ filius meus Fridericus, aduersus Iacobum Schegkium scripsit, reperient.

A B C

Medicos iuniores repletionis species confundere, neque quod turpe admodum est, easdem recte definire. Cap. II.

Nostræ tempestatis medicorum repletionis diuisio erronea.

NOstrę ætatis Medici duplicem faciunt repletionem, vnam quidem ad vasa, alteram vero ad virtutem nominantes. Quæ ad vasa fit, alio nomine repletionẽ in quantitate appellant: eam vero quæ ad virtutem, in qualitate repletionẽ vocant. Quæ in quantitate fit Plectoriam, ita enim loquuntur, alio nomine dicunt, quemadmodum eam quę in qualitate fit, Cacochymiam. Plectoriam seu repletionem in quantitate describunt esse, vbi omnes simul humores sua quantitate excedunt, aut vnus tantum. Cacochymiã autem vbi humores sua qualitate tantum, puta caliditate vel frigiditate, humiditate aut siccitate exsuperant. Hæc quidem iuniorũ de repletione sententia est, q̃ quam erronea sit satis cõstabit, vbi primũ quid repletionis nomine intelligendum sit explanauerimus.

D

Repletio quid. πλῆθος. πλεονεξία.

Repletionem hoc loco magis generatim inaudire oportet, q̃ vt cum plenitudine coincidere possit, quam Galenus πλῆθος καὶ πληθώραν nominat, vt sit eadem cum ea q̃ Hippocrati, & Galeno πλεονεξία, latinis redundantia dicit. Id quod ideo monendum esse duxi, ne scil. quis temere me postea cacochymiã inter species repletionis enumerantẽ ignorantiæ arguere, ac plane obtrudere Galenũ queat, hanc neq; plenitudinem, neq; plethorã vocari posse in libro de plenitudine asserentẽ. Lõge enim alia nobis ratione hoc loco de repletione sermo fit, quam Gal. illic de plenitudine, quam duplicẽ tantum facit, quemadmodum *in li. de curandi ratione per sanguinis missionẽ, & com. 17. secund. aphor. tomi.* Neq; n. simpliciter de eo quod redundat in eo libro agit, sed tantũ de plethora plenitudine, quę est humorũ in animãtis corpore abundãtia, vel vasa extendens, vel vires grauãs. Adeoq; repletio generalius multo quã plenitudo vocabulũ est, q; hoc ad plethoran, & ad vires, multitudinem tantum, illa vero vltra iam dicta, ad qualitatis redundantiam & cacochymiam quoq; genus sit. Quare repletionẽ hoc loco de omni eo quod in corpore redũdat dictum esse, genusq; ad plenitudinẽ exsistere, atq; idem quod redundantia significare, & minime cũ illa in significato coincidere intelligamus, atq; ex veterũ sententia eam ita diuidamus:

E

Repletio duplex.

Repletio seu redundantia duplex est, vna in quantitate, altera in qualitate. Repletio in qualitate, in qua nuda qualitas citra humoris affluxum iustã mensuram excedit. In quantitate vero, vbi cibi potusue, aut humoris in corpore tanta est quantitas, vt nobis molestiam exhibeat, vel morbum aliquem cõciliet. Hęc duum est generum. Vna quidem cibi, quæ Græcis πλησμονὴ, Latinis satietas vel saturitas dicitur. Atq; hæc vtiq; gemina est, ad vasa scilicet, & ad vires. Altera autem humoris, quæ Græcis vt cõprehensum est, πλῆθος καὶ πληθώρα, Latinis plenitudo & multitudo vocatur. Repletio vero siue redundantia

F

A dantia in quantitate iterum dissecari potest in eam, quæ cacochymia dicitur. & eam quę plenitudo. Plenitudo rursus duplex, vna ad vasa, altera ad vires. Et hæc sane optima est repletionis diuisio, nihil a Galeni ac aliorum veterum dogmate varians. Cacochymia autem, quæ Græcis nihil aliud sonat, quam succorum vitium, a Gal. lib. 13. the. meth. ca. 3. tis verbis describitur: ὅταν ἤδη ξανθῆς χολῆς, ἢ μελαίνης, ἢ φλέγματος, ἢ ἰχῶν ὀῤῥωδῶν ἰχώρων μεστὸν γίνηται τὸ σῶμα, κακοχυμίαν οὐ πληθώραν καλοῦσι τὴν τοιαύτην διάθεσιν. quod est: *Vbi vel flaua bilis, vel nigra, vel pituita, vel serosis humoribus refertum est corpus, eum habitum cacochymiam, & non plethoram nominant.* Plenitudinem vero ita definit: ὅταν μὲν ὁμοτίμως ἀλλήλοις αὐξηθῶσιν οἱ χυμοὶ, πλῆθος τοῦτο καὶ πληθώραν ὀνομάζουσι. id est: *Quando æquabiliter inter se succi adaucti sunt, id & plenitudinem, & plethoram, seu succorum redundantiam vocant.* Si itaque succi ita æquabiliter adaucti fuerint, vt

Plenitudo duplex. Cacochymia quid.

Plenitudo seu multitudo quid.

B lata vasorum spatia distendant, tum plenitudo seu multitudo ad vasa dicitur. Vbi autem illorum extuberantia tãta est, vt vires grauare possit, tunc multitudo seu plenitudo ad vires appellatur. Adeoq; altera plenitudo locum continentem respicit, altera vero vires. Eius quæ locum continentem respicit, tanta oportet copia sit, vt omnino ferri nequeat: eius autem quæ vires, tanta vt grauet. Proinde quemadmodum, qui onus gestat, non protinus, vbi grauatur ac fatigatur, iam cecidit, & victus ab eo est, ad eundem modum si virtus a plenitudine grauatur, fieri potest, vt nondum ægrotet. Haud aliter in libro de plenitudine iam dictas repletionis species describit Galenus, dum ita scribit: μόνη ποτὲ πλεονάσει ἡ ὠχρὰ καὶ ξανθὴ προσαγορευομένη χολὴ, καθάπερ ἐν ἰκτερικοῖς, οὐκ ἔτι πλῆθος, οὐδὲ πληθωρικὴ διάθεσις, ἀλλὰ κακοχυμία τὸ τοιοῦτον πάθημά ἐστι. κατὰ ταῦτα δὲ καὶ ἐπὶ τῆς μελαίνης χολῆς καὶ τοῦ φλέγματος. ὅταν δὲ, ὡς

Ad vasa. Ad vires.

C εἴρηται πρόσθεν, ἢ βάρος, ἢ ὄγκος ὑπὲρ τὸ κατὰ φύσιν ᾖ, πληθωρικὴ μὲν ἡ τοιαύτη διάθεσις εἴρηται. hoc est: *Si sola pallida bilis, quam & flauam nominant, aliquando superauerit, vt in regio morbo laborantibus, non adhuc plenitudo, neque plethoricus affectus, sed cacochymia huiusmodi vitium est. Hoc pacto in atra bile & pituita dicendum. Vbi vero, vt antea dictum est, vel grauitas, vel tumor supra naturam sit, plethoricus quidem talis affectus dicetur.* Ex quibus omnibus constat, multifariam in repletionum siue redundantiarum nominibus aberrasse iuniores. Primum enim repletionẽ siue redundantiam cum plenitudine confuderunt, quod minime faciendum erat, quum hæc species, illa vero genus sit. Deinceps, quod cacochymiam inter plenitudinis species collocarint, quam tamen plethoram, vt antea ostendimus, non esse liquet. Hallucinantur quoque, quod plethoram esse definiunt, vbi vnus humor abundat, cum ex iam dictis manifestum sit, plethoram seu plenitudinem fieri, vbi æquabiliter succi ad-

Iuniores in repletionũ nominibus multifariã errauerunt.

D aucti sint, quod non ita intelligẽdum erit, quasi eo pacto adauctos esse oporteat, vt vnus alium proportione non excedat: sed quod increuisse omnes necesse sit, si plethoræ nomen mereri debeant. Proinde nihil obstat, si vnus ex illis proportione excesserit reliquos, modo omnes adaucti sint: & id sane ὁμοτίμως dictio, quæ æquabiliter interpretatur, hoc loco significat. Testis huius rei Gale. est, qui *in li. de plenitudine* sic scribit: πληθώρα δέ ἐστι τὸ πλῆθος τῶν καθ' ὅλον τὸ σῶμα τοῦ ζώου χυμῶν. οὔτ' οὖν τῶν κατὰ μέρος ὄγκων, οὔτε κακοχυμίας ἀκούειν χρὴ νῦν ἐν τῷ λόγῳ τῷδε τὰς ἰδέας, ἀλλ' ὅταν ἤτοι κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἀναλογίαν αὐξηθῶσιν ἅπαντες, ἢ τινα βραχεῖαν ὑπεροχὴν ἐξ αὐτῶν εἷς λάβοι. τὸ μὲν οὖν αἷμα παμπόλλην ὑπεροχὴν δύναται λαβεῖν, ἐν τοῖς πληθωρικαῖς διαθέσεσι, τῶν δὲ ἄλλων χυμῶν οὐδείς. id est: *Plenitudo est humorum in animantis vniuerso corpore abundantia. Neq; igitur particularium tumorum, neq; vitiosi succi species in hoc sermone audire desiderandum est, sed cum vni-*

ὁμοτίμως.

E *uersi iuxta pr[illegible]inam proportionem increuerint, vel exiguum quendam excessum vnus inter eos acceperit. Itaq; sanguis in plethoricis statibus vehementer potest præcellere, aliorum humorum nullus.* Ceterum cum fere semper contingat in plethoricis dispositionibus, vt vnus aliquis humor ceteros excedat, docet eodem lib. Galenus plenitudinis species ita distinguere: τὰς δὲ ἰδέας, inquit, τοῦ πλήθους ὅταν γε ὁμαλῶς ἐκτεταμένον εἰς ὅλον τὸ σῶμα ᾖ, κατὰ δὲ διακριτέον. ἐξέρ[illegible]μὲν γὰρ δὲ τοῦ αἵματος πλῆθός ἐστιν, ὕπωχρον δὲ τὸ τῆς ξανθῆς χολῆς. ἐπὶ δὲ τὸ λευκότερον ἐκτρέπεται τοῦ κατὰ φύσιν, ὅταν τὸ φλέγμα κρατῇ, καθάπερ ἐπὶ τὸ μελάντερον, ὅταν ἡ μέλαινα χολή. καθ' ἕκαστον δὲ τῶν εἰρημένων συναυξῆσθαι χρὴ τὸ αἷμα. quod est: *Ipsas plenitudinis species, cum totum corpus æqualiter humoribus distentum fuerit, hoc modo distinguere oportet. Rubicunda siquidem sanguinis plenitudo est, subpallida vero, flauæ bilis.*

Plenitudinis species ! vt distinguẽdæ.

F *Albescit supra naturalem habitum quum pituita excedit: quemadmodum nigrescit, vbi atra bilis superat. In singulis autem commemoratis sanguinem simul coauctũ esse oportet.* Proinde si sanguinem semper simul coauctũ esse in plenitudine oportet, fieri non potest, vt vnus tantum humor plethoram seu plenitudinẽ, sicut iuniores existimauerũt, facere possit, quũ sanguini oẽs humores alii cõmixti sint. Quapropter vbi vnus tantũ abundat humor, tum

cacochymia dicitur, quemadmodũ Galenus post verba iam citata docet, & paulo supra A eius sententia adscripta est. Sed hoc loco posset quispiam in hũc modum iam dictis obstare. Fateor quidem neq; solam pituitam, neq; vtramq; bilem solas, plenitudinem dici posse: solus autem sanguis vehemẽter adauctus, ita vt venæ amplius distendi nõ possint, plethora dicenda est. Cui ita responsum volo. Licet tantum sanguinis incremẽtum, *vt testatur Gal. in lib. de plenitudine*, vt venę distendi amplius non possint, exacte loquendo, plethora dicenda non sit, sed πολυαιμία, πλήθωρα γὰρ πλεονεξία χυμῶν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι συνισταμένη. i. *Plethoria enim humorum in toto corpore redundantia est*, vt idem ait: atq; adeo si humorum est abundantia, non vnius erit: contingit tamen interdum, vt in sanguine solo plethoræ generatio statuatur, idq; dum fit, sanguinis copiam per excellentiam dictam esse putandum erit, non segregando, vt diximus, reliquos humores, qui simul cum illo in venis B continentur, cumque eo pariter abundant. Nunquam enim syncerus in venis sanguis continetur. Proinde idem est dicere humores, & sanguinem abundare. Testis est Galenus, qui libro iam sæpius nominato ita inquit: ἀδύνατον οὕτως ἀκριβὲς αἷμα ποτὲ περιέχεσθαι κατὰ τὰς φλέβας, ὡς μηδὲν αὐτῷ μήτε χολῆς ἐμφέρεσθαι, μήτε φλέγματος, μήτε ὀρρώδους ἰχῶρος. ὅθεν ἐγὼ κἀν τοῖς ἔμπροσθεν ἠξίουν ἀεὶ ταυτὸν ἀκούειν, εἴτε τοὺς χυμοὺς πλεονάζειν, εἴθ' αἷμα φαίημι. τοῦ γὰρ ἀμίκτου καὶ καθαροῦ τῶν ἄλλων χυμῶν αἵματος οὐδέποτε ἐν ταῖς φλεψὶ περιεχομένου. quod est: *Fieri non potest iam exacte sanguinem vnquam in venis contineri, vt nihil vel bilis, vel pituita, vel serosa sanies inferatur. Vnde & ego in superioribus idem intelligi volo, siue humores, siue sanguinem abundare dixerim: quippe immixtus, & ab alijs humoribus syncerus sanguis nunquam in venis detinetur.* Ex iam dictis & Montui deliramentis occurri potest, dum in plethora humorum omnium non ex æquo semper abun- C dantiam esse contendit, quod in ea sanguis vehementer præcellere possit, Galeno teste, aliorum humorum nullus. Nam nihil obstat quin phlethora dici possit, etiamsi vnus humor reliquis antecellat, vt antea abunde demonstrauimus: satis enim est. vt omnes ex æquo, hoc est simul, & non vnus tantum auctus sit. Cur autem sanguis in omnibus plethoricis statibus præcellat, nulla alia ratio est, nisi quod is semper reliquis humoribus, vt recte in problematis Aphrodiseus asserit, largior sit. Hinc cum omnes increscunt humores, quid mirum si sanguis, vtpote copia sua ceteros vincens, in plethora vehementer præcellat. Propterea enim eius ad reliquos humores nunquam non maior exsistit. Quid multis opus est? in plethora non ita ex æquo se habent humores, vt omnium D æqualis sit copia, semper enim sanguis largior, dein pituita, tertio bilis flaua, & postremo atra, sed quod secundum iam dictam proportionem omnes simul augeri & increscere contingat. Vnus enim tantum si redundauerit, tum non plethora, sed cacochymia vocatur. Ita nemo nõ videt nihil plane illorum, quę diximus, intellexisse Montuũ, minimeq; falsum esse, vt ille impudenter contendit, in plethora ex æquo seu simul omnium humorum abundantiam esse. Porro errant iuniores Medici, quod in cacochymia humores tantum sua qualitate molestare putant, cum satis constet eosdem etiam sua quantitate nocere, vt de flaua bile in morbo regio affectis liquet. Alia vtiq; est repletio in qualitate ab ea quæ cacochymia dicitur, veluti ex supra dictis satis manifestũ est. Nec minus errant, dum cacochymiam repletionem ad virtutem nominant, quando E antea ostensum sit cacochymiam non posse simpliciter dici plenitudinem, multo minus ad virtutem, ita vt plane ab illa differat. Hactenus itaq; ex Galeni ac veterum sententia repletionum nomina, quæ a nullo hactenus ita explicata esse constat, enarrauimus, idq; non ab re, quod iis ipsis exacte cognitis, cuiq; etiam sua curatio facile adhiberi queat. Redundantia enim in qualitate, alteratione tantum, manente adhuc substantia, curatur. Cacochymia vero purgatione, quæ cuiq; superanti succo sit accommoda. Plenitudo seu plethora tum sanguinis missione, tum frequenti balneo, & aliis quibusdã, quæ a Galeno *lib. 13. the. meth. cap. 3.* enumerãtur. Vnde iterum abunde dilucidum fit, cacochymiam a repletione in qualitate, & ab ea quæ ad virtutem dicitur, differre, diuersas namq; curationes habent. Vnius autem & eiusdem morbi diuersa curatio esse non po- F test. Sed ea de re satis, plura enim ad hanc rem pertinentia *lib. 2. Institutionum nostrarum sect. 6. cap. 1.* diximus.

Obiectio diluitur.

πολυαιμία quid.

Nunquam syncerus sanguis in venis continetur.

Montui obiectiones diluuntur.

Sanguis reliquis humoribus largior.

In cacochymia humores non tantum sua qualitate molestant.

Repletionũ curationes.

Quandocunq; vtrisq; auxilijs, & vena scilicet sectione, & purgatione opus erit, tum venam potius incidendam ante purgationem, quam purgandum ante vena sectionem esse, contra omnium ferme hodie medicinam facientium sententiam.

Cap. III.

Nemo

A NEmo fere nostra tempestate Medicorum est, qui non tam in iis, quos a morbis præseruare, quam in illis quos a iam correptis curare studet, venam ante purgationem incidendam esse confidenter consulat. Et eousq; animos vulgi etiã hoc irrepsit dogma, vt nullus hodie sit qui non idipsum sequi tuto posse sibi persuaserit: tantum inueterata, etiamsi pessima sit, consuetudo potest. Quantum autem ea in re aberrent, probe nouit quisquis veterum scripta paulo intimius cognouit. Neq; enim illos venam post purgationem incidisse, sed plane contra purgationem post venę sectionem adhibuisse, modo vtrisq; opus fuerat, legimus. Ita Hippocrates *lib. 4. de rat. victus in morbo acuto, aphor. 18.* vbi morborum, qui primum sanguinis egent missione, deinde ab ea purgari expostulãt, catologum recenset, fecisse cõstat. Nam illic sic scribit: οὐ δύνανται λύεσθαι ἤν τι πρότερον ἐπιχειρῇς

Secanda vena ante purgationem.

B φαρμακεύειν, ἀλλὰ φλεβοτομίη τῶν τοιῶνδε ἡγεμονικόν ἐστιν. ἔπειτα δὲ ἐπὶ κλυσμὸν ἤν μὴ μέγα καὶ ἰσχυρὸν τὸ νόσημα ᾖ. εἰ δὲ μὴ, καὶ ὕστερον φαρμακείας δεῖ, δεῖται δὲ καὶ ἀσφαλείας καὶ μετριότητος μετὰ φλεβοτομίην φαρμακείας. id est: *Solui non possunt si quis primum purganti medicamento vti aggressus fuerit, nam vena sectio in his præferenda venit. Deinde ad clysterem procedendum, si magnus & vehemens fuerit morbus. Si vero non, & postea medicamento opus sit, sane id post sanguinis missionem secure & mediocriter adhibendum.* Mox autem rationem subiungit, dicẽs: ὁκόσοι καὶ τὰ φλεγμαίνοντα ἐν ἀρχῇ τῶν νούσων εὐθέως ἐπιχειρέουσι λύειν φαρμακείῃ, τοῦ μὲν ξυντεταμένου καὶ φλεγμαίνοντος οὐδὲν ἀφαιρέουσιν, οὐ γὰρ ἐνδιδοῖ, ὠμὸν ἐὸν τὸ πάθος. τὰ δ᾽ ἀντέχοντα τῷ νοσήματι καὶ ὑγιεινὰ συντήκουσιν. ἀσθενέος δὲ τοῦ σώματος γιγνομένου, τὸ νόσημα ἐπικρατέει. ὁκόταν δὲ τὸ νόσημα ἐπικρατήσῃ τοῦ σώματος, τὸ τοιόνδε ἀνήκεστον ἔχει. hoc est: *Quicunq; ea quæ inflammantur statim inter morborum initia medicamento soluere conantur iij ab distenta inflammataq; parte nihil auferunt, non*

C *enim affectus, vtpote crudus, remittitur dissipaturve, ac ea quæ morbo aduersa & sana sunt, colliquescunt, ductoq; ad imbecillitatem corpore, morbus superior euadit, qui vbi corpus vicerit, remedium non habet.* Præterea nunquã non Galenus, vbi & venæ sectione & purganti medicamento opus fuit, ad sanguinis missionem ante medicamentum peruenit, id quod luce clarius videbit qui quartum eiusdem de tuenda valetudine librum diligenter perlustrabit: Hic enim lassitudinis species curare docens, non semel, sed iterum atq; iterum a sanguinis detractione auspicatur, dein quoq; aluum medicamento deiicit. Sed ne quis a nobis excogitatum putet, ecce verba Galeni subiiciemus: ἂν μὲν ὀλίγον ὑπάρχῃ τὸ χρηστὸν αἷμα, πλεῖστος δ᾽ ἄλλος τις χυμὸς, ἀφίσταται τῆς φλεβοτομίας. ἂν δ᾽ οὗτος μὲν ὀλίγος ᾖ, δαψιλὲς δ᾽ ὑπάρχῃ τὸ αἷμα, θαῤῥοῦντας χρῆσθαι τῇ

D φλεβοτομίᾳ. εἶθ᾽ οὕτως ὡς εἴρηται πρόσθεν ὑπάγειν γαστέρα, πρός τε τὸ πλῆθος ἀφορῶντα, καὶ τὴν ἰδέαν τοῦ πλεονάζοντος χυμοῦ. quod est: *Siquidem bonus sanguis exiguus sit, reliquus vero succus plurimus, vtique in his a detractione sanguinis abstinendum est. Sin ÿs quidem exiguus fuerit, sanguis vero copiosus, audacter incidenda vena est. Dein aluum, vt dictum est, deÿcere oportet, ratione habita de abundantis succi copia, pariter & specie.* Et paulo post: μάλιστα μὲν οὖν ὡς εἴρηται χρὴ τοῦ αἵματος ἀφελόντα, καθαίρειν τὸν ἐπικρατεῖν φαινόμενον χυμὸν, ὃς ἂν ἐπικρατεῖν φαίνηται. μὴ προσιεμένου δὲ τὴν τοῦ αἵματος ἀφαίρεσιν, αὐξῆσαι τὴν κάθαρσιν. id est: *Maxime ergo, vt dictum est, detrahere primo de sanguine oportet, dein succum illum educere qui superare videtur. Non sustinente autem homine sanguinem sibi detrahi, augeri deiectionem.* Idem quoque faciendum docet in suis commentariis quos in sextum Hippocratis Epimion librũ edidit. In his enim comment. quinto de venæ sectione & purgatione loquẽs ita scribit: εἰ δ᾽ ἀμφοῖν αὐτὸς ἄνθρωπος δέοιτο τῶν βοηθημάτων, ἔνδηλόν ἐστιν ὡς ἀπὸ φλεβοτομίας ἀρκτέον ἐστί. hoc

E est: *Si homo vtrisq; auxiliÿs opus habuerit, tum manifestum est quod a venæ sectione auspicandum sit.* Quid otoiis verbis apertius? quid denique receptum iam dogma magis impugnat, atq; explodit? Verum vt & ratione nostram sententiam firmemus, videant quid ea de re auctor eius libri, qui de tenuum affectuum diguotione & medicatione inscribitur, statuat. Is enim etsi Galenus non fuerit, apparet tamen fuisse vir apprime doctus, veterumque, Hippocratis præsertim, diligens imitator. Scribit vero in hũc modum: εἰ δὲ οἱ τέσσαρες χυμοὶ πλεονάζουσι, πρότερον φλέβα τέμνειν πρὸ τῆς καθάρσεως, ἢ καθαίρειν πρὸ τῆς φλεβοτομίας. quod est: *Si quatuor humores iuxta abundauerint, potius vena incidenda ante purgationem est, quam purgandum ante venæ sectionem.* Et subiungit mox rationem dicens: ἐπειδὴ οἱ προκενώσαντες μὲν διὰ φλεβοτομίας τὸ σῶμα τὸ καθάρσιον διδόμενον εὑρίσκει τὰς φλέβας, καὶ τὰς ἀρτηρίας, καὶ τὰς κενὰς χώρας μὴ πεπληρωμένας, καὶ διέρχεται ἀκωλύτως

F ἐπὶ ὅλον τὸ σῶμα, καὶ ἕλκει τοὺς χυμοὺς. καὶ ῥᾴων γίνεται ἡ κένωσις αὐτῶν διὰ τὴν εὐρύτητα τῶν ἀγγείων καὶ τὴν χύσιν καὶ λεπτότητα τῶν χυμῶν. εἰ δὲ πεπλήρωται ἀπὸ τοῦ αἵματος τὰ ἀγγεῖα, καὶ δῶσι καθάρσιον, οὐ δύναται διελθεῖν διὰ τὴν πλήρωσιν, ἀλλ᾽ ἵσταται, καὶ οὐδὲν ποιεῖ, ἢ κακῶς ποιεῖ ὃ ποιεῖ. quod est: *Quandoquidem quum sanguinis missione corpus primo vacuatum est, medicamentum purgans exhibitum, venas & arterias, inanesq; corporis regiones inuenit minime oppletas, quo fit vt absq; vllo impedimento in totũ corpus dimanet, succosq; attrahat: facilima quoq; fit earũdẽ per vasorũ latitudinẽ seu spatia, fusionẽ, & tenuitatẽ succorũ, euacuatio.*

Nam si vasa sanguine repleta sint, & purgatorium dederis medicamentum, non poterit A
ꝓptet plenitudinē in corpus differri, sed substat, & nihil efficit, aut id quod efficit, male efficit. Hac siquidem ratione nihil efficacius esse potest, nam ita aduersariorum sententiam expugnat, vt nullus plane sit qui contra mutire audeat, aut queat, etiamsi maxime id facere cupiat. Et mirum certe admodum est, cur nō Auicennæ ea in re consiliū secuti fuerint, quem tamen in aliis tanquā ducem optimum sequuntur, qui *Fen. 1. Can. 3. tract. 1. ca. 29.* de canonibus vniuersalibus idem etiam docuit, quod veteres iam docuisse mōstrauimus. Inter reliqua enim sic inquit: Etsi alii etiam dominentur humores, tamen ab ea incipimus, quoniam phlebotomia est communis humorum euacuatio. Cogitent itaq; nostri seculi Medici, quanto hactenus in errore versati sint, dum passim omnibus maxime iis, quos ab imminenti morbo præseruare studuerunt, purgationem ante venæ sectionem adhibendam esse docuerunt, & resipiscant tandem, iuxtaq; veterum præscriptum ac veram medendi rationem, sanguinis missione primum, vbi nimirum vtrisque præsidiis opus erit, vti discant. B

In internorum viscerum phlegmonibus tutius rectiusq; e directo, quam in opposito latere, contra Arabum, ac recentiorum ferme omnium sententiam, venam secandam esse, idq; non modo vacuandi, sed & reuellendi gratia faciendum.

Cap. IV.

Avicenna loco præcedenti, capite citato, communissimi eius erroris, quem omnes fere hodie medicinā exercentes sequunt, auctor fuisse videtur, dum venæ sectionē in contraria doloris parte fieri debere suadet. Hunc & alii Arabes veluti ducem imitati sunt, illosq; superioris ætatis Medici ex æquo omnes, licet nonnihil diuersi inter se fuerint, id quod horum scripta abunde testantur. Quantum autem a vera medēdi ratione aberrannt, conspicuum fiet, vbi veterum Græcorū medicorū ea de re sententiam ꝓducemus, rationibusq; Arabum tandem opinionem explodemus. Breuiores autē erimus, quod fusius, imo ita copiose vt nihil desiderari possit, in apologia nostra contra Hieremiā Thriuerum Brachelium illā & aliis multis locis confutauerimus. Peruersam itaq; hanc Arabum, recentiorumq; sententiā, in internorum viscerum phlegmonibus venā ex opposito latere secandam esse, in primis explodunt ea, quę de curatione pleuritidis & peripneumoniæ scribit Hippocr. *lib. 4. de rat. vict. in morb. acu. aph. 67.* dicēs: ἢν μὲν ὀδύνη ἄνω τεκμαίρῃ πρὸς κληῖδα, ἢ περὶ μαζὸν καὶ βραχίονα, τάμνειν χρὴ τὴν ἐν τῷ βραχίονι φλέβα, τὴν εἴσω, ἐφ' ὁκότερον ἂν ᾖ τῶν μερῶν κατὰ τοῦτο. id est: *Si dolor sursum penetrauerit ad clauiculam, mamillam, vel brachiū, internam brachij venā secare oportet, ab ea videl. parte quæ dolore fuerit affecta. Et in li. primo de morbis,* vbi itidem de iam dictis affectibus agit, in eum modum scribens: ξυμφέρει τὴν φλέβα ἀποτάμνειν τὴν ἐν τῇ χειρὶ, τὴν σπληνῖτιν καλεομένην, ἢ τὴν ἡπατῖτιν, καθ' ὁκοτέρην ἂν ᾖ τὸ νόσημα, καὶ οὕτως ἡ ὀδύνη μαλακωτέρη γίνεται τοῦ πλευροῦ τε καὶ τῶν ἄλλων, id est: *Lienarem vocatā venam, vel iecinoralē in manu secare cōfert, qua morbus fuerit, sicq; dolor lateris & aliorum lenitur. Quod autē his locis in pleuritide & peripneumonia faciendum suadet, hoc in sexto epidemion, aphor. 7.* in omnibus doloribus simpliciter esse tentandum docet, nimirum ex proximis loco dolenti venis sanguinem detrahendum fore. Verba eius hæc sunt: ὀδυνέων τὴν ἐγγυτάτω κοιλίην καθαίρειν, αἵματος δὲ κοιλίην διαιρεῖν. hoc ē: *Dolorum proximum ventrem purga, sanguinis vero ventrem seca.* Quare autem non ex distantioribus venis, vt quidam temere docent, sanguinem mittendum docuerit, nulla alia ratio est, nisi ea, quam Galenus in libro de artis constitutione affert, ita dicens: ἡ γὰρ τῶν ἐγγυτάτω τε καὶ κοινῶν τοῦ πεπονθότος μορίου φλεβῶν κένωσις ἀρίστη τε καὶ ῥάστη. quod est: *Quoniam ex proximioribus & communibus laborantis partis venis, vacuatio optima & facilima.* Atqui ne quis hic dicere queat, verum esse euacuationis ratione ex proximioribus venis sanguinem detrahendum esse, reuulsionis autem gratia ex distantioribus, aut saltem parti laboranti opposita: age demonstremus & eam venæ sectionem, quæ reuellendi etiam caussa fit, e directo locis laborantis faciendam esse. Galenus siquidem *libro secundo ad Glauconē ca. 7.* euidētissime vtrumq; euacuationis gen⁹ per cōmunes fieri debere venas ꝓcipit, dū sic scribit: τῶν μὲν ἔτι ἐπιῤῥεόντων ἡ ἀντίσπασις, οὕτω γὰρ οἱ παλαιοὶ ὀνομάζειν, τῶν δ' ἤδη κατειληφότων τὸ μέρος ῥευμάτων ἡ παροχέτευσις ἴαμα. ἄμφω δ' ἀλλὰ εἴδη τῆς κενώσεως διὰ τῶν κοινῶν ποιεῖσθαι χρὴ φλεβῶν. δεῖ δὲ τὰς ἐκ μακροῦ ἀντισπάσεις, εἰ τὴν ἐν ἀγκῶνι τέμνοις φλέβα, ἢ παρὰ τοὺς πόδας σικύας προσβάλλοις, ἢ εἰ τὰς χεῖρας θερμαίνοις τε καὶ ἀνατρίβοις καὶ διαδήσεις. παροχετεύσεις δὲ τὰς ἐν ἰγνύαις ἢ σφυροῖς διαιρῶν, καὶ σικύας μηροῖς προσβάλλων, καὶ θερμαίνων, καὶ ἀνατρίβων καὶ διαδῶν τὰ σκέλη. καὶ μὴν δεξιὰ μήτρα πεπονθυῖα ἐκ δεξιᾶς χειρὸς καὶ σκέλους ἀπάγοι τὸ αἷμα τῆς τε ἀριστερᾶς C D E F

Apologia cōtra Brachelium.

σειρ-

A [illegible]
[illegible] id est: *Fluentium humorum reuul-*
sio,sic enim Hippocrates nominat,eorum autem qui iam membrum obsederunt,deriuatio medela est.
Vtrunque vero euacuationis genus,per communes venas fieri præcipit Veluti in vtero in contrarium
trahes,si eam quæ in gibbero est venam secueris , aut mammillis cucurbitas apposueris , vel manus
concalfeceris,fricueris & ligaueris. Deriuabis si eas quæ in poplitibus aut talis venas diuiseris & cu-
curbitas coxis applicueris,& crura calefeceris,fricueris & ligaueris. Et siquidem dextra vteri pars
laborauerit,ex dextra manu aut crure sanguinem detrahes. Si vero sinistra,a membris quæ illi e di-
recto sunt. Quod enim ab ipso Hippocrate κατ' ἴξιν dicitur,hoc ipsum est secundum recti-
tudinem. Interiores autem venas incidere oportet, hæ enim vicinores magis e dire-
B cto sunt affectis membris. Ex quibus Galenus verbis luce clarius fit tam in deriuando
quam in reuellendo eas quæ e directo sunt venas secandas esse. Et in libro de curatio-
ne per venæ sectionem,in pleuritide reuulsionem e directo factam ei quæ ex opposito
fit multis nominibus anteponit, dum ita scribit: [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] quod est : Quin & in pleuriticis quæ e directo laborantibus lateris sanguinis
missio efficacissimam sæpe vtilitatem attulit. Ex opposita autem manu, aut omnino
obscuram,aut post temporis interuallum. Ad hæc oculorum persæpe grauissimos e
directo venæ, quam humeralem nominant, sectio intra horæ vnius spatium compe-
scuit. Quæ vtique Galeni verba ita nostri seculi medicorum prosternunt sententiam,
C vt nihil sit quod aduersus ea obiicere queant. Experientia namque, qua Galenus o-
mnes reliquos vicit medicos, quod in vrbe Roma hominum multitudine refertissi-
ma,artem ipsam exercuerit,docet,eam quæ e directo fit venæ sectionem multo ma- Maior ex
iorem,quam eam quæ ex opposita fit manu,vtilitatem adferre. Hinc libro iam citato venæ quæ
ita post verba iam dicta inquit: [illegible] directo est
[illegible] quod est: *Sic efficax in-* sectione
terdum celereque remedium,quæ e directo laborantibus partibus vena secantur afferunt, vt & qui quam oppo
patiuntur,& familiares ipsorum sæpenumero obstupescant. Idem quoque Galenus *libro deci-* sitæ vtilitas.
motertio,sive capite octauo, vbi phlegmones in iecinore curationem ex professo tractat,e
directo sanguinem mittendum docet. Sed præstat verba eius subscribere,quæ talia sunt:
D [illegible]
[illegible] quod est: *Igitur tum reuellendus pariter atque*
euacuandus qui ad iecur fluit sanguis est, interna in dextro gibbero incisa vena , propterea quod & e
regione,& ampla via cum vena quæ caua dicitur, societatem habet. Et paulo post, vbi venæ se-
ctionis pro partium ratione electionem tradit,ita inquit: [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] hoc est: *Satius igitur vbi partes quæ in ore*
sunt phlegmone corripi cœperint , deriuare ad nares. Pari modo venam quoque vbi hæ partes sic affe-
ctæ fuerint,incidere humeralem in manu. Et si ea non cernitur,mediam. Vbi vero iecur pectus,pul- In princi-
E *mo aut cor ita laborat,internam. In angina autem primas in manibus,secundas eas quæ sub lingua.* pio inflam-
At iis quæ in occipite sunt sic affectis etiam eam quæ circa cubitum est, necnon eam quæ habetur in mationum
fronte. Renibus vero & vesica,pudendo & vtero sic habentibus , eas quæ in cruribus sunt , potissi- e directo
mum autem quæ circa poplitem. Sin minus,eas quæ iuxta malleolos. Perpetuo vero in omnibus quæ e mittendus
directo est: vbi iecur phlegmone laborare inceperit, quæ in dextra sunt manu: vbi lien,contra. E qui- sanguis.
bus verbis iterum dilucidum fit errare eos qui in principio phlegmonum venam quæ
e directo est incidendam esse negant , cum aperte hoc loco bis Galenus principii in-
flammationis meminerit,in eoque venam eiusdem lateris incidendam esse docuerit.
Galeno accedit Alexand. Trallian. *libro primo,capit.14.* sic scribens: *Noli reuellendi caussa,*
aliam quam in laborante parte venam incidere. Verum si parte dextra dolor magis excruciat, eo-
F *dem statim latere vena ter quaterue, vt dixi, non copiose soluenda est.* His itaque testimoniis iu-
niorum sententiam satis superque improbatam putamus : neque est ex Græcis aucto-
ribus quispiam,quod sciam,præter Aetium Amidenum, qui illorum sententiæ acce-
dat. Nihil autem mirum hominem Syrum Arabico errore fuisse infectum, maxime
111

cum aliquot annis post Galeni tempora vixerit. Sunt enim qui sub Constantino Magno, qui etiam sub Theodosio iuniore, quod verisimilius est, & qui sub Iuliano ipsum vixisse putant. Quod si verum est, contemporaneus Oribasii fuit, qui eius Cæsaris archiatros fuit, quemadmodũ epigramma hoc, quod in quarto libro habetur epigrammaton, testatur: A

Oribasius Iuliani archiatros.

[illegible]

Id est:

Magnus Iuliani Medicus qui Cæsaris olim,
Diuino cultu dignus Oribasius,
Hinc animo sapiens apis instar carpere flores
Nouit, quos Medicus priscus vbique tenet. B

Reliquum est vt & ratione sententiam nostram firmemus, quam tamen aduersarii plane nullam, aut omnium frigidissimam habent. Incidendam itaque in internorum viscerum phlegmonibus venam esse quæ e directo est, & minime eam quæ in distantissimis, aut opposita parte doloris, hac ratione ostendi potest. Quum in omni medendi ratione medico ad id quod magis vrget respiciendum sit, vt scilicet idipsum quamprimum fieri potest tollat, debet certe in omnibus internorum viscerum phlegmonibus omnium maxime animum aduertere, vt humorum defluxum, impetumque, dolorem ac tensionem immensam in parte ęgra facientes, amoueat: nam nisi id ipsum fecerit, dolor semper auctior fiat necesse est, eoque aucto maior quoque humorum copia confluat oportet. Nam *Galeno cap. 95 artis Medicæ teste*, [illegible] quod est, *Dolor omnis fluxiones irritat.* Et lib. ther. meth. 3, cap. 4. [illegible] hoc est: *Quod dolet plus vt affluat efficit.* Tum autem humorum defluxum dolorem ac tensionem in parte ægra procreare prohibebit, vbi non solum humorum impetum in contrarium auertet, sed etiam plurimum, & celeriter a phlegmone vacuabit. Id vero faciet, si venam quæ parti laboranti e directo est, quæque cum ea communitatem habet, pertulerit. Ita in pleuritide internam venam quæ e directo est Galenus secandam monet, quod hæc partem eam quæ phlegmone laborat non solum plurimum & celeriter vacuet, verum etiam ab ea reuellat. Verba eius *lib. secundo de vict. rat. in morb. acut. comment. 10.* hæc sunt: [illegible] id est: *Cum igitur superiorum partium condolentia signum fecerit, venam in gibbero secare eam oportet, qua sanguinem laborante parte & magis & velocius tum reuellere, tũ vacuare possit.* Et paulo post: [illegible] quod est: *Vacuationes quidem vndecunque fiant ab vniuerso animalium corpore euacuare nosti, quanquam neque celeriter, neque similiter ex omni vena. Nos vero partem eam qua phlegmone obsidetur, tum celeriter tum quam ceteras partes plus, præsertim in acutis morbis, vacuare contendimus. Quod sane interna gibberi vena facit, multoque magis vbi sanguinis redundantia ad superiora vergere videatur, aut superiores thoracis partes laborant.* Quid multa? in omnibus internis phlegmonibus quoniam multum & celeriter a parte afflicta vacuandum est, ideo vena quæ e directo est, & cum ea parte communitatem habet, inter initia etiam secanda, quod illa non tantum celerrime euacuet, sed & in contrarium defluxus impetum vertat. Ceterum cum in phlegmonibus humorum impetus fere nunquam non secundum rectitudinem fiat, veluti parte 2. sexti epid. 7. Hippocrat. demonstrat, dicens: [illegible] id est: *Secundum rectitudinem fiunt laterum dolores, præcordiorum distentiones, lienis tumores, sanguinis ex naribus eruptiones, & anginæ rubores.* Conuenit maxime Medico motum hunc naturæ obseruare, vt sciliceet sciat, promtius per id latus humores phlegmonem procreantes, & reuelli & vacuari posse. Proinde vena potius quæ e directo loci laborantis est quam opposita incidenda venit. Per illam enim sanguis qui nuper defluxit, neque adhuc vehementer adhæsit affixusue est, remeabit in eã loca a quibus in partem ægram delatus est,

Medico ad id quod magis vrget respiciendum.

Dolor fluxiones irritat.

Quo pacto ne fiat dolor prohibebit Medicus.

C

D

E

Humorum impetus in phlegmonibus secundum rectitudinem fit.

Medicus naturæ motũ obseruet.

F

A est, eoque ablato calor quidem & tensio, atque adeo dolor ipse, vt diximus, mitigabitur, quod ita scilicet sanguis confluens celeriter admodum & vacuetur, & in contrarium reuellatur, id certe quod opposita vena non potest: Hæc enim etsi totam humorum molem in se conuertere valeat, imbecilliter tamen & non nisi tardissime hoc ipsum facit. Quoniam autem in phlegmonibus internis plus à loco afflicto quam à reliquis partibus vacuandum erit, & quam fieri potest celerrime, fit vt venam quæ è directo est præ ea quæ ex opposito, deligamus. Aduerti enim lateris vena secta, nulla nec euacuatio nec retractio à loco affecto fieri potest, nisi tardissima, quam certe Medicus non sine magno ægrotandis periculo exspectabit. Præterea si in phlegmonibus humorum motus secundum rectitudinem fit, certum est B in opposita aut distantissima parte sanguinem non nisi optimum vacuari; in cuius locum vitiosus qui in afflicto est latere paulatim surrogatur, periculumque est ne reliquum quoque qui nondum vitiatus est inficiat. Et mirum certe admodum est, cur in pestilentibus bubonibus ne idipsum acciderct, cauerint, vnanimisq; acconcordibus suffragiis venam, quæ è directo est secandam constituerint, & non itidem in internis phlegmonibus contingere timuerint, quum haud aliter quam illic venenum ab affecto loco in illæsam partē trahatur, ita hic sanguis vitiosus. Sed cæci sunt ac cæcorum duces, vt nihil mirum sit, cur vtriq; in foueā cadant. Porro laudat Galenus *lib. 3. de crisib. cap. 4.* sanguinem in lienis & hepatis inflammationibus per directum ex naribus profluentem, tanquam eo qui ex opposito sit longe meliorem: ita enim ait: C λύονται δ' ἱκανῶς καὶ αἱ τοῦ ἥπατος, καὶ ἐπὶ τῷ σπληνὸς φλεγμοναὶ αἱμορραγίαις διὰ ῥινῶν, ἐπειδὰν ἅμα πυρετοῖς ὀξέσι φλεγμαίνῃ τὰ σπλάγχνα, καὶ πᾶσαι δὲ αἱ κατὰ ὑποχόνδρια φλεγμοναὶ αἱ θερμαὶ καὶ ὀξεῖαι ἢ διὰ ῥινῶν αἱμορραγίαις κρίνονται, χρὴ δὲ καὶ κατ' εὐθυωρίαν αἱμορραγεῖν, ἐκ δεξιοῦ μὲν μυκτῆρος ἐφ' ἥπατί τε, καὶ τοῖς κατὰ τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον, ἐξ ἀριστεροῦ δὲ ἐπί τε σπληνὶ καὶ τοῖς ταύτῃ μορίοις, hoc est: *Salutt autem sufficienter lienis & iocinoris phlegmones sanguinis è naribus profluuium, quum hæc viscera vna cum acutis febribus habent phlegmones. Et omnes quæ sub hypochondriis fiunt calidæ & acutæ phlegmones, fluxu sanguinis narium finiuntur iudicanturve. Oportet autem per directum sanguinem fluere, ex dextra quidem nare iecinare, affecto, & locis qua sub dextro hypochondrio positis. Ex sinistra vero nare, liene & quæ illic partes sunt, afflictis.* Quod si itaque in naturæ iudicationibus, atque superuacuorum expulsionibus ad latus oppositum fluere sanguinem non est bonum, secundū vero directum bonum, veluti Galenus, Hippocrates, & experientia quoque ipsa docet: D Quare non etiam Medicus, qui naturæ minister est, vt cap. 86. artis medicæ testatur Galenus, in suis reuulsionibus & euacuationibus naturam imitetur, quæ certe in suis expulsionibus optimam semper per directum facit vacuationem: Hinc Galenus quoque in libro de ratione curandi per sanguinis missionem ab exemplo naturæ reuulsionem atque euacuationem per venæ sectionem; quæ è directo fit, ea quæ ex opposito est multo commodiorē esse docet, cum in hunc modum scribit: ὅσοις κατ' ἴξιν αἱμορραγεῖ, μεγίστην ὠφέλειαν ἐπιφέρει τοῖς νοσοῦσι, τὸ δὲ κατ' ἴξιν ὅτι κατ' εὐθὺ λέγει, πᾶσιν ὁμολογεῖται· σαφῶς αὐτοῦ κεχρημένου πολλάκις οὕτω τῷ δι' ὃ σημαινομένῳ τῇ κατ' ἴξιν φωνῇ, τοῖς δὲ ἀνάπαλιν αἱμορραγοῦσι μηδὲν ὠφελεῖν, ἢ καὶ βλάπτειν ἔστιν ὅτε, τῷ καταλύειν τὴν δύναμιν, ἀλλ' οὐ τὸ πάθος κουφίζειν· οὔτε γὰρ ἐπὶ σπληνὶ μεγάλῳ μυκτὴρ δεξιὸς αἱμορραγήσας, οὔτ' ἀριστερὸς ἐφ' ἥπατι φέρει τινὰ ὠφέλειαν. * ἐν τάχει δείκνυσι, ἐπὶ δὲ τοῖς ἀνάπαλιν; αὐτίκα. δεξιοῦ μὲν ἐν αἱμορραγοῦντος μυκτῆρος, ὁ κατὰ τὸ ὑποχόνδριον τὸ δεξιὸν ὁρώμενον ὄγκος σαφῶς ἔσται ἐν τάχει τὴν αἱμορραγίαν, ὥσπερ καὶ ὁ κατὰ τὸ ἀριστερὸν E αἱμορραγοῦντος ἀριστεροῦ: καὶ φλεβοτομοῦσι δὲ χεῖρα ἀνάλογον, ἐπὶ μὲν ταῖς κατ' εὐθὺ αἱμορραγίαις, ἐν τάχει ἰδεῖν σαφῆ τὴν ὠφέλειαν. quod est: *Quibuscunque eruptia sanguinis secundum rectitudinem accidit, summum commodum ægrotantibus adfert. Quod autem* κατ' ἴξιν, *pro eo quod est secundum rectum dicit, omnibus in confesso est, cum aperte hac voce vtatur sæpenumero in hoc significato. Quibus vero contra sanguis erumpit, nihil iuuat, aut etiam interdum nocet, quod scilicet vires citra vitii leuamen deiiciat atque exoluat. Non enim in liene tumente ex dextra nare erumpens sanguis, nec in iecore ex sinistra, aliquam fert vtilitatem: sed reuulsio in directum adhibita euidentem vtilitatem celeriter ostendit, qua autem contra nequaquam. Dextra igitur nare sanguinem erumpentem, ad dextrum hypochondrium fixa cucurbitula clare celeriterque sistit, sicut ad sinistrum, ex sinistra erumpentem. Porro reuulsionis caussam, si venam feces in iis quæ è directo fiunt sanguinis eruptionibus, velociter conspicuam videbis vtilitatem.* Quibus vtique verbis Galenus euidentissime monstrat Medicum in suis euacuationibus & F reuulsionibus, naturæ motum, atque in eiusdem expulsionibus impetum sequi debere, qui si bonus est, semper in directum fit. Hac ratione & venæ sectio, quæ è di-

In inflammationibus celerrime à loco affecto vacuandū.

In opposita parte secta vena bonū tantum sanguinem vacuat.

Medicus naturæ minister.

*Hic nemo non videt quædam in contextu deesse, ea scilicet quæ antiquus Latinus interpretes habet.

ἀλλὰ καὶ ἡ κατ' εὐθὺ κένωσις τὴν ὠφέλειαν ἐνεργεῖ.

Κατ' ἴξιν quid significet.

recto fit loci laborantis commendatur, quod celeriter & reuellat & euacuet: damnatur autem quæ ex opposito fit, quod scilicet vites, bonum euacuans sanguinem, citra morbi leuamen, ab eo enim nihil aufert, deiiciat. Hunc sane locum eo libentius hic tractauimus, quod illum Brachelius in sua contra nos disceptatione deprauare nititur, cui quandoquidem tum cum responderemus, ad manum non erat exemplar Græcum, non in vniuersum forte satisfactum est. Ob id hoc loco genuinam plane lectionem subscribere placuit, vt inde studiosi quantum à veritate aberret Brachelius, agnoscere possint. Ita enim vt hic legitur, esse legendum, antiquus certe interpres aperte monstrat. Deesse autem aliqua, verba ὁ πῆχυς ἐνίοτε, & quæ sequuntur, satis indicant: nam nisi aliqua præmiseris, penitus superuacanea & nullum sensum præ se ferentia manebunt. Minimè igitur rora ea pars, sed reuulsio quibus in directum adhibetur euidentem vtilitatem, adscititia est, vt putat Brachelius, sed tam necessaria vt omitti citra totius contextus deprauationem non queat. De duplici enim reuulsione eo loci Galenus loquitur: vna est quæ fit per cucurbitas, altera per venæ sectionem: ad quarum primam pulchrè quadrat illatio illa: *Dextra igitur nare sanguinem erumpentem*, &c. Hæ quidem rationes in præsentiarum sufficiant, nam plures aliæ adduci possent, quas consulto prætermittimus, quod hic locus à multis eruditis viris ante nos etiam tractatus sit diligentissime. A nullo autem diligentius quam à Petro Brissoto homine ad miraculum erudito, quem vtinam Deus nobis diutius esse superstitem voluisset. Scripsit post nos ea de re quoque lectu digna Hubertus Batlandus, quem & ipse consulere poteris, vbi hæc nostra tibi non omni ex parte satisfecerint. Porro hic copias suas producit Montuus, atque pulchre suam in rebus medicis inscitiam prodit, dum nescio qualiter detortis Hippocratis verbis Arabum placita ac recentiorum opinionem roborare nititur. In primis autem locum Hippoc. in *libro de natura humana* obtrudit, vbi ita scribit: ἐπιμελέεσθαι δὲ χρὴ τὰς τομὰς ὡς ἀπωτάτω ποιέεσθαι ἀπὸ τῶν χωρίων ἔνθα ἂν αἱ ὀδύναι μεμαθήκωσι γίνεσθαι, καὶ τὸ αἷμα συλλέγεσθαι· οὕτω γὰρ ἂν ἥκιστα ἡ μεταβολὴ γίγνοιτο μεγάλη ἐξαπίνης, καὶ τὸ ἔθος μεταστήσειας ἂν ὥστε μηκέτι ἐς τὸ αὐτὸ χωρίον συλλέγεσθαι. hoc est: *Danda opera est, vt quam longissime à locis vbi dolor esse & sanguis cogi didicit, venarum incisiones fiant, sic enim haud magna repente mutatio fiet, & consuetudinem mutaueris, ne amplius eo loci sanguis coeat.* Hanc etiam sententiam in libro de ossium natura iisdem plane verbis repetit, tantum abest vt Hippocratis esse negemus. Mirum autem tam delirum esse Montuum, vt mihi nudis iis Hippocratis verbis satisfactum esse putet, cum ne syllaba sit quæ mihi aduersetur. Cum enim nobis contentio sit, in internorum viscerum phlegmonibus è directo venam secandam esse, quod illic non solum reuellendi, verum etiã euacuandi necessitas sit, ipse Hippocratem afferr longe alia de re loquentem, nempe de præseruatione à doloribus, morbisq; aliis nondum præsentibus, sed futuris adhuc, in quibus certe cum reuellendi tantum intentio sit, nihil prohibet, imo commodissimum est, quam longissime a locis dolori obnoxiis incisionem fieri. Loqui autem Hippocratem de præseruatione a morbis & doloribus, euidenter verba hæc, *sic enim consuetudinem mutaueris, ne amplius eo loci sanguis coeat*, demonstrant. Et Galenus *in expositione eius sententiæ*, vbi sic scribit: ὅτι μὲν τομὰς εἴρηκε τῶν φλεβῶν ἃς ἐκ συνηθείας ὀνομάζομεν φλεβοτομίας, ὀρθῶς ἤκουσαν οἱ ἐξηγηταί, καὶ γὰρ ὁμολογοῦσι πάντες τοῦτο, ὅτι δὲ οὐ διορίζεται πότερον ἀπὸ τῶν ἤδη ὀδυνωμένων μορίων ἀξιοῖ πόρρω τὴν ἀντίσπασιν γίνεσθαι τῶν ἐπιρρεόντων χυμῶν, ἢ κατὰ τὸν τῆς ὑγείας χρόνον, ἐν τούτῳ μέμψαιτ' ἄν τις αὐτῷ. ἐμοὶ δ' οὖν δοκεῖ μᾶλλον ἐπὶ τῶν ὑγιαινόντων εἰρηκέναι, βουλόμενος ὁ γράψας ταῦτα, προσεθίζειν εἰς ἄλλα μόρια φέρεσθαι τοὺς πλεονάζοντας χυμούς. hoc est: *Quod quidem incisiones venarum dixit, quas consueto nomine phlebotomias nominamus, recte interpretes intellexerunt, in hoc enim vniuersi consentiunt. Quoniam autem vtrum à iam dolentibus membris existimet procul fieri reuulsionem humorum confluentium, an in tempore bonæ valetudinis, non definiuit, in hoc vtique ab aliquo accusabitur. Mihi autem videtur de his, qui adhuc recte valent potius dixisse, quod ita qui hæc scripsit voluerit redundantes humores, vt ad alias corporis deferantur partes, assuefacere.* Proinde cum nobis sermo sit de iis qui iam ægrotant, & minime de illis qui adhuc valent, nihil adductæ per Montuum sententiæ nobis obesse possunt. Deniq; iniuriam facit Montuus, quod solo autoritatum numero me contra Arabum sententiam contendere nega-

Locus Galeni explanatur.

Petrus Brissotus.

A negatur, cum conſtet non ſolum numero auctoritatem, ſed & rationibus firmiſſimis nos eſſe ſuperiores. Vanum quoque eſt quod olim homines non ſic, vt hodie, in victu deliquiſſe exiſtimat, ob idque plethoricis diſpoſitionibus minus tentatos, vt hoc nomine recte venam quæ e directo loci laborantis eſt, ſecandam præceperint. Nam, vtcunque Hippocratis tempore verum ſit, Galeni tamen ſeculo, qui idem in omnibus libris docet, verum eſſe non poteſt: cuius tempore quanta fuerit compotandi conſuetudo, nemo non niſi qui libros eius non deguſtauit, ignorare poteſt. Nonne in primo ther. metoth. libro conqueritur neminem eſſe qui præ inexplebilibus voluptatum deliciis veritatis ſtudio ac inquiſitioni deditus ſit? Non exiguum enim numerum eſſe inquit eorum, qui veſperi omnes ad ſympoſia colliguntur: vbi poſt-

Galeni ſeculo compotandi mos inoleuit.

B quam vino ſe impleuerunt, non lyra citharaue, aut aliud muſicum inſtrumentum circumfertur, ſed nec ſermones vlli habentur, quales in ſympoſiis agitari ſolere veteres prodiderunt, nec aliud honeſtum quicquam, imo inuicem ſibi propinant, & de magnitudine poculorum certant, vtpote inter quos optimus cenſetur, non qui plurimis inſtrumentis muſicis, aut etiam ſermone Philoſophico vti nouit, ſed qui multos eoſque maximos calices exſiccauit. *In comment. quoque 28. ſexti aphoriſmorum*, propter immodicum ſui ſeculi ocium, & victum intemperantem eunuchos podagra laboraſſe fatetur. Quid multa? ſatis ex Athenæo perſpicuum fit Græcos fuiſſe bibaciſſimos. Hinc quod veteres eam quæ e directo eſt in pleuritide & aliis phlegmonibus internis venam ſecandam docuerint, non ideo factum eſt, vt Montuus putat, quod eo-

Græci bibaciſſimi.

C rum ſeculo homines in victus ratione non deliquerint, qui enim alias Galenus, cuius tamen tempore haud ſecus quam hodie intemperantiſſimo victu vſi ſunt, hoc dogma inculcare ſine inſcitiæ nota potuiſſet? Quare longe alia ſubſit ratio oportet, quam Montuus ſomniauit, ea ſcilicet quod Galenus ac alii veteres ad id quod magis vrget reſpexerint, atque adeo non tantum reuellere, ſed & euacuare a loco affecto voluerint. Hic præterire non poſſum, quin ad Ioannis Agricolæ, amici optimi, in Galenum annotata nonnihil reſpondeam: is enim *lib. 13. cap. 2. ther. method.* etſi manifeſte nihil ſtatuat, latenter tamen ſeſe in aduerſariorum ſententia adhuc eſſe, vel ſaltem hærere, ne noſtram penitus amplecti queat, indicat: Nec puto ægre feret ſi eius coniecturas confutauero, quando quidem nec ego ægre tulerim Brachelii contra me

Obiectio Brachelii & Agricolæ diluitur.

D iudicium attuliſſe, cui tamen apologia quadam per me reſponſum eſſe non ignorabat. Vellem tamen penitus ſiluiſſe Agricolam, ita enim pleriſque errandi occaſio non fuiſſet, neque mihi ab illo diſſentiendi anſam præbuiſſet. Boni itaque pro candore ſuo fac ſcio conſulet, quandoquidem veritate viro bono nihil eſſe antiquius compertum habeat, ſi & noſtram de iis argumentis quæ producit ſententiam attulerimus, vt ſcilicet hac lege multis qui eiuſmodi argumentis in contrariam duci ſententiam potuiſſent, conſulatur. Locus igitur Galen. quem adfert Agricola, quemque contra me in ſua diſceptatione affert Brachelius, quod manu laborante ſcarificanda crura ſint, & altero crurum male habente, reliquum, nihil nobis aduerſatur, vt multis in apologia noſtra comprobauimus. Nobis enim de venæſectione, Galeno de ſca-

E rificatione ſermo exſiſtit. Nobis de internorum viſcerum inflammationibus contentio eſt, Galenus autem de externis, manuum nempe & crurum, loquitur. Phlegmone interna magnus adeoque acutus morbus eſt, externa contra paruus, ac periculo vacans. Aliter autem tractandos eſſe morbos magnos, aliter exiguos quis eſt qui neſciat? Hinc cum Medici ſtudium in internis phlegmonibus in hoc vno ſitum ſit, vt celeriter & plurimum non ſolum a loco afflicto reuellat, ſed & vacuet: fit vt ad venam quæ e directo eſt, ſecandam, ſibi feſtinandum ſit. In externis contra humores in partem ægram decumbentes, ex vna parte in aliam traducere æque ignobilem, reprimentia quoque medicamenta adhibere, ac digerentia quæ ſuppurationem prohibere poſſunt, quamuis neque ex ſuppuratione, etiamſi ſuperuenerit, aliquod pericu-

Aliter magnos aliter exiguos eſſe tractandos morbos.

F lum ratione dignum imminet, licebit. Cum itaque tum quouis modo humorum impetum ad laborantem partem ſiſtere liceat, loco laborante neglecto, ſatiſque ſit vtcunque ab afflicta particula reuellere, poſthabita euacuatione, poteſt Medicus a diſtantioribus etiam, & ex oppoſito, ſanguinem detrahere. Neque Manardi ratio, quam adfert Agricola, ad firmandam aduerſariorum ſententiam ſatis ponderis ha-

bet. Ignoscat autem velim Manardus, vt sibi Galeni manes ignoscere precatur quamuis hodie in ea sententia perseuerare illum non putem, neque enim vt met ipse scribit, vllius commentaria in ea materia sibi videre dum hæc scriberet contigit, quæ forte huncaliter & sentire & scribere coegissent. Nemo itaque est qui simultaneam sanguinis vacuationem non esse cauendam doceat, vbi æger illam sufferre non poterit: rarissimum autem est vt tantum sanguinis auferatur, vt inde virtus deiiciatur, maxime vbi inter initia phlegmonis adhibita fuerit, namque tum multa copia sanguinis adhuc non confluxit. Sed fac tantum esse sanguinis qui in phlegmone continetur, ac extra duci debet, vt non semel citra ægri periculum educi queat, an non tum contraria patienti lateri vena reuulsionis potius gratia quam euacuationis sanguinis in tumore contenti, secanda? Minime: nam ad id primum quod maxime vrget respiciendum erit: plus autem vrget sanguis qui in partem laborantem præter naturam confluit, atque huc iam affixus est, quam in opposito est latere. Ob id igitur quam ocyssime fieri potest sanguis is, qui in laborante est latere, & reuellendus & euacuandus erit per venam, quæ è directo est. Sed dices, immodicam hanc euacuationem æger ferre non potest, ideoque cauenda. Fateor quidem. Ergo ex opposito latere sanguis est detrahendus? Nullo pacto. Quid igitur faciendum? Præstat tum non semel quantum conuenit extrahere, sed in vices partiri. Ita enim docet Galenus *libro de ratione curandi per sanguinis missionem*, sic scribens: ὠφελεῖ ἱκανῶς σπλῆνα κακοπραγοῦντας οὕτως κένωσις αἵματος ἐξ ἀριστερᾶς χειρὸς. ἄμεινον δὲ μὴ ἅπαξ κενοῦν τὸ σύμμετρον, ἀλλ' εἰς δύο μερίζεσθαι ἡμέρας. id est: *Multum iuuat lienem afflictum sanguinis ex sinistra manu detractio. Præstat autem non semel quantum conuenit extraxisse, sed in duos id partiri dies satius est.* Et iterum, *eodem libro:* ἄμεινον ἐστὶν ὑπὸ μηδὲν ἐπείγῃ τὴν πρώτην τῶν ἀφαιρέσεων ἐνδεεστέραν ποιησάμενον, ἐπιφέρειν αὖθις, εἰ δὲ βούλοιο καὶ τρίτον, ἐφ' ὧν γὰρ ἐπὶ κενώσεως μὲν χρεία πολλῆς, οὐκ ἰσχυρὰ δὲ ἡ δύναμις, ἐπὶ τούτων ἀναγκαῖον μερίζεσθαι τὴν κένωσιν. hoc est: *Præstat, nisi quid vrgeat priori missione minus detrahere, iterumque eam repetere, imo si lubet & tertio. Vbi ergo multa vacuatione opus est, verum vires sunt imbecilliores, in his euacuationem partiri expedit.* Porro in pleuritide pestilentiali, hoc est, vagante & perniciosa, sanguinem magis per tali, quam alterius venæ sectionem longissime à membris principalibus posse distrahi constanter negamus, nam tum bonus sanguis potius, quam vitiosus detrahitur, atque adeo vires vna euacuantur, inque locum optimi sanguinis paulatim descendit, atque surrogatur malignus, imo ad iecur in corpore principatum habens, deducitur. Præterea mulieri cui menstrua purgatio defecit, aut viro cui consueta sanguinis per ani venas cessauerit vacuatio, nihil prohibemus, venam in cruribus secare, modo a loco affecto prius, quod influxit per venam, quæ è directo est, reuulsum fuerit atque vacuatum. Quod autem Galenus in vtroque casu, Vere crurum venas secuit, id cautelæ gratia, vt ait Manardus, hoc est, vt ab imminenti morbo præseruaret hominem, factum esse fatemur. Ita & comitiali & vertiginoso morbo laborantibus venas cruris secare suadet, non quidem, vt a loco afflicto euacuet, sed vt ab illo reuellat, atque adeo ab imminenti morbo tueatur. Et cum hæc sit reuulsio, vt ita dicam, præseruatiua, licet tum a distantissimis partibus sanguinem detrahere, vt diximus antea, & in nostra apologia ad nauseam vsque inculcauimus. Nobis autem non de præseruatione ab phlegmonibus internis disceptatio est, sed de illarum iam præsentium curatione. Quomodo denique Galenus ex contrario latere in pleuritide venæ sectionem non vituperat, cum illam parum, vel non nisi post tempus iuuare dicat? Quis tam sine mente esset, vt collatis duobus auteis, si dicat alterum, parum vel nihil valere, non meliorem eligat: Pari ratione cum ex brachio, quod è directo est, venæ sectio semper euidentem vtilitatem afferat, quis est qui illam non præ ea quæ opposito fit, quæ parum & raro admodum conducit, eligat? Ceterum cur cruris vena per rectum sita non sit secanda, ratio nulla alia est, nisi quod non multum & celeriter, quod summe necessarium in internis phlegmonibus existit, a loco laborante reuellit & euacuat, quemadmodum paulo ante etiam dictum est. De manu patiente inret intria confutati nis abunde diximus. Non cessat hoc quo Hippocratis ac Galeni euacuandi intentio: nam dato corpora esse imbecilliora, vt eas vacuationes semel ferre non queant, tamen licebit partiri in his, vt antea docuimus, euacuationem, donec su-

Præstat interdum euacuationē partiri.

Galenus venæ oppositæ sectionem in pleuritide vituperat.

A

B

C

D

E

F

A nec superuacuum vniuersum extraxerimus. Porro quomodo non negligenda vtilitas alterius brachii venam sectam sequetur, cum obscuram admodum, & non nisi post temporis interuallum apparentem dicat Galenus? Neq; etiam ea venæ sectione, quæ ab eodem fit latere securior est, quod scilicet timor sit ne vitiosus sanguis de affecto latere in alterum traducatur. Et qui securior esse possit, cum id quod vehementius vrget hoc pacto negligatur, & plus afflictum locum dolore remanente confluat? Sed hæc ad Manardi argumenta confutanda sufficiant, quæ certe hodie a seipso confutata esse nihil dubito. Bracheli obiectiones quas Agricola produxit non opus habent vt refellantur, quando in nostra aduersus hunc apologia idipsum abunde præstiterimus. Quod si quis paulo exquisitio rem & pleniorem huius quæstio-
B nis explicationem requirit, is Institutiones nostras, & commentarios quos in librum de curandi ratione per sanguinis missionem Galeni scripsimus, legat. Ibi enim pleraque loca rectius explanauimus.

Parcam seu diminuentem materiam, euacuationem, minorationem hodie barbaro vocabulo nominant, concoctioni humorum, nisi turgeant non esse prætermittendam, contra multorum hodie medicinam exercentium sententiam.

Cap. V.

C OMNIBVS in confesso est qui nostra tempestate scribentium Medicorum libros medendi rationem præscribentes legerunt, in locis quamplurimis, imo nunquam non vbi euacuationis mentio fit, de minoratione in principio morborum adhibenda ab illis verba fieri, putantibus hanc in quouis morbo euacuatione indigente commode adhiberi posse. Quantum autem decepti sint, quisque facile deprehendet, qui veterum, Hippocratis præsertim, scripta paulo diligentius excusserit. Nam is vnus errorē hunc vulgo receptum satis explodit, dum 1. *aph.* 22. ita scribit: πέπονα φαρμακεύειν καὶ κινέειν, μὴ ὠμά, μηδὲ ἐν ἀρχῇσιν, ἢν μὴ ὀργᾷ, τὰ δὲ πολλὰ οὐκ ὀργᾷ. quod est: *Concocta medicari & mouere, non cruda oportet, neque in principiis, modo non turgeant; plurima vero non turgent.* Si igitur humores crudi, qui in aliqua corporis parte firmati sunt, nullo
D penitus pacto mouendi sunt, consequitur, nec eosdem parca illa vacuatione educi licere, neque enim citra motum eorundem minoratio fieri potest. Manifestissimum itaque minorationi ante concoctionem non esse locum. Testis eius rei extitit Galenus *libro quarto, de tuenda valetudine*, in hunc modum scribens: [illegible] πέπονα φαρμακεύειν μὴ ὠμά. id est: *Si in eodem homine, in lasso corpore sanguis bonus exiguus sit, crudi humores plurimi,*
E *huic nec sanguis mittendus, nec alui deiectio, aut exercitatio, aut omnino motus, aut balneum adhibendum. Quippe incisa vena bonum sanguinem emittit, malum vero qui in primis maxime venis circa iecur, & quod mesenterium vocant colligitur, in totum attrahit corpus. Deiecto autem in talibus tormina & rosiones creat, animique deliquia, cum eo quod nec notatu quippiam dignum educit, quando crudi omnes succi, pigri, atq; ad motum inepti, propter crassitiem & frigiditatem sint. Quo fit, vt omnes angustas vias obstruant, per quas id, quod medicamentum vacuat, ferri ad aluum debeat, acciditq; hac ratione, vt neq; ipsi educantur, & aliis sint impedimento.* Id quod sane Hippocrates breuissima illa sententia admonuit, dicens: *Concocta medicamento tentanda esse non cruda.* Hinc est quod & libro De iis quos oportet purgare, & qualibus medicamentis purgantibus, & quando, humores crudos ante coctionem
F nullo pacto mouendos esse doceat iis verbis: [illegible] hoc est: *Qui in parte certa corporis fixi sunt succi, hos antea quā concoquantur, nullo alio auxilio mouere, neq; medicamentis tentari oportet: tunc enim naturam ipsam habemus euacuationi adminiculantem: videtur siquidem*

Minoratio ante concoctionem locum non habet.

Crudi humores non mouendi.

& ipsa post coctiones humores secernere, & superuacua expellere, quo in tempore fiunt indicationes. A His accedit, quod medicamentum materiam diminuens imbecille admodum sit, atque adeo crudis humoribus ac copiosis exsistentibus præualere non possit, alias enim a debiliori in fortius fieret actio, quod naturæ impossibile est, ideoque illos tantum mouet, nec educit, ita vt necessario magna totius corporis turbatio sequatur. Proinde consultissimum est iuxta Hippocratis ac Galeni consilium, non solum non diminuere crudos adhuc humores exsistentes, sed ne mouere quidem. Quod si tamen turgeant humores, licet illos quidem circa principia euacuare, nondum etiam concoctis: ὀργᾶν δὲ χυμοὶ λέγονται, *teste Galeno libro iam citato,* ὅταν ὑπὸ κινήσεως σφοδροτέρας ληφθέντες, καὶ μεταρρέοντες ἀπὸ μερῶν εἰς μέρη, κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς νόσου ἐνοχλῶσι τὸν ἄνθρωπον ἀλγύνοντες καὶ ταράσσοντες καὶ ἡσυχάζειν οὐκ ἐπιτρέπωσιν. quod est: *Turgere autem humores dicuntur, dum motu vehementiore correpti, ab vna parte in aliam transfluunt, infestantque ac dolore afficiunt statim ad morbi initia hominem, turbantque ac quiescere non permittunt.* B Verbum autem *turget,* Hippocrates ab animalibus quæ ad coitum properant, transtulit, quum naturali concupiscentia moueantur ad seminis genitalis excretionem. Quando igitur in toto corpore similis huic fuerit naturæ impetus ad excretionem superfluitatum, vel si non in toto corpore, saltem in partibus principalioribus, tale quid consueuit Hippocrates per verbum, turgere, significare. Tales itaque humores statim euacuare, quum mouentur, transfluuntque, non exspectata aliqua concoctione, expedit. Proinde vt in longis morbis, Galeno teste, comment. 24. primi aphorism. semper oportet exspectare coctionem, ita in acutis, cum turgent, etiam ab initio possumus vti medicamentis purgantibus. C Hinc Hippocrates ait: ἐν τοῖσιν ὀξέσι πάθεσιν ὀλιγάκις, καὶ ἐν ἀρχῇσι, τῇσι φαρμακείῃσι χρῆσθαι. id est: *In acutis morbis raro, & in principiis, medicinis purgantibus vti oportet.* Ob id quum humorum de vna parte in aliam transfluxus non nisi raro accidat, plerumque autem hi per vniuersum morbi tempus vno tantisper loco quoad concocti tandem soluantur residenant, præstat illos non tantum non minuere, sed ne mouere quidem donec coquantur. Sed obluctatur iis quæ diximus hoc loco Montuus, atque vacuationem quæ morbi materiam minuit, non turgentibus etiam humoribus ante concoctionem ex Hippocratis & Galeni sententia adhiberi posse probare nititur. Primum autem ad id euincendum, *aphorismum 29. secundæ sectionis* producit, vbi Hippocrates ita inquit: Quum morbi inchoant, si quid mouendum videtur, moue. Qua sane sententia quid ostendere velit Montuus non video, neque enim quicquam nostræ aduersatur sententiæ: fatemur enim aperte circa morborum initia mouendum esse, si quid mouendum videtur. Tum autem mouere licet ante concoctionem, quum morbi incoant, quumque humores turgent. Proinde iis verbis, Si quid mouendum videtur, dilucide Hippocrates insinuat, non in quouis morbo circa principia esse euacuandum, D sed tunc quando humores instabiles sunt, & de vna parte in aliam transfluunt. Et nisi hanc particulam adiecisset, & simpliciter pronuntiasset, morbis inchoantibus mouendos esse humores, sibi ipsi pugnantia scripsisset, quandoquidem paulo ante cruda non esse mouenda dixerat. Galenum deinde affert, qui in iam citati aphorismi enarratione ita inter cetera scribit: Circa initia illorum morborum, in quibus speratur ægrotum conualiturum, tentandum maiora afferre remedia: de quibus Hippocrates dixit: Si quid videtur mouendum, moue. Sunt autem hæc maxime, venæ sectio, nonnunquam vero & purgatio, quorum nihil oportet morbo iam consistente adhibere: vt enim in libro de crisibus manifestauimus, coctiones tunc maxime fiunt. E Vt igitur hæ citius eueniant, melius est circa principia euacuare, quo minorem iam factam materiam, facilius possit natura concoquere. Quibus vtique Galeni verbis probare conatur, licere ante concoctionem materiam morbi minorem facere, quasi nos simpliciter negaremus nunquam ante coctionem diminuente materiam euacuatione vti licere, quum tamen fateamur interdum licere, quando scilicet morbus valde acutus fuerit, ac humores turgent. Nam vt *4. aphorism. 10.* ait Hippocrates, Φαρμακεύειν ἐν τοῖσι λίην ὀξέσιν, ἢν ὀργᾷ, αὐθημερόν· χρονίζειν γὰρ ἐν τοῖσι τοιούτοισι κακόν. quod est: *Medicari in valde acutis si materia turget, eadem die oportet. Tardare enim in talibus malum est.* F Statim itaque in iis facienda euacuatio, antequam videlicet robur corporis dissoluatur, vel febris caliditas augeatur, aut ad aliquod membrum principale, hi qui per corpus vagantur humo-

Ὀργᾶν quid.

Turgere quid.

Montui argumenta refelluntur.

Hippocratis locus expenditur.

A humores, decumbant. Quid multa? Galenum non de iis morbis, in quibus crudi admodum humores, inque loco fixi sunt, locutum esse, inde colligi potest, quod venæ sectionis & purgationis meminit, quorum remediorum neutrum, vt supra etiam ex Galeni *in libro de tuenda valetudine* sententia diximus, morbis prædictis adhiberi potest. Locutus itaque est de acutis morbis, quibus venæ sectio peculiare est remedium, vt *quarto de victus ratione in morbis acutis 16.* testatur Hippocrates, dicens: τὰ ὀξέα πάθεα φλεβοτομήσεις, ἢν ἰσχυρὸν φαίνηται τὸ νόσημα, καὶ οἱ ἔχοντες ἀκμάζωσι τῇ ἡλικίῃ, καὶ ῥώμη παρῇ αὐτοῖσι. id est: *In acutis affectibus sanguinem detrahe: si vehemens videatur morbus, & ægrotus ætate florcat, roburq; illi aderit.* De acutis autem locutum esse morbis inde etiam manifestũ fit, quod ait, Nonnunquam vero & purgatio: neq; enim semper purgatio accommodũ
B in morbis acutis remedium est, vt Hippocrates etiam in aphorismis indicat, dicens: In acutis affectibus raro, & in principiis medicinis purgantibus vti oportet, & hoc cum præmeditatione faciendum. Cum igitur fateamur, diminuente materiam vacuatione in acutis morbis, in quibus humores turgent, vti posse Medicum, nihil plane iam dicta Galeni sententia nobis aduersari potest. Vacuationem autem diminuentem materiam eam intelligas, quæ tantam humorum molem educere potest, vt humores posthac turgere desinant. Quod si enim talis fuerit, quæ parum, aut nihil plane educat, quum maiorem in humoribus turbationem excitet, consultius erit penitus illam negligere, quam magno ægri detrimento adhibere. Reliqua, quæ producit, nulla confutatione egent, nihil enim nobis pugnant. O-
C ptandum erat igitur validiora attulisse Moutuum argumenta, quibus suam roborare opinionem ac stabilem facere putauit. Plura de hoc paradoxo reperient studiosi in commentariis nostris super Hippocratis *aphorismos sectione prima, commentar. vigesimosecundo.*

Non esse ætate etiam consistentes tam sanos quam ægros, vt multi hodie Medicorum facere consueuerunt, immodicis medicamentis purgatoriis ex carnificandos, multo minus infantes.

CAP. VI.

NEMO est qui nesciat, Medicorum hodie quorundam tantam esse inscitiam, vt in quouis morbo deiectoria medicamenta commode & citra noxam exhiberi
D posse existiment. Quinetiam eousque illorum processit temeritas, vt si quispiam bona adhuc etiam valetudine vtens, vel leuissime saltem in victu deliquerit, mox huic deuorandum pharmacum adhibeant. Neq; quouis tempore aliud in ore habent illi, carnifices verius quam Medici, nisi hoc vnum, purgatione opus erit, quasi vnico hoc remedio quibuslibet morbis succurri queat, non animaduertentes quanta sit noxa, quæ ex crebra medicamenti sumtione subsequi solet. Quare diligenter admodum cauendum ne integra adhuc valetudine præditis temere pharmaca exhibeamus. Hippocrate enim 2. aphor. 36. teste, οἱ ὑγιεινῶς ἔχοντες τὰ σώματα ἐν τῇσι φαρμακείῃσι καθαιρόμενοι ἐκλύονται ταχέως. id est: *Qui salubritatem corporis habent, per medicamenta purgati cito exsoluuntur.* Et mox sequentu: οἱ εὖ τὰ σώματα ἔχοντες, φαρμακεύεσθαι ἐργώδεες. quod est: *Qui be-*
E *ne se habent corpore, difficulter ferunt medicationes.* Quum enim medicamentum purgans, proprium quidem attrahere humorẽ appetat, vel flauam scilicet bilem, vel atrã, aut pituitam, aut aquosam superfluitatem, illis vero non præsentibus, sanguinẽ colliquet, ac carnes, vt ex ipsis proprium attrahat humorem necesse est. Sed obiiciet hic sciolus quispiam: dicens: Fateor quidem bene habentes non facile medicamentis esse purgandos, verum cum indies in corpore multa superuacaneorũ fiat generatio, expedit crebra alui subductione illa euacuare, ne si plus æquo rẽdundauerint morbum procreent. Cui ita responsum volo: Non opus esse ob eam quæ quotidie in corpore aceruatur superfluitatem crebra purgatione, sed sufficit vt singulis diebus collectam, exercitiis expurgemus, interdum etiam per balneas, aliosq; euacuationis modos edu-
F camus. Testis est grauissimus auctor Galenus, qui *3. aphor. 15.* in hunc modum scribit: [illegible]

μακρῶν, αἱ δὲ τοῦ ὑετοῦ [illegible] ἐν τῷ σώματι [illegible], [illegible] κατὰ φαρμάκων καθαίροντος [illegible]. αἱ δὲ βαλανεῖαι [illegible], [illegible] ἀθροιζόμεναι πολλὰ τῶν περιττωμάτων, [illegible] ἀφανίζονται ἴδε: hoc eſt: *Inſiccitatibus ſuperuacaneæ humiditates diſcutiuntur. Per imbres autem intra corpus collecta putreſcunt, niſi quis ſingulis diebus congregatas exercitiis expurget. Quæ enim fit per balneas euacuatio modica eſt, & ſolum ea ferme quæ circa cutem ſunt euacuat. Quæ autem in profundo per carnem, & partes ſolidiores diſperſa ſunt ſuperfluitates, haud ſufficienter per balnea euacuantur. Neque tamen ea quæ fit per purgantia medicamenta ſuperuacaneorum vacuatio, idonea eſt, nam valde indigentibus, & ex longis interuallis vtilis eſt. Eorum vero quæ quotidie generantur in corpore ſuperuacaneorum euacuatio, minor eſt quam vt exigat purgatis medicamenti operationem. Quod ſi vero quiſpiam voluerit bis menſe, aut ſemel ſaltem ea vti, veritus ne ſuperuacaneorum multitudo aggregetur, præter id quod nocebit, corpora etiam in malam conſuetudinem trahit.* Quid (oro) his verbis apertius eſt? ita enim hodie medicantium pernerſi medendi rationem damnant, vt nemo ſit qui illos non toto cœlo aberrare videat. Neque enim, vt ſolent, quibuſuis temere, & quocunque tempore purgantia medicamenta eſſe exhibenda monent, ſed indigentibus tantum, & ex longis interuallis. Qua ergo ratione ſe tuebuntur qui leuiculam ob cauſſam, quam vel victus recta ratione vincere queas, mox deuorandum medicamentum propinant? Quo denique pacto ab errore ſe vindicabunt, qui non ſemel aut bis, quod tamen Galenus reprehendit, ſed quauis hebdomada catapotia deglutienda iis, qui integra adhuc fruuntur valetudine, exhibent? Multo itaque conſultius etit vt hoc potius conentur, quo vitioſorum humorum, ſuperuacaneorumque multorum generationem recta victus ratione aliiſque modis prohibeant, quam vt ſemper tot immodicis purgationibus ſanos iuxta ac ægros excrucient. Id quod Galenus etiam probat *lib. 2. de natur. facultat. capit. 8.* vbi contra Eraſiſtratum diſputans ita ſcribit: Ταῦτ᾽ οὖν [illegible] Ἐρασίστρατος, [illegible] κατ᾽ ὄναρ [illegible] τοῖς ἐκ τοῦ περιπάτου συνέτυχεν, [illegible] τὰ περὶ τῆς γενέσεως τῶν χυμῶν, [illegible], ἀλλ᾽ οὐδὲ μέχρι τοῦ μετρίως πιθανοῦ, [illegible], ὡς οὐδὲ χρήσιμον [illegible] ὅλως [illegible]: [illegible] πέττεται τὰ σιτία κατὰ τὴν γαστέρα [illegible], πῶς δ᾽ ἐν ταῖς φλεψὶν ἡ χολὴ γίνεται περιττόν, [illegible] αὐτῆς μόνης, ἀμελητέον δὲ τῆς γενέσεως, [illegible] τὸ κωλύειν αὐτὴν ἐξ ἀρχῆς γεννᾶσθαι [illegible] ἔχειν [illegible]. Id eſt: *Hæc minime ignoraſſet Eraſiſtratus, ſi vel per ſomnium aliquando cum peripateticis fuiſſet verſatus, æque vt ea neque quæ ad generationem ſuccorum pertinent, De quibus quum quod diceret nihil haberet, ne quod mediocriter quidem probabile eſſet, fallere ſe putat, dum inutilem prorſus eſſe id genus contemplationem prætendit. Sed nunquid per Iouem quæſo quemadmodum cibi concoquantur in ventriculo ſciſſe eſt vtile, quemadmodum autem in venis bilis fiat eſt ſuperuacuum, ac ſolius vacuationis eius habenda eſt ratio, generationis eius nulla cura? ceu non longe ſatius ſit prohibere ab initio, ne multa gignatur, quam ſolicitos eſſe & occupatos de vacuanda.* Proinde oportet & noſtræ ætatis Medicos, ſi non Eraſiſtratii magis quam Galeniani eſſe gaudent, de non generandis prauis humoribus potius ſolicitos eſſe, quam de crebra illorum per medicamenta purgantia vacuatione, quibus nonnunquam ægrotantium miſere perdunt. Huc accedit, quod cum haud modica morborum pars ex indigentia ſeu inanitione oriatur, non decet certe quouis momento ad exhibenda medicamenta purgantia tam procliues eſſe Medicos, quando hos ipſos repletione potius quam vacuatione curate conueniat, id quod Hippocrates quoque faciendum eſſe monet, dum *2. aphoriſm. 22.* ita inquit: ὁκόσα ἀπὸ πλησμονῆς νοσήματα γίνεται, κένωσις ἰῆται, καὶ ὁκόσα ἀπὸ κενώσιος, πλησμονή, καὶ τῶν ἄλλων ἡ ὑπεναντίωσις: hoc eſt: *Quicunque morbi ex ſaturitate fiunt, curat euacuatio, & quicunque ex vacuatione, refectio, & aliorum contrarietas.* Denique cum Hippocrate auctore in libro de flatibus: ἰητρική ἐστι πρόσθεσις καὶ ἀφαίρεσις, quod eſt: *medicina ſit appoſitio & detractio*, diligenter curandum vt Medicus iis apponat quæ deficiunt, auferat autem ab illis tantummodo quæ redundant, neque temere vni tantum, vt ferme hodie fit, intentus ſit. Sed quid dicam? ſcio eſſe hodie, qui nedum immodica exhibendo medicamenta delinquunt, verum in eam etiam ſæuitiam prorumpunt, vt ne infantes quidem ab hac carnificina immunes eſſe permittant. Scythæ profecto aut carnifices verius quam Medici, quod contra omnium tum veterum, tum recentiorum decretum in adhibendis medicamentis purgatoriis ætatem non animaduertunt. Neque enim fruſtra eſt quod

1. aphor. 16.

Neq; bis neq; ſemel menſe purgatione vti licet.

Errant qui ſæpius catapotia deglutienda præbent.

Haud modica morborum pars ex indigentia.

A *r.aphorism.16.* magnus ille Hippocrates in purgationibus admonet: ἐπιβλέπειν δὲ δεῖ καὶ χώρην, καὶ ὥρην, καὶ ἡλικίην, καὶ νούσους, ἐν ᾗσι δεῖ ἢ μή. hoc est, *inspicere oportere & regionem, & tempus, & ætatem, & morbos, in quibus conueniant aut non.* Nullo autem pacto esse purgandos pueros, multo minus infantes, in hunc modum scribens *lib. 9. cap. 16. ther. meth.* Galenus ostendit: ἡ τῶν παίδων οὐσία ῥᾶστα διαφορεῖταί τε καὶ σκεδάννυται, διότι πασῶν μέν ἐστιν ὑγροτάτη, ψυχροτάτη δ' οὐδὲ μιᾶς [illegible] ... ἐξ αὐτῆς ἔχουσα τὸ κενοῦσθαι σύμφυτον. quod est: *Puerorum substantia omnium facilime digeritur ac dissipatur, propterea quod est omnium humidissima, nulla vero frigidior, ita vt vacuante remedio aut præsidio non opus habeat, cum ex se ipsa obtineat, vnde naturaliter vacuetur.* Si itaque nullo plane vacuante auxilio pueri opus habent, igitur nec purgatione, quæ post venæ sectionem potissima exsistit. Atqui dicit quispiam, quid itaque faciendum si in- — *Pueri non purgandi*

B fanti aut puero aluus nimium adstricta fuerit? nam citra periculum nisi subuenias, aluo hoc pacto adstricta, durare non poterunt. Curandum vbi lactentes adhuc fuerint, vt nutrix aut animal cuius lacte infantes vescuntur aliquid quod subducendi aluum vim habeat, assumat. Ita enim Galenus *libro tertio de alimen. facult.* faciendum suadet, dum ita inquit: [illegible] hoc est: *Si capra aut alterius cuiuspiam animalis scammoniam aut tithymallum depasti lac cibi loco quis sumat, omnino aluus illi profluxura est.* Idipsum vero ab Hippocrat. didicit, qui *5. part. 6. epi. 34.* in eum modum scribit: γυνή, αἲξ ἐλατήριον ἢ σίκυον ἄγριον βεβρωκυῖαι, τὸ παιδίον καθαίρουσι. quod est: *Mulier, capra cucumerum syluestrem comedentes, pueris purgatio.* Quod si vero ablactati fuerint, glande supposita aluus citari potest. aut mel, vel resina terebinthina cibo adiicitur, id quod Paul. Ægineta *lib 1. capit. 6.* iis verbis fa- — *Infantium aluus vt sub ducenda.*

C ciendum docet: Porro si pueri aluus adstricta fuerit, mel cibo adiectum dabis: quod si ne sic quidem deiicit, resinam terebinthinam, quæ ciceris quantitatem æquat, adiicies. In tantum certe veteres Medici nonnullos nostro seculo hoc titulo sese vendentes superarunt, vt si illos cum his ipsis conferre volueris, meros latrones præ illis dixeris. Nihil autem mirum tales hodie oberrare passim Medicos, cum, vt Plin. *lib. 29. cap. 1.* inquit, nulla lex sit quæ inscitiam capitalem Medicorum puniat, nullum exemplum vindictæ. Discunt periculis nostris, & experimenta per mortes agunt, medicoque tantum hominem occidisse summa impunitas est, quando hercule in hac artium sola eueniat, vt cuicunque Medicum se profitenti statim credatur. Verum dignum admodum est vt vulgo, quando non nisi laruatos illos exoptet Medicos, tales quales deside- — *Medicorū nostri seculi latrocinium.*

D rat contingant, vt scilicet similes habeant labra lactucas. Minime vero manifaciendum esset sic desipere vulgus, nisi simul maxima principum & magnatum pars etiam eo insaniæ deuenisset, vt non nisi indoctissimos eosque infantissimos, adde quoque moriones ipsissimos ad curam valetudinis suæ adsciscerent. Neque admiratione dignum puto, si indoctis hodie plerunque principibus, & nulli rei penitus nisi compotationibus ac venationibus deditis, indocti contingant Medici, ὅμοιον γὰρ, Aristotele *lib. 8. moralium* teste ὁμοίου ἐφίεται. id est, *Simile enim appetit simile.* Et vt omnis eruditionis Oceanus Homer. quoque Odyss. ε. inquit: αἰεὶ τὸν ὁμοῖον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὁμοῖον, hoc est: *Semper Deus similem ducit ad similem.* Proinde quum docti in aulis principum plerunque ludibrio habeantur, neque enim adulari nouerunt, quæ vna ars vere aulicos facit, fit vt hi qui gar- — *Vere aulici qui.*

E riendo, iactando, pollicendo, nugando, mentiendo, adulandoque plurimum possint, omnium sint gratissimi. Hinc merito stultis principibus multo stultiores obtingunt Medici, qui probe illos non solum expilatos, sed & excarnificatos [illegible]

Catapotia vehementius trahentia, pilulas nostri vocant, non nisi ieiuno, & ei qui probe concoxit esse exhibenda, contra omnium ferme hac tempestate medicantium sententiam.

CAP. VII.

NOTVM omnibus esse puto, qui tenuiter saltem nostræ ætatis Medicorum libros degustarunt, in vniuersum omnes catapotia ea, quæ vt ex capite vehementius

F trahant exhibentur, non nisi vnam alteramue post cœnam horam, contra omnium veterum sententiam ac rationem quoque ipsam deuorandam esse docere. Non enim nisi ieiuno, aut ei qui probe iā concoxit, esse exhibēda medicamēta purgātia, in quorū numero & catapotia sunt vehementia, in primis monstrat Hip. *2 de vict. ratione in morb.* — *Medicamēta purgantia ieiunis exhibenda.*

*acut.13.*ita scribens [illegible], id est : *Quoniam rationi consentaneum est in media purgatione sorbitionem dandam non esse.* Cur autem apparente iam purgationis initio a sorbitione abstinendum esse vetuerit, nulla alia ratio est, vt Galenus in comment. iodicat, nisi quod alias purgantis medicamenti operatio exoluatur. Si itaque timor est ne iam cœpta etiam purgatione si quid sorbitionis sumtum sit, operatio purgantis medicamenti imbecillior reddatur, cur non multo magis idem inter initia timendum, vbi longe facilius est medicamenti vim obtundere? Quapropter ieiuno certe danda medicamenta purgantia, ne scilicet multitudine ciborum in stomacho operatio medicamentorum impediatur, id quod facile fit, quum natura iam coquendis cibis occupata sit. Testis est Paulus Ægineta, qui *li 7.cap 6.* in hunc modum scribit: Summatim in omni purgatione efficaci, medicamentum homini quem certa B
prius victus ratione alueris, ieiuno, & ei qui probe concoxerit trades, ac somno quoad in totum purgatus fuerit, arcebis, motu mediocri si fieri potest adhibito, cibo omni & potu abstinere vsque ad consummatum purgationem compelles. Quinetiam Auicenna ipse, quem tamen vnum se vt ducem optimum sequi putant, haud aliter quam Paulus ac alii veteres, *Fen.4.primi Canon cap.5.* prohibet, ne quid post medicamenti purgatorii sumtionem vel cibi vel potus sumatur, ne scilicet facultas medicamenti iis ipsis obruatur, atque adeo imbecillior fiat. Verba eius hæc sunt : Qui medicamentum sumsit, non debet comedere neque bibere donec pharmacum suum perficiet officium. Proinde quemadmodum diligenter cauendum ne medicamenti operatio per subsequentes cibos aut potus imbecillior reddatur, ita summe cauendum, quo neque C
ciborum concoctio per subsequentia medicamenta purgantia interturbetur. Hinc Paulus *libro iam citato capit.4.* Aloen etiam medicamentum ceteris minus nocens, post cibum non esse exhibendam docet. Sed præstat verba subscribere: Bilem, inquit, flauam optime educit aloes denarius cum melicrato matutino tempore exhibita: nam qui vesperi eam propinant, vel post cibum, lædunt, quoniam alimentum distrahit corrumpitque. Si ergo Aloe, quæ, vt eodem loco Paulus, & alibi Diosc. & Galen. scribunt, inter omnia purgantia medicamenta sola amica & vtilis est stomacho, ea ratione ne nutrimentum distrahatur post cibum exhiberi non debet, multo minus catapotia illa fortia, quæ non Aloen tantum, verumetiam alia multo hac vehementiora in se continent medicamenta, exhibere licebit. Discedant itaque a peruersa illa consue- D
tudine Medici, qua nondum perfecta concoctione medicamenta purgantia propinare didicerunt, nam hoc pacto concoctio non solum impeditur, sed & nutrimentum ita distrahitur, vt conuenienter membra nutriri non queant, & potius tempore matutino vbi perfecta penitus concoctio existit exhibeant, ea enim lege illorum operatio probe perficietur, & quicquid noxium est omnium facillime attrahetur. Sed tanta est illorum hominum pertinacia, vt vel citius mori eligant, quam ab eo cui assueuerũt vel latum digitum recedere velint. Plura vero ad institutum facientia *lib. 2. Institutionum nostrarum sect.5.cap.18.& lib.3.de compo.medicamentorum cap 9.* diximus, vbi etiam quæ catapotia, & in quo effectu sumere ante vel post epulas liceat indicauimus.

E

Præter omnem rationem nostrates solo decocto pisorum post epota medicamenta purgantia abluendi abstergendiue gratia vti.

Cap. VIII.

QVemadmodum non probo penitus post epota medicamenta purgantia abluendi vi præditis non vti, ita nec laudo si post quodcunque medicamentum purgatorium adhibeatur. Perinde enim vt non conuenit, quemadmodum auctor est Hippocrat. semper purgante sumto medicamento a sorbitione cremoris ptisanæ abstinere, sed illum interdum sorbuisse salutare est, ita & abluere non nunquam confert, nonnunquam vero minime. Quando autem ptisanæ cremorem vtile sit sorbere post epotum medicamentum, & quando minus, pulchre Galen. super Hippocrat. *de rat.vict.in* F
morb.acut.lib.2.comment.12. in hunc modum scribens indicat: [illegible]

A τῇ διόδῳ μεταλαμβάνον μεγάλως βλάπτεται. χρήσιμος, οὖν ὁ χυλὸς τῆς πτισάνης ἐπιῤῥοφούμενος, ὡς ἂν ἀποῤῥύψαι μὲν τὸ κατασχὸν αὐτὸ ... ἐν τῇ διόδῳ δύναμις, ἐπικεράσαι δὲ καὶ ὑπαλλάξαι τὴν ... ποιότητα τοῦ φαρμάκου. διὰ ταῦτα μὲν οὖν καὶ τῇ τοῦ καθαίροντος πόσει πτισάνης ἐπιῤῥοφεῖν. ἀρξαμένης δὲ γίνεσθαι τῆς καθάρσεως, ἀπέχεσθαι βούλεται διδάσκει τῆς πτισάνης, εὐλαβούμενος ἐκλυθῆναι τὴν ἐνέργειαν τοῦ καθαίροντος φαρμάκου. quod est: *Maxime quidem ori ventris, quod & stomachum vocant, vt in ipsis purgantium medicamentorũ potibus illæsum maneat, prouidere oportet, præsertim vbi febrientibus tale quidpiam propinatur. Namque purgans medicamentum ipsum tanquam exiguum, ad ventris fundum peruenit, dumque transit, stomachus & quæcunque sublimior pars non qualitatem medicamenti purgantis modo, verum & substantiæ quæ in transitu adhæret aliquid assumens, vehementer læditur. Ptisanæ igitur cremor absorptus commoditatẽ affert nempe, & detergere, & deorsum trahere quod vtæ adhæret, & qualitatẽ medicamenti quod his partibus adhæret, tũ temperare, tũ permutare potest. Ob eas* Quãdo sorbendum.
B *igitur caussas à purgantis medicamenti potu, ptisanam supersorberi præcipit. Sed vbi purgatio cœpit, ab ea esse abstinendũ præcipit, purgantis medicamenti operationem exsolui veritus.* Quæ sane verba repetit *in libro De iis quos purgare oporteat, quibusq; medicamentis, & quo tempore.* Discenda vero inde erit vera abluendi ratio, vt scilicet non quouis tempore, nec post quodlibet medicamentum epotum abluamus, sed tum solum quando nondum purgatio cœpit, & non nisi vbi timor est, ne illæsum os ventriculi, quemadmodum in febribus fieri contingit, permaneat. Errant itaque nostræ tempestatis Medici, qui non nisi vbi iam cœperit purgatio, ac venter bis aut ter deiecerit, abluunt, etiamsi nulla stomachi mordicatio apparuerit, cum potius ante purgationis initium id faciendum esset, quod alias medicamenti purgantis operatio obtundatur. At- Quando abstinẽdũ à sorbitione. Quando abluendũ.
C qui non tantum hac ratione delinquunt, verum etiam in hoc quod solo decocto pisorum ad abluendum vtuntur, cum omnium veterum ac probatissimorum scriptorum testimoniis constet illa exigua duntaxat abstergendi vi prædita esse: id quod satis aperte monstrat Gal. *lib. 1. de alimentorum facult. de pisis*, in hunc modum scribens: παραπλήσιον δέ τι κατὰ τὴν ὅλην οὐσίαν ἔχουσι κυάμοις, ἐσθιόμενοί τε κατὰ τοὺς αὐτοὺς τρόπους αὐτοῖς, ἐν δυοῖν τούτοιν διαλλάττουσιν, ὅτι τε φυσώδεις ὁμοίως οὐκ εἰσὶ τοῖς κυάμοις, ὅτι τε τὴν ῥυπτικὴν δύναμιν οὐκ ἔχουσι, καὶ διὰ τοῦτο βραδυπορώτερα τῶν κυάμων κατὰ γαστέρα εἰσίν. hoc est: *Simile quid tota substantia pisa cum fabis obtinent, nec alio quam illæ modo comeduntur. Duo tantum sunt in quibus euariant, non enim similiter ac fabæ inflant, nec abstergunt, ideoque segnius quam illæ per aluum secedunt.* Verum hoc loco nobis minime tacendum erit, quod Galenus per hæc verba, τὴν ῥυπτικὴν δύναμιν οὐκ ἔχουσι. id est: *abstergendi* Pisa nõ abstergunt.
D *facultatem non habent*, pisis haud omnino, vt alicui apparet, omnem abstergendi facultatem adimit, sed minus duntaxat ea quam fabas abstergere docet. Non enim simpliciter pisa haud abstergere dixit: sed collatione cum pisis facta, illa non similiter vt fabas detergere dixit. Hanc autem esse legitimam iam dictorum verborum Galeni sententiam manifestissimum fit ex iis, quæ ille *in libello de cibis boni & mali succi* scribit, inquiens: τῷ πίσῳ τὸ μὲν ἄφυσον ὑπάρχει, τὸ δὲ ῥυπτικὸν οὐκ ἴσον τῷ κυάμῳ. Hoc est: *Pisum flatulentum non est, sed fabæ æqualem extergendi vim non habet.* Sed plura ea de re, *in historia Pisi tomo 3. nostro de stirp. commentariorũ* diximus. Quod si itaq; quis abluentibus vti commode voluerit, potius idipsum decocto cicerum agat: ὑπάρχει γὰρ ἡ ῥυπτικὴ δύναμις αὐτοῖς. *vt libro primo de alimentorum facult.* Galenus ait: ἰσχυροτέρα ἢ τοῖς κυάμοις, ὡς τινὰς ἐξ αὐ-
E τῶν καὶ τοὺς ἐν νεφροῖς συνισταμένους λίθους ἐναργῶς θρύπτειν. id est: *Inest enim ciceribus abstergendi vis potentior quam ipsis fabis, adeo, vt quædam species contractos in renibus calculos euidenter frangant.* Licebit & hac ratione vti hordei decocto, quod & ipsum, Dioscoride teste, abstergendi vi præditum sit.

Febricitantes, tertiana præsertim exquisita correptos febre, immodicis medicamentis purgatoriis non esse excarnificandos, vt plerię hodie faciunt, cum alterantibus vti interdum satis sit.

Cap. IX.

F MVLTI sunt hac tempestate Medici, qui non satis arbitrantur esse semel in febribus, tertiana etiam exquisita, medicamentum purgans exhibuisse, nisi id iterum atq; iterum deuorandum ꝓpinarint, idq; nulla veterum authoritate, nec ratione, quæ alicuius saltem momenti sit, confisi, ita vt hos ipsos errare hac medendi ratione omniũ euidentissimum sit. Sed vt idipsum clarius studiosi deprehendere possint,

primum veterum testimoniis ostendemus quam suspectas illi euacuationes, immodicas maxime, quæ per medicamenta purgantia ac alia auxilia in febribus fiunt, habuerint. Galenus siquidem *lib. 2. artis curat. ad Glauconem*, tertianæ exquisitæ curationem ex professo tractans, hanc ipsam primum omnium quanto magis fieri potest, refrigerare oportere ac humectare docet: nã contrariorum cõtraria remedia esse. Flauam enim bilem humorẽ inter omnes, qui in corpore sunt aridiorẽ sicciorem que existere. Post hæc tanquam ad minus necessariã, quam sit prior, indicationẽ, bilis scilicet excretionem, respicit, admonens nõ immodicis medicamentis ad eam educendam opus esse, cum interdum ad ventriculũ repat, atq; tum per vomitum educi possit, interdum autẽ ad inferiora vergat, & tunc per aluum subduci queat, hoc quod sponte plerunq; fieri solet. Quod si vero non fiat, ventrẽ mollibus clysteribus exinaniendum monet, adeo vt immodica per medicamẽta purgatoria vacuatione minime opus sit. Non esse autẽ opus multa vacuatione, ipse mox aquarũ marinarum & salsarũ exẽplo monstrat, sic scribẽs: τὰ λουτρὰ θαλάττια καὶ ἁλμώδη, καὶ νιτρώδη, καὶ θειώδη πλεῖον μὲν ἀπάγει τῆς χολῆς, πολὺ δ' ἧττον ὠφελεῖ τῶν ποτίμων. ἄμεινον δ' εἰπεῖν οὐδ' ὠφελοῦσιν αὐτά, μείζονας βλάπτοντα ταῖς ποιότησιν ἢ βοηθοῦντα ταῖς κενώσεσιν. ἐγὼ γοῦν οἶδά τινα πεισθέντα λογισμῷ τοιῷδε χρήσασθαι λουτροῖς τοιούτοις, εἶτα ξηρανθέντα τὴν ἕξιν τοῦ σώματος, εἰς τοσοῦτόν τε ἀφικόμενον ὡς τῷ μαρασμῷ ἀπόλλυσθαι. ἡ δίαιτα δ' αὐτῷ καὶ ἡ ἄλλη πᾶσα ηὔξανεν αὐτοῦ τὴν γένεσιν τῆς χολῆς. ἀεὶ γὰρ χρὴ ποιότητας ἐναντίας τῇ παρὰ φύσιν ἐπικρατούσῃ ἀντιτιθέναι, καὶ τοῦτο πολὺ τι ἄμεινον τοῦ ὅπως ἔτυχε κενοῦν· ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς ἐγίνωσκεν, οὐδ' ἑτέρων ἐμεμαθήκει λεγόντων. hoc est: *Marina balnea, salsa, nitrosa, atq; sulphurea, plus quidem bilis educunt, sed multo minus iis quæ ex potabili aqua fiunt, prosunt. Præstat vero neq; ipsa vtilia dicere, quandoquidem plus qualitate nocent, quam euacuationibus iuuent. Equidem noui quendam corrupto iudicio hisce balneis vti persuasum, deinde extenuato corporis habitu, ad tantam venisse perniciem, vt tabe consumtus interiret. Reliqua quoq; victus ratio ad bilem exercendam illi adaugebatur. Semper vero oportet contrarias qualitates illis quæ præter naturam inualuerunt, opponere, cum hoc multo melius sit, quam quomodo libet euacuare. Atqui neq; hoc ipse nouerat, neq; ab aliis docentibus didicerat.* In quibus sane verbis Galenus periculo cuiusdam qui inscitia Medici periit nos admonet, ne in tertiana exquisita immodicis euacuationibus studeamus, sed id potius conemur, vt contrariis qualitatibus, quæ habitum corporis corrigere possunt, febrem oppugnemus, id quod multo præstantius est, quã hac aut alia ratione vacuare. Quod si itaq; balnea aquæ salsæ, marinæ, nitrosæ & sulphureæ tantum huic cuius Galenus meminit, obfuerunt, vt tabe tandem absumptus perierit: cur non idem periculum purgatoria medicamenta, immodica præsertim, quæ non tantum qualitate sua, quãdo omnia id generis sint potentia calida, verumetiam vacuatione nimia nocent adferrent? Huc respexit etiam in aphorismis Hippocrates, dum *1. sectione 24.* præcipit, in acutis morbis raro, & non nisi cum præmeditatione multa, esse purgantibus medicamentis vtendum. Et in compendio Oribasius in eam sententiam scribens: Crudi existentes humores antequam incipiant generare morbos, caute sunt vacuandi, iam autem febrientes nullo modo. Inter Latinos etiam Cornelius Celsus *lib. 1. capite 11.* nunquam, inquit, in aduersa valetudine medicamentum eius rei caussa recte datur, nisi vbi iis morbus sine febre est. At vbi febres sunt, satius est eius rei caussa cibos potionesq; assumere, qui simul & alant, & ventrem molliant. Ceterum inedia calidis & siccis corporibus, *Galeno lib. 10. ther. meth. cap. 5. teste*, maxime est noxia. His autem qui in calida & sicca æstate febre laborant, quæ scilicet ex vstione, aut labore immodico, aut vigiliis, aut comprehensis iam animi motibus sit contracta, non tantum noxia est, sed si qui cuquam aliud plane perniciosa, quippe vel in febres ardentes ex ea incidunt, a quibus nisi prius mors occupet, in hecticas migrant, atq; ab iis in marasmũ, vel protinus ardentibus præteritis in hecticas. Quapropter si calidas & siccas naturas tantũ malum ob inediã sequitur, cur idẽ non ab immodicis medicamentis, quæ subinde multo magis quam inedia corpus exhauriunt, contingeret? Et scio ipse quosdã qui hoc pacto deducti ad tabẽ perierunt. Præterea quum tertianæ, & aliarum ex putredine humorum natarum febrium, curationis duplex sit indicatio, vna quę humores febres efficientes, altera vero quæ febres ipsas respicit, semper Medico ad febres magis quam ad humores respiciendum, quod calor humoribus noxiis vehementior sit, atq; adeo magis etiam vrget. Proinde ad contrariã opponendam qualitatẽ magis animum aduertamus oportet, quam vt euacuemus. Ita Paulus Ægineta *lib. 2. cap. 20.* tertianæ exquisitæ tanquam morbo originem a bile flaua habenti, humectantibus

& re-

A & refrigerantibus medicamentis in primis occurrendum esse statuit, nec non & cum eiusdem effectus victus ratione. Tandem si quid sese in ventrem recipit, & tanquam in sentinam confluit, id vel per vomitum, vel per inferna euacuandum. Diximus autem supra sæpe sua sponte alunm, ea quæ ad inferiora repunt, in tertiana exquisita deducere, ita vt non semper opus sit purgante ad hanc rem medicamento. Quare quemadmodum immodicis medicamentis purgantibus vacuare febricitantes semper noxium est, ita interdum semel ea adhibuisse vtile exsistit, id quod fit si maior est noxiorum humorum euacuatione vtilitas, quam ex purgantibus medicamentis consequitur detrimentum, quemadmodú dilucide in prima sectione aphorismorum Hippoc. *com. 24.* in hunc modum scribens Galenus indicauit:
B κίνδυνος οὐ μικρὸς ἐν ὀξεῖ νοσήματι κακῶς φαρμακεύειν, τῷ πάντα μὲν τὰ καθαίροντα φάρμακα θερμὰ τὰς δυνάμεις εἶναι, δεῖσθαι δὲ τὸν πυρετὸν, ᾗ πυρετός ἐστι, κατὰ τὸν ἑαυτοῦ λόγον, οὐχ ὅπως τῶν θερμαινόντων καὶ ξηραινόντων, ἀλλὰ τῶν ἐναντιωτάτων αὐτοῖς, τοῦτ' ἔστι τῶν ὑγραινόντων τε καὶ ψυχόντων. οὔκουν οὐδ' αὐτῆς ἕνεκα τῆς πυρώδους θερμασίας ἡ κάθαρσις ἡμῖν παραλαμβάνεται, ταύτην γὰρ ἴσμεν ὅσον ἐφ' ἑαυτῇ βλαπτομένην, ἀλλὰ τῶν ἐργαζομένων αὐτὴν ἕνεκα χυμῶν. χρὴ τοίνυν μείζονα τὴν ὠφέλειαν ἐκ τῆς τῶν λυπούντων χυμῶν κενώσεως γίγνεσθαι τῆς βλάβης, ἣν ἐξ ἀνάγκης βλάπτεται τὸ σῶμα πρὸς τῶν καθαιρόντων φαρμάκων, ἔτι δὲ ἡ ὠφέλεια μείζων, ἐὰν ἀλύπως τε καὶ πᾶς ὁ βλάπτων ἐκκενωθῇ χυμός, hoc est: *Periculum non minimum in morbo acuto perperam medicamento purgante vti, quod omnia id genus medicamenta facultatibus calida sint. Febris vero quatenus febris est, & sui ratione, nedum calefacientibus atque exsiccantibus, sed potius contrariis, hoc est, humectantibus & refrigerantibus egeat. Non igitur ob igneam febris caliditatem purgationem adhibemus, hanc enim scimus sui ratione nocituram, sed propter humores illam efficientes. Quare maiorem oportet ex*
C *noxiorum humorum euacuatione fieri vtilitatem, quam id quod necessario consequitur ex purgantibus medicamentis detrimentum. Est autem vtilitas maior, si absque molestia omnis humor noxius & infestans euacuetur.* Quibus vtique verbis Galen. etiam admonet, non temere febricitantes esse purgandos, quod id plerumq; non sine magno ægrotantis periculo fieri possit. Quod si tamen purgandi necessitas interdum incumbat, videndum tum, vt ita purgemus, quo ex euacuatione maius incommodum, quam detrimentum, sequatur, id quod fiet, si lenibus, & sine molestia euacuantibus medicamentis vsi fuerimus. Hinc manifestum est in febribus, tertiana maxime exquisita, non facile medicaméta purgantia esse adhibenda, quod ferme semper natura sua sponte humorem febrem efficientem vincat atq; educat. Si tamen ita contingat, vt
D natura humoré integre vincere non queat, satis erit vbi lenioribus eam medicamentis iuuerimus. Et hoc inter Arabes etiam faciendum suadet Abenrois, qui *lib. 7. coll. cap. 11.* sic scribit: Hæc febris si fuerit exquisita tertiana, erit secura & absq; periculo. Et scimus certo, quod natura vincet hunc humorem, & ob id non debemus hunc medicamentis attractoriis mouere, sicut est scammonia, eo quod rectificando illā quantum possumus, membris principalibus inducet noxam, atq; adeo virtutem imbecilliorem reddit, auget quoq; calorem febrilem, suamq; siccitatem. Et si aliud non induceret nocumentum, nisi surgendi & decumbendi conatum, modicum non inueniretur, quia temperamentum inde magis calefit & debilitatur. Sed apparente signo concoctionis, non est malum dare aliquam medicinam attractoriam, in hunc
E modum, vt des ea quæ habent lenire materiam & humectare. Diligenter igitur in febribus animaduertant Medici, vt plus in humectando & refrigerando, quam nimium vacuando sint occupati. Hic iterum cum ridicula sua annotatione in medium prodit Montuus, ac ostendere conatur licere in tertiana exquisita exhibere medicamenta purgantia, id tamen quod nunquam negauimus, satis enim constat, vt ex iam dictis etiam colligi potest, nonnunquam in tertiana quoq; exquisita purgantium medicamentorum vium vtilem esse. Nos vero immodicum & minime necessarium illorum vsum damnamus, nec vlla nisi fuerint lenia, adhibere commode posse adserimus. Potuisset vtiq; & hanc omisisse annotationem, vt alias omnes Montuus, nam nihil habet quod nobis aduersetur.

Alterationi potius quā vacuationi studendum. Montuo respondetur.

F *Quum veterum omnium testimoniis ad febrium curationem balneo nihil vtilius sit, inique facere hodie Medicos, quod febricitantibus illo interdicunt.*

Cap. X.

QVOD nostra tempestate magna Medicorum pars in eam dementiam prolapsi sunt, vt febricitantes in vniuersum omnes, tertiana etiā correptos febre a balneo

prorsus accent, nulli acceptum ferendum nisi vni Razi, qui *tractat. 10. cap. 4.* de tertianæ cura ita scribit: Cum febris ægrum dimiserit, adhuc eodē regimine quo prius post febrem per tres dies erit regendus. Quibus transactis pullina caro aut hœdina danda est. Interim tamen à balneo & sole & vino abstinendus est. Quod si de laconiu intellexit Razes, nihil illi aduersamur. Si vero de balneo aquæ dulcis, nihil decreto illo mendacius. Quicquid tamen sit, euidentissimum exstitit nostræ ætatis Medicos etiam ab aquæ dulcis balneo prohibere febricitantes, id quod erroneum esse multorum veterum testimonium euincimus. Primum omnium Hip. qui *1. aph. 17.* ita scribit: αἱ ὑγραὶ δίαιται πᾶσι τοῖσι πυρεταίνουσι ξυμφέρουσι, quod est: *Victus humidus febricitantibus omnibus confert.* Quod si ergo in vniuersum humidus victus febricitantibus vtilis est, consequitur, & balneum aquæ dulcis eisdem conferre, quandoquidem illud non solum humectet, sed & refrigeret, vt testatur Hippoc. *lib 2. de rat. vict.* dicens: ὕδωρ γλυκὺ ὑγραίνει καὶ ψύχει. id est: *Dulcis aqua humectat & refrigerat.* Galenus quoq; *lib. 10. therap. meth. cap. 7.* solum aquæ dulcis inter remedia quæ extrinsecus admota corpus refrigerant, & humectant, recenset, inquiens: ἔξωθεν μὲν οὖν ὁ περιέχων ἡμᾶς ἀήρ, καὶ ὅσα δυνάμει φαρμάκων ὑγραίνοντα καὶ ψύχοντα πέφυκεν, καὶ τρίτον ἐπὶ τούτοις ὕδατος γλυκέος λουτρόν. id est: *Extrinsecus corpori accedunt tum aer ipse qui nos ambit, tum medicamenta quæcunq; humectandi refrigerandiq; vim obtinent, & tertium præter hæc dulcis aqua solum.* Et *libr. 3. de tuenda valetud.* vbi sic ait: ἔστι δὴ τῶν γλυκέων ὑδάτων θερμῶν ἡ δύναμις, εὐκράτων μὲν ὄντων ὑγρὰ καὶ θερμή, χλιαρωτέρων δὲ γενομένων ὑγρὰ καὶ ψυχρά. θερμοτέρων δὲ τοῦ δέοντος ἀποτελεσθέντων, θερμὴ μὲν, οὐκέτι δ' ὁμοίως ὑγρά. hoc est: *dulcium calfactarum aquarum, si media temperie sint, vis calida & humida est: sin tepidiores sint, humida & frigida: quod si iusto calidiores fiant, calida quidem, sed non perinde humida.* Ex quibus verbis Medicus non solum balnei vim, sed & applicandi in febribus modum discere potest, vt scilicet tepidum sit, si vt infrigidet atq; humectet voluerit. Balneū aquæ dulcis humectare & refrigerare Alexand. quoq; Trallianus *lib 3. cap. 43.* docet, ita scribens: Nouimus quippe & experti sumus balnea dulcis aquæ frigorificam & humectantem obtinere facultatem. Si itaq; balneum, maxime vbi tepidum fuerit, refrigerare & humectare potest, cur febricitantibus non suo tempore, cum qualitate sua febrium naturæ in vniuersum aduersetur, adaptari queat, non video. Quod autem in omnibus fere febribus balneo commode vti liceat, ordine iam quodam demonstrabimus. In diariis siquidem febribus, quas ephemeras Græci vocant, vtile esse balneum docet Galenus *lib. 1. cap. 2. ad Glauconem*, sic de curatione illarum scribens: χρὴ ἐπὶ τὰ λουτρὰ ταχέως ἄγειν αὐτοὺς, καὶ τὴν ἄλλην τὴν συνήθη δίαιταν. id est: *Oportet siquidem eos confestim ducere ad balnea, atq; ad consuetam victus rationem.* Id quod & *lib. 8. therap. meth. cap. 3.* facit, dum ita de diariarum curatione scribit: ἄγειν μὲν ἤδη τὰ λουτρὰ χρὴ πάντας ἐν τῇ παρακμῇ τοῦ πρώτου παροξυσμοῦ. hoc est: *Quippe in prima accessione inclinante ducendi in balneum omnes sunt.* Ex quibus verbis tempus quoq; balnei insinuat Galenus, οὐ μὴν ἁπλῶς, vt paulo post ait: καθ' ὃν τοὺς πυρέττοντας λούειν, ἀλλ' ἐν τῇ παρακμῇ παροξυσμοῦ. quod est: *Non enim quouis tempore febricitantes lauandi sunt, sed in accessionis remissione.* Lauandos præterea esse diaria febre correptos Paulus etiam Ægin. *libro secundo, cap. 16.* docet. Et Alexand. Trallianus *libro 5. cap. 1* præsentissimam febribus diariis curationem balneum esse inquit. Ceterum quod in putridis febribus etiam conferat balneum, *libro 10. & 11. ther. meth.* Galenus multis in locis ostendit, præsertim autem *capit. 10. libr. 10.* vbi balneum febribus per se & ex accidente vtile esse scribit. Nam cum vacuatio excrementorum sub cute detentorum illis vtilissima sit, certum est in balneo necessario ob æqualem per omne corpus calorem, exiguorum meatuum rarefactionem fieri, atque adeo cutim laxari, & sic quæ detenta sub hac fuerunt vacuari, balneumque sic per se, quandoquidem vacuat prodesse. Quia vero densatam atque coarctatam cutim ipsam, vt superuacua illic educi queant, laxat, fit vt ex accidenti refrigeret. Tempus autem lotionis eodem quoque loco Galenus monstrat esse febris inclinationem, & putridorum humorum concoctionem. Hinc est quod in libro quoque de tabe febribus putridis balneum esse vtile statuit, at non nisi post concoctionem: Verba eius hæc: πυρετοῖς μὲν οὖν ἐπὶ χυμοῖς σηπεδόσιν ἀναχθεῖσιν πυρετῶν μετὰ τὴν πέψιν τῶν χυμῶν ἴαμα βαλανεῖον ἐστι. quod est: *Febrium quidem ex putredine humorum accensarum, balneum post humorum concoctionem adhibitum,*

reme-

Marginal notes (left margin): Balneum aquæ dulcis humectat & refrigerat. — Diariis balneū cōfert. — Quando lauandi febricitantes. — Putridis febribus balneum conducit.

Section letters (right margin): A, B, C, D, E, F.

A *remedium est.* In intermittentibus vero febribus esse [illegible] liquet, qui Galenum *libr. 1. therap. meth. ad Glauconem*, ita de tertiana exquisita scribentem legit: [illegible] id est: *Balnea calida ex aqua potabili prosunt, tum quia* [illegible] *liquid educunt, tum etiam quia qualitate sua plurimum iuuant, humectant enim ac potentia refrigerant.* Et paulo post: [illegible] hoc est: *Et qui balneis admodum delectantur, si etiam bis in die lauare permiseris, non aberrabis, sed illud semper in memoria habeto, vt in tempore id faciant. Si vero etiam coctionis morbi signa apparuerint; tunc etiam si sæpius laueris, nihil delinques.* Quibus vtique verbis indicare videtur Galenus, etiam ante concoctionem morbi in tertiam febri exquisita

In intermittentibus febribus balneum.

B eos qui delectantur semel aut bis tuto lauari posse: coctionis autem notis apparentibus etiam si ter aut sæpius quis lotus fuerit, nihil obesse. In tertiana vero notha balneum quoque expedit, at nõ nisi vbi coctionis signa apparuerint. Hinc est quod ita scribat: [illegible] Idem hoc quod iam ex Galeni sententia diximus docet Paulus *libr. 2. cap. 20. & 21.* In quartana denique non solum Hippocrates *lib. 2. & 3.* de morbis balneum probat, sed & Galenus *lib. 1. ad Glauconem.* Denique *in libro de tabe* inquit: [illegible] quod est: *Hecticis solis sine quidem alicuius alterius febris complicatione constitutis, omne tempus ad balneum idoneum existit.* Item docet *libr. 10. cap. 10. therap. method.* Sed oportet vt prorsus ex-

In tertiana notha balneum expedit.

In quartana balneandum esse.

Hectica correptis balneum prodest.

C tra laborem æger in balneum super lectulo deportetur, ne vires resoluantur. Auicenna denique in febribus balneum non raro probat, quem mirum est cur hic vt principem suum non sectentur. Inter Arabes etiam balneum febribus vtile esse statuit Abenrois, qui *7. coll. cap. 20.* ita scribit: *Et scias quod balneum in declinatione febrium collaudatur, quoniam superfluitates euacuat subtiles. Adeo vt mirari satis non possim, cur nostra ætate medicinam exercentes in vniuersum omnes, tertiana etiam exquisita correptas, febricitantes à balneo arceant.* Sed tantum ex Valesco colligere licet, id nulla alia ratione fit, nisi quod hodie arbitrantur sudorem in fine accessionis factum sufficere. Sed verba Valesci subiiciamus, quæ scribit *lib. 7. cap. 7.* in eum modum: *Antiqui post digestionis signa balneabant in aqua dulci tepida, & valet eis, vt vult Galenus.* Iam autem

Ridicula Valesci ratio.

D dicunt vulgares, quod vera, breuis est terminationis, ideo nunc tales non ponuntur in balneo, sed sufficit eis quod sudent in fine paroxysmorum. Quibus sane Valesci verbis quid stultius, quid denique magis ridiculum esse posset, non video. Etenim si balneum febricitantibus, vt fatetur, vtile est, quid est cur non adhibendum putet? neque enim pius, multo minus Medicus censeri debet, qui commoda ægrotanti auxilia denegat. Risu præterea dignum est, quod tertiana exquisita correptos ideo non balneandos esse existimat, quia breuissima sit, quasi Hippocratis ac veterum seculo non itidem breuis fuerit tertiana, quum tamen *4. aphorism. 59.* scribat ita: [illegible] id est: *Tertiana exquisita septenis circuitibus, quod longissimum est, iudicatur.* Nemo tamen veterum hoc nomine tertiana laboran-

Valesci ratio exploditur.

E tibus balneo interdixit. Stultissimum autem est, quod ait hodie a balneo prohibendos esse, quia in accessionis fine sudent. An non Hippocratis Galenique temporibus sudarunt quoque febricitantes Valesce? an naturæ ordinem inuersum suspicaris? Videant itaque studiosi quam siculna sit Valesci & aliorum, qui hunc imitantur ratio, vt puer pene illam refellere possit. Quapropter probatissimos potius medicæ rei scriptores, quam frigidos illos sophistas sequantur veritatis amatores moneo: e quibus præter sterilem ac inconcinnam loquacitatem, nihil plane fructus sperare possunt.

Flauam bilem tenuesq́; succos vt facilius ex corpore educantur non indigere vt crassiores reddantur, quemadmodum præter omnem rationem Auicenna credidit.

F

CAP. XI.

AVICENNA *Fen. 1. Can. 4. tract. 2. cap. 7.* de intentione ad curationes vniuersales febrium putredinis inter cætera sic scribit: *Non euacues materiam indigestam in*

calido aut frigido, nisi propter necessitatem. Et non auscultes virum qui existimabat, quod A *intentio in digerendo est subtiliare, & humor calidus est subtilis, quare non est necesse vt subtilietur. Res enim non est sicut dixit, imo intentio in digerendo est aquare substantiam materiei, ita vt fiat præparata ad expulsionem facilem, & subtile inhibitum & crassum fixum & viscosum adhærens totum illud non est præparatum ad expulsionem facilem, imo est necessarium vt inspissetur subtile, & subtilietur spissum paulatim, & incidatur viscosum.* Hactenus Auicen. qui iam adductis verbis pulchre suam in rebus Medicis inscitiam prodit, nam ostendere conatur bilem flauam, haud aliter quam pituitam crassam ac tenacem indigere concoctione antequam euacuetur. Concoctionem autem bilis esse, si crassior quam antea fuerit reddatur, tumq; eandem facilius educi ait. Notat præterea Abenroen, qui *lib. 7. cap. 9. de cura febrium putridarum.* Hunc errorem Auicennæ perstringit atq; explo- B dit, dicens: *Auicenna,* inquit, *quod exspectare debemus digestionem, eo quod digestio humoris subtilis est eius ingrossatio & grossi est eius subtiliatio, tamen medicinæ laxatiuæ citius & facilius expellunt humores subtiles quam grossos.* Quare vt veritatis studiosi aperte videant quam deliret Auicenna, quamq; recte sentiat Abenrois, age rem penitius trutinemus, verbaq; Auicennæ ordine confutemus. Falsum est, imo sensui communi repugnat, humorem tenuem vt facilius per medicamenta ex corpore educi possit, crassiorem reddi debere, atque adeo concoqui. Ita in febribus a flaua bile ortis non opus est vt bilem ipsam per syrupos aut alia medicamenta crassiorem reddamus, quo per purgantia medicamenta facilius educi queat: antea namque bilis flaua ac alii humores quoniam tenues, ad educendum satis parati sunt. Quanto enim humor tenuior G est, tanto vt educatur aptior est, magisque naturæ aut medicamento obsequitur, quod facillime & sine omni impedimento, angustos corporis meatus transire possit. Hinc recte Galenus *libro 14. therap. method. cap. 17.* in hunc modum scribit: [illegible] id est: *Flauæ quidem bilis vacuatio facilis est, pituitæ vero ac potissimum eius quæ crassior glutinosiorq; est, itemque nigræ bilis, difficilior, ideoq; purgantis medicamenti ope indigent. In herpete vero quoniam tenuis humor qui id vitium creat, abunde est etiam aluum leniter soluisse.* Quibus sane verbis Galenus in vniuersum ita Auicennæ sententiam explodit, vt prolixiori confutatione non opus sit: Si enim tenuis humor ita ad vacuandum promptus facilisque est, vt non nisi alui lenitione e- D geat, cur ergo vt crassiorem reddamus illum necesse est? quando humor quanto crassior glutinosiorque fuerit, tanto ad vacuandum difficilior erit. Facilis itaque ad vacuandum ob tenuitatem quum sit bilis flaua, fit vt semper sumto medicamento purgatorio eum humorem qui medicamento naturali quadam propinquitate coniunctus, atque adeo similis est, attrahendo sequatur. Eius rei testis est Hippocrates, qui *in libro de natura humana* ita scribit: [illegible] id est: *Quum medicamentum corpus intrauerit, primum id quod omnium maxime sibi secundum naturam cognatum in corpo-* E *re est, agit, exinde & reliqua trahit atque purgat. Quando itaq; quis medicamentum assumpserit, quod bilis mouenda est, primum bilem, mox pituitam, dein bilem quoq; atram euomit. Idem accidit iis qui pituitam cientia medicamenta sumunt, primum enim pituitam, statim bilem flauam, post hanc atram reiiciunt.* Neque Galenus in commentariis super hæc verba Hippocratis aliam rationem, quare post peculiarem humorem illico bilis trahatur, affert, nisi quod ea ad educendum omnium facillima sit. Sed præstat verba subscribere, [illegible] quod est: *Postquam familiaris purgantis medicamenti humor vacuatus fuerit, deinceps illum primo qui omnium aliorum ductu facillimus est sequitur, post quem qui illi ordine proximus exsistit.* Et quod humores tenues non egeant vt crassio- F res fiant, vel inde etiam colligi potest. Hippocrates *4. aphoris. 10.* medicari in valde acutis, si materia turget, eadem die suadet. Turgere autem constat, quando in vehementi sunt motu, atque ab vna parte ad aliam transfluunt: id certe quod fieri non potest nisi vbi humores tenues atque biliosi fuerint, crassi enim atque tenaces humo-

Humor tenuis non est vacuationi ineptus dū mobilis est.

A humores meatus corporis pertransire non possunt, atque adeo in aliqua parte corporis firmati manent. Si itaq; tenues existentes nisi prius crassiores fiant educi non possunt, quare Hippocrates illos eadem die purgantibus medicamentis esse vacuandos mouet? Respondeat hic Auicenna, aut quispiam eius hominis patronus, rationemq; afferat cur tenues humores Hippocrates, omnesq; alii veteres sine præparatione, vel vt Auicennæ more loquar, sine concoctione, hoc est, absq; eo crassiores fiant, mox educendos docuerint. Nullam certe aliam efficaciorem quam vacuandi facilitaté, quæ & ex parte humoris vacuandi, nec non impellentis naturæ se tenet, afferre poterunt. Quod enim tenue est, mobile quoq; sit oporte, ita vt hoc nomine facilius per medicamenta trahi posse nemo non videat. Recte itaque Hippocrates B & veteres alii crassos tantum atque tenaces humores, quique aliqua corporis parte firmati sunt, antequam vacuentur præparatione egere scribunt, neque aliquis præter Auicennam in eam insaniam delapsus est, vt bilem præparatione, vel vt ipse appellat, concoctione indigere putauerit. Hæc enim cum semper acutos morbos, teste Galeno *7. aphor. comm. 32.* faciat, & in acutis morbis, vt idem *2. aphor. comm. 24.* docet, circa principia statim, primo videlicet die medicamentis purgantibus sit vacuandum, fit vt nihil necesse sit hunc fieri crassiorem. Ex his igitur omnibus satis probatum est, tenues humores non indigere vt crassiores fiant, quo ductu faciles sint, cum quanto tenuiores sint, tanto promtius trahentia medicamenta sequantur. Hinc Galenus *libro 2. aphor. 9.* vbi de humoris præparatione agit, crassitiem duntaxat C & visciditatem corrigi oportere docet: illam quidem, eo quod crassus humor motui ineptus sit, ac per angustos meatus transmitti nequeat: hanc vero, quoniam quæ suo lentore adhærent, auelli haud facile possint. Hac ratione motus & integrum de extenuante victu librum conscripsit. Porro iam Auicennæ rationes, quibus vt in eam deueniret sententiam motus est, expendamus. Intentio, inquit, in digerendo est æquare substantiam humoris, materiei, hoc est medicamento, vt fiat præparata ad expulsionem facilem. Quibus verbis se in eo esse errore, in quo *libro 1. cap. 41.* Meluen quoq; versari diximus, indicat, medicamentum scilicet purgans attrahendis humoribus non esse simile, quod quam veritati ex diametro pugnet, multis ibidem ostendimus. Cum itaque medicamentorum purgantium naturam atque opeD rationem ignorarit Auicenna, nihil mirum, si tam vana ac friuola ratione seductus sit. Non enim opus est, æquare humores medicamento, cum illa antea attrahendis humoribus similia sint. Neque enim attractiones substantiarum sine similitudine fieri possunt, *vt in naturalem facultatem commentariis demonstrauit Galenus.* Proinde cum quodlibet non trahat nisi sibi familiare ac simile, nihil ad faciliorem a medicamentis expulsionem opus est illis æquare humores attrahendos, cum antea iisdem similes sint. Nisi forte *æquare* dixit pro *præparare humorem*, vt facilius a medicamento trahi possit. Nam ita nihil absurditatis eius haberet oratio, modo non adiecisset eam esse vbi bilis crassior reddatur. Sin secus æquare verbum vsurpauit Auicenna indocte admodum ad medicamenta retulit, quod ad humores tantum referendum erat. Cur E namq; tenues humores difficilius a natura expelluntur, non medicamentorum fit ratione, sed ideo quia humores tenues ab vna parte in aliam transfluunt, atq; adeo cum in continuo sint motu, & natura eo tempore veluti furiis agitata, haud recte motus suos instituere ac dirigere possit, fit vt ab illa superari non facile queant. Ob id igitur opus est quopiam manum porrigente, atq; ad excretorios meatus humores agitatos dirigente, atq; adeo illico medicamentum purgans adhibendum, quod humores sic turgentes familiaritate sua attrahat, id quod omnium facilime fit, eo quod tenuitate sua promte per angustos venarum meatus ferri possint. Sed inquit Auicenna, *Subtile facile membris immergitur, vel,* vt ipse loquitur, *imbibitur, ideoq; difficulter educitur.* Respondeo, minime. Nam qua facilitate immergitur, eadem quoq; educitur: imF mergitur autem nullo alio nomine, nisi quia tenuis, eadem igitur de caussa rursus a trahente medicamento facile educitur. Inefficaces igitur sunt iam dictæ Auicennæ rationes, vt aliæ multæ, quas vtcunq; tanquam possibiles, etsi omnium maxime impossibiles sint, confingit atq; imaginatur. Verissimum enim est: quod de eo scribit

Auicennæ rationes reffelluntur.

Non opus est æquare humores medicamento.

Obiectio diluitur.

in libr. de vrinis Theophilus, hunc quidem magnum Medicum atque Philosophum fuisse ratione, sed inexpertum: id quod Matthæus de Gradi *cap. 3. suorum in nonum Razis librum comment.* ita interpretatur: *Magnus fuit ratione, hoc est, multas effinxit rationes, quæ tamen experientia omnium rerum magistra maxime adversabantur.* Vel, vt verbis eius vtar, *quæcunque per rationem sibi visa fuerunt possibilia, illa tanquam verba concessit, etsi nunquam in rerum natura fuerint, sint, nec futura erunt.* Quibus verbis quid verius dici possit non video, ita enim Auicennam deliniant, vt nullus pictor, quantumuis ingenio & arte pollens, adde ne Apelles quidem, hunc certius exprimere potuisset. Quisquis enim eius hominis scripta diligenter excusserit, inueniet illum passim eiusmodi friuolis ac temere excogitatis rationibus vti. Qui vero exquisitiorem huius paradoxi explicationem requirit, & quę inter concoctionem & præparationem humoris sit differentia certius cognoscere satagit, is *capita 19. & 20. libri secundi Institutionum nostrarum sect. 2.* legat. Nunc præstat, vt ad alia pergamus. B

Capitale esse pleuriticis lenticulam ex aceto dare, id quod tamen facere Auicennam contra omnium veterum præscriptum, constat.

CAP. XII.

Auicennæ in reb. Medicis inscitia.

NVSQVAM ferme apertius, quàm hoc loco, inscitiam suam in rebus medicis prodit Auicenna, dum lentes ex aceto, cibum pleuriticis conuenientem esse tradit. Et certe ob vnum hunc errorem meritus est, cur doctis omnibus suspectus haberi debeat. Sed verba eius subiiciamus, quæ scribit *Fen. 10. Canon. 3. tractat. 5. cap. 3.* dicens: *Et maximi quidem erroris est, in potu tribuere infrigidantia vehementia, nisi in fictis ex cholera. Et non dentur in potu infrigidantia styptica & cibi eorum sint sicut lentes cum acetositate & similibus.* Quæ vtique verba quam erronea sint, imo quam ex diametro sibi pugnent, facile experietur, quisquis illa paulo diligentius excusserit. Porro vnicum post venæ sectionem Medici in pleuritidis curatione studium esse debet, vt sputum celeriter facileque exscreetur, id enim omnium maxime ad sanitatem recuperandam conducit, cuius rei locuples testis est Hippocrat. *2. præsagiorum 43.* sic scribens: πτύαλον χρὴ ὀνθὶ πάσῃσι τῇσιν ἀλγήμασι τοῖσι περὶ τὸν πλεύμονα καὶ τὰς πλευρὰς ταχέως τε ἀναπτύεσθαι καὶ εὐπετέως, ξυμμεμιγμένον τε φαίνεσθαι τὸ ξανθὸν ἰσχυρῶς τῷ πτυάλῳ. εἰ γὰρ πολλῷ ὕστερον μετὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ὀδύνης ἀναπτύοιτο ξανθὸν ἐὸν ἢ πυῤῥὸν, ἢ πολλὴν βῆχα παρέχον, καὶ μὴ ἰσχυρῶς ξυμμεμιγμένον, κάκιον γίνεται quod est: *In omnibus pulmonis costarumque doloribus, vt sputum cito facileque screetur necesse est, flauumque cum sputo vehementer commixtum appareat. Etenim si multo post doloris initium aut flauum, aut rufum, aut multam tussim inferens, aut non admodum permixtum exspuitur, deterius est.* Et *1. de ratione victus in morbis acutis 27.* in hunc modum scribens: αὗται γὰρ ὀδύναι ἐν τῇσι πλευριτικῇσιν αὐτίκα παύονται αὐτόματοι, ὅταν ἄρξωνται πτύειν τι ἄξιον λόγου καὶ ἀποκαθαίρεσθαι. hoc est: *Dolores siquidem pleuriticorum illico sua sponte desinunt, vbi aliquid effatu dignum tum exspuere, tum expurgare cœperint.* In prima denique sectione, *aphor. 12.* vbi sic inquit: ἐν πλευριτικοῖσι πτύαλον ἢν αὐτίκα ἐπιφαίνηται ἀρχομένοισι, βραχύνει. ἢν δὲ ὕστερον ἐπιφαίνηται, μηκύνει. id est: *In pleuriticis si circa initia statim sputum appareat, morbum breuiat, si vero postea appareat, producit.* Cum itaque in omni dolore costarum vtile sit celeriter exscreari sputum, probe facit Auicenna quod refrigerantia & adstringentia pleuriticis neque in cibo neque in potu exhibenda esse monet, hæc enim ne sputum facile screari possit impediunt. Errat autem insigniter, ac sibiipsi pugnantia dicit, quod lentes cum aceto & similibus illis exhibendas docet: nam hæ quia adstringunt, faciunt vt ægre difficileque sputum screetur, id quod certè ægrotanti summum exitium affert. Adstringere vero lentes in primis Hippocrates *4. de ratione victus in morbis acutis 88.* sic scribens tradit: φακὸς στύφει καὶ ταραχὴν ἐμποιεῖ. quod est: *Lens adstringit, turbationemque facit.* Et Dioscorides quoque *libro secundo, capite 117.* φακὸς δύναμιν ἔχει στυπτικὴν scribit. Galenus quoque *lib. 8. de simpl. medic. facult.* idipsum confirmat ita scribens: φακοὶ στύφουσι μὲν ἰσχυρῶς. θερμότητος δὲ καὶ ψύξεως ἐν τῷ μέσῳ καθεστᾶσι, καὶ μᾶλλον ξηραίνουσι κατὰ τὴν δευτέραν τάξιν. αὐτὸ μὲν οὖν αὐτῶν τὸ σῶμα ξηραίνει, καὶ ἵστησι γαστέρα. hoc est. *Lentes valenter adstringunt, medium tenent caliditatis & frigiditatis: desiccant tamen in secundo ordine. Ipsum itaque earum corpus desiccat, & sistit ventrem.* Proinde cum adstringant vehementer lentes, non debent pleuriticis in cibum adhiberi, ne scilicet sputum quo minus ex-

Spuri facilis exscreatio in pleuritide.

Lentes pleuriticis non exhibendæ.

Lentes adstringunt.

A nus exscreari queat prohibeant, atq; adeo ægrum suffocent. Id quod omnium diligentissime Galenus quoque *lib. 1. de victus ratione in morb. acut. comm. 27.* monuit, dicens: ὁ τὴν φακῆν δ' ἐξ ὄξους ἰατρὸς ἐν τῇ παρακμῇ δοὺς πλευριτικῷ μηδενὸς ἄλλου δεομένῳ ἢ ἀναπτύσεως τῶν περιεχομένων, εἰκότως ἔδοξεν αὐτὸς αἴτιος γεγονέναι θανάτου τῷ κάμνοντι πνιγέντι διὰ τῆς ἐπιούσης νυκτός, ἀλλὰ φακῆν οὐδ' ἂν δοίη τις ἔχων νοῦν. id est: *Lentem ex aceto confectam pleuritico in ea morbi declinatione, qua nihil aliud quam coctorum exspuitione indigebat, qui exhibuit Medicus, non immerito ægrotanti ipsi, qui sequenti nocte suffocatus est, mortis occasio fuisse visus est: imo lenticulam nemo qui mentis compos fuerit dederit.* Quibus sane verbis exemplo indocti cuiusdam Medici, quem etiam Auicenna temere sectatus est, nos deterrere conatur, ne lentes ex aceto confectas pleuriticis exhibeamus, maxime in eiusdem declinatione, ne coctorum exspuitionem adstringente illarum vi prohibeamus, sed potius iuxta Hippocr. consilium B vnum hoc conemur, vt ea quæ humectent, mediocriterq; incidant, adhibeamus, atq; adeo ea quæ in thorace sunt superflua ad exspuitiones præparemus: ita enim, vt ait ibidem Hippocrat. αἱ καθάρσιες πολλῷ τελεώτεραι γίνονται, καὶ ἧσσον ἔμπυοι γίνονται, ἢ εἰ ἄλλως τις διαιτῴη. καὶ αἱ κρίσιες ἁπλούστεραι, καὶ εὐκριτώτεραι, καὶ ἧσσον ὑποστροφώδεες. id est: *Purgationes longe perfectiores sunt, minusq; purulenti fiunt, quam si quis aliter cibaret. Insuper iudicationes simpliciores, facilioresq; fiunt, & minus morbi reuertuntur.* Hinc iterum discant studiosi, quam periculosum sit ita addictum esse Auicennæ placitis, id quod multi hodie faciunt, vt piaculum ducamus ab illis vel latum vnguem discedere.

C *Omnium exitiosissimum esse, veterumq; placitis maxime aduersum, dysenteria affectos purgantibus excarnificari medicamentis.*

Cap. XIII.

NOSTRÆ ætatis Medicos in dysenteria medicamenta propinare purgantia, notius est, quam vt demonstrari debeat: nemo enim est, qui practicas, vt vocant, illorum legerit, qui id ipsum ignorare possit. Sunt enim, qui diaprunis solutiuũ, & electuarium de succo rosarum exhibendum esse suadent, in quorum albo Marcus Gatinaria exstitit. Omnes autem quotquot hodie fere exstant rheubarbarum exhibẽt, saltem torrefactum, in eoq; se exemplũ veterum imitari existimant. Verum quam capitaliter ex æquo omnes errent, tam veterum scriptis, quã rationibus aliquod osten- D demus. Non esse itaq; purgandos dysenteria correptos in primis Hippoc. in libro de morbis qui extra, monstrat, vbi dysenteriæ curationẽ ex professo tractans nihil medicamentorum aluum subducentium exhibet, sed ventrem cum lacte tantum decocto diluendum esse docet. Lac autẽ cum marinis maxime lapillis decoctũ fluctiones alui sistere Diosc. *lib. 2. cap. 77.* scribit. Quin etiam Alex. Trallianus *lib. 3. cap. 21. de curatione dysenteriæ*, principio lactis decocti trium cyathorum mensuram potui dandam suadet. Galenus etiam in *libr. 9. de compositione medicaminum per singulas corporis partes*, in curatione dysenteriæ ne verbo vno purgantium medicamentorum meminit, sed vniuersam curationem adstringentibus medicamentis absoluit. Neque id temere facit, memor enim est eius quod scribit *lib. 13. ther. meth. cap. 3.* in hunc modum: E οὔκουν οὐδ' ὅταν ἤ τι κατὰ τὴν ἕδραν, ἤ τι τῶν πλησίον μορίων ἀρχὴ φλεγμονῆς γίγνηται, γαστέρα λαπακτέον, ἀλλ' οὐδ' εἰ κατὰ κύστιν ἢ αἰδοῖον ἢ νεφρούς, οὐρητικὰ φάρμακα προσοιστέον καλῶς. οὐδ' εἰ γυναικὶ κατὰ μήτραν ἢ αἰδοῖον ἔμμηνα κινητέον, ἀλλ' ἐπὶ τὰ πορρωτάτω τὴν ἀντίσπασιν ἀεὶ ποιητέον. quod est: *Neque igitur cum vel circa sedem, vel aliquam huic vicinam partem initium phlegmones fit, aluum deiicies. Neque cum in vesica, pudendo vel renibus cœpta est, medicamenta quæ vrinas prouocent bibenda dabis. Neq; si mulieri in vtero vel pudendo insedit, menses prouocabis, sed ad alias partes quæ maxime longinq; sunt, semper auersionẽ facies.* Et paulo post: ἀπάγειν ἂν χρὴ τῆς ἀρχομένης φλεγμαίνειν πορρωτάτω τὸ ῥεῦμα, οὐχ ἕλκειν ἐπ' αὐτό, καὶ τοῦτ' ἂν τις λέγοι μηδὲ γαστρὸς μηδ' ἐντέρων ἀρξαμένων φλεγμαίνειν, ὑπηλάτῳ χρῆσθαι φαρμάκῳ. hoc est: *Longissime a tẽtata fluxione parte auellere, nequaquã ad eam trahere oportet. Hac itaq; ratione, nec si ventrẽ, aut intestina phlegmone occupare iam cœperis, medicamine quod aluum deiiciat, vti cõuenit.* Quibus F verbis Galenus aperte innuit, ad membra phlegmone aut fluxione tentata non esse trahendum, sed potius longissime auertendum. Quum vero in dysenteria intestina non tantum fluxione, sed etiam vlceratione, phlegmone tentata sint, non conuenit, vt ad illa plus humorum per medicamenta purgantia trahamus: ita enim non solum vlceratio intestinorum vehementior fit, sed totus humorum impetus huc fertur,

Historia.

Dysenteria correpti nõ purgandi.

atque adeo intestina tandem frustatim per aluum excerountur. Hinc rect [illegible] *1. ad Glauconem, cap. 13.* scribit Galenus: dicens: ἀλλ' οὐδ' εἰ μετὰ διαῤῥοίας ὁ πυρετὸς εἴη, χρήζει τινὸς ἄλλης κενώσεως, ἀλλ' αὐτάρκης αὕτη, κἂν μὴ κατὰ λόγον ᾖ τοῦ πλήθους, ὅσοι γὰρ τῶν τοιούτων ὡς πλείονος δεόμενοι ἀφαιρέσεως, ἢ φλεβοτομεῖν ἐτόλμησαν, ἢ τὴν γαστέρα κινεῖν, εἰς μείζονα κίνδυνον ἐνέβαλον. hoc est: *Sed neq; si fuerit febris cum profluuio alui, alia est opus euacuatione, verum hac sola sufficit, quamuis non sit pro multitudinis ratione. Quicunque enim iis plura adimere fore necessarium putantes, aut sanguinem mittere, aut ventrem mouere tentarunt, in grauiora pericula duxerunt.* Quod si ergo in alui tantam cum febre profluuio Gal. medicameorum purgans exhibere abhorruit, cur non multo magis in dysenteria cauebimus, ne idipsum adhibeamus.

Dysenteria laborantes animo deficiunt.

Sequitur namq; illa maior ad intestina humorum decursus, & tandem ob crebras alui deiectiones animi quoq; defectus, cui malo antea quoq; qui dysenteria laborant, satis B obnoxii sunt, quemadmodum *loco iam citato* testatur Galenus, sic scribens: λειποθυμοῦσι γὰρ ἐπί τε χολέραις καὶ διαῤῥοίαις, καὶ δυσεντερίαις καὶ λειεντερίαις. id est: *Animo deficiunt & in morbo cui cholera nomen est, & in profluuiis ventris, & dysenteriis.* Paulus deniq; Ægin. *li. 2. ca. 42.* cõmuniter vtẽdum esse in dysenteria ait iis, quæ in aliis præter naturam excretionibus comprehensa sunt, hoc est, adstringentibus medicamentis, nec per vniuersum hoc caput alia nisi restringentia remedia recenset. Id quod etiam facit Aetius *serm. 9. cap. 45.* Et Alexander Trall. *loco paulo ante citato.* Cornelius quoq; Celsus *libr. 4. cap. 10. de dysenteria curatione*, omnia ea, quæ exulcerationem concitare possunt, fugienda esse admonet, atq; illico ab adstringentibus curationem orditur, dicens: *Oportet in primis quiescere, siquidem omnis agitatio exulcerat; deinde ieiunum sorbere vini cyathum, cui contrita radix quinquefolii sit adiecta.* C Et paulo infra: *Si vetustior morbus est, ex inferioribus partibus tepidum infundere oportet, vel ptisana cremorem, vel lac, vel adipem liquatum, vel medullam ceruinam.* Quod si igitur ex Celsi sententia omnia, quæ exulcerationem mouere nata sunt, procul abiicienda erunt. Quid Deum immortalem remotius abesse debet, quam medicamentum purgans, quod attractrice sua facultate immensam acrium ac pungentium humorum molem ad exulcerata iam intestina deducit? Hinc auctor libri Dinamidiorum *cap. 4.* recte dixit, dysenteria affectos per medicamenta purgationi ineptos esse.

Auicenna dysenteriæ curationem recte tradit.

Idem quod iam citati auctores, docet etiam Auicen. ipse, quem vtinam iuniores Medici in his potius vbi recte & cum veteribus sentit, quam in illis vbi falsa inculcat, sequi voluissent, ita enim hodie melius audirent qui passim medica D tractant. Fen. namq; *16. Can. 3. tractat. 2. cap. 7. de cura vlcer. intestinorum* ita scribit: *Etsi fuerit necessaria vacuatio propter humoris malitiam, vtere ea cum timore & cautela, & stude ne solutiuum vehementer noceat vestigio & vlceri, imo sit sicut myrobalanus, & rectifica ipsum cum eo, quod miscetur ei ex eis, quæ sunt sicut dragacanthum & similia.* Si itaque mirobalanus ex Auic. sententia, quibus non vulgaris inest vis bilis feruorem exstinguendi, sine alio medicamento glutinandi facultate prædito exhibere dysenteria correptis non licet, quid de purgantibus medicamentis & rheubarbaro, quod certe inter illa non postremum locum habet, sentiendum erit? At dicent *quod rheubarbarum in dysenteria propinamus*, id nõ sine exemplo veterum fit, nam & Galen. *lib. 9. de compositione medicinalium per singulas corporis partes*, theopõtico seu rheubarbaro, quod idem est, vsum E esse constat. Diosc. etiam rheubarbarum vnice conferre dysenteriæ docet. Respondeo, verum esse veteres rheubarbaro in dysenteria vsos, atqui rheubarbarum illorũ ab hoc nostro diuersum erat, *vt lib. 1. cap. 4. monstrauimus*: huic enim aluum subducendi facultas inest, illi suum in contrarium plane vsum adhibebant. Errat itaq; rursus insigniter Montuus, quod veteres rheubarbarum ad contrarios vsus adhibuisse scribit: euidentissimum enim est ad vnum tantum vsum, nempe vt adstringerent, adhibuisse, quapropter ad dysenteriæ curationem thabatbarum veterum benefacere nõ negamus.

Paulus inter veteres non connumerandus.

Quod autem aluum simul etiam subducat, minime concedimus. Nec obstat Pauli Æginetæ autoritas, qui inter veteres non numerandus venit, neq; de veterum rhabarbaro quod ille scribit intelligendum est, sed de nostro quo hodie vtimur, F quod Pauli temporibus in vsum Medicorum iam primum veniebat, *quemadmodum loco iam citato diximus.* Atqui hic errori suo patrocinantes dicunt, *etsi rhabarbaro purgandi facultatem inesse negare nobis non liceat, tamen vt nonnihil etiam adstringat post se, illud torrefiat oportet.* Quibus ita respoosum volo. Fateor nonnihil ablatum iri de rhabarbari

purgandi

A purgandi virtute dum assatur: quod autem adhuc de illa remanet tantum exsistit, vt ad perdendos dysentericos sufficere possit, id quod quotidiana etiam nos experientia docet. Lupus namq; vtcunq; cicur est, lupus tamen permanet: ita rheubarbarum vtcunq; torrefiat, rhabarbarum tamen manet, nec purgandi facultates suas penitus amittit. Quum itaq; dysenteria correpti purgandi non sint, *vt iam ostendimus*, ideo nec etiam torrefactum Rheumbarbarum tuto illis dari potest. Nam, *vt Galenus lib. 9. simpl. testatur*, relinquitur in eo, vt omnibus aliis vstulatis, ἐμπύρευμα, id est, ignitio quædam, quam per ablutionem abstergere oportet. Præstaret igitur non costum exhibere. Quum enim Mesuæ etiam testimonio, Rhabarbarum sit tantum amarum & adstringens, atq; minime acre, vstum, vt Galenus *libro 1. de simplicium medicamentorum*
B *facultate capite primo*, auctor est, acrimoniam assumit, adeoq; exulceratis intestinis magis nocet. Quid multis opus est? si dysenteria correptos quis probe curare voluerit, veteres imitetur oportet, qui vnum hoc studebant, vt primum abstergerent, ac dein mox exulcerata intestina glutinarent, nam hæc vera dysenteriæ medendi ratio est. Erroneam vero hodie medentium methodum plane fugiat, quæ purgantia medicamenta adhibenda docet, nam ipsissima ægrotantis mors est, id quod non pauca hodie multorum sic interfectorum exempla monsttant. Et nisi nominibus parcendum esse mihi imperassem, aliqua hic intersererem, vt saltem aliorum periculo quidam sibi cauere discerent.

C *Colico cruciatu tentatos validis medicamentis purgantibus, vt hodie multi faciunt, non esse purgandos.*

CAP. XIV.

MVLTOS hodie Medicorum in cholico affectu valida exhibere medicamenta purgantia non aliunde certius nisi ex practicorum, vt vocant, quos imitantur, libris deprehendere licet: passim enim electuaria Indi & diaphœnicon coli doloribus correptis propinanda esse docent, quarum tamen compositionem turbit, scammonia, aliaq; similia medicamenta ingrediuntur. Quantum vero à vera medendi ratione aberrent vel hinc colligi potest, quod magnam humorum, valida sua vi, copiam ad ventriculum, atq; dein ad intestina trahunt, qui illa plus subinde distendunt, atq; adeo coli dolorem auctiorem reddunt. Is autem eo vehementior fieri solet, quo
D maior illic obstructio fuerit, quod tum vna cum exerementis, humorum quoq; per purgantia medicamentorum attractorum multitudo in intestinis detineatur, quod sane non sine magno dolore & periculo ægri accidit. Quare consultum est medicamenta exhibere ea quæ humoribus noxios tantum educere, nec aliunde alios attrahere possunt. Testis Galenus *lib. 12. ther. meth cap. 7.* vbi ex duabus historiis docet fortia medicamenta colicis nō esse exhibenda. Vna est de quadragenario quodam, qui cum colo laboraret, non modo nihil a fomentis tum humidis tum siccis leuatus, sed nec cataplasmatis nec clysteribus ex rutaceo oleo, castoreo, melle cocto cum pipere confectis, verū potius exacerbatus est. Cum igitur mordentes succi in tunicis intestinorum immersi dolorē facerent, hiera picra non semel, sed iterum atq; iterū ex mo-
E dicis quibusdam interuallis vacuatus, prorsus sanatus est. Altera de iuuene quodam qui nō raro ante colico cruciatu affectus fuerat, accepto scammoniæ succo purgatus est. Cum autē bene largiterq; fuisset vacuatus, aliaq; multa, quæ ibidē Galenus recenset, adhibita fuissent, post deinde per circuitus similis rediit cruciatus. Audiens autē eius symptomata Galenus, intellexit noxam ex scammonia, quæ aliquid a toto corpore ad loca ventris detulit, in illis maxime intestinis procubuisse, quæ prius etiam imbecilla fuerant. Ex quibus sane historiis nemo nō videt Galenum diligenter monere, ne colico affectu laborantibus purgātia medicamenta, fortia præsertim, propinemus, quod inde æger nihil leuetur. Hinc vt cautos faceret Medicos, ne simili noxa ægros afficerent, *lib. 1. de affec. loc.* modū, quem in adhibendis medicamentis purgantibus,
F his qui coli cruciatibus detinentur obseruare debent, præscribit, dicens: Non est dubium quin possint ea exhiberi, quæ educunt humores ex intestinis, nec aliunde alios attrahunt, Paulus denique Ægin. *lib. 3. cap. 43.* curationem coli doloris ex professo tractans, medicamentorum purgantium nullam penitus mentionē facit. Aetius quoq; *serm. 9. cap. 29. & sequenti*, haud aliter quam Galenus nullum nisi hierā picrā

Quare colica affectis purgantia medicamēta non exhibenda.

medicamentum coli doloribus affectis dandum esse statuit. Auctor etiam *libri Dinamidiorum cap. 4.* omnes coli doloribus affectos ad purgationes ineptos esse affirmat. A
Porro cum morbus in intestinis, iisque crassioribus sit, magis a clysteribus quam epotis medicamentis præsidia petenda erunt. Id quod testatur Galenus etiam *libr. 6. de affect. loc. cap. 2.* sic dicens: διαφέρει δ' οὐ σμικρὸν εἰς τὴν θεραπείαν γνῶναι τὴν ἕλκωσιν ἐν τίνι μέρει τῶν ἐντέρων ἐστίν. αἱ μὲν γὰρ ἐν τοῖς ὑψηλοτέροις ὑπὸ τῶν καταπινομένων φαρμάκων ὠφελοῦνται. αἱ δὲ ἐν τοῖς ταπεινοτέροις, ὑπὸ τῶν ἐνιεμένων ὠφελοῦνται. id est: *Conducit non modice ad curationem, nosse in qua intestinorum parte consistat*

In coli affectibus locus affectus diligenter scrutandus. *vlcus. Nam si in superioribus intestinis est, ab epotis medicamentis iuuantur. Si vero in humilioribus clysterem subiicere magis conuenit.* Proinde quemadmodum in dysenteria locus affectus diligenter scrutandus est, ita & in coli affectibus, nam is mox rectam medendi rationem indicat. Cum itaque in coli cruciatibus locus affectus in humilioribus sit intestinis, conuenit illos potius per clysteres, locum affectum facile pertingentes, quam epotis medicamentis curare, quæ non solum non statim affectum locum pertingere possunt, verum etiam magnam secum vbi illuc peruenerint malorum humorum ex toto corpore copiam deducunt. Id quod etiam inter Arabes vidit Auicenna, qui *Fen. 16. cap. 3. tract. 4. cap. 1. de cura colicæ.* ita scribit: *Et accidit interdum, vt medicinæ attrahentes ex corpore attrahant ad intestina humores malos alios, & quandoque attrahunt humores puros, quare aggregantur excoriatio & colica simul, & hoc est ex nocumentis mortalibus.* Et iterum: *Ex eis in quibus non est conuenientia, est vt festinatio sit in dando potu solutiuum desuper. Ipsum enim est fortasse vehementis virtutis, & humores & squibala sunt plures. Cumq; conuertitur ad eos humor desuper, fortasse non inueniet penetrationem, & perducit regimen ad dolorem maximum.* Summa summarum, Auicenna per totum ferme caput hoc vnum agit, vt a fortibus pharmacis deterreat. Caueant igitur studiosi, ne temere in coli doloribus fortia propinent medicamenta purgantia, quod inde haud modica ægrotantibus pericula immineant. B C

Indocte admodum contraque veterum exemplum agere iuniores hodie Medicos, qui neglectis omnibus fere aliis remediis, in medendo renum calculo, assidua tantum clysterium iniectione vtuntur.

CAP. XV.

ESSE hodie quamplurimos, qui mox in renum lapide ad clysterium iniectionem, neglectis venæ sectione, fomentis humectantibus & relaxantibus, aliisq; remediis, festinent, nemo est qui nesciat. Et scio qui vno die sexies aut septies iniecerint clysteres. Quantum autem a vera medendi ratione deuient, facile deprehendent, qui nocumentum, quod ex frequenti clysterium iniectione accidit, paulo diligentius expenderint. Cum enim quantitate sua intestina extendant, fit vt renum vasa & vrinales viæ per quas lapidi ad vesicam transitus est, in angustum redigantur atq; coarctetur, atq; adeo dolor quem lapis excitauit non solum auctior fit, sed lapidis quoq; transitus impeditur. Id quod tum citius fieri solet, vbi valida cómixta sibi habuerint medicamenta purgantia: ea enim humorum molem ad ventriculum aut intestina attrahendo deducentia, maiorē illic distentionem atq; dolorem faciunt. Quæcunq; enim vel dolent, vel tenduntur, per vehementes & acutos dolores ad se materias accersunt. Proinde dolor semper plus affluere facit, meatusq; omnes tandem ita comprimuntur, vt non solum lapis, sed & clyster, magno ægrotantis & periculo & cruciatu, aliquot diebus detineantur. Nam scio ipse, quibus ad tertium vsque diem detenta sint. Proinde longe alia medendi renum lapidi ratio sequenda erit, si modo ægrum non plane perdere, aut non sine magnis cruciatibus curare velimus, Non quod in vniuersum clysterium vsum damnandum esse censeam, nam contingit & illis locum esse, nempe vbi in intestinis multæ excremētorum superfluitates fuerint. Testis est auctor libri, qui de renum affectus dignotione & medicatione inscribitur, sic dicens: D E F

Clysterium vsus quando in calculo probandus. [illegible] quod est: *Vacuamus etiam per clysterem excrementa, ne colo & reliquis intestinis constrictis & grauatis vna quoq; ren laborans stringatur comprimaturque,*

atque

A *atque amplius sic doleat. Quippe manifestum est stercoris obstructione renes plerunque exaspe- rari, vt compertum sit enematis iniectione renalem dolorem esse mitigatum, vel quod ab eva- cuatione ren non sit amplius compressus, vel quod ex stercore nulli postea flatus generati sint, qui in renes potuerint impingere, quibus comprimeretur distenderetúrque imbecillis iam exsistens.* Proinde vbi Medicus multa in intestinis excrementa esse cognouerit, poterit ba- lanis (suppositoria nostri vocant) aut clysteribus, sed modicæ quantitatis, & ex eo- rum decoctis quæ vtilia sunt confectis, aluum subducere. Id quod & faciendum esse suadet idem auctor iam citati libri sic scribens: ἀλγημάτων μὲν ἐξαίφνης εἰς νεφρὸν, ἢ κατ' ὀλίγον βαλανοῖς διὰ τὰς εἰρημένας προφάσεις αἰτίας, εἰ μηδὲν εἴη τὸ κωλῦον, κλύζειν αὐτίκα τὴν γαστέρα, δι' ἀφεψήματος ἰσχάδων, τήλεως, ἀριστολοχίας, καὶ τῶν ὁμοίων. καὶ εἰ μὲν κενωθεῖεν ἀρκούντως, ἄριστον. εἰ δὲ μὴ, δὶς καὶ τρὶς καὶ πολλάκις χρὴ κλύσαι ἐνέματι, ἀλλὰ διὰ τῶν προσφόρων καὶ οἰκείων τῇ τοῦ κάμνοντος φύσει, ἵνα μὴ στενῶνται οἱ νεφροὶ καὶ οἱ οὐρητῆρες. id est: *Doloribus quidem*
B *repente siue pedetentim in renem incursantibus ex commemoratis iam caussis, illico nisi quid prohibeat aluum decocto aliquo eluemus, sicut caricarum, fœnograeci, aristolochiæ, & similium. Et si vacuatum satis est, bene vertit, sin minus, bis ter aut amplius enemate vacuare oportet, sed ex eorum decoctis quæ conducibilia sunt & familiaria naturæ ægrotantis, ne renes & vrina- les viæ angantur.* Quibus vtique verbis diligenter monet, quo Medicus in exhiben- dis in renum calculis clysteribus multa vtatur prouidentia: nam etsi excrementa illis in intestinis detenta vacuare expediat, atque etiam necesse sit, cauendum ta- men ne ex iis rebus fiant quæ in caussa erunt, vt renes & vrinæ meatus angatur. Modicæ quoque quantitatis sint, satis enim erit si stercora indurata emollire al-
C uumque lenire queant, nec aliunde ex corpore ad intestina humores trahant. Id quod faciendum etiam docet Auicenna *Fen. 18. Canone tertio, tractatu secundo, capite decimonono* sic dicens: *Et si fuerit constrictio aliqua naturæ, tunc de rectioribus rebus est ex- trahere facem cum suppositorio, aut cum clysteri non magno, qui coartet & dolorem faciat, imo suppositorium amabilius est mihi. Et in lenificatione naturæ est alleuiatio plurima, & sedatio doloris, & non est semita ad administrandum catharticum, ipsum enim lædit & nocet per illud, quod facit descendere desuper.* Hinc recte admodum *libro sexto capite secundo, de affectis locis* Galenus inquit: παρηγοροῦνται τοῖς χαλαστικοῖς ἐνέμασιν οἱ κωλικοὶ παροξυσμοὶ, μᾶλλον τῶν νεφριτικῶν. quod est: *Colicorum cruciatus multo magis, quam nephriticorum lenientibus mitigantur clysteribus.* Quasi dicat, raro admodum clysterium esse debere vsum in nephriticis,
D quod non perinde vt in coli doloribus prosint. Hoc nomine factum, vt nec Hippo- crates *in libro de morbis*, qui intus, vbi calculi curationem ex professo tractat, clyste- rium vt potè raro conducentium, vnquam meminerit. Ea ratione etiam Alexan- drum Trallianum nihil de illorum iniectione præcepisse puto. Cum itaque cly- sterium vsus in renum lapide non admodum nisi vbi excrementa multa in intesti- nis fuerint, probetur, non debent quouis tempore Medici ad illorum iniectio- nem festinare, sed conuenit etiam alia experiri præsidia. Si enim æger iuuenis ro- bustusque, & detractioni sanguinis assuetus fuerit, optimum remedium erit venæ poplitis sectio, nec eo sane præsentius excogitari potest. Cum enim ob sanguinis ad renes defluxum meatus coartentur, vacuato qui circa renes est sanguine, distensio
E atque adeo dolor ipse aufertur, meatusque dilatantur, vt expeditior ad vesicam la- pidi transitus sit. Hinc auctor *libri de renum affectus dignit. & med.* ita scribit: ἀλλὰ μηδὲ αἷμα, ἢ ἕτερον χυμὸν πλεῖον τοῦ δέοντος ἐᾶν ἐν τῷ σώματι εἶναι, ἵνα μὴ τὰ πολλὰ ἀγγεῖα τοῦ νεφροῦ, τεινόμενα ὀδυνήσωσι πλεῖον. τὸ γὰρ ὀδυνώμενον, ἢ θερμαινόμενον ἢ τεινόμενον προσκαλεῖταί τινας ὕλας, διὰ τὰς σφοδρὰς καὶ ὀξείας ὀδύνας. id est: *Sed & ne- que sanguinem aut alium succum plus æquo relinquere in corpore par est ne multa hinc renis va- sa distentia plus doloris concilient.* Quæcunque enim dolent, vel calefiunt, vel tendun- tur, per vehementes & acutos dolores ad se materias accersunt. Proinde cum origo venæ poplitis, origini venæ, quæ peculiariter alit renes coniuncta sit, fit vt ea va- cuata, dilatatis iam vndique circa hos vasis, facilior lapidi descensus fiat, & omnium ocyssime ad excretionem propellatur. Cuius rei locuples etiam testis est Paulus
F Ægin. qui *lib. 3. cap. 45.* in hunc modum scribit: *Dolorum præterea sæpenumero placuit san- guinis oportuna detractio, ocyssime ad excretionem propellendo calculum.* Experientia quo- que cognoui eius venæ sectionem in hoc morbo non pœnitendam afferre vtilita- tem. Porro prodest etiam interdum humectantia, relaxantia, & mitigantia, adhi- bere medicamenta, atque balnea aquæ dulcis. Id quod multis docet auctor libri

In calculosis quæ præsidia experiri conueniat.

Venę poplitis sectio.

Topica remedia.

iam multoties citati *de renum affect. dig. & med.* Et Alexand. quoque Trallian. *lib. 3. cap. 34.* sic scribens: *Inter ipsam statim morbi accessionem relaxantia & mitigantia medicamina auxilia adhibe.* Verum balnea ceteris cunctis v. ilitate præstant, quoniam dolores sedare pariter & morbo mederi assolent. Vbi vero lauerit ægrotus, locus affectus oleo chamæmelino perungendus est, inque solio multum ac diu perfricandus. Idem docet Paul. Ægin. *lib. 3. cap. 45.* Et Razes *lib. 9. ad Almansorem, cap. 74.* ita di.ens: *Cum in renibus fuerit lapis, æger balneum aqua dulcis frequenter ingrediatur, & renes, & ilia ex oleis inungantur. Posthac vtendum etiam iis erit medicamentis, quæ vrinam mouere, calculosque atterere possunt, quorum omnium copiam docet Aetius ac alii iam citati auctores.* Iam dictam vero medendi rationem vnico aphorismo complexus est Hippocrates, *sect. libro sexto, epid. 5.* ita scribens: ἐν νεφροῖσιν ὀδύνη βαρεῖα, ὅταν πληρωθῶσι σιτίων ἐμέουσι φλέγμα. ὅταν δὲ πλεονάζωσιν ὀδύναι, καὶ ῥᾴους μὲν γίνονται. λύονται δὲ ὅταν σιτία κενωθῶσι, ψαμμία τε πυρρὰ ὑφίσταται. αἱματῶδες τε οὐρέουσι, νάρκη μηροῦ τοῦ κατ᾽ ἴξιν. ἡσυχίη οὐ ξυμφέρει, ἀλλὰ γυμνάζεσθαι, μὴ ἐμπίπλασθαι, τοὺς νέους ἐλλεβορίζειν, ἰγνύην τάμνειν, οὐρητικοῖς καθαίρειν, λεπτύνειν, καὶ μαλάσσειν, quod est: *In renem dolor grauis, quando cibo replentur pituitam quidem vomunt, cum vero dolores abundauerint, æruginosa, & leuiores fiunt. Soluuntur cum cibo vacuantur, arenulæ rufæ subsident cruentum mingunt, stupor eius femoris quod e directo est. Quiescere non confert, sed exercitari, non impleri, iuuenes veratro purgare, poplitis venam incidere, vrinam mouentibus purgare, attenuare & mollire.* Cuius quidem sententiæ vberiorem explicationem videre licet in nostris in hunc librum Hippocrat. commentariis. Eandem ferme curandi methodum præscribit in libro de internis affectibus, vbi sic ait: τῷ ἰκμῷ τῆς σκαμμωνίης, ἢ αὐτῇ τῇ ῥίζῃ, πυριήσας ἀτρέμας δὲ αὐτοῦ τὸ σῶμα, ὑποκαθῆραι. τῇ δὲ ὑστεραίῃ τοῦ ἀπὸ ἐρεβίνθων λευκῶν χυλοῦ ὑποκαθῆραι δύο χοέων. ἅλας δὲ παραμβαλὼν διδόναι πίνειν. μετὰ δὲ ταῦτα ποτοῖσι καὶ βρωτοῖσι καὶ λουτροῖσι μελετᾶν, διδοὺς τὰ αὐτὰ ἃ τοῖς στραγγουριῶσι δίδοται φάρμακα. ὁκόταν δὲ ἡ ὀδύνη πιέζῃ, λούειν πολλῷ καὶ θερμῷ, καὶ χλιάσματα προστιθέναι ὅπη πονεῖ μάλιστα, id est: *Prius vbi corpus foueris, scammoniaque succo vel eius radice subter purgato. Postridie ciceris albi succum, salem immiscens, duobus congiis propinato. Postea cibo, potu, balneisque curato, medicamenta dato quæ stillicidio vrinæ laboranti dari solent. Cum vero dolor presserit, multa calida lauato, & calefacientia locis quæ maxime dolent apponito.* Proinde imprudenter hodie agunt, qui ceteris ferme omnibus præsidiis neglectis, in calculo renum medendo assidua clysterium iniectione tantum vtuntur, cum illarum nō nisi vbi multa in intestinis detenta sunt excrementa vsus sit, adeo vt mirari satis non possim cur Montuus hic annotare voluerit, ad renum calculum curandum benefacere etiam clysteres, cum id in vniuersum non negauerim, sed immodicum ac intempestiuum illarum vsum tantum damnauerim, hoc quod & ipse facit. Potuisset itaque facile hic quiescere, ac vacuas chartas temere non commaculare, quod scitet se mecum eadem sentire. Sed voluit aliquid vtcunque consarcinatum producere, ne prorsus tacuisse videretur.

A

B

C

D

Elephantiasin & Lepram morbos aliter apud Arabes Medicos, aliter apud Græcos accipi, contra multorum hodie sententiam.

C a p. XVI.

Elephantiasin & lepram aliter ab Arabibus, aliter a Græcis describi, non aliunde certius, nisi ex collatis illorum descriptionibus deprehendetur: id enim vbi factum fuerit, nemo non videbit verum esse, quod asserimus. Inter itaque Arabes primas tenens Auicenna Fen *23. Can. 3. tract. 1. ca. 16.* Elephantiasin in eum depingit modum: *Elephantia est additio in pedibus secundum modum, qui accidit in venis varicum, quare ingrossat pedem cum æqualitate sua.* Haud aliter describit eandem Razes *lib. 9. cap. 93.* sic inquiens: *Elephantiasis est, cum pedis crassities augeri videtur, & color obfuscari, venæ quoque quæ vites vocantur, apparere cœperint.* A iam citatis non dissentit Auenzoar *lib. 2. cap. 26.* sic de illa scribens: *Et accidit cruribus crassitudo præter naturam, quæ dicitur elephantia, & hoc ideo quia assimilatur cruribus elephantis in crassitudine.* Hos deinceps imitati sunt recentiores omnes, ac elephantiasin haud secus quam illi, pro morbo in quo pedes supra modum intumescunt, acceperunt, ita vt elephantiasis iuxta horum sententiam non aliud sit nisi pedum tantum morbus. Quam vero diuersus sit morbus iis, quem sub eodem elephantiasis nomine describunt Græci, facile experietur, qui illorum de hoc morbo sententiam diligentius rimatus fuerit. Inter quos certe nemo hoc mali genus accuratius quam Aetius ipse descripsit, qui *sermon. 13.* ita de ea tradit: *Elephantiasis a quibusdam leontiasis, ab aliis satyriasis appellatur. Elephantiasis quidem a ma-*

Elephantia Arabum.

E

Elephantiasis Græcorum.

F

A *a magnitudine & diuturnitate affectionis nomen accepit, imo & propter cutis asperitatem quæ in quibusdam succedere consueuit. Leontiasis autem vocatur quum frons ægrorum cum quodam tumore laxior redditur, ad similitudinem pellis flexilis superciliorum leonis. Satyriasis vero dicitur propterea quod malæ faciei iisdem cum rubore attolluntur, & musculis maxillaribus veluti conuulsionem patientibus, mentum ipsum dilatatur, quemadmodum etiam ridentibus euenire solet, similitudine quadam ad picturas satyrorum. Quin & alacritas ad coitum ipsis adest, quemadmodum & de satyris fertur. Est autem grauis morbus, & prope ex eorum numero qui incurabiles exsistunt. Et grauis quidem est ipsi ægro, intollerabilis autem conspicientibus, vtpote qui ipsum omnino aduersantur, adeo vt & plerique ex necessariis & domesticis ægri ipsius conuersationem deuitent, etenim suspicionem de se prabet malum tanquam sit contagiosum. At-*
B *que ego sane malum esse affirmo cum ipsis conuersari, inquinatur enim aer quem inspirando attrahimus ex vlcerum fætore, & vitiata spiritus exhalatione.* Hactenus Ætii verba recensuimus, in quibus non solum quale genus morbi sit elephantiasis, sed & nomina eiusdem explanantur. Constat autem cuiuis verba iam citata probe expendenti elephantiasin non esse alium morbum, quam eum, quem nostræ tempestatis Medici ex Arabum traditione *lepram* vocant. Is namque morbus, quem lepram hodie vocant, haud secus quam elephantiasis ex eorum prope numero est, qui incurabiles exsistunt. Grauis etiam ægro est, & intuentibus intolerabilis. Contagiosus præterea est, adeo vt qui lepra affecti sint, cum aliis conuersari tuto non queant. Nihil vero differre elephantiasin Græcorum a lepra Arabum, certius, nisi ex
C vtrorumque auctorum collatione sciri non potest. Galenus siquidem *libro de tumoribus præter naturam* elephantiasin sic describit: *Elephas quoque melancholicus affectus est, originem ex sanguine melancholico ducens, tempore vero atra bilis sanguine copiosior redditur, quando tali morbo obnoxii grauiter olent, & aspectu sunt ingrato, quibusdam ipsorum hulcera quoque accedunt. Hoc malum dum incipit, satyriasmum vocant, quia satyris similes facie redduntur.* Et in libro de caussis morborum in hunc modum: ἐλέφας ὀνομαζόμενος ὁ καὶ φθὴν φανερῶς ἐξαλλάττουσι τὴν μορφήν. σιμοῦνται μὲν γὰρ αἱ ῥῖνες, καὶ τὰ χείλη παχέα, καὶ ἀποξυσμένα τὰ ὦτα φαίνεται, καὶ τὸ σύμπαν ὅμοιοι τοῖς σατύροις οἱ ἐλεφαντιῶντες γίγνονται. hoc est: *Quippe morbus qui elephas nominatur, atque tabes ipsa plane formam immutant. Etenim nasus simus labra crassa, aures acuminatæ in elephantiasi videntur, atque in totum sic laborantes satyris similes sunt.* Paulus Ægineta *libro quarto capite primo,*
D haud aliter, quam supra Ætius elephantiasin, vbi iam superauerit, incurabilem, atque cancrum totum occupantem corpus esse ait. Sed verba eius subiiciemus: *Si cancer vnum tantum corporis membrum infestans, Hippocr. sententia incurabilis est, quanto magis elephas, qui cancer est totius corporis, immedicabilis erit?* Eadem itaque, quæ ex Galeni & Pauli sententia de elephantiasi dicta produximus, Auicenna de lepra tradit, Fen. namque 3. Canon. 4. tract. 3. cap. 1. ita scribit: *Lepra est infirmitas mala, proueniens ex sparsione cholera nigræ in corpore toto, quare corrumpitur complexio membrum, & forma ipsorum, & figura eorum, & fortasse corrumpitur in fine eius ipsorum continuitas, ita vt corrodantur membra, & cadant casu quo fit ab vlceratione, & est sicut cancer communis toti corpori.* Rhazes quoque *lib. 5. cap. 35.* lepram morbum esse scribit vulnerantem mem-
E bra, ac eorum corrumpentem figuras. Auenzoar etiam *lib. 2. cap. 12.* lepram esse cancrum pessimum ortum in corporibus hominum tradit. Ita vt ex iis euidentissimum sit lepram Arabum ab elephantiasi Græcorum nihil distare: vbicunque enim Paulus elephantiasin habet, hic Auicen. aut eius interpres lepram transtulit. Id quod manifestissime indicant verba eius, quæ loco paulo ante citato scribit in hunc modum: *Et cum cancer, qui est lepra vnius membri, sit de illis quibus non est sanatio, quid dicemus de lepra quæ est cancer totius corporis?* Quæ sane verba si cum iis quæ antea ex Pauli sententia diximus contuleris, videbis euidenter, quod contendimus verum esse. Idem Auicen. eodem capite ita de lepra scribit: *Et quando aggregatur caliditas aeris cum malitia cibi, & eius essentia est ex genere piscium, & carne salita, & carne*
F *crassa, & carnibus asinorum & lentibus, proculdubio est vt eueniat lepra sicut multiplicatur in Alexandria.* Quæ vtique verba ex 2. lib. artis curat. ad Glauconem desumta sunt, vbi de elephantiasi sic scribit: ἀλλ' ἐν Ἀλεξανδρείᾳ παμπόλλοις ἡ νόσος αὕτη διὰ τὴν δίαιταν τοῖς ἐστι. ἐσθίουσι γὰρ ἀθήρην, καὶ φακὸν καὶ κοχλίας, καὶ ταρίχη πολλά. τινὲς δὲ καὶ ὄνεια κρέα, καὶ ἄλλα τοιαῦτα, παχὺν καὶ μελαγχολικὸν γεννῶντα χυμόν. ἀτὰρ δὴ θερμοῦ τοῦ περιέχοντος ὄντος, ἡ ῥοπὴ τῆς φορᾶς αὐτῶν πρὸς τὸ δέρμα γίνεται. quod est. *In Alexandria vero*

Elephātiasis Græcorū est lepra Arabū.

plurimum generatur ex victus ratione. Comedunt enim farinam elixatam & lentem, & cochleas, & plura salita. Nonnulli ex ipsis carnes asininas, & alia eiusmodi quæ crassum & atræ bilis humorem generant. Nam cum aer ambiens calidus sit, humorum motus versus cutem agitur. Ceterum Auicen. eodem quoque capite lepram alio nomine leoninam dici scribit, vnde iterum liquet eam ab elephantiasi non differre, nam & hanc ita vocari paulo supra ex Aetio demonstrauimus. Idem Auicen. *cap. 4. eiusdem loci* de cura lepræ ita scribit: *Et scias, quod caro viperæ, & illud, in quo est virtus eius, est de nobilioribus medicinis ei. Elixatio autem viperæ est, vt sumatur vipera abscissis extremitatibus, mundificata a visceribus, deinde elixetur cum porris, & anetho, & sale pauco, decoquatur cum aqua donec dissoluatur.* Quæ iterum Auicen. verba desumta sunt ex Galeni libro iam citato, vbi de elephantiæ curatione sic scribit: ἐπὶ δὲ τῶν ἐλεφαντιώντων ἡ τῶν ἐχιδνῶν ἐδωδὴ θαυμάσιον φάρμακον. χρὴ δὲ ἐσθίειν αὐτὰς οὕτω σκευάζοντας, ὡς τοὺς θηριοτρόφους ἑώρακας Μαρσούς. αὐτῶν μὲν ἀποκόπτοντας τὴν οὐρὰν καὶ τὴν κεφαλὴν ἄχρι δακτύλων τεττάρων, εἶτα τὰ ἔνδον ἅπαντα ἀφαιροῦντας, καὶ τὸ δέρμα, δι᾽ ἀποπλύνοντας ὕδατι τὸ σῶμα αὐτῶν ἀποπλυθέν. ἐπὶ δὲ τῶν ἐλεφαντιώντων ἐν λοπάδι παραπλησίως ταῖς ἐγχέλεσιν σκευάζοντας διὰ λευκοῦ ζωμοῦ. γίνεται δὲ οὕτως. ὕδατος μὲν δαψιλοῦς ἐμβληθέντος, καὶ ἐλαίου βραχέος, καὶ σὺν αὐτῷ πράσου καὶ ἀνήθου. φανερὸν δ᾽ ὅτι μάλιστα ταῦτα τὰς σάρκας τῶν ἐχιδνῶν ἀφεψεῖν ἀκριβῶς μέχρις ἂν ἀκριβῶς γένωνται μαλακαί. hoc est: *His qui elephantiam patiuntur, in viperarum esu est mirabile auxilium. Ita vero conditas eas comedere oportet, quemadmodum vidisti Marsos, qui feris venenatis nutriuntur. Capite quidem primum abscisso, & cauda, vsque ad digitos quatuor, deinde omnibus interaneis exemtis, cute etiam videlicet ademta, aqua dein corpus ipsarum abluatur. In his autem qui elephantiasi laborant, in olla anguillarum modo, per album ius præparantes. Fit autem hoc modo: Aquæ abunde, & olei paucum in ollam funditur, & cum hoc porrum & anethum adiicitur. Liquet autem quod viperarum carnes sunt decoquendæ donec exquisite molles reddantur.* Repetit iam dicta Aetius ser. 13. cap. 123. dicens: *Mirabile elephantiasis remedium viperarum esus exsistit, eas vero hoc modo apparatas edere oportet. Primum quidem amputato capite & cauda, & detracta pelle, exemtisque interioribus visceribus omnibus, caro aqua pura bis ac ter lota, in olla instar anguillarum coquitur, aqua quidem sufficiente affusa, & oleo modico cum anetho & porro.* Viperæ denique carnes vbi condiuntur ceu anguillæ, nempe oleo, sale, anetho, porro, & aqua, contra elephantiasin vtiles esse, *libro vndecimo, capit. secundo de simplic. medica. facult.* docet Galenus, idemque tribus elegantissimis historiis monstrat, quas, quia prolixæ sunt, impræsentiarum omittere volui. Ex quibus omnibus satis demonstratum est, eum morbum, quem *elephantiasin* Græci nominant, ab eo, quem Arabes *lepram* vocant, non differre. Quinetiam inter Latinos Cornelius Celsus *libro tertio capite vigesimoquinto de elephantiasi*, haud aliter, quam Græci, loquitur, dum sic ait: *Ignotus pene in Italia, frequentissimus in quibusdam regionibus is morbus est, quem ἐλεφαντίασιν Græci vocant, isque longis annumeratur. Totum corpus afficitur, ita vt ossa quoque vitiari dicantur. Summa pars corporis crebras maculas, crebrosque tumores habet. Rubor harum paulatim in atrum colorem conuertitur. Summa cutis inæqualitas, crassa, tenuis, dura, mollisque, quasi squamis quibusdam exasperatur, corpus emacrescit, os, suræ, pedes intumescunt.* Quibus equidem verbis nihil aliud quam morbum illum, qui hodie lepra dicitur, describere Celsum nemo non videt. Plinius haud secus atque Celsus *libro vigesimo sexto capite primo*, elephantiasin depingit, dicens: *Diximus elephantiasin ante Pompei Magni ætatem non accedisse in Italia, & ipsam a facie sæpius incipientem. In nare prima veluti lenticula, mox inualescente per totum corpus maculosa, variis coloribus, & inæquali cute, alibi crassa, alibi tenui, dura, ceu scabie aspersa, ad posterum vero nigrescente, & ad ossa carnes apprimente, intumescentibus digitis in pedibus manibusque. Ægypti peculiare hoc malum.* Ita vt Latinorum elephantiasis a lepra *Arabum non diuersa sit.* Neque temere dictum est, *Arabum*, lepra enim Græcorum diuersum morbi genus ab eo, quem Arabes sic vocant.

Lepra Græcorum diuersa est a lepra Arabum.

Arabum enim lepra dirum ac horrendum morbi genus est, nec ab elephantiasi, vt diximus, quæ carnem interdum depascit, & ad ossa vsque ingreditur, differt. Græcorum autem facilis est morbus, ac scabiei adeo similis, vt vix ab ea discernatur, solamque cutem occupat, id quod in primis testatur Hippocrates *in libro de affectibus*, in hunc modum scribens: λέπρη, καὶ κνησμὸς, καὶ ψώρη, καὶ λειχῆνες, καὶ ἀλφὸς ὑπὸ φλέγματος γίνονται. ἔστι δὲ ταῦτα αἴσχεα μᾶλλον ἢ νοσήματα id est: *Lepra, pruritus, scabies, impetigo, vitiligo, pituita gignuntur, potiusque corporis turpe quia sunt*

A *sunt quam morbi.* Hippocrati subscribit Galenus libro de tumoribus dicens: ἔτι δὲ καὶ ψώρα σὺν ἡ λέπρα μελαγχολικὰ πάθη μόνου τοῦ δέρματος, εἰ δ' ἐγκατασκήψει ταῖς φλεψὶ καὶ τῇ σαρκὶ γένοιτο, καρκῖνος ὀνομάζεται. quod est: *Psora & lepra melancholici cutis tantum affectus sunt, nam si in venis & carne proueniant, cancri vocabulum sortiuntur:* Paulus quoque Ægineta a iam dictis nihil dissentit, dum *libro 4. cap. 4.* sic inquit: *Lepra pariter & psora communis quædam summa cutis scabrities seu aspredo est, cui sane pruritus corporisque lenta consumtio accedere consueuit, ex atra bile vtraque originem trahens. Sed lepra profundius circularibusque erosionibus, corporis cuticulam depascit, & piscium instar squamulas ex se remittit. Psora vero superficiem tantum varia erosione lædit, furfuraceaque magis quam squamosa ex se corpuscula edit.* Auctor denique libri, cui titulus introductorius seu Medicus est, lepram haud aliter quam iam citati auctores
B describit, dum inquit: λέπρα πάθος μὲν ἐστι δέρματος ἐπὶ τὸ λευκότερον καὶ τραχύτερον τρεπόμενον. ἡ δὲ τραχύτης ὥσπερ ψυδράκια ἐπανισταμένων. ἡ δὲ ψώρα ἐστὶ ἑλκωδεστέρα. id est: *Lepra cutis est vitium, dum scilicet ipsa candidior asperiorque fit. Aspredo vero veluti psidracia emergentia. Psora autem seu scabies exulcerata magis exsistit.* Cum itaque lepra Græcorum morbus sit facilis, ac cutem tantum, vt ex iam dictis patuit, occupans, euidentissimum fit eundem a lepra Arabum esse diuersum, qui morbus ingens, aspectu etiam turpis est, vehementem cruciatum excitans, nec solam cutem, sed & carnem & ossa plerunque vitians. Quod si vero quispiam obieeerit, *lepra nomen in sacris literis pro graui accipi morbo*, id quod & Montuus facit, adeoque non tantum cutis esse vitium, neque enim alias a reliquis hominibus separare eo affectos morbo Mosis lex præcepisset, huic ita re- Montui obiecta diluuntur.
C sponsum volo: Nobis hic non esse contentionem quid sacræ aut Hebræorum literæ de lepra statuant, sed potius quid Medici Græci de hoc morbi genere scripserint indicare conamur, esse nimirum lepram Græcorum a lepra Arabum, qui lepram vocant quod Græci elephantiasio, admodum diuersam. Quamuis si quis etiam caput decimumtertium Leuitici rectius expendat, lepram in cute vitium tantum fuisse videbit, maxime inter initia, & haud aliter quam in ea vitiliginis specie, quam λεύκην Græci nominant, pilos albos apparuisse. Hinc est, quod Augustinus etiam lepram coloris esse vitium, non valetudinis aut integritatis sensuum atque membrorum esse scribat. Neque mirum est, cur Moses separare lepra correptos a reliquis hominibus præceperit, contagiosus namque morbus fuit, perinde atque hodie sca-
D bies, etsi scabies forte tolerabilior sit. Ridiculum autem, imo puerile admodum est, quod scribit Montuus, *in Græcorum Euangelio inter præcipua Christi miracula lepræ sanationem recenseri, igitur non facilem esse morbum lepram Græcorum.* Mira sane sequela, quam vel puer etiam explodere possit: neque enim Euangelicæ literæ obsunt, cur minus apud Græcos facilis fuerit morbus lepra, nisi forte Montuus Euangelium Græcorum nominet, quod a natione Græcis scriptum sit, quo nihil stultius dici posset, cum constet ab Euangelistis, quos certe Matthæum maxime, & Ioannem Hebræos fuisse nemo nescit, conscriptum esse, idque literis Græcis. Nihil igitur ad rhombum, quod Euangelicæ literæ lepræ sanationem inter miracula Christi commemorant; nam cum Iudæi fuerint, quos a lepræ contagio sanauit Christus, quibus vtrique hoc
E mali genus exosum erat, quandoquidem a reliquorum consortio eo affectos segregabat, nihil mirum, si miraculum illis visum sit. Etsi enim cutis tantum vitium fuerit, non tamen facile abigi, maxime vbi radices paulo intimius egisset, potuit, ita vt merito etiam eius sanationem inter miracula commemorarint Euangelistæ. Quid autem ad Græcos attinet, quod in Iudæa factum esse nemo non nouit? Potuit etiam fieri, nam non anxie reluctor, vt aliud fuerit morbi genus, de quo sacræ literæ & Euangelistæ mentionem faciunt, quam id, de quo Medici Græci scribunt, adeo vt Montui argumentum sit plane inefficax: aliud enim Euangelium esse Hebræorum, aliud Græcorum, aliud Latinorum somniat, quod quam ridiculum sit, nemo sanæ mentis ignorat. Vnum enim Euangelium est Græco sermone conscriptum, quod ad
F omnes cuiusque nationis homines spectat. Euangelicas tamen historias singulas in Iudæa factas esse, quandoquidem Iudæis tantum Christus missus sit, vt prædicaret, euidentissimum est, adeo vt de lepra Hebræorum in Euangelio tantum mentionem fieri certum sit, neque ob id consequi possit lepram etiam de qua Græcorum Medici scribunt, inter grauissimos morbos esse connumerandam. Falsissimũ præterea est,

quod lepram interdum pro cutis vitio, interdum etiam pro elephantiasi accipi A
apud Græcos ait, idque exemplo satyriasis ostendere conatur, ita colligens: *Quemad-
modum satyriasis iuxta Græcos diuersos denotat affectus, ita & lepra.* Quis autem nisi plane a-
mens sit, illam sequelam admitteret? Fateor quidem verum esse, satyriasin diuersos
denotare affectus, elephantiasin scilicet, & pudendi præter naturam erectionem:
nam id abunde Græcorum testantur scripta. Quod vero itidem de lepra dici possit,
constanter nego. Nam producat vnum saltem testimonium ex Græcorum Medico-
rum libris, quod lepram elephantiasin esse vocari doceat, astruat Montuus, & victum me
fatebor. Tantus est ergo dialecticus Montuus, vt sequelas eas etiam admittat, quæ o-
mnium maxime pugnare videntur si rectius expendas. Sed verum esse puto, quod
vulgato iactatur prouerbio, *Bis pueri senes*: anxie enim laborat in eo, vt ostendat saty- B
riasin significare diuersos affectus id quod tamen nemo it inficias: at ne vno quidem
verbo, quod omnes eruditi negant, lepram cum elephantiasi apud Græcos nonnun-
quam coincidere, probare studet. Verum valeat cum suis deliramentis ac ficulneis
argumentis Montuus, discatq; interim vel meliora proferre, vel penitus silere.

*Morbum quem vulgo Gallicum vocant, non esse eum quem Græci Lichenem, Latini vero Impeti-
ginem appellant, sed nouum potius & veteribus incognitum.*

CAP. XVII.

INiurium me sibi fecisse hoc loco conqueritur Symphorianus Campegius, quod in
ea sententia illum esse suspicatus sim, quasi Gallicum morbum nō differre a liche- C
ne seu impetigine putauerit, cum tamen omnium notissimum sit idipsum *in lib. 2.
cap. 12.* Aggregatoris Lugdunensis eum astruxisse. Et certe nisi librum hunc ad se per-
tinere negabit, fateri cogetur hoc, quod scripsimus se sensisse. Titulus enim capitis
id ipsum satis monstrat, qui sic habet: *De lichene seu mentagra siue pudendagra, quam nostri
Neapolitanum morbum vocant, Itali vero Gallicum.* Quibus verbis quid (oro) apertius esse
potest? Asserunt enim, lichenem nihil aliud esse, quam eum morbum, quem hodie
quidam *Neapolitanum*, aliqui vero *Gallicum* vocant, ita vt mirari satis non possim, qua-
re se sic non sensisse ausus fuerit negare Campegius. Confinxit denique nescio quā
annotationem, eamque passim suis libris inseruit isto lemmate. *Hoc capite respondet do-
minus Symph. Campegius Leonardo Fuchsio, qui eum de pudendagra siue morbo Gallico immerito* D
reprehendit. Quibus verbis iterum satis monstrat, se in ea esse sententia, vt menta-
gram a morbo Gallico nihil differre putet. Præterea quæ ibi contra me annotauit,
plane ad institutum nihil faciunt. Mihi contentio est morbum gallicum non esse li-
chenem: ille theologum agens ostendere conatur iram esse Dei, id quod nemo ne-
gauit. Optarem certe eiusmodi næniis bonas chartas non commaculari. Mendacii
itaque arguendis nobis potius venit Symphorianus, qui non tantum mihi, sed &
Leoniceno iniurius exsistit. Leoniceno siquidem, quod hunc lichenem a morbo
gallico nihil differre docuisse asserit, cum tamen idem in libro de morbo gallico edi-
to eam opinionem quæ morbum gallicum esse lichenas astruit, penitus explodat.
Mihi porro, quod me morbum Gallicum ab impetigine diuersum non facere putat, E
cum tamen constet confutationes meas legenti, me ab ista sententia fuisse olim, vt
hodie sum, alienissimum, vt qui docuerim lichenas non esse morbum Gallicum, sed
eum potius qui *impetigo* Latinis dicitur. Scio autē quid deceperit Campegium: præ-
positionem *is* in themate ad lichenem referendam, ad Gallicum morbū retulit per-
peram. Atqui erroris sui eum monuisse confutatio mox sequēs potuit, ita vt mirum
sit, cur hoc loco in nostris legendis tam negligens fuerit, cum alias non raro totas pa-
ginas, imo folia etiā integra, in sua transferre e nostris solitus sit. Sed vt hæc missa fa-
ciamus, ad institutū reuertentes monstremus, quam turpiter errēt, qui morbū Gal-
licum vocatū eundē cum lichene putent. Nouus cum sit morbus is, quē hodie Gal-
licum aut Neapolitanū nominant, fieri non potest vt lichen dicatur. Lichenas enim F
seculo etiam Hippoc. fuisse constat, harum namq; *in tertia parte aphor. 20.* inter verna-
les morbos meminit, & *in lib. de morbis*, multisque locis aliis. Quapropter recte cen-
set Plin. qui *lib. 26. cap. 1.* lichenem morbum non Italiæ modo, verumetiam vniuer-
sæ prope Europæ ante Cl. Tiberii Cæsaris principatum incognitum fuisse scribit.
Etsi

A Etsi autem toti prope Europæ incognitus fuit lichen nullo tamen modo Hippocrati, vt qui eius tam crebrã mentionẽ fecerit, quemq; multis annis ante Tiberiũ e viuis excessisse constat. Verum igitur est, quod paucis ante Tiberii principatum in Italia cognitus fuerit, quod in medio eius principatu a quodam Perusino equite Romano, qui quæstorius scriba Romæ erat, ex Asia aduectus sit. Antea quoq; noodũ Rom. imperio ad exteras nationes ꝓpagato nomine carebat, donec Medici Græci, qui vrbem Romanam frequentare cœperunt, hunc morbum suæ linguæ vocabulo lichenẽ nominantes, illustriorem pluribusq; notum fecere. Meminit lichenum Diosc. Galenus, Paulus, & quotquot sunt Græci alii Medici, ita vt morbus Gallicus dici non possit. Is enim anno à Christo nato M CCCCXCIII. apud Neapolim primum irrepsit. Nomen vero inde sortitum est, quod in Gallorum exercitu, qui illic Caroli regis sui auspicis belligerabat, apparuit prius quam vsquã alibi. Hac occasione Galli ominosam à se appellationem amolientes non Gallicum hunc, sed morbum Neopolitanũ vocarunt. Peruicit tamẽ consuetudo, vt *Gallicus* vulgo dicatur: Quare λειχὴν Græcis aliud à Gallico morbi genus est, cutis scilicet vitium & aspredo, Latinisq; *impetigo* nominatur. Fiunt autem lichenes, *teste Paulo lib. 4. cap. 3.* mixtis sanieb. tenuibus, & acribus, cum aliis crassis humoribus, & celeriter in lepram, & psoram, scabiem ue transeunt. Lichenem esse cutis aspredinem testatur quoq; auctor libri definitionum, dicens: λειχὴν ἐστι τραχύτης ἐπιφανείας μετὰ πολλοῦ κνησμοῦ id est: *Impetigo est summæ cutis cũ multa pruritu asperitas.* Autor quoq; introductorii quisquis tandem ille fuerit, lichenẽ inter cutis affectus recenset,

C iis verbis: ὁ δὲ λειχὴν πάθος μέν ἐστιν αὐτοῦ δέρματος, διττὸν δὲ εἶδος λειχῆνος, ὁ μὲν ἥμερος καὶ πραότερος, ὁ δὲ ἄγριος καὶ χαλεπώτερος. ἀφίστανται δὲ ἐπὶ τούτου καὶ λεπίδες τοῦ δέρματος ἐξ ἄκρου ὑφ᾽ ἃς λεπίδας τόπος ἐνερευθής τε καὶ ἴσως ἡλκωμένος φαίνεται. quod est: *Impetigo quidem ipsa cutis vitium exsistit. Eius autem duæ sunt species, vna tolerabilis mitiorq; est, altera fera, difficiliorque. Squamulæ in his ex summa cute descendunt, sub quibus locus rubicundior, fereque exulceratus apparet.* Impetiginem vero eum esse morbum, quem Græci lichenem appellant, in primis testatur Cassius Felix, sic scribens: *Impetigines Græci lichenas dicunt nascuntur ex melancholico humore, rotundo schemate, in superficie cutis, cum ingenti pruritu.* Et confirmat idipsum Cælius Aurel. *lib. 1. Chronic. cap. 3.* ita de lichenibus equorũ loquens: *Sunt squamulæ anteriorum crurum sub armorum partibus in ipsis animalibus natæ, has Græci lichenas vocant nos vero impetigines.* Porro lichenas esse impeti-

D gines, vel inde satis liquet, quod singula ferme remedia, quæ à Paulo Græcisq; aliis lichenibus accommodantur, eadẽ etiam a Latinis quibusdam ac Arabibus autoribus impetigini adaptantur. Et vt vnum atq; alterum referamus, Paulus Ægineta *lib. 4. cap. 3.* lichenas puerorum saliua humana perfricandas esse docet, id quod & Serenus Samonicus *cap. 10.* in impetigine faciendum suadet iis carminibus:

Si vero vitium est quod ducit ab impete nomen.
Hoc matutina poteris cohibere saliua.

Id quod & Auicen. facit *Fen. 7. Canon. 4. tractat. 3. cap. 4.* ita de impetiginis curatione scribens: *De medicinis quidem singularibus eius est saliua hominis ieiuni, & illud, quod residet super dentes eius.* Paulus denique eodem loco folia capparis, sulphur cum

E aceto, & alia multa remedia lichenum recenset, quæ singula quoque ab Auicenna, non tamen sine multa corruptione, enumerantur. Proinde euidentissimum est ex iam dictis, Latinis esse impetiginem, quod Græcis *Lichen*, neque est hodie inter Latinos interpretes, qui non Lichenem impetiginem vertat. Cornelius tamen Cels. *libro 5.* lichenas papulas vertit, id quod inde colligi potest. Quemadmodum auctor Introductorii duas lichenum species facit, quarum altera mitis, altera autem fera sit, ita quoque Celsus papularum duo esse genera statuit, vnam mitem, alteram vero ἀγρίαν, id est, feram. Et vt prima a Cassio Fœlice describitur esse figura rotunda, in superficie cutis, cum ingenti pruritu & asperitate, ita Celsus primum genus esse vitium in quo per minimas pustulas cutis exasperetur, & rubeat,

F leuiterque rodatur, & maxime rotundum incipiat, eademq; ratione in orbem procedat. Præterea, vt Paulus lichenibus, & Auicenna impetigini ieiuni hominis saliua medentur, ita & Celsus leuem papulam si ieiuna hominis saliua quotidie defricetur sanari ait, vt hinc manifestum sit papulas Celsi a lichenibus Græcorum nõ differre. Habet autem libro iam citato Celsus caput quoddam de impetigine, quæ

Gallicus morbus quando primum orbẽ irrepsit.

Lichenes Latine impetigines.

Cornelius lichenas papulas vertit.

Impetigo apud Celsum est lepra Græcorum.

cette non est ea, de qua Arabes scribunt, nec cum lichene eadem, sed potius cum le- A
pra Græcorum, id quod hinc colliges. Paulus lichenas celeriter in lepram transire
scribit. Celsus itidem de pabulis, quas in impetiginem verti inquit, docet iis ver-
bis: *Quæ minus rotunda est, difficilius sanescit: nisi sublata est, in impetiginem vertitur.* Nul-
lum deniq; in Celso de lepra caput est, adeo vt hanc sub impetiginis nomine descri-
psisse non leuis suspicio sit. Sed sunt præter iam dicta alia multa, quæ Celsum hoc ca-
pite lepram Græcorum depinxisse argumento esse possunt, quæ lubens prætereo.

Montui postrema annotatio refellitur.

Ceterum hic postremum cum Montuo ineunda pugna erit, qui iterum insulsa, imo
stolidissima annotatione sua probare nititur, morbum Gallicum dici posse lichenas,
quandoquidem a symptomatibus morborũ nomina interdum mutuari liceat, Qua-
propter ita colligit: *Morbo Gallico affectos lichen magna ex parte concomitari solet, morbus i-* B
gitur Gallicus lichen dici potest. Validum plane argumentum, quod vel puer infringere
posset ita colligens: *Coli dolores paralysis magna ex parte sequi solet, coli igitur dolor paralysis
dici potest.* Vel ita: *Pulmonis phlegmonem non raro, Hippoc. teste, phrenitis sequitur, pulmonis er-
go phlegmone phrenitis dici potest.* Quibus argumentis quid per Apollinem insulsius? quid
magis ridiculum? Tanta est Montui in dialecticis ignorantia, vt plane minima eius
artis principia non calleat. Perperam deniq; Galenus & Auicenna citat Montuus,
cum ait, ex illorum sententia aliquando a symptomatibus morborum mutuari li-
cere nomina: quasi dicat. *si nomen morbi proprium ignoratur, tum licet eum sui symptoma-
tis nomine appellare.* O senem delyrum, quid hic confusionis non faceret Galenus?
Absit autem vt Galenum, artis Dialecticæ, quæ a confusione maxime abhorret, tam C

Locus Galeni explicatur.

ignarum fuisse putemus. Vt vero Montui inscitiam hic studiosi clarius agnoscant,
locum Galeni, quo abutitur, breuibus explicemus. Is *in 2. ther. meth.* diuersitatẽ no-
minum, quæ morbis imposuerunt ipsorum primi auctores, indicare volens, inter ce-
tera scribit, quibusdam ab ipso symptomate indita esse nomina, in quorum numero
Ileos, hoc est, conuoluulus, ab ipso recensetur. Huic enim morbo a circumactione
doloris in intestinis, qui illum sequitur, nomen impositum est. Nam εἰλεῖν Græcis *cir-
cumagi & circumuolui* significat. Tinesmos quoq; morbus est, cui a symptomate, quod
inducit, nomẽ impositum est, nempe ab assidua desidendi cupiditate & conatu, τείνειν

Τείνειν.

enim Græcis *conari* est, & *ire contendo*. Talis etiã Dyspnœa, hoc est difficultas spirandi,
& Spasmus, id est conuulsio, morbi sunt: huic enim a cõuellendo nomen inditum est D
σπᾶν, namq; conuello Græcis significat, illi autẽ a spirandi difficultate, quam affert, πνεῖν
enim spiro est, δυς autẽ particula adiecta difficultatem indicat. Mens itaq; Galeni lo-
lo citato est, quod morbis quibusdã a symptomatis, quæ faciunt, sint imposita nomi-
na: minime autẽ quod liceat morbos eorum nominibus appellare, in quos interdum
commutantur: nã alias atram bilem, aliquando hæmorrhoides dicere licebit, quod
absurdissimum erit. Ita passim Montuus in citando Galeno frequens est, at illorum,
quæ affert, plane nihil intelligit. Quiescat itaq; iam & senectutis suæ dies in ocio trãsi-
gat, illudq; mussitet. Qui quæ vult dicit, quæ non vult audiet.

*Non esse diuersa morborum genera Prunam seu ignem Persicum, Carbunculum atq; Anthracem,
vt multi medicorum hodie putant. sed vnum potius eundemq; diuersis* E
his designari nominibus morbum.

Cap. XVIII.

SVNT non pauci inter recentiores hodie Medici, qui prunam ignemue persicum,
carbunculumq; ab anthrace diuersum esse malum putent, differreque ea ratione
potissimum anthracẽ a carbunculo, quod anthrax fiat ex materia maligniore & ma-
gis adusta, quam sit ea ex qua carbunculus generatur. Hac nimirum opinione ducti,
de iis in diuersis, tanquam morbis differentibus, capitibus egerunt. Ex horum sane

Valescus perstringitur.

numero Valescus exsistit, homo vt tum tempora ferebant non indoctus, qui in tan-
rum tamen desipuit, vt nomini Græco Latinam daret deriuationem, anthracem ni-
mirum ab antro, id est fouea, deducens, quod foueam scilicet faciat, non intelligens F
ἄνθραξ Græcam esse dictionem, neq; aliud nisi id quod Latini carbunculum nominãt,
significare. Cur autem boni illi viri in hunc errorem, vt inter anthracem atq; carbun-
culum seu prunam differentiam statuerẽt, lapsi sint, Arabes, quorum lectioni nimiũ
addicti fuerunt, occasionẽ dederunt. Inter hos namq; Rhazes *in libro Diuisionũ cap. 133.*
de igne

A de igne persico, mox autem *cap. 135.* de anthrace seorsim scripsit. Proinde illum secuti diuersos esse morbos putantes, diuersis quoque capitibus de iis tractarunt. Quod autem anthrax à carbunculo nihil differat, vel iis qui primis saltem labris Græca degustarunt notum esse potest. Nam vbicunque Latinus interpres carbunculum habet, ibi de anthrace agere Græcum auctorem constat? Exemplo nobis sit Galenus, qui *libr. 2. artis curation. ad Glauconem* ita de anthrace loquitur: ὅταν τὸ ἐπιρρέον αἷμα θερμὸν ἱκανῶς ᾖ καὶ παχύ, καθ᾽ ὅτι ἂν μόριον ἀθρόον ἐπιρρυῇ, τοῦτο καυστικὸν ἕλκος ἐσχάραν ἔχον εἰργάσατο, τὸ πέριξ δ᾽ αὐτοῦ πᾶν εἰς φλεγμονὴν ἐξαίρει, ζέουσάν τε καὶ δεινῶς ὀδυνῶσαν. ὀνομάζεται δὲ τὸ τοιοῦτον πάθος ἄνθραξ. quæ verba interpres ita vertit: *Quum sanguis influens calidus sufficienter exstiterit & crassus, quodcunque membrorum subito occupauerit, hoc comburendo facit vlcus crustam habens. Quicquid vero circumiacet, in inflammationem leuat, & efferuescentem grauemq; dolorem infert.*

Anthrax à carbunculo nihil differt.

B Vocatur autem huiusmodi affectus carbunculus. Et libro de tumoribus præter naturam, vbi sic scribit: αἱ μὲν γάγγραιναι καὶ οἱ ἄνθρακες ἐπειδὰν οἷον ζέσαν τὸ αἷμα ἰσχυρῶς τῷ τῆς φλεγμονῆς τρόπῳ κατακαίῃ τὸ δέρμα, ταῦτ᾽ ἄρα καὶ σὺν ἐσχάρᾳ γίγνονται καὶ φλυκταίναις παραπλησίαις τῇ ἐλκώσει, ὅσα καὶ ἐν τοῖς πυρικαύστοις, ὀξύτατόν τε πυρετὸν ἐπιφέρουσι καὶ κίνδυνον ἔσχατον ἀμφὶ τῇ ζωῇ. quod ita vertendum: *Gangrena & carbunculi sunt, quum sanguis veluti ferueat, fereq; vt phlegmone cutem adurat. Crusta quoque in iis oritur, & pustulæ vlcus præcedunt similes iis, quæ ambustis fiunt, quæ febrem acutissimam inferunt, & imminens vitæ periculum.* Ex quibus omnibus manifestum fit anthracem penitus à carbunculis nihil differre. Præter id enim quod passim anthrax pro carbunculo interpretatur, contextus etiam verborum satis docet carbunculum seu anthracem à pruna, igneue persico minime diuersum esse. Quemadmodum enim Galenus 2. ad Glauconem carbunculum

Anthrax ab igne persico seu pruna nihil distat.

C describit, ita Auicen. *Fen. 3. Canon. 4. tractat. 3. capit. 9.* prunam seu ignem persicum. Ait autem: *Hæc duo nomina fortasse absoluta sunt super omnem pustulam corrosiuam, vesicantem, adurentem, facientem accidere escharam, qualem facit accidere combustio.* Et paulo post: *Et fortasse non erit illic pustula omnino, imo incipit in primis pruna, & totum illud incipit cum pruritu sicut scarificationes.* Amplius quandoque vesicat ignis persicus aut pruna, & currit ex ea aliquid sicut currit a cauterisato cum combustione, & est locus cineritii coloris niger. Quæ verba etsi nonnihil deprauata videantur, sunt tamen desumta ex capite decimo, *libro 14. ther. meth.* vbi sic de carbunculo scribit: ἄρχεται δὲ τὰ πολλὰ μὲν ἀπὸ φλυκταίνης, ἐνίοτε δὲ καὶ χωρὶς ταύτης. ἀλλὰ κνῶνταί γε πάντες ἐν ἀρχῇ τὸ μόριον, εἶτ᾽ αὐτίκα ταύτης φλυκταινίδιον, ὡς ῥηγνυμένης ἕλκος ἐσχαρῶδες γίνεσθαι, πολλάκις δ᾽ οὐ μία φλυκταινὶς ἐγένετο κνωμένων, ἀλλὰ πολλαὶ μικραὶ κεγχριαῖς τισιν εἴκελαι, ἅπασι δὲ ἕλκος ἐσχαρῶδες γίνεται, ποτὲ μὲν τεφρώδους ἐσχάρας, ποτὲ δὲ μελαίνης.

D hoc est: *Incipit hoc plerunque a pustula, aliquando vero & sine hac. Ceterum inter initia scabunt particulam omnino mox oritur pustula quadam, qua rupta vlcus crustosum gignitur. Sæpe vero non vna oritur scabentibus pustula, sed multa exiles veluti milii semina. Omnibus tamen crustosum fit vlcus, modo crusta ipsa cineris colorem præferente, modo nigrorem.* Ex excerpta videri possunt ex *25. libr. 4.* Pauli Æginetæ, vbi de carbunculis seu anthracibus ita loquitur: *Quandoque sine pustula emergunt, particulam quibus hoc malum instat ab initio omnino scabunt, vnde pustula nunc vna oritur, qua rupta, vlcus cum crusta gignitur, nunc plures etiam tenues milii magnitudine erumpunt, disruptisque iis crustosum redditur vlcus, similiter iis omnino, quæ cauterio adusta fuerunt, quandoque cinereo colore crusta apparente, quandoque vero atro.*

E Vnde iterum satis liquet quatuor his nominibus, anthrace, carbunculo, pruna, igneque persico, vnum eundemque morbum significari. Id quod & antiquus Galeni interpres non ignorauit, qui caput decimum *lib. 14. therap. method.* de anthrace, pruna, igne persico, & carbunculo inscripsit. Nihil autem distare a pruna & igne persico carbunculum, & eorundem etiam curationibus abunde declarari potest. Nam quam curationem Galenus ac Paulus anthraci seu carbunculo adhibendam docent, eandem Auicenna ac alii Arabes prunæ & igni persico quoque accommodant. Galenus siquidem *lib. 14. cap. 10.* de anthracis curatione in hunc modum loquitur: καὶ μὲν δὴ καὶ ὡς ἀπὸ φλεβοτομίας ἀρκτέον ἐπὶ τῆς ἰάσεως ἄδηλον εἶναι νομίζω τοῖς μεμνημένοις ὅσα περὶ φλεβοτομίας εἴρηται κατὰ τὴν τῶν πυρετῶν θεραπείαν. οὐκ ἄδηλον δ᾽ οὐδ᾽ ὅτι μέχρι λειποθυμίας ἐπ᾽ αὐτοῦ ἡ κένωσις γενομένη, μεγίστας ὠφελείας ... μᾶλλον εἰ μὴ τὸν ἄλλον τρόπον παρείη τῶν κωλυόντων

F φλεβοτομεῖν. hoc est: *Sed & incipiendam ab incisa vena curationem esse, id quoque neminem latere puto, qui præsertim meminerit, quæ in curatione febrium de sanguinis missione diximus. Nec illud obscurum, sanguinis vacuationem quæ ad animi defectum vsque sit adhibita, magis*

his etiam cessaturam, nisi tamen aliud quid obstet ex iis, quæ venam incidi vetent. Paulus quoque Ægineta haud secus medendum carbunculo, loco prædicto docet: dicens: *Medendum itaque iis ipsis nisi omnino perpusilli sint; sanguinis secta vena detractione, ad animi vsque deliquium auferendo.* Idem sane remedium quod prædicti auctores Auicenna prunæ igniq; persico accommodandum docet iis verbis: *Necessaria est phlebotomia vt euacuetur sanguis cholericus, & quando ægritudo est timorosa, tunc necessarium est ipsam approximare syncopi.* Quæ verba, quod ad venæ sectionem attinet, pulchre cum Galeni & Pauli sententia quadrant: variant autem multum si ad caussam carbunculi, quam latenter hic Auicenna insinuat iis verbis, & euacuetur sanguis cholericus, respexeris: neq; enim a bili carbunculum Galenus in secundo ad Glauconem fieri ait, sed a sanguine crasso, fæculento a feruente, id quod & Paulus docet, dum generari carbũculum inquit, cum referbuerit sanguis, copiosiore atra bile abundans. Porro si pruna a bile flaua generatur, vt Auicenna somniauit, quomodo hic curationis modus iis quæ alibi scribit, conueniat non video. Passim enim sanguinem bilis esse frenum clamat, & Canone primo cauendum esse admonet, ne immodica sanguinis missione ægrum ad humorum biliosorum ebullitionem perducamus. Quapropter iuxta huius in aliis locis placita, in morbo ex bili sanguineue bilioso procreato, venæ sectio non competit, vel saltem non tanta, quæ ad animi defectum perducat. Hinc falsum in vniuersum sit oportet quod dixit Auicenna, prunam ex sanguine bilioso generari, cum potius ex crasso, fæculentoq; seu melancholico fiat. Id quod Auicenna quoque sibiipsi contradicens, *Fen. 3. Canon. 4. tractat. 1. cap. 1.* fatetur, sic scribens: *At vero ex sanguine crasso malo fiunt species exiturarum malarum. Nam si eius malitia vehemens fiat, & ipsius adustio, proueniet erysipela, & veniet combustio & crusta, & deterior ea est ignis persicus.* Ceterum non esse diuersum carbunculum a pruna, testantur & reliqua, quæ de illius curatione Græci tradunt. Galenus namque *14. therap.* sic de illo inquit: καὶ μὴν καὶ ἀποσχάζειν τοὺς τοιούτους ὄγκους ὅταν γε φλεβοτομηθῶσιν οὐκ ἀπεικός ἐστιν. ἔστω δὲ βαθύτεραι τῶν συμμέτρων αἱ ἀμυχαί, διὰ τὸ πάχος τοῦ λυποῦντος χυμοῦ. quod est: *Quin etiam scarificare eiusmodi tumores post sanguinis missionem, alienum non sit. Sunto autem incisiones mediocribus altiores, propter infestantis humoris crassitudinem.* Quem secutus Paulus ita ait: *Post vero sanguinis e vena missionem, scarificationibus incumbere altioribus neque alienum fuerit neque absurdum, ob humoris crassitudinem.* De prunæ autem curatione Auicenn. in hunc modum: *Et fortasse est necesse & proprie in pruna facere scalpellationem profundam, vt egrediatur sanguis malus constrictus in ea qui est in natura veneni.* Et non fiat illud quando materia est decliuis ad choleram. Ex quibus iterum innotescit, carbunculum a pruna non differre. Animaduertendum autem raro admodum fieri vt Auicen. veritatem syncere doceat, semper enim adtexere somnia solitus est, id quod vbi factum fuit, mox hunc in scopulum impegisse certum est. Exemplo erit nobis hic locus, in quo sane pulchre cum Galeno & Paulo sibi conuenit ab initio, in fine autem dum ait, Et non fiat illud quando materia est decliuis ad choleram, iterum ad priorem respicit errorem, putatq; prunam ex bili flaua posse procreari, id quod paulo ante confutauimus. Adeoque merito bonis omnibus suspectus esse debet Auicenna, quod fere nunquam non falsa veris permisceat, quæ nemo nisi acri iudicio præditus sit discernere queat. Et mirum certe admodum est tam timidum in carbunculo fuisse Auicen. vt dum materia declinaret ad choleram, profundam scarificationem prohiberet, cum tamen capite ante hoc sexto, de cura formicæ, ex Galeni sententia exstirpare formicam cum aliquo quod sit sicut embuba, & extremitas pennæ aut alterius rei, cuius extremitas sit acuta, quã possibile sit deglutire formicam, docuerit. Quæ tamen exstirpatio formicæ si diligenter inspiciatur, multo esse quam scarificatio violentior deprehendetur. Quare si hanc timuit Auice. quando materia erat decliuis ad choleram, multo magis tale aliquid facere formidare debuerat in morbo cuius materia non tantum ad bilem decliuis, sed mera bilis, vt ipse putat, exsistit. Errat autem hoc loco Auicen. falsoq; Galenum citat, qui id præsidii non ad carbunculum, sed myrmecias potius, vt sequenti capite dicemus, accõmodauit. Sed vt ad nauseam vsq; ostendamus prunam seu ignẽ persicum ab anthrace carbunculoue non differre, en alia quæ in Auicenn. de prunæ curatione sequuntur, cum iis quæ Galenus & Paulus de carbunculi medela scribunt, confe-

Margin notes: Pruna ex sanguine crasso fit. — Auicennæ doctrina raro syncera.

Margin letters: A B C D E F

A conferemus. Inquit igitur Auic. Cura autem localis necessaria est, vt sit sicut cura erysipelæ. Verum non oportet vt sit linimentum vehementis infrigidationis sicut in erysipela, quoniam materia ad crassitiem decliuis est, & quoniã ipsa est taliter, quod non tolerat vt tedeat parum ex ea ad interiora, quoniam materia est venenosa. Et non licet vt administrentur ea quæ sunt vehementis stypticitatis iterum, nã illa materia est tardæ resolutionis, imo oportet vt administres medicinas exsiccatiuas, in quibus est infrigidatio & resolutio quædam cum expulsione, sicut emplastrum quod fit de arnoglossa & gallis, & lentibus, & plane plurimi furfuris. Galenus vero *lib. 14. therap. method.* in hunc modum: ἐπιθῇ δὲ τὸ πεπονθὸς μόριον ὅσον μὲν ἐπὶ τῇ φλεγμονῇ τῶν χυμῶν, τῶν ψυχόντων χρεία. διὰ δὲ τὸ πάχος τοῦ χυμοῦ, καὶ προσέτι καὶ τὴν κακοήθειαν, οὔτ' ἀποκρούειν ποτὲ ἐγχωρεῖ. καὶ εἰ τοῦτο ποτὲ τύχοις, ἐπιχειρῶν ἐς τὸ βάθος βλάψεις, οὐ μὴν οὐδ' ἐπισχεῖν αὐτοῦ συγχωρητέον ἐστίν. ἀλλ' ἀκριβῶς φάρμακα, μετὰ τοῦ μετρίως ἀποκρούειν

B καὶ διαφορεῖν δυνάμενα. τοιοῦτον δ' ἐστὶ τότε διὰ ἀρνογλώσσου κατάπλασμα, καὶ τὸ διὰ ἑφθῆς φακῆς, ἄρτου κλιβανίτου μιγνύντων ψιχῶν αὐτοῖς ὀλίγας. quod est: *Imponi vero sibi laborans particula, quod ad inflammationem spectat, refrigerantia desiderat. Propter autem humoris crassitudinem, atque etiam malitiam neque fluxionem auertere poteris. Et si quando id feceris, aliud quippiam quod in alto sit corpore offendes. Atqui nec affluere is permittendus est, quin potius inquirenda remedia sunt, quæ cum modice reprimendo, etiam dirigere possint. Tale profecto est tum cataplasma, quod ex plantagine conficitur, tum quod ex cocta lente, scilicet miscentibus his micam panis qui in furno sit coctus.* Paulus ita: Ita parte vero afflicta, reprimentibus, modice & discutientibus vtamur, cuiusmodi est cataplasma ex plantagine, & lente elixa, sumendo panis in furno cocti micam. Ex quibus iterum clarum est, quod pruna nihil ab anthrace differat: quæcunque enim

C Auicenna de prunæ curatione tradit, ea ex capite de carbunculi curatione Galeni transtulit, ita vt toto cœlo errare manifestum sit eos qui iam dictis vocabulis diuersa morborum genera significari putauerunt.

Auicennam erysipelas, formicas, myrmeciam, ignemque persicum, morbos natura distantes, eorundemque curationes turpiter admodum confundere.

Cap. XIX.

TRes nominatos morbos, illorumque curationes confundere Auic. dilucidum erit, si quis ea quæ de iis horumque curatione scribit, cum veterum ea de re placitis contulerit. Quod enim ad erysipelas attinet, clarum est illud confundere cum for-

D mica miliari. *Fen. namque 3. Can. 4. tract. 1. cap. 4.* inter cæteras erysipelatis notas sic scribit: Et peruenitur quandoque ex caliditate erysipelæ ad hoc vt comburat cutẽ, & eius virulentia vesicat. Quarum vtique posterior nota Herpeti, vel vt ipse loquitur formicæ miliari ex Gal. *in lib. 2. ad Glauconẽ sententia*, qui ideo sic nominatã scribit, quoniã in hoc affectu pustulæ paruæ ac multæ per summam cutem similes miliis excitantur, potius conuenit. Idquod & Paulus testatur, qui *libr. 4. cap. 20.* in hunc modum scribit: Si vero tenuis bilis, minorque acrimonia fuerit, & calore exiguas pustulas milii seminibus similes in summa cutis superficie excitauerit, miliaris herpes à similitudine nuncupatur. Idem Auic. *cap. 1. citati loci* ita scribit: At vero à sanguine crasso malo fiunt species exiturarum malarũ. Nam si eius malitia vehemens fiat, & ipsius adustio, proueniet

E erysipela: ita enim interpres ipsius loquitur: & veniet combustio & crusta. Quibus nimirum verbis nothas anthracis seu ignis persici, erysipelati tribuit: nam vt capite præcedenti ex Galeni autoritate diximus, anthrax est qui ex sanguine crasso & fæculento procreatur, quique comburendo vlcus cum crusta facit, adeo vt manifestum iam sit Auic. erysipelas non tantum cum herpete miliari, sed etiã carbunculo confundere. Neque vero notas tantũ, sed curationes quoque prædictorum morborum confundit. Inter reliqua enim Auic. de cura erysipelatis hæc scribit: Et si fuerit erysipelas super cutem, curetur ex scoria plumbi, cum vino pontico bullito cum foliis sicla bullitæ cum vino. Quod sane remedium Paulus Ægin. vnde Auic. desumsit, non ad erysipelas, sed ad herpeta miliarem accommodat. Verba eius subiiciemus: Aliud ad pu-

F stulosum herpeta: Recrementum plumbi ex vino austero contritum, mox illinitur, superiniiciuntur folia betæ in vino decocta. Præterea quæ iam citata apud Auic. verba sequuntur, satis etiã monstrant, quod curatio erysipelatis illic herpeti potius exedenti conueniat. Inquit enim: Et curetur cum eo in quo est resolutio & exsiccatio fortis cum infrigidatione. Quis est vero qui nesciat, nisi qui tritum illud in medicina

principium ignorat, contraria contrariis curantur, erysipelati morbo calido & sicco fortiter exsiccantia non competere, sed magis herpeti exedenti? Huic autem conuenire exsiccantia testatur etiam Galenus, qui *lib. 2. artis cur. ad Glauc.* ita scribit: τοὺς δ' ἕρπητας κατὰ μὲν τὴν τοῦ ὅλου σώματος κένωσιν ὁμοίως τοῖς ἐρυσιπέλασιν ἰᾶσθαι προσήκει· κατὰ δὲ τὴν αὐτοῦ τοῦ πεπονθότος μέρους, οὐκ ἔθ' ὁμοίως ἅπασι. οἱ γὰρ ἀναβιβρωσκόμενοι ψύχεσθαι μὲν ἐθέλουσιν, ὁμοίως τοῖς ἄλλοις ἕρπησι καὶ ἐρυσιπέλασιν· οὐ μὴν ὥσπερ γε ἐκεῖνα τῷ ψύχειν καὶ ὑγραίνειν φάρμακα πέφυκε ταῦτα ὑπομένει φέρειν, ἀλλὰ μόνον τῶν ψυχόντων προσίενται τὰ ξηραίνειν μάλιστα δυνάμενα. quod est: Herpetes autem quantum ad totius corporis vacuationem attinet, vt erysipelata curare oportet. Quantum vero ad ipsius particulæ patienits locũ, non omnino similis cura adhibetur. Nam qui exedentes sunt, refrigerari quidem desiderant, similiter aliis herpetibus & erysipelatis. Non tamen ea ferunt medicamenta, quæ præter id quod refrigerant, etiam humectare natura apta sunt, sed sola admittunt refrigerantia, quæ etiam maxime exsiccare possunt. Idem etiam confir- B
mat Auicenna capite septimo, de formica corrosiua, seu herpete exedente, in eum
» scribit modum: Via autem secundum quam curatur formica, est, vt quæ ex ipsa est
» corrosiua, alienetur ab humectatione, quam administrasti in erysipela, humectatio
» enim non est conueniens vlceribus. Item curationem erysipelatis confundit cũ curatione herpetis miliaris iis verbis: Et illud est sic, sumatur lanæ veteris adustæ non lotæ pondus drach 12. & semis, carbonis de cortice arboris pini tantudẽ, ceræ drach. 20. scoriæ plumbi drach. 11. sepi caprini veteris abluti cum aqua drach. 15. olei myrthini vncias 5. Hoc enim præsidii Paulus ad curationem herpetis miliaris vtile esse scribit libro quarto capite vigesimo sic dicẽs: Lanæ veteris illotæ circa facem tedamte adustæ drach. 12. cum dimidia, ceræ, drach. 25. recrementi plumbi, oxybaphi drac. semissem, seui caprini curaii, & aqua abluti drach. 24. olei myrthini vnc. 5. Ceterum Auicenna formicæ corrosiuæ, seu herpeti exedenri adhibet remedia, quæ ex veterũ auctoritate erysipelati debentur. Sic enim ait: Et administra in principiis eius post sicut lactucam & nenuphat, & semperuiuam, & volubilem, & portulacam. Quibus sane verbis aperte innuit, remedia refrigerantia & humectantia in principio curationis formicæ corrosiuæ competere: at non sine maximo errore, & suiipsius contradictione: nam paulo ante docuerat, quod ea quæ debetur erysipelati humectatio, in curanda formica corrosiua, seu herpete exedente sit fugienda. Quod D
autem prædicta medicamento non herpeti exedenti, sed erysipelati conueniant, confirmant ea quæ scribit Gal. *lib. 2. ad Glauconem*, sic de herpetis curatione scribens: μὴ τοίνυν μήτε θριδακίνην αὐτοῖς, μήτε πολύγονον, μήτε τὸν ἀπὸ τῶν τελμάτων φακόν, ἢ τὸν ἕλειον λωτόν, ἢ ἀνθυλλίον, ἢ ψύλλιον, ἢ ἀνδράχνην, ἢ σέριν, ἢ ἀείζωον, ἤ τι τῶν οὕτως ὑγραίνειν τε καὶ ψύχειν δυναμένων προσφέρειν, ἃ τοῖς ἐρυσιπέλασιν ἦν οἰκεῖα. Id est: Non igitur vel lactucam, vel polygonum, neque ex stagnis lentem, aut palustrem lotum, vel anthyllion, vel psyllium, vel portulacam, vel serim, vel semperuiuũ, vel tale aliquid q; humectare atq; refrigerare possit apponendũ, quæ erysipelatibus erant opportuna. Itaq; ex iam dictis satis constat Auicennã erysipelas pro formica seu herpete, & è regione formicam pro erysipelate, non sine multa confusione accepisse: siquidẽ quæ erant erysipelatis remedia refrigerantia & humectãtia, ea formicæ corrosiuæ adaptauit: quæ vero formicæ competebant, exsiccantia nimirum, hæc ad E
erysipelas retulit. Tantus vbiq; confusionis magister Auicenna. Cæterum iam non semel, sed iterum atq; iterum monuimus formicã corrosiuam apud Auicennam ab herpete exedente nihil differre, id enim vtriusq; curatio satis monstrat. Auicenna tamen, & alii quidã Arabes, formicæ nomine mirum abusi sunt, nam non tantum herpetes hoc nomine, sed & myrmecias, natura multũ differentes, appellarunt, cũ tamẽ μυρμηκία proprie Latinis formica sit. Ita enim vocata est, quod in scalpendo & attritu mordentis formicæ sensum faciat. Testis est Paulus Ægin. *lib. 4. cap 15.* Quod autem Auic. sub formica non solum herpetas, sed & myrmecias complexus sit, argumento sunt verba eius, quæ cap. 7. de cura formicæ seu herpetis scribit in hunc modum: *Et Galenus quidem dixit esse conueniens vt sumatur aliquid sicut embuba, & ex extremitate penna,* F
aut alterius rei cuius extremitas sit acuta, quam possibile sit deglutire formicam: deinde penetret in circuitu eius vsque ad profundum cum acuitate sua, deinde eradicentur formicæ, cum radice sua. Quod certe remedii nullo herpetum, Galeno teste, sed myrmeciis potius debetur. Is enim *libro 14. therap. method. de curatione myrmeciarum* sic scribit:

ἀναιρεῖν

Auic. erysipelæ curationem cõfundit cum herpetis miliaris.

A ἀποσπῶμεν δὲ καὶ διά τινος ἰσχυροῦ πτεροῦ περιτιθεμένου κυκλοτερῶς τῇ μυρμηκίᾳ ποιούμεθα τὴν ἄρσιν αὐτῆς. χρὴ δὲ σύμμετρον ἔχειν διαλογὴν τὴν ἑαυτοῦ καυλοῦ σύριγγα τὸ πτερὸν τῷ πάχει μυρμηκίας, ἵνα τε πανταχόθεν αὐτὴν ἀκριβῶς σφίγγῃ. κἄπειτα περιστρέψαι μετὰ τοῦ κάτω βιάζεσθαι, τάχιστά τε γὰρ ἂν οὕτω καὶ σὺν αὐτῇ ῥίζῃ τὴν μυρμηκίαν ὅλην ἐκβάλλεις. quod est: *Aeque autem & valente aliqua penna circulo myrmeciæ imposita, ipsam educimus. Debet porro penna fistula esse myrmeciæ crassitudini par, vt eam vndique prorsus constringat, quæ postea circumacta, ac simul deorsum impulsa, celerrime ita myrmeciam cum ipsa radice totam educet.* Hunc sane modum curandi myrmecias ipse meretiam Auic. docet *Fen. 7. Can. 4. tract. 3. cap. 13.* nec tamen ad Gal. auctorē refert. Sed sic solet Galenum citare Auicen. vt illum, vbi maxime opus sit, prætermittat, vbi vero reticere, citet. Neq; mirum, eiusmodi n. fere omnia sunt placita Auicennæ, vt in his fides desideretur. Porro nō minorem nobis in pruna seu igne
B Persico confusionem peperit Auic. neq; n. quid sit ignis Persicus, aut qua ex caussa procreatus, ex illius scriptis satis sciri potest. Interdum namq; illum ex sanguine crasso & melancholico generari scribit, *vt Fen. 3. Can. 4. tract. 1. cap. 1.* vbi sic ait: *At v. a sanguine crasso malæ fiunt species exiturarum malarum: nam si eius malitia vehemens fuerit & ipsius adustio, prouenient erysipela, & eueniet combustio & crusta, & deterior est ignis Persicus.* Aliquando ex bile flaua originem ducere insinuat, *vt capite 16.* vbi ita de curatione prunæ scribit: *Necessaria est phlebotomia, vt euacuetur sanguis cholericus.* Per id enim, q ait, sanguis cholericus, latēter innuit, prunæ caussam esse bilem flauam. Ad hæc ignē Persicum nunc idem morbi genus, vt sane est, cum pruna facit, veluti Fen. 4. Can. 4. tract. 1. cap. 9. vbi in hunc modum scribit: *Hæc duo nomina absoluta sunt super omnem pustulam corrosiuam, vesicantem, adurentem,*
C *facientem accidere escharam, qualē facit accidere combustio & cauterium.* Interdum autē diuersum etiam a pruna esse tradit, vt facit capite eodē, dum ita inquit: *Ignis Persicus vehementius cholericus, & pruna vehementius melancholica.* Nonnunq etiam ipsum ad formicā corrosiuā transfert, sicut cum eodem loco ait: *Et quandoq; absoluitur nomē ignis Persici de illis, super quod est illic pustula de genere formica, comestiua adurens, vesicans, in qua est aliquid ambulans.* Interdū vero cum formica miliari confundit, veluti cum capite iam citato sic inquit: *Et quandoq; sunt cum formica speciebus & miliaris malæ febres vehementis caliditatis perniciosæ.* Quib. verbis satis indicat, iuxta suam sentētiam ignem Persicum & formicā miliarē parum aut nihil differre. Proinde parum referre existimat, vtrū ignis Persici vel formicæ miliaris signa manifestet. Euidentissimum itaq; ignē Persicum Auic. nō satis cognitum fuisse, neq; n.
D aliās tā ambigua de illo scripsisset. Id quod probe expendāt cupio nostri seculi Medici, vt tandem intelligere possint, quantum in Auic. libris sit tenebrarum, quantæ etiam nō admodum eruditis errandi illic occasiones occurrāt: vix enim pagina, in qua homo hic sibi recte constet, & non ex diametro pugnantia scribat, vt hoc nomine mirari satis non queam, qui factum sit, vt illum ante actæ ætatis Medici principem suum statuerint. Atqui conueniebat forte, vt cœcis militibus dux cæcus obtingeret.

Auicennam perperam omnibus Bubonibus indiscriminatim remedia reprimentia adhibere, cum ijs tantum qui ab humoribus non malignis ortum habent, conueniant.

CAP. XX.

E NE ex ignotis sermo noster procedat, animaduertendum Althohoin Auicennę esse Althohoin
id, quod Græcis βουβὼν dicitur, id q in primis testantur verba eiusdem, quæ scribit quid.
Fen. 3. Can. 4. tract. 1. cap. 17. ita dicens: *Antiquissimi antiquorum nominauerunt eam nomine ـﺝ, quod translatum est in Arabico Althohoin, omne apostema existens in membris glandinosa carnis, aut alibi.* Quemadmodum n. Auic. althohoin glandularum esse phlegmonem docet, ita etiā Gal. *l. 2. ad Glau.* bubonem, sic nimirum inquiens. εἰσὶ γὰρ ὁ μὲν βουβὼν καὶ τὸ φῦμα καὶ τὸ φύγεθλον ἀδένων παθήματα, βουβὼν μὲν ἡ φλεγμονή. quod est: *Sunt quidem bubon, phyma, & phygethlon, glandularum seu partium laxarum vitia. Bubo sane phlegmone.* Quinetiā Paulus *lib. 4. capite 22.* scri- βουβὼν
bit, *bubonem glandularum adenumq; vitium esse.* Constat autem antiquos Græcos; omnium quid.
F generum præter naturam tumores in quacunq; corporis parte factos bubones vocasse. Paulatim deinde ad certa aliqua genera contracta vox fuit, priuatimq; dicti bubones, qui aut offensa ꝓpinqua partes aut vlceribus aliis, aut doloribus, sine periculo in glandulis excitant, aut qui in febribus pestilētibus præsenti periculo in inguinibus, alis, colloq; ingruere solēt. Cū itaq; satis ex iam dictis manifestum sit *Althohoin* Auic. nihil aliud esse,

nisi id, quod Græci bubonē nominant, certum est, eundem errare cum *cap. 18.* iam citati A
loci, vbi de curatione pestilentialium bubonum agit: sequenti enim capite, cuius titulus est, *de apostematibus accidentibus in glandulis*, tradit curam bubonum non pestilentialium, sic scribens: *Althohoin vero ipsum & quod currit cursu eius de eis, quæ nominata sunt, curetur in principio cum eis, quæ constringunt & infrigidant cum spongia infusa in aqua & aceto, aut in oleo rosarum, aut oleo de pomis, & arbore masticis, aut oleo de myrtho, ista fiunt in principio.* Paulus siquidem multo aliter, quam Auiceona, iuxta duplicem bubonem, suam curationem distinxit. In primo enim, qui ex humoribus non malignis oritur, refrigerantibus atque adstringentibus medicamentis vtitur. In secundo vero, in quo humores venenati sunt, refrigerantibus & reprimentia remedia plane negligit. Sed verba B
eius subiiciamus: *Verum priores bubones inter initia statim, quemadmodum quæuis phlegmone, præsidijs refrigerantibus & adstringentibus auertuntur, veluti spongia ex posca imposita, vel lana ex vino, & oleo acerbo, vel rosaceo, vel melino, vel lentiscino, vel myrthino imbuta.* Porro in febribus, vel in humorum malignitate, auersanda ac fugienda sunt, refrigerantia & reprimentia, ne rursus retrusa in profundum descendat materia, sed a discutiendi facultate præditis confestim auspicandum est. Sic Galenus *libro 14. ther. meth.* vbi carbunculi curationem tradit, refrigerantia & valde reprimentia cauenda esse monet. ἐπεὶ δὲ τοῦ πεπονθότος μέρους ἐστὶ μὲν ἐπὶ τῇ φλογώσει τῶν χυμῶν, τῶν ψυχόντων ἐστὶ χρεία. διὰ δὲ τὸ πάχος τοῦ χυμοῦ, καὶ μέντοι καὶ τὴν κακοήθειαν, οὔτ' ἀποτρέψεις ποτὲ τὸ ῥεῦμα. καὶ εἰ τοῦτο ποτὲ τύχοις, ἕτερόν τι ἐν τῷ βάθει βλάψεις. quod ē: *Imponi autem sibi laborans particula, quod ad inflammationem spectat refrigerantia desiderat. Ceterum propter humoris crassitudinem, atque etiam malitiam, nec fluxionem auertere poteris. Et si quando id feceris, aliud quippiam, quod in alto sit corpore offendes.* Ita & nostræ ætatis Medici in C
vniuersum omnes bubonibus pestiferis nullo pacto refrigerantia reprimentiaque medicamenta, sed calida potius & digerentia discutientiave adhibent, intelligentes contrariis præsidiis ad interiora penitus humorum impetum verti. Mirum igitur est, cur Auicen. præceptum id quod *Fen. 1. Can. 1. doct. 1. cap. 1.* inculcat, neglexerit, quo monet, omnibus phlegmonibus adhibenda esse ab initio quæ refrigerare atque reprimere possint medicamenta, demtis iis, quæ sunt de materiis, ita enim loquitur, quas principalia membra expellunt. Quis est autem qui nesciat bubones pestilentes a membris D
principatum in corpore habentibus emergere? Neque enim temere Hippoc. *2. part. 6. epid. 4.* ait: αἱ ἀποστάσιες, οἷον βουβῶνες, σημεῖον μὲν τῶν τι βλαστήματα ἐχόντων. hoc est: *Abscessus, veluti bubones, signa sunt eorum membrorum a quibus suppullulant.* Siquidem qui a cerebro emergunt, in collo apparent, qui vero a corde, sub alis, quemadmodum ii qui ab hepate, in inguinibus. Proinde nunquam his reprimentia ac refrigerantia medicamenta adaptare licebit, quod alias ad ea membra, quæ in alto sunt constituta, quæque principatum gerunt in corpore, humores maligni detrudantur, quod non fine magno ægri periculo, imo certissima morte fieri solet. Hoc iterum satis liquet, Auicennam sua fere omnia vtcunque fine omni iudicio & delectu corrasisse, quando omnibus ex iam dictis constet, ea remedia, quæ bubonibus a non malignis humoribus ortis debentur, pestiferis adhibuisse, adeo vt eius Canon merito confusissimum chaos dici possit. E

Cœnam non in vniuersum, vt fere omnes nostra ætatis Medici docent, prandio minorem esse debere, sed vt plurimum pleniorem.

Cap. XXI.

Nemo est, qui hodie medendi methodum præscribentium libros vel a limine salutauit, qui nesciat vulgatum atque tritum hoc illis esse decretum, vt nunquam non prandio cœna minor fit. Quantum vero aberrent, facile deprehendet qui rem altius expendet. Cœnam enim in omnibus, demtis iis, qui morbis nocturnis & catarrhis F
seu destillationibus affliguntur, prandio pleniorem esse conuenit. Qui enim iam nominatis corripiuntur morbis, horum cœna omnino modica sit, tenuis, sicca, ac præter aliorum morem, noctemque præueniens oportet, vt ingruentibus scilicet morbis, natura ab omnibus aliis muniis libera, vnius morbi concoctioni operam nauare queat. Sunt & qui consueuerunt minus in cœna ciborum assumere, quam in prandio, horum

certe

A certe consuetudo non temere etiam immutanda erit. τὰ γὰρ ἐκ πολλοῦ χρόνου συνήθεα, *vt ait Hippocr. 2. Apho. 50.* κἂν ᾖ χείρω τῶν ἀσυνήθων, ἧσσον ἐνοχλεῖν εἴωθε. hoc est: *Quæ enim ex longo tempore consueta sunt, etsi deteriora sint, insuetis minus molestare solēt.* Cur autem in aliis omnibus plenior cœna salubrior sit, multa in caussa sunt. Primum autem omnium noctis mox accedens frigiditas, quæ extrinsecus circumstans calorem natiuum in profundum secedere, & hoc nomine fortiorem fieri cogit, ita vt necessario ciborum tum melior fiat concoctio. Et certe idem potest noctis frigiditas, quod alias anni tempus hybernum, aut regio frigida potest. Horum enim vnumquodque calorem natiuum adaugere potis est. Testis Hip. qui *l. 6. epid. to. 6.* sic inq.t, ὁ ἐν ψυχροτέρῳ ἐν ψύχει ὥρῃ καὶ χώρῃ ἐνθερμότερος ἔσται. quod est: *Perfrigidior in tempore, & regione frigida, percalidior erit.* In 1. aph. 15. quoque ventres hyeme
B me & vere natura calidissimos esse asserit. Deinceps est somnus, qui cœnam subsequitur, hic enim mirum in modum concoctionem adiuuat, τὸ δ᾽ αἷμα ἐν ὕπνῳ εἴσω μᾶλλον φεύγει, *vt testatur Hipp. 6. epid. tom. 5. aph. 29.* id est: *Sanguis enim in somno ad interiora magis refugit.* Cum itaque sanguis, cumque eo calor natiuus per somnum ad interiora secedat, quid mirum si calor auctus fortiorem concoctionem ciborū efficiat? Hinc rectissime Hip. *lib. 6. epid. to. 5. aph. 10.* dixit: πόνος ἄρθροισι καὶ σαρκί, σῖτος, ὕπνος σπλάγχνοισι. hoc est: *Labor articulis & carnibus, cibus vero ac somnus visceribus prodest.* Somnum quoque optime cibum concoquere testatur Galenus *libro primo de Sympt. caussis* ita scribens: ὅλον οὖν ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ παντὶ τῷ κατὰ τὸν ὕπνον ἀναπαύεσθαι μὲν ἡ ψυχικὴ δύναμις, ἐνεργεῖν δὲ ἰσχυρότερον ἡ φυσική. τεκμαίροιτο δ᾽ ἄν τις τῷ ἀκμαιοτέρους αὐτοὺς ὑπνώσαντας ἀναρρώννυσθαι, καὶ μάλισθ᾽ ὅταν ἐπὶ τροφῇ συμμέτρῳ κοιμηθῶμεν, ὅτι τε τὰ σιτία πέττεται τὸν
C τῶν ὑπνούντων κάλλιστα καθ᾽ ὅλον τὸ ζῷον τὸν ὄγκον, οὐκ ἐν γαστρὶ μόνον. quod est: *Itaq. toto hoc tempore quo quis dormit, animalis facultas quiescere, naturalis vero validius agere videtur. Cuius rei coniecturam ex eo facies, tum quod ipsi si quando laborauerit, post somnum robustior euadit, idq. maxime, cum a modico cibo somnum admittimus, tum etiam quod per somnum cibus optime concoquitur, non solum in ventriculo, verumetiam per vniuersi corporis habitum.* Cui subscribit quoque Paulus *Æg. lib. 1. cap. 97.* dicens: *Somnus est animalium facultatum quies, ab vtili humore cerebrum madefaciente proueniens: hanc quietem capessit, multa consequuntur commoda, cibos enim conficit, humores digerit.* Quod autem hac ratione plenior cœna esse debeat, testatur Gal. vel quisquis tandem eius libri auctor fuit, *in lib. de dissolutione continua*, in hanc sententiam scribens: *Antiqui cœnam prandio præscribant, præcipientes plus ciborum in cœna sumēdum esse, ob caloris circa interiora aggregationem noctis frigiditate, & per somnum factam. Calor namque in*
D *somno ad interiora corporis reuocatur, eademque calefacit, perinde vt in vigilia contrarium plane accidit.* Id quod Hippocrates etiam *epid. 6. tom. 4. aph. 12.* iis verbis indicauit: ἐμφανέως ἐγρηγορὼς θερμότερος τὰ ἔξω, τὰ ἔσω δὲ ψυχρότερος. καθεύδων τὰ ἐναντία. quod est: *Plane vigilans calidior circa exteriora, frigidior vero circa interiora. Dormiens contra.* In cuius aphorismi explicatione nonnulla etiam in nostris commētariis produximus, quæ ad institutum facere possunt. Sed hic reclamabunt quidam, pleniorem que cœnam ideo damnabunt, quod pleno ventriculo ingrata sit quies, atque adeo somnus minus conueniens. His ita responsum volo: *Nemo est tam sine sensu communi, qui nesciat inter cœnam & somnum aliquid temporis interuenire debere, neque quemadmodum in brutis, nullam aliam nisi vorandi ac mox dormiendi vicissitudinem esse, quum omnium Medicorum consensu consultum sit, vt inter cœnam & somnum aut*
E *hora aut amplius intersit.* Neque etiam est, vt pleniorem cœnam quis eam esse putet, qua multa ingeruntur tanta voracitate, vt vix spirare liceat, & periculum sit, ne vel crepant, qui ita sese replent, sed frugalem potius, talem tamen, in qua plus quam in prandio absumitur ciborum. Quod si tamen hic parum peccatum fuerit, melius certe id quod admissum est in cœna, quam in prandio fertur, quod somnus post cœnam non diu subsequens, facilius delictum quam vigilia quæ prandium concomitatur, corrigat. In somno enim, vt diximus, calor interiora petit, & quæ illic sunt, cibis concoquendis solis vacat. Interdiu vero ad exteriora protrahitur, neque iis quæ intus sunt prospicere potest, adeo vt verissime dixerit Hippocrates 2. vict. acut. 59. ἀγρυπνίη ἰσχυρὴ σῖτα καὶ ποτὰ ὠμὰ καὶ ἀπεπτότερα
F ποιέει. hoc est: *Vigilia vehemens cruditatem incoctionemque ciborum tum potionis efficit.* Porro cur cœnam prandio pleniorē esse oporteat & hæc ratio est, quod rata admodum existat corporis facultas, quæ paulo liberalius prandium spatio vel quinque vel sex horarū, quod fere inter prandium & cœnam interest, conficere possit. Quantū autem incommodi adfert, si quis nondum plane concocto eo, quod prius ingestum fuit, aliud ingerat

Quare cœna prandio plenior esse debeat.

Somnus cibum concoquit.

Plenior cœna quæ.

hinc manifestum est: morbum enim facit ὅκου ἂν γὰρ τροφὴ παρὰ φύσιν πλείων, vt ait Hipp. 2. aph. 17. εἰσέλθῃ τοῦτο νόσον ποιεῖ. id est: *Vbi cibus præter naturam plus ingestus est, hic morbum facit.* Et si quis denuo obiecerit, vtcunq; somnum a cœna differam*, tamē quando fieri nō possit, quin ad somnū cōuersis, q materia tū ad interiora tēdat, caput impleat: huic Gal. quidē respōdebit, qui *lib. 4. aph. 67.* ita scribit. καὶ μέντοι καὶ ὥσπερ ἐπὶ τῇ τροφῇ κατακλιθέντες εἰς ὕπνον πληροῦνται τὴν κεφαλήν, οὕτω κἀν ταῖς πληθωρικαῖς διαθέσεσιν οἱ ὕπνοι πληροῦντες αὐτὴν βαρύνουσι τὸν ἐγκέφαλον. καὶ οἱ ὕπνοι δὲ δηλονότι διὰ παντὸς ἂν ἔβλαπτον, ὅσον ἐπὶ τὸ συῤῥεῖν εἰς τὸ βάθος τήν τε τὰ σπλάγχνα τὴν ὕλην, εἰ μὴ τῷ τῆς πέψεως λόγῳ πλεῖον εἶχε τὸ τῆς ὠφελείας, ὑπὲρ τὸ τῆς βλάβης ἐστὶν ἐκ τῆς ἔσω ῥοπῆς. hoc ē: *Et quidē sicuti a cibo ad somnū cōuersis impletur caput, sic in plethoricis affectib. somni ipsum replētes aggrauāt cerebrū. Et somni videlicet semper nocerēt, quatenus ad pfundū & viscera materia cōfluit, nisi coctionis ratione plus afferrent vtilitatis, quam sit damnum, quod ex motu ad interiora consequitur.* Et hæc ad vulgarem multisque communem errorem explodendum sufficiant, quod alibi plura etiam eadem re dixerimus.

Pultem ex auena confectam, non sine magno errore & periculo ægri, a nostra ætatis Medicis febricitantibus, ac alijs eiusmodi morbis correptis, exhiberi.

CAP. XXII.

Auenatum. Confectam ex auena pultem, *auenatum* hodie passim nominant, non tantum in febribus, sed omnibus ferme morbis a nostræ tempestatis medicis dati notius est, quā vt multis demonstrari debeat: nihil enim æque in ore habent, atq; hoc, detur illi auenatum, cui patum aceti commixtum sit. Et dispeream si hodie in albo Medicorum esse reputetur, qui non mox ascitus ad ægrum auenæ pultem comedendā præscribat, præsertim si febrib. eiusmodi æger correptus fuerit. Quantū a. a recta victus ratione, atq; adeo medendi methodo aberrent, facile iudicabūt, qui auenæ tēperamentum atq; facultatē expenderint. Auenæ tēperamentū. Quod enim ad temperamēti rationē attinet, euidentissimū est eius pultis esum febricitantibus non competere: iis enim Hippocrate teste. *1. aph. 16.* victus humidus confert: auena vero non tantum sicca, sed calida quoq; exsistit, adeo vt hoc nomine veteres eius pulte ad cohibendam aluum etiam vsi sint. Testis est Diosc. qui *li. 2. cap. 104.* ita scribit: πόλτος δὲ ἐκ τοῦ βρόμου γίνεται σταλτικὸς κοιλίας, i. *Ex pulte auena aluus sistitur.* Cui subscribit Paulus Ægineta *li. 1. ca. 79.* iis verbis: *Auena calida est, & siccandi vim habet, exiguiq; alimenti est.* Et lib. 7. in hunc modum: *Auena similem hordeo vim obtinet, desiccat autē, & mediocriter sine mordicatione digerit. Adstringit quoq; nonnihil, quo fit, vt ventris diarrhœas persanet.* Quæ sane verba desumta sunt ex *libro sexto Gal. de simp. med. fac.* vbi ita scribit: βρῶμός ἐστι μὲν ἕν τι τῶν ὀσπρείων, ἀλλ' ὡς φάρμακον ὁμοίαν ἔχει δύναμιν κριθῇ, καὶ τὸ πλαττόμενον γὰρ ξηραίνει καὶ διαφορεῖ μετρίως καὶ ἀδήκτως. ἔστι δὲ καὶ θερμότερον ἀτρέμα τῇ κράσει, καί τι καὶ στύψεως ἔχει, ὥς τι καὶ ταῖς κατὰ γαστέρα διαῤῥοίαις ὠφελεῖν. hoc est: *Auena vnum ex leguminibus est, verum vt medicamentum similem hordeo vim habet. Nam illitum desiccat & digerit mediocriter, & sine morsu. Temperiem autem habet paulo calidiorem, ac nonnihil adstrictionis obtinet, vt ventris profluuia iuuet.* Calefacere etiam auenam *in libro primo de aliment. facultatib.* Galenus testatur in hunc modum, περὶ βρόμου scribens: τοῦτο τὸ σπέρμα πλεῖστόν ἐστιν ἐν Ἀσίᾳ καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ὑπερκειμένην Περγάμου Μυσίαν, ἔνθα καὶ τύφαι καὶ ὄλυραι πάμπολλαι γίγνονται. τροφὴ δ' ἐστὶν ὑποζυγίων, οὐκ ἀνθρώπων, εἰ μή ποτε ἄρα λιμώττοντες ἐσχάτως ἀναγκασθεῖεν ἐκ τούτου τοῦ σπέρματος ἀρτοποιεῖσθαι. θερμότητος δ' ἱκανῶς μετέχει καὶ τροφὴν ἐλάττονα παρέχει τῷ σώματι. quod est: *Hoc semen in Asia perfrequēs est, & potissimum in Mysia qua Pergamo superiacet, vbi & typha & olyra vberrimus est prouentus. Iumentorū magis pabulum quā hominū, nisi vtiq; aliquando extrema fames hoc quoq; seminis in panes corrogare cōpellat. Multū calefacit, & minus quoq; corpus enutrit.* Ex quibus omnib. satis liquet, auenam febricitantibus nullo pacto cōuenire, primum quod calefaciat, deinceps a. q ventrē cohibeat, quādo nihil æque illis obsit, ac nō semper apertam habere aluum. Auena febricitantibus non cōuenit. Quid multa? cum contraria contrariis curentur, non potest febricitantibus exhiberi commode puls auenæ, quod illa scilicet calida & sicca sit, atque adeo febris naturæ persimilis. Et quid opus est eiusmodi legumine ægros in cibo vti, quum, *Galen. teste*, iumētorum magis pabulū, quam hominum exsistat. Plinius quoq; scribit *li. 18. ca. 17.* quod frumenti vitium sit, ideoq; latenter Germaniæ populos notat, ac de barbarie incusat, quod auenę pultem edant, neq; alia pulte viuant. Hinc antiqui tantum extrinsecus eius farinam aut panem illinebant, & rarissime nisi ad sistendam aluum intra corpus adhibebāt.

Id

A Id quod ex antea dictis abunde intelligi poteſt, & ex *cap. 25. lib. 22.* Plinii, vbi illius meminit prolixius. Sed tanta eſt hodie medicorum inſcitia, imo cœcitas, vt nihil horum animaduertant.

LIBRI SECVNDI FINIS.

LEONHARTI FVCHSII PARADOXORVM MEDICINÆ, LIBER TERTIVS.

PROOEMIVM.

B *Quanto olim in honore habita ſit anatome, vel hinc ſatis liquet, quod illam clariſſimi quique non modo philoſophi aut Medici, ſed & patritij etiam, & primæ notæ viri, magna induſtria cognoſcere ſtuduerint. Teſtes ſunt locupletiſſimi Flauius Boethus Romanorum conſul, qui, vt Galenus libro primo anatomicarum adminiſtrationum ſcribit, tam anatomicæ ſpeculationis amore flagrabat, quam mortalium, qui vixerunt vnquam, nemo alius: in cuius etiam gratiam libros iam dictos Galenus compoſuit. Sergius denique Paulus Romanorum præfectus, vir, vt ait Galenus, tum rebus, tum diſciplinis philoſophicis per omnia præcipuus, anatomen haud minori quam Boethus ſtudio vt exacte perdiſceret ambiuit, neque non raro, vbi conſectiones oſtenderet Galenus, adfuit. Quo autem illam ſtudio ſectati fuerint Philoſophi, vel vnus Plato, inter hos facile princeps, qui in Timæo nihil maiori ſtudio egit, quam vt* Anatomes laus.
C *ſingulas corporis partes explicet: & poſt eum eius diſcipulus, quanquam mirifice in ipſum ingratus, etiam Ariſtoteles ſatis monſtrare poteſt, quem libro primo de hiſtoria animalium humani corporis partes, earumque nomina docere ſimul & ſcribere non puduit. Cum itaque tot viri & rebus bellicis, & doctrina celebres, anatomes amore & immenſo eiuſdem vtilitate compulſi quaslibet corporis partes tanta diligentia cognoſcere conati ſint, quanto magis medicis laborandum erit, vt hanc partem medicinæ recte perdiſcant, qua ad accuratam artis cognitionem nihil eſt quod æque conducere poſſit. Hæc enim ſingularum partium ſitum figuram, magnitudinem, vſum, colorem, ordinem, duritiem, mollitiem, læuorem, contactum, proceſſus deinde ſingulorum, & receſſus, & ſiue quid inſeritur alteri, ſiue quid partem alterius in ſe recipit, perdocet. Neque enim cum dolor intus incidit, ſcire quid doleat eum, qui qua parte quodque viſcus inteſtinumve ſitum ſit, non cognouerit, poſſibile eſt. Ne-*
D *que curari id quod ægrum eſt poteſt ab eo, qui quid ſit ignorat. Et cum per vulnus alicuius viſcera patefacta ſunt, eum, qui ſanæ cuiuſquam partis fabricam & conſtitutionem haud nouit, quid integrum, quid corruptum ſit neſciat oportet. Præterea quomodo tela extrahemus, continuata diuidemus, putrifica vitia & abſceſſus ſecemus, ſi vbi neruus aut muſculus inſignis ſitus ſit, vbi arteria aut vena grandior, ignoremus? Hinc vere in arte medica cap. 74. Galenus dixit:* δῆλον ὡς ἐν τοῖς ἀδήλοις τῇ αἰσθήσει μεγάλα συντελεῖ πρὸς διάγνωσιν ἥ τε τῶν ἐξ ἀνατομῆς φαινομένων γνῶσις, ἥ τε τῶν ἐνεργειῶν τε καὶ τῶν χρειῶν εὕρεσις. ὅς τις οὖν διαγνωστικὸς εἶναι βούλεται τῶν ὡς εἴρηται νῦν ἐσφαλμένων σωμάτων, οὗτος ἀνατομαῖς αὐτὸν γυμνασθήτω, καὶ ταῖς τῶν ἐνεργειῶν τε καὶ χρειῶν εὑρέσεσι, id eſt: *Conſtat quod plurimum ad eorum quæ latent ſenſum confert cognitionem, ea quæ ex ſectionis inſpectione habetur peritio, & operationem atque vſus inuentio. Quicunque igitur facultatem dignoſcendi corpora lapſa conſequi cupit, oportet ipſum in ſectio-*
E *nibus ac operationum & vſuum inuentionibus exercitari. Quam diligenter autem hãc partem medicinæ tractauerit Galenus, tot eius ea de re conſcripti libri probe teſtantur. Eo autem maiori ſtudio anatome perdiſcenda erit, quo plus momenti in præſagijs exacta partiũ cognitio habet. Solemus enim non raro ex eo qua in parte corporis morbus ſit præſagire, quemadmodum Galenus in libris de locis laborantibus pulcre docet. Proinde ſi corpus cartilagineũ quod ſecundum aſperam arteriam eſt, bronchion appellant, aliquando tuſſiendo exſpuatur, maximum vlcus in pulmone eſſe indicamus. Sic quoque cum inteſtini tunicam per dyſenteriam deiectam anatomes peritus conſpexerit, ſitque latitudine & craſſitudine ijs, quæ a tenuioribus ſoluuntur, multo maior, non ab re vlcerationem in craſsis inteſtinis conſiſtere prædixerit. Quid multis moror? anatome velut medicinæ fundamentum exiſtit,*
F *quo ſublato reliqua omnia corruere neceſſe eſt. Atque hinc eſt quod illam Hipp. Galenus, ac alia veterum medicorum familia tantopere excoluerint. Atqui, proh dolor, hoc ſeculo tanta eſt Medicorum ſocordia, imo temeritas & inſania, vt hanc tanquam ad medicinæ cognitionem plane non conducentem penitus negligant atque contemnant, ita vt timor ſit nonnullos etiam eſſe, qui principalium viſcerum regionem non ſatis perſpectam habeãt. Hi autem hactenus in temporum infelicitatem, quo pauci, qui recte anatomica traderent fuerunt, culpam reijcere potuerunt: iam vero emerſo Galeno*

& alijs quibusdam hunc secutis, qui anatomen exactissime conscripserunt, ac posteris legendam reli- A
querunt, non est, cur de eius partis ignorantia quis se excusare queat. Adigant illos ad accuratius a-
natomica discenda multorum etiam eruditorum virorum, hac in parte commissa errata, quorum a-
liqua hoc tertio libro attingimus, vt saltem ex ijs reliqua etiam expiscari discant, atque adeo alieno
periculo prudentiores fiant. Id quod accidet, si non modo ex librorum lectione assidua, verumetiam se-
dula inspectione, & oculata fide, cuiusq; corporis humani partis speciem accurate perdidicerint. Sed
de laudibus anatomes plura in nostra Epitomes de fabrica humani corporis præfatione produximus.
Quam vt in singulis sequentibus paradoxis iudicandis & legendis consideant studiosi hortor. In ea e-
nim singula, quæ ad anatomen & corporis dissectionem attinent, accuratiori diligentia & copiosius
tractauimus.

Sex tantum numero esse intestina, ideoq; a Cornelio Celso, Auicenna, ac alijs quamplurimis, fal- B
so pyloron seu portonarium vulgo vocatum, inter intestina connumerari.

CAP. I.

VT eo clarius veritatis studiosi in eum, quem diximus errorem, magni etiam nomi-
nis viros incidisse agnoscant, operæpretium me facturum arbitratus sum, si omniũ
eorum, præsertim qui ceteris nonnihil præstare visi sunt, verba ordine subiicerem, pri-
mumq; Celsi, qui vnus hodie inter Latinos Medicos nobis exstat, sententiam deptome-
rem. Is *lib. 4. cap. 1.* in hunc modum de pyloro scribit: *Inde ima ventriculi pars paululum in*
dexteriorem partem cõuersa, in summum intestinum coarctatur. Hanc iuncturam πυλωρὸν Græci vo-
cant, quoniam porta modo in inferiores partes ea, quæ excreturi sumus, emittit. Ab ea ieiunum in-
testinum incipit. Quibus vtiq; postremis verbis Celsus euidenter admodum innuit, pylo- C
ron esse primum intestinum, atq; adeo a duodeno nihil differre. Si enim ab ima illa par-
te ventriculi mox ieiunum incipit intestinum, a duodeno, quod proximum ante ieiunũ
est intestinum, nihil differat necesse est. Eius sententiæ fuit quoq; Auic. ipse, quemad-
modum verba eius, quæ scribit *Fen. 16. Can. 3. tract. 1. cap. 1.* aperte monstrant, vbi sic ait:
Et intestinum duodenum continuatum est fundo stomachi, & habet orificium sequens stomachum, &
nominatur portonarius. Quibus verbis abunde liquet, Auicennam portonarium a duode-
no non distinguere, nam ait duodenum fundo stomachi esse continuatum, ita vt iuxta
huius sententiam inter stomachum & duodenum plane nihil mediet. Auicennã sequi-
tur Valescus *lib. 4. cap. 22.* ita de intestinorum dissectione disserens: *Sunt ergo tria intestina*
tenuia, & ista sunt superiora. Primum vocatur portonarium siue duodenum. Vbi Valescus quoq; D
idem duodenum cum portonario facit, & inter intestina connumerat. Id quod facit ẽt
Ioannes Matthæus de Gradi, *in suis super nonum Razis librum commentarijs cap. 11.* dicens:
Primum intestinum dicitur duodenum, quia est longum, extensum longitudine duodecim digitorum
in transuerso, & huius intestini orificium primum terminatum ad stomachum, vt ad fundum eius,
dicitur portonarium. In quib. liquido apparet Matthæum haud aliter quam Auicen porto-
narium facere partem duodeni, eius scil. orificium. In eadem opinione hæret Alexan.
Benedictus, Celsum in hoc, vt aliis multis, imitatus, qui *li. 2. suæ anatomes cap. 8.* ita inquit:
Huic (ieiunum intelligit) demum eo parua iunctura alligata est a media fere ventriculi parte, parum
in dexteriorem partem conuersa, πυλωρὸν Græci vocant, quoniam porta modo in inferiores partes, quæ
excreturi sumus emittit, ceterisq; intestinis arctius. Ad hanc portam, fellis meatus peruenit vnus. E
Alexandri Benedicti geminus lapsus. *Eadem de caussa hæc duodecim digitorum mensuram continet.* Ex quibus verbis bis lapsum esse
Alexandrum constat. Primum quod pyloron a duodeno non distinguit, sed inter inte-
stina connumerat. Deinceps quod pyloron nomen suum apud Græcos ideo sortitum
esse asserit, quoniam portæ modo per partes inferiores ea quæ excreturi sumus, emittat.
Neque enim in hunc finem intestina præsertim tenuia, a natura facta sunt, vt per ea ex-
crementa alui inferioris emittantur, sed potius vt sint instrumẽta deductionis alimẽti,
vel eius q; in chylon versum est in venas. Testis ẽ Gale. *li. 4. de vsu partiũ c. 17.* sic scribens:
ὅτι δ' οὔτε τῆς τῶν περιττωμάτων εἰς τὸ προσωφερὲς ἕνεκεν, οὔτε πέψεως, ἀλλὰ τοῦ πᾶν εἰς τὰς φλέβας ἀναλαμβάνεσθαι
τὸ χυλούμενον ἐν τῇ κοιλίᾳ, παρεσκεύασαι τὰ ἔντερα μαθεῖν ἔνεστι. πρώτῳ μὲν τῷ μηδενὶ τῶν ζώων ἀπομένειν αὐτὸ τῶν F
ὀργάνων οἷς ἀποπατεῖ κατασκευασθῆναι. καὶ τοίγ' οὐκ ἦν ἀδύνατον εὐθὺς εἰς τὴν ἕδραν κηλουμένην τὸ κάτω πέρας αὐτῆς
ἐκτετάσθαι. δευτέρῳ δὲ τῷ παμπόλλας τῶν ἐντέρων τὰς ἕλικας ἐν τοῖς πλείστοις ζώοις γεγονέναι. καὶ τρίτῳ τὸ μηδ' ἂν ἐκ-
πεφθῆναι τῆς γαστρὸς τὴν τροφήν, εἰ μὴ τελέως πεφθῇ. τὸ μὲν δὴ μὴ συναφθῆναι ταῖς ἕδραις τῶν ζώων τὰς γαστέρας, ἐνδείκνυ-
ται σαφῶς, ἕτερον μὲν εἶναι δεῖν ὄργανον πέψεως σιτίων, ἕτερον δ' ἀναδόσεως. id est: *quod autem neq; gratia de-*
iectionis superfluitatum prorsum, neque concoctionis, sed vt totum id quod in chylon succumve in

ven-

A *ventriculo versum est, in venas trãssumatur, præparata sunt intestina, hinc discere licet. Primo quidem quod in nullo animali constructus est ventriculus, ea tangens instrumento, quibus excrementa expurgat, quamuis non erat impossibile mox ad vocotum anum finem ventriculi inferiorem extendi. Secundo autem quod permulta intestinorum inuolutiones in plurimis animalibus facta sunt. Tertio quod non ante emittitur de ventre cibus, quam perfecte cõcoctus sit. Hoc itaq; scilicet nõ capulari ventriculos animalium ana, indicat aperte, alterum quidem oportere esse instrumentum concoctionis, alterum autem distributionis.* Ex quibus Galeni verbis clarum est, intestinorum reuolutiones non alia caussa factas esse, nisi vt quantum alimenti concoctum est diligenter distribuatur, atq; adeo intestina non instrumenta lationis superfluitatũ, sed distributionis potius

B alimenti sunt. Rectius itaq; pylorus sic nominatus est, quod veluti ianitor quidam iustus nulli, antequam in chylum redactum sit & concoctum, concedat ad inferna transitum. Testis est Galen. qui libro iam citato in hunc modum scribit: ὅτι πρῶτον μὲν ἀτρίπτους καὶ σκληροὺς ὄγκους καὶ μεγάλους ἐνίοτε καταπίνει τὰ ζῶα, καὶ χρὴ πρὸς τὴν τούτων δίοδον εὐρεῖαν ὁδὸν τετμῆσθαι τὴν διὰ τοῦ στομάχου. κάτωθεν δ' ἔμπαλιν οὐδὲν χρὴ παριέναι μέγα καὶ σκληρὸν, καὶ ἄχυλον, καὶ ἄπεπτον, ἀλλ' ὥσπερ πυλωρός τις δίκαιος ἡ στενότης ὁ αὐτοῦ τοῦ πόρου, μηδενὶ πρὶν χυλωθῆναί τε καὶ πεφθῆναι συγχωροῦσα παρέρχεσθαι ῥᾳδίως κάτω. quod ẽ: *Quia moles non tritas, & duras, magnasq; aliquando deglutit animal, ad harum ingressum amplam viam præparari eam quæ per os ventriculi oportet. Inferne vero econtrario nullum oportet transire magnũ, durum, non versum in chylum, sed velut ianitor quidam iustus est huius pori angustia, nulli antequã in chylum redactum sit & concoctum, concedens facilem ad inferna transitum.* Ex quibus clarum fit, chylum iam probe concoctũ per pyloron ad inferiora intestina non ideo diduci, vt

C excernatur, sed potius vt intra corpus per intestinorum reuolutiones diutius detineat', vt tandem ex eo quæuis membra alimentum suum habere possint. Ceterum pylorum seu portonarium barbaris dictum non esse intestinum atq; adeo cum duodeno eundẽ, sed ab illo potius segregatum, testatur Galenus *libro septimo anat. administr.* ita scribens: ἀπὸ μὲν τοῦ κυρτοῦ τῆς γαστρὸς αὖθις ἀρχόμενος ἄχρι τοῦ πυλωροῦ τε καὶ τῆς τῶν ἐντέρων γενέσεως. id est: *A gibbo ventriculi iterum incipiens vsq; ad imam ipsius partem, quam Græci* πυλωρὸν *vocant, & intestinarum originem.* Quibus verbis satis innuit pyloron non esse in numero intestinorum, sed ab eo intestina suam habere originem, ita vt illico post pylorum primum intestinorum quod *duodenum* dicitur, incipiat. Est itaq; duodenum non pars pylori seu fundi ventris, sed aliquid aliud huic connexum. Id quod Galenus etiam confirmat, qui *lib. 4. de vsu partium* Duodenũ intestinũ.

D sic scribit: τὸ κατὰ τὸ βραχὺ μὲν ἀπὸ τῆς τοῦ στομάχου καταφύσεως ἀνευρύνεσθαι σαφῶς αὐτοῦ τοῦ φαινομένου διδάσκοντος μέρος τι πρόμηκες ἀποτεταμένον αὐτῆς ὑπάρχειν τὸν οἰσοφάγον. οὐ κατὰ βραχὺ δὲ ἀλλ' ἀθρόως ἐκ τοῦ πυθμένος ἐκφύεσθαι τὸ ἔντερον, ὡς ἂν οὐκ αὐτοῦ σώματος τῆς κοιλίας μόριον ὑπάρχον ἀλλ' ἕτερόν τι συμφυὲς αὐτῇ. hoc est: *Ex eo quidem quod paulatim ab oris ventriculi explantatione amplificatur, aperte res ipsa apparens docet, partem ventriculi aliquam prælongam supertensam exsistere æsophagum. Ex eo autem quod non paulatim, sed repente simul ex fundo ventris explantatur intestinum, non exsistere partem corporis ipsius ventriculi, sed aliquid aliud connexum ei, declaratur.* Nec alia ratione duodenum alio nomine ἔκφυσιν, id est, *exortum* nominauerunt, nisi quod ex pyloro oriatur. Et Galenus loco iam citato duodenum inter ieiunum intestinum, & fundum ventriculi seu pylorum situm esse scribit. Id quod & in lib. 2. de temperamentis facit, vbi sic ait: ὁ πόρος ὁ τὴν χολὴν εἰς τὴν γαστέρα τὸ ἧπαρ ἐξερεύγεται, τοῖς μὲν διπλοῦς ἐστι, τοῖς δ' ἁπλοῦς. τὰ πολλὰ μὲν οὖν ἁπλοῦς ἐστιν, εἰς τὸ μεταξὺ πυλωροῦ

E τε καὶ νήστεως ἐκφυόμενος, ὃ δὴ γαστρὸς ἔκφυσιν ὀνομάζουσιν. quod est: *Meatus per quem iecur bilem euomit in ventriculum, alijs geminus est, alijs vnicus. Ac plurimũ quidẽ vnicus is est in id intestinum, quod exitus fundi ventriculi, & ieiuni medium est, insertus, quod quasi ex ventriculo exortum vocant.* Galenum ita sentire testatur ẽt Cælius *lib. antiq. lect. 2. ca. 44.* in hunc modum scribens: *Sciendum a Galeno pylorum seu portonarium, vt recentiores vocant, inter gracilia non numerari intestina, sed ex illis primum vocat Galenus* ἔκφυσιν, id est: *exortum, quia ex pyloro primũ exoriatur, aut dodecadactylon, seu, vt nunc dicimus, duodenum, a digitorum mensu duodecim. Omninoq; pylorum in imo stomacho foramen accipit, cui primũ adnectitur intestinum.* Ex quib. omnib. dilucidum fit, pyloron a duodeno plane diuersum esse ac ventriculi & minime intestinorum

F esse partem. Ipsemet etiã Auicena vbi supra sex numero esse intestina ait, *primũ duodenũ, secundum ieiunum, & deinceps reliqua commemorans*, portonarium illis non annumerat. Atqui dicet forsitan quispiam, *quid conducit scire a duodeno differre portonarium? videtur cõtentio esse de nomine tantum, nihil frugis adferens.* Huic responsum volo, non inutile esse scire a duodeno differre pyloron, nam ita rectius theorema de bilis ad intestina meatu tractari ac intelligi potest, vt sequenti capite patebit. Obiectio diluitur.

Biliosam superfluitatem non ad ieiunum intestinum, quemadmodum Auic. putauit, neque ad pyloron, vt alij quidam opinantur, sed ad duodenum potius confluere. A

CAP. II.

Auicennæ de bilis meatu erronea sententia.

AVicenna *Fen. 16. Can. 3. tract. 1. cap. 1.* de ieiuni intestini dissectione ita scribit: *Et portio alia abluitur ab eo ad illud quod est sub eo de intestinis, quoniam cholera citrana venit ex felle ad hoc intestinum, & est pura non permixta, quare est fortitudo ablutionis vehementer commouens virtutem expulsiuam cum mordicatione. propterea quod lauat & adiuuat ad expellendum ad inferiora per hoc quod commouet expulsiuam.* Quibus vtique verbis Auicenna satis innuit meatum illum, qui a vesica fellis biliosam ad intestina superfluitatem defert, ieiuno implantatum a natura esse intestino. Quam sententiam Valescus etiam sequitur, qui *lib. 5. ca. 1.* B ita scribit: *Cistis fellis habet duos poros, vnus illorum dirigitur ad medium hepatis, & alius dirigitur ad fundum stomachi. Et ab isto vnus ramus descendens diuiditur in duas partes, quarum vna dirigitur ad intestinum ieiunum, vt expresse ponit Auic. 14. tertij tract. 1. cap. 1. Et alia pars mittitur ad intestinum colon, vt ibi faciat stimulationem.* Sunt alii quidam, in quorum numero Alexander Benedictus exsistit, qui meatum illum ad pyloron peruenire arbitrantur. Libro enim *suæ anatomes, 2. cap. 8.* ita de pyloro scribit: *Ad hanc portam fellis meatus pertinet vnus.* Id quod cap. 15. apertius iis docet verbis: *Huic bini meatus sunt, alter in medium iecoris deriuat, quo bilis attrahitur vel effunditur interdum, alter euidentior ad* πυλωρὸν, id est *ianitorem defertur.* Errare autem omnes euidentissimum est ex iis, quæ anatomes peritissimi scriptores tradunt: inter hos enim Galenus, earum rerum diligentissimus inquisitor, *lib. 5. de vsu partium* idipsum satis monstrat, ita scribens: πρώτη πάντων ἐντέρων ἡ νῆστις ὑποδέχεται τὴν ἐν τῇ γαστρὶ χυλωθεῖσάν τε καὶ πεφθεῖσαν τροφήν. ἡ θέσις δ' αὐτῆς πλησίον τοῦ ἥπατος, ἀγγείων δὲ παμπόλλων ἐστὶν ἐν αὐτῇ στόματα, τό τε χολῶδες περίττωμα μικρὸν ἀνωτέρω, κατὰ τὴν ἐκ τῆς κοιλίας ἔκφυσιν οἱ χοληγόγοι πόροι καταφέρουσι. id est: *Primum omnium intestinorum ieiunum suscipit in chylum versum & concoctum in ventriculo cibum. Situs autem eius est prope iecur, vasorum vero multorum in eo sunt ora. Adhæc biliosam superfluitatem paulo superius, secundum ipsum ex ventriculo exortum, bilis ductores meatus deferũt.* Et paulo post sic dicens: μεμνημένος δή μοι διὰ παντὸς, ἄκουε τῶν ἐφεξῆς. ἄρχομαι γὰρ δείξειν ὃ μικρῷ πρόσθεν ἀνεβαλόμην εἰπεῖν, ὑπὲρ τοῦ χολώδους περιττώματος, ὡς εἰς τὴν ἐκ τῆς γαστρὸς ἔκφυσιν ἄμεινον ἦν αὐτὸ συρρεῖν. quod est: *Memor igitur horum semper, audi quæ deinceps sequuntur. Incipio enim ostendere quod paulo ante suspendebam ac differebam dicere, de biliosa superfluitate, quod ad ventriculi exortum melius erat eam confluere.* Id quod *& in lib. de temp. 2.* facit, vbi sic scribit: τὰ πολλὰ μὲν πόρος ἁπλοῦς ἐστιν, εἰς τὸ μεταξὺ πυλωροῦ τε καὶ νήστεως ἐκφυόμενος, ὃ δὴ γαστρὸς ἔκφυσιν ὀνομάζουσιν. id est: *vt plurimum quidem vnicus est meatus, in id intestinum, quod pylori & ieiuni medium est insertus, quod quasi ex ventriculo exortum nominant.* Et libro sexto anatomicarũ administrationum ita dicens: ὄψει δ' εὐθέως ἂν ἀκριβῶς ἔχειν τοῖς κατὰ τὰς πύλας χωρίοις, καὶ τὸν ἐκ τῆς χοληδόχου κύστεως πόρον εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς τῶν ἐντέρων ἐκφύσεως ἀφικνούμενον, οὐ πολλῷ κατωτέρω τοῦ πυλωροῦ καλουμένου. hoc est: *Mox vtique accurate se habere portarum regionem spectabis, meatum etiam ex bilis vesica ad intestinorum exorti initium peruenientem non multo inferius quam pylorus vocatus habetur.* Ex quibus omnibus satis ostensum est, meatum bilem ad intestina deferentem non ieiuno, sed duodeno implãtatum esse, a quo sane satis superque in ieiunum quod huic proximum est descendit, adeoque pro- E prio meatu minime eget. Testis est Galenus *libro quinto de vsu partium* in hunc modum scribens: διὰ μὲν γὰρ τὸ πλῆθος τῶν ἀγγείων, καὶ τὴν ἐγγὺς τοῦ ἥπατος θέσιν, καὶ τὸ πρῶτον δέχεσθαι τὰ πεφθέντα, καὶ κενῷ τῷ ἥπατι παρέχειν, πλείστη τε καὶ διὰ ταχέων ἡ ἐξ αὐτῆς ἀνάδοσις γίνεται. διὰ τὸ πλησίον εἶναι πρώτας τοῦ χολώδους περιττώματος εἰς τὸ ἔντερον ἐμπτώσεως, ἡ τῆς ἐνεργείας αὐτῆς σφοδρότης αὔξεται. *Propter multitudinem vasorum, & proximam iecoris positionem, & quia primum suscipit ea quæ concocta sunt, & quia hepati vacuo ea præbet, plurima & citissima ex ipso ieiuno fit distributio. Propterea vero, quia propinquum est primæ illapsui & fluxui biliosæ superfluitatis ad intestinum, actionis eius vehementia augetur.* Vnde iterum satis liquet, meatum illum deferentem ad intestina bilem non ieiuno, sed duodeno, implantatum esse: huic enim illapsui Galenus ieiunum propinquũ esse ait, ita vt bilis puta, & nondum superfluitatibus aliis permixta, facile a duodeno quod pro- F ximum est, ad ieiunũ fluere queat. Hinc Galenus haud procul a prædictis verbis rationem affert nullam aliam, cur ad exortum eiusmodi meatus implantatus sit, nisi quod ita ex eo facile etiam ad reliqua intestina vt purgaret quæ illic sunt crassa & viscosa, descenderet bilis, nec externo aliquo indigerent auxilio. Sed præstat verba eius subiicere: ἐν δ' αὐτῷ ἐστι ἴαμα μόνον, ἡ τῶν παχέα καὶ γλίσχρα διαιρεῖν τε καὶ τέμνειν καὶ ἀπορρύπτειν δυναμένων προσφορά. ταῦτ' οὖν τῆς

Cur meatus biliosus duodeno implantatus.

βοηθείας

A εὐθέως ἐξ ἀρχῆς ἡ φύσις αὐτοῖς πορισαμένη τὸν δριμὺν καὶ ῥυπτικὸν τοῦτον χυμὸν, ὃν ἐχρῆν παντάπασιν ἐκκενοῦσθαι τοῦ σώματος, οὐκ ὅπου τὸ πλησίον τῆς ἕδρας ἔντερον, ἀλλ' εἰς τὸν πρώτην ἔκφυσιν, πρὸς τὸ μηδὲν τῶν ἐφεξῆς δεηθῆναί ποτε τῆς ἔξωθεν ὑπουργίας. q. eſt: *Vna ipſorũ eſt ſanatio ſola, oblatio ſcilicet eorum, quæ craſſa & viſcoſa diuidere, incidere, abſtergere, expurgareq; poſſunt. Hoc ergo auxilium mox a principio natura ipſis prouidit, acrem & abſterſorium hunc humorem, quem oportebat omnino enacuari a corpore, non ad inteſtinum, quod eſt prope anum, ſed ad primum exortum demittens, vt nullum inferiorum inteſtinorum externo vnquam indigeret auxilio.* Satis itaq; probatum eſt, ad duodenum primum omnium bilioſam confluere ſuperfluitatem, deinceps autem ad reliqua quoq; inteſtina.

Meatum bilem ad inteſtina deferentem non in omnibus geminum eſſe, vt Mundinus ac alij quidam arbitrantur, cum pauciſſimis quibuſdam exceptis, omnibus reliquis vnicus ſit.

B

Cap. III.

MVndinus in ſua anatome de bilis meatu in hanc ſententiam ſcribit: *Alter magnus ramus vadit ad inteſtinũ duodenum, vt vidiſti: & iſte biſurcatur, q. ab ipſo paruus ramus ramificatur, qui vadit ad fundum ſtomachi ad confortandam digeſtiuam, & iſte fuit paruus, vt expulſiuam ſuperfluę non ſtimularet.* Iſtud verum eſt, vt in pluribus. Aliquibus vero iſte ramus eſt maior eo, qui vadit ad inteſtinum prædictum. Cui etiam ſubſcribit Razes *lib. 1. cap. 19.* dicens: *Fel ſuper hepar locatum duos ſimiliter poros habet, quorum vnus od hepatis cõcauitatem, alter vero in partes ſeparatur, quæ ad ſuperiora tendunt inteſtina, & ad fundum ſtomachi.* Eius quoque ſententiæ Valeſcus exſiſtit, vt ex verbis præcedẽti capite citatis ſatis liquet, & oẽs fermè
C recentiores, eandẽ enim ſinguli cantilenam occinunt. Verum quantũ a veritate deuient, ſatis ex his, quæ ea de re Galenus ſcribit, manifeſtum fiet. Neq; mirũ vnũ Galenum tot opponi ſcriptoribus, cum nemo illo in ſcrutandis iis, quæ ad anatomiam ſpectãt, diligentior fuerit, quemq; nihil poſteris, niſi quod ſedula inſpectione, & oculata fide, non tantum in mortuis, ſed etiam in viuis reſecandis, canum & ſimiarum maxime, corporibus cognouerat, tradere conſtat. Is itaq; *lib. 2. de temperamentis* euidẽtiſſimis verbis, meatum bilem ad inteſtina euomentem non ſemper eſſe geminũ, vt iam dicti auctores ſentire videntur, ſed vnicum vt plurimum teſtatur, ſic dicens: ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν ἐμπέπτωκε καὶ ἀνατομικόν τι θεώρημα, ὃ μὴ γνόντες ἔνιοι τῶν ἰατρῶν, ἀπορεῦνται δεινῶς ἐπὶ τῇ διαφωνίᾳ τῶν συμπτωμάτων, ἀγνοοῦντες ὡς ὁ πόρος ὁ τὴν χολὴν εἰς τὴν γαστέρα τὸ ἧπαρ ἐξερεύγεται, τοῖς μὲν διπλοῦς ἐστι, τοῖς δ' ἁπλοῦς, ὡς καὶ ταῖς τῶν πιθηκοειδῶν ζώων ἀνατομαῖς ἐστι θεάσασθαι. τὰ πολλὰ μὲν οὖν ὁ ἁπλοῦς ἐστιν εἰς τὰ μεταξὺ πυλωροῦ τε καὶ νήστεως ἐκφυόμενος, ὃ δὴ γαστρὸς
D ἔκφυσιν ὀνομάζουσιν. ὁ διπλοῦς γενόμενος, εἰς μὲν τὴν ἔκφυσιν ἐμβάλλει θατέρῳ στόματι τῷ μείζονι, θατέρῳ δὲ τῷ μικροτέρῳ κατὰ τὸν πυθμένα, μικρὸν ἀνωτέρω τοῦ πυλωροῦ. σπανιώτατα δὲ τὸ μὲν ἄνω μέρος αὐτοῦ, ποτὲ μεῖζον εὑρίσκεται, τὸ κάτω δ' ἔλαττον. ἀλλ' ἐφ' ὧν γε μεῖζόν ἐστιν, ἐπὶ τούτων ἡ γαστὴρ ἐφ' ἡμέραν ἐμπίμπλαται χολῆς οὐκ ὀλίγης, ἣν ἐμοῦσί τε δέοντως πρὸ τῶν σιτίων, καὶ βλάπτονται κατασχόντες. οἷς δὲ παντελῶς ἁπλοῦς ἐστιν ὁ πόρος, εἰς τὴν νῆστιν ἡ χολὴ τούτοις σύμπασα καταῤῥεῖ. Id eſt: *Sed incidit hoc loco ſpeculatio quadam, quæ ad corporum diſſectionem pertinet, quam aliqui medicorum ignorantes, ex ſymptomatum diſſonantia magnopere anguntur, dũ ignorant meatum illum, per quem iecur bilem in ventriculum euomit, alijs geminum eſſe, alijs vnicum, id quod in quadrupedum diſſectionibus videre licet. Ac plurimum quidem vnicus is eſt, in id inteſtinum quod pylori & ieiuni medium eſt, quod quidem ventriculi exortum nominãt, inſertus. Vel ſi geminus meatus ſit, in duodenum exortumve maior, minor autem in fundum ventriculi paulo ſupra pyloron inſeritur. Rariſſime autem ſuperior pars maior, inferior minor. Ceterum quibus maior eſt, ijs in ven-*
E *triculum quotidie non exiguum bilis effunditur, quam & euomant ante cibos oportet, & niſi id faciant, læduntur. Quibus autem vnicus eſt omnino meatus, his tota bilis confluit in ieiunum.* Quibus verbis Galenus in vniuerſum illorum ſententiam explodit, qui indiſcriminatim omnib. bilis quoque meatum ventriculi fundo inſertum eſſe adſcrunt: plurimum enim vnicus tantum eſt duodeno implantatus, pauciſſimis autem geminus. Ob id ſi geminus adſit, naturæ nonnihil aberrantis peccatum eſt, haud aliter, quam cum natura ſex produeit digitos. Et ſi aberrare hoc modo naturam contigerit, tunc certe conſultius eſt maiorem meatum duodeno inſeri, minorem vero ad ventriculi fundum tranſmitti. Si enim maior ad ventriculi fundum pertingat, tunc a multa flaua bili, quæ quotidie in ventri-
F culum effunditur, expultrix facultas irritata frequenti vomitione hominem illum excruciat, nec poteſt hoc vitii vllis corrigi remediis, adeo vt veriſſime deploratæ conditionis homines, quibus id mali accidit, appellari queant. Talem autem fuiſſe conſtat hunc, de quo Gal. capite 74. artis medic. ſic ſcribit: ἔτερον δ' ἐθεασάμην φλεγματικὸν μὲν ὅλην τὴν ἕξιν, ἐμοῦντα δὲ ἑκάστης ἡμέρας χολὴν ὠχράν. ἔγνων οὖν χρῆναι καὶ τὰ διαχωρήματα αὐτοῦ θεάσασθαι, καὶ

Mūdini de bilis meatu falſa ſēntētia.

ἐλάχιστον εἶχε χολῆς. ὑπενόησα μὲν αὐτῷ τὸ χολῶδες ὑγρὸν ἐξοχετεύοντα πόρον οὐ μικρὰν ἑαυτοῦ μοῖραν εἰς τὸν πυλωρὸν τῆς γαστρὸς ἀποτέμνεσθαι, ὡς ἐπ' ἐνίων φαίνεται ζώων. A hoc est: *Alterum quidem vidi, cuius totus habitus pituitam præ se ferebat, quotidie tamen bilem pallidam euomentem. Censui igitur inspicienda alui excrementa, in quibus minimum bilis apparebat. Quare coniectura quadam deprehendi eum meatum, qui biliosum euomit humorem, non minimam eiusdem partem ad imum ventriculi pyloron seu ianitorem effundere, vt in quibusdam apparet animalibus.* Proinde ex iam dictis abunde claret, meatum bilem ad intestina deferentem plurimũ vnicum esse, in paucissimis autẽ geminum. Quod si vero geminus sit, maior ad duodenum, minor ad ventriculi fundum pertingit. Accidit tamẽ vt & maior ad ventriculum perueniat, at rarissime. Friuola autem, imo ridicula, ac cachinnis multis explodenda ratio est, quã Mundinus ac alii recẽtiores B confinxere, quare opus sit alterum meatum pyloro inseri, vt scilicet concoctionẽ ventriculi bilis eo defluens adiuuet, cum illam potius interturbet, cogatq; cibũ pellere deorsum, antequam plene & perfecte concoquatur. Hinc non negligẽtiæ naturæ adscribendum, q meatum bilem ad ventriculum deferentem non fecerit, sed prouidentiæ potius eius ac benignitati, quæ modicum commodum quod ex hoc meatu erat cõsecuturus ventriculus, magnum euitare malum voluit, crebram videlicet ciborum euomitionem. Cuius rei locuples testis est Galenus qui libro quinto de vsu partium in hunc modum scribit: οὔκουν σμικρὸν, οὐδὲ τὸ τυχὸν, ἡ φύσις εἰς ὑγείαν τοῖς ζώοις ἐκ τῆς ἐπικαίρου καταφύσεως τοῦ χοληδόχου πόρου προὐνοήσατο. τί δὴ οὖν οὐκ εἰς τὴν κοιλίαν αὐτοῦ τινα μοῖραν ἐνέφυσεν, οὐκ ὀλίγα γε καὶ αὐτὴν ἀποτίκτουσαν τὰ τοιαῦτα περιττώματα; ταύτῃ καὶ μᾶλλον οἶμαί σε θαυμάσειν αὐτῆς τὴν πρόνοιαν. ἡμεῖς μὲν γὰρ ἀπερισκεπτότερον αἱρούμεθα τὸ λυσιτελὲς, εἰ καὶ τύχοι ποτὲ μείζονας εἰς ἕτερα βλάβην πεφυκὸς, ἢ ὠφελοῦν εἰς ἃ χρήζομεν. ἡ φύσις δ' οὐ καθ' ἓν τῶν αὑτῆς ἔργων ἀπερίσκεπτος, οὐδ' ὑπὸ ῥαθυμίας ἐνίοτε μεγάλα κακὰ αἱρουμένη δι' ἔλαττον ἀγαθὸν, ἀλλ' ἀκριβεῖ μέτρῳ τὸ ποσὸν ἐν ἑκάστῳ κρίνουσα, πολλαπλάσιον ἀεὶ τὸ χρηστὸν ἀποτελεῖ τοῦ μοχθηροῦ. C εἰ μὲν γὰρ οὐδὲν ἔμελλε μέγα λυπήσειν εἰς τὴν κοιλίαν ἡ ξανθὴ χολὴ καταῤῥέουσα, κακῶς ὑπερεῖδε τῆς ὠφελείας ἡ φύσις, ἣν ἐκ τοῦ ῥύπτειν ὁσημέραι τὸ γλίσχρον περίττωμα παρέχειν ἂν ἡμῖν ὁ χυμὸς οὗτος. εἰ δὲ τοῦτο μὲν οὕτω μικρὸν, ὡς διὰ τῆς ἔξωθεν ἐπικουρίας ἱκανῶς ἐπανορθοῦσθαι δύνασθαι, τὰ δ' ἑπόμενα τούτῳ καὶ τηλικαῦτα τὸ μέγεθός ἐστιν, ὡς ἄρδην ἀνατρέπειν τὸ τῆς γαστρὸς ἔργον, οὐκ οἶδα πῶς ἀχάριστος οὐκ ἂν εἴη τις εἰς τὴν οὕτω προνοησαμένην ἑαυτοῦ φύσιν, ἢ τῶν δικαίων ἐπαίνων ἀποστερῶν, εἰδέον ὑμνεῖν αὐτὴν, ὁ δὲ καὶ προσεγκαλοίη. τίς γὰρ οὐκ ἀγνοεῖ τῆς ξανθῆς χολῆς τὴν δύναμιν ἱκανῶς δριμεῖαν ὑπάρχουσαν δάκνουσάν τε καὶ ῥύπτουσαν ἅπαντα; τίς δ' ἀποκρίνας ποτὲ κάτω πλείονα τὸν χυμὸν τοῦτον, οὐκ ᾔσθετο προηγησαμένης ἐν τοῖς ἐντέροις δήξεως; τίς δ' οὐκ οἶδεν ὡς ἐμέτου χολώδους ἄλλα τέ τινα παθήματα καὶ καρδιαλγίαν δῆξις οὖσα τοῦ στόματος τῆς γαστρὸς ἐξ ἀνάγκης προηγεῖται; καὶ μὴν εἰ γινώσκεται πᾶσιν ἡ τῆς ξανθῆς χολῆς δύναμις, οὐ χαλεπὸν ἐξευρεῖν, ὅτι πᾶν ἀνατρέψει τὸ τῆς γαστρὸς ἔργον, εἴπερ εἰς αὐτὴν συῤῥέοι. καθ' ὃν γὰρ λόγον ἄκρατος ἐμπίπτουσα τοῖς πρώτοις ἐντέροις ἐρεθίζει δάκνουσα καὶ κωλύει μένειν ἐν αὐτοῖς τὴν τροφὴν, D οὕτω καὶ τὴν κοιλίαν εὐαισθητοτέραν ὑπάρχουσαν τῆς νήσεως, ἠνάγκαζεν ἂν ἀπωθεῖσθαι τὴν τροφὴν κάτω πρὶν πεφθῆναι καλῶς. ἄπεπτα γὰρ ἐκκρίνουσιν αἱ σφοδραὶ δήξεις τὰ σιτία. q. ẽ: *Nõ igitur parũ neq; cõtingenter natura ad sanitatẽ animalib. ex decẽti applicatione meatus bilẽ suscipiẽdis puidit. Cur a. nõ ad vẽtriculũ inseruit eius meatus aliq̃ partẽ, quũ non paucas & ipse gignat huiusmodi superfluitates? Hinc & magis, puto, miraberis eius puidẽtiam. Nos n. magis temere eligimus quod confert, quãuis interdum soleat magis nocere aliis, quã conferre iis, quibus egemus. Natura autẽ ne in vno quidẽ suo opere temeraria est, neq; per negligentiam quandoque magnum malum eligit, propter minus bonũ, sed exacta mensura quantitatem in vnoquoq; discernens, quod multifariam vtile est, prauis respectu, semper efficit. Si enim nulla magna molestia debebat afficere bilis flaua in ventriculum influens, male neglexit commoditatem natura, quam abstergendo quotidie viscosam superfluitatem nobis humor ille præbuisset. Si vero hoc quidem commodum ita paruum est, vt per auxilium extrinsecus allatum sufficienter corrigi pos- E sit, mala vero, quæ sequuntur influentem ventri bilem tam magna sunt, vt funditus euertatur operatio ventriculi, nescio qualiter non erit aliquis admodum ingratus erga naturam, quæ ita illi ipsi prouidit, aut valde inuidus iustarum laudum, si quam deceret laudare, eam incuset. Quis deniq; ignorat flauæ bilis vim satis acrem exsistere & mordentem, abstergentemque omnia? Quis autem excernens aliquando inferne copiosum hunc humorem, non sensit præcedere intestinorum mordicationẽ? Quis vero non nouit, quod vomitum biliosum, tum alia quædam vitia, tum mordicatio oris ventriculi necessario præcedit? Et nimirum si ab omnibus flauæ bilis virtus agnoscitur, non difficile est inuenire totum ventriculi opus subuerti, si ad illum confluxerit. Qua enim ratione bilis pura primis intestinis incidens, irritat mordicans, & prohibet ne in eis maneat cibus, eadem & ventriculum, vt qui exactiore sensu sit præditus quam ieiunum, cogeret vtiq; quo cibum deorsum pelleret, priusquam F bene concoqueretur. Incocta enim excernunt cibaria valida mordicationes.* Hanc Galeni sententiam confirmant etiam ea, quæ scribit Auicenna, iuniorum medicorum numen & idolũ, dum *Fen. 15. Can. 3. tract. 1. ca. 1.* ita inquit: *Et plurib. hominib. est meatus vnus cõtinuus cũ duodeno.* Et paulo post: *Et nõ fuit creata in plurib. fellib. via ad stomachũ, vt lauarẽtur humiditates*

cum

A *cum cholera, ſicut lauantur humiditates inteſtinorum, niſi quia ſtomachus læditur per eas, & patitur nauſeã, & corrũpitur digeſtio in ipſo, per illud quod miſcetur cibo de humore illo.* Quid multis opus? eam bilis ad fundum ventriculi venientis commoditatem, quam Mundinus & ſui ſequaces fingunt, quo cõcoctionem eiuſdẽ iuuet, neq; Auicenna *Fen. 1. Can. 1. doct. 4. ca. 1.* vbi rem hanc ex profeſſo agit, neq; quiſquam ex veteribus probat, ſed illam potius explodunt: ob id tanquam commentum omnium frigidiſſimum plane deridendum erit. Qui enim paruus igniculus illi membro calefaciendo eſſet neceſſarius, cui tot fornaces, omentum ſcilicet, iecur & lien, & ipſum præterea cor, fons ac principium natiui caloris, ſuum impartiuntur calorem? Hinc recte Galenus *li. 3. de natural. fac.* viſcera, quæ
B ventriculo adiacent, tanquam magno lebeti plures ignis foci, a dextris quidem iecur, a ſiniſtris lienem, ſuperne cor, & tranſuerſum ſeptum & eleuatum & aſſidue motum, his etiam amplius omentum, quod prædicta tegit, ingentem quandam ciborum, qui in illum aſſumti ſunt, alterationem facere ſcribit. Quapropter quandocunque meatus is ad ventriculum pertingit, naturæ errato, & minime eiuſdem prouidentia fieri manifeſtum eſt.

Ieiunum non eandem quam rectum inteſtinum habere rectitudinem, quemadmodum Razes, Mundinus, ac alij quidam putant.

CAP. IV.

Razes *lib. 1. cap. 16. de diſſectione inteſtinorum*, in eam ſcribit ſententiam: *Gracilium autem primum eſt inteſtinum, quod ori inferiori ſtomachi continuari inuenitur, quod duodenum*
C *nominatur.* Hoc autem ſequitur aliud inteſtinum, quod vocatur ieiunum: quæ duo inteſtina erecta ſtant, & in longitudinem extenduntur corporis. Cui ſubſcribit in ſua anatome Mundinus, ſic dicens: *Ieiunum ita vocatur, quia plurimum reperitur vacuũ in bene diſpoſitis. Et cauſſa ſua vacuationis eſt duplex, ſcilicet rectitudo eius, nam rectum eſt ſicut inteſtinum vltimum.* In qua ſentẽtia & Cornelius Celſus eſſe videtur, qui *li. 4. ca. 1.* ita ſcribit: *Ab ea ieiunum inteſtinum incipit, non ita implicitum.* Hunc autem ſequitur Alexãder Benedictus, qui *lib. 2. ca. 8. ſua anatomes* ad verbum fere Celſi ſententiam exprimit, dicens: *Inteſtinum eſt quod ieiunum nominant, non ita vt reliqua implicitum.* Quibus vtiq; verbis ſinguli iam citati auctores falſiſſime de ieiuno protulerunt, quod veriſſime de duodeno dicere po-
D tuerũt: hoc enim haud ſecus quam poſtremum inteſtinum circumuolutionibus caret. Teſtis eſt Galenus, qui *lib. 5. de vſu partium* in hunc modum ſcribit. εἰ δ' ἦν συνῆπτο τῷ πυθμένι τῆς κοιλίας ἡ νῆστις, αἱ κατ' ἐκείνην ἀνελίξεις οὐ σμικρὰν στενοχωρίαν εἰργάζοντο. ταῦτ' οὖν δὴ προορωμένη, τὸ πρῶτον ἁπάντων ἐντέρων τὸ τῇ γαστρὶ συνημμένον, οὐκ εἰς ἕλικας εὐθέως ἐνέκαμψεν, ἀλλ' εἰς τοσοῦτον προήγαγε κατὰ τῆς ῥάχεως ἐκτεταμένον, εἰς ὅσον ἔμελλεν ἱκανὴν εὐρυχωρίαν παρέξειν τοῖς προειρημένοις σώμασιν, ἐφεξῆς δ' ἐκείνῳ ἑλίττεται καὶ κάμπτεται, καὶ καλεῖται μέρος τοῦτο τῶν ἐντέρων νῆστις, ὅτι διὰ παντὸς εὑρίσκεται κενόν, οὐδὲ τοὐλάχιστον ἐν ἑαυτῷ τροφῆς περιέχον. ὅσον δὲ μεταξὺ ταύτης τε καὶ τοῦ πυθμένος τῆς κοιλίας ἀνέλικτον ἔμεινε, δι' ἣν εἴπομεν αἰτίαν, ἔθος τοῖς ἀνατομικοῖς ἀνδράσι τὴν εἰς τὸ ἔντερον ἔκφυσιν ὀνομάζειν. q. eſt: *Si v. copulatũ eſſet fundo ventriculi ieiunum, circumuolutiones eius haud modicam ibi efficerent anguſtiam. Hæc igitur prauidens natura, primum omnium inteſtinum, quod vẽtriculo eſt coniunctum, non ad circumuolutiones anfractuſue confeſtim flexit, ſed eatenus produxit ipſum in dorſo extenſum, quatenus debebat ſufficiens ſpatium præbere prædictis corpo-*
E *ribus. Deinceps autem circumuoluitur & flectitur, vocaturq; hæc pars inteſtinorum, ieiunũ, eo quod ſemper inuenitur vacuum, neq; minimum quidem cibi in ſe continens. Quantumcunq; vero inter hoc & fundum ventris non circumuolutum permanſit, propter cauſſam nobis dictam, conſuetudo eſt diſſectioni corporis operam nauantibus viris, inteſtinum hoc exortum nominare.* Ex quibus Galeni verbis non ſolum duodenum anfractibus carere manifeſtum fit, ſed etiam ieiunum conuolui in orbes, minimeq; rectum eſſe cõuincitur. Id quod *libro etiã ſexto anat. admin.* Galenus ſic ſcribens indicat: κατακάμπτεται πολυειδῶς εἰς ἕλικας ἀγγείων παμπόλλων πλῆθος ἴσχον, ὃ περιονομάζουσι νῆστιν, ὅτι κενὸν ἀεὶ τροφῆς εὑρίσκεται. id eſt: *Multifariam cõuolui in orbes anfractuſue vaſorum complurium ſerie contextos, quod ieiunum nominant, quia ſemper inane eſt.* Auicen. quoq;
F *Fen. 16. Can. 3. tract. 1. ca. 1.* idem oſtendit, ſic dicens: *Et pars inteſtini quod ſequitur duodenum, nominatur ieiunũ, & in hac parte eſt initium circumuolutionis & circuitionis.* Auctor etiam librorũ *de iuuamentis membrorum*, neq; enim Galeni eſt, ſed alterius cuiuſdam, qui librum Galeni *de vſu partium* in cõpendium redigere voluit, *lib. 6. ca. 2.* iam dictis cõſentit, in hũc ſcribens modum. *Et prouidentia creatoris indigentia illarũ venarum & neruorum loco amplo nõ poſuit in primo inteſtino inuolutiones, ſed locauit ipſum recte extenſum ſuper dorſum. Et cum iſtud*

intestinum pertransit ad paruam remotionem inuoluebatur, & pars inuoluta ex intestino dicitur ie- A
iunum. Itaq; sole clarius, Razem ac Mũdinum hallucinatos esse, quod ieiunum circum-
uolutionibus plane destitutum scripserint. Neq; Mundinum suum Carpus ille Bono-
niensis ab errore vindicare potest, dicens, *id intestini parte superiore esse rectum, inferiore ve-*
ro implicitum. Nam rectum in vniuersum Mundinus stare ait. Razes etiam rectum esse
sicut vltimum intestinum, quod tam superiore quam inferiore parte anfractibus caret,
esse asserit. Ita pauci Arabum & recentiorum fuerunt, qui anatomica recte tradiderũt,
sed fere omnes in scribendis anatomicis turpiter lapsi sunt. Proinde diligenter admoni-
tos velim studiosos, vt Galeni & aliorum, qui nostra ætate anatomen illustrarunt, libros
diligenter perlustrent. Et certe nulla alia caussa factum est, vt tot in anatome hodie cõ-
mitrantur errata, nisi quod Græcorum veterum libris prioris seculi Medici caruerint, B
quos hodie renascentibus vndique bonis auctoribus, Dei benignitate, Vesalius & alii
sarcire conati sunt. Vtinam autem omnia veterum anatomica haberemus, ita enim a-
liorum opera facilius careremus. Quam multa vero horum perierint, ex libro Galeni,
quem *de proprijs libris* scripsit, sciri potest.

Carpus Mũdinum ab errore vindicare non potest.

Galeni anatomici libri diligenter perlustrandi.

Ad ileon siue tenue intestinum non plures pertingere venas, quam ad vllum aliud intestino-
rum, id quod tamen Mundinus præter veritatem asserit.

CAP. V.

MVndinus de ileo inter cetera sic scribit: *Ad ipsum perueniunt plures venæ mesaraicæ,*
quam ad aliquod aliud intestinum. Mundini sententiæ subscribit Carpus, qui de ileo
in eum scribit modum: *In isto intestino sunt plures mesaraicæ, quam in aliquo alio propter suam* C
longitudinem. Sed quantum a vero deuiauerit vterq;, facile deprehender, qui veterum,
Galeni maxime, ea de re sententiam paulo diligentius excusserit, tum enim ad intesti-
num, quod ieiunum nominant, multo plures quam ad ileon venire venas intelliget. Is
enim li. 6. admin. anat. ita scribit: τούτῳ δ' ἐφεξῆς ἐστι τὸ λεπτὸν, καὶ κατὰ μὲν τὴν οὐσίαν ταυτὸν τῷδε. διαφέρον
δὲ τῷ τε μήτε κενὸν εὑρίσκεσθαι, μήτε τοσούτων ἔχειν ἀγγείων πλῆθος. id est: *In de tenue intestinum est, substan-*
tia huic simile. Differt autem, quod neq; vacuum reperiatur, neq; tot vasis scateat. Quibus verbis
aperte admodum testatur Galenus, ieiunum vasorum multitudine vincere ileon, quod
non tot sicut ieiunum vasis scatet. Id quod confirmat *libro quinto de vsu partium*, sic dicẽs
πρώτη πάντων ἐντέρων ἡ νῆστις ὑποδέχεται τὴν ἐν τῇ γαστρὶ χυλωθεῖσάν τε καὶ πεφθεῖσαν τροφήν. ἡ θέσις δ' αὐτῆς πλησίον
τοῦ ἥπατος, ἀγγείων δὲ παμπόλλων ἐστὶν ἐν αὐτῇ στόματα. quod est: *Primum omnium intestinorum ieiunum*
suscipit in chylum versum & concoctum in ventriculo cibum. Situs autem eius est prope hepar, vaso- D
rum vero multorum sunt in eo ora. Sic & *lib. 6. ther. meth. cap. 4.* ieiunum multo plures habe-
re venas innuit, dum ita ait: ἰῶνται μὲν οὖν τὰ παχέα τῶν ἐντέρων, δυσιατότερα δὲ τὰ λεπτά. παντάπασι δὲ
ἀνίατος ἡ νῆστις, διά τε τὸ πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος τῶν ἀγγείων, καὶ τὸ λεπτὸν καὶ νευρῶδες τοῦ χιτῶνος. hoc est: *Crassa*
quidẽ intestina facilia sanatu sunt, ecõtrario difficilia quæ tenuia sunt. Ieiunũ tamẽ omnino incura-
bile est, tũ propter multitudinẽ magnitudinẽq; vasorum, quod tunica eius prætenuis neruosaq; sit. Au-
ctor deniq; librorũ *de iuuamentis membrorum lib. 6. cap. 2.* idem astruit, dicens: *Intestinum*
ieiunum est propinquum hepati, ac pertingunt ad ipsum multarum venarum ora. Et bilis flaua de-
fluit per suos meatus in primum, quod super ipsum est. Et quia istud propinquissimum hepati inter o-
mnia membra, quando hepar caruerit cibo, & fuerit vacuatum ab eo, capiet eum ex propinquiore sibi
loco, scilicet, ab intestino ieiuno, & a venis cum attractione. Sed nemo apertius Mundini erro- E
rem confutat quam Auic. qui *Fen. 16. Can. 3. tract. 1. cap. 1.* in eam scribit sententiam: *Et*
nominatur hoc intestinum ieiunum, quoniam ipsum inuenitur secundum plurimum vacuum & in-
anitum, & caussa in hoc est connexio duarum rerum, quarum vna est, quoniam illud quod attrahitur
ad ipsum de multitudine chyli, velociter separatur ab eo, portio namq; eius attrahitur ad hepar, quo-
niam plures venarum mesaraicarum continuatæ sunt huic intestino, quoniam hoc intestinum est p-
pinquius hepati, quam alia intestina. Et non est in aliquo intestinorum de ramis mesaraicæ, quantum
est in eo. Ex quibus omnibus abunde liquet, & testium multitudine, rationeq; ipsa, de er-
rore conuictos esse & Mundinum & huius interpretem Carpum. Ieiunum enim inte- F
stinum cum iecori valde vicinum sit, fieri non potest quin vasorum ad ipsum pertingen-
tium multitudine reliqua omnia vincat intestina.

Stercora seu alui excrementa in ventriculo non generari, vt Auicenna ac alij nonnulli hunc se-
quentes sentire videntur.

CAP. VI.

Auic.

A AVicen. *Fen. 16. Can. 3. tract. 1. cap. 1. de intestinorum anatome* in hunc modum ſcribit. *Penetranti in meri non attribuitur ex virtutibus naturalibus niſi virtus vna. Penetrans autem in inteſtino, primo patitur a duabus virtutibus, quarum vna eſt expulſiua, quæ eſt in ſtomacho, & altera eſt attractiua, quæ eſt in inteſtinis, & adiuuat eam fæx, quæ prouenit propter ſummam cibi, & fit facilis propter illud expulſio per viam temperatæ amplitudinis.* Quibus verbis poſtremis manifeſte Auic. ſatis innuit ſe in ea eſſe ſententia, vt fæces ſeu ſtercora in ſtomacho generari putet: euidenter enim ait, *vt attractiua duodeni & aliorum inteſtinorum, fæcem a ſtomacho expulſam attrahi.* Quæ etiam verba Gentilis enarrans, ita fæces ab inteſtinis trahi, ſicuti a veſica vrinam ſcribit. Cum tamen Gal. *in lib. 4. de vſu part.* & multis etiam aliis locis, teſtetur, inteſtina nullam plane attractricem habere facultatem, quod ſcilicet villis re-
B ctis, per quos attractio fit, careant. Præſertim vero *lib. 3. de fac. natu.* vbi ſic ſcribit: ἑκάστῳ μὲν τῶν ἐντέρων στρογγύλαι καθ' ἑκάτερον τῶν χιτώνων αἱ ἶνές εἰσι, περιστέλλονται γὰρ μόνον, ἕλκουσι δ' οὐδέν. ἡ γαστὴρ δὲ τῶν ἰνῶν τὰς μὲν εὐθείας ἔχει, χάριν ὁλκῆς, τὰς δ' ἐγκαρσίας ἕνεκα περιστολῆς. quod eſt: *Singulis quidem inteſtinis circulares in vtraque tunica fibræ ſunt. Contrahuntur enim duntaxat, nec quicquam trahunt. At ventriculus alias fibrarum rectas habet, quibus ſcilicet trahat, alias tranſuerſas, quibus conſtringat.* Auicen. opinionem ſequitur Iacobus Forliuienſis, *qui 2. particula aphor.* quærens in quo loco corporis fæx vel egeſtio ſuam recipiat formam, ita ſcribit: *Stercoris forma ſubſtantialis in corpore naturaliter diſpoſita, & debite recto acquiritur in ſtomacho. Separatio autem & depuratio fæcis a chylo, & accidentalium diſpoſitionum acquiſitio, quibus fæx a chylo diſcernitur, acquiritur in inteſtinis.* Quibus vtique verbis manifeſtiſſime indicat, ſtercora ſuam
C formam ſubſtantialem ſeu eſſentiam prius in ſtomacho, ac deinde accidentalem, hoc eſt, figuram & colorem in inteſtinis acquirere. Quod ſi enim in inteſtinis per depurationem atque ſeparationem tantum a chylo, vt *ipſe inquit*, fiunt ſtercora, certo certius eſt eorundem eſſentiam in ventriculo prius eſſe procreatam, alias namque a chylo iam ſegregari non poſſent. Cuius ſententiæ quoque fuiſſe videtur Alexan. Benedictus *lib. 2. cap. 7.* vbi ſcilicet ait, *excrementa in colo inteſtino diutius immorari, atque ibi quandam effigiem ſuſcipere.* Verum falſum docere omnes, quis eſt qui vel a limine medicinam ſolidam ſalutauerit, qui neſciat? Satis enim conſtat, quouis tempore in ſanitate integra fruentibus hominibus ſecundum vtraſque formas in inteſtinis generari ſtercora per alterationem, quæ ad ſubſtantiam terminatur. Materiam quidē, ex qua fit ſtercus, in ven-
D triculo gigni fatemur, nondum tamen eſſe ſtercus dicimus, donec ad tenuia inteſtina prouenia: perinde vt materiam vrinæ in ventriculo ex cibis & potibus generari concedimus, nec tamen vrinam adhuc eſſe dicimus, donec in renibus formam ſuam ſubſtantialem recipiat. Quod autem non in ventriculo, ſed in tenuibus magis inteſtinis generetur ſtercus, teſtatur Gal. qui *lib. 3. de fac. nat.* ſic ſcribit: δέδεικται γὰρ ἔμπροσθεν, ὡς οὐδὲν εἰς τὴν ἐναντίαν ἀθρόως μεθίσταται ποιότητα. πῶς οὖν ὁ ἄρτος αἷμα γίνεται, πῶς δὲ τὸ τεῦτλον, ἢ ὁ κύαμος, ἤ τι τῶν ἄλλων, εἰ μὴ πρότερον τινα ἑτέραν ἀλλοίωσιν ἐδέξατο, πῶς δ' ἡ κόπρος εὐθὺς ἐν τοῖς λεπτοῖς ἐντέροις ἀθρόως γεννηθήσεται, τί γὰρ ἐν τούτοις σφοδρότερον εἰς ἀλλοίωσίν ἐστι τῶν κατὰ τὴν γαστέρα; πότερον τῶν χιτώνων τὸ πλῆθος, ἢ τῶν γειτνιώντων σπλάγχνων ἡ περίθεσις, ἢ τῆς μονῆς ὁ χρόνος, ἢ σύμφυτός τις ἐν τοῖς ὀργάνοις θερμασία. καὶ μὴν κατ' οὐδὲν τούτων πλεονεκτεῖ τὰ ἔντερα τῆς γαστρός. τί ποτ' οὖν ἐν μὲν τῇ γαστρὶ νυκτὸς ὅλης πολλάκις μένοντα τὸν ἄρτον, ἔτι φυλάττεσθαι βούλονται τὰς
E ἀρχαίας διασώζοντα ποιότητας. ἐπειδὰν δ' ἅπαξ ἐμπέσῃ τοῖς ἐντέροις εὐθὺς γίγνεσθαι κόπρον; quod eſt: *Monſtratum namque ſupra eſt, nihil in contrariam qualitatem totum ſimul migrare. Ergo quomodo ſanguis ex pane? quomodo ex beta fabaue, aut reliquis id genus, niſi hæc alteram prius mutationem ſint adepta? Iam quomodo in tenuibus inteſtinis confeſtim ſtercus fiet? Quid enim in his efficacius ad alterationem exſiſtit, iis quæ ſunt circa ventriculum? Num tunicarum numerus, an circumpoſitorum viſcerum vicinitas, an moræ ſpatium, an innatus quidam in inſtrumentis calor? Atqui nullo horum ſuperant inteſtina ventriculum. Cur igitur vbi panis tota ſæpe nocte moratus eſt in ventriculo, etiam ſeruari eum volunt, ac priſtinas ſuas qualitates tueri, vbi ſemel inteſtinis incidit, ſtatim effici ſtercus?* Quibus ſane verbis Gal. abunde monſtrat, ſtercora in tenuibus fieri inteſtinis, non quidem per ſeparationem atque deputationem a chylo, vt Forliuienſis putat, ſed
F per alterationem potius quæ ad ſubſtantiam terminatur: oportet enim vt prius alteram quandam mutationem quam ſtercus fiant, adipiſcantur; id quod iterum eodem libro teſtatur Gal. ita ſcribēs: οὐ γὰρ δὴ τὰ μὲν σιτία τὴν ἀρχαίαν ὑπαλλάττει ποιότητα ταχέως οὕτως, ὥστ' ἐπειδὰν ἐμπέσῃ τοῖς λεπτοῖς ἐντέροις εὐθὺς εἶναι κόπρον, id eſt: *Nō enim profecto cibi ipſi adeo celeriter priorem qualitatem deponūt, vt protinus, poſtquam in tenuia inteſtina deſcenderint, ſtercus fiant.* Quaſi dicat, *opus eſſe & in tenuibus inteſtinis mutatione prioris qualitatis, vt ſtercus fiant.* Ita vt plane cont

mentum sit in stomacho generari stercora. Galenus denique *lib. 5. de vsu partium corporis humani* rationem indicans, cur ieiunum intestinum dictum semper vacuum exsistat, inter cetera sic scribit: σφοδροτέρα δ' ἐνέργεια προσγίνεται μήπω τῆς χολῆς μεμιγμένης τοῖς περιττώμασιν, ἀλλ' ἔτι περιρρεούσης ἀκράτου κατ' αὐτοὺς τοὺς χιτῶνας τῶν ἐντέρων, καὶ δάκνουσα αὐτὰ, καὶ πρὸς τὴν ἔκκρισιν ἐρεθίζουσα, hoc est: *Vehementior vero actio efficitur, quando bilis nondum permixta est excrementis sed adhuc circumfluit pura secundum ipsas intestinorum tunicas, mordetque ipsa & ad excretionem excitat.* Si vero bilis, quæ adhuc ab excrementis pura est, ad ieiunum confluit, quomodo verum esse potest stercora seu excrementa in ventriculo procreari? Hinc Auicennam quoque sibi contradicere necesse est, quum loco iam sæpius citato probat secundum in ordine intestinum semper vacuum reperiri, quia videlicet cholera citrina venit, ad hoc intestinum pura, hoc est impermixta fæcibus, ita enim Auicennæ interpretes exponunt. B Nam si fæx, iuxta huius alibi sententiam, chylo commixta trahitur ab intestino duodeno, a quo statim descendit ad sequens intestinum ieiunum nominatum, quomodo poterit cholera citrina pura, hoc est, impermixta fæcibus, peruenire ad intestinum ieiunum, in quo inuenit fæces chylo commixtas, sicuti & in aliis sequentibus? Neque enim possunt dicere integram fæcum a chylo separationem fieri in intestino, duodeno nominato, qui asserunt fæces chylo permixtas vsque ad monoculum & colon quoque peruenire. Præterea stercus in ventriculo non gigni, vel inde colligi potest. Si enim in ventriculo generaretur stercus, tunc homo quotidie vomeret stercus, quotidie etiam singultiret, haud aliter quã ileosus, cui eiusmodi symptomata nulla alia caussa eueniunt, nisi quia stercus ad ventriculum ascendit. C Testis Hippocrates *7. aphor. 10.* sic inquiens: ἐπὶ εἰλεῷ ἔμετος ἢ λύγξ. quod est: *In ileo vomitus aut singultus.* Et Galenus in eius sententiæ explicatione, sic scribens: ἐν τοῖς εἰλεοῖς οὐδὲν ὑπέρχεται κάτω, καὶ τοῦτο ἴδιον ἀχώριστον τοῦ πάθους, ἔμετος δὲ οὐκ ἀεὶ σύνεστιν, ἀλλ' ὅταν ὀλέθριοι ἔχωσι, καὶ εἰ πλέον διαστρέφονται, καὶ κόπρος αὐτοῖς ἐπανέρχεται καὶ λύζουσιν. id est: *In ileis nihil exit per inferiora, & hæc est proprium inseparabile affectus. Vomitus autem non semper adest, sed quando exitiales sunt, & si vehementius distorqueantur, stercus eis ascendit, atque singultiunt.* Proinde si eiusmodi symptomata stercus ab intestinis ad ventriculum ascendens efficere potest in ileo, quid prohiberet, cur non eadem efficeret in ventriculo procreatum? Porro si in ventriculo stercus generaretur, minime necessarium foret, vt in ileo stercus ad proximiores superiacentium intestinorum partes expelleretur ad ventriculum, adeoque totum tenue intestinum pertransiret, si prius suã habuisse in eo generationem. D Sed quid opus in re manifesta temere verba fundere, cum nemo hodie sit paulo eruditior, qui non errare Auicennam suosque ea in re sequaces intelligat.

Mesenterium falso a quibusdam inter intestina connumerari, quum peculiare potius ab iis membrum sit.

Capvt. VII.

Macrobius *libr. 1. de somnio Scipionis,* mesenterium inter intestina iis verbis connumerat: *Intestina principalia tria, quorum vnum dissipium vocatur, quod ventriculum, & cetera intestina secernit: alterum medium, quod Græci μεσεντέριον dicunt.* Quem imitatus est Alex. Benedictus *lib. 2. suæ anatomes c. 8.* sic scribens: *Gracilliora deinceps intestina ventriculo annexa sunt.* E *Horum primum quod tenuius vocatur, in sinus tortuosos vehementer implicitum est & orbes, & intestino quod medium Latini, Græci μεσεντέριον καὶ μεσοεντέριον vocant, singuli connectuntur.* Ex quibus vtique verbis manifestum fit, vtrunq; mesenterion inter intestina Benedictum numerare, cum tamen omnium consensu sex tantum intestina sint, & recenset illa Galen. *lib. 5. de vsu part. hum. corporis* in hunc modũ: πρῶτον μὲν τὴν ἔκφυσιν, δεύτερον δὲ τὴν νῆστιν, τρίτον δὲ τὸ λεπτὸν ἔντερον, καὶ τέταρτον τὸ τυφλὸν, καὶ πέμπτον τὸ κῶλον, καὶ ἕκτον τὸ ἀπευθυσμένον. id est: *Primum est exortus, secundum ieiunum, tertium tenue intestinum, quartum cæcum, quintum colum, sextum rectum.* Et *lib. 6. de anat. administ.* hoc pacto: πρῶτον μὲν οὖν ἡ ἔκφυσις. μετὰ δὲ ταύτην ἥνπερ ὀνομάζουσι νῆστιν, ὅτι κενὸν ἀεὶ τροφῆς εὑρίσκεται. τούτῳ δ' ἐφεξῆς ἐστὶ τὸ λεπτόν. ἐπὶ τούτῳ δ' ἐστὶ τὸ τυφλὸν καλούμενον. εἶτα τὸ κῶλον. ἀφ' οὗ κατὰ πέρας ἄχρι τῆς ἕδρας ἐκτέταται τὸ ἀπευθυσμένον ὀνομαζόμενον ἔντερον. hoc est: *Primum itaque exortus.* F *Ab hoc quod ieiunum nominant, quia semper inane est. Inde tenue intestinum est. Deinceps cæcum appellatum. Postea colon. Ab hoc in extremo rectum intestinum ad sedem vsque porrectum est.* In quorum sane catalogo mesenterii nulla penitus mentio fit, neque mirum cum peculiaris quædam ab intestinis corporis pars sit, illa ipsa dorso alligans copulansue. Quare mesen-

A re meſenterion nomen non ideo apud Græcos ſortitum eſt, quod ſit medium inteſtinorum, quandoquidem in numero inteſtinorum non habeatur, ſed potius quod in medio inteſtinorum collocatum ſit, adeoque nomen illi a ſitu factum eſt. Vocatur autem alio etiam nomine *meſaraon*, quod omnes, quæ ad ipſum ex iecore ferũtur venas, cum adiacentibus arteriis & neruis, circumquaque ambiat & complectatur. Vtriuſque rei locuples teſtis eſt Galen. qui *lib. 6. de anat. adminiſt.* ita ſcribit: τὸ μεσεντέριον δὲ καὶ μεσάραιον ὀνομάζουσιν, ἀπὸ τῶν συμβεβηκότων αὐτῷ τὴν προσηγορίαν ἀμφοτέρας θέμενοι. μεσεντέριον μὲν ἀπὸ τῆς θέσεως. μεσάραιον δὲ ἀπὸ τῆς οὐσίας. μέσον τε γὰρ τέτακται τῶν ἐντέρων, καὶ πάσας τὰς ἐξ ἥπατος εἰς αὐτὸ καταφερομένας φλέβας, ἅμα ταῖς παρακειμέναις ἀρτηρίαις τε καὶ νεύροις ἐν κύκλῳ περιλαμβάνει, ὥσπερ ἕκαστον τῶν ἐντέρων. quod eſt: *Meſenterion quod etiam meſaraon appellant, vtroque nomine ab accidentibus ipſi indito, meſenterio quidem a ſi-*
B *tu, meſarao autem a peculiari ſubſtantia, nam & medium inter inteſtina ſitum eſt, & omnes venas ex iecore in ipſum deſcendentes vna cum vicinis arteriis & neruis in orbem complectitur, quemadmodum inteſtina ſingula.* Ita & Mundinus meſenterion ab inteſtinis diſtinguit, quemadmodum omnes alii, qui anatomica ſcripſerunt, vt omnium ſit euidentiſſimum aberraſſe Benedictum, quod inter inteſtina meſenterium numerauerit. Libentius autem eius hominis errata refero, ne ſcilicet huius auctoritas improuidis imponat. Scio enim eius libellum omnium hodie in manibus verſari, quod nemo præter hũc ex recentioribus elegantiæ ſtudioſus fuerit, qui anatomica tractauerit.

Venas nullas per quas fœtus in vtero vrinam emittit, in ſuminis ſeu abdominis extre-
C *mam cutim terminari, quemadmodum, præter omnem rationem & ſenſum, Mundinus & Alexander Benedictus docent.*

Capvt VIII.

MVndinus de anatomia ventris inferioris inter cetera in eam ſententiam ſcribit: *Quarto eſt pars quæ vocatur ſumẽ, infra vmbilicũ per quatuor digitos, & eſt pars in qua venæ quędã terminantur ad cutim, per quas pueri in matrice exſiſtentes emittunt aquoſitatẽ.* Et ideo, vt dicit Auicenna, tales venæ & talis pars notior eſt in non natis quam in perfectis, vt ego monſtraui multoties. Quam Mundini ſententiam, ſequitur etiam Alexander Benedictus *in lib. 2. cap. 3. ſuæ anatomes*, ita ſcribens: *Pars quæ infra vmbilicum ſitum habet, ſumen dicitur, ab antiquis abdomen, venas prætenues habet, ſubter cutem diſperſas, quibus in vtero conce-*
D *ptus aquas emittit.* Quæ ſane ſententia quam erronea ſit, mox oſtendemus, vbi primum, quid ſit ſumen explanauerimus. Sumen anatomicis id eſt, quod Græci ἦτρον, Latini *abdomen* appellant. Eſt autem ea pars, quæ a pube ſurſum verſus ad præcordia peruenit. Et complectitur in ſe ilia, vmbilicum, & ventrem imum, id quod teſtatur Galenus *lib. 2. aphoriſ. comment. 35.* ſic ſcribens: ἦτρον δὲ ἰδίως ὀνομάζει τὸ κάτω χωρίον τῆς γαστρὸς, ὅσον ἐστὶ μεταξὺ τοῦ αἰδοίου καὶ τοῦ ὀμφαλοῦ, ὡς εἰς λαγόνας ταῦτα διαιρεῖσθαι τὸ σύμπαν ἐπιγάστριον, τὸ ὑποχόνδριον, τὰ ἐπὶ τὸν ὀμφαλὸν, καὶ τὸ ἦτρον, id eſt: *Imum ventrem proprie nominat partem ventris imam, quæ vmbilicum ac pudenda interiacet. Ita vt in hæc tria totum abdomen diuidatur, in ilia, ad vmbilicum attinentia, & ventrẽ imum.* Mundinus vero & Alexand. abuſi vocabulo ſuminis ſeu abdominis, eam partem, quæ digitorum quatuor ſpatio infra vmbilicum eſt, dixerunt, atque totius vocabulum perpe-
E ram parti accommodarunt. Quibus iam expenſis, facile erronea illorum de vrinæ fœtus in vtero emiſſione ſententia explodi poteſt: nemo enim eſt, qui Galenum paulo diligentius excuſſerit, qui neſciat potum quendam eſſe ſecundum vmbilicum vrachum dictum, qui ex fundo veſicæ fœtus exportat vrinam ad membranam alantoidea nominatam. Sunt enim fœtui vndique membranæ circumpoſitæ, quemadmodum pulcre Galen. *lib. 15. de vſu part.* monſtrat, ita ſcribens: ἐπεὶ δὲ περὶ τὸ κυούμενον ἐπὶ ζώου ἡ φύσις φιλοτεχνεῖ διαπλάττουσά τι καὶ τροφὴν καὶ πνεῦμα διὰ τῆς μητρὸς ἐπάγουσα, καὶ χώρας τοῖς περιττώμασιν εὐτρεπίζουσα, χαλεπὸν μὲν ἴσως εἰπεῖν σαφῶς. ὀφθέντα γε μὴν ἀκριβῶς διὰ τῶν ἀνατομῶν οὐ δύναται ἀναβάλλειν θαυμάζειν τὸν διασκεψάμενον. ὑμὴν μὲν γὰρ αὐτῷ πανταχόθεν ὑμὴν περιβέβληται λεπτὸς, ὃν ἄγγειον ὀνομάζουσιν, ἐκδεχόμενος τὸν οἷον ἱδρῶτα τοῦ κυουμένου
F ζώου ἐν ἑαυτῷ καὶ οὗτος ἔχει τὰς ἀποχωρήσεις τὸ οἷον οὖρον τοῦ κυουμένου. τούτου δ' ἔξωθεν ἐν κύκλῳ περιβέβληται τὸ χορίον ἅπασαν ὑπαλείφον ἔνδοθεν τὴν μήτραν, ὡς μηδαμόθεν ψαύειν αὐτῆς τὸ ὑποκείμενον, καὶ διὰ τούτου μόνου συνάπτεται τὸ ἔμβρυον τῇ μήτρᾳ. ἐφ' ἑκάστῳ δὲ στόματι τῶν εἰς τὰ ἔνδον τῆς μήτρας ἐχόντων ἀγγείων. διὸ καὶ πᾶν τὸ μεταξὺ αὐτῶν ἀφθόνως γεννᾶται ἀγγεῖον, ἀρτηρία μὲν ἐπὶ τῷ τῆς ἀρτηρίας στόματι, φλὲψ δὲ ἐπὶ τῷ τῆς φλεβὸς. ἔξωθεν τὸ περιεχόμενον ἅπασι τοῖς ἀγγείοις, καὶ τῶν ὑστέρων τοῖς ἐν τοῖς μέσοις ἐμφυόμενος οὗτος ὁ ὑμὴν πρῶτον ἀναφύεται τῆς μήτρας, ὅσον δένδρων ῥιζῶν τῶν εἰς τὴν γῆν καθιέντων

περιέχον. συνελθόντα δ' ἀλλήλοις εἰς ταὐτὸν ἀλλήλοις ἔρχεται κατὰ συνδυασμόν, κἄπειτ' αὖθις ἐξ ἀμφοῖν γενόμενον πάλιν ἐκεῖνο τῷ ἑτέρῳ τῶν ὁμογενῶν εἰς ταὐτὸν ἀφικνεῖται. καὶ τοῦτο οὐ παύεται γινόμενον ἄχρις ἂν εἰς δύο μεγάλα συναχθῇ πάντα τὰ σμικρά, καθάπερ πρέμνα συμφυόμενα τῷ κυουμένῳ διὰ τοῦ κατὰ τὸν ὀμφαλὸν χωρίου, τέτταρα γὰρ ὄντα ἐστι τὰ πάντ' αὐτῶν ἀγγεῖα, δύο μὲν ἀρτηρίαι, δύο δὲ φλέβες. quod est: *Quaecunque circa id animal quod vtero adhuc geritur, natura machinata est, tam confirmando, quam nutrimentum & spiritum ad matricem inducendo, & loca excrementis apta praeparando, difficile quidem est liquido exponere. Sed quando videntur exacte per dissectiones, videntem mirari mox cogunt. Tali enim ipsi faetui vndique membrana circumposita est tenuis, quam agnian vocant, suscipiens id quod est veluti sudor faetus. Huic autem foris alia superiacet tenuior, quam allātoidea nuncupant, in vesicam eius perforata. Aceruat vero in sese ipsa etiam haec vsque ad partum, id quod est velut vrina faetus. His autem extrinsecus in circuitu apposita est secunda, totam subiungens subliniensue internam vteri partem, vt nulla parte tangi queat a subiacentibus, & per hanc mediam faetus matri copulatur. In vnaquoque enim ore peruenientium intra matricem vasorum, per quae & menstruum in ipsa ferebatur, aliud vas tempore quo faetus vtero gestatur, generatur, arteria quidem in ore arteriae, vena vero in ore venae, vt sint ea quae generantur numero aequalia oris, quae intra vterum finiuntur. Colligat autem ea inuicem subtilis, sed tamen fortis membrana, extrinsecus circumplectens omnia vasa: est vero haec eadem membrana internis quoque vteri partibus inserta. Vnumquodque autem vasorum, vbi primo ab vtero explantatur, paruum, quales sunt arborum radicum extremitates, quae terram pertingunt. Procedentia vero paululum in eandem coitionem conueniunt, ac deinceps vnum ex ambobus factum, rursus quadlibet illorum in idem alteri quod eiusdem generis est peruenit, idque non cessat fieri, quousque in duo magna conueniant omnia illa parua, quae tanquam stipites quidam faetui per locum, qui in vmbilico est, inseruntur. Quatuor igitur sunt illic vniuersa vasa, duae scilicet arteriae, & venae totidem.* Ex quibus Galeni verbis abunde liquet, porum illum lotium foetus ex vesica efferentem, vna cum aliis vasis, non in lumen, sed in vmbilicum inseri. Est vero is meatus in medio iam dictorum vasorum situs, Vrachusque dicitur, quemadmodum testatur Galenus *lib. eodem*, sic dicens: τέτταρα τοίνυν ἐστὶ τὰ προειρημένα κατὰ τὸν ὀμφαλόν, δύο μὲν ἀρτηρίαι, δύο δὲ φλέβες, μέσον ἑαυτῶν ἔχοντες τὸν οὐραχόν, οὕτω γὰρ ὀνομάζειν ἔθος τοῖς ἀνατομικοῖς, τὸν ἐκ τοῦ πυθμένος τῆς κύστεως πόρον ἐξοχετεύοντα τὸ οὖρον εἰς τὸν ὀλίγον ἔμπροσθεν εἰρημένον ὑμένα τὸν ἀλλαντοειδῆ. καλεῖται γὰρ οὕτως ἀπὸ τῆς πρὸς τὰς ἀλλᾶντας ὁμοιότητος κατὰ σχῆμα. ἀλλὰ τῶν τεττάρων ἀγγείων τῶν περὶ τὸν οὐραχὸν ἐκ μὲν τῶν ἄνω μερῶν αἱ φλέβες εἰσίν, ἄνω γὰρ αὐτὰς ἰέναι βέλτιον ἦν, ὡς ἐπὶ τὸ ἧπαρ. ἐκ δὲ τῶν κάτω αἱ ἀρτηρίαι, καὶ γὰρ καὶ ταύτας φέρεσθαι ταῖς πλαγίαις τῆς κύστεως ἀποχωμένας ἦν ἄμεινον. id est: *Quatuor igitur per vmbilicum praedicta sunt vasa, duae scilicet arteriae, & venae totidem in medio sui habentes vrachum, ita enim dissectoribus nominare consuetudo est meatum, qui ex vesicae fundo vrinam ad paulo ante dictam membranam alantoidea exportat. Vocatur autem ita a similitudine formae siue figurae, quam ad farcimina habet. Atqui vasorum quatuor, quae circa vrachum sunt, superioribus partibus venae sunt: sursum enim versus hepar, mox ire melius erat, inferioribus vero arteriae, deorsum enim has ferri lateribus vesicae inuehendas consultius erat.* Alantoidea denique membranam suscipere foetus vrinam, clarius testantur ea quae sequuntur, vbi sic scribit: τῶν δ' ἄλλων δυοῖν ὁ μὲν ἀλλαντοειδὴς ὀνομαζόμενος, ὃν εἰς τὴν κύστιν ἔφαμεν συντετρῆσθαι κατὰ τὸν οὐραχόν, εἰς ὑποδοχὴν οὔρου παρεσκεύασται. βέλτιον γὰρ ἦν μακρῷ μὴ κατὰ τὸ αἰδοῖον οὐρεῖν τὸ κυούμενον, ἀλλ', ὡς νῦν ἔχει, κατὰ τὸν ὀμφαλόν, ἐπειδὴ γὰρ ὅλον αὐτὸ περιείληφεν ὁ ἄμνιος ὀνομαζόμενος ὑμήν, ἑτέρου εἴδους ὑγροῦ ἐνδεχόμενος, οὐκ ἦν εὔλογον ἀναμίγνυσθαι τὸ τοιοῦτον τῷ οὔρῳ. ἐναργῶς γὰρ φαίνεται τὸ κατὰ τὸν ἀλλαντοειδῆ πρὸς τὸ λεπτότερόν τ' εἶναι, καὶ ξανθότερον τοῦ κατὰ τὸ ἄμνιον. ἔτι καὶ δριμύτερον ὑπάρχει, ὡς καὶ τῶν ὀσφρήσεων ἀνιᾶν καὶ πλήττειν ἀνατεμνόντων τὸν ὑμένα. τὸ μὲν οὖν ἐν ἱδρῶτος λόγῳ κατὰ τὸ ἄμνιον ἀθροιζόμενον, ἐν κύκλῳ περιέχεται τῷ κυουμένῳ, μηδὲν βλάπτειν αὐτοῦ τὸ δέρμα δυνάμενον. ἰδίᾳ δ' ἀπῴκισται τὸ οὖρον, οὔτε τοῦ δέρματος, οὔτε τῶν κατὰ τὸ χορίον ἁπτόμενον φλεβῶν, ὡς μηδὲν ὑπὸ τῆς δριμύτητος αὐτοῦ πλησιάζοντα βλάπτοιτο. quod est: *Aliarum vero duarum, quae alantoides nominatur, quam perforatam esse per vrachum ad vesicam diximus, ad vrinae susceptionem praeparata est. quum sit multo melius non per pudendum vrinam faetum reddere, sed sicut nunc habet per vmbilicum. Postquam enim totum ipsum faetum complectitur membrana nominata amnios, aliam speciem humoris suscipiens, non erat rationabile eam humoris speciem vrinae commisceri. Euidenter enim humoris, qui intra alantoides est, & tenuior & magis flaua esse apparet eo qui intra amnion est. Adde quod & acrior existit, vt etiam dissecantium hanc membranam odoratum molestet & offendat. Quod igitur in sudoris ratione intra amnium aceruatur, in circuitu faetui circumfusum est, nequaquam cuti eius nocere potens. Seorsum vero abacta & separata est a faetu vrina, neque cutem, neque venas quae sunt per secundam attingens, ne vrinae vicinae ipsius acrimonia laedantur.* Quod autem hactenus de vasis membranis, & vracho multis diximus, complexus est Galenus, in libro de foetuum formatione, in hunc modum scribens: τάχα μὲν ἀγγεῖα τὰ κατὰ τὸ χορίον συνάπτοντα μὲν ἴσχει τὰς ἀρχάς, δι' ὧν ὡς ἔσω

ἔσω-

A ἑνοῦνται τοῖς πέρασι τῶν κατὰ τὴν μήτραν ἀγγείων, ἀποχωροῦντα δ' αὐτῶν, εἰς ταυτὸν ἀλλήλοις ἀφικνοῦνται, τρόπον ὁμοιότατον ταῖς ῥίζαις τῶν φυτῶν. ὡς γὰρ ἐπ' ἐκείνων ἐκ πολλῶν καὶ λεπτῶν παρ' ἀλλήλας ἰουσῶν ἕτεραι ῥίζαι παχύτεραι γεννῶνται, κἀκεῖναι αὖθις ἀλλήλαις ἑνωθεῖσαι ἑτέρας, καὶ τοῦτο γινόμενον παύεται μέχρις ἂν ἅπασαι τελευτήσωσιν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ πρέμνου, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον αἱ κατὰ τὸ χορίον ἀρτηρίαι καὶ φλέβες συνιοῦσαι πρὸς ἀλλήλας ἑτέρας γεννῶσιν ἑαυτῶν εὐρυτέρας, ἐξ ὧν ἀλλήλαις συνιουσῶν, ἔτι γινομένων αὖθις ἄλλας, καὶ ταῦτο πάνυ πολλάκις δὲ τοῦ συμβάντος, εἰς δύο μὲν ἀρτηρίας δύο δὲ φλέβας ὁ πάντων τῶν καθ' ἕκαστον ἀγγείων κεφαλαιοῦται σύνοδος, ὧν ἐν τῷ μεταξὺ γεννᾶται πόρος εἰς τὸν πυθμένα τῆς κύστεως τοῦ κυουμένου συντετρημένος, ὃν οἱ δεινοὶ ἐπὶ τὰς ἀνατομὰς ὀνομάζουσιν οὐραχόν, τὸ δ' ἕτερον τοῦ πόρου τοῦδε στόμα χωριζόμενον τῶν τεττάρων ἀγγείων εὐρύνεται κατὰ βραχύ, λεπτὸν ὑμένα προσπλάσσον, ἀλλαντοειδὲς σχῆμα γεννῶσαν, ἐπιτεταμένον ἔξωθεν ἑτέρῳ τοιούτῳ, ᾧ περιέχεται τὸ ἔμβρυον. ὀνόματα δὲ τοῖς δύο τούτοις ὑμέσιν οἱ ἀνατομικοὶ τέθεινται, τῷ μὲν ἀπὸ τοῦ σχήματος ἀλλαντοειδῆ, θατέρῳ δὲ τῷ περιέχοντι τὸ ἔμβρυον ἀμνειὸν, τοῦτο μὲν ἔξωθεν ἐστι τοῦ κυουμένου. hoc est: *Vasa quidem, quæ in secunda exsistunt, angustissima habent*
B *initia, per quæ, vt dixi, extremitatibus vasorum, quæ in vtero sunt, vniuntur. Vbi vero ab ea discedunt, inter se in idem redeunt, haud aliter quam plantarum radices. Quemadmodum enim in his ex multis iisque tenuibus inuicem coeuntibus extremitatibus, radices aliæ crassiores nascuntur, & rursus illis inter se vnitis aliæ, & hoc fieri non cessat, donec vniuersæ in trunci principium finiantur, ita & in secunda arteriæ atque venæ inuicem coeuntes, alias ipsis latiores generant, ex quibus inter se coeuntibus deinceps alias rursus producunt, eoque multoties ipsis contingente, omnium particulatim vasorum coitio in duas arterias, totidemque venas colligitur, quorum in medio meatus quidam gignitur in fundum vesicæ ipsius fœtus perforatus, quem in dissectionibus celebres vrachum nominauerunt. Alterum autem huius meatus os, a vasis quatuor segregatum paululum dilatatur iuxta membranam tenuem, figuram farciminis generantem, extrinsecus altera tali circundatam,*
C *qua fœtus complectitur. Duabus vero iis membranis dissectionis periti nomina fecerunt, illi quidem a figura alantoidi, alteri autem fœtum complectẽdi amnio. hac quidem extrinsecus fœtum ambiunt.* Ex quibus verbis iterum claret, vrinam fœtus per meatum vrachium in membranam alantoidem aceruare, & minime per venas in extremam fuminis cutem finientes. Neque autem temere, vt obiter dicam, humorem hunc natura vsque ad partus tempus in dicta membrana detinet, sed vt tum perfuso collo vteri, fœtus facilius excidat, quemadmodum docet Galenus *lib. 15. de vsu partium corporis humani*, in eum modum scribens: προσέρχεται δὲ καὶ ἄλλη τις χρεία τῶν ὑγρῶν, τοῖς δὲ κοινὴ κατὰ τὴν ἀποκύησιν τοῦ ζώου γινομένη, ῥᾷον ἐκπίπτειν τοῦ τῆς μήτρας αὐχένος τὸ κυούμενον, ὑγρότητι πολλῇ τεγγόμενον, ὀλισθηρόν, ἐξ ἀνάγκης τηνικαῦτα τῶν ὑμένων, οὐ μόνον γὰρ εἰς ὀλισθον συμβάλλεται τοῖς ἐμβρύοις ἡ ὑγρότης, ἀλλὰ καὶ τὸν αὐχένα τῶν μητρῶν ἕτοιμον εἰς τὸ διαστέλλεσθαι μέχρι πλείστου παρασκευάζει. βρεχόμενος γὰρ ἀπὸ τῶν προειρημένων ὑγρῶν, μαλακώτερος γίνεται, καὶ ῥᾷον διαστέλλεται. μεγίστη
D δ' ἀπόδειξις τοῦ λεγομένου τὸ κατὰ τὰς μαίας, ἐπειδὰν ἀθρόως ἐκρυῇ τὸ ὑγρόν, αὐτὰς ἀναγκάζεσθαι μιμουμένας τὴν φύσιν, ὑγρότητάς τινας ἔχειν ἕνεκεν τοῦ διαβρέξαι τῶν μητρῶν τὸν αὐχένα. quod est: *Accedit autem & alia quædam vtilitas humoribus iis communis in parturitione animalis facta, scilicet vt fœtus a collo vteri facilius excidat, humiditate multa perfusa, huius tunc necessario ruptis membranis. Non solum namque ad lubricitatem partui humiditas illa confert, sed etiam collum vteri vt plurimum dilatetur, promptum efficit. Perfusum enim a prædictis humoribus, mollius est, & facilius dilatatur. Maxima autem eius quod dicimus demonstratio est, quod obstetrices postquam ante partum hic humor effluxerit, naturam imitantes coguntur habere nonnullas humiditates, quibus collum vteri perfundant.* Sed dicet hic quispiam, *qui fit, vt cum collum vesicæ meatum habeat, non tamen fœtus per id meat, sed tota in vmbilicum & vrachum vrina transit? oportet enim quum ex vtraque par-*
E *te vesica effluxiones exitusue habeat, non magis per vrachum quam per collum vrinam efferri.* Huic Galenus loco citato ita respondet: διελὼν τὸ προκείμενον τῆς κύστεως περιτόναιον ἅμα ἄμφω ποιεῖ, τὸν μὲν ὀμφαλὸν ἀνατείνων, τὸ δ' ἐν τῇ κύστει περιεχόμενον ἐκθλίβειν περιλαμβάνων τῇ χειρί. ὄψει δὲ τὸ οὖρον ἐκρέον εἰς τὸν ἀλλαντοειδῆ διὰ τοῦ κατὰ τὸν ὀμφαλὸν πόρου. καὶ μὲν δὴ καὶ εἰ θλίψεις πάλιν αὐτὸν τὸν ἀλλαντοειδῆ, πληρώσεις τὴν κύστιν. εἶτ' αὖθις τὴν κύστιν θλίβων, πληρώσεις τὸν ὑμένα, καίτοι τὸ γινόμενον αὐτὸ διδάξει, ὅτι διὰ τὴν εὐθύτητα καὶ τὸ μέγεθος τοῦ κατὰ τὸν ὀμφαλὸν πόρου θᾶττον ἐκκενοῦται ταύτῃ τὸ οὖρον. ὅτι γὰρ εὐρύτης ἡ κατὰ τὸν οὐραχὸν πολλαπλασίων ἐστὶ καὶ κατὰ τὸν αὐχένα. τὰ τῆς εὐθύτητος οὐδὲ παραβάλλεσθαι δίκαια. σκολιὸς μὲν γὰρ ἱκανῶς ὁ τῆς κύστεως αὐχήν, εὐθὺς δ' ἀκριβῶς ὁ οὐραχός. id est: *Dissecans vesicæ propositum peritonæum simul ambo faciet, vmbilicum quidem extendat, & quod in vesica continetur manu comprehendens exprimat. Videbis vero vrinam in alantoidea per meatum, qui in vmbilico est, effluentem: & si quidem rursus ipsam alantoiden*
F *compresseris, vesicam implebis: & rursus vesicam comprimens, membranam implebis. Id autem quod accidit, te docebit, quod propter rectitudinem & magnitudinem meatus qui in vmbilico est, prius hac ratione vrina efflat. Amplitudo enim quæ in vracho est, multo maior quam quæ in collo vesicæ. Ea vero quæ sunt rectitudinis, vt comparentur iniusta sunt. Obliquũ enim sufficienter vesicæ collum, rectus vero vrachus.* Ex iis itaq; abunde monstratum est, Mundinum toto ab-

errare cœlo, quod venas vrinam fœtus in vtero efferentes ad suminis cutem finiri do- A
ceat, cum non per venas, sed meatum potius, qui in medio venarum & arteriarum si-
tus, in vesicam fœtus pertingat. Et si venę ad suminis cutem desinentes vrinā efferrent,
vnde, rogo, hæ venæ suminis vrinā haurirēt? an ex emulgentib. tales venæ in sumen vri-
nā traducerent, q nunquam compertum est? Et si sic etiā haberet, qua oro, vi aquosus il-
le humor a sanguine, quem simul cōmixtum emulgentes deferunt, secerneretur? Fru-
stra certe sic renum constitutus vsus esset, qui eius rei gratia, vt lib. 4. de vsu partiū cor-
poris humani testatur Gal. facti sunt, quo aquosam superfluitatē attrahant, nec vlla alia
pars est, cui hæc facultas secernēdi aquosum humorē a sanguine insita sit, quā renibus.
Si itaque non ex emulgentib. vrinam suminis venæ hauriunt, tum ex renibus hauriant B
necesse est, & plures tunc meatus vrinarii, *οὐρητῆρες* Græci vocant, quam vnus ex singu-
lis renibus emergent, quod falsum tamen esse conspecta renum structura, & sua ipsius
Mundini eadem decreta testantur. Quod si ergo nec ex renibus vrinam hauriunt, ex
meatibus vrinariis hauriant oportet. Inseruntur itaque multa hæ seminis venæ pertu-
sis in multa foramina vreteris, quod nec vnquam visum est. Neque enim natura com-
mittit, vt tot foraminibus exitioso periculo adsciras vreteras pertundat. Si autem ne-
que ex vreteris seu meatibus vrinariis vrinam hauriunt, igitur ex vesica, & sic quoque
in idem periculum hominem natura cōiiceret, quod ex crebra vasorum insertione at-
que perforatione vesicæ sibi imminet er. Esto autē, hoc periculum a natura neglectum
sit, quo, per superos oro, tot venarum ora vrinam deferentur, forte etiā alantoida tam
crebro perforabunt, quod tamen consilium a natura alienissimum exsistit, quæ disper- C
sa vasa ad vnum instituta finem, omnia circa eorundem in membrum aliquod ingres-
sum, in osculum vnum semper colligit vnitque, veluti in porta iecoris, & in inuolucro
exteriori fœtum in vtero complectenti, videre licet. Errat itaque Mundinus, multis-
que secum errandi occasio fuit, quod venas ad suminis extimam cutem pertingentes
vrinam fœtus in vtero delitescentis efferre docuerit, cum per meatum potius peculia-
rem ad membranam alantoidea nominatam efferatur, illicque vsque ad parturitionis
tempus detineatur, quemadmodum pluribus forte quam oporteat verbis demonstra-
uimus. Prolixius autem hanc rem tractare placuit, partim quod pauci sint hodie, qui
vere de ea scripserint, partim etiam vt commonefacerem studiosos, ne temere Mun-
dino aliisque eius farinæ auctoribus crederent, sed ex Galeno, tanquam optimo eius D
rei artifice, dissectionis notitiam haurirent, non neglecta tamen crebra partium cor-
poris inspectione, oculataque fide, sine qua auctorum lectio parum aut nihil ferme pro-
derit. Exquisitiorem membranarum fœtum inuoluentium tractationem *in Instit. nost. lib. 1. sect. 3. cap. 13.* studiosi reperient.

Vterum non habere septem sinus seu cellulas, vt Mundinus præter omnem veritatem astruit, sed duos tantum, idque in homine.

Capvt IX.

E

MVndinus in anatome vteri sic scribit: *Figura matricis est quadrangularis cum quadam rotunditate, habens collum longum in parte inferiori. Per talem figuram habet distinctionem septem cellularum:* Et paulo post: *Concauitas vero eius habet septem cellulas, tres in parte dextra, & tres in parte sinistra, & vnam in summitate, vel in medio eius. Et istæ cellulæ non sunt, nisi quædam concauitates in matrice exsistentes, in quibus potest sperma coagulari.* Mundinum sequitur Valescus *libro sexto, capit. nono,* in eum modum scribens: *Quamuis matrix non habeat nisi vnam concauitatem, tamen secundum longum in qualibet medietate eius reperiuntur tres cellulæ; & vna in medio, & sic sunt in ea septem cellulæ.* Quæ sane sententia quam erronea sit, facile
deprehendet, qui oculis vterum humanum intueri voluerit, quique ea, quæ veteres F
de huius sinibus tradidere, expendere curauerit: de aliorum enim animalium vtero
nobis hic contentio non est, vt quam plures quam duos habere sinus probe scimus.
In homine vero non esse nisi duos sinus, testatur Hippocrates *in libro de natura fœtus,* ita dicens: Δίδυμα δ' γίνεται ἀφ' ἑνὸς λαγνεύματος. ἔχουσιν αἱ μήτραι κόλπους συχνοὺς καὶ γαμψούς: τοὺς μὲν τελοτέρω

A [illegible Greek text] hoc est, *Gemelli vero vno coitu gignuntur. Multos sinus habent vteri, variosque, partim longius, partim propius pudendis. Quæque animalia plurima generant & pariunt, plures habent sinus, quam quæ pauciora: similiter oues, feræ, & aues. Cum vero genitale semen in duos sinus diuiditur, vterque suscipit, nec sinus alter*
B *in alterum demiserit, diuisum in vtroque sinu membranam obducit, similique modo, quo &, vt diximus, animatur. Quod autem vno coitu gemini creentur, comprobant canis, sus, cæteraque animalia, quæ vno coitu duos vel plures catulos pariunt. Nam vnusquisque suo sinu conditur, suaque membrana conuelatur. Sic & mulier vno coitu duos pueros enititur, vnumquemque suo sinu, suaque membrana conuolutum, vtrosque autem eodem die parit, primumque vnus sub-que membrana prodit.* Et paulo post: [illegible Greek text] id est: *Siquidem crassum robustumque genitale semen in quemcunque sinum intrauerit, mas illic gignitur: si vero contra humidius & inualidius, fœmina. Si autem sinus vtrosque semen validum intrauit, mares vterque erunt, sin inualidum, vtraque fœmina generabuntur.* Quibus sane verbis Hippocrates aperte monstrat,
C duos tantum in hominis vtero esse sinus, licet in animalibus multa generantia, plures reperiantur. Id quod etiam testatur Galenus, qui *lib. 14. de vsu partium* in eam sententiam scribit: [illegible Greek text] quod est: *Itaque collum hoc vnum quidẽ, sinuosam autem cauitatem vteri natura non vnam fecit, sed in suibus quidem & aliis nonnullis multa concipere seu in vtero ferre indigentibus, permultos creauit sinus. In homine vero & similibus, sicut totum corpus geminum diuisumque dextris & sinistris est, sic & vteri sinus, vnus quidem in dextris, & alius in sinistris est.* Et mox postea ita:
D [illegible Greek text] id est: *Natura non prouidens ne aliquod genus animalis destruatur, quæcunque propter corporis imbecillitatem, vel parum duratura prorsus, vel cibo fortiora erant futura, omnibus iis remedium crebræ corruptionis inuenit, plurium generationem. Est autem & hoc mirabile naturæ opus. Vltra vero omnia, scio, mirabilia tibi peruenire videbitur multitudo sinuum, numero æqualis facta mamillis. Non enim hic etiam dicere licet sophistis, quod caussa irrationalis, & fortuna quadam inartificiosa, hominibus quidẽ duos*
E *vteri sinus, plurimos vero suibus creauit. Hoc namque quotus est sinuum numerus, tantum fieri & mamillarũ numerum sententiã fortuitæ generationis tollit.* Et paulo post: [illegible Greek text] hoc est, *Sicut enim duo vteri mulieribus facti sunt, in vnum collum finitis, sic & mammæ duæ in iis cuilibet vtero vna veluti ministra quadam exsistens. Ita & Hippocrates dixit, mulieri in vtero habenti, si altera mamma gracilis fiat, geminos habenti, alterum abortit: & siquidem dextra gracilis fiat, marem, si vero sinistra, fœminam. Hic enim sermo consonat cum illo: Fœtus mares quidem in dextris, fœminæ ve-*
F *ro in sinistris.* Ex quibus omnibus clarum est, duos tantum vteri muliebris esse sinus, quod illos mammis numero æquales esse oporteat: quemadmodum etiam Auicenna *vigesimo primo, 3. tractatu 1. capit. 1.* docet, sic scribens: *Et habet matrix in omnibus duas concauitates.* Loquitur autem de mulieribus, id quod verba præcedentia satis indicant. Iam dictis subscribit quoq; Lactantius *in lib. de opificio Dei. ca. 12.* ita inquiens: *Item in fœminis vterus in duas se diuidit partes, quæ in diuersum diffusæ ac reflexæ circumplicantur, sicut*

arietis cornua. Quæ pars in dextrum torquetur masculina est, quæ in sinistrum fœminina. Quapropter euidentissimum est aberrare Mundinum, huncque sequentes sophistas, quibus septem in vtero cellulæ placent, ternis in dextra, sinistraque constitutis, vna tantum in meditullio composita, quod totidem sint in vnoquoque animali quot mammæ. Nihil refert autem, sinus, cellulas, siue concauitates dices, nam omnibus iis idem significatur, vt ex Mundini verbis abunde liquet. Ceterum de vteri sinibus, & vniuersa eiusdem historia & fabrica clarius & verius in Epitome nostra *de fabrica humani corporis* tractauim*, ad quam nunc, vt in ceteris omnibus anatomicis paradoxis, lector vt recurrat, hortor. A

Septum transuersum, quod Græci diaphragma nominant, non prorsus carne carere, quemadmodum Alexander Benedictus, Plinium in hoc secutus, sentire videtur. B

Capvt. X.

PLinius *lib. 11. cap. 37.* de diaphragmate in hunc modum scribit: *Exta homini ab inferiore viscerum parte separantur membrana, quæ præcordia appellant, quia cordi prætenduntur, quod Græci phrenas appellauerunt. Omnia quidem principalia viscera, membranis propriis, ac velut vaginis inclusit prouidens natura. In hac fuit & peculiaris caussa vicinitas alui, ne cibis supprimeretur animus. Huic certe refertur accepta subtilitas mentis, ideo nulla est ei caro, sed neruosa exilitas.* Quem secutus est Alexander Benedictus, *lib. 3. suæ anatomes cap. 3.* ita de diaphragmate scribens: *Septum transuersum sub pulmone collocatum est, cinctum alii appellant, veteres quoniam cordi prætenduntur, præcordia dixere, diaphragma alii.* Plato vero phrenas ceu prudentiæ participes menteque coniunctas, vnde quidam mentis subtilitatem accipi putauere, ideo ei nulla caro est, sed neruosa exilitas. Errant autem vtrique duplici nomine, primum quod diaphragmati nullam prorsus inesse carnem tradunt: secundo quod eidem mentis subtilitatem acceptam referri dicunt, quod tamen falsum esse Aristoteles, & omnes Peripatetici contendunt. Quod ad primum attinet, diaphragmati scilicet carnem nullam inesse, cum Galeni Medici omnium doctissimi, ac in dissectionibus membrorum exercitatissimi placitis pugnat, qui *libr. 7. de vsu partium corporis humani* septum transuersum musculum esse tradit iis verbis: τῶν φρενῶν ἡ μὲν ἰδία οὐσία μῦς ἐστι. id est: *Phrenon quidem substantia propria musculus est. Si itaque musculus est, carnem habeat necesse erit, nam hoc ipsum propria natura euincit ratio, cum musculus aliud nihil sit, nisi caro neruis intexta.* id quod testatur Galenus *libr. 1. de vsu partium corporis humani*, ita scribens: ἐπεὶ δ' οὐδεμία σὰρξ ἐξ ἑαυτῆς αἴσθησιν ἐκέκτητο, καὶ ἦν ἄτοπον ἀντιληπτικὸν ὄργανον ἀναισθήτῳ σκεπάζεσθαι μορίῳ, τῶν εἰς ὅλας τὰς χεῖρας ἄνωθεν ἰόντων νεύρων οὐ σμικρὸν μέρος εἰς τὰς σάρκας αὐτὰς κατήνεγκεν. ἀλλ' ἐπεὶ τοῦτο ἐγένετο, μύες εὐθὺς αἱ σάρκες ἦσαν. hoc est: *Quoniam vero nulla caro ex seipsa sensum acquisiuit, & absurdum erat instrumentum apprehensorium insensili tegi particula, neruorum ad totas manus desuper venientium, nõ paruam portionem, natura ad carnes ipsas deriuauit. Sed cum hoc factum esset, musculi mox carnes fuerunt.* Clarius autem *lib. 2.* idipsum indicat, vbi in eum modum scribit: ὅτι δὲ αἱ σάρκες μόρια τῶν μυῶν εἰσιν, ἅπασι μὲν εἴρηται σχεδὸν τοῖς ἀνατομικοῖς, ὥσπερ οὖν καὶ ἡμῖν ἐν τοῖς περὶ κινήσεως αὐτῶν. quod est: *Quod vero carnes musculorum partes sint, ab omnibus fere qui in dissectionibus periti fuerunt,* quemadmodum & a nobis in libris de motibus ipsorum dictum est. Et paulo post: τὸ δ' ὁμολογούμενόν τε ἅμα καὶ φαινόμενον ἐν ταῖς διαιρέσεσιν, ἀρκεῖ πρός γε τὰ παρόντα, τὸ τὰς σάρκας ἐν τῇ τῶν μυῶν οὐσίᾳ περιέχεσθαι. hoc est: *Id vero quod confessum est, & apparet simul in resectionibus, ad præsentia sufficit, nempe carnes in musculorum substantia contineri.* In libro denique *2. de temperamentis* Galenus carnem perpetuo musculi esse partem scribit. Verba eius hæc: πρώτη μὲν ἡ κυρίως ὀνομαζομένη σάρξ, ἣν οὐκ ἂν εὕροις καθ' αὑτὴν ἐνδείκνυσθαι τοῦ σώματος, ἀλλ' ἔστιν ἀεὶ μόριον μυός. hoc est: *Prima quidem quæ proprie caro appellatur, quã nusquã in corpore per se inuenies, sed est perpetuo musculi pars.* Inter Arabes etiam Auic. *Fen. 1. Con. 1. doct. 5. Sum. 2. c. 1.* musculum carnẽ habere testatur, dum ita scribit: *Musculus est membrum ex neruo & ligamento, & eorũ villis, & carne implente, & panniculo cooperiente compositum.* Razes quoq; *lib. 1. c. 3.* idem docet iis verbis: *Musculum itaq; ex carne, & neruo & ligamento componi dicimus* Inter recentiores etiã Mundinus in sua anatome diaphragma non ex omni parte carne carere iis verbis ostendit. *Tertius panniculus est diaphragma, qui etiã dici põt musculus, cuius situs est in thorace, in fine pectoris & costarum, altior existẽs in parte anteriore quã posteriore. Nam quantũ ad eius partẽ carnosam, est cõtinuatum cum cartilaginib. costarũ mendosarũ.* Ex quib. sane omnib. satis monstratũ est, diaphragma seu septum transuersum, antiqui phrenas appellarunt, esse carnosum, aliqua scilic. eius parte, C D E F

A parte, ea præsertim qua costis admouetur. Et in hoc a reliquis musculis distat, qui in medio carnosi, in extremis autem partibus neruosi sunt. Quod Aristoteles etiam satis indicat, qui *lib. 3. de part. anim. cap. 10.* in eam sententiam scribit: ἔστι δὲ τὸ διάζωμα πρὸς μὲν τὰς πλευρὰς σαρκωδέστερον καὶ ἰσχυρότερον, κατὰ μέσον δ' ὑμενωδέστερον, οὕτω γὰρ πρὸς τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν τάσιν χρησιμώτερον. ὅτι δ' ἐστὶ πρὸς τὴν θερμότητα τὴν κάτω, οἷον παραφυάδες εἰσί, σημεῖον ἐκ τῶν συμβαινόντων. ὅταν γὰρ διὰ τὴν γειτνίασιν ἑλκύσωσι θερμὴν καὶ περιττωματικὴν ὑγρότητα, εὐθέως ἐπιδήλως ταράττει τὴν διάνοιαν καὶ τὴν αἴσθησιν. διὸ καὶ καλοῦνται φρένες, ὡς μετέχουσαί τι τοῦ φρονεῖν. αἱ δ' οὐ μετέχουσι μὲν, ἐγγὺς δ' οὖσαι τῶν μετεχόντων, ἐπίδηλον ποιοῦσι τὴν μεταβολὴν τῆς διανοίας. διὸ καὶ λεπταὶ κατὰ μέσον εἰσίν, οὐ μόνον ἐξ ἀνάγκης, ὅτι σαρκώδεις οὔσας κατὰ τὰ πρὸς τὰς πλευράς, ἀναγκαῖον εἶναι σαρκωδεστέρας, ἀλλ' ἵν' ὀλίγης μετέχωσιν ἰκμάδος. σαρκώδεις γὰρ οὖσαι καὶ εἶχον καὶ εἷλκον ἂν ἰκμάδα πολλὴν μᾶλλον. quod est: *Est hoc septum etiam a costas quidē carnosius, medio autem sui parte membranosius, ita enim & ad robur, & ad extensionem commodius est. Contra calorem se ab infernis efferentem, hoc veluti propagi-*
B *nem esse argumentum ex iis quæ plerunque accidunt. Vbi enim propter vicinitatem attraxerint humorem calidum atque excrementitium, continuo mentem, sensumque plane perturbant. Quamobrem phrenes appellantur, quasi participes prudentiæ sint: atqui nullatenus participes sunt, sed quia propinquæ sunt iis, quæ vim obtinent illam, hinc mentis mutationem aperiunt. Quare tenues parte sui media sunt, non modo de necessitate, quod cum carnosæ sint parte sui costis admota, carnosiores esse necesse sit, verumetiam vt minus vaporis excipiant. Nam si carne pleniore constarent, copiam vaporis & haberent, & traherent. Septum autem transuersum non esse destitutum carne ocularis inspectio clarissime monstrat, vt euidentissimum sit, eos qui diuersum statuunt, hanc corporis partem nunquam vidisse.* Ex quibus Aristotelis verbis dilucidum fit, primum septum transuersum non penitus sine carne esse: deinceps nullius rationis particeps esse phrenas, sed
C sica Græcis antiquis nominatas, quod adiaceant & vicinæ sint his, quæ facultatem illam obtinent, cordi scilicet, cui iuxta Aristotelem, & Peripateticos mentis subtilitas accepta refertur, ita vt manifestissimum sit, & Plinum & Alexandrum Benedictum vtroque errare nominē, quod scilicet nullam plane diaphragmati carnem inesse dixerint, & quod huic mentis subtilitatem seu prudentiam acceptam retulerint. Nam etsi cor minime prudentiæ sedes sit, quemadmodum Hippocrates, vel quisquis tandem eius auctor fuit, *in libro de morbo sacro* contendit, non tamen ob id phrenes erunt, sed cerebrum, id quod Hipprocrates loco iam citato iis verbis probat: *Cerebrū in homine propterea multum posse duco, quod nobis, si valet, interpres sit eorum, quæ per aerem fiunt. Prudentiam autē et aer præbet. Oculi autem, aures, lingua, manus, pedes, tanquam ministri, quæ cerebrum cogno-*
D *scit perficiunt. Tantum enim quodque corpus sapit, quantum aeris suscipit, prudentiam siquidem cerebrum nuntiet. Cum enim homo ad sese aerem trahit, primo cerebrum petit, sicque per reliquum corpus aer aspergitur, sed vigorem vimque suam in cerebro relinquit, & quicquid erat prudens notitiamque habens. Nam si corpus prius quam cerebrum petierit, dignotionem in carnibus venisque relinqueret, cerebrumque si calidus adhuc existat non sincerus, sed carnium sanguinisque humiditate commistus, adeoque nequaquam purus perueniet, quare dico cerebrum prudentiæ nuntium & interpretem esse. Præcordia vero casu quodam legeque decora nomen hoc nancisceuntur, non natura. Quam vero vim præcordia habeant, vt sapiant & cognoscant, ignoro, nisi cum quis insperato gaudeat, vel tristetur, tum saliunt, tristitiamque præ tenuitate præbent, & quod in corpore maxime tenduntur, sinusque nullos habent, quibus bonum vel malum accedens suscipiant, sed ab vtroque horum*
E *ob naturalem imbecillitatem perturbantur. Siquidem nihil prius quam cetera quæ in corpore sunt sentiunt, quare frustra hoc nomen caussamque habent, quemadmodum & quæ in corde aures dicuntur, nihil ad auditū conferunt. Corde vero quidam nos sapere dicunt, quoniam hoc prius molestiam curamque sentit, quod non ita habet, quare conuellitur quidem haud aliter quam præcordia, quinetiam magis, quoniam de toto corpore venæ eo simul tendunt, illicque clauduntur. Quare si quis labor molestiaue homini accidat, sentit. Necesse enim est corpus molestia affectum horrere, atque extrahi. Quod etsi summopere quis lætetur, idem patitur, quoniam cor præcordiaque hoc præcipue sentiunt. Prudentia autem vtraque expertia sunt, sed cerebrum horum omnium auctor est & caussa. Porro septum transuersum non esse destitutum carne, ocularis inspectio clarissime docet, vt dubium non sit, eos qui contrarium statuunt, hanc corporis partem nunquam oculis suis conspexisse. Et*
F *quum a veteribus inter musculos censeatur, fieri nequit, vt carne careat.*

Perperam Alexandrum Benedictum in trium ventriculorum cordis assertione defendere Aristotelem, cum plurimum duo tantum sint.

Capvt. XI.

Aristoteles variis in locis librorũ *de historia animalium* tres esse cordis sinus seu ventriculos asserit, nimirum *ca. 17. lib. 1.* in verbis: ἡ δὲ καρδία ἔχει μὲν τρεῖς κοιλίας, μεγίστην μὲν ἐν τοῖς δεξιοῖς, ἐλαχίστην δὲ τὴν ἐν τοῖς ἀριστεροῖς, μέσην δὲ μεγέθει τὴν ἐν τοῖς ἀνὰ μέσον. quod est: *Cor ventriculos tres habet, maximum quidem in dextro latere, minimum autem in sinistro, medium magnitudine inter sinistrum & dextrum.* In cap. etiam *3. libr. 3.* indiscriminatim omnia in vniuersum animalia tres habere vẽtriculos pronunciat, sic dicens: ἔχουσι δ' αἱ πᾶσαι μὲν καρδίαι κοιλίας ἐν αὑταῖς, ἀλλ' αἱ μὲν τῶν σφόδρα μικρῶν ζώων, μόλις φανερὰν τὴν μεγίστην ἔχουσι. τὰ δ' ἡμίσεα τῷ μεγέθει τῶν ζώων καὶ τὴν ἑτέραν. τὰ δὲ μέγιστα πάσας τὰς τρεῖς. ἔστι δὲ τῆς καρδίας τὸ ὀξὺ ἐχούσης εἰς τὸ πρόσθεν καθ' εἴρηται πρότερον, ἡ μεγίστη μὲν κοιλία ἐν τοῖς δεξιοῖς καὶ ἀνωτάτω αὐτῆς, ἡ δὲ ἐλαχίστη ἐν τοῖς ἀριστεροῖς, ἡ δὲ μέση μεγέθει τούτων ἐν τῷ μέσῳ ἀμφοῖν. ἀμφότεραι δ' αἱ δύο πολλῷ ἐλάττους εἰσὶ τῆς μεγίστης. συντέτρηνται μέντοι πᾶσαι αὗται πρὸς τὸν πνεύμονα, ἀλλ' ἄδηλοι διὰ σμικρότητα τῶν πόρων, πλὴν μιᾶς. hoc est: *Habent intra se corda omnia sinum ventriculumue triplicem, sed minutissimorum animalium qui maximus est vix conspici potest. Mediocrium animalium secundus etiam conspicuus est, maximorum omnes tres perspici possunt. Et cum priorem in partem cor suo mucrone spectet, vt dictum est, maximus sinus dextrum, supremumque suscepit situm, minimus sinistrum, mediocris medium. Qui autem maximus inter eos est, hic longe reliquis ambobus amplior est. Omnes tamen ad pulmonem peruii sunt, sed propter exiguitatem meatuum latent, vno excepto.* Aristotelem sequitur Auicenna *Fen. 11. Can. 3. tract. 1. capit. primo*, tres quoque in corde ventriculos esse statuens. Alexander etiam Benedictus *cap. 13. libr. 3. sua anatomes*, tres esse in corde ventriculos contendit. Ac Aristoteli inibi patrocinari cupit, at quam feliciter ex his, quæ dicemus, dilucidum fiet. Et hi duo tantum sunt, ꝙ sciam, ex omnibus fere qui Aristotelis sequi sententiam temere voluerunt. Errare autem Aristot. vel vnus Galen. qui in dissectionum peritia Aristot. longe superauit, vt qui illo etiam posterior fuerit, ac omnia quæ ab eodẽ scripta sunt, diligenter excusserit examinaueritque, abunde docere potest, qui euidentissimis argumentis hanc passim Aristotelis sentẽtiam conuellit exploditque, vt qui in dissectionibus animalium probe conspexerit, non esse æqualem in cunctis ventriculorũ cordis multitudine. In lib. siquidẽ *6. de vsu par.* ita scribit. πλῆθος μὲν δὴ τῶν κοιλιῶν τῆς καρδίας οὐκ ἴσον ἐν ἅπασι τοῖς ζώοις ἐστίν, ἀλλ' ὅσα μὲν ἐξ ἀέρος εἰσπνεῖ διὰ φάρυγγος καὶ ῥινῶν καὶ στόματος κοιλίας, εὐθὺς μὲν καὶ πνεύμων τούτοις ἐστίν, εὐθὺς δὲ καὶ τῆς καρδίας ἡ δεξιά. τοῖς δ' ἄλλοις ἅπασιν οὔτε πνεύμων ἐστὶν, οὔτε ἐν τοῖς δεξιοῖς τῆς καρδίας εὐρύτης ὁτιοῦν. συναπόλλυται γὰρ ἀεὶ τῷ πνεύμονι δύο ταῦτ' ἐξ ἀνάγκης, ἥ τε φωνὴ τοῦ ζώου, καὶ ἡ δεξιὰ τῆς καρδίας κοιλία. καὶ τοῦτο δὴ δῆλον εἰς ὅσον ἑκάτερον αὐτῶν ἔχει χρείας, ἡ μὲν γὰρ δεξιὰ κοιλία τοῦ πνεύμονος ἕνεκα γέγονεν, ὁ δὲ πνεύμων αὐτὸς ἀναπνοῆς τε καὶ φωνῆς ἐστιν ὄργανον. οὐκ οὖν ὀρθῶς Ἀριστοτέλης διῃρεῖτο περὶ τοῦ πλήθους τῶν ἐν τῇ καρδίᾳ κοιλιῶν, εἰς μέγεθος καὶ μικρότητα τοῦ σώματος ἀνάγων αὐτῶν τὸν ἀριθμόν. οὔτε γὰρ τοῖς μεγίστοις ζώοις ἅπασι τρεῖς, οὔτε τοῖς ἐλαχίστοις ἐστὶ μία, τὴν αὐτὴν γὰρ ἀκριβῶς ἔχει κατασκευὴν καρδίας ἵππος ὁ μέγιστος, ἐλαχίστῳ στρουθῷ, κἂν εἰ μῦν ἀνατέμῃς, κἂν εἰ βοῦν, κἂν εἴ τι τῶν ἄλλων ζώων, κἂν εἴ τι μικρότερον ἐστι μυὸς, ἢ μεῖζον βοὸς, ἅπασιν αὐτοῖς ὅ τ' ἀριθμὸς ὁ τῶν κοιλιῶν, ἥ τ' ἄλλη κατασκευὴ τῆς καρδίας ἡ αὐτή. οὐ γὰρ εἰς μέγεθος ἀποβλέπουσα καὶ σμικρότητα σώματος ἡ φύσις ἐξαλλάττει τῶν ὀργάνων τὴν ἰδέαν, ἀλλ' ἡ τῆς ἐνεργείας διαφορὰ σκοπὸς αὐτῇ γίγνεται τῆς κατασκευῆς, αὐτὰς δ' αὖ πάλιν τὰς ἐνεργείας, τῇ πρώτῃ χρείᾳ μετρεῖ. quod est: *Multitudo itaq; ventriculorum cordis non in cunctis animalibus æqualis est, sed quæcunque aerem inspirant per fauces, & nares, & os, his mox quidem & pulmo est, & dexter cordis ventriculus. Reliquis autem vniuersis, neque pulmo est, neque in dextris aliqua cordis amplitudo, semper namque cum pulmone simul pereunt necessario hæc duo, animalis vox, & dexter cordis ventriculus. In hoc vero manifestum est ad quantum vsum vtrunque ipsorum perueniat, dexter enim ventriculus pulmonis gratia factus est, pulmo autem ipse respirationis & vocis instrumẽtum est. Haud recte igitur Arist. ventriculorum cordis multitudinẽ distinxit, ad magnitudinẽ & paruitatem corporis numerum eorum reducens. Neque enim maximis quibusq; animalibus sunt tres, neque minimis est vnicus: eandem enim cordis constructionem exacte habet maximus equus cum minimo passere. Et si murem dissecueris, aut bouẽ, aut aliquod aliorum animalium, vel quod minus etiam mure, vel maius boue sit, his omnibus æqualis est ventriculorum numerus, & reliqua cordis constructio eadem. Neque enim natura magnitudinem & paruitatem corporis respiciens, instrumentorum formam permutat, sed actionis differentia huic scopus & intentio fit. Ipsas autem rursus actiones primo vsui commensurat.* E quibus vtique verbis nemo non intelligit aberrasse Aristot. quod indiscriminatim omnibus animantibus tres esse cordis ventriculos asseruerit, cum ventriculorũ numerus nõ in omnibus æqualis sit. Quidam enim dextrum ventriculum non habent, veluti sunt ea quæ pulmone carent: id quod etiam oculata in dissectionibus fides abunde docet, ita vt ad Arist. confutandã sententiam non multis opus sit verbis. Proinde satis mirari non possum, cur Alexander Bene-

dictus

A dictus iniuste Galenum Aristotelem perstrinxisse, cum eundem a veritate deuiasse omnibus fere notum sit. Sed putat hominem per tot secula laudatissimum fas non esse de errore accusare, immemor sane eius dicti, quod ad Aristotelem auctorem refertur, *Amicus Socrates, amicus Plato, magis amica veritas.* Si Aristot. superiorum omnium placita, Platonemque summum tum Philosophum atque præceptorem suum, vbi a veritate sibi aberrare visus est, conuellere ausus fuit, cur non pariter Galeno & nobis, eundem hallucinantem perstringere licebit? Neque potest eum ab errore vindicare Alexandri de auribus cordis commentum, neque enim sinistram aurem, sinistrum esse ventriculum admittimus, cum ventriculi sint in ipso corde, aures vero ex vtraque parte cordis, haud aliter quam in capite animalis, emicent. Testis Galenus loco iam citato, sic scri-
B bens: ὀνόμασται δ' οὕτως οὐκ ἀπὸ χρείας, ἢ ἐνεργείας τινὸς, ἀλλ' ἀπὸ μικρᾶς ὁμοιότητος, ὅτι τῆς καρδίας ἑκατέρωθεν ὥσπερ κεφαλῆς τοῦ ζῴου πρόκειται τὰ ὦτα. id est: *Nominantur vero aures, non ab vsu aut aliqua actione, sed a modica similitudine, quoniam scilicet vtrinque cordi, perinde atque capiti animalis aures, adiacent.* Id quod etiam lib. 7. anat. administ. his docet verbis: νυνὶ δ' ἐπὶ τὰ τῆς προκειμένης πραγματείας ἴδια μετέλθωμεν, ἀπὸ τῶν ὤτων ἀρξάμενοι τῆς καρδίας, ἃ καθ' ὁμοιότητά τινα τοῖς κυρίως ὀνομαζομένοις ὠσὶν ἐκάλεσαν οἱ πρόσθεν. ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνα προσπέφυκεν ἑκατέρωθεν τῇ κεφαλῇ, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ταῦτα τῇ καρδίᾳ. νευρωδέστερά τε καὶ δερματωδέστερα φαινόμενα σαφῶς αὐτοῦ τοῦ τῆς καρδίας σώματος. id est: *Nunc autem ad propositi operis peculiaria digrediamur, ab auribus cordis auspicati, quas ad similitudinem quandam aurium proprie dictarum maiores vocarunt. Vt enim illæ capiti vtrinque annexæ sunt, ita & hæ cordi neruosiores ac magis cuticulares ipso cordis corpore manifesto apparent.* Et paulo post cordis auriculas extra ventriculos ipsius consistere Galen. scribit. Errat denique idem Alexander, quod au-
C res tantum in cadauere conspici posse putat, atque adeo qui eas in corde posuerunt, cadaueris tantum posituram considerasse, quasi Galenus singula quæ de anatome tradit, non tam in viuis quam in mortuis contemplatus sit. Quoties enim se viuam dissecuisse simiam, quę hominis figuræ proxima est, scribit, eo tantum nomine vt singula ad anatomes cognitionem necessaria exactius rimaretur? Non is fuit Galenus, qui anatomen ex libris tantū, & ex aliorū scriptis didicerit, qualē Alex. hunc aliorum non solum sententiam, sed & verba imitantem, fuisse constat. Qđ vero in maximis etiam animantib. nulla fiat ob magnitudinem in corde differentia, atque adeo in iis etiam non nisi duo cordis sint ventriculi, testātur ea quę Gal. *lib. 7. anat. administ.* in eum scribit modum: πᾶσι μὲν γὰρ τοῖς ζῴοις ὡσαύτως ἡ καρδία ὑπάρχει, μηδεμιᾶς διὰ μέγεθος ἐν αὐτοῖς γιγνομένης διαφορᾶς, ὡς Ἀριστοτέλης οἴε-
D ται, φησὶ γὰρ δὴ ἤδη κατὰ τὰς μεγάλας εἶναι καρδίας. καὶ γὰρ οὖν καὶ τὸ κατ' αὐτὴν ὀστοῦν, ὃ τοῖς μεγάλοις ζῴοις ὑπάρχειν νομίζουσι, καὶ τούτοις ἡ πᾶσιν, ἐν πᾶσι μὲν ἐστὶ καὶ τοῖς ἄλλοις, οὐ μὴν ὀστοῦν πᾶσί γε ἀκριβῶς, ἀλλὰ χόνδρος. θαυμαστὸν δὲ οὐδὲν ἐπὶ τῶν μικρῶν ζῴων ἀγνοῆσαι τελέως αὐτὸ τοὺς ἀγυμνάστους ἐπὶ τὰς ἀνατομάς, ὅπου γε καὶ κατὰ μείζω λανθάνει πολλάκις αὐτούς. καὶ τί λέγω τὰ μείζω; μεγίστου γοῦν ἐλέφαντος ἔναγχος ἐν Ῥώμῃ σφαγέντος, ἠθροίσθησαν μὲν ἐπὶ τὴν ἀνατομὴν αὐτοῦ πολλοὶ τῶν ἰατρῶν, ἕνεκα τοῦ γνῶναι πότερον ἔχει δύο κορυφὰς, ἢ μίαν ἡ καρδία, καὶ δύο κοιλίας, ἢ τρεῖς. ἐγὼ δὲ καὶ πρὸ τῆς ἀνατομῆς αὐτοῦ διετεινόμην εὑρεθήσεσθαι τὴν αὐτὴν κατασκευὴν τῆς καρδίας τοῖς ἄλλοις πᾶσι τοῖς ἐξ ἀέρος ἀναπνέουσι ζῴοις, ὅπερ ἐφάνη καὶ τῆς διαιρεθείσης, εὗρον δὲ ῥᾳδίως καὶ τὸ κατ' αὐτὴν ὀστοῦν, ἅμα τοῖς ἑταίροις ἐπιβαλὼν τοὺς δακτύλους. οἱ δὲ ἀγύμναστοι μὲν ἐλπίζοντες δὲ εὑρήσειν, ὡς ἐν μεγάλῳ ζῴῳ, τὸ μηδὲ φαινόμενον ἐπὶ τῶν ἄλλων ὑπέλαβον οὐδὲ τὸν ἐλέφαντα καρδίας ἔχειν ὀστοῦν, ἐγὼ δ' ἤμελλον μὲν αὐτοῖς δεικνύειν, τῶν δ' ἑταίρων γελώντων ἐφ' οἷς ἑώρων ἀναισθήτους ἐκείνους διὰ τὴν ἄγνοιαν τοῦ τόπου, καὶ παρακαλεσάντων δείξειν μὴ δεικνύειν, ἐπέσχον τὴν δεῖξιν. ἀρθείσης μέντοι τῆς καρδίας ὑπὸ τῶν τοῦ Καίσαρος μαγείρων, ἔπεμψά τινα τῶν γεγυμνασμένων ἑταίρων περὶ τὰ τοιαῦτα παρακαλέσοντα τοὺς μαγείρους ἐπιτρέψαι τὸ κατ' αὐτὴν ὀστοῦν ἐξελεῖν, καὶ οὕτως ἐγένετο. καὶ παρ' ἡμῖν ἐστι τοῦτο, σμικρὸν μὲν ὑπάρχον τῷ μεγέθει, θαυμαστὸν καὶ παρέ-
E χον ἀπιστίαν τοῖς ὁρῶσιν, εἰ τηλικοῦτον ὀστοῦν ἔλαθε τοὺς ἰατρούς. οὕτω ἄρα καὶ τὰ μέγιστα τῶν ἐν τοῖς ζῴοις μορίων λανθάνει τοὺς ἀγυμνάστους, καὶ θαυμαστὸν οὐδὲν ἄλλα τε πολλὰ κατὰ τὰς ἀνατομὰς Ἀριστοτέλη διαμαρτεῖν. καὶ ἡγεῖσθαι τρεῖς ἔχειν κοιλίας ἐπὶ τῶν μεγάλων ζῴων τὴν καρδίαν. ὅτι μὲν οὖν ἀγύμναστος ὢν ἐν ταῖς ἀνατομαῖς ἐσφάλη περὶ τὴν τῶν μορίων εὕρεσιν, οὔτε θαυμάζειν χρή, καὶ συγγνώμην αὐτῷ προσήκει. ὅπου γὰρ οἱ τὸν ὅλον ἑαυτῶν βίον ἀναθέντες τῇ θεωρίᾳ ταύτῃ, καθάπερ Μαρῖνος, ἥμαρτον πολλά, τί χρὴ νομίζειν συμβαίνειν τοῖς ἐξαίφνης μὲν ἐπ' αὐτὴν ἐλθοῦσι, πεισθεῖσι δ' οἷς πρῶτον εἶδον, ὡς μηκέτι ἐπιχειρῆσαι δεύτερον ἰδεῖν; quod est: *Omnibus enim similiter animantibus cor inest, quum nulla ob magnitudinem in ipsis sit differētia, sicut Aristoteles autumat: sed clarior in magnis cordibus est speculatio quoniam & ipsorum os, quod magnis inesse animalibus arbitrātur, atq; his non omnibus, etiam aliis natura concessit, haud tamen os vniuersis exactum, sed cartilaginem. Nullum vero miraculum, est in minutis ipsum animantibus confectionum rudes penitus ignorare, quū & in gran-*
F *dioribus frequenter ipsos lateat. At quid dico in grandioribus? Nuper Elephāto maximo Romæ iugulato, plerią; Medici ad ipsius dissectionē conuenerant, discendi gratia, duos ne cor haberet vertices, an 1. & ventriculos ne 2. aut 3. Ego aūt vel ante ipsius confectionē asserebam, candē cordis structurā cum aliis omnibus animaliū aerem spirantium inuentum iri, quæ etiam ipso diuiso apparuerunt. Itē os ipsius sine negotio reperi, vna cum familiaribus digitos admolitus. At inexercitati sperantes id, quod in*

aliis animantibus apparet, ceu in magno se inuenturos, ne elephanti quidem cor os habere putabant. A
Ego autem ostensurus ipsis eram, nisi familiares risissent, quod attonitos illos ac sensus expertes pro-
pter loci ignorantiam conspicerent, & quum adhortarentur ne indicarem, subticui. Corde vero a
Caesaris coquis exemto, misi aliquem ex familiaribus in huiusmodi exercitatis, rogatum coquos, vt
os ipsius eximi sinerent, atque sic factum est. Seruatur idem apud nos etiam hodie eximia adeo magni-
tudinis, vt ab iis qui inuentur, nullo modo credi queat tantum os Medicos latuisse. Ita sane & maxi-
me in animantibus particularum, inexercitatis ignorantur. Ac mirum nihil est, si praeter alia multa
etiam in anatomis Aristoteles errauerit, qui triplicem sinum cor habere in magnis animalibus ex-
istimat. Quod igitur in consectionibus parum exercitatus circa partium inuentionem errorem
commiserit, neque mirandum est, & condonare homini conuenit: quum enim qui totam suam vi-
tam huc speculationi dedicarunt, quemadmodum Marinus, in plerisque falsi sunt, quid existi- B
mandum est iis accidere, qui repente ipsam adierint, persuasi ea quae prius non viderunt, vt denuo
inspicere non aggrediantur? Hactenus Galenus, cuius vtique verba, etsi prolixa admodum
sint, eo tamen libentius recitaui, quod sola ad Aristotelis sententiam explodendam
sufficere videbantur. Quod si tamen exactiorem eius rei disputationem scire cupis,
lege quae in anatomicis scripsit Galenus & voti compos efficieris. Ceterum Galeni sen-
tentiam confirmat Hippocrates *in libro de corde*, sic scribens: ἡ καρδίη δύο γαστέρας ἔχει διακεκρι-
μένας ἐν ἑνὶ περιβόλῳ, τὴν μὲν ἔνθα, τὴν δ᾽ ἔνθα. ἡ μὲν γὰρ ἐν τοῖς δεξιοῖσιν ἐπὶ στόμα κέεται ὁμιλέουσα τῇ ἑτέρῃ φλεβί.
ἀτὰρ ἥδε καὶ πάμπαν εὐρυκοιλίη καὶ λαγαρωτέρη πολλῷ τῆς ἑτέρης, οὐδὲ τῆς καρδίης νέμεται τὴν ἐσχατιήν. ἡ δ᾽ ἑτέρη κέε-
ται, ἡ πλείστη μὲν μάλιστα καὶ κατ᾽ ἰθυωρίην. μάλιστα μὲν μαζῷ ἀριστερῷ, στόματα δὲ αὐτέοισιν οὐκ ἀνέῳγεν, εἰ μή τις ἀ-
ποκείρῃ τῶν οὐάτων τὴν κορυφήν, καὶ τῆς καρδίης τὴν κεφαλήν. ἢν δ᾽ ἀποκείρῃ, φανήσεται καὶ δισσὰ στόματα ἐπὶ δυσὶ γαστέρεσι. C
id est: *Cor duos sinus ventriculosque vtrinque discriminatos habet circuitu & vallo vno, quorum*
vnus in parte dextra os versus positus est, qui cum vena vna communicat. Quin & hic latior est ac
mollior multo quam alter, nec in vltimam vsque cordis partem penetrat. Sinus vero alter superne
recta, & contra sinistram mammam situs est. Ora autem horum non patent, nisi quis aures & caput
cordis praecidat: quae si praeciduntur, patent geminaque in singulis sinibus ora sunt. Et Cornelius
Celsus lib. 4. cap. 1. his verbis: *Huic cor annexum est natura musculosum, in pectore sub sinisterio-*
re mamma situm, duosque quasi ventriculos habet. Iulius quoque Pollux *secundo Onomastici*,
duos tantum in corde sinus agnoscit. Inter Arabes Abenrois *primo Collig. cap. 24.* duas
tantum cordis cauitates, & vtrique amplas esse statuit, in dextra vnam, in sinistra alte-
ram. Quinetiam Razes *lib. 1. cap. 14.* cor duos magnos habere ventriculos tradit, quo- D
rum vnus in dextro est latere, & alter in sinistro. Quid multa? sensu deprehensum est, in-
diesque adhuc in dissectionibus deprehenditur, duos tantum cordis esse ventriculos,
vt errasse Aristotelem, eumque sequentes omnium euidentissimum sit. Nec valet quo-
rundam hic ex Auicenna desumta concordia, qui Galenum ventrē medium foueam
appellasse tradunt. Nam liber hic, ex quo ista desumsit Auicēna, non est Galeni, sed al-
terius cuiuspiam Arabis, qui multa ex Galeni commentariis anatomicis trāscripsit. Est
autem liber hic de anatomia viuorum inscriptus, in quo sic scribitur: *Duo sunt in corde*
vētres, & fouea, quae est quasi meatus quidam inter ventres, & non est venter. Et rursus in eodem
libro de cordis anatomia in hunc modum: *Cor autem habet tres distinctiones siue folliculos*
admodum quarundam bursorum, in quarum parte suprema recipitur aer, in infima sanguis, in me- E
dia qua fouea appellatur, aeris & sanguinis commixtio, & spirituum generatio, vnde ille locus in cor-
de dicitur minera spirituum Ex hoc siquidem libro Auicennam, quae *Fen. 11. Con 3. tract. 1.*
cap. 1. scribit, desumsisse constat, quemadmodum verba eiusdem abunde testātur. Non
esse autem hunc librum Galeni, vel hoc vno argumento colligi potest. Auctor libri
quisquis ille fuit, Galenum non semel, sed iterum atque iterum citat, quod minime fa-
ctum fuisset, si Galeno auctore conscriptus hic liber fuisset. Quid enim attineret sei-
psum in testem vocare? Extremae certe esse dementiae quis diceret, si tale quid commi-
sisset Galenus. At ita insaniunt hodie, qui citra iudicium temere quosuis libros ad opti-
mos quosque auctores referunt, quos certe si hodie viuerent, neutiquam agnoscerent,
quandoquidem ne vmbram quidem illorum referrent. Porro exquisitiorem ventricu- F
lorum cordis tractationem *libr. 5. Epitomes nostra de fabrica humani corporis, capit. 10.* inue-
nient studiosi.

Aristotelis in anatomicis errores multi.

Gulam nullos habere musculos motui deglutionis deseruientes, quemadmodum Aui-
cenna ac alii nonnulli putant, quando motus ille sit plane naturalis, atque adeo mu-
sculis minime egeat.

CAPVT

A
Capvt XII.

NE alicui vocabulorum ignorantia imponat, animaduertendum, gulam Latinis es-
se id, quod Græci *οἰσοφάγον*, Arabes *meri* vocant. Huic itaque corporis parti latentes
musculos inesse innuit Auicenna, dum illi motum voluntarium in plerisque locis tri-
buit. Neque enim voluntarius motus fit nisi a musculis, id quod testatur Galen. *lib. 1. de
motu musculorum* ita scribens: ὄργανα κινήσεως τῆς καθ' ὁρμὴν οἱ μύες εἰσίν, id est: *Instrumenta motus
voluntarii musculi sunt. Et in lib. 1. de vsu partium corporis humani*, omnes voluntarios motus
a musculis fieri docet. Id quod & Razes confirmat *lib. 1. cap. 3.* sic dicens: *Omne membrum
quod voluntario mouetur motu, musculum habet, quo mouetur.* Quod vero Auicenna meri vo-
B luntarium tribuat motum, eius aperte monstrant verba, quæ *Fen. 1. Cano. 1. doct. 6. cap. vl-
timo*, ita habent: *Et similiter transglutiendi operatio duabus completur virtutibus: vno est attra-
ctiua naturalis, & altera est attractiua voluntaria. Et prima quidem suam complet operationem per
villum, qui secundum longitudinem protenditur, qui est in ore stomachi & isophagi: & secunda
completur operatio per villum lacerti transglutiendi.* In eandem fere sententiam de duabus
virtutibus, altera naturali, altera animali, adiuuantibus deglutitionem loquitur idem
Auicenna *Fen. 16. Can. 3. cap. 1.* dicens. *Et secunda caussa est quod penetranti in meri non attri-
buitur ex virtutibus naturalibus nisi virtus vna, quamuis voluntas adiuuet ipsum ex parte vna,
& est attractiua: adiuuat ergo operiendo viam & dilatando ipsam.* Clarius multo circa finem
eiusdem capitis in meri esse musculos ostendit, dum ita inquit: *Et non mouetur aliquod
C horum membrorũ, quæ sunt via cibi per lacertos, nisi duo extrema, scilicet caput, & est meri, & gut-
tur, & inferius, & est sicteris.* Si itaque per lacertos meri mouetur, quid est cur etiam illic
motum voluntarium esse dicamus? Idem denique Auicenna *Fen. 9. Can. 5. cap. 8.* tertiam
speciem suffocationis apostemosæ in lacertis intrinsecis meri fieri scribit, inquiens:
Aut erit in lacertis intrinsecis meri, & quæ sequuntur ipsum, & stringit anhelitum. Ex quibus
omnibus Auicennæ locis a nobis iam citatis manifestissime colligitur, eundẽ voluisse
meri habere lacertos, hoc est, musculos, in ea enim significatione interpres vtitur, at-
que ita moueri ipsum nõ modo ex vi sua naturali, sed etiam animali seu voluntaria, quæ
per musculos ceu instrumenta operatur. Errorem hunc Auicennæ statuentis, meri in-
trinsecos habere musculos, sequitur Iacobus Forliuiensis *in enarratione aphoris. 34. quartæ
D Hipp. particulæ*, vbi quatuor anginæ species enumerans, tertiam numero illam cõstituit,
quæ in lacertis intrinsecis meri fieri solet. Quamuis eo loci Forliuiensis bis aberret, pri-
mum quod falso meri intrinsecos musculos assignet, deinceps etiam quod perperam
tertio præsagiorum Hippocratem & Galenum *in 4. de locis affectis libro*, de eiusmodi an-
ginæ specie intrinsecos gulæ musculos occupante loquentes, citet, cum tamen neque
Hippocrates neque Galenus ibidem illum enarrans, neq; etiam de affectis locis libro,
vbi quatuor anginæ species recẽset, quicquam de tali specie, in qua gulæ intrinseci mu-
sculi phlegmone afficiantur, loquantur. Sequutus est & hunc errorem Alexander Be-
nedictus, dum *lib. 5. sua anatomes. cap. 18.* musculos gulæ, haud aliter quam epiglottidi &
tracheæ arteriæ tribuit. Verum a veritate aberrasse omnes satis constat, si motum de-
E glutitionis probe expẽdimus: is enim cum plane naturalis sit, hoc est virtute fibrarum,
quæ deglutitionis tempore in se contrahuntur, & hac cessante relaxantur, factus, fieri
non potest, vt ex naturali & animali seu voluntario compositus sit. Cum itaque volun-
tarius non sit, nulli ad eum afficiendum musculi necessarii sunt, sed villis seu fibris tan-
tum, quas ἶνας Græci vocant, per quas facultas attractiua naturalis suam actionem exer-
cet, opus erit. Testis satis locuples exsistit Galenus, qui *lib. 3. de facultatibus naturalibus* de-
glutitionem per facultatem ventriculi attractricem, ope fibrarum seu villorum fieri
monstrat. Sed præstat eius verba subiicere: καὶ μὴν δύο χιτῶνας ἡ γαστὴρ ἔχει, πάντως ἕνεκά του γεγονότας,
καὶ διήκουσιν οὗτοι μέχρι καὶ τοῦ στόματος. ὁ μὲν ἔνδον, οἷος ἐστι κατὰ τὴν γαστέρα τοιοῦτος διαμένων. ὁ δ' ἕτερος ἐπὶ τὸ σαρ-
κωδέστερον ἐν τῷ στομάχῳ τρεπόμενος. ὅτι μὲν οὖν ἐναντίας ἀλλήλαις τὰς ἐπιβολὰς τῶν ἰνῶν ἔχουσιν οἱ χιτῶνες οὗτοι, τὸ
F φαινόμενον αὐτὸ μαρτυρεῖ, ὁ μὲν ἔνδον εὐθείας ἔχει τὰς ἶνας. ἑλκτικῶν γὰρ ἕνεκα γέγονεν, ὁ δ' ἔξωθεν ἐγκαρσίας ὑπὲρ τοῦ κατὰ κύκλον
περιστέλλεσθαι. ἑκάστῳ γὰρ τῶν κινουμένων ὀργάνων τοῖς σώμασι κατὰ τὰς τῶν ἰνῶν θέσεις αἱ κινήσεις εἰσίν. ἐπ' αὐτῶν δὲ πρῶ-
τον τῶν μυῶν, εἰ βούλει, βασάνισον τὸν λόγον, ἐφ' ὧν καὶ αἱ ἶνες ἐναργέσταται, καὶ αἱ κινήσεις αὐτῶν ὁρῶνται διὰ σφοδρότητα.
μετὰ δὲ τοὺς ἐπὶ τὰ φυσικὰ τῶν ὀργάνων ἴθι, καὶ πάντως ὄψει κατὰ τὰς ἶνας κινούμενα. καὶ διὰ τοῦθ' ἑκάστῳ μὲν τῶν ἐντέρων
στρογγύλαι καθ' ἑκάτερον τῶν χιτώνων αἱ ἶνες εἰσί. περιστέλλονται γὰρ μόνον, ἕλκουσι δ' οὐδέν, ἡ γαστὴρ δὲ τῶν ἰνῶν τὰς μὲν
εὐθείας ἔχει χάριν ὁλκῆς, τὰς δ' ἐγκαρσίας ἕνεκα περιστολῆς. ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς μυσὶν ἑκάστης τῶν ἰνῶν τεινομένης τε καὶ πρὸς
τὴν ἀρχὴν ἑλκομένης αἱ κινήσεις γίγνονται, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐν τῇ γαστρὶ τῶν μὲν ἐγκαρσίων ἰνῶν τεινομένων, ἔλαττον
ἀνάγκη γίγνεσθαι τὸ εὖρος τῆς περιεχομένης ὑπ' αὐτῶν κοιλότητος, τῶν δ' εὐθειῶν ἑλκομένων τε καὶ εἰς αὐτὰς συναγομέ-

νον ἐνδέχεται μὴ οὐ συναιρεῖσθαι τὸ μῆκος. ἀλλὰ μὴν ἐναργῶς φαίνεται καταπινόντων συναιρούμενον καὶ τοσοῦτον ὁ λάρυγξ ἀνατρέχων, ὅσον ὁ στόμαχος κατασπᾶται. καὶ ὅταν γε συμπληρωθείσης τῆς ἐν τῷ καταπίνειν ἐνεργείας, ἀφεθῇ τῆς τάσεως ὁ στόμαχος, ἐναργῶς πάλιν φαίνεται καταφερόμενος ὁ λάρυγξ. ὁ γὰρ ἔνδον χιτὼν τῆς γαστρὸς ὁ τὰς εὐθείας ἶνας ἔχων, ὃ καὶ τὸν στόμαχον ὑπαλείφων, καὶ τὸ στόμα τοῖς ἐν τοῖς μέρεσιν ἐπεκτείνεται τοῦ λάρυγγος. ὥστ' οὐκ ἐνδέχεται κατασπώμενον αὐτὸν ὑπὸ τῆς κοιλίας, μὴ οὐ συγκατασπᾶσθαι καὶ τὸν λάρυγγα. quod est: *Atqui ventriculus duas habet tunicas, quæ omnino alicuius gratia sunt conditæ, pertinguntque hæ etiam usque ad ipsum os. Quæ interior est qualis in ipso est ventriculo, talis persistens: altera ad carnosiorem speciē in gula conuerse. At quod contrarias inter fibrarū dispositiones hæ tunicæ habeāt, ipsa rei euidentia testatur. Quæ interna est, in directū porrectas habet fibras, vt quæ trahendi caussa sit instituta. Externa transuersas, quo circulo contrahant. Quippe singulorum quæ mouentur instrumentorum corpora, pro fibrarum positura motus habent. Primum autē si placet, in musculis ipsis sermonē examina, in quibus tum fibra ipsa, tum* B *motus propter vehementiam euidentissime cernuntur. A musculis ad naturalia instrumenta te conferas licet, omnino videbis ea per fibras moueri. Itaque etiam singulis intestinis circulares in vtraque tunica fibræ sunt, contrahuntur enim duntaxat, nec quicquam trahunt. At ventriculus alias fibrarum rectas habet, quibus scilicet trahat, alias trāsuersas, quibus constringat. Tanquam enim in musculis dum fibra quæque intenditur, atque ad principium retrahitur, motus eorum obitur, itidem in ventriculo dum transuersa fibra tenduntur, latitudinem contenta inter ipsas cauitatis minorem fieri est necesse. Rectæ vero dum trahuntur ac in seipsas coguntur, fieri nequit, vt non minuatur longitudo. At vero deglutientibus nobis liquido cernitur larynx simul sublata sursumque in tantū currens, quantum gula deorsum trahitur. Quumque completa iam deglutiendi functione retenderit se gula, luculenter descendere cernitur summa arteria seu larynx. Siquidem interna ventris tunica quæ re-* C *ctas hebet fibras, quæ tum gulam intrinsecus vestit, tum os ipsum, ea super internis laryngis partibus extenditur: itaque fieri nequit, quum ipsa a ventriculo deorsum trahitur, vt nō simul larynx attrahatur.* E quibus verbis Galeni euidentissimū fit, motum deglutitionis nō per musculos, sed fibras potius fieri, atque naturalem & minime voluntarium esse. Proinde meri seu gula musculi potius ministerium in animalibus præstat, quam vt per musculos moueatur. Id quod Gal. etiam docet *lib. 5. de motu musculorum*, sic scribens: εἰ δὲ καὶ ὁ στόμαχος τῆς γαστρὸς, ὃν οἰσοφάγον ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ, αὐτός τε μῦς ἐστι, καὶ τὰ τοῦ μυὸς ἔργα τοῖς ζώοις ὑπηρετεῖ, εἴη ἂν καὶ οὗτος ὁ μῦς, οὔτ' εἰς τένοντα τελευτῶν, οὔτε ἑαυτὸν συγκινῶν. id est: *Quod si etiam stomachus ventriculi, quem œsophagum, hoc est, gulam vocabant veteres, musculus est, & musculi officia animalibus ministrat, erit vtique & hic musculus, neque in tendonem desinens, neque se simul mouens.* Iam dictis accedit, quod Gal. D nusquam in suis anatomicis libris, neque etiam in aliis, vbi de musculorum varietate agit, musculorum gulæ mentionem facit. Sed neque Auicenna *Fen. 1. Can. 1. Doc. 5. Sum. secunda*, vbi ex professo de omnibus omnium membrorum musculis tractat, quicquam de meri musculis refert, sed tantum gutturis musculos commemorat, quos deglutitionem iuuare inquit. Ita nec Aliabas *tertio theorices suæ* vllum de lacertis meri verbum facit, sed solum de gurgulionis, hoc est, faucium, lacertis mentionem facit. Atqui differre fauces a gula seu meri nemo est qui nesciat. Quinetiam Alex. Benedictus, immemor eorum, quæ alibi scribit *lib. 3. cap. 17.* haud secus quam Galenus, gulæ naturalē quandam facultatem tribuit, qua deglutitionis modus per villos & minime musculos perficitur. Ait ita: *Gula duplici membrana, variaque villorum ordine constat: altera stamine per latitudinem procedente cibū expellit, qui cum attrahitur cedit, nec læditur: altera vero interior, deorsum trahit* E *villorum ablongo stamine cibum, ea vis* καθελκτικὴ *dicitur.* Ex quibus liquido apparet, gulæ nullos inesse musculos deglutiendi functionem perficientes, nam nisi ita esset, frustra illos fecisse naturam quis dicere posset: ad quē enim alium vsum hos ipsos natura, nisi vel ad atttrahendum, vel expellendum cibum dedisset? Verum cum villorum fibrarumue hoc opus sit, musculi frustra creati sint necesse erit. Quare nullo pacto intrinsecos gulæ musculos admittant studiosi, cum & veterum placitis, ac rationi adeoq; oculari inspectioni ipsi ex diametro pugnet. De musculis vero laryngis, quos illi inepte admodum, & non fine risu gulæ assignarunt, *lib. 2. Epitomes anatomicæ nostræ* diximus, ad quam nunc lectorem ablegamus.

Viam vocis ac spiritus tracheam, id est, asperam arteriam dictam non esse interiorem, neque cibi & potus, gulam nominatā exteriorem, vt Alex. Bened. asserere ausus fuit. F

CAPVT XIII.

ETsi exemplaria anatomes Alex. Benedicti recens excusa per auctorem ipsum, aut amicum forte quendam, emendata sint, tamen quando constat, priora exemplaria

A adhuc multorum in manibus esse, quæ semidoctis errandi occasionem exhibere pos-
sunt, committere nolui, quin hunc ipsum errorem ab Alexandro commissum, ne scili-
cet alicui hominis auctoritas imponeret, impugnarem. Scio enim quam mordicus ple-
rique hodie Medici auctorem hunc teneant, quem tamen lapsum esse quamplurimis
in locis euidentissimum est. Is itaque *lib. 3. cap. 8.* de binis iam nominatis viis primum ita
scribere ausus fuit: Binæ, inquit, ab oris faucibus canaliculæ coeunt, quarum altera bre-
uior, interiorque est, τραχεῖαν ἀρτηρίαν Græci, Latini *spiritalem fistulam* appellant. Altera
verò longior, exteriorq; est, οἰσοφάγον Græci & στόμαχον, Latini *gulam & cibalem fistulam* vo-
cant. Quibus verbis contra naturæ positum, gulam in anteriore colli parte, tracheam
vero in posteriore collocat. Gulam namque, qua cibus potusque deuoratur, esse viam
B interiorem seu posteriorem, tracheam vero arteriam exteriorem, in homine viuo ci-
tra etiam dissectionem dignosci potest. Eam autem olim Alexandri fuisse sententiam,
exemplar Plinianum, quod suis auspiciis in publicum prodiit, quodque tanquã emen-
datissimum passim defendere conatur, pulchre testatur, in quo *lib. 11. cap. 27.* in hunc
modum legendum esse contendit: *Sub ea minor lingua, quæ nulli oua generantium, opera eius
gemina duabus interposita fistulis. Interior earum appellatur arteria, ad pulmonem atque cor perti-
nens, hanc operit in epulando epiglossis, spiritu ac voce illac meante, ne si cibus ac potus in alienum de-
errauerit tramitem, torqueat. Altera exterior est, appellatur sane gula, qua cibus atque potus deuo-
ratur.* Quod si itaque aliter quam verba iam citata præ se ferunt, sensisset, nunquam
C passus fuisset exemplar, vt aliis omnibus, vt ipse putabat, castigatus, eam lectionem con-
tinens, in publicum prodire, multo minus tueri hanc lectionem in animum induxis-
set. At locum hunc Plinii deprauatum in sua editione, quam nuper ex elegantissima
Frobenii officina accepimus, linguarum ille antistes Erasmus Roterodamus pro in-
genii sui acrimonia ita restituit: *Sub ea minor lingua epiglossis appellata, nulli oua generan-
tium opera eius gemina, duabus interposita fistulis. Exterior earum appellatur arteria, ad pulmo-
nem atque cor pertinens. Hanc operit in epulando, ne spiritu ac voce illac meante, si potus cibus-
ue in alienum deerrauerit tramitem, torqueat. Altera interior est, appellatur sane gula, qua ci-
bus atque potus deuoratur.* Sic autem esse legendum in primis testatur Aristoteles, qui *lib.
1. de historia animalium c. 12.* de duabus his viis ita scribit: αὐχὴν δὲ τὸ μεταξὺ προσώπου καὶ θώρακος.
D καὶ τούτου τὸ μὲν πρόσθιον μέρος λάρυγξ, τὸ δ' ὀπίσθιον στόμαχος. τούτου δὲ τὸ μὲν χονδρῶδες καὶ πρόσθιον δι' οὗ ἡ φωνὴ καὶ
ἀναπνοὴ, ἀρτηρία. τὸ δὲ σαρκῶδες στόμαχος ἐντὸς πρὸ τῆς ῥάχεως. id est: *Collũ vero inter thoracẽ & faciem
est. Huius quidẽ pars prior guttur, posterior aũt gula. Quantũ vero colli ipsius cartilagineũ priorem
situm obtinens vocem transmittit & spirationem, id arteria nominatum est. At quantum interius
carnem spinæ praiacet, gula.* Et lib. 3. *de partibus animalium c. 3.* in hunc modum: Κεῖται δ' ἔμπροσ-
θεν τοῦ οἰσοφάγου ἡ ἀρτηρία. hoc est: *Ante gulam arteria posita est.* Cornel. quoque Celsus *lib. 4. c. 1.*
iam dicta confirmat, sic dicens: *Deinde duo itinera incipiũt, alterũ asperam arteriã nominant,
alterũ stomachum. Arteria exterior ad pulmonẽ, stomachus interior ad ventriculũ fertur.* Cuiet-
iã subscribit auctor introductorii iis verbis: Δύο τοίνυν πόροι ἄρχονται ἀπὸ τῆς τοῦ στόματος εὐρυχω-
ρίας, ὁ μὲν κατὰ τὸ ἔμπροσθεν τοῦ τραχήλου τέτακται, καὶ καλεῖται βρόγχος ἢ τραχεῖα ἀρτηρία, ὁ δὲ στόμαχος. διαπέμπει δὲ
τὸ πνεῦμα ἡ τραχεῖα ἀρτηρία εἰς τὸν πνεύμονα. ὁ δὲ στόμαχος ἐνδοτέρω τοῦ βρόγχου ὢν, πρὸς τοῖς σπονδύλοις τοῦ τρα-
E χήλου quod est: *Duo igitur meatus siue itinera a lato oris spacio incipiunt, alterum iuxta priorem
colli partem asperam arteriam nominant, alterum gulam. Aspera autem arteria spiritum pulmoni
transmittit. Gula vero interior arteria exsistens, ceruicis vertebris annexa est.* Sic itaque legendo
verba Plinii, vt legenda esse demonstrauimus, a grauissimo etiam errore alio vindica-
tur Plinius. Nam si ne prohibitiua particula præponatur verbis illis si potus, & nõ prio-
ribus, legendo ne si spiritu, illud sequetur absurdum, asperam arteriam eodem tem-
poris momento & opertam & apertam esse, quod impossibile erit. In epulando enim
operitur ac clauditur, spiritu autem & voce meante aperitur. Ea enim a minore lin-
gua operta, neque vocem, neque spiritum per eam transire possibile est. Hæc itaque
ad præsentis errati confutationem sufficiant, neque enim quod res in propatulo sit,
F pluribus probationibus eget.

*Alexandrum Benedictum, præter veterum exemplum, pharynga cum aspera arte-
ria confundere.*

A quem tam summum asperæ arteriæ, quam gulæ pertingit, adeo vt errare Alexandrum, qui hunc a trachea arteria non distare putauit, omnium euidentissimum sit. Atqui non latet, Galenum inter initia *lib. 8. de vsu partium corporis humani* scribere, *tracheam arteriam pharynga æquiuoce illi, quæ est ante larynga seu guttur nominari.* Verba eius hæc: πρῶτον καὶ κυριώτατον ὄργανον τῆς φωνῆς, ᾧ λάρυγξ ὄνομα, τὸ ἄνω πέρας ἐστὶ τῆς τραχείας ἀρτηρίας, ἣν δὴ καὶ φάρυγγα καλοῦσιν, ὁμωνύμως τῷ πρὸ τοῦ λάρυγγος. hoc est: *Primum & principalissimum vocis instrumentum, cui guttur nomen est, finis superior asperæ arteriæ exsistit, quam vtique pharinga nominant æquiuoce cum ea pharynge quæ gutturi incubat.* Quibus verbis certe latenter indicat quorundam errorem, qui abusi vocabulorum proprietate tracheam arteriam æquiuoce faucium, quæ ante guttur sunt, nomine appellauerunt. Quod autem laryngem siue guttur interdum etiam
B φάρυγγα nomine donarint veteres, id nulla alia de caussa factum est, quam quod larynx pharyngis dignissima pars sit. Vtroque autem in genere, masculino nimirum & fœminino, φάρυγξ nonnunquam pro larynge vsurpatur, vt parum valeat Suidæ distinctio, qui in masculino genere φάρυγγα *guttur*, in fœminino autem *fauces* significare tradit. Nam Galenus *lib. 2. de simpl. medic. facul. cap. 12.* φάρυγγα in fœminino genere pro larynge accepit. Sed nos hic illos nihil moramur, qui de genuino, proprio ac vsitato pharyngos significato loquimur. Quapropter si proprie loqui curauerimus, quemadmodum in membrorum dissectionibus maxime conuenit, semper in Græcis auctoribus pharynga, dissectionem corporis ex professo docentibus per dictionem Latinam *fauces* interpretemur. Nec nos offendat Plinius, qui *lib. 11.* summum gulæ *fauces* vocari dicit, nam
C in plerisque: præsertim in anatomicis, vocabulorum etiam proprietatem neglexit. Eadem ratione & laryngis vocabulum, per *guttur* reddamus, non animaduertentes, quomodo alii vsi sint, ita enim proprie iam dictis vtimur vocabulis. Tolerabilior certe Alexandri fuisset sententia, si tracheam arteriam *larynga* vocari dixisset, ita enim partis vocabulum toti accommodasset, larynx enim suprema arteriæ pars est. Extra igitur dissectionis tractationem veteres laryngem interdum φάρυγγα nominarunt. Quapropter Alexander Benedictus anatomica tractans, hæc duo nomina diuersas significantia partes confundere haud debuisset.

D *Magno & impudenti errore Alexandrum Benedictum branchum cum larynge confundere.*

CAPVT XV.

ALexander *lib. 3. c. 18. suæ anatomes* bronchum iis describit verbis: *Bronchus*, inquit, *in suprema parte situs est. pelliculare membrum, musculosum, cartilaginosumque vt orgutius sit, in quod percussus spiritus, sonus aut vox ipsa perfectius elidatur.* Quæ sane descriptio broncho minime conuenit, id enim membrũ pelliculare, musculosum, neruosum, cartalaginosumque, præcipuum vocis, de quo ipse loquitur, instrumentum, non bronchus a Græcis, sed bronchi caput seu larynx nominatur, *quemadmodum capite præcedente diximus:* Bronchus. adeoque errare Alexandrum euidentissimum est, quum bronchus nihil aliud sit, quam aspera alio nomine vocata arteria. Id quod testatur Galenus ab initio *lib. 7. de anatomica*
E *administratione*, ita scribens: Ἕτερον δὲ γένος ἀρτηριῶν, ἃς ὀνομάζουσι τραχείας, ἐν τραχήλῳ μὲν μία μεγίστη, κατὰ δὲ τὸν πνεύμονα ταύτης ἀπονεμήσεις πολλαί. τῷ δ' ἄνω πέρατι τῆς εἰρημένης ἐν τραχήλῳ μεγάλης ἀρτηρίας, οἷον κεφαλή τις ἐπίκειται μόριον ὁ προσαγορευόμενος λάρυγξ. ὀνομάζεται δὲ καὶ τοῦτο πρὸς τῶν νεωτέρων ἀνατομικῶν βρόγχου κεφαλή, διότι καὶ αὐτὴν τὴν τραχεῖαν οὐ μόνον οὕτως, ἀλλὰ καὶ βρόγχον καλοῦσι. id est: *Alterum genus arteriarum est, quas nominant asperas. In ceruice quidem vna maxima, quæ frequenti ramorum serie pulmones adit. Superiori dictæ in collo grandis arteriæ extremo veluti caput quoddã incumbit particula guttur appellata. Dicitur autem hæc etiam a recentioribus anatomicis bronchi caput, eo quod & ipsam totam asperam arteriam non ita solum, sed bronchum quoque nuncupant.* Idem docet ab initio *7. lib. de vsu par. cor. humani*, vbi ita scribit: Διὰ τί τρίτον αὐτοῖς ἀγγεῖον ἡ φύσις ἔζευξε τὸ ἀπὸ τῆς φάρυγγος ὁρμώμενον, ὅ τινες μὲν τραχεῖαν ἀρτηρίαν, ἔνιοι δὲ βρόγχον ὀνομάζουσι, νῦν εἰρήσεται. hoc est: *Cur autem eis natura coniunxit tertium a faucibus prodiens vas, quod quidam asperam arteriam, quidam autem*
F *bronchum nominant, nunc dicetur.* Et rursus eodem libro: *Nominatur autem, sicut & ante diximus, non hoc nomine solum, sed etiam bronchi caput, quoniam & ipsam arteriam asperam bronchum appellant.* Idem docent loca, quæ capite præcedenti *ex septimo, de vsu partium corporis humani, & sexta, de tuenda valetudine libris* citata sunt, quæ repetere in præsentiatum superuacaneum esse duxi. Ex his omnibus sole clarius fit, broncho Græcis nihil aliud

esse, quam id corporis membrum, quod alio nomine *asperam arteriam* nominant, & nequaquam larynga seu guttur dictum, quemadmodum Alexander Benedictus putat. A
Proinde cum Alexandro bronchus a gutture nihil distet, non aliud iis verbis, bronchus in gutturis suprema parte situs est, videtur dicere, quã guttur in suprema parte gutturis situm est, aut larynx in laryngis suprema parte sita est, quo certe nihil ridiculosius dici posset. Quod vero larynx siue guttur præcipuum vocis sit instrumentum, multis Galen. *lib. 7. de vsu partium corporis humani* ostendit, præsertim cum sic scribit: ὅτι δ' ὁ χόνδρος οὗτός ἐστι τὸ πρῶτον τῆς φωνῆς ὄργανον, ὁ λάρυγξ δηλωθήσεται μάλιστα. καλεῖται δ' οὕτω τὸ συνάπτον τῷ φάρυγγι τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν μόριον. ὃ δὴ καὶ προφανὲς φαίνεται κατὰ τὸν τράχηλον, καὶ ψαυόντων σκληρόν ἐστι, καὶ ἀνατρέχει καταπινόντων. οὗτος οὖν ὅτι μὲν αὐτὸ τὸ πρῶτόν τε καὶ κυριώτατον ἐστι τῆς φωνῆς ὄργανον, ἐν τοῖς περὶ τῆς φωνῆς αὐτῆς δεδεικται γράμμασιν. id est: *Quod autem cartilago hac primum vocis instrumentum est, vel guttur tibi maxime ostendat. Vocatur vero ita particula ea, qua faucibus asperam arteriam coniungit. Hac vtique prominens apparet in collo, tangentibusq; dura sentitur, & deglutientib. recurrit. Hanc igitur ipsam primũ & maxime pracipuum vocis esse instrumentum, in lib. de generatione vocis demonstratũ est.* B
Sunt autem laryngi, & aliæ quædam particulæ ad edendam vocem necessariæ, quemadmodum *loca iam citato* Galenus ostendit, & *lib. 1. de affectis locis*, vbi partes illas quoque enumerat, ita dicens: τῆς φωνῆς αὐτῆς ἴδια μόρια, τοῦτ' ἐστι συνελόντι μὲν εἰπεῖν, ὁ σύμπας λάρυγξ. κατὰ μέρος δ' ἑρμηνευόντων, οἵ τε τρεῖς αὐτοῦ χόνδροι, καὶ οἱ κινοῦντες αὐτοὺς μύες τρεῖς, ἅμα τοῖς ἀπ' ἐγκεφάλου νεύροις. ἔτι τε πρὸς τούτοις ἡ ἔνδον τοῦ λάρυγγος ἐπιγλωττίς, ἥπερ ἐστὶ τὸ κυριώτατον ὄργανον τῆς φωνῆς. αὕτη γὰρ ὑπὸ τῶν μυῶν ἀνοιγομένη τε καὶ συναγομένη μετρίως ἐργάζεται τὰς φωνάς. quod est: *Proprie vocis ipsius partes, summatim quidem loquendo, totum guttur. Si vero particulam explicare volueris, sunt tres cartilagines, & totidem has mouentes musculi, quibus accedunt nerui a cerebra demissi. Et praterea in gutture ligula, hac maxime proprium vocis instrumentum est: etenim cum moderate & aperitur & committitur, vocem efficit.* De qua ligula sequenti capite multa. Et discant hinc iterum studiosi, quam necessarium sit in omni disciplina propria rerum nosse vocabula. C

Perperam Alexandrum Benedictum epiglottidem cum ligula, quam glottida Graci vocant, confundere, & epiglottidi musculos tribuere, qui proprie loquendo laryngi gutturiue potius tribuendi erant.

CAPVT. XVI.

D

Ligula quid. NE aliquem vocabulorum moretur ignorantia, sciendum γλωττίδα seu *ligulam* nihil aliud esse, quam laryngis rimam, quam duo tertiæ cartilaginis laryngis processus, in media laryngis cauitate pingui membrana obducti constituunt, præcipuum vocis instrumentum. Sic dicta a ligularum similitudine, quæ ex duabus arundinum laminis inuicem compactis tibiis accommodantur. Non est igitur, nisi ad membrum, quod in regione interna gutturis situm est, linguæ fistulæ persimile, non solum ad edendam recte vocem, sed etiam spiritus comprehensionem, necessarium. Id quod testatur Galen. *lib. 7. de vsu partiũ corporis humani* ita scribens: *In regione laryngis gutturisue interna, per quam intro & foras spiritus fertur, locatum est quoddam corpus, neque substantia, neque figura simile alicui aliorum, qua in toto animali.* Assimilatur quidem linguæ alicuius fistulæ, maxime si infernam & supernam eius partem spectaueris. Vt autem vocem edat animal, indiget omnino etiam ea spiritus latione, quæ ab infernis repente simul erumpit. Indiget autem nihilominus quam hac, etiam strictiori qui est secundum gutturem transitu. At non simpliciter strictiori, sed qui paulatim quidem ex amplo ad strictum adducatur, paulatim rursus ex stricto amplificetur. Quod exacte efficit corpus, quod hoc sermone exprimimus ac enarramus, γλωττίδα, hoc est, linguam gutturis nomino. E
Epiglottis. Ἐπιγλωττὶς autem operculum est dictæ iam laryngis rimæ siue ligulæ impositum, ne quid inter epulandum in alienum delabatur tramitem, cauens. Sic vero non alia de caussa nominata est, quam quod ligulæ, quæ, vt diximus, γλωττὶς vocatur, incumbat. Cuius rei testis est loco paulo ante citato Galen. qui ita scribit: τὴν ἐπιγλωττίδα προμηθῶς ἡ φύσις οἷον ἐπίθημά τι προὔθηκε τῷ κατὰ τὸν λάρυγγα στόματι, ἑστῶσαν μὲν ὀρθὴν ἐν τῷ προσθεν ἅπαντι χρόνῳ, καθ' ὃν ἀναπνεῖ τὰ ζῷα, καταπίπτουσαν δ' ἐπὶ τὸν λάρυγγα καταπινόντων ὁτιοῦν. quod est: *Epiglottida non sine prouidentia natura velut operculum quoddam ori gutturis praposuit, stantem quidem rectam toto priori tempore quo animalia respirant, cadentem vero supra guttur quodcunque deglutientibus.* Id quod confirmant etiam ea quæ de epiglottide scribit auctor introductorii, ita dicẽs: ὁ μὲν βρόγχος προκείμενος ἐν τῷ τετα- [illegible] F

A τίθεσθαι τὴν τροφὴν ... ἐπιπωματίζεται ἀκριβῶς τῇ ἐπιγλωττίδι, ἥπερ πέφυκεν ἐκ τῆς ῥίζης τῆς γλώττης, ἡ δ' ἐπιγλωττὶς οὐ μόνον τὸ στόμα ἐπιπωματίζει, ἀλλὰ καὶ τὴν τροφήν, τὴν ὑπὸ τῆς γλώττης οἷον ὑπὸ πτύου ἀναλικμωμένην, διαπορθμεύει ὥσπερ γέφυρα ἐπὶ τὸν στόμαχον, ὑπὲρ τὸ στόμα τοῦ βρόγχου ὑπερθεῖσα αὐτήν. id est: *Trachea arteria adiacens dum cibus deuoratur recurrens epiglottide, quæ ex radice linguæ producta est, operitur. Hæc aũt non solum os aperit, sed cibũ a lingua velut ventilabro purgatũ, ori ipsius arteriæ superimposita pontis modo ad gulam transmittit.* In hunc vsum a natura esse creatam epiglottida, testantur etiam ea, quæ scribit Alexander *libro tertio, cap. 18. suæ anatomes*, ita inquiens: *Gutturi epiglottis sub ipsis faucibus quoddam operculum linguæ postremæ annexum accommodauit, ne quid cibi potusue in alienum delabatur iter, quoniam spirandi meatus intercluduntur.* Quum igitur duæ & inter se diuersæ sint corporis partes glottis seu ligula & epiglottis, perperam fecisse
B Alexandrum Benedictum *libro tertio, suæ anatomes, capit. 18.* constat, quod illas inter se confuderit, atque vnam & eandem esse statuerit, dicens: *Miro igitur opere id operculum constitutum est, quod linguam minorem Galenus vocat, eam ob caussam duabus apposita est fistulis, vt per vices aperiat, & integat.* Alexandro autem imposuit deprauata codicis Galeni lectio. Huic quoque membro aliquot musculos tribuit *lib. 5. cap. 18. suæ anatomes*, dum sic scribit, *In epiglottide, gutture ac gula 32. sunt musculi.* Quibus verbis etsi nõ manifestet quot epiglottidi, quot gutturi, quotque gulæ tribuat musculos, tamen cum per guttur, vt supra diximus, asperam arteriam & eius superiorem partem, larynga dictam, intelligat, ipsius quidem arteriæ erunt musculi quatuor, laryngis vero viginti: totidem enim huic
C membro Galenus *libro septimo, de vsu partium corporis hum.* assignat his verbis: *Mouetur autem guttur a musculis secundum suam quidem propriam compositionem duodecim, secundum communionem vero, quæ ei est cum adiacentibus ab aliis octo.* Et paulo post: *Propter hoc ipsum autem & communes trium cartilaginum musculi facti sunt decem numero, primo quidem duo dicti, qui anteriores partes copulant, & claudunt magnam gutturis cartilaginẽ. Qui vero consequenter duo sunt, eas quæ per profundum. Aliorum vero sex, quatuor quidem aperiunt aritenoide cartilaginem, reliqui vero duo claudunt. Quibus adiutores duo musculi transuersi pluribus animalibus sibi inuicem vniti, basin stringunt tertiæ cartilaginis. Hi igitur omnes musculi in gutture continentur, nulli adiacentium instrumentorum copulati. Alii vero octo musculi colligantes ipsum corporibus quæ sunt in circuitu, alterius motus sunt duces, per quem totus spiritalis meatus amplificatur & contrahitur.* Cum itaque viginti sint gutturis seu laryngis ex Galeni sententia
D musculi, & quatuor arteriæ, tunc simul iuncti erunt vigintiquatuor: octo ergo supererunt epiglottidi tribuendi, nullos enim habere gulam antea monstrauimus. Nemo autem vnquam ex probatis scriptoribus totidem epiglottidi musculos assignauit. Si qui enim huic musculos tribuunt, duos tantum tribuunt, qui propemodum teretes, & ex media interiori ossis vel referentis sede explantati, radici epiglottidis siue laryngis operculi inserantur. Atque duobus iis musculis munus id concreditum est, vt epiglottidem cibis potuque depressum, denuo eleuent. Secutus est autem in hoc Razem, qui *lib. 1. cap. 3.* eandem quoque sustinet sententiam, dum ita scribit: *Musculi qui gulam & epiglottim mouent sunt triginta duo.* Atqui præstat, vt nullos plane epiglottidi, præter duos iam dictos, musculos tribuamus, quum alios non habeat præter illos, qui eam depres-
E sam rursus alleuant. Neque obstat quod Auicenna *Fen. 1. Can. 1. doct. 5. Sum. 2. c. 11.* epiglottidi musculos tribuat. Is enim per epiglottidem non operculum laryngis, sed larynga siue guttur intelligit, id quod aperte eiusdem testatur descriptio, quæ sic habet: *Epiglottis est membrum cartilaginosum, creatum vt sit vocis instrumentum, quod ex tribus compositum est cartilaginibus.* His enim verbis plane larynga depingit, vt videre licet apud Galen. *libr. 7. de vsu partium corporis humani*, vbi sic scribit: *Constat autem larynx ex tribus magnis cartilaginibus, quarum maxima est anterior, quam & tangimus, foris quidem cõuexa, intus autem concaua, scuto maxime similis. Secunda vero cartilago quanto minor est prima, tanto maior est quam tertia, internis quidem partibus locata est, qua stomachus subsidet. Tertia cartilago in angustum valde transitum desinit, quemadmodum prolixius ibi Galenus differit.* Quare euidentissi-
F mum est Auicennam, vel huius interpretem per epiglottidem non laryngis operculum, sed guttur intellexisse. In quem etiam errorem multi hodie recentiorum lapsi sunt, qui abutentes vocabulo, per epiglottim passim larynga siue guttur, & interdum etiam ligulam accipiunt. Qui certe merito reprehendendi sunt, quod proprietate vocabulorum neglecta, perspicue de rebus loqui non valeant, atq; adeo fit, vt ambiguitate

Auicen. per epiglottim larynga intelligit.

Vocabulorũ prop ietas non negligenda.

vocum multis errandi occasionem præbeant. Discant igitur moneo veritatis studiosi propria rebus suis adhibere vocabula, ita enim citra difficultatem quod expetunt addiscent, eademque facilitate reliquos post docebunt. A

Cerebrum naturam aduersus cordis calorem non esse molitam, veluti Alexander Benedictus, Aristotelem in hoc secutus, putat.

CAPVT XVII.

Alexandri sententia habetur *lib. 4. cap. 2. suæ anatomes*, vbi inter cetera de cerebro sic scribit: *Cerebrum omnium frigidissimum est pro cordis temperamento, solet enim natura semper moliri contra cuiusuis exuberantiam auxilium per coniunctionem rei aduersæ, vt excelsum alterum altero compescat. In vniuerso enim corpore frigiditas ad temperandum naturalem calorem a natura data est, quod tactu percipitur & ratione intelligitur, sanguinis enim nihil habet.* B Quibus sane verbis aliud non innuit, nisi quod cerebrum gratia caloris, qui circa cor est, a natura factum opinetur: secutus in hoc Aristotelis erroneam sententiam, quam prodit *lib. 2. de par. animalium, cap. 7.* sic scribens: ὁ μὲν γὰρ ἐγκέφαλος ψυχρότατον τῶν ἐν τῷ σώματι μορίων. ἀεὶ γὰρ ἡ φύσις μηχανᾶται πρὸς ἑκάστου ὑπερβολὴν βοήθειαν τὴν τοῦ ἐναντίου παρεδρείαν, ἵνα ἀνισάζῃ τὴν θατέρου ὑπερβολὴν θατέρῳ. διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν πρὸς τὸν τῆς καρδίας τόπον καὶ τὴν ἐν αὐτῇ θερμότητα μεμηχάνηται τὸν ἐγκέφαλον ἡ φύσις. τούτου χάριν ὑπάρχει αὐτὸ τὸ μόριον τοῖς ζῴοις, τὴν φύσιν ἔχον κοινὴν ὕδατος καὶ γῆς. καὶ διὰ τοῦτο τὰ ἔναιμα ἔχει πάντα ἐγκέφαλον. τῶν δ' ἄλλων οὐδὲν ὡς εἰπεῖν, πλὴν ὅτι κατὰ τὸ ἀνάλογον οἷον ὁ πολύπους, ἐλλιπῆ θερμὰ πάντα διὰ τὴν ἀναιμίαν. ὁ μὲν οὖν ἐγκέφαλος εὔκρατον ποιεῖ τὴν ἐν τῇ καρδίᾳ θερμότητα καὶ ζέσιν. hoc est: *Cerebrum omnium partium corporis frigidissimum est, solet enim natura semper emoliri contra cuiusuis exsuperantiam auxilium per coniunctionem rei aduersæ, vt excessum alterius altero compenset, & moderetur. Idcirco aduersus cordis sedem & calorem, cerebrum natura molita est. Et ea de caussa pars ista animalibus iuncta est, naturam obtinens aquæ & terræ communem. Atque ob eam rem cerebrum omnia sanguine prædita habent, ex ceteris nullum fere nisi per proportionem, vt polypus, parum enim caloris obtinet omne id genus propter sanguinis priuationem. Cerebrum igitur calorem feruoremque cordis moderatur, & temperiem affert.* Erroneam autem esse vtriusque sententiam vel situs maxime cerebri satis demonstrat: cum enim locus alterans parti alteranti proximus sit oportet, fieri non potest, vt ex tanto interuallo, præsertim densis ac tutis duorum ossium sepimentis interpositis, frigiditatem suã cerebrum ad cor perfundat. Id quod fusius docet Galenus *lib. 8. de vsu partium corporis humani* in eũ modum scribens: τὸ δ' οὖν τῆς ἐπὶ τὴν καρδίαν θερμασίας ἕνεκα γεγονέναι τὸν ἐγκέφαλον, ἀναψύχοντά τε αὐτήν, καὶ εἰς μετριότητα κράσεως ἄγοντα, παντοίως ἄτοπον. οὔτε γὰρ ἂν οὕτω πόρρω τῆς καρδίας ἡ φύσις ἔταξεν αὐτόν, ἀλλ' ἤτοι πάντῃ περιέβαλεν ἂν ὥσπερ καὶ τὸν πνεύμονα, ἢ ἐν θώρακί γε πάντως κατέθετο, οὔτ' ἂν τῶν αἰσθήσεων ἁπασῶν τὰς ἀρχὰς εἰς αὐτὸν ἀνήρτησεν. ἀλλ' εἰ καὶ τοσοῦτον παρεῖδεν, ὡς καὶ πόρρω τάξαι, καὶ τὰς αἰσθήσεις συνάψαι μηδὲν δέον, ἀλλ' οὔτι γε διπλοῖς ἂν περιβόλοις οὕτως ἀσφαλέσι καὶ πυκνοῖς διετείχισε, τῷ μὲν τὸ κράνιον ὅλον, τῷ δὲ τὸν θώρακα περιθεῖσα. ἢ εἰ καὶ ταῦτα παρεῖδε, τὸν γοῦν τράχηλον οὐκ ἂν εἰς τὸ μέσον ἀμφοῖν φέρουσα κατέθετο, καὶ ταῦτα ἐν τοῖς θερμοτάτοις ζῴοις, καὶ τοῖς καρχαρόδουσιν ὀνομαζομένοις ἱκανῶς μακρόν. ἐν δὲ δὴ τοῖς πτηνοῖς ἔτι καὶ μᾶλλον. ὥστ' ἴσον ἀφεστάναι τῆς καρδίας τοῖς ποσὶ τὸν ἐγκέφαλον. ὅμοιον γὰρ τοῦτό γε τὸ δόγμα τῷ φάσκειν ἕνεκά γε τῆς καρδίας τὰς πτέρυγας γεγονέναι. καὶ μόνος ἂν δόξειεν μετρίως γελοῖος χλευάζων οὕτως εἰπεῖν, ἀλλ' ἂν ἀκριβῶς σκοποίης διπλοῦν ἐκ τῶν πτερῶν εἰς τὴν καρδίαν ἀφικνεῖται τῆς ψύξεως, ἢ ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου. οὐδὲ γὰρ καὶ πορρωτέρω τετάχθαι δοκοῦσιν ἐπί γε ἀνθρώποις, οὐ γὰρ δὴ ἐν ἅπασι γε τοῖς ζῴοις, ἀλλ' οὔτι πολυπλοκώτερον διπλοῖς ὀστῶν περιβόλοις. οἷον ἀσφαλέσι τείχεσιν. ἐν μὲν γὰρ τοῖς κάτω μέρεσιν μόνοις, οὐκ ὀστέινος ὁ θώραξ, ἀλλ' ὑμενῶδές τε καὶ μυῶδες σῶμα, τὸ διάφραγμα καλούμενον, ἐνταῦθα τέτακται, διαπέμπον ἑτοιμότατον ψύξιν. ὁ μὲν οὐδ' ἂν ἔτι πέψαι τὰς ἀρχὰς εὕροις ἂν τὰς φλέβας τοῦ ἐγκεφάλου. τοῦτο γὰρ καὶ μηδέν, ἀλλὰ τό γε διηνεκὲς τῆς κινήσεως ἱκανὸν ἐκθερμαίνειν, ἵνα παραλείπω τὸ πλῆθός τε καὶ μέγεθος τῶν ἐν αὐτῷ φλεβῶν καὶ ἀρτηριῶν, ὧν οὐδὲν ἐν θερμότερον ἐν ζῴου σώματι μόριον, ἀλλὰ καὶ τὸ σύμπαν διπλαῖς μήνιγξι. καὶ μετὰ ταῦτα συλλεγομένῳ τε αἵματι καὶ πυκνοτάτῳ καὶ παχυτάτῳ ὄντι. τούτων γὰρ τῶν κατὰ τὴν βάσιν αὐτοῦ, δι' ὧν πάντως ἡ ἐπὶ τὴν καρδίαν ὁδὸς τῆς ψύξεως. ἡ γὰρ δὴ διά γε τῆς κορυφῆς, καὶ ταῦτα τὴν γε ἐν αὐτῷ θερμασίαν ἐξ ἀνάγκης ἐπαυξήσει, καὶ τῆς καταψυχομένης ψυχρότητος, τὴν ἐπὶ τὴν καρδίαν ὁδὸν ἀμήχανόν τε καὶ παντελῶς ἄπορον ἐργάζεται. id est: *Opinari gratia caloris, qui in corde est, factũ esse cerebrum, vt scil. id refrigeret, & ad moderatã temperiem ducat, omnino est absurdum. Nequaquã n. natura ipsum tam longe a corde locasset, verũ aut id vndequaq; cordi circumposuisset, perinde atq; pulmonẽ, aut in thorace omnino posuisset: neq; etiam sensuum omnium principia idipsum cerebrũ locasset. Sed tametsi neglexisset, vt illud procul a corde locaret, & contra quam decuit sensus ei affixisset, non tamen demum binis septis ita munitis & densis ea fulsisset, huic quidem cranium totum, illi autem thoracem circumponens. Si vero & hæc contempsisset, collum tamen nequaquam in medio amborum posuisset. Adde quod hæc in calidissimis animalibus, & asperos dentes habentibus satis parua sint. In volatilibus autem adhuc negligentius se gessit, vt quibus æqualiter distent a corde pedes & cerebrum.* F

Aristotelis erronea sententia. C D

Legendũ τοῖς πόδας κτλ. E

Simile

A *Simile enim est hoc placitum, ac si diceretur, gratia cordis factos esse calcaneos. Neque putet quis me
gratia derisionis ita dicere, nam si diligenter entenderit, citius a calcaneis ad cor aliqua perueniet re-
frigeratio, quam a cerebro. Licet enim longius locari videantur in hominibus, non tamen in omni-
bus animalibus, sed neque duobus ossium sepeis velut tutis muris probiberentur. In solis namque in-
fernis partibus non est ossosus thorax, sed membranosum ac musculosum corpus, septum transuersum
vocatum, ibi locatum est, ad frigiditatem immittendam promptissimum. At vero neque mi-
nus frigidos inuenies vtique calcaneos quam cerebrum, hoc enim etsi nihil est, continuus ta-
men motus sufficiens est excalfacere: vt interim omittam multitudinem & magnitudinem ve-
narum & arteriarum quæ in eo sunt, quibus nulla est calidior in corpore animalis particula. Sed
& quia cooperitur duabus membranis, ac præter hæc osse durissimo, densissimo, & crassissimo,
B tale enim est id quod in basi eius iacet, per quod omnino refrigerationis ad cor via ablata est, non
enim vtique per cacumen hæc caliditatem, quæ in eo est, necessario augebunt, viam frigidita-
tis ad cor impossibilem, & quæ inueniri haud queat, operabuntur.* Ex quibus sane verbis sa-
tis liquet, ob remotam a corde positionem, itemque ob alia, quæ obstant, fieri non
posse, vt cerebrum cordis caliditatem moderetur. Et quid attinet cor a cerebro re-
frigerari, cum id abunde possit respiratio, quæ quidem frigidum aerem inspirat, fer-
uentesque fumos halitusue exspirat? Mirum autem est, Aristotelem Hippocratice &
vere de respiratione alibi sentientem, hoc loci quod alias recte dixit, oblitum esse. Sed
diceret forte quispiam, aerem cerebro multo esse calidiorem, proinde quum parcius,
C quam conuenit, cor ab eo refrigeretur, auxilio egere, quod a cerebro, vtpote frigidio-
ri, præstetur. Huic cum Galeno respōdemus, ita loqui aut sentire nullos, nisi qui exce-
dentia veritatem loquuntur, aut ea quę apparent, ignorant. Cerebrum enim nunquam
non aere calidius multo esse inuenitur, si fractum alicuius caput manu contrectemus.
Et qui fieri posset, vt aer cerebro calidior esset, cum incisis cranio aut huius membra-
nis citissime festinemus, summeque caueamus, ne perfrigeretur ab ambiente aere cere-
brum? Quod si itaq; aer cerebro calidior esset, nequaquam ab eo refrigeraretur, cuius
tamen contrarium, æstate etiam ipsa, vbi omnium maxime calet aer, experimur. Porro
cum omni calido ad sublime fit impetus, cor cerebrū, quod sibi superpositum est, ma-
gis calefaciet, quam cerebrum cor. Quid multa? monstro siquidem simile erit, si cere-
D brum longissima sane & calidissima, perq; multos in medio obices, infrigidare potest,
proxima autem & minus calida, sibique congenita ac applicata, veluti est membrana
tenuis, similiter afficere haud potest. Calidam autem esse tenuem membranam, vt quæ
plurimas in seipsa venas & arterias habeat, & quæ semper tota pulset, id quod nequa-
quam absque feruente caliditate efficitur, nemo sanę mentis negare potest. Quare &
Aristotelem, huiusque æmulum Alexan. Benedictum, errare necesse est, *quemadmodum
fusius loco prænominato Gal. ostendit:* cerebrumque nulla alia ratione factum a natura exsi-
stir, nisi vt neruorum principium & vniuersorum sensus instrumentorum, motusque
voluntarii dux esset.

PERORATIO.

E Hæc habui studiose Lector, quæ in præsentiarum de paradoxis Medicinæ differe-
rem, nulla siquidem glorię cupiditate ductus, nec vllis liuoris stimulis agitatus, sed tan-
tum veritatis amore huc pertractus. Quid enim gloriæ ex aliorū sugillatione sperarem,
vnde plus odii ac inuidiæ quam laudis venari licet? Fieri n. non potest quin obsequium
amicos, vt ille ait, veritas autem odium pariat. Neq; est quod spe lucri in eum scribendi
campum me diuertisse quispiam temere suspicetur, quando probe expertus sim, quan-
tam inde annis aliquot & rerum & fortunarum iacturam fecerim. Dum n. omnes alii
amplianda rei familiaris ac dignitatis ratione habita, vt summis honoribus afficiantur,
& quam ditissimi euadant student, huncq; solum sibi rerum agendarū scopum propo-
nunt, vnus ego in Germania fere indagandæ veritati, posthabitis omnibus, operam
nauans, præter multorū odia, ac rei familiaris tenuitatē & inopiam ipsam nihil exspe-
F cto. Neq; interim tamē in hoc campo pugnare pigebit, modo aliqua inde ad studiosos
cōmoditas perueniat. Proinde mordeāt, sugillent, vulnerēt, dilacerent etiā, nunquam
tamen dum viuam in acie pro veritate stare detrectabo. Vltima denique experiri potius
quam signa turpiter deserere mecū constitui. Quare laborē hunc nostrū boni consulas,
& si non per omnia tibi satisfactum fuerit, conatum saltem quæso, quando in magnis

A & voluisse sat sit, donec meliora obtingant probato. Spero enim futuros post hac multos, qui & eruditione & dicendi facultate nos longe superabunt. Hi itaque ea quæ a nobis omissa, aut non pro dignitate tractata sunt, in lucem proferent, maiorique dicendi copia illustrabunt. Cuius rei euidentissimum nobis exemplum nuper præbuere viri eruditissimi, Petrus Franciscus Paulus, & Leonardus Grachinus, quorum opuscula Arabes atque barbaros Medicos suis depingentia coloribus, dum paradoxa hæc nostra absoluissemus, typographorum opera in lucem prodierunt: in quibus certe multa sunt, quæ his, quæ hic docuimus, fidem facere possunt. Multa denique quæ nos prodere distulimus, iam pridem tamen mussitauimus, veluti est aquarum destillatarum commentum, quod sane vt inutile, ac præter omnem rationem excogitatũ, multis iam annis negleximus, parum curantes quantum a multis nostræ tempestatis Medicis probetur, admireturque. B Sunt & plura alia, quæ viri iam nominati in studiosorum gratiam illic docuerunt, quæ ad exactam medendi rationem probe cognoscendam nõ parum momenti afferunt. Quapropter & erudita illa opuscula omnibus modis tibi commendata esse velim. Et faxint superi, vt ex hac noua Academia multi indies eiusmodi libelli prodeant. Tu vale, & conatum nostrum æqui bonique facito.

Aquarum destillatarũ fraus.

FINIS.

INDEX

INDEX RERVM ET VERBORVM
IN OPERIBVS Dn. LEONHARDI FVCHSII CONTENTORVM.

NVMERVS PRIOR OPERIS PARTES, posterior paginas designat.

quales

F.

Fomes-

G.

H.

Medic.

N.

pissa-

Q.

R.

S.

Stoma-